Universae Theologiae Moralis receptiores

Antonio de Escobar y Mendoza

R. P. ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA, VALLISOLETANI,

Societatis IESV Theologi,

VNIVERSÆ THEOLOGIÆ MORALIS, RECEPTIORES ABSQVE Lite Sententiæ nec-non Controuersæ Disquisitiones,

TOMI TERTII PARS ALTERA.

MATRIMONII SACRAMENTVM.

Quatuor Libris Tractatus continet de Sponsalibus, de Matrimonij Essentia, Consensu Recto, Clandestino, Coacto, ac Conditionato, de Debito coniugali, ac Diuortio, de Impedimentis, & Dispensationibus.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

LVGDVNI,

Sumptib. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, ET GVILL. BARBIER.

M. DC. LXIII.

CVM APPROB. ET PERMISSV.

Universae Theologiae Moralis receptiores

Antonio de Escobar y Mendoza
Lvgdvni 1663
(Laurent Arnaud Philippe Borde Claude Rigaud)

The School of Salamanca
A Digital Collection of Sources and a
Dictionary of its Juridical-Political Language
https://www.salamanca.school

Volume unpublished

Directors:
Duve, Thomas
Lutz-Bachmann, Matthias

Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz
Max-Planck-Institut für Rechtsgeschichte und Rechtstheorie
Goethe-Universität Frankfurt/Main

Electronic publication,
Online:

Editors:

Birr, Christiane
Egío García, José Luis
Rico Carmona, Cindy
Wagner, Andreas
Glück, David
Thönes, Martin

PDF Production:

Kupreyev, Maxim N.

Digitized original(s):

Staatsbibliothek München
https://opacplus.bsb-muenchen.de/title/BV036720205

Proposed citation:

_X_X_, in: The School of Salamanca. A Digital Collection of Sources

This pdf edition does not render the layout of the original print. For detailed information about editorial interventions consult our Edition Guidelines: https://www.salamanca.school/en/guidelines.html. Marginal notes of the original appear as consecutively numbered end notes.

[[i]] R.P. ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA, VALLISOLETANI, Societatis Iesv Theologi, VNIVERSÆ THEOLOGIÆ MORALIS, RECEPTIORES ABSQVE Lite Sententiæ nec-non Controuersæ Disquisitiones,

TOMI TERTII PARS ALTERA. MATRIMONII SACRAMENTVM.

Quatuor Libris Tractatus continet de Sponsalibus, de Matrimonij Essentia, Consensu Recto, Clandestino, Coacto, ac Conditionato, de Debito

coniugali, ac Diuortio, de Impedimentis, & Dispensationibus.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

LVGDVNI, Sumptib. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, ET GVILL. BARBIER.
M. DC. LXIII.
CVM APPROB. ET PERMISSV.

[[iii]] Illustrissimo ac Reuerendissimo D.D. NICOLAO RODRIGVEZ DE HERMOSINO Asturicæ Augustæ Episcopo.

PRofabatvr Ausonius, Præsvl Illvstrissime, *Operi intellectuali Sacro,* nempe Theologico Tractatui, *vir sapiens ac virtute decorus est in patronum eligendus. Illum autem verè sapientem, ac virtute præditum recognosce, quem non fauoris manus humana sed ipse sapientiæ, ac virtutis fulgor munia ad præclara euexit.* En Præsvl Illvstrissime, tuæ constitutionis pulchram imaginem. Te tua sapientia, tua virtus exiguo temporis interstitio è gradu in gradum, ad supremum adduxit: vix Canonici Pœnitentiarij munus in Cathedrali illustrissima Ecclesia Vallisoletana suscepisti, cum supremus S. Inquisitionis Præses, qui instar Spiritus Sancti Columbæ, *eligit meliora grana,* vt Psellus aiebat, Te ad officium Fiscalis Vallisoletani au-**[[iv]]**gusti Fidei Tribunalis assumpsit. Mox inter Senatores annumeratus fuisti. Et (quod rarò assolet euenire) vix hoc fuisti munere ornatus, cum supremum Fidei Tribunal iniisti: è quo ad Pontificatum es meritissimè promotus. Hoc quidem non manus humana, sed sapientia, ac virtus potuit efficere. Qui tuæ sapientiæ præstantiam velit agnoscere, tua euoluat doctissima, eruditissimaque Sacrorum Canonum Volumina decem. Numerum profero admiratione affectus, quod tot grauissimis negotiis distractus, tanta Ecclesiæ, ac Tribunali assistentia, potueris vel vnumelaborare. Nam si qualitatem Operis expediam, maiori afficior admiratione: plane reperiens *Volumina* tua *legentium laude non indigere* (cum Periandro loquor) *quæ ex stylo, & matriæ dignitate sibi existunt elogium.*

Si verò ad virtutis fulgorem accedam, velamine indigere video, ne aspicientis visus offundatur. Te semper velante Episcopatum Episcopum moribus recognoui. Paulus authoritatem Episcopalem Tito commendans, ait: *Oportet Episcopum sine crimine esse, non superbum, non iracundum: sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum,* Cap. 2. v. 1. Vis mores tuos, quos oculatus testis annotaui, quosque Tu humilitatis affectu nondum approbans agnouisti, describam? Loquar cum Nazianzeno sic Athanasium**[[v]]** describente. *Vita sublimis erat, verùm animo humilis: atque ea quidem vt vix ad eam quis a spicere posset. Cæterùm ea comitate, vt ad eius congressum facilis omnibus aditus pateret. Ad miserationem propensus, sermone iucundus, moribus iucundior, animo Angelicus.* Si hic Canonicus, & Fidei Quæstor fusti, qualis Pontifex eris: cum heroica virtus semper ascendat? Te proculdubio Asturicensis Augustæ Diœcesis propitio Sydere Præsulem, Patrem, ac Principem nacta, velut olim Metropolis Alexandrina Basilium iam incipit experiri. Mihi iam videor *egentes te midere* (cum eodem Nazianzeno loquor) *curam & præsidium, virgines pauperes connubij molitorem, quæ matrimonio constrictæ sunt, moderatorem, qui solitariam vitam agunt, excitatorem, simplices deductorem, speculationi dediti Theologum, hilares frænum, calamitosi consolatorem, canities baculum, iuuentus pædagogum, paupertas largitorem, diuitiæ dispensatorem, viduæ patronum, pupilli patrem, pauperes pauperum studiosum, peregrini hospitalem, ægrotantes medicum, sani valetudinis custodem, omnes denique eum, qui omnibus omnia factus est, vt omnes lucri faciat.*

Denique vt apud Te Liber meus securiorem valeat protectorem ambire nostram Societatem beneficentia tua complexa est ex summo enata amore, quo illam prosequeris. Diligis Societa-**[[vi]]**tem, foues, tueris. Gratias illa agit, & quoquo modo potest obsequio suo, ac Missionum præcipuè ministerio referre cupit. Ego autem tuam erga me beneuolentiam totiens expertus, gratias adiungo meas, si quid illæ momenti habent, & munusculum

hoc, si offerentem aspectes paruum: si in materiam aduertas oculos, magnum omninò, obsequentissimo animo offero. Gratum vtinam sit benignitati tuæ, Pontifex Illvstrissime. Manebit odor & gratia, quam à tuis collegerit manibus, sicut suauis odor rebus manet, quæ manus tangunt odoriferas. Vale & æternum Viue.
TVI HVMILLIMVS SERVVS. Ant. de Escobar et Mendoza.

[[vii]] *Facultas P. Prouincialis Societatis IESV Prouinciæ Castellanæ.*

FRANCISCVS Antonins Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Castellana, potestate ad id mihi facta à R. admodum P.P. Vincentio Carrafa Præposito Generali, facultatem do, vt opus morale de Sacramentis in Genere & particulari *à P. Antonio de Escobar* compositum, grauiúmque doctorum hominum Iudicio approbatum, typis mandetur; In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo munitas dedimus Vallisoleti Iulij die 28. ann. 1647.

FRANCISCVS ANTONIVS.

APPROBATIO.

R. *P. Antonij de Escobar Societatis IESV Tomos Tertium, Quartum, Quintum, Sextum & Septimum vniuersæ Theologiæ Moralis* attente perlegimus nos infra scripti facultatis Parisiensis Doctores Theologi nihilque in illis occurrit, quod non sit planè consentaneum tum fidei Catholicæ, tum probis moribus; adeoque luce publica dignos. Actum Lugduni die 9. Februarij 1663.
Fr. Cyrillvs Morel *Carmeli Lugd. Prior.*

Fr. Steph. Molin Carmelita.

[[viii]] *Approbatio Ordinarij.*

CVm hos quinque Tomos, nempe *Tertium, Quartum, Quintum, Sextum & Septimum Vniuersæ Theologiæ Moralis,* quorum Author est *R.P. Antonius de Escobar Societatis IESV,* se attentè perlegisse suprà nominati Facultatis Parisiensis Doctores Theologi testentur, mhilque in illis deprehendisse, quod non sit planè consentaneum tum fidei Catholicæ tum probis moribus. Idcircò quinque præfatos Tomos typis mandari & in lucem prodire non abnuimus Lugduni die 15. Februarij 1663.
DE-NEVF-VILLE *Abbas S. Iusti Vic. Gen.*

Consensus Procuratoris Regij.

Librum inscriptum R.P. Antonij de Escobar, & Mendoza Societatis Iesv Theologia *Moralis,* typis mandari & in Lucem edi, Sumptibus Philippi Borde, Lavrentii Arnavd, Petri Borde, Gvillelmi Barbier, Bibliopolarum Lugdunensium, Ego Regis Consiliarius & Procurator in Lugdunensi Præfectura, non impedio. Datum Lugduni die 16. Februarij 1663.
VIDAVD.

PERMISSIO.

VIso Procuratoris Regis Consensu, Librum huncce typis mandari à prædictis Bibliopolis Lugdunensibus, concedimus, & ne quis vltra concessam facultatem denuo excudat inhibemus, Datum Lugduni. Die 20. Februarij 1663.
DE SEVE.

[[ix]] INDEX CAPITVM ET DVBIORVM, quæ in hac Tomi Tertij parte secunda continentur.

LIBER XXIV. *Sponsalia.*

SECTIO I. *De Sponsalibus receptiores sine lite Sententiæ. p. 1.*

Caput 1. DE conditionibus requisitis ad sponsalia. ibidem.

Cap. 2. De sponsalium obligatione, vbi de arrhis, fideiussore, & pacto, pag. 4.

Caput 3. De sponsalium dissolutione. pag. 5.

Caput 4. Quana mauthoritate sint Sponsalia dissoluenda? pagina 6.

SECTIO II. *De Sponsalibus, varia Dubia. p. 7.*

C. 5. CIrca sponsalium obligatio nem ibid.

D. 1. An violatio iuris, quod ex sponsalibus acquirunt sponsi in corpus fornicando cum altero, sit adulterium. ibidem.

2. An circumstantia sponsalium in fornicatione, sit confessario aperienda. ibid.

3. An sufficiat ad sponsalium valorem promissio merè interna facta homini, licet non adsit externa acceptatio. p. 8.

4. An censenda sit sufficiens ad Sponsalia repromissio, quando alter fidem dat de matrimonio contrahendo, alter vero non repromittit, expresse, sed acceptat promissionem, v. g dicendo, Placet, vel. accepro, vel, gratias ago pro Beneficio. ibidem.

5. Dato, quod simplex ista acceptatio non sit repromissio, is qui fidem dedit obligatur ad contrahendum matrimonium altero minime obligato? ibidem.

6. An promissio matrimonij contrahendi absenti facta possit ante absentis acceptationem reuocari, nemine pro eo acceptante, aut stipulante. p. 9.

[[x]] 7. An promissio matrimonij absenti facta, aliquo stipulante, seu acceptance absentis nomine possit reuocari? ibid.

8. An ad valorem sponsalium sufficiat ea deliberatio, quæ ex iracundiæ calore procedit. ibid.

9. An destitutus sensibus, quibus naturam, & vim contractus valeat edoceri (vt surdus, & mutus à natiuitate) possit Sponsalia inire? pagina 10.

10. An qui est simul Surdus, Mutus, & Cœcus, possit Sponsalia inire. ibidem.

11. An Insanus, & mente captus possit Sponsalia contrahere seu matrimonium inire, si contrahens cum eo erat conscius furoris, aut mentis impotentiæ. ibid.

12. An quando ab aliquo promissio fit animo promittendi non tamen se obligandi sunt vera Sponsalia, ac promittens maneat obligatus. pagina 11.

13. An qui promissionem matrimonij futuri, iuramento stabilitam, animo quidem iurandi, sed expresso non se obligandi: obligetur, constituatque vera Sponsalia? ibidem.

14. Dubitat quis, num Sponsalia contraxerit, teneturne implere. ibidem.

15. Certus est quis de promissione matrimonij, dubitat autem de animo se obligandi, teneturne implere? p. 12.

16. An qui fictè promittit matrimonium, & sub ea spe deflorat Virginem, teneatur eam ducere? ibidem.

17. An quando vir est notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ficti consensus, vt fœmina facilè posset præsumere dolum, deflorans teneatur, ei aliquid restituere. p. 13.

18. An quando fœmina ignorauit excessum viri, aut si nouit, taliter ei promisit deflorator, vt prudenter credere potuisset vere promittere fictus promittens teneatur eam ducere. ibid.

19. Ficte quis promisit corruptæ fœminæ matrimonium, conscius corruptionis, & conditionis æqualis teneturne ducere eam quæ sub hac spe ei tradidit corpus? ibidem.

20. An fictè contrahens matrimonium per verba de præsenti absque interno sensu teneatur verè censentire? ibid.

21. An promissio sponsalia constituens debeat necessario gericoram parocho, & testibus, & an Sponsalia clandestina sint irrita. pagina 14.

22. An sit culpa Sponsalia clandestina contrahere. ibid.

23. Notabilis contrahentium, vero animo Sponsalia disparitas, quando contrahens conscius erat, conditionis vilioris alterius ea, an irritet. p. 15.

24. An verba de præsenti inter puberes clandestine prolata, quæ constituunt matrimonium clandestinum irritum iuxta Tridentinum habeant vim Sponsalium. ibid.

Caput 6. Circa ætatem necessariam ad Sponsalia contrahenda. ibidem.

25. An sit necessarium, vt septennium sit omnino impletum. ibidem.

26. An ad Sponsalia valide, & licite contrahenda, malitia suppleat ętatem. p. 16.

27. An in quacumque ætate malitia septennium, aut via ordinaria, aut miraculose præueniat, valida sint sponsalia. ibid.

28. An sufficiat ad Sponsalia contrahenda is rationis vsus ante septennium, qui satis est. vt puer ille possit lethaliter delinquere. ibid.

29. An sit lethalis culpa Sponsalia ante legitimam ætatem inire. pagin. 17.

Caput 7. Circa verba, vel signa per quæ sponsalia contrahuntur. ibid.

Dub. 30. An dum quis ait, *Nullam aliam ducam nisi te,* constituat sponsalia, vel matrimonium? ibidem.

31. An quando verbis de præsenti, quibus contrahitur matrimonium, adduntur alia de futuro, vt, *Accipio te in meam in crastinum* **[[xi]]** seu *ex crastino:* contrahatur matrimonium, & non sponsalia pagina 18

32. Hisce verbis: *Ex nunc habebo te in meam,* vel, *Ex nunc prouidebo tibi sicut vxori,* vel, Ex nunc eris mea vxor: an contrahatur matrimonium, quod sit Sacramentum. ibid.

33. An quando verbis futuri temporis importãtibus executionem nulla additur particula gerens significationem de præseuti, vt *habebo, te tenebo, tractabo vt vxorem,* vel, prouidebo tibi vi vxori: constituatur matrimonium & non sponsalia. ibid.

34. An matrimonium fiat per hæc verba, *Volo tecum contrahere, te ducere, te habere in vxorem* ibid.

35. An subarrhatio annuli sit sufficiens sponsalium iudicium ibid.

36. An quando Parentes contrahunt sponsalia (vel matfimonium)pro filiis præsentibus, & tacentibus. cum contractum ipsi filij intelligant, sint valida. ibid.

37. An sit speciale, vt dum parentes pro filiis contrahunt, sufficiat præsentia, ac taciturnitas illorum ibidem.

38. Ab quando Parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, vel insantes, qui doli capaces non sunt, satis sit, si dum postmodum nouerunt, vel facti sunt doli capaces, taceant minimè reclamantes? ibidem.

Cap. 8. Circa sponsalium implendorum obligationem. pagina 20.

Dub. 39. An sponsaliorum impletio obliget sub lethali piaculo. ibidem.

40. An teneatur statim implere, qui sponsalia contraxit nullo præfixo termino. ibid.

41. An sit cogendus per iudicem, sponsalium fidem seruare, qui citra legitimam causam ea implere recusat. p. 21.

42. An cogendus sit solus ille qui spõsalia iuramento confirmauit. ibidem.

43. An si alter sponsorum damnum patiatur, quando alterius culpa matrimonium non initur possit ob hoc pœna exigi ratione interes se in quantum interest. ibidem.

44. Esto pœna sponsalibus adiecta minimè debeatur & nulla sit, at si soluatur, recipiens teneturne eam restituere. p. 22.

45. Ac pœna contractui sponsalium adiecta possit iuramento obligatorio confirmari. ibid.

46. An arrhæ amittendæ per frangentem sponsalia, possint in eorum coutractu apponi in qualibet quantitate. p. 23.

47. Ac arrhæ sint necessariò in quantitate numerata constituendæ. ibidem.

48. An possint arrhæ vtrinque constitui, altero tradente certam earum quantitatem, & altero similiter arrhas reddente. ibidem.

49. An qui fidem sponsalium sua culpa violatm, reneatur in foro conscientiæ arrhas receptas, & pœnam quadrupli conuentionalem restituere? pagina 24.

50. An in contractu sponsalium possint pignora interuenire? ibidem.

51. An valeat pactum in sponsalibus adiectum, vt vir teneatur in certo oppido moram tradere cum vxore. ibid.

C. 8. Circa dissolutionem sponsalium per Religionis ingressum, votum Castitatis simplex, ac sacri Ordinis receptionem. p. 25.

Dub. 52. An per Religionis ingressum, professione non sequuta, dissoluantur. sponsalia. ibid.

53. An per ingressum Religionis, professione non secuta, dissoluantur sponsalia ex parte vtriusque sponsi ibid.

54. An qui sponsalia iurauit, possit ingredi Religionem ante matrimonium omninò contractum? p. 26.

55. An qui sponsalia iurauit, & post sponsalia sese voto religionis adstrinxit, licite possit matrimonium inire animo firmo religionem ingrediendi ante consummationem. ibidem.

[[xii]] 56. An qui emisit votum Religionis, aut Castitatis, posteaque Virginem deflorauit, fide data de matrimonio contrahendo, teneatur potius ad matrimonium, quam ad votum. ibidem.

57. An Sponsalia dissoluantur, voto simplicis Castitatis superueniente? p. 27.

58. An Sponsalia dissoluantur per subsequens votum Sacros Ordines suscipiendi? ibid.

Cap. 9. Circa Sponsalium dissolutionem per matrimonium cum alia contractum, per posteriora sponsalia, per puberis dissensum: per temporis ad contrahendum præfixi transáctionem. p. 28.

59. An extinguantur omnino priora Sponsalia cum vna contracta, per matrimonium validum cum altera initum? ibid.

60. An priora sponsalia dissoluantur copula subsecuta cum posteriori ratione damni illati? ibidem.

61. An priora sponsalia dissoluantur, per posteriora iuramento firmata. ibidem.

62. An quando secunda sponsalia, non fuere valida, quia contrahens primis ligatus erat, nec aderat iusta recedendi causa, si ante celebratum matrimonium cum priori dissoluantur sponsalia: teneatur, hic qui iurauit, ad posteriora? pagina 29.

63. An iura concedentia impuberibus, vt adepta pubertate, possint à sponsalibus antea initis resilire, loquantur solum permissiuè, & in foro externo? ibidem.

64. An impuberum sponsalia possunt valido iuramento firmari? ibidem.

65. An Sponsalia possint, mutuo contrahentium consensu dissolui? pagina 30.

66. An quando Sponsalia firmata sunt iuramento, in Dei gloriam, & honorem principaliter, præstito mutuo contrahentium consensu dissolui? ibid.

67. An dum terminus Sponsalibus contrahendis præfixus est, eo transacto maneat liber is per quem non ste tit. ibid.

Caput 10. Circa Dissolutionem Sponsalium ob absentiam sponsi, ob fornicationem alterius, ob superueniens iuris impedimemtum, & ob accedentem fœditatem. pagina 31.

68. An dissoluantur, Sponsalia ob alterius sponsi absentiam in longinquum profecti, absque alterius licentia. ibid.

69. An dissoluantur, Sponsalia per sponsæ fornicationem vi oppressæ. ibid.

70. An Sponsalia dissoluantur per sponsi omnino inuiti, culpæque expertis fornicationem. pagina 32.

71. An si vterque sponsus post Sponsalia fornicatur, compensentur delicta, ita vt liceat vtrique à Sponsalibus recedere. ibid.

72. An ob superueniens Iuris impedimentum impediens soluantur Sponsalia. ibid.

73. An ob fœditatem alterius solùm oculi amissi possunt Sponsalia dissolui. ibid.

74. An si sponsa Sponsalium tempore pulcherrima esset dissoluantur Sponsalia, ea notabiliter deformis effecta. p. 33.

Cap. 11. Circa Sponsalium dissolutionem propter morum asperitatem, propter paupertatem superuenientem, & propter causas antecedentes ignoratas. ibid.

75. An propter notabilem morum asperitatem, seu sæuitiam alterius sponsi denuò cognitam, dissoluantur Sponsalia. ibidem.

76. An sponsa dotem sponso promittente, quam superueniente inopia, soluere non valet, dissoluantur Sponsalia. ibid.

77. Dotis promissio non pręcessit. sed superuenit sponsæ paupertas: Hoc in casu dissoluunturne Sponsalia. pagin. 34.

78. An dissoluantur sponsalia quando vtrique sponso inopia superuenit. ibid.

79. An dissoluantur Sponsalia, quando alter sponsus notabiliter fit ditior, altero in eodem statu permanente. ibid.

[[xiii]] 80. Iurauit quis se aliquam ducturum, nulla dotis promissione præmissa: Tenetur ne ipsam ducere, si cum ipsa sit locuples, nullam ei dotem velit assignare. ibid.

81. An causæ sufficientes ad Sponsalia dissoluenda. dum post ipsa accidunt: satis sint, ad id, si Sponsalibus præcedant, & fuerunt probabiliter ignoratæ. p. 35.

82. An teneatur Sponsalibus celebratis stare sponsus cum fœmina, quæ putabatur Virgo, postmodum noscitur fuisse ab altero deflorata. ibid.

83. An dum norat sponsus suam sponsam viduam esse, ob fornicationem præcedentem sibi cum contraxit Sponsalia incognitam, habeat ius ea dissoluendi. ibidem.

84. An possint ex parte sponsæ dissolui sponsalia ob fornicationem viri præcedentem ab ipsa ignoratam. p. 36.

85. An laborans defectu aliquo occulto, verbi gratia, si mulier sit corrupta, teneatur eum alteri parti volenti secum inire Sponsalia. aperire. ibid.

86. An defectus est pernitiosus, vt morbus gallicus, vel lepra, teneatur contrahens, alteri aperire. ibid.

87. An alter sponsus aliquo laborans vitio, cuius si alter conscius esset, iustam haberet causam, Sponsalia dissoluendi: Possit coram iudice compellere alterum, vt Sponsalia impleat, à quibus iniuste ob illius defectus ignorantiam, resilit. pagina 37.

88. An quando adest causa sufficiens ad Sponsalium dissolationem, ad id sit necessaria iudicis authoritas. ibid.

89. An quando ex aliqua sufficienti causa dissoluuntur Sponsalia iuramento firmata, sit necessarium petere iuramenti relaxationem. p. 38.

LIBER XXV. *Matrimonij essentia.*

SECTIO. I. *De Matrimonij essentia receptores sine lite sententiæ. p. 39.*

C. 1. ESsentiam Matrimonij, præceptum, diuisionem, aliasque describo proprietates. ibidem.

2. De Matrimonij indissolubilitate. p. 41.

3. De causa efficiente Matrimonij, quæ est consensus mutuus. p. 42.

4. De Matrimonio Clandestino. p. 44.

5. De ministro solemnitatis Matrimonij. p. 46.

6. De contractu Matrimoniali sub conditione. p. 45.

7. De petitione, ac redditione coniugali Debiti. p. 50.

8. De recto debiti coniugalis vsu. p. 53.

9. De Diuortio ex adulterio. p. 55.

10. De Diuortio ob hæresim. vel apostasiam. p. 57.

11. De duobus aliis Diuortij causis, scilicet Inductione ad peccatum, ac Sæuitia. p. 58.

SECTIO II. *De Matrimonij essentia Dubia.*

Cap. 11. CIrca Matrimonij Essentiam. ibid.

Dub. 1. An Matrimonium vt est contractus naturalis solo naturæ iure institutum sit. p. 59.

2. An extiterit præceptum de matrimonio contrahendo. ibid.

3. An nunc existat, de contrahendo matrimonio præceptum, ibidem.

4. An deficientibus hominibus aliis, superstites solummodo Religiosi teneantur matrimonium contrahere. p. 60.

5. An Matrimonium in lege naturæ ac lege veteri fuerit Sacramentum. ibidem.

Cap. 12. Circa quidditatem, & institutionem Matrimonij, vt Sacramentum est. ibidem.

[[xiv]] 6. An Matrimonium fuerit. institutum à Christo Domino Sacramentum illis verbis: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Math. 19. ibidem.

7. An post legem Euangelicam matrimonium infidelium sit Sacramentum. p. 61.

8. An matrimonium fidelis cum infideli contractum ex pontificis dispensatione sit aliqua ex parte Sacramentum. ibid.

9. An Matrimonium infidelium casu quo ambo Baptismo diluantur fiat Sacramentum. ibid.

10. An inter fideles possit celebrari matrimonium, quod non sit Sacramentum. p. 62.

11. An Matrimonium sit vnicum Sacramentum. ibid.

12. An verba, seu signa, quibus consensus exprimitur, sint sibi inuicem materia, & forma Sacramenti Matrimonij. ibid.

13. An contrahentes ipsi sint Sacramenti Matrimonij Ministri. pagin. 63.

14. An qui contrahunt in mortali coniugium, perpetrent duo lethalia crimina, vnum suscipiendo, alterum administrando Sacramentum, ibidem.

15. An peccet lethaliter Sacerdos, matrimonio in mortali assistens, ibidem.

16. An matrimonium possit validè inter absentes per procuratorem celebrari post Tridentinum. pagina 64.

17. An matrimonium inter absentes possit per Epistolas celebrari ibidem.

18. An Matrimonium inter absentes celebratum per procuratorem, vel per Epistolas validum etiam in ratione Sacramenti. p. 65.

19. An vt matrimonium contractum per procuratorem sit validum, necessarium sit, dari ei potestatem, vel commissionem coram Parpcho, & testibus.

20. An in matrimonio inter absentes inito sint ministri ipsi contrahentes, & eorum verba forma. ibidem.

21. An Procurator in mortali existens, peccet, lethaliter matrimonium alterim nomine contrahendo. pa gina 66.

22. An qui procuratori mandatum dedit ad contrahendum, debeat in gratia existere eo tempore, quo credit matrimonium à procuratore celebrandum. ibid.

23. An contrahentes per procuratorem debeant postmodum inter se matrimonium inire, seu irritum ratificare, vt fiat tunc Sacramentum, quod antea non fuerat. ibidem.

Cap. 13. Circa Matrimonij Indissolubilitatem. ibid.

24. An Matrimonium tam ratumquam consummatum ex iure naturali indissolubile existat. ibid.

25. An veteri in lege matrimonium dissoluebatur, per repudij libellum. p. 67.

26. An Pontifex possit in matrimonio rato dispensare. vt soluto eius vinculo valeant liberè coninges, aliud inire coniugium. ibid.

27. An desideretur causa, vt valeat Pontificis rato in matrimonio dispensatio. p. 68.

28. An Pontifex possit dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo Saera vnda diluuntur. ibid.

29. An dissoluatur, matrimonium ratum per Religionis professionem. ibidem.

30. An dirimatur, matrimonium per vota emissa à queisdam fœminis Religiosis quas Beatas vocitant. pagina 69.

31. An Equitum Militarium Ordinum, verb. grat. Diu. Ioannis votum, dirimat matrimonium. ibid.

32. An quando post matrimonium ratum vterque coniux communi consensu profitetur Religionem, dissoluatur matrimonium ratum. p. 70.

33. An professio habeat vim dissoluendi matrimonium exiure diuino positiuo. ibid.

34. An bimestre sit concessum sponsis ad profitendum in Religione, an ad liberandum de ingressu. ibidem.

35. An retenta opinione probabili num. 250. allegata dari possit sponsis bimestre ad profitendum, non ad deliberandum: Præscriptio hæc sit correcta per Tridentinum. p. 71.

[[xv]] 36. An si sponsa duodennis ad Religionem transeat, teneatur sponsus expectare vsque ad decimum sextum eius annum quo professionem, emittat. ibid.

37. An bimestre concessum sponsis ad deliberandum debeat necessariò continere omnes & solùm illos dies, quos menses tunc occurrentes continent. p. 72.

38. An si bimestre sponsis concessum, ad deliberandum circa Religionis ingressum includat mensem Februarium: dies bissextus sit pro vnica die computandus. ibidem.

39. An iudex possit prorogare, aut coarctare bimestre concessum sponsis ad deliberandum de Religionis ingressu. ibid.

40. An coniux. qui non intendit Religionem inire, teneatur intra bimestre debitum petenti coniugi reddere. p. 73.

41. An qui ante matrimonij consummationem Religionem ingreditur, & intra annum nouitiatus in coniugis fraudem varios Ordines mutuat, possit compelli à Iudice, vt eligat Religionem, in qua vel transacto probationis anno profiteatur, vel ad coniugem redeat. ibidem.

42. An ad consummandum matrimonium ita vt non liceat iamad Religionem transire, sufficiat penetratio vasis, absque seminis reception. ibid.

43. An vt matrimonium censeatur consummatum requiratur, vt etiam fœmina semen emittat. pagina 74.

44. An vt matrimonium dicatur consummatum, nec possit sponsus Religionem inire, safficiat, quod virile semen siue arte aliqua, siue dœmonis ope in vas recipiatur sponsæ absque copula, aut vasis penetratione. ibid.

45. An copula ante initum matrimonium habita sit sufficiens, vt matrimonium subsecutum consummatum dicatur. ibid.

46. An copula per vim intra bimestre extorta sufficiat, vt matrimonium dicatur consummatum, & sit omnino indissolubile. p. 75.

47. An sponsa intra bimestre vi co gnita possit ad Religionem transire ibid.

48. An quando sponsa non vi præcisa, sed metu cadente in constantem virum à sponso fuit oppressa possit Religionem inire. ibid.

49. An lethaliter peccet sponsus vi, vel timore graui extorquens copulam intra bimestre à sponsa. ibid.

50. An sponsa per vim oppressa ante expletum bimestre, possit receptum semen mox expellere. pagina 76.

Cap. 11. Circa causam efficientem matrimonij, quæ est consensus. ibid.

51. An vinculum matiimonij de potentia Dei absoluta possit consistere sine mutuo couiugum consensu. ibid.

52. An consensus ad essentiam veri matrimonij requisitus debeat explicitè in copulam ferri. pagina 77.

53. An ad essentiam veri matrimonij requiratur consensus implicitus ac virtualis in copulam ex parte contrahentium. ibid.

54. An necessarium sit aliqua constituere bona, quibus matrimonium excusetur. ibid.

55. An quando intentio contra triplex præfatum matrimonij bonum pon deducitur in pactum, sed mente retinetur, illud irritet. pagina 78.

56. An peccatum sit matrimonium contrahere ex sine vitandi fornicationem principaliter. ibid.

57. An sit veniale piaculum, matrimonium inire ob pulchritudinem vel diuitias. p. 79.

58. An qui ficto consensu matrimonium contraxit: Teneatur cum eadem sponsa denuò vero contrahere consensu. ibid.

59. An signa externa consensus interni expressiua sint de essentia ipsius contractus matrimonij. ibidem.

60. An ad consensum matrimonialem exprimendum sint necessaria verba, & sufficiant signa in potentibus loqui. p. 80.

61. An Matrimonium solis nutibus contractum sit Sacramentum. ibid.

62. An verba in matrimonio sint de præcepti necessitate. ibid.

[[xvi]] 63. An necessarium sit vtriusque coniugis consensum simul absque temporis interuallo præstari. p. 81.

64. An satis sit alterum coniugem præstare consensum, quocumque temporis spatio intercedente. ibid.

65. An quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus. vel metu extortus, satis sit. (vt matrimonium valere incipiat) hunc denuo consentire. ibid.

66. An ad matrimonium sufficiat consensus, quo coniux vterque annuit, falso existimans, impedimentum dirimens subesse. p. 82.

67. An satis sit ad matrimonium consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipsos contractum esse validum, denuò in illud consentiant. ibid.

68. An ad ratificandum matrimonium inualidum ob impedimentum dismens impetrata impedimenti dispensatione, vel eo cessante, exigatur, vtriusque coniugis consensum renouari. ibid.

69. An ad matrimonium inualidum ob occultum impedimentum, ratificandum (cessante impedimento) necessum sit alterum coniugem de nullitate prioris matrimonij certiorem facere. p. 83.

70. An Matrimonium coram Parocho, ac testibus initum inualidum fuit ob occultum impedimendum, impedimento ablato, iterum sit coram Parocho, ac testibus celebrandum mutui consensus expressione. ibid.

71. An coniux impedimenti conscius excusetur à culpa reddendo debitum, ad maiora damna vitanda? pagin. 84.

72. An coniux impedimenti conscius si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, sit verè excommunicatus. ibid.

73. An Matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito, alter postea dubitat de eius valore, possit petere, ac reddere. ibid.

74. An cum vterque coniux de valore matrimonij bona fide initi dubitat, vterque licité, reddere possit. pagina 85.

75. An cum alter coniux mala fide contraxit dubius (verbi gratia,) de prioris coniugis obitu, licitè petere, ac reddere possit. ibid.

76. An si contrahens mala fide petat, alter teneatur reddere? ibidem.

77. An cum coniux vterque mala fide contraxit, dubius (verbi gratia,) de prioris coniugis obitu, vterque teneatur, reddere postulanti. pagina 86.

78. An quando impedimentum proprio consensu amoueri potest, vt est seruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij à se bona fide contracti (nam dubitet de alterius seruitute) teneatur. ibid.

79. An si coniux, qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, teneatur reddere debitum. ibid.

80. An si ante matrimonium alter coniux protestetur, se nolle per quæcumque verba posteà à se dicta matrimonium inire. Huiusmodi protestatio sit sufficiens dissensus indicium. p 87.

81. An vnus testis affirmans coniugis mortem, sufficiat. vt liceat alteri, ad secundas nuptias transire. ibidem.

82. Vt possit coniux superstes aliud matrimonium inire, sufficitne probabilitas moralis, id est. vt fit probabilis caufa ad credendum, sapientum iudicio. p. 88.

83. An mors coniugij possit sufficienter fama probari. ibid.

Cap. 12. Circa consensum Clandestinum. ibid.

84. An Matrimonium Clandestinum fuerit irritum aliquando ante Tridentinum. ibid.

85. An peccet, contra ius naturæ, qui clandestinè contrahit. pagina 89.

86. An semper necessaria sit præsentia Parochi, & testium, ad matrimonium validè, contrahendum. ibid.

87. An qui expetit in mortis articulo cum concubina) coniugium inire ad legitimandam prolem nec Parochi copia datur, hoc coniugium possit sine præsentia Parochi iniri. p. 90.

88. An in oppidis in quibus nequit haberi Parochus, nec de proximo sperætur, possit sine ipso Matrimonium iniri. ibid.

[[xvii]] 89. An qui inuincibiliter Tridentini hanc legem ignorant, validè contrahant, sine Parocho, & testibus. ibid.

90. An incolæ loci, in quo viget Tridentini lex. possint sine Parocho, & testibus matrimonium inire in aliis, quibus non est recepta, quando solum ad illa confluunt per modum transitus. p. 91.

91. An qui pergit ex loco, vbi Tridentini lex non viget ad locum, vbi recepta est: possit ibi coniugium inire sine parocho, & testibus iuxta proprij domicilij legem. ibidem.

92. An validum erit matrimonium si quis in fraudem Tridentiniproficiscatur à loco vbi decretum eius viget, ad locum, vbi non tenet, vt ibi sine Parocho ac testibus contrahato ibid.

93. An Captiui Christicolæ. quorum in patria Tridentini lex viget, dum commorantur inter infideles, vbi non est publicata, possint sine Parocho ac testibus matrimonium inireo p. 92.

94. An si celebretur matrimonium in Parochia alterius coniugis non subditi illius parocho. sufficiat præsentia Parochi alterius contrahentis. ibid.

95. An si celebretur matrimonium in Diœcesi aliena, sufficiat, præsentia Parochi vnius, vel vtriusque contrahentis. ibid.

96. An peccet, & puniendus sit proprius Parochus assistens matrimonio subditi extra Parochiam vel Diœcesim absque licencia Ordinarij, vel Parochi loci. p. 93.

97. An qui duplicem Parochiam obtinet, habitans æqualiter (verbi gratia) in vna per hyemem, & in altera per æstatem indifferenter possit coram hoc, vel illo Parocho matrimonium inire. ibid.

98. An quando quis duplicem habitationis Parochiam obtinet, possit indifferenter coram vno vel altero matrimonium inire, si alterius tunc temporis Parochiam inhabitet. ibidem.

99. Obtinet quis Vallisoleto domicilium, & alio migrat breui rediturus: Potestne coram Parocho illius loci, vbi perbreuem init moram coniu gium gerere. p. 94.

100. Alter contrahentium vagus est, alter verò incola: Hoc in casu requiriturne præsentia Parochi incolæ ad matrimonij validitatem. ibid.

101. An Parochus non Sacerdos inter si valide matrimonio. pagina 95.

102. An pccet, Parochus non Sacerdos matrimonio assistens. ibidem.

103. An Parochus non Sacerdos possit facultatem Sacerdoti concedere, Vt matrimonio intersit. ibidem.

104. An Parochus excommunicates non toleratus, suspensus, vel irregularis possit validè matrimonio assistere. p. 96.

105. An Parochus excommunicatus, suspensus vel irregularis non toleratus possit facultatem concedere alteri Sacerdoti, vt matrimonio assistat. ibid.

106. An peccet Parochus excommunicatus non toleratus coniugio assistens. ibid.

107. An matrimonium contractutm coram Parocho habente Parochiæ possessionem absque vero titulo à legitimo superiore collato sit validum. p. 97.

108. An Archipresbyter Cathedralis Ecclesiæ in tota Diœcesi matrimonio interesse possit? ibidem.

109. An Archiepiscopus possit assistere subditorum Episcopi suffragenei coniugio. ibid.

110. An Vicarius Generalis Episcopi, & aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem sit Ordinarius, vt coniugio intersit, & alij assistendi licentiam impendat. pagina 98.

111. An Vicarius generalis Episcopi, ex proprio officio absque speciali commissione, coniugiis interesse, & aliis assistendi licentiam concedere possit. ibid.

112. An valeat matrimonium, si priuatus Sacerdos, cui Parochus committit vt assistat ei, extra Parochiam committentis assistit. ibid.

113. An requiratur licentia specialis Parochi vt alienus Sacerdos possit matrimonio assistere. p. 99.

[[xviii]] 114. An susficiat licentia tacita quæ habetur ex ratihabitione de futuro, vt Sacerdos alienus matrimonio assistat. ibid.

115. An Sacerdos debeat, credere dicẽtibus se habere licentiam à Parocho vt iungat eos matrimonio. pagina 100.

116. An ad valorem matrimonij sint necessaria illa verba quæ à Parocho proferuntur. *Ego vos coniungo, &c.* ibid.

117. An mortale sit, à Parocho, vel à Sacerdote, assistente matrimonio, præfata verba *Ego vos coniungo,* omitti. ibid.

118. An Parochus teneatur, sub mortali contrahentes de mutuo consenso interrogare quando ei constat ex verbis ab vtroque sponso prolatis. p. 101.

119. An teneatur sub mortali Parochus interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, vbi non sit ei compertissimum nullum subesse impedimentum. ibidem.

120. An ad matrimonij valorem sufficiat, Parochum per interpretem contrahentium mutuum consensum intelligere. ibid.

121. An si Parochus accedit animo attendendi, sed contractus tempore mente distrahitur sufficiat ad matrimonij valorem. p. 102.

122. An si Parochus, vel testes casu transeant Matrimonium coram eis contractum sit validum. ibidem.

123. An si Parochus, aut testes dolo aduocantur, aut vi adducuntur, & contra eorum voluntatem retenti assistunt coniugio: valeat, matrimonium. ibidem.

124. An si Parochus inuitus assistit, & afsectat non intelligere, aures. & oculos occludit, nihil eorum, quæ geruntur videns, & audiens valeat matrimonium. pag. 103.

124. An ad matrimonij valorem requirantur testes omni exceptione maiores. ibid.

125. An ad matrimonij valorem sufficiat, quod Parochus, & testes audiant contrahentium consensum licèt illos non videant. pag. 104.

Cap. 13. Circa Denuciationes matrimonio præmittendas ibidem.

126. An Denunciationes sint de matrimonij essentia. ibid.

127. An sit lethale piaculum, denunciationes sine debita dispeusatione omittere. p. 105.

128. An sit graue peccatum, vnicam denunciationem sine licentia omittere. ibid.

129. An dum matrimonium inter duos diuersarum Parochiarum initur: Satisfit in vna earum denunciationcs proferri. ibidem.

130. An sufficiat fieri denunciationes in Parochia, in qua breui temporis spatio contractui morantur. ibidem.

131. An Denunciationes possint fieri extra Ecclesiam in loco, vbi magna populi pars assolet conuenire. p. 106.

132. An Denunciationes debeant. necessariò diebus festiuis exeri. ibidem.

133. An denunciationes debeant necessario tribus diebus interruptis geri. p. 107.

134. An delinquat lethaliter Parochus, qui denunciationes non gerit tribus continuis festis diebus, sed per alium diem festum interpollatis. ibid.

135. An Vicarius Generalis Episcopi ex vi sui officij sine speciali delegatione possit in denunciationibus dispensare. ibid.

136. An Episcopus possit facultatem dispensandi in denunciationibus aliis à Vicario Generali concedere. p. 108.

137. An Parochus possit propter malitiosi impedimenti suspicionem dispensare, vt matrimonium, non præmissis denunciationibus celebretur, posteaque ante consummationem gerantur. ibid.

138. An habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, vt Abbates nullis Diœcesanis subditi, & Magister Scholæ Salmanticensis respectu Scholasticotum in matricula adscriptorum, possint in denunciationibus dispensare. p. 109.

[[xix]] 139. An dum contrahentes sunt ex diuersis Diœcesibus Ordinarius vnius remittit denunciations, seu dispensat, vt non fiant sua in Diœcesi: possint in altera Diœcesi omitti. ibid.

140. An ob solam causam malitiosi impedimenti, Ordinarius possit in denunciationibus dispensare? ibidem.

141. An sit iusta causa dispensandi in denunciationibus. quod contrahentes sint Magnates. p. 110.

142. An sit iusta dispensandi in denunciationibus causa conditionis inæqualitas: aut nimia contrahentium ætas. ibid.

143. An sit iusta dispensandi causa contrahentium è denunciationibus oboritura infamia, aut scandalum. ibid.

144. An ad dispensandum in denunciatiombus, requiratur, vt Ordinarius iudicialem iustæ causæ gerat cognitionem. p. 111

145. An existente iusta dispensandi in denunciationibus, causa Ordinarius sub peccati pœna teneatur semper dispensare, subditis exigentibus. ibid.

146. An Parochus possit. & non possit aliquo in casu dispensare, ne denunciationes gerantur. ibidem.

147. An quando non est copia Ordinarij, vel ille petitam dispensationem in denunciationibus iniustè denegat liceat his omissis, conirahere, sex in casibus. p. 112.

148. An sit peccatum consummare matrimonium ante denunciationes cum hę omittuntur, ex Ordinarij licentia, vt post contractum coniugium fiant. ibidem.

149. An quando Ordinarij dispensatione omittuntur denunciationes, vt post contractum matrimonium fiant, solum prima vice sit mortalis consummatio? ibid.

150. An dum Matrimonium initur sine denunciationibus præmissis ex Ordinarij licentia, sed ante consummationem pręmittendis: si coniuges nolunt, coniugio inito, denunciationes gerere, nec matrimonium consummare: delinquant, hoc in casu lethaliter: diù differendo. pag. 113.

Cap. 14. Circa depositionem post denunciationes gerendam ab iis, qui impedimentum aliquod inesse dignouerint. ibid.

151. An teneatur impedimentum manifestare ille, cui est sub secreto naturali reseratum. ibidem.

152. An qui nouit occultum impedimentum, quod testibus probare nequit, teneatur illud manifestare? pag. 114.

153. An si Parochus extra Confessionem scit impedimentum occultum nulli alij cognitum: Teneatur matrimonio assistere, & Ordinario detegere. ibidem.

154. An si Parocho constat impedimentum occultum, verb grat. votum cstitacis sed contrahens asserit, se minimè teneri, quia ficte vouit, Parochus matrimonio assistat, nec Oidinario impedimentum reseret, debeat contrahendi fidem pręstare? ibid.

155. An Ordinarius ipse, qui solus nouit impedimentum, teneatur publice petentibus matrimonium non denegare. p 115.

156. An matrimonium celebratum coram Parocho, ac testibus, omissionibus subiiciatur clandestini contractus pœnis, ibid.

Cap. 15. Circa Benedictiones Nuptiales, vulgo Velationes. ibidem.

157. An sit lethale peccatum, antequam Benedictiones Ecclesiæ recipiantur, matrimonium consummare. ibid.

158. An sit veniale piaculum ante Eco clesiæ benedictiones matrimonium consummare. ibid.

159. An sit mortale consummare ante benedictiones, si lata sit contra sic gerentes excommunicatio. ibidem.

160. An sit mortale omnino nuptiales benedictiones omittere. ibidem.

161. An nuptiales benedictiones possint tota die sabbati ante aduentum celebrari. p. 117.

162. An ipse matrimonij contractus sit prohibitus celebrari ab Aduentu vsque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vsque in Qctauam Paschacis inclusiuè saltem**[[xx]]** sub veniali. ibid.

163. Ant sit mortalis culpa tempore prohibito nuptiales benedictiones recipere. ibidem.

164. An Episcopus possit dispensare, vt benedictio nuptialis tempore prohibito celebretur. p. 118.

165. An sit interdicta omnis traductio sponsæ in domum sponsi diebus hisce prohibitis. ibidem.

166. An sit lethale diebus hisce prohibitis traducere sponsam, id est, vanæ lætitio signis. ibidem.

167. An sit pecatum interdicto Feriarum tempore matrimonium consummare p. 119.

Cap. 16. Circa consensum Coactum ibid.

168. An metus cadens in virum constantem iniusté incussus irritet matrimonium. ibid.

169. An metus cadens in virum constantem iniustè illatus, irritet matrimonium. p. 120.

170. An Metus cadens in constantem virum irritet matrimonium solo iure naturæ, & non Ecclesiastico. ibidem.

171. An inter fideles valeat matrimonium graui metu contractum. p. 121.

172. An matrimonium metu extortum sit omnino nullum: vnde alteruter altero inuito, possit, sine graui piaculo resilire. ibid.

173. An contrahens ficté matrimonium ob metum in virum constantem cadentem, peccet lethaliter. ibidem.

174. An qui coactus metu cadente in constantem virum, vere consentit in matrimonium delinquit lethaliter. p. 122.

175. An metus leuis sufficiat aliquando ad irritandum matrimonium. ibidem.

176. An matrimonium antea nullum ob metum, postea reualidetur, ob copulam similiter metu extortam. ibidem.

177. An matrimonium metu contractum. si iuramento firmetur, reddatur validum. p. 123.

178. An iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto, obliget, & non obliget, indigeatque relaxatione. ibid.

179. An si sponsalibus metu graui contractis iuramentum accedat, obliget donec relaxetur. p. 124.

180. An pœna anathematis imposita à Tridentino Dominis temporalibus, ac Magistratibus qui suos subditos, vel quoscumque alios ad matrimonia cogunt, sit excommunicatio maior. ibid.

181. An parentes, qui coactionc iniusta & graui filium ad matrimonium compellunt incurrant illam anathematis, seu excommunicationis maioris pœnam. ibid.

182. An filij teneatur inire matrimouium quod pater promisit, aut præcipit. p. 125.

183. An filij possint licite, hoc, aut illud coniugim, inuitis parentibus inire. ibidem.

184. A n filia inuitis parentibus nubens, attento iure Cæsarco possit, & non possit ab eis exhæredari, si indigno nubat. p. 126.

185. An attento iure Regio Castellæ, possit filia, inuitis parentibus, nubens exhæredari. ibid.

186. An pater teneatur, dotare filiam viginti quinque annis maiorem ipso inuito nubentem. ibidem.

187. An teneatur pater dotare filiam vigintiquinque annis, ipso inuito nubentem indigno. p. 127.

Cap. 17. Circa Consensum Conditionatum. ibidem.

188. An hæc conditio, *si Dem voluerit,* sit generalis, ita vt reddat contractum matrimonij conditionalem. ibidem.

189. An hæc conditio extrinseca necessario euentura adiecta matrimonio, vt *Contraho tecum, si cras sol orietur,* reddat illud conditionale, suspendatque consensum. pag. 128.

190. An conditio impossibilis adiecta matrimonio, vt *Contraho tecum, si digito cœlum tetigeris,* ipsum vitiet p. 129.

191. An omnes conditiones impossibiles iuxta *Cap. finale* reiiciantur, de matrimonio solùm, quando apponuntur per verba de futuro. ibidem.

192. An conditiones iure impossibiles reiiciantur à matrimonio, *vt Contraho tecum, si inter consanguineos po***[[xxi]]** *test matrimonium contrahi,* vel *si filius possit à patre fine causa exhæredari.* p. 130.

85. An conditiones, quæ solo facto impossibiles sunt, vt *Contraho tecum.* (paupere quidem) *si centum milleanreos in dotem dederis* sint à matrimonij reiiciendæ contractu. ibid.

186. An reiiciatur à matrimonio conditio, quæ ex na tura sua possibilis est, at ex accidenti est impossibilis, vt *Contraho tecum, si es virgo,* aut *si pater tuus adhac vinito* p. 131.

187. An dantes sibi fide de matrimonio contrahendo sub conditione, *si Pontifex dispensanerii in impedimento dirimenti,* dispensante Pontifice, teneantur matrimonium contrahere. ibidem

188. An valeat, matrimonij promissio inter impeditos, non expressa ea conditione, *si Pontifex dispensauerit.* p. 132.

189. An si promittens matrimonium sub conditione *si Pontifex dispensauerit in impedimento* resiliat, sequutus opinionem probabilem asserentem, id esse licitum: teneatur, alteri contrahenti soluere expensas occasione illius contractus, vel dispensationis impetrandæ gratia, factas. ibid.

190. An promittens fœminæ conguineæ matrimonium, *si Papa dispensauerit,* teneatur procurate dispensationem, etsi eam violarit, & expensas facere? p. 133.

191. An contracto matrimonio, vel sponsalibus initis sub hac de futuro conditione, *si pater consenserit:* si pater conscius nec consensum, nec dissensum exprimat, censeatur conditio deficere? ibid.

192. An si tempore, quo contractum est matrimonium, seu sponsalia sub ea conditione, *si pater consenserit,* pater iam obierat, id contrahentibus minimè ignorantibus: valeat matrimonium. ibid.

193. An conditiones appositæ matrimonio illud suspendant vsque ad notitiam existentiæ ipsarum. p. 134.

194. An matrimonium contractum sub conditione de futuro, ob quam suspenditur vsque ad eius euentum, fiat validum euentu ipso absque nouo consensu. ibidem

195. An si matrimonium contrahatur inter inhabiles (inhabilitate, in qua Pontifex dispensare potest,) sub cobditione *si Papa dispensauerit,* matrimonium, facta dispensatione perficiatur, absque nouo consensu? pag. 135

196. An si quis contrahit cum duabus sub conditione honesta, *si tantam dotẽ dederis:* Impleta conditione, præualeat. matrimonium secundum? ibid.

197. An Matrimonium celebratum de pręsenti sub conditione de futuro coram Parocho, & testibus, efficiatur purum statim impleta conditione: sed sit vt Parochus, & testes simul conditioni impletionis assistant. ibidem.

198. An conditio honesta licet contraria bonis matrimonij illud irritet. p. 136.

199. An hæc conditio, *Contraho tecum, si prius te voto castitatis sic obstrinxeris, vt nunquam à me petas, nec reddas petenti debitum:* violet matrimonium. ibidem

200. An annullet, matrimonium conditio hæc: vt alter coniux minime teneatur debitum reddere, quoties alteri non licet exigere. p. 137.

201. A n valeat matrimonium initum à Paganis, seu ludæis ea conditione, vt possint repudij dare libellum iuxta illorum ritum. ibid.

202. An vitietur, matrimonium, quando conditio ei contraria ab altero tantum ex contrahentibus apponitur. ibid.

203. An Sponsalia vitientur per conditionẽ sustantiæ matrimonij cõtrariam, sicut vitiatur matrimoniũ. p. 138.

204. Conditio hæc. *Si mecum concubueris, contraham tecum,* sit tanquam turpis reiicienda. ibid.

205. An conditio hæc, *Si te virginem inuenero,* vel *si primo in coitu mihi placueris, tecum contraham,* sit tanquam turpis reiicienda. ibidem

206. An conditiones impossibiles reiiciantur, à sponsalibus, sicut reiiciuntur à matrimonio. ibid.

207. An conditiones impertinentes habeantur, in matrimonio pro non adiectis: & illud suspendant. p. 139.

[[xxii]] 208. An demonstratio, & causa vitient matrimonium si ei contrarientur. ibidem

209. An modus vitiet matrimonium, si ei contrarietur? p. 140.

LIBER XXVI. *Debitum Coniugale, Diuortium. p. 141.*

SECTIO II. *De Debito ac Diuortio Dubia, ibidem.*

C. 1. CIrca Debitum Coniugale. ibidem.

D. 1. An vxor teneatur reddere debitum viro, tacite, seu interpretatiuè petenti. ibid.

2. An quoties peccat coniux debitum exigens, peccet similiter alter illud reddens. p. 142.

3. An si quis incestum perpetrat ad consanguineam vxoris accedens, vel voto castitatis illigetur: Coniux peccet, lethaliter petenti ei debitum reddendo ante impetratam dispensationem. ibidem

4. An coniux, cui debiti petitio est interdicta, non tamen redditio, vt contingit ratione voti castitatis, cognationis, aut affinitatis post matrimonium contractæ, aliquando possit petere debitum. ibid.

5. An mortale sit in actu ipso coniugali expressa intentione finem prolis excludere. p. 143.

6. An veniale sit actui matrimoniali dare operam solummodo propter bonum Sacramenti, nem pe ad significandam Verbi cum carne, vel cum Ecclesia coniunctionem. ibid.

7. An venialiter peccet coniux, qui actui matrimoniali dat operam, vt vitet in seipso incontinentiæ periculum. ibid.

8. An sit licitus coniugalis vsus, ad tuendæ, aut restaurandæ valetudinis corporeæ finem relatus. p. 144.

9. An sit peccatum vti coniugio propter solam delectationem capiendam. ibid.

10. An sit peccatum diebus feriatis queiscumque ieiuniorumque, ac rogationum, actui matrimoniali dare operam. p. 145.

11. An venialiter delinquat, qui debitum exigit die, qua Eucharistiam est recepturus. ibid.

12. An coniux reddens debitum, teneatur sub veniali, ea die à communione abstinere. p. 146.

13. An casu, quo culpa venialis sit, post coniugalem copulam ad Eucharistiam acquiratur, viginti quatuor horarum spatium à copula esse transactum. ibid.

14. An post communionem, eadem die liceat debitum exigere. ibid.

15. An sine veniali piaculo coniux excommunicatus possit debitum exigere. ibid.

16. An actus coniugalis in loco sacro licite exerceatur, extra casum necessitatis, illumque reddat pollutum. p. 147.

17. oAn in casu necessitatis actum coniugalem in loco Sacro exercere, licitum sit. ibid.

18. An sicut actus coniugalis in loco Sacro extra casum necessitatis sit aliquando licitus, & idem de impudicis cogitationibus, & tactibus dici possit. p. 148.

19. An sit piaculum non naturali seruato tamen vase debito, ad vxorem accedere sine necessitate. ibid.

20. An petenti coniugi modo indebito quoad situm, alter teneatur, aut possit licite reddere. ibid.

21. An sit culpa lethalis, coniugalẽ actũ in vase innaturali inchoare. p. 149.

22. An sit lethalis culpa, quando data opera seminatio vtriusque coniugis non est simul. ibid.

23. An abusus vxoris contra naturam, sit grauior culpa, quam inter solutos habeatque circuustantiam adultis necessario confitendam. ibid.

24. An sit crimen lethale, virum ab inchoata copula desistere, ante vtriusque seminationem, p. 150.

25. An lethale peccatum sit coniugem ab inchoata desistere copula. postquam alter seminauit. ibid.

26. An liceat potionibus aliove remedio aborsum procurare, vbi aliud non suppetit medium, ad prægnantis**[[xxiii]]** salutem restaurandam, & probabiliter creditur, nondum fœtum esse animatum. p. 151.

27. An quando probabiliter creditur, fœtum esse animatum, liceat, prægnanti vti medicamentis, & medico ea applicare cum aborsus periculo quoties mater periclitatur, & hæc ad eius salutem sint necessaria. ibidem.

27. An lethale peccatum sit tempore menstrui vxoris, debitum petere. p. 152.

28. An sit culpa tempore menstrui reddere debitum. p. 153.

29. An coniux tempore menstrui teneatur exigenti debitum reddere. ibid.

30. An peccatum sit actu coniugali vti Prægnationis tempore. ibidem.

31. An sit veniale ad vxorem accedere eo tempore, quo post partum eius immunditia persistit. pagina 154.

32. An amenti perfecto nullis gaudenti intermissionibus teneatur sanæ mentis coniux debitum reddere. ibidem.

33. An sanus coniux cum propriæ infectionis periculo, teneatur debitum reddere leproso coniugi. p. 155.

34. An coniux possit, & teneatur, dum sanus est, reddere debitum coniugi leproso, quando etsi non adsit propriæ infectionis periculum, proles probabiliter sit nascitura leprosa. ibid.

35. An coniux sanus teneatur, cum leproso habitare. p. 156

36. An quando cognatio spiritualis siue ab vno siue ab vtroque coniuge contrahitur culpabiliter, seu baptizando, seu tenendo, nocens impediatur à debito exigendo. p. 156.

37. An incestuosus coniux cum suis consanguineis priuetur iure petendi. p. 157.

38. An prohibitio petendi debitum incestuoso indicta extendatur, post Tridentinum ad incestum vsque ad quartum consanguineorum alterius coniugis gradum. ibid.

39. An cum vterque coniux affinis est effectus per copulam cum alterius consanguineis mutuam arceantur ambo, à debiti petitione. p. 158.

40. An cum coniux vterque fit affinis per copulam alterius consanguinei mutuam, vterque teneatur debitum reddere, quocumque in casu. ibid.

41. An si affinitas, vel cognatio spiritualis contrahatur ab altero coniuge ante matrimonij consummationem possit id licitè consummare reddendo, & vt eximatur à reddendi onere, teneatur Religionem inire. ibid.

42. An pœna illa, qua coniux incestuosus afficitur, vt debitrm non possit exigere incurratur ante iudicis sententiam, vel saltem criminis declarationem. p. 159.

43. An si vxor à viri consanguineo vi aut metu cognoscatur priuetur debitum petendi potestate. ibid.

44. An ignorantia vincibilis facti excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem, aut cognationem spiritualem contraxit, ne ipsi debiti petitio interdicatur. p. 160.

45. An ignorantia inuincibilis iuris præscribentis pœnam priuationis debiti, excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitateem, aut cognationem spiritualem contraxit, ne ipsi debiti petitio interdicatur. ibidem.

46. An votum castitatis ab altero, aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emissum, reddat illicitam debiti petitionem. p. 161.

47. An qui post Religionis votum matrimonium init, teneatur, à debito exigendo abstinere. ibid.

48. An qui votum emittit non ineundi matrimonium, eo inite, teneatur à debiti petitione abstinere. pagina 162.

49. An qui post votum castitatis Religionis, assumendi Ordinis Sacri, vel abstinendi à nuptiis ad illas transit, peccet prima vice consummando matrimonium. ibidem.

50. An validum sit post initum matrimonium, votum non exigendi debitum. p. 163.

51. An Votum castitatis post matrimonium consummatum ab altero coniuge sine alterius licentia sit, validum ibidem.

52. An licitam sit sine coniugis licentia votum abstinendi à**[[xxiv]]** petitione debiti, cum animo tamen reddendi, provt lex matrimonij obligat. pag. 164

53. An coniux, ex cuius licentia alter solus vouit castitatem, possit debitum exigere, & subinde alter teneatur reddere? ibid.

54. An cum alter coniux concedit alteri expressam licentiam vouendi omnimodam castitatem: fas sit coniugi huiusmodi licentiam concedenti debitum petere, eique petenti possit alter reddere? ibidem.

55. An coniugi, qui de alterius licentia castitatem vouit, alter possit & teneatur reddere? pagina 165.

56. An possit irritare votum castitatis, constante matrimonio, emissum, & pro tunc implendum ab vxore. ibid.

57. An maritus possit irritare votum castitatis de sua licentia, ab vxore factum, valide quidem absque iusta causa, & licite interueniente causa iusta p. 166.

58. An vtroque coniuge mutuo consensu castitatem vouente. integrum sit viro, votum castitatis vxoris irritare. ibid.

59. An vxor possit irritate votum castitatis aut mutuę cohabitationis à viro absque eius licentia emissum. p. 166.

60. An sit lethale, coniugibus, morosè delectari secluso pollutionis periculo, in copula cogitata tanquam præsenti, dum absentes sunt, aut eo tempore, vel loco vbi co pulam exercere non possunt? pagina 167.

61. An tactus inter coniuges ob solam voluptatem in ipsis captandam, absque animo perueniendi ad copulam, sint lethale peccatum. ibidem.

62. An quando coniux se ipsum singulariter tangit, absque pollutionis periculo, ad captandam voluptatem, delinquat mortaliter? ibidem.

63. An liceant coniugatis delectationes morosæ, & tactus, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere? p. 168.

64. An tactus, delectationes morosæ, aspectus, verba turpia inter coniugatos sint licita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge præuisi? ibidem

65. An sponsis de futuro licita sint oscula, amplexus aliique tactus, cum non adsit pollutionis, nec consensus in copulam, periculum. pag. 169.

66. An sponsis de futuro liceat, delectatio captata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione? pagina 170.

Caput 2. Circa Diuortium? ibidem.

67. An vxor possit à marito adultero separari. ibidem

68. An maritus deserens vxorem adulteram quoad thorum, & habitationem, possit eam quoad curam ac disciplinam deserere? ibidem.

69. An diuortium ob adulterium coniugis licitum sit solum ex iure diuino positiuo? pagina 171.

70. An tactus impudici, vt amplexus, oscula, & c. quę vxor cum alieno habuit, præbeant iustam diuortij perpetui causam? ibid.

71. An pollutio habita cum vxore dissentiente, sit iusta diuortij causa. ibid.

72. An pollutio extraordinaria habita cum tertia alia persona non vxore, sit iusta causa diuortij? pagina 172.

73. An coniugis sodomia sufficiens causa sit ad diuortium gerendum? ibidem.

74. An sodomia passiua det iustam diuortij causam. ibid.

75. An vir patrans Sodomiam perfectam cum vxore inuita, exhibeat, iustam perpetui diuortij causam. p. 173.

76. An naturalis copula absque seminis intra vas effusione iusta sit diuortij occasio. ibid.

77. An Bestialitas præbeat diuortij occasionem. ibid.

78. An concubitus cum fœminæ exanimis cadauere iustam exhibeat causam diuortij. ibidem

79. An detur, compensatio adulterij vtriusque coniugis, si alter adulte**[[xxv]]** retur cum alieno, alter perpetret Sodomiam. ibidem

80. An coniux qui plura adulteria patrauit, possit diuertere ab alio, qui vnum solummodo commisit? pagina 174.

81. An peccet mortaliter coniux occultè adulter diuortium petens ab altero adultero publice? ibidem.

82. An fiat compensatio adulterij vnius coniugis cum adulterio alterius iam condonato, à coniuge posterius adulterante. pag. 175

83. An quando coniux vterque adulterij crimine est reus, si alter emendatur, altero in adulterio persistentè, possit emendatus diuortium prætendere. ibid.

84. An liceat marito vxorem, & adulterum in adulterio deprehensos propria, authoritate interficere, vt leges illi permittunt? pagina 176.

85. An si maritus sit Iudex, liceat adulteram vxorem in scelere comprehensam, interficere? ibidem

86. An licitum sit viro adultero in foro conscientiæ, vxorem adulteram criminaliter accusare, vt capite damnetur. ibid.

87. An cum lata diuortij sententia, contingit, innocentem, in adulterium labi, compensentur mutuò delicta compellendus sit ad coniugem adulterij causa dimissum redire. pag. 177

88. An coniugi, qui ante diuortij sententiam in adulterium labitur, liceat Religionem profiteri, vel Sacros ordines suscipere? ibidem.

89. An coniugi, qui post diuortij sententiam in adulterium prolabitur, liceat Religionem profiteri, vel ad Sacros conscendere Ordines. p. 178.

90. An si post diuortium celebratum coniux innocens iam professus, vel Sacris initiatus, perpetrat adulterium, teneatur egredi è monasterio, & ad coniugem, ob adulterium, dimissum redire. ibid.

91. An post latam diuortij sententiam coniux innocens possit adulterum etiam inuitum sibi reconciliare, & adulter teneatur ad id. ibidem.

92. An si coniux innocens votum simplex castitatis solummodo emisit, possit sibi adulterum coniugem reconciliare. pag. 179

92. An liceat, coniugi adultero post latam diuortij sententiam professionem emittere, aut ad Sacros Ordines, inuito coniuge innocenti ascendere. ibid.

93. An possit saltem adulter post latam diuortij sententiam, ignorantes at inconsulto innocente, Religionem profiteti initiari sacris, aut votum simplex castitatis emittere. p. 180.

94. An sufficiat, adulterium valde esse notorium, vt innocens valeat ad Religionem transire, vel Sacris Ordinibus initiari. ibidem

95. An licitum sit, pro foro interno conscientiæ coniugi innocenti ad Religionem, Ordinemque Sacrum transire, votumve castitatis simplex emittere. ob adulterium alterius coniugis occultum, ibidem.

96. An vir innocens possit inuita adultera vxore, eodem iure ad Ordinem Sacrum transire, quoad Religionem valet. p. 181.

97. An liceat innocenti, debitum coniugi adultero denegare ante Iudicis sibi suffragantem sententiam. ibidem.

98. An si iudex sub excommunicatione latæ sententiæ pręcipiat coniugi innocenti certo scienti adulterium alterius occultum quod nequit probare, vt illi debitum reddat, teneatur obedire. p. 182.

99. An coniux innocens possit licite, propria authoritate ab adultero diuertete ob adulterium publicè notorium, ita vt adulter restitutionem minime petere valeat. ibidem.

100. An liceat innocenti coniugi propria authoritate ab adultero diuertere ob adulterium occultum, haud expectato Ecclesiæ iudicio. ibidem.

101. An vir teneatur, vxorem in adulterio persistentem dimittere ex præcepto speciali. ibid.

102. An vir teneatur, vxorem adulte**[[xxvi]]** ram iure dimissam (si emendetur) ad suam pristinam amicitiam reuocare. ibid.

103. An vir teneatur, ab adultera vxore diuertere, eique debitum abnegare ratione præcepti correctionis fraternæ. pag. 184

104. An obligatio dimittendæ vxoris in adulterio persistentis, oriatur ex præcepto vitandi scandali. ibid.

105. An si scandalum absit peccet lethaliter vir, retinens vxorem in adulterio persistentem. pagina 185.

106. Ancum adulterium coniugis ita occultum est, vt probari non possit, teneatur adhuc vir eam dimittere, debitumque abnegare sub mortali. ibidem.

107. An vir teneatur, pertinaci adulteræ necessaria alimenta denegare. ibid.

108. An vxor innocens teneatur, similiter diuertere à viro in adulterio persistente. ibidem

109. An copula habita à coniuge innocente cum adultero ante diuortij sententiam, sit adulterij condonatio. p. 186.

110. An detur compensatio si coniux alter adulterij spiritualis reus sit, alter carnalis, ita vt neutri diuertere liceat. p. 187.

111. An detur compensatio si vterque coniux fuerit lapsus in hæ resim. p. 188.

112. An licitum sit diuortium ob multa alia crimina, etiamsi eis coniux ad peccandum non inducatur. ibid.

113. An si coniux pertrahat alterum coniugem ad peccandum lethaliter, possit ab illo separari. p. 189.

114. An liceat viro ob vxoris sæuitiam gerere diuortium.

115. An ob furorem coniugis liceat alteri diuortium celebrare, quamuis non adsit vitæ periculum. pag. 190.

LIBER XXVII. *Matrimonij Impedimenta.*

SECTIO I. *De Matrimonij impedimentis receptiores sine lite Sententiæ. p. 191.*

Caput 1. DE impedimentis Matrimonij nonnulla prælibo. p. 191.

Caput 2. De Impedimento Erroris pag. 192.

Cap. 3. De Impedimento Voti. pag. 193.

Cap. 4. De Impedimento Cognationis carnalis? pag. 194

Caput 5. De Impedimento Cognationis spiritualis. p. 195.

Cap. 6. De Impedimento cognationis Legalis. p. 196.

Caput 7. De impedimento Criminis. ibidem.

Caput 8. De Impèdimento Disparitatis cultus. p. 197.

Caput 9. De Impedimento Violentiæ, vel Metus? pagina 198.

Caput 10. De Impedimento Ordinis. p. 199.

Caput 11. De Impedimento Ligaminis. ibidem.

Caput 12. De Impedimento publicæ honestatis. p. 200.

Caput 13. De Impedimento affinitatis. p. 201.

Caput 14. De impedimento potentiæ. p. 202.

Caput 15. De impedimento Raptus. p. 204.

Caput 16. De quatuor Impedimentis non dirimentibus, Interdicto scilicet. Catechismo, Spon ali**[[xxvii]]** bus. & Voto. p. 205.

Caput 17. De quinto impedimento non dirimente, nempè Septuplice Crimine. ibid.

Cap. 18. De Matrimonialibus Dispensationibus. ibidem

SECTIO II. *De Impedimentis Matrimonij Dubiæ. pag. 208.*

Caput 19. CIrca Impedimenta Matrimonij in communi. ibid.

Dubium 1. An desideretur causa iusta, vt Pontifex non solum licite, sed & validè possit impedimenta matrimonium dirimentia statuere? ibidem.

2. An Episcopus, & Concilia Nationalia, & Prouincialia possint, impedimenta inducere. pagina 209.

3. An Princeps sæcularis fidelis possit suis subditis impedimenta matrimonium dirimentia, statuere, ex natura suæ potestatis. ibid.

Cap. 20. Error circa impedimenta dirimentia in particulari, ac primum circa impedimenta erroris. p. 210.

4. An error personæ concomitans matrimonij actum, id irritet ibidem.

5. An error personæ dirimat iure naturali matrimonium. ibidem.

6. An error qualitatis, seu dolus circa illam antecedens, qui ineundo matrimonio causam prębet alias non ineundo, illud dirimat. p. 211.

Caput 21. Circa impedimentum Conditionis, siue seruitutis. ibid.

7. An validum sit matrimonium initum cum seruo, cui protempore determinato fuit concessa libertas postmodum in pristinam redituro seruitutem. ibidem.

8. An valeat matrimonium liberi cum ancilla. quæ infra modicum tempus potitura est libertare, ibidem.

9. An validum sit matrimonium liberi cum ancilla contractum si error aut ignorantia seruilis conditionis crassissima. aut leuissima fuerito p. 212.

10. An validè contrahat cum ancilla seruus, qui putabat, eam esse liberam. ibid.

11. An contrahat valide matrimonium licet cum libera, si putabat, eam esse ancillam. pagina 213

12. An liber qui ignoranter cum mancipio contraxit, possit, detecta seruitute, ab illo propria authoritate semoueri, ibidem.

13. An petente coniuge libero matrimonij dissolutionem ratione seruitutis à se ignoratæ, incumbat ipsi illius ignorantiæ probatio? ibidem.

14. An ignorantia seruitutis dirimat suaptè natura matrimonium ibidem.

15. An ignorantia seruitutis dirimat iure naturali matrimonium. p. 214.

16. An liber, qui absque vrgente causa scienter ducit ancillam peccet, & fiat irregularis? ibidem.

17. An quando dominus non collocat ancillam in matrimonium cum libero seruitutis ignaro, sed conscius matrimonij tacet seruitutem, ancilla ex hoc donetur libertate. p. 215.

18. An serui licite possint inuitis dominis, sine petita facultate, matrimonium inire. ibidem.

19. An delinquat lethaliter dominus, qui seruos coniugatos diuendunt in partibus adeo dissitis, vt vsus matrimonij impediatur, quando initum matrimonium sine domini voluntate fuit? ibidem.

20. An mancipium matrimonio illigatum teneatur potius domino, quam vxori satisfa**[[xxviii]]** cere. p. 216.

21. An mancipium contrehens cum domino, aut cum domina, statim consequatur communi ex iure ac naturali. libertatem? p. 217.

22. An quando ancilla vel seruus ineunt matrimonium cum persona libera seruitutis illius ignara, domino tradente in matrimonium, vel sciente, ac tacente, seruitutem sit validum huiusmodi matrimonium, ibidem.

Caput 22. Circa voti solemnis Impedimentum. pag. 218

23. An votum solemne castitatis in prosessione Religionis emissum dirimet matrimonium solo iure Ecclesiastico. ibid.

24. An votum Sacri Ordinis dirimat matrimonium subsequens solo iure Ecclesiastico? ibidem.

25. An sacerdotes Græci vrentes matrimonio ante Ordines inito sint sacrilegio rei? pagina 219.

26. An Sacer Ordo ante rationis vsum susceptus, obliget ad continendum: & dirimat matrimonium ibid.

27. An ordo susceptus post rationis vsum, sed ante pubertatem, irritet matrimonium, cum adeptus pubertatem non ratificat? p. 220.

28. An Ordo Sacer per vim. vel metum assumptus, dirimit matrimonium posteà initum. ibidem.

Caput 23. Circa Cognationis carnalis Impedimentum. ibidem

29. An consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimat iure naturali matrimonium? ibid.

30. An consanguinitas in primo gradu dirimat matrimonium in casa extremæ necessitatis. pag 221.

31. An prohibitio & irritatio matrimonij inter ascendentes, & descendentes iure naturæ inducta, protrahatur ad quemcúmque gradum in infinitum. pag 222.

32. An dato, quod prohibitio ma trimonij in linea recta ascendentium & descendentium certis finibus contineatur, iure naturali attento extendatur ad alios gradus præter primum. ibidem.

33. An gradus omnes consanguinitatis in linea trasuersa prohibiti *Leuit. 18.* dirimant nunc iure naturali matrimonium. pag. 223.

34. An Matrimonium contractum in primo gradu, lineæ transuersæ, nempe inter Fratrem, ac Sororem iure naturali irritum? p. 224.

Caput 24. Circa Cognationem Spiritualem. ibid.

35. An per Sacramentum Pœnitentiæ contrahatur, aliquod cognationis spiritualis vinculum, ratione cuius sit specialis luxuriæ circumstantia necessario confitenda, ad confessionis filiam accessisse. ibidem.

36. An infidelis baptizans filium fidelis contrahat spiritualem cognationem cum baptizato, ac eius parentibus. p. 225.

37. An fidelis baptizans filium infidelis contrahat cum patre infideli cognationem. p. 226.

Caput 25. Circa Cognationem Legalem. ibid.

38. An adoptio imperfecta dirimat matrimonium. ibid.

39. An cognatio legalis in linea transuersa dirimat matrimonium. p. 227.

40. An duo ab eodem adoptati, possint inter se valide coniugium inire? ibid.

41. An adoptatus possit inire coniugium cum filia illegitima adoptantis. ibid.

42. An cognatio legalis impediens, ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, eiusque descendentes protrahatur in infinitum. p. 228.

Caput 26. Circa Impedimentum Criminis. ibid.

43. An si coniux coniugem interimit, non animo contrahendi coniugium cum altero, sed ex odio, vel vt liberius libidini inseruiat: Homicidium hoc dirimat subse-**[[xxix]]**quens matrimonium? ibidem.

44. An hoc impedimentum incurratur ab vxore virum interimente ex intentione aliud coniugium ineundi? pagina 229.

45. An ad ineurrendum hoc impedimentum, sufficiat, sola occisis coniugis, animo contrahendi cum altero, licet non adsit adulterium? ibidem

46. An vt impedimentum hoc dirimens sit necessum, vt machinatio mortis inferendæ coniugi alteri, suum sortiatur effectum? p. 230.

47. An vt crimen Adulterij sit impedimentum dirimens, sufficiat conatus ad copulam adulterinam cum promissione matrimonij? ibid.

48. An vt adulterium sub futura coniugij promissione sit dirimens illud, requiratur, vt vtérque adulterans cognoscat, copulam quam gerit, esse adulterinam id est, sciat, superstitem esse alterius coniugem. ibid.

49. An promissio matrimonij ore tenus facta, adulterio adiuncto inducat dirimens impedimentum. p. 231.

50. An vt fides data coniugij futuri sufficiem sit ad hoc impedi mentum inducendum, necessarium sit, esse iuramento firmatam. ibid.

51. An vt præfata promissio hoc inducat impedimentum, necessario debeat esse mutua. pag. 232

52. An vt promissio futuri matrimo, nij iuncta adulterio sit dirimens impedimentum, sufficiat taciturnitas eius, cui fit promissio. ibidem.

Caput 27. Circa Impedimentum disparis cultus. p. 233.

53. An matrimonium fidelis cum infideli sit vetitum iure naturæ aut diuino. ibid

54. An matrimonium fidelis cum infideli prohibitum iure diuino, & naturali, sit eodem iure irritum. ibidem.

55. An validum sit fidelis cum hæ retico coniugium. pag. 234

56. An tempore primitiuæ Ecclesiæ tenebatur coniux ad fidem conuersus, cohabitare cum infideli coniuge, secluso. animæ periculo. ibid.

57. An licitum sit nunc fideli, cum fideli coniuge nolente ad fidem conuerti, cohabitare. pag. 235.

58. An cum spes subest couersionis infidelis ex persistente fidelis consortio: liceat, nunc fideli, cum infideli cohabitare. ibid.

59. An cum est spes conuersionis, infidelis coningis ex fidelis consortio: fidelis ex præcepto teneatur cum infideli coniuge. inabitare. pag. 236.

60. An si infidelis coniux cohabitare cum fideli renuit vel cum Dei contumelia, & pertractione ad mortale crimen liceat conuerso coniugi, id matrimonium dissoluere, & ad aliud transire. ibidem

61. An si Infidelis coniux à conuerso discedit aut non vult habitare cum ipso absque Dei iniuria, vel pertractione ad peccatum statim matrimonium dissoluatur. ibidem.

62. An vt possit fidelis, conuersus matrimonium ad alias nuptias transiens dissoluere: necessarium sit vt infidelis moneatur, num velit ad fidem conuerti, vel habitare cum fideli sine Dei contumelia, aut sine pertractione ad peccatum. p. 237.

63. An quando infidelis coniux adeo distans commoratur, vt commo, de requiri, aut moneri nequeat, possit fidelis matrimonium dissoluere ad aliudque transire, illo minime admonito. ibid.

64. An desideretur Ecclesiæ authoritate præfigi terminum, (vt conuer, tatur. aut decernat legitimè cohabitare cum coniuge conuerso) quo possit prius dissolui coniugium? p. 238.

65. An si ante matrimonium à fideli conuerso contractum, infidelis coniux ad alias nuptias transeat: hæc irritæ sint. ibidem.

[[xxx]] 66. An matrimonium consummatum infidelis dissoluatur fideli coniuge in Religione approbata profitente. ibid.

67. An fideli coniugi liceat ad Religionem, vel Sacrum Ordinem transire, nulla infidelis monitione præmissa? pag. 239.

68. An quando fidelis conuersus, ad alias nuptias transit, infidelis possit licite aliud matrimonium inire. ibidem.

Caput 28. Circa Impedimentum Ordinis. p. 240.

69. An Ordo Sacer dirimat matrimonium iure naturali diuino. ibidem.

70. An qui recipiens Ordines minores credebat illis annexum esse solemne continentiæ votum, perinde ac Sacris teneatur voto simplici continentiæ vnde teneneatur matrimonium non inire? ibid.

71. An Ordo Sacer per metum grauem susceptus, dirimat matrimonium. pagina 241.

72. An scienter ordinatus, sed ignorans prorsus votum esse Ordini annexum: teneatur continere ex voto, non ex sola Ecclesiæ consuetudine? ibidem.

73. An possit vir ad ordines sine vxoris licentia promoueri. pag. 242.

74. An vir ad ordines promotus, quando spontanea vxoris (non expressa licentia) dissimulatio interfuit, possit ab ea ad ius coniugij renunciari. ibidem.

75. An qui absque expressa. & sponta nea vxoris licentia ad Ordines fuit promotus, & ab ipsa reuocatus: Quando consummatum non est matrimonium, teneatur Religionem inire, vt votum Sacro Ordini annexum valeat implere. pag. 243.

76. An possit vir sola vxoris licentia ad ordinem Sacrum promoueri, si ipsa in sæculo castitatem voueat, siue iuuenis, siue senex sit? ibid.

77. An vir ad ordines promotus sola spontanea vxoris licentia absque aliis iure requisiti, possit ab ea, vel. saltem ex Iudicis. officio ad coniugale consortium reuocari. pagina 244.

78. An vxor, quæ voto castitatis emisso, licentiam concessit viro Ordinem Sacrum assumendi: reddatur inhabilis post viri obitum matrimonium ineundo. ibidem.

Caput 29. Circa Impedimentum Ligaminis. ibidem

79. An Polygamia: seu vsus plurium vxorum simul, sit irrita iure diuino in lege Euangelica? ibidem.

80. An pluralitas vxorum simul sit prohibita iure diuino antiquo positiuo. p. 245.

81. An vxorum pluralitas sit prohibita, ac irrita iure naturali. ibidem.

82. An Deus possit vt vna vxor plures habeat maritos, dispensare. pagina 246.

83. An licita sit nunc infidelibus polygamia. ibid.

84. An antiquitus fuerit licita Gentilibus vxorum pluralitas. pagina 247.

85. An vidua incurrat; pœnas iure ciuili staturas ei, si intra annum luctus ad secundas transeunti nuptias, si consummatum prius matrimonium non fuit. ibidem

86. An omnes hæpœnæ fœminæ se cundo nubenti intra annum luctus à Iure Ciuili inflictæ correctæ sint à Iure Canonico. ibidem.

Cap. 30. Circa impedimentum Publicæ honestatis. p. 248.

87. An Publicæ honestatis impedimentum oriatur ex sponsalibus ficte celebratis. ibid.

88. An Publicę honestatis impedimentum ortum ex sponsalibus validis cesset, num mutuo contrahentium consensu sponsalia dissoluantur. p. 249.

89. An si contractis sponsalibus cum Maria sub conditione sponsalia**[[xxxi]]** absoluta cam eius sorore ineantur: oriatur publicæ honestatis impedimentum. ibidem.

90. An ex matrimonio rato nondum consummato oriatur potius affinitatis, quam publicæ honestatis impedimentum. ibidem.

91. An impedimentum publicæ honestais consurgens ex matrimonio rato restrictum per Tridentinum ad primum gradum, sicut consugens ex sponsalibus. p. 250.

92. An Impedimentum publicæ honestatis consurgat, ex matrimonio rato, quacumque ex causa inualido. ibidem.

93. An ex matrimonio rato conditionato oriatur publicæ honestatis impedimentum? pagina 251.

Caput 31. Circa Affinitatis Impedimentum. ibid.

94. An vt affinitas contrahatur, sufficiat, vt solus vir in copula seminet. ibidem.

95. An contrahatur affinitas ex copula, in qua sola fœmina seminat? pagina 252

96. An ex spadonis congressu oriatur affinitas? ibi dem.

97. An vt affinitas contrahatur, sufficiac si virile semen, quocùmque modo, etiam dæmonis arte, intra vas fœmineum recipiatur? ibidem.

98. An copula Sodomitica impediat matrimonium. pagina 253.

99. An affinitas ex fornicatione orta impediat matrimonium in gradu tertio, & quarto. ibidem.

100. An Accessus ad consanguineam in tertio, aut quarto gradu eius, quacum quis fornicatus fuerat sit incestus. ibid.

101. An affinitas ex fornicatione orta dirimat in omni gradu lineæ rectæ iure naturali matrimo ni um. pag. 254

102. An affinitas ex matrimonio orta dirimat, iure naturæ matrimonium aliquo in gradu lineæ rectæ, inter ascendentes, ac descendentes. ibid.

103. An affinitas ex matrimonio orta dirimat, naturali iure coniugium in primo lineæ transuersæ gradu. p. 255.

Caput 32. Circa impotentiæ impedimentum. ibid.

104. An validum sit matrimonium initum inter imponentes cognita impotentia naturali perpetua coëundi, dummodo ad caste viuendum, & sine ordine ad copulam celebretur. ibid.

105. An imponens, qui suæ impotentiæ conscius decepit foeminam ipsam ducens, teneatur eam vt sororem habere, & ei alimenta impertire. pagina 256.

106. An si vterque coniux initi matrimonij tempore nouerant impotentiam teneantur, tanquam fratres conuiuere. ibidem

107. An satis sit ad matrimonij valorem potentia penetrandi vas, si seminandi intra illud desit potentia? p. 257.

108. An sufficiat ad matrimonij valorem, si vir non valeat emitterè semen intra vas, sed tantum in ore vasis? ibidem

109. An validum sit matrimonium si vir seminet intra vas, fœmina vero sit ad seminandum impotens. p. 258.

110. An Eunuchus valide possit matrimonium inire. ibid.

111. An si daretur Eunuchus verum emittens semen, valide posset matrimonium inire, attento naturæ iure, post Sixti V. motum proprium. ibid.

112. An fœmina Eunuchissa sit ad matrimonium habilis ineundum? p. 259.

113. An senes valde decrepiti sint ad ineundun coniugium habiles. ibid.

114. An quando vir senex adeo est exhaustus, vt omnino impotens ad copulam habendam existat, nec mediconrum indicio iurari arte possit: capax sit coniugij ineundi. ibid.

[[xxxii]] 115. An validum sit sterilium matrimonium. p. 260.

116. An Fœmina, quæ parere non potest sine manifesto mortis periculo, licet apta copuæ: validè ineat matrimonium ibidem.

117. An detur impotentia naturalis respectiua matrimonium dirimensibid.

118. An quando fœmina nupta cuius àrctitudini naturali medici iudicant posse absque mortis periculo per incisionem subueniri, vt apta viro reddatur: teneatur pati? p. 261.

119. An quando fœmina arcta naturaliter speciatim non est, sed solummodo naturale Virgineum signaculum congressui virili obstat: teneatur incisionem subire. ibid.

120. An impotentia perpetua ex maleficio consurgens dirimat subsequens matrimonium cum persona illaoad quam est impotentia. p. 262.

121. An hermaphroditus, semel electo sexu, & iuxta illum inito matrimonio postea viduus possit iuxta alterum sexum valide matrimonium inire? ibid.

122. An hermaphroditus possit valide inire coniugium iuxta sexum, qui non est æqualis, sed inferior: si tamen iuxta eum adsit ad copulam potentia. p. 263.

123. An ætas quatuordecim annorum in viro, decem vero in fœmina necessario debeat esse completa, ad ineundum coniugium. ibid.

124. An sufficiat ad matrimonij valorem, vltimam diem anni decimiquarti in viro, & duodecimi in fœmina incœptam esse. p. 264.

125. An vt malitia supplere dicatur ætatem à lege præscriptam in puero sufficiat vt quacumque in ætate habilis ad copulam reperiatur? ibid.

126. An puer minor septennio capax generandi, ac vsu rationis fruens capax sit coniugij ineundi. ibid.

127. An vt tempus assignetur pubertati proximum, in quo supplente malitia ætatem possit matrimonium iniri: desideretur Iudicis arbitrium. p. 265.

128. An valeat matrimoniuro, quando in legitima pubertatis ætate constitutus adhuc potens nen est ad copulam coniugalem gerendam. ibid.

129. An quando puer decimoquarto anno completo aut fœmina duodecimo adhuc impotentes ad copulam inueniuntur, expectandum sit triennium integrum, ad experiendum, num ea impotentia perpetua sit, & matrimonium irritum. p. 266.

130. An quando signa impotentiæ non sunt omnino certa, sed euidentia verosimiliter, desideretur iuramentum. ibid.

131. An requirátur triennij experimentum, quando, existentibus de impotentia solum signis dubiis, vterque coniux illam ingenue profitetur. p. 267.

132. An casu, quo vxor, matronis inspicientibus, virgo iudicetur: necessarium sit septimæ manus propinquorum iuramentum, etiam exacto triennio. ibid.

133. An vtroque coniuge fatente impedimentum & triennio experimenti lapso necessarium sit adhuc vxorem à matronis inspici. p. 268.

134. An pro forma iuramenti septimæ manus, requiratur necessiario libri Euangeliorum tacus. ibidem.

135. An triennium exprimenti computandum sit à tempore, quo cœptum est à coniugibus copulæ ineundæ vacare. ibidem.

136. An triennium experimenti aliquo temporis interstitio intermittatur, debeat iterum denao institui. p. 269.

137. An supplendum sit necessario triennij tempus interpolatum ibidem.

138. An matronæ ad fœminarum inspectionem electæ à Iudce, possint recusari. p. 270.

139. An matronæ electæ à Iudi-**[[xxxiii]]**ce, debeant iurare, suo vt testimonio fidem faciant. ibidem

Caput 33. Circa Raptus Impedimentum. p. 271.

140. An raptus quo fœmina virum abripit dirimat matrimonium. ibidem.

141. An dirimat matrimonium raptus, quo inuitis parentibus, consentiens fœmina è domo extrahitur. ibidem

142. An dirimat matrimonium raptus, quo sponsus propriam sponsam abripit renuentem. p. 272.

143. An dirimat, matrimonium raptus qui non geritur causa solum explendæ libidinis. ibidem.

Cap. 34. Circa impedimenta solummodo impedientia. pag. 273.

144. An Parochus possit ad tempus interdicere, ne matrimonium contrahatur? ibidem.

145. An Pontificis prohibitio, seu interdictum reddat irritum matrimonium contra eam prohibitionem contractum. ibidem.

146. An licite possit matrimonium Interdicti, cessationis. à diuinis tempore celebrari. p. 274.

147. An Benedictiones nuptiales possint licite tempore interdicti conferri. ibidem.

148. An imperfecta spiritualis cognatio prodiens extentione in Catechismo oriatur etiam extentione baptizati in exorcismis. p. 275.

149. An vt patrinus hunc imperfectam spiritualem cognationem contrahat, necessum sit vt baptizatum, aut loaptizandum in Catechismo te neat. ibidem.

150. An hoc Catechisini impedimentum per Tridentinum sit sublatum omnino. p. 276.

151. An impedimentum impediens votum castitatis Religioni, vel non nubendi emissum ab eo, cui satus est ob animi salutem coniugium inire: validum sit & impediat matrimonium. p. 277.

153. An mortaliter delinquat, qui habenti castitatis votum, & rogitanti num possit matrimonium valide inire, posse respondet. ibid.

154. An liceat, suadere ei, qui venereis tentationibus agitatus passim succumbit, nec spes est fore, vt aliis mediis adhibitis contineatur, vt matrimonium ineat, quamuis simplici castitatis voto sit adstrictus. p. 278.

Caput 35. Circa impedimenta, quæ ortum habent ex crimine. ibidem.

155. An incestus viri cum vxoris consanguineis, quo impedit etiam dirimat matrimonium. ibidem.

156. An impedimentum incestus oriatur, ex coniunctione cum consanguineis coniugis vltra secundum gradum pagina 279.

157. An hoc impedimentum oriatur, ex incestu cum propriis consanguineis intra secundum gradum. ibid.

158. Ac impediat matrimonium incestus cum coniugis consanguineis. ibid.

159. An vt incestus matrimonium impediat, debeat necessario esse publicus. p. 280.

160. An impedimentum raptus sponsatæ incurrat, qui sponsam solum de futuro rapit. ibidem.

161. An impedimentum vxoricidij incurrat qui vxorem in flagranti adulterij delicto deprehensam propria interemit authoritate. ibid.

162. An vxoricidij impedimentum vir incurrat easu, quo vxorem authoritate iudicis adulteram enecet. p. 281.

163. An incurrat vxoricidij impedimentum vxor, quæ virum interimit. ibid.

164. An incurrat Prestytericidij impedimentum quislibet Presbyteri interfector, etiam in iudicio contentioso minime con**[[xxxiv]]** uictus. ibidem

165. An lethaliter semper delinquat, qui cum interdictis Ecclesiæ, impedimento impedienti matrimonium contrahit. ibidem.

166. An si impedimenta alia non abierint in desuetudinem: mortale sit affectum illorum aliquo coniugium contrahere. pag. 282.

167. An valeat, consuetudo contraria, vt à peccato Iethali excusetur, qui affectus aliquo impedimento impedienti init matrimonium. ibidem

Caput 36. Circa Impedimentorum Dispensationem. pagina 283.

168. An Pontifex possit in impedimentis iure diuino & naturali matrimonium detrimentibus aliquando dispensare. ibidem.

169. An possit dari casus, in quo Pontifex valeat dispensare, imo præcipere patri, vt filiam ducat in vxorem. ibidem

170. An solus Pontifex possit in impedimentis iure humano dirimentibus dispensare. pagina 284.

171. An Episcopus in casu magnæ necessitatis possit in impedimentis dirimentibus post contractum matrimonium dispensare. ibidem.

172. An desideretur in contrahentibus bona fides, vt Episcopus in his casibus valeat dispensare. pag. 285.

173. An possit Episcopus in casu magnæ necessitatis dispensare in impedimento dirimenti ante initum matrimonium. ibidem.

174. An tantum sit pro interiori foro potestas quam Episcopus habet ad dispensandum in necessitate super impedimenta dirimentia. p. 286.

175. An ex speciali Episcopi commissione possit eius Vicarius generalis in impedimentis dirimentibus in casibus, quibus ipse potest dispensare. ibidem.

176. An possit Episcopus post initum matrimonium dispensare semper in impèdimento, cui subreptitiè fuit obtenta dispensatio. pagina 287.

177. An Religiosi Mendicantes suorum priuilegiorum vi possint in aliquo impedimento dirimenti dispensare. ibidem.

178. An Episcopus valeat dispensasare, ad petendum debitum cum coniuge, cui debiti petitio est interdicta, affinitatis contractæ ex fornicatione cum altero coniuge causa. ibidem.

179. An Religiosi Mendicantes ab Ordinario approbati possint hodie ex Prouincialis commissione dispensare in foro conscientiæ ad petendum debitum cum iis contagibus, qui inter se affinitatem contraxere. pagina 288.

180. An possit Episcopus semper dispensare ad petendum debitum cum coniugè, qui voto ca stitatis adstrictus iniuit coniugium. ibid.

181. An Episcopus possit dispensare ad debitum petendum cum eo, qui post castitatisvotum iniit coniugium, nondum tamen illud consummauit. p. 289.

182. An Episcopus in casu magnæ necessitatis possit dispensare in voto Religionis ac castitatis perpetuæ. ibidem.

183. An regulares possint suorum priuilegiorum vi, vrgente necessitate, in voto castitatis absolutæ dispensare sicut potest Episcopus. ibidem.

184. An ea omnis suppressio veri, quæ si exprimeretur, omnino Pontificem à dispensatione impertienda retraheret, vel difficilius eam impertiret: reddat dispensationem subrepeitiam? pagina 290.

185. An taciturnitas veri, aut**[[xxxv]]** expressio falsi pertinens tantum ad causam impulsiuam, reddat subreptitiam dispensationem. pagina 291.

186. An sit subreptitia dispensatio, si semel perita & à Pontifice denegata, quando postea impetratur prioris denegationis mentio à petente non geritur. p. 291.

187. An qui obtinuit dispensationem ad contrahendum cum affine vel consanguinea, sed ea minime vsus, postea petit aliam dispensationem ad coniugium cum alia consanguinea seu affine ineundum teneatur prions dispensationis mentionem gerere, ne secunda dispensatio sit surreptitia. ibid.

188. An gerenda sit necessario mentio copulæ ex sola humana fragilitate inter cognatos vel affines habitæ, vt valida eis sit dispensatio? pagina 292.

189. An copula incestuosa habita fuit spe facilius impetrandæ, dispensationis: is animus sit nunc necessario explicandus. ibidem.

190. An dum Ordinario Pontifex committit, vt dispenset cum ali quibus *Dummodo copula non interuenerit:* contrahentes possint, initam copulam denegare, dum ab Ordinario interrogantur. pag. 293.

191. An quando plura adsunt impepedimenta, necessarium sit, omnia illa in eadem petitione referre, vt simul dispensentur. ibidem.

192. An facienda necessariò sit mentio de multiplicitate eiusdem gradus, vel diuersi in consanguinitate, affinitate, publica honestate, ac spirituali cognatione, ne subreptitia sit dispensatio? pag. 294.

193. An quando contracturi consanguinei, vel affines distant inæqualiter à stipite, satis sit mentionem remotioris gradus in petitione fieri? pagina 295.

194. An necèssarium sit explicare in petitione, num proquinquitas graduum sit in linea rectà, an in transuersa. ibidem.

195. An cum dispensatio petitur ad impedimentum publicæ honestatis in primo gradu, necessarium sit exponere, num ex sponsalibus proueniat. pag. 296.

196. An quando impedimenta affinitatis, & publicæ honestatis concurrunt, satis sit mentionem fieri affinitatis, publica honestate silentio suppressa. ibidem.

197. An valida sit dispensatio, quando erratur in Diœcesi eius, cum quo dispensatur. ibidem.

198. An inualida sit dispensatio eo solum quod in ea aliquid taceatur, quod ex Curiæ Romanæ stylo est exprimendum. pagina 297.

199. An qui petit dispensationem voti: quod certo scit emisisse sed in peticionè exprimit votum esse dubium, adiiciens tamen aliam veram causam, ob quamassolet Pontifex dispensare, valida sit dispensatio. ibidem.

200. An vitiet dispensationem, qui in precibus plures enarrat causas, ex quibus aliquæ sunt veræ, aliquæ falsæ, pagina. 298.

201. An impetretur dispensatio allegando fore, vt fœmina innupta maneat ex dotis defectu: cum tamen non ex defectu dotis, sed quia deformis, aut grandæua sit proueniat ab aliis non duci valida sit dispensatio. ibid.

202. An quando dispensatio voti castitatis, aut Religionis, non explicat esse ad vnum, aut plura matrimonia: possit ad plura extendi. p. 299.

203. An necessarium sit, vt quando impetrans mittit Romam, ad dispensationem obtinendam causæ verificentur, vt valida existat. ibid.

[[xxxvi]] 204. An causæ dispensaionis deo bebant esse necessariò vera, tempore, quo Pontifex, vel Pœnitentiarius committit Ordinario, vel Confessori dispensandi como missionem? pagina 300.

205. An causæ dispensationis debeant necessariò subsistere, quando post Pontificis, vel Pœnitentiarij expeditionem, Ordinarius, aut Confessor eam exequitur. ibidem.

206. An necessarium sit vt perseueret dispensationis causa eo tempore, quo executioni mandatur nempe cum ipsum matrimonium initur? pagina 301

207. Trium voluminum de Sacramentis ad Deiparam Epilogus. pag. 302

24

[1] R.P. ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA, VALLISOLETANI, Societatis Iesv, VNIVERSÆ THEOLOGIÆ moralis Liber Vigesimus Quartus.

SPONSALIA.

LIcet *Sponsalia ordine doctrina subsequantur Matrimonium, cùm ad illud ordinentur tanquam in finem, & à fine ordine doctrinæ inchoandum sit in moralibus: quia tamen ordine temporis Sponsalia Matrimonium præcedunt, de his præmitto tractationem. Quæ quidem omnia ad sponsalium pertinentia exponent, & quasdam ob causas dissoluantur, enunciabunt.*

SECTIO PRIMA.

De Sponsalibus receptiores sine lite Sententiæ.

CAPVT I.

De conditionibus requisitis ad Sponsalia.

[1] SPonsalia dicuntur ab spondendo; mos enim erat olim, vt puella nuptura promitteretur viro à patre, vel à tutore, vel ab amicis, ideóque dicti sunt sponsi quasi alteri promissi: sponsor, qui promittebat; & cõtractus ipse, sponsalia. *leg. 2. & 3. ff. de sponsal.* Tripliciter autem sumuntur. Primò per promissionem futuri Matrimonij. Secundò pro matrimonio non adhuc consummato. Tertiò pro donis, quæ dabantur à sponso sponsæ. At prima acceptio est maximè propria. Vnde in legibus quoties de sponsis occurrit mentio, sumuntur primo modo,**[2]** quamuis in materia fauorabili etiam nomine vxoris, & maritartę veniunt spõsę. *Leg. Non sine C. de bon quælib.* Syluest. *v. sponsalia q. 1. dicto 2.*

[2] Igitur *sponsalia sunt promissio futura Nuptiarum.* Dixi *Promissio,* quia solum propositum non inducit obligationem, nec vinculum sponsalium, quæ, vt valida sint, tria requiruntur, Primo, vt sint promissio futuri Matrimonij. Secundo, vt sint inter personas iure habiles. Tertio, vt manifestentur verbis, vel signis. Dicuntur autem à D. Thoma Sacramentalia, non

quod habeant aliquam vim sanctificandi Matrimonio præuiam: sed quod sint præuia ipsi Sacramento Matrimonij. Filliuc. *tract. 10. num. 232.*

[3] Concubitus cum sponsa non est adulterium Quia non violatur alicuius thorus, qui sponsis antè Matrimonium non conceditor: adulterium autem est alieni thori violatio. *Cap. lex ida 36. quæst. 1.* D. Tho. *2. 2. quæst. 154. art. 8.*

[4] Non sufficit ad sponsalium validitatem interna promissio. Quia modus connaturalis inter homines ad se inuicem obligandum, est per verba externa. Nec etiam promissio Deo facta tenet. Quia non est melioris boni. Si autem vestiatur aliquibus cir cumstantiis, vt quia voueat quis in remedium concupiscentiæ, vel in Dei honorem quod pauper illa sit vel meretrix: valebit. Sanchez *d. 3. & 4.*

[5] Requiritur mutua promissio, ad quam non satis est acceptatio promissionis alterius: sed necessaria est repromissio. Et quidem quando Matrimonij promissio gratis fit, verbi gratiâ, in beneficij accepti memoriam; tunc altero acceptante promissionem, nec repromittẽte: solus promittens obligatur. Quod si diù distulerit repromissionem, censetur contemnere, & ità qui promisit, liber ex tacita remissione manebit. Quando verò non est facta gratis, sed respectiuè, per modum contractus onerosi, tunc necessaria est repromissio alterius ad hoc vt sit efficax. Quia in contractu vltro citróque obligatorio non est perfectus contractus, sine vtriusque partis obligatione. Sanch. *d. 5.*

[6] Promissio Matrimonij acceptata ab altero suo ex genere, obligat ex iustitia, & sub peccato mortali. Quia habet rationem pacti: pactum autem non seruans potest excommunicari: *Cap. 1. de pactis.* Intellige modò promittens animum ad se obligandum habuerit, siue causa expressa sit siue non; expressio enim causæ requiritur iure, ne præsumatur facta ioco, & absque animo. Item nisi res esset notabiliter mutata, & nisi paruitas materiæ excusaret. quæ debet esse quadruplo maior ea, quæ satis est ad furtum. Sanch. *d. 5.*

[7] Promissio gratuita Matrimonij facta absenti, nullóque eam aceptante, est reuocabilis in vtróque foro antè acceptationem, etiamsi fiat ex causa pia, modo non feratur immediatè in Deum. Vt autem sit irreuocabilis, opus est, vt absenti intimetur per nuntium ad id, vel per Epistolam, & absens coram nuntio acceptet. Quod si aliquis acceptet pro absente, tunc si est gratuita, & fiat per verba directa in pręsentem, vt, promitto *tibi me contracturum cum Antonia,* non potest promittens retrocedere si vero est respectiua, & præsens non habet speciale mandatum ad repromittendum, potest antè abentis repromissionem reuocari. Quod quibus modis fieri possit, vide apud Sanchez *d. 7. q. vlt.*

[8] Promissionis legitimæ conditiones expono. Requiritur ex parte intellectus sufficiens deliberatio, ea scilicet, quæ satis esset ad peccatum mortale. Præterea vt sit subiectum capax, hoc est. non sit à natura necessariis sensibus destitutus. Denique vt habeat vsum rationis; furiosi enim & mente capti, si non habeant dilucida interualla, non sunt habiles ad contrahendum. Filliuc. *tr. 10. n. 238.*

[9] Promittens potest se habere multis modis. Primò, habens animum se obligandi, non tamen implendi: & tunc sufficit, & obligatur ad sponsalia. Quia mala illa intentio non implendi, non eximit ab obligatione, quæ naturaliter sequitur ex ipsa promissione facta animo se obligandi. Secundo, habens saltem implicitè animum se obligandi, quia dum promisit, erat conscius naturæ: promissionis, licet non meminerit: & tunc vera erunt sponsalia. Quià cum non apponat explicitè intentionem contrariam, indirecte se obligare censetur. Tertiò potest tempore, quo data est fides habuissie animum se obligandi: sed statim fide

data promittens habuit animum se non obligandi: & tunc etiam valida sunt. Quia iam obligatio orta est ex promissione. Quartò potest nec explicitè nec implicitè promittens habuisse animum se obligandi, sed neque habuit contrarium, quia scilicet ignorabat naturam promissionis, & obligationem ex ea consurgẽtem: & inualida erunt sponsalia. Quia adest voluntarié defectus. Quintò, quando promittens habuit animum promittendi, sed simul animum positiuè se non obligandi, qui est ficta quædã promissio: ex vi promissionis non obligatur ad sponsalia; Quia cohditio apposita est contraria substantiæ promissionis. Quod valet etiam si addatur iuramentum. Sanchez *d. 8. dub. 2.* Ex vi tamen iniuriæ illatæ fictè promittendo. Si quidem promissio facta est merè gratis, ex altera videlicet tantum parte, vt viri: ad nihil vltra promittens tenebitur, si nullum aliud damnum fœmiæ redundet, si vero per modum contractus, ex vtraque parte scilicet: tunc si ratione fidlsc promissionis fœmina deflorata est, tenebitur eam ducere sub mortali. Quia cum alter ex parte sua contra ctum impleuerit, tenebitur & alter implere. Sanchez *dist. 10.*

10 Varios modos contrahendi sponsalia verbis expressis recolo. Verba quoad significationem de futuro constituunt sponsalia, siue simpliciter proferantur, vt *Ducam te,* siue addatur verbum *promitte* vt *Promitto me ducturum te.* Quia semper communi ex sensu Ecclesiæ sumuntur vt promissoria. Sotus 2. *2. Quæstion. 2. art. 1.* Syluest. *verb. sponsalia, initio,* & alij cum eo. Verba autem illa, *Promitto me desponsaturum Mariam,* non. sunt sponsalia, sed tantum de sponsalibus promissio. Couar. *de Matrimon. part. 1. capit. 4. numer. 1.* Verbum hoc: *Accipio te in crastinum,* sponsalia constituunt. Quia consensus est de futuro. Victor. *de Matrimo. 251.* Petr. Ledes. *quæst. 43. a. 3. dub. 1.* Verbum hoc: *Volote habere in vxorem,* sponsalia solummodo constituunt. Quia verificantur, licet proferens modo nolit esse suam vxorem, sed tempore futuro. Couar. citatus *num. 4.* Ver-**[3]**ba autem negatiua. Nullam aliam à te ducam, si nullam includant affirmationem explicite vel implicitè, nec sponsalia, nec Matrimonium constituunt. Quia consensus non datur per meram negationem, obligant tamen, supposito quod velit nubere, ad eam ducenda, si verò addatur affirmatio, erunt sponsalia, vel Matrimonium, sponsalia, si dicatur: *Non aliam, sed te ducam;* Matrimonium, si dicatur: Non *aliam, sed te duco.* Couar. *numer. 8.* Adrian. *de Matr. quæstio. 2. dub. 12.* Sanchez *d. 19.* Filliuc. *tract. 10. numer. 240.*

11 Quæsieris, an verba de præsenti inter puberes vel impuberes apta ad MatrimoniumClandestinum, sufficiant ad sponsalia? Certe inter puberes probabile mihi est, sufficere, ex *Cap. vnico, de desp. impub. in 6.* vbi habetur, Matrimonium impuberum obligare vt sponsalia. o vt scilicet actus qui non valuit eo modo, quo gestus est: valeat eo modo, quo geri poterat. Ergo à pari. confirmo ex Declaratione Cardinalium, quæ refertur ab Henriq. *l. 11. c. 9. n. 4.* At inter impuberes, vel vnum puberem, alterum impuberem habent eodem modo vim sponsalium. Quia ex contrahentium intentione, qui vidẽtur voluisse contrahere sponsalia, casu quod Matrimoniũ non valeret, apertè colligitur. Quando autem actus includitur in eo quod fit, si non valet eo pacto, quo fit valet meliori modo, quo potest: sponsalia autem virtute clauduntur in Matrimonio. *Cap. fin. de. desp. impub.*

12 Profecto signa aliqua supplentia verborum vices, quæ ad sponsalia constituenda sufficere videantur. Inprimis subarratio annuli ex se loquendo est signum æquiuocum ex aliis causis, vt amore turpi. Si tamen Consuetudo loci sit, vt annuli traditio sponsalia significet, præsumendum iuxta loci consuetudinem. Angel. *v. sponsalia, n. 7.* Syluest. *ibi. q. 1.* Armil. *n. 3.* Certe si verba vnius præcesserint, tunc immissio annulli & verbum *recipiam* operatur sponsalia. Quia tacens consentit facto ipso cum annulũ recipt. Glossa *Cap. Tuæ, de sponsal. v.*

verba. Item quando habito tractatu inter amicos deMatrimonio contrahendo, sponsus misit arrhas, vel iocalia, nil aliud exprimens, & sponsa acceptauit: sunt sponsalia Quia id est: sufficiens repromissionis signum: & tacens videtur consentire. Abbas *Cap. Cum virum, de regul. n. 3.* Syluest. *v. sponsalia initio.* Sanch. d. 22. Præsentia & taciturnitas contrahentium, quando parentes contrahunt pro filiis satis etiam est, modo contrahentes saltèm inter se consentiant, *Cap. vnico de desp. impub. in 6.* Quia cum parentes diligant filios, præsumitur, recte eos filiis consulere: ideóque præsentia & taciturnitas filiorum iure optimo consensus reputatur. At si parentes contrahant pro filiis absentibus, non satis est, vt quando id nouerint, taceant, & non reclament. sed debent etiam tacitè vel expresse ratificare aliquo signo externo, vt ex Cap. vnico citato colligatur.

[13] Verba promissionis, vt constituant sponsalia debent necessario ferri in personam determinatam. Quia sicut Matrimonium debet esse cum persona certa, ita etiam sponsalia, quæ sunt eius initium. Sanchez *d. 26. num. 1.* citans alios.

[14] Sponsalia facta post prima ficta, valida sunt. Quia promissio secunda non tollitur per prio rem fictam. Syluest. *verb. Matrimonium 4. quæst. 8.* Nauar. *cap. 22. num. 79.* Sanchez *d. 15. num 1.* Ficte contrahens sponsalia, regulariter tenetur verè consentire. Quia vtrinque est contractus *Do, vt des:* & alter iam impleuit promittendo per vera sponsalia. Deinde semper sequitur notabile damnum alteri, vt fœminæ præcipue, quare alteri non facile poterit nubere. Syluest. & Nauar. citati. Henriq. *l. 11. cap. 11. num. 3.* si tamen nullum damnum ex his sequatur, probabile satis iudico, non teneri ad verè consentiendum. Sanchez *d. 11. num. 1.*

[15] Sponsalia clandestina valida sunt, etiam post Tridentinum. Quia lex Tridentini est correctiua iuris communis, ideóque non est extendenda vltra casum expressum. *Leg. Præcipimus, Cod. de appel at.* Ergo cum solùm irritet Matrimonium clandestinum, non erit extendenda ad sponsalia. Nauar, *cap 25. num. 144.* Cordu. *sum. quæst. 52.* Henriq. *c. de Matr. num. 8.* Sanchez *d. 12. num. 2.* Peccatum non est contrahere sponsalia clandestina. Quia nullo iure id prohibetur. Sanch. *d. 13.*

[16] Notabilis disparitas contrahentium, si contrahens sit conscius conditionis alterius non reddit irrita sponsalia. Quia cum contrahens sit dominus rei promissæ, & excessus: videtur velle cedere libere iuri suo, & facere excessus donationem. Limito autem id in casu magni scandali secuturi: tunc enim virtus iustitiæ non obligaret ad actum, qui sine peco cato impleri non potest. Molina *tra. 2. d. 271.* Cordu. *lib. 1. qq. mor. num. 13. dict. 1.* & alij apud Sanch *d. 14.*

[17] Habiles sunt ad ineunda sponsalia ij, inter quos nullum est impedimentum, & habent ætatem iure præscriptam. Vnde ij soli sunt hobiles ad sponsalia, qui soli sunt habiles ad Matrimonium. Quia sponsalia sunt futuri Matrimonij promissio. Impedimentum autem, quod non dirimit Matrimonium dirimit spõsalia, si hęc pręcedant, vt votum simplex castitatis, vel Religionis. Quia cum sit illicitum cõtrahere cum tali impedimento, sponsalia non possunt ad aliquid illicitum obligare. Excipe, nisi impedimentum esset temporale verbi gratiâ ætas in impuberibus. Valent enim inter eos sponsalia, non Matrimonium, vel votum castitatis ad tẽpus; licerent enim sponsalia, non Matrimonium pro eo tempore, quo est impedimentum. Nauar. & alij cum Sanch. *d. 15.*

[18] Requiritur autem septennium completum ad sponsaliorum validitatem ex *Cap. literis, & Cap. Accessit, de desp. impuber.* Quia septennio completo incipit communiter rationis vsus, & libertas. Quod si vel vterque vel alter nondum haberent vsum rationis, essent irrita sponsalia.

Sicut etiam si ante septennium vterque, vel alter contrahat, nec malitia suppleat ætatem, sunt irrita, nisi post legitimam ætatem expresse, vel tacitè ratificentur. *Cap. vni. de desp. impuber. in 6.* Sylue. *v. Matrimonium 8. quæstion. 14.* & alij cum Sanchez *d. 16.*

[19] Verum malitia potest ætatem supplere, & spõsalia valida efficere, quæ essent alioqui inualida. Quia *leg. in sponsalibus 1. ff. de spons. dicitur,* satis esse, sponsos quid agant, intelligere. Et quia sponsalia sunt via ad Matrimoniũ: Ergò hoc ipso, quod ius disponit, malitiam supplere ætatem in[4] Matrimonio censetur disposuisse idem in sponsalibus. Sotus. *in 4. dist. 22. q. 2. a. 2. ad 3.* Syluest. *v. sponsalia q. 2.* Sanch. *d. 16. q. 2.*

CAPVT II.

De Sponsalium obligatione. Vbi de Arris, Fideiussore, & Pacto.

[20] COnditionibus sponsalium expositis, agendum mihi de eorum obligatione siue quæ oritur ab intrinseco ratione pręcepti præscribẽtis fidẽ. siue ab extrinseco ratione coactionis iudicialis, vel cõuentionalis. Oritur ergò ex sponsalibus obligatio sub mortali. Quia Cap. *Literis 2.* & Cap. *Requisitun, de sponsal.* supponitur sponsalia obligare ad sui impletionem, & cum materia grauis sit, obligat sub lethali. Et quia obligatio ex contractu est ex iustitia & sub mortali: talis autem est obligatio ex sponsalibus. Sotus *in 4. dist. 17. q. 2. a. 5.* Angel. *verb. sponsalia, n. 2. Syluest. ibi. q. 4.* Sanch. *d. 27.*

[21] Si nullus sit præfixus obligationi terminus, nec alia conditio, non tenetur, qui promisit spõsalia, illa statim implere, sed tunc quãdo requiretur ab eo cui facta est promissio: tunc autem obligatur, si commode potest. Quia id est generale in omni debitorabsque diei præfixione: Abbas *Cap. fin. de præscript. n. 29.* Syluest. *v. Votum 2. q. 3.* Nauar. *c. 17. n. 79.* Sanch. *d. 18.*

[22] Qui absque causa legitima recusat sponsalium fidem implere, prius monendus est, & si renuat, cogendus per Censuram Iudice Ecclesiastico: nisi attentis circũstantiis, prudẽter arbitretur Iudex, ex inuitis Nuptiis posse timeri scandala, dissẽsiones, ac infælices exitus. Colligo ex *Cap. Ex literis 2. de sponsal.* Quod si *cap: Requisitũ, de. sponsal* dicitur, non esse cogendũ intellexerim, quãdo rationabilis causa obstiterit. Glos. *Cap. 2. de spõsal. v. Interpositione.* Abbas *n. 4.* Felin. *n. 14.* Syluest. *v. sponsalia, q. 14.* & alij.

[23] Pœna adiecta contractui sponsalium est irrita, ideóque is, qui sponsalia violat in vtroque foro non tenetur eam soluere. Quia sic consulitur Matrimonij libertati. Definitur *Cap. Gemma, de sponsal.* Leg. *Titia, ff. de verborum obligat.* Syluest. *v. sponsalia, q. 8.* & alij cum Sanch. *d. 30.* Quod si alterius sponsorum intersit, vel damnum patiatur, poterit pœna exigi ratione interesse damni emergentis, & ratione iniustitiæ admissæ à violante fidem: non vi pœnæ adiectæ, si item illa soluatur, recipiẽs non tenetur restituere, donec iuridicè coactus, ad restitutionem condemnetur. Plura Sanch. *d. 31.*

[24] Si pœna adiecta iuramentis firmetur, non propterea addit obligationẽ Quia pœnæ promissio est interdicta ob publicam vtilitatem, nempè ob libertatem Matrimonij ex *Cap. Gemma,* citato. Actus autem principaliter prohibibitus in fauorem publicum, non firmatur iura*mento,*

Cap. si diligenti, de foro compect. cap. 2. de pact. in. 6. Plura Sanch. *d. 32. n. 8. &. d. 33. &. 34.* vbi de variis pœnæ appositionibus.

[25] Si sponsalia ante legitimam celebretur ętatem, non est propterea culpa mortalis. Quia *Cap. 2. de. despons. impuber.* vbi videtur esse pręceptũ intelligitur tantum deMatrimonio: & pa tet ex verbo. *Coniugantur,* quod soIummodò Matrimonionio de præsenti conuenit. Et quia nulla infertur tertiæ personæ iniuria, nec Sa. mento. Filliuc. *tr. 10. n. 259.*

[26] Iam de Arris apponi solitis in sponsalibus disseram præmittendo, arras sumi primò pro donatione, quam vir facit vxori in præmium dotis, secũdo, pro donatione propter Nuptias. Tertio pro pignore, quod datur inter sponsos in signum Matrimonij complendi: & hoc in sensu sumitur in præsenti.

[27] Licitum est arras apponere amittendas per sponsalium fidei violationem. *Leg. Arris. l. fin. Cod. de sponsal.* Arra traditur in securitatem Matrimonij, pœna vt adstringat contrahentes: quare illa respicit actum fauorabilem, hæc odiosum: ideo illa valet, non pœna. Hinc est, vt arræ tradendæ sint, vt valeant. Quia leges semper de arris loquuntur. *leg. fin. Cod. de sponsal.* Angel. *verb sponsalia, num. 43.* Syluest. *ibi. q. 9.* & alij, quos sequitur Sanch. *d. 35.*

[28] Possunt constitui arræ in quacumque quàtitate. Quia leges quę eas permittunt, indistinctè loquantur, & respiciunt ad ea, quæ frequentius accidunt: frequentius autem modicæ sũt. Hostiens. *sum. tit. de sponsal. §. 1. n. 2.* Couar. *de Matri. p. 2. c. 3. §. 7. n. 9.* & alij cum Sanch. *d. 35. num. 9.* Erit autem proba cautela tradere magnas pro securirate. Item possunt arræ constitui tam in rebus immobilibus, vt fundo: quam in pecunia, & possunt Vtrinque tradi, vt Doctores citati edocent.

[29] Arrarum natura hæc est, vt eas amittat, qui tradit si culpa sua Matrimonium non sequatur: eo autem secuto, redeunt ad eum, qui tradidit. *leg. fin. Cod. de sponsal.* Syluest. *v. sponsalia, q. 9.* Angel. *hic. n. 17.* Quod si quis citra Culpam recedat, non amittit, sed Ipsimet sunt restituendæ. Quia vbi culpa abest, debet abesse pœna. *leg. Arris & l. fin. Cod. eodem.* Et in specie ob ingressum in Religionem non amittuntur, *l. Deo nobis. C. de Episcopis, & cleric.* & communi Doctorum sensu ex Sanch. d. 36 Quando autẽ alter tantum dedit arras, & matrimonium non sequitur culpa eius, qui non dedit, tenetur duplum restituere, hoc est, ipsas arras receptas, & tantundem de suo patrimonio. Excipe, nisi sit minor 25. annis, nec impetrauit veniam ętatis, tunc enim tantum tenetur arras restituere, si per ipsu stetit. *l. fin. Cod. de spons.* Innoc. *c. G ẽma.* Ioa. Andre. *n. 8.* Quando demum vterque arras dedit, & recepit, iniustè recedens, perdit suas, & restituit quas accepit. Plura Sanch. *d. 36.*

[30] Pœna legalis *Dupli* non debetur ante sententiam Iudicis. Quia est pœna lege imposita, quæ secundum omnes postulat Iudicis sententiã sed tenetur solum restituere arras receptas: id enim est conditio annexa naturæ contractus. Syluest. *v. Arra, q. 4.* Lopez p. *2. Instr. c. 56.* Pœna autem conuencionalis *quadrupli* ex receptiori seutentia non debetur ante Iudicis sententià. Quia talis est contrahentium intetio, nisi aliud exprimãt; est enim imponere pœnam iuxta ius cõmune: hoc autem non imponit nisi per sẽtentià, Lopez *l. 1. de contract* c. 31. Nauar. *c. 23. n. 67.* Filliuc. *tr. 10. n. 268.* Sanch. *d. 37. 4.*

[31] Possunt quidem alia pacta in spòsalibus interuenire. Potest enim pro securitate Matrimonij interuenire Fideiussor. Quia nullo oid iure prohibetur. Hostiens. *sum. tit. de sponsal. §. 1. n. 2.* &**[5]** alij. Pignus autem si præcedat, stipulatio pœnæ non valet. Quia cum principale, id est pœna, non valeat: corruet etiam accessorium. Si verò præcedat stipulatio arrarum, valet. Quia arræ ipsæ valent. Sanch. *d. 58.*

[32] Secundum pactum est, vt vir teneatur in certo Oppido moram trahere cum vxore, etsi fidem frãgens aliò migret, teneatur vxor eum sequi, & valeat pœnaimposita fragenti fidem. Quæsieris, num valeat hoc pactum? Valet quidem. Quia vt quis in traditione rei suæ potest quodlibec pactum interponere ũc multo magis in sui traditione. Cap. *Verum de condit. apposit. & l. 1. c. de pactis.* Si autem noua causa recedendi superuenerit, vt quia cœlum est minus salubre, vel quia contraxit capitales inimicitias: excusabitur, si absq; causa vir domicilium mutet, vxor non tenetur eum comitari. Quia in tali casu lex diuina non obligat. Angel. Syluest. Armil. Nauar. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. 40.*

[33] Cessante verò pacto, si vir transferat aliò domicilium, vxor tenetur sequi verum. Cap. *vnaquæque 13. q. 2.* Quia coniuges tenentur ad mutuum obsequium, & vir est caput mulieris. Ni faciat, peccat mortaliter. Nauar. *c. 14. n. 20.* Sanch. *d. 41.* si sequatur ex hoc graue detrimentum corporis, vel animæ, excusabitur. Nec requiritur in viro causa iusta, domicilium mutandi: sed satis est non adesse causam turpem, & inhonestam. Quia est caput Filliuc. *tr. 10. n. 270.*

[34] Si vir velit vagari, quod tempore contractus Matrimonij non solebat: vel si solebat, id vxor ignorauit: non tenetur eum sequi. Quia est grauissimum onus, nisi iustè vagari vellet, vel facile posset vxor eum comitari. Autsolebat, & vxor sciuit: & tunc tenetur. Quia sciens visa est mariti mores approbare, modo tamen vir ex honesta causa vagetur. Præterea si vir aliò se tranferat causa ibi commorandi ad tempus, & eo transacto, reuertendi: si tempus breue sit, non tenebitur vxor sequi: si longum, tenebitur. Eodemque modo si vir in exilium mittatur ob delictum, tenebitur vxor eum sequi. Quia vxor debet sequi viti infortunium. *l. si cum dotem. ff. sol. matrim.* Denique quando vxor ex causa necessaria à domicilio recedit, & illud aliò transfert: tenetur etiam vir ipsam sequi. Quia quoad mutua obsequia coniugalia sunt pares. Glos. Cap. *1. de coniu. lepro.* ibi Doctores, & Sanch. *d. 41.*

CAPVT III.

De Sponsalium dissolutione.

[35] VAriis modis possunt sponsalia dissolui. Primò per Matrimonium subsequens valide è celebratum cum alia persona. Quia res tradita vni per contractum indissolubilem, non potest amplius tradi, alteri, cui tantummodo est promissa; si vero Matrimonium subsequens inualidũ sit priora sponsalia non dissoluuntur Quia non præstat impedimentum, quod de iure effectum non sortitur. Manet tamen alter liber à fide sponsalium. Quia per eam voluntatem contrahendi Matrimonium visus est alter ab sponsalibus recessisse. Cap. *51. Inter virum,* & Cap. *Adolescens, de sponsal.* Sanch. *lib. 1. d. 48.* Laym. *l. 5. tr. o.p. 1. c. 2.* Sylui. *in supplem. q. 43. a. 3.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 209.*

[36] Dissoluto Matrimonio subsequente, *nõ. ma*net obligatio implendi priora sponsalia iurata, nisi fortè ratione damni, v. gt. si deflorauit sponsam bonæ famæ, nec illi anteà satisfecit. Quia iuramentum adhibitum fuit ad confirmandã promissionẽ: vnde extincta promissione. Cessabir etiam iuramẽti obligatio. Sanch. *d. 48.* Hẽriq. *l. 11. c. 13.* Filliuc. *tr. 10. n. 272. sect. 2.* quæstio problematicè voluenda recurret.

[37] Priora sponsalia non solnuntur per secũda etiã copula subsecuta. Quia post Tridentinum non transeunt in Matrimonium etiãsi affectu matrimoniali copula fiat: & hoc verum, quam

vis posteriora sint iurata: iuramentum enim fuit de re iniqua, & in tertij præiudicium, quo casu non obligat. Sanch. *d. 50.* Filliuc. *tr. 10. n. 273.* & alij.

[38] Secundò dissoluuntur sponsalia mutiuo consẽsu, & mutua ipsorum sponsorum remissione, etiam si cum iuramento facta fuerint. Quia cum huiusmodi remissio cedat in sponsorum fauorem, poterũt hi cedere iuri suo: & cum iuramẽtũ sit emissũ in fauorem partis, remittente parte, Deus etiã remittit. Cap. *2. de. spõsal.* Sanc. *d. 51. n. 8.* Sa *v. spõsalia, n. 1.* Filliuc. *tr. 10. n. 275.* Coninc. *d. 23. dub. 1.*

[39] Validitatem vero huius remissionis, annotarim primo, remissionẽ debere esse liberam: vnde quando alter sponsus remittit obligationem ex metu sibi incusso ab altero contrah ẽte. sponsalia n on dissoluuntur. Secundo notarim, si duo impuberes sponsalia contrahant, neutrum posse ante pubertatem resilire, puberem autem factum posse quemlibet. Ratio prioris est, ne propter ætatis fragilem incohstantiam sæpe contrahant, totiesque à contractu resiliant. Posterioris autem ratio est, quia quam vis iure permittẽte impuberes verè sponsalibus astringantur, idem tamen ius voluit ob immaturum iudiciũ, ne ita firma essent, quin eorum cuilibet pubertatẽ adepto, resilire liceret. Cap. *De illis dist. 1.* & Cap. *A nobis, de sponsal impub.* Vnde prius pubes fictus potest statim ab sponsalibus resilire, non expectata alterius pubertate. Si autem factus pubes, non reclamet statim, id est, intra triduũ. in foro externo sponsalia confirmare censebitur. At in foro conscientiæ satis est eum reclamare ad tollendam obligationẽ, qui interius statuto tempore dissenit, etsi id exterius non exprimat.

[40] Tertiò dissoluuntur per fornicationem sequentem tam viri, quàm fœminæ, etiam fi sponsalia sint iurata: Idem iuris est in fornicatione spirituali, vt hæresi, apostasia, vel infidelitate. Quia est notabilis admodum mutatio, Monuerim autem nocentem semper adstrictum esse, & in casu quo vterque sit nocens, non compensari delicta. Quia turpior est fornicatio in fœmina, quam viro: quod verum est, licet sponsa vi cognita fuisset: non sic si vir violenter in fornicationem incidisset. Cap. *Quemadmodum, de iure iurando.* Sanchez *d. 55. num. 9.* Syluest. *verb. Sponsao lia, quæst. 10.* Couar. *tom. 1. de sponsal. p. 1. cap. 5. num.* Liym. *lib 4. tract. 10. part. 1. cap. 2.* Reginald. *l. 31. e. 36. num. 262.*

[41] **[6]** Quartò soluuntur per morbum quemlibet contagiosum alteri sponso superuenientem, vt gallicum. Quia est notabilis mutatio. Idem dicendum de graui infirmitate incurabili, vt epilepsia, fœditate notabili, vt oculorum, vel nasi amissione, paralysi, lepra, vel si os male oleat: nec arte medici subueniri possit. Idem dixerim si notabilis deformitas animi, vel famæ sequatur. Quæ omnia intelligenda sunt exparte illius, qui est innocens eo enim volente soluentur sponsalia; secus si nolit. Sanchez *d. 57.* Nauar. *cap. 22. num. 27.* Tolet. *lib. 7. c. 21. num. 6.* Diana *par. 3. tra. 14. resol. 285.* Sylui. *in supplem. q. 43. a. 3.*

[42] Quintò soluuntur, quoties de nono agnos. citur notabilis morum asperitas vel sæuitia altetius. Vel ob graues & capitales inimicitias inter sponsos ortas. Quia alioquin Matrimonium infœlices haberet exitus. Et est noua causa notabilisque superueniens mutatio. Syluest. *v. Sponsalia, q. 10.* Sanch. *d. 58.* Filliuc. *tr. 10. n. 290.* Tolet. *l. 7. c. 21. n. 6.*

[43] Sextò, soluuntur per superueniens impedimentum iuris Matrimonium dirimens. si autẽ impediens tantum sit, probabile est, non solui, votum Religionis si excipias, de quo inferius. Item soluuntur, quando superuenit aliquid post sponsalia, quod si superueniret ante, mutaret rationabiliter sponsorum animos ad contrahendum: v. gr. ob paupertatem superuenientem alteri, tam quando præcessit promissio dotis respectu sponsæ, quia tunc ea est veluti conditio,

sub qua sponsalia celebrantur: quàm etiam si non præcessisset. Sanch. *d. 56.* Filliuc. *tr. 10. n. 292.*

[44] Septimò sponsalia, dirimuntur per votum simplex Religionis, & castitatis præcedens. Propositum tamen cœlibatus seruandi in sæculo, nullatenus sponsalia dirimit. Quia tale propositum, si voto non firmetur, non constituit statum; si verò votum castitatis sponsalibus superueniat, quamvis probabile sit, ea dissoluere; quia est de modiori bono: tamen receptiori ex sententia non dissoluit; quia Deus non acceptat promissionem rei prius alteri promissæ, & in eius præiudicium. Vnde talis non tenetur ad Religionem aut ordinem Sacrum, ad hoc vt possit votum castitatis seruare, licèt possit ingredi si velit, & liber sit ab sponsalibus. Dixerim ergo, tale votum in ipsius vouentis præiudicium, non tamen in præiudicium sponsæ, obligare. Cap. *Rursus, qui clerici.* Sanch. *d. 46.* Sotus *in 4. dist. 27. q. 2. a. 5.* Angel. *v. sponsalia, n. 5.* Nauar. *c. 22. n. 27.* Reginald. *l. 31. n. 259.* Coninch. *d. 23. n. 25.* & alij.

[45] Ordines minores suscepti post sponsalia non dissoluunt illa: maiores verò dissoluunt. Quia reddunt suscipientem incapacem Matrimonij ob votum solemne castitatis adnexum. Adstrito tamen fide sponsalium non licet ad Sacros Ordines promoueri, nec votum Ordinis Sacri illa dissoluunt ex receptiori sententia, nisi respectu alterius. Quia qui vouet censetur sponsalibus renunciare: vnde alter liber manet. Reginald. *l. 31. num. 160.* Filliuc. *tr. 10. num. 287.* Coninch. *d. 23. num. 25.*

[46] Octauò, soluuntur per ingressum Religionis etiam si iurata sponsalia fuerint. Porrò licèt respectu remanentis in sæculo soluta iam sint respectu ingredientis non soluuntur vsque ad professionem: vndè si ante illam redeat ad sæculum prioribus sponsalibus stare teneturs si sponsa alteri non nupsit. Sanch. *d. 52.* Filliuc. *tr. 10. n. 280.* Coninch. *d. 23. dub. 3. n. 22.*

[47] Nonò dissoluuntur si tempore, quo fiunt apponantur etiam dies & terminus de Matrimonia contrahendo. Quia tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum, per quem non stetit. Alius verò per quem stetit, adhuc ligatur, ne sua culpa commodum reportet. At si per vtrũque stetisset, liber manet vterque. Tamen si is, per quem stetit, culpa vacet, sponsalia non dissolnuntur. Quod dẽ dicendum, si absque culpa vtriusque terminus præfixus lapsus fuisset. Cap. *Sicut ex literis. de sposal.* Sanc. *d. 53.* Couar. *de Matri. p. 1. c. 5. n. 8.* Tolet. *l. 7. c. 21. c. Reginal n. 6. l. 31. n. 261.*

[48] Decimò soluuntur absentia alterius in longinquam regionem absque licentia. Quando autem sponsus esset in loco propinquo, ille expectandus est, vel requirendus, vt intrà certum tempus contrahat Matrimonium. Et si iusto impedimento detur, non sunt temerè sponsalia dirimenda. Ius autem Ciuile. quod præscribit. expectandũ esse biẽnij tempus, si est in eadem Prouincia: & triennij, si est in alia, iuxta receptiorem sententiam correctum est per ius Canonicũ, etiam si sponsalia sint iurata. *Cap. De illis de sponsal.* Sanch. *d. 54.* Nauar. *c. 22. n. 26.* Tolet. *l. 7. c. 21. n. 6.* Coninch. *d. 23. n. 50.*

[49] Vndecimò soluuntur, cum superuenit affinitas: vt si sponsus habuerit rẽ cum consanguinea sponsæ, vel è contra intra quartum gradũ: & post Tridentinum intra secundum, cum copula est illicita. Idem dixerim de cognatione legali, vel spirituali superueniente. Nauar. *c. 22. n. 27.* Hẽriq. *de Matr. c. 14. n. 5.* Filliuc. *tr. 10. n. 295.*

[50] Duodecimò, ipso iure sponsalia irrita, & inualida dolus dans causam contractui sponsaliorũ adhibitus ab altero contrahente conscio & participe doli, si tamen dolus solum incidat in sponsalia, non sunt ipso iure irrita. Quia adest sufficiens consensus ad contractum, similiter si dolus adhibitus sit à tertia persona sine participatione alterius sponsi, sponsalia non sunt

ipso facto irrita: sed deceptus habet ius illa dissoluẽdi. Quia adest talis causa seu mutatio, quam si deceptus præuidisset, iudicio prudentis non se ad illa perficienda obligasset. Sanch. *d. 64.* Filliuc *tr. 10. n. 297.* Molina *de Iust. d. 352. n. 7.* Reginal. *I. 31. n. 266.* Diana *p. 3. de Sacram. resol. 287.*

[51] Decimotertio possunt solui sponsalia, quando non implentur conditiones, sub quibus celebrata fueâre. Imò non sunt valida, nec obligãt donec impleatur conditio expressa in contractu. Quãdo verò sponsalia non fuêre celebrata sub aliqua conditione expressa, sed tantũmodò sub tacita: valida sunt absolutè, & non censentur propriè cõditionalia. Quia conditio tacitè subintellecta non reddit actum conditionalem. Coninch *d. 23. dub. 9. ad fin.* Bonac. *Matrim. q. 1. pun. 10. n. 4.* Sanch. *d. 67. n. 3.*

CAPVT IV.

Quanam authoritate sint sponsalia dissoluenda.

[52] IAm verò ad dissolnenda sponsalia, si natura rei spectetur, nulla requiritur. Iudicis authoritas[7] quando certò constat de causa sufficiente ad eorum solutionem. Vndè non est opus relaxatione iuramenti. Per accidens tamen, vt ratione scandali vitandi, fieri potest, vt necessaria sit Iudicis authoritas. Sa *verb. Sponsalia, num. 12.* Sanch. *d. 69.* Gutier. *cap. 35. num. 4.* Filliuc. *tract. 10. num 299.*

[53] Propria authoritate dissolui. possunt Sponsalia. Vel quando causa dissolutionis est publica. Vel quando causa est occulta, & simul etiam sunt occulta Sponsalia. Vel quando Sponsalia sunt publica, sed causa dissolutionis ita est occulta, vt probari non possit in iudicio, nisi magnum scandalum indè timeatur. Henriq. *lib. 11. cap. 14.* Sanch. *d. 69. & 70.*

[54] Iudex quo coram dissoluenda sunt Sponsalia, quando ad eorum solutionem Iudicis requiritur authoritas: est Iudex Ecclesiasticus Ordinarius, vel delegatus, vt Episcopus, vel delegatus ab ipso Episcopo. Parochus verò non est competens. Quia ipse non habet in foro externo iurisdictionem. Sanch. *d. 69. numer. 10.* Reginald. *lib. 31. num. 268.* Filliuc. *tractat. 10. num. 299.*

[55] Quando dubitatur, nùm causa dissoluendi Sponsalia sit sufficiens: aut quando moraliter non constat, adesse causam sufficientem ad illa dissoluenda: non possunt absque Iudicis authoritate dissolui. Quia dissoluens propria authoritate in hoc casu exponeret se periculo comittendi iniustitiam contrà alterum sponsum, qui non debet iure sibi acquisito per sponsalia spoliari. Gutier. *cap. 35. num. 7.* Reginald. *lib. 31. numer. 268.* Sanch. *d. 69. num. 9.*

[56] Tamen vt quis licitè possit recedere ab sponsalibus in foro conscientiæ, satis est, vt vnus testis de certa scientia iurans, vel fama: imò si esset persona fide digna testificans, & de certa scientia testaretur, nec esset necessarium iuramentum. Filliuc. *tr. 10. n. 301.* Sanch. *d. 69. n. 9.*

SECTIO SECVNDA.

De Sponsalibus, varia Dubia.

CAPVT V.

Circà Sponsalium Obligationem.

DVBIVM I.

An violatio iuris, quod ex sponsalibus acquirant sponsi in corpus, fornicando cum altero, sit adulterium.

[57] ADvlterivm est. Quia *l. si vxor 13. ff. ad leg. Iuli. de adulter.* dicitur: *Diuus Verus, & Antoninus rescriserunt etiam in sponsam hoc ipsum vindicandum,* (id est adulterium) *quia nec Matrimonium qualecúmque, neque spem Matrimonij violari permittitur.* Vbi de sponsalibus de futuro est sermo; nam de præsenti non spes Matrimonij, sed Matrimonium ipsum dicitur. Sic Gloss. *ad cap. Quemadmodum, verb. Sponsam, de iureiur.* Abbas *Cap. Discretionem, num. 4. de eo qui cognouit consanguineam, & ibi* Alexan. de Neuo, *num. 11.* Gregor. Lopez *l. 1. verb. Odesposada, titul. 17. part. 7.* Sarmiento *l. 1. select. cap. 5. num. 1.* & ex Theologis Palud. *in 4. dist. 27. quæstion. 1. art. 3. num. 17.*

[58] Non est adulterium. Quia ex Gelasio *cap. lex illa 36. qu. 1.* & D. Thoma *2. 2. q. 154. art. 8. in corp.* Adulterium est alieni tori violatio, sed accedens ad sponsam de futuro minimè torum violat alienum, cum hic antè matrimonium de præsenti non concedatur sponsis: ergò adulterium non admittit. Ità Henriq. *libr. 11. de Matrimon. cap. 13. num. 4.* Viuald. *part. 1. de spons. num. 9.* Ludouic. Lopez *part. 1. cap. 29. & part. 2. de Matrimon. cap. 3.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 53. num. 3.* Sanch. *lib. 1. d. 2. num. 2.*

[59] Idem assero existimans in lege illa pro prima parte adducta concedi vindictam sponso, non ratione adulterij, sed quia est atrox iniutia sibi illata.

DVBIVM II.

An circumstantia Sponsalium in fornicatione sit Confessario aperienda,

[60] ESto circumstantia Sponsalium adulterium non constituat, est tamen in Confessione explicanda tàm ex parte sponsæ de futuro, si cum alio fornicetur, quàm ex parte sponsi, si ad aliam accedat. Quia est duplex malitia, altera fornicationis, altera violatorium ac fractorum sponsalium, ob id enim dirimi possunt. *Cap. Quemadmodum, de iureiur.* Sic Sarmien. *lib. 1. select. cap. 5. num. 3.* Ludou Lopez *part. 1. cap. 29.* Petr. de Ledes. *de Matrimon. qu. 43. art. 1. dub. vlt.*

[61] Non est necessariò explicanda, nec ex parte sponsæ, nec sponsi. Quia solæ circumstantiæ mutantes speciem sunt necessariò confitendæ, hæc autem non mutat speciem, cum non sit adulterium. Ità Couar. *4. Decretal. part. 1. c. 1. num. 14.* Viuald. *part. 1. de sponsal. num. 10.* Ledesma *qu. 43. art. 1. dub. vltim.* ait hanc sententiam esse probabilem.

[62] Vtrámque sententiam sustineri posse probabiliter puto, ego autem crediderim cum Thoma Sanchez *lib. 1. d. 2. num. 6.* eam sponsalium circumstantiam necessariò esse in Confessione aperiendam quando se tenet ex parte fœminæ**[8]** id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro; tunc enim tenetur vtérque delinquens fateri hanc sponsalium circumstantiam. Quia talis fornicatio est contraria fidei in sponsalibus datæ. Verùm quando se tenet ex parte viri, non est de necessitate detegenda in confessione. Quia quamvis etiam contineat ea fornicatio iniuriam, ac circumstantiam diuersam specie iniustitiæ aduersus ius acquisitum sponsæ per sponsalia: verum cum ea iniuria reputetur, prudentum arbitrio, leuis in fornicatione sponsi de futuro venialis culpæ limites non excedit. Quod secus est in sponsæ fornicatione, quæ, prudentum iudicio, atrox sponsi reputatur iniuria.

DVBIVM III.

An sufficiat, ad Sponsalium valorem promissio merè interna facta homini: licet non adsit externa acceptatio.

[63] SEclusa Iuris positiui dispositione attento solo iure naturæ promissio interna homini facta obligat, vt si mente aliquis se obliget, non quidem per modum voti Deo, sed fœminæ ad ducendum illam. Quia non implere, continet mendacium, & saltem est infidelitas, quæ culpa est iure naturæ prohibita. Sic Ledes. *part. 2. quæstion. 18. art. 1. dub. 3.* Palaci. *lib. 5. de contract. cap. 11.* Mendoza *lib. 1. de pact. cap. 4. num. 8.* Moli. *tom. 2. de Iust. tract. 2. d. 266.* Dicunt hanc sententiam esse probabilem Sotus, Angles, & Aragon, citandi.

[64] Non sufficit promissio merè interna. Quia vnus non obligatur alteri nisi per modum sibi connaturalem, & humanum, qui est verbis, vel signis externis: Ergò quamvis Deo, qui cordium est scrutator possit homo actu interno obligari, homini tamen, qui sola intuetur externa, non potest. Ità D. Thom. 2. *2. qu. 88. art. 1.* Tabien. *verb. Votum, initio, & qu. 4. num. 5.* Sotus quamvis dubius, inclinat in hanc partem *lib. 3. de Iust. quæst. 5. art. 3.* Henriq. *lib. 13. de excomm. cap. 7. num. 5.* Manuel *tom. 13. sum. cap. 95.* Angel. *Verb. Votum, initio.* Gutier. *l. 2. qq. Canon. cap. 22. num. 4.* Sanch. *lib. 1. d. 3. num. 5.*

[65] His adhæreo, abnegans, esse mendacium, aut infidelitatem. Quia ea videtur esse tacita conditio illi internæ promissioni, si alteri intimata ab eo acceptetur: nec est simile de promissione interna facta Deo, cui præcordia patescunt.

DVBIVM IV.

An censenda sit sufficiens ad sponsalia repromissio, quando alter fidem dat de Matrimonio contrahendo: alter verò non repromittit expressè,

sed acceptat promissionem, verbi gratiâ, dicendo, Placet, vel accepto, vel gratias ago pro beneficio.

[66] EA acceptatio censenda est repromissio, ideóque vera conficiuntur sponsalia, vtér que obligatus manet sponsus. Quia sicut Matrimonium claudicare nequit, sed ex vtráque parte, aut ex neutra debet esse validum, ità & sponsalia: sed dicente altero per verba de præsenti. Accipio te in meam, si mulier respondeat: Placet, est Matrimonium: Ergò dicente altero per verba de futuro: Accipiam te in meam, si mulier respondeat: Placet, erunt vera sponsalia, & censebitur illa repromissio. Sic Palud. *in 4. dist. 27. qu. 1. art. 1. num. 4.* Veracruz *append. ad specul. dub. 9. ad 2. sol. 44.* Henriqu. *lib. 11. cap. 13. num. 2.* Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 18.* Rosel. *verb. sponsalia, num. 1.* Syluest. *ibi. initio.* Nauar. *sum. Hisp. cap. 22. num. 22.*

[67] Ea acceptatio non est censanda repromissio, qua acceptans alligetur. Quia in dubio obligatio inducenda non est, cum sit contra possessionem voluntatis suam libertatem possidentis: sed acceptans illam promissionem, potest acceptare in quantum est in sui fauorem, nempè, vt solùm promittens ipsi obligetur: ergò si aliud obligationis mutuæ signum non intersit, minimè dicendum est, ex illa acceptatione repromittere. & obligari. Ità Sotus *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 2.* Ludouic. Lopez *tom. 2. Instructor. de Matrimon. cap. 26.* Petr. de Ledes. *de Matrimon. qu. 43. artic. 1. dub. 1.* Sanchez *libr. 1. d. 5. num. 5.* & alij.

[68] Cum his opinor. Quia tacens quidem consentire censetur in quantum est in sui fauorem non tamen in sui præiudicium. Reg. *Qui tacet, de regul. iuris in 6.* vnde taciturnitas non est sufficiens signum, consensus ad obligandum personam. vt benè docet Glossa *l. Filius familias 8.* Ergò similiter acceptans promissionem, censetur solùm acceptare, in quantum est in fauorem sui, vt alter maneat sibi obligatus: non autem in sui præiudicium, vt ipse obligetur. Fateor autem Matrimonium claudicare non posse, nec alia ratione acceptari, quam vt Matrimonium; sponsalia tamen quamvis vt sponsalia claudicare nequeant: at quatenus continent promissionem possunt claudicare, nam potest esse promissio vnius absque alterius repromissione; quare possunt acceptari in quantum promissio obligans solùm promittentem.

DVBIVM V.

Dato, quòd simplex ista acceptatio non sit repromissio, is qui fidem dedit, obligatur ad contrahendum Matrimonium, altero minimè obligato.

[69] OBligatur quidem non vt sponsalium, cum ea nulla sint, quia repromissio defuit: Sed vt simplicis promissionis. Quia quamvis sponsalia claudicare nequeant, sed aut vtérque, aut neuter obligatus debeat manere, at simplex promissio potest esse ex parte vnius, altero ab obligatio immuni manente, vt contingit, dùm aliquid liberaliter promittitur. Ergò cum hîc alter promiserit Matrimonium. altero nihil repromittente, solus promissor obligabitur. Sic Guillerm. quem refert, & sequitur Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 18.* Rosel. *verb. Ssponsalia, numer. 1.* Tabien. *ibi qu. 3. num. 4.* Armil. *numer 3.* **[9]** Sotus *in 4. dist. 27. quæstion. 2. articul. 1.* Henriq. *lib 11. c. 13. num. 12.* Manu *tom. 1. sum. c. 244. n. 1. concl. 1.*

[70] Non obligatur, si alter non repromittat. Quia Matrimonij promissio non est gratuita, & liberalis donatio; sed contractus onerosus, facio, vt facias: Ergò habet implicitè conditionem tacitam, si alter similiter se obliget; indè se non obligante, nulla consurget ex priori promissione obligatio. Ità Molina *tom. 2. de Iust. tractat. 2. d. 263.* Veracruz *append. ad specul. dub. 9. ad 2. fol. 44.* & alij.

[71] Ego autem existimo, quando Matrimonij promissio fit gratis, & liberaliter, tunc altero acceptante promissionem, nec repromittente solùm promittentem obligari: & in hoc casu primani sententiam veram iudico. Si verò promissio illa non gratis facta sit, sed respectiuè, & per modum contractus. tunc necessariam esse crediderim alterius repromissionem, & dum ea non accesserit, priorem promissionem non esse efficacem ad obligandum promittentem, sed posse liberè, & tuta conscientia à fide præstita resilite. Quia dùm celebratur contractus vltrò citróque obligatorius, antequam vtráque pats se obliget, nondum est contractus perfectus, sed antè contractus perfectionem liberè potest alteruter resipiscere. Mecum Sanchez *libr. 1. d. 5. num. 12.*

DVBIVM VI.

An Promissio Matrimonij contrahendi absenti facta possit ante absentis acceptationem reuocari, nemine pro eo acceptante, aut stipulante.

[72] NOn potest reuocari, nec necessaria est acceptatio, vt promissio illa Matrimonij absenti facta obliget. Quia *in cap. Veniens, qui Clerici, vel vouen.* promissio Matrimonij absenti facta ponitur tanquam valida, & constat ex contextu nullum absentis nomine acceptasse; ibi: *Mulier cuidam viro absenti, fide data, se nupturam promisit. Sic* Guiller. quem refert, ac sequitur D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 18.* Tabie. *verb. Sponsalia. quæstion. num. 4.* Armil. *numero tertio.*

[73] Reuocari potest promissio absenti facta, si nullus pro eo acceptet. Quia promissio facta absenti est reuocabilis antè acceptationem, (vt P. Sanchez *lib. 1. d. 6.* latè ostendit,) nec inuenitur aliquid speciale statntum de Matrimonij promissione: Ergo idem de ea dicendum est. Ità Gloss. *ad cap. Veniens;* vbi ponitur tanquam valida promissio Matrimonij absenti facta: & ait Glossa *verb. Promisit absenti: Per interpositam personam, quæ mandatum habebat ad hoc: aliàs nihil est.* Ioan. Andr. *ibi. num. 8. Potest sponderi absenti, dummodo sciat; vel ratum habeat.* Sanch. *citatus, num. 24.*

[74] Profectò, vt promissio Matrimonij absenti facta irreuocabilis sit, oportet, vt absenti intimetur per nuncium ad id à promittente destinatum, vel Epistolam: nec sufficit, si aliundè æbsens certior factus acceptet, Quià in reliquis promissionibus id desideratur iure communi, & Regni, vt docet Sanch. *vbi suprà.* Dum autem coram nuncio à promittente immisso alter accepcat, statim est firma, & irreuocabilis promissio. Quia ex eo, quod nuncius immittitur vt intimet, censetur is quasi procurator, ac gerens promittentis vices, vt promissionis acceptatio coram ipso facta, coram mittente fieri censeatur.

DVBIVM VII.

An promissio Matrimonij absenti facta, aliquo stipulante, seu acceptante absentis nomine, possit reuocari.

75 REuocari non potest. Quia hoc speciale est in Matrimonij promissione, vt possit quis alteri absenti stipulari id est, acquirere illi obligationem: ac proindè hon poterit promittens resilire, etiam antè absentis acceptationem. Probatur ex *Cap. Sicut. de sponsal.* Sic Gloss. & Alex. de Neuo *num. 15.* & Doctores asserentes, stipulationem hanc naturaliter, & iure Canonico obligare, & quando firmatur iuramento: idem cousequenter dicent in promissione hac Matrimonij. Hos citat Sanch. *lib 1. d. 7.*

76 Potest reuocari, quando promissio Matrimonij est respectiua, licet quis nomine absentis stipuletur absque ipsius speciali mandato ad repromittendum: & quamvis verba promissionis dirigantur in præsentem, vt promitto tibi me ducturum Mariam. Quia nemo pro alio stipulari potest in contractibus vltrò citróque obligatoriis; & non obstante stipulatione, liberum est contrahenti retrocedere, donec mutua obligatio alterius sibi sit nota. Ità Sanch. *l. 1. d. 7. numer. 31.* & alij apud ipsum.

77 Hoc verum existimo, nisi alter stipnlans contraheret promittendo pro absente Matrimonium, id est, pollicendo, se facturum, & curaturum; tunc enim non potest promittens resilire. Quia est mutuus contractus vtrimque celebratus: & sicut stipulans potest cogi, vt curet, & faciat, quod in se est, ad quod se obligauit; ità & promittens tenetur fidem seruare.

DVBIVM VIII.

An ad valorem sponsalium sufficiat, ea deliberatio, quæ ex iracundiæ calore procedit.

78 DVpliciter dicitur actus deliberatus. Primò, vt distinguitur contrà motum primò primum, in quo nulla est libertas: & secundo primum in qud tenuis libertas est, & insufficiens ad culpam mortalem. Secundò, quandò adest maturum consilium, præuiáque deliberatio omnium circumstantiarum, quæ in ea re occurrere possunt. Quæsierim igitur, nùm deliberatio, quæ ex motu iracundiæ procedit; sufficiat ad sponsalia constituenda?

79 Non sufficit, sed requiritur plena, ac matura. Quia in *cap. Diuortium. de pœnit. dist. 1. & Cap. si quis iratus 2. quæstion. 3. & Reg. Quidquid calore 48. ff. de regul. iuris, & lib. 3. ff. de diuort.* **[10]** expressè habetur, quod calore iracundiæ fit, non prius ratum esse, quam si ex perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse. Et quia *l. 2. ff. ad l. lul. Maiesta.* hahetar, iuramemum calore iracundiæ præstitum minimè ligare. Sic Auctores asserentes contractus calore iracundiæ initos ratos non esse, nisi eum plenum iudicium adest, confirmentur. Hi sunt Gloss. *ad cap. Si quis ir atus.* Barthol *in Reg. Quidquid, num. vni.* & *ibi* Decins *num.*

1. Iason *1. si filitam, numer. 5. Cod. de inoffic. testam.* Felin. *cap. Matthæus in 2. notab. 2. de simonia,* & alij.

[80] Sufficit quidem, nec requiritur plena, ac matura deliberatio. Quia ea deliberatio sufficit ad sponsalia constituenda, quæ sufficit ad lethalẽ cul pam patrandã. sed iracundiæ: calor non excusat à culpa lethali: ergò non excusabit à rata sponsalium constitutione. Ità in casu simili de voto, & iuramento, Nauar. *sum. Lati. cap. 18. numer. 7.* & Hispa. *num. 3.* Molina *tom. 2. de Iust. tract. 2. d. 267.* Palud. *in 4. dist. 38. qu. num. 9. & 10.* Medi. *lib. 1. sum. cap. 14. §. 6.* Manuel *2. tom. sum. cap. 92. num. 1.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 43.* Et in propriis sponsalium terminis, *Palud. citat. num. 9.* & Syluest. *verb. Votum 2. quæstion. 13.*

[81] Existimo, eam deliberationem exigi, & sufficere. quæ in materia lethalis culpæ sufficeret, vt consensus culpa lethalis esset. Vndè si quis ira, aut alio passionis motu subito percitus sponsalia contrahat, si tanta est passio, vt rationis iudicium obtenebret, & deliberationem ad peccatum mortale requisitam impediat adeò, vt si illo subito motu hominem interimeret, non esset mortale piaculum: tunc sponsalia non erunt valida deliberationis defectu. Si autem non ita impediat deliberationem, quin homicidium illud tunc admissum esset culpa lethalis, sponsalia erunt valida. Probo, id requiri. Quia sponsalia suaptè natura obligant ad mortale: Ergò petunt deliberationem ad mortale requisitam. Certè minor deliberatio non est sufficiens ad violandam sponsalium fidem, nec vt actus sit simpliciter voluntarius. Porrò illi textus pro prima parte adducti intelligendi sunt cum iracundia priuat rationis vsu, & deliberatione ad culpam lethalem. Mecum Sanchez *libr. 1. d. 8.*

DVBIVM IX.

An destitutus sensibus, quibus naturam, & vim contractus vaieat edoceri, (vt surdus, & mutus à natiuitate) possit Sponsalia inire.

[82] INire non potest. Quia quamvis instinctu naturæ norit, quid copula sit, illiúsque ardore brutorum more prematur: at impossibile videtur, nosse quid Matrimonium sit, vt importat ius in alterius corpus: Ergò in illud consentire non potest. Sic Anchar. *ad Cap. Cum apud, de sponsal. num. 5.* Baldui. *l. Discretis, num. 1. Cod. Qui testam. fac. Poss.* vbi Iason *num. 8.* Angel. Fulgos. Ludou. de Roma *ibi.* Flamin, *de resign. benef. lib. 5. qu. 3. num. 26.* & alij.

[83] Potest sponsalia inire, si intellectum perspi cacem (de more) habeat, ità vt signis edoceri valeat, quid sit Matrimonium, & signis indicare consensum. Quia *cap. Cum apud,* in responsione dicitur: *Videtur, si talis,* (nempè mutus, & surdus, de quo erat quæstio) *velit contrahere, non debet sibi denegari.* Vbi cum in singulari loquatur, videtur intelligere de eodem vtroque morbo laborante. Et quia muti, & surdi simul, secundum omnes possunt confiteri, & absolui: ergò, & sponsalia, ac Matrimonium inire. Ità Hostiens. Ioan. Anton. Cardin, & alij quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 1. d. 8. num. 12.* Ochagau. *quæstion. 5. numer. 3.* Villalo *tract. 12. diffic. 4. numer. 1.* Machad. *libr. 3. part. 1. tractat. 6. docu. 6. numer. 1.* Diana *part. 1. tractat. 6. resolut. 9.* Baunyus *de Matrimon. tractat. 12. quæstion. 11. assert. 2.*

[84] Hoc probabilius puto experimento edoctus; quia plerúmque mutos ità perspicacia ingenij præditos esse vidi, vt multa explicatu difficillima facilè signis manifestent, aliáque ipsis significata intelligant.

DVBIVM X.

An qui est simul surdus mutus, & cœcus, possit sponsalia inire.

[85] POtest sponsalia, ac Matrimonium contrahere. Quia ingenij perspicacia valet naturæ superare defectus, vt huiusmodi ęger possit circa contractus huiusce obligationẽ edoceri. Sic Hostiens. Ioan. Andr. Anton. Panormit. Alex, de Neuo, Henric. Ang. Tabie. Gregor. Lopez, Brunel. apud Sanchez *libr. 1. d. 8. numero 13.*

[86] Minimè id potest. Quia cœcus mutus, & cœcus à natalitio non habet vndè possit, quid sint sponsalia, ac Matrimonium edoceri. Ità Anchar. *ad cap. Cum apud, num. 5.* Alex. Carrer. *libr. 1. de sponsal. cap. 4.* Sanchez *citat.* Leand. *tractat. 9. d. 1. quæstion. 20.* Ochagau. *quæstion. 5. numer 2.*

[87] Equidem primæ sententiæ fundamentum nullomodo percipere valeo. Vndè existimo secundam longè probabiliorem esse quamvis hæc à natura non habeat, sed casu: nisi antequam in hæc incideret, nouisset, quid esset Matrimonium. Idem dixerim de eo, qui tantùm est surdus, & cœcus à natiuitate. Quia mutus solis, signis edoceri potest, quid sit Matrimonium: cœcus autem signa hæc percipere nequit; nec etiam verba, cum simul surditie laboret.

DVBIVM XI.

An insanus, & mente captus possit Sponsalia contrahere, seu Matrimonium inire, si contrahens cum eo erat conscius furoris, aut mentis impotentiæ.

[88] POtest validè contrahere sponsalia, ac Matrimonium. Quia in decreto Fabiani Pontif. quod habetur *Cap. Nequs furiosus 32. quæstion. 7.* **[11]** dicitur: *Neque furiosus, neque furiosa Matrimonium contrahere possunt; sed si contractum fuerit, non separentur.* Sic Glossa *Cap. Dilectus de sponsal. verb, Furore,* edocere videtur si contrahens alter erat furoris conscius.

[89] Minimè potest. Quia furiosum non posse contrahere, non oritur ex iniuria alteri contrahenti illata, vt si alter conscius sit, videatur illam remittere, ac proindè valida sint sponsalia: sed oritur ex deliberationis defectu, liberique consensus, cuius furiosus, aut captus mente est expers. Ità Præpos. *ad Cap. Dilectus, num. 2.* Couar. *libr. 4. Decretal. part. 2. cap. 2. numer. 7. & 8.* Gregor. Lopez *lib. 6. titul. 2. part. 4. verb. El que fuese. Henriq. lib. 11. cap. 4. num. 3.* Sanch. *l. 1. d. 8. num. 15.*

[90] Idem assero. dummodò furiosus, vel mente captus perpetuo huiusmodi mentis impotentià laboret: nam si lucidis irteruallis gaudeat, potest eo tempore sponsalia, & Matrimonium

inire. Quia tunc rationis vsus est particeps. Constat ex *cap. Quamvis 7. qu. 1. & ex l. Diuus, ff-de offic. Præsid* & docet D. Thom. *in 4. dist. 34. qu. uni. art. 4.* vbi Richard, *artic. 4. qu. 1.* Bonaoent. *articul. 3. quæstion. 1.* Sotus *quæstion. vni. artic. 4. concl. 1.*

DVBIVM XII.

An quandò ab aliquo promissio fit animo promittendi, non tamen se obligandi: sunt vera Sponsalta: ac promittens maneat, obligatus.

[91] SVnt vera Sponsalia, & promittens obligatus manet. Quia obligatio est naturalis effectus promissionis. sicut ignis cale facere: Ergò sicut posito igne, ve it, nolit, apponens, calefactio sequitur: ità posita promissione animo promittendi, statim consurget obligatio. Sic Petrus de Ledes. de *matrimon. quæstion. 43. articul. 1. dub. 2.* & in alio simili, nempè in voto Sotus *libr. 7. de Iust. quæstion. 1. articul. 2. ver. 3.* Peña *part. 1. Instructor. cap. 42. §. secundum Sotum.* Manu. *tom. 2. sum. cap. 92. num. 7.* Aragon. *22. qu. 88. articul. 1.* & alij.

[92] Nec sunt vera sponsalia, nec promittens manet obligatus. Quia orhnis obligatio, quæ non est ex lege, oritur ex priuata hominis voluntate: ergò vbi deest se obligandi voluntas, deficit obligatio. Quia ex *Cap. finali de condit, appos.* vbi conditio contraria substantiæ Matrimonij ipsum annullat, licet verba, & intentio essent contrahendi: ergò cum de natura, promissionis sponsalium sit animus se obligandi: ivbi animus contrarius adfuerit, nulla erunt. Ità Henriqu. *libr. 11. capit. 13. numer 2.* & in casu simili de voto D Bonanent. Richard. Viguer. Palat. Armil. Tabie. Angel: Antonin. & alij quos refert, & sequitur Sanch. *l. 1. d. 9. num. 5.*

[93] His hæreo Doctoribus, sciens, obligationem promissionis consurgere ex lege priuata, quam promittens sibi imponit. At nulla lex obligat, nisi legiflator obligate intendat.

DVBIVM XIII.

An qui promissionem Matrimonij futuri tur amento stabilit animo quidem turandi, sed expresso non se obligandi: obligetur, constituatque, vera sponsalia.

[94] OBligatur, veráque sponsalia constituit Quia aliter contrahitur obligatio in voto, quam in luramento; in illo enim contrahitur per intentionem, in hoc verò per verborum deliberatam attestationem Sic Hostiens. *Cap. Ad audientiam.* Caiet. *22. qu. 89. articul. 7. ad 4.* Soto *libr. 8. de iust. quæstion. 1. articul. 7. ad 4. Couar. de pact is part. 1. §. 5. num. 2.* Ludou. Lopez *part. 1. Instruct. ap. 42.* Manuel *tom. 1. sn. cap. 192. numer. 4. & tom. 2. cap. 92. numer. 7.* Aragon *22. qu. 89. art. 7.* Henriq. *lib. 11. cap. 13. numer. 2. lit. Z,* quamvis in voto contrarium teneat.

[95] Nec obligatur nec vera sponsalia constituit. Quia vt docet D. Gregor. *l. 26. Moral. cap. 7.* & habetur *Cap. Humanæ 22. qu. 5.* humanæ aures verba nostra talia iudicant, qualia foris

sonant: Deus verò qualia ex intimis proferuntur. Ità D. Bonauent. *in. 3. dist. 39. art. 3. qu. 1. num. 46.* & ibi Richard. *art. 2. qu 1.* Gabri. *qu. 1. articul. 2. concl. 5.* D. Antonin. *part. 2. titul. 10. cap. 6.* & alij ex Theologis, & Iurisperitis, quos citat, & sequitur Sanchez *libr. 1. d. 9. numer. 9.*

[96] Hos sequor adiiciens D. Thomam *in 3. dist. 39. qu. 1. art. 3. quæstiunc. 3.* vbi docet, iuramentum, ex ipsa iuramenti, vt iuramentum est ratione, non obligare nisi iuxtà iurantis intentionem. Profecto oppositæ sententiæ fundamentum omninò abnego; quia vtràque obligatio voti scilicèt, & iuramenti, pendet ex vouentis, aut iurantis intentione, vt adnotat Medina *Codic. de restit. quæsion. 23. §. His non obstantibus.*

DVBIVM XIV.

Dubitat quis, num sponsalia contraxerit, tenetur ne implere.

[97] QVi dubitat de promissione, tenetur implere. Quia qui dubitat de voto àse emisso implere tenetur: & quia quamvis in dubio potior sit possidentis conditio, exigitur tamen, vt possessio illa iuuet, bona fide possidentis. Sic in simili voti casu Corduba *in sum. quæstion. 147.*

[98] Haud implere tenetur. Quia in dubio melior est possidentis conditio non tantùm in materia institiæ, sed in quacùmque alia: sed in hoc dubio voluntas possidet suam libertatem, cum de vinculo contractus dubitetur: ergò in hoc dubio pro libertate est iudicandum Certè hoc ius in sponsalium fauorem cedit, magnam enim exigunt libertatem. *Cap. Gemma, despons.* Ità in simili casu voti Sotus *lib. 7. de iust. qu. 3. art. 2.* Manuel *tom. 2. sum. cap. 99. num. 5.* Henriq. *lib. 11. cap. 11. num. 5. & lib. 8. cap. 45. numer. 13.*

[12] *Lit. P,* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 45. §. dubitans.* Sanch. *libr. 1. d. 9. num. 11.* plures citans.

[99] Idem assero existimans non obstare requiri bonam fidem possidentis; quia ante hoc dubium bona fide possidebatur libertas, necsuperueniens dubium, quo sollicita diligentia vinci nequit, tollit bonam fidem, vt benè probat Couar. *reg. Possessor. part. 2. §. 7. numer. 4.* & Sarmien. *lib. 2. select. cap. 10. num. 5.* cum aliis, quos referunt. Itaque si sufficienti adhibita diligentia, adhuc quis manet dubius, vtrum Matrimonium promiserit, minimè tenetur.

DVBIVM XV.

Certus est quis de promissione Matrimonij dubitat autem de animo se obligandi, tenetur, & non tenetur implere.

[100] IMplere non tenetur. Quia in dubio non præsumitur animus se obligandi, vt in iuramento docet Hostiens. *Cap. Ad audientiam.* Ioan. Andre. *numer. 8.* & alij. Et quia perindè videtur esse dubitare de animo se obligandi, ac dubitare de ipsa promissione quia deficienti animo,

non est promiffio. Et quia in hoc dubio præualet possessio libertatis. Sic in simili casu voti Sotus *lib. 7. de iust. qu. 3. articul. 2. docum. 2.* Capua *l. 2. decis cap. 31.* Beia *casu 49. fol. 233.* Vega *libr. 4. sum. Casu 417.*

101 Tenetur implere. Quia verba exterius prolata sunt naturaliter signa intentionis. & nullus præsumitur dicere, quod in corde non habet, vt latè probat Sanchez *lib. 3. d. 15. num. 9.* Quod adeò verum est, vt etiam in iuramento metu extorto, vbi vehemens coniectura de defectu animi se obligandi propter metum concurrit, verissimum sit, præsumi se obligandi animum, vt delicti præsumptio vitetur. Ità Sanch. *lib. 1. d. 9. num. 13.* secutus doctrinam D. Thomæ. Neuo, Couuarru. Soti, Tabie. Gratiani, Gutier. & aliorum, & casum iuramenti, aut voti ad Sponsalia transferens.

102 Hoc mihi certum. Quia forus externus cognita huius dubij veritate sententiam feret proculdubio in promissionis fauorem, pro qua est præsumptio: ergo idem in foro consicientiæ est sentiendum: vtérque enim forus, vbi externus falsæ: præsumptioni non innititur, idem iudicat, vt probat Sanch. *d. 5. nu. 20.* Certè dum omninò dubitatur de promissione nulla est ex parte promissionis possessio, sed tota se tenet ex parte libertatis. Quando autem promissio est certa, & dubius animus; tunc possessio, & præsumptio est ex parte promissionis.

DVBIVM XVI.

An aui fictè promittit Matrimonium, & sub ea spe deflorat Virginem teneatur eam ducere.

103 NOn tenetur ducere eam, sed satis est dotem ei constituere. Quia iustitia commutatiua tantùm petit, æquale reddi: potest autem id fieri satisfaciendo pecuniis. Sic D. Antonint. *part. 3. titul. 1. capit. 19.* Supplement. Gabrielis *4. dist. 28. q. 1. a. 2. conl. 5.* Barthol. Ledes. *de Matr. dub. 19. fol. 1296.* Vbi aiunt, teneri hunc, eam ducere, vel aliter satisfacere. Et aliqui Theologi moderni censent hoc esse probabile.

104 Tenetur quidem sub culpa lethali, eam ducere. Quia iustitia commutariua non tantum petit, reddi squale, sed vt idem reddatur ex iustitia debitum: vt si equum furatus sis nulla restituta pecunia satisfacies: vnum enim pro altero inuito creditore, solui non potest. *lib. 2. §. matri. ff. si cert. petat.* Sed hic ex iustitia commutatiua tenebatur habere consensum, vt constat in omnibus contractibus, in quibus interuenit, *do vt des:* vel *facio, vt facias.* Ergo cum possit restituere, adhibendo eundem consensum ex iustitia debicum, ad id tenebitur. Ita D. Tho. *in 4. dist. 28. quæst. vni. art. 2. ad 4.* Richard. *ibi. art. 1. q. 3.* Palud. *q. 1. art. 1. Concl. 4. & 5. n. 14.* Antonin. Rosel. Cordu. Salon, Veracruz, Manuel. Vega, Capua, Ludou. Lopez & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *libr. 1. d. 10. numer. 3.*

105 Cum his omninò sientio. Quia quamvis dãnum violatæ virginitatis possit æquè pecunia resarciri, eo quod amissa Virginitas non valeat in eadem specie restitui; at iustitia ficti consensus deceptio non potest æquè compensari nisi iniustum dolum auferendo, veroque consensu præstito; nam potest in propria forma restitui. Nec potest dici verè æquale, dum in propria fit satis specie. Idem dixerim. quandò non fuerit mutua promissio, sed vir fictè promisit fœminæ matrimonium, si se deflorandam ei traderet: cui promissioni virgo innitens tradit corpus. Quia est perfectus contractus, facio, vt facias, & virgo iam impleuit.

Huic tamen doctrinæ aliquas adiicio limitationes. Primam, nisi vir notabiliter conditione excedat: tnnc enim fœmina huius excessus conscia non potest allegare se deceptam: debuit enim agnoscere, virum adeo disparem fictè sibi polliceri matrimonium. Quænam autem dis paritas sit notabilis, prudentum iudicio relin quo. Secundam., nisi femina ex verbis, aut aliis claris coniecturis facilè posset fallacem animum promittẽtis agnoscere: tunc enim sibi debet impurare, & voluntariè videtur fraudi consensisse. Tertiam, nisi ex eo coniugio scandalum magnum timeatur probabiliter: tunc enim excusatur fictè promittens. Quartam, nisi ex eo matrimonio probabiliter malus timeatur exitus, vt si promittens norit, puellam esse notabiliter leuem. Quintam, nisi fœmina virum decipite dicendo vel fingendo, se virginem esse: quia in iniuriis datur compensatio. Imò licet ipsa non deciperet, si promittens fictè matrimonium existimabat eam virginem: & postea comperiat non esse eam ducere non tenebitur. Quia hæc est vera causa dissoluendi sponsalia vera, nedum ficta. Sextam, non tenebitur ducere, si fœmina deflorata postea cum alio rem habeat: quia hec est causa insta recedendi à veris sponsalibus. Porrò si ficte promittens Virgini tantũ haberet cum ea tactus non teneretur eam ducere, sed alio modo restituere. Denique quando ficte promittens iam non potest fœminam defloratam ducere, quia Sacris est initiates**[13]** vel alteri adstrictus coniugio, tenetur illi fœminæ de nuptiis prouidere.

DVBIVM XVII.

An quando vir est notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ficti consensus, vt fœmina facilè posset præsumere dolum; deflorans teneatur, ei aliquid restituere.

[106] ESto non teneatur eam ducere, (vt vidimus) tenetur tamen ei aliquid restituere. Quia dolo deflorauit, & subindè iniustitiam admisit. Sic Sotus *in 4. dist. 27. q. 1. art. 3.* Nauar. *c. 22. n. 76.* Ledes. *2. P. 4. q. 18. a. 2. fol. 241.* Cordu. *l. 1. qu. 13.* Beia *casu 18.* Ludou. Lop. *p. 2. c. 26. de matr.* Henriq. *l. 11. c. 1. n. 2. lit. G,* Nauarra *l. 2. de restit. c. 3. p. 4. dub. 2. num. 427.* Certè ex his Doctoribus aliqui dicunt teneri integrè restituere eo modo quo decipiens, vel vi corrumpens alij melius asserunt, non integrè teneri, sed prudentis arbitrio tradendum.

[107] Nihil ei restituere tenetur. Quia cum propter notabilem disparitatem, vel alia fraudis aperta signa viderit fœmina, vel prudenter videre debuerit, se decipi; & nulla necessitate coacta in stuprum consenserit, liberè. videtur consensissè, gratisique prostituisse pudorem. Ità D. Thom. *in 4. dist. 28. qu. vni. a. 2. ad 4.* Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 19.* Rosel. *v. Matrimonium 4. n. 2.* Syluest. *ibid. q. 8.* Tabie. *v. Restitutio, q. 22. §. 23.* Angel. *v. Stuprum, n. 1.* Armil. *v. Restitutio, nu. 22.* & alij, quos sequitur Sanch. *l. 1. d. 10. n. 19.*

[108] Cum his opinor, quia quamvis fictus promissor deliquerit contrà iustitiam intentione decipiendi: at ea intentio effectu suo destitura est; fœmina enim se ipsam decepit. At intentio sola mente retenta non obligat ad restitutionem.

DVBIVM XVIII.

An quando sœmina ignorauit excessum viri, aut si nouit, taliter ei promisit deflorator, vt prudenter credere potuisset verè promittere fictus ptomittens teneatur, eam ducere.

109 TEnetur quidem. Quia est contractus, & mulier ex sua parte impleuit. Nec potest dici à se ipsa deceptam esse, leuitèrque fidem adhibuisse: ergo tenetur eam ducere; nec satis est pecuniis satisfacere, cum in propria specic possit satisfieri. Sic D. Tho. Syluest. Antonin. Angel. Armil. Tabie. Nauar. Ludouic. Lopez quos citat Sanch. *d. 10. num. 5.* Sotus *in 4. dist. 27. q. 1. art. 3.* Henriq. *l. 11. c. 11. n. 3.* Nauarra *lib. 2. de restit. c. 3. p. 4. dub. 2. num. 427.*

110 Non tenetur ducere, sed aliter restituere instar vi, vel fraude deflorantis. Quia non tenetur ad eam ducendam ratione promissionis, fuit enim ficta, & inualida; nec ratione iniustitiæ, & iniuriæ illatæ; nam iustitia non obligat ad restituendum plusquam damnum æstimatur; sed damnum ablatæ: do lo pudicitiæ: non tanti æsti Matur, àc virum digniorem notabiliter eam fœminam ducere: Ergo nullo ratione tenetur. Ità Petr. de Ledes. *de Matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. concl. 2.* Capua *l. 2. dec. c. 78. n. 6.* Valdè probabilem ait esse Cordu. *in. quæstionar. l. 1. qu. 13.* & Veracruz *p. 3. specu. a. 19. c. 4.* dicit esse probabilẽ. Manuel *to. 1. c. 208. n. 8.* At Thomas Sanchez *d. 10. n. 21.* probabiliorem esse testatur.

111 Idem affirmo. Quia quando in contractu seruatur ęqualitas, vno implente tenetur alter implere. At quando est inæqualitas, non tenetur fictè contrahens integrè implere, sed æquale reddere tenetur. Quare si res promissa reddita in propria specie esset multo inæqualior, non esset reddenda, sed iustum pretium rei per alterum contrahentem gestæ: Ergò cum matrimonium promissium sit multo inæqualius deflorationi, non tenetur ad id fictè promittens.

DVBIVM XIX.

Fict è quis promisit corruptæ fœminæ matrimonium, conscius corruptionis, & conditionis æqualis; tenetur ne ducere eam, quæsub hac spe ei tradidit corpus.

112 TEnetur quidem. Quia fuit contractus, nec disparitasinter contrahẽtes adest, nec fraus aliqua ex parte fœminæ: inuenitur. Sic Palud. *in 4. dist. 28. q.l.a. 2. concl. 4. n. 14.* Cordub. *in sum. q. 49.* Lud Lop. *Instruct. c. 76.* Manu. *tom. 1. sum. c. 208. n. 8.* falsò allegans Sotum, & Nauarrum.

113 Minimè tenetur ducere, sed alio modo iniuriam compensare. Quia eam ducere, non est æquale copulę cum corrupta, sed longè maius. Ità Veracruz *p. 3. spec. a. 19. concl. 6.* Henriq. *l. 11. c. 11. n. 2. lit. R,* Ludou. Lop. *p. 1. c. 77.* Sanch. *l. 1. d. 10. num. 23.*

Hanc partem probabiliorem puto generatim si loquamur. At primam sequerer, quando esset v. gr. vidua bonæ: famæ, infamiámque ex copula contraheret, ob quam matrimonio redderetur inepta. Quia non video aliter posse dãnum resarciri. Mecum Nauar. *lib. 4. Consil. tit. de sponsa cons. 48. in priori edit. in posteriori cons. 7.* Nec audiendum Veracruz patiar, asserentem fictum promissorem non teneri ducere corruptam cuiuscúmque sit conditionis.

DVBIVM XX.

An fictè contrahens Matrimonium per verba de præsenti absque interno consensu: tencatur verè consentire.

114 DIsputatio hæc potius ad librum vigesimum quintum attinet, sed hîc decidenda, quia est valdè præcedenti annexa, & ex eisdem principiis decidenda obiicitur. Igitur fictè contrahens matrimonium non tenetur verè consentire. Quia fictè professionem emittens non tenetur secluso scandalo verè profiteri, sed potest ad eum locum se recipere, vbi cesset scandalum: Ergò similiter fictè ducens**[14]** vxorem, non tenetur cessante scandalo, verè ducere vtrobique enim est ficta traditio illie Monasterio, hîc autem vxori, & iniuria recipientis. Et quia nullam iniuriam irrogare videtur cum neuter maneat æquè obligatus. Sic Hostiens. *Cap. ex parte, de sponsal.* D Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 19.* Tabie. *verb. Matrimonium, 2. q. 7. §. 8.* Fauent. Rosel. Couarr. Angel. Syluest. Barth. à Ledesma, Manuel, quos refert Sanch. *d. 11. n. 1.* Ledes. *2. qu. 47. art. 4.* Et. Victor. *in sum. de Matrimon. num. 252.* profitetur sententiam hanc esse probabilem.

115 Fictè contrahens matrimonium, tenetur verè consentire. Quia est vtrimque contractus, do, vt des, & alter iam impleuit tradendo per verum matrimonium sui corporis potestatem. Et quia sequitur alteri grauissimum damnum, cum enim in foro Ecclesiæ nequeat fictum alterius probare consensum, non permittitur aliud inire coniugium, continentérque viuere cogetur. Ità D. Tho. *in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæstiunc. 4. ad 1.* Scotus *in 4. dist. 30. q. 1. a.* Maior. *in 4. dist. 27. q. 1.* Adrian. *q. 2.* Sotus *q. 1. a. 3.* Nauar. *c. 22. num. 76.* Henriq. *l. 11. c. 11. n. 3.* Bannes *22. qu. 77. art. 3. dub. 1.* Sanch. *d.l. 11. num. 4.*

116 Profectò secunda sententia moraliter, & regulariter est verissima; quia, semper sequitur graue damnum fœminæ, tùm infama, quare alteri nubere non poterit: tùm etiam, quia aliud coniugium non permittetur inire. Cæterùm si nullum ex his incommodum, nec aliud notabile sequeretur, probabiliorem primam sententiam esse, ingenuè profiteor. His enim exclusis damnis, eius fundamenta maximè vrgent.

DVBIVM XXI.

An promissio Sponsalia constituens debeat, necessariò geri coram Parocho, & testibus, & an Sponsalia clandestina sint, irrita.

117 VErto in quæstionem, an sicut Tridentinum *ses. 24. cap. 1.* irritauit Matrimonium clandestinum, ita clandestina sponsalia irritauit? Eo ipso irritauit, vndè promissio sponsalium debet fieri coram Parocho, & testibus ne irrita censeantur. Quia in Lege *Oratio ff. de sponsal.* dicitur: *Oratio, quæ quasdam nuptias Senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est. Rectè tamen dicitur, in his casibus sponsalia nullius esse momenti.* Ergò eo ipso, quod Tridentinum irritauit matrimonium clandestinum, censetur similia sponsalia irritasse. Sic Alexand. de Neuo *rubr. de sponsal. num. 6.* Albornoz, *tr. de arte contract. l. 4. n. 1.* Matienzo *l. 5. recopil. tit. 1. gloss. 1. num. 41. & 51.* & alij.

118 Minimè irritauit, vndè Sponsalia celebrari coram Parocho, & testibus, necessarium non est, sed clandestinè gesta omninò sunt valida. Quia lexTridehtini irritans matrimonium clãdestinum, est correctoria iuris communis, & proindè extendenda non est vltra casum expressum, *l. Præcipimus, C. de appellat.* ergò cum solùm irritet matrimonium clandestinum, non debet extendi ad sponsalia: sed tanquam casus omissus relinquendus est iuris communis dispositioni, *l. commodissimé, ff. de liber. & posthum.* Ità Nauar. *cap. 25. num. 144.* Corduba *sum. q. 52.* Gutier. *l. 1. qq. Canonic. c. 18. num. 9.* Henriq. *l. 11. c. 5. num. 8.* Gutier. Azeue. Vega, Manuel, Barth. & Petr. de Ledesma, Ludou. Lopez Gallego, & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *libr. 1. d. 12. num. 2.*

119 Hanc sententiam amplector. sciens ex Glossa *Cap. Statutum verb. Numerandum, de præbend. in 6.* & Tiraquello *de primogen. q. 14. numer. 2.* & aliis, legem correctoriam, per quam reducimur ad ius commune, esse fauorabilem, & extendendam: atque ita omnis intellectus, per quem ad ius commune reducimur, fauorem continet, & extendi debet, eóque res facilè ad suam naturam redit. Porrò *l. Oratio,* pro prima parte adducta, intelligenda est, quando prohibetur matrimonium absolutè, seu omnibus modis: cum enim tunc nullomodo possit contrahi matrimonium, sponsalia erunt promissio rei illicitæ: & sic nulla; at contrahentes clandestinum matrimonium, tantùm suntinhabiles ad cladestinanè contrahendum; quare promissio clandestina valet, est enim rei licitæ promissio: nempè matrimonij contrahendi eo pacto, quo iubet Ecclesia.

DVBIVM XXI.

An sit culpa Sponsalia clandestina coñtrahere.

120 VAlida quidem sunt, (vt vidimus *Probl. 21.* clandestina Sponsalia. Quæsierim autem, nunc licita sint? Culpa est huiusmodi Sponsalia Inire. Quia eo ipso, quod *cap. finali, de clandest. despons.* prohibetur Matrimonium clãdestinum, Sponsalia clandestina prohibita censentur; nam prohibito aliquo, censetur prohibitum omne id, per quod illud peruenitur, *l. Oratio, ff. ae spons.* Sic Angle. *v. Clande tinum, n. 3.* Syiuest. *v. Matrimonium 6. q. 7. dicto. 5. & 6.* Tabie. *v. Sponsalia, q. 1. n. 2.* Armil. *ibi. n. 14.* Rosel. *v. Impedimentum, imped. 1. n. 11.* Paluda. *in 4. dist. 28. q. 2. art. 2. numer. 14.* Caiet. *verb. Sponsalia.* asserens esse culpam mortalem.

121 Culpa non est, clandestina inire Sponsalia. Quia nullo iure prohibetur. Nam *Cap. finali, de cland. despons* tantùm prohibetur matrimonium clandestinum, & axioma illud: Prohibito matrimonio, censetur prohibitum omne id, per quod ad illud peruenitur, desumptum ex *l. Oratio,* non habet locum iu hoc casu, vt *Probl,* proximo vidimus. Ità Veracruz *append. ad*

specul. dub. 9. Ludou. Lop. p. *2. instruct. de matrim, cap. 17.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 5.* Sanch. *lib. 1. d. 13. num. 2.*

122 Idem assero existimans, non obstare doctrinam communem affirmantem, prohibitionem matrimonij clandestini factam *Cap. finali,* extendi ad sponsalia. Nam Hostiensis *ibi.* quem reliqui sequuntur, fatentur, id non haberi ex textu, sed ex testus ratione, eo quod eadem inconuenientia ex sponsalibus clandestinis sequantur, cum sæpè per copulam, & alios actus transeant in mattimonium: quod cum hodie cessarit per decretum Tridentini. *sess. 24. c. 1.* illa prohibitionis ratio cessat.

[15] DVBIVM XXIII.

Notabilis contrahentium vero animo Sponsalia disparitas, quando contrahens conscius erat conditionis vilioris alterius ea, irritet.

123 IRritat quidem. Quia si quis prodige mere trici spondeat pro corporis vsu, non tenetur ità prodigè implere, cum sit peccatum: sed promissio matrimonij facta notabiliter impari, est prodiga: ergò non obligat. Sic Sotus *l. 4. de iust. q. 7. a. 1. ad 2.* Ledesma *2. p. 4. q. 18. a. 5.* Salon 2. *2. q. 62. art. 5. comr. 4.* Bannes *art. 5. dub. 5. concl. 3.* Manuel *to. 2. sum. c. 40. n. 4.* Palati. *l. 5. de contract. c. 11.* addens cum Soto Bannes, & Manuele, esse verum, quamvis promissio iuramento firmetur.

124 Non irritat. Quia cum contrahens sit dominus rei promissæ, & notabilis excessus conscius, videtũr velle, liberè suo iuri cedere, & excessus donationem facere. ItàVeracruz *p. 1. specu. a. 19. concl. 2.* Molina *to. 2. de iust. tr. 2. d. 271.* Cordu. *in quæstionar. l. 1. q. 13. dicto 1.* Sanch. *li. d. 14. n. 2.*

125 Prosectò quamvis puella nobiIis (v. gr.) & diues prauè faciat, sponsalia contra parentum vòluntatem cum ignobili, aut paupere contrahẽdo, eo quod executio esse nequeat sinè aliorum scandalo, & ipsius puellæ dedecore, & ità prodigè, & cum peccato promiserit: existimoteneri, contractum implere, nec aususfuerim affirmare oppositum, eo quod est contrà Ecclesiæ prexim fidem huiusmodi seruare cogentis. Hoc tamen limitarim, nisi scandalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeatur. Quia virtus iustitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest: sed contrahere matrimonium cum magno illo scandalo, est apertè lethale piaculum, cum notabiliter charitas proximi lædatur, dissoluatur parentum pietas, & cognatorum amicitia: ergò. Colligitur id ex *Cap. Cum in tua, de. sponsal.* & ità docet ibi Glossa, *verb. Scandalo.* Abbas *ibi numer. 4.* Præpos. *nu. 2.* & alij.

DVBIVM XXIV.

An verba de præsenti inter puberes clandestinè prolata, quæ constituunt matrimonium clandestinum irritum iuxtà Tridentinum: habeant, vim Sponsalium.

126 HAbent vim Sponsalium, & vt talia obligant. Quià *Cap. vnico de despons. impub. in 6. §. Idem quoque* habetur, matrimonium impuberum obligare, vt Sponsalia, vti actus, qui non valuit eo modo, quo gestus est, valeat modo, quo geri poterat: Ergò similiter, quando matrimonium clandestinum puberum non valet, vt matrimonium, valebit tamen vt Sponsalia: siquidem Tridentinum clandestina Sponsalia non irritauit. Sic Henriq. *lib. 11. cap. 5. numer. 4.* asserens, sic Cardinales declarasse. Corduba *in sum. qu. 52.* Barth. de Ledes. *de matrimon. dub. 18.* Vega. *lib. 6. sum. casu 120.* Ortiz *in sum. cap. 16. de matrim.* & alij.

127 Non habent vim Sponsalium, nec vt talia obllgant. Quia in Tridentini decreto dicitur: *Ad sic contrahendum, eos Sancta Synodus omnin inhabiles reddit.* Ergò sic contrahentes nihil prorsus efficiunt: si enim valeret contractus vt Sponsalia, non essent omninò inhabiles, sed aliquo modo habiles existerent; sicut *Cap. Vnic. de spons. impuber, in 6.* loquens de impuberum matrimonio, non appellat eos inhabiles, sed potius dicit, valere contractum, vt Sponsalia. Ità Nauar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 1. n. 3.* Azeue. *l. 5. recopil. tit. 1. l. 1. num. 23. 33. & 36.* Palati. *in 4. dist. 28. q. vlt.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 45. art. 5. pun. 2.* Manuel *to. 1. sum. cap. 220. n 1.* Vega. *lib. 6. sum. casu 104. & 122.* Sanch. *libr. 1. d. 20. numer. 3.*

128 Primam sententiam satis esse probabilem puto, sed secundam, vt probabiliorem eligo. Quia quoties ius resistit contractui, nulla prorsus ciuilis, aut naturalis oritur obligatio, (vt probat. Sanchez *lib. 1. d. 7. num. 16.*) sed Tridentinum huic contractui resistit, illùmque pœna afficit tanquam peccata fouentem: ergò ex eo nulla oritur obligatio. At pesset obligatio oriri ratione damni illati. Si enim clandestinè contrahens copulam habuit, licet non teneatur ratione contractus fœminam ducere: tenetur tamen ratione iniustitiæ, & damni fœminæ illati.

CAPVT VI.

Circà ætatem necessariam ad Sponsalia contrahenda.

DVBIVM XXV.

An sit necessarium, vt septennium sit omninò completum.

129 SVppono ex *sect. 1.* septennium completum ad Sponsalia contrahenda desiderari. Constat ex *Cap. Literas,* ibi: *Antequam septimum annum complesset.* Quia septennio completo incipit communiter rationis vsus, & libertas. Sic D. Thom. *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 2.* quem omnes

sequnntur Theologi. Quæstioni autem do: an necessarium sit, vt septennium omninò sit completum, vel sat sit, moraliter completum esse, quia parum deficit: quod dubium procedit, quandò non constat malitiam ætatem supplere, de quo inferius.

130 Non est necessarium completum esse omninò septenium, sed sufficit, moraliter completum esse, v. gr. si duo, vel tres dies deficerent. Quià quod parum distat à re, parum, aut nihil distare videtur, teste Aristot. *2. Physic.* Sic D. Thom. *in 4. dist. 27. q. 2. a. 2.* Antonin, *3. p. tit. 1. c. 18.* Syluest. *v. Sponsalia, q. 1. dicto 2.* Tabie *ibi. q. 4. n. 5.* Turrecrem. *Cap. Vbi non est, n. 2.* Barth. de Ledes. *de matrim. dub. 11.*

131 Necessarium est completum esse septennium metaphysicè, vbi de malitia ætatem supplente non constaret. Quia vel vna die deficiente, verè non diceretur septennium completum,**[16]** sed incœptum. Ità Couar. *4. decretal. p. 1. cap. 2. n. 2.* Mandosi. *de ætate minori, c. 14. n. 11. & de matrim. c. 13. n. 2.* Ludou. Lop. *p. 5. instruct. de matr. cap. 37.* Alex. de Neuo *cap. Literas, de despons. impub. fine.*

132 Hoc mihi probabilius est. Quia ad testamentum, in quo anni quatuordecim completi requiruntur, video testamentum minimè valere, si vna dies desit, & *l. Qua ætate, ff. de æstam* tanquam quid specialiter notandum definitur, sat esse vltimam diem anni decimi quarti cœptam esse similiter video, non valere professionem, si vna dies deficeret ad decimi sexti anni complementum. Artamen tanquam quid speciale cum præfatis Doctoribus, & Thoma Sanchez *l. 1. d. 16. n. 4.* dixerim faucre matrimonij, vltimam diem septennij inchoari satis esse ad sponsalium ineundorum valorem.

DVBIVM XXVI.

An ad sponsalia validè, & licitè contrahenda, malitia suppleat ætatem.

133 QVæstio est, vtrum sponsalia antè septenniũ valida sint, si eo tempore rationis vsus contrahentibus adsit? Non sunt valida. Quia vbi certa ætas iure præscribitur, præueniri nequit, vt constat in professione, & testamento. Sic Abbas *cap. Iuuenis, n. 5. & c. Gemma, n. 6. de sponsal.* Rosel. *v. Impedimentum, imped. 13. n. 9.* Angel. *v. Sponsalia, n. 5. & v. Matrimonium 3. impedim. 14. n. 2.* Hostiens. *sum. tit. de spons. n. 5. & 8.* Archidiac. *c. vni. de despons. impub. in 6. ante numer. 1.*

134 Valida sunt, malitia ætatem supplente. Quia Iurisconsultus *l. In sponsalibus* ait; satis esse spõsos, quid agant, intelligere. Ergò si puer pollens ingenio & iudicio, quid in hoc contractu agat, antè septennium intelligat, erit validus. Ità D. Tho. *in 4. dist. 27. q. 2. a. 2. ad 7.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 18.* Sotus *in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad 3.* Henriq *l. 11. c. 13. n. 9.* Ledes *2. in 4. qu. 45. a. 2.* Vega *l. 6. sum. casu 101.* Manuel *tom. 1. sum. c. 244. n. 3.* Sanch. *l. 1. d. 16. n. 9.* citans ex iuris peritis Goffredum, Anchoram, Calderinum, & alios.

135 Hanc eligo sententiam; quia cum sponsalia sint via, & dispositio ad Matrimonium, eo ipso, quod Ius disposuit, in matrimonio malitiam ætatem supplere *Cap. de illis, el. 2. de despons. impub.* Censetur idem in sponsalibus disposuisse per *l. Oratio, ff. de sponsal.*

DVBIVM XXVII.

An in quacùmque ætate malitia septennium, aut via ordinaria, aut miraculosè præueniat: valida sint, Sponsalia.

[136] NOn sunt valida, sed vna cum rationis vsu exigitur ætas septennio proxima, nec sufficit rationis vsus antea habitus Quia ideò Ius præscripsit septennium completum, vt id exigatur: vel saltem quòd moraliter possit dici septennium, siuè ętas septennio proxima. Et quia sicut in matrimonio non satis ast, vt malitia ætatem suppleat quoad potentiam generati Uam, sed vltrà requiritur diseretio ad coniugalem consensum, vt constat ex *Cap. finali. de despons. impub.* ità in sponsalibus non satis erit vsus rationis quicùmque, sed talis, qualis septennio, vel proximè aduenit. Sic D. Antonin. Ledes. Ludou. Lop. apud Sanch. *l. 1. d. 16. n. 13.* Victor. *de matr. n. 284.* Veracruz *p. 1. spec. a. 16.* & alij.

[137] Valida sunt sponsalia in quacùmque ætate contracta, si via ordinaria, vel miraculosè vsus rationis acceleretur. Quia septennnium non præscribitur, quasi id necessarium sit, sed quia ea ætate Ius præsumit vsum rationis aduentare. Ergò si quacùmque ætate antè septennium vsus rationis illucescit, erunt vera sponsalia: non enim maior est ratio de proximis septennio, quam de multo minoribus, si eodem rationis vsu gaudeant. Ità Sanch. *citatus.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 43. art. 2. dub. 2.* Alexand. de Neuo *cap. luuenis, de sponsal.* vbi ait, si constet de prudentia pueri, sexto ętatis anno sponsalia valere. Anton. Gabriel *tom. 2. libr. 17. vers. Sponsalia fol. mihi 312.* ait, esse communem sententiam valida esse sponsalia quadriennio contracta.

[138] Idem assero, existimans, Ius non ideò præscribere septennium completum, vt id exigatur. sed quia communiter tunc rationis vsus aduenit. Certè matrimonium semel contractum indissolubile est, & ideò vltrà potentiam generandi requirit discretionem: sponsalia autem ab impuberibus contracta solubilia sunt, si alter pubertatem adeptus reclamet; vndè non mirum, si ad ea contrahenda qualiscùmque rationis vsus sufficiat.

DVBIVM XXVIII.

An sufficiat, ad Sponsalia contrahenda is rationis vsus antè septennium, qui satis est, vt puer iIle possit lethaliter delinquere.

[139] NOn sufficit. Quia ad delictum lethale satis est aduertentia præsentis mali, nec aliqua futurorum prouidentia desideratur: ad sponsalia tamen cum sint obligatio ad futurum perpetuum statum, requiritur etiam futurorum prouidentia Sic D. Thom. *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 2. ad 2.* Ludou. Lop. *p. 2. instruct. ca. 37.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 43. art. 2. dub. 1.* Henriqu. *l. 11. c. 13. num. 9.*

140 Sufficit quidem is rationis vsus, qui ad culpam lethalem est satis. Quia is vsus rationis satis est, ad obligandum se per votum solemne Ordinis Sacri, quod tamen est perpetuum: & per votum simplex Religionis, quæ est status perpetui obligatio, & maior, quam sponsalium: nam votum annexum Ordini Sacro nullatenus solui valet nisi per Pontificis summi dispensationem: votum etiam illud Religionis indiget eadem dispensatione, vel irritatione paterna, nec potest propria pueri voluntate dissolui, at sponsalia sola pueri puberis facti voluntate dirimi possunt. Ità D. Thom. *in 4. dist. 27. qu 2. a. 2. ad 7.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 18.* Sotùs *in 4. dist. 27. art. 2. ad 3.* Viuald. Ledesma 2. Philiarch, Vega, Lopez, Manuel, & alij, quos sequitur Sanch. *l. 1. d. 18. num. 16.*

141 **[17]** Cum his opinor. Quia si ea futurorum prouideinia, quam prior sentenctia postulat desideraretur: incaute præscriptum esset, septennij tẽpus; ea enim tenerrima ætate præsentium non habet puer prouidentiam, ne dum futurorum: & vix eo rationis vsu pollet, vt capax sit lethalis piaculi.

DVBIVM XXIX.

An sit lethalis culpa Sponsalia, ante legitimam ætatem inire.

142 PRæmitto *Cap. 2. de desponsat. impub.* Præscriptionem: *Districtius inhibemus, ne aliqui quorum vtérque, vel alter ad ætatem Canonibus determinatam non peruenerint, coniungantur: nisi fortè aliqua vrgentissima; necessitate interueniente: vtpote pro bono pacis, & c.* Quæ quidem verba præceptum graue continere ad lethale peccatum obligans assero cum Palud. *in 4. dist. 28. qu. 2. art. 1. n. 8. & 10.* Nauarro *sum. Hisp. cap. 22. num. 31.* Henriq. *lib. 11. cap. 13. num. 23.* & aliis. Hoc præmisso, quæstioni respondeo.

143 Non est lethalis culpa sponsalia antè legitimam ætatem inire. Quia textus ille non intelligitur de sponsalibus; dicit enim: *Non coniungantur:* At sponsalia non sunt propriè coniunctio, sed coniunctionis promissio: & cum res pœnalis, & prohibitoria sit, non est extendenda vltra proprium significatum. Sic Abbas *Cap. 2. de despons. impub. num. 5.* Præpos. *num. 2.* Sanch. *l. 1. d. 17. numer. 4.*

144 Lethalis culpa est. Quia textus ille de sponsalibus intelligitur, & prohibet ea non tantùm antè septennium, sed etiam antè pubertatem. Ratio autem prohibitions est, nè contrà bonum commune matrimonia impediantur; quãdo enim vtérque, vel alter est impubes, oritur publica honestas, & facilè puberes effecti, ab eis resiliunt; impeditúrque, ne possint eorum consanguineis matrimonio colligari: & ex tali dissolutione discordiæ, rixæque oriuntur. Ità Glossa *ad illud cap. 2. verb. Coniungantur.* Hostiens. *ibi.* Rosel. *verb. Matrimonium 2. num. 6.* Syluest. *verb. Matrimonium 5. qu. 6.*

145 Primæ sententiæ adhæreo, iudicans textum de sponsalibus minimè loqui. Aliundè verò, non video vndè culpa lethalis sit, cum nulla tertiæ personæ irrogetur iniuria, nec Sacramento, Sponsalia enim haud Sacramentum sunt. Imò nec venialem culpam in hoc contractu inuenio, cum nullo iure prohibeatur: etsi pueri ante septennium rationis vsu sunt destituti, expertes sunt culpę, & nihil prorsus agunt, sed Psittaci instar, verba proferunt. Si autem vsus rationis septennium præueniat, ea esset ætas Canonibus ad sponsalia gerenda præscripta, (vt vidimus

suprà.) Quare non video, quonam pacto ius prohibere potuerit, sponsalia antè rationis vsum contrahi.

CAPVT VII.

Circà verba, vel signa, per quæ sponsalia contrahuntur.

DVBIVM XXX.

An dum quis ait: Nullam aliam ducam nisi te, constituat Sponsalia, vel Matrimonium.

146 CVm Sponsalia; & matrimonium contrahi possint verbis, scriptura, & nutibus; quæsierim, an dum quis ait: *Nullam aliam ducam, nisi te,* illa dictio *Nisi* solam negationem includat, ita non constituat matrimonium adiuncta verbo præsentis temporis: nec sponsalia, si verbum futuri sit; vel potius includat affirmationem ducendi illam, & sic constituat matrimonium, vel sponsalia? Certè includit particula *Nisi* affirmationem & ita constituunt illa verba sponsalia, vel matrimonium, iuxtà verbum adiunctum, Quia dictio *Nisi* cum sequitur negationem affirmat: vt Nullus nisi Antonins currit, est affirmare Antonium currere, & non alios; & quando sequitur affirmationem, negat: vt Omnes nisi Antonius, currunt, est affirmare alios currere, Antonium verò minimè, *l. si eum, §. Qui iniuriarum, ff. si quis cautio.* & *l. Actione, C. de transactio.* At in præsenti casu particula *Nisi* sequitur negationem ducendi aliam: ergò affirmat, hanc ducendam esse. Sic Palud. *in 4. dist. 27. q. 1.* Adrian. *q. 2. de matr. dub. 12.* Palati. *dist. 27. qu. 1.* Angel. *v. Matrimonium 3. num. 12.* Syluest. *ibid. qu. 10. dicto 4.* & alij.

147 Non includit particula *Nisi* affirmationem, vndè nec constituit sponsalia, nec matrimonium, sed est promissio conditionara, *si aliquam ducturts sum, te ducam:* quare potest libere sic promittens à matrimonio abstinere. Quia hoc suadet communis loquendi modus, cui standum est in vtróque foro, quando de intentione non constat. Nam si quis promittat, nullam se Religionem nisi Carthusiam professurum, nemo affirmabit, teneri eum Carthusiam inire; sed tantùm teneri, aliàs Religiones non ingredi, & liberam sibi esse Carthusiam eligere, & solùm supposita Religionis electione, teneri Carthusiam ingredi. Ergò similiter dicendum in nostro casu. Ità Henriq. *libr. 11. cap. 13. n. 4. & c. 12. n. 7.* Manuel *tom 1. sum. c. 216. nu. 7.* Sanch. *lib. 1. d. 19. num. 5.* Barth. Ledes. *de matr. dub. 9.* Vega *lib. 6. sum. Casu 92.* Veracruz *part. 1. spec. artic. 17. dub. 5.* Coninch. *d. 21. numero 29.*

148 Hos sequor, intelligens tamen sententiam hanc, nisi ex coniecturis appareat, voluisse contrahentes per ea verba matrimonium, vel sponsalia inire: vt si de hoc tune temporis tractabatur. Cæterùm quidquid sit in simplicibus affirmationibus, in quibus fortè dictiones exceptiuæ iunctæ affirmationi, negant: & negationi, affirmant; verum in promissionibus, & contractibus ea doctrina non est vera; sed sensus est conditionalis ob communem loquendi

vsum. Idem dixerim de dictione *Quam,* vt *Nullam aliam, quam te ducam;* nam vtràque dictio, *Nisi* & *Quam* idem significare reor.

[18] DVBIVM XXXI.

An quandò verbis de præsenti, quibus contrahitur matrimonium, adduntur alia de futuro, vt: Accipio te in meam in crastinum, seu ex crastino: contrahatur matrimonium, & non sponsalia.

149 NOn contrahuntur sponsalia, sed matrimonium. Quia in hoc casuex nunc fit corporum traditio, etsi executio differatur in crastinum. Sic Hurtad. *d. 1. de matr. diffic. 13. num. 51.* Martin. de Ledes. *p. 4. q. 47. art. 3.* Coninch. *d. 21. num. 37.*

150 Non contrahitur matrimonium, sed sponsalia. Quia verba illa ratione additi solùm efficiũt consensum de futuro. Ità Sanch. *l. 1. d. 18. n. 11.* Basil. Pont. *l. 2. c. 8. n. 1.* Victor. *de matr. num. 251.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 45. art. 3. dub. 1.* Filliuc. *tr. 10. p. 1. c. 7. n. 242.* Villalob. *tr. 12. diffic. 5. nu. 5.* Trull. *lib. 7. de sacr. cap. 1. dub. 7. num. 2.*

151 Dixerim huic hærens sententię hisce verbis solummodo sponsalia constitui; quia consensus est de futuro; neque enim statim fœmina in vxorem accipitur.

DVBIVM XXXII.

Hisce verbis: Ex nunc habebo te in meã: vel, Ex nunc prouidebo tibi sicut vxori: vel, Ex nunc eris mea vxor, An contrahatur matrimonium, quod sit Sacramentum.

152 SVppono, verba, quę sonant de futuro, sed significant de præsenti ratione adiuncti, quãdò iunguntur particulæ illi adiunctæ, verbis importantibus executionem, matrimonium constituere: ex. gr. *Ex nunc,* vel *semper,* vel *omnibus dichus vita meæ,* vel *deinceps,* vel *post hac,* vel *ab hoc tempore habebo te,* vel *tenebo te in vxorem,* vel *Prouidebo tibi, sicut vxori,* vel *Tractabo te sicut vxorem,* vel *eris mea vxor.* Quia re vera importãt sensum de præsenti; nam si deinceps, seu semper est habenda fœmina in vxorem: ergò modò est vxor. Quæsierim autem, nùm præfata verba constituant matrimonium, quod Sacramentum sit?

153 Constituunt quidem verum matrimonium, sed non quod sit Sacramentum. Quia si quis dicat: *Ex nunc te baptizabo in nomine Patris, &c.* simul abluens, non esset Sacramentum Baptismi; non enim sunt verba de præsenti, quamvis signum, seu factum ipsum denotet intentionem de præsenti. Sic Theologi quidam apnd Petrum de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 3. dub. 2.*

154 Constituunt verum matrimonium, quod sit Sacramentum. Quia nullus est matrimonij contractus in lege Euangelica, quod Sacramentum non sit: At hic est verus matrimonij

contractus, vti illi fatentur: Ergò & Sacramentum. Ità Sanch. *l. 1. d. 18. num. 15.* Petr. de Ledesma *citatus.* Palaus *d. 2. pun. 8.* Trull. *l. 7. c. 1. dub. 7. num. 4.* Basili. Pont. & Bonac. quos citat, & sequitur Leand. *tractat. 9. d. 1. qu. 37.*

155 Hanc sector doctrinam cuius fundamen tum constat ex *Cap. si quis diuinis 30. q. 5.* & ex *Cap. Ex parte, de sponsal.* Nec obstat simile de Baptismo, quia verba determinata habet, qualia non habet matrimonium: sed sufficiuut verba, vel signa qualiacùmque sint, consensum præsentem exprimentia.

DVBIVM XXXIII.

An quandò verbis futuri temporis importantibus executionem nulla additur particula gerens significationem de præsenti: vt, Habebo te, tenebo, tractabo vt vxorem, vel Prouidebo tibi vt vxori: constituatur matrimonium, & non sponsalia.

156 COnstituitur matrimonium, & non sponsalia. Quia hæc verba significant executionem actus consummati: vndè contrahentes videntur tacitè pręsentem consensum significare; obligant enim se ad matrimonij executionem. Neque quis potest aliquam fœminam in vxorem habere, nisi prius cum ea contrahat, & qui vult consequens, scilicet habere eam in vxorem, vult necessariò antecedens, nempè cum ea contrahere, *l. Illud, ff. de acqui sit. hæredit. & cap. Præterea, de offic. delega.* Sic Ludou Lop. *part. 2. instruct. c. 36. de matr.* Manu. *to. 1. sum. cap. 216. n. 6.* Angel. *v. Matrimonium, 2. num. 9. & 12.* Syluest. *ibid. qu. 9. & 10.* & alij plusquam 26. Doctores apud Sanch. *d. 18. n. 16.* Basil. Pont. *l. 2. cap. 9. n. 3.*

157 Constituunt sponsalia, non matrimonium. Quia ea verba, *Habebo te in vxorem, & c.* intelligi possunt omninò vera, quamvis modo non habeas, sed tempore futuro: Ergò non significāt consensum de præsenti. Et quia hæ locutiones sunt æquiualentes: *Pro aliquo tempore futuro habebo te in vxorem,* & *Habebo te in vxorem:* Sed prior non constituit matrimonium: sed solùm sponsalia: ergò nec posterior. Ità Sanch. *citat.* Trull. *l. 7. c. 1. dub. 7. n. 4.* Petr. de Ledes. *de matr. dub. 9.* Palud. *in 4. dist. 27. q. 2. a. 4.* Henriq. *l. 11. cap. 11. num. 6.* & alij duodecim Doctores penès Sanchez. Rebel. *de spons. qu. 3. num. 5.*

158 Cum his opinor, quia probabilius reor, præfata verba non significare consensum de præsenti; nam licet statim obligationem inducant, non tamen obligant ad illam statim exequendam; Eigo per ea verba sponsalia solummodo contrahuntur: minimè matrimonium.

DVBIVM XXXIV.

An matrimonium fiat per hæc verba: Volo tecum contrahere: te ducere, te habere in vxorem.

159 FIt matrimonium, non sponsalia. Quià verbũ *Velo* adiungitur verbo denotanti executionem actus perfecti: vt *Volo te habere vxorem.* Vndè matrimonium fit, non sponsalia, quæ consensum de futuro promittunt. Sic Cardin. *in Cap. Ex literis, de despons.* Basilius Legion. *lib. 1. cap. 9. num. 8.* & alij penès ipsum.

160 Fiunt sponsalia, non matrimonium. Quia ea verba verificantur, licèt proferẽs nolit modò esse suam vxorem, sed tempore futuro. Ità Sanch. *l. 1. d. 18. n. 25.* Aton. *cap. ex literis.* Menoch. *de Arbitrar. l. 2. cent. 5. casu 496. num. 23. & 29.* Couar. *4. decretal. p. 2. c. 4. §. 1. num. 4.* & alij.

161 **[19]** Ego autem crediderim, præfata verba esse æquiuoca, ideóque posse pro contrahentium arbitrio fieri matrimonium, vel sponsalia, aut nihil. Nam si proferens ea verba, velit significare consensum de præsenti, & aliter id intelligat erit matrimonium. Si autem velit alteri offerre matrimonij fidem, & alter id intelligat. erunt sponsalia; si denique velit solùm significare simplex desiderium posteà contrahendi, nihil fiet. Cum Hurtado *d. 1. diffic. 13.* & Trullench. *lib. 7. cap. 1. dub. 7. n. 5.* opinor.

DVBIVM XXXV.

An subarratio annuli sit sufficiens sponsalium indicium.

162 NOn est signum sufficiens. Quia est æquiuocum: quare si nihil præcesserit, ex quo sponsalia præsumi valeant, haud eorum signum existent; ex aliis enim causis, vt ex amore turpi id fieri potest. Sic Sotus *in 4. dist. 27. q. 2. art. 1. concl. 3.* Barth. Ledes. *de matr. dub. 9.* Sunch. *lib. 1. d. 22.* multos citans Canonistas, ac Iurisperitos.

163 Signum sufficiens est. Quia srequens est eorum qui expetunt cum alipua matrimonium inire, ei annulum exhibere. Ita Lublin. *v. sponsalia n. 5.* hisce verbis: *Sponsalia non vno, sed variis modis contrahuntur, vt puta, re, verbis, literis & consensu. Re contrahuntur, per nudam subarrationem, vel annulli missionem.* Hactenus ille ex Daniele venatorio accipiens.

164 Ego autem sic quæstioni respondeo. Ex se loquendo subarratio est signum æquinocum, ideóque non constituit sponsalia, nisi consuetudo loci sit vt annulli traditio ea significet; vel nisi habito tractatu inter amicos de matrimonio contrahendo misit sponsus annulum, vel iocalia nil aliud exprimens, & sponsa acceptauit. Quia hoc est signum sufficiens mutuæ promissionis quando sponsæ de tractatu constitit. Mecum Glossa *ad Cap. Tuæ de sponsal. v. Verba.* Palud. *in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 1. numer. 10.* Rosel. *verb. Matrimonium 2. num. 17.* Henriq. *libr. 11. cap. 13. numer. 6.* addens, idem esse, si pecunias nomine sponsalitiorum immittat.

DVBIVM XXXVI.

An Quando parentes contrahunt sponsalia (vel matrimonium) pro filiis præsentibus & tacentibus, cum contractum ipsi filij intelligant sint, valida.

165 VAlida non sunt, nisi aliud signum concurrat. Quia taciturnitas in re tam graui non satis exprimit consensum: cum ex verecundia, aliisve causis procedere valeat. Sic Angel. v. Matrimonium. *2. num. 5.* Supplementum Gabriel. *in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 2. concl. 4.* & qui dam Neoterici apud Henriquez *libr. 11. cap. 2. num. 6.*

166 Valida sunt Sponsalia. Quia sic expresse deciditur *Cap. vnico. §. finali, de despons. impub. in* 6. cuius decisionis ea est ratio, quià cum parentes plus filios, quàm se ipsos diligant *lib. Isti quidem, 8. ff. de eo, qui met. cau.* præsumitur, rectè eos filiis consulere: quare præsetia, ac taciturnitas filiorum iure optimo consensus reputatur.

DVBIVM XXXVII.

An sit speciale, vt dum parentes pro filiis contrahunt, sufficiat præsentia, ac taciturnitas illorum.

167 HOc non est speciale in parentibus, sed idem dicendum est de quocumque extraneo: vnde quilibet contrahens pro alio præsente, ac tacente potest valida sponsalia perfificere. Quia agitur de re naturaliter appetibili, & fauorabili, in qua tacens consentire censetur. Et quia in *Cap. 1. de matrim. contracto cantra Eccl. interdic.* iudicantur sponsalia, contracta à fratre pro sorore præsenti, & consentiẽte: & non intelligi de expresso consensu, cõstat: quia statim textus ponderat aliqua taciti consensus signa. Sic Richar. *in 4. dist. 27. art. 1. quæ. 3. ad 2. Victor. sum. cap. 250.* Sotus *in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3.* Ledes. *2. part. quæst. 47. art. 2.* Henriq. *libr. 11. cap. 2. num. 6. liter P.* Vega *libr. 3. sum. cap. 152.* & alij.

168 Hoc speciale est in parentibus, vnde si alij in contractu sponsalium respondeant desiderabitur aliud signum consensum internum exprimens, vt valeant sponsalia, aut matrimonium. Quia quamvis matrimonium appetibile, sit, at cum tali viro, aut fœmina contrahere, potest esse nociuum, quare cum parentum munus sit filios matrimonio collocare, & præ nimio amore, quo ipso prosequuntur, præsumatur fore, vt eos bene consulant, iure optimo iudicatur consensus ex præsentia filij tacentis: quæ ratio in aliis non militat. Ita D. Tho *in 4. dist. 27. q. 1. ar. 2. quæstiunc. 2. ad 3.* Palud. *q. 1. a. 1. concl. 1. n. 4.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 2. ante §. 1.* Sanch. *lib. 1. d. 23. num. 7. ex* Iurisperitis multos allegans.

169 Hanc eligo sententiam cum in *Cap. Vnico §. finali de desp. impub. in 6.* lego tanquam quid speciale hoc de parentibus statui. Porrò in casu posito *Cap.* illo *1. de matr. contracto,* dixerim cum Glos. adfuisse expressum consensum, & textum ponderare alia signa tacita, vt confirmet, eum consensum fictitium non fuisse.

DVBIVM XXXVIII.

An Quando parentes contrahunt sponsaiia pro filiis absẽtibus, vel infantibus qui doli capaces non

sunt, satis sit si dum postmodum nouerunt, vel facti sunt doli capaces, taceant, minimè reclamantes.

[170] SAtis quidem est. Quia eadem prorsus est ratio, ac quando ipsis præsentibus & tacentibus, parentes contrahunt. Sic D. Tho. *in dist. 27. quæs. 2. art. 2. ad 1.* Palud. *quæs. 1. art. 1. concl. 1. num. 4.* Victor. *in sum. de matrim. numer. 267.* Sotus *in 4. d. 27. quæs. 2. art. 2. ad 1.* Henriq. *l. 11. c. 13. num. 5.* Manu. *tam. 1. sum. cap. 234. numer. 4.*

[171] **[20]** Satis minimè est. Quia textus *Cap. vnico de desp. impub. in 6.* manifeste constituit differentiam inter sponsalia à parentibus nomine filiorum præsentium, & tacentium contracta, quo casu dicit, valere, si non contradixerint: & inter contracta, filiis absentibns, quo casu dicit, non valere, nisi certiores facti ratificauerint tacite, vel expresse: Ergo in hoc casu vltra taciturnitatem, petit alia expressa, aut tacita signa consensus. Ita Corduba *in sum. qu. 193.* Vega *libr. 6. sum. cap. 31.* Sanchez *lib. 1. d. 23. r m. 17.* plures legisperitos ad illam legem afferens huius mentis sectatores.

[172] Idem assero legis illius appositæ differentiæ nitens: cuius assignorationem, quia quando puer est præsens, & intelligit, quid nomine suo agatur, magis præsumitur si dissentiat, illum reclamaturum, quam dum absens est, quo casu sæpe obliuicitur, vel parum curat, fortè existimans, se posse postmodum reclamare, vel nondum consensum præstitisse.

CAPVT VIII.

Circa Sponsalium implendorum obligationem.

DVBIVM XXXIX.

An Sponsaliorum impletio obliget sub lethalti piaculo.

[173] CVM de conditionibus ad sponsalia constituenda requisitis egerimus, iam de obligatione ex ipsis consurgente disserendum nobis est. Hæc autem potest oriri, vel ab extrinseco, vel ab intrinseco ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem seruandam: vel ab extrinseco, & hoc vel ratione coactionis iudicialis, quia Iudex cogit: vel conuentionalis, quia ex partium conuentione pœna per fidem frangentem soluenda adiecta est: aut traditæ arræ per eundem amittendæ. De hisce igitur obligationibus hoc Capite sermo procedet. In primis autem quæsierim, num sponsalia sub graui culpa obligent?

[174] Minimè obligant sub culpa lethali. Quià *l. 1. C. de sponsal.* dicitur: *Alij desponsata, renunciare conditioni, & nubere alij non prohibetur.* Vbi Glos. & Cynus, dicunt idem esse secundum ius Canonicum. Sic Gratian. *dub. 27. quæst. 2. §. sed aliud, & § finali.* & tanquam probabile hoc exhibet Abbas, Panormit. *Cap. Requisiuit, de sponsal. num. 6.*

[175] Obligant proculdubio sub lethali piaculo. Quia res est grauis, maximàque alteri infertur iniuria, si non impleantur sponsalia. Et quia omnis contractus obligat ex iustitia: sed hic est contractus, facio, vt facias, est enim mutua, ac reciproca obligatio: Ergo obligat ex iustitia, & sub mortali. Ità D. Tho. *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 1. ad 2.* Palud. *qu. 1. art. 2. Post 3. concl.*

num. 14. D. Antonin. *3. part. tit. 1. cap. 18.* Caiet. *in sum. verb. sponsalia,* Sotus *in 4. dist. 27. q. 2. art. 5.* Henriq. *lib. 11. cap. 13. num. 2.* Moli. *tom. 2. de inst. tract. 2. d. 271.* Sanchez *llbr. 1. d. 27. num. 2.* plures afferens.

176 Hoc mihi certum. Nam *Cap. Desponsatas. Cap. De coniugali 27. quæs. 2. & Cap. Ex literis.* Supponitur, sponsalia ad sui implementum obligare, *Vnde libr. 1. C. de sponsal. in* contrarium adducta iam est per Canones correcta.

DVBIVM XL.

AnTentatur, statim implere, qui sponsalia contraxit, nullo præfixo termino.

177 TEnetur statim, habita commoda opportunitate, implere. Quia communis sententia habet, emitrentem votum, nullo præfixo termino, teneri statim, vbi commodè potuerit, implere; nam per hoc votum dedicat vouens totum vitæ suæ tempus Deo, ideo tenetur statim implere, ne Deum eo tempore, quo votum differt, defraudet. Hac ratione vtuntur Palud. *in 4. dist. 38. q. 3. art. 2. concl. 2.* & Syluest. *v. Votum 2. quæst. 2.* ad probandum, non satisfacere obligationi promittentem fœminæ matrimonium, si antè mortem contrahat; quia promisit toto vitæ spatio cum ea conuiuere: Ergo in mora, si statim habita opportunitate non impleat, eo quod defraudet sponsam eo tempore. Sic Barthol. à Ledes. *de matrim. dub. 13.*

178 Non tenetur statim implere. Quia id generale est in omni debito absque diei præfixione: solum enim tenetur debitor à creditore requisitus soluere, vt constat ex *libr. Debitores præsentes. C. de pignorib.* Ergo si in sponsalium contractu dies apposita obligationi non sit, nec alia conditio, non tenetur promissor statim implere; sed tautum requirente eo, cui facta est promissio, tunc verò cum alter petit, tenetur, si commode potest. Ita Sanchez *libr. 1. d. 28. n. 2.* Palud. *in 4. dist. 38. quæs. 3. art. 2. num. 14.* Syluest. *verb. Votum 2. quæs. 3.* Angel. *v. Mora, numer. 1.* Nauar. *cap. 17. num. 79.* Manuel. *tom. 2. sum. c. 43. num. 4.* & alij apud Sanch.

179

Cum his opinor, adiiciens, si conscius alter sponsus, minimèqueoblitus, & potens commode petere executionem fidei in sponsalibus datæ, non petat ea impleri, tutus est promissor, si verò alter petat impleri, vel si non petat, id proueniat ex obliuione, non erit promissor tutus: sed tenetur statim habita commoda opportunitate implere. Quod maximè pro fœminis annotandum; licet enim expetant sponsalia perfici, sæpe non audent id petere, vel non instant ob sponsorum timorem: vnde hi tuti non erunt, quia ea dilatio non est sponsæ voluntaria.

[21] DVBIVM XLI.

An sit Cogendus per Iudicem. sponsaliam fidem seruare, qui citra legitimam causam ea implere recusat.

180 COgendus non est, sed si monitis non acquieuerit, relinquendus. Quia cum excommunicationis metus in virum constantem cadat, contrahens excommunicatione coactus, inuitus & inualidè contrahet. Sic D. Tho. *in. 4. dist. 27. q. 2. art. 1. ad 2.* Angel. *v. sponsalia, n. 42.* Armil. *num. 7.* Manuel. *tom. 1. sum. cap. 244. num. 1.* Vbi limitat, nisi sequatur infamia.

181 Cogendus est per censuram, si prius monitus, renuauatimplere. Quia Iudex tenetur ex officio compellere, ad reddendum vnicuique, quod suum est, & ex iustitia debitum: sed contrahens sponsalia tenetur ex iustitia seruare fidem: Ergo tenetur Iudex illum compellere. Ita D. Bonauent. *in 4. dist. 29. quæs. 3.* Palud. *ibi. dist. 27. q. 1. art. 2. num. 14.* D. Antonin. *part. 3. d. tit. 1. cap. 18.* Petr. de Soto *lib. 18. de matrim.* §. *Quoad primum.* Philiarc. *de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 1.* Sanch. *l. 1. d. 29. n. 4.*

182 Idem assero, nisi attentis circumstantiis Iudex prudenter arbitretur, ex inuitis nuptiis grauia mala, scandalaque timeri, vt perpetuas dissensiones, iurgia inter coniuges, virum, reIicta vxore discessurum. Et hoc est quod *Cap. Ex literis, el 2. de sponsal.* dicitur, cogendum esse, nisi rationabilis causa obstiterit. Quia tũc Iudex coactionem denegans, actori fauet; vitat enim ipsius graue damnum: vt si petenti proprium gladium, ad se interficiendum, Iudex denegaret.

DVBIVM XLII.

An cogendus sit solus ille, qui sponsalia iuramento confirmauit.

183 SOlus, qui sponsalia iuramento confirmauit per Iudicem cogdẽus est ad eorum impletionem. Quia *Cap. Ex literis, el 2. de sponsal.* reddens textus huiusmodi coactionis rationem, alt: *Quia contra iuramentum venire, periculosum est:* Ergo supponit lex, solummodo cogendum esse eum, qui sponsalia iuramento firmauit. Sic Sotus *in 4. dist. 27. quæs. 2. a. 3.* Viguer. *l. institution. cap. 16. §. 7. Vers. 7.* Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 8. fol. 1229. & dub. 10.* Beia *in sum. casu 18.* Vega *libr. 2. sum. casu 513.*

184 Etsi sponsalia iuramento confirmata non sint, cogendus est promissor ad implendum. Quia hæc compulsio ratione iniustitiæ admissæ locum habet, quæ quidem siuè sponsalia iurentur, siue non, committitur. Et quia Ecclesia non tantùm iuramentum, sed & simpliciter promittentem compellit. Ita Glos. *ad Cap. 2. de sponsal. verb. Interpositione.* Abbas *ibi. num. 4.* Alex. de Neuo, Felin. Andre. Hostiens. Henric. Rosel, Brunel. Couarr. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *l. 1. d. 29. n. 4.*

185 Cum his opinor, iudicans textum *Cap. Ex literis,* non obstare, dum ad coactionem ponderat iuramenti religionem; quia narrat facti contingentiam, non autem eo quod solùm iuramento ius compellendi innitatur.

DVBIVM XLIII.

An si alter sponsorum damnum patiatur, quando alterius culpa matrimonium non initur, possit ob hoc pœna exigi ratione intere esse, in quantum interest.

186 SVppono quæstionem procedere non de pœna, quæ verè pœna est diminuens proprium patrimonium, hæc enim adiecta sponsalium contractui, prorsus, est irrita: quare violans fidem, non tenetur in vtroque foro, eam soluere. Quia id definitur expressè *Cap. Gemma, de sponsal. & l. Titia, 134. ff. de verbo. obligat. &. l. finali, C. de sponsal.* Rario verò est, vt matrimonij libertari consulatur ne timore pœnæ soluendæ ineatur coactè. Crediderim tamen solummodo venialem esse culpam pœnam sponsalibus adiicere; quia cum ea minimè vaIeat, & ideò ad matrimonium non compellat, res adeò grauis haud videtur. Quaæsierim verò an esto pœna vt pœna minime valeat, nec exigi possit: an saltem si alterius sponsorum intersit, damnumque patiatur, possit pœna exigi ratione interesse, in quantum interst, quando alterius culpa non contrahitur matritrimonium?

187 Potest pœna exigi ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, verbi gratiâ, si sponso internat matrimonium perfici, eo quod sponsa admodum erat locuples, nec ità locupletem inueniet. Quia hoc in casu non exigitur pœna vt pœna est. Sic Glossa licet dubitans, *l. Titia, v. Matrimonia, ff. de verbor. obligat.* Idem videtur tenere Gols. vnica *l. 2. ff. de sponsal.* Cardinal. *Cap. Gemma, n. 5. q. 4.*

188 Non potest exigi pœna ratione lucri cessantis vel damni emergentis, nisi sponsus violans fidem dolo inierit sponsalia, vt alter sponsus damnum illud patiatur. Quiaob solutionem interesse illius timidior redderetur sponsus, nè à sponsalibus recedat, vnde plena matrimonij libertas impedietur, quæ fuit ratio prohibendi pœnam. Et quia Ius solum concedit arras *l. finali* C. *de sponsal.* Ità Hostiens. *in sum. tit. de sponsal §. 1. num. 2.* Barthol. *l. Titia, num. 3.* Ioau. Andr. *Cap. Gemma, num. 7.* Anton. *num. 8.* Anchara. *num. 12.* Abbas *numer. 11.* Henric. *num. 6.* Rosel. *v. sponsalia. num. 7.* Angel. *n. 6.* Syluest. *quæs. 8. dicto 2.*

189 Ego autem crediderim posse exigi interesse consistens in damno emergenti: vt si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecisseti; non autem consistens in lucro cessante, quod ex matrimonio prouenire debebat. Quia interesse damni non potest species pœnę appellari, sed damni resartio: at lucrum cessans non potest dici propriè lucrum, nam matrimonium minimè ad illud dirigitur, nec ius ad illud habetur, nisi matrimonio iam contracto. Mecum Sanchez *libr. 2. 30. numer. 15.* asserens, hanc sententiam esse longe probabiliorem, ad cu**[22]** ius robur citat Dynum, Baldum, Alexandrum de Neuo, & Præpositum.

DVBIVM XLIV.

Esto pœna sponsalibus adiecta minimè debeatur & nulla sit: At sit soluatur, recipiens teneturne eam restituere.

190 TEnetur recipiens restituere. Quia promissio illa pœnæ est omninò irrita, nullasque vires habet, vt constat ex *l. finali C. de sponsal.* ibi: *Si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex vtraque parte nullas vires habebit.* Ergo si alter soluat, recipiens tenetur restituere. Probo consequentiam: nam cum soluens non gratis donet, sed virtute promissionis pœnalis, si transferretur dominum in recipiẽtem, immunisque à restitutionis onere euaderet: magnas vires ex parte illius haberet promissio: & falso diceret textus, ex neutra parte vires sortiri. Sicalio simili, nempè in lucro comparato à ludentibus pecunia credita, Sotus *l. 4. de iust. de iust. quæs. 5. art. 2.* Alcoz *l. 4. de ludo, cap. 30.* Medina *l. 1. sum. c. 14. §. 29.* Gutier. *de iuram. p. 1. c. 33. num. 1.* Ludoui. Lop *l. 2. de contract. c. 22.* Idem equidem dicerent in nostro casu, cum in vtroque æquè reddatur irrita promissio iure humano.

191 Recipiens minimè restituere tenetur, donec iuridice exactus, ad restitutionem condemnetur. Quia iura tantum irritant promissionem illam soluendi pœnam, quod est dicere, promittentem minimè teneri soluere: quod vtique fatemur; at nullo pacto significat dominij trãslationem in recipientem impediri, eumque inhabilem effici ad retinendũ: Cum ergò pœnalia sint, minimè sunt ad hoc extendenda. Ita in simili Perez *lib. 4. ord. tit. 4. lib. 9.* Molina *tom. 2. de iust. tract. 2. d. 515.* Henriq. *lib. 7. c. 35. num. 6.* Bannes *2. 2. qu. 32. art. 7.* Vega. *lib. 3. sum. casu 288.* Sanchez *lib. 1. d. 31. num. 2.* Ludou. Lop. *de contr. lib. 1. c. 22.*

192 Hanc sententiam probabiliorem iudico, quam roboro ex *l. Generaliter 36. ff. de verbis obligator.* vbi dicitur, stipulationes turpes nullius esse momenti. At probabilissima sententia habet, esse ad hunc sensum nullius momenti, vt stipulans minimè teneatur soluere: si tamen soluerit, recipiens immunis sit à restitutionis obligatione. Et quidem si recte textus perpendantur stipulationem hanc pœnalem irritantes, solum denegare videntur actionem exigendi pœnam promissam, & tutum reddere promittentem à solutione: vt constat ex *l. Gemma & l. Titia.* Nec mirum esse debet hoc, quia in aliis simile videmus; legatarius enim in minus solemni testamento relictus, iuxta opinionem Soti *lib. 4. de Iust. quæs. 5. a. 3.* Alcozer. *lib. de ludo, c. 23.* & aliorum, non tenetur legatum receptum restituere, cum tamen hæres minimè illud soluere teneatur.

DVBIVM XLV.

An pœna contractui sponsalium adiecta possit iuramento obligato. rio firmari.

193 POtest quidem. Quià esto promissio pœnæ peccatum sit, eius tamen impletio non esset contra bonos mores naturales, cum omni culpa vacet, vt constat; nam quamvis promittere pœnam, prohiberum sit, soluere tamen nullibi prohibetur. Ergò iuramentum illud confirmat sponsalium contractum, & obligat. Certè promittens mulieri nummos, vt copiam sui corpris faciat, peccat vtique tanquam ad malum inducens: at si iurauit soluere, tenebitur iuramentum seruare; quia soluere, peccatum non est, & iuramentum, quod absque peccato seruari potest, obligat. *Cap. cum contingat. de iureiur.* Ergo idem dicendum est de promissione pœnæ. Sic Alex. de Neuo *ad cap. Gemma, de sponsal. num. 10.* Corneus *cons. 294.* Humbert. *repetit. auth. Sacramen. puber. num. 133.* Tabien. *v. sponsalia. quæs. 8. num. 9.* Armil. *ibi. num. 11.* Molina *to. 1. de iust. tract. 2. d. 151.* Hanc sententiam satis esse probabilem Sanchez *citandus* affirmat.

[194] Minimè potest iuramento obfirmari. Quia talis promissio pœnæ interdicitur ab publicam vtilitatem: nam ratio prohibitiouis est ob matrimonij libertatem *l. finali. C. de sponsal.* ibi: *Cum in contrahendis nuptiis libera potest as esse debeat. &c.* Ergo quod geritur contra eam præscriptionem culpabiliter plane, haud potest iuramento confirmari. *Cap. Gemma. de sponsal.* ibi: *& ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda:* id est tanquam improba damnanda; non enim dixit negatiue: *Non est proband;* sed priuatiuè. *Maritè est improbanda.* Si enim negatiuè dixisset posset dici solum denegare illi assistentiam, & actionem in foro externo; cum autem dixerit priuatiuè improbandam esse, manifestè significat, tãquam improbam condemnandam, iusque illi resistere, tanquam bonis moribus aduersæ. Ità Sanchez *lib. 1. d. 32. n. 21.* citans plurimos Iurisconsultos, nempe Bartolum, Angelum, Cumannum, Alciatum, Antonium, Alexan. Neuo Præpositum, Antonium Gomez, & alios.

[195] Quibus adhæreo, quia non tantum ea promissio culpa est, sed etiam soluere pœnam promissam; quamvis enim tradere pecuniam illam promissam gratuita donatione, culpa vacaret: at culpa non vacat, dum traditur virtute promissionis illius: est enim approbate promissionem, cui vtrumque ius illam improbans, resistit, & matrimonij libertati aduersatur. Cæterũ promissio illa soluendi mercedem debitam pro vsu corporis venali, bona est, & actus iustitiæ: & si aliquam malitiam habeat, ea est omnino extrinseca, ratione inductionis ad malum, qua nullo modo solutio vestitur. At vero promissio soluendi pœnam, est omnino illicita contra matrimonij libertatem.

[23] DVBIVM XLVI.

An Arrhæ amittendæ per frangentem sponsalia, possit, in eorum contracta apponi in qualibet quantitate.

[196] ARrha tripliciter vsurpatur. Primo pro quadam donatione, quam vir facit vxori in dotis præmium. Secundo pro donatione proptèr nuptias. Tertio pro pignore, quod in sponsos traditur in signum complendi matrimonium, quod vulgò appellamus: *Dar sennal.* Sicut in aliis contractibus dum inter partes conuenit de ipsis perficiendis, solet aliquid in signum, & pignus tradi perficiendi contractum & in. hac acceptione in hoc & sequentibus quæstionibus *Arrhæ* nomen vsurpo: nam de Arrhis iuxtà primam, & secundam acceptionem postmodùm *lib. 25.* disputabo. Moneo autem, necessarium esse, dum traduntur Arrhæ, vt expressè dicatur, dari in futuri matrimonij signum: nam simpliciter traditæ, sponsalitia largitas reputantur: vt apte annotat Ant. Gom. *lib. 50. Tauri, num. 12.* Certum est. licitum esse, arrhas apponere amittendas per sponsalium fidei violationem, *l. Arrhis, & l. finali C. de sponsal. & lib. 1. tit. 11. part. 4. & lib. 84. tit. 18. part. 3.* Rationes autem, cur pœna interdicitur, non autem arrhæ, variæ assignantur; sed frequentior ea est: quia cum pœna non statim tradatur, sed promittatur in futurum, facile; & incautè in magna quantitate promittitur: arrha autem cum re ipsa tradi debeat in sponsalium contractu: in minori quantitate, ac maturiori consilio tradetur: nec tantus suberit timor amittendi arrhas iam traditas, quantus soluendi pœnam promissam.

[197] Hoc præmissio quæsierim, num arrhæ possint, in quavis quantitate constitui? Minimè possunt, nec valent, quando tantæ sunt vt contrahentium qualitate attenta, verisimile sit

fore, vt timore arrhas amittendi, matrimonium à tradente ineatur. Quia ideò excluditur, ne matrimonij obstet libertati: Ergo vbi arrhæ tantæ sunt, vt idem efficiant, similiter excludentur. Sic Ioan. Andr. *C. Gemma, de sponsal. numer. 9.* Abbas *num. 8.* Henric. *num. 9.* Alex. de Neuo *num. 15.* Rosel. *verb. sponsalia, num. 7.* Angel. *ibi. num. 12.* Syluest. *quæst. 9. dicto 2.* Brunel. *de sponsal. concl. 16. num. 4.*

198 Possunt arrhæ in quacumque quantitate apponi. Quia leges permittentes arrhas genericè, ac indistinctè loquuntur: respicientes scilicet ad ea quæ frequentius accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* & cum frequentius accidat, modicas tradi arrhas, eas absolutè admisere: nec quia in quodam speciali casu magnas tradi contingat, noua lex eas irritas est constituenda; lex enim cessante ratione in particulari minimè cessat. Ità Ludou. Lop. *part. 2. instr. de matrim. cap. 36.* Sanch. *lib. 1. d. 35. num. 9.* Citans Hostiensem, Cardin. Bald. Angel. Iason. Gregor. Lop. Mansue. & alios, Tabie. *verb. sponsal. quæs. 8. num. 9.* Couar. *4. decretal. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 9.*

199 Hoc verius existimo asserens, adhuc non militare eandem rationem in magnis arrhis, quæ in pœna: cum enim illæ traditæ sint, facilius, ac suauius amittuntur, quam nondum tradita pœna soluitur.

DVBIVM XLVII.

An Arrhæ sint, necessariò in quantitate numerata constituendæ.

200 ARrhæ non possunt in specie, verbi gratiâ in fundo constitui, sed in quantitate numerata sunt constituendæ. sed Quia *lex finalis C. de sponsal.* permittens arrhas, de ipsis in quantitate numerata constitutis loquitur, cæterasque annullat pœnas. Et quia exigitur, vt arrhæ corporaliter tradantur; dicit enim lex, *Accipiat,* & vt duplicari possint, cum alius in duplum teneatur: quæ arrhis in specie constitutis competere minimè possunt. *l. Lutius §. Impuberum, ff. de legat. 2.* Sic Barthol. *l. Titia, num. 10.* Anton. *Cap. Gemma num. 8.* Anchara. *num. 10.* Abbas *num. 8.* Neuo *num. 26.* Rosel. *verb. sponsalia, num. 7.* Suar. *lib. 3. fori tit. De las arrhas lib 1.*

201 Arrhæ possunt in specie constitui, nec necessario debent in quantitate numerata assignari. Quia leges permittentes arrhas indistinctè loquuntur, *Lex 84. tit. 18. part. 3.* expressè approbat arrhas in specie constitutas. Et quidem aptè tradi potest fundi possessio pro arrhis datis, sicut traditur, dùm venditur. Ità Sanch. *lib. 1. d. 35. num. 12.* Ludou. Lop. *part. 2. instruct. de matr. c. 36.* Couarru. *4. decretal. p. 2. c. 3. §. 7. num. 7.* Syluest. *verb. sponsalia, quæs. 9. dicto 3.* Angelus *ibi. n. 13.* & ex Iurisperitis multi citati à Sanchez.

202 Hoc verius reor, quia potest etiam tradi fictè fundi possessio, si per clausulam constituti tradens, constituat se alterius nomine possidere. Potest etiam duplicati, si matrimonio non secuto, reddatur fundus, & eius æstimatio.

DVBIVM XLVIII.

An possint, Arrhæ vtrinque constitui, altero tradente certam earum quantitatem, & altero similiter Arrhas reddente.

[203] NOn possunt. Quia si arrhæ vtrinque constituantur, nihil re vera dari videtur. *l. Qui sic, 55. ff. de solut.* ibi: *Non alienantur nummi, qui sic dantur, vt reci iantur.* Sic Barth. *l. Titia, n. 9. ff. de v. obligat.* Anto. *Cap. Gemma, de sponsal. num. 8.* Abbas *numer. 8.* Neuo *num. 25.* Rosel. *v. sponsalia num. 7.* Angel. *num. 13.* Syluest. *quæs. 9. dicto 3.* & alij. Communis est, & valde probabilis sententia, Thoma Sanctio asserente.

[204] Possunt omnino. Quia leges absolutè permittunt arrhas, nec in vanum est hæc mutua traditio: dans enim arrhas perdit, quas dedit, & restituit, quas accepit, si per ipsum stet, quominus coniugium celebretur. Ita Sanchez *l. 1. d. 35. num. 14.* Gregor. Lop. *lib. 84. tit. 18. part. 3. verb. Tal vinna.* Couar. *4. decretal. part. 2. cap. 3.* **[24]** *§. 7. num. 7.* Speculat. *tit. de sponsal nu. 1.* Cynus *l. finali. quæs. 6. C. de sponsal.* Bald *ibi. nu. 7.* Salic. *num. 8.* Paul. *l. Titia num. 4.* Iason *ibi numer. 31.* Aretin. *numer. 8.* Cuman. *numer. 8.* Alciat. *numer. 15.*

[205] Cum his opinor, quia huius sententiæ fundamentum contraria corruit nitens illa lege *Qui Sic.* Nam ea lex procedit, quando dans aliquid tantundem recipit purè, ità vt nullo casu teneatur reddere: At qui recipit arrhas, & tradit, tenetur tantundem arrharum reddere, & suas amittit, si culpabiliter resiliat.

DVBIVM XLIX.

An qui fidem sponsalium sua culpa voolat teneatur, in foro conscientiæ arrhas receptas, & pœnam quadrupli conuentionalem restituere.

[206] ALtera est pœna legalis imposita *l. finali, C. de sponsal.* vt recipiẽs arrhas si iniustè à sponsalibus resiliat, teneatur & ipsas, & duplum reddere. Est altera pœna conuentionalis, quando inter contrahentes conuentum est, vt resiliens teneatur quadruplum arrharum soluere. Et quidem pœnam dupli minimè deberi antè Iudicis sententiam, apertum est; quia est pœna lege imposita, quæ iuxta omnes sententiam Iudicis desiderat: fed solùm tenetur hic arrhas receptas restituere; id enim pœna non est, sed conditio naturæ contractus annexa. De pœna autem conuentionali mea quæstio procedit, num violans sponsalium fidem teneatur eam simul cum arrhis restituere in foro conscientiæ ante Iudicis sententiam?

[207] Tenetur quidem. Quia perinde est, ac si condemnatio interuenisset, cum pacto se sponsi obligarint ad illam pœnam soluendum, & nil tam naturale sit, ac pacta seruari, *l. 1. ff. de pactis.* Sic Palud. *in 4. dist. 27. quæs. 1. art. 2. num. 13.* Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 2. dub. 10. num. 274.* Felin. *cap. 1. de constitut. num. 46.* Deci. *In 1. lectura, num. 73.* Menchaca *lib. 1. controuers. c. 7. num. 21.*

[208] Non tenetur. Quia intentio contrahentium, & eas pœnas constituentium, quando aliud expressis verbis non exptimunt in contractu, ea est, vt per tales pœnas compelli possint ad fidem seruandam, & ad eas, secuta condemnanatione, teneatur: eorum enim intentio in dubio iuxta iuris communis pœnam imponentis præscriptum intelligenda est; nam actus præsumitur factus secundum propriam eius naturam, vt latè Menoch. *de præsumption. lib. 6. præsump. 10.* Ità Adrian. *quodlib. 6. art. 1. corol. 3.* Ledesma *2. part. 4. q. 18. art. 3.* Victor. quem refert, & sequitur Ludou. Lop. *l. 1. de contract. c. 31.* Palaci. *l. 4. de contract. c. 5.* Nauar. *sum. Hisp. c. 23. n. 68. lati. n. 67.*

[209] Magis mihi sententia hæc arridet; quia non video, qua ratione probetur perinde esse, ac si condemnatio interuenisset, cum pacto se obligant contrahentes ad soluendam pœnam illam; quia pactum soluendi illam pœnam intelligitur, secuta condemnatione.

DVBIVM L.

An In contractu sponsalium possint, pignora interuenire.

[210] SCio, posse interuenire fideiussores pro securitate matrimonij contrahendi; quia nullo iure id prohibetur. Num possint interuenire pignora? Minimè quidem. Quia *l. finali, C. de sponsal,* reiicitur omnis pœna demptis arrhis. Sic Anton. *Cap. Gemma, de sponsal. nu. 9.* Abbas *ibi. num. 10.* Præpos. *num. 14.* Rosel. *verb. sponsalia num. 7.* Angel. *ibid num. 15.* Syluest. *q. 8. dicto 3.* Brunel. *de sponsal. concl. 16. num. 7.*

[211] Possunt pignora interuenire. Quia hæc *arrhæ* vocantur *l. 1. C. si rector.* iuncta Glos. *v. Pignora.* Et quia traduntur loco arrharum. Ita speculat. *tit. de sponsal. §. Primo igitur, numer. 4.* Archidiac. *30. quæst. 2. c. 1.* Azo. *in sum. de sponsal. num. 12.* Hostiens. *tit. de sponsal. §. 1. & Cap. Gemma, ad verbum illud: Propter pœnæ interposìtionem.* Innocent. *ibi. num. vni.* Ioan. Andr. *num. 7.* Cardin. *num. 3. quæs. 1.* Neuo *num. 30.* Federic. *Cons. 149.* & alij.

[212] Vnam, & alteram sententiam probabilem esse reor. Ast ego crediderim, minimè posse pignora interuenire, si præcedat stipulatio pœnæ & pignora tradantur: secus arrharum stipulatic ne præcedente. Ratio est, quia cum principale non valet, corruit accssorium, quod eius naturam sequitur. *Aeg. Accessorium 42. de regul. iuris in 6.* Ergo cum pœna non valeat, arrhæ autem admittantur, pignora arrhis accessoria valida erunt, exclusis iis, dùm pœnæ accedunt. In dubio autem, quando traduntur pignora, nulla præcedente pœnæ stipulatione, valent, licet nulla mentio arrharum fiat; quia censetur ea pro arrhis tradi. Nec admitto limitationem Anchar. & Barto. dicẽtium, valere pignora, dum traduntur in quantitate, secus si in specie; nam similem arrharum limitationem superius reprobaui. Mecum Sanchez *libr. 1. d. 38. numer 4.*

DVBIVM LI.

An Valeat, pactum in sponsalibus adiectum, vt vir teneatur in certo Oppido moram trahere cum vxore.

[213] NOn valet. Quia *l. Titio centum, 70. §. Titio centum el 2. ff. de condit. & demonst.* dicitur: *Titio centum relicta sunt ita vt à monumento meo non recedat, vel vt in illa Ciuitate domicilium habeat: potest dici, non esse locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur.* Ex quo textu constat, non valere conditionem legato adiectam, vt teneatur legatarius in certo loco habitare, eo quod quandam seruitutis speciem contineat: & proinde legatum, reiecta conditione, deberi: Ergo similitèr eadem conditio ab sponsalibus reiicietur. Sic Neuo *cap. 1. nu. 9. de coniug. lepro.* Couar. *4. Decretal. p. 2.* **[25]** *cap. 7. n. 5.* Anton. Gomez *2. variar. cap. 10. num. 24.* Ludou. Lop. *part. 2. instruct. de matrim. cap. 34.* & alij.

[214] Valet illud pactum, & vir tenetur eam fidem seruare. Quia sicut in rei suæ traditione potest quilibet pactum interpoliere, *Cap. Verum de conditio apposi.* Ita in traditione sui per matrimonium. Et quia *Cap. Gemma, de sponsal.* & *l. Titia, ff. de verb. oblig.* Sola pœna in matrimonio coniungendo, vel dissoluendo interposita prohibetur, eo quod matrimonij obstet libertati: sed hæc pœna seu conditio est potius in matrimonij fauorem, vt conseruetur indiuidua vita, & cohabitado inter coniuges. Ita Hostiens. *tit. de coniug. seruo. num. 5.* Rosel. *verb. Vxor, num. 3.* Angel. *ibi. num. 6.* Syluest. *quæs. 8.* Tabie. *quæs. 2. num. 3.* Armil. *num. 6.* Villalob. *in communib. l.v. numer. 125.* Nauar. *c. 14. n. 10.* Manu *to. 2. sum. c. 15. n. 2.* Ludou. Lop. *p. 1. instruct. c. 54.* Sanch. *l. 1. d. 40. n. 2.*

[215] Eiusdem sum mentis, ratus legem *Titio centum,* reprobantem conditionem habitandi in certo loco, intelligendam esse, dum ea conditio vana est, & in nullius fauorem cedens. At pactum hoc sponsalium adiectum contractui, cedit in maximum vxoris fauorem, nè patria deserta, inter extraneos vitam gerere teneatur.

CAPVT VIII.

Circa dissolutionem Sponsalium per Religionis ingressum, votum castitatis simplex ac Sacri Ordinis receptionem.

DVBIVM LII.

An per Religionis ingressum, professione non secuta, dissoluantur sponsalia.

[216] SPonsalia dirimuntur ob Religionis ingressum, si professio non sequatur: quare si nouitiatus tempore sponsus Religionem deserat, tenetur vtrumque fidem sponsalium seruare.

Quia ingrediens non statim iure suo cedere videtur, sed sub ea conditione, si professus fuerit, cum experiendi gratia ingrediatur, an sibi expediat, sponsalia perficere, vel potius Religionem profiteri. Sic D. Tho. *in 4. dist. 27. quæs. 2. art. 3. ad 1.* Tabie. *v. sponsalia, qu. 9. n. 10.* dum asserunt, sponsalia dirimi per Religionis ingressum; quia est mors spiritualis: quam tamen solam professionẽ esse, constat; expresse Durand. *in 4. dist. 27. q. 3. a. 3.* Palud. *ibi. q. 1. a. 3. casu 5. n. 23.* Celaia. *q. 3.* Viguer. *l. institut. c. 16. §. 7. vers. 7.* Petr de Ledes. *de matrim. q. 43. a. 3. dub. 2.*

217 Dissoluuntur sponsalia per solum Religionis ingressum, etiam professione non secuta: ac proinde sponsus alter manens in sedulo potest aliud matrimonium inire. Quia eo ipso, quod quis Religionem ingreditur, satis declarat, se sponsalibus renunciare: Ergò manens in sæculo ab obligatione eximitur fidei ser uandæ priori contractui. Et quià ea personæ mutatio notabilis est; magno enim dedecori fœminæ tribuereror, si illi, qui Monachus fuit, nubat: & è contra viro, si duceret Monialem. Ita Sanch. *l. 1. d. 42. n. 2.* Angel. *v. sponsalia, n. 22.* Syluest. *ibi. q. 10. casu 2.* Nauar. *c. 22. Hispanè n. 23. Latinè n. 26. casu 2.* Sotus *in 4. dist. 27. q. 2. a. 5.* Cordu. *sum. q. 136. pun. 1.* Henriq. *l. 11. c. 14. n. 3.* Manu. *to. 1. sum. c. 245. n. 1.* Vega *lib. 3. sum. casu. 323.* & alij.

218 Hos se quor. Quia existimo, sic sehabere nouitiatum & professionem, sicut sponsalia & matrimonium: ille enim dispositio est, & via ad professionem: hæc autem ad matrimonium: Ergò sicut professio dirimit matrimonium ratum *Cap ex publico, de conuers. coniuga.* ita nouitiatus sponsalia dissoluit.

DVBIVM LIII.

An per ingressum Religionis, professione. non secuta, dissoluantur sponsalia ex parte vtriusque sponsi.

219 NOn dissolunntur ex parte vtriusque, sed solum ex parte manentis in sæculo; quare si ingrediens habitum deserat, liberum erit manenti in seculo, matrimonium perficere: sicut sponsi fornicationem non omninò sponsalia dirimuntur, sed solum ex parte innocentis. Quia quamvis ingrediens cedat iuri suo, manens in sæculo minimè cedit. Sic Petr. de Ledes. *de matrim. q. 43. a. 3. dub 2.* Henriq. *lib. 11. c. 14. n. 3.* Manuel. *to. 1. sum. p. 2. l. 2. c. 1.* addentes, Nisi manens in sæculo iam alia sponsalia contraxisset: tunc enim videretur iuri suo pariter cedere.

220 Ex parte vtriusque dissoluuntur, quando spõsus bona fide Religionem ingreditur, vt communiter fit: secus si dolosè, & animo statim exeundi: fraus enim nemini patrocinari debet. *Cap. ex tenore, de rescript.* Quare sicut manens in sæculo potest libere aliud inire matrimonium: ita similiter nouitius ille, si Religionem deserat. Quia quamvis expressum non inueniatur, vt nouitiatus omninò sponsalia dissoluat, sicut de professione respectu matrimonij rati inuenitur: at ex quadam proportione; & similitudine duci potest argumentum; vt sicut per professionem, per quam consummatè aliquis Religiosus efficitur dissoluitur omnino matrimonium ratum, sponsalia consummans: ita per nouitiatum, qui initium quoddam est professionis, & per quem nouitius initiatiuè (vt ità dicam) fit Religiosus, dirimantur omninò sponsalia, quæ matrimonij sunt initium. Ita Viual. *candelab. de sponsal.*

cap. 5. num. 40. Nauar. *cap. 22. num. 26.* Sotus *in 4. dist. 27. qu. 2. a. 5.* Cordu. *sum. quæs. 136. pun. 1.* Barthol. de Ledes. *de matr. dub. 13. casu 1.* Vega *l. . sum casu 323.* Sanch. *l. 1. d. 42. n. 5.* asserens Neotericos doctissimos hanc senteniam tenere.

221 Primam sententiam probabilissimam esse reor, & probabilissimam planè secunda, & anceps diu hærens, cui subscriberem potius: secundam elegi. Quia votum Religionis dirimitur per ingressũ bona fide animo permanendi, ita vt si vouens egrediatur experiens, eum statum sibi non**[26]** conuenire, liber maneat à voto: Ergo talis ingressus sufficit ad dirimendum omninò sponsalia; maior enim est obligatio voti Religionis, quam sponsalium, cum ea dirimat secundùm omnes.

DVBIVM LIV.

An qui sponsalia iurauit, possit ingredi Religionem antè matrimonium omninò contractum.

222 NOn potest, sed prius tenetur contrahere matrimonium, vt iuramentum impleat postmodumque ante consummationem ingredi valet. Quia iuramentum factum in fauorem tertij, cui est ius acquisitum, non potest in melius commutati: v. gr. si iuraui Petro, me illi daturum centum aureos, non satisfacio, si pauperiori dem mille. Certè qui tenetur soluere debita, si soluendo est, tenetur prius ea soluere, quam Religionem ingrediatur, iuxta omnium sententiam: sed hîc per iuramentum contrahendi acceptatum à tertio, est illi debitor, potestque implere citra Religionis impedimentum, prius contrahendo, & deinde antè consummationem ingrediendo Religionẽ. Ergo tenetur. Sic Richard. *in 4. d. 29. a 2. q. 4.* Ledes. *2. p. 4. q. 45. art. 3.* Maiol. *l. 1. de irreg. c. 34. n. 6.* Angels *florib. 2. p.q. 11. a. 3. dub. 1.* Vega *l. 1. sum. casu 389.* Moli. *to. 1. de iusi. d. 149.* Rebel. *l. 4. de matr. q. 8. sect. 6. concl. 2.*

223 Potest Religionem ingredi, non contracto prius matrimonio. Quia iuramentum sortitur naturam, & conditiones actus super quo imponitur, *Cap. Quemadmodum, de iureiur.* vndecõditio tacite in actu inclusa includitur similiter in iuramento: sed promissioni matrimonij inest tacita conditio: nisi promittens Religionem elegerit: Ergo & iuramento. Constat minor, quia ipsimet matrimonio rato inest hæc conditio, alias non liceret ad Religionem transire, ne dum ipsis sponsalibus: & proinde cum ingrediens Religionem conditionem impleat, non erit periurus, minimè contrahendo. Ita Basil. *lib. 12. c. 10. num. 13.* Filliuc. *tr. 10. n. 281.* Bonac. *q. 1. punct. 5. n. 4.* Becan. *q. 21.* Hurtad. *d. 2. diffic. 2.* Coninch. *d. 23. dub. 2.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 207.* Sanch. *l.d. 43. n. 3.*

224 Hanc sententiam tanquam verissimam teneo. Nam frustraneum omninò iudico, contrahere matrimonium animo statim Religionem ingrediendi, cum sit fœminam illudere, quæ huiusce animi conscia omnino tale abduceret coniugium. Nec re vera momentanea illa solutione iuramentum impletur. Quoties enim nulla est in credirore turpitudo iuramentum firmat contractum, nec impletur momentanea solutione; quia dum illi fœminę se contracturum iurauit, animus in matrimonio per manendi adfuit, & sic à fœmina acceptatum est iuramentum. Hæc tamen sententia intelligenda est nisi necessitas vrgeret ad prius contrahendam; verbi gratiâ, si ita dedecori fœminæ satis consuleretur, vel proles ex ea nata efficeretur legitima: tunc enim teneretur contrahere, & matrimonio rato nec consummato

posset ingredi Religionem. Huiusmodi autem obligatio non consurgit ex iuramenti vi, sed ad damnum illud reparandum.

DVBIVM LV.

An qui sponsalia iurauit, & post sponsalia sese voto Religionis adstrinxit, licitè possit, matrimonium inire, animo firmo Religionem ingrediendi antè consummationem.

225 LIcitè potest. Quia sic contrahens non agit contra votum castitatis, aut Religionis ineundæ: vtrumque enim tantum obligat ad non contrahendum animo consummandi; alias nunquam liceret co animo contrahere absque voti dispensatione Addo, nullam inferri iniuriam alteri coniugi, cum hic iure suo, quod habet ingrediendi Religionem antè consummationem vtatur: & contractus vtrinque æqualis sit: idem enim alteri licet. Sic Caiet. *verb. Matrimonium, cap. 1.* Angles *p. 2. qu. 11. de imped. matr. art. 3. dub. 1.* Petr. Ledes. *q. 53. de matr. art. 1. dub 1.* Texada *in Theol. mor. tom 2. l. 4. tr. 1. n. 237.* Angel. *v. Matrimonium, 8. impedi. 5. n. 1.* Scotus *in 4. dist. 38. q. vni.* & alij.

226 Minime potest absque culpa lethali. Quia euidenti periculo exponitur sic contrahens mutandi animum, votumque violandi. Et quia rectæ rationi repugnat, vt quis tradat potestatem sui corporis alij, ad idque se obliget, quod implere minimè intendit. Ita Nauar. *sum. c. 16. n. 30.* Petr. Soto *lect. 14. de matr.* Sanch. *l. 1. d. 43. n. 7.* Ochagau. *q. 18. n. 8.* Bonac. *c.q. 1. pun. 5. n. 12.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 281. & p. 9. tr. 7. resol. 75.* Palao. *to. 5. d. 1. pun. 16. n. 8.* & plurimi apud Sanchez citatum.

227 Existimo hanc sententiam longè probabiliorem esse. Quia eo animo contrahens videtur planè matrimonij Sacramentum illudere, & notabilem fœminæ iniuriam inferre nam cogit ipsam absque nuptiis esse, donec ipse profiteatur; & si egrediatur esse Monachi vxorem cum dedecore: & eo professionem emittente, non facilè alij nubet, & suspitionis nota non leui afficietur: suspicabuntur enim multi eam ob vitium aliquod fuisse relictam.

DVBIVM LVI.

An qui emisit votum Religionis, aut castitatis, posteaque virginem deflorauit, fide data de matrimonio contrahendo: teneatur potius ad matrimonium, quum ad votum.

228 TEnetur ad votum prius emissum. Quia obligatio posterior minime potuit priori derogare. Et quia hic ratione promissionis nõ tenetur, nulla enim fuit tanquam rei illicitæ cõtra votum promissio; neque etiam ratione dãni, quia violans virginem nuptiis non

promissis, non tenetur eam ducere, sed aliter satisfacere perinde autem est non adesse promissionem, vel eam esse nullam. Sic Nauar.**[27]** *l. 5. consil. tit. de sponsal. cons. 21.* Rodrig *to. 1. sum. c. 28. n. 11.* Viuald. *part. c. 14. n. 64.* Ochagau. *tr. 21. q. 18. n. 12.* Hurtad. *d. 1. diffic. 21.*

229 Tenetur potius ad matrimonium. Quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis: hîc autem notabilissima est mutatio, cum vinculum iustitię fortissimum superuenerit, & grauissimum proximi damnum, si votum impleatur. Et quia iustitiæ vinculum fortius est, quam charitatis: At ob charitatis vinculum superueniens, tenetur quis Religionis votum præcedens suspendere: verbi vgratiâ, ratione parentum indigentiæ: Ergo à fortiori propter iustitiæ vinculum, quale hoc est. Ità Sanch. *l. 1. d. 45. n. 3.* Vasq. *opusc. de restit. c. 6. n. 10.* Azor. *p. 3. c. 5. diffi vlt.* Reginal. *l. 25. n. 95. & l. 31. n. 158.* Lessi. *lib. 2. c. 10. dub. 4.* Coninch. *d. 23. num. 34.* Diana, Machado, Bonacina, Basilius Baunyus, Palaus, & Trullench, quos affert, & sequitur Leander *tr. 6. d. 2. q. 5.*

230 Eiusdẽ sum mentis. Quia ære grauatus alieno, si soluendo sit breui, non potest ingredi Religionem, quamvis illius voto prius fuerit adstrictus; sed tenetur differre: & quamvis breui non possit soluere, si tamen est spes fore vt possit, probabilissima sententia est, non posse ingredi: & quamvis aliqui censeant oppositum, hoc fũdamento innituntur, quod persona non sit obligata: sed in hoc casu potest deflorator statim ducendo fœminam, soluere, & persona est obligata: Ergo non obstante priori voto, tenetur. Scio doctissimos Salmanticenses Magistros huic menti adhæsisse.

DVBIVM LVII.

An sponsalia dissoluantur, voto simplici castitatis superueniente.

231 DIssoluunt omninò. Quia sponsalibus semper in est tacita conditio: Nisi voluero ad meliorem statum transire; nullus enim censetur velle magno bono status castitatis renunciare, nisi ob matrimonium. Et quia vbi concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida fortius præualet *Cap. si inter, de sponsal.* At vinculum voti castitatis est incompatibile cum sponsalibus, vt patet, & est fortius quia inducit obligationem fidelitatis respectu Dei: sponsalia verò respectu hominis. Sic Basil. *l. 12. c. 12. n. 4.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 208.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 43. art. 3. dub. 3.* Azor. *tom. 1. lib. 11. cap. 21. quæs. 10.* Suar. *lib. 2. de voto cap. 4. num. 13.* Vasq. *opusc. de restit. cap. 3. §. 1. dub. 6. n. 17.* Bonac. *q. 1. p. 5. n. 15.* Bauny. *de mat. tr. 12. q. 15. dicto. 3.*

232 Minimè dissoluuntur. Quia Deus non acceptat promissionem rei prius alteri promissæ, & in eius præiudicium. verbi gratiâ, si promisi domum Antonio, & postmodum Ecclesiæ repromisi, prior promissio præualet: sed sponsus per sponsalia promisit suum corpus alteri: ergò repromissio eiusdem corporis facta Deo per votum non est illi accepta. Et quia nullo iure probatur inesse sponsalibus illam tacitam conditionem; nisi continentiæ statum elegero. Ità viginti Doctores, quos refert, & sequitur Sanchez *l. 1. d. 46. n. 9.* Tolet. *l. 7.* c. 21. Hurtad. *d. 2. diffic. 3.* Coninch. *d. 23. n. 25.* Filliuc. *tr. 10. n. 259.* Rebel. *de sponsal. q. 8. sect. 2. n.*

47. Becan. *q. 22. n. 3.* Vllialob *tr. 12. diffic. 12. n. 9.* Laym. *tr. 10. p. 1. c. 2. num. 6.* Machad. *l. 1. p. 1. tr. 7. docum. 9. n. 6.*

233 Inuitus (fateor ingenuè) à P. Thomæ Sanctij sententia recedo, primæ que adhæreo, hoc nitens sundamine: vel illud castitatis votum post sponsalia emissum, validum est vel non. Hoc secundum dici potest *Cap. Veniens, Qui Clerici, vel vouentes:* Vnde ipse Sanchez fatetur, vouentem illum obligatum manere ad non petendum, & peccare contrahendo matrimonium. Si ergo validum est votum, non possunt sponsalia consistere; quia incompossibilis est obligatio absoluta voti cum sponsalium obligatione.

DVBIVM LVIII.

An Sponsalia dissoluantur per subsequens votum Sacros Ordines suscipiendi.

234 CErtum est, Ordines minores post sponsalia assumptos, minimè sponsalia dirimere quoad vtrumque coniugem. Quia is status matrimonio non repugnat, secus autem de Ordine Sacro, cum incapacem matrimonij reddat suscipientem. Quæsierim autem, an sponsalium fide astrictus possit ad Sacros Ordines promoueri, & votum ad ẽos ascendendi sponsalia dirimat.

235 Sponsalia non dissoluuntur voto Ordinis Sacri suscipiendi. nec illis adstrictus potest ad eum promoueri. Quia in Ordine Sacro votum inclusum ex se, & ex natura sua simplex votum castitatis est, & per accidens tantum solemne dicitur, quia ex Ecclesiæ staturo effectum voti solemnis, qui est matrimonium contractum dirimere, sortitur: sed votum simplex castitatis non dirimit sponsalia: Ergo nec votum Ordinis Sacri suscipiendi. Sic Sanch. *l. 1. d. 47. n. 3.* citans Paludanum, Maiolum, & Ludou. Lopez. Quibus addo Coninch. *d. 23. dub. 3.* Hurtad. *d. 2. diffic. 4.* Reginal. *l. 31. n. 160.* Basseus *sponsalia 3. num. 9.* Villalob. *tract. 12. diffic. 12. n. 10.* Palaus *to. 5. d. 1. punct. 19. num. 2.*

236 Dissoluuntur sponsalia voto ascendendi ad Sacros Ordines. Quia in Sacro Ordine solemne castitatis votum includitur *Cap. vnico, de voto, in 6.* At sponsalia verè dissoluuntur per subsequens castitatis votum, vt Problem. proximo ostendi. Ità Nauar. *cap. 22. num. 25. casu 10.* Syluest. *v. sponsalia, num. 7.* Sotus *de iust. q. 1. art. 3.* Cordu *qu. 136. p. 4. opin. 5.* Henriq. *l. 11. cap. 14. num. 4.* Vega *l. 8. casu 41.* Basil. *lib. 12. n. 3.* Diana *p. 5. tr. 4. resol. 108.*

237

Cum his opinor, admonens, vouentem castitatem, seu Ordines Sacros eximi ab sponsalibus, teneri tamen implere votum, Religionem, aut Sacros Ordines suscipiendo. Certe qui asseruere Problem. 57. voto simplici castitatis sponsalia dirimi, idem de voto ascendendi ad Sacros Ordines affirmabunt.

[28] CAPVT IX.

Circà sponsalium dissolutionem per matrimonium cam alia contractum, per posteriora sponsaliaper puberis dissensum, per temporis ad contrahendum præfixi transactionem.

DVBIVM LIX.

An extinguantur, omninò priora sponsalia cum vna contracta per matrimonium validum cum altera initum.

238 CErtvm est ex *sect. 1.* priora sponsalia dirimi per subsequens cura alia matrimonium si validum fuit *Cap. si inter, de sponsal. & Cap. 1. de sponsal duorum.* Si tamen irritum esset matrimonium, obligarent ad huc priora sponsalia: non enim prestat impedimẽtum, quod de iure non sortitur effectum. *Reg. Non præstat, de regul. iur. in 6.* Quæsierim verò, vtrum per matrimonium validum priora sponsalia Contracta cum alia, extinguantur omninò, ità vt soluto matrimonio professione Religionis aut morte, nulla maneat illorum obligatio, sed penitus sit extincta.

239 Non extinguitur omninò: vnde soluto matrimonio, tenetur sponsus priora sponsalia implere. Quia promissio simplex Religionis non extinguitur per traditionem incompossibilem posteriorem matrimonij consummati; sed suspenditur, & eo soluto, omninò obligat: Ergò similiter promissio matrimonij non extinguitur per incompossibilem traditionem alterius matrimonij. Sic Adrian. *in 4. q. 2. de matr. ad 2.* Vega *l. 6. casu 125.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 43. a. 3. dub. 2. ad 2.* Coninch. *d. 23. n. 32.* Basil. *l. 12. c. 13. n. 4.* Hurtad. *d. 2. diffi. 7.* Diana *3. p. tr. 4. resol. 209.* & alij.

240 Omnino extinguntur, ac proinde, soluto matrimonio, nulla superest perficiendi priora spõsalia obligatio. Quia per illud matrimonium extincta sunt, vt probant textus initio Problematis adducti: Obligatio autem semel extincta amplius non reuiuiscit, *Cap. Quæris, de consecr. dist. 4.* Et quia cum sint obligationes eiusdẽ rationis extinguitur prior per fortiorẽ superuenientem: vt votum strictioris Religionis omninò extinguitur professione secuta in laxiori. Ità Sanch. *l. 1. d. 48. n. 3.* Bonauent. *in 3. dist. 29. a. 3. q. 2.* Henriq. *l. 11. c. 13. n. 3. & c. 14. nu. 2.* Rodrig. *c. 245. n. 8.* Bonac. *q. 1. pun. 5. nu. 8.* Becan. *q. 24. n. 3.* Filliuc. *tr. 10. n. 272.* Villalob. *tr. 12. diffic. 12. n. 11.* Machad. *l. 3. p. 1. tr. 7. docum. 7. num. 1.*

241 Cum his opinor existimans primæ sententiæ fundamentum minimè vrgere. Nam votum & matrimonium sunt distinctæ rationis obligationes: quædam enim fit Deo, altera autem homini, & ideò non mirum, si obligatio veri non extinguatur, sed suspensa perseueret, constante matrimonio, secus autem est de sponsalibus, & matrimonio, quæ sunt obligationes eiusdem rationis factæ homini.

DVBIVM LXIX.

An priora sponsalia dissoluantur, copula subsecuta cum posteriori, ratione damni illati.

242 CErtum est non dirimi priora sponsalia per posteriora; quia fides posterius data in prioris præiudicium irrita est. Quod intelligendũ est ex parte contrahtẽis posteriora spõsalia, nam ex parte altetius dissoluta manet, licet cum posteriori sponsa non sit habita copula: quia contrahens posteriora sponsalia eo ipso prioribus renunciat. Quæsierim verò num quamvis ratione sponsalium priora non dirimantur per posteriora cum copula, ratione tamen damni illati, dissouantur?

243 Dissoluuntur ratione damni illati, vnde si posterior esset virgo, insciaque priorum sponsalium, & deflorata esset spe promissi matrimonij, tenetur deflorator eam ducere. Quia ratione huius damni tenetur deflorator non obstante voto Religionis vel castitatis prius emissi cum ea iniure coniugium, ratione damni illati: Ergo potiori titulo posteriora sponsalia perficere teuebitur prioribus non obstantibus. Maior *in 4. dist. 27. q.* . Palat. *in 4. dist. 28. d. 1.*

244 Non dissoluuntur damni illati ratione, sed prior sponsa ducenda est. Quia iniuria postetiori illata non aufert ius suum priori. Ità Sotus *in 4. dist. 27. q. 2. a. 4. dub. 3.* Hẽriq. *l. 11. c. 13. n. 3.* Manu. *to. 1. sum. c. 245. n. 8.* Sãch. *l. 1. d. 49. n. 5.*

245 Cum his sentio, & illud de voto minimè esse simile iudico; quia ex voto oritur obligatio ex promissione autem matrimonij cum defloratione oritur ex iustitia, cuius multo strictior est obligatio. Certè Deus non ità exactè promissionem sibi factam petit impleri, ac homini: non enim cum damno & iniuria tertij impleri vult: homo autem propter iniuriam alteri illatam iure suo priuari nolunt. Fateor, ex quadam æquitate priorem sententiam esse præferendam aliquando; verbi gratiâ, quando deflorata graue damnum pateretur, magnamque honoris iacturam: prior vero leuiter læderetur; quia teneri priorem iudico, modicum illud malum sustinere, ad vitandum proximi grauissimum, vt aduertit Henriquez vbi suprà, addens, posse in hoc casu Iudicem damnare illum, vt secundam ducat.

DVBIVM LXI.

An priora sponsalia dissoluantur, per posteriora iuramento firmata.

246 DIssoluuntur quidem. Quia vis iuramenti sponsum constituit posterioris promissi debitorem. Sic Abbas teste Anton. *ad Cap. sicut, de sponsal.* Innocent. *ad Cap. Veniens num. 1. de iureiur.* vbi Imola *num. 4.* dicit hoc posse probabiliter sustineri.

247 Minimè dissoluuntur. Quia iuramentum illud fuit de re iniqua, & in præiudicium tertij quo casu nullo modo obligit, *Reg. Non est obligatorium, de regul. iur. in 6.* Ita Bonauent. *in 4.***[29]** *dist. 28. in exposìt. liter. C.* Richard. *dist. 27. a. 3. q. 4.* Palud. *q. 1. a. 3. casu 6. n. 24.* Sotus *dist. 27. q. 2. a. 4. dub. 3.* Henriq *l. 11. c. 13. n. 3.* Manu. *to. 1. sum. c. 254. n. 0.* Henriq. *l. 1. d. 50. n. 2.* Viuald. *de sponsal. p. 1. c. 4. n. 24.* & alij.

[248] Hoc mihi omninò certum, nec auderem oppositum sustinere, Attamen si dum contracta sunt posteriora sponsalia, suberat iusta, ac sufficiens causa recedendi à primis: tunc teneretur hîc ad posteriora: quia minimè peccat posteriora contrahens: quare sponsalia erunt valida, & iuramentum obligabit.

DVBIVM LXII.

An quando secunda sponsalia non fuerte valida, quia contrahens primis ligaius erat, nec aderat iusta recedenti causa, si antè celebratum matrimonium cum priori dissoluantur sponsalia: teneatur, hic qui iurauit, ad posteriora.

[249] TEnetur profecto. Quia licet posteriora vi sponsalium non tenuerint, valent tamen vi promissionis. Iuramentum enim rei illicitæ si postea licita fiat, obligat. Sic Nauar, *capit.* 12 *n. vlt.* Couar. *5. Decret. p. 1. c. 4. §. 1. n. 10.*

[250] Minimè tenetur. Quia sponsalia posteriora non valuerunt etiam in ratione promissionis, cum rei illicitæ promissio fuerit: & quod ab initio validum non est, tractu temporis non cõualescit, *Reg. Non firmatur, de regul. iur. in 6.* Et quia promissio emissa tempore inhabili, non obligat tempore habili. Ita Abbas *ad Cap. Placuit. n. 4. de conuers. coniug.* Penna, quem refert, & sequitur Ludou. Lop. *part. 1. Iustructor. c.* 43 Sanch. *l. 1. d. 50. num. 6.*

[251] Hanc sententiam longe veriorem existimo. Nam si quis habens castitatis votum contrahat sponsalia, non tenetur ad ea quãvis postea in voto sit dispensatus: ab initio namque nulla fuere ratione impedimenti impedientis: sed similiter in nostro casu fuerunt. nulla ratione impedimenti priorum sponsalium: Ergo. Hoc verò priori sententiæ concesserim, in speciali casu teneri non ratione promissionis præcisè, sed rationi dãni illati Virgini defloratæ, aut viduæ honestæ magnãfamæ iacturam patienti.

DVBIVM LXIII.

An iura concedentia impuberibus, vt, adepta pubertate, possint à sponsalibus ante à initis resilire, loquantur solùm permissiue & in foro externo.

[252] QVæstioni ansam nobis exhibent Caput *De illis el 1.* & Caput *A nobis de desponsat. impub.* vbi deciditur, impuberes resilire non posse à sponsalibus initis antè pubertatem: ea verò adepta posse. Ad cuius resolutionem suppono hosce textus non loqui de sponsalibus infantum sed impuberum. Quia *Cap. de illis,* dicitur, *intra eosdem pubertatis annos altero existente, cum*

sponsalia contrahunt: At infantes nequeunt sponsalia contrahere. Igitur quæ sierim, num iura solùm permissiuè & in foro externo loquantur, an in vtroque foro?

253 Solùm permissiuè, & in foro exteruo loquuntur. Quia ridiculum videtur, & rationi dissonum asserere valida esse impuberum sponsalia, & minimè obligare tempore, quo implenda sunt: vt vanus esset contractus, si toto præcedenti tempore validus esset, & eo quo implendus esset, non obligaret. Sic Anton. *ad Cap. De illis, num. 5.* Neuo *num. 14.* Hugo apud Henricum *capit. 2. de sponsal. numer. 7.* Angel. *part. 2. quæs. 1. de essential. matri. art. 4. diffic. 2.*

254 Textus quidem hi in vtroque foro procedunt, ac proinde ex solo impuberis dissensu adepta pubertate, absque alia causa licitè spõsalia dissoluuntur. Quia ex sola reclamatione alterius pubertatem adepti habetur *Cap. De illis,* sponsalia esse dissoluenda: & *Cap. A nobis* idem habetur. At si esset solum permissio, prius monendus esset resiliens vt dicitur *Cap. Ex literis, el 2. & Cap. Acquisiuit, de sponsal.* Prætereà quia hæc concessit ius, vt immaturo puerorum iudicio consuleretur, ne tanto vinculo indissolubliiter obligari possint: sed non satis consultum esset sola permissione: peccarent enim lethaliter resiliendo. Ità Sanch *l. 1. d. 41. n. 19.* Palud. *in 4. dist. 27. quæs. 1. art. 3. casu 10. numer. 28.* Ludou. Lop. *part. 2. instruct. de matr. capit. 38.* Sum. Confes. *tit. de sponsal. quæstion. 17.* Henric. *capite 2. de sponsal.*

255 Hoc indubitanter asserendum iudico. Quia eodem pacto consuluit ius pueris circa sponsalia, quocirca vota: sed hæc licet valida sint, possunt ex solo patris, vel tutoris consensu in vtroque foto cassari: Ergo similiter sponsalia impuberum poussnt in vtroque foro dissolui, ipsis impuberibus adeptis pubertatem dissentientibus.

DVBIVM LXIV.

An impuberum sponsalia possunt valide iuramento firmari.

256 VErto in quæstionem, num impuberum sponsalia ità firmentur iuramento, vt neutri liceat pubertatem adepto, resilire. Non firmantur iuramento, & ideo possunt resilire pro libito. Quia *Cap. Pueri, & Cap. Paruuli 22. q. 5.* impuberes iurare prohibentur. Et quià iura mentum additum contractui sortitur easdem contractus conditiones *l. finali, C. de non numer. pecun.* sponsalia autem impuberum iure habent tacitam conditionem. Nisi facti puberes resilierint. Sic Henric. *c. 2. de sponsal. n. 9.* Palud. *in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. casu 10. n. 28.* Anton. *c. De illis, el. 1. de despons. impub. nu. 5.* ibi Cardin. *n. 2.* & quidem antiquiores testes Ioan. Andr. *c. Ex literis, n. 3.*

257 Iuramento firmantur, & ideo non possunt prolibito ab sponsalibus resilire. Quia quamvis de aliis contractibus non constet inter Doctores; an firmentur iuramento, necne: id tamen prouenit, quia seclulo iuramento inualidi erant: Cum vero sponsalia impuberum secluso iuramento valida sint licet**[30]** dissolubilia: dicendum adiectum est, iuramentum adiectum ea confirmare, indissolubiliaque reddere. Ità Henriq. *lib. 11. cap. 14. num. 7.* Viuald. *de sponsal. part. 1. cap. 5. num. 46.* Henriq. *lib. 1. d. 51. num. 22.* Ludou. Lop. *par. 2. instructor. dematr. c. 38.* Ex Iurisperitis Abbas, Anton. Neuo. Anchar. Præposit. Couar. & alij apud Sanchez *citatum.*

Idem assero, adiiciens, iuramentum vt firmet sponsalia, præstandum esse ab impuberibus[258] doli capacibus, vt omnes fatentur. Quando autem dicantur doli capaces ad hunc effectum non constat inter Doctores. Aliqui dicunt esse tales post septennuim. Ego autem crediderim quoad hunc effectum dici doli capaces, quãdolità proximi pubertati sunt, vt intellecto, ac discretione polleant, ad firma omninò & irreuocabilia reddenda sponsalia. Tunc vero pubertati proximum masculum dixerim, quando decimum & dimidum annum excedit, fœminam verò nonum & dimidium.

DVBIVM LXV.

An sponsalia possint, mutuo contrabentium consensu dissolui.

[259] MInimè possunt. Quia *Cap. 2. de sponsal.* dicitur: *Qui de contrahendo matrimonio sibi fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, vt fidem obseruent: si autem se ad inuicem admittere noluerint, ne deterius inde contingat, potest in patientia tolerari.* Vbi textus videtur apertè negare, licitum esse, mutuo consensu sponsalia dissolui: & solum permitti timore peioris exitus. Sic Hugo, quem refert, & sequitur ibi Glossa *v. Tolerari.* Ioan. Andr. *Cap. de illis, nũ. 1. de sponsal.* Lancellot. *instit. iuris canoni. l. 2. tit. de sponsal. v. Tolerari.*

[260] Sponsalia puberum dissolui possunt mutuo ipsorum consensu. Quia omnis res per quascúmque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *cap. 1. de reg. iuris.* Ergo cum sponsalia ex mutuo consensu consurgant, eodem dissoluũtur. Ita D. Thom. *in 4. dist. 27. quæs. 2. a. 3. ad 5.* D. Antonin. *3. part. tit. 1. c. 18. § 1. casu. 5.* Sanch. *l. 1. d. 52.* cicans Goffredum, Hostiensem, Innocentium, Henricum, Felinum, Brunellum, & alios.

[261] Cum his opinor, & textum allegatum pro parte prima sic intelligo: Quia vulgi opinione attenta videntur hi vinculum fidei præstitæ offendere, monendi sunt, vt contrahant, à malique apparentia desistant. quamvis malum non sit, & si nolint, tolerat Ecclesia, non solum permittens, sed approbans.

DVBIVM LXVI.

An quando sponsalia firmata sunt iuramento in Dei honorem principaliter præstito possint mutuo contrahentium consensu dissolui.

[262] SI illud iuramentum in partis fauorem præstitum sit, certum mihi, satis esse mutuum consensum ad sponsalium dissolutionem. Quia iuramentum dirigitur in Deum tanquam in testem promissionis homini factæ; quare re mittente, ho mine etiam ipse Deus remittit, vt ex D. Thoma *2. 2. qu. 89. a. 9. ad 2.* & aliis accepi. Quando autem iuramentum est principaliter in Dei honorem præstitum, verbi gratiâ: si intuitu pietatis quis iuret fœminæ pauperi se eam ducturum, ambigitur, num mutuo consensu possint sponsalia dissolui?

263 Non possunt. Quià iuramentum factum Deo pietatis intuitu, voto æquiualet, vt docent omnes: At in voto nihil potest persona priuata, cum soli Deo ius acquiritur. Et quia id iuramentum Deo præstatur, cuius iuri alter renunciare nequit. Sic Sotus *lib. 8. de iust. quæs. 1. art. 9. ad 2.* Rosel *verb. sponsalia, num. 8.* Angel. *ibi. num. 20.* Syluest. *qu. 10. casu 1.* Sanchez *citandus* probabilem esse fatetur hanc sententiam, quam D. Tho. *vbi suprà* confirmat, docens, eum, cui aliquid promittitur intuitu pietatis, remittere non posse.

264 Possunt planè mutuo consensu dissolui. Quia quamvis iuramentum Deo præstitum sit, ipse Deus illud recipit in partis vtilitatem: Ergò pars, cui debetur, potest remittere, sicutialia debita condonare. Ità Sanch. *lib. 1. d. 54. num. 8.* Henriq. *lib. 11. cap. 14. num. 6.* Ludo. Lop. *p. 2. instruct. de matr. c. 38.* Nauar. *c. 22. n. 25. casu 1.* Viuald. *p. 1. de sponsa. cap. 5. n. 31.* Philiare *de offic. Sacerd tom. 1. part. 2. lib. 2. c. 1.*

265 Eiusdem mentis sum; quia ideo potest pater aliqua filiorum vota irritare, vt omnia impuberum, & realia puberum minorum: & Prælatus in votis subditi dispensare; quia potest tollere materiam, qua sublata, votum cessat: sed similiter pars condonare potest sponsionem in sui fauorem factam: Ergò consequenter iuramentũ.

DVBIVM LXVII.

An dùm terminus sponsalibus contrahendis præfixus est, eo transacto, maneat liber is per quem non stetit.

266 LApsu termini sponsalibus adiecti, semper ea dissoluuntur ex parte eius per quem non stetit. Quia cum sponsalia sint matrimonij initium, iis perfectè initis non dicitur contractus cõsumatus: vnde licet ex interuallo adiiciatur terminus, censetur contractui non perfecto adiectus, & consequenter eins lapsus extinguet obligationem. Et quia licet sponsalia sint contracta absolutè, negari nequit, quin sint respectiua, & tacitam conditionem recipiant: Consentio in te, si tu in me cõsenseris; dies autem postea adiecta est ex partium consensu, ad purificanda hæc sponsalia: Ergo si per alterum stetit, videtur cessare ex parte alterius obligatio hæcrespectiua deficiente ea tacita conditione: si tu consenseris in me. Sic D. Tho. *in 4. dist. 27. q.a. 3. ad 2.* Palud *ibi. q. 1. a. 3. casu 4. n. 20.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. cap. 18. ante §. 1.* Sotus *in 4. d. 27. q. 2. a. 5. casu 5.* Barthol. Ledes. *de matr. dub. 13. casu 5.* Veracr. *p. 1. spec. a. 21. casu 10.* Philiarc. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1.* Vega *l. 3. sum. casu 324.*

267 Lapsu termini sponsalibus adiecti, ea non dissoluuntur ex parte eius, per quem stetit. Quia terminus ille censetur adiectus ad solicitandam obligationem, nec lapsus promissionem extinguet. Ità Angel. *verb. sponsalia,* **[31]** *num. 27. & verb. Obligatio, 7.* Syluest. *ibi. qu. 11. & verb. Sponsalia, q. 10. casu 5.* Tabie. *verb. Obligatio, qu. 3. num. 4.* Armil. *ibi. num. 4.* Brunel. *de sponsal. concl. 8. num. 4.* Conar. *4. Decretal. part. 1. cap. 5. num. 8.* Gregor. Lopez *lib. 7. verb. Excusacion, titul. 1. part. 4.* Ludou. Lopez *part. 2. instruct. de matrimon. cap. 38.*

268 Ego autem cum Sanctio *lib. 1. d. 53. numer. 5.* distinxerim. Si sponsalibus iam contractis, tractetur ex interuallo de die matrimonij celebrandi, lapsus termini neutrum liberat ab sponsione; quia cum accedat contractui sponsalium perfecte inito, censetur adiectus ad solicitandam obligationem: nec eius lapsus obligationem extinguet. Si autem tempore ipso, quo Sponsalia contrahuntur, apponitur terminus vt si aliqui non absolutè dent sibi fidem

de matrimonio contrahendo, sed de contrahendo tali termino: tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum, per quem non stetit; quia cum nullus sit contractus perfectè initus, sed in ipsomet sponsalium contractu terminus sit imbibitus: censetur adiectus ad extinguendam obligationem. Profectò secundę sententiæ Doctores iuxtà huiusmodi sensum locutos esse non dubito.

CAPVT X.

Circà Dissolutionem Sponsalium ob absentiam sponsi, ob fornicationem altèrius, ob superueniens iuris impedimentum, & ob accedentem fœditatem.

DVBIVM LXVIII.

An dissoluantur, Sponsalia ob alterius sponsi absentiam in longinquum profecti, absque alterius licentia.

269 HAc in re Ius Ciuile diuersum disposuisse videtur, quam Ius Canonicum. Hoc enim nullum præscribit tempus expectandi sponsum absentem, sed liberum, ait esse alteri, matrimonium aliud inire. *Cap. De illis de sponsal.* Illud verò *lib. 2. Cod, de sponsal.* decidit sponsum absentem intrà eandem prouinciam biennio expectandum esse: & *libr. 2. Cod. de repudiis,* ait, dum ex causa necessaria abest, expectandum esse, donec causa cesset. Igitur sic conciliarim leges: Aut sponsus abest ex causa necessaria, verbi gratiâ, ob parentum ęgritudinem, obitum, & c. & tunc expectandus est donec cesset impedimentum, iuxtà *l. sæpè, ff. de sponsal.* aut abest ex causa probabili, & iusta, non tamen necessaria: & tunc, si in eadem est prouincia est biennio expectandus, iuxtà *l. 2. Cod. de sponsal.* si verò in alia prouincia moratur, triennio expectandus est, iuxtà *l. 2. Cod. de repudiis.* His præmissis, quæsierim, nùm Ius Canonicum correxerit Ius Ciuile, & ità non sit ne cessarium expectare tempus Iure Ciuili, præscriptum?

270 Ius ciuile correctum non est, & ità tempus ab eo præscriptum seruandum, nec dissoluuntur Sponsalia ob sponsi absentiam eo ipso, quod sine alterius licentia in longinquum fuerit profectus. Quia Ius Canonicum. *Cap. De illis,* non negat tempus, legale esse expectandum; sed tantùm præscribit, liberum esse sponsæ, alij nubere, si sponsus absit: quæ absentia iuxtà legis ciuilis decisionem videtur accipienda; legum enim correctio vitanda est *l. Præcipimus, Cod. de appellat.* Sic Palud. *in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. casu 3. num. 19.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 18. §. 1. casu 2.* Viguer. *l. institution. cap. 16. §. 7. vers. 7.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 43. art. 3.* Et *ex* Iurisperitis Hostien. *ad Cap. De illis verb. Liberum.* Ibi Ioan. Andre. *num. 6.* Anton. *num. 3.* Anchar. *num. 2.* Rosel. *verb. Sponsal. numer. 8.* & alij.

271 Correctum est Ius ciuile per Canonicum: quare sponso in login quam se regionem transferente, non obtenta sponsæ licentia, liberum est huic relictæ, dissolutis sponsalibus, alij nubere. Quia tam longè recedens videtur Sponsalium iuri cedere. Et quia *Cap. De illis,* dicitur,

licitum esse, ac posse relictam aliud liberè contrahere matrimonium, si autem triennium expectare deberet, iam non posset liberè. Ratio autem diuersitatis inter Ius Canonicum, & Ciuile ea est, quia hoc solum bonum publicum considerat, nec peccatum attendit, vt notatur *Reg. Possessor malæ fidei, de reg. iuris in 6.* Illud autem peccatum considerat, quare. cum ob sponsi absentiam immineat fornicationis periculum sponsæ, illi concedit, posse liberè contrahere. Ità Sotus *in 4. d.n. qu. 2. art. 5.* Henriq. *l. 11. cap. 14. num. 5.* Viuald. *part. 1. de sponsal. cap. 5. num. 36.* Ludouic. Lopez *part. 2. instruct. de matrimon. cap. 38.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. libr. 3. cap. 1.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 245. num. 4.* Nauar. *cap. 22. numer. 16. casit 4.* Angel. *verb. Sponsalia, num. 26.* Tabie. *ibi. q. 9. num. 10. casu 2.* Armil. *num. 12.* Sanchez *libr. 1. d. 54. num. 6.*

272 Probabiliorem hanc puto sententiam, idémque asserendum reor, quamuis Sponsalia iuramento sint stabilita, hac tarnen differentia, quod ad dissoluenda Sponsalia iurata Iudicis authoritas requiratur: secùs ad non iurata.

DVBIVM LXIX.

An dissoluantur, Sponsalia per sponsæ fornicationem vi oppressæ.

273 CErtum est, Sponsalia etiam firmata iuramento dissolui per sequentem fornicationem, & per fornicationem spiritualem, vt si alter sponsus labatur in hæresim. Nec esse constituendam differentiam, siue vir, siue fœmina post Sponsalia fornicetur. nam similiter. Sponsalia dissoluuntur; quia similiter vir fornicans frangit fidem, & suspectus alteri redditur de fide in futurum seruanda. Quæsierim verò, num Sponsalia dissoluantur ob fornicationem sponsæ vi oppressæ?

274 **[32]** Non dissoluuntur. Quia sponsa culpa vacauit; nec similis copula ius dat separandi matrimonium quoad torum, vt omnes fatentur: nec fœmina fidem frangit, nec suspecta redditur in futurum. Sic Tabie. *verb. Sponsalia, qu. 9. numer. 10. casu 6.* Armil. *ibi. num. 12.* Rainer, & Hugo, quos refert, & sequitur Rosel. *verb. Sponsalia, num. 9.*

275 Dissoluuntur quidem. Quia est notabilissirma mutatio, & maxima infamiæ nota vir afficietur; rari enim credent, omninò inuitam cognitam esse: & qualitercúmque id eueniat, abhorrent viri cum huiusmodi contrahere. Ità Palud. *in 4. d. 27. qu. 1. art. 3. casu 1. numer. 17.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 18. §. 1. casu 6.* Sotus *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 5.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 43. art. 3. causa 6.* Henriq. *libr. 11. cap. 14. num. 6.* Nauar. *cap. 22. num. 27.* Couar. *4. Decret. p. 1. c. 5.* Sanch. *lib. 1. d. 55. num. 7.* & alij plures apud ipsum.

276 Hos sector Doctores circà resolutionem, non autem eorum fundamentum aliud, quo nituntur admiserim: nempè quia vir fœminam huiusmodi ducens, bigamus efficietur. Ratio ęnim hæc generaliter non probat. Nam si spõsa vi cognita, non esset alias virgo, vel sponsus viduus esset, ratio nihil efficit, quia alio ex capite id bigamiæ vitium erat contracturus. Vndè illud fundamentum pro secunda sententia adduxi, nam illa ratio omnes casus complecti existimo.

DVBIVM LXX.

An Sponsalia dissoluantur, per sponsi omninò inuiti, culpæque expertis fornicationem.

[277] DIssoluuntur quidem. Quia quoad fornicationem ambo sponsi æquales iudicantur. Sic Gloss. *Cap. Sic quippè, fine, 27. qu. 2.* Nauar. *cap. 22. num. 27. ver. 9.*

[278] Minimè dissoluuntur. Quia vir culpa vacat, quare ex hoc capite non est, cur dissoluantur: nec fœmina incurrit aliquam notam, vel aliud damnum. Ità Sanch. *lib. 1. d. 55. n. 8.* Henriq. *l. 11. cap. 14. numer. 6.* Syluest. *verb. Sponsalia, qu. 10. casu 7.* Rosel. *ibi. num. 8.* Angel. *num. 26.* Sotus *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 5.* Paludan. *ibi. qu. 1. artic. 3. casu 1. num. 18. & 31.*

[279] Profectò ambo sponsi iudicantur æquales quando fornicatio culpabilis est; secùs verò cum inculpabilis. Quia vir cum ea contrahens, graue damnum patitur, fœmina verò nullum prorsus. Ideò secundæ hæreo sententiæ.

DVBIVM LXXI.

An si vtérque sponsus post Sponsalia fornicatur, compensentur delicta, ita vt liceat vtrique à Sponsalibus recedere.

[280] COmpensantur delicta, nec licet vni, aut alteri à Sponsalibus subterfugere. Quia in causa matrimonij vtérque est æqualis, & mutua fornicatio compentatur: nec quamvis fœminæ fornicatio grauior, ac fœdior appareat, permittitur vito fornicanti diuortium. Sic Paludan. *in 4. dist. 27. quæstion. 1. articul. 3. numer. 17.*

[281] Non compensantur delicta, quare licet sponsa fornicans non possit resilire ob sponsi fornicationem, porerit tamen vir fornicans resilire. Quia iniquè fieret compensatio, vbi detrimentum multo est grauius, vt est detrimentum viri ob sponsæ libidinem. Multo enim turpior est fornicatio in fœmina, vt multis probat Tiraquel. *lib. 1. connub.* Ità Sanchez *lib. 1. d. 55. numer. 9.* Henriqu. *libr. 11. cap. 14. numero 6.* asserens hanc esse communem sententiam.

[282] His hæreo, (vt in ore trium hæc sententia persistat) iudicans, simile illud de matrimonio locum non liabere; quia multo facilius soluuntur sponsalia, quain matrimonium, quoad thorum: illa enim ob quamlibet mutationem notabilem superuenientem soluuntur: hoc autem minimè.

DVBIVM LXXII.

An ob superueniens Iuris impedimentum impediens soluantur Sponsalia.

283 SVperueniente impedimento dirimente, certum est, Sponsalia dissolui; verbi gratiâ, si contractis sponsalibus, oriatur affinitas inter sponsos ex fornicatione cum consanguineis in primo, vel secundo gradu. Quia iam non potest inter illos matrimonium consistere. Quæsi erim verò, nùm dissoluantur Sponsalia superueniente impedimento solùm impediente?

284 Dirimuntur ex parte innocentis tantùm, ne alter ex crimine suo reporter commodum; quare licet dispensationem obtineat, non habet ius ad priora sponsali. Quia iam innocens ius dissoluendi acquisierat. Sic quidam teste Paludano *in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. num. 31.* quam sententiam ipse probabilem esse docet, *nu. 32.* & citat Magistrum *in 4. dist. 35.* Sotus *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 5. casu 8.* Lancelot. *inst. iuris Canon. lib. 2. tit. desponsal verb. Diffamatus.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 43. art. 5. causa 3.*

285 Minimè dirimuntur. Quia impedimenta impedientia, excepto voto, iuxtà multorum sententiam, non sunt in vsu, nec indigent dispensatione. Ità Paludan. *citatus.* Sanchez *l. 1. d. 56. num. 3.*

286 Verius hoc existimo si votum simplex excipias. Quia talia impedimenta matrimonio obstant, dùm res est omninò integra secus quando Sponsalia præcesserant, & sic matrimonij inchoatio.

DVBIVM LXXIII.

An ob fœditatem alterius solùm oculi amissi possunt Sponsalia dissolui.

287 SVppono, Sponsalia etiam iuramento firmata dissolui, notabili fœditate, vt oculorum, vel nasi amissione, vel paralysi, aut**[33]** lepra superueniente. Quia iuramentum intelligitur, rebus in eodem statu per manentibus. Idem dixerim de quolibet morbo contagioso superueniente alteri sponso, vel de graui infirmitate incurabili; vel si os malè oleat, nec arte medica possit huic incommodo subueniri. Idẽ à fortiori dicendum, si animi, vel famæ notabilis deformitas sit secuta, verbi gr. si sponsus furti, vel alterius criminis turpis sit damnatus. Quia maior est motum, & famæ, quam corporum habenda ratio. Ad quæstionem autem voco, nùm si alter solùm oculus amittatur sit causa sufficiens ad sponsalia dissoluenda?

288 Non est causa sufficiens. Quia *Cap. Quemadmodum; de iureiur.* dicitur, Sponsalia dissolui *oculorum amissione,* aut prioris euentu. Sic Paludan. *in 4. dist. 27. quæstion. 1. artic. 3. casu 7. num. 25.*

289 Est sufficiens causa. Quia Sponsalia dissoluuntur ob quamcúmque notabilem mutatationem, quæ si à principio adesset, obstaret, nè Sponsalia contraherentur. Hæc autem mutatio proculdubio impediret: ergò. Ità D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 18. §. 1. casu 3.* Nauar. *cap. 22. num. 27. casu 8.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 43. articul. 3. causa 5.* Sanch. *libro 1. d. 57. numero 3.* Basil. *libro 12. capite 17. numero quarto.* Toletum, & Rebellum afferens.

290 Idem assero, quia textus ille vim non faceret in vtriúsque oculi amissione, sed in notabili deformitate, & magna mutatione: satis autem notabilis est fieri coclitem. Profectò si hæc oculi amissio fierer formaliter, id est, visus amissione ob guttam sirenam, nubeculam,

aut cataractam, crederem Sponsalia non dissolui, quia visu altero in lumine permanente, notabilem non censerem adfuisse mutationem, leui deformitate.

DVBIVM LXXIV.

An si sponsa Sponsalium tempore pulcherrima esset dissoluantur Sponsalia, ea notabiliter deformi effecta.

[291] NOn dissoluuntur. Quia textus *Cap. Quemadmodum,* solùm hoc concessit, dum deformitas contingit ob oculorum aut nasi amissionem. Sic Couar. *4. Decret. part. 1. cap. 5. num. 6.* Matienzo *l. 5. recopil. titul. 1. Rubr. gloss. 1. numer. 47.* Ludouic. Lopez *part. 2. instruct. de matr. cap. 38.* Alexand. Carrer. *lib. 1. sponsal. capite 15.*

[292] Dissoluuntur planè. Quia res non in eodem permanent statu, éstque notabilis admodum immutatio, & talis, quæ à principio existens sponsalia impediret. Ità Sanch. *lib. 1. d. 57. numer. 4.* Nauar. *cap. 22. num. 27.* Basil. *libr. 12. capit. 17. num. 5.* Bonacin. *hîc, qu. 1. punct. 8. numer. 10.* Hurtad. *d. 2. diffic. 13. num. 49.* Diana *part. 3. tractat. 4. resolut. 285.* Palaus *p. 5. d. 1. punct. 27. num. 5.*

[293] Hoc verius esse puto, adiiciens dissolui etiam ex parte sponsæ, ob notabilẽ deformitatẽ obuenientem sponso propter eandem rationem: quam vis ad id maior in eo deformitas requireretur, quam in fœmina. Quod quidem non sponsorum, sed Iudicis arbitrio est decidendum. Nec eniro quilibet defectus pulchritudinis censendus est sufficiens, ad Sponsalium dissolutionem, sed ille tantùm, qui quemlibet prudentem eius conditionis à matrimonio contrahendo abstraheret.

CAPVT XI.

Circà Sponsalium dissolutionem propter morum asperitatem propter paupertatem superuenientem, & propter causas antecedentes ignoratas.

DVBIVM LXXV.

An propter notabilem morum asperitatem, seu sæuitiam alterius sponsi denuò cognitam, dissoluantur Sponsalia.

[294] NOn dissoluuntur Quia *Cap. Veniens, qui cleri. vel vouen.* dicitur, non dissolui eo quod sponsa plura audierit de sponsi seueritate. Et quidem non omnia quæ audiuntur vera sunt: & sponsæ prudens taciturnitas valet sponsi acre ingenium reformare ad mansuetudinem: prudentiórque viri industria haud difficile rixosam fœminam ad debitum moderamen

adducet. Non inueni huius sententiæ Auctorem, sed quidem haud omninò improbabilem esse censuerim.

295 Dissoluuntur quidem. Quia hæc est sufficiẽs causa ad gerendum matrimonij diuortium. *Cap. Literas, de restitut. spoliat. fine.* Ergò à fortiori Sponsalia dissoluet. Ità Sanchez *libr. 1. d. 58. num. 1.* citans Armil. Præpos. Syluest. Tabie. Neuo, & alios. Basil. *12. cap. 17. num. 6.* & penes ipsum Canisi. Tolet. Couinch.

296 Hoc mihi omninò certum ob vim fundamenti; quia hoc vtitur textus *Cap. Quemadmodum, de iureiur.* ad probandum, fornicatione dirimi sponsalia: nam ea est iusta diuortij causa: Ergò si morum asperitas sufficiens est ad diuortium matrimonij gerendum, erit plusquam sufficiens ad Sponsalia dissoluenda.

DVBIVM LXXVI.

An sponsa dotem sponso promittente, quam superue niente inopia, soluere non valet: dissoluantur Sponsalia.

297 NOn dissoluantur, si dolo caruit promittens sponsa. Quià culpa omninò caret, & ità par non est, vt damnum dissolutionis sponsalium innocens experiatur. Sic Bald. *ad*[34] *Cap. Quemadmodum, de iureiur. num. 8.* Alexand. Neuo *ibi. num. 16.*

298 Dissoluuntur planè, nec tenetur alter eam ducere, Quia promissio dotis est veluti conditio, sub qua Sponsalia celebrantur; quare deficiente conditione etiam citra fœminæ culpam, non obligabunt. Ità Sotus *in. 4. dist. 27. qu. 2. art. 5. casu 6.* Barth. à Ledes. *de matrimon. dub. 13. casu 10.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 245. numer. 5.* Vega. *lib. 3. sum casu. 325.* Sanch. *lib. 1. d. 59. num. 2.* Basil. *lib. 12. cap. 17. num. 8.* Coninch. *d. 23. num. 69.* Bonac. *quæstion. 1. punct. 8. numero 11.* Becan. *quæstion. 31.* Hurtad. *d. 2. diffic. 14.*

299 Hoc longè verius existimo, quamvis Sponsalia iuramento firmata sint, quia iuramentum easdem contractus imbibit conditiones.

DVBIVM LXXVII.

Dotis promissio non præcessit, sed superuenit sponsæ paupertas: Hoc in casu dissoluuntur ne Sponsalia.

300 NVlla dotis promissione prima, non dissoluuntur sponsalia ob paupertatem sponsæ superuenientem. Quia dote non promissa, non est verum omnia bona in dotem sponderi, vt aliqui asseruerunt. Et quia sibi sponsus imputare debet, quod nullum de dote pactum inierit. Sic Hostiens. Neuo, Ioan. Andr. Couar. Menoch. Petr. Gregori. & alij apud Sanch. *libr. 1. d. 59. num. 3.* Paludan. *in 4. dist. 27. qu. 1. art. 2. numer. 14.* Manu. *tom. 1. sum. c. 245. numer. 3.* limitans, vt intelligatur. Si sponsus aliàs sit diues adeò, vt valeat matrimonij onera sustinere.

301 Licèt non fuerit præuia dotis promissio, Sponsalia, superueniente inopia sponsæ, dissoluuntur. Quia sponsa diues censetur omnia bona sua in dotem promittere, vt tradit

Barthol. *l. si constante, num. 78. ff. solut. matrimon.* & alij: Ergò si facultatibus labatur, cum dotem tacitè promissam soluendo non fit, deficiente conditione, sponsalia non obligabunt. Ità Henriqu. *lib. 11. cap. 14. numer. 6.* Sanch. *lib. 1. d. 59. num. 4.* Tolet. *lib. 7. capite 21.* Basil. *libro 11. capite 17. numero 8.* Coninch. *d. 23. numero 69.* Rebel. *libro 4. quæstion. 8. numer. 66.*

[302] Hoc verius puto, quia quidquid sit de sententiæ fundamento, quod satis dubium esse fateor; negari non potest, quin adsit notabilis mutatio, quæ à principio existens, contrahi Sponsalia proculdubio impediret.

DVBIVM LXXVIII.

An dissoluantur, Sponsalia, quando vtrique sponso inopia superuenit.

[303] NOn dissoluuntur. Quia inopia vnius paupertate alterius compensatur. Sic Bonacin. *de matrim qu. 1. punct. 8. num. 14.*

[304] Dissoluuntur profectò. Quia per vtriúsque inopiam accedentem minimè ab eis præuisam redditur multo difficilius futuri matrimonij onus, quàm per alterius duntaxat: Ergò si pet sponsæ superuenientem inopiam potest sponsus resilire, (vt *Problem.* proximo vidimus) à fortiori per vtriúsque poterit. Ità Rebel. *liber. 4. q. 8. capite 70.* Palaus *d. 1. puncto 28. numero 4.* Basil. *libro 12. capite 17. num. 8.* Seraphin *decis. 1258.* Riccius *decis. 131.* Leand. *tractat. 9. d. 1. quæstion. 46.*

[305] Certè cum in hoc euentu, verè non sit substantia, qua matrimonij onera valeant subire, non est locus præfatæ à Bonacina compensationi. Imò addiderim timorem instum, ac probabilem exhæredationis esse sufficientem causam Sponsalia dissoluendi; quia est timor cadendi ab statu tempore sponsalium habito.

DVBIVM LXXIX.

An dissoluantur Sponsalia, quando alter sponsus notabiliter fit ditior, altero in eodem statu permanente.

[306] DIssoluuntur ex parte illius, qui factus est ditior. Quia illius status notabiliter factus est dignior. Sic Ochagau. *qu. 23. num. 7.* Hurtad. *d. 2. diffic. 14. numero 52.* Trullench. *libro 7. capite 2. dubio 12. numero 4.* Leand. *tractat. 9. d. 1. quæstion. 47.*

[307] Minimè dissoluuntur. Quia propterea quod vnus ditissimus redditur, alter non est deterioris conditionis effectus: vt (exempli gratiâ,) si promisi vendere equum pretio, quod tunc erat iustum, nihil nocebit valor multo auctior tempore traditionis, ne tradere tenear. Ità Sanchez *libr. 1. d. 59. numer. 7.* asserens ità Neothericos doctissimos sentire. Coninch. *d. 23. numero 69.* Gutier. *de matrimon. capite 33. numero 4.* Reginald. *libro 31. capite 36. numero 363.*

[308] Ego quidem vtrámque sententiam admodum probabilem reor. Attamen ad secundam inclinor; quia esto non fierent sponsalia, si ante ea diuitiæ amplæ obuenirent sponso: at

iam initis, aliquid dandum contractus initi obligationi, cum illa diuitiarum accretio in maiora matrimonij commoda exundet.

DVBIVM LXXX.

Iurauit quis se aliquam ducturum, nulla dotis promissione præmissa: Tenetur ne ipsam ducere, si cum ipsa sit locuples, nullam ei dotem velit assignare.

309 TEnetur eam ducere, si vir sit diues oneràque matrimonij valeat sustinere. Quia fœmina diues non tenetur dotem quam non promisit, destinare. Cum enim matrimonium sine dote constare possit, conditio destinandæ dotis extrinseca est: conditiones verò extrinsecæ non intelliguntur, nisi exprimantur, *l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus. ff. de verborum obligation.* Et quia sibi sponsus imputare debet, nil fuisse pactum de dote constituenda. Sic Couar. *4. Decret. part. 1. cap. 5. numer. 5.* Matien. *libr. 5. recopil.* **[35]** *titul. 1. rubr. gloss. 1. numer. 47.* Ludouic. Lopez *part. 2. instruct. de matrimon. cap. 38.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 97. num. 8.*

310 Eam ducere non tenetur. Quia licet matrimonium constare possit sine dote: non tamen decens, & honestum est, vt dote priuetur. Ità Sanchez *libr. 1. d. 60. numer. 2.* Gutier. *de iuram. part. 1. cap. 37. numer. 3. & de matrimon. cap. 33. num. 5.* Paludan. *in 4. dist. 28. qu. 1. art. 2. concl. 4.* Bonacin. *qu. 1. punct. 8. num. 11.* Filliuc. *tract. 10. num. 286.*

311 Consentio quidem. Quia dotis conditio non est omninò extrinseca matrimonio, & tacitè de ea actum videtur, vel totius patrimonij mulieris, ve voluêre multi Doctores, quos refert Sanchez *d. 59. num. 4.* vel saltem partis patrimonij iuxtà viri dignitatem, vt annotatur, *l. Mulier bona, & l. Quæro, ff. de iure dotis.* Imò addidit Paludanus citatus, licèt Virginem promissione matrimonij habita aliquis deflorarit, intelligi promissionem dotis constitutam esse iuxtà propriam possibilitatem.

DVBIVM LXXXI.

An causæ sufficientes ad Sponsalia dissoluenda, dùm post ipsa accidunt: satis sint, ad id, si Sponsalibus præcedant, & fuerunt probabiliter ignoratæ.

312 CAusæ aliæ à fornicatione (de qua mox) sufficientes ad dissoluenda Sponsalia si post ipsa acciderent, verbi gratiâ, lepra, morbus gallicus, & c. si Sponsalia præcedant satis non sunt ad ea dissoluenda etiamsi sint probabiliter ignoratæ. Quia *Cap. Quemadmodum de iureiur.* definitur Sponsalia minimè per morbum precedentem dissolui. Sic Paludan. *in 4. dist. 27. qu. 1. articul. 3. num. 33.* Et supplem. Gabriel. probabile reputat, dum hanc quæstionem Problematicè defendit, *dist. eadem, qu. 2. art. 3. dub. 5.*

313 Satis sunt omninò ad Sponsalia dissoluenda. Quia si quis vendat occultando vitium mercis, est sufficiens causa ad venditionem dissoluendam: Ergò à fortiori vitium occultum est causa

sufficiens ad dissoluenda Sponsalia contracta per illius vitij ignorantiam: cum nullus sit contractus tantam libertatem exigens, ac Sponsalium. Ità Barthol. Petr. de Ledes. Henriq. Sotus, quos sequitur Sanchez *libr. 1. d. 73. numer. 2.* Lessi. Rebel. Coninch, Reginald. quos citat, & sequitur Bonacin. *quæstion. 1. punct. 8. num. 16.* Diana *part. 3. tract at. 4. resol. 187.* PaIaus *d. 1. punct. 29. num. 1.* Layman. *lib. 5. tract. 10. p. 1. cap. 2. num. 18.*

[314] Cum his sentio, quia video, in iure paria esse, aliquid superuenire, & præcedere ignoranter; res enim dicitur fieri, quando primum innotescit *Cap. Pastoralis, de excepti.* iuxià illud Marci vlt. *Data est mihi omnis potestat,* id est, ex nunc est nota. Profectò insignis facta est mutatio, cum contrahens denuò inuenit notabile vitium anteà ignoratum: & rebus notabiliter mutatis promissio non obligat, *Cap. Quemadmodum.*

DVBIVM LXXXII.

An teneatus Sponsalibus celebratis stare sponsus cum fœmina, quæ putabatur Virgo, postmodum noscitur fuisse ab altero deflorata.

[315] TEnetur quidem. Quia *Cap. Quemadmodum de iureiur.* definitur, Sponsalia minimè dissolui ob fornicationem pręcedentem; & quamuis probabile sit, ob aliàs causas præcedentes ignoratas posse Sponsalia dirimi: non possunt ob præcedentem fornicationem. Nam ideò fornicatio subsequens dissoluit, quod verisimile non sit sponsam fidem seruaturam matrimonij, quę sponsalium fregit. Quę ratio in fornicatione antecedenti deficit; multi enim incontinentes ante Sponfalia inueniuntur, qui iis initis continent, & ad hoc matrimonium ineunt, vt contineant. Sic Nauar. *libr. 4. consil. titul. de diuort cons. 2. num. 1.* Paludan. *in 4. dist.* 27 *qu. 1. art. 3. num. 33. & 34.* Supplem. Gabr. *ibi. qu. 2. art. 2. dub. 4.*

[316] Minimè tenetur, sed propter præcedentem sponsæ fornicationem, qui eam ignorabat cum Sponsalia celebrauit, putans esse Virginem potest sponsalia dissoluere. Quia causa hæc denuò cognita notabilem mutationem agit, cum ignominiosum sit viro, fœminam corruptam ducere: & prudenter magni æstimat, eam Virginem coniugio illigari. Ità Sanch. plusquam viginti patronos annumerans *libr. 1. d. 64. numer. 3.* Palaus *tom. 5. d. 1. punct. 29. numer. 4.* Trullench. *libr. 7. cap. 2. dub. 9. num. 3.* Basil. *libro 12. capite 17. numero 17.* Bauyn. *tractat. 12. de matrimon. quæstion. 16. dicto 1.* Leand. *tract at. 9. d. 1. quæstion. 50.*

[317] Idem assero, quia vir graue damnum incurret cum bigamus fiat, ac proindè ad Ordines, si illos eligat promoueri non possit. Idem dixerim, si sponsus Virginem esse putaret, cum tamen sit vidua: tum ob irregularitatem, quam incurreret; tum quia non infima nota est, viduam ducere.

DVBIVM LXXXIII.

An dum norat sponsus suam sponsam viduam esse, ob fornicationem præcedentem sibi cum contraxit Sponsalia incognitam, habeat, ius ea dissoluendi.

318 IVs non habet. Quia viduam in hoc piaculum antè Sponsalia incidisse non ita futurum deturpar sponsum, ac si cum virgo putaretur à Virginitatis flore decidisset; maiorem enim arguit facilitatem maritis exosam Virginem deliquisse, quam viduam. Sic Hugo *ad Cap. Raptor, 27. quæstion. 2.* D. Antonin. Syluest. Henriqu citati à Sanchez *lib. 1. d. 63. num. 4.* & à contrario sensu apud ipsum videntur tenere Rosella, Angel. Tabie. Armil. Cordu. Sot. Barth & Petr. à Ledes. Viuald. & Lud. Lop. *part. 2. instr. de matrimon. cap. 36.* Dicunt enim, dissolui Sponsalia, quando sponsus putabat, Virginem esse: quare contrarium videntur sentire, dum sciebat esse Viduam.

319 **[36]** Ius quidem habet, ab sponsalibus recedendi. Quia est notabilis mutatio, & causa denuò cognita, quæ virum prudentem meritò retraheret in principio ab sponsalibus ineundis: nec enim mediocri infamiæ, ac dedecoris nota afficitur, ducens inhonestam, cum tamen putaret viduam modestia, & honestate præditam esse. Ità Sanch. *citatus.* Moli. *tom. 2. de Iust. tractat. 2. d. 272.* Fauent Nauar. *cap. 22. num. 27. casu 9.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1.* Absolutè enim indistinctéque docent, dissolui Sponsalia ob fornicationem sponsæ præcedentem ignotam.

320 Hanc sententiam veriorem existimo. Adiicio tamen, si sponsus conscius erat, sponsam impudicam esse, & infamam ob fornicationes, licet postmodùm detegantur aliæ fornicationes præuiæ sibi ignotæ, quæ paulò plus eam reddunt infamem; non esse sufficientem dissoluendi sponsalia causam; quia non est notabilis mutatio.

DVBIVM LXXXIV.

An possunt, ex parte sponsæ dissolui Sponsalia ob fornicationem viri præcedentem ab ipsa ignoratam.

321 POssunt quidem. Quia dissolui possunt ob fornicationem viri subsequentem: ergò ob præcedentem. Consequentiam probo, quia in iure paria, sunt, aliquid superuenire, & præcedere ignoranter: siuè nunc sciri, & nunc esse. Res enim dicitur fieri, quando primum innotescit, *Cap. Pastoralis, de exception.* Sic Nauar. *sum. cap. 22. num. 27. casu 9.*

322 Minimè possunt. Quia nulla nota, nulla ignominia est fœminæ viro nubere, qui antè sponsalia impudicus fuisse agnoscitur, huiusmodi námque impudicitiæ contrahit in remedium. Ità Sanchez *libro 1. d. 63. numero 9.* Moli. *tom. 2. de iust. tractat. 2. d. 272.* & alij communiter.

323 Hoc tanquam certum tenendum esse reor abnegans oppositi fundaminis consequentiam; quia paria non sunt, nunc esse, & nunc cognosci, quando eadem est ratio impedimenti, idémque inconueniens, siuè illud præcedat, siue sequatur, vt contingit in lepra, morbo

contagioso, & cæteris huiusmodi: tunc enim quando vitium erat ignotum perindè inuoluntaria est promissio, siuè id præuium, siuè subsequens sit; at in fornicatione viri non est idem inconueniens quando præcedit, & quando subsequitur; quia quando subsequitur, dat ius dissoluendi Sponsalia eo quod est contra eorum fidem, indéque suspitio oritur de non seruanda matrimonij fide; & ideò non dat non dissoluendi Sponsalia quando præcedit, quia cessat hæc ratio, quæ totalis est. At fornicatio fœminæ vltrà hanc rationem concedit ius dissoluendi Sponsalia ob infamiam viri, & notabilem differentiam, quæ versatur inter matrimonium cum fœmina pudica, vel cum honesta: quæ ratio æquè procedit in fornicatione fœminæ sequenti, vel præcedeuti ignorata. Fateor tamen si sponsus existimabatur non valdè vitiosus, & danuò agnoscat sponsa eum esse notabiliter vitiis addi ctum ita vt notabilem prudentis arbitrio mutationem hæc notitia efficiat: esse iustam causam, vt sponsa à fide præstita resiliat; quia talis esset, si denuò superueniret, & à principio cognita impediret Sponsalia contrahi. Mecum Ochagau. *quæstion. 23. num. 10.* Filliuc. *tractat. 10. part. 1. numer. 296.* Moure *tractat. 3. cap. 17. §. 1. numer. 20.*

DVBIVM LXXXV.

An laborans defectu aliquo occulto, verbi gratia, si mulier sit corrupta, teneatur eum alteri parti volenti secum inire Sponsalia, aperire.

324 TEnetur casu. quo defectus notabilis sit, verbi gratiâ, si mulier sit corrupta. Quia notabiliter nocet sponso. Sic Ochagau. *qu. 23. num. 25.* & alij.

325 Non tenetur hunc notabilem aperire defectum. Quia si hoc esset illicitum, maximè quia sic contrahens faceret contrà iustitiam: sed nullo modo contrà iustitiam agit: nam sibi imputare debet contrahens, si non diligenter inquisiuit. Ità Hurtad. *d. 2. diffic. 17.* Coninch. *d. 23. dub. 12.* BasiI. *lib. 12. c. 18. num. 6.* Leand. *tract. 9. d. 2. quæstion. 55.* Palaus *tom. 5. d. 1. punct. 3. numer. 1.*

326 Non cogendus est contrahens, vt aperiat, an corrupta nobilis, an ignobilis, ob rationem expositam ab hisce Doctoribus. Vndè infero, recens nuptam, quæ virgo reputatur, licitè posse aliquibus mediis vti, ad suum vitium occultandum, ne deprehensa à viro inique tractetur; in hoc nàmque viro non nocet, & sibi fauet. Per accidens autem poterat huiusmodi fœmina impediri à sponsalibus contrahendis eo defectu non manifestato, & à fortiori à matrimonio ineundo, si prudenter timeret, matrimonio contracto, defectum agnoscendum esse, & comparem egerrimè laturum, grauésque indè discordias obuenturas.

DVBIVM LXXXVI.

An si defectus est pernitiosus, vt morbus gallicus, vel lepra: teneatur contrahens, alteri aperire.

327 TEnetur omninò. Quia sic contrahens, alteri ignoranti pernitiem affert, quod simpliciter malum est: Ergò tenetur parti ignaræ, ideóque paratæ contrahere, aut recusare nuptias, aut defectum aperire. Sic Coninch. *d. 23. num. 96.* BasiI. *lib. 12. cap. 18. num 5. & 6.* Diana *part. 3. tractat. 4. resolut. 287.* Palaus *tom. 5. d. 1. punct. 30. num. 5.*

328 Non tenetur, sed potest cum ignaro huiusmodi occulti defectus contrahere Sponsalia. Quiu in hoc nulla iniustitia reperitur, sed simulatio defectus. Vndè corrupta concedens sui corporis vsuram, non solùm iam coniugi, sed etiam alteri promittenti sibi nuptias, potest licitè defectum corroptionis aliquo artificio occultare; quia tunc non tam fingit, se esse Virgi**[37]** nem, quam simulat corruptionem. Ità Leand. *tractat. 9. d. 2. qu. 56.* Sanch. *d. 68. num. 7.* Hurtad. *d. 2. diffic. 17.* Filliuc. *libr. 10. part. 2. capite 9.*

329 Cum his sentio, adiiciens, si interrogatus contracturus, an ægritudine occulta laboret, respondeat negatiue mentaliter subintelligendo, *in communi existimatione,* aut *ad aperiendum tibi.* non peccare; quia non tenetur, ad interrogationem directè respondere. Imò si interrogata mulier, nùm sit virgo affirmatiuê respondeat, mentaliter subintelligendo, sub communi *existimatione,* non peccabit saltem mortaliter; quia ad tam duram quæstionem non tenetur vniuocè satisfacere.

DVBIVM LXXXVII.

An alter sponsus aliquo laborans vitio, cuius si alter conscius esset, iustam haberet causam, Sponsalia dissoluendi: Possit coram ludice compellire alterum, vt Sponsalia impleat, à quibus iniustè ob illius defectus ignorantiam, resilit.

330 NOn potest sponsus cogere alterum, ad fidem sponsalium implendam, quando aliquo vitio occulto, (verbi gratiâ. morbo gallico) laborat, cuius si alter conscius esset, posset iuste resilire. Quia eo ipso quod vnus contrahens est ilio vitio maculatus, alter re vera, & coram Deo est absolutus à fide præstanda promissioni: Ergo ille non potest cogere hunc, quod non debet præstare. Antecedens patet, quia si nosset alterius defectum, secundùm omnes absolutus maneret: notitia autem facti non absoluit re ipsa, sed factum ipsum. Ergò antè notitiam erat re ipsa absolutus, & solùm ex conscientia erronea tenebatur. Sic Nauar. *cap. 22. num. 23.* Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 7. num. 4.* Armil. *verb. Adulterium, num. 4. & 8.* Angel. *num. 3.* Basil. *lib. 12. cap. 18. num. 7.* Villalob. *tractat. 12. diffic. 14. num. 3.*

331 Si Sponsalia fuêre valida patiens occultum vitium potest alterum sponsum cogere stare Sponsalibus, dum alter nescit tali scientia illud vitium, vt iustè possit ab Sponsalibus resilire. Quia sicut per adulterium vnius eximitur alter ab obligatione reddendi, & si illud sciret, posset obiicere: sic per fornicationem, aut morbum gallicum, vel aliam iustam causam in vno sponso existentem, eximitur alter ab obligatione implendi Sponsalia: & si illam nosset, posset obiicere: & vtrobique est eadem dissoluendi ratio, scilicet, quia frangenti fidem fides

seruanda non est. Ità Sanchez *lib. 1. d. 68. num_*.... Hurtad. *d. 2. diffic. 17.* Palaus *d. 1. punct. 30. num. 8.* Trul. *lib. 7. cap. 2. dub. 14. à nu. 1.* Leand *tract. 9. d. 2. qu. 57.*

332 Scio Coninch asseruisse id posse geri casu dũtaxat, quo defectus sint occulti, & alteri minimè pernitiosi: secùs autem si graui eum pernitie afficiant. Ast ego absolutè posse eum cogere existimo. Quia licèt ignarus defectus, ius habeat dissoluendi Sponsalia ex parte sui: tamen ea non dissoluit ex causa iusta, quam iggnorat, nempè quod non velit contrabere matrimonium cum illo, qui eiusmodi defectu la borat. Nam quamvis eo ipso, quod non vult contrahere, dissoluat Sponsalia ex parte alterius: eo enim ipso cedit iuri suo, & alterius obligation: non tamen aufert sibi Obligationem, qua adstrictus est laboranti eo defectu; vndè defectu laborans potest alterum defectus ignarum compellere, vt secum contrahat matrimonium, ad satisfaciendum obligationi, qua adhuc ad contrahendum illigatur.

DVBIVM LXXXVIII.

An quando adest causa sufficiens ad Sponsaltum dissolutionem, ad id sit necessaria ludicus authoritas.

333 SPonsalia valida nunquam possunt propria authoritate dissolui. Quia *Cap. Duo pueri, de sponsal.* pœnitentia imponitur cuidam, eo quod iudicio Ecclesiæ irrequisito sponsam dimiserit. Et *Cap. Sæculares, 33. quæstion. 2.* pœna afficiuntur, qui absque authoritate Ecclesiæ separantur. Sic Innocent. *Cap. De illis de desp. impub.* vbi de impuberibus dicitur, si ad pubertatem venientes reclament, iudicio Ecclesiæ separandos esse.

334 Etiamsi Sponsalia valida sint, vbi est certitudo causæ, & facti, nulla ludicis desideratur authoritas, sed si aliquando desideretur, erit ratione scandali vitandi. Quia Sponsalia tacitam conditionem habent, Nisi aliquis casus ex præfatis accidat. Quare occurrente aliquo ex iis, licitum est ex natura rei, propria authoritate dissoluere, sicut deficiente conditione. Ità Sanch. *l. 1. d. 69. n. 3.* Basil. *libr. 12. cap. 18. n. 8.* Nauar. *cap. 22. num. 28.* Rebel *l. 4. q. 8. sect. 9.* Ochagau. *q. 23. n. 16.* Bonac. *q. 1. pun. 1. n. 5. & 9.* Hurtad *d. 2. diffic. 18.* Palaus *d. 1. punct. 31. nu. 1.* Trul. *lib. 7. cap. 2. dub. 16.* Manuel *tom. 1. sum. cap. 245. num. 11.*

335 Ego quidem liis adhærens, doctrinam expono. Si causa dissoluendi Sponsalia publica sit, ac certa, tam de iure, nam est in iure expressa: quam de facto, certum enim est, talem causam adesse; tunc licèt Sponsalia sint publica possunt propria authoritate dissolui. Quia tune scandalum cessat, cum dissolutionis causa manifesta sit. At si certa sit dissolutionis causa de iure, & de facto, licet occulta, & sint etiam occulta Sponsalia: possunt etiam propria authoritate dissolui; quia cessat similiter scandalum. Verum dum causa certa est de iure; & de facto, occulta tamen, & Sponsalia publica: Iudicis desideratur authoritas ad ea dissoluenda: non tamen iudico, esse culpam lethalem propria authoritate dissoluere, nisi indè graue scandalum oriretur. Quia nullibi in iure cauetur, eam authoritatem esse necessariam, & dissoluens iure suo vtitur. Imò si causa ita occulta sit, vt coram Iudice probari nequeat, dissoluens Sponsalia publica authoritate propria, non delinquet. Quia petita licentia probationis defectu denegabitur: & ex alia parte recuperat innocens rem sibi debitam, quam fas est, propria authoritate capere, quando in iudicio,**[38]** recuperari nequit. Porrò cum causa dissolutionis est dubia, vel de iure, quia non est certum esse sufficientem vel de facto, quia

alter non est certus, eam adesse: lethale crimen erit, propria authoritate Sponsalia dissoluere. Quia adest probabile iniustitiæ periculum, dum alter in dubio iure uo acquisito, vt fides data impleatur. Monuerim denique, Iudicem, cuius authoritate sponsalia sunt dissoluenda, solùm esse Ecclesiasticum ordinarium, vel delegatum; quia hæc est materia spiritualis; non autem Parochum; quia non est foro in externo Iudex.

DVBIVM LXXXIX.

An quandò ex aliqua sufficienti causa dissoluuntur Sponsalia iuramento firmata, sit necessarium petere iuramenti relæxationem.

336 IN omnibus euentibus quibus licitum est sponsalia dissoluere, ob causam præcedentem ignoratam, vel superuenientem, si iuramento stabilita sint, necessarium est, petere iuramenti relaxationem Quia est iuramentum rei licitæ, quod necessariò seruandum est, nisi relaxetur. *Cap. verò, de iureiur* Sic Sotus *in 4. dist. 17. quæstion. 2. articul. 3. ad 1.* Vigueri. *l. institut cap. 16. §. 7.* Ludouic. Lopez *part. 2. instruct. cap. 36. de matrimon.* dicens, promittentem ei, quam Virginem esse putabat, non teneri implere: licèt iurarit; quia potest petere iuramenti relaxationem.

337 Nulla opus est relaxatione. Quia si iuramentum conditionem contineret, illa non impleta nulla desiderata relaxatione, minimè adstringeret: sed in casibus omnibus præfatis inest tacita conditio iuramento: Ergò. Probo minorem, quia iuramentum accedeus contractui, ipsius naturam, & conditiones sortitur, *Cap. de non numer. pecun.* Sponsalia autem habent tacitam conditionem: si res in eodem statu permanserint, id est, si causa non superueniat, aut præcedens denuo cognoscatur legitima ad ea dissoluenda. Ità Sanchez *libr. 1. d. 67. numero 2.* Bonacin. *quæstion. 1. pun. 10. numer. 6.* Gutier. *de matrimon cap. 35.* Leand. *tractat. 9. d. 2. quæstion. 60.* Basil. *lib. 12. cap. 18. num. 8.*

338 Idem prorsus affirmo; quia euanescente matrimonij promissione, necessum est, obliga, tionem iuramenti prorsus euanescere. Profectò iuramentum rei licitæ fateor obligare, donec relaxetur, nisi conditio expressa, vel tacite subintellecta deficiat.

25

[39] LIBER XXV. MATRIMONII ESSENTIA.

P*RÆMISSO Sponsalium, iure iam Matrimonij Essentiam expono, indissolubilitatem exprimo, consensum necessarium innuo, Clandestium Coactum, & Conditionatum enuncio. Prætereà*

de Ministro, & aliis solemnitatibus dissero. De debito coniugali, de Diuortióque tractatum expono.

SECTIO PRIMA.

De Matrimonij Essentia receptiores sine lite Sententiæ.

CAPVT I.

Essentiam Matrimonij, præceptum, diuisionem, aliásque describo proprietates.

339 MATRIMONII nomen deriuatur à *matre.* Quia mulier nubit, vt mater efficiatur. Appellatur alio nomine *Nuptiæ, Connubium.* Nuptiæ verò & Connubium ab obnubendo, seu velando nuncupantur. Quia quasi nube obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Appellatur etiam *Coniugium* ab effectu. Quia duos, vt vna caro efficiantur, coniungit, & sub eodem iugo perpetuo colligat. Vasq. *de Matrimon. d. 10. cap 1.* Filliuc. *tractat. 10. cap. 1.* Pontius *de Matrim. lib. 1. cap. 1. num. 3.*

340 Matrimonium tripliciter considerari potest. Primò, vt officium naturæ ad liberos procreandos, & definiri potest: *Maritales coniunctio viri, & fœminæ inter legitimas personas indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.* Secundo confiderari potest, vt remedium concupiscentiæ, ad seruandum in voluptatibus modum. Tertiò. vt nouæ legis Sacramentum ad onera Matrimonij diuina gratia subleuanda, & definitur: *Sacrum signum gratiam conferens, qua & reprimere concupiscentiam, & fideliter cohabitare ad prolem educandam Coniuges valeant.* Sanch. *l. 2. d. 1. n. 1.* Bonacin. *de matrim. q. 2. pun. 1. n. 1.* Ponti, *cap. 2. num. 10.*

341 Cum in Matrimonio plura inueniantur, nempè mutuus consensus, externus contractus, mutua corporum traditio, quodnam vinculum ortum ex contractu, obligatio ad reddendum debitum, ius, quod est in vtróque ad alterum, vsus, & consummatio Matrimonij: quidditas tamen, & essentia eius consistit in vinculo ilio, quo formaliter sunt coniuges vniti, quod oritur ex mutua traditione; vndè nec consummatio Matrimonij, nec consensus internus, nec externus contractus sunt id, in quo Matrimonij consistit essentia: nec mutua corporum traditio. Quia illa transit, Matrimonio permanente. Nec mutua obligatio, & subiectio, ad reddendum debitum. Quia hæc cessat, vel alterius adulterio, vel ingressu Religionis communi ex consensu, manente tamen Matrimonij consummati vinculo. D. Thom. *in 4. dist. 27. quæstion. 1. articul. 2.* Victor. *de Matrimon. num. 246.* Henriqu. *libr. 11. capite 8. numero 2.* Hurtad. *de matrimon. d. 3. diffic. 1.*

342 Olim Matrimonium cum pusillus hominum grex, erat in præcepto. Quia homo tenetur speciem generatione conseruare, sicut suum indiuiduum tueri tenetur per cibi sumptionem: & ideò tunc singulos obiigabat. Nunc verò, multiplicatis adeò hominibus hoc præceptum

obligat solùm communitatum Rectores, vt necessitate occurrente compellant subditos ad coniugia ineunda Valent. *tom. 4. d. 10. quæstion. 1. punct. 4.* Viuld. *part. 1. de matrim. num. 9.* Henriq. *lib. II. cap. 1. num. 5.*

[343] Verum hoc præceptum naturale sit, ideò obligat necessitate vrgente etiam Religiosos, Moniales, & alios castitatis voto illigatos. Quia votum, quod vim habet à propria voluntate non potest præcepto naturali de conseruanda specie præiudicare. Imò extrà casum necessitatis conseruando speciei, teneretur quis Matrimonium inire sub mortali, quando sequerentur seditiones, & bella in Republica, nisi Principis filius vxorem duceret: & tunc teneretur hic ad coniugium ratione pręcepti scandali vitandi, & impediendi Reipublicę incommo**[40]** da. Sanch. *lib. 2. d. 3. num. 4.* Bonac *qu. 2. punct. 3. num. 4.* Henriq. *l. 11. cap. 2.* Diana *part. 3. de Sacram. resol. 289.*

[344] Antè Adami lapsum institutum est Matrimonium ad naturæ officium: eo autem secuto, in concupiscentiæ remedium: in noua lege eleuatum est à Christo, vt esset Sacramẽtum. Porrò in lege naturæ institutum fuit, & præceputũ à Deo illis verbis Gen. *1. Crescite, & multiplicamini.* In nouo autem Testamento eleuatum fuit in Sacramentum, quando Christus dixit: *Quos Deus coniunxit, homo non separet. Mat. 19.* Reginal. *l. 31. num. 9.* Henriq. *l. 11. cap. 2.*

[345] Status cõiugalis inferior cœlibatu est. Definitur àTriden. *ses. 24. can. 10.* cõtrà hęreticos nostri temporis, qui vel ęquant Matrimonio Virginitatem, vel etiam præferunt. Patet ex 1. ad Cor. *7. 38. Qui matrimonio iungit Virginem suam, benè facit: & qui non iungit, melius facit.* Ratio est, quia cœlibatus consulitur à Christo *Mat. 19. 12. Qui potest capere, capiat:* & est Deo gratior, habéique plurima spiritualia commoda, quibus coniugalis caret status.

[346] Matrimonium diuiditur in *Legitimum, Ratum,* & *Consummatum.* Legitimum dicitur, quod legitimo consẽsu contrahitur, quale est apud infideles: potéstque dici, *Contractus* quidam, *quem infideles celebrando non peccant,* cum sit in officium, seu propagationẽ. & conseruationem humanę naturæ, ac in concupiscẽtiæ remediũ. Non tamẽ est Sacrementũ; quia infideles carent Baptismo, qui est ianua omnium Sacramentorũ. Sanch. *l. 2. d. 1. n. 9.* Sotus *in 4. dist. 26. q. 2. a. 3. Hoc* autẽ Matrimonium inter infideles contractum non potest fieri verum Sacramentum, etiãsi posteà baptismũ recipiãt. Quià Matrimonium Sacramentũ est essẽtialiter contractus inter baptizaros initus, qui hic nullatenus poni potest. Ponti. Vasq. Coninch apud Dianam *p. 3. de Sacram. resol. 253.*

[347] Matrimonium *Ratum* dicitur, quãdo est Sacramentum nondum tamen copula carnali consũmatum, quale fuit aliquorum Diuorum qui post initum coniugium ad castitatis exempluro operam non dedêre licitæ voluptati. Porrò inter fideles non potest esse Matrimonium, quod Sacramentum non sit. Quia ex Christi institutione inseparabilis est ratio Sacramenti à contractu Matrimonij. Receptior autem sententia oppositum edocet, de quo *sect. 2.* Certè Matrimonium ratum aliud est *Verum* aliud *Præsumptum.* Verum est, vbi nihil esse essentiale abest. Præsumptum, quod verum esse ab Ecclesia præsumitur, siuè tale sit, siuè non. Quia cum Ecclesia ex signis externis iudicet, illud habet pro vero Matrimonio, quod legitimis argumentis tale probatur: & *contra præsumptionem eiusmodi* (inquit Pontifex *Cap. Iis, qui, de sponsal.) non est probatio admittenda.* Item aliud est *Clandestinum,* aliud *Publicum.* Clandestinum est, quod quod tam occultè cõtrahitur. vt exindè legitima probatio non appareat. Publicum est, quod in Ecclesia manifestè est celebratum. Post Tridentinum omnia Matrimonia, quæ præsentiam Parochi, ac testium non habent clandestina censẽtur, adeóque nulla. vbi Concilium est receptum, etiãsi factum per alios multos probari posset.

[348] Matrimonium denique consummatum est, quando est iam copula carnali perfectum. Lege Sanchez *d. 1. num. 9.* Sotum *in 4. dist. 26. q. 2. art. vlt.*

[349] Circà materiam, & formam Sacrameuti Matrimonij, tot sunt sententię. quot capita. Canus *l. 8. de locis topicis, c. 5.* docuit, materiam Matrimonij esse consensum coniugum per verba expressum, vel siglia: formarli verò Sacerdotis verba. Nauarrus *c. 22. n. 20.* putauit, materiam esse consensum mutuum, formam autem verba, quibus consensus exprimitur. Maior. *in 4. dist. 26. q. 1.* iudicauit, materiam esse verba; formam vero mutuum consensum. Vasq. *d. 3. c. 5.* Opinatus est, ipsos contrahẽtes esse materiam formã autem verba Henriq. *l. 11. c. 2. n. 5. & 6.* existimauit, materiam esse verba, quæ à priori contrahente proferuntur: formam verò illa. quæ à posteriori. Receptior tamen sententia edocet, verba, seu signa, quibus consensus exprimuntur esse sibi inuicem materiam, & formam. Vndè traditio corporum ipsorum contrahentium est huius Sacramenti materia, forma verò est acceptatio eorundem expressa per verba, vel signa. Quia traditio illa corporum imperfecta est, inepta, & inefficax, donec acceptetur: & accedente acceptatione perficitur, & determinatur Matrimonium: ergò vtráque verba sunt materia, quatenus important traditionem; & sunt forma, quatenus acceptationem important, & sic se inuicem determinant, Sanch *l. 2. d. 5. n. 6.* Suar. *tom. 3. d. 2. sect. 1.* Coniuch *d. 24. numer. 33.* Rodrig. cap. 215. Filliuc. *tract. 10. cap. 1. n. 7. & 8.* Diana *part. 3. de Sacram. resol. 251.*

[350] Minister huius Sacramenti nunquim fuit Sacerdos, nec ante, nec post Tridentinũ: sed ipsi contrahentes sunt Ministri conficientes Sacramentum. Quia Matrimonium Clandestinum, quod sine Sacerdote celebrabatur antè Tridẽ tinum, erat verum Sacramentum. Post Concilium autem verba Parochi, vel alterius Sacerdotis non sunt de essentia Matrimonij, sed iis prorsus omissis, Matrimonium constat. Suar. *d. 16. sect. 1.* Reginald. *l. 31. num. 52.* Coninch *d. 24. num. 34.* Sanch. *lib. 2. d. 6.*

[351] Potest tamen dici Sacerdos Minister accldentarius, quamvis essentialis non sit. Quia ex officio iungit, & benedicit contrahentes; & per hoc assistendo Matrimonio, & sponsos benedicendo in peccato mortali, mortaliter non delinquit. Quia ipse non ministrat, nec conficit Sacramentum: sed quasi vnus ex testibus, præstantior quidem reputatur. Coniuges verò contrahentes in mortali, licet grauiter peccent, quatenus Sacramentum recipiunt, quia obicem apponunt ad gratiam: non tamen delinquunt, quatenus administrant. Quia ipsi non sũt Ministri ad id munus consecrati; sed solùm illis quadam est necessitate concessum. Saur. *d. 16. sect. 4.* Henriq. *lib. 1. cap. 2.* Mercer. *in supplem. 3. part. qu. 42. dub. 2.*

[352] Potest Matrimonium inter absentes per procuratorem celebrari. Quatuor tamen conditiones requiruntur, vt procurator absentis nomine validum ineat Matrimonium. Prima, vt habeat speciale mandatum ad Matrimonium, nec sufficit generale ad omnia negotia. Secunda, vt sit mandatum ad contrahendum cum certa persona, nec sufficit generale ad contrahendum cum quacúmque. Tertia, vt procurator per se ipsum exequatur, nec enim substituere potest, nisi expressè hoc in mandato cõtineatur. Quarta, vt tempore, quo procurator contrahit, non sit reuocata potestas; si enim sit **[41]** reuocata, quamvis reuocatio lateat procuratorem, & alterum coniugem, est Matrimonium irritum, licèt iuramentum de potestate procuratori non reuocanda fuerit præmissum. *Cap. fin. de procurat. in 6.* Molina *de contract, d. 51.* Filliuc. *tract. 10. c. 1. q. 10.* Sanch. *l. 2. d. 11. & 12.* Henriq. *l. 11. c. 2. n. 2.* Coninch *d. 24. n. 67.* Præterea, post Tridentinum, requiritur, vt procurator celebret Matrimonium coram Parocho, & testibus alioquin inualidè celebrat. Sicut item

inualidum est Matrimonium contractum per literas, quando illud Parocho, ac testibus non innotescit. Quandò verò illis innotescit per literas traditio, & acceptatio vtriúsque contrahentis, est validum. Sanch. *d. 12. n. 3.* Gutier. *de Matr. c. 45.* Henriq. *l. 11. c. 2. n. 6.* An autem Matrimonium contractum per procuratorem, aut literas sit Sacramentum, *section. 2.* exponam.

[353] Ætas iure requisita ad Matrimonium validè ineundum, est pubertas, nempe annus duodecimus in fœmina, in viro autem decimus quartus. Hæc verò ætas in vtróque debet esse completa: quamvis satis sit vltima dies anni duodecimi in fœmina, & decimi quarti in viro. ideò autem hæc ætas à Canonibus definitur, quòd tunc ad copulam habiles præsumantur, & ad coniugalem consensum. *Cap. Continebabatur. Cap. Attelationes.* D. Thom. *in supplem. q. 58. a. 5.* Sylui. *ibi.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 277. & part. 5. tract. 5. resol. 16.*

[354] Porrò antè assignatam pubertatis ætatem in dubio, nec mas, nec fœmina præsumuntur apti generationi. Vndè antè eam ætatem asserenti hanc aptitudinem incumbit onus probandi. Quia præsumptionem contrà se habet. Nauar. *c. 22. n. 29.* Couar. *4. Decretal. p. 2. c. 5. num. 3.* Fateor, aliquando malitiam posse ætatem supplere ad Matrimonij validitatem antè ætatem iure præscriptam initi, si tunc adsit potentia generandi, & sufficiens ad se obligandum discretio. Expressè definitur *Cap. De illis. Cap. Puberes. Cap. fin. de despons. impub.*

[355] Quæsietis, quanto tempore antè assignatam ætatem malitia suppleat? Existimo Iudicis arbitrio relinquendom. Quia nihil videtur iure præscriptum. Sanch. *d. 104.* Scio tamen à Gaspare Hurtado *de matr. d. 22. diffic. 12.* vnius integri anni spatium assignari. Quia exprimi id, inquit, in *Cap. Continebatur, de despons. impub.* ac proindè puella habens vndecim completos annos, & puer tredecim annumerans, sunt proximi pubertati, vt malitia ætatem supplente, possit validè Matrimonium inire.

[356] Demùm contrahere Matrimonium antè ætatem legitimam, est peccatum mortale. Quia textus *Cap. 2. de despons. impub.* continet præceptum obligans ad lethale. Dicit enim Pontifex: *Districtius inhibemus,* quibus in verbis prohibitio est continens præceptum. Interueniente autem iusta causa, ex licentia Episcopi, mortale non esset, antè ætatem legitimam coniugium contrahere, vt præfato *in Cap. habetur.* Sanch. *l. 1. d. 17. n. 5.* Gutier. *de matrim. c. 2. n. 16.* Bonac. *de matr. q. 1. pun. 4. n. 6.* Filliuc. *tr. 10. p 1. n. 259.* Ponti. *l. 7. c. 65. n. 3.* Henriq. *l. 11. cap. 13. num. 13.*

CAPVT II.

De Matrimonij indissolubilitate.

[357] MAtrimonium ratum significat vnionem dissolubilem Christi cum anima in gratia existenti: consummatum verò indissolubilem eandem Christi cum animarepræsentat. Quia solùm per Matrimonium consummatum fiunt coniuges vna caro: quare solùm coniugium consummatum eam significat coniunctionem, per quam Christus facts est vna caro cum Ecclesia per Incarnationis mysterium. Vndè secundum omnem sententiam Matrimonium consummatum saltẽ iure diuino indissolubile est. Mat. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Quod etiam habet locum in Matrimonio infidelium consummato Quia lex Christi omnes obligat, licet ex eius dispensatione explicata per Paulũ *1. Cor. 7.* dissoluatur, si

altertantùm conuertatur ad fidem. *Cap. 2. de conuers. coniug.* Filliuc. *tr. 10. c. 2.* Sanch. *l. 2. d. 13. num. 1.* Bonac. *q. 2. pun. 11. n. 1.*

[358] Quamvis Mitrimonium ratum per se, & ex sua natura dicatur perpetuum vinculum, & indissolubile: ex priuilegio diuino dirimitur Matrimonij rati vinculum per trium votorum solemnium in approbata Religione professionem. Vndè coningatus, qui antè consummatum Matrimonium huiusmodi professionem gerit, remanet liber à coniugij obligationes, & licitũ est vxori in sæculo manenti cum alio Matrimonium inire. Trident. *sess. 24. can. 6.* Lessi. *l. 2. de Iust. c. 41.* Sanch. *lib. 2. d. 18.* Sylui. *in supplem. 3. p. qu. 61. art. 2.*

[359] Non autem dirimitur Matrimonium ratum per vota simplicia, quæ emittuntur à quibusdã Tertiariis Diuorum Dominici, Francisci, & Augustini, qui collegialiter non viuunt, sed in propriis domibus degunt. Per vota autem Tertiariorum vtriúsque sexus, qui collegialiter viuũt sub Prælati regimine ex vi suæ Regulæ approbatæ, sub qua vota illa emittunt, dissoluitur Matrimonium non consummatum. Quia eorum vota absoluta, & absque restrictione sunt professio solemnis, vt respondit Paulus III. cõsultus à Patribus Dominicanis. Idem asserit Põtius *l. 9. c. 8.* de votis de gentium propriis in domibus sub arbitrio, ac regimine Prælati. Quia eo ipso vota eorum sunt professio soIemnis. Per vota Equitum S. Ioannis dissoluitur Matrimonium ratum. Quia eorum professio est solemnis, & in ea absolutæ castitatis voto illigantur absque restrictione. Secus dixerim de votis. & professione Equitum D. Iacobi, Calatrauæ, & Alcãtaræ, quamvis sint Religiosi. Quia Matrimonium anteà factum est cõpatibile cum eorum votis, vouẽt nãque solũmodò castitatẽ coniugalem. Prætereà per votà Clericorum, & Monialium Ordinis Militaris in claustro viuentium, dissoluitur Matrimonium non consummatũ. Quia sunt solẽnie, & absoluta. Sanch. *l. 1. d. 18.* Azor. *to. 1. l. 13. c. 6. q. 4.* Ponti. *l. 9. c. 8.* Non denique dirimitur per vota Scolarium, & Coadiutorum etiam fomatotũ nostræ Societatis Iesu. Quia sunt simpltcia, licet publicè emittãtur. Nec per consecrationẽ alterius cõiugis in Episcopum, aut per susceptionẽ Ordinũ Sacrorũ. Quia ius de sola solẽniprofessione**[42]** statuit. Sanch. *d. 18. num. 7.* Valent. *tom. 4. d. 10. qu. 3. punct. 3.*

[360] Igitur vt Matrimonium dicatur indissolubile, debet est consummatum: & tale censetur quacúmque arte semen recipiatur intra vas naturale, siue penetratio vasis fiat, siue non Et hoc verum, quamvis dæmonis ministerio semen viti in vase debito recipiatur. Quia ea copula sufficiens est generationi, per eámque sponsi vna caro efficiantur. Non verò consummatur per copulam præcedemem. Quia matrimonialis non est, sed fornicaria.

[361] Porrò bimestre à iure præscriptum antè consummationem Matrimonij est sponsis, non ad profitendum in Religione, quam possunt inire, sed ad deliberandum de Religionis ingressu: ad profitendum enim datur integer annus, qui quidem à ludice coarctati nequit, sine causa vrgenti. Quia Tridentinum generaliter, & per verba negatiua statuens, nè antè annum fiat professio, est generaliter, & in omni casu intelligendum. Illud autem bimestre concessum sponsis ad deliberandum de Religionis ingressu non est ità præcisum, quin Iudex possit, causa cognita, illud restringere, aut prorogare. Quia licet quando datur terminus à lege absque ludicis ministerio, nequeat Iudex restringere, vel prorogare, cum non sit suprà legem: secùs tamen est. vbi datur ministerio ludicis: vt contingit in *Cap. ex publico,* vbi non signatur bimestre, sed mandatur ludici, vt designet: licèt Iudex ab eo bimestri facilè discedere non debeat, cum iuris sit terminus. Nauar. *cap. 16. num. 24.* Armil. *verb. Diuortium, n. 5.* Sotus *in. 4. dist. 27. qu. 3. art. 4.* Henriq *lib. 12. c. 5. n. 8.* Rodrig. *c. 238. n. 2.* Sanch. *l. 2. d. 24. num. 12.*

[362] Transacto bimestri, potest quilibet coniux Religionem ingredi, si Matrimonium nondum sit consummatum, quamvis plures anni elapsi sint ab inito Matrimonio, quamvis alter nolit, & anteà interuenerit iniusta debiti negatio. Quia, in præfato *Cap. Ex publico, de conuers. coniug.* absolutè conceditur facultas ingrediendi Religionem antè consummatum Matrimonium: & duo menses tantùm assignantur, vt intrà eos nequeant coniuges cogi ad consummandum: & vt eis transactis, possint cogi, vel ad Religionem ineundam, vel ad consummandum.

CAPVT III.

De Causa efficiente Matrimonij, quæ est consensus mutuus.

[363] NEcessarius est ad Matrimonium mutuus consensus. Quia in Matrimonio est mutua corporum traditio: sed quod est vnius, non traditur alteri, absque proprio consensu. Imò iuxtà receptiorem sententiam per nullam potentiam potest Matrimonium constare absque proprio cõsensu. Quia consensus ed de essentia Matrimonij; res autem per nullam potentiam potest absque sua essentia consistere. Quod si vinculum hoc de potentia Dei absoluta consistere nequit absque contrahentium consen su: multo minus humanæ potestati hoc erit cõcessum. Poterit quidem Princeps, quando bono communi expedierit, aliquem compellere, vt alicui nubat; ipso tamen inuito, Matrimonium consistere nequit. Sanch *l. 2. d. 26.* Filliuc. *tract. 10. cap. 3. qu. 1.* Victor. *de Matrim. num. 7.* Henriq. *lib. 11. cap 1. num. 3.*

[364] Cum carnalis copula non sit de Matrimonij essentia, sed eius effectus, & operatio: perfectio autem essentialis consistat in mutua corporum traditione ad copulam: hinc consensus Matrimonium constituens, non est explicitè in carnalem copulam; sed in ius ac potestatem ad eam: implicitê autem, & virtute ad copulam tẽdit. D. Tho. *in 4. dist. 18. q. 1. a. 1.* Suar. *3. p.q. 29. a 2. sect. 1.* Viuald. *de Matrim. n. 50.* Henriq. *libr. 11. cap. 15. num. 1.*

[365] Proptereà Doctores tria bona constituere, quæ necessariò debent à contrahentibus intendi, vt Matrimonium sine piaculo ineatur. Primùm est bonum Sacramenti, quod inuenitur in Matrimonio, quo coniuges se diligunt, sicut Christus dilexit Ecclesiam. gratiamque recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum possint tollere. Secundùm est, bonum prolis, quæ geratur, & educatur ad diuinum obsequium; & licet non semper ea sequatur, saluatur tamen semper in ipso fine intrinseco, ad quem Matrimonium dirigitur. Tertium bonum est fidei, seu fidelitatis, quo coniuges sibi mutuo obligantur ad reddendum debitum, cuique alij corpus negandum. Filliuc. *tr. 10. c. 3. q. 3.* Bonac. *hîc, qu. 1. punct. 10. num. 4.* Sanch. *libr. 2. d. 29. num. 4.* Tolet. *lib. 7. cap. 2.*

[366] Profectò contrahens Matrimonium debet saltem implicitè intendere bonum Sacramenti: quod præstatur, quando non habet contrariam intentionem. Quare si haberet animum etiam corde retentum aduersum bono Sacramenti, intendens non contrahere Matrimonium nisi ad tempus: non esset verum Matrimonium. Non est tamen opus, vt implicitè intendat alia duo Matrimonij bona: imò quamvis haberet intentionem aduersam aliis duobus Matrimonij proximè assignatis bonis cor. de solo retentam, nec in pactum deductant; Matrimonium valeret. Ratio prioris est, quia de ratione Matrimonij est vinculum esse perpetuum: intendens autem Matrimonium inire dissolubile ad tempus: verè non incendit Matrimonium.

Posterioris verò, quia ea intentio nihil attinens ad contractus substantiam aufert; nam posito, quod velit quis contrahere, obligatur ex vi contractus ad non agendum aliquid contrà prædicta bona, non obstante sua intentione. D. Tho. *in 4. dist. 31. q. 1. art. 3.* Filliuc. *tr. 10. c. 3. n. 74.* Tabie. *v. Matrimonium, 2. q. 3.* Sanch. *l. 2. d. 29. n. 11.* D. Antoni. *3. p. tit. 1. c. 19.*

[367] Cum Matrimonium ad copulam ordinatur, & non principaliter ad sobolem, vel ad concupiscentiæ remedium, sed ad alios fines indifferentes, Matrimonio tamen extraneos, vt pulchritudinem, diuitias, & c. est peccatum veniale. Quia Matrimonium primario institutum fuit à Deo in naturæ officium ad sobolis propagationem; secundario autem in concupiscentiæ remedium. Rodrig. *tom. 1. c. 240. n. 2.* Henriq. *l. 11. c. 4. n. 2.* Caiet. *tract. 12. de matri. qu. 3.* Valdui. *part. 1. de matri. numer. 68.* Si tamen fines indifferentes Matrimonio extranei, sunt solùm **[43]** causa secũdaria, & applications ad cõtrahendum, nulla erit culpa. Quia nulla est debiti finis inordinatio. Nauar. *c. 22. num. 79.* Angel. *v. Matrimonius. 2. n. 25. & 26.* Couar. *4. e Deretal. p. 2. c. 1. n. 7.*

[368] Quando verò Matrimonium non contrahitur ratione copulæ coniugalis, tunc licitè contrahitur *l,* scilicet, quamvis non intendatur soboles, nec concupiscentiæ remedium, vt contigit Matrimonio Deiparę. Sanch. *l. 2. d. 529. n. 20.* At si contrahentes expressa conditione excludant Matrimonij fines, lethaliter peccant. Quia Sacriligium est grauis iniuriæ Sacramentis illatæ, expresse excludere sinem, ad quem sunt instituta. Henriq. *l. 11. cap. 4. num. 2.* Tabie. *v. Mattimonium 2. quæs. 4. num. 2.*

[369] Ad Matrimonium celebrandum non sufficit si verbis, aut signis exprimatur. Quia de ratione Sacramenti est, esse signum externum sensibile. Non est tamen necesse, vt consẽsus exprimatur per verba determinata: sed sufficit si nulus & signa sufficienter: ilium manifestent. Quia nullum est præceptum obligans sub mortali, ad contrahendum verbis Matriomnium. Fateor tamen, aliquod piaculum esse, non exprimere verbis consensum, quando iusta causa non subest contrahendi sine verbis. Quia non recedendum à communi vsu, & regula certa, & ordinaria absque causa iusta Sanchez *lib. 2. d. 30. & 31.* Coninch. *d. 24. nu. 63.* Filliuc *tr. 10. c. 3. q. 4.* Gutier. *c. 63. n. 23. Rodrig. to. 1. c. 216. n. 5.*

[370] Necessarium non est, consensus vtriusque coniugis simul tempore præstari; sed satis est temporis mora intercedente: modo consensus prioris coniugis non sit reuocatus. Quia 'in' omni contractu satis est consensus diuerso tempore adhiberi. Exigitur autem moralis simultas: ità vt non magnum interuallum inter vnius & alterius consensum apponatur. Quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapsum hæc voluntas non manet virtute, sed reuocatur. Sanch. *lib. 2. d. 32. num. 3.* Henriq. *l. 11. cap 3. num. 6.* Rodrig. *tom. 1. cap. 216. num. 8.* Nauar. *c. 12. num. 80.* Filliuc. *tr. 10. c. 3. q. 6.* Vega *lib. 3. sum. casu 75.*

[371] Quod autem interuallum, inter vtriusque coniugis consensum obstet huius contractus valori, non conueniunt Doctores. Sotus *in 4. dist. 27. quæs. 1. art. 3.* putat, distantiam septennij obstare. Hentiquez *l. 11. c. 3.* biennij distantiam, Barthol. Ledesma *hîc dub 17.* existimat, vnius anni interstitium obstare, Ego verò cũ Sanchez *li. 2. d. 32. n. 3.* opinor, taxationem distantiæ obstantis remittendam esse prudentis arbitrio, perspectis peculiaribus circumstantiis. Qui aliquando longum tempus censendum est à quolibet fuisse præscriptum, vt quando quis per Epistolam consentit in. procul absentem; & aliquando breue, aut breuisfimum, vt quando quis consentit in præsentem, à qua citò. vel statim consensum expectat. Quoties verò quis consentit & non expresse in perpetuum, nec tempus aliquod determinatum suo consensui præscribit: censetur implicitè tempus aliquod limitatim suo

consensui præscribere. Quia nullus est, qui velit per consensum alterius expectare, & quo ad hoc susp nsus manere. Hurtad. *de matr. d. 3. diffic.* 8 Diana *part. 3. tract. 4. resol. 292.*

[372] Quando consensus alterius coniugis fuit minus legitimus, eo quod fuerit fictus. vel metu extortus: satis est, vt ille, qui minus legitime consensit, denuo consentiat, dum alter consensum non reuocauerit. Quia cum consensus, alterius validus de se fuerit, iam ex parte huius consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fictè aut metu externè consenti. Nauar. *ca. 22. nu. 80.* Henriq*l. 11. c. 3. num. 6.* Filliuc. *tr. 10. n. 84.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 192.*

[373] Profectò in hoc casu necessarium non est, eum, qui iterum est consensurus, conscium fieri nullitatis Matrimonij; sed suffficit, vt qui est conscius inducat ignarum, vt maioris amoris causa renouent consensum, id est dicendo mutuo, *Ego te in coniugem accipio;* aut in signum consensus se amplexando. Quia huic consensui nil videtur deficere, vt sufficiens sit, cum sit consensus personæ habilis, quo consentit in traditionem corporis Imò consentire putarim esse, habere copulam affectu maritali, quamvis alter nullitatem ignoret. Quia copula huiusmodi videcur esse sufficiens signum coniugalis consensus. *Sect. 2.* quæstio recurret. Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 12. quæstion. 2.* Sotus *in 4. dist 28. quæs. 1. art. 2.* Sanchez *lib. 2. d. 32. num. 10.*

[374] Quando Matrimonium fuit inualidum defectu consensus contrahentis vtriusque, vel ob metum vtriusque incussum: tunc ad validandum id non sufficit, vt consensus internus ab vtroque præstetur; sed requiritur, vt aliquo externo manifestetur signo. Quia Matrimonium inualidum defectu consensus vtriusque contrahentis, de nouo ita est celebrandum, ac si antea celebratum non fuisset. Non est tamẽ necessarium, vt de nouo coram Parocho & testibus contrahatur. Et quia Parochus testes præsentes iam externo contractui fuere. Et quia in Tridẽtino *ses. 24. c. 1. de refor.* vbi irritantur Matrimonia facta absque præsentia Parochi & testium aliorum, clandestina solummodo irritantur, quæ antiquo iure prohibita erant, & ex quibus oriri poterant incommoda, & grauia peccata, maxime eorum, qui clam cum vna contrahebant, eaque relicta, aliud publicum matrimonium inibant, cuimalo non poterat Ecclesia mederi, cum ipsi de priori coniugio minimè constaret. At hæcratio non extenditur ad hunc casum, cum prius Matrimonium inualidum, in foro Ecclesiæ validum ac publicum, fuerit: (eius enim nullitas, & impedimentum occulta sunt) & subinde si aliud coniugium vellent inire, impedirentur ab Ecclesia credenti Matrimonium illud publicum validum fuisse: Ergo Tridentini decretum hunc casum minimè vnquam comprehendit. Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 6.* Bonac. *de matr. quæstion. 2. pun. 9. num. 3.* Nauar. *cap. 22. num. 80.* Coninch *d. 24. dub. 10.* Hurtad. *d. 3. diffic. 11.*

[375] Certum tamen est, ad reualidandum Matrimonium publice & plene probabile nullum, quamvis coram Parocho & aliis testibus celebratum, necessarium esse illud iterum coram Parocho & testibus aliis celebrari. Quia prior contractus fuit publice nullus, & posterior, vtpote factus absque præsentia dictorum, non **[44]** posset ab Ecclesia validus iudicari ex defecta probationis requisitæ à Tridentino, faciendæ testimonio Parochi & testium aliorum. Omnes communiter.

[376] Validum est Matrimonium, si subest aliquis errori facti, vel iuris, & vterque consentiat, quantum in ipsis est, si verò contracto aliquo Matrimonio, quod validum ex errore existimetur, denuo in illud consentiatur, non ideo conualidatur; sed tantum ratificatur contractus, qui nullus est. Aragon. *2. 2. quæs 33. a. 6. c. 3.* Nauar. *cap. 22. num. 47.* Cum

vero impetrata dispensatione, vel cessante impedimento, de nouo consentiendum est in Matrimonium anteà scienter nullum, vtriusque consensus requiritur vt externè renouetur. Quando verò ratificandum est Matrimonium inualidum ob occultum impedimentum, coniux inscius de priori nullitate, certior fieri debet, celata nullitatis causa, & renouandus consensus. At si scandalum timeretur, vel rescissio Matrimonij cum infamia, satis esset cautè inscij consensum de nouo exquirere, dissimulata nullitate Coram Parocho autem tunc renouandus est consensus, quando anteà coram ipso Matrimonium contractum esset, vel impedimentum ab aliquo ex assistentibus cognitum fuerit; quamvis in hoc casu dispensationis beneficio posset etiam secretò inter contrahentes tantùm reuocari. Sanchez *l. 2. d. 33. & 34.* Henriq. *lib. 11. cap. 11. num. 5.* Filliuc. *tract. 10. cap. 3. quæs. 7.* Aragon. *2. 2. quæs. art. 6. capit. 3.* Nauar. *cap. 22. numer. 47.* Coninch *d. 24. dub. 10. num. 90.*

[377] Non sufficit taciturnitas ad exprimendum regulariter matrimonialem consensum. Quia taciturnitas non habetur pro expressione consensus. Ius tamen aliquando accipit taciturnitatem pro consensus expressione, vt accidit, quando quis promittit fœminæ quæ tacet coram patre, vel matre, vel alio curam ipsius gerente: & pater vel mater, vel curam illius gerens pro ea repromittit; tunc enim validè Matrimonium contrahitur, si fœmina interius consentiat de præsenti. Quando tamen puella tacet, & nullus pro ea respondet, quamvis ipsa interius consentiat, non est validum: neque quando aliquis promittit de præsenti puellæ tacenti, & extraneus pro ipsa respondet, & repromittit. Quia quæ parens, vel tutor agit, censetur agere in gratiam, & fauorem puellæ, cuius curam gerit: & tunc valet regala Iuris, *Qui tacet consentire videtur:* Quando autem extraneus pro tacente respondet, puella non tenetur loqui, nec promissio alterius est illi fimpliciter grata: vnde taciturnitas pro expressione Consensus non accipitur. Couar. *p. 2. cap. 4. num. 4.* Nauar. *cap. 22. num. 58.* Sanchez *lib. 2. d. 23.* Conich *d. 21. dub. 3.* Gutier. *cap. 13. n. 1.* Laym. *libr. 5. tract. 10. part. 1. cap. 2. numer. 13.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 270. 271. & 272.*

[378] Quamvis regulariter loquendo Iudicis arbitrio committatur decernere, quænam coniecturæ sufficiant, vt certitudinem moralem faciant ficti consensus in Matrimonio: sufficientes tamen hæ debent censeri: Primò, si cum vir protulit verba consensus in continenti reuocat: potest enim præsumi, per errorem proculisse. Secundò, si vir statim se fictè consensisse aperiat, aliudque Matrimonium ineat, vel transeat ad Religionem, aut ad Sacros Ordines promoueatur. Tertiò, si vir, asserens, se fictè consensisse, sit longè dispar, ita vt prudentis arbitrio vix credi possit, eum iilam duxisse. Tamen hoc in casu, viro non promoto ad Religionis statum, non est tutum fœminæ ad alias tranfire nuptias, cum passim suppetant exempla virorum, qui cœco amore capti, nuptias valde impares celebrarunt. Quartò, etsi ea disparitas non inueniatur, fictus tamen consensus detegitur à viro, si id iuramento confirmet, & probabile sit, eum non peierare, & simul aliam ducat vxorem, vel Religionem profireatur, vel Ordinem Sacrum assumat. Quintò, si puella neget, verum consensum se præstitisse, verisimilibus coniecturis metum patris comprobans, estque honestæ vitæ, & alij nubit. Sanchez *l. 2. d. 45. n. 5. & 6.* Nauar. *c. 22. numer. 76.* Syluest. *verb. Matrimonium 4. q. 9. dicto 3.* Victor. *numer. 249.* Sotus *in 4. dist. 27. quæs. 1. art. 3.*

CAPVT IV.

De Matrimonio Clandestino.

379 MAtrimonimm *Clandestinum* dicitur, quod clam fit: quod duobus modis potest contingere. Primò, quando fit sine Parocho & testibus. Secundò quandò celebratur denunciationibus omissis. Quando autem reliquæ solemnitates prætereuntur, non Clandestinum sed minus solemne appellatur. Filliuc. *tra. 10. cap. 5. quæs. 1.* Henriq. *lib. 11. cap. 5. nu. 1.* Rodrig. *tom. 1. cap. 217. num. 1.*

380 Matrimonium sineParocho, & duobus vel tribus testibus, est inualidum, quamvis antè Tridentinum validum fuerit: vnde copula animo maritali habita, absente Parocho & testibus, modò non sufficit ad Matrimonium, licet aliàs fuerit sufficiens. Trident. *ses. 24. cap. 1.* Et id coatrahentes sine Parocho & testibus, peccant mortaliter. Quia faciunt irritum Matrimonium, & Sacramemum, & contrà Ecclesiæ prohibitionem in re graui. Ex Declaratione autem Cardinalium Matrimonium non est Clandestinum, & inualidum, quod domi celebratur, modo præsentes sint Parochus, & testes. Rebellus *part. 2. l. 2. quæs. 7. n. 11.* Coninch. *d. 27. dub. 1.*

381 Matrimonium Clandestinum semper fuit illicitum. Patet ex Tridentino *ses. 24.* vbi habetur, Ecclesiam semper illud fuisse detestatam ac prohibuisse Idem constat ex *Cap. Nullus 30. q. & Cap. Cum inhibitio, de clandest. despons.* Vnde Matrimonium sine Parocho & testibus aliis ineuntes, delinquebant contra Matrimonij bona, & contra Ecclesiæ præceptum: quod cum esset de materia graui, eius trangressio mortalis erat ob grauissima incõmoda ex illo prouenientia. Tamen concurrentibus grauissimis causis, poterat licitè fieri de quibus lege Nauatrum *capit. 16. numer. 37.* Sotum**[45]** *in 4. dist. 28. quæstion. 1. art. 2.*

382 Qui inuincibiliter ignorat legem irritantem Concilij, non ideo valide contrahit. Quia ignorantia quamvis inuincibilis non supplet solemnitatem ex lege requisitam ad actus valorem. Sotus, Medin. Nauar. Rodrig. & alij apud Sanchez *libr. 3. d. 17. numer. 9. 10. & 11.*

383 Quamvis illud clandestinum Matrimonium quod absque præmissis Denunciationibus contrahitur validum sit. quia iure antiquo validum erat, & ab eo recedendum non est absque manifesto decreto irritanti: peccatum tamen mortale est, sic contrahere, quando denunciationes omittuntur sinè facultate, aut legitima causa. Quia in re grauissima grauibus obnoxia incommodis præceptum Ecclesiæ violatur. Nauar. *cap. 22. num. 70.* Reginal. *l. 31. num. 222.* Sanch. *l. 3. d. 5. n. 6.*

384 Facultas verò dispensandi in denunciationibus antê & post Matrimonium consummatum, inTridentino Ordinario conceditur. Nomine Ordinarij intelligendus est Episcopus, aut alter, Prælatus habens iurisdictionem quasi Episcopalem, qui non sit subditus Episcopo, aut etiam Vicario generali. non autem Parochus, aut alius Sacerdos inferior. Bonac. *quæstion. 2. punct. 6. num. 7.* Filliuc. *tract. 10. capit. 5. quæstion. 6.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 237.*

385 In Concilio Lateranensi generali II. præceptum erat, vt denunciationes Matrimonio præmitterentur, quod decretum Tridentinum innouauit, iussitque, vt Matrimonio præmittantur tres denunciationes à proprio contrahentium Parocho tribus in Ecclesia inter Misfarum solemnia publicè faciendæ. Lateran. 2. *cap. 51.* Trident. *ses. 23. cap. 1.*

386 Iuxta multorum sententiam, non esset mortale si Parochus vnam denunciationem omitteret, si moraliter certus esset, nullum subesse impedimentum. Syluest. *ver. Matrimonium 6. quæst. 7.* Sanchez *l. 3. d. 5. nu. 7.* Imo aliquandò Matrimonium potest sine denunciationibus celebrati: etiamsi non adsit Ordinarij facultas, quando scilicet periculum est in mora, ita vt Episcopus non possit adiri, & alioquin Episcopus teneretur dispensare, si adiri posset. Reginal, *lib. 31. num. 224. & 226.* Tenetur verò Episcopus dispensare,

vt Matrimonium sine denunciationibus celebretur, quando alioquin publicum aliquod sequeretur incommodum, aut priuatum notabile malum. Coninch *d. 27. dub. 6.* Sanch. *lib. 3. d. 10. num. 6.*

387 Episcopus, vel Prælatus alterius contrahentis potest cum vtroque in denunciationibus dispemsare, sicut potest. alteruter Prælatus ratione connexionis vtrumque coniugio copulare Sanch. *lib. 3. d. 7. numer. 7.* Bonac. *de Matr. q. 2. punct. 6. n. 7.* Et hoc maxime verum de Prælato, in cuius Diœcesi celebrandum est Matrimonium. Et hanc dispensandi in denunciationibus facultatem potest Episcopus alteri delegare, cum illi iure Ordinario competat. Reginal. *lib. 31. num 235.* Præterea qui possunt in denunciationibus dispensare, possunt similiter ex iusta causa breuiare vel producere denunciationum tempus: & ne festiuis diebus, sed ferialibus gerantur, Sanchez *lib. 3. d. 7. num. 5. & 6.* Diana part. *3. tract. 4. resol. 237. & 239.*

388 Vt Episcopus valeat in denunciationibus dispensare, iusta debet subesse causa. Porrò ex Doctoribus hasce iustas causas collegi. Quando creditur Matrimonium iniustè impediendum, vt per maleficia, aut parentum seu aliorum fraudes: Quando contrahentes sunt adeò ætate dispares, vt rubore expublicatione sint afficiendi: Quando denunciationes fieri non possunt absque detrimento, aut notabili incommodo in fama, in corpore, vel in bonis fortunæ, aut sine scandalo: Quando vicinum est tempus, quo prohibitum sit nuptiis benedici, vt tempus Aduentus, vel Quadragesimæ. Quandò notabilis sponsis subest commoditas Quando magnates sunt contracturi: Quando in mortis constitutus articulo, vult concubinam ducere. Verùm cum hisce septem in casibus Ordinarius dispensat, debet informari, num aliqua impedimenta subsint inter contrahentes. Henriq. *lib. 11. cap. 5.* Nauar. *cap. 22. num. 7.* Filliuc. *tract. 10. cap. 5. quæs. 7.* Reginal. *libr 32. num. 235.* Coninch *d. 27. nu. 57.* Sanch. *lib. 3. d. 9.*

389 Quemadmodum lethale piaculum est, Matrimonium ante præmissas denunciationes contrahere ita peccatum mortale erit illud, illis non præmissis, consummare. Quia contrahentes se periculo exponunt fornicationis, non adhibendo diligentiam ab Ecclesia præscriptam. Et hoc non tantum prima vice, sed etiam quoties dant operam copulæ. Quia eadem prorsus militar præcepti ratio, cum fornicationis periculum immineat, haud adhibita diligentia necessaria, vt facilius impedimenta detegantur. Nauar. *cap. 22. num. 83.* Reginal. *l. 31. num. 237.* Sanchez *lib. 3. d. 11.* Coninch. *d. 27. num. 52. & 58.* Scio tamen problematice posse hanc sententiam sustineri, de quo *Sect. 2.*

390 Concilium itaque Tridentinum præscripsit *ses. 24. capt. 1. de reform.* in primis, denunciationes faciendas esse in propria Parochia: & quando sponsi sunt diuersarum Pariochiarum, in vtraque gerendas, si vero contrahentes habeant plura domicilia, seu Parochias, agendas esse in. illa, in qua diutius habitant, & principaliorem habent larerm: vel potius in ea Parochia sponsorum in qua verosimilius est sciri impedimenta, verbi gratiâ: in Parochia, vbi fuit antiqua parentum habitatio. Deinde iubet, denunciationes à proprio contrahentium Parocho geri, vel ab alio ex ipsius Parochi licentia, Parochus autem denunciationes absque legitima causa omittens per triennium ab officio suspendendus. Item præscribit, denunciationes tribus diebus festis continuis publicari. Non peccaret verò Parochus mortaliter si vno vel altero die festo omittat, ratione paruitatis materiæ: Secus si multos dies festos inter vnam & alteram denunciationem interponat. Demum præcipit, gerendas esse in Ecclesia inter Missarum solemnia. Dixerim ex. Doctoribus, posse fieri extra Ecclesiam in loco, ad quem magna populi copia confluit, vt in prædicationibus: imò posse die non festo

proferri, quando ingens populi. multitudo ad Ecclesiam accedit. Quialegis ratio saluatur. Sic ex Cardidalium declaratione Reginal. *l. 31.* **[46]** *num. 225.* Henriq. *lib. 11. cap. 7. num. 1.* Coninch *d. 27. num. 46.* Rodrig. *cap. 217. num. 6.* Sanchez *libr. 3. d. 6. nu. 8.* Bonac. *de Matr. quæstion. _… punct. 6. num. 17. & 18.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 236.*

391 Sub lethali piaculo quisque tenetur manifestare impedim entum, licet occultum, quod nouit adesse inter eos, qui contrahere volunt. Quia quilibet tenetur, saltem superiore præcipiente, peccatum inferens tertio damnum detegere. Non tenetur autem denunciare cõscius impedimenti cum graui suo incommodo; etsi timeat probabiliter, magnum scandalum ex denunciatione euenturum quamvis mandatum denunciandi sub excommunicationis pœna sit latum. Rodrig. *cap. 216. num. 9.* Sanchez *lib. 3. d. 13.* Nauar. *cap. 22. numer. 82.* Reginal. *libr. 41. num. 228.*

392 Qui autem nouit impedimentum ex solo auditu, vt si audierit à persona fide digna, tenetur, ea non denunciante, manifestare. Quià dictum hominis fide digni facit fidem & veram notitiam. Secus si audiuit à persona non certo id sciente: vel si non meminit à qua persona audierit. Demùm si impedimentum ortum habeat ex peccato occulto, non statim est denunciandum, sed laboranseo impedimento monendus fraternè, vt à coniugio ineundo desistat, si ex monitione speretur vtilitas. Quod si monitis non acquiescat, erit denunciandus. Bonac. *de Matr. q. 2. pun. 6. n. 20.* Sanch. *l. 3. d. 13. nu. 7.* Coninch *d. 27. n. 61.*

CAPVT V.

De Ministro solemnitatis Mamonij.

393 SOlemnitatis Matrimonij Minister est Parochus & duo testes. Hi semper adesse debent, etiamsi in mortis articulo contrahendum esset Matrimonium; neque in eo dispensare quacumque ex necessitate poterit Episcopus. Filliuc. *tract. 10. cap. 6. ex* Trideotino *ses. 24. cap. 1.* In loco tamen, vbi non est promulgatum, aut receptum Concilium saltem quo ad hoc particulare decretum, validum est Matrimonium sine Parocho, & testibus. Quia lex non obligat, nisi sit promulgata, & acceptata. Vndè si incola vnius loci, in quo promulgatum, & acceptatum fuit Tridentinum, transferat se ad locũ, vbi promulgatum non fuit, aut acceptatum: sine præsentia Parochi, ac testium, poterit Matrimonium validè contrahere. Quia hoc est speciale in contractu, vt iuxtà solemnitates receptas in loco, vbi gerendus est, celebretur; Sanch. *lib. 3. d. 18. num. 28.* Reginal. *lib. 31. n. 176.* Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 8.* Ponti. *l. 5. cap. 9.* E contra si incola illius loci, in quo non est acceptatum Tridentinum, ad eum locum diuertat, vbi est acceptatum, non potest contrahere sine Parocho, & testibus. Quia licet extraneus non teneatur legibus loci, ad quem diuertit absque intentione ibi manendi maiore anni parte: in contractibus tamen debet sequi leges, ac con ditiones præ criptas in eo loco, in quo illi celebrantur: sed Matrimonium est verus contractus: Ergo. & c Coninch. *d. 27. dub. 1.* Leg. *si fundus, ff. de euicti.* & alij communiter.

394 Valida tamen sunt duobus in casibus Matrimonia contra formam Tridentini contracta. Primus est, cum Parochialis Ecclesia proprio Parocho caret vacans vtique: & simul Cathedralis caret Episcopus atque Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi: nullusque alius ibi est, qui vices Parochi, vel Episcopi suppleat: Matrimonium valet absque præsentia Parochi, seruata tamen in eo, in quo potest, sorma

Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Secundus est, si extent quidem Parochus & Episcopus, sed nullo constituto Vicario vterque hæreticorum metu lateat, ità vt vere ignoretur, vbinã sit; vel si eodem metu à Diœcesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absq; Concilij forma, adhibitis tamen duobus testibus Sic declaratio Cardinalium edita 16 Ianuar. anno 1603. apud Syluium *in supplem q. 43. art. quæsi. 4.*

[395] Vt valeat igitur Matrimonium in locis vbi Tridentini constitudo viget, exigitur necessitate Sacramenti assistentia proprij Parochi, vel alterius Sacerdotis de eius, vel Ordinarij licentia. Sufficit autem Parochus alterius contra. hentium, verbi gratiâ, si coniugium in Parochia spõsi celebretur. sufficit sponsi Parochus: & si in Parochia sponsæ, sponsæ Parochus. Quia licèt quoad reliqua Sacramẽta Parochus alterius contrahẽtis non sit vtriasq; Parochus: at quoad Matrimoniũ Parochus alterius est vtriusq; ratione cõnexionis, eo quod Matrimonium non nisi inter duos potest consistere Henriq. *libr. 11. cap. 3. num. 2.* Rodrig. *cap. 219. num. 5.* Filliuc. *tract. 10. cap. 6. quæs. 2. & 3.* Coninch. *d. 27. dub. 2. num. 18.* Sachez *lib. 3. 19. num. 4.* Illos autem, qui duplicem habent Parochiam habitationis, verbi gratiâ, qui hyeme habitant vno in loco, æstate verò in alio; quilibet Parochus ex duabus illis habitationibus potest cõiungere. Quia vterque est eorum Parochus. Gutier. *cap. 62. numer. 4.* Coninch. *citat. num. 19.* Sanchez *lib. 3. d. 24. num. 2.*

[396] Matrimonio vagorum, qui nullibi habent domicilium, potest quilibet Parochus valide interesse, sicut quilibet potest eorum confessiones audire, & Sacramenta administrare. Caueat tamen Parochus, nè illorum Matrimoniis assistat, prius quam adhibuerit debitam diligentiam in indagandis impedimentis: & antequam obtinuerit ab Ordinario licentiam assistendi illorum coniugio, vti Tridentinum præscribit *ses. 24. cap. 7.* Gutier. *cap. 65. nu. 6.* Sanch. *lib. 3. d. 25.*

[397] Porrò sufficit proprius alterius contrahentis Parochus, etiamsi in Parochia alterius sibi non subditi Matrimonium celebretur, Quia Matrimonio assistere reducitur ad iursidictionem voluntariam, cum non exigat causę cognitionem. Ergò validè extra Parochiam exercetur. Hinc infero, proprium Parochum sine piaculo suos subditos coniungere non solum extra propriam Parochiam, sed etiam extra propriam Diœcecesim. Quia ex Tridentini decreto constat, formam ab eo præscriptam, & seruandam in eo intrinsecè ac essentialiter sitam esse, vt adsit**[47]** Parochus, vel alius de Parochi, aut Ordinarij licentia Sacerdos, ac duo seu tres testes: Ergo reliqua omnia extrinseca sunt, & accidentaria, scilicet locus, tempus, & c. Ast quamvis ordinanè in loco Sacro debeat fieri: ex causa tamen Pacochus poffet assistere in loco non Sacro, puta si malitiose Matrimonium esset impediendum, vel accessus, ad locum Sacrum sine periculo non pateret. Non esset mortale assistere domi, etiamsi non adeò graues causæ intercedant, modo solemnitates postea in Ecclesia peragantur, puta benedictio, & aliæ cæremoniæ in Rituali præscriptæ. Rodrig. *cap. 219. num. 5.* Henriq. *libr. 11. cap. 3. num. 2.* Reginal. *lib. 31. num. 177.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 232.* Sanch. *l. 3. d. 19. num. 11.*

[398] Non est necessarium, Parochum, qui Matrimonio interest, Sacerdotẽ esse. Quia Parochus non Sacerdos exetcere potest omnia, quæ à potestatis Ordine non dependent: sed interesse Matrimonio, non est actus ordinis: & illius præsentia non requiritur in hoc casu ad functionem Sacerdotalem exercendum. Verùm quamvis validè possit Parochus non Sacerdos Matrimonio assistere: non tamen licitè. Quia cum debeat benedictionem impertire, & ex præcepto Ecclesiæ dicere: *Ego vos coniungo:* hoc vt decenter perficiatur debet à Sacerdote geri. Itaque si contingeret, Parochum non Sacerdotem assistere, non potest stola vti, nec impertire

benedictionem. Nauar. *lib. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 30.* Henriq. *libr. 11. cap. 3.* Filliuc. *tract. 10. numer. 203.* Reginal. *libr. 31. namer. 177.*

[399] Attamen alter, qui de licentia Parochi assistit, d bet esse Sacerdos, vt Tridentinum ait. Vnde minimè conferri potest hæc licentia non Sacerdoti. Igitur assistente Diacono de licentia Ordinarij vel Parochi Matrimonium erit irritum. Sanchez *lib. 3. d. 20. nu. 10.* Bonac. *de Matr. quæs. 2. punct. 8. num. 16.* Gutier. *cap. 62. num. 16. & 17.* Non requiritur autem vt Sacerdos, cut datur licentia à Parocho assistendi Matrimonio, sit apptobatus ab Ordinario: imò valide assistit, quamvis sit excommunicatus, suspensus, interdictus, vel irregularis. Quia hæc assistentia non est actus iurisdictionis, exercerique potest per excommunicatum, & irregularem, vel etiam degradatum. Sayr. *de Censur l. 5. c. 22. n. 26.*

[400] Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari non tolerato, validum est. Quia excommunicatus, suspensus. vel irregularis, dum Parochia non priuatur, manet in possessione, & verus Parochus est. Quia præsentia Parochi requiritur in Matrimonio, quasi authoritatem illi præstans: sed authoritatem præstare actui præsentia alicuius non est actus iurisdictionis: Ergo potest valide fieri ab excommunicato non tolerato. Henriq. *lib. 11. cap. 3.* Reginal. *libr. 31. num. 177.* Coninch *d. 27. num. 24.* Gutier. *cap. 62. num. 23.* Diana *p. 5. tr. 9. resol. 78.*

[401] Archiepiscopus non potest coniungere subditos suorum sussraganeorum, veldare licentiam illos coniungendi. Quia non est illorum Ordinarius nec Superior nisi in gradu appellations, Hanc autem licentiam præter Parochum dare potest Episcopus, Vicarius eius generalis, Prælatus habens authoritatem quasi Episcopalem, vt sunt Cardinales in suorum titulorum Ecclesiis, & quidam Abbates in Ecelesia nulli Episcopo subiecta, & Vicarius Parochi habens facultatem administrandi Sacramenta, & assistendi Matrimoniis, siue sit permanens, siue amobilis. Licentia tacita ex ratihabitione de futuro, qua alienus Sacerdos probabiliter credit, Parochum ratihabiturum, sufficiẽs non est, vt sit validum Matrimonium, Quia valor Sacramenti non potest esse in pendenti, sed statim aut debet esse validum, aut irritum. Necessarium verò non est, dare licentiam in scriptis. Quia Tridentinum hoc non exigit: & scriptura non est de essentia gratiæ priuilegij. Henriq. *lib. 11. cap. 3. numer. 4.* Rodrig. *c 217. n. 16.* Reginald. *l. 31. num. 178.* Coninch *d. 17. n. 17.*

[402] Sacerdos, qui delegatam habet authoritatem assistendi Matrimonio, illam non potest alteri Sacredoti delegare, nisi delegatus sit ad vniuersitatem causarum. Vnde qui ad tempus vel per Episcopum, vel per Parochum constitutus ad curam Pastoralem administrandam, alium ad hunc effectum subdelegare potest. Quia delegatus est ad omnia Pastoralia negotia. Vicarius autem Pastoris, qui simul cum ipso curam administrat, alium sibi substituere nequit. Quia delegatus ad vniuersitatem causarum non censetur. Multoque minus quilibet alius Sacerdos, quem fortè Parochus in aliquo negotio sibi coadiutorem adhibuerit. Doctores communiter.

[403] Cum licentia assistend Matrimonio extorta fuit per metum leuem aut grauem, Matrimonium est validum. Cum autem extorta fuit per dolum & mendacia versantia circà causam finalem, est inualidum: secus quãdo licentia fuit extorta per dolum, & mendacia versantia solummodò circà causam impulsiuam. Gutier. *c. 69. num. 14.* Reginal. *lib. 31. num. 182.* Sanch. *l. 3. d. 39.*

[404] Parochus interdictus seu prohibitus ab Episcopo, assistere, Matrimonio, adhuc validè assistit. Quia posita ea prohibitione Parochus adhuc iurisdictionem retinet. Idem dixerim, quando huiusmodi prohibitio facta fuit Vicario, vel adiutori Parochi. Imo Parochus, cui

vetitum fuit à superiore administrare Sacramenta ob inscitiam, validè adhuc Matrimonio assistit. Quia huiusmodi assistentia non est propriè Sacramenti administratio, modo Parochus sit compos sui, & externo sensu contrahentium consensum percipiat siuè per se immediatè, siue per interpretem; quod verum est, etiam si per vim inibi detineatur. Quia sic saluatur finis decreti Concilij, qui est, vt tale Matrimonium constet Ecclesiæ. A fortiori valebit, quando Parochus dolo vocatus interest cõiugio. Idem dixerim, si casu intersit: est enim eadem ratio. Peccabunt autem mortaliter contrahentes, si Parochum vt detineant. Quia & ipsi infertur iniuria. & Ecclesię authoritas contemnitur. Rodrig. *part 1. c. 217.* Reginal. *l. 31. num. 179.* Sanchez *l. 3. d.n. 1.* Bonac. *de matr. q. 2. punct. 8. n. 19.* Filliuc. *tr. 10. cap. 6. quæs. 3.*

[405] Parochus iniustum titulum Beneficij habens eo quod commisit delictum aliquod, ratione cuius priuarus fuit ipso iure Beneficio: vel quia acceptaui Beneficium in communicatione: **[48]** vel quia habet Beneficium incompatibile validè assistit Matrimonio, modò in iudicio non dum fuerit illo legitimè spoliatus. Quia adhuc est Parochus cum titulo, & errore communi. Sanchez *lib. 3. d. 22. num. 60. 61. & c.* Henriq. *l. 11. cap. 3. num. 4.* Rodrig. *cap 217. num. 8.* Filliuc. *tract. 10. cap. 6. quæs. 4.* Reginal. *lib. 31. num. 97.* Lessi. *lib. 2. cap. 29. dub. 8. num. 67. & 68.*

[406] Porrò vt ab huiusmodi Parocho iniustum titulum Beneficij habente gesta valeant, tria debent concurrere. Primum, vt adsit titulus coloratus, seu putatiuus: qui adesse censetur, quando superior legitimus confert alicui dignitatem, vel Beneficium, seu collatio est inualida oboccultum aliquem impedimentum recipientis collationem, vt si fiat excommnnicato. Titulus coloratus est, quando aliquid recipit dignitatem, vel Beneficium à legitimo superiore, sed postea perpetrat delictum, ratione cuius est ipso iure priuatus illa dignitate, aut Beneficio: vel quando superior occultè dignitatem, vel facultatem reuocat. Secundum, vt adsit error communis, seu probabilis, quo aliquis communiter habeatur pro vero titulari Beneficiario, Parocho & c. non vero sufficeret vnius vel alterius error. Tertium, vt nullum adsit impedimentum iuris diuini, vel naturalis. Hisce concurrentibus, gesta per Iudicem, Prætorem, Parochum, & Confessarium valida sunt Quia ius humanum defectum veri tituli supplet, vt habetur. leg. *Barbarius, ff. de offic. Prætor.* Et huiusmodi defectus etiam ab Ecclesia, quando adest opinio probabilis. Quia tunc censetur adesse error communis, & titulus coloratus: verbi gratiâ, quando est opinio probabilis aliquem posse à reseruatis absoluere, aut à censuris, aut posse Matrimonio assistere: tunc enim sequens opinionem probabilem, validè absoluit, validè Matrimonio assistit. Diana *p. 4. tr. 4. resol. 4. & tr. 1. miscel. resol 29.* Crousers *ad cap. 7. regulæ. Minor. lect. 22. fol 701.* Secus dixerim, si cum titulo colorato, & errore communi interueniat impedimentum iuris diuini, vel naturalis: nam tum Prælatus, vel Ecclesia non potest huiusmodi supplere defectum, cum non habeat potestatem in superiorem: sicut potest supplere, & de facto supplet defectum iuris humani, ne aliàs sequantur multa incommoda, multæ perplexitates, multa dubia, & scrupuli. Bonac. *de Matr. q. 2. pun. 8. n. 25.* Caiet. *v. Confessio iteranda.* Palud. *in 4. dist. 17. quæstion. 6. art. 1.*

[407] Gesta per illum, qui absque legitima authoritate se in Iudicis, Parochi, vel Confessarij intrusit officium, foro in vtroque sunt inualida. Quia intrusus non habet titulum verum, vel coloratum. Vnde si aliquis simplex Capellanus vel Sacerdos àlaico Parochus constitueretur, inualidè Matrimonio, assisteret, & inualidè absolueret, quamvis communiter pro vero Parocho haberetur. Nauar. *cap. 9. num. 9.* Gutier. *cap. 62. num. 26.* Coninch *d. 27. num. 26.* Sanch. *l. 3. d. 22. num. 29.*

[408] Ad Matrimonij validitatem non requiritur vt Parochus, vel alius Sacerdos Matrimonio assistens, in eius celebratione aliquibus verbis vtatur. Quia Tridentinum in clausula irritante nullam verborum gerit mentionem. Tenetur tamen ex eiusdem Tridentini præcepto his vti verbis: *Ego vos coniungo in nomine Patris,* & *c.* vel saltem aliis iuxtà patriam consuetudinem. Reginald *lib. 31. num. 175.* Coninch *d. 17. num. 45.* Sanch. *l. 3. d. 38. num. 47.* An verò horum verborum omissio sit mortale piaculum, *sect. 2.* patebit.

[409] Præter Parochum, ad Matrimonij validitatem necessaria est duorum, vel trium testium præsentia, quæ debet esse moralis, & humano modo: vt scilicet aduertant, & intelligant quod agatur. Item debet esse simultanea, & non sufficit successiua. Hinc dormientes, ebrij, furiosi quandiu carent lucido interaallo, non sunt testes idonei. Quia non possunt esse præsentes humano modo. Aliæ autem personæ, quæ cumque illæ sint doli capaces possunt esse in coniugio testes, cuiuscumque ætatis, conditionis, & status existant. Vndè impuberes vsum rationis habentes, fœminæ, consanguinei, pater, vel mater, familiares, infideles admitti possunt in matrimonio quamvis non admittantur tanquã testes idonei aliis in negotiis. Quia Tridentinum nullos excipit testes Nec requiritur, vt testes sint rogati. Quia nullo iure talis solemnitas in coniugio præscribitur, imo validum Matrimonium effet, quamvis testes per violentiam cogantur assistere, modo aduertant, quod agitur. Nil etiam obstat, quod tanquam alia de causa vocati sint & Parochus, & testes, atque inter conuiuandum (verbi gratiâ) coram illis res geratur, etiam non monitis, modo tunc appareat, contrahentes eorum præsentiam requirere: possintque ea quæ geruntur, cognoscere. Quod si Parocho affectante, de facto non intellexerit, iudicat Sacra Congregatio valori Matrimonij minimè obstare. Vnde non est necessarium, vt Parochus Matrimonio adsit tan quam ex intentione exhibendi suam præsentiam authoritatiuam in persona Ecclesiæ: sed sufficit, quod præsens sit, & possit testari, appareatque ad illuni actum esse adhibitum. Idem de testibus dixerim. Quia hi dicuntur præsentes, cum sufficienter aduertant ad id quod agitur, possintque de hoc testimonium ferre. Nec vlla alia præsentia in Tridentino requiritur. Sanchez *lib. 2. d. 39.* Gutier. *cap. 55. num. 9.* Reginal. *lib. 31. num. 182.* Filliuc. *tract. 10. cap. 6. quæs. 10.* Sylui. *in supplem. quæstion. 45. art. 5. quæsi. 9.*

[410] In Clementina *Religiosi, de priuileg.* exeommunicatione reseruata Pontifici vulnerantur Religiosi solemnizantes Matrimonia, haud habita super his speciali Parochi licentia. Monuerim tamen, quod solemnizare Matrimonia, non sit idem, quod ministrare. Quia sicut hoc solis contrahentibus competit, ita per Religiosos fieri non potest. Neque solemnizare idem est, quod, instat Parochi, contrahentibus adesse. Quia licèt præsentia Parochi iuxtà Tridentinum dici possit quædam solemnitas Matrimonij: non tamen est illa, de qua Canon præsens qui quidem de sola illa solemnitate loquitur, quæ consistit in Sacerdotali benectione, quam sponsi post Matrimonium ritè contractum solemniter in Ecclesia recipiunt. Præterea assistens Matrimonio sine licentia afficitur suspensione lata in Tridentino *ses. 24. cap. 1.* vbi sub pœna suspensionis ipso factio interdictum est Parocho, aliisque Sacerdotibus tàm Regularibus, quam sæculatibus, nè alterius Parochiæ sponsos sine proprij Parochi licentia in**[[49]]** Matrimonium coniungere, aut benedicere audeant; alioquin suspensi maneant, donec ab Ordinario illius, qui Matrimonio interesse, vel benedictionem conferre debebat, absoluantur. Quæsieris, nùm Religiosus solemnizans Matrimonia hoc tempore sine speciali facultate, vtramque Censuram excommunicationem scilicet & suspensionem incurrat? Receptiori ex sententia sola Tridentini suspensione afficitur, in quam excommunicatio Clementinæ in hac parte commutata videtur. Quia ità Sacra Congregatio declarauit: & ne

duplex pœna ob idem delictum incurratur. Sayr. *de Censur. l. 4. c. 15. n. 2.* Suar. *de Censur. d. 22. sect. 4.* Bonac. *de Matri. q. 4. pun. 6. n. 3.*

411 Contrahentes absque Parocho, & aliis testibus vbi Tridentinum viget, puniendi sunt graui pœna Ordinarij arbitrio, vti idem Tridentinum statuit At vbi Tridentinum non viget, cõtrahentes clandestine absque testibus, & forsam etiam absque proprio Sacerdote, sunt etiam arbitraria pœna plectendi, vt præscribitur *Cap. fin. de Clandest. de spons.* Et ob eiusdem Cap. decretũ sic contrahentes etiam puniuntur in eo, quod eorum proles sit illegitima, quãdo contrahunt in gradu prohibito, quãvis ignorãter. In aliquibus Diœcesibus excõmunicantur ipso fact Synoda. li excommunicatione. In Castellæ Regnis illis imponitur pœna priuationis omnium bonorum, & exilij ab his Regnis, & quod possint à parẽtibus priuari hæreditate. Sanch. *l. 3. d. 47.*

CAPVT VI.

De contractu Matrimoniali sub conditione.

412 EX conditionibus, quæ Matrimonij contractui apponi possunt, aliæ sunt necessariæ, alię turpes, alię impertinentes, aliæ imposibiles, aliæ honestæ aliæ de præterito, & aliæ de futuro. Porrò ex turpibus quædam sunt contra substãtiam & bona Matrimonij, & hæ quæ repugnant præcipuis Matrimonij bonis, id est fidelitati, & Sacramento, id est, indissolubilitati Matrimonij v. gr. Contraho tecum, si generationem prolis euites, vel donec pulchriorem inueniã. Aliæ sunt turpes non contra substantiã. & bona Matrimonij, v. gr. Contraho tecum, si mecum concubueris. Sanch. *l. 5. d.i.n. 3.* Bonac. *hic, q. 2. pu.* io. *n. 3.* & 4. Filliuc. *tr. 10. c. 4. q. 11.* singula expendo.

413 Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum ante expectationem euentus conditionis non solum in foro externo, sed etiam in interno, modo contrahentes non habaerint intentionem suspendendi consensum vsque ad conditionis euentum: tunc enim Matrimonium sub necessaria conditione celebratum, non est validum de præsenti. Quia non adest mutuus consensus de præsenti. Sicut nec est Validum, si contrahens op. ponat conditionem necessariam, credens illam esse contingentem. Quia non habet consensum de præsenti cum intendat tantummodò contrahere dependenter ab euentu illius conditionis. Conditio autem necessaria est, Duco te in vxorem, si cras Sol orietur. Nauar. *cap. 22. n. 67.* Coninch *d. 29. n. 8.* Henriq. *l. 11. c. 12. n. 4.* Victor. *de Matri. n. 260.* Sanch. *l. 5. d. 2. num. 2.* Sylui. *in supplem. q. 43. a. 1. quæsito 1. concl 5.*

414 Matrimonium subtaliqua conditione turpi celebratum, quæ sit contra Matrimonij substantiam, seu quæ tribus præcipuis bonis aduersetur, irritum est, si conditio adiungatur, vt de futuro præstanda. Quia conditio contra substantiam contractus destruit contractum. Si tamen huiusmodi conditio adhibeatur post contractum Matrimonij, non efficit illud inualidum. Quia iam valide contractum esse supponitur. Idem dixerim, quando huiusmodi conditio non adiicitur vt de futuro præstanda, sed apponitur de præterito, vel de præsenti. Vnde si quis dicat puellæ: Contraho tecum, si fornicationem commisisti, tui anxius remedij: valide statim Matrimonium contrahit, si puella fornicata sit; secus si fornicationem non commiserit. Gutier. *capit. 28. numer. 4.* Coninch *d. 29. num. 9.* Sanch. *l. 5. d. 9.* Couar. *part. 2. Epit. c. 3. §. 1. n. 9.*

[415] Conditio autem turpis, quæ non est contra Matrimonij substantiam, sicut & impossibilis adiect Matrimonio, habetur pro non apposita, Matrimoniumque validum manet, modo adsit absolutus contrahentium consensus. Secus dicendum, si consensus absolutus non adsit, & cõtrahentes hon consentiant nisi sub cõditione turpi, vel impossibili: tunc enim non est validum Matrimonium eo quod non adsit consensus de præsenti, qui ad Matrimonij validitatem est necessarius. Lessi. *libr. 2. cap. 18. numer. 122.* Sanchez *libr. 5. d. 15.* Henriq. *libr. 21. cap. 12. num. 5. 6.* Valent. *tom. 4. d. 10. quæs. 3. punct. 3.*

[416] Conditio honesta & possibilis de præsenti, vel præterito adiecta Matrimonio, illud non vitiat, nec suspendit, sed si conditio tunc est vera, verbi gratiâ, si parter tuus vult, velvoluit , est statim validum Matrimonium. Si verò est falsa, est statim irritum. Validum, inquam statim est. Quia tunc nihil deest ad Matrimonium cum adsit consensus mutuus de præsenti, si est tunc vera conditio. Coninch *d. 29. num. 8.* Sanch *l. 5. d. 6. n. 1. & 2.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 291.* Matrimonuim verò celebratum sub conditione honesta & possibili de futuro, non est validum ante conditionis euentum. Quià ea est natura conditionis ee futuro, vt suspeadat valorem contractus sub ea initi in euentum conditionis. Nauar. *cap. 22. num. 65.* Bonac *hic qu. 2. punct. 10. numer. 20.* Coninch *d. 29. n. 11.*

[417] Matrimonium contractum inter consanguineos, vel affines, vel inter alios habentes aliquod impedimentum, sub conditione, *si Papa dispensauerit,* validum est conditione impleta, seu adueniente dispensatione, Quia contrahentes sub ilia conditione non contrahunt pro tũc sed pro futuro tempore, nempe pro tempore conditionis adimpletę. quo tempore suot habiles, & nihil obstat, quominus Matrimonium perficiatur: Ergo verè perficitur tempore ilius conditionis impletæ per dispensationem. Sanch. *l. 5. d. 8. n. 10.* Coninch *d. 29. n. 18.* Couar. *p. 2. c. 3. n. 8.*

[418] Scio quosdam Doctores apud Sanch. cõtrarium asseruisse de sponsalibus: talẽ nẽpè promissionẽ esse nullã. Quia ea conditio tanquam impossibilis**[50]** reiicitur: imò huiusmodi consanguineos incurrere excommunicationem latam, in Clementina *vnica de consang.* sed crediderim, sponsalia inter eos, qui habent aliquod impedimentum dirimẽs, etiam valida esse, apposita conditione: *si Papa dispensarit. Quia.* huiusmodi sponsalia respiciunt Matrimonium licitum, nam licet de se sit prohibitum, fit licitum ex dispensatione: & sponsalia nõ ordinantut quomodocumque ad ipsum, sed vt stat sub dispensatione. atque adeò vt licitum. Et ratione conditionis suspenditur obligatio, quam inducunt, vsque ad tempus, quo impletur conditio; vnde sponsalia provt inductiua obligationis, habent tractum veluti succesiuum, quo durant, quovsque apponitur conditio, atque adeò quovsque fit licitum Matrimonium. Ponti. *l. 3. c. 15. n. 4.* Præposit. *de Matri. q. 9. dub. 3. num. 25.* Mercer. *in supplem. 3. p.q. 43. a. 3.*

[419] Porrò Sotus *in q. dist 29. q. 2. a. 3.* censuit cõditiones impertinentes haberi pro non adiectis in Matrimonio, sed nullo iure probat. Quare censuerim, Matrimonium contractum sub conditione impertinenti de futuro non esse validum, antequam verificetur conditio: validum verò esse, ea verificata, & ad impleta. Quia omnis conditio iure non improbata potest Matrimonio apponi: sed hæ conditiones impertinentes nullo iure reprobantur: Ergo possunt validè apponi. Conditio autem impertinens est si quis dicat: Duco te in vxorem, si agnouero te bene morigeratam, vel Pulchram ab aliis existimari. Sanch. *l. 5. d. 18.* Gutier. *c. 82. n. 31.* Bonac. *de matrim. q. 2. pun. 10. n. 24.*

[420] In conscientiæ foro standum est intentioni contrahentis Matrimonium sub conditione qualiscumque illa sit, id est, quamvis Ecclesia iudicet verum esse Matrimonium, quando

conditio est necessaria, turpis, aut impossibilis: præsumit enim minimè defuisse consensum, huiusmodi conditionibus adiectis. Vnde si contrahens noluit inire Matrimonium, nisi eueniente conditione, non erit Matrimonium antè illius euentum; & si nunquam euenire possit, quia impossibilis est, nunquam erit Matrimonium. Quia Matrimonium nullatenus esse potest absque consensu. Quando autem dubius est animus apponentis conditionem, standum est præsumptioni fori externi, & reiecta conditione, iudicandum erit Matrimonium esse quando Ecclesia sic iudicat. In dubio autem pro vtroque soro, pro Matrimonio est iudicandum. Filliuc. *tr. 10. n. 136.* Syluest. *v. Matrimonium 3. q. 2.* Sanch. *l. 5. d. 1. n. 4.* Couat. *p. 2. c. 3. §. 2.* Plura de conditionibus apud Sanchez *toto l. 5.*

CAPVT VII.

De petitione, ac redditione coniugalis Debiti.

421 ACtus coningalis ex se est licitus, Fide edocente potestque absque omni culpa exerceri. Quia est actus virtutis iustitiæ, cum reddatur coniugi debitum ex pacto matrimoniali cõtractum. Vnde ipse matrimonialis actus in gratia exercitus debitisque vestitus circumstantiis, est merit rius sicut in cæteris bonis actibus iusti contingit. D. Tho. *2. 2. q. 153. a. 2.* Sylui. *ibi* Sanch. *l. 9. d. 1. n. 2. & 3.* Ponti. *l. 10. c. 1.*

422 Tenentur sibi inuicem debitum reddere, æquali iure. 1. Cor. *7. Vxori vir debitum reddat.* similiter & vxor viro. Ideò æqualiter peccant vir & fœmina negantes debitum alteri coniugi petenti, siuè expresse per verba, siue interpretatiue alicuius signi id innuentis expressione. Negatio autem debiti peccatumest mortale regulariter. Quia lege iustitiæ reddendum est vnicuiquod suum est: corpus verò vxoris est viri, & è contra. D. Tho. *in 4. dist. 32. q. 1. a. 2. & 3.* Syluest. *v. Debitum* Ponti. *l. 10. c. 2.*

423 Dantur aliqui casus, quibus coniux debitum obnegando, mortaliter non delinquit. Primò, si petatur beneuolè & amicè non tanquam sibi debitum ex iustitia, sed tanquam amicitiæ quoddam coniugale Symbolum. Sccundò, quando alter remisse, ac friuole petit: aut rogatur facilè acquiescit. Tertiò, si rarò coniux abneget debitum, vel si petitum non statim reddatur, sed per breue aliquod differtur spatium. Similiter si cõiux frequentius petat, quam pat sit; hæc tamen intelligo, modo non sit incontinentiæ periculum, vel grauis morbi in petente. Nauar. *c. 16. n. 24.* Henriq. *l. 11. c. 15. n. 7.* Rodrig. *in su. c. 242.* Reginal. *l. 31. n. 282.* Filliuc. *tr. 10. c. 9.* Diana *p. 5. tr. 5. resol. 14. & tr. 14. resol. 36.*

424 Pactum non petendi, nec reddendi debitum mutuo coniugum assensu initum validum est. Quia nulli irrogatur iniutia: & sicut possunt coniuges se mutuo voto ad id ligare, ita possũt mutuo pacto. At potest coniux vterque licitè id pactum remittere. Quia omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur: cum ergò mutuo consensu id conuentum sit, nec Deo sit obligata ea continentia: poterit mutua voluntate id pactum dissolui. Nauar. *c. 12. n. 59.* Henriq. *l. 11. c. 15. n. 8.* Rodrig. *to. 1. sum. 243. nu. 14.* Ast si alter coniux nolit pactum remittere, sed illi stare, non tenetur alter reddere: quia non debitum, nam per pactum ius acquisiuit, vt liber sit ab ea obligatione. Si tamen coniux videret alterum pacti initi pœnitere, adeóque ad venerem propensum esse, vt negata sibi copula, probabiliter existimet incontinentia maculandũ: teneretur reddere non ex iustitia, sed

ex charitate, ad subueniendum periculo ruinæ coniuiugis Elig. Bassæ *v. Debitum coniug. 1. n. 3.*

425 Præterea excusat à reditione debiti animæ periculum, v. gr. si aliqua circumstantia vsum Matrimonij illicitum redderet. Item excusat vitæ periculum, vel notabilis infirmitatis, quamvis in coniuge petente incontinentiæ adesset periculũ. Quia obligatio reddendi debitum, intelligitur, salua sanitate & ordine naturæ, seu salua subiecti consistentia. Vnde ob hanc causam excusatur coniux febri laborans, vel statim post prandiũ, vel si petens laprosus sit, aut morbo gal. lico laboret alterque sit sanus, & Medicorum iudicio grauis infectionis adsit periculum; & hoc intellige, modo ante Matrimonium sanus nesciuerit, alterum huiusmodi morbis infectum: nã si sciuerit, tenetur reddere. Quia per Matrimo. nij contractum ad hoc se obligauit. Item excusatur fœmina à reddendo, quæ iudicio Medicorum non potest prolem viuam edere, & ex hoc imminet sibi periculum vitæ ex partus difficultate. Posset tamen hæc fœmina reddere de**[51]** bitum, imò & petere ad vitandum in se, vel in coniuge incontinentiæ periculum, postposito graui mortis periculo, quod certum omninò non est. Sanch *l. 9. d. 6. nu. 8.* Sa *v. Debitum, n. 15.* Reginal *l. 31. n. 283.* Sotus *in 4. dist. 32. q. 1. a. 1.* Bonac. *de Matri. q. 4. pan. 1. n. 4.* Graf. *p. 1. l. 2. c. 83.* Rodrig. *to. 1. sum c. 242.*

426 Per se loquendo non tenetur coniux debitum reddere alteri coniugi petenti tempore furoris vel ebrietatis. Quia furiosus vel ebrius humano modo non petit. Per accidens autem fieri potest, vt coniux ei reddere teneatur, verbi gratiâ, si ebrius alioquin expleturus sit libidinem modo illicito. At vir mentis compos peccabit reddendo debitum vxori amenti, cum adsit periculum abortus, & enecandi fœtum in vtero, si ipsa concipiat. Si autem vxor sit sui compos, vir autem amens, licebit reddere viro amenti. Quia periculum prolis potest à fœmina præcaueri Reginal. *l. 31. n. 347.* Sa *v. Debitum, n. 16.* Henriq. *l. 11. c. 15. n. 10.* Sanch. *l. 9. d. 23.*

427 A reddendo debito excusatur coniux ex coëũdi impotentia. Quia impossibilium non est obligatio. Peccatum verò esset mortale, de industria huiusmodi procurare impotentiã. Quia notabilem proximo coniunctam habet iniuriã. Hoc autem verum, non tantum cum quis sciẽter se reddit impotentem modo illicito, vt per crebras pollutiones, aut ad aIias accessum; sed etiã cum scienter modo licito, vt per notabilem in vigiliis, vel ieiuniis excessum. At culpa vacat coniux se bona fide extenuans honestis studiis, & seruans Ecclesiæ ieiunia, aliáve ex deuotione moderata. Quia per hæc efficietur minus potens, non tamen impotens ad reddendum. Vndè maritus iure iustitiæ non tenetur calidis vti, vt potens ad copulam efficiatur: sed sufficit vt se impotentem non reddat. Aliquando enim legecharitatis ad id tenebitur, dum sine graui corporeæ salutis detrimento id potest efficere, & vxor graue incontinentiæ periculum patitur, nisi frequentius sibi coniugali copula subueniatur, similiter non licet vxori, ita se abstinentiis & vigiliis dedere, vt deformis, viroque reddatur exosa. Syluest. *verb. Debitum 2.* Sanchez *libr. 9. d. 3. numer. 2.* Reginal. *libr. 31. numer. 285.* Rosella *verb. Debitum, nu. 2.* Filliuc. *tract. 10. numer. 305.* Ponti. *lib. 10. cap. 2. num. 7. & 8.*

428 Scio, coniuges communi ex consensu posse à copula abstinere, secluso incontinentiæ periculo, nè prolem multiplicent, quam alendo non sunt, vt docent Nauar. *c. 16. n. 25.* Sanch. *l. 9. d. 15. n. 2.* Reginal. *l. 31. n. 289.* Non tamen eximitur coniux à redditione debiti alteri coniugi petenti, gratia non multiplicandi prolem. Quia ageret contra finem Matrimonij primarium qui est prolis procreatio. At mortale piaculum non esset ob eam causam debitum abnegare, quando non esset incontinentiæ periculum in altero coniuge. Quià ab aliis iustitiæ

debitis persoluendis excusat incommoditas magna, & difficultas in filiis alendis videtur esse causa sufficiens ad illum excusandum. Diana *p. 3. de Sacram. resol. 213.* Sa *v. Debitum, n. 18.*

[429] Coniux debitum potest, imò tenetur reddere alteri coniugi illicitè petenti, quãdo in exigente culpa lethalis est non ob aliquam circũstantiam tenentem se ex parte actus; sed obsolã circumstantiam personę exigentis, v. gr. si ma lo fine petat; vel ratione voti castitatis, quo est illigatus. Quia petens cum huiusmodi circumstantia, non amisit ius petendi, quamvis petat illicitè. Tamen quando vitium personale priuat coniugem iure debitum exigendi, tunc alter reddere non tenetur, sed iustè potest denegare: v. gr. si coniux affinitatem contrahat cum suo coniuge ob copulam cum eius consanguinea habitam: vel cognationem cum eo spiritualem. Quia ex quo actor perdit ius petendi, reus habet ius non debendi, negandi, & excipiendi: si verò sit incontinentiæ periculum in coniuge priuato iure petendi ob assinitatem, aut cognationem spiritualem: lege charitatis tenetur alter coniux innocens ei incommodo subuenire siue reddendo exigenti, siuè perendo. Moneo tamen, coniugem, qui affinitatem, aut spiritualem cognationem contraxit, aut voto castitatis illigatur, non posse reddere debitum alteri, nisi quando ex lege iustitię reddere aliàs adstringiturHenriq. *l. 11. c. 15. n. 8.* Syluest. *v. Ma. trimonium 8. q. 15. dicto 7.* Couar. *4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 2. n. 5.* Sanch. *l. 9. d. 6. num. 8. 13. & 14.* Coninch *d. 34. n. 28.*

[430] Mortale est, debitum reddere, quoties petens lethaliter delinquit ob aliquam ipsius actus coniugalis circumstantiam: & non solum ob solam circumstantiam personæ: v. gr. si petatur debitum in loco Sacro, vel publico, aut cum aborsus periculo. Quia sicut petitio afficitur illa praua circumstantia, ità & redditio: vtraque enim polluit locum Sacrum, aduersatur honestati, estque in tertij damnum. Petrus Soto *de Matr. lect. 16.* Sanch. *l. 9. d. 6. n. 16.*

[431] Debitum abnegandum non est petenti solum cum veniali piaculo siue ob circumstantiam personæ, siue ob circumstantiam actus, illicite petatur. Quia adest semperiusta causa excusans redditionem, videlicet, ne displiceatur petenti, ne oriantur lites, ac discordiæ inter coniuges, & ne priuetur absque culpa iure reddendi. Henriq. *libr 11. cap. 16. numer. 6.* Sanchez *lib. 9. d. 16. numer. 8.* Diana *part. 3. de Sacram. resol. 296.*

[432] Negare licet coniugale debitum ad vitandum magnum in bonis pecuniariis aut in fama detrimemum: vel ad magnam in illis commoditatem acquirendam. Vnde quoties ad familiæ gubernationem, ac rei familiaris necessitatem exigitur coniugis absentia copulæ impeditiua etiam per longum tempus, non debet censeri impedimentum irrationabile, & illicicitum. Nauar. *c. 16. n. 32.* Sotus *in 4. dist. 32. q. 1. n. 3.* Sanch. *l. 9. d. 4. n. 13.*

[433] Qui communem prolem in necessitate baptizauit, vel è Sacro leuauit fonte, quando scilicet non aderat alius qui eam dilueret: potest petere, ac reddere debitum, non obstante spirituali cognatione contracta cum coniuge. Quia æquum non est, vt aliquis subeat pœnã priuationis debiti reddendi ac petendi absque culpa, imo ex eo quod satisfecit obligationi filium diluens ne æternùm deperiret. *Cap. Ad limina 30. q. 1.* Sylui. *in supplem. quæs. 56. art. 2.* Coninch. *d. 34. n. 69.* Henriq. *l. 11. c. 28.* Valent. *to. 4. d. 4. q. 2. pun. 3.*

[434] Qui scienter seu ex malitia extrà necessitatem diluit, aut tanquam patrinus in Baptismo, vel Confirmatione tenet communem filium, aut proprium alterius coniugis, pri-**[52]**uatur exigendi debiti potestate tenetur tamen illud reddere. Sanch. *libr. 9. d 26. num. 7.* Sa *verb. Matrimonij impedimenta, num. 5.* Reginal. *l. 31. num. 291.*

[435] Coniux, qui contraxit affinitatem cum suo coniuge, adulterando cum eius consanguineo, vel consanguinea, non potest debitum petere, reddere autem tenetur. Hæc autem priuatio

debiti locum habet quamtumuis copula sit occulta antè omnem Iudicis sententiam. Coniux verò, cui debiti petitio interdicta est ratione affinitatis peccat mortaliter petendo, non obtenta dispensatione. Quia in re graui Ecclesiæ præcepto contrauenit. Henriq. *lib. 11. cap. 15. num. 11.* Candelabrum aureum *de Matrimon. 1. part. nu. 97.* Diana *part. 3. tract. de Sacram. resol. 296.* Sylui. *in supplem. quæction. 58. art 4. concl. 2. & 3.*

[436] Non impeditur à petitione debiti, qui habuit rem cum fœmina in tertio, ac quarto gradu cum sua vxore coniuncta, sibique eodem gradu affine. Quia contrarium iure præscribi probari non potest. Itaque affinitas incestu cõtracta vsque ad secundum solummodo gradum impedit debiti petitionem. Quod etiam fertur Sacram Congregationem declarasse, & merito. Quia affinitas non impedit, nec dirimit Matrimonium, nisi ob copulam ad quam ordinatur; nam est indecens inter affines: Ergo eo ipso quod ciusmodi affinitas restricta est. per Tridentinum, vt non impediat, neque dirimat Matrimonium nisi in primo, & secundo gradu: etiam censetur restricta vt non impediat petitionem copulæ nisi in eisdem gradibus. Vnde quamvis petere debitum, sit distinctum à contractu Matri, monij: eo tamen ipso quod affinitas non obstat contractui, neque obstabit debiti petitioni. Pontius *l. 7. c. 33.* citans multos. Sanchez *lib. 9. d. 27. num. 14.*

[437] Vxor non priuatur iure debitum coniugale petendi, quando per vim absolutam, & metum grauem cogitur ad copulam cum consanguineo, viri in primo, vel secundo gradu. Quià æquum non est, vt quæ caret culpa subeat pœnam priuarionis debitum petendi. Nauar. *c. 27. n. 63.* & alij.

[438] Coniux, qui post Matrimonium initum contrahit affinitatem, aut spiritualem cognationem cum suo coniuge ex ignorantia iuris vel facti inuincibili, non priuatur iure petendi debitum. Quia iura prohibent debiti petitionem, quando, affinitas, aut spiritualis cognatio scienter est contracta. Imo quamvis quis habeat scientiam legis, & facti, nescit tamen, ex huiusmodi copula cum consanguinea vxoris in primo & secundo gradu consurgere priuationem iuris petendi debitum ab vxore: iure petendi non priuatur. Quia ignorantia pœnæ sicut ab incurrenda excõmunicatione, irregularitate ex delicto, & aliis Censuris excusat. ita ab incurrenda priuatione iuris debitum petendi. Sa *v. Debitum, n. 13.* Henriq. *l. 11. c. 15.* Suar. *3. p.d. 67.* Nauar. *c. 16. n. 33. & c. 23. n. 47.* Sãch. *l. 9. d. 32.* Diana *p. 3. tr. 16. resol 12.*

[439] Qui de sui coniugij valore dubitat, non potest debitum petere antè diligentiam adhibitam in agnitione veritatis assequẽda. Quia fieri potest, vt Matrimonium sit inualidum, vndè fornicationis se periculo exponeret. Attamẽ hic tenetur coniugi alteri, petẽti debitu reddere, qui de coniugij validitate non dubitat. Quia alter est in possessione, & meliorsit possidẽtis cõditio. Bañes *2. 2. q. 62. a. 6. dub 5.* Rodrig. *to. 1. sum. c. 242. nu. 4.* Hẽriq. *l. 2. c. 6. n. 5. & 7.* Diana *p. 4. tr. 3. resol. 15.*

Et hoc mihi verum quoad redditionem non solum post adhibitam diligentiam ad assequendam veritatem, sed etiam antè illam adhibitam. Quia ex duobus malis minus est eligendum, quando alioquin perplexus quis esset vinculo peccati ad vtramque partem, siue agendo siue omittendo agere. At minus malum est, reddere, quam non reddere cum illud opponatur virtuti castitatis, hoc autem iustitiæ.

[440] Verùm qui post adhibitam diligentiam ad assequendam veritatem, adhuc dubius manet de sui coniugij bona fide initi validitate: potest non solum reddere, sed etiam petere debitum. Quia coniux adhibita sufficienti diligentia, inuincibili ignotantia laborat, quæ à piaculo excusat: & non obstante dubio speculatiuo de valore Matrimonij, potest practicè

iudicare sibi ilio vti licere, cum pro se stet possessio. Quando vero vterque coniux dubitar de valore coniugij bona fide contracti, neuter potest petere, nec reddere ante diligentiam sufficientem adhibitam. Quia vterque se fornicationis periculo exponeret: post diligentem verò inquisitionem vterque potest petere, & reddere. Coninch. *d. 34. n. 105.* Filliuc. *tr. 10. n. 343.* Bonac. *de Matr q. 4. pu. 4. n. 6.* Valẽt. *to. 4. d. 10. q. 6. pun. 2.*

[441] Qui verò mala fide Matrimonium contraxit, dubitans de aliquo impedimento dirimente, nõ petest debitum petere. Quia nullum ad id ius acquisiuit per Matrimonium cum huiusmodi dubio contractum, cum possessio mala fide incepta ius non tribuat. Tamen tenetur reddere coniugi petenti, qui bona fide contraxit, nec dubitat de Matrimonij valore. Quia cum hic ius ad copulam acquisiuit, non potest suo iure spoliari ob malam fidem alterius, donec constet, irritum esse coniugiũ. Quando verò coniux vterque mala fide contraxit, dubius de aliquo im. pedimento dirimente, neuter potest petere, aut reddere. Sanch *l. 2. d. 42. n. 2.* Coninch *d. 34. n. 101.* Henriq. *l. 11. c. 6. n. 5.*

[442] Qui probabiliter opinatur Matrimonium à se bona fide initum, esse nullum, non potest dehitum petere, sed non opinati id reddere tenetur. Si tamen pro validicate, & nullitate Matrimonij opinionem probabilem coniux habeat, tunc potest petere, & reddere. Quia potest sequi opinionem probabilem probabiliori relicta. Reginald. *l. 31. n. 301.* Sanch. *l. 2. d. 44. n. 4.* ex D. Tho. *in supplem. q. 55. a. 9.*

[443] Non potest petere, nec reddere debitum coniux, qui moraliter certus est, Matrimonium suum esse nuIlũ. Qula ex parte sua cognoscit coniugem alterum non suum, quod est malum intrinsecè. Et hoc verum existimo, quam vis Matrimonium contractum sit bona fide ab altero coniuge, & compellatur ab Ecclesia per excommunicationem, & etiãsi grauissima sequantur scandala, incommoda, & vitæ periculũ. Quia cum exccmmunicatio falsa præsũptione nitatur, coram Deo non ligat. Et quia si contrarium assereretur, sequere. tur, fornicationem aliquando esse licitam, videlicet, propter famæ, vel vitæ periculum. At hoc dicere erroneum est, cum sit mala intrinsecè fornicatio. Coninch *d. 34. num. 96.* Nauar. *c. 16. n. 39.* Sanch. *l. 2. d. 39. n. 5. & 7.* Sylui. *in supplem. q. 45. art. 4. quæstiunc. 5.* Scio. Molfesium *in sum.* **[53]** *to 1. sum. tr. 4. c. 14. n. 90.* & alios asseruisse contrariam sententiam probabilitatem habere: nem pe fœminam teneri reddere debitum viro impedimentum dirimens ignoranti, si non reddens per illum sit occidenda Quia cum vir bona fide nitatur, vtitur iure suo petendo debitum, & illa fornicatio erit materialis: & mulier magis tenetur non facere alteri apertam iniuriam quam periculum fornicationis materialis vitare. At sententiam hanc reiicio, quia contrarium definitur *in Cap. Inquisitioni, de sent. ex communic.* & illam erroneam Sanchez citatus meritò appellat.

[444] Coniux dubitans de sui Matrimonij valore, siue post examen, siue antea, non tenetur reddere debitum in priori bimestri. Quia alter non habet ius petendi. Qui autem post bimestre nondum consummauit Matrimonium, & de eius valore dubitat: potest reddere debitum, nè vltra tempus bimestre signatum à iure, alterum coniugem detineat. Quia non tenetut cum tanto suo detrimento, vel alterius, aut Religionem ingredi, aut à redditione debiti in dubio abstinere: vnde licitè se illi materialis fornicationis pericolo exponit. Vasq. *1. 2. d. 66. a. 6. n. 33.* Salas 1. *2. tr 8. d. vni. sect. 22. n. 208.*

CAPVT VIII.

De recto Debiti coniugalis vsu.

445 VT actus matrimonialis non solum sit licitus, sed & meritorius, multæ conditiones sunt obseruandæ his indicatæ versibus:

Sit modus, & finis; sine damno, solue, cohære.
Sit locus, & tempus, tactus, ne spernito votum.

446 Primo *Modus* requiritur; ex parte enim modi, vel situs congressus coniugalis potest reddi vitiosus, cum scilicet aduersatur coniux naturali concubendi modo, qui si non seruatur rarò tamen erit mortale piaculum, modo seruetur vas naturale, & intra illud semen viri recipi valeat; plerumque tamen graue veniale est, nisi aliqua necessitas excuset: Ponti. *libr. 10. capit. 11.* Tolet. *lib. 7. cap. 24. num. 1.* Henriq *lib. 11. cap. 16. num. 6.* Coninch. *d. 34. num, 80.* ReginaI. *libr. 31. num. 335.* Sanchez *lib. 9. d. 16. num. 3.* Diana *part. 3. tr. 4. resol. 204.*

447 Contingit, coniuges mortaliter peccare, quando vase naturali dimisso, abutuntur, vel abuti volunt non naturali: Aut procurant voluntariam seminis effusionem extra copulæ coniugalis vsum legitimum: vel tali modo coëunt, ex quo sequitur voluntaria extra vas seminis profusio. Quia tunc impeditur generatio prolis. In reliquis autem, quæ coniuges in copula efficiunt, seruato legitimo vase, culpam venialem non excedunt. Quia generatio minimè impeditur. Graf *part. 1. lib. 2. cap. 82. n. 13.* Filliuc. *tr. 10. n. 329.* Sanch. *l. 9. d. 16.* Ponti. *l. 10. c. 11. n. 7.*

448 Secundo *Finis* asseruandus in vsu Matrimonij. Certè multiplex potest esse per coniuges. Generatio prolis, fuga in continentiæ, debiti redditio, significatio vnionis Christi cum Ecclesia, sanitas corporis, delectatio carnalis. Licitus ergo est actus coniugalis relatus in bonum prolis, aut in bonum fidei, nempe dum exercetur gratia prolis habendæ, aut seruaudæ fidei alteri coniugi debitum reddendo. Si finis hic in sola prole sistatur, à culpa veniali immunis non erit. Quia debet intendi proles ad caltum Dei amplificandum: aliàs enim staretur in creatura, nec bonum esset Sacramenti. Sufficeret autem ad meritum, si in ipso actu, vel habitu in Deum referatur Bonac. *de Matr. q. 4. pun. 6. n. 6.* Sanch. *l. 9. d. 8. n. 2.* Reginal. *l. 31. n. 336.* ex D. Tho. *in 4. dist. 31. q. 2. a. 1. ad. 1.*

449 Ex circumstantia finis mortalis est coniugalis actus, quando finis ipse est mortalis: vbi vero est venialis finis culpa erit venialis. Et hoc intellxerim de exigenete debitum malo fina, aut minus legitimo; reddens enim omni culpa vacat; quia praua illa circumstantia ex parte solius petentis se tenens, non inficit actum reddentis debitum ex iustitia. Quando verò fines extranei, in se tamen liciti, non sunt principalis intendo, ad quam actus coniugalis referatur, sed secundarij, & motiui applicationis ad concubitum, nulla est culpa. Syluest. *v. Debitum, q. 2D.* Antonin. *3. p. tit. 1. c. 20. §. 7.* Sanch. *l. 9. d. 8. nu. 11.*

450 Petito debiti causa sornicationis vitandæ in ipsomet petente tunc (quidem, aiunt) à culpa veniali est immunis, quando, adhibitis aliis mediis, nequit coniux carnis stimulos sedare: secus quando potest conuenienter alio modo ab incontinentia abstinere: tunc enim erit veniale. Scio, hanc limitationem aliquibus non placere, (de quo *Sect. 2.*) & merito. Quia valde anxij redderentur coniuges, præsertim qui sine spe prolis copulantur, si examinare debeant, num aliis mediis, verbi gratiâ, ieiuniis, aliisque corporis afflictionibus suæ possint incontinentiæ mederi, similiter dixerim de petitione debiti ad tuendæ, aut instaurandæ valetudinis finem: hæc enim culpa vacat, etiamsi proportionata adhunc finem alia media occurrant. Quia nulla

emergere potest inordinatio cum coniux vtatur re in se non mala ad effectum honestum, ad quem naturaliter est proportionata. Henriq. *l. 11. c. 16. num. 4.* Reginal. *l. 31. n. 338.* Rodrig. *to. 1. sum. c. 24. n. 15.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4.*

[451] Vsus coniugij ob finem voluptatis tunc est culpa lethalis, quando voluptas limites Matrimonij excedit; verbi gratiâ quando coniux ita voluptate captus ad suum accedit, vt paratus sit ad accedendum, quamvis suus non esset. Quia vere gerit animum fornicandi. In eo tamen accessu, vt sit mortale peccatum, debet adesse actualis illa praua voluntas: & habitualis ad illum non sufficeret. Quia nullus habitibus, sed actibus meretur, aut demeretur. Proindè culpa esset mortalis, si coniux in actu matrimoniali delectetur in alterius viri, aut fœmine cogitatione carnaliter dilectorum. Quia est delectatio morosa in obiecto mora, liter malo. Si tamen delectatio in nulla re turpi esset, sed in sola pulchritudine viri, aut fœminæ vt vel sic ad actum coniugalem excitetur: nullam video lethalis culpæ suspitionem. Quia delectatio in nullum obiectum turpe fertur, & ad honestum finem dirigitur. Ab hoc nihilominus coniuges periculo abstraherem. Syluest. *v. De. bitum, q. 2.* Sanch. *l. 9. d. 17. n. 6.*

[452] Accessus ad vxorem causa voluptatis, veniale non est. Quia libido illa limites Matrimonij nõ excedit, & si enim actu copula habeatur propter libidinẽ, habitu tamen refertur ad cõiugij fines,**[54]** cum à principio coniuges Matrimonium inierint propter illos fines. Verùm honestum est, delectationem capere in re, quun quis licitè potest operari; operans namque propter delectationem, operatut simul ob honestum fienem ex parte operis: licet ex parte sua, id est, operãtis propter finem delectabilẽ operetur. Hac sententia coniuges à multis venialibus excuso piaculis. Scio probabilem contratiam esse sententiam. de qua proprium Problema institutã. Ponti. *l. 2. c. 21. n. 6. & 7. & l. 10. c. 10.* Dianap 3 *tr. 4. re. sol. 216.* Sancius *in sellect. d. 23. n. 25.*

[453] Tertiò requiritur vt actus coniugalis *sine damno* geratur, id est. vt damnum vitetur, cuius conditionis defectu peccatum mortale quis potest contrahere, verbi gratiâ, quando inde aborsus periculum probabiliter timetur, vt accidit aliquando tempore coagulationis & formationis fœtus: tunc enim matrix ob delectationem aperitur; & materia nondùm perfecte coagulata profunditur. Adest etiam periculum fœtus, quando coniuges congrediuntur proxime antè partum, nam eo tempore potest fœtus haud difficile suffocari ob seminis abundantiam. Tale tamèn periculum raro est ita certum hic & nunc, vt coniuges illud sub mortali vitare teneantur. Reginal. *l. 31. n. 341.* Syluest. *v. Debitum, n. 8.* Sanch *l. 9. d. 22. num. 1.* Valent. *4. to. d. 10. q. 6. punct. 2.*

[454] Menstrui tempore accedere ad vxorem, mortale non est, sed vt plurimum veniale ob inhonestatem. & turpitudinem quæ illo reperitur in actu. Quando autem fluxus menstruus est continuus nullum peccatum eritin viro ad vxorem accedere. Quia raro posset iure suo vti, si à menstruata abstineret vxore, si autem vit fluxum seminis patiatur, non delinquit petendo. Quia semen illud generationi est ineptum, & sic proles nullum inde dãnum patietur. Henriq *l. 11. c. 15. n. 7.* Tolet. *l. 7. c. 24. n. 1.* Rodrig. *p. 1. sum. c. 142. n. 17.* Sanch. *l. 9. d. 21.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 204.*

[455] Quartò requiritur ad rectum Matrimonij vsum, vt coniugale debitum coniugi petenti reddatur, quod innuitur verbo illo *solue.* Et per hoc indicatur potestas, quam vterque habet coniux super alterius corpus: ita vt alter ex iustitia teneatur potenti reddere sub pœna mortalis piaculi, nisi causa rationabilis excuset. In præfatis satis liquide constat. Reginal. *l. 31. n. 344.* Tolet. *l. 7. c. 24. n. 2.*

[456] At cum propriè potestas, quam habet cõiux in sui coniugis corpus, sit in eius semen: ideo conari debent, vt simul seminent. Quia quamvis semen fœminæ nec actiuè nec passiue ad generationem concurrat iuxtà probabilissimam sententiam, iuuat tamen ad factum formosiorem efformandum. Vnde coniugi tardiori ad seminandum licet se tactibus præpatare ad copulam, vt possit simul cum viro seminare. At si vir postquam seminauit, se retragat ante vxoris seminationem, vxor potest se tactibus excitare, donec seminet. Quia illi tactus ad complementum coniugalis actus ordinantur. Scio quosdam hoc vxori negare, de quo *sect. 2.* Henriq *l. 11. c. 16.* Sa *v. Debitum, n. 17.* Sanch. *l. 9. d. 19.* Bonac *hic, q. 4. pun. 6. n. 14. & 15.* Caiet. *22. q. 154. a. 11. dub. 5.* Diana *p. 2. tr. 3. resol. 38.* Filliuc. *tr. 10. n. 330.*

[457] Aliquando licet viro ipsa in copula non se minare, scilicer. si vxor non seminauit, nec in vno, & altero se minandi extra vas periculi. adsit. Quia copula absq; seminatione est solũmodo quidam tactus qui licitus est oõiugibus, cessãte pollutionis periculo. Sicut enim possunt coniuges communi consensu non vacare copulæ ac generationi: eodem consensu licebit à copula in cepta desistere, vbi neutrius seminis sit dispendium. Iusta item causa non seminandi esset, ne seminatio saluti noceat: vel si coniuges sint pauperes, & prole abundent, quam alendo non sũt: vel ad sedandam concupiscentiã. Si autem fœmina iã seminarit, vel ad id excitata sit, ita vt probabile periculum seminandi adsit: lethaliter delinquet maritus data opera à copula desistẽs antè proprij seminis effusionem. Quia est peccatum contrà naturam, cum sit consũmatus coitus ex parte fœmina ex quo sequi nequit generatio; si vero è cõtrà accidat, nẽpè si viro seminãte, fœmina antè proprij seminis effusionem à copula desistatsvel data opera nitatur non seminare, mortale non esset, sed solum veniale. Quia eius semẽ ad generationẽ non desideratur. Lavm. *l. 3. sect. 4. n. 19.* Lessi. *l. 4. c. 3. n. 55.* Ponti. *l. 10. c. 11.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 204. & 227. &. p. 5. tr. 14. resol. 37.*

[458] Mulier suæ satisfacit obligationi, si vito exigẽti dedat quidem corporis vsum animum tamen ad alia conuertat, ita vt natura non excitetur. Quia eo ipso cõgressus est aptus ad generationẽ, sterilis enim, quæ certo nouit, se non seminaturam, potest actum coniugalẽ exercere, tam petẽdo quã reddẽdo: quod tamen minimè liceret, si viro seminãte requireretur, vt mulier sese ad seminationẽ excitaret. atque adeò in tllum finem teneretur cum excitatione præfatacõiugi subseruire. Vnde verisimile est coniugatam fœminã. cui venerij non placent actus, posse in reddendo debito animũ ad alia conuertere, & sic frigidam remanere. Quia semẽ fœmineum non omninò requiritur ad generationẽ: nam concitano naturæ solum requiri ad seminationẽ videtur. Attamen nó ptest mulier ita se gere, ex intẽtione generationis impediẽdæ. Præposit *in 3. p.q. 6. de bonis Matrim d. 4.*

[459] Amortali excusarim virum, qui in actu coniugali non seminat, quamvis fœmrna iam seminarit, si post fœminæ seminationẽ aduerteret, periculum sibi imminere, si seminet, quod antè couitm non aduertit. Idem assero, si fera aut hostis superueniret, vel si aduersaretur naturali honestati aliquo superueniente; tunc enim potest vir, se retrahere etiam si adsit extravas esfusionis periculum. Quia licet natura nullam seminis administrationem homini concessorit vt extrà legitimum Matrimonij congressum effũdere possit: at vt illud non effũderet intra cõgressũ illum, concessit administrationẽ in casu vrgẽtissimo, scilicet, ad vitam tuendam, ac naturali consulendũ honestati. Sãch *l. 9. d. 19. n. 6.* & alij.

[460] Quando autem Matrimonio consummato, superuenit cõiugibus impotentia intrà vas seminãdi ob morbum aliquem, ob senium viri, vel arctitudinẽ fœminæ: mullatenus licita est eis cõ. iugalis copula sed amplexus oscula, & tactus, modo periculum pollutionis non

adsit, illis tanqua vere cõiugibus permittuntur. Si verò cõsideratis omnibus circumstantiis, probabilis spes adfuerit intra vas seminandi, licitum est his coniugibus id ipsum per copulam attentare. etiãsi per accidens, ac præter eorum intentionem extrà vas semen profundatur. Quando vero **[55]** vxor semen intrà vas receptum retinere non valet, licitum est in hiloninus copula vti. Quia talis esfusio præter intentionem euenit & matrix fœminea sæpè necessarium semen attrahit ad generationem, expulso superfluo. Bonacin. *hic. qu. 4. punct. 6. numer. 17.* Henriqu. *lib. 11. cap. 16. num 7.* Sanch. *lib. 9. d. 17. num. 20. 21. & 22.* Rebel. *lib. 3. qu. 16.* Reginald. *libr. 31. num. 334.* Nauar. *cap. 22. num. 60.* Mortaliter autem peccaret fœmina statim post coitum mingens, vel quidquam aliud gerens ea intentione, vt receptum semen effundat. Quia faceret contra finem, ad quem semen est à natura institutum. Sanch, *d. 20. num. 3.* Quod si ex Bellochij *de casib. reseru. part. 2. qu. 4. num. 365.* sententia mulier mortaliter non delinquat, quia ex hoc non possit generatio impediri: posset tamen contra conscientiam delinquere. Diana *part. 5. tract. 5. resol. 15.*

[461] Quinto requiritur coniugum cohabitatio in eodem thoro, ac domo, quod innuitur verbo illo, *Cohære.* Vndè qui dimittit vxorem, & per alienas prouincias sine eius licentia, vel casu vrgenti diuagatur, in status mortalis culpæ est, nec absoluendus, donec proponat, ad vxorem redire. Quia subtrahit ei vsus Matrimonij commoditatem, cui ex iustitia obicem apponere non debet. In aliquibus tamen casibus non tenetur vxor viro cohabitare, & è contrà, verbi gratiâ, per alterutrius fornicationem: & cum alter trahit alterum ad peccandum, ità vt alter non possit se ab ipso, liberare, quin peccet: & cum alter sit infidelis, vel hæreticus, & cum vnus coniugum timet sibi infectionem leprę, vel alterius contagiosi morbi, si cum infecto coniuge cohabitet. Porrò vxor tenetur sequi virum vltro mutantem domicilium, quando nullum extat pactum in contrarium Tolet. *lib. 7. cap. 25.* Nauar. *cap. 16. num. 25.* Valent. *tom. 4. d. 10. q. 4. punct. 2.* Sanch. *lib. 9. d. 24. num. 29.*

[462] Profectò cum vxor debeat sequi viri infortunium, non per modum pœnæ, sed tanquam onus Matrimonio annexum: hinc si maritus in exilium pellatur, aut excommunicetur, vel ex causa necessaria aliò transferat domicilium, tenetur vxor illum sequi, quamvis anteà pactum fecerit, domicilium aliò non transferendum. Quandò verò tempore contracti Matrimonij vir solebat diuagari, & vxori hoc notum erat, modo vir non vagetur ex turpi aliqua causa, tenetur sequi virum. Quia censetur, se ad hoc obligari voluisse. Secùs dixerim, si fœmina ignorauit, virum solitum esse vagari, tunc enim non tenetur, eum rum suo notabili incommodo sequi. Rodrig. *tom. 1. sum. cap. 15. n. 2.* Nauar. *cap. 14. num. 10.* Reginald. *lib. 31. n. 309.* Sanch. *lib. 1. d. 41. num. 12.*

[463] Demùm in Carminibus illis *num. 107.* præmissis aliæ particulæ continentur, nempè *Locus, Tempus, Tactus, Votum.* De loco sacro, vbi non licet coniugalem copulam geri, suprà disseruimus. De tempore, quo congredi cum vxore fas non est, diximus, cum de Sacra Communione sermo processit. De tactibus, & osculis inter coniuges ad sextum Decalogi præceptum sermo redibit. Quandò verò adstricti castitatis voto coniuges petere, vel reddere possint, aut non possint, in materia de Voto dilucidabimus.

CAPVT IX.

De Diuortio ex adulterio.

464 DIuortium est *Legitima viri ab vxore, vel vxoris à viro separatio.* Et iuxtà Iurisconsultum Diuortium dicitur, vel à mentium diuersitate, vel quià in diuersas partes eunt, qui Matrimonium contrahunt. Tripliciter autem potest accipi. Primò, pro Matrimonij dissoIutione quo ad thorum, seu quoad carnalem copulam. Secundò, pro dissolutione Matrimonij quo ad thorum, & habitationem. Tertiò, pro repudio, & pro dissolutione Matrimonij quo ad vinculum. Differunt verò diuortium, & repudium, quod diuortium de sola vxore, atque adeò Matrimonio consummato dicitur: repudium autem de vxore, & de sponsa de præsenti nondum cognita. Sanch. *libr. 10. d. 1. number. 1.* Bonac. *hîc, qu. 4. punct. 5. num. 1.* Sylui. *in supplem. qu. 62.*

465 Diuortium quo ad vinculum siue repudium apud Hebræos antè Euangelium, vel licuit ex Dei dispensatione, vel quidem permissum fuit tanquam minus malum ad maiora vitanda. Apud Gentiles permissum fuit ipsorum legibus, non tamen fuit Iicitum. Quia pro iis Deus non legitur vnquam dispensasse. Post legem autem Euangelicam, nec ipsis Iudæis, nec aliis infidelibus permissum est repudium, nec per illud dirimitur Matrimonium. Quia Christus Dominus *Mat. 19.* id reprobauit. Ideóque Iudæi, & Gentiles repudiantes vxores mortaliter peccant, & cum ad Christianismum conuertuntur, si tempore infidelitatis legitimas repudiarint vxores, cogendi sunt ad illas redire, nisi casus accidat, in quo per conuersionem altetius dirimatur coniugium infidelitatis tempore contractum. Henriq. *libro. 11. capite 8. numero 13.* Sotus *in 4. d. 33. quæstion. 2. artic. 2.* Filliuc. *tract. 10. num. 363.* Sanch. *libr. 10. d. 1. numer. 9. & 10.*

466 Profectò quatuor sunt diuortij causæ, *Adulterium: Hæresis, & Apostasia: Inductio ad peccatum:* & *Sæuitia.* Sylui. *in supplem. quæstion. 62. articul. 1.*

467 In primis dissero de Adulterio. Certa fide tenendum, per adulterium Matrimoij vinculum non dissolui, sed quo ad thorum, & habitationem. Certè adulterium alterius coniugis est causa sufficiens, vt innocens possit à nocente diuertere, vt constat ex verbis Domini *Mat. 5. & 17.* idque ex Matrimonij natura. Quia fidem frangenti fides seruanda quo ad thorum, & habitationem non est.

468 Matrimonium quo ad thorum, & habitationem dissoluitur per omnes eas species luxuriæ, in quibus coniux diuidit carnem suam cum alio: & huiusmodi carnis diuisio reperitur primò in omni concubicu naturali cum alio. Quia talis concubitus est adulterium, siue simplex si coniux sit solutus: siue duplex, si cum alio coniugato accidat. Deindè sit carnis diuisio in copula contrà naturam siue Sodomitica cum mare, rel fœmina actiuè, aut passiuè, modo sit**[56]** completa. Tertiò fit carnis diuisio per copulam fœminæ cum fœmina, modò semen vnius in vas alterius medio instrumento, vel sine illo immittatur. Denique copula bestialis satis est ad diuortium Quia caro coniugis cum bestiæ carne diuiditur. Bonacin. *hîc, quæst. 4. punct. 5. num. 2.* Sanch. *libr. 10. d. 4. num. 3. & 14.* Filliuc. *tract. 10. num. 367.* Syluest. *verb. Diuorti. quæst. 7.* Santi. *in select. d. 11. num. 12.*

469 At dissolui non potest Matrimonium quo ad thorum per eas luxuriæ species, in quibus caro cum alio non diuiditur. Quia tunc non violatur perfectè Matrimonij fides. Vndè per mollitiem non dissoluitur, siuè fiat adminiculo proprio, siue alieno extrà vas naturale, vel præposterum. Item nec per oscula, amplexus, & tactus libidinosos, quamvis adfuerit animus perueniendi ad adulterium. Neque per immissionem virilis membri in vas fœmineum absque seminatione. Neque per receptionem seminis in vase absque viri adminiculo: verbi gratiâ, si matrix in balneo matrix attraheret semen à viro profusum. Neque per concubitum cum

fœmina, aut bestia mortuis, vel cum mulieris statua. Quia hæc non est propria diuisio carnis cum alio. Copula autem Sodomitica cum propria vxore inuita non est fatis ad dissolutionem. Quià per eam non diuidit vir carnem suam cum alio. Si tamen vir admonitus ab vxore desistere nollet, tunc haberet vxor iustam causam diuertendi ob inductionem ad peccatum. de quo inferius. Nauar. *consil. 1. de diuor.* Syluest. Tabie. Rosel. Caiet. apud Sanch. *l. 10. d. 1. n. 8.* Henriq. *l. 11. c. 8. num. 13.* & ipse Sanch. *num. 12.*

470 Quamvis adulterium per se sit causa sufficiens ad diuortium, in aliquibus tamen casibus verè non licet illud facere. Primò quandò vtérque adulterium patrauit, vel crimen æquiualens. Quia paria delicta mutua compensatione abolentur. Secundò, quando vir expressè, vel tacitè vxorem prostituit. siuè inuitam, siuè volentem: aut conscius adulterij vxoris non vult prohibere, cum absque suo graui incommodo possit. Non sic de vxore conscia adulterij viri; quia si positiuè consentiat, tùm compensabitur: si verò tantùm conscia sit, & non prohibeat, non est satis. Quando autem vir fuit tantummodò causa remota, & occasio adulterij vxoris, verbi gratiâ, si illam iniustè domo expellit, aut necessaria abnegat alimenta: potest ab ea diuortium agere. Tertiò, quando vxor fuit violenter oppressa, etiamsi ipsa per accidens violentiæ caudam dedisset. Si autem non per vim præcisam, sed per metum grauem cognita fuerit, posse virum ab ea diuertere, alios affirmare, alios negare scio, de quo *section. 2.* Quartò, si coniugi copuletur alter sub viri proprij specie latenter, & bona ex parte coniugis fide. Quia sicut ignorantia inuincibilis excusat à culpa, ità & à pœna. Idem asseruerim quandò vxor probabilitercredit, virum obiisse, alij nubir; Quintò denique, quando coniux innocens condonauit alteri adulterium expressè per verba, aut tacitè per signa. Quod si post reconciliationem relabatur, non releuatur condonatione facta, Quia præcedens venia ad futura delicta non trahitur. Coninch. *d. 35. num. 7.* Filliuc. *tractat. 10. num. 371. &. 372.* Henriqu. *lib. 11. cap. 17.* Reginald. *lib. 31. numer. 321.* & 322 Sanch. *l. 10.* tota *d. 15.* vbertim. Diana *p. 2. tractar. 4. resolut. 357.*

471 Vt autem coniux in foro conscientiæ sui coniugis adulterio diuortium gerere valeat, requiritur, ac sufficit notitia moraliter certa, vel suspitio violenta talis, qualis in foro externo fufficeret, ad conuincendam de adulterio vxorem, vt accidit, quando ipsa adulterium profitetur, vel quando inuenta est nuda cum nudo, vel sola cum solo in lecto, in locis secretis, latebris commodis, & fioris electis. Ex solis autem osculis, amplexibus, & c. si alia adminicula non concurrant, non fit violenta suspitio. Multò minùs sufficiunt xenia, aut verba amatoria. Sanchez *libro 10. d. 12. à numero 39.* Sa *verb. Diuortium, numero tertio,* Filliuc. *tractat. 10. numer. 388.*

472 Vt verò fiat diuortium in foro externo, requiritur, vt adulterium probetur, & sit notorium: quamuis probatio hæc pro conscientiæ foro sibi vir ius dicere potest, sublato scandalo, cum defectus probationis non sit ex culpa sua. Diana post alios *part. 3. tractat. 4. resolut. 257.*

473 Coniux innocens conscius adulterij sui coniugis potest, secluso scandalo, propria authoritace facere diuortium ab adultero, siuè delictum sit publicum, siuè occultum. Quia iure naturæ frangenti fidem, fides non est seruanda citra delictum. In foro tamen externo cogendus est redire, donec adulterium probetur. Ipse autem innocens coniux, quamvis per excommunicationem, vel præceptum à Iudice cogatur cohabitare. ex natura rei, & secluso scandalo, non tenetur obedire. Quia præceptum Superioris non obligat in conscientia, quando ex falsa præsumptione procedit. Nauar. *cap. 2. numer. 23.* Coninch *d. 35. num. 2.* Reginald. *libr. 31. 287.* Diana *part. 3. tr. 4. resol. 257.* Sylui. *in suppl. qu. 62. art. 3.*

[474] Duplici in casu tenetur maritus sub mortali facere cum vxore adultera diuortium. Primò, quandò per diuortium emendationis fructum sperat, si verò non sperat, sed potiùs maiora timet incommoda obuentura diuortij occasione, puta rixas, & cædes inter ipsum, & parentes vxoris, diuortium gerere non tenetur. Quia minimè tenetur cum tanto suo incommodo delinquentem corrigere in extrema salutis necessitate non existentero. Secondò tenetur, quando imminet scandalum, vt si ipse existimetur conscius, ac fautor delicti, nec alia ratione valeat scandalo occurrere. Vxor autem regulariter non tenetur dimittere virum in adulterio persistentem. Quia est subdita viro, & ex hoc nullum assolet scandalum obuenire: communiter enim creditur vxori viri adulterium displicere. D. Thom. *in supplem. quæst. 62. art. 2.* Sylui. *ibidem.* Sanchez *lib. 10. d. 13. num. 5. 6. & 10.* Tolet. *lib. 12. cap. 20.* Nauar. *cap. 16. num. 18.* Coninch. *d. 35. dub. 3.* Filliuc. *tractat. 10. numer. 390.*

[475] Quando autem coniux vtérque adulterium commisit, sed alter iam emendatus, potest hic petere diuortium ab altero non emendato, quandò cum admonuit, vt se corrigeret, & renuit, imò denuo fuit adulterium lapsus. Quia quando coniux emendatus monet adulterum, offert illi reconciliationem: Ergò si post monitionem non vult emendari, potest emendates**[57]** ab eo diuertere. Nauar. *lib. 4. consil. consil. 1. de diuort.* Reginald. *lib. 31. numero 321.* Henriqu, *libro 11. capite 17.* Sanchez *libr. 10. d. 7. numer. 4.*

[476] Innocens coniux antequam status alterutrius mutetur, potest, facto diuortio, adulterum cogere, vt ad se redeat. Quia sententia diuortij facta est in pœnam adulteri, & in fauorem innocentis, vndè iuri suo renuncians, potest illum in amicitiam reuocare. Ponti. *lib. 9. cap. 19. num. 3. & 4.* Diana *part. 3. tractat. 4. resolut. d. 57.* Azor. *tom. 1. libr. 13. capit. 14.* Coninch. *d. 35. dub. 2.*

[477] Nulla actio requiritur coniugi adultero, vt repetat innocentem lapsum in adulterium post latam diuortij sententiam. Quia retractandum non est, quod semel rectè fuit definitum: & sententia diuortij non fertur sub conditione in fauoiem rei, sed absolutè fertur in illius odium. Integrum tamen est Iudici, vt eos ex officio conciliet, illos cogens, quando adest scandalum, vel manifestum innocentiæ periculum Hinc fornicationi dans operam post diuortij sententiam, non tenetur admittere adulterum à se dimissum, donec per Ecclesiam compellatur. Imò nec tenetur fateri crimen coram Iudice ex officio procedente, nisi iuridice interrogatus. Reginald *libr. 31. numero 330.* Henriqu. *libr. 11. capite 17. numero 3.* Filliuc. *tractat. 10. numero 378.* Sanchez *libr. 10. d. 9. number. 30.*

[478] Verùm quando coniux innocens mutauit statum, vel quia in Religione professionem emisit, vel quia Ordine Sacro est initiate, & posteà fornicatur, non potest reddi adultero relicto, neque officio ludicis. Quia iam Monasterio, vel Ecclesiæ ius est acquisitum, quod non debet ob delictum amitti. Idem dixerim, si innocens sit fornicatus post sententiam, sed antè status mutationem. Nam si postea mutet statum, non potest compelli ad reditum cum vxore. Quia vxor priuata est omni iure, & Iudex ex officio non debet perfectiorem statum impedire. Filliuc. *tr. 10. n. 379.* Sanch. *lib. 10. d. 9. num. 35.*

[479] Quando adulterium est notorium, vel post sententiam diuortij, coniux innocens potest emittere votum simplex castitatis adultero inuito, vel ad Religionem transire, vel Sacris Ordinibus initiari. Quia coniux adulter priuatus est omni coniugali iure. Nec propterea necesse est adulterum etiam profiteri, sed potest manere in sæculo etiam absque castitatis voto. Sanch. *lib. 10. d. 11. num. 16.* Coninch *d. 35. dub. 5.* Reginald. *lib. 31. num. 326.* Bonacin. *hîc, qu. 4. punct. 5. num. 23.* Caueat tamen innocens, ne Ordines Sacros suscipiat,

(addit Bonacin.) aut Religionem ingrediatur, quandò delictum alterius coniugis est occultum. Quia fieri potest, vt non probato delicto, vxori adulteræ restituatur, aut sequatur scandalum.
480 Innocens coniux copulam sponte habens cum adultero coniuge etiam occulto, siuè petendo, siuè reddendo, modò adulterij sit conscius, censetur adulterij iniuriam condonare: ac proindè deinceps, non erit sibi integrum facere diuortium. Quia copula illa amicitiæ est actus, & caro anteà per adulterium diuisa ad vnionem restituitur, & fit vna cum innocenti caro; & hoc verum siuè copula fiat antè; vel post diuortium celebratum. Retentio autem adulteri apud innocentent censetur etiam condonatio, modo innocens sit certus de adulterio, & ipsum sit ità publicum, vt nulla possit tergiuersatione celari. Idem asseruerim, si innocens sponte, & scienter familiarem sese exhibeat adultero, colludendo, ridendo, ac comedendo cum eo: & à fortiori si oscula, & amplexusintercedant. Porrò hæc tacita condonatio solummodò præsumptione nititur, non veritate; quare si sit animus non condonandi, non erit in conscientiæ foro. In foro tamen externo præsumitur. Quia nullum ius decernit, esse condonationem. Gras. *2. part. lib. 1. cap. 12. num. 84.* Lopez *part. 1. Instruct. cap. 295.* Angles *flor. 1. part. de Matrim. quæst. 9. de diuor. artic. 1.* Sotus *in 4. d. 36. qu. vni. art. 1.* Syluest. *verb. Diuortium, qu. 9.* Filliuc. *tract. 10. num. 293.* Henriq. *lib. 11. cap. 17.*

CAPVT X.

De Diuortio ob hæresim, vel apostasiam.

481 ALtera causa diuortij iure diuino naturali, & humano Ecclesiastico est hæresis, vel apostasia à fide, in quæ alter coniux labitur. Est de fide in Tridentino *sess. 28. can. 8.* definita veritas, contrà quosdam hæreticos admittentes solam fornicationis causam ad diuortium gerendum. Est tamen inter has causas discrimen, quia ob fornicationem conceditur diuortium perpetuum ob alias autem causas nempè hæresim, inductionem ad crimina, & sæuitiam, solùm est ad tempus, quo durant. Quia causa in fornicatione est ex ipsa coniugij naturalo quod fides promissa violata fuit, cum autem hæc sit perpetua, ità & dimissio. Cæteræ autem causæ cum non sint ex coniugij natura, perpetua non sunt, ac proindè tantummodò dum ipsæ permanent, diuortium permittitur. Bellarm. *lib. 1. de Matrimon. cap. 14.* Nauar. *cap. 22. num. 21.* Sanchez *libr. 10. d. 15. numer. 2.*
482 Coniux Catholicus potest autheritate propria, imò tenetur à coniuge hæretico non resipiscenti recedere. Quia ius natura obligat proprium animæ periculum cauere. Verùm postquam accessit Ecclesiæ sententia damnans hæreticum, in pœnam admissi hæreseos criminis Ecclesia facit ius coniugi Catholico in perpetuum diuertendi ab hæretico etiam refipiscenti. Antè sententiam verò, & condemnationem hæretici tenetur Catholicus resipiscentem admittere ad coniugale consortium. Hinc coniuge hæretico iam Ecclesiæ sententia dannato, integrum est Catholico, ad Sacrum Ordinem transire, sicut & ad Religionem, votóve castitatis se adstringere in sæculo. Ipse verò hæreticus iam damnatus posset etiam ad Religionem transire, obtenta prius Catholici licentia; vel sine illa si iam ipse Catholicus sit professus, vel Ordines Sacros susceperit. Filliuc. *tractat. 10. num. 396.* Sanch. *l. 10. d. 15. num. 9.* Rodrig. *tom. 1. sum. cap. 230. num. 2.* **[58]** *concl. 2.* Ponti. *lib. 9. cap. 22. num. 3.* Diana *part. 6. tract. 7. resolut. 25.*

483 Antè sententiam de hæresi non potest compensare adulter suum delictum cum hæresi. Quia antè sententiam, non est sufficiens causa diuortij nisi ad tempus, dum scilicet non resipiscit: postquam autem est emendatus, tenetur adulter illum recipere; vndè hæreticus antè sententiam condemnatoriam potest ab adultero diuertere: non hic ab illo, nisi ad tempus. Post sententiam autem, quamvis probabile sit, vtrámque fornicationem, carnalem scilicet, & spiritualem posse compensari: receptiori ex sententia non potest hæreticus vti adulterio pro compensatione. Quia ipsi diuortium est in pœnam hæresis, & adulterium alterius hæretici pœnam. non tollit. Imò compensatio minimè datur si vtérque coniux sit in hæresim lapsus. Atque qhi hæresis non est damnatus potest diuerete à damnato, & reconciliato: hic autem minimè ab ilio nisi ad tempus, dum non resipiscit, & tenetur ad resipiscentem redire, donec condemnetur Quia in condemnato inuenitur causa sufficiens perpetui diuortij, in non condemnato autem solummodò ad tempus. Sanchez *lib. 10. d. 16. num. 3. & 4.* Syluest. *verb Diuertium, quæstion. 11. §. 14.* Henriq *l. 11. cap. 17. num. 6. & 7.* Filliuc. *tractat. 10. numero 399.* Valent. *tom. 4. d. 10. quæstion. 4. punct. 2.*

CAPVT XI.

De duobus aliis Diuortij causis, scilicet Inductione ad peccatum, ac Sæuitia.

484 OB aliud crimen à fornicatione carnali, vel spirituali non licet coniugibus diuortium gerere, si illo non pertrahat alterum ad peccandum. Vndè quantumvis coniux aliis grauissimis sceleribus deditus sit, & incorrigibilis, dummodò coniugem alterum ad delinquendum non inducat, minimè ei Iicet diuortium gerere. Propterea tertiam diuortij causam assignaui *Cap. 9.* quando coniux à coniuge ad peccandum inducitur, & est timor spiritualis ruinæ. Quia iure naturali, & diuino cuique licet tàm corporis, quàm animæ periculum præcauere. D. Thom. *in 4. dist. 39. quæstion. 1. articul. 6.*

485 Hinc iusta caufa diuortij erit, si vir sit leno suæ vxoris, vel domi admittat viros parum pudicos, qui absente marito illam sollicitent: & admonitus vir non corrigatur. Item si alter habitare nolit, nisi alter latrocinium exerceat, vel si ad præposteram venerem inducere satagat, vel si alimenta administret ex rebus furto ablatis, sciente fœmina. Henriq. *lib. 11. cap. 17. num. 7.* Nauar. *cap. 22. num. 22.* Filliuc. *tractat. 10. num. 400.*

486 Hoc diuortium ob inductionem ad peccandum, non conceditur perptuum, sed ad tempus, quo inductio illa ad peccandum durat: & proinde resipiscente coniuge ad peccatum indecente, ac serò conuerso, tenetur alter eum admittere. Vndè ratione periculi lapsus in peccatum ad hoc diuortium celebrandum, non est necessaria Iudicis sententia. Quia non est perpetuum. Henriq. *l. 11. cap. 77. num. 7.* Filliuc. *tract. 10. num. 400.* Nauar. *cap. 22. numer. 22.* Syluest. *verb. Diuortium, quæst. vltim.* Sanch. *libr. 10. d. 17.*

487 Quarta causa sufficiens ad faciendum diuortium non perpetuum est sæuitia coniugis, quando est tanta, vt absque grauis damni periculo non possit alter cum illo habitare, donec coniux sæuiens sufficienter præstet securitatis cautionem. Non solùm autem sæuitia præterita iustam exhibet causam diuerteudi, sed etiam timor futuræ sæuitiæ. Porrò huiusmodi sæuitia potest præsumi quandiù vir retinet concubinam domi, vel etiam extrà domum. Propterea

vxor potest à viro recedere, donec vir dederit sufficientem cautioneni piguoratitiam. & fideiussoriam, vel saltem iuratoriam expellendi concubinam, illámque in posterum non recipiendi. Item furor alterius coniugis, quando ita est vehemens, vt alter periculum subeat cohabitando. Vel quando vnus coningum tentauit alterum occidere. Vel quando delictum vnius potest esse alteri grauis damni causa, verbi gratiâ, quando vxor est venefica, liberorum interfectrix: vel quando timetur, vt enecet virum, est causa sufficiens. Nauar. *cap. 22. num. 22.* Filliuc. *tract. 10. numer. 402.* Sanchez *libr. 10. d. 18.* Couar. *4. Decretal part. 2. cap. 7. §. 5.* Sylui. *in supplem. q. 62. artic. 1.*

[488] Quando diuortium est absolutum. ac perpetuum ratione incorrigibilis sæuitiæ, aut furoris alterius coniugis, licet ad Religionem transitus vel ad Sacrum Ordinem ei qui sanus est, & innocens. Quia est eadem ratio, quæ in diuortio per adulterium, vel hæresim. Si verò non sit perpetuum, sed temporale, quale communiter esse solet, non licet. Quia cum diuortium perpetuum non sit, ius coniugale non est amissum, sed eius executio est temporaliter suspensa. Vndè si sanus possit habitare cum altero, non poterit transire ad Religionem. Sanch. *l. 10. d. 18. n. 47. & 48.* Nauar. *cons. 5. de diuor.* Henriq. *l. 12. cap. 5. n. 10.*

[489] Apud innocentem est educanda proles, quando culpa alterius coniugum diuortium est factum. Ab hac autem regula aliqui casus excipiuntur. Si parens innocens esset infidelis, tunc apud fidelem, quamvis in culpa fuerit, est educanda. Si mulier ad secundas transit nuptias, tunc apud patrem, etiamsi in culpa fuerit, est educanda. Si mater causam diuortio dedit, & ipsa est locuples, vir autem pauper: apud matrem soboles est alenda. Denique debet proles educari apud parentem innocentem, rei quidem expensis.

[59] *SECTIO SECVNDA.*

De Matrimonij Essentia, Dubia.

CAPVT XI.

Circà Matrimonij Essentiam.

DVBIVM I.

An Matrimonium vt est contractus naturalis solo naturæ iure institutum sit.

[490] ESt institutum solo naturæ iure ab Adamo illis verbis, quæ, Deo inspirante, protulit: *Hoc nunc os ex oss. bus meis. Gen. 2.* Quia *Mat.* 19. pro bat Christus matrimonium esse indissolubile ex verbis institutionis, dicens: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Et *ad Ephes. 3.* ait Paulus: *Propter hanc relinquet homo:* & subdit: *Sacramentum hoc magnum est.* Vbi clarè significat, ea verba ab Adamo prolata fuisse institutionis verba. Et in Tridenti. *sess. 24. initio* dicitur, matrimonium multo antè fuisse ab Adamo signatum. Sic Magist. *in 4. dist.*

26. qu. 2. memb. 2. artic. 1. D. Bonauent. *ibi. articul. 1. quæstion. 2.* Duran. *in expos. lite.* Richar. *articul. 1. quæstion. 3.* Hugo *l. 1. de Sacrament. cap. 132.* Catharin. *contrà Caiet. quæstion. 1. de matrimon.* Ledes. *2. part. 4. quæstion. 44. articul. 2.* & alij.

491 Non est solo naturæ iure institutum, sed simul institutum, & præceptum à Deo illis verbis *Gen. 1. Crescite, & mutiplicamini.* Quia tunc Deus fecit copiam illis, vt iungerentur, & mutuam corporum concessit traditionem, in quo matrimonium consistit. Et quia illis verbis intimatur potissimus matrimonij finis, qui est homiñ multiplicatio: Ergò per illud institutum est matrimonium, quo finis ille comparatur. Ità Sanch. *lib. 2. d. 4. numor. 3.* ex D. Thom. *in 4. dist. 26. quæstion. 2. articul. 2. ad 4.* Paludan. *qu. 1.* Altisiodor. Abul. Viguer. Verac. & alij apud Santium *citatum.*

492 Ego quidem vtrámque approbans sententiam probabilius adhuc putarim, matrimonium, (vt contractus quidam naturalis est,) solùm esse iure natura institutum, ac celebratum in paradiso illis Adami verbis: *Hoc nunc os ex ossibus meis.* Quia illis consensum expressit, sinè quo matrimonium constare non potest: & ideò verisimile iudico, aliis verbis similibus Euam respondisse, quibus etiam suum consensum Adamo indicaret. Mecum Basil. *l. 1. cap. 2. num. 4.* & penès ipsum. Vasq. Petrus Ledes. Valentia, & alij.

DVBIVM II.

An extiterit præceptum de matrimonio contrahendo.

493 NOn extitit præceptum de matrimonio contrahendo. Quia nulla verba in sacris huiusmodi præceptum videntur exprimere. Et quia naturalis inclinatio hominum satis erat, vt eos ad coniugia ineunda instituta ex ipso iure naturæ ineunda excitaret. Sic Medina *l. 4. de sacror. homin. contin. controu. 2.*

494 Præceptum extitit diuinum positiuum obligans ad matrimonium ineundum dum genus humanum paucis continebatur. Quia sicut ad vitam sustentandam est necessarius cibus in diuiduo, ità generatio ad speciei conseruationem: at tenetur homo se ipsum conseruare cibum sumendo; ergò & speciem generatione. Ne autem homo ab hac obligatione resiliret, operæ pretium fuit pręcepto diuino illigari. Ità Sanch. *libr. 2. d. 3. numer. 1.* ex D. Thom. *in 4. dist. 26. quæstion. 1. artitul. 2. in corp.* quem omnes sequuntur.

495 Certissimum est extitisse de matrimonio contrahendo præceptum, vel diuinum positiuum, illis verbis contentum: *Crescite, & multiplicamini. Gen. 1.* vt Valentia *d. 10. quæstion. 1. punct. 4.* & Coninch *d. 15. dub. 1.* testantur. Vel solùm naturale ab ipsamet ratione naturæ ortum, vt docuêre Basil. *l. 1. cap. 4. num. 2.* & Vasq. *d. 1. de matrimon. cap. 3.* Vel diuinum, & naturale simul, vt Becan. *capite 44. quæstion. 3.* & Rebel. *lib. 2. quæst. 2. num. 3.* putauerunt. Vndè primam sententiam omninò improbabilem esse reor.

DVBIVM III.

An nunc existat, de contrahendo matrimonio præceptum.

[496] NOn extat. Quia reuocatum fuit antè diluuium, vel in lege Euangelica à Christo Domino, cum non possit cum Virginitate, quam consulit ipse consistere. Sic Castro *cont. hæres. verb. Virginitas. D.* Bonauent. *in 4. dist. 26. artitul. 1. quæstion. 3.* Richard. *ibi. articul. 3. quæstion. 3.* Alex. de Neuo *rubr. de sponsal. numer. 20.*

[497] Extat nunc præceptum. Quia præcepta naturalia non extinguntur, necessitate ablata, licèt pro tunc non obligent. Cessauit igitur obligatio præcepti de contrahendo matrimonio, cum hoc solùm obliget, si adsit genus humanum propagandi necessitas, qualis initio mundi, & **[60]** post diluuium fuit: quæ cum cessauerrit, cessauit etiam præcepti obligatio. Ità Basilius *l. 1. cap. 4. num. 8.* Cornejo *d. 1. de matrimon. dub. 9.* Petr. Ledes. *de matrimon. quæstion. 41. articul. 1. dub. 1.* Palaus *d. 2. punct. 1. numer. 5.* Trull. *libr. 7. capite 3. à numero 1.* Leand. *tractat. 9. d. 3. quæstion. 5.*

[498] Existimo nunc extare, extiturúmque matrimonij præceptum vsque ad mandi finem. Quia hoc est præceptum naturale: huiusmodi autem præcepta non extinguntur cessante necessitate, licèt pro tunc minimè obligent, vt constat in eleemosynæ pręcepto. Et quia Christus Dominus nulla præcepta naturalia abrogauit, sed tantùm ceremonialia per legem nouam: præceptum autem matrimonij naturale est. Quare olim cum exiguus erat hominum grex, singulos obligat: nunc autem, hominibus multiplicatis, tantùm obligat Rempublicam in communi, vt necessitate occorrenti subditos compellat, vt ex D. Thoma *in 4. dist. 26. qu. 1.* didici.

DVBIVM IV.

An deficientibus hominibus aliis, superstites solummodò Religiosi teneantur matrimonium contrahere.

[499] NOn tenentur. Quia si huiusmodi casus accideret, iam certum esse mundi finem instare: vndè necessarium non esset à Religiosis contrahi coniugia, vt per ipsos genus humanum instauraretur. Sic Basil. *libr. 1. capit. 4. num. 11.* citans Richardum, Vasquium, Durandum, & Petrum Ledes. Henriq. *l. 11. de matrim. cap. 1.* Rebel. *lib. 2. qu. 3. numer. 4.*

[500] Tenentur quidem. Quia præceptum matrimonij naturale est vrgenti necessitate obligans. tunc autem maximè vrget; nec seclusa Dei reuelatione finem mundi adesse constare poterit. Ità Sanch. *lib. 2. d. 3. num. 4.* citans Sotum. Angl. Viuald. Barthol. à Ledes. Vegam, & Ludouic. Lopez, Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. d. 22.*

[501] Si finis mundi certo instaret, certóque constaret. Deum velle mundum perire, nullatenus Religiosi (imò nec alij) tenerentur, inire coniugia; quia inaniter ad eius conseruationem conarentur. At si de mundi dubium esset interitu, nec de Dei decreto constaret, etiam Religiosi tenerentut coniugia inire, vt orbis exitium impedire curarent. Fateor, posse & nunc occurrere casum, in quo aliquis Religiosus teneretur matrimonium contrahere: vt quando sequerentur seditiones, & bella, nisi Principis filius vxorem duceret. Hoc autem non esset ex vi præcepti matrimonij, quod solummodò ratione multiplicandæ speciei, obligat: sed ratione præcepti scandalum vitandi.

DVBIVM V.

An Matirmonium in lege natureæ ac lege veteri fuerit Sacrametum.

502 SAcramentum fuit. Quia erat rei sacræ signum. Sic Petr. de Soto *de matrimon. lect. 2.* §. *De institutione.* Castro *lib. 11. verb. Nuptiæ, hær. 3.* Alens. *part. 4. quæstion. 1. num. 2.* Phigi. *contr. 10.*

503 Nec fuit Sacramentum, nec gratiam contulit, sed nudus naturalis contractùs. Quia Florentinum *decreto de Sacra.* numerat matrimonium inter Sacramenta nouæ legis, & hæc à Sacramentis veteris legis distinguit, quod gratiam conferant, quam illa minimè conferebant. Et Tridentinum *sess. 24. can. 1.* dicit, matrimonium esse Sacramentum nouæ legis à Christo Domino institutum. Ità Sotus *in 4. dist. 26. quæstion. 1. articul. 1. & 2.* Ledes. *2. part. 4. quæstion. 44. articul. 2.* Bellarm *lib. 1. de matrim. cap. 5.* Henriq. *lib. 11. cap. 2. num. 1. lit. V,* Petr. Ledes. *cum aliis qu. 32. de matrim. art. 2.* Sanch. *l. 2. d. 7. tum. 2.*

504 Hanc sententiam veram omninò, primamque falsam, imò parum tutam esse crediderim. Potest tamen dici fuisse Sacramentum largè, & impropriè; quia aliquo modo coniunctio, rem Christi Domini cum Ecclesia figurabat: & licet gratiam gratum facientem non conferebat, potest asseri contulisse aliquod gratiæ genus; siquidem hoc præstabat, vt actus ille coniugalis licitus existeret.

CAPVT XII.

Circà quidditatem, & institutionem Matrimonij, vt Sacramentum est.

DVBIVM VI.

An Matrimonium fuerit, institutum à Christo Domino Sacramentum illis verbis: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Mat. 19.

505 COnstat de fide, in lege Euangelica matrimonium eleuatum esse à Christo Domino, vt sit Sacramentum: quandonam verò, dissident Doctores. Igitur institutum non fuit, aut eleuatum Sacramentum. *Math. 19.* illis verbis: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Quia eleuatum iam fuerat *Ioa. 2.* dum Christus Dominus Nuptiis interfuit. Sic Viguer. *l. institut. cap. 16. §. 7. ver. 1.* Ledes. *2. part. 4. qu. 44. artic. 2.* Vel in primo suæ incarnationes instanti. Sic**[61]** Guido *in Enchirid. tr. 1. c. 1.* Vel quia prorsus est certum, quo tempore fuerit à Christo Domino eleuatum. Sic Basil. *lib. 1. cap. 6. num. 1.*

[506] Fuit eleuatum in Sacramentum, cum Christus Dominus illa verba protulit; *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Quia de fide est, Dominum Matrimonium in Sacramentum eleuasse; at nullibi ità probabiliter apparet, quam eo tempore, quo ex professo sermonem de matrimonio habuit: ergò. Ità vtérque Sotus, Henriq. Viuald. Palat. Veracr. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. *lib. 2. d. 4. num. 5.* Rebel. *lib. 2. q. 3. num. 9.* Bassæus, *verb. Matrimonium, 2. num. 5.* Villalob. *tract. 12. diffic. 5. num. 2.* Machad. *lib. 3. part. 1. tract. 8. decum. 2. num. 4.* Palaus *d. 2. punct. 1. num. 6.* Trul. *lib. 7. cap. 3. dub. 2. num. 2.*

[507] Dixerim matrimonium approbatum quidem fuisse à Domino in Nuptiis Canæ, *Ioa. 2.* institutum verò, seu eleuatum in verum nouæ legis Sacramentum, cum Christus Dominus *Mat. 19.* id commendauit, eiúsque inseparabilitatem præcepit fatus: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.*

DVBIVM VII.

An post legem Euangelicam matrimonium infidelium sit Sacramentum.

[508] SAcramentum est. Quia sic appellatur *Cap. Gaudemus, de diuort.* Sic Adrian, *in 4. qu. 5. de matrimon. §. Ad rationes.* Estius *in 4. dist. 26. §. 6.* & nonulli apud ipsum.

[509] Non est Sacramentum. Quia cum Baptismus Sacramentorum ianua sit, vt definit Florentinum *decreto de Sacr. Baptis.* infideles Sacramenti sunt incapaces. Ità Abul. *1. Reg. 8. qu. 42.* Sotus *in 4. dist. 26. qu. 2. artic. 3. ad 4.* Veracr. *part. 3. spec. artic. 35.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 59. art. 2. dub. 1.* Sanch. *lib. 2. d. 8. num. 2.* Basil. *lib. 2. cap. 6. num. 4.* Vasq. *d. 2. de matrim. cap. 10. num. 11.*

[510] Certissimum prorsus est, non esse Sacramentum, sed solummodò verum contractum obligantem eos. Nam cum infideles careant Baptismo cuiusvis Sacramenti sunt incapaces. At celebrando huiusmodi contractum non peccant, cum ad propagationem naturæ humanæ sit ordinatum, & in concupiscentiæ remedium: Ergò vt quid licitum eos obligat. Quare præfato *Cap. Gaudemus* appellatur Sacramentum largè, & impropriè, in quantum aliquomodo vnionem Christi cum Ecclesia designat, licet impropriè, quia fide carent.

DVBIVM VIII.

An Matrimonium fidelis cum infideli contractum ex Pontificis dispensatione sit aliqua ex parte, Sacramentum.

[511] SAcramentum est ex parte fidelis solius. Quia ille solus est Sacramenti capax. Sic Sotus *in 4. dist. 26. quæstion. 2. artic. 3.* Cathari. *opusc de matrimon. quæstion. 1.* Echius *hom. 73. de Sacram.* Bonacin. *qu. 2. de matrim. punct. 2. numer. 3.*

512 Nulla ex parte est Sacramentum. Quia in hoc casu altera pars est incapax Sacramenti: sed sic est, quod hoc Sacramentum est vnicum in duobus, sicut est in ambobus vnicus, & integer contractus: Ergò si in vno nequit esse Sacramentum, nec in alio. Ità Sanch. *lib. 2. d. 8. num. 2.* Vasq. *d. 2. de matrimon. cap. 4. numer. 20.* Leand. *tractat. 9. d. 4. quæstion. 5.* Henriq. *lib. 11. cap. 2. & lib. 12. cap. 13. num. 3.* Angl. *part. 1. de matrimon. quæstion. 12. articul. i. dub. 1.* Coninch *d. 24. numer. 24.* Reginald. *lib. 32. num. 2.* & alij.

513 Hanc eligo sententiam, quia matrimonium in vtróque coniuge est vnum numero Sacramentum, sicut est vnum numero matrimonium: Ergò si in vno non est Sacramentum, nec erit in altero.

DVBIVM IX.

An Matrimonium Infidelium casu quo ambo Baptismo diluantur fiat, Sacramentum.

514 NOn fit Sacramentum. Quia non potest fieri Sacramentum, quando infideles suscipiunt actu Baptismum: nam cum Baptismus subiectum reddat aptum ad aliud Sacramentum suscipiendum, prius tempore suscipi debet ab infidelibus, vt habiles sint ad hoc, & ad alia Sacramenta suscipienda. Nec potest fieri Sacramentum post Baptismum: quia nequit dari sacramentum matrimonij absque materia, & forma: At hæc nequeunt dari post Baptismum: Ergò. Minor probatur, quia materia, & forma matrimonij sacramenti est primus contractus, vel prima traditio potestatis in coningum corpus: sed post Baptismum non datur primus contractus, nec prima traditio, sed ad summum renouatio, aut approbatio eorum: Ergò. Sic Vasq. *tom. 2. in 3. part. d. 128. cap. 5. & tom. 4. d. 2. de matrimon. cap. 10.* Coninch *d. 14. num. 25.* Hurtad. *d. 3. diffic. 16.* Basil. *lib. 1. cap. 9. num. 8. & 9.* Albiz *in manuscrip. tract. de matrimon. d. 2. dub. 2.* Cornejo *d. 1. de matrimon. dub. vltim.* Diana *part. 3. tractat. 4. resolut. 253. & 255.* Palaus *d. 2. punct. 2. num. 14.* Bauni. *tractat. 12. qu. 8. de matrimon.*

515 Est sacramentum, gratiamque confert. Quia statim, ac infideles baptizantur, matrimonimn illud vnionem Christi Domini cum Ecclesia repræsentat, cum in Christi fide contractum perseueret, efficitúrque indissolubile saltem vt matrimonium ratum fidelium. Ergò statim ac baptizantur, efficitur sacramentum. Ità D. Thom. *in 4. dist. 39. qu. vni. art. 2. ad 1.* dicit enim, matrimonium infidelium esse sacramentum non actu, quia non contrahunt in fide Ecclesiæ, sed habitu: Ergò, sentit Angelicus Doctor, statim ab baptizantur effici sacramentum: aliàs frustra esset potentia illa, quæ ad actum non reduceretur. Paludan. *in 4. dist. 26. quæstion. 4. articul. 3. num. 25.* Deza *ibi. quæstion. 1. articul. 4. ad 5.* Argenti. *dist. 39. quæst. 1. artic. 1. ad 1.*

[62] Vega *lib. 4. sum. casu. 113.* Sanch. *libr. 2. d. 9. num. 5.*

516 Hæc mihi sententia magis arridet. In cuius confirmationem asseruerim esse nouum matrimonium, nouúmque vinculum non omninò, sed in quantum prius matrimonium, quod erat contractus naturalis prophanus, & solubilis, efficitur insolubilis, sacer, ac repræsentans vnionem Christicum Ecclesia: sicut in Tridentino *sess. 24. can. 1.* dicitur, Christum Dominum instituisse in lege noua matrimoniuro, cum tamen iam institutum esset; quia illud vt esset Sacramentum indissolubile, euexit.

DVBIVM X.

An inter fideles possit celebrari matrimontum, quod non sit Sacramentum.

517 POtest quidem. Quia potest quis (quamuis non licitè) contrahere matrimonium sine formali, vel virtuali intentione faciendi, quod agit Ecclesia, quo in casu, licet illud matrimonium non fit Sacramentum defectu intentionis; est tamen validum in ratione contractus, ita vt contrahens nequeat alteri nubere. Sicut is, qui vellet assumere Ordinem Sacrum, non autem obligari castitatis voto, maneret Ordine insignitus, non autem voto illigatus. Sic Vasq. *tom 3. in 3. part. d. 138.* Rebel. *libr. 2. qu. 5. concl. 1.* Basil. *lib. 1. cap. 9. num. 3.* citans Scotum, Besoliss & Almain. Hurtad. *d. 3. diffic. 19.* Villalob. *tract. 13. diffic. 6.* Diana *part. 3. tractat. 4. resol. 255.*

518 Minimè potest. Quia Christus Dominus fidelium matrimonium instituit in Sacramentum. Ergò ex Christi institutione hæc duo sunt inseparabilia: Impossibile ergò erit inueniri inter fideles ratio matrimonij sine ratione Sacramenti. Ità Sanch. *lib. 2. d. 10. num. 6.* Suar. *tom. 1. de Sacrament. qu. 64. art. 10. d. 15. section. 2.* Petr. de Ledes. *qu. 42. artic. 1. dub. 7.* Coninch. *d. 24. num. 22.* Layman. *tract. 10. part. 2. cap. 2. n. 2.* Cornejo *d. 1. dub. vltim.* Luisi. Turri. *in sum. part. 2. cap. 94. dub. 10.*

519 Quid sentiam expono. Si ea intentio non suscipiendi Sacramentum procedat ex errore, quo credat quis, matrimonium Sacramentum non esse, intendat tamen facere, quod fideles per matrimonium efficiunt, verum erit matrimonij Sacramentum; quia hic error non excludit debitam intentionem, Si autem ea voluntas sit vera intentio separandi quantum in ipsis est rationem Sacramenti à matrimonio, & celebrandi merum contractum naturalem: non erit Sacramentum intentionis defectu: attamen nec validum matrimonium erit in ratione contractus; quia ex Christi institutione inseparabile est à contractu matrimonij esse Sacramenti: vndè intentio non conficiendi Sacramentum repugnat intentioni legitimæ faciendi matrimonium, vt est contractus: sicut è contrà qui intenderet facere Sacramentum matrimonij, non autem contractum, nihil efficeret; quia ex Christi Domini institutione hæc duo sunt inseparabiliter coniuncta, & ità se mutuo ponunt, ac destruunt. Vndè non est simile quod de ordine innuitur. Nam id votum non est iure diuino annexum ordini inseparabiliter, vt est matrimonij contractui esse Sacramenti: sed tantùm ex statuto Ecclesiæ, quæ circà Sacramentorum substantiam nil potest immutare.

DVBIVM XI.

An Matrimonium sit vnicum Sacramentum.

520 ESt vnicus contractus, sed duo Sacramenta. Quia iuxtà numerum suscipientium, qui sunt duo, multiplicantur. Sic aliqui Neoterici apud Petrum de Ledes. *quæstion. 42. art. 1. dub. 3. ad 3.* Vel sunt duo Sacramenta partialia, & vnum totale, sicut contingit in duplici Eucharistiæ specie: Et hoc dicit ex aliorum sententia Ledesma non esse omninò improbabile.

521 Est vnicum Sacramentum. Quia licet ibi sint plura materialiter, & in genere entis: at est vnicum signum repræsentans vnicam Christi Domini vnionem cum Ecclesia, & vnica materia, & forma: ac neutra per se hoc repræsentat. Ità Petr. de Ledes. *citatus,* & alij, quos refert. Henriq. *lib. 11. cap. 2. num. 1.* Sanch. *l. 2. d. 10. numer. 5.*

522 Hoc mihi certum. Quia cum in matrimonio vnica adsit materia, & forma, longe aliter contingit in Eucharistiæ speciebus, quæuis enim per se sua ex materia, ac forma constat, habétque veram signi rationem, gratiàmque confert.

DVBIVM XII.

An verba, seu signa, quibus consesus exprimitur, sint sibi inuicem materia, & forma Sacramenti Matrimonij.

523 NOn sunt. Quia consensus necessariò debet hîc formę munus gerere. vt verba determinet ac perficiat, quæ quidem eo secluso nihil efficerent. Ergò verba non sunt sibi inuicem forma, & materia Sacramenti Matrimonij. Sic Maior. *in 4. dist. 26. q. 1.* Vel si malis, verba esse materiam, necessariò contrahentium consensus debet formæ munus obire. Quia consensus per verba informantur. Sic Gloss. *ad Cap. Tua. de sponsal.* Abbas *ibi. n. 10.* Præpos. *fine.* Neuo *n. 25.* Syluest. *v. Matrimonium, 1. q. 1.* Nauar. *c. 22. n. 20.* Capreol. *in 4. dist. 26. qu. vni. art. 3. ad 7.* Deza *ibi. qu. 1. art 3. notab. 2.*

524 Sunt equidem veiba, aut signa, quibus consensus exprimitar sibi inuicem materia, & forma secundùm diuersas rationes; in verbis enim contrahentium est expressio mutuæ traditionis, qua quilibet tradit alteri sui corporis potestatem: & secundùm hoc dicuntur materia; & expressio mutuæ accepcationis, qua quilibet acceptat tradicionem sibi per alterum factum: & secundùm hoc dicuntur forma. Quia traditio illa imperfecta est inefficax, donec acceptetur, & accedente acceptatione perficitur, ac determinatur matrimoniũ:**[63]** Ergò vtráque verba sunt materia, quatenus important traditionem, & sic per sequentia determinantur: & sunt forma, in quantum important acceptationem: & sic inuicem determinant. Ità Sanchez *l. 2. d 5. num. 6.* Sotus *in 4. dist. 1. qu. 1. art. 6.* Bellarmin. *lib. 1. de matr. cap. 6.* Suar. *tom. 1. de Sacram. q. 6. art. 8. d. 2. sect. 1.* Lud. Lop. *part. 2. instruct. cap. 35.* Petr. de Ledes. *de matrim. qu. 42. art. 1. dub. 4. concl. 7.* Manuel *to. 1. sum. cap. 216. num. 3.*

525 Idem asseruerim, missis quinque aliis sententiis. Quia hoc pacto saluatur, hoc Sacramentum, sicut alia, constare rebus tanquam materia: rebus inquam, vel propriè, vel proportione quadam: & verbis tanquam forma. Quia ea mutua traditio verbis facta, provt est quid informe, nec suum sortitur effectum, donec mutua acceptatio accedat, nec perficitur nisi per illam: dicitur res. At acceptatio quia complet, & perficit, dicitur verba. Mecum videtur esse D. Thom. *in 4. dist. 26. qu. 2. art 1.* Nam in solutione *ad 1.* dicit, verba coniugum esse formam: *& ad 2.* actus coniugum esse materiam. Vbi clarè per actus intelligit eadem verba, quæ paulò antè dixerat, esse formam: nulli enim alij actus coniugum præter verba requiruntur ad hoc Sacramentum perficiendum.

DVBIVM XIII.

An contrahentes ipsi sint Sacramenti Matrimonij Ministri.

526 NOn sunt contrahentis Matrimonij Ministri, sed Sacerdos, in quantum est Sacramentum, ita vt antè Tridentinum, clandestinum matrimonium legitimum fuerit sine Parocho, non autem Sacramentum. Quia actio Sacramentalis est sacra: ergò ministrum Sacrum, & formam Sacram requirit, ne contractus purè ciuilis, & prophanus existat. Sic Canus *lib. 8. de locis cap. 5.* Auctor. Enchirid. Conc. Coloni. §. *De Ministro* Petr. de Ledes. *de matr. qu. 42. art. 1. dub. 4. concl. 4.* addens, antè Tridentinum hoc fuisse probabile, secus post illud.

527 Non est Sacerdos Minister Sacramenti Matrimonij, sed ipsi contrahentes. Quia cum matrimonium sit contractus, nec illius naturam Christus mutauerit. sed tantùm eleuarit ad esse Sacramenti: sequitur aliorum contractuum naturam, nempè vt ipsi contrahentes suis consensibus se ligent, nec alius præter ipsosmet contractum efficiat. Et quia verba Parochi non sunt de essentia matrimonij, sed iis omninò omissis, matrimonium constat: Ergò Parochus nullomodò est Minister: hic enim necessariò proferre debet verba aliqua, quibus Sacramentum conficiat. Ità Basil. *lib. 1. cap. 8. à num. 1. ad 7.* Vasq. *tom. 4. d. 3. de matrimon. cap. 4. num. 41.* Bellar. *lib. 1. de matrim. cap. 6. 7. & 8.* Suar. *num. 7. de Sacr. d. 16. sect. 1.* Henriqu. *lib. 11. cap. 2. num. 7.* Coninch *d. 24. num. 34.* Rebel. *lib. 2. qu. 4. sect. 2. num. 6.* Hurtad *d. 3. diffic. 22.* Diana *part. 3. tr. 4. resol. 254.* & alij.

528 Omninò teneo, nunquam Parochum fuisse, nec post Tridentinum esse Sacramenti Matrimonij Ministrum: & ità antè Tridentinum clandestinum matrimonium fuisse verum Sa cramentum. Quia ante Tridentiuum matrimonia clandestina erant vera, & rata, vt definit ipsum Concilium *sess. 24. cap. 1.* ergò, & vera Sacramenta; ideò enim *Cap. Quantò, de diuort.* infidelium matrimonium non appellatur *ratum,* quia Sacramentum non est.

DVBIVM XIV.

An qui contrahunt in mortali coniugium, perpetrent, duo lethilia erimina, vnum suscipiendo, alterum administrando Sacramentum.

529 COniuges peccato lethali affecti celebrantes matrimonium duplex piaculum lethale committunt, vnum, quia Sacramẽtum indignè suscipiunt: alterum, quatenus ministrant Sacramentum. Quia ministrantesin mortali Sacramentum, ex officio, & tanquam Ministri ad id deputati lethaliter delinquunt: sed huiusmodi sunt coniuges: ergò. Sic Nauar. *Cap. 1. §. Sacerdos, num. 10. de pœnit. d. 6. in solut. ad 5.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 42. articul. 3.* Suar. *tom. 1. de Sacrament. d. 16. section. 4.* probabilem hanc partem esse docet.

530 Non perpetrant duplex lethale piaculum. Quia non sunt coniuges Ministri consecrati ad id munus: sed solùm illis concessum est necessitate quadam, quia oportuit, materiam, & formam in ipso contractu constitui: contractus autem fieri non poterat nisi per contra

hentium consensus: vndè solùm Ministri con secrati lethaliter delinquunt, si culpa lethali affecti ministrent. Ità Paludan. *in 4. dist. 5. qu. 2. num. 22.* Sanchez *lib. 2. de. 6. numer. 4.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. num. 87.* Ioann. de la Cruz, Layman. Sot. Villalob. Gutier. Hered quos citat, & sequitur Diana *3. part. tractat. 4. resolut. 199.* Bonacin. *qu. 1. punct. 4.* Henriqu. *lib. 11. capite 2. numero 7.*

[531] Idem affirmo. Quia licèt contrahentes sint instrumenta Christi Domini ad gratiam contrahendam: & instrumentum debet esse causæ principali conforme; at quatenus administrant, nouum piaculum non perpetrant eo quod ad id munus non sunt ministri consecrati; vndè solummodò quatenus suscipiunt in mortali Sacramentum mortali crimine defœdantur.

DVBIVM XV.

An peccet lethaliter Sacerdos, matrimonio in mortali assistens.

[532] PEccat lethaliter. Quia est Minister consecratus, ac deputatus ad conficiendum matrimonij Sacramentum: At certum est, ministrantem scienter Sacramentum in mortali, mortaliter delinquere: Ergò Sacerdos assistens matrimonio lethaliter peccat. Sic Canus, Estius, Syluius, quos memorat. Leand. *tractat. 9. dist. 4. quæstion. 12.*

[533] Lethaliter non peccat. Quia non est Mi-**[64]**nister consiciens Sacramentum, quo quidem munere solummodò contrahenter funguntur, de quo suprà. Ità Henriq. Suar. Ludouic. Lop. quos refert, & sequitur Sanch. *lib. 2. d. 6. nu. 5.* Bonac. Ledes. apud Leandrum citatum, quos ipse sequitur Trul. *lib. 7. cap. 3. dub. 6. numer. 4.* Vega. *lib. 6. sum. casu 117.*

[534] Cum his opinor colligens, non delinquere Sacerdotem benedictionem impertierido coniugibus; quia non est Sacramentum, sed Sacramentale quoddam.

DVBIVM XVI.

An Matrimonium possit validè inter absentes per procuratorem celebrari post Tridentinum.

[535] MAtrimonium contractum per procuratotem coram Parocho, & testibus post Tridentinum, validum non est. Quia ideò olim matrimonium per procuratorem valebat, nam sufficiebat ad illud mutuus consensus nudus, vt patet ex *l. sufficit, ff. de sponsal.* vbi Iurisconsultus cum prærmisisset, sufficere nudum consensum ad Sponsalia, hinc intulit: *Denique constat, absentem absenti desponderi posse.* Vbi Glossa *verb. Constat,* idem intulit in matrimonio: sed hodie satis non est nudus consensus, sed debet esse coram Parocho, & testibus per Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* Ergò cessat matrimonium inter absentes. Et quia Tridentinum pro forma petit, vt Parochus præsens sit consensui contrahentium, & aliter matrimonium irritat: quoties autem requiritur præsentia pro forma, non impletur per procuratorem, *l. Obligari §. Tutor statim. ff. de author. & consen. tutor.* Sic Barthol. de Ledes.

de matrimon. dub 18. asserens ideò huiusmodi matrimonium correctum esse *Cap. finali, de procurato, in 6.*

536 Matrimonium contractum per procuratorem coram Parocho, & testibus etiam post Tridentinum valet, nec correctum *Cap. finali* est. Quia sic fert praxis totius Ecclesiæ, passim enim post Tridentinum matrimonia per procuratorem celebrantur: essétque intolerabilis error in Ecclesia, tot matrimonia irrita consentire. Et quia finis Tridentini irritantis coniugia clandestina est, (vt constat ex *Cap. 1. in proœm.*) vt notum sit Ecclesiæ matrimonium, probarique possit; ne aliud publicè, aliud occultè celebretur: sed quando celebratur per procuratorem coram Parocho, & testibus, satisfit huic fini: id enim constat Ecclesiæ, ac probari potest, sicut quilibet alius contractus gestus per procuratorem sufficienter probatur, itavt contrahens in foro externo cogatur illi stare. Ità Sanchez *lib. 2. d. 11. num. 20.* Henriqu. *lib. 11. cap. 2. num. 2. & lit. B,* vbi oppositum dicit errorem. Petr. Ledes. *qu. 42. art. 1. diffic. 7.* Basil. *lib. 1. cap. 10. num. 1.* asserens, id esse notum, nec vlla probatione egere. Palaus *d. 2. punct. 9. num. 8. & 9.* Bauni *tractat. 12. quæstion. 4. de matrimon. dicto 1.* Trul. *libr. 7. capite 3. dubio 7. numero 2.* Leand. *tract. 9. d. 4. quæstion. 13.*

537 Hoc certum omninò reor, oppositámque sententiam minimè (Barthol. de Ledesma viri doctissimi venia) hand posse sustineri. Legendus Sanchez citatus nostram sententiam mirabili roborans eruditione.

DVBIVM XVII.

An Matrimonium inter absentes possit per Epistolas celebrari.

538 MInimè celebrari potest. Quia cum post Tridentinum necessarium sit consensum coram Parocho, ac testibus præstari, & quando alter recipit literas, licèt coram Parocho, ac testibus consentiat, non sit sufficiens ad matrimonium, donec alter conscius acceptet: non videtur, quo pacto vtriúsque consensus possit coram Parocho, & testibus media Epistola præstari; procurator enim potestatem habet acceptandi, Epistola autem minimè. Sic Petr. de Ledes. *quæstion. 45. art. 3. dub. vltim ad 1.* Manuel *tom. 1. sum. capite 216. numero 1. & capite 220. numero 3.* Inclinat Veracr. *append. ad specul. dub 3.*

539 Potest per Epistolas validè contrahi. Quia etiam per Epistolam, sicut per procuratorem potest quis proprium consensum coram Parocho, & testibus exponere. ipséque consensus est sufficiens absentis coniugis acceptatio. Ita Sanch *lib. 1. d. 12. num. 3.* citans Nauar. Matien. Henriq. Perez, Molin. & Vegam. Coninch *d. 24. num. 9.* Bonacin *quæstion. 2. punct. 5. num. 1.* Villalob. *tractat. 13. diffic. 9.* Diana *part. 3. tractat. 4. resol. 150.* Palaus *d. 2. punct. 9. num. 11.*

540 Idem affirmo nitens rationibus, quibus proximo Problemate probaui, matrimonium per procuratorem initum validum esse; non enim iuris correctio absque necessitate inducenda est: & iure antiquo constat, matrimonium per Epistolam celebratum validum fuisse, *l. Mulierem, ff. de ritu nuptiar. l. Sufficit, ff. de sponsal.* Amplius autem id exponam, explicans quonammodò, celebrato per Epistolam matrimonio, possit vtriúsque consensus coram Parocho, & testibus præstari si Epistolam immittens, scribat se non solùm facere sui corporis

traditionem: sed ex tunc traditionem per alterum sibi faciendam acceptare; tunc enim si, Epistola lecta coram Parocho, & testibus, alter consentiat, iam vtriúsque traditio, & acceptatio sic coram eodem Parocho, & testibus. Vel si recipiens Epistolam, rescribat mittenti se accepisse literas, in quibus ipsum in coniugem eam velle certior facta est, & similiter se eum in coniugem velle profiretur. Tunc quidem si huiusmodi Epistola rescripta lecta coram Parocho, & testibus recipiens coram illis consentiat, iam mutua acceptatio, & traditio constat Parocho, ac testibus: quia illa Epistola continet traditionem rescribentis, & acceptationem traditionis factæ à priori mittente: & prior mittens se tradit, & acceptat coram Parocho, & testibus.

[65] DVBIVM XVIII.

An Matrimonium inter absentes celebratum per procuratorem, vel per Epistolas & validum etiam in ratione Sacramenti.

541 VAlet in ratione contractus, sed non valet in ratione Sacramenti. Quia nullum Sacramentum inter absentes conferri potest, eo quod verba requirantur pro forma. Sic Caiet. *Opusc. de matr. qu. 1.* Bassol. *in. 4. dist. 27. qu. 1.* Victor. *de matr. n. 124.* Viguer. *instit. cap. 16. §. 7. ver. 4.* Canus *de locis, lib. 8. c. 5.* Esti. *in 4. dist. 19. §. 5.* Sylu. *in 3. p.c. q 42. art. 2.* existimans, verba Sacerdotis tanquam Ministri esse necessaria ad matrimonij essentiam.

542 Valet etiam in ratione Sacramenti. Quia huiu modi matrimonium verum est, ratum, & indissolubile: ergò est Sacramentum. Consequentiam probo ex *Cap. Quanto, de diuort.* vbi habetur, ideò matrimonium Christianorum esse indissolubile, quia est Sacramentum. Ità Sanch. *lib. 2. d. 11. num. 27.* citans viginti Doctores. Valent. *tom. 4. d. 10. qu. 1. punct. 6.* Basil. *lib. 1. cap. 10. num. 3.* Diana *part. 3. tract. 4. resolut. 250.* Bonac. *qu. 2. punct. 5. num. 3.* Trul. *lib. 7. c. 3. dub. 7. num. 9.* & alij.

543 Hoc longè verius puto. Quia matrimonium huiusmodi est validum, & legitimum in ratione contractus naturalis, vt oppositæ sententiæ Auctores fatentur: Ergò etiam erit validum in ratione Sacramenti; quia Christus Dominus in nullo mutauit contractus matrimonij naturami, sed solùm euexit illam ad rationem Sacramenti. Porrò in huiusmodi contractu datur vera materia, vera forma, & intentio Ministri, nempè contralientium intendentium Sacramentum gerere, & recipere: ergo datur verum Sacramentum.

DVBIVM XIX.

An vt matrimonium contractum per pro curatorem sit validum, necessarium sit, dari ei potestatem, vel commissionem coram Parobo, & testibus.

544 NEcessarium est. Quia solemnitas requisita ad aliquem actum est necessaria ad dandam commissionem agendi illum actum. Vndè prohibente statuto donationem fieri absque quinque testibus, censetur prohibitum mandatum donandi absque illis, *l. Oratio, ff. de sponsal.* ex qua Barthol. & alij colligunt, prohibito aliquo, censeri prohibitum omne id, per quod ad illud peruenitur: Ergò cum Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* exigat præsentiam Parochi, & testium ad matrimonij valorem, eadem solemnitas desiderabitur ad0 valorem mandati illud contrahendi. Sic Riminald. *consil. 467. num. 78. vol. 4.* & probabilem esse hanc doctrinam innuit Sanch. *citandus.*

545 Non est necessarium, sed satis est, vt procurator nomine absends matrimonium coram Parocho, & testibus ineat. Quia Tridentinum illa *sess. 24. cap. 1.* Solùm irritar matrimonium, quandò ipsemet contractus non celebratur coram Parocho, ac testibus: sed mandatum contrahendi non est ipse matrimonij contractus: Ergò non requirit eandem solemnitatem, aliàs decretum maximè correctorium valdè extendendum esset. Et quia praxis totius Ecclesię habet, vt post Tridentinum contrahatur matrimonium per procuratorem: & nunquam audiui: huinsmodi solemnitatem in mandato dando procuratori asseruari. Ità Sanch, *l. 2. d. 11. n. 23.* Palaus *d. 2. pun. 9. n. 3.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 250.* Machad. *lib. 3. part. 1. tract. 8. docum. 4. numer. 3.* Leand. *tract. 9. d. 4. qu. 17.*

546 Eiusdem sum mentis. Quia si voluisset Tridentinum illud mandatum absque ea soleamitate annullare expresfisset quidem, *l. Item apud Labeonem, §. Ait prætor, ff. de iureiur. &. Cap. Ad audientiam, de renunciat.* Vndè omninò improbo Riminaldi doctrinam, eámque approbari ex *l. Oratio ff. de sponsalibus,* mordicus abnegarim.

DVBIVM XX.

An in matrimonio inter absentes inito sint, Ministri ipsi contrahentes, & eorum verba forma.

547 NOn sunt contrahentes, sed ipse procurator Minister est, eiúsque verba forma existunt. Quia procurator omninò vices gerit absenti, præstans consesum, & acceptationem. Sic Bassol. *in 4. dist. 26. q. vni. a. 2.* Scot. *ibi. q. vni. §. de Ministro.* Supplem. Gabri. *dist. 9. qu. vni. artic. 1. in 2. notab.* Bonacin. *quæstion. 2. punct. 5. num. 12.*

548 Non procurator, sed contrahentes ipsi sunt Ministri, & recipiunt in se Sacramentum: & expressiones consensuum ipsorum, quatenus innotescunt per procuratorem, sunt materia, & forma: procurator autem est conditio, sine qua non. Quia hoc est vniuocè matrimonium cum eo, quod per propriam personam contrahitur: non enim est duplex matrimonij Sacramentum: Ergò eandem materiam, formam, ac Ministrum habet. Ità Sanch. *l. 2. d. 11. num. 28.* Basil. *lib. 1. cap. 10. num. 6.* Henriq. *lib. 11. cap. 2. n. 7.* Petr. Ledes. *qu. 42. 1. diffic. 7.* Trul. *lib. 7. cap. 3. dub. 7. num. 11.*

549

Hoc mihi longè probabilius. Quia vbi sunt materia, & forma Sacramentum recipitur: cum ergo matrimonium non recipiatur in procuratore, sed in principalibus contrahentibus, in ipsis erunt materia, & forma, & ipsi gerent se Sacramenti Ministros. Annotarim verò, queisnam prolatis verbis debeat procurator suum

munus obire: *Recipio te in vxorem nomine Antonij:* vel *Antonius te, mediante me, recipit in vxorem.* Cui sponsa respondebit: *Ego, te mediante, duco Antonium.*

[66] DVBIVM XXI.

An Procurator in mortali existens, peccet, lethaliter matrimonium alterius nomine contrahendo.

550 MOrtaliter delinquit. Quia Minister est Sacramenti perficierdi. Sic Basil. *in 4. dist. 26. q. vni. a. 2.* Scot. *ibi. q vni.* Suppl. Gabriel. *dist. 9. q. vni. a. 2.* Innuit Basil. *l. 1. c. 8. num. 11. & c. 10. n. 6.* & Bonac. *q. 2. pun. 5. nu. 12. cum* solùm abneget, procuratorem esse Ministrum consecratum ad id munus, seu ad ipsum pertinere ex officio hoc ministrare Sacramentum.

551 Non delinquit mortaliter. Quià, vt vidimus, probabilius longè est, procuratorem haud esse huius Sacramenti Ministrum. Imò dato quod Minister esset, minimè piaculum perpetraret; quia non est ad hoc munus consecratus. Ità Cornejo *d. 1. dub. 5.* Sanch. *lib 2. d. 11. n. 29.* Henriq. *l. 11. c. 2. Petr.* Ledes. *qu. 42. art. 1. dub. 7. ad 4.*

552 Cum his assero, procuratorem peccato lethali infectum minimè delinquere. Sic contrahens alterius nomine; quia nec recipit in se Sacramentum, nec ministrat.

DVBIVM XXII.

An qui procuratori mandatum dedit ad contrahendum, debeat in gratia existere eo tempore, quo credit matrimonium à procuratore celebrandum.

553 NOn tenetur sub lethali piaculo in gratia esse. Quia mittens ferè prorsus ignorat, quonam tempore procurator illud munus obibit. Sic Sotus, & Ludou. Lopez, apud Sanchez *lib. 2. d. 11. num. 30.*

554 Mittens procuratorem tenetur sub lethali esse in gratia eo tempore, quo verisimile est, fore, vt procurator ipsius nomine contrahat. Quia tunc Sacramentum recipit, quod nefas est in peccato recipere. Ità Medina *l. 1. sum. c. 19. §. 13.* Petr. de Ledes. *a. 1. ante solut. ad. 7.* Cornejo *d. 1. de matr. dub. 5. n. 3. & 4.* Sanch. *citatus.* Basil. *l. 1. c. 10. n. 6.* Henriq. Rebel. Gutier. & alij, apud Bonac. *q. 2. pun. 5. n. 13.*

555 Hæc communis sententia est. Et quamvis primæ sententiæ Doctores excusent ab hac culpa mittentem, quando prorsus ignorat, quo tempore matrimonium celebrandum sit, quod difficile absens potest agnoscere ob casus dilationis, qui contingere assolent: verum nec tunc excusari reor; quia Sacramenti susceptio obligat ad debitam dispositionem sub culpa lethali, Vndè vel tenetur procuratorem non immittere, vel toto eo tempore dispositus esse, quo ille probabiliter est contracturs.

DVBIVM XXIII.

An contrah ntes per procuratorem debeant postmodum inter se matrimonium inire, seu irritum ratificare, vt fiat tunc Sacramentum. quod anteà non fuerat.

556 DEbent quidem. Quia matrimonium per procuratorem initum esto verum, & ratum sit, at non est Sacramentum. Nam quãvis Sacramento Pœnitentiæ quatenus est quoddã iudicium, non repugnet geri in absentia, repugnat tamen eo quod est sacramentum. Ergò similiter repugnabit matrimonio, vt Sacramentum est. Vndè vt Sacramentum fiat necessariũ est, rursum ratificari. Sic Caiet. & Petr. de Ledes. apud Sanchez *lib. 2. d. 11. num. 26. & 31.*

557 Non debent necessariò iterare, vel ratificare inter se coniugium. Quia matrimonium per procuratorem contractum verè est Sacramentum. Matrimonium enim vt contractus, & vt Sacramentum est idem numero, & realiter: & tantum differt penès diuersos respectus; vt enim respicit vinculum contrahentium, dicitur contractus: vt autem eleuatur à Deo ad representandam vnionem Christi Domini cum Ecclesia dicitur Sacramentum. Ergo vtròque modo debet habere eandem materiam, & formam, & causas agentes. Vndè si potest, vt contractus per procuratorem celebrari, poterit etiam vt Sacramentum. Igitur hoc ex capite non debet necessariò ratificari. Ità Henriq. *l. 11.* c. *2. num. 2.* Manuel *tom. 1. sum. c. 216. n. 1. & c. 220. num. 3.* Vega *l. 4. sum. casu 264.* Cordu. *l. 1. quæstionar. qu. 25.* Sanch. citat.

558 Verùm hoc, si necessitas spectetur, quo ex capite falsam primam sententiam prorsus existimo. At optime faciunt contrahentes per procuratorem, si postmodum ipsimet iterùm matrimonium ineant, ad tollendos solummodò scrupulos, qui possunt circà persistentiam consensus oboriri. Certè quam vis cætera Sacramenta repeti nequeant, eadem materia manẽte: hoc tamen est in matrimonio specdiale: nam cum sit contractus, eiúsque naturam, & conditiones retineat, potest eo ex capite, quo con tractus est, cæterorum more sæpiùs iterari: prudenter autem hoc in casu itera bitur, ne fortè prior consensus fuerit reuocatus.

CAPVT XIII.

Circà Matrimonij Indissolubilitatem.

DVBIVM XXIV.

An Matrimonium tam ratum, quam consummatum ex iure naturali indissolubile existat.

559 MAtrimonium non solùm iure diuino, sed etiam iura naturali est indissolubile. Quia**[67]** matrimonium ex se, & ex intentione, naturæ ordinatur ad prolis educationem non solum ad breue tempus, sed per totam prolis vitam: Ergò matrimonium ex natura sua debet vsque ad vitæ terminum indissolubile perdurare. Sic D. Thom. *cont. gent. cap. 122.* Scot. *dist. 26.*

quæs. vni Vasq. *d. 2. de matr. cap. 7.* Bellarm. *lib. 1. de matr. cap. 12.* Hurtad. *d. 8. diffic. 2.* Basil. *lib. 1. c. 12. & 13.* Filliuc. *tract. 12. num. 33. Duna. p. 8. tract. 1. resol. 26.*

560 Matrimonio indissolubilitas competit ex iure diuino, minime autem ex iure naturæ Quia ius naturæ semper manet immotum, & idem est apud omnes, & omni tc̃poie: sed antè legé Euangelicam poterat per repudium dissolui etiam consũmatum: & post legem Euangelicam potest etiã dissolui, quando est contractum in infidelitate, & alter coniux ad fidem conuertitut: Ergo signum est eius indissolubilitatem naturalem non esse. Ita Sanchez *lib. 2. d. 13. num. 7.* Medina *libr. 5. de cœlib. capit. 72. 88. & 89.* Coninch *d. 26. dub. 2.* Quibus addendi viginti sex Doctores à Sancio citati.

561 Huic sententiæ pronus adhæreo. Quia si considerare libeat matrimonium, vt est in naturæ ossicium, ad Sobolem propagandam: Ægrè potest reddi ratio, cur marito ob coniugis sterilitatem non liceat eam dimittere, aut aliam ducere; si vt est in remedium contra fornicationem institutum: cur vxor perpetuo morbo laborans quæ: huic malo remedium non adhibet, non poterit dimitti? Ergo ad aliam rationem huius omnimodæ indissolubilitatis est recurrendum.

DVBIVM XXV.

An veteri in lege matrimonium dissoluebatur, per repudij libellum.

562 NOn dissoluebatur in lege veteri matrimonium per libellum repudij. Quia constat, solùm impunè geri permissum illis fuisse, ad grauius malum vitandum, vt libellum repudij darent vxori: Iuxta quam sententiam peccabant Iudæi vxores dimittendo, & matrimonium non dissoluebatur. Sic Magister *in 4. dist. 33.* quem sequitur Bonauent. & alij.

563 Licitum fuit Iudæis, vxores dimittere, &, dato repudij libello verè matrimonium dissoluebatur, poterántque aliam ducere vxorem. Quia id innumeris cunstat experimentis: nec legimus ob iustum iuxta eorum morem repudij datum libellum, aut fuisse punitione, aut correptione graui quidem affectos. Ita D. Tho. Scot. Durand & Palud. *in 4. dist. 33.* Becan. *c. 47. q. 2.* Sanch. *lib 10. d. 1.* Basil. *lib. 7. c. 50.* Hurtad. *d. 8. diffic. 15.* Bauni. *q. 14. dicto 4.*

564 Hoc longè probabilius. Addiderim non solum propter adulterium licuisse Iudæis vxores dimittere, vt putat Tertul. *lib. 4. cont. Marcio.* sed & ob quameumque rem turpem, vt ob morbum contagiosum, vel ob simile aIiud, quod matrimonium præcessisset; & fortè etiam ob alias causas matrimonio contrarias etiamsi cõiugio superuenissent, vt si mulier venefica esset, aut liberorum interfectrix, vt Becanus an notat. Porrò in lege Euangelica matrimonium consummatum minimè dissolui potest, nec per hæresim, nec ob aliam causam, superstiteque alio coniuge, potest quis nuptias transire ad alias, Tridentino asserente *sess. 24. can. 5. &. 7.* Quia matrimonium Christianorum est signũ coniunctionis Chtisti Domini cum Ecclesia *Ephes.* at hæc est indissolubilis. Ergo & matrimonium. Vnde expungenda prorsus Caietani *ad cap. 19. Matt.* & Catherini *lib. 5. annot. 1. in comment. Caiet.* & Græcorum sententia asserentium posse aliqua ex causa nostra coniugia dissolui, coniugésque ad alia matrimonia transire.

DVBIVM XXVI.

An Pontifex possit in matrimonio rato dispensare, vt soluto eius vinculo, valeant liberé coniuges, aliud inire coniugium.

[565] NOn potest. Quia matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & indissolubile: Ergo nequit per Pontificem dissolui. Pontifex enim nequit auferre id, quod est de alicuius definitione, cum sit de eius essentia. Et quia si posset dispensare in rato, posset etiam in consummato, cum tantum accidentaliter differant, sicut res oparans, & non operans. Et quia Pontifex nequit dispensare contra ius naturale & diuinum. nec in Sacramentis; hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, Sic Bonauent. Sotus vterque, & alij viginti nouem Doctores, quos pro hac parte citat Sanch. *l. 2. d. 14. num. 1.* Basil. *lib. 9. cap. 3. a num. 3.* Valent. *d. 10. quæst. 1. punct. 7.* Becan. *cap. 47. q. 4. n. 3.* Palaus *d. 3. punct. 2. §. 2. num. 3.* Merat. *de matrim. d. 6.*

[566] Potest matrimonium ratum non consummatum Pontificia authoritate dissolui. Quia in dubiis sententiæ Superiorum standum est, *Cap.* Ad aures, *de temp. Ordin & Cap. Quid culpatur, 23. q. 2.* & maximè Pontificis, cui totius Ecclesiæ: regimen incumbit, cui ideò magis Spiritus sanctus assistit: sed vaiij Pontifices dispensarunt, nam D. Antonin. *p. 3. tit. 1. cap. 21. §. 3.* affirmat se vidisse Bullas Martini V. & Eugenij IV. qui dispensarunt: & Nauar, *in sum. c. 22. num. 21.* refert ter, velquater ad petitionem suam Paulum III. & Pium IV. dispensasse: & Caiet. *in opusc. tom. 1. tract. 28. quæs. vni.* asserit, suo tempore sæpè Pontifices dispensasse: & Henriq. *lib 11. cap. 8. num. 11. & liter. F,* affirmat Gregorium XIII. vnica die cum vndecim dispensasse: & negari non potest quin saltem res sit dubia cum pro hac sententia adsint multi, ac graues Doctores, ac aptæ rationes: Ergo hoc in dubio standum est Pontificum sententiæ, qui sæpe dispensarunt. Ita Sanchez *vbisupra.* quinquaginta referens. Vasq. *lib. 2. d. 165. cap. 7.* Bonac. *q. 2. punct. 11. num 4.* Rebel. *lib. 2. qu. 15. n. 4.* Coninch. *d. 26. num. 33.* Reginal. *lib. 31. num. 38.* Villalob. *tract. 13. diffic. 11. numer. 2.* Laym. *tract. 10. part. 3. cap. 5. numer. 2.* Filliuc. *tract. 11. nu. 5.* Hurtad. *d. 8. diffic. 3.* Cornejo *tract. 6. d. 6. dub. 4.*

[567]**[68]** Ego quidem primam sententiam speculatiuè probabiliorem, secundam verò in praxi existimarim. Hanc teneo asserens Pontificis potestatem quantum licet, esse extendendam, in iis præsertim casibus, qui Ecclesiæ sunt vtiles. Cre. do enim firmiter Christum Dominum, qui in necessariis non deficit, suo Vicario contulisse plenam potestatem ad ea, quæ: bono Ecclesiæ regimini sunt necessaria: sed potestas dispensandi in matrimonio rato erat valde necessaria in Ecclesia: sæpè enim eueniet, vt matrimonio rato dissoluto multa scandala cessent: quod frequentius contingebat ante Tridentinum, cum multi clam cum vna, & ante consummationem publicè cum alia contrahebant, & Ecclesia cum non iudicet de occultis compellebat ad posterius matrimonium inualidum, vnde hi absque remedio manebant. Ergo credendum est, Christum Dominum huiusmodi potestatem suo Vicario contuisse.

DVBIVM XXVII.

An desideretur causa, vt valeat Pontificis rato in matrimonio dispensatio.

568 NOn desideratur causa, sed Pontifex potest ad libitum dispensare. Quia indissolubilitas matrimonij rati est de solo iure humano. Sic Glos. *Cap Ex publico, de conuers. coniugator.* vbi Alan. Goffred. & Vincent. docent habere Pontificem plenissimam potestatem circa matrimonium ratum, quia naturam sortitur ex constitutione Ecclesiæ. Imò Henriquez *lib. 11. cap. 8. num. 11. liter. G,* quam vis fateatur, hanc indissolu. bilitatem esse de iure diuino, & naturali, ait, videri, esse validam dispensationem concessam absque causa; quia Sic expediebat, vt Christus Dominus Pontifici concederet, ne res per plexitate laborarent.

569 Causa quidem desideratur, nec sine hac dispensatio tenet. Quia matrimonij indissolubilitas est de iure naturali, & diuino: in quo dispensatio Pontisicis absque causa iusta concessa, est prorsus irrita, vt Theologi communiter, ac Iuris vtriusque Doctores fatentur. Ità asserunt Pontificiam dispensationem in voto simplici sine iusta causa esse irritam: quia voti vinculum est de iure naturali, & diuino. Ita Sanch. *libr. 2. d. 15. num. 6.* citans Anchar. Deci. Couar. Anto. niumGabriel. Ludou. Lop. Abbat. Curti. Hugon Menoch. Barbos.

570 Existimo satis probabilem primam sententiam esse, sed veriorem secundam iudicarim. Adiicio verò existente causa iusta, non desiderari mutuum coniugum consensum, sed altero eorum inuito, possePontificem dispensare. Quia si causa iusta subsit, alterius repugnantia nequit Pontificis potestatem impedire, ne alteri habenti iustam causam dissolutionis, petentique dispensationem consulat, vt Medina *libr. 5. de Sacror. homi. contin.* asseruit. Quod si requiras, quænam sint iustæ: causæ, vt Pontifex valeat dispensare? Has exposuerim: Notabilem in qualitate disparitatem, quando cœca affectione ac leuitate ducti ineunt matrimonium: Grauem ti morem scandalimagni futuri, vnde rixæ graues assolent exoriri: Lepram alteri superuenien tem: Assertionem alterius, quod animum contrahendi non habuisset: Virum efficiEpiscopum: Mutuum coniugum consensum.

DVBIVM XXVIII.

An Pontifex possit dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo Sacra vnda diluuntur.

MInimè potest. Quia iam suscepto Baptismo, matrimonium illud est ratum & cõsumatum & coniuges re vera facti sunt vna caro: Ergo est indissolubile ex lege naturæ, nec potest à Pontifice dissolui. Sic Vasq. *d. 2. de matr. cap. 6. num 58.* Basil. *libr. 9. cap. 2. à num. 8.* & alij apud Dianam *part. 8. tr. 1. resol. 66.* Perez *de matr. d. 20. sect. 10. numer. 8.* Leand. *tract. 9. d. 5. quæs. 6.*

571 Potest omninò. Quia firmius est matrimonium ratum fidelium, quam consummatum infidelium: maiorem enim firmitatem sortitur matrimonium ex ratione Sacramenti quàm

habet fidelium matrimonium: quam ex ratione contractus naruralis quam solum habet matrimonium consummatum infidelium; vnde illud dicitur ratum, hoc autem non *Cap. Quanto, de diuor. & Cap. finali, 28. quæs. 1.* Cum igitur possit Pontifex dispẽsare in matrimonio rato fidelium vt vidimus: poterit à fortiori in consummato infidelium. Ita Sanchez *libr. 2. d. 17. numer. 2.* Nauar. *libr. 3. consil. tit. de conuers. infideli. cons. 1. à num. 12.*

572 Scio Patrem Vazq *vbi suprà* hanc sententiam falsissimam esse dixisse: quam ego tanti viri venia probabilissimam, primæque præferendam reor. Cui fauet Abbas *Cap. Ex publico, num. 14. de conuers. coniugat.* vbi ait, ex statuto Ecclesiæ per conuersionem solam alterius coniugis dissolui coniugium. Nec fundamentum appositæ partis vrget. Quia cum post factum Sacramentum nondum matrimonium illud sit consumatum, minimè repræsentabit indissolubilem Christi Domini cum Ecclesia vnionem per carnem: vnde putabitur matrimonium aptum fidelium, quod Pontificis dispensatione dissolui potest.

DVBIVM XXIX.

An dissoluatur, matrimonium ratum per Religionis professionem.

573 NOn dirimitur matrimonij vinculum professione Religionis: vnde alter conuix in sæculo manens minimè potest aliud inire coniugium. Quia matrimonium indissolubile est ex iure diuino naturali à sua primæua institutione, vt constat *ex Cap. vni. de voto in 6.* vbi dicitur à Deo institutum esse, & accepisse indissolubilitatem in statu innocentiæ. Sic quidam vt resert Glossa *Cap. de conuers. coniugat. v. Rema-***[69]***nere.* Henric. de Ganda. *quodlib. 5. qu. 39.* Erasm. *in cap. 7. 1. ad Cor.* Franzc. Torens. *de sexta Synodo.* Claud. Espenecæus *l. 6. de contin. c. 4.*

574 Vinculam matrimonij rati omnino dirimitur solemni alterius professione coniugis; & coniux manens in sæculo est omnino solutus à vinculo, potestque liberè ad alias procedere nuptias. Conclusio est de fide definita ab Eusebio Papa, & habetur *Cap. Decreta legalia, 27. quæs. 2.* & à Ioanne XXII. & habetur *in eius extrauag. Antiquæ, de voto* & ab Alexandro III. *Cap. ex publico de conuers. coniugat.* & ab Innocentio III *Cap. Ex parte tua, eodem titulo* & nouissimè in Tridentino *ses. 24. can. 6.* ibi; *Si quis dixerit, matrimonium ratum non con. summatum per solemnem Religionis professionemalterius coniugis, non dirimi: anathema sit.* Constat id ex vsu Ecclesiæ, & Apostolorum traditione, quod D. Teclæ exemplo probat Sanch. *l. 2. d. 18. n. 2.*

575 Omninò problema dissoluitur; nec enim prima pars potest sustineri. Vnde miror Estium *in. 4. dist. 27. § 4.* hanc sententiam veriorem vocitasse, innuens alteram veram esse: cum ipse fateatur, à Tridentino vti vnicè veram fuisse definitam. Infero, matrimonium ratum non dirimi per vota emissa à quibusdam viris tertij Ordinis D. Francisci. Non enim solemniter profitentur: sed votit simplicibus se illigant. Profecto quamvis olim dirimeretur vitæ Heremiticæ in manu Episcopi, vel alterius Prælati professione eo quod solemnis esset: iam non est, sed Heremitæ aut nulla, aut simplicia solummodo vota emittunt. Et quamvis dirimatur per solemnem trium, aut quatuor votorum prossionem in Societate Iesu: non tamen dirimitur per vota Scholarium, vel coadiutorum fotmatorum in ea emissa, sunt

enim simplicia quamvis publice emittantur. Dirimitur autem per Clericorum, ac Monialium Ordirum Militarium sub clausura degentium professionem; quia solemnis est. Denique non dirimitur per ascensum ad Ordinem Sacrum, vel ad Episcopatum, de Ordine Sacro definitum est à Ioanne XXII. *extrauag antiqua de voto:* & de Episcopatu constat ex Ecclesiæ vsu, fatenturque omnes; quia ius de sola solemni professione hoc statuit: votum autem Ordine Sacro annexum est per accedens solemne: nec status Episcopalis quamvis perfectior sit, cum mors spiritualis non sit, repugnat ex natura rei coniugio, sed solo Ecclesiæ statuto: vitæ autem Monasticæ repugnat matrimonium postea contractum.

DVBIVM XXX.

An dirimatur, matrimonium per vota emisa à queisdam fœminis Religiosis quas Beatas vocitant.

576 QVæstio procedit de nonnullis fœminis Religiosis D. Augustini, D. Dominici, ac D. Francisci, quæ collegialiter non viuunt, sed in propriis domibus, & *Beatæ* assolent vocitari. An per harum fœminarum vota ratum coniugium dissoluatur? Non dissoluitur Quia solemniter non profitentur, sed votis simplicibus se alligant. Sic Victor. *in sum. de matr. numer. 256.* Sotus *in 4. dist. 27. quæstion. 1. art. 4.* Ledes. *2. part. 4. quæs. 63. art. 3.* Sanchez *l. 2. d. 18. num. 4.*

577 Dissoluitur quidem. Quia fœminæ solemnem professìonem emittunt, subsuntque quamvis in propriis dombus Prælati regimini. Ita Hurtad. *d. 8. diffic. 6. num. 28.* Basil. *libr. 9. capit. 8. numer. 6.* Leand. *tract. 9. d. 11. quæs. 17.*

578 Scio, Basilium probare ex Bonifacio VIII. Leone X. & ex earum fœminarum Ordinum constitutionibus esse Religiosas substantialiter. At crediderim, probabilius. esse contrarium. Vnde existimo per harum vota (simplicia quidem) minimè dissolui coniugium, sunt tamen aliquæ Beatæ tertij Ordinis D. Francisci, ac D. Dominici, quæ in communi viuunt, profitenturque ac veræ Religiosæ sunt, quarum prosessione ratum matrimonium proculdubio dirimitur.

DVBIVM XXXI.

An Equitum Militarium Ordinumi, v. gr. D. Ioannis votum, dirimat matrimonium.

579 PRofessione Equitum D. Ioannis, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere possunt, matrimonium non dirimitur. Quia nõ verè, ac propriè Religiosi sunt cum proprium retineant, moreque sæcularium extrà Claustra viuant. Sic Sotus *in 4. dist. 2. q. 1. a. 4. & l. 6. de iust. q. 5. a. 3. ad 3.*

580 Dirimitur profecto Quia & solemnis eorum professìo, aliàs non dirimeret matrimonium contrahendum, iuxt à *Cap. vnicum de voto in 6.* & hi. Equites verè ac propriè Religiosi sunt. Ità Nauar. *l. 3. consil. tit. de conuers. coniugat. cons. 2.* Cordu. *in sum. 178.* Henriq. *lib. 11.*

cap. 8. num. 6. Vega *lib. 6. sum. casu 17.* Sanchez *lib. 2. d. 18. numer. 8.* Basil. *libr. 19. capit. 7. numer. 3.* asserens, sic Cardinalium Sacrarm Congregationem declarasse. Azor. *tom. 1. lib. 13. capit. 6. quæs. 4.* Sancius *in select. d. 49. num. 10.* & alij.

581

Non dubito, quin matrimonium ratum dissoluatur professione Monialium & Equitum Militarium sub clausura degentium; quia solemnis est. Nec iudico esse dubitandi locum circa Equites D. Ioannis, licèt sub clausura non viuant; quia eorum professio solemnis est, & hi verè Religiosi, vt multi asseruêre Doctores (præter assignatos) quos refert, ac sequitur Bobadil. *Polit. lib. 2. capit. 19. numer. 11.*

[70] DVBIVM XXXII.

An quandò post matrimonium ratum vter que coriux communi coensensu profitetur Religionem, dissoluætur matrimonium ratum.

582 NOn dissoluitur. Quia quandò vnus tantum profitetur, quantum in se est vinculo coniugij renunciat, & ideò alter à vinculo illo absoluitur: dum autem vterque profitetur, neuter renunciat. Sic D. Tho. *in. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. quæstiunc. 3. ad 1.* Palud. *quæs. 3. art. 1. concl. 2. num. 11.* Palac. *eadem dist. d. 2.* Ledes. *2. part. 4. qu. 63. art. 3.* censet esse probabile. Idem iudicat Sanchez *citandus,* & Henriq. *libr. 11. cap. 8. num. 6. liter. D,*

583 Dissoluitur quidem. Quia hæc dissolutio non prouenit ex iuris propriis renunciatione, nec enim sufficit ad eam vtriusque coniugis renunciatio, nedum vnius: sed oritur ex Christi Domini priuilegio, qui hoc professioni concessit, eo quod mors spiritualis, & status perfectior sit: quæ ratio æquè procedit, siue vterque, siue alter profiteatur. Ita Sanchez *l. 2. d. 20. num. 3.* Ledes. & Henriq. *vbi supra.* Hurtad. *d 8. diffic. 3. num. 15.* Leand *tract. 9. d 11. quæs. 10.* Ochaga. *tr. 2. q. 6. num. 6.*

584 Idem affirmo, & moneo, hand esse audiendum Paludanum citatum docentem, non dirimi matrimonium, quando communi consensu alter profitetur, alter autem in sæculo continentiam vouet: quia ambo sunt in proposito conformes. Hæc enim sententia tuta est minimè; quia Trident. *ses. 24. can. 6.* & alij textus absolutè decidunt, vinculum matrimonij rati, per alterius professionem dirimi.

DVBIVM XXXIII.

An professio habeat, vim dissoluendi matrimonium ex iure diuino positiuo.

585 PRofessio non habet præfatam vim dissoluendi matrimonium ratum & iure diuino: sed vel ex iure Pontificio, vel quia ex natura rei id professioni conuenit. Verùm iure Pontificio dissolui docent Medi. *l. 5. de contin. Sacerd. cap. 87.* Vasq. *1. 2. d. 165. cap. 7.* Lessi. *cap.*

41. dub. 8. Coninch *d. 26. num. 37.* Hurtad. *d. 8. diffic. 4. num. 17.* Ochagau. *quæs. 5. num. 8.* Ducuntur à sufficienti diuisione; quia non dissoluitur iure naturali diuino positiuo. Ergò solo Pontificio humano. Minor sequẽti numero patebit. Dissolui verò iure naturali diuino, siue ex natura rei asserunt Couar. *part. 2. cap. 7. §. 4.* Ledes. *2. part. 4. quæs. 55. art. 2.* Durand. Bellarm. & alij vsque ad duodecim, seu tredecim Doctores, quos citat Sanchez *libr. 2. d. 19. nu. 1.* Ducuntur, quia professio mors ciuilis est: Ergò ex natura sua est sufficiens ad dissoluendum matrimonium ratum, non consummatum.

586 Professio habet vim dissoluendi matrimo nium ratum ex inre diuino positiuo concederete Christo Domino id illi priuilegium. Quia non competit professioni hoc ex natura rei, nec ex iure Pontificio; Ergo ex iure diuino positiuo. Primum probo, quia si competeret ex natura rei, vel ex iure diuino naturali, non posset dici matrimonium ratum ex natura sua indissolubile: id enim tale dici nequit, quod per causas naturales solui potest: vt cæteri contractus sunt dissolubiles, quia in eorum natura dantur causæ sufficientes dissolutionis. Certè si matrimonium ratum dissolueretur per superuenientem fornicationem, non diceretur ex natura sua indissolubile. Secundum ostendo, nempe id non prouenire ex solo iure Pontificio: quia cum dissolutio matrimonij rati sit certissima, reduci debet in causam certam: incertissimum autem est, posse generali lege statui matrimonij rati dissolutionem: Porro initium huius consuetudinis non inuenitur in iure Ecclcsiastico; sed à principio nascentis Ecclesiæ extat. Ergo credendum est, hoc Christi Domini priuilegium per traditonẽ haberi, si igitur hoc non prouenit professioni ex natura rei, nec ex iure pontificto, restat, vt ei conueniat ex iure diuino positiuo. Ità Scot. Victor. vterque Sotus. Bartholom. & Petr. de Ledes. & alij, quos affert, & sequitur Sanchez *citat. num 3.* Rebel. *part. 2. lib. 3. quæs. 4. sect. 2. numer. 12.* Cornejo, & Machado, quos sequitur Leand. *tr. 9. d. 11. q. 11.*

587 Primam sententiam, & secundam satis esse probabilem reor, probabiliorem autem tertiam existimo. Hoc itaque priuilegio Christus Dominus professionem donauit respectu matrimonij rati. quod noluit ei concedere respectu matrimonij consummati. Quia id significiat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem, & ratione iniuriæ prolis & fœminæ in sæculo relictæ: & quia per commixtionem fiant coniuges vna caro, esset acerbum, eos diuidere.

DVBIVM XXXIV.

An Bimestre sit concessum sponsis ad profitendum in Religione, an ad liberandum de ingressu.

588 PRęmitto textum *Cap. Ex publico conuers. coniugat. ex* cuius intelligentia pẽdet huiusce quęstionis resolutio: *Mandamus quatenus si prædictus vir eam carnaliter non cognouerit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad Religionem trãsire, vel ad virum suum redire intrà duorum mensium sipatium debeat: ipsam absoluas.* Quæsierim itaque, nùm bimestre præscriptum sit ad deliberandũ de religionis ingressu, vel ad profitendum?

589 Bimestre id præscribitur ad profitendum in Religione, non ad deliberandum de ingressu, ita vt teneatur sponsus Religionem ingrediens intrà illud bimestre profiteri, vel matrimonium

consummare. Quia illo *Cap. Ex publico,* præscribitur, vt debeat sponsa intra bimestre ad Religionem transire, vel ad virum redire. Transire autem, vel ingredi. Religionem, est ad professionem admitti, vt constat ex eodem *Cap Ex publico, vbi.* dicitur, alterius *ingres*[71] *su* dissolui matrimonium, quod de sola professione verificatur. Sic Innocent *ad Cap hoc, nu. vni.* Abbas *num. 11.* Præposit. *Cap. finali. 55.* Tabie. *verb. Matrimonium 3. quæs. 3. n. 4.* Nauar. *sum. cap. 16. num. 27.* Richard. *in. 4. dist. 27. art. 2. quæs. 2. ad 3.* & Glossa *Cap. statuimus, verb. Habitum de Regularib.* vbi dicunt, posse Iudicem compellere sponsam *ingredientem* intra certum tempus profiteri.

590 Bimestre id datur ad deliberandum de Religionis ingressu, non ad profitendum: ad quod datur integer annus, qui à Iudice coarctari nequit. Quia hic annus non tantum datur in nouitij fauorem, vt Monasticæ vitæ experiatur auileritatem: sed etiam in fauorem Monasterij vt experiatur nouitij mores. *Cap. Ad Apostolicam, de regular.* Ergò quamvis Nouitius ob proprium sactum iure suo spoliari valeat, non tamen poterit Monasterium. Ita Basil. *lib. 9. cap. 9. nu. 2.* Sotus, Paludan. Hostiens. Barthol. de Ledes. Capua, D. Antonin. Armil. quos refert ac sequitur Sanch. *libr. 2. d. 24. numer. 4.* Hurtad. *d. 8. dific. 8. num. 31.* Coninch *d. 26. dub. 4.* Diana. *p. 4. tr. 4. resol. 233.* Palaus. *d. 3. pu. 2. §. 5. num 2.*

591 Probabiliorem hanc partem iudico. Quia à iure antiquo non licet recedere absque textu expresso, & ne iuris correctio inducatur, debent verba impropriari vt doctissime probat Sanchez *libr. 1. d. 17. num. 6.* Ergo cum iure antiquo concederetur annus probationis *Cap. Ad Apostolicam,* nec Cap. Ex publico, expressè contrarium definiat, sed tantum dicat, debere intra bimestre transire ad Religionem, quod potest intelligi de transitu per professionem, vel per assumptionem habitus nouitiorum: non debet intelligi de professione, vt ius antiquum seruetur illæsum.

DVBIVM XXXV.

An retenta opinione probabili num. 250. allegata dari sponsis bimestre ad profitendum, non ad deliberandum: Præscripto hæc sit correcta per Tridentinum.

592 DIxi Dubio proximo probabilem esse primã partem asseretẽ, bimestre illud dari ad profitendum, non ad liberandum circa ingressum ad Religionem. Supposita autem hac probabili opinione, quæsierim, num Tridentinum *ses. 25. de Regular. c. 15.* statuens, nullum ad professionem admittendum esse, nisi transacto integro nouitiatus anno, correxerit illam sententiam, adeo vt post illud decretum nequeat sustineri? Non correxit, ideo cogendus est spõsus intra bimestre præscriptum profiteri, quamvis ætatem sexdecim annorum à Concilio requisitam non expleuerit. Quia lex posterior generaliter & indistinctè loquens, limitanda est per specialem antiquiorem, & iuxtà illam intelligenda, nisi expressè verbis illi contradicat, *l. sed & posteriores ff. de legib.* ibi. *Posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint.* Sic Nauar. *sum. cap. 16. num. 27.* Vera Maia, solis, primarij Doctores Salmanticenses Iuris Pon tisicij & Cæsarij cathedrarum apud Henriq. *lib. 12. cap. 5. num. 8. liter. Y.* & probabile satis Sanch *l. 2. d. 24.* existimat.

593 Correxit planè, ideò que non potest probationis annus coarctari. QuiaTridentinum generaliter, & per verba, negatiua statuens, nè antè annum professio fiat, est generaliter, & in omni casu intelligendum, lex enim vniuersalis negatiua est intelligenda vniuer aliter. *Cap. Solitæ, finali de maiorit. & obed. & l. de pretio, ff. de publ. in rem actio.* quod procedic etiams quando maior ratio inuenitur, quare non debeat includere magis vnam speciem, quam aliam, vt docet Nauar. *lib. 4. consil. tit. de sponsal. consil. 40.* & *l. 3. tit. de conuers. coniugat. cons. 1.* cuius ratio est, quia iuxta regulam Logicam negatio quidquid post se inuenit destruit, & eius oppositum ponit. Ita Henriq. *citai. liter. F,* asserens, sic tenuisse multos Iurisperitos, ac Theologos. Barth, de Ledes. *de matr. dub. 64.* Palaci. *in 4. dist. 27. Manu. tom. 1. sum. cap. 239. num. 2.* Vega *lib. 2. sum. casu 500.* Sanchez *vbi suprà.* & in hanc magis videtur Nauartus inclinare, licet neutram definiat.

594 Hoc probabilius puto, quia oppositæ partis fundamentum solummodo verum esse iudico, quando non constat ex lege generali specialem corrigere: at ex eius decreti ratione (scilicet, vt nouitius agnoscat, quam vitæ rationem susceperit eiusque difficultares experiatur) colligitur, voluisse corrigete.

DVBIVM XXXVI.

An si sponsa duodenis ad Religionem transeat, t eneatur sponsus expectare vsque ad Decimum sextum eius annum, quo professionem emitiat.

595 NOn tenetur expectare, sed cogenda est sponsa intra bimestre præscriptum à *Cap. Ex publico,* profiteri. Quia decretum huius Capitis non est correctum per Tridentinum *ses. 25. cap. 15. de Regular.* Sic Doctor Vera Maia, solis primarij Salmanticensis Academiæ Moderatores, apud Henriq. *lib. 12. cap. 5. numer. 8. liter. Y,* Nauar. *sum. cap. 26. numer. 27.* Sanchez *libr. 2. d. 24. mumer. 4.* probabile esse docet.

596 Tenetur expectare quadriennio, nec cogenda est sponsa intra bimestre profiteri. Quia iuxta Tridentini decretum corrigens Capitis *Ex publico,* præscriptionem, nequit sponsa vsque ad decirnum sextum annum expletum profiteri. Ita Sanchez *citat. num. 7.* Basil. *libr. 9. cap. 9. num. 2.* & Palaus *d. 3. panct. 2. §. 5. num. 2.* Henriq. *citat. liter. F,* asserens, sic fuisse confirmatum à Regia valli soleti Cancellaria. Barthol. de Ledes. Vega, Palac. Rodrig. & alij, quos refert Sanch. *vbi s.*

597 Hanc sententiam longè probabiliorem esse puto, imo certam omninò ob Cardinalium declarationem, quæ extat apud Farinac. ad *ses. 25. Trident. c. 15.* quæ sic se habet: Mulier si duodecim annis maiori intra duos menses ingrediaturMonasterium, & habitum susceperit, & deinde expleto decimo sexto *anno, & elapso anno***[72]** *probationis, professionem emittat, iuxta hoc decretum interea vir expectet, donec annus probationis habeatur, & professio sit emissa.* Addiderim ex eadem declaratione Sacræ Congregationis, idem dicendum esse, si sponsa Religionem D. Francisci de Paula ingrediatur, in qua professio non emittitur antè annum decimum octauum. Non enim potest compelli, vt decimo sexto anno completo profiteatur.

DVBIVM XXXVII.

An bimestre concessum sponsis ad deliberandum debtat, necessariò continere omnes & solùm illos dies, quos menses tunc ocurrentes continent.

598 NOn debent necessariò continere omnes & solum illos dies, quos menses tunc occurrentes continent iuxta Kalendarij ordinem: sed sufficit singulos menses vinginti supra octodies continere, ex quibus quatuor hebdomadæ consurgunt. vel ad summum triginta dies. Quia huiusmodi dierum numerus sufficit præcipuè in moralibus vt integri menses valeant vocitari. Sic nonnulli Doctores, quos presso nomine memorat Sanchez *lib. 2. d. 24. num. 14.* citans Menochium *lib. 2. de arbitrar. centur. 1. casu 50.* qui docet horum dierum numerum vt duos integros menses constituant, prudentum arbitrio relinquendum.

599 Bimestre illud ad deliberandum de Religionis ingressu præscriptum continet omnes ac solum illos dies, quos menses, qui tunc occurrunt continent iuxtà temporis occasionem, verbi gratiâ si contingat matrimonium iniri prima Ianuarij die; mensis ille constabit triginta & vno diebus, & alter bimestris mensis viginti & octo solummodo constabit: vnde sponsa habebit ad deliberandum solummodo quinquaginta nouem dies: nam vnus mensis longior, alter breuior occurrit. Quia Ianuarius non potest dici integer mensis constans solum triginta diebus, nam vna dies deficit. Nec Februarius indiget duorum dierum addinone, vt integer mensis iuxta ritum Kalendarij possit vocitari. Ita Sanchez *citat. num. 15.* Basil. *lib. 9. cap. 9. num. 5.* Palaus *d. 3. punct. 2. §. 5. nu. 4.* Leand. *tract. 9. d.* ii. *quæs. 23.*

600 Quando lex vel statutum concedens mensem, disponit, à quo tempore mensis incipiat, vt à die electionis, vel à die per Iudicem designan. da: tunc accipitut mensis secundum quod occurrit in Kalendario, & quod ex ilio mense deficit, de sequenti accipitur: & ita habebit mensis ille triginta dies, vel triginta vnum, vt in Kalendario occurrerit. Ex. gr. electio fieri debet intra tres menses à die vocationis & talis dies fuit vigesima quarta Ianuarij, deficiunt vsque ad numerum triginta vnius dierum, quibus constat Ianuarius, septem dies: vigesima igitur quarta dies Aprilis erit vltima trimestris; quia Ianuarius accipit à Februario dies septem, & totidem Februarius à Martio, & totidem Martius ab Aprili. Sic ergo computandum bimestre sponsis præscriptum ad deliberandum circa Re ligionis ingressum, Computantur autem dies hi de momento ad momentum. Quia tempus incipiens ab aliqua die determinata, regulariter de momento ad momentum computatur, vt expresse habetur *lib. 3. §. Minorem, ff. de minorib.*

DVBIVM XXXVIII.

An si bimestre sponsis concessum, ad deliberandum circa Religionis ingressum includat mensem Februarium: dies bissextus sit pro vnica die computandus.

601 NOn est computandus pro vnica die, sed pro vno, & altero: nec enim eo quod ille dies creuerit in Februario, accipiendi sunt (iuxta exemplum adduct um Dubio proximo) sex à Martio dies, sed septem ad complendum bimestre. Quia dies Februario accrescens est ipsius Februarij. Sic Cardin. *ad Cap. Licet de supplen. neglig. Prælat. fine.* Lambertin. *de iure patro. l. 2. p. 2. q. 1. a. 14.*

602 Computandus est pro vnico die. Quia sic deciditur *Cap. Quæsiuit, de verbor. signific. & leg. Cum bissextus, ff. eodem titulo, & l. 3. §. Minorem, ff. de minor.* Ità Doctores ad præfata iura.

603 Equidem distinguendum generatim reor. In fauorabilibus in mense bissextili duo dies pro vno cedunt secus in odiosis. Vnde snspensus (v. gr.) per mensem si incipiat mensis Februarius bissextilis potorit celebrare vltima Februarij die. Hoc tamen intellige, quando computantur menses. vel anni: nam si computentur dies, vt si dicatur: sis suspensus quadraginta diebus, computabitur bissextus; quia est verus dies: & sic erunt illi duo dies. At in casu nostro nihil prodest, vel officit dies bissextus; quia bimestris illius vnns, & alter mensis accipitur provt occurrit in Kalendario, vt prælapso Problemate vidimus.

DVBIVM XXXXIX.

An iudex possit prorogare, aut coarctare bimestre concessum sponsis ad deliberandum de Religionit ingressu.

604 QVæsierim, num bimestre concessum sponsis *Cap Ex publico, de conuers. coniugat.* ad deliberandum de Religionis ingressu, sit adeò præcisum, vt nequeat illud prorogare, aut coarctare: vel sit arbitrarium? Nec coarctare, nec prorogare potest. Quia quamvis ex causa valeat Iudex regulariter terminum à lege præscriptũ restringere, vel prorogare, vt docet Barthol. *l. 2. num. 4. ff. de sentent. & re iudic.* at id non procecedit, quando lapso termino, apponitur pœna priuationis, vel alia similis, vt asserit Molina *l. 2. de primog. c. 14. nu. 19.* cum Baldo, Felino, ac Decio, sed hoc bimestre ponitur à iure & eo transacto, priuatur sponsus iure amplius deli.**[73]** berandi, & excommunicandus est, si abneget debitum. Ergo. Sic Glos. *Cap. ante penult. v. Nec acquieuerit. dist. 62. & Cap. Coniuges v. Prima, 27. q. 2.*

605 Coarctari, vel prorogati potest Iudicis ad arbitrium Quia licet quando datur terminus à lege absque Iudicis ministerio, nequeat Iudex restringere, vel prorogare cum non sit suprà legem; secus tamen est, vbi datur ministerio Iudicis: vt contingit *Cap. Expubiico,* vbi non signatur bimestre, sed mandatur Iudici, vt designet. Ita Nauar. *sum cap. 16. num. 27.* Richar. *in 4. dist. 27. art. 2. quæs. 2. ad 1.* Barthol. à Ledes. *de matr. dub. 7. concl. 3.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 242.* Syluest. *verb. Debitum, quæs. 1. causa 4.* Rosel. *num. 1.* Armil. *num. 5.* Sanchez *lib. 2. d. 24. num. 11.* Hurtad. *d. 8. difficul. 8. initio.* Villalob. *tract. 13. diffic. 2. num. 3.* Palaus *d. 3. punct. 2. §. 5. num. 5.*

606 Hoc certum esse reor. Attamen non debet facile Iudex à bimestri discedere, sed exigenti graui causa: cum iuris sit terminus. Primæ autem sententiæ doctrina vera est, quando terminus lege præscribitur absque Iudicis ministerio, vt contingit in termino ad appellandum concesso.

DVBIVM XL.

An coniux, qui non tinendit Religionem inire, teneatur, intrà bimestre debitum petenti coniugi reddere.

607 TEnetur planè. Quia bimestre id solum conceditur à Iure coniugatis, qui gerunt ànimum Religionis ineundæ: vt colligitur ex *Cap. Ex publico, de conuers. coniugat.* Sic Nauar. *cap. 16. num. 27.* Angles, Medi. apud Sanchez *citandum.* Hurtad. *d. 8. diffic. 8.* Palaus *d. 2. punct. 2. §. num. 7.* Coninch *d. 26. dub. 4.*

608 Non tenetur, donec bimestre transeat. Quia id tempus conceditur *Cap. Ex publico,* ad deliberandum circa Religionis ingressum: quamvis autem hodie neuter coniux ingredi intendat, potest tamen postmodum propositum in melius commutare. Ità D. Tho. *in 4. dist. 27. qu. 2. art. 3. quæstiunc. 2. ad 2.* Bonau. *ibi art. 3. quæs. 2.* Palud. *dist. 32. quæs. 1. art. 1. num. 4.* Sotus *quæs. 1. art. 3.* Henriq. *lib. 11. cap. 15. num. 7.* Basil. *l. 9. c. 9. num. 7.* Sanch. *l. 2. d. 24. n. 25.* Diana. *p. 10. tract. 14. resol. 22.* Leand. *tract. 9. d. 5. q. 25.*
Hanc partem probabiliorẽ reor ob fundamẽtũ illud, & quia existimo cum D. Thoma citato, id bimestre non tantum concedi ad deliberandum deReligionis ingressu; sed etiam vt sponsi necessaria solemnitati nuptiarum præparent: & ne sponsus cito sibi traditam sponsam parui pendat: plus enim eam faciet, si traditio differatur.

DVBIVM XLI.

An qui ante matrimoni, consummationem Religionem ingreditur, & intra annum nouitiatus in coniugis fraudem, varies Ordines mutuat: possìt compelli à Iudice, vt eligat Religionem, in quæ vel transacto probationis anno profiteatur, vel ad coniugem redeat.

609 COmpelli non potest. Quia ità Sacra congregatio præscripsit hisce verbis, quæ Leand. *tr. 9. d. 5. q. 27.* ex Farinacio transcripsit *Quia Canones permittunt, vt quis post ratum ma trimonium, Religionem ingredi possit; quid fiat, si vnam Religionem ingressus, de vna transeat ad aliam, aut plures, & ita tempus professionis diffieratur: an talis compelli possit ad tempus hoc breuiandum: maxime cum iste transitus ex vna Religione ad aliam fieri videatur in fraudem eius, qui in sæculo remansit? Congregatio anno 1588. respondit, non posse compelli.* Sic Cardin. Congregatio.

610 Compelli potest Quia alias hæc fraudulenta mutatio Religionum alterius sponsi remanentis, & expectantis in sæculo cederet. Ita Sanch. *l. 2. d. 24. num. 9.* Palaud. *in. 4. dist. 27. qu 3. art. 2. concl. 2. num. 4.* D. Antonin. *part. 3. tit. 1. cap. 21.* §. i. Henriq. *lib. 11. cap 14. num. 3.* Coninch *d. 28. num. 45.* Gutier. *cap 54. nu. 13.* Palaus *d. 3. pu. 2. §. 5. num. 3.*

611 Certe si alter sponsus nimium differat matrimonium consummare vagando de vna Religione in aliam intrà nouitatus annum: potest Iudex, dato termino peremptorio, eum com

pellere vt in vna Religione maneat, in qua completo nouitiatus anno, profiteatur, vel ad alterum redeat sponsum, vt matrimonium consummare valeat. Magnum enim aliàs sponso in sæculo manenti ferretur incommodum, qui diu imò roto vitæ spatio posset primo ligatus manere coniugio nec aliud inire. Porro Sacra Congregatio solum intendit, non posse compelli coniugem ad hoc, vt antequam expleat probationis annum, profiteatur.

DVBIVM XLII.

An ad consummandum matrimonium itæ vt non liceat iam ad Religionem transire, sufficiat, penetratio vasis, absque seminis recepitone.

612 SVfficit quidem. Quia vna ex causis ob quas Christus noluit id priuilegium matrim onio consummato concedere, fuit, vt euitaretur damnum secutum sponsæ, quæ minus apta alij matrimonio maneret: At non minus inepta manet in hoc casu, quam si vir seminasset: Ergo. Sic Medina *l. 5. de contin. c. 79.* Petr. Ledes. *de matr. q. 61.* Rodrig. *to. 1. sum. c. 239. n. 1.* & alij apud Sanch. *l. 2. d. 21. n. 4.*

613 Minimè sufficit, sed necessariò requiritur, vt semen virile vas sponsæ subintret. Quia copula carnalis, per quam consummatur matrimonium est ea, per quam coniuges vna caro efficiuntur, vt constat tum ex significatione, signat enim matrimonij consummatio per eam carnis vnitatẽ, Incarnationis mysterium, per quod Christus Dominus per carnis vnitatẽ est Ecclesiæ coniũctus: tuncetiam quia Alexand. III. *Cap. 2. de conuers. coniugat.* vbi dixit, posse coniugẽ antè copulam ad Religionem transire, subdit rationẽ. *Quià cum non fuissent vna caro simul effecti,* vnde apertè sentit, talem debere esse copulam, per quam vna caro efficiantur: sed dum semen non recipitur intra fæmineum claustm non efficiuntur vna caro, vt clarè colligo ex *Cap. Lex,* quod est Benedicti Papę, *27. q. 2. ibi:* Propinquitas enim**[74]** sanguinis iuncti verbis præcedentibus: dixerat enim non alitei fieri vnam carnem, quam si carnali copula sibi cohæreant: & subdit hæc: *Neque oculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem,* id est seminis Ita D. Tho. *in 4. dist. 4r. art. 1. q. 2. ad.* D. Bonau *q. 1.* Sotus *dist. 27. q. 1. art. 1.* Henriq. *lib. 11. cap. 8. num. 8. & cap. 11. num. 13.* Sanch. *citat. nu. 5.* Basil. *lib. 9. cap. 10. num. 1.* Villalo. *tract. 13. diffic. 13. nu. 1.* Bauni. *quæs. 15. de matr.* Ochaga. *tract. 2. quæs. 6. num. 1.* Hurtad. *d. 8. diffic. 9. num. 35.* Valer. *v. Matrimonium, diffic. 11.*

614 Hæc sententia mihi admodum est probabilior. Quia ea copula requiritur ad consummationem matrimonij, quæ apta est ad generandum, alias copula sodomitica consummaret matrimonium, quod est absurdissimum: ex penetratione autem vasis absque seminis effusione non potest sequi generatio. Et quia vltra significationem potissima indissolubilitatis matrimonij consummati ratio est iniutia prolis: quæ esse non potest absque seminis receptione.

DVBIVM XLIII.

An vt matrimonium censeatur consummatum requiratur, vt etiam fœmina semen emittat.

615 ID non requiritur. Quià semen fœmineum necessarium non est ad generationem, teste Philosopho *l. 2. de generat. anim. c. 2.* & Galeno sibi contrario *l. 1. de. sanit. tuen. c. 1. & l. 2. de natural facult. c. 3.* Auicena *l. 9. animal. c. 1.* Sic Syluest & *verb. Matrimonium 8. qu. 15. dicto. 2.* Rosel. *v. lmpedimentum, impedom. 14. num. 9.* Tabien. *eodem v. impedim 4. q. 2. num. 3.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. cap. l. 11. ante §. 1.* Sotus *in 4. dist. 27. qu. 1. a. 4.* Henriq. *l. 11. c. 8. num. 8. liter. N, & c. 15. num. 3.* Barthol. à Ledes. *de matrim. dub. 40. concl. 5.* Vega *l. 3. sum. casu 157.*

616 Requiritur planè. Quia ad matrimonij consummationem requiritur copula, ex qua sequi possit generatio: sed nisi fœmina seminet, non potest ex ea copula sequi generatio, vt docent Hyppocrat. & Galen, quos refert *libel. 8. Metaphys quæs. 17.* Ergo non censetur matrimonium consummatum. Ità Lopez *part. 2. instr. capit. 50.* Hurtad. *d. 8. diffic. 9. & d. 10. diffi. 1.* Diana *part. 4. tract. 2. resol. 43.* D. Tho. Hostiens. Hugo, & alij apud Sanchez *l. 2. d. 21. n. 11.*

617 Profecto ad hoc vt matrimonium censeatur consummatum, non est attendendum, an semen mulieris sit necessarium ad generationem, quia (vt vidimus, æque probabiliter pro vtraque parte potest id sustineri: sed solum ad seminationem eius, qui precipuum locum in generatione obtinet.

DVBIVM XLIV.

An vt matrimonium dicatur consummatum, nec possit sponsus Religionem inire, sufficiat, quod virile semen siue arte altqua, siue dæmonis ope in vas recipiatur sponsæ absque copula, aut vasis penetratione.

618 SVfficit. Quia ea seminis profusio sufficiens est generationi, per eamque sponsi vna caro efficiuntur. Sic D. Antonin. *3. q. tit. 1. c. 11. ante te §. 1.* Cordu. *in. sum. q. 178.* Sotus *in a. dist. 27. q. 1. a. 4.* Henriq. *l. 11. c. 15. nu. 3.* Neuo, Rosel. Sylnest. Tabie. Greg. Lop quos citat, & sequitur Sanch. *l. 2. d. 21. n. 2.* Hurtad. *d. 8. diffic. 9. & d. 10. diffic. 1.* Filliuc. & Villalob. penès Leand. *tr. 9. d. 5. q. 30.*

619 Non sufficit. Quia per huiusmodi seminis in fœmineum vterum immissionem illi non sunt facti vna caro, nec sibi adhæserunt. Irà Martin de Albiz *in manuscr. d. 17. de matr. dub. 1.* Basil. *l. 7. c. 32. num. 2.* Leand. *citat.*

620 Licèt Thomas Sanchez primam sententiam vt certam supponat, tanti viri venia ego valde dubiam existimo, & multis scrupulis agnatam, qui vix humano iudicio valeant definiri. Vtrumque ego requisierim, & coniunctionem, & intra vas seminationem, vt matrimonialis copula vocitetur.

DVBIVM XLV.

An copula ante initum matrimonium hibita sit sufficierns, vt matrimonium subsecutum con summatum dicatur.

621 SVfficiens est. Quia matrimonium sequens ad copulam retrotrahitur præcedentem, & illam ita confirmat, vt prolem ex ea habitam, legitimam efficiat, *Cap. Tanta. qui filij sint legit.* Ergo similiter confirmabit, vt censeatur habita post matrimonium, illudque consummet. Sic Hyppolit. *singul. 500.* citans Claudium, & Syluam nuptial. & in hac parte Baldus inclinat *ad Cap. Licet, de translat. Episc.* quamvis nihil definiat.

622 Non est sufficiens. Quia matrimonium solummodo consumatur per matrimonialem copulam, illa verò est fornicaria. Ita Sanch. *l. 2. d. 21. n 13.* Henriq. *l. 11. c. 8. n. 8.* Sotus, Vega, & alij duodecim Doctores, quos Sanchez citat. Basil. *l. 9.* c. *10. n. 1.* Gutier. *de matr. c. 52. n. 22.* Villalob. tr.*13. diffic. 13. n. 1.*

623 Hanc partem certam puto, primamque parum aut nihil probabilitatis habere. Quia quamvis illa fictio admittatur in fauorem Prolis, quæ non deliquit, æquum non est, eam fauore parentum delinquentium admitti, contra *Regul. l. siue hæreditaria, ff. de. nego. gest.*

[75] DVBIVM XLVI.

An copula per vim intrà bimestre extorta sufficial, vl matrimonium dicatur consummatum, & sit omnino indissolubile.

624 NOn sufficit, & ita professione secuta, vel Pontificia obtenta dispensatione, matrimonij vinculum dirimitur. Quia matrimonium consummatum vnionem Christi Domini cum Ecclesia per carnem repræsentat, indeque omnimodam indissolubilitatem sortitur: Ergo per eam solam consũmabitur, quæ hanc vnionem repræsentaria potest: sed huiusmodi est sola copula voluntaria, cum vnio Christi voluntaria fuerit: Ergò per vim extorta minimè sufficit. Palud. *in 4. dist. 27. q. 3. a. 2. concl. 1. n. 10.* probabile hoc esse asserit. Tenent Henric. *Cap. finali, n. 4. de sponsa duorum. Armil. v. Diuortium, n. 6.* & alij apud Durand. *in 4. dist. 27. quæs. 2. num. 14.* qui etiam *num. 25.* probabilem esse fatetur. Abbas *Cap. 2. de conuers. Coniugat. fine.* Syluest. *verb. Diuortium quæstion. 5.* asserens non videri sponsam communicasse suum corpus, cum inuita sit cognita.

625 Sufficit eiusmodi copula, vt matrimonium censeatur consummatum, & indissolubile. Quia ea copula vi extorta efficiuntur coniuges vna caro, vt constat ex *Cap. Discretionem, de eo, qui cogno. consang.* vbi definitur, inde affinitatem oriri: quod nullomodo contingeret, nisi efficerentur vna caro. Certe copula ex qu: oritur affinitas consummat matrimonium: cum ergo copula violenta sufficiens sit, vt oriatur affinitas consummabit matrimonium. Ità Victoria *de matr. num. 255.* Henriq. *l. 11. c. 8. n. 10.* Sanch. *l. 2. d. 22. n. 4.* citans duodecim Doctores.

Hurtad. *d. 8. diffic. 9.* Basil. *l. 9.* c. *10. n. 2.* Laym. *tr. 10. p. 4. c. 6. n. 3.* Coninch, & Bauni. quos citat, & sequitur Leand. *tr. 9. d. 5. q. 32.*

[626] Hoc quidem tanquam certum teneo. Quia ex parte viri libere fuit consummatum matrimonium: Ergò ex parte eius est omninò indissolubile, quamvis sponsa profiteatur: at cum matrimonij vinculum claudicare nequeat, idem erit ex parte sponsæ Assero autem, violentam copulam Christi vnionem cum Ecclesia quoad substantiam repræsentare, quia fiunt coniuges vna caro, sicut Christus Dominus per carnem est vnitus Ecclesiæ: licet non quoad modum; hæc enim vnio spontanea est, ilia autem violenta.

DVBIVM XLVII.

An sponsa intra bimestre vi cognita possit ad Religionem transire.

[627] NOn potest. Quia omnia iura clamant, matrim onio consummato, neutri coniugi, altero inuito, licere ad Religionem transire: cum ergo non distinguant, vtrum copula vi, vel sponte habita sit, nec nos distinguere debemus *Cap. Consuluisti, 2. quæs. 5.* Sic Barth. & Marti. de Ledes. Couar. Henriq. Sotus, & alij nouem Doctores, penès Santium *citandum.* Basil. *lib. 9. cap. 10. num. 2.* Diana *part. 3. tract. 4. reso. 242.* Gutier. *cap. 54. num. 28. & 19.* Leand. *tr. 9. d. 5. q. 33.*

[628] Potest planè. Quia sponsis grauem intulit iniuriam coniugi, cum non haberet ius copulam extorquendi ante bimestre concussum, *Cap. ex publico, de conuers. coniugat.* & illa non potest aliter ius suum recuperare nisi per ingressum. Ergò potest Religionem inire. Certe dolus nemini debet patrocinari, nec viri culpa bonum alterius impedire: nè culpæ reus inde commodum reportet, *Cap. Ad nostram, de empt & vendit.* Ita Reginal. *l. 31. n. 59.* Laym. *tr. 10. p. 3. c. 6. n. 3.* Hurtad *d. 8. diffic. 9.* Petr de Ledes. *q. 61. a. 1.* Rodrig. *c. 239. n. 2.* Glos. *ad Cap. finale.* Præpos. Ioan. Andr. Cardin. Abbas, Felin. Bald. Angel. Hyppolit. Turrecr. Syluest. Armil. Palud. & alij. quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 2. d. 22. num. 5.*

[629] Hanc partem reor esse probabiliorem. Quia sine sua culpa nemo debet suo iure priuari, *Cap. Disicretionem. de eo qui cognouit consanguin.* Cum ergo fœmina inuita, & absque sua culpa fuerit cognita, non debet iure, quod habebat, ingrediendi Religionem, ptaiuri. Et quia beneficium iuris auferendum non est à fœmina, quæ dissentit. *Cap. Indultum, de regulis iuris in 6.* Ergo.

DVBIVM XLVIII.

An quando sponsa non vi præcisa, sed metu cadente in constantem virum à sponso fiuti: oppressa possit Religionem inire.

630 NOn potest. Quia idem non est vi opprimi, ac metu; vis enim omnimoda priuat libertate, non autem metus *l. 1. & 2. ff. deeo, quod met. cau.* Sic Ioan. Andr. Præpos. Cardin. Syluest. Armil. Greg. Lop. Perez, Palati. quos refert Sanchez *l. 2. d. 22. n. 11.* docens hanc sententiam satis esse probabilem.

631 Potest quidem. Quia ratio, ob quam permittitur ingressus, quando copula vi extorta est, non est voluntatis defectu, sed ratione iniuriæ illatæ, & iniustitiæ à sponso admissæ: At similis iniustitia est, quando timore graui copulam extorsit. Ita Ledes. *2. p. 4.* q. *63. a. 3.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 61. a. 1.* Sanch. *n. 12.*

632 Ego quidem existimo idem esse de violentia ac de timore dicendum. Quare in vtroque casu posse sponsam Religionem ingredi, iudico esse probabilius.

DVBIVM XLIX.

An lethaliter peccet soponsus vi, vel timore graui extorquens copulam intra bimestre à sponsia.

633 SCio, quando transactum est iam bimestre, sponsum non peccare; quia iure suo vtitur exigendo debitum, quod non potest sponsa iustè denegari. Hoc tamen inteliigo. quando tentatis aliis mediis pacificis, nollet**[76]** adhuc sponsa. Quæsierim verò, verum intra illud bimestre sponsus cogens lethaliter delinquat?

634 Non delinquit. Quia non inferi iniuriam sponsæ, quæ adhuc potest Religionem inire: sed sibi potius, qui antè sponsæ Regularis obitum non potest aliam ducere. Sic Manu. *tom. 1. sum. c. 239. n. 2.*

635 Delinquit lethaliter. Quia aufert corporis integritatem, dum non habeat ius donec bimestre transeat. Et quia fortè ex ea copula sequetur proles, ob quam sponsa ab ingressu impedietur. Ità Sanch. *l. 2. d. 22. n. 15.* Sotus *in 4. dist. 29. q. 1. a. 4.* Petr. Ledes. *q. 61. a. 1.* Leand. *tr. 9. d. 5. q. 34.* & alij.

636 Hoc mihi certum. Quia potest sponsus id gerens, in foro externo puniri vt docet Bald. & Salic quos refert Anto. Gomez *l. 80. Tauri, n. 39.* Pro culpa autem veniali plecti in foro externo, esset iniquum. VerumSotus hanc tem perat sententiam, quando sponsa affirmaret, velle se Religionem ingredi: in hoc enim casu ait, peccare lethaliter sponsum cogentem. Attamẽ aptius Ledes. citatus absque ea limitatione locutus est. Vndè hoc etiam in casu existimo esse culpam lethalem; quia licet sponsa tunc non præmeditaretur, Religionem inire, forte eo bimestri per ius sibi concesso, meditabitur, cui quidem resolutioni sponsus obstat, extorquens copulam hanc sibi debitam.

DVBIVM L.

An sponsa per vim oppressa ante expletum bimestre, possit receptum semen mox expessere.

637 QVæstio procedit de sponsa vi oppressa intra bimestre non ab sponso, sed ab alio Suppono enim eam ab sponso vi cognitam, id minime posse gerete, quia iniuria est multo leuior, nec infamiam patitur, & damnum non est adeò graue. Nec de fœmina per metum à quocumque cognita loquor, quia copula fuit voluntaria, & cum peccato admissa; vnde piaculum graue esset seminis pulsionem procurare, igitur.

638 Non potest fœmina, quæ intra bimestre vim patitur, in continenti conari ad semen iam receptum emittendum. Quia est intrinsece malũ ordinatum semen ad sobolis propagationẽ expessere, neque id vllo fine potest honestari. Sic Basil. *l. 9. c. 10. n. 4.* Leand. *tr. 9. d. 5. q. 35.*

639 In continenti potest, postea minimè. Quia (vt docet Sotus *de. iust. l. 5. q. 1. a. 8.* Bannes 2. *2. q. 64. a. 7. dub. 3. ad 2.* Manu. *to. 1. sum. c. 13. n. 15.*) licet priuata authoritate furem in continenti vbi furtum arripuit, donec in loco tuto sit constitutus, percutere, & ea defensa reputatur: Ergo similiter reputabitur defensa, cum statim ac semẽ receptum est, fœmina vim parta, expellit: secus quando iam semen habet possessionem, & est quasi in loco tuto constitutũ: tunc enim nõ erit defensa, sed intrinsece malũ. An non posset fœmina vim passa quocũque tempore mẽbrum virile extrahere, si posset. quamvis semen effundendum esset? lta planè, quia non tenetur id pati. Ergo mox ac effusum est potest similiter expessere; quia cum nondum semen habeat pacificam vasis possessionem, adhuc quasi in fieri, & in ipsa effusione esse reputatur. Ità Sanch. *l. 2. d. 22. n. 17.*

640 Ego quidem, si dum fœmina reluctur, semen extra vas effunderetur, à piaculo liberam iudicarem. At semel effusum, atque receptum, cuins nullus alius est vsus nisi in ordine ad generationem, emittere turpissimum esse reor. Neque verò quia fœmina posset, dum vim patitur, virile membrum extrahere, ideo potest & semen iam receptum emittere. Nam aliud est impedimenta apponere, dum quasi in via est ad consummationem violentus aggressor: aliud verò semen eiicere, cum iam ad finem peruentum est. Hoc teneo, nec ideò tamen mei Thomæ Santij sententiam improbabilem else putarim. Quæ quidem non benè àBasilio ac Leandro est (eorum venia) perspecta. Non enim ille hoc asserit de sponsa vi oppressa à proprio sponso intra bimestre, sed ab alieno quocumque, vt propriis, distinguit in terminis.

CAPVT XI.

circà causora efficientem matrimonij, quæst Consensus.

DVBIVM LI.

An vinculum matrimonij de potentia Dei absoluta possìt consistere sine mutuo coniugum consensu.

641 DVo certa absque controuersia suppono. Vnũ est, si loquamur de matrimonio causaliter, id est, in quantum est contractus humanus à propria voluntate tanquam à causa consurgens per nullam potentiam posse absq; mutuo consensu consistere: Quia tunc consensus est de intrinseca contractus ratione; & sicut actus intessectus eo quod vitalis sit, per nullã potentiam potest absque intessectu produci, ita contractus humanus, qui oritur à voluntate tanquam

à principio vitali esse nequit absque eius cõsensu. Alterum est, Deum posse dare viro potestatem in corpus fœminæ, & è contra absque illorum consensu. Quia Deus habet maius dominium in coniugum corpus, quam ipsimet: Cum ergò possint ipsi eo quod sint domini proprij corporis, dominium illius transferre: fortiori Deus poterit. Est autem difficultas: Cum matrimonium non sit ius vtendi alterius corpore, nec mutua obligatio, sed vinculum, quo cõiuges obligatur: vtrum vinculum hoc consistere possit de potentia Dei absoluta absq; illorum consẽsu?

642 Potest consistere. Quia Deus potest efficiẽtis causæ vices supplere, vt calefacere absq: igue: consensus autem mutuus solum est causa efficiẽs huius vinculi. SicSotus *in 4. dist. 27. q. 1. a. 2. concl. 1.* Victor. *relect. de matr p. 1. n. 4.* Ledes. *p. 4. q. 47. a. 1.* Henriq. *l. 11. c. 1. n. 3.* Vega *l. 4. sum. c. 73.* Barthol. Ledes. *dub. 16.* Petr. Ledes. *q. 45. art. 1. dub. 1. concl. 4.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 3. pu. 1.* Coninch *d. 24. n. 49.* Hurtad. *d. 3. diffic. n. 17.* Diana *par. 8.* **[77]** *tr. 1. resol. 82.* Citans Meratium, Auersam, Tannerum & Caspensem. Imò addunt Matti. de Ledes. & Victoria, Deum de facto hoc fecisse in Adæ & Euæ matrimonio, *Quos Deus coniunxit.* Matt. 19. & etiam in coniugio Oseæ, ac fœminæ fornicariæ.

643 Consistere non potest. Quia consensus est de matrimonij essentia; matrimonium enim essentialiter est coniunctio animorum coniugum, quæ: coniunctio nequit aliter inteligi nisi per consensuum vnionem. Ita aliqui D. Thomæ discupuli, teste Petro de Ledes. *citato, concl. 3.* Sanchez *lib. 1. d. 26. num. 5.* supplem. Gabr. *in 4. dist. 27. q. 1.* Adria. *q. 2. de. matr.* dicens, id esse indubitatum. Cornejo *d. 3. de matr. dub. 1.* Basil. *l. 2. c. 3. n. 4.* Ochagau. tr. *2. de Sacrarm. qu. 8. n. 2.* Leand. *tr. 9. d. 6. q. 3.*

644 Hoc verius existimo. Quia nequit Deus constituere relationem in aliquod cum vero actu formali illius absque eius fundamento, vt patemitatem in aliquo, per quam verè pater dicatur, absque generandi actu: sed matrimonium est relatio inter coniuges, consensus antem est fundamentum: Ergo implicat matrimonium esse absque proprio consensu. Certè primam sententiam probabilem satis esse reor. Quod autem additur à Petro de Ledes. & Victoria minimè verum iudico. Quia ad suauem Dei prouidentiam spectabat, nè matrimonium primum, quod aliorum norma & exemplar erat, absque proprio coniugum consensu consisteret.

DVBIVM LII.

An consensus ad essentiam veri matrimonij requisitus debeat, explicitè in copulam ferri.

645 DEbet explicitè ferri in carnalem copulam. Quià copula est pars integralis. Sacramenti matrimonij; vnde nullatenus perficitur, donec consũmatur. Sic Medina *l. de contin. Sacro. hom. c. 64. & 70.* Bellarm. *l. 1. de matr. c. 5. in solut. ad 6.* Fauet Augustinus *l. 19. cont. Manich.* c. 26. vbi ait, matrimonium ex hoc appellatum esse, quod non aliud mater nubat, quam vt mater fiat.

646 Consensus matrimonium constituens non debet necessario ferri explicitè in copulã. Quia si quis contrahat animo profitendi antè consummationem, validum matrimonium geret, vt constat ex *Cap. Commissum. de sponsal* Et quia Deipara verum matrimonium contraxit, vt

cum Magistro *in. 4. dist. 30. c. 3.* omnes scribentes sibi fatentur, & D. Tho. ex professo *3. p.q. 29. a. 2.* Imo Suari. *3. p.q. 28. a. 2. d. 7. sect. 1.* ait esse de fide. Et tamen nec implicitè consensit in copulam, nam votum virginitatis emiserat vt late Suar. *ibi.* Ergo ad essentiam veri matrimonij non debet consensus explicitè in copulam deferri. Itaque copula non est de essentia matrimonij, neque de eius integritate: sed solum eius effectus. & operatio. Ita Sanchez *l. 2.*
d. 28. Basil. *l. 1. c. 16.* Leand. *tr. 9. d. 9. quæst. 10.* & omnes.

647 Certum omnino, non deberi consensum explicitè ferri in carnalem copulam; quia hæc nõ est de essentia matrimonij, neque de eius integritate, sed eius effectus, & operatio: Ergo consensus efficiens matrimonium non fertur explicite in copulam. Locus verò Augustini nihil aduersum nos probat; quia tantum dicit id quod communiter accidit, non tamen id necessarium esse intendit.

DVBIVM LIII.

An ad essentiam veri matrimonij requiratur consensus implicitus ac virtualis in copulam ex parte contrahentium.

648 REquiritur. Quia contractus matrimonij celebratus sub expressa conditione, ne teneãtur contrahentes sibi dubitum reddere, est nullus: ergo requiritur saltem consensus implicitus ac virtualis in copulam. Sic Capreol. *in 4. dist.* 28 *q. vni. a. 3. ad 5.* Couan. *p. Decretal. cap. 3.* §. 1. Scot. *in 4. dist. 20. quæs.* Sotus Richard. & alij *ibi.*

649 Non requiritur. Quia certissimum fere est, inter Deiparam & Iosephum vere fuisse matrimonium, & celebratum post emissum à Virgine casitatis votum: Ergo non potuit esse cum consensu nec implicito in copulam ex parte contrahentium. Ita Sanch. *l. 1. d. 28. n. 3.* Basil. *l. 1. c. 16.* Leand. *tr. 9. d. 6. q. 11.* & alij.

650 Profecto dupliciter intelligi potest, vt consensus implicitus in copulam desideretur ad verum matrimonium. Primo, loquendo de consensu implicito quantum ex parte contractus; & hoc modo verissimum est eum desiderari; cũ enim contractus matrimonij intrinsece ordinetur ad copulam. qui explicite consentit in illum consequẽter in hanc implicitè ex vi huiusmodi contractus consentit. Secundo potest intelligi consensus in copulam ex parte contrahentis, & hoc pacto non est necessarius consensus implicitus in copulam: imò licèt contrahens gerat intentionem non consentiendi in copulam, est verum matrimonium Hinc D. Thomas *in 4. dist. 30. q. 1. a. 1. quæstiunc.* 2. De Deiparæ con sensu profatur: *Virgo implicitè consensit in copulam: at copula nunquam fuit in proposito: erat enim à Deo certificata, nunquam subsequi debere.* En qualiter ex parte contractus ponit consensum implicitum in copulam, non verò ex parte contrahentis, sed oppositum animum. In radice igitur & in causa habuit consensum ad copulam consẽtiendo in matrimonium quod de se ad eam ordinatur; attamen nec absolutè, nec sub conditione, si Ioseph petiisset, consensit actu expressè. in copulam, quia superuacaneus erat actus ille conditionalis, cum esset certa ex diuina reuelatione Iosephum minimè petiturum.

DVBIVM LIV.

An necessarium sìt, aliqua constituere bona, quibus matrimonium excusetur.

651 NEcessariũ non est excusare matrimonium ex triplici bono nempe ex bono fidei, Sacra[78] menti. Quia res ex se bona excusatione non indiget, sed ea sola, quæ: indisserens est; cum enim ex se nec bona, nec mala sit, indiget aliquibus circumstantiis vestiri, vt determinetur; matrimonium autem ex se est bonum. Sic Scot. *in 4. dist. 31. q. 1.*

652 Necessarium est. matrimonium excusari aliquo seu aliquibus eius bonis. Quia matrimonialis actus de se est indifferens, & ideo eget aliquo bono excusari. Ità Durand.*in 4. dist. 31. q. 1. a. 1.*

653 Certè quamvis status matrimonij de se sit licitus, affert tamen secum aliqua detrimenta, nempe perpetuam seruitutem, iuxtà illud Apostoli *1. Cor. 7. Alligatus es vxori, noli quærere soIationem:* & in ipso matrimoniali actu tantam voluptatem, vt mentem omninò absorbeat: & nimiam placendi alteri coniugi solicitudinem habendi liberos, illos educandi, illisque diuitia acquirendi, quam Apostolus *ibi* mentis diuisionem appellat. At seruitutis detrimentum compensatur bono Sacramenti, quod inuenitur in matrimonio, quo coniuges diligunt se, sicut ChristusDominus Ecclesiam dilexit gratiamque recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum valeant tolerare. Obturatio ilia mentis compensatur bono Prolis, quæ generatur, ac educatur ad diuinum: obsequium: & licet non semper ea sequatur, saluatur autem semper in ipso fine intrinseco, ad quern matrimonium dirigitur. Nimia verò solicitudo placendi coniugi & c. compensatur bono fidei, seu fidelitatis, quo coniuges sibi mutuo obligantur, ad reddendum debitum corpusque cuicumque alij negandum. Verum hæc bona non adueniunt matrimonio ab extrinseco, sed sunt de matrimonij ratione; quare non indiget eis, quasi quibusdam extrinsecis, ad illudi honestandum adminiculis: sed quasi causantibus in ipso extrinsece honestatem; nam bonum Prolis, & fidei, id est, vt ordinetur ad prolem, ac mutuam fidem seruandam, sitque vinculum indissolubile, ex sua habet natura; & vt sit Sacramentum habet in quantum est Christo Domino ad hoc eleuatum.

DVBIVM LV.

An quando intentio contra triplex præfatum matrimonij bonum non deducitur in pactum sed mente retinetur, illud irritet.

654 NOn disputo, quando huiusmodi intentio in pactum deducitur, sed mente solummodo retinetur, (de ilia enim quæstione alibi)præsens verò quæstio est, quando coniuges intendunt contrahere non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere bonum Sacramenti, id est, vitam indiuiduam: vel intendunt non generare, nec educare prolem, sed sterilitatis venena procurare, vel negare sibi inuicem corpus, aliisque concedere, quod bono fidei aduersatur. An huiusmodi intentione matrimonium irritetur?

[655] Irritat planè. Quia ad matrimonium necessarius est consensus saltem implicitus in ea, quæ sunt de eius effentia: sed tria præfata bona sunt essentialia matrimonio saltem in suis principiis. teste D. Tho. *in. 4. dist. 3. 1. q. 1. a. 3.* ergo excludens consensus ilia per intentionem contrariam annullat matrimonium. Sic Richard. *in 4. dist. 31. a. 2. q. 1.* Vualdens, *de Sacram. cap. 131.* Petr. de Soto *lect. 26. de matr.* Henriq. *l. 11. c. 12. n. 7.* Angel. *v. Matrimonium. 2. nu. 23.*

[656] Matrimonium non irritat. Quia ad matrimonium constituendum consensus internus & signa externa desiderantur, & neque consensus sinè signis neque signa sinè consensu aliquid operantur: Ergo quæ cumque conditio nullo signo expressa sed sola mente retenta, nihil ad irritandum opetatur. Ità Rosel. *v. Matrimonium 3. num. 11.* Syluest. *ibi. 4. quæst. 5. & 6.* Abbas *Cap. Commissum, num. 2. de sponsal.* Alexan. de Neuo *ibi num. 5.* Præposit. *n. 4.* & aliqui Theologi penès Petr. de Ledes. *de matr. q. 48. a. 2. dub. 1.*

[657] Ego existimo, contrahentem matrimonium debere saltem implicirè intendere bonum Sacramenti: quod quidem euenit, quando contrariam non gerit intentionem: non tamen esse opus, vt implicitè intendat alia matrimonij bona. Vnde si haberet animum etiam corde retentum aduersum Sacramenti bono, verbi grariâ, si intenderet non contrahere matrimonium nisi ad tempus, non esset verum matrimonium. Quia de ratione matrimonij est, vinculum esse perpetuũ. At si haberet intentionem aduersam alij duobus matrimonij bonis corde solo retentam nec in pactum deductam, valeret vtique, v. gr. si intenderet vitare prolem, & habitam non educere, negare debitũ & adulterari. Quia ea intentio nil attinens ad contractus substantiam aufert: uam si ille velit absolute contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra huiusmodi bona, non obstante sua praua intentione-Mecum Sanchez *l. 2. d. 29. n. 11.*

DVBIVM LVI.

An Peccatum sit matrimonium contrahere ex fine vitandi fornicationem principaliter.

[658] PEccatum veniale. Quia peruersio est, non ordinare rem ad eum finem, ad quem primario est instituta: at quia leuis est abusio culpam venialem non excedit. Sic Petr. de Soto *lect. 16. de matr.* Magist. *in. 4. dist. 41. c. 4.* Scot. *dist. 25. q. vni.* Mayron. *dist. 26. quæs. 1.* Sylui. *in 3. part. quæs. 49. a. 6.* Sanch. *l. 2. d. 29. n. 21.*

[659] Nec peccatum veniale est. Quia nullo ex Capite constare potest esse malum, matrimonium contrahere ob fornicationem vitandam, cum Palaus *1. Cor. 1.* Profertur: *Propter fornicationem vnusquisque vxorm suam habeat, & vnaquæque suum virum.* Ita Basil. *l. 1. cap. 21. n. 4.* Hutad. *d. 4. diffic. 3. 9.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 219.* Palaus *d. 2. pu. 10. n. 1.* Coninch. *d. 15. dub. 2. concl. 3.*

[660] Ego quidem, reor, peccatum esse veniale, matrimonium inire in ordine copulam princicipaliter fornicationẽ vitandam, si contrahentes sint tales, vt secundum communem spem possint**[79]** habere prolem, & in hoc casu vera est sentenna prima; quia contrà rationis ordinem præponitur secundarius matrimonij finis primario. Si verò non possint iuxta communem spem prolem generare, nulla est culpa: & in hoc casu veram secundam partem

iudico; quia quando finis primarius est impossibilis, licitum est, secundarium eligere; non enim intendi potest id quod est impossibile. Et quia aliàs senes generationi inepti, semper, contrahendo, delinquerent.

DVBIVM LVII.

An sit veniale piaculum, matrimonium inire ob pulibritudinem vel diuitias.

[661] SCio, Angelum *verb. Matrimonium 2. num.* 25. & Couarrun. *part. 1. Decretal. cap. 1. numer. 5.* asseruisse, lethale esse peccatum; quorum sententiam nulla probabilitate niti existimo. An verò veniale piaculum sit, requiro?Veniale peccatum est. Quia inordinatio est, leuis quidem, vti Sacramento ad finem ad quem non est institutum, Sic Caiet. *tom. 1. Opusc. tract at. 12. quæst.* Paludan. *in. dist. 30. quæst. 2. articul. 3. numer. 24.* D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 19. §. 9.* Henriq. *lib. 11. cap. 4. num. 2.* Medi. Petr. de Soto, Petr. de Ledes. Manu. Syluest. Nauar. & alij, quos affert, & sequitur Sanchez *lib. 2. d. 29. num. 21.* Layman. *lib. 9. tract. 10. cap. 4. num. 2. & 3.*

[662] Veniale non est, contrahere coniugium ob pulchritudinem, vel diuitias, vel alios fines in se honestos, licet matrimonio extraneos, quãvis nulla alia causa contrahendi sit. Quia cum finis in se honestus sit. non vitiat opus. Ità Sotus *in 4. dist. 30. quæstion. 1. art. 2. concl. 3.* Plaza *de delictis lib. 1. cap. 6. num. 34.* Maior. *dist. 26. quæstion. 3.*

[663] Ego quidem reor, veniale esse. si contrahentes actu. vel habitu ex animi dispositione alios matrimonij fines excludant: quo ex capite primam sententiam esse veram existimo; nullum autem esse peccatum, si alios non excludant matrimonij fines. Crediderim verò sic contrahentes non habere pulchritudinem, diuitias, & reliqua huiusmodi pro fine totali matrimorij; sed solùm moueri ab ipsis, tanquam à causa impulsiua, in quam expressè fertur: implicitè autem in ipsos fines operis, & contractus; in quo quidem nullam reperio inordinationem. Mecum Basil. *lib. 9. cap. 11. num. 13.* & Diana *part. 3. tract. q. resol. 216.*

DVBIVM LVIII.

An qui ficto consensu matrimonium contraxit: Teneatur cum eadem sponsa denuò vero contrahere consensu.

[664] DEcepit quis fœminam, simulans se verum exprimere consensum: non tenetur cum eadem vero contrahere consensu, sed potest ad veras transire nuptias. Quia coniugium fuit nullum ex consensus defectu. Sic Martin, de Ledes *part. 4. quæst. 47. artic. 4.* Hostien. D. Antonin. & Tabien. relati à Thoma Sanchez *lib. 1. d. 11. num. 5.* fauens quidem huic sententiæ. dum ait, non teneri denuò contrahere, nisi casu, quo fœminæ graue aliquod damnum se quatur. Laymam. *lib. 9. tract. 10. part. 2. cap. 6.* Villalob. *tractat. 13. diffic. 8. num. 2.* Hurtad. *d. 3. diffic. 9.* Probabilem esse hanc sententiam fatentur. Victor. *num. 252.* & Diana *par. 3. tract. 4. resol. 247.*

[665] Tenetur quidem denuò cum eadem contrahere vero consensu. Quià ex opposita sententia latissima viris sceleratis via ad decipiendas fœminas aperitur. Ità Petr. de Ledes. *quæstion. 45. art. 4. dub. 1.* Basil. *lib. 2. cap. 5.* Petr. Soto *lect. 3. de matrim.* Sotus *in 4. dist. 27. q. 1.* Leand. *tr. 9. d. 6. qu. 18.*

[666] Existimo ad id teneri ex fidelitate, imò & ex iustitia, ac ratione damni, etiamsi sponsam non cognouerit fintque disparis conditionis: nec posse absolui donec verè contrahat. Quod verum esse reor, etiamsi decepta non sit virgo, dummodò ipsa non se Virgiuem esse finxerit. Vndè oppositam sententiam parum habere probabilitatis iudico.

DVBIVM LIX.

An signa externa consensus interni expressiua sint, de essentia ipsius contractus matrimonij.

[667] QVidquid Vuicleph (quem latè impugnat Vbalden. *de Sacrament, cap. 132.*) dicat. certum est inter Catholicos, non satis esse consensum internum, sed oportere verbis, vel signis exponi. Quia si consideretur matrimonium, vt est contractus, cum celebretur inter homines interiora cordis ignorantes, petit signo externo internum aperiri consensum; si autem vt est Sacramentum, de ratione Sacramenti est, esse signum sensibile. Quæsierim ita que, an externa signa solùm se habeant ad constituendum matrimonium tanquam conditio, sine qua non, quasi per illa innotescant mutui consensus, & irà si eos Deus contrahentibus reuelaret, esset matrimouium sine aliquo signo externo?

[668] Esset matrimonium. Quia quando contrahitur inter absentes per procuratorem expressio consensuum absentium facta per ipsum, est tantùm conditio sine qua non; per eam enim innotescit voluntas absentium: Ergò similiter quando controhitur inter præsentes, expressio consensuum erit conditio, sine qua non, vt vtríque constet mutua voluntas: & subindè constante per Dei reuelationem, erit matrimonium. Sic Maioris *in 4. dist. 16. quæstion. 1. ad 3.* & Veracr. *part. 1. spec. artic. 3.* probabile esse affirmat.

[669] Matrimonium non erit, vel Deo reuelante vtrique mutuos consensus, Quia in matrimonio est exterior corporum traditio: sed hæc fieri non potest per actus internos: ergò. Minorem probo, quia votum internum non est traditio nec professio, non ob aliud, nisi quia ad perfe-**[80]**ctam traditionem requiritur perfectus actus humanus constans interno, ac externo consensu. Ità Sanchez *lib. 2. d. 30. num. 3.* citans Almain. Victor. Sotum. Ledes. & alios. Basil. *lib. 2. cap. 6. num. 3.* Coninch *d. 24. dub. 8.* Hurtad. *d. 3. diffic. 12. numer. 46.* Bassæ. *verb. Matrimonium 3. num. 5.* Palaus *d. 2. punct. 7. num. 1.*

[670] Cum his opinor; quia matrimonimn vt est Sacramentum, necessariò, & intrinsecè est: sensibile signum, ea enim est Sacramenti definido: ergò, & vt est contractus nam Christus Dominus non mutauit Sacramenti matrimonij, vt est contractus naturam, sed ad Sacramenti esse eleuauit.

DVBIVM LX.

An ad consensum matrimonialem exprimendum sint necessaria verba: & sufficiant signa in potentibus loqui.

671 NOn sufficiunt signa, sed necesstaria sunt verba. Quia nullum Sacramentum conferri absque verbis potest. Sic absolutè Canus, Esti. Caiet. & alij, quos refert Leand. *tract. 9. d. 2. quæst. 15.* In potentibus autem loqui necessaria esse verba, probatur. Quia licèt stando iuri naturali, validum esset matrimonium hoc, sicut est validum in mutis: at iure Ecclesiastico est irritum *Cap. Tuæ, de sponsal.* ibi: *Matrimonium in veritate contrabitur per legitimum consensum: sed necessaria suni quantum ad Eccelesiam verba consensum exprimentia: nam surdi, & muti possunt contrahere sine vtrbis: & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cum intelligantur, minimè consentire.* Vbi pondero, verba esse necessaria, quoad Ecclesiam, id est, iure Ecclesiastico. At quod necessarium est, formam importat: si ergò textus requirit verba pro forma, quamvis signa verbis quipolleant, non fufficient, quia forma per æquipollens impleri non potest. Sic Richard. *in. dist. 27. art. 1. q. 7.* & plusquam viginti Doctores, quos refert Sanch. *lib. 2. d. 31. num. 2.*

672 In quolibet contrahente signa sufficiunt, nec necessaria sunt verba. Quia Christus Dominus noluit materiam, & formam huius Sacramenti magis determinare, quàm ad rationem contractus esset necessarium: id enim satis erat ad huius Sacramenti significationem: sed ad rationem contractus satis est, vt mutua contrahentium voluntas signis manisestetur: ergò. Ità D. Thom. *in. dist. 27. quæst. 1. artic. 2.* Sanch. *lib. 2. d. 31.* citans viginti quinque Doctores Theologos, & plusquam quadraginta Iurisprudentes. Vasq. *d. 3. de matrimon. cap. 7.* Gutier. *cap. 46. num. 10.* Coninch *d. 24. dub. 8.* Pontius *libr. 2. capit. 7. numer. 5.* Hurtad. *d. 3. diffic. 9.*

673 Existimo, haud esse necessaria verba in matrimonio, vel iure naturali, aut ex ipsius contractus natura, cum hic non repugnet per nutus, signa, vel Epistolam fieri; nec ex Christi institutione; cum nihil circà contractus naturam innouauerit; nec ex iure Ecclesiastico: cum nullum extet, quod verba præscribat. Nam textus pro prima sententia allatus potius secundam confirmare videtur: consultus enim ibi Pontifex, an verba sint necessaria ad matrimonium? Respondet, solùm legitimum requiri consensum: & non intelligit de consensu interno, (ve vidimus præcedenti Dubio. Sed de consensu expliciro, vel signis. Quod manifestè probatur ex particula, *Nam & mutus,* assignans enim ibi rationem ad comprobandum solùm consensum satis esse, sic ait: *Nam & mutus sine verbis potest contrahere.* Si enim non intellexisset, solùm consensum verbis, vel signis explicitum sufficere, illa particula non benè præcedentibus corresponderet, nulliùsque rei rationem redderet. Nec obstat, Pontificem addidisse, verba esse necessaria *quoad Ecclesiam,* quia non credendum est, statim Pontificem se correxisse, iuxtà *l. Nam ad ea, ff. de condit. & demonstrat. eo* vel maximè, quia non dixit absolutè, esse necessaria verba; *sed quoad Ecclesiam,* hoc est, quoad faciliorem probationem in externo Ecclesiæ foro.

DVBIVM LXI.

An Matrimonium solis nutibus contractum sit Sacramenium?

674 SAcramentum non est. Quia Florentinum *in decreto de Sacrament.* docet, omnia Sacramenta constare rebus, & verbis Et quia aliàs absoludo, & Baptismus possent solis signis celebrari. Sic D Thom. *in. 4. dist. 1. quæst. 1. art. 3. argum. 5. iuncta solutione.* Scot. *in 4. dist. 26. q vni. litter.* L. Cano. *lib. 8. de locis capite 5. ad 3.*

675 Est Sacramentum. Quia omne matrimonium fidelium si verum est, Sacramentum esse debet. Ità Sanch. *lib. 2. d. 11. num 27. num. 8.* Henriq. *lib. 11. cap. 2. num. 6. lit. N, & dicens* esse commune omnium Theologorum, & Iurisperitorum. Manuel *tom. 1. cap. 216. num. 5.*

676 Hoc prorsus tenendum, & adducta in contrarium vrgere non iudico; quia Florentinum intelligit constare omnia Sacramenta verbis, vel aliquo gerenti vicem verborum, vt sunt signa in matrimonio: vndè ipsummet Concilium loquens de matrimonio, dixit, *regulariter* verbis constare, ad innuendum, non semper verba requiri. Nec est simile de aliis Sacramentis, quia matrimonium est contractus, de cuius natura est, vt valeat etiam nutibus celebrari.

DVBIVM LXII.

An verba in matrimonio sint de præcepti necessitate.

677 SVnt quidem. Quia hoc præceptum statuitur *Cap. Si inter, de sponsal. & Cap. Licet. de sponsa duorum,* ibi: *Si inter virum, & vxorem legitimus consensus interfuerit, ita quod vnus alterum verbis consuetis recipiat.* Sic Peti. de Ledes, *de matrim. q. 45. art. 2. concl. 2.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 216. num. 5.* Henriq *lib. 11. cap. 2. num. 6.* docens aliquomodo esse de Ecclesiæ: præcepto, fatetur tamen solum veniale esse signis contrahere. Petr. deLedes. idem fatetur, (quia res est leuis)*concl. 3.*

678**[81]** De præcepto non sunt. Quia testes citati id non probant; solùm enim narrant factum, & ex implificatiuè loquuntur. Ità Præposit. *Cap. Tuæ, num. 6.* Sotus *in disti. 27. quæstion. 1. art. 3. concl. 2.* Veracr. Palati. Barthol. de Ledes. quos sequitur Sanch, *libr. 2. d. 31. numer. 10.* Basil. *libr. 2. cap. 7. numer. 14.* Palaus *d. 2. punct. 7. numer. 5.*

679 Mihi quidem multo certius est. nullum esse circà hoc Ecclesiæ præceptum. Fateor tamen culpam esse venialem, non exprimere verbis, sed solis signis consensum, nisi iusta causa excusaret. Quia à recta ratione alienum est, in hoc grauissimo contractu non exprimere consensum commodiori modo possibili verba autem melius, & clarius, quàm signa consensus exponunt. Profectò si consensus redderetur dubius eo quod externa signa sufficienter eum non exprimerent, vndè scandalum, litésque oriri possent, mortale esset, verba non adhibete, qui loqui potest.

DVBIVM LXIII.

An necessarium sit vtriúsque coniugis consensum simul absque temporis interuallo præstari.

680 NEcessarium est. Quia in aliis Sacramentis simultas materiæ, ac formæ requiritur: cõsensus autem verbis explicitis sunt materia & forma huius Sacramenti: ergò. Sic Speculator *titul. de sponsal. §. 1. num. 5.* Ioan. Andre. Anton. Neuo, & alij, quos refert Sanch. *lib. 2. d. 32. numer. 2.*

681 Non est necessarium, sed satis est, temporis intercedente mora, consensus ab vtróque præstari, modo consensus prioris coniugis reuocatus non sit. Quia in omni contractu satis est consensus diuerso tempote adhiberi, *l. 1. §. 1. ff. de verborum obligation.* & constat in omnibus contractibus per nuncium, literas vel procuratorem initis: Deus autem matrimonium instituens in Sacramenti esse, contractus naturam minimè immutauit. Ità D. Thom. *in. 4. dist. 29. qu. vni. art. 3. quæstiunc. 2. ad 2.* Richar. *art. 1. q. 3.* Maior. *dist. 27. qu. 1.* Sotus *qu. 1. art. 3.* Henriqu. *lib. 11. cap. 3. num. 6.* Petr. de Ledes. *qu. 45. art. 3. dub. 2.* Sanchez *citat. numer. 3.* multos ex lurisperitis memorans. Ochagau. *tractat. 12. qu. 9. num. 6.*

682 Hoc multo probabilius existimo videns, matrimonium per literas, vel procuratorem valide contrahi, & tamen consensus simul non præstari. Quod quidem etiam in Sacramento Pœnitentiæ reperio, vbi audita confessione, potest multo tempore absolutio differri.

DVBIVM LXIV.

An satis sit alterum coniugem præstare consensum, quocúmque temporis spatio intercedente.

683 ESt satis. Quià tandiù dicitar prior in consensu persistere, quandiù non reuocat. Sic Maior. *in 4. dist. 27. qu. 1.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 80.*

684 Satis non est, sed requiritur simultas moralis itavt magnum interuallum inter vnius & alterius consensum non distet. Quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapsum hæe voluntas non manet virtute, sed reuocatur, *lib. 1. §. 1. ff. de verborum obligation.* ibi: *Interuallum medij temporis modicum, non vitiauit obligationem: vitiaret* autem, (ac si diceret)si immodicum esset. Ità Sanchez *lib. 2. d. 32. num. 6.* Sotus *in 4. dist. 27. quæstion. 1. art. 3.* Henriq. *lib. 11. capite 3. numero 6.* Ludouic Lopez *part. 2. instr. de matrimon. cap. 29.* Vega *lib. 3. sum. casu 75.* & alij com nuniter.

685 Idem censeo. At si requiras, quandonam desectu huiuscemodi moralis simultatis matrimonium non valeat? Respondeo, Sotum, & Ludouic. Lopez docuisse non esse tutum, si septennium intercedat. Henriquez quando intercedit biennium, asserit, non esse matrimo. nium. Barthol. à Ledes. quando intercedit annus, idem affirmat *dub. 17.* Aptius id cum Petro de Ledes. prudentis arbitrio, attentis particularibus circumstantiis, reliquerim. Certè priorem sententiam veram esse iudico, dum matrimonium contrahitur per procuratorem; quia in eo

quod procurator non reuocatus facit, quantumcúmque tempus medium intercedat, manet virtute consensus illius, qui procuratorem constituit.

DVBIVM LXV.

An quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel meta extortus: satis sit, (vt matrimonium valere incipiat) hunt denuò con sentire.

686 NOn est satis, sed requiritur, vt vtérque denuò consentiat. Quia cum matrimonium claudicare non possit, deficiente vnius consensu, est prorsus irritum, & quasi prorsus contractum minimè esset quo casu manifestum est. vtriúsque consensum requiri. Sic Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 19.* Felin. referens Antonium, & Ancharanum *Cap. Ex parte Decani, de rescrip. num. 11. ampliat. 4.* Palaci. *in 4. dist. 27. d. 1.*

687 Est satis, vt ille, qui minus legitimè consenserat, denuò consensum exhibeat, dum alter suum non reuocarit. Quia cum consensus alterius validus de se fuerit, ac sufficiens ad matrimonium, nec reuocatus: iam ex parte huius consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fictè vel ex metu consensit: Ergò hoc accedente, coniugium conualescit. Ità D. Thom. *in 4. dist. 29. quæst. vni. articul. 3. quæstiunc. 2. ad 2.* D. Bonauent. *ibi. quæstion. 2. numer. 13.* Paludan. *quæstion. 1. articul. 4. numer. 23.* Richar. *articul. 2. quæstion. 1.* D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 7.* Henriq. *lib. 11. cap. 10. num. 5.* Palaci. *in 4. dist. 29. d. 1.* Nauar. *sum. cap. 22. numer. 51.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 208. num. 7.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. quæstion. 2. dicto 6.* Sanchez *libr. 2. d. 32. n 9.*

688 **[82]** Hums sum mentis; quia si fictè, vel metu consentiens nullum omninò tunc præstitisset consensum. sed spatio temporis interiecto, manente in virtute priori consensu valeret matrimonium, sed qui ficte, aut meta consensit perindè se habet, ac si non consensisset, cum is consensus nullus fuerit: ergò satis est, vt manente in virtute prioris consensu ipse solus consentiat.

DVBIVM LVI.

An ad matrimonium sufficiat consensus, quo coniux vtérque annuit, falso existimans, impedtmentum dirimens subesse.

689 VErsatur quæstio, quando adest error facti, iurisque scientia, quia coniuges falsò credebant adesse impedimentum, & existimabant, eo stante, non posse consistere matrimonium; si enim erraten etiam in iure, omnes fatentur verum matrimonium esse; quia non deficit consensus. Verum ratio dubitandi est, quia non apparet qualiter veram intentionem ineundi matrimonium habeant, qui illud sibi impossibile esse putant.

690 Certè hic consensus minimè sufficit. Quia voluntas non potest in impossibile ferri, vt iuris conscius qui Sacerdos non est, nequit intendere consecrare. Sic Syluest. *verb. Matrimonium 8. quæstion. 13. dicto 5.* Angel. *verb. Matrimonium 3. impedim. 13. num. 5.* Armil. *ibi. num. 44.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 56.* Sotus *in 4. dist. 37. qu. vni. art 5. concl. 3.* Vega *lib. 2. sum. casu 281.* Ludou. Lopez *part. 2. instr. de matrimon. capite 49. & 55.*

691 Sufficit planè, si contrahentes intendant, quantum in ipsis est, consentire. Quia hæ personæ sunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt, quatenus possunt, contrahere: Ergò verè contrahunt. Et quia stante hoc errore, est possibilis consensus, vt constat ex *Cap. 1. de sponsal. in 6.* vbi dicitur, ex sponsalibus ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti nullis, oriri publicam honestatem, modo adsit consensus: Ergò supponit textus, possibilem esse consensum cum impedimento dirimenti. Ità Rosel. *verb. Impedimentum, imped. 12.* Tabie. *imped. 10.* Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 2.* D. Antonin. *part. 3. titul. 3. cap. 9.* Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 52. concl. 3.* Petr. de Ledes. *quæstion. 55. art. 9. Dub. 2.* Sanch. *libr. 2. d. 33. num. 2.* Henriq. *lib 11. cap. 11. num. 5.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 233. num. 3.* quamvis hic & Henriquez loquuntur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.

692 Hanc partem probabiliorem reor; quia si hæreticus (exempli gratiâ) credat Baptismum esse rem irrisoriam, nihilque valere, verè baptizat, si verè gerere intendat, quod potest, & intendit Ecclesia: vndè cùm errore valoris Baptismi est compossibilis consensus: Ergò similiter in nostro casu, quamvis hi errent, credendo non valere matrimonium, possunt habere legitimum consensum, eúmque habent, si intendant agere quod possunt, & intendit Ecclesia.

DVBVM LVII.

An satis sit ad matrimonium consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipsos contractum esse validum, denuò in illud consentiant.

693 SAtis quidem est, & nouo ilio consensu conualescit matrimonium, vt si quis ficte consensit in matrimonium, & audiens à Confessario, vel viris doctis valuisse, idque credens denuò consentiat. Quia hic error, nec est personæ, nec conditionis, qui solùm matrimonium annullat, sed est error iuris, quo hic putat se cum illa vxore esse illigatum. Sic Tabie. *verb. Matrimonium 2. quæstion. 7. numer. 8.* Supplem. Gabri. *in 4. dist. 29. qu. 1. art. 3. dub. 3.* Victor. *relect. de matrimon. part. 1. numer. 10.* & Ledes. *2. part 4. quæstion. 45. articul. 1.* asserunt, posse probabiliter disputari.

694 Satis non est, nec nouo illo consensu ex errore profecto conualescit matrimonium. Quia nil tàm contrarium consensui, quam error, *l. si per errorem, ff. de iurisdict. omni. iudie,* errórque hic ad personæ errorem reducitur, vt probat Sanch. *lib. 2. d. 36. num. 3.* Ità ipse *d. 34. num. 2.* Rosel. *verb. Mairimon. 4. num. 4. & 5.* Angel. *ibi. 2. num. 17.* Syluest. *ibi. 5. quæstion. 10.* Victor. *relect. de matrimon. part. 1. num. 10.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 76.* Veracr. *part. 1. specu. articul. 29.* Palaci. *in. 4. dist. 28. d. 1.* Henriqu. *lib. 11. cap. 9. numer. 7.*

[695] Idem affirmo; qui huiusmodi error ad personæ errorem proculdubio reducitur: putat enim coniux consentire in suam, cum re vera sua non sit. Certè (vt dixi)nihil magis contrarium consensui, quam error.

DVBIVM LVIII.

An ad ratificandum matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens impetrata impe dimenti dispensatione, vel eo cessante, exigatur, vtriúsque coniugis consensum renouari.

[696] NOn exigitur, vtriúsque coniugis innouari consenlum, sed sufficit vt sciens impedimentum coniux innouet. Quia antiquus consensus censetur durare, dum reuocatus non est: qua ratione Sanchez *d. 32. num. 9.* asseruit, fictè consentientem posse solo suo consensu matrimonium ratificare. Sic Lignado apud Præposit. *Cap Cum in Apostolica, de sponsal.* & aliqui Doctores, quos refert Sanchez *libr. 2. d. 36. num. 2.* profantes contrabentem ignoranter cum serua, si post manumissionem illius inscius eam cognoscat affectu vxorio, prius matrimonium perficere, eo quod prior consensusin serua per. duret: vndè censent, sublato impedimento, non oportere, vtriúsque renouari consensum.

[697] Exigitur, vtriúsque coniugis consensum innouari. Quia cum prior consensus fuerit omninò ex parte vtriúsque inualidus, eo quod super illegitimam, & inhabilem deciderit materiam, denuò vtérque renouandus est: nec durare potest consensus, qui nullus omninò fuit. Ità Sanch.**[83]** *d. 35. num.* cum D. Thom. *in 4. dist. 40. qu. vni. art. 4. ad 6.* Scot. *dist. 35. qu. vni.* Richard. *dist. 40. art. 1. qu. 6.* Caiet. *Opusc. tom. 1. tract. 12. quæst. 2.* Sotus *in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3.* Palat. *dist. 30. qu. 1.* Henriqu. *lib. 12. cap. 1. num. 7.* Aragon. *2. 2. q. 33. art. 6. concl. 3.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 220. numer. 2.*

[698] Hoc tenendum omninò reor, quia cum permanentia existentam supponat, consensus qui nunquam extitit, nequit permanere.

DVBIVM LIX.

An ad matrimonium inualidum ob occultam impedimentum, ratificandum (cessante impedimento) necessum sit alterum coniugem de nullitate prioris matrimonij certiorem facere.

[699] TOta difficultas est, quandò impedimentum non est error condicionis, vel personæ, aut si fuit conditionis, cessauit iam seruitus. Certè coniux impedimenti conscius, impedimento cessante, vel dispensatione obtenta, necessariò non debet alteri aperire, irritum fuisse

matrimonium: sed satis est, si cautè curet, vtriúsque consensum renouari, verbi gratiâ, dissimulanter petendo ab altero, vt pro sua consolatione ipsum habeat in coniugem: & ipso similiter dicente: ego quoque te in coniugem recipere gestio. Probatur, quia prius matrimonium licèt inualidum, habet tamen quandam matrimonij effigiem, & ità faciliùs conualescit. Et quia, impedimento ablato sunt hi habiles ad contrahendum: ergò cum consentiant in matrimonium, illud erit legitimum. Sic Angel. *verb. Matrimonium 3. impedim. 4. num. 10.* Caiet. *Opusc. tom. 1. tract. 12. qu. 2. & in sum. verb. Matrimonium. titul. Contractus matrimonij potest reddi ex septem capitibus vitiosus.* Sotus *in. 4. dist. 28. qu. 1. articul. 2. concl. 3. casu 1.* Veracr. *part. 1. spec. articul. 44. concl. 3.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 39.* Henriq. *lib. 11. cap. 3. numer. 6.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 220. num. 2.*

700 Necessarium est, vt id matrimonium conualescat, coniugem impedimenti ignarum certiorem fieri de prioris matrimonij nullitate. Quia nihil magis contrarium consensui, quam error, *l. Si per errorem, ff. de iurisdict. Omn. iudic.* & *l. Nihil consensui, ff. de regulis iuris.* Sed hic ex errore, quo putat, hanc esse suam, in illam consentit. Ergo verè non consentit. Et quia ignorantia causa est inuoluntarij, etiamsi non sit error personæ, vt si credam me dare decem, vel pauperi, cum tamen dem viginti, & diuiti: & ità in his casibus dominij translatio impedietur: Ergò similiter in nostro cum hic nouus consensus ex ignorantia procedat. Ità Richar. *in 4. dist. 40. art. 1. quæstion. 6.* Supplem. Gabriel. *dist. 35. quæstion. 1. articul. 1. concl. 3.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. quæstion. 2. dicto 2.* Tabie. *verb. Impedimentum, impedim. 1. quæstion. 12. num. 13.* Sanch. *lib. 2. d. 36. num. 3.* plures ex lurisperitis, ac Theologis afferens.

701 Ego quidem multo probabiliorem hanc sententiam esse reor, quam adhuc confirmo, Quia inualidè professus, vel voto inualido illigatus, nihil agit, si ex errore putans, professionem; ac votum valere, denuò profiteatur; aut voueat: nec sponsalia inualida ratificantur mutua habitatione, nisi adsit scientia eorum nullicatis, (vt doctè Sanchez *lib. 1. d. 16. numer. 7.)* Quorum ea est ratio quòd error, quo ille putat, priorem actum valuisse, posteriorem consensum inuoluntarium reddit ex eo manantem: Ergò à fortiori idem error annullabit matrimonium, quod summam expetit libertatem *Cap. Cum locum. de sponsal.*

DVBIVM LX.

An Matrimoniam coram Parocho, ac testibus initum inualidum fuit ob occultum impedimentum, impedimento ablato, iteram sit coram Parocho, ac testibus celebrandum mutui consensus expressione.

702 ITerùm coram Parocho, & testibus celebrandum est. Quia prius fuit nullum: Ergò perindè celebrandum est coram Parocho, ac testibus, ac si nunquam fuisset initum. Tridentinum enim exigit pro forma præsentiam Parochi, & testium: Igitur ea requiritur, quandò denuò coniugium celebratur, cum tunc verè contractus fiat. Sic Nauar. *lib. 4. consil. titul. 1. de sponsal. consil. 1.* Gutier. *l. 1. qq. Canonic. cap. 18. num. 7. & 8.* Palac. *in. 4. dist. 27. quæstion. 1.* Barth. à Ledes. *dub. 17. de matrimon.* & alij.

[703] Non est necessarium coram Parocho, ac testibus iterùm celebrari: sed satis est, si contrahentes interse ipsos solos exprimant, seu innouent consensus Quia ex proœmio colligitur legislatorum intentio, & totius decreti ratio, vt docet Triaquel. *tract. cessante causa, limitat. 1. num. 65.* Sed id Tridentini decretum in proœmio loquitur de clandestinis matrimoniis, quæ semper Ecclesia probibuit: matrimonium autem semel publicè contractum inualidè propter occultum impedimentum, & eo sublato clàm celebratum, nunquam fuit clandestinum, nec ab Ecclesia prohibitum: ad id enim præcesserat publicitas, quam Ecclesia poscit. Ergò huiusmodi matrimonium minimè à Tridentino irritatur. Ità Sanch. *lib. 2. d. 37. numer. 3.* Nauar. *lib. 4. cousil. titul. 1. de sponsal. consil. 14.* & *in sum. cap. 22. num 70.* Henriq. *lib. cap. 3. numer. 6. & lit. L,* docet, id tenuisse consultos Episcopos Couar. Guerre. & Blanco, qui Concilio interfuêre. Palac. *in 4. dist. 30. d.* i. Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 45. artic. 5. dub. penultim.* asserens sic Cardinales declarasse.

[704] His hæreo Doctoribus, ratus rationem finalem Tridentini *sess. 24. cap. 1.* statuentis, vt matrimonium coram Parocho, ac testibus celebraretur, eam fuisse, (vt constat ex eius proœmio,)vt vitentur grauia peccata ex clandestinis nuptiis consurgentia, maximè eorum, qui clàm cum vna contrahunt, eàque relicta, aliud publicum matrimonium ineunt, cui incommo. do nequibat Ecclesia mederi, cum ipsi de priori coniugio minimè constatet: sed hæc ratio non se extendit ad casum nostrum, cum prius**[84]** matrimonium inualidum in foro Ecclesiæ validum, & publicum fuerit, (eius enim nullitas, & impedimentum occulta sunt,) & subindè si aliud matrimonium inire vellent, impedirentur ab Ecclesia credenti, matrimonium illud publicum fuisse validum: Ergò Tridentini decretum nunquam hunc casum comprehendit. Igitur necessarium non est, rursus coram Parocho, & testibus mutuum consensum explicari.

DVBIVM LXI.

An coniux impedimenti conscius, excusetur à cupla, reddendo debitum, ad maiora damna vitanda.

[705] COniux impedimenti occulti conscius potest ne debitum reddere, dum ab Ecclesia compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timet, ni reddat? Certè ei coniugi reddere licet, à culpáque ob Ecclesiæ praæceptum excusatur. Quia licèt re vera matrimonium non sit, ex parte tamen alterius matrimonium est, & copula licita, excusante eum ignorantia inuincibili, & ius petendi habet; ergò alter reddens debitum, non consentit in opus peccati, sed iniustitiæ. Sic Magist. *in 4. dist. 38.* Hugo Victor. *de Sacrament. part. 11. cap. 6.* & aliqui recentiores apud Medinam *C. de restitut. qu. 19.* Gregor. Lopez *libr. 2. titul. 3. part. 4.* & alij.

[706] Minimè à culpa excusatur reddendo debitum. Quia in *Cap. Inquisitioni, de sent, excomm.* id apertè præscribitut. *Credimus respondendum, vtrùm alter coniux pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine mortali non valet carnale commertium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit. An non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commertium peccatum operari mortale. Et* quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti ad cauendum maius; peccatum enim nihil aliud est, quam id, quod non licet. Nec valet dicere, desinere esse peccatum in tali euentu; quia licèt hoc verum sit de peccatis, qæu talia sunt quia prohibita: at

de peccatis, quæ suaptè natura talia sunt, & intrinsecè mala, vt est fornicatio hoc dici nequit. Ità D. Thom. *in 4. dist. 27. quæstion. 1. artic. 2. quæstiunc. 4.* D. Bonauent. *dist. 38.* Durand. *inibi. in exposit. lit.* Pauldan. *dist. 36. quæstion. 2. articul. 2. num. 15.* Couar. Cordu. Nauar. Ioan. Andr. Rosel. & & plures alij, quos refert, & sequitur Sanch. *l. 2. d. 39. num. 5.*

707 Hanc firmiter teneo sententiam, primam ratus falsissimam. Inde nàmque sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, scilicet præcipiente Superiore, vel ad vitandum vitæ, vel famæ periculum: quod sane videtur erroneum, cum sit intrinsecè mala. Sequelam probo, quia fornicatio est accessus ad non suam:. sed coniux impedimenti conscius certo scit non esse suam, ad quam accedit. ergo certo scit. se fornicari. Si ergo accedere licet reddendo debitum licebit subindè eo in casu fornicari. Hinc moneo, primam sententiam non solùm falsissimam esse, verùm & in fide valdè periculosam.

DVBIVM LXII.

An coniux impedimenti conscius si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat sit veré ex communicatus.

708 VErè excommunicatus est. Quia *Cap. Literas, de restit. spoliato.* id asseritur cum enim dixisset textus, per censuras compellendum esse, dum probat impedimentum, ait: *Donec probationes offerat præparatas, & tunc absolutione petita, secundùm formam Ecclesiæ absoluetur.* Ergò verè exeommunionem incurrit, aliàs frustrà petenda esset absolutio. Sic Abul. *ad Cap. 19. Matth. quæstion. 72.* Paludan. *in 4. dist. 27. q. 2. num. 37.*

709 Non est verè excommunicatus. Quia excommunicatio minime incurritur nisi ob inobedientiam lethalem. quæ prorsus abest in hoc casu. Ità Victor. *in sum. de matrimon. num. 264.* Ledes. *2. part. 4. quæstion. 48. articul. 2.* Sanch. *l. 2. d. 39. num. 9.*

710 Hoc certum reor, sciens, Caput *Literas,* non obstare; exigit enim absolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

DVBIVM LXIII.

An Matrimonio bona fide vtriúsque coniugis inito, alter postea dubitat de eius valore: possit petere, ac reddere.

711 QVandò scrupulus est ex leni, ac temeraria credulitate ortus, poterit deposito scrupulo consilio sui Pastoris petere, & reddere: Habetur expressè *Cap. Inquisitioni, de sent. excomm.* vbi Gloss *verb. Leui,* inquit: *vt quia audiuit à leuibus, quibus credere non tenebatur.* Difficultas ergò est, an licitum sit deponere dubium speculatiuum non leui ex temeritate ortum, nec practice dubitare ratione possessionis, quæ est pro matrimonio, & ità petere, & reddere debitum?

[712] Certe nec petere, nec reddere licet. Quià agere contrà conscientiam dubiam, illicitum est. Sic Scot. *in 4. dist. 30. quæstion. 1.* Altissiodor. *part. 3. sum. tractat. vltim. cap. 2.* Adrian. *4. de restitut. qu. de præscript. §. Instabis.* Petr. de Soto *lect. 2. de matrimon.* Brunel. *de sponsal. concl. 34. num. 8.*

[713] Licet quidem reddere, & petere. Quia id videtur definire Pius V. *in quodam motu proprio relato* à Veracruz *part. 3. specu. argum. 18.* Fuit enim Pontifici propositum, multos Indos fidem suscipientes mansisse adhuc cum vxore vltima nondum certos de prioris obitu, nec eam inuenire potuisse: & definit Pontifex, eos in matrimonio cum vltima, quæ fidem suscepit, mansuros esse: & posse petere, ac reddere. Ergò cum**[85]** dubius est matri monij valor, vtrúmque licet. Ità Ledes. *2. part. 4. qu. 8. art. 4. dub. 6.* Angles Floribus, *part. 1. de matrim. qu. 11. de impedim. Ordiart. 3. dub. 5. & 6.* Vega. *libr. 4. sum. Casu 74.* & alij.

[714] Ego quidem vtrámque sententiam parum, aut nihil probabilitatis continere reor. Vndè dixerim, antè diligentiam adhibitam ad assequendam veritatem teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: ea tarnen sufficienter adhibita posse reddere, ac petere. Prior pars probatur, quia dubitans, an res sit sua, quamvis retinere possit, non tamen potest ea vti, donec inuestiget veritatem: Ergò non potest petere debitum coniux dubitans, quod est matrimonio vti, donec diligentiam adhibeat. Partem aliam ostendo, quia possessor bonæ fidei si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere: potest non tantùm rem detinere, sed illa etiam vti. Ergò coniux dubitans, si præmiserit sufficiens examen, poterit vti matrimonij iure petendo, c re ddendo.

DVBIVM LXIV.

An cum vtérque coniux de valore matrimonij bona fide initi dubitat, vtérque licitè reddere possit.

[715] COnstat, neutrum posse petere ante præmissum debitum examen, posteà autem, manente eodem dubio, posse. Quæsierim autem, an casu, quo alternter illicitè petat, teneatur alter, vel possit ei reddere: Potest quidem, & tenetur. Quia in dubio melior est possidentis conditio: vtérque vero in hoc dubio possidet. Sic Cordu. *in sum. qu. 45. Punct. 3.* Henriq. *lib. 11. cap. 6. num. 5. lit. T,* referens Victoriam, & Canum huius fuisse sententiæ. Barthol à Ledes. *de matrimon. dub. 20. concl. 1.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 297.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 45. articul. 1.*

[716] Cum vtérque coniux de valore matrimonij bona fide contracti dubitat illicitè alteri petenti, nec tenetur. nec potest alter reddere, dum ad dubium vincendum, sufficiens non est adhibita diligentia. Quia possessio in dubio non confert ius vtendi: ergò coniux tunc petens, petit id, ad quod nullum ius habet, & ad quod possessio non suffragatur: Ergò alter nequit reddere. Ità Sanch. *lib. 2. d. 41. num. 55.* & alij.

[717] Idem sentio, quia tota ratio ob quam coniux tenetur reddere debitum petenti coniugi est, quia alter petit debitum sibi ratione possessionis, nè periculo iniustitiæ debitum abnegando exponatur. Cum ergo in hoc casu non petat sibi debitum, nec faueat possessio, & negando nulla iniustida fiat, & ex altera parte, reddendo sit periculum incontinentiæ: tenetur non

reddere antè diligentiam adhibitam. Verùm diligentia præmissa, potest vtérque petere, ac reddere; quia iam possessio ius ad omnem vsum infert.

DVBIVM LXV.

An cum alter coniux mala fide ' contraxit dubius (verbi gratiâ,) de prioris coniugis obitu, licitè petere, ac reddere possit.

718 NOn potest petere, nec reddere. Quia possessio mala fide incepta non suffragatur, vndè claudicat matrimonium ex parte habentis malam fidem: Ergò nec ipsi, nec alter bonæ: fidei possessor potest petere: & ita si possidens bona fide petat, cum non postulet sibi debitum, nequibit alter reddere. Sic Sotus *in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instr. de matrimon. cap. 36.* Vega *lib. 3. sum. Casu 155.* Barthol. à Ledes. *de matrim. dub. 20.* Quia adiiciunt eas nuptias esse irritandas.

719 Petere fateor non posse, sed potest quidem, & tenetur reddere. Quia cum alter bona fide possideat, non debet iure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat matrimonium fuisse nullum. Sicut in præscriptione mala fides prioris possidentis non nocet ei, qui bona fide possidet. Ità Rosel. *verb. Impedimentum, imped. 12. num. 1.* Syluester *Verb. Matrimonium 4. qu. 9.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 77.* Veracr. *part. 3. specu. art. 18. Concl. 6.* Cordu. *lib. 3. quæstionarij, quæst. 8. fol. mihi 183.* Henriq. *lib. 1. cap. 6. num. 5. lit. S,* Palac. *in. 4. dist. 27. d. 3.* Sanchez *libr. 2. d. 42. numer. 2.*

720 Petere non posse, sed reddere teneri affirmo. Vtràmque partem probo ex *Cap. Dominus, de secundis nuptiis, vbi* expressè fit sermo de coniuge, qui nondum de prioris obitu certus, contraxit: & definitur non posse petere, at teneri reddere, ibi: *Sanè* super matrimoniis, quæ quidam ex vobis contraxerunt, nondum habita obeuntis coniugis certitudine: respondemus, vt nullus à modò *ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux. Si verò aliquis hoc non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei, euæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen nouerit nullatenus exigendum.*

DVBIVM LXVI.

An si contrahens mala fide, petat: alter teneatur reddere.

721 TEnetur quidem. Quia sicut tenetur coniux reddere alteri contrà votum petenti, ex communi sententia; ità & ei, qui mala fide contraxit. Sic Henriquez *libro 12. capite 6. numero 5. & litter. T,* referens Victoriam, & Canum, Barthol. de Ledes. *dub. 20. concl. 1.*

722 Non tenetur. Quia teneri reddere alterum dubitanti de valore matrimonij, oritur ex possessione petentis, & iure iustitiæ ad exigendum: sed hîc vtrúmque deest, possessio enim

dubia fide incepta nil prorsus**[86]** suffragatur: & ità nullum ius exigendi concecedit. Quod haud obscurè innuitur illis verbis *Cap. Dominus. Debitum à se nouerit nullatentus exigendum.* Ità Sanch. *lib. 2. d. 42. num. 3.*

[723] Idem assero, nec simile iudico de coniuge contrà votum petenti, habet enim possessionem, ac ius iustitiæ ad exigendum: & tantùm reus est Religionis voti petendo, vt qui petit rem suam ad ea abutendum.

DVBIVM LXVII.

An cum coniux vtérque mala fide contraxit, dubius (verbi gratiâ,) de prioris coniugis obitu; vtérque tenetatur, reddere postulanti.

[724] VTérque tenetur. Quià contrahens dubia fide tenetur reddere, maximè si alter coniux ignoret: Ergo etsi ambo habeant dubiam fidem, tenebuntur. Sic Syluest. *verb. Matrimonium 4. qu. 9. dicto 3.* Barthol. de Ledes. *de matr. dub. 20. concl. 1.* asserens, neutrum posse petere, teneri autem reddere.

[725] Neuter potest: petere. nec reddere. Quia neutri possessio mala fide incepta suffragatur. Ità Veracr. *p. 3. specu. art. 13.* Angles *p. 1. de matrim. qu. 11. de impedim. Ord. art. 3. dub. 4.* Henriq. *l. 11. c. 11. n. 5. & c. 15. n. 13. & l. 12. c. 6. n. 5.* Sanch. *l. 2. d. 42. num. 3. & 8.*

[726] Scio, addidisse Henriquez *cap. 11. num 5.* hos non posse reddere nisi causa subsit, vt id dubium practicè deponant, & probabilius reputent, matrimonium valere. Egò autem crediderim, satis esse, si arbitrio prudentis rationes ità probabiles sint ad persuadendem, matrimonium valere, vt probabilem opinionem efficiant, quamvis probabilius sit, matrimonium non valere; quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, iuxtà veriorem opinionem. quare, sententia probabili valoris matrimonij existente, vtérque coniux petere, ac reddere potest.

DVBIVM LXVIII.

An quando impedimentum proprio consensu amoueri potest, vt est seruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij à se bona fide contracti (nam dubitat de alterius seruitute)teneatur.

[727] LIcet quidem huic dubitanti petere, & reddere animo ratificandi præcedens matrimonium inualidum; quia potest denuò contrahere, & ratum habere, si impedimentum seruitutis sit occultum: si verò impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita vt in foro externo probari posset: nihil conferret accedere ad coniugem animo ratificandi: cum oporteat, vt validum efficiatur matrimonium, post Tidentinum coram Parocho, & testibus celebrari.

Consistit ergò difficultas, quando deest animus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest ratificari.

[728] Non tenetur hic reddere. Quia nullum est medium inter accessum animo fornicario, aut maritali: & ità si potest accedere, debet maritali animo, ne aliàs fornicetur. Ad hoc autem non tenetur, pararet enim sibi maximum præiudicium, cum haberet ratum matrimonium cum ancilla initum, atque in eo perseuerare cogeretur; quod damnum subire non tenetur, vt in dubio tueatur alterius coniugis possessionem; quia in materia institiæ, cum est par vtriúsque causa, non tenetur aliquis cum proprio damno alterius damnum vitare: Sic D. Thom. *in 4. dist. 36. in expos lit.* D. Bonauent. *ibid.* Richard. *art. 2. qu. 1.* Paludan. *qu. 1. art. 1. concl. 3. nu. 9.* Supplem. Gabr. *q. 1. art. 1. dub. 1.* Henriq. *lib. 11. cap. 10. n. 5. & cap. 15. num. 14. & l. 12. cap. 6. num. 7.* Vega. *lib. 2. sum. casu 401.*

[729] Tenetur reddere. Quia si potest licitè. & absque suo damno reddere, omnes asserent teneri iuxtà *Cap. Dominus, de secundis nuptiis,* cum alter coniux in possessione fit, & in hoc dubio eius sit melior conditio. sed potest licitè, & absque vllo damno reddere: ergò tenetur. Probo minorem, quod possit licitè, quia potest: reddere, nec animo fornicario, nec maritali, vt denuo velit reualidare illud matrimonium: sed animo maritali, vt conseruet alterimi coniugem in sua possessione, & reddant ei debitum, cum existimare debeat, alterum in hoc dubio bona fide possidere, & sic non esse priuatmn iure petendi. Quod autem sibi non præiudicet, ostendo: quia cum detur accessus animo non ratificandi prius matrimonium, isque licitus, non potest præsumi eo accessu matrimonium esse ratificatum. Ità D. Antonin. *part. 3. tract. 1. c. 3. §. 2.* Adrian. *4. de sponsal. dub. 13.* Ledes. *2. part. 4. quæstion. 54. articul. 4.* Cordub. *lib. 3. quæstionar. qu. 8.* Palac. *in 4. dist. 30. d. 1.* Petr, de Ledes. *de matrimon. quæstion. 45. art. 1. dub. 2.* Sanchez. *libr. 2. d. 43. numer. 8.*

[730] Scio dissidium esse inter huius sententiæ Auctores, an teneatur hic reddere debitum, quamvis Ecclesiæ præcepto non constringatur? At quamvis negans sententia probabilis sit, affirmantem probabiliorem reor, nempè coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam Iudice non præcipiente, nec sibi præiudicium inferre. Addiderim, si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubium, posse vtendo sua possessione etiam petere nec in hoc sibi præiudicium parare, quin possit, seruitute detecta, ab illo matrimonio recedere, cum fuerit inualidum, nec illa copula ratificatum. Posset tarnen coniux tutissimè amplecti priorem sententiam probabilem, & nolle reddere, etiam mandante Iudice; quià fortè Iudex erit primae sententiæ, & coget posteà cum ea manere.

DVBIVM LXIX.

An si coniux, qui bona fide contraxit, posteà non dubitet, sed opinetur, matrimonium esse nullum: teneatur reddere debitum.

[731] NOn tenetur, imò non potest reddere. Quià huic non suffragatur possessio, nam solum in**[87]** Causa pari præualet possidentis conditio, *Reg. In pari, de regulis iuris in 6.* Hic autem non est par causa, cum habeat assensum opinatiuum, non esse matrimonium. Profectò dum aliquis opinatur, rem, quam bona fide cœpit possidere illam non potest: Ergò dùm opinatur

non esse matrimonium, non potest vti posseffione. Sic D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 9.* Syluest. *v. Matrimonium 4. qu. 9. dicto 3.* Manuel. *tom. 1. sum. cap. 243. numer. 6.* Sotus *in 4. dist. 27. quæst. 1. articul. 3.*

[732] Non solùm potest, sed tenetur reddere, non obstante ea nullitatis matrimonij opinione. Quia vt possim alium sua possessione spoliare, oportet, me certum esse, rem non esse suam. Certè licet huic opinanti non suffragatur, sua possessio. vt ea petendo vtatur, cum tamen alter bona fide possideat; iuuabitur vtique possessione illa, vt exigere possit, & teneatur alter ei reddere. Ità D. Thom. *in 4. dist. 41. quæst. vni. art. 5. quæstiunc. 1. ad 3.* Paludan. *dist. 36. qu. 2. art. 2. num. 14.* Angel. *verb. Matrimonium 3. impedim. 4. num. 8.* Rosel. *verb. Impedimentum, imped. 1. num. 17. & imped. 12. num. 1.* Sotus *libr. 5. de iust. cap. 5. artic. vltim.* Ledesma 2. Nauar. Petr. de Ledes. Corduba, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez *libr. 2. a. 44. numer. 3.*

[733] Petere non posse reor, quia dubitanti suffragatur possessio, non autem fauet habenti assensum opinatiuum: tenetur tamen reddere, non obstante opinione nullitatis matrimonij donec ita certus sit, vt parum dubij remaneat. Vndè D. August. *l. de fide, & operib.* & refertur in *Cap. si virgo 34. quæst. 2.* ibi: *Si virgo nupserit, nesciens viro alieno, si siemper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit: si autem sciat, iam ex hoc adultera esse incipit.* Vbi pondero, non dixisse, *si opinatur, sed si sciat.* Quem textum explicans. Syluest. *Præscript. 1. qu. 3. dicto 3.* ait, sumi illic scientiam pro certitudine.

DVBIVM LXX.

An si antè matrimonium alter coniux protestetur, se nolle per quæcúmque verba posteà à se dicta matrimonium inire. Huiu smodi protestatio sit sufficiens dissensus indicium.

[734] SVfficiens indicium est. Quia huiusmodi protestatio planè indicat, sequentem in contractu consensum, fictum existere: sed sine vero consensu matrimonium constare nequit: Ergò est sufficiens dissensus indicium. Sic Ioan. Andre. Calderin. Anton. Gabriel. quos citatSanch. *libr. 2. d. 45.* numer. 17. Petr. de Ledes. de *matrim. quæstion. 45. articul. 4.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 243. numer. 6.*

[735] Non sufficit ea protestatio. Quia præsumitur, ab ea recessum esse, inito postmodum matrimonio. Ità Tabie. *verb. Matrimonium 2. qu. 7. num. 8.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 78.* Gloss. *Cap. Tua, de sponsal. verb. Mulierem.* Guillerm. quem refert, ac sequitur D. Antonin. *part. 3. tit. 1. cap. 19. §. 1.*

[736] Sub distinctione quæstioui respondeo. Si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, ac con sentiente, valet, & per eam recessum videtur à consensu sequenti, nec præsumetur matrimonium. Quia cum alter consensit, videtur cedere iuri suo, & nolle matrimonium contrahere. At si fiat, altero ignorante, aut si sciuit, dissensit protestationi: nihil prodest, sed per sequentem consensum videtur ab ea recessum. Quia matrimonium est contractus ex duotum voluntate pendens, id autem generale est in omni contractu huiusmodi, vt protestatio

alterius nihil iuuet, nisi altero sciente, ac consentiente facta sit, *I. finali, §. Item si prædixit,* cum Glossa *ff. nautæ.*

DVBIVM LXXI.

An vnus test is affirmans coniugis mortem, sufficiat, vt liceat alteri, ad secundas nuptias transire.

737 VNus sufficit testis. Quia *Cap. In præsentia de sponsal.* dicitur: *Non permittas eos contrahere, donec certum nuncium de morte recipiart.* Si ergo satis est certus nuncius, vnus testis susficiet. Sic Hostiens. *sum. titul. de sponsa duorum, num. 6. & Cap. In præsentia, ad finem* Vbi Abbas *num. 6. adeò* mordicus tuetur hoc, vt censeat, Bartholum, qui asseruit oppositum, illius textus immemorem fuisse. Angel. *verb. Matrimonium 3. impedim. 13. num. 4.* Veracr. *part, 1. spec. art. 42. concl. 1.* Monent tamen hi Doctores, attendendam nuncij, seu testis personam, & qualitatem, & an per verba verisimilia deponat.

738 Vnus testis non sufficit. Quia *Cap. In præsentia,* oppositum non declarat: in illis enim verbis, *Donec certum nuncium recipiant:* potest sumi *nuncium* neutrius generis, ita vt significet *La nueua:* At non potest dici nuncium certum, quod voce vnius habetur, cum iura clament, vocem vnius esse vocem nullius *l. lurisiurandi, vers simili modo. Cod. de testibus, & Cap. Veniens, sine, de testibus.* Esto *Nuncium* masculinè sumeretu: certè *nuncius certus* est, qui nuncium certum affert: non autem potest dici afferre nuncium certum, quando ipse solus id testatur. Ità Manuel *tom. 1. sum. cap. 233. numer. 2.* Gregor. Lopez *lib. 8. titul. 9. part. 4. ver, Algunos.* Barth. *lib. 2. §. si dubitetur, num. 1. ff. quemadmodum testam. aper.* Sanchez *lib. 2. d. 46. num. 12.*

739

Hæc sententia mihi magis arridet, quia si dictum vnius in causis pecu niariis insufficiens est, à fortiori minimè sufficiet in causa secundi matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum, Sacramenti irritandi, maximè infamiæ, & dedecoris sæminæ secundò nubentis, si sorte adhuc prior esset superstes. At primam admitterem sententiam casu quo coniux obierit in loco adeò distanti, vt facilè nequeant aliæ: probationes haberi: tunc enim satis erit nuncius, & vnus testis considerata qualitate personæ, & vt verisimilia proferat: quod Iudicis arbitrio committendum.

[88] DVBIVM LXXII.

Vt possit coniux superstes aliud matrimonium inire. sufficit ne probabilit as moralus id est, vt sit probabilis causa ad credendum, sapientum iudicio.

740 SAtis quidem est. Quia *Cap. Quoniam, §. Porrò*, dicitur: *Si autem de carnali coniugio sit agendum, tandiù alteruter coniugium expectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur.* Ergò sufficiunt verisimiles mortis præsumptiones. Sic Armil. *verb. Matrimonium, num. 45.*

D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 9.* Philurch *de Offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 9.* Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 56. concl. 9.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. cap. 55.* & alij.

741 Non satis est moralis probabilitas, sed requititur certitudo tanta, vel per certum nuncium, vel per testes, vt prudentis iudicio non tantùm probabilis, sed certus obitus alterius coniug is iudicetur. Quia *Cap. In præsentia, de sponsal. dicitur: Non possunt tales ad aliorum consortium conuolare, nec permittas, eos authoritate Ecclesiæ contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.* En qualiter coniunguntur ea duo, vt illi nequeant contrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuncium recipiant. Ità Sanch. *l. 2. d. 46. num. 6.* Sotus *in 4. dist 37. qu. vni. art. 5.* Angles *part. 1. de matr. q. 11. de imped. Ord. art. 5. dub. 1.* Manu. *tom. 1. sum. c. 233. num. 2. & 4.* Barth, à Ledes. *de matrim. dub. 52. §. vlt.* Ludou. Lop. *p. 1. Instr. c. 83.*

742 Satis probabilem primam sententiam reor, sed probabiliorem secundam. Quia in contrahendo secundo matrimonio, periculum eius nullitatis, & adulterij imminet: in abstinendo autem, nullum: Ergò quandiù non adest omnimoda certitudo obitus viri abstinendum est, vt peccati periculum vitetur.

DVBIVM LXXIII.

An mors coniugij possit fufficienter fama probari.

743 MInimè quidem. Quia requiritur certa, & integra mortis probatio, vt vidimus Dubio proximo: fama autem nec certò. nec integrè probat. Sic Abbas *Cap. In præsentia, num. 6.* Gutier. *2. Practicar. qu. 8. à num. 4.* Veracr. *p. 1. spec. artic. 42. concl. 1.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 233. num. 2.*

744 Mors coniugis sufficienter potest fama probari. Quia fama in re obiter rarò inaniter euulgatur. Ità Anchar. *ad Cap. In præsentia, numer. 5.* Iuli. Clar. *lib. 5. receptar. §. Fornicatio.* Ant. Gomez *lib. 80. Tauri, num. 31.* Perez *lib. 5. Ordin. titul. 1. lib. 3.* ad finem.

745 Ego autem putarim, solam famam non sufficere, nisi aliis adminiculis adiuuetur: tunc enim satis erit, quia certa moraliter probatio dici potest. Porrò adminicula, quibus debet fama iuuari sunt loneitudo absentiæ, & vni uersalis vox vbi coniux commorabatur, mortem eius contestans, vel is de cuius obitu agitur, erat valdè senex, vel æger: vel in acie erat, & non redij longo tempore expectatus, nempè per annum: vel vxor accepit literas eorum, cũ quibus vir militabat: vel vir captus sit ab hostibus, &: communis fama, ipsum obiisse testetur, si tamen vxor nihil contrarium audierit, vel literas à fide dignis acceperit.

CAPVT XII.

Circà consensum Clandestinum.

DVBIVM LXXIV.

An Matrimonium Clandestinum fuerit irritum aliquandò antè Tridentinum.

[746] PRæmiserim ex *section. 1.* matrimonium Clandestinum esse illud, quod clàm fit, dicique tale, cum præsente Parocho, ac testibus non celebratur: & cum non præmissis denunciationibus, licet coram Parocho, ac testibus, non initur. Multis id matrimonium legibus prohibetur. Primò in *Cap. Aliter 30. quæst. 5.* In Concil. Arelat. 3. & refertur in *Cap. Nullum 30. quæstion. 5.* In Concil. Lateran. & haberur in *Cap. 3. de clandest. desponsat. In* Concil. Tolet. sub Sixto IV. Et nouissimè In Concil. Trident. *sess. 24. cap. 1.* Verùm matrimonium initum sine Parocho, & testibus est omninò nullum post Tridentinum: non verò quod contrahitur, haud præmissis denunciatioinbus. Potest quidem etiam post Tridentinum validum esse Clandestinum matrimonium in tribus casibus. Primò si contrahatur in locis, in quibus Concilium hoc non fuit promulgatum, aut receptum. Secundò, casu quo adsit Pontificis dispensatio circà Parochi, ac testium assistentiam. Tertiò. si celebretur à non baptizatis. Sic omnes.

[747] Quæsierim igitur. nùm matrimonium Clandestinum huiusmodi fuerit aliquandò irritum antè Tridentinum? Fuit quidem irritum. Quià antiquitatis obseruatores legimus, primis Ecclesiæ temporibus per nonnullas annorum centurias clandestina coniugia nullatenus valuisse: posteà verò eas leges abiisse in desuetudinem, valuisséque clandestina matrimonia vsque ad Tridentinum, quod rursum ea inualida reddidit. Sic Cassaneus, Corrasius, Gentianus, & alij, quos refert, ac sequitur Basil. Legion. *libro quinto, capite tertio, numero secundo.* Probatur, quia Euarist. *Epist. 1. ad Episcop. Africa. cap. 2.* & habetur *Cap.* 1 *30. qu. 5.* asserit, hæc non legitima connubia esse. sed adulterina, & contubernia. Et quia *Cap. Videtur, 35. qu. 6.* Celestinus Papa sic ait: *Videtur nobis, quod secunda, quam contrà prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit vxor: nam quod contrà Ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non huberi tàm humanæ, quam diuinæ legis***[89]** *proclamat authoritas.* Sed matrimonia clandestina semper fuêre ab Ecclesia interdicta, vt constat *ex Decreto* Homicidæ Papæ; & habetur *Cap. 230. qu. 5.*

[748] Minimè irricum fuit. Quia quoties concurrunt essentialia contractus validus est, licèt desiderentur solemnitates extrinsecæ, & accidentales: in matrimonio autem clandestino concurrit tota matrimonij essentia, deficiente sola extrinseca publicitatis solemnitate: ergò antè Tridentini prohibitionem validum erat; nec enim alia aderat prohibitio Ità Sanchez *lib. 3. d. 3. num. 2.* Petr. Ledes. *qu. 45. art. 5. dub. 5.* Hurtad. *d. 5. diffic. 2. numer. 5.* Luis. de Torres *in sum. part. 2. cap. 96. dub. 1.* Becan. *cap. 44. qu. 4.* Bonac. *quæst. 2. punct. 6. num. 2.* Palaus *d. 2. Punct. 13. §. 2. num. 1.*

[749] ScioLeandrum *tract. 9. d. 7. qu. 3.* primam sententiam probabilem esse asseruisse, sed nescio quo fundamento, cum ipse legerit, tot viros doctissimos esse secundam de fide profiteri: nempe Sanchez, Palaum, & alios, quos sequi cogor; quia id definiit Alexander III. *cap. de clandest desponsat.* & Trident. *sess. 24. cap. 1.* annathemate damnans oppositum asserentes. Porrò textus pro parte prima citati, appellant non legitima matrimonia illa, quæ non sunt iuxtà Ecclesiasticas leges celebrata: adulteria, vel stupra quoad forum Ecclesiæ exteinum, cui minimè constant, quamvis in foro interno vera matrimonia extiterint.

DVBIVM LXXV.

An peccet, contrà ius naturæ, qui clandestinè contrabit.

750 NOn peccat contrà ius naturæ, sed solùm contrà ius Ecclesiasticum. quia solùm hoc iure est prohibitum clandestinè contrahere matrimonium. Certè quod intrinsecè, & ex natura sua malum est, nun quamlicet: matrimonium autem clandestinum in multis casibus olim licebat, vt fatentur omnes cum D. Thom. *in 4. dist. 28. quæst. vni. cap. 3. in corpore.* Sic caietan. *tom. 1. Opusc. tractat. 12. de matrimon. quæstion. 2.* Sotus *in 4. dist. 28. quæstion. 1. articul. 2.* Barthol. de Ledes. *dub. 22.* Coninch *d. 27. numer. 4.* Hurtad. *d. 5. diffic. 2. num. 2. & 3.* Luis. de Torres *sum. p. 2. c. 96. dub. 3.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 2. num. 1.*

751 Peccat non solùm contrà ius Ecclesiasticum, sed etiam contrà ius naturæ. Quia ex natura rei continet in se matrimonium clandestinum grauia mala: cedit enim in prolis detrimentum, & vtriùsque coniugis, cum facilè possint ad aliàs nuptias transire: & est Reipublicæ nociuum contrariùmque eius paci, & quieti. Ità Caiet. sibi contrarius *in. sum. verb. Matrimonium, titul. contractus matrimoni potest ex septem capitibus reddi vitiosus.* Petr. de Soto *lect. 14. de matrimon.* Palac. *in 4. dist. 28. d. 3.* Veracr. *part. 1. spec. art. 10. cancl. 2.* Matienzo *l. 5. Recopil. titul. 1. lib. 1. glossa 1. num. 2.* Sanch. *lib. 3. d. 3. num. 8.*

752 Hæc valdè probabilis sententia, prima autem mihi probabilior. Quia si matrimonium clandestinum multis casibus olim licebat. mani Festè sequitur non esse contrà ius naturæ illud contrahere, Cessante enim fine legis in particulari non cessat lex; ergò si coniugium clandestinum iure naturæ est malum ex inconuenientibus, quæ exipso obueniunt. quamvis in casu aliquo speciali iis obuietur, erit illicitum At si in multis casibus olim licebat, vti asserit D. Thom. citat haud iuri naturæ contrarium esse ostenditur. Igitur contrà ius Ecclesiasticum reor solùm delinquere lethaliter quidem, qui matrimonio, clandestinè ineundo dat operam.

DVBIVM LXXVI.

An semper necessaria sit præsentia Parochi, & testium, ad matritmonium validè contrahendum.

753 NOn est semper necessaria, sed in multis casibus valide sine Parocho, ac testibus initur: scilicet, quando virgo est sub tutela iniqui tutoris, & timet, ne ille viro eam tradat indigno: quando concubinarij iter facientes, aut alio modo comprehensi, timent, in grauia pericula ob concubinatum incidere, & in similibus euẽtibus possunt per mutuum consensutn secretò sinè præsentia Parochi, ac testium matrimonium validè inire. Quia præceptum Ecclesiasticum non obligat eo rigore, vt in magna necessitate contrauenire non liceat, vt constat in præceptum Missæ. Ieiunij, abstinentiæ à carnibus: Præceptum autem hoc contrahendi coram Parocho, & testibus Ecclesiasticum est per Concilium Tridentinum inductum: ergò. Certè idem Tridentinum *ses. 24. cap. 1.* simul iubet præmitti denunciationes, & contrahi coram Parocho, & testibus: sed denunciationes possunt omitti, etiã inconsulto Episcopo, vbi esset periculum in mora: Ergò, & sine præsentia Parochi, ac testium poterit coniugium validè celebrari. Sic Sotus *in 4. dist 22. q. 1. a. 2.* Graf. *l. 2. decis. c. 86. nu. 9.* Veracr. *in append. ad specul. dub.*

1. Trul. *l. 7. c. 6. dub. 1. n. 9.* ait hanc sententiam esse probabilem, & vt probabiliorem eam tuetur Bayn. *q. 1. de matrim. Clandest. assert. 3.* & apud ipsum Layman, *tr. 10. part. 1. cap. 4. num. 7.*

754 Semper est necessaria præsentia Parochi, & testium ad matrimonij validitatem. Quia hæc à Tridentino pro forma contractus huiusce absque exceptione præscribitur: Ergò aliter contractum coniugami non valebit. Ità Sanch. *l. 3. d. 17. per tota.* Ochagau. *tr. 3. q. 7. n. 3.* Cornejo *d. 7. dub. 39.* Hurtad. *d. 5. diffic. 3.* Henriq *l. 11. c. 3. n. 5. & 8. Dina p. 3. tr. 4. resol. 234.* Palaus *tom. 5. d. 2. punct. 13. §. 8. num. 9.*

755 Hoc longè probabilius reor, & cum huiusmodi rigore Tridentini præscriptionem intelligendam esse iudico. Quod enim pro contraria sententia affertur, verùm esse fateor de præcepto Ecclesiastico, quod non inducit solemnitatem substantialem, nec materiam inhabilitat, vt iure Ecclesiastico consanguinei in secundo gradu inhabiles sunt, ad contrahendum matrimonium, quod in nulla necessitate possunt inire. Certè denunciationes præcipiuntur, vt solemnitas extrinseca, & accidentalis, vndè dispar omninò est ratio.

[90] DVBIVM LXXVII.

An qui expetit in mortis articulo cum concubina coniugium inire ad legitimandam prolem, nec Parochi copia datur: hoc coniugium possit sine præsentia Parochi iniri.

756 POterit quidem. Quia leges diuinæ recipiunt interpretationem ex bono, & æquo, & ex epicheia, vt quæ pro tuenda charitate inducta sunt ipsi non aduersentur: sed si in hoc casu matrimonium absque Parocho, & testibus esset nullum aduersaretur charitati, proles enim per matrimonium illud legitimanda destituta maneret, & sæpè morti proximi valdè affecti ergà concubinam solus spiritualis periclitaretur non contracto matrimonio, quo huic prauæ consulat affectioni: Ergò decretum Tridentini ex æquitate, & epicheia minimè in hoc euentu adstringere est censendum. Sic Veracr. *append. ad spec. dub. 5. solut. 2.* Vega *libr. 3. sum. casu 361.* Capua *lib. 2. decis cap. 85. num. 8.* Azeue. *lib. 5. recopil. titul. 1. lib. 1. num. 38.* licet dubius hæreat.

757 Minimè poterit. Quia vbi in dispositione dicitur, aliter fieri non posse, inducitur forma vt cum aliis tradit Felin. *Cap. Cum dilecta, de rescripti. num. 6. signo. 7.* & idem, quando ponitur decretum annullans. *num. 6. signo 5.* sed Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* dicit, aliter fieri non posse mattimonium, quam præsente Parocho, & testibus, & aliter contractum reddi irritum: Ergò inducitur forma, & proinde in nullo euentu absque ea solemnitate initum erit validum: res enim sine sua forma nunquam potest subsistere. Ità Nauar. *lib. 4. Consil. titul. de sponsal. consil. 44.* Sarmient. *lib. 1. selectar cap. 6. num 7.* Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 5. & 8.* Barthol. à Ledes. *dub. 21. de matrimon.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 86.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 219. n. 17.* Petr. de Ledes. *quæstion. 45. art. 5. circà tertium punct. dub. 3.* Sanchez *lib. 3. d. 17. num. 4.*

[758] Idem censeo, quia in ilio decreto contra hentes sine Parocho, & testibus redduntur *omninò inbabiles.* Vbi pondero particulam *omninò;* quæ significat in ornili euentu, sine vlla exceptione, Pondero etiam, *reddere inhabiles,* nam inhabilitatem materiæ Sacramenti nullus necessitatis casus potest supplere: vt in nulla necessìtate possunt consanguinei matrimonio colligari: eo quod materia est inhabilis,

DVBIVM LXXVIII.

An in Oppidis in quibus nequit haberi Parochus, nec de proximo speratur: possit sine ipso Matrimonium iniri.

[759] POtest validè celebrari. Quia verosimiliter creditur eo in casu Pontificemin Concilij decreto dispensare ob Sacerdotum inopiam. Et quia cum in eorum defectu Tridentini sanctio seruari non valeat, aborret à recto credere, matrimonij capessendi libertatem esse impeditam. Sic Coninch *d. 17. numer. 11.* asserens, ità declarasse ClementemVIII. Tridentini legem. Bauny. *qu. 1. de matrimon. Clandest assert. 3.* Layman. *tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 7.* Graff. *l. 2. decis. cap. 86. num. 9.*

[760] Non potest validè celebrari. Quia præsentia Parochi, & testum datur à Tridentino pro forma contractus absque exceptione: Ergò nunquam aliter contractum coniugium valebit. Ità Hurtad. *d. 5. diffic. 3. num. 10.* Trull. *lib. 7. cap 6. dub. 1. num. 9. & 10.* Amicus quem citat, & sequitur *Diana part. 10. tract. 13. resol. 15.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 8. num. 8.*

[761] Ego quidem, si illa Clementis declaratio constans sit, primam sententiam approbo, & sequor. At quia doctis viris minus vera videtur absolutè iudico secundam sententiam esse amplectendam, & quia de præfata declaratione non constat, & quia, esto constaret, debebat more legis publicari, vt legem vniuersaliter latam restringeret.

DVBIVM LXXIX.

An qui inuincibiliter Tridentini hanc legem ignorant, validè contrahant, sine Parocho. & testibus.

[762] VAlidè contrahunt. Quia in habilem reddere ad aliquem actum, est pœna, vt docet Deci. *cap. 2. de constit. num. 17.* sed Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* clàm contrahentes reddit inhabiles ad sic contrahendum: ergò illud decretum pœnam continet: quæ cum non afficiat inuincibiliter ignorantes, eo quod culpa vacent, dicendum est. hos habiles esse ad contrahendum, ac proindè matrimonium ab eis initum esse validum. Sic aliqui apud Petr. de Ledes. *quæstion. 45. de matrimon. ar. 5.* & apud Coninch *d. 27. num. 12.*

[763] Haud contrahunt validè Quia quamvis lex ignorantes non afficiat quoad pœnam. extrinsecam, benè tamen afficit quoad intrinsecam annullationis actus: vt docet Sotus *de iust. l. 1. qu. 1. art. 4.* Nauar. *sum. cap. 23. num. 44.* & probatur ex *Cap. 1. de concess. præben. in. 6. vers. Adiiciebatur.* ibi: *Siue ignor auerit, sinè non, non valebat.* Ità Sanchez *lib. 3. d. 17. num. 10.* Basil. *lib. 5. cap. 6. numer. 18.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 8. num. 7.* Medi. *1. 2. quæstion.*

90. articul. 4. concl. 3. Henriquez *libr. 15. cap. 3. numer. 8.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 5.* Leand. *tract. 9. d. 7. quæstion. 9.*

764 His hæreo sententiam primam iudicans improbabilem. Quià quoties coustitutio exprimit, à quo tempore debeat obligare, afficit ignorantes quoad nullitatem actus, licèt non afficiat quoad aliàs pœnas; vt si dicat: *Ex nunc,* vt docet Gloss. *Clement. 2. de hæret. verb. Ex nunc,* & alij ibi citati à Sanchez *vbi suprà.* Sed decretum Tridentini irritans clandestina coniugia assignat tempus, quo incipit obligare, nempè transactis duobus mensibus à publicatione in qualibet Parochia: Ergò ab illo tempore obligat quoad annullationem matrimonij etiam ignorantes.

[91] DVBIVM LXXX.

An incolæ loci, in quo viget Tridentini lex, possiat, sine Parocho, & testibus matrimonium inire in aliis, quibus non est recepta, quando solum adilla confuunt per modum transitus.

765 SI animo ibi constitu endi domicilium tendant, certum est, posse sibi. absque Parocho ac testibus contra here quia fiunt illius loci incolæ, vnde iam legibus prioris domicilij non adstringuntur. Quæstio igitur est, quando solùm confluunt per modum transitus?

766 Non possunt matrimonium sineParocho, & testibus inire. Quia aduentantes ex loco, vbi Tridentini lex obligat, iam contraxere seruandi illud decretum obligationem: Ergo quocumque adeant per modum transitus tenentur id seruare. Sic Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 8.* Manu. *tom. 1. sum. Cap. 219. num. 2.* Petr. de Ledes. *qu. 45. art. 3. punct. 3. dub. vltim.* Sylui. *in variis resolut. verb. Matrimonium 8.* Diana *par. 6. tr. 7. resol. 29.* propter quandam Cardinalium declarationem.

767 Possunt sine Parocho & testibus matrimonium contrahere. Quia in egerendis cõtractibus expectari debent consuetudines loci, in quo celebrantur, *ex Cap. vltim. de foro compet.* sed ille coniugij contractus initur in loco, vbi Tridentini lex non viget: Ergo. Ità Sanch. *lib. 3. d. 18. num*-28. Basil. *l. 5. c. 9. n. 2.* Rebel. *p. 2. de obligat. l. 2. q. 7. sect. 3. n. 15.* Coninch. *d. 27. nu. 14.* Hurtad. *d. 5. diffic. 5. n. 24.* Bonac. *q. 2. Punct. 7. n. 2.* Reginal. *l. 31. n. 170.* Fagund. *Præc. 1. Eccl. l. 1. c. 8. n. 7. 8. & 9.*

768 Verius mihi peregrinos à domicilio absentes non teneri legibus illius, si contrariæ vigeant in locis, vbi reperiuntur. At licet sentirem, obligari legibus domicilij, tamen quoad solemnitatem adhibendam in contractibus, solæ leges loci, in quo contractus celebrantur, respiciuntur: locus autem, vbi hoc matrimonium initur, non petit eam Parochi, ac testium solemnitatem ad coniugij valorem, cum ibi Tridentini decretum non obliget: Ergo.

DVBIVM LXXXI.

An qui pergit ex loco, vbi Tridentini lex non viget ad locum, vbi recepta est: possit ibi. coniugium inire sine Parocho & testibus iuxta proprij domicilij legem.

769 POtest quidem. Quia peregrini & forenses non adstringuntur legibus & consuetudinibus loci, per quern transeunt, vel in quo per modum hos pitij reperiuntur: quod doctissimè de more probat Sanch *lib. 3. d. 18. n. 6.* si ergò non tenetur obseruare leges loci transitus, & iuxta leges proprij domicilij validum est matrimonium sine Parocho & testibus initum: poterit inibi sine Parocho ac testibus celebrari. Ad hanc sententiam allicio Paludan. *in 4. dist. 15. quæs. 4. art. 3. n. 24.* D. Antonin. *part. 1. 2. tit. 6. cap. 2. §. 2.* Vegam, Medin. Palac. & alios, qui apud Sanehez *citatum* docent forenses non adstringi legibus ac consuetudinibus locorum, per quos transeunt.

770 Minimè potest. Quia ad contractus solemnitatem ille modus & stilus est adhibendus, quem petunt leges loci, vbi celebtatur. Cum ergo locus vbi initur coniugium ab hisce peregrinis seu forensibus exigat Tridentini solemnitatem in eo vigentis, aliter contractum matrimonium, nullum erit. Ità Sanchez *lib. 3. d. 18. num. 26.* Petr. de Ledes. *q. 45. a. 5. pun. 5. dub. vlt.*

771 Hoc certissimum est. Sententia enim illa de peregrinisi & forensibus pro prima sententia relata, exceptionem patitur hanc, *Nisi quoad contractus solemnitatem.*

DVBIVM LXXXII.

An validum erit ma trimo nium si quis in fraudem Tridentini proficiscat ur à loco vbi decretum eius viget, ad locum, vbi non tenet, vt ibisine Parocho ac testibus contrahas.

772 INualidum erit. Quia fraus nemini debet patrocinari, *Cap. Sedes,* & *Cap. Ex tenore, de præscr.* At patrocinaretur, si hoc matrimonium validum esset. Ergo non est validum. Sic Petr. de Ledes. *q. 45. art. 5. punct. 3. dub. vlt. concl. 1. & 3.* Barth. à Ledes. *de matr. dub. 21.* Manu. *to. 1. sum. c. 219. n. 2.* Rebel. *p. 2. de obligat. l. 2. q. 7. sect. 3. n. 6.* asserens id verosimilius esse quando ambo, vir & fœmina colligandi coniugio, earn fraudẽ committerent vel alter alterius huiusmodi fraudem priusquam contraheret, præsciret. Secus si alter cum bona fide cum fraudulento contraheret.

773 Erit profecto validum. Quia qui iure suo vtitur, non potest dici fraudem committere, vt ea ratione impediatur effectus *Reg. Nullus videtur 55. ff. de reg. iur. l. 3. v. Istamen. ff. de libero homi. exhib.* ibi: *Dolo malo non videtur habere, qui iure suo vtitur.* Qua ratione cum multis Doctoribus defendunt Couar-*4. Decretal. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10.* & Sarmien. *lib. 1. select. c. 6. num. 8.* matrimonium contractum in mortis articulo efficere filios legitimos

in fraudem substituti: est enim fraus licita, cum contrahentes suo iure vtantur: Ergo cum adeuntes locum, vbi Tridentinum non viget animo contrahendi absque Parocho, & testibus vtantur iute suo, (habent enim ius sic ibi contrahendi) erit fraus licita nee ea ratione effectus, ac valor matrimonij impedietur. Ità Sanchez *lib. 3. d. 18. num. 29.* Basil. *lib. 5. cap. 9. num. 4.* Ochagau. Bonac. Coninch. Hurtad. Palaus, & Trull, quos refert, ac sequitur Leand. *tract. 9. d. 7. quæstion. 12.*

774 Ratum fore matrimonium existimo, licer ambo eo fine adirent, vt coniugium sine Parocho ac testibus celebrarent. Quia bona, vel mala intentio conferre potest ad patrandum**[92]** aut non patrandum peccatum: non tamen ad annullandum actum, cum intentio maneat in mente, nec intentio in opus externum influat. Ergo si coniugium illud, seclusa praua intentione, vilidum esset, id minimè ea intentio praua impediret. Quemadmodum de restituendi obligatione docent multi, & inter eos Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 5. num. 7.* Si opus seclusa praua intentione non inducat restituendi obligationem, ex ea intentione illam obligationem non consurgere.

DVBIVM LXXXIII.

An Capitiui Christicolæ, quorum in patria Tridentini lex viget, dum commorantur inter infideles, vbi non est publicata: possint sine Parocho ac test ibus matrimonium inire.

775 NOn possunt contrahere. Quia licèt decretum Tridentini *ses. 24. cap. 1.* Postulet, publicari in qualibet Parochia, vt obliget: cum tamen apud infideles nulla Parochia sit, voluit Concilium Christianos ibi detentos ligare, licèt publicatum non sit. Certè si captiuis prode sset ibi non esset publicatum aut receptum Tridentini decretum, nullis aliis legibus Ecclesiæ, vt ieiunij, abstinendi à carnibus & c. tenerentur; cum ibi nec receptæ, nec publicatæ: sint. Sic Petrus de Ledes *de matr quæs. 45. art. 5. & punct. 3. dub penult.* Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 8.* casu, quo captiui morentur in prouinciis infidelium absque animoinibi permanendi. Veracr. & Vasq. apud Hurtadum *citandum* casu, quo Tridentinum fuisset iam. publicatum in Parochia aut pronincia captiuorumChristianorum antequam in captiuitatem redigerentur. Luis. de Torres *in sum. p. 2. c. 96. dub. 7.*

776 Contrahere possunt, licèt ad eas regiones ducti sint post publicationem decreti in sua Parochia, nec animum ibi permanendi habeant. Quia id decretum petit tanquam conditionem requisitam vt obligari incipiat, publicationem in Parochia: Ergò cum apud infideles hæc conditio deficiat, in illis locis hoc decretum nondum obligandi vires accepit. Vnde qui in illis contrahunt, licet domicilium ibi non fixerint, non tenentur seruare solemnitatem illam, nam contractus celebrandus est iuxta solemnitates loci contractus. Ità Basil. *l. 5. c.p.n. 7.* Sanch. *l. 3. d. 18. nu. 35.* Palaci. *in 4. diffic. 19. d. 1.* Rebel. *q. 7. sect. 3. n. 18.* Hurtad. *c. 5. diffic. 5. n. 18.* Cornejo *d. 7. dub. 39.* Trul. *l. 7. c. 6. dub. 1.*

777 Certe si id decretum in illis locis obligaret, quamvis captiui haberent animum permanendi, ductique essent antè publicationem in sua Parochia, non possent sine Parocho ac testibus

contrahere. sicut contingit in aliis locis fidelium, vbi id decretum obligat. Si verò defectu publicationis non obligat: Ergo contrahentes ibi sinè sint permanenter, siuè per modum transitus, siue antea esset publicatum in sua Parochia, siuè non, poterunt absque Parocho & testibus contrahere.

DVBIVM LXXXIV.

An si celebretur matrimonium in Parochia alterius coniugis non subditi illius Parocho: sufficiat præsentia Parochi alterius contrahentis.

[778] QVæsieriman validum sit matrimonium, cui proprius Parochus vnius contrahentis assistit in Parochia alterius sibi non subditi: v. gr. si Parochus Antonij assistat in Parochia A gnetis cuius non est Parochus? Non sufficit huius præsentia, vt cõiugium sit validum. Quia Cardinales sic Tridentini exposuêre decretum: *Si quando vir ad domum vxoris accedit, ro contrahendo matrimonio, is proprius Parochus est, qui vxoris est.* Extant & aliæ: duæ declarationes præscribentes, non sufficere præsentiam Parochi vnius contrahentis in Parochia alterius, sed necessariò requiri in Parochia viri præsentiam Parochi viri: in Parochia fœminæ, præsentiam Parochi fœminæ. Sic Basil. *l. 5. c. 16. n. 4.* Nauar. *l. 4. corsil. tit. de clandest. despons. Consil. 4.* Ludou. Lopez *p. 1. Instruct. c. 86. & p. 2. de matr. cap. 39.* Henriq. *l. 11. c. 3. n. 2.* Inclinat Santius *in select. d. 44. num. 8.* Zerola *part. 2. praxis Episcop. verb. Parochus.* Zeual. *quas 604. num. 6.* Quia non est credendum Concilium concedere Parocho iurisdictionem extra propriam Parochiam.

[779] Sufficit omninò proprius alterius contrahentis Parochus etiamsi in Parochia alterius sibi non subditi matri monium celebretur. Quia Tridentinum solam exigit Parochi proprij præsentiam, quia iurisdictionem voluntariam, qualis est hæc, non amittit Parochiæ: fines egrediens, Ita Sanchez *lib. 3. d. 19. num. 11.* Nauar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 52.* Henriq. *l. 11. cap. 3. num. 2.* referens declarationemCardinalium sub Pio V. *in Glos. liter.* R, Coninch. *d. 27. dub. 2.* Hurtad. *d. 5. diffic. 6. numer. 21.* Laym. *tract. 10. capit. 5. numer. 3.* Trul. *libr. 7. cap. 6. dub. 2. numer. 2.* Palaus *d. 2. punct. 13.* §. 9- *numer. 3.*

[780] Certè is legitimus Parochus est, vt matrimonio assistat, qui est legitimus ad confessiones audiendas (vt benè Sanchez *lib. 3. d. 23. num. 10.*) sed iuxta ferè omnes Parochus extrà Parochiam est legitimus ad audiendas confessiones sui subditi: Ergo ad colligandum matrimonio. Illæ verò Cardinalium declarationes pro opposita sententia memoratæ, ne posteriori pro nostra sententia relatae aduersentur, intelligendæ sunt de consilio: expedit enim, eum Parochum, matrimonio assistere, in cuius Parochia celebratur.

DVBIVM LXXXV.

An si celebretur matrimonium in Diœcesi aliena: sufficiat, præsentia Parochi vnius, vel vtriusque contrahentis.

781 NOn sufficit præsentia Parochi alterius, vel vtriusque contrahentis, dum in neutrius**[93]** Parochia matrimonium celebratut. Quia mens Concilij postulantis Parochi præsentiam fuit, vt suam authoritatem præstaret matrimonio, tanquã persona publica, sed extrà territorium est person ãpriuata, ex *l. 3. ff. de offic. Præsid.* Ergo extra sua Parochiam non potest assistere matrimonio. Sic Nauar. *lib. 4. consil. tract. de sponsal. cons. 52. cons. 47. num. 3.* adiiciens posse Parochum extra Parochiam existentem dare licentiam Sacerdoti: vt intra Parochiam matrimonio assistat, minimè tamen ipsum extra Parochiam assistere posse.

782 Sufficit ad matrimonij valorem præsentia Parochi alterius vel vtriusque contrahentis quam vis in neurrius Parochia nec Diœcesi cõiugium celebretur. Quiavel interesse Parochum matrimonio est actus iurisdictionis, & tunc cum iurisdictio hæc sit voluntaria (exercetur enim in solos volentes) nec causæ cognitionem postulat, potest validè extra territorium exerceri. Vel non est actus iurisdictionis, sed tantum desideratur illa, præsentia ad authoritatem matrimonio præstandam: sed hanc præstare potest extra Parochiam propriam, cum verè persona publica, parochus sit. Ergo potest ibi matrimonio assistere. ItàSanch. *lib. 3. d. 19. num. 14.* Henriq. *lib. ii. c. 3. num. 2.* Coninch. Filliuc. Hurtad. Ochagau. Rebel. Palaus Bauny, & alij, quos affert & sequitur Leand. *tract. 9. d. 7. quæs. 16.* Posseuin. *cap 10. quæst. 16.* Gutier. *de matr. cap. 62. num. 5. & num. 10.* docet, non tantum proprium Parochum, sed etiam. Sacerdotem de illius licentia posse matrimonio assistere extrà Parochiam.

783 Hoc mihi indubitatum existimanti, potissimum Tridentini pententis assistentiam Parochi matrimonio, finem fuisse, vt clandestinitas vitaretur, Ecclèsiæque constaret matrimonium: qui quidem sufficienter obtinetur Parocho vbicumque coniugio assistente.

DVBIVM LXXXVI.

An peccet, & puniendus sit proprius Parochus assistens matrimonio subditi extra Parochiam vel Diœcesim absque licentia Ordinarij, vel Parochi loci.

784 PEccat, & puniendus est. Quia Parochus tenetur authoritatem, & approbationem publicam Ecclesiæ nomine matrimonio præstare hanc autem licitè præstare nequit in aliena Parochia, quia pertinet ad iurisdictionem quasi contentiosam, cum præstari debeat tan quam à publica persona. Sic Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 2.* Salzed *practic. cap. 73. §. 11.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 219. num. 7.* Basil. *lib. 5. cap. 16. n. 4.* Santius *in select. d. 44. num. 13. & 14.* culpam iudicans esse lethalem merito puniendam.

785 Nec peccat, nec puniendus est, scandalo cessante. Quia minus est, authoritatem præstare matrimonio, quam exercere actum iurisdictionis voluntariæ: sed Parochus potest in aliena diœcesi exercere iurisdictionem voluntariam ergà subditos audiendo ipsorum con fessiones iuxtà ferè omnes: Ergo poterit à fortiori licitè matrimonio assistere, quod est minus. Ità Sanchez *lib. 3. d. 19. num. 18.* Spino *speculo testam. Glos. 15. nu. 49.* Albiz *in manuscr. d. 4. dub. 6. concl 4.* Coninch. Ochagau. Hurtad. Posseui. Trul. quos affert, & sequitur Leand. *tr. 9. d. 7. q. 17.* Palaus *d. 2. pun. 13. §. 9. num. 5.* citans Gutierrez, & Seguram.

786 Hanc partem probabiliorem longè reor, quia nullo iure interdictum inuenio Parocho assistere matrimonio extra propriam Parochiã. Nec Parochus alienus iure potest offendi, cum id ad iurisdictionem contentiosam non pertinear. Nec obstat fieri tanquam à persona publica, quia etiam iurisdictio voluntaria licitè exérceatur tanquam à persona publica extrà proprium territorium.

DVBIVM LXXXVII.

An qui duplicem Parochiam obtinet, habitans æqualiter (verbi gratiâ) in vna per hyemem, & in altera per æstatem: indifferenter possit coram hoc, vel illo Parocho matrimonium inire.

787 MInimè potest. Quia in ordine ad matrimonium duplex Parochia non conceditur, nè ex indifferentia vnius vel alterius Parochiæ matrimonium compertum fiat. Sic Bonsius apud Menoch. *Consil. 398. volum. 4. num. 7.* Cephal. *relat. Eodem consi. nu. 21.* dubitans ait, fortasse posse dici dari duplicem Parochiam quoad matrimonium.

788 Potest omninò. Quia vtraque est propria istius, vt constat *exCap. 2. de sepultura, in 6.* ibi: *Cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualit er in vtroque.* Ergò non maior ratio, cur alter solus Parochus possit matrimonio assistere. Ità Nauar. *lib. 4. Consil. tit. de clandest. despons. consil. 7.* Henriq. *lib. 6. c. 7. num. 2.* Basil. *l. 5. cap. 13. num. 1.* Palud. *in 4. dist. 17. quæs. 3. art. 2. nu. 17.* Gabri. *ibi. q. 2. art. 3. dub. 2.* D. Antonio *par. 3. tit. 17. c. 4. Casu 2.* Margarita Confes. *fol. 9. col. 2.* Sanch. *lib. 3. d. 24. num. 2.*

789 Hoc verum, quia (vti alibi non semel dixi) idem est Parochus ad excipiendas confessones, & ad assisendum matrimonio: sed vterque ex duobus illis Parochis potest excipere cõfessionem illius, cum non sit maior ratio de vno, quam de altero, vt Glossa *Cap. Cum nullus de tempo. ordin. in 6. v. Domicilitm:* Ergo vterque Parochus poterit matrimonio interesse. Quod autẽ dixi requiri, vt æqualiter in vtraque habitet non intelligo mathematice, sed morali modo ita vt sit æqualis omnino, aut fere habitatio.

DVBIVM LXXXVIII.

An quando quis duplicem habitationis Parochiam obtinet, possit indifferenter coram vno vel altero matrimonium inire, si alterius tunc temporis Parochiam inhabitet.

790 NOn potest, qui hyeme vnam Parochiam inhabitat coram Parocho Parochiæ æsti**[94]** uæ inire coniugium: sed necessario debet ad Parochum illum accedere, cuius tunc temporis ditionem sortitur: Quia ille proprius illius Parochus est, dum apud illam Parochiam commoratur: non alter: Sic Palud. *in 4. dist. 27. art. 2. num. 17.* D. Antonin. *part. 3. tit. 17. cap. 4. casu 2.* Rosel. *verb-Confessio Sacrament. 3. num. 49.* Margarita Confes. *fol. 9. col. 2.* Frater Alexand. *lib. 1. sum. cap. 3.*

791 Potest indifferenter coram vtroque Parocho inire coniugium. Quia ille vtroque tempore hyeme scilicet & æstate habet duplicem Parochiam aliàs non verificaretur habere duo domicilia, contra *cap. 2. de sepultura in 6.* sicut qui certo tempore habitat in vna Parochia, posteaque ad aliam transfertur, non dicetur habere duo domicilia: quia non simul vtrumque sortitur, sed successiue modo vnum & al. terum postmodum: Ergo vterque Parochus est proprius illius Pastor, ac proinde poterit eius coniugio adesse. Ita Nauar. *Cap. Placuit, numer. 78. de pœnit. dist. 6.* Henriq. *lib. 6. cap. 7. numer. 2.* qui bene addit *in comment. liter. H* decens esse, vt recipiat Sacramenta ab eo Parocho cuius tunc Parochiam inhabitat. Sanchez *lib. 3. d. 24. num. 5.*

792 Cum his opinor, quia *Cap. 2. de sepultura in* 6. expressè definitur, electa sepultura in diuerso loco à sortienti duplicem Parochiam, inter vtramque diuidendam esse Canonicam portionem; & non dicitur largiendam esse Parochiæ inhabitationis tempore mortis: Ergo similiter Sacramenta possunt indifferenter vtroque tempore recipi ab ambobus Parochis: cum æquè Canonica portio, ac Sacramentorum re. ceptio sint iura Parochialia.

DVBIVM LXXXIX.

Obtinet quia Vallisoleto domicilium, & alio migrat breui rediturus: Potest ne coram Parocho illius loci, vbi per breuem init moram, coniugium gerere.

793 MInimè potest. Quia proprius illius est Parochus qui domicilij proprij Pastor est: sed perbreuis illa mora nullatenus ei constituit domicilium: Ergo non potest coniugium inire coram Parocho loci, vbi exiguam illam moram agit. Sic Nauar. *lib. 4. Consil. tit. de clandest. despons. cons. 7.* Barbo. *de potest. Episc. part. 2. alleg. 3. num. 6.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 231.* Hurtad. *d. 3. diffic. 6.* Bonac. *quæs. 2. punct. 8. num. 3.* Trul. *lib. 7. cap. 6. dub. 2.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 9. num. 8.* adiiciens oppositum nullam probabilitatis speciem habere.

[794] Potest coram Parocho loci, vbi breui illo tempore habitat, matrimonium inire. Quia tũc verè Parochus contrahentis est: Ergo eius pręsenta sufficit. Vnde Sacra Congregatio ex posuit, sufficere illic habitare, dum contrahunt. Ità Sa etiam correctus *verb Matrimonium. n. 2. & verb. Parochus, num. 2.* ibi. *Ad matrimonium sufficit vel modica habitatio.* Basili. *lib. 5. cap. 13. num. 4.* vbi duas Cardinalium declarationes adducit, & opponit Decisionibus Rotæ, dicens illas maioris ponderis, & authoritatis esse. Leand. *tract. 9. d. 7. q. 20.* Bauny. *tract. 12. quæst. 5. de matr. Clandest. assert. 2.* innuit esse probabile.

[795] Ego quidem existimo hanc sententiam satis esse probabilem, mei amicissimi P. Castro Paleo venia, sufficit enim mihi P. Emanuelis Sa authoritas profantis *v. Matrimonium, num. 2. Qui alicubi habitat non animo permanendi, quibusdam non videtur posse sub illo Parocho contrahere. At mihi videtur, Congregationem Concilij aliud sentire, scilicet, sufficere illic habitare, dum contrahunt.* Scio, Leandrum vtramque sententiam æque probabilem vocitasse. Ast primam probabiliorem esse existimo, quia communior est, & plurium Doctorum auctoritate munita.

DVBIVM XC.

Alter contrahentium vagtu est, alter verò incola: Hoc in casu requiritur ne præsentia Parochi incolæ ad matrimonij validitatem.

[796] VAgi dicuntur, qui nullibi certam, ac constantem sedem seu domicilium habent, sed hinc indè vagantur. Et qui pristinum domicilium deserentes nauigant, vel iter faciunt quærentes, vbi se collocent. Qui igitur, relicta Parochia, nondum statuit ad quam sit migraturus, sed quærens domum interim in aliquo Oppido hospitatur ad breue tempus, vagus dicitur respectu Parochiarum illius Oppidi. Certum est, vagos posse cuicun. que Oppidi Parocho fateri, quia non est maior ratio de vno quam de altero, cum nulli subdàntur. At Parochus nullus potest eorum matrimonio interesse, nisi diligenti inquisitione præmissa, & obtenta Ordinarij facilitate. Quando vero alter solus ex contrahentibus vagus est, eadem diligens requiritur inquisitio, & Ordinarij licentia. His præmissis, quæsierim, an si alter ex contrahentibus sit vagus alter verò incola, requiratur præsentia Parochi incolæ, an sufficiat quilibet alius Parochus?

[797] Requiritur prxæsentia Parochi incolæ contrahentis. Quia cum proprius Parochus eius sit, decentius est, matrimonio vnius contrahentis proprium & legitimum præsse Parochum, qui saltem illam ouem agnoscit, quam alium quem cumque, qui nec vagantis incolæ curam gesserit. Sic Petr. de Ledes. *de matr. quæs. 45. a. 5. circà 3. pun. post 4. dub.*

[798] Non requiritur præsentia Parochi incolæ, sed sufficit, à quolibet Parocho eos coniungi matrimonio. Quia ad valorem matrimonij satis est quilibet contrahentium Parochus: sed quilibet est Parochus vagi: Ergo quilibet potest eos matrimonio colligare. Ita Sanchez *lib. 3. d. 25. num. 14.* Basil. *lib. 5. cap. 16. numer. 14.* Gutier. *de matr. cap. 65. num. 8.* alios citans. Palaus quem sequitur Leand. *tract. 6. d. 7. quæstion. 21.*

[799] Idem assero, adiiciens sicut quilibet Parochus, cui vagi se subiicere velint, possunt eos matrimonio coniungere, ita posse dare licentiam alij Sacerdoti eos coniungendi. Quia**[95]** vtrum que est proprij Parochi munus, & Parochus qui potest matrimonio assistere, potest etiã alij Sacerdoti assistendi concedere iuxta Trident. *ses. 24. cap. 1.* Porrò Parochus, qui vagos non seruato Tridentini decreto *ses. 24. cap. 7.* nempe non præmissa debita diligentia, & licentia Ordinarij, matrimonio coniunxerit, mortaliter delinquit; quia in re grauissimaTridentini præceptum violabit, suspendendus quidem triennio, per *Cap. finale de clandest. despons.* Attamen valeret vagorum matrimonium hac diligentia non pręmissa, nec Ordinarij licentia petita; quia pro matrimonij essentia tantum desideratur præsentia Parochi, & duorum testium.

DVBIVM XCI.

An Parochus non Sacerdos intersit validè mamonio.

[800] NOn interest validè. Quia Tridentinum *ses. 24. c. 1.* Ait: *Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote:* nam dictio *alius* est relatiua & repetit præcedentem qualitatem cuius est persona expressa; & ita significat similem qualitatem in relato, constat ex *leg. si fugitiui.* ibi *Alia pœna* scilicet *simili,* vt addit Glossa. Sic Nauar. *lib. 1. consil. tit. 31. de offic. Ordinar. cons. 10.* referens Cardinales in hanc partem inclinasse. Manu. *tom. 1. sum. capit. 219. numer. 9.* Petr. de Ledes. *quæstion. 45. art. 5. pun. 3.* Veracr. *in append. ad specul. dub 5. concl. 2.*

[801] Validè interest Parochus aut Ordinarius non Sacerdos. Quia Tridentinum non restrinxit, vt Parochus Sacerdos sit, provt fecit in *alio* de licentia Parochi assistente coniugio: idque conuenientissima ratione, nam cum exigat testimonium fide dignum, dignitas Parochialis Beneficij efficit, vt iure optimo sit Parocho fides adhibenda: quæ dignitas cum non Parocho deficiat, eam Concilium suppleri Sacerdotali dignitate voluit: Ergo sufficere Parochum non Sacerdotem, est dicendum. Ità Sanchez *lib. 3. d. 20. num. 3.* Basil. *lib. 6. cap. 17. nu. 1.* Henriq. *l. 11. cap. 3. num. 5.* Suar. *de excom. d. 11. sect. 2. num. 18.* Sa *verb. Matrim. num. 1.* Hurtad. *d. 5. diffic. 7. num. 24.* Barbo. *in rem is. concil. ad ses. 24. cap. 1. num. 37.* Palaus *d. 2. part. 13. §. 10. num. 2.* Trul. *lib. 7. cap. 6. dub. 2. num. 14.* & alij communiter.

[802] Hanc partem multo probabiliorem esse reor, quia Parochus vel Ordinarius non Sacerdos exercere potest omnia, quæ à potestate Ordinis non dependent, vt colligitur ex *Cap.* suffraganeis, & ex *Cap. Transmissam, de electio.* vbi probatur, Episcopum nondum consecratum posse omnia munera Episcopalia obire, demptis ab Ordine dependentibus: sed interesse matrimonio non est actus Ordinis, sed iurisdictionis: Ergo. Addiderim, sic Sacram Cardinalium Congregationem declarasse, vt ex Farinacio affert Basilius *citatus.*

DVBIVM XCII.

An peccet, Parochus non Sacerdos matrimonio assistens.

[803] PEccat quidem. Quia non potest commodè benedicere sponsos verbis illis: *Ego vos coniungo,* quæ Tridentinum *ses. 24. cap. 1.* iubet Parochum proferre. Sic Petr. de Ledes. *qu. 45. art. 5. pun. 3. dub. 3. concl. 3.* Santi. *in select. d. 44. n. 13. & 14.* Sylui. Esti. Canus, & alij apud Leand. *tr. 9. d. 7. q. 13.*

[804] Minimè peccat. Quia nulla repugnantia apparet, vt Parochus non Sacerdos illa verba proferat. Ità Sauchez *lib. 3. d. 20. num. 4.* Basil. *lib. 6. cap. 17. num. 4.* & alij, quos sequitur Gutier. *de matr. cap. 62. num. 20.* & Palaus *d. 2. punct. 13. §. 9. n. 4.* Leand. *vbi supra.*

[805] Posset quidem aliquis existimare, eum lethaliter delinquere, quia cum probabilis sit opinio non valere matrimonium Parocho non Sacerdote assistente, exponeret absque necessitate periculo veritatem Sacramenti. At nechoc ex capite credo delinquere, quia vtens opinione probabili circa sacramenta non peccat, eo vel maximè quod est multo probabilior opinio asserens esse validum matrimonium.

DVBIVM XCIII.

An Parochus non Sacerdos possit facultatem Sacerdoti concedere, Vt matrimonio intersit.

[806] NOn potest. Quia vt Stephanus, & Imola docent *Clement. 1. de priuil. num. 14.* Parochus non Sacerdos minimè potest concedere licentiam Religiosis ministrandi Eucharistitiam eo quod per se ipsum ministrare non valet; & probatur ex *Cap. finali 46.* ibi: *sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attinet:* Ergo similiter si Parochus non Sacerdos nequit matrimonio assistere, nequibit etiam dare alteri, vt assistat, facultatem. Sic Doctores Dubio 101. citati pro prima sententia Nauar. *lib. 1. consil. tit. 31. cons. 10.* Manu. *tom. 1. sum. c. 219. num. 9.* Petr. de Ledes. *quæs. 45. art. 5. punct. 3.* Veracr. *inappend. ad specul dub. 5. concl. 2.*

[807] Potest quidem. Quia durissimum esset intelligere, Tridentinum velle Parocho, qui omnia iurisdictionis nondum Sacerdos potest exercere, hoc vnum abnegare. Ità Sanchez *lib. 3. d. 20. num. 7.* Gutier. *de matr. c. 62. num. 22.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 9. num. 4. & 5.* Baun. *qu. 6. de matr. cland. dub. 11.* & alij.

[808] Ego quidem existimo, si sustineatur opinio asserens non posse Parochum non Sacerdotem matrimonio assistere, non videri à probabilitate alienum, nec licentiam posse Sacerdoti concedere, vt assistat. Cæterum multo probabilius iudico, eam licentiam posse concedere, quam vis ipse assistere minimè possit. Quia qualitatem Sacerdotis postulat Tridentinum in assi**[96]** stente matrimonio, vt cõuentius, ac fide dignius sit testimonium: quod intentum omnino seruatur, quando alius Sacerdos de licentia Parochi non Sacerdotis assisteret, non autem seruabatur, Parocho non Sacerdote assistente: (iuxta illam sententiam) vnde non mirum, si postularet Sacerdotium in Parocho assistenti, non autem in ipso assistendi licentiam concedenti. Porro certius esset, (fateor) si Ordinarius nondum Sacerdos hanc licentiam Sacerdoti concederet, quia respectu ordinarij nihil est in eo Tridentini decreto significans qualitatem Sacerdotij in eo desiderari.

DVBIVM XCIV.

An Parochus excommunicatus non toleratus, suspensus, vel irregularis possit validè matrimonio assistere.

809 PRæmiserim, potest Concilium Constantiense, omnia gesta ab excommunicatis, suspẽsis vel irregularibus, dum denunciati non sunt, vel notorij clerici percussores, valida esse: secus autem si denunciati sunt, aut percussores Clerici notorij. Porrò hi, qui excommunicati, suspensi, vel irregulares, qui excommunicati non sunt aut excommunicati ob notoriam Clericorum percussionem, quos vitare non tenemur, tolerati dicuntur: quando verò denunciati sunt, vel notorij Clericorum percussores, dicuntur non tolerati. Quæsierim igitur vtrum Parochus excommunicatus. Iuspensus, vel irregularis non toleratus possit validè matrimonio assistere?

810 Non potest, validè assistere. Quia ille actus est iurisdictionis, siue Parochi, vt Parochus est, & non Ordinis, vi constat: sed gesta omnia excommnnicati, suspensi, vel irregularis denunciati valida non sunt. Ergo validè non potest matrimonio assistere. Sic Aulia *de Censur. part. 2. c. 6. d. 3. dub. 1. concl. 1.* Videtur tenere Sa *verb. Matrimomum, num. 1.* fatus: sufficit & Parochus toleratus, etiamsi alioquin excommunicatus, aut suspensus. modo non sit per sentetiam priuatus officio. Vbi expresse solum Parocho tolerato validè assistere concedit.

811 Potest validè assistere. Quia præsentia Parochi requiritur in matrimonio quasi authoritatem præstans illi per potestatem, quam habet in subditos (vt docet Nauar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 47. n. 6.*) Sed authoritatem præstare actui sua præsentia haud est actus iurisdictionis. Ergo potest valide fieri ab excõmunicato, suspẽso, seu irregulari non tolerato. Certè excommunicatus suspensus, vel irregularis dum Parochia non priuatur, manet in possessione, & verus est Parochus. Ita Sanchez *lib. 3. d. 21. num. 4.* citans Nauarrum, Salzed. Petr. de Ledes. & Henriq. Basil. *lib. 5. cap. 17. num. 6.* Suar. *de excom. d. 11. sect. 2. num. 2.* Vasq. *de excom. dub. 4.* Hurtad. *d. 5. diffic. 8. num. 26.* Diana *part. 3. tract. 41. resol. 233.* Palaus *d. 2. pun. 13. §. 10. n. 6.* Trul. *l. 7. c. 6. dub. 2. n. 12.* & alij.

812 Hoc longè probabilius, cum Parochus minimè sit sacramenti matrimonij Minister, nec per excommunicationem, suspensionem, aut irregularitatem sit Parochi officio priuatus. Et quamvis excommunicatus regulariter expellatur à testimonio ferendo, admittitur tamen in casibus, in quibus admittuntur infames: at in matrimonio infames admittuntur, vt docet Sanchez *l. 3. d. 41. n. 5.*

DVBIVM XCV.

An Parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis non toleratus possit facu tatem concedere alteri Sacerdoti, vt matrimonio assistat.

813 ESt actus iurisdictionis, & ita nec licentia nec matrimonium valet. Quia est actus Parochi in quantum Parochus est, cum nullus alius earn facultatem valeat concedere: & non est actus

Ordinis: Ergo iurisdictionis. Et quidẽ aliàs frustra Tridentinum soli Parocho potius quam alteri Sacerdoti non habenti iurisdictionem, dedisset authoritatem assistendi, & substituendi. Sic Petr. de Ledes, *de matr. qu. 45. a. 45. punct. 3. dub. 4.* Nauar. *libr. 3. consil. tit. de sponsal. consil. 47. number. 6.* Coninch *d. 27. numer. 25.* Laym. *tract. 10. part. 2. capit. 4. num. 5.*

814 Non est actus iurisdictionis, ac proinde tam licentia sic concessa, quàm matrimonium valet. Quia concessio illius facultatis non est actus Parochi formaliter, in quantum habet iurisdictionem, sed in quantum est testis legitimus matrimonij, & simul habens facultatem substituendi ad eum actum testificandum: sed si quis haberet mandatum nomine alterius, potestátẽque substituendi, iila substitutio est quidem actus potestatis substituendi, non tamen est iurisdictionis actus, vt constat, valideque ab excõmunicato nõ tolerato fieret: Ergo validè couceditur ea licentia à Parocho non tolerato. Ità Basil. *libr. 5. c. 17. nu. n. 14.* Sa *verb. Matrimonium. n. 1.* Henriq. *l. 11. c. 12. num. 5. & l. 13. c. 7. num. 7.* Rebel *l. 2. qu. 8. n. 8.* Diana *part. 3. tra. 4. resol. 233.* Hurtad. *d. 5. diffic. 8. n. 27.* Sanch. *l. 3. d. 21. nu. 7.* Machad. *l. 4. p. 2. tr. 2. docum. 16. n. 4.*

815 Hanc partem eligo, quia matrimonio assistere, non est actus iurisdictionis, vt Dubio proximo ostendi: Ergo per concessiones præfatæ licentiæ non delegatur aliquid partinens ad iurisdictionem: sedconceditur alteri licentia, vt tanquam testis legitimus matrimonio assistat. Certè multi Doctores asserunt, posse Episcopum excommunicatum non toleratum concedere facultatem confessiones audiendi, & extremè inungendi, nec hoc esse actum iurisdictionis, sed solam sibi competentis cessionem. Lege Paludanum *in 3. dist. 23. q. 2. n. 17.* D. Antonium *p. 3. tit. 14. c. 15. §. 5.* & Henriquez *l. 3. de confirm. c. 13. n. 3.*

DVBIVM XCVI.

An peccet, Parochus excommunicaius non toleratus coniugio assistens.

816 NEc venialiter delinquit. Quià benedicere sponsos, quo ex capite solum poterat pia**[97]** culi snuspitio ingenerari, haud est iurisdictionis actus: Ergo nullo ex capite possumus asserere, huiusmodi Parochum vel venialiter delinquere. Sic Hurtad. *d. 5. diffic. 8. n. 27.* qui quidem citãs pro hac sententia Thomara Sanch. proculdubio fallitur. Leand. *tr. 9. d. 7. q. 27.*

817 Delinquit venialiter. Quia est iurisdictionis actus, benedicere sponsos illis verbis, quæ à Tridentino *ses. 24. c. 1.* præscributur: *Ego vos coniungo & c.* Ita Posseuin. *c. 10. n. 21.* Sanch. *l. 3. d. 21. n. 8.* Bauny. *de cland. matrim. q. 6. dub. 8.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 233.*

818 Scio Basilium *l. 5. c. 17. n. 11.* asseruisse huiusmodi Parochũ non solum venialiter, sed lethaliter delinquere: quia tali in casu cum aliis communicat in Sacris, quod grauiter excommunicata est interdictum. At ex hoc capite minimè delinquit assistendo matrimonio, quia cum spectet ad munus suum, cõmunicat in re necessaria: ex alio verò capite, peccat, nam videtur actus iurisdictionis sponsos benedicere: non tamen excedet veniale piaculum, quia in nullius id gerit præiudicium, & res est parui momenti, nec ad sacramentum necessaria, & si omittentur verba illa, tantum esset veniale, de quo inferius.

DVBIVM XCVII.

An matrimonium contractum coram Parocho habente Parochia possessionem absque vero titulo à legitimo superiore collato sit validum.

819 VAlidum est, si errore communi Parochus, verus habeatur. Quia tunc Ecclesia ob commune bonum, & publicam vtilitatem ei cõfert potestatem ad validè id officium exercendum iuxta *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* SicBasil. *l. 5. c. 20. à n. 2.* plures citãs Leand. *tr. 9. d. 7. q. 30.*

820 Non est validum, si absque titulo collato à legitimo superiore est intrusus. Quia in neutro foro valent gesta per illum, licet communis error facti accedat. *Cap. Infamis, vers. Verum tamen, 3. q. 7.* ibi: *seruus* dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dedit. & *l. Barbarius, ff. de offic. Prætor.* ibi: *Cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem.* vbi vtrumque ius non solum communem ponderat errorem, vt gesta valeant: sed etiam intercessisse ait authoritatem superioris delegantis potestatem & popoli Romani potentis Prætoris munus conferre. Ità Sanch. *l. 3. d. 22. nu. 49. & 50.* afferens plus quam quadraginta Doctores Iuristas. Caiet. *sum. v. Confessionis iterario.* Medi. *C. de confes. tract. 2.* Palaci. *in 4. dist. 17. d. 8.* Henriq. *lib. 6. cap. 7. num. 2.* Hurtad. *d. 5. diffic. 8.* Ochag. *q. 9. n. 11.* & alij.

821 Existimo, matrimonium non valere, si absque titulo collato à superiore legitimo fuerit intrusus, ob rationem à secundæ sententiæ Auctoribus expressam: si autem titulum habuit à legitimo superiore, inualidum tamen ob vitium occultum, matrimonium valere; quia dum adest communis illa ignorantia veram Parochi in vtroque foro iurisdictionem habet, vt doctissime probat Sanchez *citatus. n. 5. & 13.*

DVBIVM XCVIII.

An Archipresbyter Cathedralis Ecclesiæ in tota Diœcesi matrimonio interesse possit.

822 POtest planè. Quia est Parochus totius Diœcesis, censeturque Episcopi Vicarius in hoc, vt possit omnius illius Diœcesis confessiones excipere ex *Cap. officium, de officio Archipresbyteri,* vbi inter eius officia numerantur, eorum, qui foris adueniunt, confessiones audire: quasi illi cũ Parochia careant, debeant ad communem totius Diœcesis confluere: atque ita Ecclesiam Cathedralem esse communem totius Diœcesis, ita vt possit Archipresbyter illus omnibus Diœcesis sacramenta ministrare. Sic Rosel. *v. Archipresbyter numer. 1.* Syluest. *ibi. quæstion. 1.* Angel. *n. 2.* Tabie. *initio,* Armil. *n. 3. & v. Absolutio. 1. n. 43.* Guder. *l. 1. qq. canon. c. 27. n. 24.* & alij multi.

823 Minimè potest. Quia fert vsus, vt Archipresbyter Ecclesiæ Cathedralis possit solum ministrare sacramenta in sua Parochia: & subinde nisi esset alicubi Archipresbyter deputatus, ad quem possent omnes de Diœcesi gratia recipiendi sacramenta confluere non potest

assistere matrimonio in tota Diœcesi, sed solùm in sua Parochia. Ita Palud. *in 4. dist. 17. qu. 4. art. 2. concl. 4. n. 8.* D. Antonin. *p. 3. tit. 17. c. 5.* Sanch. *l. 3. d. 27. n. 2.* & alij.

824 Sic quæstioni respondeo: Quando Archipres. byteratus est quædam præbenda, cui ex officio esset annexum omnium Diœcesis illius confessiones audire, tunc esset proprius Sacerdos, & ordinarius in tota illa, & posset vbique Diœcesis matrimonio assistere: secus quando hoc non habet ex officio, sed ex Episcopi commissione: tunc enim delegationi standum. Crediderim, forsam olim fuisse Archipresbyteros tam amplam habentes potestatem, modo tamen huiusdi vsum non video.

DVBIVM XCIX.

An Archiepiscopus possit assistere subditorum Episcopi suffragenei coniugio.

825 POtest omninò. Quia habet iurisdictionem ordinariam totius Prouinciæ: sed sat est, vt assistat Ordinarius: Ergo potest Archiepiscopus. Et quia ea assistentia jion est actus iurisdictionis, nec exigit in Parocho actualem iurisdictionis vsum, sed sat est habitualis iurisdictio, quamvis vsus sit impeditus: vt contingit in Parocho excommunicato: (de quo supra) sed Archiepiscopus habet habitualem iurisdictionem, quamvis vsum alligatum respectu Diœcesis suffraganei: Ergo potest matrimonio assistere. Sic Glos. *Cap. Per singulas, verb. Totius, 9. qu. 3. & Cap. Pastoralis, inprincipio, v. Exceptis, de officio Ordinarij.*

826 Minimè potest. Quia non est Ordinarius ipsorum, nec habet iurisdictionem nisi in causis per appellationem ad ipsos deuolutis, & in aliis casibus singularibus, iuxta *Cap. Pastoralis,* **[98]** iu principio, vbi omnes annotant. Ità Henriq. *libr. 11. capit. 3. numer. 4.* Petr. de Ledes. *quæs. 45. de matrimon. a. 5. punct. 3.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 219. num. 16.* Sanchez *lib. 3. d. 28. n. 2.* citans Spinum, & Segura.

827 Hoc verum, primamque sententiam parum, aut nihil probabilitatis habere iudico. Illæ enim Glossæ asserentes, Archiepiscopum iurisdictionem in suffraganeos subditos habere, intelligendæ sunt, dum ad Archiepiscopum appellant.

DVBIVM CXI.

An Vicarius generalis Episcopi, & aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem sit Ordinarius, vt coniugio intersit, & alij assistendi licentiam impendat.

828 ORdinarius non est. Quia hoc distat inter iurisdictionem ordinatiam, & delegatam, quod illa, mortuo concedente, adhuc permanet: hæc autem, si res est integra, extinguitur ex *Cap. Licet vndique, de officio delegati. Cap. Gratum, & Cap. Relatum:* sed iurisdictio Vicarij morte Episcopi extinguitur: Ergò non est Ordinarius. Igitur nec assistere matrimonio potest, nec alij assistendi licentiam impertire. Sic Glossa *Cap. Perlectis ver. & iurgia, dist. 25.* vbi concludit,

solum Episcopum esse Ordinarium in sua Diœcesi. Goffred. *sum. tit. de offic. Vicar. num. 2.* Alciat. *rubr. de offic. Ordinar.* Sotus *in 4. dist. 18. quæstion. 4. art. 3.* Gomez *in Bul. cruciat. capit. 4. circa 4. quæstion. numer. 11.*

829 Est Ordinarius. Quia iurisdictio concessa à Canone, vel lege, est Ordinaria, vt probant textus relati pro prima sententia: At quamvis Episcopus constituat Vicarium generalem, non tamen ei confert iurisdictionem quam habet, sed à Canone ei impenditur, vt patet ex *Cap. 2. de offic. Vicarij in 6.* Ergo eius iurisdictio est Ordinaria. Igitur matrimonio potest assistere, & aliis assistendi facultatem concedere. Ita Nauar, *lib. 4. con. sil. 14. numer. 1.* Couar. *3. var capit. 20. numer. 4.* Vgolin. *de censur. tabu. 1. capit. 2. §. 20.* D. Antonin. *part. 3. tit. 19. capit. 10. §. 2.* Henriq. *lib. 6. cap. 7. num. 3. & liter. M,* Manu. *tom. 1. sum. c. 219. num. 15.* Ludou. Lopez *par. 1. Instruct. c. 284.* Sanch. *l. 3. d. 29.* citans ex Iuris peritis penè innumeros.

830

Cum his sentio, quia eadem est iurisdictio Episcopi, & Vicarij, idemque tribunal, vt asseritur *Cap. Romana. & Cap. 2.* vbi etiam subiungitur ratio, cur à Vicario ad Episcopum non appelletur, ne scilicet ab eodem ad se ipsum appellari videatur. Ergo Ordinarius est, & ideo potest & matrimonio adesse, & id aliis gerendi licentiam impendere.

DVBIVM CXII.

An Vicarius generalis Episcopi, ex proprio officio absque speciali commissione, coniugiis interesse, & aliis assistendi licentiam concedere possit.

831 NOn potest. Quia Vicarius ex generali commissionenon potest de causis matrimonialibus cognoscere: Ergo nec aliquos matrimonio copulare, vel aliis id gerendi licentiam impertire. Antecedens probo ex *Cap. Accedentibus, de exces. Prælator.* vbi dicitur, hãc cognitionem esse Episcopalis dignitatis: & Tridentinum *ses. 24. c. 20.* dicit ad solos Episcopos hoc pertinere. Sic Anton. *Cap. 1. de consang. n. 11.* ibi Abbas *n. 11.* Præpos. *n. 4.* Bertachin. *tr. de Episc. l. 4. p. 6. qu. 20.* Rebuf. *prax. Benef. nu. 157.* Cucus *l i. instit. maio. tit 8. n. 1.* & alij.

832 Potest quidem. Quia Trideminum *ses. 24. cap. 1.* expressè dicit, posse assistere matrimonio, Parochum, vel alium Sacerdotem de licentia Ordinarij: sed vicarius Episcopi est ordinarius, comprehenditurque in decretis mentionem de Ordinariis facientibus (vt probat Sanch. *l. 3. d. 29. n. 3. & 5.*) Ergo potest assistere, & assistendi licentiam impertire. Ita Sanch. *ibi. nu. 18.* Nauar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. consil. 47. n. 1. & 2.* Henriq. *l. 11. c. 3. n. 4.* Salzedo *pract. c. 75. vers. 14.* Manu. *to. 1. sum. c. 219. n. 15.* Spino *specu. testam. Glossa 15. n. 38.* & alij.

833 Multo verior hæc mihi sententia; quia idem est proprius Sacerdos, ad audiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio: sed Vicarius generalis ex proprio officio absque speciali cõmissione est proprius Sacerdos ad confessiones audiendas: Ergo & ad matrimonium, vt assistat, & licentiam assistendi concedat. Abnego autem non posse Vicarium de causis matrimonialibus cognoscere: potest enim non obstantibus textibus dicentibus, id ad Episcopos spectare; non enim ob id Vicarius excluditur.

DVBIVM CXIII.

An valeat, matrimonium, si priuatus Sacerdos, cui Parochus committit vt assistat ei, exeta Parochiam committentis assistit.

834 QVam vis interesse matrimonio propriè nõ sit iurisdictionis actus, reducitur tamen ad iurisdictionem voluntariam; atque ità potest Parochus proprius extrà Parochiam hunc actũ exercere. Quæsierim autem de Sacerdote ad id delegato, num extra Parochiam committentis possit matrimonio assistere?

835 Assistere non potest, nec validum matrimonium erit. Quia quamvis omnes fateantur, posse Ordinarium extra territorium, iurisdictionem volũtarium exercere: at de delegato, inferioris Principe negat *lex 2. ff. de offic. Procons.* ibi: *Omnes Proconsules statim quod Vrbem egressi fuerint, habent iurisdictionem, non tamen contentiosam, sed voluntariam, vt ecce manu mitti, Apud legatum vero Proconsulis nemo manu***[99]** *mittere potest, quia non habet iurisdictionem talem.* Sic Bart *l. 1. num. 40.* Bald. *l. 2. in principio, num. 1.* Albertin. *ibi. num. 10.* & alij. Fauent qui fatentur, confessiones ordinarios posse excipere confessiones subditorum extra Diœcesim, secus delegatos. Rosel. *v. confessio, 3. numer. 3.* Angel. *confessio 3. num. 16.* Syluest. *v. confessor 1. q. 14. §. 12.* Tabie. *v. Absolutio 1. q. 33. nu. 55.* Nauar. *sum. c. 27. num. 265. D.* Antonin. *p. 3. tit. 17. c. 10.* & alij.

836 Potest matrimonio assistere, & validum erit Quia textus indistinctè docent, posse iurisdictionem voluntariam extrà territorium exerceri, nec faciunt vim in eo, quod iurisdictio exercentis ordinaria sit, sed quia nulla irrogatur iniuria alieni territori Iudici, cum absque strepitu aut sigura iudicij exerceatur: quæ ratio æquè militat in Iudice ordinario, & delegato Igitur non solum proptius Parochus sed, etiam Sacerdos de illius licentia assistens matrimonio valide extra Parochiam assistere, sicut si Parochus ipse interesset. Quia iurisdictio voluntaria, ad quam hæc assistentia reducitur, potest validè ab ordinario, & à delegato extra territorium exerceri. Ità Sanchez *lib. 3. d. 34. numer. 2. & 3.* Victor. *sum. de confes. num. 151.* Sotus *in 4. dist. 18. quæs. 4. a. 3.* Henriq. *libr. 6. c. 7. n. 1.* & alij asserentes Religiosos exposito vir. tute *Clement. Dudum,* posse audire confessiones extra Diœcesim, cum tamen delegati sint.

837 Multo veriorem hanc partem existimo, quã confirmarim ex Doctoribus asserentibus, Vicarium ex delegatione Episcopi conferentem Beneficia, posse extrà Diœcesim conferre, Dominic. Rebuf. Boeri. Corset. Pauin. & alij apud Sanchez *citatum num. 2.*

DVBIVM CIV.

An Requiratur, licentia specialis Parochi, vt alienus Sacerdos possit matrimonio assistere.

838 NEcessaria est expressa licentia. Quia quæ speciali nota sunt digna, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta, *leg. Item apud Labeonem 15. §. Ait Prætor. ff. de iniuri.* Cum ergo matrimonium res grauissima sit, & ardua, *Cap. finali de procurat. in 6.* erit speciali

nota dignum, & subinde nisi exprimatur, non videtur concessum. Sic Spino *specu. testam glossa 15. num. 37.* Veracr. *append. ad specul. dub. 5. concl. 7.*

839 Non requiritur licentia specialis ad matrimonium, vt distinguitur contra generalem, sed satis est generalis, quia Parochus concedit alicui Sacerdoti licentiam ad exercendum in sua Parochia, quæ ad curam animarum pertinent. QuiaTridenrinum *ses. 24. capit. 1.* tantum petit, vt intersit coniugio Parochus, vel alius Sacerdos de eius licentia: Ergo cum corrigit iusantiquum, non est extendendum, vt exigat licentiam specialem. Ità Sanchez *lib. 3. d. 35. numer. 7.* Nauar. *libr. 4. consil. tit. de sponsal. consil. 27.* Rota in nouissimis dicens, sic decidisse Cardinales, *decis. 750. numer. 1. tom 1.* Manu. *tom. 1. sum, capit. 219. num. 13.* Henriq. *libr. ii. capit. 3. number. 5.* vbi dicens requiri licentiam specialem cautè addit, nec satis esse generalem administrandi sacramenta, quæ solet per Bullam, aut Episcopi approbationem concedi: quasi dicat sufficere generalem, quæ manifestè continere videtur matrimonium.

840 Hoc verius reor, quia regulariter dispositio, & concessio generalis est generaliter intelligenda, *Cap. si Romanorum, dist 29.* Ergo ilia licentia generalis ad exercendum animarum curam est intelligenda generaliter, vt etiam matrimonium includat.

DVBIVM CV.

An sufficiat licentia tacita: quæ habetur ex ratihabitione de futuro, vt Sacerdos alienus matrimonio assistat.

841 SVfficit quidem. Quia nullus potest ministrare Eucharistiam (v. gr.) aut Extremam vnstionem alieno Parochiano sine proprij Parochi licentia, cum hoc sit proprij Parochi munus. Trident. *ses. 24. c. 13.* sed potest alienus Parochus ministrare ex ratihabitione de futuro, quando niminim attentis circumstantiis personæ, temporis, & loci, probabiliter creditur Parochum ratum id habiturum: Ergo similiter poterit assistere matrimonio ex ratihabitione de futuro. Sic Palud. *in 4. dist. 23. q 2. n. 14.* D. Antonin, *p. 3. tr. 14. c. 15. §. 5.* Caiet. *sum. v. Vnctio extrema, q. 4.* Tabie. *ibi. quæs. 5.* Armil. *nu. 5.* Sotus *in 4. dist. 23. q. 2. a. 1.* Nauar. *sum. c. 21. n. 52.* Henriq. *l. 3. c. 6. n. 6.* Barth. à Ledes. *de Extre. Vnct. dub. 6.*

842 Non sufficit licentia tacita ex ratihabitione de futuro. Quia cum ea licentia ad matrimonij valorem requiratur, debet adesse, cum celebratur matrimonium: At cum est tantum ratihabitio de futuro, non est licentia de præsenti, cum matrimonium celebratur: Ergo non sufficit. Ità Sanchez *lib. 3. d. 35. num. 4.* Henric. de Ganda. *quodlib. i. quæs. 30.* Capreol. *in 4. dist. 19. quæs. vni. art. 3. ad 1.* Fr. Alexand. *sum. p.i.c. 5. n. 55.* Suar. 3. *p.q. 82. a. 3. d. 72. sect. 2.*

843 Partem hanc veram, primam verò improbabilem esse putarim, quorum Doctores non loquuntur de matrimonio, & pœnitentia, sed de aliis sacramentis, vbi lata est: differentia. Nam quando licentia & iurisdictio est necessaria ad valorem rei, vt in pœnitentia, & matrimonio, non satis est ratihabitio de futuro; quia licentia debet præcedere: at in ratihabitione de futuro non præcedit licentia, & consensus, sed tantum est probabilis præsumptio consensus postea præstandi. At vbi non requiritur ad substantiam actus, sed ad solum debitum ordinem licentia, vt in reliquis sacramentis, satis est probabilis spes, ac præsumptio voluntatis Pastoris. Enim vero licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de

præsenti, sufficit, vt alienus Sacerdos possit matrimonio interesse, vt quando vidente, ac tacente Ordinario, aut Parocho, potentique contradicere assistit; quia scientia, ac patientia in iis, quæ sunt modici præiudicij consen**[100]** sum operatur, vt docet Bart. *l. Quæ dotis numer. 24. ff. Solu. matrim.* Abbas *Cap. Nonne, numer. 3.* & multis citatis, Mascard. *de probat. concl. 1158. num. 34.* sed hæc assistentia matrimonio, modicum, aut nullum præiudicium Parocho infert; Ergò illa scientia, ac patientia consensum, legitimamque licentiam inducit.

DVBIVM CVI.

An Sacerdos debeat, credere dicentibus, se habere licentiam à Parocho, vt iungat eos matrimonio.

844 CRedere debet. Quia hic solum agitur de periculo animæ contrahentium, cum nulli alij damnum sequatur: Ac nemo præsumitur suæ salutis immemor *l. Sancimus, C. de Sacros. Eccl. & Cap. penultimo 1. quæs. 7.* ibi: *Et licet neminem diuini timoris contemnendo iureiurando, arbitremur immemorem, vt saluti propriæ vllum commodum anteponat.* Et quia sicut matrimonium est irritum absque præsentia Parochi vel alterius Sacerdotis de eius licentia: ita confessio est inualida facta alieno Sacerdoti, non habenti legitimam audiendi facultatem: & tamen Religiosus debet credere pœnitenti dicenti, se habere licentiam à proprio Parocho, vt illi sacramenta confessionis ac Eucharistiæ ministret, vt communiter à Doctoribus asseritur: Ergò similiter debet credere dicens, se habere licentiam à proprio Parocho, vt matrimonio colligetur. Sic colligitur ex doctrina Armillæ *verb, Absolutio, numer. 20.* D Tho. *quodlib. 1. art. 12. & in 4. dist. 18. quæst. 3. art. 3. quæstione. 5. ad 2.* Richar. *dist. 17. art. 3. quæs. 2. ad 3.* Gabriel. *d. 17. quæs. 2. art. 3. dub. 1.* Turrecr. *Cap. Quem pœnitet, de pœnit. dist. 1. num. 18.* Angel. *verb. Confessio 3. num. 32.* Tabie. *verb. Absolut. 1. q. 24. num. 45.*

845 Non debet credere. Quia licet in foro pœnitentiali, ad quem pertinet confessio, Eucharistia, & extrema vnctio credatur dicenti, se habere licentiam: at in foro externo, & in spectantibus ad ipsum minimè creditur, vt constat ex *Cap. sicut, de sent. excommun.* vbi probatur non adhiberi fidem excommunicato dicenti, se absolutum esse ab excommunicatione, ibi: *Nisi excommunicate literas absolutionis ostendant, aut alio modo legitimè de eorum absolutione constet.* Cuius rationem reddit D. Tho. *quodlib. 1. art. 12.* quia excommunicatio pertinet ad forum externum: sed matrimonium ad forum externum pertinet, & externam Ecclesiæ gubernationem: Ergo non credendum dicenti, se habere licentiam. Ità Sanchez *libr. 3. d. 37. numer. 2.* Abbas *clem. 1. de priuil. num. 5.* Bonif. *num. 28.* asserit non esse credendum dicenti, se facultatem habere, vt alienus Sacerdos benedicat nuptias.

846 Ego existimo, regulariter non esse credendum cuilibet dicenti se huiusmodi facultatem habere: si autem persona affirmans esset valde fide digna, posse ei fidem adhiberi. Quia licèt *Cap. sicut,* dicatur, non esse credendum excommunicato dicenti, se esse absolutum nisi id legitimè ostendat: aliqui Doctores vt Palud. *in 4. d. 18. quæs. 6. art. 2. num. 5.* Angel. *v. excommunicatio 8. num. 10.* Syluest. *ibi. 5. §. 126.* Nauar. *sum. cap. 7. num. 39.* docent, satis esse, si excommunicatus sit persona fide digna, & asserat se absolutum esse: Ergò similiter in matrimonio est dicendum.

DVBIVM CVII.

An ad valorem matrimonij sint necessaria illa verba quæ à Parocho proferuntur: Ego vos coniungo, &c.

847 NEcessaria sunt. Quia huius Sacramenti sunt forma: sed sine forma haud potest consistere Sacramentum: Ergo sunt ad eius valorem necessaria. Sic Canus, Estius, & Syluius quos citat Leand. *tr. 9. d. 4. q. 9.* Et quia verba ea, *Ego vos coniungo* sunt vera: Ergo efficiunt, quod significant: Ergò vere Sacerdos conficit matrimonium. Sic Zephalus *volum. 4. consil. 540. num. 47.*

848 Non sunt necessaria, & licèt omittantur, validum erit matrimonium. Quia Sacerdos non est huius sacramenti Minister, nec eius verba sunt materia, vel forma: Ergò ea verba non sunt de essentia. Antecedens iam supra probaui. Et quia Tridentinum petit indeterminata verba, cum petat hæc, vel alia iuxta patriæ consuetudinem: Ergò ea non sunt de necessitate sacramenti siquidem necessaria sacramenti necessitate debent esse determinata: Ità Sanchez *lib. 3. d. 38. num. 4.* Veracr. *append. ad specu. dub. 4. concl. 3. & 4.* Segura *2. p. director. Iudic. cap. 15. num. 52.* Henriq. *lib. 11. cap. 2. num 7.* Viuald. *Candelab. p. 1. de matr. n. 22. & 241.* Manu. *to. 1. sum. cap. 216. nu. 3.* Palaci. *in 4. dist. 27. d. 1.* Barth. à Ledes. *de matr. dub. 21. concl. 3.* Petr. Ledes. *q. 43. a. 1. dub. 4. concl. vltim.* asserens, sic Cardinalium Sacram Congregationem declarasse.

849 Hoc longe probabilius, imò mihi certum reor. Quia Tridentinum in clausula irritante tantum expressit, *aliter quam præsente Parocho,* nec explicuit, dicente verba, & est decretum correctorium: Ergò extendendum, & est, vt debeat Parochus de necessitate Sacramenti verba proferre.

DVBIVM CVIII.

An mortale sit, à Parocho, vel à Sacerdote, assistente matrimonio, præfata verba Ego vos coniungo, omitti.

850 SVppono ea verba esse de præcepti necessitate, quare delinqueret Parochus ea omittens. Quia Tridentinum vtitur verbis præceptiuis: *Præcipit Sancta Synodus, vt Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium coniungo: vel aliis vtatur verbis iuxta receptum vniuscuiúsque prouinciæ ritum.* Quæsierim verò, an culpa lethalis sit ea omittere verba?

851 **[101]** Mortalis est. Quia res est grauis, & Cohciliũ vtitur verbo præceptiuo. Sic Salzed. *in pract. c. 73.* Vega *libr. 6. sum. casu 112. & 126.* Zanard. *in director. part. 1. de matr. cap.* io. *quæst. 27.* Rebel. *p. 2. l. 2. q. 7. sect. 5. n. 4.* & alij.

852 Non est mortale piaculum sed veniale. Quia non est res grauis, cùm & verba non sint sacramenti forma, nec ad solemnitatem magni momenti pertineant, nec magnæ significationis mysterium includant. Ità Sanch. *l. 3. d. 38. num. 7.* Basil. *lib. 5. cap. 21. num. 2.* Gutier. *de matr. cap. 69. num. 16.* Coninch *d. 27. num. 45.* Hurtad. *d. 5. diffic. 15. num.*

50. Diana *part. 3. tract. 4. resol. 256.* Villalob. *tract. 13. diffic. 6. n. 3.* Palaus *d. 2. pun. 13. §. 8. nu. 12.* Bauny. *q. 6. de matr. cland. dub. 10.* Trul. *l. 7. c. 6. dub. 5.*

853 Consentio, quia quamvis Tridentinum verbis præceptiuis vtatur. at sub ilio præcepto non continetur tantum, vt Parochus ea verba profetar, sed alia magni momenti, nempè, vt præmittantur denunciationes, & vt matrimonium coram Parocho, ac testibus celebretur & c. Cum ergo hoc solum non sit huius præcepti materia, sed contineatur inter alia grauiora, & hoc quid leue sit, eius omissio lethalis non erit. An non iisdem verbis præcipit ibi Concilium vt Parochus interroget contrahentes de mutuo consensu, & tamen (vt Dubio proximo ostendam) eius omissio lethale piaculum non erit? Ergò nec verborum omissio.

DVBIVM CIX.

An Parochus teneatur, sub mortali contrahentes de mutuo consensu interrogare, quando ei constat ex verbis ab vtroque sponso prolatis.

854 CErtum est, teneri Parochum contrahentes interrogare de mutuo consensa, nempè virum, an velit fœminam ducere in vxorem: & fœminam, num lubeat eum accipere in maritum. Quia id præcipit Tridentinum, *ses. 24. c. 1.* Quæsierim verò, an huius interrogationis omissio sit lethale piaculum.

855 Tenetur sub mortali etiamsi ei constet de mutuo consensu, dùm coram illo contrahentes non interrogati proferunt verba, quibus consensum exprimunt. Quia id præcipit Conciliũ cui in re tam graui non obedire, culpa lethalis est. Sic Vega *l. 6. sum. casu 112.*

856 Non tenetur sub mortali, sed sub veniali solummodo. Quia est res leuis. Ità Sanchez *l. 3. d. 38. n. 9.* Veracr. *append, ad spec. dub. 1. concl. 4.* Anton. Cucus *l. 5. institut. tit. 11. n. 32.* Coninch. *d. 27. n. 74.* Gutier. *de matr. c. 69. n. 17.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 294.*

857 Ego autem tantorum Doctorum venia, crediderim, culpæ mortalis esse reum Parochum, qui de mutuo consensu non interrogat, cum contrahentes illum non exponunt; quia tunc grauis res est interrogationis omissio, vt de se constat, quo in sensu Vega audiendus. At si contrahentes non interrogati consensum exponant existimo, nec venialem esse culpam interrogationem omittere. Ad quid enim necessaria est interrogatio, si id quod sciendum erat interrogatione, iam ex eorum expressio ne cognoscitur? Mecum Leand. *tr. 9. d. 7. q. 33.* & Basil. *l. 5. c. 21. n. 3.*

DVBIVM CX.

An teneatur sub mortali Parochus interrogare contrahentes, an aliquod

impedimentum habeant, vbi non sit ei compertissimum, nullum subesse impedimentum.

858 SVb mortali tenetur. Quia alias agit contra mandatum Concilij in re grauissima, vt patet ex *Cap. finali, de clandest. despon. in principio,* vbi postquam dicitur, præmittendas esse denunciationes, subditur: *Et ipsi Presbyteri nihilominus interrogent vtrum aliquod impedimentum obsistat.* Sic Veracruz *in append. ad spec. dub. 2. concl. 1.*

859 Non tenetur. Quia ea interrogatio petitur à Concilio, vt fiat, dum sunt in facie Ecclesiæ. id est coram testibus, dum volunt iam contrahere: at non est credendum voluisse interrogationem rei tam necessariæ fieri, cum iam voserint contrahere, præcipuè cum iam præcesserint denunciationes, Ergò non præcipit, vt vir & mulier interrogetuur de impedimento, sed de consensu mutuo, vt constat ex verbis illis immediatè sequentibus: *Et mutuo consensu intellecto, dicat: Ego vos coniungo.* Ità Sanch. *l. 3. d. 38. n.* io. Leand. *tr. 9. d. 7. q. 34.* citans Basilium, Gutierrez & Dianam.

860 Nec sub veniali teneri reor Parochum de impedimento obstante interrogare. Quia cum ad matrimonium denenitur, iam præcessêre denunciationes, ex quibus constare debet, an aliquod subsit impedimentum. Quod si ex Ordinarij dispensatione hę non præmittantur, ad ipsum Ordinarium spectat, informationem præmittere de impedimentis: Parochi autem solum est obedire Ordinario præcipienti, vt eos coniungat. Quando verò in casu necessitates vrgentis, quia non est ad Episcopum aditus, ipso inconsulto, denunciationibus omis. sis, Parochus coniugio præesset: tunc tenetur (sub mortali quidem) diligenter inquirere. an subsit impedimentum quia loco Episcopi succedit.

DVBIVM CXI.

An ad matrimonij valorem sufficiat, Parochum per interpretem contrahentium mutuum consensum intelligere.

861 NOn sufficit. Quia repugnat testimonij naturæ, vt quis sit testis fidem faciens de iis quæ per interpretem dignouit, cum debeat deponere de iis, que nouit per proprium sensum. Sic Basil. *l. 5. c. 21. n. 10. & 11.*

862 Sufficit planè. Quia cæteri contractus possunt per interpretem celebrari *lib. 1. §. finali. ff. de verbor. obligat.* ibi: *sed verum puto. vt omnis sermo contineat verborum obligationem, ita vt alter alterius linguam intelligat, sine per se, siue per verum interpretem:* Ergo & matrimonium. Et quia magis essen-**[102]**tiale est, vt ipsi contrahentes consensum mutuum intelligant, cum hoc sit de iure natuturæ, & diuino ab initio requisitum in matrimonio: sed sufficit, vt alter explicet consensum pec interpretem: vt docet Glossa *Cap. Ex literis de sponsal verb. Intellexerit* & *ibi* Ioan. Andr *num. 5.* Abbas *num. 3.* Præposit. *num. 4.* Ergo similiter sufficiet, vt constet Parocho, & testibus de mutuo consensu per interpretem. Ita Veracr. *appena, ad spec. dub. 2. concl. 5.* & *dub. 3. concl. 3.* Anton. Cucus *lib. 5. institut. tit. 11. num. 34.* Viuald. *Candelabro*

1. p. de matr. num. 36. Bauny. *tr. 12. q. 4. de matr. clandest.* Trull. *l. 7. dub. 5. n.* i. Diana *p. 10. tr. 13. resol. 17.* Filliuc. *tr. 10. n. 224.* Sanch. *l. 3. d. 39. n. 3.*

863 Cum his opinabar aliquando sciens, in sacramento matrimonij non exigi maiorem notionem eorum, quæ fiunt, quam in sacramento Pœnitentiæ, in quo Confessarius Iudicem agit: attamen geri confessio potest per interpretem, cum confessarius pœnitentem capere non valet: Ergo. Cæterùm iam existimo (morem Basilio aliqualiter gerens) non sufficere ad valorem matrimonij consensum contrahentium præcisè intelligere pet interpretem: aptè tamen casu, quod dicto interpretis aliqua consensum moraliter exprimentia adiungantur; quia sic & non aliter potest Parochus fidem facere de iis, quæ per interpretem simul ac per proprium sensum agnouit.

DVBIVM CXII.

An si Parochus accedit animo attendendi, sed contractus tempore mente distrahitur sufficiat ad matrimonij valorem.

864 SI Parochus accessit animo attendendi, quãvis tempore contractus mente distrahatur, sufficit ad matrimonij valorem. Quia habet intentionem virtualem quæ pro aliis sufficit sacramentis, & Missa. Sic Henriq. *l. 11. c. 3. n. 1. & lit. F,* Probabile indicat Filliuc. *tr. 10. num. 224.*

865 Minime sufficit sed necessaria est actualis attentio. Quia ad effectum testificandi de matrimonio contracto, perinde est, quandò actu Parochus non aduertit, ac si absens omninò, esset. Et quia in Pœnitentiæ sacramento dum Sacerdos est futurus peccatorum Iudex, quantumuis voluerit aduertere, si actu non aduertat, minimè sufficit: Ergo nec in Sacramento Matrimonij vbi Parochus est velut testis. Ità Sanchez *l. 3. d. 39. n. 5.* Hurtad. *d. 5. diffic. 15. num. 48.* Trull. *l. 7. lib. 6. n. 1.* Amicus Perez, Leandr, quos refert, ac sequitur Diana *par. 10. tr. 21. resol. 20.* adiiciẽs, contrariam sententiam non esse probabilẽ.

866 Quod quidem non admitto. Mihi enim sufficit doctissimi Henriquez mei placitum esse, vt existimem satis esse probabile præcipuè cum Sanchez ac Filliucius citati haud obscuré eius probabilitati annuant, & Leander probabiliorem longe solum secundam affirmet. Idem mihi asserendum, quia in Missa (cuius paritatem Henricus adducit) requiritur attentio, non vt audiens sit testis, sed vt debita reuerentia Sacrificio seruetur, & sit ille Religionis actus: quod debitè seruatur, quando audiens voluit attendere, & præter intentionem ex fragilitate diuagatur: ad omnia etiam sacramenta requiritur intentio conficiendi, & recipiendi sacramentum, ne confectio, & susceptio sit actus fictitius, & vanus, quæ intentio virtute durat, dum à principio est habita, nec contrariam mutuatur: attentio autem, & aduertentia Parochi, & testium desideratur, vt ipsorum testimonio comprobari possit matrimonium, Ecclesiæque constet: quod testimonium nullatenus ferre possunt, nisi actu aduertant.

DVBIVM CXIII.

An si Parochus, vel testes casu transeant: Matrimonium coræm eis contractum sit validum.

867 MAtrimonium initum coram Parocho, ac testibus casu transeuntibus validum est. Quia cum aduertant, verè dicuntur præsentes, cum præsentia ad valorem matrimonij perita contenta sit sola intellectus aduertentia, qua ritè testimonium contracti matrimonij possit pethiberi. Sic Petr. de Ledes. *de matr. qu. 45. art. 5. punct. 3. dub. 2.* Filliuc. *tract. 10. num. 225.* Hurtad. *d. 5. diffic. 15. numer. 50.* Gutier, *cap. 69. num. 1.* Reginal. *lib. 31. num. 182.* Sanch. *lib. 3. d. 39. n. 11.*

868 Non est validum, Quia casu transeuntes nõ dicuntur moraliter præsentes. Et quia vt Parochus vel testes dicantur præsentes, requiritur, vt sint, ad eum casum formaliter adhibiti, rogati, & vocati. Sic quidam apud Petr. de Ledes, *eo dub. 2.* Leand *tr. 9. d. 7. q. 38.* Basil. *l. 5. c. 21. n. 4.* Bonac. *q. 2. pun. 8. n. 20.*

869 Ego quidem si ratione nitar, existimo, hoc minus verum esse, cum transeuntes Parochus & testes ità testificari possint, si aduertant, ac si data opera vocati, & rogati intercessissent. Verum si certæ sint eminentis Cardinalium declarationes, quas adducit Farinaci. *pag. 268. & 273.* & Rebel. *2. part. l. 4. fine pag. mihi 194.* fere certam secundam sententiam esse putarim Audi declarationem à Rebello memoratam. *Parochus ita præsens matrimonio debet esse, vt appareat, à contrahentibus, hac de causa adhibitus fuisse.* Quod, me authore, satis apparebit, si Parochum casu transeuntem moneant prius contrahentes se velle contrahere. De aliis verò testibus non dubito, quin eorum casualis præsentia sufficiat etiam minimè prius admonitorum, dummodo videant fieri contractum, vt docuit Segura *p. 2. director. c. 15. n. 54.* & ap. probat Sanch. *vbi supra.*

DVBIVM CXIV.

An si Parochus, aut testes dolo aduocantur aut vi adducuntur, & contra eorum voluntatem retenti assistunt coniugio. valeat, matrimonium.

870 NOn valet. Quia testes matrimonij esse debẽt specialiter vocati, & rogati, vt amplius **[103]** rei grauissmæ intenti certius possint testimoniũ exprimere, quod nequeunt facilè qui inuiti trahuntur, quorum attentio solummodò ad vim repellendam accuirit. Potest id probari ex *Lege Qui testamento ff. de test.* ibi: *Sed si testes detenti sint inuiti putant, non valere testamentum.* Sic Segura *3. part. director. cap. 15.* Petr. Ledes. *qu. 45. artic. 5. punct. 3. dub. 2.* & asserens, seclusa Cardinalium declaratione, hoc esse probabile. Azeued. *libr. 5. recopil, titul. 1. lib. 1. numer. 39.* non audet asserere, valere coniugium coram Parocho, ac testibus dolo aduocatis.

871 Quamvis Parochus, & testes sint dolo vocatij, vel vi detenti, valet matrimonium, dummodò contrahentium consensum intelligant. Quia *l. Coram Titio 209. ff. de verborum obligat.* dicitur: *Scire autem, non etiam velle, is debet, nam etiam, eo inuito, rectè fit.* Vbi deciditur, dici aliquid

coram aliquo fieri, quamvis inuitus adsit, si aduertat. Cum ergo Tridentinum soIùm exigat, matrimonium celebrari coram Parocho, & testibus, satissit, si ipsis præsentibus quamvis inuitis celebretur. Deindè saltatur finis illius decreti, cum iam coniugium illud constet Ecclesiæ, nec eo spreto, possunt aliud inire. Ità Sanchez *lib. 3. d. 39. numer. 9.* Nauar. *lib. 4. consil. titul. de sponsal. consil. 20.* Petr. de Ledes. & alij à Santio citati. Villalob. *tractat. 13. diffic. 22. numer. 3.* Hurtad. *d. 5. diffic. 15. numer. 50.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 8. num. 1.* Basil. *lib. 5. cap. 21. nu. 5.* Filliuc. *tract. 10. num. 225.* Leand. *tract. 9. d. 7. qu. 39.* & alij.

[872] Idem affirmo, quia sæpè hoc fuisse à Sacra Cardinalium Congregatione declaratum refert Rebel. *part. 2. lib. 4. fine pag. mihi 396.* Vnicam declarationem expono. *An verò si inuitus, & compulsus per vim adsit Parochus, dùm contrahitur matrimonium, præcedente, vel non præcedente supradicta prohibitione Ordinarij tale matrimonum subsistat? Respondit Congregatio, subsistere.* Vndè cum formidine primam sententiam probabiliter posse defendi asseruerim, sicut Segura asseruit.

DVBIVM CXV.

An si Parochus inuitus assistit, & asfectat non intelligere, aures, & oculos occludit, nihil eorum, quæ geruntur videns, & iudiens valeat matrimonium.

[873] NOn valet. Quia tunc re vera non est præsens, nec potest de coniugio illo testificari. Sic Sanchez *lib. 3. lib. 39. numer. 6.* Trullench. *libro 7. capite 6. dubio 5. dicto 3. numero 3.* & alij.

[874] Valet quidem. Quia eo ipso quod Parochus affectat non Intelligere admonitus primùm velle coniugium inire eos, qui adsunt, sanè iam ignorare non potest contrahentium consensum, & adeò testis esse potest apud Ecclesiam. Ità Basil. quem refert, & sequitur Leander *tract. 9. d. 7. qu. 40.* Salzed. *pract. cap. 73.* Rebel. *part. 2. l. 4. fine, num. 53.*

[875] Hanc partem probabiliorem esse reor ob declarationem Cardinalium expressam à Re bello citato, quæ sic se habet: *Et quid si Parechus ad fuerit, nihil tamen eorum, quæ agebantur, vidit, vel audiuit: vtrùm tale matrimonium sit nullum? Respondit Congregatio, matrimonium non valere, si non intellexit, nisi ipse Parochus affectasset, non intelligere.* Explicat P. Sanchez. *Nisi Parochus affectet, se non intelligere, hoc est, nisi consulta, & data opera fingat, se non intelligere, cum tamen re vera intellexerit.* Non placet expositio, nam qui vocatus ad hoc, vt adsit matrimonio, & monitus à contrahentibus se velle contrahere, non potuit non intelligere matrimonium ab illis contrahi, quamvis posteà aures occludar.

DVBIVM CXVI.

An ad matrimonij valorem requirantur testes omni exceptione maiores.

876 CErtum est ad valorem matrimonij requiri, adesse duos testes cum Parocho, nec vnicum testem sufficere. Quia Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* expressè irritat matrimonium coram Parocho, ac dupli teste non contractum. Deindè exigitur, vt testes rationis vsu polleant præsentésque sint moraliter. Prætereà necessum est, vt simul Parochus, & testes matrimonio intersint. Quia Tridentinum copulatiuè exigit præsentiam Parochi, ac testium, & aliter contractum irritat coniugium. Quæsierim verò, nùm sufficiant qualescúmque testes, vel omni exceptione maiores exigantur; hoc est, tales, vt nullum patiantur vitium ex iis, ob quæ iure à testimonio ferendo reiiciuntur?

877 Debent esse omni exceptione maiores. Quia in causa matrimoniali cum sit grauissima, non quibuslibet testibus fides est adhibenda, sed circumspectis, omníque exceptione maioribus. *Cap. 1. de consanguinit. ver. Nunc quæstio.* ibi: *Si per testes circumspectos omni exceptione maiores inueneris.* Ergò cum Concilium testes exigat, vt possit probari matrimonium, intelligendum est de testibus legitimis, & qui iure attento, faciunt fidem. Sic aliqui recentiores apud Sanchez *citandum,* Hurtad. *d. 5. diffic. 24.*

878 Non debent necessariò esse omni exceptio. ne maiores, sed sufficiant quicúmque haben. tes rationis vsum; nec desideratur, vt habeant qualitates iure requisitas, vt in aliis negotiis habiles, ac legitimi testes censeantur. Quare sufficit licèt sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei. serui, familiares, sœminæ, imò & infideles. Quia quamvis aliàs testes sint illegitimi, & inhabiles, sufficientem fidem efficiunt, nec repelluntur quandò sunt instrumento appositi ex communi contrahentium consensu. Certè testes inhabiles admittuntur, quandò concurrunt cum alio habili, & fide digno: tunc enim habilitas vnius supplet alterius in habilitatem, (vt multis citatis testantur Anton. Gabri. *tom. 3. commun. lib. 1. titul, de testibus, concl. 5. num. 1.* Mascard. *de probat. concl. 1355.*) Ergò cum matrimonio debeat necessariò interesse Parochus, aut alius de eius facultate Sacerdos, eius authoritas vitium supplebit, quod alij duo testes patiuntur, ac proindè valebit matrimonium, qualescúm que illi fiant.**[104]** Ità Sanchez *lib. 3. d. 41. num. 4.* Henriqu. *lib. 11. cap. 3.* Hurtad. *d. 5. diffic. 24.* Leander *tractat. 9. d. 7. qu. 44.* citans Bonacinam, & alij communiter.

879 Hanc partem probabiliorem admodum puto: quia Tridentinum solùm requirit duos testes qui cum Parocho matrimonio assideant. Quod si voluisset testes aliàs iure idoneos, expressisset, sicut expressit Pontifex in *Cap. Cum esses, de testam.*

DVBIVM CXVII.

An ad matrimonij valorem sufficiat, quod Parochus, & testes audiant contrahentium consensum licèt illos non videant.

880 NOn sufficit eos audire, sed necessum est eos simul videre. Quia ex communi Canonistarum sententia in testibus non sufficit solus auditus, sed requiritur præsentia, & visus. Facilè enim quis potest alterius vocem imitari, quo testes decipiantur. Sic Molin. *de ritu nupti. lib. 2. diffic. 11. num. 120.* Barbosa *de potest. Episcop. part. 2. alleg. 32. num. 86.*

[881] Sufficit contrahentium verba à testibs exaudiri, nec opus est ipsos videri, dummodò aliàs eis sit vox contrahentium nota. Quia in iis, quæ non visu percipiuntur, sed auditu, optimè potest cœcus legitimus testis existere, si loquentium voces notas habeat. Ità Sanchez *l. 3. d. 39. num. 3.* Basil. *lib. 5. cap. 21. num. 8.* Gutier. Filliuc. Rebel. & alij. quos refert, ac sequitur prædoctus Antonin. Diana *part. 8. tractat. 7. resolut. 68.*

[882] Idem assero sciens ex Farinacio, & aliis, posse cœcum testimonium ferre super verbis stipulationis, & contractus cuiuscúmque à contrahentibus prolatis, si vocem loquentium probè agnitam habeat, quæ quidem difficilè admodùm potest ab alio affectante ità propriè referri, vt agnoscens audiens possit affici seductione. Sufficit igitur, testes verba contrahentium audire licet intermediet cortina, vel paries: si eorum vocem aptè dignoscant.

CAPVT XIII.

Circà Denunciationes matrimonio præmittendas.

DVBIVM CXVIII.

An Denunciationes sint de matrimonij essentia.

[883] DEnunciationes præmittuntur matrimonio, vt si quis impedimentum noscit, illud detegat. Præceptæ fuerant in Concilio generali Lateranensi *2. cap. 51.* & habetur *Cap. finali, de clandest. desponsat.* Sad quia multis in Diœcesibus in desuetudinem abierant, id decretum innouauit Tridemimun *sess. 24. cap. 1.* iussitque, vt matrimonio præmittantur denunciationes, seu monitiones ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè faciendæ. Quæfierim iam, vtrùm huiusmodi denunciationes sint de matrimonij essentia?

[884] Sunt quidem, & matrimonium sine illis initum inualidum est. Quia ad matrimonium Parochi præsentia desideratur: sed hic non Parochi, sed priuatæ personæ munus obit, dum omissis denunciationibus intersit matrimonio: Ergò est nullum. Probo minorem: Quia in Tridentino citato conceditur Parocho limitata potestas assistendi matrimonio, nempè denunciationibus præmissis: sed limitata causa limitatum producit effectum *l. In agro, ff. de acquir. rerum dom.* Ergò si Parochus fines mandati, illis omissis, intersit, non vt Parochus, sed vt priuatus aget, quando enim Iudex procedit vltrà suæ potestatis limites, vt priuatus agit; vti probat Menoch. *de recuper. possessi. remed. 8. numer. 13. & 17.* Sic ipse *consil. 69. num. 71. vol. 1.* Zephal. *consil. 421. num. 28. volum. 3.* Bonacin. *in quodam consil. quod inter Menochij consilia apponitur volum. 4. consil. 398. num. 1.* Ful. Patian. *lib. 2. de prob. cap. 16. num 6.* vbi dicit, de iure nouissimo Tridentini præsumi fornicationem, licet habitatio longa sit, nisi probetur matrimonium fuisse contraictum, præsente Parocho & testibus, ac præmissis denunciationibus: & statim *num. 65.* ait, Concilium annullasse matrimonium contrà præfatem formam celebratum.

[885] De essentia matrimonij non sunt. vndè denunciationibus iniustè omissis validum est. Quia cum matrimonium, omissis denunciationibus, validum omni iure esset, ab eo recedendum non est absque manifesto decreto irritanti. Tridentinum autem non manifestè irritat, imò

contrarium ex illo colligitur: cum enim ageret de denunciationibus præmittendis, & de præsentia Parochi, ac testium, in decreto irritanti huius præsentiæ solius tantùm meminit: ergo Ità Nauar. *lib. 4. consil. de sponsal. consil. 17. num. 4. & in Manu. cap. 22. num. 70.* Basil. *lib. 5. cap. 30. num. 2.* Ochagau. *tract. 3. qu. 3.* Coninch. *d. 27. num. 49.* Reginald. *lib. 31. n. 222.* Palaus *d. 27. punct. 13. §. 1. num. 2.* TruIlench. *lib. 7. capite 6. dubio 8. numero 2.* Sanchez *libro 3. numero 3.* citans plures Iuristas, & Theologos.

[886] Hoc certissimum reor, quia Tridentinum circà denunciationes nihil innouat, sed idem quod statutum erat in Concilio Lateranensi, nam in desuetudinem passim abibat, in pristinam obligationem, ac statum restituit, vt constat ex illis verbis: *Sacri Concily Lateranensis vestigiis inhærendo:* Sed olim validum erat matrimonium denunciationibus omissis, vt definit Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* ergò & modo. Certè denunciationes conferunt, vt ritè, ac rectè coniugia celebrentur; non autem vt validè ineantur.

[105] DVBIVM CXIX.

An sit lethale piaculum, denunciationes sine debita dispensatione omittere.

[887] LEthale crimen minimè est, nisi Synodalis excommunicatio in ea Diœcesi sit contrà omittentes lata. Quia res leuis est denunciationes omittere, si Parochus sufficientem diligentiam adhibeat, vt comperiat, an sit impedimentum Sic Sotus *in 4. dist. 28. qu. 1. art. 2. ad 1.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 5. punct. 1. dub. 3. concl. 1. & 2.* Ludou. de S. Ioan. *quæstion. 2. de matrimon. art. 1. dub. 3.* citans Segur. Salzed. Machad. *libr. 4. part. 2. tractat. 2. docum. 17. numer. 3.*

[888] Est quidem lethale piaculum. Quia Concilium Lateranense id præceperat, & Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* idem præceptum innouat grauibus planè verbis: *Præcipit Sancta Synodus:* & materia est grauissima, nam ex denunciationum omissione multa possunt subsequi incommoda. Ità Sanchez *lib. 3. d. 5. num. 6.* citans viginti tres Doctores Queis addo Basil. *lib. 5. c. 3. num. 3.* Hurtadum, Dianam, Palaum, Baunyum, Trullench. quos citat, & sequitur Leander *tractat. 9. d. 7. qu. 46.* Coninch. *d. 27. num. 51.* Rebel. *libr. 2. quæstion. 7. numer. 10.* Bonacin. *quæstion. 2. punct. 6. numer. 7.* Reginald. *libr. 31. num. 223.*

[889] Hanc eligo sentendam longè probabiliorem. Quia diligentia Parochi non supplentur incommoda, quæ obuenire possunt; factis enim denunciationibus cerrius est, fore vt ad populi notitiam matrimonium perueniat, & magis timent omnes, impedimentum occultare, quod norunt. Et esto diligentia Parochi æquiualeret: an non Parochus graue præceptum præscribens diligentiæ huius formam transgreditur?

DVBIVM CXX.

An sit graue peccatum, vnicam denunciationem sine licentia omittere.

[890] NOn est graue delictum casu, quo adsit moralis certitudo, nullum esse coniugij impedimentum. Quia leuis est materia, partialisque grauis illius præcepti. Sic Sanch. *lib. 3. d. 5. num. 7.* Veracr. *append. ad spec. dub. 1. concl. 5.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 5. punct. 3. dub. 1. concl. 3.* Barbo. Gutier. Villalob. quos refert, & sequitur Diana *part. 3. tractat. 4. resolut. 236.* Filliuc. *tract. 10. num. 173.* & alij.

[891] Graue delictum est. Quia vnius denunciations omissio non est leuis materia, vt constat ex fine ad quem præscribuntur huinsmodi denunciationes. Ità Basil. *lib. 5. cap. 30. num. 3.* Coninch. *d. 27. num. 51.* Inclinat Bonacin. *quæst. 2. punct. 6. num. 7.* tenent Palaus, & Albiz, quos citat, & sequitur Leander *tractat. 9. d. 7. quæst. 47.*

[892] Existimo venialem solummodò culpam esse vnam denunciationem omittere, si non ex despectu prætereatur, quando certum esset moraliter satis probatum esse duobus reliquis, nullum adesse impedimentum. Si autem aliqua sufficiens causa omittendi vnam denunciationem vel antè matrimonium, vel post antè eius consummationem subesset, omittentem à veniali etiam piaculo excusarem.

DVBIVM CXXI.

An dum matrimonium inter duos diuersarum Parochiarum initur: Satis sit in vna earum denunciationes proferii.

[893] SAtis quidem est. Quia si *Cap. finale, num. 3.* attendatur dùm loquitur in plurali de Ecclesiis, minimè obstat, nam loquitur etiam in plurali de matrimoniis: Si autem Tridentini decretum, Patres Concilij interpretes declararunt, satis esse, denunciationes fieri in Parochia, in qua celebratur matrimonium. Sic Cardin. *in Cap. finale, num. 3.* Præposit. *num. 7.* Gregor. Lopez *l. 1. verb. Enla iglesia titul. 3. part. 4.* Ità ex consuetudine seruari docet Hostiens. *ad Cap. finale verb. In Ecclesiis.* Porrò declaratum esse ita à Concilij Patribus interpretibus asserit Anton. Cucus *lib. 5. institut. titul. 11. num. 29.* afferens huius testem Nauarrum *in sum. cap. 25.* reticétque numerum. Verùm Sanchez, se locum non inuenisse, affirmat, nec ego curiosus vestigator potui inuenire.

[894] Non est satis, sed proferendæ sunt in vtriúsque contrahentis Parochia. Quia Tridentinum dicit, gerendas esse à proprio contrahentium Parocho: ergò vtérque Parochus. quando sunt diuersæ Parochiæ, eas gerere debet. Ità Sanch. *lib. 3. d. 6. num. 4.* Henriqu. *lib. 11. cap. 7. num. 1.* Segura *part. 2. director. ludic. cap. 16. numer. 19.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 5. pun. 3. dub. 1.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 217. num. 6.* Rodrig. *cap. 217. num. 6.* Bonacin. *quæstion. 2. punct. 6. numer. 10.* Filliuc. *tract. 10. numer. 174.* Coninch. *d. 27. numer. 46.* Palaus *d. 2. part. 13. §. 3. numer. 2.* Layman. *libr. 5. tractat. 10. de matrimon. part. 2. cap. 4. numer. 9.* Bauny. *de denunciat. quæstion. 2. dicto 1.* qui tamen probabilem esse oppositam sententiam existimat.

[895] Ego quidem id non ausus fuerim abnegare, at longè probabiliorem hanc esse reor. Quia talis publicatio exigitur, vt scientes contrahentium impedimenta, illa detegant: sed in vicinia

fœminæ vix possunt sciri impedimenta viri: & è contrà. Porrò id praxis ipsa testatur, & à Sacra Congregatione Cardinalium sic expositum fuisse à Segura *citato* didici.

DVBIVM CXXII.

An sufficiat fieri denunciationes in Parochia, in qua breui temportis spatio contracturi morantur.

896 SVfficit quidem, imò & debent in præfata Parochia geri. Quia iuxtà Tridentini decre**[106]** tum denunciationes debent geri à proprio: sed proprius Parochus, vt Cardinalium Congregatio exposuit, est ille, in cuius Parochia contrahentes eo tempore commorantur, quo matrimonium initur: ergo. Sic Basil. *lib. 5. cap. 30. num. 5.* qui abnegat dari huic contrariam à Cardinalibus declarationem. Leand. *tractat. 9. d. 7. quæst. 49.*

897 Nec debent, nec sufficit fieri denunciationes in Parochia, vbi breui tempore commorati sunt sponsi: sed in Parochiis vbi vnus, & alter diutius commorati fuêre, & principaliorem habent larem, & verosimilius est fore, vt impedimenta detegantur. Quia ideò fiunt, vt contrahentium impedimenta, si quæ sint, reuelentur: At cum breuem moram in aliqua Parochia contraxere, ignoti sunt, impedimenta haud facillè patescent. Ità Sanchez *lib. 3. d. 6. numer. 6.* Segura *part. 2. direct. Iudic. cap. 16. num. 19.* asserens ita Cardinales exposuisse. Ricci. *in praxi decis. 257. num. 4.* Coninch. *d. 2. num. 50.* Diana *part. 3. tract. 4. resolut. 235.* citans Nouarium, Barbo. & Gutier. Ochagau. *tract. 3. q. 3.* Reginal. *lib. 31. num. 225.* & alij.

898 Æquè probabilem vtrámque partem asserit Leander propter auctorem suum Basilium: sed vtriúsque venia, ego partem secundam longè probabiliorem iudico. Quia ob similem rationem præceptæ sunt denunciationes *Cap. finali,* quod decretum Tridentinum innouat: & tamen Innocentius *ibi num. 1.* Ioan. Andr *num. 5.* Anton. *num. 16.* Cardin. *num. 3.* Anchar. *nu. 16.* Præposit. *num. 7.* & alij affirmant, proferendas esse in Ecclesia, vbi est parentum vtriúsque antiqua habitatio, quia ibi aptius impedimenta reserabuntur. Nec inuenio, quo firmo titulo Cardinalium declaratio à Segura tradita à Basilio diluatur. Infero hinc, haud esse opus, fieri etiam in Parochia, in qua eis est moderna habitatio. Quia id nullo iure petitur, & esset nimia denunciationum multiplicatio. Nec, si non sint consanguinei contrahentium vbi est antiqua eorum habitatio, sed in aliis multis locis, oportebit in illis denunciationes geri; quia id nullum ius præscribit, vt Innocent. *ad cap. finale, num. 2. & 3.* Ioan. Andr. *num. 5.* & Præposit. *num. 7.* docuêre.

DVBIVM CXXIII.

An Denunciationes possint fieri extrà Ecclesiam in loco, vbi magna, populi pars assolet conuenire.

899 NOn possunt, nisi aliàs sit alicubi consuetudine introductum. Quia Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* in Ecclesia inter Missarum solemnia fieri præscribit. Sic Basil. *lib. 5. cap. 30. num.*

6. Hurtad. *d. 5. diffic. 18. numer. 61.* Leander *tractat. 9. d. 7. quæstion. 50.* Posseuin. *q. 9. num. 15.*

[900] Possunt planè. Quia finis Tridentini præscribentis, in Ecclesia, & diebus festiuis inter Missarum solemnia denunciationes geri, est, vt ad multorum notitiam coniugium ineundum aduentet, quo facilius impedimenta detegantur: diebus enim festiuis inter Missarum solemnia ingens hominum co pia solet in Ecclesiam confluere: Cum ergò huic fini sufficientissimè satis fiat, quando in locis publicis, vbi maior est populi concursus fierent, satis omninò erit. Ità Sanchez *lib 3. d. 6. num. 9.* Layman. *tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 20.* Gutier. Coninch, & Reginald. quos sequitur Barbo. *in Trident. sess. 24. cap. 1. num. 21.* Filliuc. *tract. 10. num. 174.* Villalob. *tract. 13. diffic. 24. num. 3.* Diana *part. 3. tract. 4. resolut. 236.* Trullench. *lib. 7. cap. 6. dub 8. num. 7.* Bauni. *qu. 3. de denunc. quæsito 2.* Fauet Palaus *d. 2. pun. 13. §. 3. num. 4.*

[901] Sufficit geri denunciationes extrà Ecclesiam in locis competentibus, verbi gratiâ, in prædicationibus, magna populi copia confluẽte. Quia eodem modo dicitur *Cap. finali,* denunciationes fieri debere in Ecclesia, & tamen posse fieri extrà in hoc casu docent *ibi* Hostiens. *verb. In Ecclesiis.* Ioan. Andr. *num. 5.* Anton. *num. 16.* Anchar. *num. 15.* Abbas *num. 7.* Rosel. *verb. lmpedimentum, impedim. 1. num. 15.* Scio Cardinalem *ibidem,* negare, id licitum esse, non propter clandestinitatem, quam omninò vitari fatetur; sed propter Sacramenti reuerentiam; indecens enim esset de eo extrà Ecclesiam tractare. Quod meritò improbarim, textus enim hoc non considerat, nam si matrimonium ipsum licitè extrà Ecclesiam contrahitur, cur non denunciationes licitè proferentur?

DVBIVM CXXIV.

An Denunciationes debeant, necessariò diebus festiuis exeri.

[902] DEbent planè. Quia id expressè iubet Tridentinum, & explicat Concilium Mediolanense *lib. 4. de sponsal. cap. 5.* ibi: *Vt in illis festiuis diebus fiant, qui Ecclesiæ præcepto seruantur.* Rebellus *lib. 4. section. 2. num. 27.* Cardinalium huiusmodi refert declarationem: *Episcopus ob vicinitatem temporis, quo prohibitæ sunt nuptiæ, omittere potest aliquas denunciationes secundum prudentiam suam, & iudicium: non tamen iubere, vt in diebus ferialibus fiant: vltrà quod nullius erunt momenti.* Sic Ricci. *in praxi decis. 257. num. 3.* Basil. *lib. 5. cap. 30. num. 7.* Filliuc. *tract. 10. num. 174.* Posseu. *cap. 10. quæst. 11.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verb. Matrimonium,* §. 4. Leand. *tract. 9. d. 7. qu. 51.* citans Moure, Hurtad. & alios.

[903] Necessariò non debent diebus geri festiuis, sed possunt ferialibus diebus publicari, si aliqua ex causa magnus fieret populi ad Ecclesiam confluxio, verbi gratiâ, quia est dies festus vocationis illius Ecclesiæ, vel quia insignis dicturus esset Concionator. Quia satisfit Concilij fini præscribentis vtique geri festiuis diebus denunciationes, quibus populi multitudo confluit ad Ecclesiam, quo possit facilius impedimenta reserari. Ità Sanchez *lib. 2. d. 6. num. 10.* Bonacin. *quæstion. 2. punct. 6. numer. 10.* Reginald. *lib. 31. num. 227.* Ochagau. *tract. 3. quæst. 3. num. 3.* affirmans sic Cardinalium Sacram Congregationem declarasse. Gutier. *de matr. cap. 56. num. 8.* & alij.

904 Hoc verius existimo ob firmius planè fun-**[107]**damentum, nempè quia legis fini fit satis. Nec magis crediderim meo Rebello circà declarationis Cardinalium veritatem, quàm Ochogauiæ, sed estò sit Rebello credendum, illa meæ sententiæ declaratio non obstat. Loquitur enim Sacra Congregatio de diebus ferialibus communibus quibus ad Templum non assolet cogi multitudo, non de illis ferialibus diebus, quibus ingens hominum multitudo confluit ad Templum, de quibus apud Ochogauiam alia loquitur declaratio.

DVBIVM CXXV.

An denunciationes debeant necessariò tribus diebus interruptis geri.

905 NEcessarium non est, fieri interruptis diebus, sed possunt geri tribus diebus festiuis continuis. Quià sic fit satis, & verbis, & intento Tridentini præscribentis, denunciationes tribus diebus festiuis continuis publicari. Sic Hurtad. *d. 5. diffic. 18. num. 60.* Reginald. *lib. 31. num. 226.* Leand. *tract. 9. d. 7. q. 53.* citans Moure, ac Trullench.

906 Necessarium est, interruptis geri diebus. Quia finis intentus detegendi impedimenta commodè obtineri non potest ob temporis breuitatem, nisi longiori tempore præfinito. Quare hoc tanquam iuri consonum decretum fuerat in Concilio Coloniensi sub Adolpho Archiepiscopo, *titul. Censuræ,* & in Concilio Prouinciali Moguntino sub Sebastiano Archiepiscopo *cap. 58.* habentur *tom. 5. Concil.* Ità Sanchez *lib. 3. d. 6. num. 8.* Basil. *lib. 5. cap. 30. num 8.* Ricci. *in praxi part. 1. decis. 224. num. 4.* Segura *part. 2. director. cap. 16. num. 20. & 21.* Layman. *lib. 5. tract. 10. cap. 4.* Ochogau. *tract. 3. qu. 3.* Filliuc. *tract. 10. num. 174.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 226.*

907

Existimo, si denunciationes fiant tribus festiuis diebus continuis, verbis Tridentini materialiter sumptis fieri satis: sed minimè eorum sensui, Conciliíque intento fini. Continuitatem enim, quam Tridentinum postulat, ex ipsius fine, & aliis Conciliis Prouincialibus colligitur esse, vt non excludat dierum ferialium, sed aliorum dierum festorum mediationem: itavt inter vnam, & alteram denunciationem factam diebus festiuis, per dierum tamen ferialium interuallum, non medient alia festa. Et ratio est, quia si sunt ita sibi immediatæ denunciationes, non suppetet tempus ad excogitanda, & opponenda impedimenta. Verùm nec debent esse tam discontinuæ, & à se inuicem distantes, vt Parochiani, vel illarum obliuiscantur, vel ob longum spatium desides reddantur, ad impedimenta detegenda. Cæterùm hanc eligens sententiam, fateor, contrariam satis esse probabilem.

DVBIVM CXXVI.

An delinquat lethaliter Parochus, qui denunciationes non gerit tribus continuis festis diebus, sed per aliud diem festum interpollatis.

908 DElinquit planè. Quia graue Tridentini violat præceptum. Sic Henriq. *l. 11. c. 7. num. 1. litt. C.*

909 Non delinquit lethaliter. Quia non est tam grauis materia, vt lethale sit, in die Dominica verbi gratiâ, vnam denunciationem gerere, & transacta altera Dominica, in tertia iterum denunciationem secundam proferre, & quindecim aliis diebus exactis ad proferendam tertiam denunciationem procedere, nec enim finis intentus à Concilio frustratur. Sic Coninch *d. 27. num. 47.* Villalob. & Diana, quos refert, & sequitur Leander *tract. 9. d. 7. qu. 53.* Machado *lib. 4. part. 2. tract. 2. docum. 17. num. 4.* Bonacin. *quæstion. 2. part. 6. num. 15.* citans Gutier. Reginald. Riccium, Palaus *d. 2. punct. 13.* §. *3. num. 4.* Bauny. *qu. 3. quæsito 7.* Sanch. *l. 3. d. 5. num. 8.*

910 Rigidam admodum existimo mei P. Henriquez sententiam, non enim materia adeò grauis apparet: & ideò temperarim, quandò magnum spacium intercederet inter vnam, & alteram denunciationem. Quia sic Parochiani illarum obliuiscerentur. Non tamen damnarem ad mortale, si vna, vel altera festiua dies intercedens denunciationes discontinuaret.

DVBIVM CXXVII.

An Vicarias Generalis Episcopi ex vi sui officij sinè speciali delegatione possit in denunciationibus dispensare.

911 CErtum est, denunciationes posse postponi, aut omninò omitti ex Episcopi dispensatione ex iure nouo Tridentini *sess. 24. cap. 1.* ibi: *Quod si aliquandò probabilis fuerit suspitio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes: tunc vel vna tantùm denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur: Deindè antè illius consummationem, denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt denunciationes remittantur. Quod illius prudentiæ, & iudicio relinquit Sancta Synodus.* Quæstio igitur est an etiam Vicarius Generalis Episcopi ex vi sui officij possit sic in denunciationibus, dispensare?

912 Minimè potest. Quià sic declarauit Sacra Cardinalium Congregatio anno 1591. pro Episcopo Salmantino, vt asserit Henriquez *lib. 11. cap. 5. num. 5. litter. T,* & sic tenuere Patres Congregati in Concilio Toletano anno 1583. vt refert Segura *Direct. part. 2. cap. 16. num. 2. & 3.* & Patres Concilij Mediolanensis.**[108]** Sic Henriquez *citatus.* Basil. *lib. 5. cap. 31. nu. 5.* Anton. Gomez *in Bul. cap. 4. qu. 4. num. 19.* Menoch *consil. 69. num. 55. volum. 1.* Diana *part. 5. tract. 4. resolut. 238.*

913 Potest omninò. Quia Vicarius Generalis Episcopi est Ordinarius: quippè qui idem cum Episcopo tribunal constituit. Ità Sanchez *l. 3. d. 7. num. 10.* citans Nauarrum, Gutier. Veracr.

Rodriguez, Segura, & Salzedo docentem, praxim totius orbis sic recepisse. Coninch. *d. 27. num. 55.* Barbo. *de potest. Episc. part. 2. alleg. 32. num. 29.* Bonacin. *quæst. 2. punct. 6. num. 7.* Filliuc. *tractat. 10. num. 176.* Hurtad. *d. 5. diffic. 19. numer. 63.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 4. numer. 2.* & alij.

914 Prima sententia probabilis est, imò tenenda, si verùm sit, sic à Sacra Congregatione fuisse declaratum. Sed tamen quia de eiusmodi declaratione dubito cum aliis probabiliorem secundam reor. Quia Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* hanc dispensandi potestatem Ordinario concediti: *Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes omittantur:* sed Vicarius Generalis Episcopi est Ordinarius, & nomine Ordinarij comprehenditur, (vt latissimè probat Sanchez *lib. 3. d. 29. n. 3. & 5.*) ergò potest virtute huius decreti in denunciationibus dispensare. Equidem antè Tridentinum Vicarius Generalis poterat ex generali consuetudine dispensare, vt Paludan. docet *in 4. dist. 28. quæstion. 2. articul. 3. num. 21.* At non reperio Tridentinum id alicubi abnegasse, potius citato loco id concessisse existimo. Et quidem quando Concilium voluit Vicarium excludere, id expressit, vt *sess. 24. cap. 6.* ibi: *& non eorum Vicariis.*

DVBIVM CXXVIII.

An Episcopus possit facultatem dispensandi in denunciationibus aliis à Vicario Generali concedere.

915 SVppono contrà Menochium *consil. 69. à num. 55. volum. 1.* & Zephalo *consil. 421. à num. 72. volum. 3.* posse Episcopum suo Vicario Generali hanc facultatem concedere, dato, & non concesso, quòd ex vi sui officij Vicarius Generalis huiusmodi facultatem non haberet: & requiro vtrùm possit Episcopus alij cuicúmque eam delegare? Non potest. Quia dum eligitur personæ industria, ad aliquod munus obeundum, id delegari nequit *Cap. finali, §. Is autem, de officio delegati,* & *Cap. Is, cui, eodem titul. in 6.* In hac autem dispensatione eligitur Episcopi industria: nam Tridentinum *sess. 24. cap. 1. Iudicio, & prudentiæ* Ordinarij remittit hoc negotium admodum arduum: ergo videtur de persona Episcopi, vel Ordinarij Vicarij (qui velut eadem est persona) tanquam pastoris proprij confidere, & ita eius eligere industriam. Sic Henriquez *lib 11. cap. 5. num. 5. litter. 7.* Doctores tamen, quos pro se citat, nihil dicunt. Gregor. Lopez *lib. 7. titul. 10. part. 4.* vbi asserit Episcopum haud generaliter causas matrimonij delegare posse, benè tamen vnam vel alteram.

916 Potest quidem Episcopus generaliter hanc facultatem delegare. Quia iure Ordinario sibi competit, cum concedatur à Tridentino indistinctè omnibus ordinariis in perpetuum. Ità Sanchez *lib. 3. d. 7. num. 20.* Basil. *lib. 5. cap. 31. num. 8.* Hurtad. *d. 5. diffic. 19. num. 64.* Coninch. *d. 27. dub. 6.* Spino, Reginald. Gutier. Zeuallos, quos refert, & sequitur Palaus *d. 2. punct. 13. §. 4. num. 4.*

917 Scio, Sanchez veriorem hanc sententiam vocitasse, ego autem velut certissimam tueor. Quia non est vniuersaliter verùm, eligi personæ industriam, vbi negotium est arduum, & alicuius prudentiæ committitur. Fallit enim, quando delegatio fit personæ incognitæ, & indeterminatæ, vt *Prælatis præsentibus, & futuris* provt hic contingit, vti docuit Syluest. *verb.*

Delegatus, qu. 8. dicto 1. Imò crediderim consequenter, posse Vicarium generalem hanc facultatem dispensandi in denunciationibus delegare; quia idem cum Episcopo gerit tribunal.

DVBIVM CXXIX.

An Parochus possit propter malitiosi impedimenti suspitionem dispensare, vt matrimonium, non præmißis denunciationibus celebretur, posteáque antè consummationem gerantur.

[918] POtest planè. Quia Tridentinum *sess. 24. c. 1.* Parocho videtur hoc remittere: nam vsque ad illa verba, *Deindè antè consummationem denunciationes in Ecclesia fiant,* apertè videtur loqui de iis, quæ ad munus Parochi pertinent: nec vsque nunc Ordinarij meminit solúmque Ordinario remittit, quando contracto matrimonio omninò denunciationes sint omittendæ. Cum enim illud sit multò minùs non mirum est, vt Parocho cõmittat, hoc autem multò grauius Ordinario reseruet. Sic Veracruz *appendi. ad spec. dub. 1. propos. 3. & 4.* Alborn. *l. 4. de arte contract. titul. 1.* Viuald. *Candelab. part. 1. de matrimon. num. 243.* Vega *lib. 6. sum. casu 112.* & multi Theologi, ac Iurisperiti quos refert, & sequitur Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. articul. 5.*

[919] Minimè potest. Quia antè Tridentinum erat præceptum de denunciationibus præmittendis coniugio *Cap. finali, de clandest. desponsat.* desumpto ex Lateranensi Concilio, & tunc secundum omnes non poterat Parochus dispensare: Ergo nec modo: nam Tridentinum illud decretum non correxit, sed innouat, vt constat ex illis verbis: *Sacri Concilij Lateranensis vestigiis inhærendo.* Ità Nauar. *lib. 4. consil. titul. de clandest. desponsat. cons. 1.* Menoch. *consil. 69. numer. 61. volum. 1.* Zephal. *consil. 421. à numer. 72.* Veracruz sibi contrarius *append. ad spec. dub. 1. propos. 6.* Henriquez *lib. 11. cap 5. num. 5.* dicens, sic Cardinalium Sacram Congregationem declarasse. Sanchez *libro 3. d. 7. numero 17.* Manu. *tom. 1. sum. capite 217. numero 5.* & alij.

[920] Hoc tenendum existimo; quia crediderim, haud esse sensum Tridentini, quem contrarij,**[109]** intendunt. Nam in versu, *Quod si aliquando probabilis suspicio,* definit, eam esse iustam dispensandi causam, cuius verò arbitrio hoc subiaceat, ibi hon definit, sed in versu, *Deindè antè illius consummationem.* Vndè ea verba, *Nisi Ordinarius ipse expedire indicauerit,* vtrúmque casum præcedentem amplectitur. clausula enim in fine posita ad omnia præcedentia refertur *l. Talis scriptura § fin. ff. de l. 1.* ibi: *Hanc autem scripturam non solùm ad præcedentia legata, sed & ad vniuersa, quæ test amento adscripta sunt, extendi verum est.*

DVBIVM CXXX.

An Habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, vt Abbates nullis Diœcesanis subditi, & Magister Scholæ

Salmanticensis respectu Scholasticorum in matricula adscriptorum, possint in denunciationibus dispensare.

921 MInimè possunt. Quia Gregorius XIII. expressè declarauit huiusmodi potestatem solùm Episcopis esse concessam. Sic Basil. *lib. 5. cap. 31. num. 3.* asserens, id sibi certum videri. Diana *part. 3. tract. 4. resol. 237.* Villalob. *tract. 13. diffic. 24. num. 7.* inclinat in hanc sententiam Rebellus; (quem Leander *tract. 9. d. 7. quæst. 59.* sequitur) Gregorij refert declarationem.

922 Possunt quidem. Quia Concilium hanc dispensandi potestatem committit Ordinario: hi autem Ordinarij sunt. Ità Nauar. *lib. 4. Consil. tract. de sponsal. consil. 2.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 217. num. 4.* Barbo. *de potest. Episcop. part. 2. alleg. 32. num. 38.* Petr. de Ledes. & alij, quos refert, ac sequitur Palaus *d. 2. punct. 13. §. 4. num. 1.* Henriq. *lib. 11. cap 5. num. 5.*

923 Idem assero de Abbatibus iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, quia Ordinarij sunt: nec credo Gregorij XIII. declarationem illam (si esset) potuisse subterfugere tot tantorúmque Doctorum cognitionem. Circà Magistrum verò Salmanticensis Scholæ credo Emanueli Sancio, & Palao id asserentibus, non tamen id habebit, quia Ordinarius Scholasticorum sit, sed quia alius ad dispensandum cum Scholasticis matriculæ addictis speciale habebit priuilegium Sanchez ait: *Verùm est, si priuilegium habeat.* Palaus absolutè id asserit, vndè proculdubio de eiusmodi priuilegio conscium fuisse crediderim.

DVBIVM CXXXI.

An dum contrahentes sunt ex diuersis Diœcesibus Ordinarius vnins remittit denunciationes, seu dispensat, vt non fiant sua in Diœcesi: possint in altera Diœcesi omitti.

924 MInimè possunt. Quia huiusmodi dispensatio debet à proprio Ordinario geri: sed Ordinarius sponsi Vallisoletani (verbi gratiâ,) non est Ordinarius sponsi Burgensis: ergo necessaria est vtriúsque Ordinarij dispensatio. Sic Bauny. *tract. de denunc qu. 3. quæsi. 6.* Basil. cum formidine *lib. 5. cap. 31. num. 9.*

925 Possunt quidem in altera Diœcesi omitti. Quia hac in re coniuges quasi vna persona censentur, & connexionis causæ ratione; vter que subiectus alterius Prælato censetur. It Hurtad, *d. 5. diffic. 19. num. 64.* Trull. *lib. 7. cap. 6. dub. 9. dicto 3. num. 3.* Diana *part. 3. tract. 4. resol 239.* Sanch *lib. 3. d. 7. num. 7.* Coninch. *d. 27. numer. 54.* Gutier. *de matrimon. cap. 46. numer. 10.* Reginald. *lib. 31. numer. 232.* Leand. *tract. 9. d. 7. quæst. 60.*

926 Veriorem hanc censeo partem. Quia sicut tam Vallisoletanus Ordinarius, quam Burgensis potest ratione connexionis vtrúmque coniugio sponsum colligare, vt latè probat Sanch. *li. 3. d. 19. n. 4.*) ita eo ipso quod quilibet horum cum suo subdito dispensat, vt absque denunciationibus matrimonium ineat, censetur consequenter cum alio dispensare: cum

denunciationes hæ, & dispensatio illa ordinentur ad matrimonium, quod indiuiduum est ex duplici constans extremo.

DVBIVM CXXXII.

An ob solam causam malitiosi impedimenti, Ordinarius possit in denunciationibus dispensare.

927 POtest quidom ob hanc solam causam. Quia Concilium Mediolanense nullam aliam causam dispensandi in denunciationibus dignoscit, nisi illam, quæ in lure est expressa, At in Iure Tridentini *sess. 24. cap. 1.* Sola hæc exprimitur: *Quando probabilis suspicio est, matrimonium malitiosè impediendum:* Ergò ob solam huiusmodi causam potest Ordinarius dispensare. Sic Zephal. *consil. 421. num. 50. 60.* & 87 *volum. 3.*

928 Non ob solam præfatam causam potest Ordinarius dispensare in denunciationibus, sed aliæ multæ sunt ad dispensandum causæ legitimæ. Quia licet Tridentinum eam solam expresserit, statim tamen totum hoc negotium Ordinarij prudentiæ remisit. Ita explicant Concilij decretum Eminentiss. Cardinales, quorum qua tuor declarationes extant apud Farinac. *pag. 269.* Sanch. *lib. 3. d. 9. num. 1.* Basil. *lib. 5. cap. 32. num. 1.* Veracr. *append. ad spec. dub. 1. propos. 6.* Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 21. annot. 3.* Manu. *tom. 1. sum. capit. 217. concl. 2. numer. 3.* & alij.

929 Hoc proculdubio dicendum. Vndè è Doctorum communi placito hasce dispensandi causas adhibeo. Primam, si contrahentes nimio pudore suffundantur, factis primùm denunciationibus, vt si valdè senex iuuenculam ducat, vel è contrà, aut valdè nobilis ignobilem: aut valdè diues pauperem. Paludan. *in 4. dist. 28. q. 2. art. 3. concl. 1. num. 19.* Secundum, si aliqui concubinarij existimati sint diù coniugati. Quia si sola verecundia sufficit, à fortiori sufficiet causa hæc, vbi & verecundia, & infamia concurrunt. Syluest. *verb. Matrimonium 6. quæst. 7. dicto 2.* Tertiam, quando denunciationibus præmissis, non possent benedici nuptiæ ob temporis, in quo eas prohibitum est benedici vicinitatem: expedit enim, vt matrimonij consummationi benedictiones præmittantur. Barthol. à Ledes*dub. 21.* Quartam, quando prius contractum est matrimonium publicè, reperitúrque nullum fuisse ob occultum impedimentum. Sanch. *l. 3. d. 9. n. 9.* Quintam, quando timetur fore, vt consan**[110]** guinei matrimonium iniustè impediant. Sotus *in 4. dist. 28. quæst. 1. articul. 2.* Sextam, quandò parentes, vel tutor volunt, vt virgo nubat indigno. Quia hoc in casu licitum erat olim matrimonium clandestinum. Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 12. de matrimon. qu. 2.* Septimam, quando valdè aliquibus matrimonium expediat, timeréntque impedimentum. Petr. de Ledes. *de matrimon. quæst. 45. articul. 5. punct. 1. dub. 2. concl. 3.* Octauam, si repentinus casus offerret rationem contrahendi matrimonium; vt si aliqui tanquam concubinarij comprehensi à Iudice, essent plectendi, vt possent dicere, se esse coniugatos. Capua *lib. 2. decis. cap. 85. num. 5.* Nonam, ob animi periculum; vt si duo sint concubinarij, velintque matrimonium inire, vt in bono statu constituantur: adsitque periculum fore, vt dùm denunciatione præmittuntur, commisceantur Sanch. *cit. num. 17.* Decimam ad vitanda scandala ob aliquam factionem, quæ statim inito matrimonio, valeant vitari. Vega *lib. 3. sum. casu 211.* Vndecimam, dum in mortis articulo constitutus vult concubinam ducere, quo prolem susceptam legitimet. Quia nulla vrgentior causa potest assignari. Nauar. *sum. cap. 16.*

num. 37. Monuerim tamen, in omnibus casibus, in quibus dispensatur, nè denunciationes præmittantur coniugio, debere Ordinarium informari, an aliqua inter contrahentes subsint impedimenta, nè coniungendi impeditos periculum incurrat.

DVBIVM CXXXIII.

An sit iusta causa dispensandi in denunciationibus, quod contrahentes sint Magnates.

930 NOn est. Quia ibi non concurrit malitiosi impedimenti suspicio. Sic Segura *part. 2. direct. cap. 16. num. 7.* Et nisi casu, quo alicubi adsit antiqua consuetudo, vt Magnates absque denunciationibus contrahant, id abnegant Rosel. *verb. Impedimentum, imped. 1. numer. 11.* Nauar. *sum. capit. 22. numero 70.*

931 Est causa planè iusta. Quia horum coniugia valdè sunt publica, súntque ipsi admodum noti: quare si aliquod inesset impedimentum, non posset non illicò reserari. Ità Sanch. *lib. 3. d. 9. num. 6.* duodecim citans Doctores. Basil. *lib. 5. cap. 32. num. 2.* Coninch. *d. 27. dub. 6.* Hurtad. *d. 5. num. 70.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 4. num. 8.* Villalob. *tract. 13. diffic. 25. num. 4.* Trull. *lib. 7. cap. 6. dub. 10. num. 6.*

932

Hoc certum putarim, videns, Magnates, nunquam non circa nuptias magna cum deliberatione procedere, vndè nullum subest periculum, vt inter illos aliquod impedimentum haud cognitum adsit. Infero hinc, idem asserendum, quando in aliis nullius impedimenti timor subsit. Quia denunciationes detegendi impedimenti causa fiunt.

DVBIVM CXXXIV.

An sit iusta dispensandi in denunciationibus causa, conditionis inæqualitas, aut nimia contrahentium ætas.

933 PRimam dispensandi causam, quam præcedenti dubio adhibui *num. 589.* vberius illustro. Non est iusta causa, ad dispensandum, nisi casu, quo timeatur, impediendum esse coniugium ob præfatam conditionis disparitatem, aut ætatis grauedinem. Quia potest facilè aliquod impedimentum ad esse, qua de causa denunciationes præmittuntur. Sic Henriq. *Cap. fin. n. 11. de cland. despons* Palud. *in 4. dist. 28. q. 2. a. 3. n. 19.* Rosel. *impedi. 1. n. 11.* Syluest. *verb. Matrimonium 6. q. 7.* Salced. *pract. 73.*

934 Iusta est, ad dispensandum causa. Quia ob eam conditionis, aut ætatis disparitatem nimio pudore contrahentes, actis denunciationibus suffunderentur. Ità Sanch. *l. 3. d. 9. num. 3.* citans Sotum, Ledes. 2. Barth. à Ledes. Capu. Vegam. Ludou. Lop. D. Antonin. & alios. Nauar. *sum. cap. 22. num. 70.* Basil. *lib. 5. cap. 32. n. 2.* Hurtad. *d. 5. num. 8.* Villalob. *tract. 13. diffic. 25. numer. 4.* Trul. *lib. 7. cap. 6. dub. 10. num. 6.*

935 Eiusdem mentis sum. Nam pudor nimius contrahentium faciem attaminate solet, dum passim in confabulantium cœtu de eorum facto sermo procedit. Et quia non modica

irrenerentia Sacramentum afficitur, dum conditio inæqualis, aut ætas prolixa ab oblatratoribus irridetur.

DVBIVM CXXXV.

An sit iusta dispensandi causa contrahentium è denunciationibus oboritura infamia, aut scandalum.

936 SEcundam, quam *num. 589.* causam dispensandi tradidi, ad trutinam adduco. Non est iusta hæc causa. Quia hîc non concurrit malitiosi impedimenti suspicio. Sic Segura *part. 2. direct. cap. 16. num. 14.*

937 Iusta quidem est dispensandi causa. V. gr. si aliqui concubinarij, qui diù coniugati existimati sunt, contrahere velint. Quia si verecundia sufficit, vt dubio proximo ostendi, potiori iure sufficiet, quando pudor, infamia, scandalúmque concurrunt. Ità Sanch. *l. 3. d. 9. n. 5.* Basil. *l. 5. cap. 32. n. 2.* Hurtad. *d. 5. diffic. 20. n. 70.* Villalob. *tr. 13. diffic. 25. n. 4.* Palaus *d. 2. pun. 13. §. 4. n. 8.* Bauni. *q. 3. sub dicto 4.* Trull. *l. 7. c. 6. dub. 10. num. 3. 4. & 5.*

938 Cum his opinor, immeritò hanc causam dispensandi Segura reiicere eo quod non concurrat, malitiosi impedimenti suspicio. Nam hæc ratio ex eo confunditur, quod non sola suspitio hæc est iusta causa dispensandi, cum *Dubio 132. num. 589.* plures alias adesse causas ostenderim

[111] DVBIVM CXXXVI.

An ad dispensandum in denunciationibus, requiratur, vt Ordinarius iudicialem iustæ causæ gerat cognitionem.

939 REquiritur quidern saltem summaria informatio. Quià vbi lex aliquid gerendum ex causa præscribit, illa probanda est. Et quia dispensationis definitio id apertè demonstrat: *Dispensatio est iuris relaxatio cum causæ cognitione facta.* Sic Henriq. *lib. 11. cap. 5. num. 5. lit. S.* Segura *part. 2. direct. cap. 16. num. 17.* Zephal. *consil. 421. num. 61. & 62. volum. 3.* & alij.

940 Minimè requiritur iudicialis vel summaria cognitio, sed sufficit, vt Ordinarius extraiudicialiter informetur, certiórque de causa fiat, vt licitè dispenset. Quià Tridentinum *sess. 24. c. 1.* agens de hac dispensatione, de eiúsque causis, sic concludit: *Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denutiationes omittantur: quod illius prudentiæ, & iudicio Sancta Synodus remittit:* quæ clausula refertur ad causam suspicionis malitiosi impedimenti, & ad omnes aliàs. Ex quo loco constat, iudicio, seu conscientiæ Ordinarij relinqui, an dispensare expediat, & an legitima subsit: sed quoties aliquid committitur conscientiæ, ac prudentiæ alicuius, non est necessaria iudicialis probario, *cap. statutum, §. Assertorem, de rescription. in 6.* Ità Sanchez *lib. 3. d. 8. num. 4.* Basil. *lib. 5. cap. 32. num. 3.* Hurtad. *d. 5. diffic. 20. num. 73.* Villalob. *tract. 13. diffic. numer. 2.* Leander *tractat. 9. d. 7. quæst. 65.*

941 Hoc mihi probabilius. Quia ex doctrina Baldi *lib. 2. num. 2.* commissum ad conscientiam est commissum ad veritatem: & satis est (ait) vt sit munitum iure gentium. Et *l. certum, n.*

5. cap Vnde legitimi. docet, Pontifice mandante, dignitatem alicuius examinari, neminem esse citandum, sed sufficere probationem concludere soli examinatori, eo quod hæc commissio potius sit conscientialis quam iudicialis.

DVBIVM CXXXVII.

An existente iusta dispensandi in denunciationibus, causa, Ordinarius sub peccati pœna teneatur semper dispensare, subditis exigentibus.

942 TEnetur quidem semper. Quià cum personarum acceptio iustitiæ distributiuæ opponatur, in solis debitis ex hac iustitia committitur, vt ornnes cum D. Th. *2. 2. q. 63. a. 1. ad 3.* profitentur: sed Prælatus male dispensans, est personarum acceptor: ergo dispensatio, causa iusta existente ex iustitia distributiua est debita. Sic. D. Antonin. *p. 1. tit. 17. n. cap. vni. §. 20.* Rebuf. *repetit. capitis Postulastis, notab. 3. n. 12.* Rosel. *v. Dispensatio, n. 4.* Syluest. *ibi. q. 1.* Armil. *v. Dispensare, n. 14.* & Sanch. *citandus* docet esse probabile.

943 Non semper tenetur, causa iusta existente, dispensare: sed quandóque est debita dispensa tio, quandóque est gratia. Quia in Iure aliquando *gratia* appellatur, *cap. Licet canon. de elect. in 6.* ibi: *Possit Ordinarius gratiam dispensationis facere.* Ergò dispensatio non semper est debita. Et *cap. Postulasti, de cleric. excommun. ministranda.* ibi: *Nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum.* Loquitur autem textus, quando est iusta causa, alias esset dissipatio: Ergò dispensatio ex iusta causa non semper est debita, sed aliquando est gratia, ac misericordia. Ità Sanch. *l. 3. d. 10. n. 3.* citans Glossam, Abbat Archidiac. Turrecr. Dominic. & alios. Basil. *l. 5. cap. 32. n. 6.* Coninch. *d. 2. dub. 6.* Hurtad. *d. 5. diffic. 20. num. 71.* Ochaga. *tract. 3. qu. 4. nu. 20.* Villalob. *diffic. 25. num. 5.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 5. à num. 1.* Gutier. *de matrim. cap. 52. num. 4.*

944 Existimo, dispensationem debitam esse solummodo illis in casibus, in quibus si non dispensaret, aliquod scandalum sequeretur, aut malitiosè impediretur coniugium, aut damnum notabile obueniret, aut animæ periculum contrahentibus sequeretur.

DVBIVM CXXXVIII.

An Parochus possit, & non possit aliquo in casu dispensare, nè denunciations gerantur.

945 POtest planè. Quia potest dari casus, in quo necessitas vrgeat, & difficilis sit ad Præsulem recursus. Hi autem sigillatim casus à Doctoribus memorantur: Quoties ob necessitatem, & causam vrgentem Præsul tenetur dispensare, v.g. si aliquis malitiosè niteretur impedire cõiugium. Quando parentes, vel tutores iniustè filiam, aut pupillam abstrahunt à coniugio, vt eius absumant patrimonium. Quando contrahentes sunt Magnates. Quando impedimentum inter contrahentes minimè timetur. Quãdo alter contrahens in mortis periculo, & cum amasia curat inire coniugium, vt saluti consulat animi, & prolem legitimet. Denique potest Parochus

in iis cunctis casibus dispensare, in quibus Episcopus dispensare cum teneatur, iniustè denegat. Quia cum ea facultas sit debita, & denegata iniustè, idem est, acsi concederetur. Sic Veracr. *append. spec. dub. 1.* Viuald. *p. 1. de matrim num. 243.* Vega *lib. 6. sum. casu 122.* Petr. de Ledes *q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 1.* Machad. *l. 4. part. 2. tract. 2. docum. 18.*

946 Minimè potest Quia Concilium id soli Ordinario concessit. Ergo non Parocho Ità Basil. *l. 5. c. 31. n. 2.* Coninch. *d. 27. num. 53.* Villalob. *tr. 13. diffic. 24. n. 8.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 4. n. 3.* Gutier. & Layman. apud ipsum. Sanch. *l. 3. d. 7. num. 17.* citans Henriquez, Nauar. & Rodrig. Trull. & Bauny. quos refert, ac sequitur Leander. *tract. 9. d. 7. qu. 67.*

947 Hoc vnicè tenendum reor. Quia antè Tridentinum erat præceptum de præmittendis denunciationibus matrimonio, *c. fin. de clandest. despons.* desumpto ex Concilio Lateranensi; & tunc, secundum omnes, non poterat Parochus dispensare: ergò nec modo; quia Tridentinum id decretum non corrigit, sed innouat, vt constat ex illis verbis: *Sacri Concilij Lateranensis vestigiis inhærendo.*

[112] DVBIVM CXXXIX.

An quando non est copia Ordinariij, vel ille petitam dispensationem in denunciationibus iniustè denegat Iiceat his omissis, contrahere, sex in casibus.

948 OMissis denunciationibus, contrahere licet, quando est causa iusta dispensandi, si non sit Episcopi copia, vel is petitam licentiam absque legitima causa deneget. Sex hîc casus annumerantur. Quandò aliquibus valdè expedit coniugium, & timetur impedimentũ. Quãdo concubinarij comprehensi à Iudice, vt vitẽt pœnam, volunt contrahere, vt sic se esse coniugatos asserant. Quando parentes, vel tutores nolunt puellam matrimonio collocare, vt patrimonium absumant. Quando contrahentes sunt Magnates. Quando non est timor impedimenti inter contrahentes: Ob verecundiam, quia alter est notabiliter nobilior. ditior, senior. Sic Sotus *in 4. dist. 28. qu. 1. a. 2. concl. 3.* Ludou. Lop. *p. 1. Instr. de matr. cap. 39.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 45. a. 5. pun. 1. dub. 2. concl. 3.* Barthol. à Ledes. *dub. 21. de matrimon. concl. 5.* & alij.

949 Quando concurrunt causæ iustæ dispensandi præfatæ, & non est copia Episcopi, vel is absque causa dispensationem deneget: non licet sine denunciationibus matrimonium inire. Quia Episcopus non dispensando, nullam irrogat iniuriam, cum dispensatio tunc sit gratuita. Ità Sanch. *lib. 3. d. 10. num. 30.* Nauar. *sum. Hisp. cap. 22. num. 69.*

950 Ego quidem existimo, id licere, quando Episcopus sub peccati pœna tenetur dispensare: vt si adsit periculum graue in mora expectandi denunciationes, nec potest haberi copia Episcop, vt dispenset, quandò scilicèt aliquis malitiosè conatur coniugium impedire, vel contrahens est in mortis periculo, expeditque ad legitimandam prolem, vel vt in bono statu decedat, matrimonium. Quià necessitas caret lege *c. 2. de obseru. ieiun.* At. quoties non tenetur dispensare, licet possit, vt in casibus à secundæ sententiæ Auctoribus memoratis, non licebit, omissis denunciationibus, contrahere. Quia sic fert praxis Ecclesiæ.

DVBIVM CXL.

An sit peccatum consummare matrimonium antè denunciationes, cùm hæ omittuntur, ex Ordinarij licentia, vt post contractum coniugium fiant.

951 PRæmittoTridentini *sess. 24. cap. 1.* decretum, vndè Dubium exoritur: *Parocho, & duobus, vel tribus testibus* (dispensatione iusta ex causa facta) *præsentibus, matrimonium celebretur: deinde antè illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes omittantur.* Quæsierim igitur, nùm quando Ordinarius non dispensat, vt omninò remittantur, sed tantùm ne præmittantur coniugio, contrahentes lethaliter delinquant, consum mando, illis non præmissis?

952 Non delinquunt lethaliter, quandò ex parre Parochi, vel contrahentium adhibita esset sufficiens diligentia ad dignoscendum, an esset aliquod impedimentum dirimens matrimonium, & certi essent moraliter, nullum subesse. Quia cessat Tridentini ratio illa: *Vt facilius detegantur impedimenta,* cum certum moraliter sit sub. esse nullum. Sic Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 22.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 222. num. 1.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 45. art. 5. pun. 3. dub. 1.* addens, nisi esset lata contra sic contrahentes excommunicatio. Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct, cap. 87.* & Palaus *citandus,* ait esse probabile.

953 Lethaliter delinquunt. Quia eodem Tridentini præcepto contrahentes non solùm tenebantur denunciationes contractui pręmittere, sed si tunc omissæ fuerint ex Ordinarij facul. tate, præmittere eas matrimonij consummationi: Ergò sicut non præmittere matrimonio denunciationes absque iusta dispensatione lethale esset peccatum, etiam vbi contrahentes diligentiam adhiberent, vt nossent, an aliquo impedimento laborarent: ità lethale erit, non præmittere consummationi, eadem adhibita diligentia, cum idem præceptum violetur. Ità Nauar. *sum. Lati. c. 16. n. 38.* Spino *specul. testam. glo. 16. n. 30.* & aliqui Neoterici doctissimi, vt fatetur. Petr. de Ledes. pro prima sententia allegatus. Sanch. *l. 3. d. 11. n. 3.* Basil. *l. 10. c. 4. n. 2.* Filliuc. *tr. 10. n. 183.* Pala. *d. 1. punct. 13. §. 5. n. 6.* Trull. *lib. 7. cap. 6. dub. 8. num. 4.*

954 Hæc mihi verior proculdubio sententia. Quia Parochus sub mortali tenetur curare, vt hæ denunciationes fiant in hoc ccasu ante cõsummationem: ergo, & ipsi coniuges peccant mortaliter consummando, iis non præmissis. Et quia antè Tridentinum non tantùm matrimonium clandestinum erat illicitum, sed etiam illius vsus erat peccatum mortale, vt docet Caiet. *tom. 1. opusc. tract. 13. quæst. 2.* Petr. de Soto *lect. 14. de matrimon.* Nauar. *sum. Hisp. cap. 16. numer. 38.* & alij. Ergò similiter nunc vsus matrimonij antè præmissas denunciationes erit lethale piaculum, cum per Tridentinum sit prohibitus.

DVBIVM CXLI.

An quando ex Ordinarij dispensatione omittuntur denunciationes, vt post contractum matrimonium fiant; solùm prima vice sit mortalis consummatio.

[955] SVpposito, lethale esse peccatum, ante denunciationes consummare, quæsierim, nùm solùm prima vice consummare, mortale sit, vel toties quoties copula habetur, antequam denunciationes præmittantur? Solùm est mortale, prima consummare vice, non deinceps. Quia iam hi violarunt Ecclesiæ præceptum prohibens, nè antè denunciationum prolationem matrimonium consummaretur: nec possunt resarcire: sicut qui die ieiunij primo mane scienter comedit, non deinceps peccat comestiones multiplicans. Sic Henriq. *l. 11. c. 16. num. 1. lit. B.* Neoterici alij, quos, presso nomine, memorat Sanch. *lib. 3. d. 11. num. 4.*

[956] **[113]** Non solùm est mortale prima vice consummare, sed & deinceps quælibet copula mortalis est. Quia eadem prorsus militat præcepti ratio: imminet enim fornicationis periculum, cum nondum adhibita sit diligentia ab Ecclesia præscripta, vt facilius impedimenta detegantur. Ità Sanchez *num. 5.* Basil. *lib. 10. cap. 4. num. 2.* Coninch. *d. 27. num. 58.* Nauar. *sum. capite 22. numero 38.* Palaus *d. 2. puncto 13. §. 5. num. 6.* Trullench. *lib. 7. cap. 6. dub. 8. num. 4.* Leander *tract. 9. d. 7. qu. 70.* citans Bonacinam.

[957] Fateor, me nullam differentiæ rationem inter primam copulam, & subsequentes inuenire. Quia ratio differentiæ à contrariis assignata non est similis. Nam ieiunium indiuiduum est, nec commodam patitur diuisionem, cum eius substantia in vnica comestione consistat: quare ea facta, deinceps obseruari nequit: at præceptum non consummandi matrimonium est diuisibile sicut præceptum abstinendi à carnibus; in qualibet enim copula eadem Tridentini ratio militat. Quemadmodum castitatis voto illigatus, peccat qualibet vice petendo: non autem ieiunij voto adstrictus delinqueret qualibet vice comedendo, sed prima solummodo.

DVBIVM CXLII.

An dum Matrimonium initur sine denunciationibus præmissis ex Ordinarij licentia, sed antè consummationem præmittendis: si coniuges nolunt, coniugio inito, denunciationes gerere, nec matrimonium consummare: delinquant, hoc in casu lethaliter, diù differendo.

[958] LEthaliter peccant, si alter coniux publicari petat, nisi per breue tempus differantur. Quia dilatis denunciationibus, non tàm facilè reserabuntur si quæ adsint impedimenta, & plura possunt animæ incommoda, vt incontinentiæ periculum, obuenire. Sic Nauar. *cap. 16. num.*

38. Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 87. §. 7.* Manu. *cap. 222. de matrimon. num. 2.* Sanchez *libro 3. d. 11. numer. 6.*

[959] Non peccant lethaliter etiam diù denuneiationes, & consummationem differendo. Quià nulli ob id præcepto contraueniunt. Tridentinum enim solùm præcipit, vt quando celebratum est matrimonium sine denunciationibus, ex Ordinarij dispensatione, posteà antè consummationem præmittantur. Ità Leander *tract. 9. d. 7. qu. 71.*

[960] Huic hæreo, sed primæ sententiæ ad hanc mentem Doctores allicio. Nam si scandalum timeretur, vel esset incontinentiæ periculum, deberent coniuges illico publicationi denunciationum operam dare.

CAPVT XIV.

Circà depositionem post denunciationes gerendam ab iis, qui mpedimentum aliquod inesse dignouerint.

DVBIVM CXLIII.

An teneatur impedimentum manifestare ille, cui est sub secreto naturali reseratum.

[961] SVppono contrahentes ex vi denunciationum teneri impedimentum dirimens manifestare. Quia aliàs illegitimè coniugium inirent, essétque inualidum. Item est certum, eum, qui impedimentum nouit ex solo auditu, non teneri id manifestare, casu quod non recordetur, à qua, vel à queis personis audierit. Quia testes de auditu alieno non deponentes à quibus audierint, nihil probant. Nec qui occultè nouit impedimẽtum tenetur illud aperire, si probabiliter timeat, aliquod graue damnum, vel scandalum ex denunciatione fore excitandum. Quià nemo obligatur cum huiusmodi incommodo fratrem admonere. Scio denique, quando impedimentum est publicum, etiamsi ortum sit ex peccato, & infamia indè sequatur contrahere volentibus, qui illud in occulto scit, manifestare debet, si probare possit. Quia nulla adest ratio, quæ à denunciando excuset. Prius tamen laborantem impedimento prius fraternè moneat. Hæc communi omnium consensu expediuntur. Quæsierim autem, nùm teneatur manifestare impedimentum ille, cui sub secreto naturali fuit reseratum?

[962] Non tenetur. Quia qui sub secreto naturali scit, quasi non scit: & nefas est secretum reserare. Sic aliqui apud Palud. *in 4. dist. 28. q 2. ar. 5. nu. 31.* & videtur idem ipsemet tenere *d. 27. q. 1. a. 3. casu. 9. n. 27.* & Gutier. *l. 1. qq. Canon. c. 11. n. 27.* vbi aiunt, conscium impedimenti teneri denunciare, licet detectum sit ei petendo consilium: non tamen adiecto, committi sub secreto. Vndè à contrario sensu videntur sentire, non teneri, quãdo sub secreto committeretur.

[963] Tenetur planè, quãtumvis sub secreto com. mittatur extrà Confessionis sigillum. Quia hîc non agitur de punitione, vel damno alicuius; sed de peccato vitando, & de eripiendo denunciatum à morte spirituali sibi imminente: & cum animæ vita omnibus rebus sit

pręferenda, vincit hæc lex tanquam fortior legem de seruando naturali secreto, famáque proximi tuenda. Ità Sanch. *l. 3. d. 13. nu. 6.* ex D. Tho. *2. 2. q. 70. a. 1. ad 2.* & Corduba *l. 1. qq. q. 43. dub. 2.* & allicit Paludanum *dist. 28. qu. 2. art. 5. num. 31.*

964 Hoc teneo. Quia secreto commissa manifestanda sunt vbi vergunt in damnum publicum, aut tertię personę imminens infuturum D. Tho. ma cum omnibus teste citato. At hoc secretum**[114]** est huiusmodi: nam si sit impedimentum dirimens, tendit in alterius coniugis bona fide contrahentis præiudicium, quod, si mala vtérque contrahat, in præiudicium matrimonij, quod irritum est: & prolis, quæ erit illegitima: & in vtriúsque æternam damnationem permanentis in concubinatu. Si verò sit impediens, tendit in Sacramenti irreuerentiam, & damnationem contrahentis cum eo impedimento: & sępè in damnum tertij, cui frangitur fides, vt si impedimentum sit priorum sponsalium.

DVBIVM CXLIV.

An qui nouit occultum impedimentum, quod testibus probare nequit, teneatur, illud manifestare.

965 MInimè tenetur. Quia nemo obligatur, illud denunciare, quod probare non potest: nè falsi accusatoris subeat suspicionem. Sic Suppl. Gabri. *in 4. dist. 28. q. 2. art. 3. dub. penult.* Maior. *dist. 21. qu. 2. argum. 3.* Nauar. *libr. 3. de restit. c. 1. num. 358.* Angel. *verb. Confes. 8. nu. 22.* Henriq. multis citatis *lib. 13. c. 18. n. 3.*

966 Proculdubio tenetur. Quia tenetur quilibet, saltem Superiore præcipiente detegere peccatum inferens tertio damnum, teste D. Thom. 2. *2. qu. 70. a. 1. ad 2.* Ex hoc autem, quod impedimentum non detegatur sequitur tertiò graue damnum: nam si sit dirimens, manebunt in perpetuo concubitu coniuges, filiíque erũt illegitimi: si autem sit impediens, est grauissima Sacramenti iniuria, quòd coniugium cum lethali piaculo contrà Dei, & Ecclesiæ statuta initur. Ità Sanch. *l. 3. d. 13. n. 2.* Nauar. *sum. c. 22. num. 83.* Fagund. Laym. Aragon. Lopez, Barbo. Bonac. & alij, quos refert, & sequitur Diana *p. 3. tr. 4. resol. 221.* Ochog. *tr. 3. q. 6. n. 2.* Coninc. *d. 27. dub. 7.* Palaus *d. 2. pun. 13. §. 6. n. 5.* Hurtad. *d. 5. diffic. 21. num. 75.*

967 Probabiliorem hanc iudico sententiam. Quia hæc denunciatio non tendit ad criminis admissi punitionem: sed ad vitandum, ne admittatur: Ergò quamvis denuncians probare nequeat, nec suum testimonium sufficeret, ad impediendum, tenetur denunciare: nam aperiet Prælato viam, vt diligenter de impedimẽto inquirat, & curet, contrahentes tùm monitionibus, tùm terroribus retrahere, nè tacito impedimento matrimonium ineant. Porrò in aliis rebus ideò non tenetur quisquam denunciare, quod probare non potest, quia suum testimonium non sufficit, vt illi malo consulatur: sed in pręsenti casu hoc non habet locum, cum ad impediendum matrimonij contractum celebrandi sufficit vnus testis, etiamsi sit denunciator, vt docet Sanch. *l. 1. d. 71.*

DVBIVM CXLV.

An si Parochus extrà Confessionem scit impedimentum occultum nulli alij cognitum: Teneatur matrimonio assistere & Ordinario detegere.

968 TEnetur quidem matrimonio assistere, & Ordinario non manifestare, quando ad moniti contrahentes nolunt à contrahendo desistere. Quià nemo denunciare tenetur, quod probare non potest: etsi non assistit matrimonio, indicat manifestè, se impedimenti alicuius conscium esse. Sic Basil. *lib. 5. cap. 34. num. 6.*

969 Tenetur impedimentum manifestare, & non tenetur, imò non potest matrimonio assistere Quia vnus testis sufficit, regulariter loquendo, ad impediendum matrimonium. Et quia hæc denunciatio non sit, vt crimen puniatur; sed vt vitetur. Ità Ochagau. *qu. 6. num. 8.* Hurtad. *d. 5. diffic. 21. num. 77.* Machad. *lib. 4. p. 2. tom. 2. docum. 20.* Henriqu. *libr. 1. cap. vlt. num. 6.* Palao *d. 2. punct. 13. §. 7. num. 3.* Coninch. *d. 27. dub. 7. num. 65. & 66.* Gutier. *de matrim. cap. 60. num. 10.*

970 Cum his opinor. Quia vbi opponitur impedimentum, quod sit Parochus, non est ei, de illius veritate discutere, sed tenetur rem ad ordinarium deferre: & esto nullus opponat, tenetur ipse coram Ordinario opponere, sicut quilibet alius teneretur: imò à fortiori, cum ipsi incumbat ex officio impedimenta vestigare, & saluti spirituali ouium suarum consulere: eiúsque testimonio sufficienter, & planè probetur impedimentum, nè matrimonium contrahatur. Lege Santium *libr. 1. d. 71. numer. 1.*

DVBIVM CXLVI.

An si Parocho constat impedimentum occultum, verbigratiâ, votum castitatis: sed contrahens asserit, se minimè teneri, quia fictè vouit: Parochus, vt matrimonio assistat, nec Ordinario impedimentum reseret, debeat contrahenti fidem præstare.

971 DEbet fidem præstare asserenti, se fictè vouisse. Quia hic actus pendet ab animo, ea autem, quæ ab animo pendent, & in animo consistunt, partis iuramento probantur. Et quia hîc solùm agitur de bono conscientiæ petentis matrimonium, qui peccabit contrahendo, quando est impedimentum voti simplicis, vel aliud non dirimens; sed valebit matrimonium: Ergo relinquendum est conscientiæ ipsius negantis votum, vel dicentis, eo non teneri. Sic Veracruz *append. ad specu. super articul. 15. 1. part.* Vega *libr. 3. sum. casu 364.*

972 Non debet pręstare fidem contrahenti. Quia quamuis Confessarius in foro conscientiæ fidẽ dare debeat: secus tamen est in externo foro, ad quem matrimonium pertinet. Et quia præsumitur animus, se obligandi in voto: ergò neganti hunc animum probandi onus incumbit.

Et quia aliàs præsumeretur delictum mendacij, cuius præsumptio omninò fugienda, *c. 2. de reg. Iur. in 6.* Ità Sanch. *l. 3. d. 15. num. 9.* citans Andream, Anchar. Syluest & alios.

973 Sententiam hanc probabiliorem duco, sed eam sic temperarim. Si nullo alio pacto cõstet de voto emisso, nisi ex confessione volẽtis contrahere, tunc si votum fateatur, & simul defectum**[115]** animi se obligandi, est ei adhibenda fides. Quia est verisimile, in vtroque veritatem fateri: si mentiri enim vellet, facilius vtrumque negaret, cum probationes contra ipsum deficerent, nullusque impedimentum opposuisset.

DVBIVM CXLVII.

An Ordinarius ipse, qui solus nouit impedimentum, teneatur publice petentibus matrimonium non denegare.

974 TEnetur non denegare. Quia cum ipse sit Iudex, minimè potest esse testis. Bic Sanchez *lib. 3. d. 15. n.*11. Ochag. *qu. 9. n. 8.* Henriq. *l. 1. cap. vltim. num. 6.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 7. num. 7.*

975 Tenetur prorsus, denegare matrimonium & impedimentum ad Nuncium, vel ad alium Iudicem deferre legitimum. Quia hoc in casu non gerit Iudicis personam, vt puniat, sed Pręsulis patris, vt prouideat, nè ob impedimentum dirimens ouis in concubinatu depereat, vel ob impediens lethaliter delinquat, iniuriáque Sacramento inferatur. Ita Hurtad. *d. 5. diffic. 21. n. 77.* Leand. *tr. 9. d.q. 90.*

976 Cum his opinor Santij venia, sciens, Ordinarium posse etiam testis officium coram suo superiore posse exercere.

DVBIVM CXLVIII.

An matrimonium celebratum coram Parocho, ac testibus, omissionibus subijciatur clandestini contractus pœnis.

977 QVandò denunciationes iuste differuntur, vt post initum matrimonium fiant, vel omittuntur ex Ordinarij licentia, minimè clandestinum coniugium dicitur circa pœnarum incursionem. Quia dum abest culpa, nõ incurritur pœna illi imposita. *Reg. sine culpa 23. de reg. iur. in 6.* Tota ergo difficultas est, quando illicitè omissæ sunt denunciationes. Quæsierim itaque, vtrum clandestinum sit dicendum coniugium, pœnisque subiiciatur, quæ coram Parocho & testibus non præmissis denunciationibus initur?

978 Clandestinum non est, nec pœnis subiectum. Quia publicè, & in facie Ecclesiæ videtur id matrimonium celebrari, cum Parochus, qui persona publica est, & testes Ecclesiæ ex nomine adsint. Sic. Palac. *in 4. dist. 28. d. 3.* Petr. de Ledes. *quæs. 45. art. 5.* Moli. *tom. 1. de iust. tr. 2. d. 176.* Hurtad. *d. 5. diffic. 22. numer. 80.* & alij.

979 Clandestinum est quoad pœnas incurrendas matrimonium huiusmodi. Quia non cessat ratio, ob quam Ecclesia reputabat, hoc matrimonium esse clandestinum cum verè occultum possit dici, quod tribus tantum est cognitum, nec detegentur impedimenta, si quę fortè sint, cum publicè non constet, & facile sit, tres impedimenti esse ignaros. Ità Nauar. *sum. cap. 22. num. 70.* Basil. *l. 5. c. 37.* Coninch *d. 27. dub. 2.* Sanch. *l. 3. d. 1. n. 7.* quindecim citans Doctores.

980 Eiusdem mentis sum. Quia si Concilium Lateranense (habetur *c. fin. de clandest. de spons.)* lego, video huiusmodi matrimonium clandestinum apertè vocari quoad pœnarum incursionem. Postquam enim textus præmiserat, denunciationes antè matrimonium esse gerendas, eo quod Ecclesia matrimonia clandestina detestetur, ait *§. si quis. Si quis verò huiusmodi matrimonia clandestina, seu interdicta inire præsumpserit:* & subiicit pœnas. Vbi pondero illud verbum, *Huiusmodi clãdestina.* Cum enim de matrimonio, cui denunciationes non præmittuntur, egisset, manifestè id matrimonium clãdestinum appellat. Tantum autem abest, vt Tridentinum hoc Concilij decretum voluerit corrigere, vt potius *ses. 24. cap. 1.* præscribat: Sacri Concilij Lateranensis vestigiis inhærendo, præcipit Sancta Synodus, vt antè quam matrimonium contrahatur, ter à proprio Parocho denunciationes fiant. Addo, idem Tridentinum *cap. 5.* statuisse pœnam contrahentibus coram Parocho, & testibus absque denunciationibus, nempè vt si in gradibus prohibitis ignoranter matrimonium contractum sit, spe dispensationis careant: Ergo signum est, noluisse pœnas, huic matrimonio antiquitùs positas, corrigere.

CAPVT XV.

Circà Benedictiones Nuptiales, vulgò Velationes.

DVBIVM CXLIX.

An fit lethale peccatum, ante quam Benedictiones Ecclesiæ recipiantur, matrimonium consummare.

981 LETHALE est. Quia præceptum Euaristi (habetur *cap. Aliter, 30. quæst. 5.* (& Ciricij *Epist. ad Pomer. c. 4.* & Concilij Lugdun. habetur *c. Nulli 30. quæst. 5.)* in re graui violatur. Sic D. Antonin. *part. 3. tit. 1. capit. 16. sum. Confes.* apud Perez *lib. 5. Ordinatat. tit. lib. 1.* Lethale est, consummare vice ante benedictiones, non verò deinceps. Quia præceptum solum est de consummatione. Sic Palud. *in 4. dist. 28. quæs. 1. art. 2. num. 10.* Guillerm. ab ipso relatus, Rosel. *verb. Impedimentum, imped. 1. num. 12.* Lethale est, petere ante Ecclesiæ beneditiones, non autem reddere. Quia illud voluntarium est, hoc autem necessarium. Sic Richar. *in 4. dist. 28. a. 2. q. 3. ad 3.*

982 Lethale non est. Quia Tridentinum *ses. 24.* fatur: *Eadem Sancta Synodus hortatur, vt coniuges ante benedictionem Sacerdotalem in Templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent.* Si autem iudicaret, esse mortale, non hortaretur, sed præciperet. Ità D. Tho. *in 4. dist. 28.*

quæstion. vni. art. 2. ad 3. Caiet. *tom. 1. Opusc. tract. 13. q. 1.* Nauar. *sum. c. 22. n. 38. & 83.* Sanch. *l. 3. d. 12. n. 7.* viginti duo Doctores citans.

983 **[116]** Hoc mihi certum. Quia talis copula ex se est lethalis, cum inter veros coniuges fiat; nec ex Ecclesiæ prohibitione: cum non sit textus prohibens: imo Nicolaus Papa (habetur *cap. Nostrates 30. q. 5.* enumeratis concurrentibus ad nuptias, & inter ea solemni benedictione, subdit: *Hæc omnia non seruare, non est peccatum.* Nec etiam fit iniuria benedictionibus, nec contemnuntur, cum postea sint suscipiendæ. Nec aliquod mendacium admiscetur in illis cum in verbis, quibus celebrantur, nulla virginitatis sponsæ mentio fiat: Ergò nulla ratione est mortale, consummare antè benedictiones.

DVBIVM CL.

An sit veniale piaculum antè Ecclesiæ benedictiones matrimonium consummare.

984 VEniale est. Quia legitimus matrimonij vsus, qui est consummare post Ecclesiæ benedictiones anteuertitur. Sic Caiet. *to. 1. Opusc. tr. 13. q. 1.* Victor. *sum. de matr. n. 277.* Sotus *in 4. dist. 28. q. 1. a. 2.* Petr. de Soto *lect. 14. de matr.* Angles *v. Debitum, n. 1.* Henriq. *l. 11. c. 5. n. 7. & c. 16. nu. 3.* Veracr. *p. 1. specu. a. 14. post 6. concl.* Ludou. de S. Ioan. *qu. 2. de matri. a. 4. diffic 3. & q. 9. a. 4. dub. 2. concl. 2.*

985 Veniale non est. Quia nullo iure præcipitur, ne matrimonium antè benedictiones consummetur. Et quiaTridentinum *ses. 24. cap. 1.* illis verbis *Hortatur Sancta Synodus,* clarè denotat esse consilium. Ita Nauar. *sum. cap. 22. num. 83.* Capua, Palac. Philiarc. Spino, quos citat, & sequitur Sanch. *lib. 3. d. 12. num. 6. & 7.* Basil. *l. 10. cap. 4. num. 3.* Azor. *tom. 3. lib. 3. cap. 31. quæs. 9.* Palaus *d. 2. punct. 13. §. 5. num. 8.* Villalob. *tr. 13. diffic. 24. num. 12.* Hurtad. *d. 10. diffic. 3. num. 8.* Laym. *tract. 10. p. 2. c. 4. n. 12.* Ochaga. *tr. 3. q. 5. nu. 2.* Filliuc. *tr. 10. p. 1. n. 184.*

986 Hanc præfero sententiam, si triplex ei temperatio adiiciatur. Prima, nisi adsit contemptus. Nam si ex contemptu matrimonium ante Ecclesiæ benedictiones consummetur, lethalis erit proculdubio culpa. Secunda, nisi scãdalum sequatut: eo enim secuto erit lethale, aut veniale consummare coniugium iuxtà scandali grauitatem. Tertio nisi excommunitio lata sit aduersus consummantes, non præmissis Ecclesiæ benedictionibus. De quo iam.

DVBIVM CLI.

An sit mortale consummare ante benedictiones, si lata sit contra sic gerentes excommunicatio.

987 MOrtale est. Quia potest Episcopus tale præceptum, & excommunicationem imponere, vt de facto est imposita in Salmantina Diœcesi. Vnde lethale erit antè benedictiones consummare. Quia pro sola lethali culpa ferri excõmunicatio potest. Sic Henriq. *lib. 11. c.*

4. n. 7. Ochagau. *tr. 3. q. 5. n. 3.* Basil. *l. 10. c. 4. n. 3.* Petr. Ledes. *q. 45. a. 5. pun. 3. dub. 1.* Manuc. *242.* Filliuc. *tr. 10. p. 1. n. 184.* Ludou. de San. Iuan. *q. 9. de matr. a. 4. dub. 2.*

988 Mortale non est. Quia non est tam grauis materia, vt possit excommunicatio ferri, Ita Sanch. *l. 3. d. 12. n. 10.* Villalob. *tr. 13. diffic. 24. n. 12.* Fauet Sotus *in 4. dist. 28. q. vni. a. 2.* & Ledes. *2. p. 4. qu. 47. art. 5.* dum minus bene sentiunt de excommunicatione inflicta contra clam contrahentes, quod de se est culpa lethalis ne dum in hoc casu, vbi ea copulæ præuentio ex se omni vacat culpa, vt dixi *Dubio 150.*

989 Certè nescio, vndenam possit hæc excommunicatio iustificari, cum ferri non valeat, nisi vbi adest materia imponendi præceptum obligans ad mortale: nec video iam expediens esse hoc consilium, vt sit materia talis prxæcepti sufficiens, maximè cum Tridentinum *ses 24. cap. 1.* loquens de hac re, solum hortando loquatur. Ideo existimo, talem excommunicationem minimè illigare, nec officere, vt sit lethalis culpa antè benedictiones consummare.

DVBIVM CLII.

An sit mortale omninò nuptiales benedictiones omittere.

990 ESt mortale. Quia datur præceptum, benedictiones hasce recipiendi. Et quia materia est grauis cum benedictiones Ecclesiæ valde bono progressui matrimonij conferant. Et quia Siritius Pontifex *epist. ad Pomer.* fatur *cap. 4. IIla benectio, quam nupturæ fœminæ Sacerdos imponit, Sacrilegium est, si violetur.* Ergo peccatum mortale. si omninò omitutur. Sic Ochaga. *tr. 3. q. 5. n. 4.* Henriq. *l.* ii. *c. 16. n. 2.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 165. & part. 1. n. 184.* Leand. *tr. 9. d. 7. q. 75.*

991 Mortale non est, sed tantum veniale. Quia benedictiones hæ non sunt Sacramentum quoddam: nec tanti momenti quanti sacramentalia, quæ Baptismo præmittuntur. Vnde non est causa, vndè earum omissio, deficiente contemptu censenda sit mortalis. Ita Sotus *in 4. dist. 28. q. 1. art. 2.* Sa *v. Matrimonium, num. 6.* Hurtad. *d. 5. diffic. 13. n. 83.* Bonac. *q. 4. p. 6. n. 2.* Gutier. *de matr. c. 106. n. 12.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 256.* Sanch. *l. 7. d. 82. numer. 6.* Quem quidem immerito taxat Leander citatus, quod hac in re sibi contrarius existat, cum *libr. 3. d. 12. numer. 14.* de præcepto hoc ex contemptu omisso loquatur.

992 Fateor sententiam primam valde esse probabilem præfero autem secundam. Assero igitur præceptas esse hasce benedictiones sub veniali solummodo: quare omittens ea sine contemptu solum venialiter delinquit. Porro nullã contemptus rationem video, vbi quis benedictiones omittit, eo quod non est præceptum obligans sub mortali, ad illas recipiendas: vel existimans eas vtilissimas esse minimè reciperet, quasi præceptæ non essent. Quare existimari tunc reperiti contemptum, quando quis perinde eas nihili faceret, ac si res vanæ existerent.

[117] DVBIVM CLIII.

An nuptiales benedictiones possint tota die sabbati ante Aduentum celebrari.

[993] PRæmitto Tridentini *ses. 24. capti. 10.* decretum. *Ab Aduentu D.N. Iesu Christi vsque in diem Epiphaniæ: à feria quinta Cinerum vsque in Octauam Paschatis inclusiuè antiquas nuptiarum solemnium prohibitiones deligenter ab omnibus obseruari Sancta Synodus præcipit.* Porrò dè feria quarta Cinerum nulla est difficultas sed prohibitio incipit à media nocte illius feriæ quartæ. Quia totum officium diei præcedentis, etiam Completorium minimè ad diem sequentem pertinet. De die autem Aduentus quæstio procedit, an ea die possint nuptiales benedictiones celebrari?

[994] Possunt quidem. Quia vbi consuetudo aliud non exposuerit incipit etiam tempus Aduentus à media nocte, quæ est initium diei primæ Dominicæ Aduentus: nam re vera tunc Aduentus. incipit. Sic Caualcan. *in suis Decis. p 2. decis. 12. de contract. quæ Ordine est 58. numer. 19.* Basil. *libr. 6. cap. 8. num. 5.* Leand. *tract. 9. d. 7. q. 76.* Et Diana probabile reputat *part. 3. tract. 4. resol. 202.*

[995] Minimè possunt. Quia officium Aduentus incipit per se à Vesperis Sabbati præcedentis: quamvis per accidens fiat aliquandò sola commemoratio propter festum maius occurrens. Ità Palud. *in 4. dist. 32. q. 1. a. 4. n. 16.* D. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 17.* Rosel. *v. Impedimentum, imped. 17. n. 3.* Syluest. *v. Matrimonium 7. q 2. dicto 4.* Et quamuis antè Tridentinum scripserint, at ius antiquum, *cap. Non oportet, el 2. 33. quæstion. 3.* eisdem verbis vtitur, quibus Tridentinum hac in prohibitione. Sanchez *libr. 7. d. 7. numer. 2.*

[996] Cum his opinor si attendo ad Iuris rigorem, nisi consuetudo declarasset alicubi incipere à media nocte Dominicæ. Vnde etiam post Tridentinum consuetudine alicuius Ecclesiæ oppositum non seruante, tempus Aduentus in hac prohibitione credo incipere à primis vesperis Sabbati præcedentis: in feria autem quar. ta Cinerum à media illius feriæ nocte.

DVBIVM CLIV.

An ipse matrimonij tontractus sit prohibitus celebrari ab Aduentu vsque in diem Epiphaniæ & à feria quarta Cinerum vsque in Octauam Paschatis inclusiuè saltèm sub veniali.

[997] PRohibitus est Quia debet celebrari in facië Ecclesiæ, & non clam: At in facie Ecclesiæ eo tempore non permittitur, sicut nec benedictiones nuptiales. Sic D. Tho. *in 4. dist. 32. q. vni. a. 5. quæstiunc. 4. ad* i. Richar. *a. 5. q. 1.* Hostiẽs. *sum. tit. de matr. contracto contra interd. Ecclesiæ.* Palud. *in 4. dist. 32. q. 1. a. 4. n. 18.* Maioris *ibi. q. 2.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 241. num. 4.* innuit prohi bitum sub veniali esse. Et aliqui antiqui, quos tacito nom ne refert Glossa *c. Vir cum propria,* §. *Hinc etiam, 33. q. 4.* sentiunt, non solum eo tempore matrimonium prohiberi, see esse irritum, si tunc contrahatur.

[998] Minime est prohibitus matrimonij contractus vel sub veniali præcipuè post Tridentini decretum. Quia hoc probat ipsa Ecclesiæ consuetudo, passim enim his temporibus matrimonia ineuntur conniuentibus Prælatis, nec punientibus Parochos, qui intersunt. Et quia nullibi prohibitum id reperitur: imo *c. Capellanus de feriis,* assirmatur, Ecclesiæ consuetudine id attestante, posse omni tempore matrimonium celebrari. Ita Sanchez *lib.*

7. d. 7. num. 11. quadraginta supra sex Doctores citans. Basil, *libr. 6. capit. 8. numer. 78.* Posseui. *c. 30. q. 24. n. 36.* & alij communiter.

[999] Certè non expediret, vt pia mater Ecclesia tot temporibus cõiugia inire prohiberet; daretur enim ansa tunc admittendi plurima lasciuiæ piacula, cum non quirent homines colligare matrimonium, quod in concupiscentiæ remedium est institutum. Vndè audiendos iam non esse primæ Auctores sententiæ mordicùs defendo.

DVBIVM CLV.

An sit mortalis culpa tempore prohibito, nuptiales benedictiones recipere.

[1000] NOn est mortalis culpa, cessante scandalo, & contemptu. Quia si scandalum, & contemptus absit, non videtur esse tàm graue præceptum, vt obliget sub lethali. Sic Barth. à Ledes. *de matr. dub. 60.* Cui valde fauent Caiet. *sum. v. Nuptiar. peccata,* & Armil. *v. Nuptiæ, n. vni.* Reddunt enim rationem, cur culpa lethalis sit. Quod publicè (aiunt) cum fiant benedictiones, non potest non suboriri scandalum, ac contemptus adesse. Graf. *p. 2. Decis. l. 2. cap. 85. num. 28.* Videtur in id inclinare Diana *part. 3. tract. 4. resol. 202.*

[1001] Mortalis culpa est. Quia est textuum antiquorum, & præcepti Tridentini in re graui violatio: Concilium enim *ses. 24. cap. 10.* diligenter seruari præcipit hanc prohibitionem, & totius Ecclesiæ consuetudinem. Ita Palud. *in 4. dist. 32. q. 1. a. 4. n. 20.* D. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 17.* Syluest. *v. Matrimonium 7. q. 2. dicto* i. Caiet. & Armil. *citati.* Nauar. *sum. c. 22. n. 71.* Sanch. *l. 7. d. 7. n. 3.* Basil. *l. 6. c. 8. n. 10.*

[1002] Idem assero. Quia non ex scandalo, & contemptu, quæ omnibus generalia sunt, ad culpã constituendam; sed ex ipsa præcepti natura, & grauitate, quam Ecclesiæ consuetudo & verba Tridentini testantur, culpa hæc lethalis contrahitur: sicut, cessante scandalo, & contemptu, cætera Ecclesiæ præcepta rei grauis, vt audiendi Sacri, ac ieiunandi, sub mortali obligant. Vndè Sacerdos aduersus hoc decretum nuptias eo vetito tempore benedicens pœna plectitur arbitraria. Sponsi vero ipsi id præceptum transgredientes, in delicti pœnam ad tempus separantur

[118] DVBIVM CLVI.

An Episcopus possit dispensare, vt benedictio nuptialis tempore prohibito celebretur.

[1003] DIspensare potest ex causa valde vrgenti cauendo, nè populi adsit frequentia, nec aliæ consuetæ solemnitates interueniant. Vt si quis piam puellam pauperem dotare nollet, nisi statim solẽnes benedictiones reciperet. Quia de facto consueuere Episcopi Pontificibus an mentibus simili in casu dispensare. Bellamera *c. Capellanus, de feriis,* asserente. Sic Sotus *in 4. dist. 32. q. vni. a. 4.* Veracr. *p. 1. spec. a. 4.* Barth. à Ledes. *de matr. dub. 60.* Graf. *part. 1. decis. l. 2. c. 85. n. 29.* referens Synodum Neapolitanam *c. 40.* dicentem, Ordinarium ob

humana pericula facilo, & gratis eam licentiam concedere posse. Sà *v. Matrimonium, vbi de Impedim. non dirim. num. 11.* & alij.

[1004] Minimè potest dispensare. Quia prohibitio hæc est Clementis III. *c. Capellanus, de feriis:* & Tridentini *ses. 24. cap. 10.* At inferior non potest in lege Superioris dispensare. Ita Cardinal. *cap. Capellanus, quæs. 1. de feriis.* Henricus Bothæus quem sequitur referens Henriq. *lib. 11. cap. 16. numer. 2. liter. E,* vbi oppositam sententiam falsam appellat.

[1005]

Ego autem sic distinguendum iudico. Iure ordinario nequit, vt clarè ostendit ratio secundæ sententiæ. Quare Nauarrus *cap. 22. num. 70.* dixit, se nunquam ausum fuisse opinari posse Episcopum dispensare in denuntiationibus matrimonio non præmittendis donec Tridentinum *ses. 24. cap. 1.* id ipsis indulsit; quod præceptum eas præmittendi sit Concilij Lateranensis. At in casu valde vrgenti, potest extraordinario iure, vbi non essetrecursus ad Pontificem, dispensare. In eo enim euentu posse dispensare Episcopum doctissimè probat Sanchez *libr. 2. d. 40.* Et sic intellectam priorem sententiam approbo. Quamuis fateor, illius Doctores videri sentire, posse iure ordinario; nam omnes Sotum sequuntur, qui clarè hoc sentit; ea enim ratione vtitur, quod possit Episcopus sua in Diœcesi dispensare, non secus ac Pontifex in vniuerso orbe, quoties non est dispensatio sibi aliquo in casu à Pontifice interdicta. Quia nec Pontifex, nec Tridentinum dispensationem hanc sibi reseruant. Sed quamuis fundamentum verissimum sit: at eo ipso, quod lex editur à Pontifice, vel Concilio, nec conceditur dispensatio, nequit Episcopus dispensare, sed censetur reseruata dispensatio propter id generale principium: Inferior nequit in lege Superioris dispensare. Cæterum rarissimè posse eum casum tàm præsentaneæ necessitatis contingere, vt valeat Episcopus in hac prohibitione dispensare.

DVBIVM CLVII.

An sit interdicta omnis traductio sponsæ in domum sponsi, diebus hisce prohibitis.

[1006] OMnis traductio etiam absque solemnitate est interdicta. Quia textus Nicolai Pontificis *c. Nec vxorem 33. q. 4.* absolute prohibet, vxorem *ducere* id est, *traducere (*vt explicant Abbas, & Syluest) eo tempore. Et quia ex ipsa traductionis nouitate animus circa venereas voluptates magis occupatur. Sic Syluest. *v. Matrimonium 7. q. 2. post 5. dictum, dub. 2.* Rosell. *verb. Impedimentum, imped. 17.* Veracr. *p. 1. spec. a. 14. concl. 4.* Barth à Ledes. *dub. 60. concl. 3.* Sà *verb. Matrimonium, de impedim. non dirim. n. 2.* & alij plures.

[1007] Non omnis traductio sponsæ in sponsi domum est interdicta, sed solum solemnis. Quia nimia mentis diuagatio deducentis minime reperitur in traductione absque solemni tate, & festinis vanæ lætitiæ signis, quæ possent vetiti temporis Sanctitudinem perturbare. Ita Nauar. *sum. cap. 22. num. 71.* Palud. & alij quatuordecim Doctores, quos citat, & sequitur Sanch. *l. 7. d. 7. n. 16.* Basil. *l. 6. c. 8. n. 10.* Diana *3. p. tr. 4. resol. 266.*

[1008] Certà id licitum esse, ipsa consuetudo testatur, eo vel maximè, quod matrimonij consummatio, quæ traductioni obstare posset, non est eo tempore interdicta. Quod si

requiras, quid nomine traductionis solemnis interdictæ eo tempore, intelligatur? Respondeo, intelligi conuiuio, & aliis vanæ lætitiæ signis traductionem.

DVBIVM CLVIII.

An sit lethale diebus hisce prohibitis traducere sponsam, id est, vanæ lætitiæ signis.

1009 ESt lethale peccatum. Quia matrimonij benedictiones non prohibentur eo tempore ratione sui, cum sint quid spirituale, ac proinde tempus deuotioni dicatum minimè dedeceaut: sed propter conuinia, & alia festna tunc solita interuenire, quæ à diuinis mentem auocant, vt clarè colligitur ex D. Tho. *in 4. dist. 31. q. vni. 4. 5. quæstiunc 4.* & Richardo *art. 5. qu. 1. ad 1.* Ergo fortius solemnis traductio prohibetur: argumento ducto ex *Authent. Multo magis, cap. de Episcopis,* & *Clericis.* Sic Nauar. *sum. c. 22. n. 71.* Caiet. *sum. v. Nuptiar um peccata.* Armil. *v. Nupitæ, num. vlt.* Angel. Alex. Ludou. Lopez, Vega, & alij, penes Sancium *lib. 7. d. 7. num. 18.* Basil. *l. 6. cap. 8. num. 10.* & 14 Hi itaque absolute loquuntur de sponsæ traductione licet solemnis non sit.

1010 Non est lethale crimen sponsam, sit traductio solemnis non sit, sed tantum modo veniale. Imò etiam si sit solemnis, modo scandalum non sequatur, nec ad id ansa probabilis detur: Quia sic huiusce temporis interdicti Sanctitas non deturdatur. Ità Barth. à Ledes. *dub. 60. concl. 3.* Veracr. *part. 1. spec. art. 14. concl. 3.* Tabiena au**[119]** tem *v. Impedimentum, impend. 14. q. 1. n. 2.* addit, sola conuiuia, & aliæ lætitiæ signa absque sponse traductione, nullam esse culpam, ratione generalis consuetudinis hæc permittentis.

1011 Ego quidem existimo, solas nuptiarum bendictiones hoc tempore sub mortali esse prohibitas. Quia generali consuetudine receptum esse video, vt sponsæ eo tempore insponsi domum traducantur, conuiuiaque fiant, ac alia lætitiæ signa conniuentibus Prælatis exhibeantur. Quare si hæc moderata sint, nullam culpam agnosco: si aliquantulus sit excessus, solam venialem: mortalem autem minimè, nisi vbi nimius adesset excessus, ità vt Sancitati horum temporum notabiliter detraheretur: & ansa notabilis iure optimo scandali spectantium exhiberetur animis. Vnde Palud. *in 4. dist. 32. quæs. 1. art. 4. num. 17.* mitius est locutus, docens, prohiberi nuptiarum celebrationem his temporibus ob lasciuias iis valde dissentaneas. Quamuis enim iura rigidius loquantur, vt patet ex *c. Nec vxorem. 33. quæs 4.* vbi vxorem duci, ac conuiuia fieri absolutè prohibetur: at generalis consuetudo hunc iuris rigorem temperauit, & ferè ad solas nuptialium benedictionum prohibitionem reduxit.

DVBIVM CLIX.

An sit peccatum interdicto Feriarum tempore matrimonium consummare.

1012 ESt peccatum. Quia *c. Nec vxorem 33. quæst.* 4. interdicitur traductio sponsæ illo tempore: cuius ratio nulla esse potest, nisi vt copula carnalis vitetur. Et quia *cap. Non*

oportet-el 2. 33. quæs. 4. præscribitur, separandos esse celebrantes nuptias hisce diebus: quod nequaquã fieret, si copula non esset tunc prohibita, sed sola solemnitas. Non enim fieret personarum separatio, sed alia pœnitentia imponeretur. Pœna enim non debet culpæ quantitatem excedere. *c. Quæsiuit de iis, quæ fiunt à maiori parte Capituli.* Sic D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 17.* Rosel. *v. Impedimentum, imped. 17.* Angel. *v. Debitum, numer. 1.* Syluest. *verb. Matrimonium 7. quæs. 2.* Tabie. & alij penes Sancium *citandum* Caiet. *sum. v. Matr.* Armil. *ibi. nu. 64.* Barthol. De Ledes. *dub. 60. de matr.* Quorum alij mortale, alij veniale esse opinantur.

1013 Peccatum non est. Quia nulla est consummandi matrimonium hoc tempore prohibitio: quare etiam prima consummatio vacat prorsus culpa ex hac parte, nisi alia circumstantia mala vestiatur. Hoc ostenditur, quia textus pro prima sententia citati, solam benedictionem nuptiarum, traductionemque sponsæ eo tempore prohibent: nec traductio interdicitur vitandæ copulæ causa, sed propter vana Iætitiæ signa, illam solita comitari, quæ temporis illius dedecent sanctiudinem. Certè si ob temporis reuerentiam tunc est prohibita consummatio, non minus illius Sanctitati detrahitur per primam consummationem, quam per sequentes: & siuè sponsa sit benedicta, siue non, cum tamen Doctores contrarij in hoc duplici casu copulam excusent. Ita Naua. *sum. cap. 22. num. 71.* Sà *de impedim. non dirim. num. 2.* Petr. de Ledes. *quæs. 58. art. Vni.* Sanchez *libr. 7. d. 7. num. 23.* Basil. *lib. 6. cap. 8. num. 9.* Coninch. & Filliuc. quos refert ac sequitur Diana *part. 3. tract. 4. resol. 266.* Trul. *libr. 7. cap. 11. dub. 4. num. 1.*

1014 Existimo, huic hærens sententiæ, tempore orationi dicato, multo veriorem esse sententiam, vacare culpa copulam coniugalem, & solummddò esse consilium tunc abstinere, vt probat Sancius *l. 10. tota d. 12.* Ex quo infero petenti tunc debitum, non posse opponi temporis exceptionem, sed ea non obstante, sub præcepto esse reddere.

CAPVT XVI.

Circà consensum Coactum.

DVBIVM CLX.

An metus cadens in virum constantem iniustè incussus irritet, matrimonium.

1015 NOn irritat. Quia alia Sacramenta vt Baptismus, Confirmatio, Ordo, Extrema vnctio suscepta metu, valida sunt: Ergo & matrimonium. Et quia alij contractus metu initi ipso iure validi sunt, quamuis per Iudicem rescindendi. Nec videtur maior ratio de matrimonio, quam de aliis contractibus, cum omnes contractus mutuo consensu perficiantur. Sic Cardin. *Cap. 2. de his, quæ vi, quæs. 1.* Alij, quos presso nomine refert D. Thom. *in 4. dist. 29. q. vni. a. 3. quæstiunc. 1.* asserunt, tale matrimonium, si re vera consensus adsit, validum esse in foro consicientiæ, & solum in foro externo irritum. Quia Ecclesia præsumit, eum qui cogitur contrahere, mendaciter protulisse verba, & absque consensu interno. At cum ad internum

consensum in matrimonio non possit dari coactio, sed solùm ad verborum prolationem, si verè adsit internus consensus, is est liber: Ergo matrimonium eo consensu contractum liberum erit, & consequenter validum quoad Deum. Sic Goffred. de Fontib. citatus à Scoto *in 4. dist. 29. q. vni. in margine.*

1016 Irritat omninò foro in vtroque. Quia in *Cap. Veniens, el 2. De sponsal.* est casus huiusmodi. Quidam contraxit sponsalia cum puella, & accessit ad ipsam postmodum cum alia est inuentus, & coactus eam ducere per verba de præsenti: quæsitum fuit à Pontifice, vtrius harum esset maritus? & ille respondit: *Si inueneris, quod primam post fidem præstitam cognouit, ipsam cum eo facias remanere: alioquin secundæ, nisi metu coactus, qui possit cadere in virum constantem, eam desponsauerit: adhærere facias, vt vxori.* Ergo apertè definit, matrimonium tali. metu contractum esse irritum. Ità D. Tho. *ci-***[120]***tatus.* D. Bonau. *in 4. dist. 29. quæs. 1. num. 5.* Scot. *qu. vni,* Durand. *quæs. 2. nu. 3.* Richar. *art. 1. quæs. 1. q. vni. art. 3. concl. 1. numer. 17.* Sotus *quæs. 1. art. 3.* Henriq. *lib.* ii. *cap. 9. numer. 1.* Barth. à Ledes. *dub. 23. post 2. conclus.* Sanchez *libr. 4. d. 12. numer. 18.*

1017 Cum his sentio, primam sententiam tanquam omninò falsam improbans. Nam cæteri contractus, & si semel validi sint, possunt facilè ob metum illatum rescindi per Iudicem: at matrimonium semel validum, cum sit Sacramentum indissolubile, nisi ante consummationem per Religionis ingressum, vel Pontificis dispensationem non posset Iudex rescindere. Certè alia sacramenta inibi enumerata non possunt ab Ecclesia irritari: at matrimonium, cũ sit contractus irritari potest: & ità irritauit, quando metu contrahitur. Cæterùm, faIsum iudico, Ecclesiam præsumere in matrimonio coacto non adesse consensum.

DVBIVM CLXI.

An metus cadens in virum constantem instè illatus, irritet matrimonium.

1018 QVamuis metus iustè incutiatur, hon valet matrimonium. Quia *Cap. Veniens, el. 2. de sponsal.* decernitur, irritum esse matrimonium, ad quod pater coegit iuuenem repertum cum filia eodem in lecto, & tamen videtur iustè coëgisse, cum iuuenis in culpa fuerit: Ergo nil confert ad matrimonij valorem, si metus sit iustè illatus. Sic Glos. *ad c. Veniens,* vbi ait, inde sumi argumentum, vt excuset metus quamuis eum passus sua culpa in illum inciderit. Hostiens. *ibi.* Ioãn. Andr. *n 8.* Anchar. *n. 6.* Henric. *n. 8.* Præpos. *n. 5.* Neuo *n. 18.* Couar. *l. 4. Decretal. p. 2. c. 3. §. 4. n. 15.* Ledes. *2. p. 2. q. 49. a. 3.* Vega *l. 3. su. casu 235.*

1019 Metus iustè illatus minimè irritat matrimonium. Quia quoties metus incutitur alicui damni debiti delicto, quem incutiens iustè inferre potest: tunc magis censetur ille metus oriri ex lege ac natura delicti, & proinde ab intrinseco incuti: eo quod intra ilium est iusta causa timendi; initium que & radix timoris. Ità Cardin. *Cap. Veniens.* Goffred. *sum. 1. de iis, quæ vi, n. 3. in 1. solut.* Hostiens. *ibi. solut. 1.* Ioan. Andr. *numer. 8.* Abbas *nu. 8.* Antoni. *Cap. Cum locum, nu. 11. d. sponsal.* Gutier. *de iuram. p. 1. c. 57. nu. 5.* Syluest. *v. Metus q. 6.* Angel *ibi. n. 7.* Medi. Vega, & alij, quos citat, exponit, ac sequitur Sanchez *l. 4. d. 13. n. 3.*

1020 Hanc sententiam probabiliorem reor. Nam dũ quis malum iustum minatur reperto in delicto verbi gratiâ. Te accusabo, nisi matrimonium contrahas: non censetur metum

inferre, sed potius metum iam ex delicto conceptum auferre, offerendo immunitatem, si ducat vxorem. Porro in casu xe *Cap. Veniens* expresso, dixerim patrem violatæ puellæ iniustè iuuenem coëgisse interficere volens, quod erat iniustum: ex quamuis non constat ex textu, fuisse timorem morti incussum, cum generaliter de timore cadenti in virum constautem loquatur: constat tamen, ex expositione Hostiensis, Goffredi. Ioan. Andreæ, Henrici, Ancharrani, Cardinalis, Abbatis, lethalem comminationem il lam extitisse.

DVBIVM CLXII.

An Metus cadens in constantem virum irritet matrimonium solo iure naturæ, & non Ecclesiastio.

1021 IRritat solo iure naturæ, non Ecclesiastico. Quia summi Pontifices non videntur nouam irritantem matrimonia coacta constitutionem edidisse, sed tantum declrasse, ea fuisse irrita: nullus enim inuenitur textus ea irritans, sed omnes irrita esse supponunt. *Cap. Cum locum. Cap. Consu tationi, Cap. Veniens, & Cap. significauit, de eo, qui duxit in matrim.* agunt de matrimoniis iam contractis, & declarant, si metu sint inita, esse inualida: nec potuit Ecclesia matrimonia illa iam contracta irritare, si ante ea decreta valida essent: Ergo iure ipso naturali erant irrita. Sic D. Tho. *in 4. dist. 29. quæs. vni. a. 3. quæstiunc, 1.* Altisiodor. *lib. 4. sum. tract. 9. c. 7. q. 5.* Richar. *in 4. dist. 29. a. 1. quæs. i.* Scot. *in 4. dist. 39. quæs. vni.* D. Bonau. *ibi. quæs. 1. num. 5.* Almain *ibi. quæs.* i. Carthus. *quæs. 2.* D. Antonin. *part. 3. tit. 1. c. 7.* Barth. à Ledes. *de matrim. dub. 23. concl. 3.* Moli. *tom. 2. de iust. tract. 2. d. 326.* Palat. *in 4. dist. 29. d. vni.* Ludou Lop. *pa. 2. Instruct. de matr. cap. 40.*

1022 Irritat solo iure Eccelsiastico non naturæ: vnde sicut Ecclesia irritauit matrimonia clandestina, inhabiles reddendo contrahentes ad sic contrahendum: irritauit matrimonium metu extortum, inhabilitando personas ad huiusmodi gerendo contractum, Quia si metus iure naturæ matrimonium irritat, aut id prouenit ratione iniuriæ: & hoc non, in metu enim leui inuenitur iniuria obligans ad restitutionem, & tamen non irrritat matrimonium. Aut prouenit ex eo, quod tollit libertatem: & hoc etiam non; nam sæpe metus leuis similiter, & fortius plena libertate priuat: sine dubio enim hominem auarum magis priuat liberiate amittendæ pecuniæ metus, qui noncadat in virum constantem, quã mãcipium metus flagellorum, qui in virum cõstantem cadit. Cum ergo metus leuis, in quo vtraque ratio reperitur, quę in metu graui, non irriiet matrimonium signum est, metum grauem non iure naturæ, sed Ecclesiastico, quod ita in solo graui hoc statuit, irritare. Ità Durand. *in 4. dist. 29. quæs. 2. num. 67.* Palud. *ibi. quæs. 1. a. 3. concl. 2. nu. 20.* Sotus *quæs. 1. a. 3.* Ledes. *2. p. 4. q. 49. a. 3.* Henriq. *l. 11. c. 9. n. 1. & 3.* Aragon. 2. *2. qu. 88. a. 3.* Syluest. *v. Matrimonium 8. quæs. 11. dicto 3.* Armil. *v. Matrimonium, numer. 41.* Tabiena *v. Impedimenta. imped. 9. q. 2. n. 3.* Nauar. *sum. c. 22. n. 50.* Sanch. *l. 4. d.14. n. 2.*

1023 Hoc verius existimo. Quia Baptismus in adultis exigit ad eius valorem voluntatem, & intentionem suscipientis, & tamen voluntas metu graui coacta sufficit ad eius valorem *Cap. Maiores, de Baptis. & Cap. de Iudæis, 45. d.* Ergo similiter sat esset ad matrimonij valorem con**[121]** sensus coactus nisi Ecclesia oppositum statuisset: & subindè solo iure Ecclesiastico erit irritum. Fateor equidem, illos textus non habere statutorum formam, & ita non constare, vbi talis irritatio scripta si: habetur tamen tot Doctorum traditione,

Pontificesquein illis decretis ostendunt, more & vsu id semper fuisse obseruatum, vt matrimonium metu graui extortum sit irritum. Sicut licet non habeatur expressum decretum Ecclesiæ irritantis matrimonium fidelis cum infideli, id tamen ità esse constat ex antiquissima Ecclesiæ traditione.

DVBIVM CLXIII.

An inter fideles valeat, si matrimonium graui metu contractum.

[1024] NOn valet. Quia quamuis Ecclesiæ statutum irritans apud illos vim minime habeat: at ius gentium ac ciuile irritai, idque efficere potest quatenus matrimonium est contractus quidam ciuilis. Sic Henriq *l. 11. c. 9. n. 1.* Sotus *in. 4. dist. 29. q. 1. a. 3. ad 5.* Ludou Lop. *part. 2. Instruct. de matr. c. 40.*

[1025] Valet quidem. Quia id ex iure gentium non est ius, ius enim gentium est, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, apud omnesque peræque custoditur, vt habetur *l. Omnes populi 9. ff. de iust. & iure.* vnde ius gentium dicitur, quod ex principiis naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem per viam conclusionis elicitur: nec ad constituendum tale ius fuit necessarium, omnes homines simul in aliquem locum confiuere: id enim imponssibile esset; sed ipsa naturalis ratio id singulos per se docet, si ergò tali iure matrimonia coacta essent irrita, sequitur, eorum nullitatem deduci tanquam conclusionem ex principiis naturalibus: ergo ex se habent esse irrita, & non ex iuris gentium statuto. Ita Sanch. *l. 4. d. 14. n. 3.* Petr. de Ledes. *de matrim. quæs. 47. art. 3. dub. 1. concl. 5.*

[1026] Existimo validum esse matrimonium inter infideles metu coactum, nisi apud illos sit lex ciuilis illud irritans. Potest enim id ciuilis lex efficere, quatenus est ciuilis contractus.

DVBIVM CLXIV.

An matrimonium metu extortum sit omninò nullum: vnde alteruter altero inuito, possit sine graui piaculo resilire.

[1027] MAtrimonium metu extortum non est omnino nullum, ita vt possit qui libere consensit, resilire: sed tenetur congruo tempore arbitrio prudentis expectare, an alter velit stare matrimonio, & lethaliter delinquit, si non expectat. Quia cogens aliquem ad matrimonium secum contrahendum, maximam ei irrogat iniuriam circa matrimonium: Ergo tenetur; eam resarcire, offerendo ratificationem illius si coa ctus id eligat. Certè maiorem ei intulit iniuriã quam si decepisset fictè contrahendo: sed hic tenetur restituere, legitimè consenriendo: Ergò à fortior is, qui coëgit. Sic Richar. *in 4. dist. 29. a. 2. qu 1.* Syluest. *v. Matrim. 8. qu. 11. dicto 4.* Nauar. *sum. c. 22. n. 52.* Palaci. *in. 4. dist. 29. d. vni.* Henriq. *l. 11. c. 10. n. 5.* & alij.

1028 Matrimonium metu extortum nullum omnino est, nec tenetur cogens in foro consicientiæ illud perficere donec per Iudicem condemnetur, sed liberè, altero inuito, potest resilire, nisi aliquod graue damnum sit secutum. Quia aut tenetur ratione delicti coactionis in illius pœnam, & hoc Iudicis condemnationem exigeret, antequam nullus tenetur subire pœnam. Aut ratione iniuriæ illatæ per coactionem: & hoc non; non enim est tanta coactionis iniuria, quandò aliud damnum inde non sequitur, vt aliter quam per matrimonium resarciri nequeat. Vel tenetur ea ratione, quia ex parte sua se obligauit: & hoc non; nam etiam quando fuit contrahens ignarus metus, vel doli, in nullaque fuit culpa, ex parte sua se obligauit, & tamen tũc non tenetur: Ergò nulla est ratio, cur teneatur. Sic in alio simili Sotus *in 4. dist. 35. q. vni. a. 2.* Angl. *p. 1. de matr. quæs. 10. a. 1. dub. 1. concl. 4.* Barth. de Ledes. *de matr. dub. 31. concl. 3.* Scot. in *4. dist. 35. q. vni.* Metina *C. de restit. q. 33.* Conrad *de contractib. q. 57. d 1.* Sanch. *l. 4. d. 15. n. 5.*

1029 Hoc probabilius reor, quia contractus onerosus cu sit ex vtraque parte suapte natura obligatorius, vt in eo seruetur æqualitas, aut vtraq; pars manere debet obligata, aut neutra. Cum ergo in coacto nulla consurgat obligatio, nulla etiam obligatio in cognte consurget. Certè non omnis iniuria debet in eodem bonorun igenere reparari, maximè cum non tanta sit hæc, vt digna sit tanta satisfactione, vt est matrimonium.

DVBIVM CLXV.

An contrahens fictè matrimonium ob metum in virum constantem cadentem, pecet lethaliter.

1030 DVplex est casus, in quo quæstio potest habere locum. Primus est, quando coactus fictè consensit. Secundus, quando verè. Certè quando fictè contrahit, certum est peccare. Quia aliud verbis profert, quam mente retineat, & ita mentitur. Docent id D. Tho. *in 4. dist. 29. q. vni. a. 3. Quæstiunc. 1.* & Sotus *ibi q. 1. a. 3.* Quod intelligo nisi ea verba materialiter proferret, ac si non essent significatiua: vel nisi ęquiuocatione vteretur, vt Iuro, te accipere in meam, & velle in vxorẽ: interius intelligẽdo, si teneor. Sic in alio simili, Sanch. *l. 1. d. 11. n. 2.* Quæsierim igitur, nùm hoc peccatum ficte contrahendi, quando nec materialiter, nec æquiuocè verba proferuntur, lethale sit?

1031 Lethale est. Quia videtur pernitiosum mendacium, cum singens alterum re in graui decipiat. Et quia quantum est ex parte sua irrirat matrimonij sacramentum: Ergo peccat mortaliter, sicut si alia sacramenta irritatet absque debita intentione suscipiens, vel ministrans. Sic Scot. *in 4. dist. 29. q. vni. §. Hic dicitur.* supplem. Gabr. el. *ibi. a. 2.*

1032 Lethale non est. Quia metu consensum extorquenti nulla iniuria irrogatur, cum nullum ius habeat. Nec sacramento hic enim non irritat**[122]** illud ficto illo consensu, sed irritum est iure Ecclesiastico; quamuis ille verè consentiret Ità Nauar. *sum. c. 28. addit. ad n. 51. c. 22.* Palac. *in 4. dist. 29. d. vni.* Manu. *to. 1. sum. cap. 231. n. 2.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 47. a. 3. diffic. 3.* Sanch. *l. 4. d. 16. n. 2.*

1033 Existimo solummodo venialiter delinquere ob leue mendacium. Quia metum passus non decipit inferentem, sed ipse inferens à se decipitur: nosse enim deberet, non valere matrimonium altero etiam vere consentiente.

DVBIVM CLXVI.

An qui coactus metu cadente in constantem virum, verè consentit in matrimonium delinquat lethaliter.

1034 DElinquit lethaliter si conscius sit, matrimonium esse Ecclesiastico iure irritum. Quia quantum est ex parte sua irritum reddit Sacramentum, quod ministrat, & suscipit. Ergò amittit sacrilegium mortale, sicut si absolueret quis non subditum, vel minimè dispositum. Sic aliqui Doctores, quos memorat Petr. de Ledes. *de matr. q. 47. a. 3.* qui sic destinguit. Aut sic contrahens intendit, matrimonium inire, quatenus est naturalis contractus, seclusa Sacramenti ratione: & tunc non peccat; aut intendit matrimonium quatenus est contractus & sacramentum: & tunc peccat mortaliter peccato sacrilegij. Quia hic scit, se minime transferre corporis dominium, & tamen signo externo, & verbis significat, se transferre: Ergò in regraui mentitur contra sacramenti veritatem.

1035 Minimè delinquit lethaliter vero consensu matrimonium graui extortum iniens, quamuis id irritum esse norit. Quia cum Christus Dominus non alterarit contractus matrimonij; naturam, sed eam illæsam manentem eleuarit, vt sit sacramentum: eo ipso, quod Ecclesia irritat contractum, manet irritum sacramentum, nec verba contrahentium sunt materia, & forma sacramenti: hoc enim habent quando ex illis contractus validus consurgit. Quandò igitur aliquis metu contrahit sacramentum matrimonij, nec ipse irritat, nec ad irritationem cooperatur: cum enim Ecclesia illum irritet contractum. illa verba non sunt materia ac forma validi contractus, & subinde nec sacramenti. Ità Sanch. *l. 4. d. 16. n. 6.* Scot. *in 4. dist. 29. q. vni. §. De secundo.* Couar. *4. decret. p. 2. c. 3. §. 4. num. 4.* Palac. *in 4. dist. 29. q. vni.* Henriq. *l. 11. c. 9. num. 6.* Nauar. *sum. Hisp. c. 28. addit. ad n. 51. c. 22.*

1036 Certè Petri de Ledesma distinctionem minimè me percepisse fateor; nam inter fideles non potest esse matrimonij contractus, quin sit sacramentum: vnde verè consentiens in matrimonium, in sacramentum consentit. Secundam itaque sententiam amplector adiiciens, nec veniale in hoc casu delictum cõmitti. Quia sic contrahẽs non mentitur: ea enim verba. Accipio te in vxorem, hunc sensum patiũtur: Quantum est ex parte mea, accipio te: & hoc verissimum est. cũ verum consensum habeat: & si est irritum matrimonium, non est ex parte sua, sed aliunde, nempe ex Ecclesiæ irritanti decreto.

DVBIVM CLXVII.

An metus Ieuis sufficiat, aliquandò ad irritandum matrimonium.

1037 QVamuis in foro Ecclesiæ externo matrimonium non irritetur ex metu non cadẽte in constantẽ virum, eo quod Ecclesia, quãdo metus est leuis, haud præsumit coactum, sed spontaneum fùisse consensum, at in conscientiæ foro aliquando ex metu leui irritatur, quando sciliect consensus non est spontaneus, sed illo metu extortus, ita vt nullo pacto contrahens illud matrimonium iniret, nisi eo metu perterritus. Quia ideo metus grauis matrimonium irritat, quod plenam consensus libertatem impediat in viro constanti: Ergo similiter irritabit

metus leùis, tantum libertatis auferens in viro, qui natura sua adeò constans non est. Tunc enim verificatur absolute ratio Pontificis *Cap. cum locum, de spons.* ibi: *Cum locum non habeat consensus, vbi metus vel coactio intercedit.* Sic Nauar. *sum. cap. 22. num. 51.* Veracr. *p. 1. spec. a. 8. concl. 7.* Manu. *to. 2. sum. c. 8. nu. 10.* Dicit esse probabile Ledes. *2. p. 4. quæs. 49. a. 1.* Henriq. *l. 11. c. 9. n. 3. & 4. liter. Y.*

1038 Metus leuis nunquam matrimonium irritat. Quia Cum hæc irritatio matrimonij sit ex Ecclesiæ statuto, quæ punit & afficit actum externum. subuenit patienti metum grauẽ, eo quod debuit, eligens ex duobus malis id, quod minus est, non autem subuenit, vbi metus est leuis; nam metum passus, leuiter ad rem tam grauem est motus. Sicut etiam ius ciuile iustissimè fauet patienti iniustum grauem metum, comtempto leui. *Reg. Vani timoris 145. ff. de reg. iur. libr. 7. tit. 33. part. 7.* Ità D. Tho. *in 4. dist. 29. quæs. vni. art. 3. quæstiunc 1.* D. Bonau. *ibi. quæs. num. 4.* Durand. *q. 2. num. 5. & 8.* Richard. *art. 1. qu. 1.* Palud. *q. 1. a. 3. concl. 2. n. 20.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. cap. 7.* Ledes. *2. citat.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 49. art. 2. dub. 1. post 6. concl.* Henriq *lib. 11. c. 9. num. 3.* Sanchez *lib. d. 17. n. 5.* & alij multi.

1039 Ego quidem priorem sententiam satis probabilem esse reor, & sustinentes, matrimonium metu contractum esse iure naturæ irritum, lògè maiorem probabilitatem habere profitebuntur. At qui solo iure Ecclesiastico irritum esse asserui, existimo secundam esse probabiliorem; quia solùm irritauit matrimonium metu viri constantis initum.

DVBIVM CLXVIII.

An matrimonium antea nullum ob metum, postea reualidetur, ob copulam similiter metu extortam.

1040 CErtum est, matrimouium ratione metus inualidum postea reualidari copula subsecuta absque coactione, vt deducitur ex *Cap. 2. de eo, qui duxit,* & ex *Cap. Insuper 4.* Quæsierim verò num etiam reualidetur ob copulam simili metu extortam? Reualidatur quidem.

[123] Quia metus, quo quis cogitur ad copulam, quando matrimonium præsupponitur nullum, quamuis grauis, non est cadens in constantem virum, cogitur enim ad peccandum, ad quod constans non cogitur. Sic Palud. *in 4. dist. 29. quæstion. 1. art. 4.* Barthol. à Ledes. *dub. 23. de matrimon.* Angl. *part. 1. de matrimon. quæstion. de consen. coacto. art. 1. diffic. 4.*

1041 Minimè reualidatur Quia copula graui metu extorta nequit esse sufficiens ad id, siuè copula post matrimonium factum quamuis nullum, sit signum externum exprimens consensum coniugalem: nam signum externum consensus ex merugtaui vtpote pars contractus; est nu lius valoris: siue non sit signum, sed tantum indicium matrimonij antea validè facti, vt existimo; nam copula extorta ex metu graui, seu ingentis incommodi non est prudens indicium matrimonij anteà validè facti: quamuis sit, quando non extorquetur ex magni incommodi metu. Ita Basil. *l. 4.* c. 17. Sanchez *l. 4. d. 18.* Coninch. *d. 28. dub. 4.* Hurtad. *d. 6. diffic. 6. nu. 21.*

1042 Cum his opinor, quia quamuis non sit viri constantis peccato consentire, adhuc ex metù magni incommodi: ipse tamen metus, quoad id cogitur, est cadens in constantem virum; nam ex se virum quantumuis constantem terret, ac concutit.

DVBIVM CLXIX.

An matrimonium metu contractum, si iuramento firmetur, redditur, validum.

1043 VAlidum redditur saltem in conscientiæ foro. Quia renunciatio electionis metu facta est inualida, & renunciatio legitimæ: atsi iutamento stabiliantur, validæ fiunt, vt de renunciatione electionis, constat ex *Cap. Ad aures, de iis, quæ vi:* & de renunciatione legitimæ patet ex *Cap. Quamuis pactum. de pactis in 6.* Ergo similiter quamuis matrimonium metu contractum sit inualidum, si accedat iuramentum, validum reddetur. Sic aliqui apud Richardum *in 4. dist. 29. a. 2. q. 3.* quod ipse probabile esse iudicat.

1044 Minimè efficitur ex iuramento validum. Quia *Cap. 2. de eo qui dixit in matrim.* expressè habetureum, qui post matrimonium metu contractum, & iuratum, aliam duxit permansurum cum secunda, priusque matrimonium fuisse inualidum. Et ratio est, quia matrimonium metu contractum irritum est liberi, ac spontanei consensus defectu. *Cap. Cum locum de sponsal.* at. iuramentum non supplet consensus substantialis defectum. Ita Sanch. *l. 4. d. 20. n. 12.* citans Abbatem, Neuo Syluest. Armil. Tabie. Palac. Angl. Pacia. & alios.

1045 Ego quidem tanquam certum existimo, huiusmodi matrimonium nullatenus effici ex iuramento validũm. Quia aut iuratur aliquid præteritum, & tunc iuramentum non posset officere validum matrimonium præteritum, quod ratione metus irritum erat: aut iuratur aliquid futurum & tunc non potest efficere matrimonium, sed ad summum sponsalia: aut iuratur aliquid præsens, vt quod consentit iurans in id matrimonium, & tunc est sola testificatio consensus præ sentis. qui ex metu est inualidus: Ergo nullo pacto potest iuramentum matrimonium huiusmodi confirmare.

DVBIVM CLXX.

An iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto, obliget. & non obliget: indigeatque relaxatione

1046 IVrameptum adiectum matrimonio metu graui extort, licet non validat contractum, tamen obligat, relaxationeque indiget: sicut iuramentũ soluendi vsuras, non confirmat contractum, obligat tamen donec relaxetur. Quia id iuramentum non est contra bonos mores, vt cõstat ex *Cap. Inter cætera 22. q. 4.* Ergo est seruandum. Hac enim ratione iuramentum soluendi vsuras seruandum esse docet Sanch. *l. 1. d. 32. n. 12.* Sic Anton. *Cap. 2. de his, quæ vi, & ibi* Abbas *n. 8.* Archidiac. *Cap. Inter cætera 22. q. 4.* Turrecr. *ibi.* Et id in foro consciẽtiæ esse consulendum docent Rosel. *v. Impedimenta. imped. 10. nu. 10.* & Syluest. *v Matrimonium 8. q. 11. dicto 8.*

1047 Huiusmodi iuramentum non obligat, nec relaxatione iridiget. Quia est contra bonos mores Et quia Ecclesia non tantum irritat matrimonium metu initum, sed etiam iuramentum tali accedens matrimonio. *Cap. 2. de eo qui duxit in matr.* vbi eum, qui contracto matrimonio, & iurato cum vna ob metum mortis aliam duxit, definitur, cum secundavalidè contraxisse, & libere permittendum cum ea permanere. Si tamen Ecclesia sentiret, velletque

eiusmodi iuramenta obligare; adiungeret, pro fractione iuramenti imponendam esse aliquam pœnitentiam, vt gessit *Cap. sicut de sponsal.* vbi definit textus priora sponsalia iuramento stabilita dirimi per matrimonium, & subdit: Imposita ei pœnitentia competenti, quia priorem fidem irritam fecit. Ita Abul. *ad capit. 5. Matrimon. quæstion. 306.* Sotus *in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3.* Henriq. *lib. 11. cap. 9. num. 6.* Petr. de Ledes. *quæs. 47. art. 3. circà 3. argum. dub. 2.* Arag. *22. quæstion. 89. art. 7. concl. 4.* Barth. à Ledes. *de matrimon. dub. 23. post 3. concl.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. cap. 40.* Manu. *tom. 1. sum. capit. 231. nu. 4. & cap. 244. n. 4.* Vega. *l. 2. sum. casu 514.* Sanch. *l. 4. d. 20. n. 15.*

1048 Ego igitur horum hærens vestigiis, sic absolco quæstionem. Si iuramentum apponatur matrimonio contracto per verba de præsenti, vt Duco, te & iuro, me ducere, sicut matrimonium esse omninò nullum, ita etiam & iuramentum: vndè nulla indiget relaxatione. Quia tale iuramentum est assertorium, ex quo nulla consurgit in futurum obligatio, sed statim est verum, aut falsum, & ideo in illo non habet locum relaxatio. Si verò iuramentum adiiciatur matrimonio coacto per verba de futuro, si sit iuramentum de non contraueniendo illi matrimonio, absque nouo consensu & ratificatione illius non obligat, nec relaxatione indiget. Quia est contra bonos mores & culpa lethalis vti matrimonio nullo, quale est illud metu initium, nec conualescere potest absq; nouo consensu. Denique si iuramentum sit de**[124]** futuro, nimirum de non contraueniendo, sed de rato habendo illo matrimonio nouo consensu libero: tunc perindé est, ac iurare, se denuo contracturum matrimonium, siue sponsalia iurare, cuius resolutio ad proximum Dubium pertinet.

DVBIVM CLXXI.

An sponsalibus metu graui contractis iuramentum accedat: Obliget donec relaxetur?

1049 IVramentum id obligat, indiget que relaxatione, sicut iuramentum soluendi vsuras. Quia id iuramẽtum non vergit in salutis æternæ dispendium, potes enim absque omni culpa seruari, maximè cum ad redimendum propriam vitam. licitum sit, obligare se ad contrahendum: Ergo obligat iuxta regulam traditam *Cap. Cum contingat, de iureiur. & Cap. Quamuis pactum, de pactis in 6.* Sic Syluest. *verb. sponsalia, quæs. 6.* Fortuni. *de vli. fine illat. 21. nu. 413. & 483.* Tanquam probabile defendunt Richard. *in 4. dist. 29. a. 1. q. 2.* Palud. *q. 1. a. 5.* Tenet Bonau. *3. p.d. 39. a. 3. q. 2.* Sotus *l. 8. de iust. q. 1. a. 7.* Henriq. *l. 11. c. 9. n. 6.* Palac. *in 4. dist. 29. vni.* Petr. de Ledes. *q. 47. a. 3. dub. 3.* & alij.

1050 Id iuramentum non obligat, & ideo relaxatione non indiget. Quia dum contractus aliquis ob publicam vtilitatem prohibetur, si iuramento stabiliatut, nullam parit obligationem, nec relaxatione indiget, vt doctissimè probat Sancius *lib. 1. d. 32. num. 9.* sed sponsalia coacta, quæ sunt initium matrimonij, prohibentur ob publicam vtilitatem, sicut & ipsum matrimonium coactum: oriuntur enim indè seditiones inter coniuges & in Republica, malè prolis educationi consulitur: Ergo iuramentum illis accedens minimè obligat. Ità Richar. & Palud. pro parte prima *citati,* quamuis Problematicè vtramque defendant, magis in hãc videntur inclinare, cum eam vltimo in loco constituant. Caiet. licet subdubitans. *verb. Periurium c. 2. de periur. promissor.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. cap. 18. §. 1.* Almain. *in 4. dist.*

29. Sotus *ibi. q. 1. a. 3.* Manu. *tom. 1. sum. c. 231. concl. 4. n. 4. & cap. 244. concl. 4. numer. 4.* Vega *lib. 2. sum. casu 514.* Sanch. *l. 4. d. 21. n. 3.*

1051 Primam sententiam valdè prpbabilem esse reor, præfero autem secundam. Quia *Cap. Ex literis, de sponsal. impub.* per quod irrita sunt sponsalia metu cotracta expresse de sposalibus uratis loquitur, ibi: *Ex literis tuæ fraternitatis accepimus, quod puella quædam anno duodecimo iurata fuit, & desponsata cuidam puero.* Monuerim, quando metu leui contracta sunt sponsalia & iuramento stabilita, quamuis valida sint, vt secluso iuramento valida erant, minimè iuramentum id talem in foro conscientiæ contractum confirmare; quare potest contrahens illis contrauenire obtenta ab Episcopo absolutione iuramenti.

DVBIVM CLXXII.

An pœna anathematis imposita à Tridentino Dominis temporalibus, ac Magistratibus qui suos subditos, vel quoscumque alios ad matrimonia cogunt, sit excommunicatio maiori:

1052 CErtum est, Ecclesiasticum. Principem posse cogere Baptizatos sibi spiritualiter subditos: & Principem sæcularẽ non baptizatos sibi subditos temporaliter, ad ineundum matrimonium, quando id exigit bonum commune, aut alia causa, ob quam ipsi subditi contrahere teneantur. Porrò Domini temporales, & Magistratus, qui suos subditos, vel quoscumque alios ad matrimonium cogunt iniustè siue directè, siue indirectè, à Tridentino *ses. 24. cap. 9.* anathematis pœna puniuntur. Quæsierim igitur, num hæc anathematis pœna sit pœna excommunicationis maioris?

1053 Non est excommunicationis maioris pœna, sed solemnis maledictionis. Quia verbũ. *Anathema* talem maledictionem videtur significare. Et quia idem Tridentinumin eadem *ses. c. 6.* vbi voluit raptorem excommunicationis pœna puniri, id expressit, dicens sit, ipso iure excommunicatus. Sic Veracr. *in append. ad Specul. p. 1. a. 9.*

1054 Est quidem excommunicationis maioris pœna. Quia ipso in iure nomine Anathematis excõmunicatio maior significatur, vt constat ex *c. Debent 11. q. 3. & ex c. fin. 30. q. 4.* Et quia in pręfato Tridentini decreto dicitur, *sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant:* maledictio autem solemnis nequit ipso facto incurri, quia ferenda est ab Ecclesia. Ita Sanch. *libr. 4. d. 22.* Coninch, & Henriq. quos sequitur Hurtad. *d. 6. diffic. 7.* & alij.

1055 Existimo anathema non significare maledictionem solemnem, sed excommunicationem maiorem, & ad summum eam, cui, quando fer tur ab homine, additur solemnis maledictio. Quod verò Tridẽdtinum *c. 6.* excõmunicationis nomine raptorem excommunicet, non cõuincit, id etiam anathematis nomine non fieri.

DVBIVM CLXXIII.

An parentes, qui coactione iniusta & graui filium ad matrimonium compellunt, incurrant illam anathematis, seu excommunicationis, ma. ioris pœnam?

1056 SCio, parentes posse cogere filios ad matrimoniu, quando filij aliàs promissione, aut aliundè tenentur, quamuis coactione valdè moderata, vt decet patrẽ; quãdo verò alias non tenẽtur & nolunt statu matrimonij eligere, sed meliorẽ, vt cœlibatus, vel Religionis, non posse à parẽtibus adhuc paterna increpatione ad matrimoniũ cogi. Quia contra rationem est, filius, qui sui iuris est, ad statum eligendum, & volt meliorem eligere, cogi adhuc leuiter ad statum minus perfectum. Igitur quæstioni do, an parentes, qui coactione graui & iniusta sufficienti ad mortale, compellunt filium ad matrimonium,**[125]** illam anathematis seu excommunicationis maioris pœnam incurrant à Tridentino *ses. 24. c. 9.* latam.

1057 Prorsus incurrunt. QuiaTridentinum generaliter loquitur dicens: *Præcipit Sancta Synodus omnibus cuiuscumque gradas, dignitatis, ac conditions existant, sub anathematis pœna. & c.* Sic Ludou. Lop. *p. 1. Instruct. c. 44.* Albornoz *l. 4. de arte contract. tit. 1.*

1058 Minimè incurrunt. Quia Tridentinum tantum loquitur de Dominis temporalibus, & Magistratibus habentibus iurisdictionem in foro exteriori sæculari, vt constat ex prioribus verbis, in quibus tantum de hisce loquitur: & ex particula, *Quare* immediatè antecedente ad decretum, in quo id præcipitur, quæ est causalis præcedentium: & ex posterioribus verbis, nempè *Ne subditos suos cogant:* ac proinde illæ particulæ, *Omnibus cuiuscumque gradus, &c.* tantum appellant supra antea memoratos Magistratus, ac Dominos. Ità Coninch *d. 28. dub. 5.* Henriq. *l. 1. c. 6.* Sanch. *l. 11. d. 22.* & alij apud ipsum.

1059 Hoc verius esse reor, indeque colligo, Parochum eam excommunicationem non incurrere; quia iurisdictione in externo foro non fruitur, saltem sæculari: neque Episcopum, qui dominus temporalis non sit; quia non habet iurisdictionem in foro externo sæculari: imò neque Imperatorein, neque Regem, licet præfata iurisdictione potiantur; quia hi exprimi debent, Vt exprimuntur *ses. 22. cap. 11.* & in Bulla Cœnæ Domini.

DVBIVM CLXXIV.

An filius teneatur, inire matrimonium, quod pater promisit, aut præcipit.

1060 CErtũ mihi, parentum consensum non sufficere ad matrimonij filij valorem, vt definitur in *can. sufficit 27. qu. 2.* & in *can. Vbi non est 30. q. 2.* de quo lege Bellarmi. *lib. 1. de Matr. c. 19. & 20.* Requiro tamen, num filius teneatur ad ineundum matrimonium, quod pater promisit, vel præcipit: & quastio procedit ex suppositione, quod filius statum meliorem non eligat, quia vt patet; & ex suppositione, quod matrimonium à patre promissum, aut præceptum, non sit filio indignum; quia si ei indignum sit, non potest à patre ad illud obligari.

[1061] Filius tenetur matrimonium contrahere, quod parentes promisere, & fieri volunt. Quia deducitur ex *Cap. 1. de desponsat. impub.* vbi dicitur: *Postquam filius ad perfectam atatem peruenerit, omninò debet, hoc implere.* ibi autem sermo est de sponsione contrahendi matrimonium fact à patre pro filio. Et quia parentibus incumbit liberis has, vel illas nuptias procurare: Ergò liberi parentibus quoad hoc tenentur obedire. Sic Nauar. *sum. c. 14. numer. 15.* Rebel. *qu. 14. sect. 2.* Bellarm. *lib. 1. de matrin. cap. 19.*

[1062] Non tenetur filius, inire coniugium, quod parentes promisere, aut volunt. Quia matrimo nium est quasi quædam perpetua seruitus: Ergo quilibet est liber & sui iuris, & à cuiuscumque alterius voluntate independens, ad illud contrahendum, vel non contrahendum; durum enim esset, homines pro mera aliorum voluntate, quamuis parentum, contra propriam, ad perpetuam quasi seruitutem adigi. Ità Sanchez *libr. 4. d. 23.* Coninch. *d. 28. dub. 5.* Hurtad. *d. 6. diffic. 9. numer. 35.* Richar. *in 4. dist. 29. art. 1. q. 4.*

[1063] Ego existimo, hon tantum filium esse liberum, & independentem à parentum voluntate ad contrahendum, & non contrahendum: sed ex suppositione etiam quod eligat statum coniugalẽ esse liberum ad hoc aut illud coniugium ineundum. Quia adhuc ex suppositione, quod quis velit contrahere, & fieri quasi seruus, durum est, & contra rationem, pro sola voluntate parentum adigi ad hanc, aut illam quasi perpetuam seruitutem. Annon coniugium exigit indissolubilem vitæ societatem mutuo amore conglutinatam? Ergò ab eius natura alienum videtur, aliquem aliena voluntate obligari ad hoc, aut illud coniugium, præsertim cum raro amemus ea, in quæ aliorum adigimur imperio

DVBIVM CLXXV.

An Filij possint, licitè, hoc, aut illud coniugium, inuitis parentibus, inire.

[1064] CErtum est ad valorem matrimonij filiorum non esse necessarium parentum consensum, sed absque eo, imò contra cam posse validè fieri. *Cap cum virum, 12. de Regular.* & Trid *ses. 24. c. 1.* Lege Bellarm. *l. 1. de matr. c. 19.* Quæsierim viro, num id filij possint licitè præstare?

[1065] Filius non potest licitè, parentibus inuitis matrimonium contrahere. Quia id videtur contrà pietatẽ, ac reuerentiam parẽtibus debitam, cuius signũ est, quod parentes communiter grauissimè offenduntur. Sic Sotus *in 4. dist. 28. q. 1. a. 1.* Rebel. *q. 14. sect. 1.* Bellarm *citat.*

[1066] Filius id licitè potest. Quia quilibet adhuc ex suppositione quod velit contrahere, liber est quoad statum matrimonialem: durissimum enim esset quoad illud ob eius perpetuitatem & onera ab alterius pendere voluntate, quamuis patris: Ergo filius libere, ac licitè potest, non solum non inire matrimdnium, quod pater vult, quod Dubio proximo dixit: sed etiã inire quod sibi placuerit. Ità Sanchez *libr. 4. d. 23.* Coninch *28. dub. 5.* Vasq. *d. 4. n. 24.* Hurtad. *6. piffic. 10.*

[1067] Idem assero, credens filium sic contrahendo, nullam in parentes impietatem, aut irreuerentiam irrogare. Fateor, aliquando, cum matrimonium fit contra eorum voluntatem, offendi non leuiter: sed non offenduntur tanquam iniuriati contra debitum pieratis, sed contra debitum honestatis, seu decentiæ: decens enim est filium patris voluntati conformari. Attamen quamuis non sit contrà reuere, tiam parentibus debitam filiis, illis inuitis, hoc,

aut illud matrimonia contrahere, eis tamen in consultis, seu non certioribus fa-**[126]**ctis contrahere coniugium crediderim esse grauem irreuerentiæ defectum, & mortale piaculum: nisi quando filij timerent, parentes iniustè matrimonium impedituros: aut quando adest alia rationabilis causa occultandi parentibus matrimonij ineundi consilium.

DVBIVM CLXXVI.

An filia inuitis parentibus nubens, attento iure Cas areo possit & non possit ab eis exhæredari, si indigno nubat.

1068 POtest quidem, si nubat indigno. Quia *Auth. Vt cum, de appellat. cognosc. §. Aliud quoque, vers. causas,* vnaex causis, ob quam filius exhæredari potest, numeratur, si grauem, & inhonestã iniuriam patri intulerit: at talis est hæc, inducit enim odium capitale teste Baldo, *l. Omnem.* Ergo poterit exhæredari. Sic Goffred. *sum. tit. de despons. impub. n. 13.* Bald. *l. si pater, C. de despons. & l. Neque filium, C. de nuptiis.* Anchar. *c. 1. de desp. impub. & c. vni. eodem tit. in 6.* Francus *ibi. §. Porro n. 1. & 2.* Ioan. Lup. *c. Per vestras de donat. iner vir. & vxor. notab. 3. §. 5. n. 1.* Meniha. *de succes. creat. p. 1. l. 1. §. 10. n. 623.* addens, id verum esse, licet digno nupserit.

1069 Minimè potest ob hoc exhæredari. Quia *Auth. vt cum,* dicitur, exhæredari posse filiam, *si alicui ex prædictis parentibus volentibus suæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem, & secundum, vires substantiæ suæ, pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxurio sam vitam elegerit: si vero vsque ad viginti quinque annorum ætatem peruenerit filia,* & *parentes distulerint eam marito copulare, & forsitam ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare, aut sine consensu parentum marito se (libero tamen) coniungere: hoc ad ingratitudinem filiæ nolumus imputati.* Quod Autgenticum explicans *lib. 5. tit. 7. part. 6.* sic ait: *Otro si quando el padre quisiesse casar su fija, y la dotasse, segun la riqueza que el ouiesse, è segun que perteneciesse a ella, e a aquel, con quien la queria casar, è despues de estæ ficiere vida de mala muger en puteria, podria el padre desheredarla per tal razon. Pero si el padre alongasse el casamienio de su fija de manera que ella pasasse de eda de venticinco años, si despues de esto ficiesse ella ierro enemiga de su cuerpo, ose casasse contra la voluntad de su padre, non podria el desheredarla por tal razon* Ergò desideratur, vt filia inuitis parentibus nubens, simul vitam luxurioram eligat. Ità Palud. *in 4. dist. 28. q. 2. nu. 33.* Sotus *dist. 29. q. 1. a. 4. ad 4.* Henriq. *l. 11. c. 6. n. 3.* P. Moli. *tom. 1. iust. & iure tract. 2. d. 176.* Sanchez *l. 4. d. 24. nu. 3.* citans ex Iurisperitis Hostiens. Andre. Anton. Cardinal. & alios.

1070 His hæreo in ferens, tres conditiones desiderari, vt filia inuitis parentibus nubens, exhæredari possit. Prima est, vt parentes velint eam matrimonio collocare, & dotem iuxtà vires suæ substantiæ tradere. Secunda vt filia illi matrimonio repugnet, ac simul vitam luxuriosam eligat. Tertia, vt sit minori vigintiquinque annis. Monuerim non suffic ere, si semel ut iterum filia furtim sui corporis copiam faciat: sed necessum esse, apud lupanar impudicam gerere consuetudinem, vt possit exhæredari.

DVBIVM CLXXII.

An attento iure Regio Castellæ, possit filia, inuitis parentibus, nubens exhæredari.

1071 POtest planè, licet vigesimum quintum annum excesserit. Quia *l. 49. Tauri, quæ hodie est l. 1. t.t.l. 5. recop.* dicitur, posse exhæredari filiam, matrimonium, quod Ecclesia iudicat clãdestinum, contrahentem. Dicunt enim Perez, & Spino citandi, appellari ibi clandestinum quoad hanc pœnam, quod sinè patris consensu contrahitur. Et quia *l. 2. de los casamientas l. 3. fori.* dicitur, posse exhæredari filium nubentem absque parentum consensu vel fratrum sub quorum potestate manent, parentibus, defunctis. Vbi Suar. *n. 4.* ait, licet leges fori non plus valeant, quam vsu receptæ sint, & illas alleganti incumbat vsum probare: secus esse in hac lege, quia est per pragmaticam quandam Ioannis II. approbata. Sic Sotus *in 4. dist. 29. q. 1. art. 4. ad 4.* Perez *l. 4. ordinat. tit. 1. l. 1. §. Clandestinum.* Spino *specul. testam. Glos. 20. num. 66.* limitans *n. 67. nisi execedat viginti quinque annos,* contra Sotum.

1072 Minimè potest. Quia leges citatæ id non probant. Non *lex 49. Tauri,* nam loquitur de matrimonio clandestino, quale non reputatur eo quod desit patris consensus. Non lex fori, quia non est vsu recepta: quod ad eius obligationem desiderabatur. Nec pragmatica illa Ioannis II. habetur in noua recopilatione, cum tamen in pragmatica quadam nouæ recopilationis initio posita statuatur, nullas leges Regni obligare præter inibi insertas, ac partitarum leges. Ità Sanch. *l. 4. d. 24. n. 15.* Gutier. *l. 2. practic. q. 1. n. 28. Azeued. l. 5. recopil tit. 1. & l. 2. n. 6. Gratian. reg. 199. n. 23.* Segura *direct. ludic. 2. p. 15. n. 36.*

1073 Scio Validius vrgeri posse oppositæ sententiæ probabilitatem per *legem 10. tit. 1. p. 4.* ibi: *Pero si aquel, con quien el padre quiere casar alguna dellas, fuesse tal, que conuiniesse, eque seria assaz bien casada con el, maguer que la non puede apretar, que cumplalo que el auia prometido, puedela desheredar. & c. E esto se entiende, si despues de esto, se casasse ella con otro contra voluntad de su padre, o si ficiesse maldad de cuepro.* Dixerim tamen hanc legem esse correctam per *legem 5. tit. 7. p. 6. iuncta. l. 8.* vbi habetur, ob nullas alias causas, posse filiam exhæredari, quam illis legibus expressas. inquibus hæc minimè continetur.

DVBIVM CLXXVIII.

An pater teneatur, detare filiam viginti quinque annis maiorem ipso inuito nubentem.

1074 TEnetur, si filia promisit dotem: secus si non promisit. Quia sibi debet imputare vir, quod de dotis promissione deses non egerit. Sic Bartol *l. Obligamur, fine ff. de actio. & oblig*[127] Abbas *c. 1. de despons. impub. n. 6.* Præposit. *ibi. n. 3.* Montalu. *lib. 10. titul. 1. p. 4.* Syluest. *ver. Dos, qu. 4. & ibi* Tabie. *qu. 3. num. 4.*

1075 Tenetur quamuis filia non promiserit dotem, iudignóque nupserit. Quia filiæ ex consensu patris nubenti absque dotis promissione tenetur pater dotem constituete: sed filiæ maiori vigintiquinque annis non est culpæ tribuendum, sine patris consensu nupsisse, cum pater fuerit in mora, *Authent. sed si post Cod. de inoffic. test ament. & lib. 5. titul. 7. part. 6.* Ergo non

est, cur dotè debeat priuari Ità Menoch. *de præsumpt. præsump. 189. num. 58.* & indistincte quando maior nupsit indigno, tenet Francus *cap. vni. §. Porrò, num. 1. & 2. de despons. impub. in 6.* Bacza *de non melior filiab. cap. 18. n. 2.* Ripa. *lib. 1. num. 57. ff. solut. matrim.* Sanch. *lib. 4. d. 26. num. 11.*

1076 Longè veriorem hanc partem existimo. Ripámque, & Baëzam clarè locutos, etiam quando nulla dotis promissio præcessit. Quia statim in minore vigintiquinque annis, ea distinctione vtuntur, an promiserit, nec ne: asserentes vtique debere à patre dotati, si ipsa promiserit dotem, secus, si non promiserit.

DVBIVM CLXXIX.

An teneatur pater dotare filiam vigintiquinque annis, ipso inuito, nubentem indigno.

1077 CErtum mihi, si minor nupsit sine consensu patris digno, teneri patrem eam dotare. Quia pater tenebatur eam tradere marito, dote tradita: cum autem ipsa digno nupsit, rem, ad quam tenebatur pater, vtiliter gessit: sicut si emeret aliquid sibi necessarium, ad quod emendum teneretur pater, licet sine patris consensu emerit filia, pater soluere tenebitur. Quæstio igitur est, nùm pater filiam dotare teneatur, si nubat indigno?

1078 Dotare tenetur, licet contra eius voluntatem indigno nupserit. Quia cum dos loco alimentorum successerit, imò fauorabilior sit, quam alimenta: sicut nequit pater, hanc filiam alimentis priuare, ita à fortiori nequit priuare dote. Sic Ioan. Lupus *cap. Per vestras, de donat. inter virum, & vxorem, notab. 3. cap. 10. & §. 13. num. 1. & §. 15. num. 1. & toto §. 16.* & inspecto iuris rigore, dicit esse veram Moli. *lib. 2. de primogen. cap. 16. num. 8.* explicans, licet dotem non promiserit, nupserítque indigno. Fatetur tamen, minorem dotem esse dandam, attenta minori viri qualitate. Imola dicit hanc sententiam forte esse veram *cap. Accedens. num. 8. de procurat.* Iason. *Authent. Sed si post. fine, Codic. de inofficios. testament.* docet, posse teneri.

1079 Si indigno nupsit, dotare non tenetur. Quia non videtur æquum compellere parentes, ad dotandam filiam, quæ turpi matrimonio totum familæ decus deturpauit. Ità Gloss. *ad cap. de raptor. fine, 36. quæst. 1.* Archidiac. *ibi.* Ioan. Andr. *cap. Accedens, fine, de procur at.* Anton. *ibi. n. 16.* Practica Forens. *tit. de dote, §. 22.* Francus *Cap vni. §. Porrò n. 1. & 2. de sponsat. impub. in 6.* Ripa *num. 59.* Couar. *num. 7.*

1080 Ego quidem assero, si minor absque patris consensu, & dotis promissione digno nupsit, teneri patrem eam dotare. Quia rem, ad quam tenebatur pater vtiliter gessit, licet in modo nubendi deliquerit. Si autem filia indignum maritum elegit, sed ita diues esset, vt alimentis sufficientibus potiretur, non teneri patrem filiam dotare. Atsi alimentis carerent, teneri patrem eam dotare in modica quantitate ad vitæ necessaria: & hoc ob æquitatem naturalem, nè fame depereant. Addiderim, patrem teneri alimenta præstare filio absque eius consensu ducenti vxorem, si aliundè non habeat: & non tantùm filio paupeti, sed etiam eius vxori, *l. si quis à liberis, 5. §. si vel parens, ver. Non tantùm, ff. de liber. agnosc.* Quæsieris, quale matrimonium dicatur indignum, vt filij illud ineuntes dote, & alimentis non necessariis ad vitam priuari possint? Porrò is coniux dicitur indignus, cui alter matrimonio colligari absque

dedecore iuxta Ciuitatis mores nequit. Indignus etiam iudicatur ex bonis animi, vt si coniux malis sit moribus imbutus, verbi gratiâ, meretrix erit indigna coniux: & vir, qui lenonis obit officium. Assolet indignus etiam coniux vocitari ex bonorum fortunæ defectu, nisi aliundè excessus hic in diuitiis, aliter compensetur, verbi gratiâ, si pauperior, nobilitate excedat. Didici ex Sanchez *lib. 4. d. 26. num. 22. 23. & 24.*

CAPVT XVII.

Circà Consensum Conditionatum.

DVBIVM CLXXX.

An hæc conditio, si Deus voluerit, *sit generalis, ita vt reddat, contractum matrimonij conditionalem.*

1081 SVppono, matrimonio aliquid posse adiici per modum conditions, cum scilicet adiicitur suspendens contractum, sub cuius existentia, & non aliter velis contractum celebrari. Nam de natura conditionis est, suspendere, & facere, vt actus possit se habere ad esse, & ad non esse, *libr. 1. titul. 4. & l. si ita, ff. de verborum obligation.* Verùm quædam sunt conditiones generales, ità appellatæ, quia tacitè cuilibet contractui insunt, quamuis non exprimantur: vt *si vixerimus.* Aliæ sunt speciales, quarum quædam intrinsecæ, quæ matrimonio ex necessitate insunt, nam sine eis constare nequit: vt *si non es consanguinea, si non es monialis contrahо tecum.* Aliæ sunt extrinsecæ: & rursus harum quædam sunt necessario euenturæ, vt *Contrahо tecum, si sol orietur.* Aliæ omninò impossibiles, vt *si cœlum digito tetigeris.* Alię contingentes, & possi-**[128]**biles: & rursus harum aliæ sunt honestæ aliæ turpes, aliæ indifferentes, seu omninò impertinentes. Et tandem ex turpibus quædam sunt contra substantiam, & bona matrimonij, vt *Contrahо tecum, si generationem prolis euites,* vel *Donec pulchriorem inueniam.* Aliæ sunt turpes non contrà substantiam, ac bona matrimonij, vt *Contrahо tecum, si mecum concubueris.* Equidem si de conscientiæ foro agatur, standum est intentioni contrahentis sub conditione, qualiscùmque illa sit: hoc est, quamuis Ecclesia iudicet esse matrimonium, quando conditio est necessaria, turpis, aut impossibilis: præsumit enim, minimè defuisse consensum huiusmodi conditionibus adiectis: cæterùm in foro conscientiæ, si contrahens noluit matrimonium inire, nisi eueniente conditione, non erit matrimonium antè illius euentum: etsi nunquam euenire possit, quia impossibilis est, nunquam matrimonium erit. Quia matrimonium absque consensu nullatenus esse potest. Certum denique est, matrimonium admittere conditiones generales, quæ in omni contractu intelliguntur, tacitéque insunt, vt *si vixerimus, si tu quoque consenseris.* Quia hæ conditiones non magis suspendunt contractum, quam si non exprimantur. Siue enim exprimantur, siuè taceantur: prior consensus est inefficax, donec alter vita fruens coniux accepter verbis, aut nutibus consensum proferens. His ex communi omnium Doctorum consensu suppositis, quæsierim, an hæc conditio, *si Deus voluerit, si Deo placuerit,* sit generalis. ita vt non suspendat, nec reddat contractum conditionalem?

[1082] Conditio hæc reddit contractum conditionalem, eúmque suspendit. Quia sunt sponsalia conditionata ea quæ contrahuntur sub hac cõditione, *si Deo, & Ecclesiæ placuerit:* atque ita reperto impedimento ob quæ ea sponsalia sunt nulla, non oritur publicæ honestatis iustitia, eo quod non pure sint contracta. Sic Gloss. *cap. vni fine de sponsal. in 6.* Ioan. Monacha. *ibi. nu. 3.* Hostiens. *cap. Ad audientiam, de sponsal.* Abbas *cap. significasti, de elect. fine.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. imped. 3. ad 1.*

[1083] Conditio hæc non reddit contractum conditionalem, neque ilium suspendit. Quia huiusmodi conditio, *si Deo placuerit,* tacitè inest. Ità Gloss. *per illum textum. cap. Beatus, verb. Diuina 21. quæst-2.* Archidi. *c. vni. de sponsal. in 6.* Alexand. de Neuo *c. Ad audientiam, & desponsal. num. 15.* Sotus *in 4. dist 29. quæst 2. articul. 1.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 19. §. 5.* Petr. de Soto *lect. 3. de matrim. §. Quarto denique.* Barttth. à Ledes. *dub. 25. de matrim.* Henriq. *lib. 11. c. 12. num. 2.*

[1084] Ego distinxerim: Si contrahentes sub hac conditione, *si Deus voluerit,* aut *Deo placuerit,* intelligant de voluntate beneplaciti, qua Deus omnia, quæ fiunt, aut vult, aut permittit: tunc est conditio generalis, & in omni contractu intelligitur, quare non suspendit consensum: si verò intelligant de voluntate diuina approbante, quasi sentiant, *si hic contractus Deo non displiceat, sed sit iuxtà eius beneplacitum:* tunc non est conditio generalis, & ità suspendet. Quia multa sunt contrà Dei beneplacitum, vndè suspendet consensum, donec Deo placere consticerit.

DVBIVM CLXXI.

An conditio extrinseca necessariò euentura adiecta matrimonio, vt Contrabo tecum, si cras sol orietur, reddat illud conditionale; suspendátque consensum.

[1085] REddit conditionale matrimonium, illúdque suspendit, donec conditio impleatur. Quia quamuis stipulatio sub conditione omninò exitura non sit conditionalis, at non est perfecta vsque ad diei aduentum, *l. Hæres meus, 78. in principio, ff. de condit. & demonsirat.* ibi: *Hæres meus, cum morietur Titius centum ei dato: purum legatum est. Quia non conditione, sed mora suspenditur: non potest enim conditio non existere.* Sic Gloss. *cap. Per tuas, de condit. appos. verb. Præsumendum.* Ioan. Andre. *ibi. num. 7.* Anton. *fine,* Anchar. *fine.* Speculat. *titul. de condit. appos. in princip. numer. 8.* Angel. *verb. Matrimonium 5. imped. 3.* Et rem hanc esse dubiam Rosella *verb. Matrimonium, 5. num. 1.* profitetur.

[1086] Minimè reddit conditionale matrimonium, nec illud suspendit: vndè matrimonium initum sub eiusmodi necessaria conditione, est absolutum, & validum, & conditio ilia perindè est, acsi appolita non fuisset. Quia cum iam conditio ilia futura, sit præsens, & determinata in sua causa naturali, ita vt impossibile sit oppositum esse, censetur iam impleta. Ità Sanch. *lib. 5. d. 2. num. 2. ex* D. Thom *in 4. dist. 28. quæst. vni. art. 3. quæstiunc. 3.* D. Bonauent. *ibi. quæstion. 3. num. 13.* Durand. *quæstion. 2. num. 5.* Paludan. *dist. 29. quæstion. 2. art. 5. conclus. 8. num. 30.* Henriqu. *lib. 11. cap. 12. num. 4.* Barthol. à Ledes. *de matr. dub. 25. concl 1.* Petr. de Ledes. *quæst. 47. artic 5. dub. 2.*

1087

Hanc resolutionem veram esse putarim, si contrahentes existimabant, conditionem necessariam esse: nam si credebant, esse contingentem, suspenderet planè vsque in conditionis euentum. Quia in contrahentium intentione conditio contingens erat, ac proindè effectum conditionis contingentis sortiri debet: cum matimonium conditionale ex contrahentium consensu pendeat. Imò si conditio necessaria, sit respectu nostri incerta, suspendit. vt *Desponsabo te, si luna eclipsetur tali die,* non erunt statim sponsalia, sed aduenienti conditione. Prætereà intelligenda est resolutio, quando conditio necessaria habet diem certum: vt *Contrahо tecum, si cras sol oriatur:* tunc enim conditio non suspendit, sed statim est matrimonium: secus si habeat diem incertum: vt *Contrahо tecum, si Titius morietur.* Suspenditur enim matrimonium vsque ad Titij obitum.

[129] DVBIVM CLXXXII.

An conditio impossibilis adiecta matrimonio, vt Contrahо tecum, si digito cœlum tetigeris, ipsum vitiet?

1088 MInime vitiat. Quia *cap fin. de condit. apposit.* id manifeste præscribit. *Aliæ* (inquit) *conditiones appositæ in matrimonio, si turtes, aut impossibiles fuerint, debent propter fauorem eius pro non adiectis haberi.* Ex quo textu constat, matrimonium contractum sub conditione impossibili, vt *Contrahо tecum, si digito cœlum tetigeris,* esse statim validum, reiecta conditione. Sic omnes ferè Iuris Pontificij Doctores.

1089 Vitiat omninò, minimèque matrimonium stabit. Quia Ecclesia nunquam præsumit aliqui sine iusta causa, alias esset temeraria, ac iniusta præsumptio: sed quando conditio impossibilis apponitur, nulla est coniectura consensus, sed potius dissensus, vt constat ex communi dicendi vsu, dum enim petita negare volumus, dicere solemus: *Dabo tibi. si cœlum digito tetigeris.* Ergo nulla est ratio, ob quam Ecclesia præsumat consensum, sed potius dissensum, & ideò nullum erit matrimonium. Et qui reliqui contractusiniti sub conditione impossibili, non valent, *l. Impossibilis 7. ff. de verborum obligation. & l. Non solùm 30. ff. de action. & obligation. & lib. 3. titul. 4. part. 6.* sed matrimonium maiorem libertatem consensus desiderat, quam cæteri contractus, vt constat, cùm cæteros metus non irritet, nec ab iis excludatur pœna: quod omninò diuersum est in matrimonio. Ergò à fortiori non valebit matrimonium, simili conditione adiecta. His & aliis, quæ vehementissimè vrgent contra præfati *Cap. finalis,* decisionem adeò dubia ea decisio redditur, vt subtilissimus Durand. 3. *dist 39. quæst. 4. num. 9.* fateatur, se minimè percipere, vndè Ecclesia in eo matrimonio præsumat consensum: & ideò hoc doctioribus iudicandum reliquit. Alij vero diuersos intellectus excogitarunt, quos dissertè refert P. Sanchez *libro 5. dist. 3. à numero 2.* & reiicit.

1090 Ego autem primæ sententiæ adhærens, vt textum illum aptius tueri valeam, tria suppono. Primum, conditionem impossibilem reputatam possibilem à matrimonio non reiici, sed suum sortiri effectum foro in vtròque: vndè *Cap. finale* intelligitur, quando sciebant contrahentes, conditionem esse impossibilem. Secundùm, vt conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, vltrà cognitionem impossibilitatis conditionis, exigi etiam, vt contrahentes conscij

sint constitutionis dicti *Cap. finalis,* statuentis eam conditionem haberi pro non adiecta, & censeri purum matrimonium. Tertium, conditionem impossibilem haberi pro non adiecta, quando dubia est contrahentium intentio, an animo consentiendi, vel potius irridendi, eam conditionem apposuerint: tunc enim fauore matrimonij præfertur pars ipsius conseruatrix, & præsumit Ecclesia, ea verba accipi in sensu absoluto, perindè ac si conditio non fuisset apposita: ita vt conditio nil penitus operetur: in dubio enim pro matrimonio est iudicandum *cap. fin. de sent. & re iudic.* His suppositis, verùm intellectum *cap. fin.* hunc crediderim esse. Omnes fideles dum Sacramenta recipiunt, censentur ea recipere iuxtà Ecclesiæ intentionem: & dum contractus ineunt matrimonij, & norunt, conditionem esse impossibilem, eàmque ab Ecclesia reiici, & pro non adiecta haberi, sed præsumere consensum esse purum, & absolutum: videntur Velle purè contrahere iuxta intentionem Ecclesiæ, & vt ipsa Ecclesia præsumit, & iudicat tale matrimonium, nisi aliter explicent suam ipsi intentionem. Accipi ex Paludan. *in 4. dist. 29. quæstion 2.* Couar. *4. decret. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 1.* Palac. *lib. 6. de contr. cap. 6. concl. 1. & 2.* Palac. *libr. 6. de contract. cap. 6. concl. 1. & 2.*

DVBIVM CLXXXIII.

An omnes conditiones impossibiles iuxtà Cap. finale *reiiciantur, de matrimonio solùm quando apponuntur per verba de futuro?.*

1091 REcolo, multiplicem esse conditionem impossibilem. Quædam enim est per naturam impossibilis, vt *si cœlum digito tetigeris, contraho tecum.* Quædam impossibilis iure, quando scilicet ius oppositum iubet; vt *Contraho tecum, si licet inter consanguineos contrahere.* Quædam est facto impossibilis: vt si quis pauperi dicat, *Contraho tecum, si centum mille aureos in dotem dederis.* Quædam est natura sua possibilis, at ex accidenti, id est, ex lapsu temporis impossibilis est: vt *Contraho tecum, si es virgo, vel si pater tuus adhuc viuit.* Quædam sunt conditiones impossibiles contra matrimonij substantiam. De his sigillatim sequentibus Dubiis agendum. Attamen generatim quæsierim, nùm cum apponuntur hæ conditiones impossibiles de præsenti aut præterito, pro non adiectis habeantur, vel tantùm quando per verba de futuro apponuntur?

1092 Porrò dum *Cap. fin.* decidit conditiones impossibiles habendas esse pro non adiectis, intelligit, quando apponuntur de futuro: vt *Contraho tecum, si cœlum digito tetigeris.* Secùs quando apponuntur de præterito, aut de præsenti: vt *Contraho tecum, si cœlum digito tangis, aut tetigisti:* tunc enim non habentur pro non adiectis, sed vitiant matrimonium, & irritum illud reddunt. Quia verba iuris sunt propriè intelligenda, sed conditiones de præterito, aut præsenti non sunt propriè conditiones, vt constat, quia non suspendunt, quod proprium est conditionis: ergo cum *Cap. fin.* loquatur de conditionibus impossibilibus, intelligi debet de propriè conditionibus, quando scilicet sunt per verba de futuro. Sic Syluest. *verb. Matrimonium 3. quæstion. 1.* & aliqui viri Neoterici, quos presso nomine memorat Sanchez *lib. 5. d. 4. num. 2.* Petr. de Ledes. *de matrimon.* **[130]** *qu. 47. art. 5. dub. 1.* & fertur fuisse Magistri Cano.

[1093] Conditiones impossibiles *Caput* illud *fin.* reiicit à matrimonio quamuis sint de præterito, vel de præsenti. Quia eodem modo reiìciuntur de matrimonio, quo ab vltima voluntate, vt probat Sanchez *d. 3. num. 7.* sed ab vltima voluntate reiicitur conditio impossibilis de præsenti, vt patet ex *l. si Mæuia 45. ff. de hæred. instit.* vbi conditio, *si filia testatoris viuet,* casu quo nunquam habuit filiam, reiicitur à testamento, tanquam impossibilis. Ibi Glossa *verb. Viuet, id est, vinit in præsenti tempore.* Ita Sanch. *citatus, nu. 2.* Durand. *in 4. dist. 28. quæst. 2. num. 5.* Paludan. *d. 29. quæst. 2. art. 5. num. 28.* Couarru. *4. decretal. 2. part. cap. 3. §. 2. num. 2.* Ludou. Lop. *part. 2. Instruct. noui, de matrimon. capit. 42.* Alexand. Carrera *de sponsal. lib. 4. cap. 5.* & alij.

[1094] Hanc partem probabiliorem esse reor. Quia dum Pontifex *Cap. fin.* decernit, conditiones impossibiles esse reiiciendas, non ideo id decernit, quod obligent ad aliquid impossibile, sed quia omninò impossibiles sunt: At tam impossibiles sunt, siuè apponantur de præterito, præsenti, aut futuro: ergo similiter sunt reiiciendæ. Certè conditiones de præterito, aut depræsenti, non sunt propriè conditiones, vndè dum textus reiicit conditiones impossibiles, non attendit ad proprietatem conditionis, quæ est, suspendere; sed ad impossibilitatem, quæ æquè propriè in conditione de præterito, ac præsenti reperitur.

DVBIVM CLXXXIV.

An conditiones iure impossibiles reijciantur, à matrimonio, vt Contraho tecum, si inter consanguineos potest matrimonium contrahi, vel si filius possit à patre sine causa exhæredari.

[1095] HÆ conditiones non suntreiiciendæ. Quia non sunt absolutè de iure impossibiles: cum ius facilè possit variari. Vt consanguinitatis gradus variati sunt, *Cap. Non debet, de consanguinit.* Sic Syluest. *verb. Matrimonium 3. quæst. 9.*

[1096] Sunt omninò reiiciendæ, sicut reiiciuntur impossibiles per naturam. Quia cùm id possimus, quod iure possumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verborum significat.* dicetur impossibile, quod de iure fieri non potest. Et quia testamentum, à quo similiter reiicitur conditio impossibilis, valet reiecta conditione non tantùm per naturam, sed iure impossibili, *leg. 1. ff. de conditi. instit. Ità* Immola *lib. 1. num. 11.* P. Moli. *tom. 1. de Iust. tract. 2. d. 106. concl. 2.* Adrian. *in. 4. quæst. 3. de Matrimon. dub. 11.* Couar. *4. Decret. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 7.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instr. de matrimon. cap. 43.* Sanchez *libr. 5. d. 4. num. 7.*

[1097] Hanc sententiam omninò tenendam existimo, si conditio referatur ad ius præsens, secus si ad ius futurum: vt *Contraho tecum, si aliquando licebit inter consanguineos inire matrimonium,* vel *si hoc anno liceat id, quod modo est iure prohibitum.* Hoc tamen intelligo, quando id est iure humano prohibitum; quia potest variari, & sic conditio est possibilis. Secus si iure naturali prohibitum esset, cum enim inuariabile sit, reiicietur conditio etiam in futurum relata: vt *Contraho tecum, si aliquãdo licebit homicidium, furtum; qui* semper est impossibilis. Deindè intelligo, quando est certum, ac manifestum, conditionem esse contra ius, vel natura

imposfibilem: secus si id sub iudice sit. Tunc enim debet haberi pro non adiecta; quia non est, cur præsumatur tunc consensus absolutus,

DVBIVM CLXXXV.

An conditiones, quæ solo facto impossibiles sunt, vt Contrahо tecum, (paupere quidem) si centum mille aureos in dotem dederis, sint à matrimonij reiiciendæ contractu.

[1098] COnditiones hæ non sunt à matrimonio reiiciendæ, sed illud vitiant, suspendendo eius valorem vsque ad illarum euentum. Quia vitiant vltimam voluntatem, vt probant Gloss. *instit. de hæredib. instit. §. Impossibilis, verb. Impossibilis.* Barthol. & Imola, quos refert, ac sequitur. Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. numer. 9.* Moli. *lib. 2. de primog. cap. 12. num. 37.* At ius Canonicum, dum reiicit conditiones impossibiles à matrimonio, voluit illi fauere, sicut ius Ciuile vltimæ voluntati, à qua reiicit conditiones impossibiles: si ergò ius Ciuile non reiicit conditiones de facto impossibiles ab vltima voluntate, sed illam vitiant, similiter ius Canonicum non reiiciet eas à matrimonio, sed illud vitiabunt. Sic Couar. *citatus, numer. 9.*

[1099] Reiiciendæ omninò sunt à matrimonio huiusmodi conditiones. Quia similiter ab vltimis voluntatibus reiiciuntur, vt probant cum aliis Gregorius Lopez *verb. Portal. titul. 4. part. 6.* Acost. *lib. 1. select cap. 8. num. 9.* P. Moli. *tom. 1. de iust. tract. 2. d. 206.* quia tam impossibile videtur pauperi dare centum mille aureos, ac cœlum digito tangere: & tam irrisorium videtur, illud, ac hoc petere. Ità Barthol. à Ledes. *de matrimon. dub. 25. concl. 8.* Palac. *lib. 5. de contr. cap. fin. dub. 7.* Ludouic. Lopez *part. 2. instr. de matrimon. cap. 43.* Ledes. *part. 4. quæstion. 45. articul. 1.* Victor. *sum. de matrimon. numer. 259.* & alij.

[1100] Ego sic distinxetim: aut conditio de facto est impossibilis solùm respectu illius personæ, cui proponitur implenda, & non simpliciter etiam respectu aliorum, potest enim alieno auxilio impleri: vt si à paupere petatur hæc conditio, *si dederis centum mille in dotem:* & tunc talis impossibilitas est potius difficultas, vt prima sententia probat: quare hæc conditio non reiicietur, sed suspendendi habebit effectum: etsi non impleatur, annullabit coniugium. Aut est impossibilis etiam respectu aliorum, vt *si dederis montem aureum artificialem,* quamuis**[131]** enim multis aureis congregatis, posset construi, at quia id possibile alicui personæ non esset, de facto reiicitur tanquam impossibile fauore matrimonij. Didici ex Gregor. Lopez *lib. 6. verb. Monte, titul. 4. part. 4.*

DVBIVM CLXXXVI.

An reiiciatur à matrimonio conditio, quæ ex natura sua possibilis est, at ex accidenti est impossibilis, vt Contrahо tecum, si es virgo, aut si pater tuus adhuc viuit.

1101 PRofectò hæc conditio: *si es virgo,* reiicitur à matrimonio iuxta illam *Cap. fin.* decisionem, & est matrimonium purum. Quia si iam deflorata est, virgo esse non potest. *Cap. si Paulus 32. quæstion. 5.* ad præteritum enim non est potentia. Similiter hæc, *si pater tuus viuit,* qui qui em iam obierat; quæ tamen non ex natura sua, sed ex accidenti impossibilis. Et quia *l. si Mæuia 45. de hær. instit.* asseritur, hanc conditionem, *si filia mea viuit, hæres esto,* quando testator nunquam habuit filiam, reiici, & sic valere institutionem: & redditur ibi ratio, *Quia id, quod impossibile in testamento scriptum esset, nullam vim haberet.* vbi Gloss. *verb. Impossibile.* dicit *de natura impoßibile.* Vndè duplex colligo argumentum: alterum: quia hæc conditio ex natura sua est possibilis, & solùm per accidens ex transcursu temporis præteriti, quia non habuit filiam, dicitur impossibilis. Alterum quia eodem modo reiicitur conditio impossibilis à legato, & à matrimonio: Ergo si hæc impossibilis conditio per accidẽs à legato reiicitur, à matrimonio etiam reiicietur. Sic Hostiens. *ad Cap fin. de condit. appos. & in sum. tit. de condit. appos. num. 12.*

1102 Præfata conditio non reiicitur à matrimonio, decisióque *Cap fin.* intelligitur de conditione, quæ ex se est impossibilis, secus de ea, quæ suaptè natura possìbilis est, quamuis ex transcursu temporis sit impossibilis: talis enim conditio non reiicitur, sed si vera est, matrimonium valebit: si verò falsa, vitiabitur. Quia in aliis casibus multum operatur, conditionem non esse natura impossibilem, sed ex solo temporis transcursu. Vtlex nil potest fingere contra impossibile. *l. Quia certum, ff. locati. l. certe in princ. ff de precar. &.* tamen quando res ex transcursu temporis tantùm est impossibilis, habet locum fictio legis, vt cum Barthol. docet Decius *leg. Verùm 31. ff. de regulis iuris, numer. 3.* Ità Petr. de Ledes. *de matrimon. quæst. 47. num. 5. dub. 3.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matr. c. 43.* Veracr. *p. 1. specu. a. 19.* Sotus *in 4. dist. 29. q. 2. a. 3. post 3. concl.* Aret. *consil. 32.* Couar. *4. Decret. p. 2. c. 3. § 2. num. 3.* Paludan. *in 4. dist 29. qu. 2. art. 5. num. 33.* Sanchez *lib. 5. d. 4. num. 16.*

1103 Proculdubio asserendum hoc est. Vndè hæc conditio, *Contraho tecum, si es virgo,* aut *si pater tuus viuit,* non reiicitur, si es virgo, aut patet superstes, sed valet statim matrimonium; secus si non sint. Quia est honesta conditio, & na tura sua possibilis, quamuis per accidens supposita defloratione, aut patris obitu impossibilis sit.

1104 Quæsieris ad huius materiæ de impossibili conditione perfectionem, an conditio contraria matrimonij substantiæ reiicienda sit iuxta id, quod *Cap. fin.* deciditur, vel potius annullat matrimonium. Certè non reiicitur, sed matrimonium annullat: vt *Contraho tecum, si veneris ad exequias meas,* quod est idem, ac post obitum meum. Similiter *Contraho tecum, si non ascenderis Capitolium:* cum enim sit conditio negatiua, cuius contrarium toto vitæ curriculo fieri potest peinde est ac dicere, *Contraho tecum post mortem tuam.* Quia talis conditio cum tollat matrimonij substantiam, excludit consensum necessarium, absque quo consortium consistere nequit. Ità Sanchez *lib. 5. d. 4. num. 19.* citans Abbatem, Præpos. Alexand. de Neuo, Adrian. Syluest. Angel. Ludouic. Lopez, & alios.

DVBIVM CLXXXVII.

An dantes sibi fidem de matrimonio contrahendo sub conditione, si Pontifex dispensauerit

in impedimento dirimenti, dispensante Pontifice, teneantur, matrimonium contrahere.

1105 SVppono, si impedimentum sit eius generis, vt nunquam solitus sit Pontifex dispensare, vt in primo gradu transuersali, vel si contrahens sit sacris initiatus: nec vrgeat causa grauissima, vt cum eo dispensetur, talem contractum esse nullum, & eam conditionem reputandam esse impossibilem. Item contractum esse omninò nullum, quando Pontifex solitus est ex legitima causa dispensare in impedimento, & contrahentes ea carent. Quia non possunt absque graui culpa dispensationem petere, nec ea vti. Et id verùm esse assero, licet tali promissioni iuramentum accedat. Quia iuramentum vinculum non est iniquitatis. Difficultas ergo in eo versatur, nùm quando Pontifex solitus est dispensare in impedimento ex causa iusta, talisque adest causa, obliget matrimonij pomissio inter sic impeditos, ea expressa conditione, *si Pontifex dispensauerit?*

1106 Ea promissio est omninò nulla, vndè licitum est vtrique contrahenti, ante impetratam à Pontifice dispensationem altero inuito, resilire. Quia conditio impossibilis reiicitur à contractu matrimonij, vel sponsalium, isque purus manet, ac si adiecta non fuisset: sed hæc conditio, *si Pontifex dispensauerit,* est impossibilis: ergo, ea reiecta. manetea promissio pura, & absoluta, ac proindè minimè obligabit: quia est inter personas inhabiles, & contra bonos mores. Probo minorem, quia conditio à Principis voluntate dependens, qualis est hæc impossibilis reputatar, *leg. Continuus 137. §. cum quis, ff. de verborum obligation,* ibi: *Vbi omninò conditio iure impleri non potest, et si velit facere, ei non liceat, nullius momenti fore stipulationem, perindè ac si ea conditio, quæ natura impossibilis***[132]** *est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quod ius mutaripotest, & id, quod nunc impossibile est, postea sit possibile fieri; non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum præsentis, æstimari debes stipulatio.* Sic Victor. *sum. de matrimon. num. 258.* Sotus *in 4. dist. 29. quæstion. 2. artic. 1.* Ledes. *2. part 4. qu. 45. art. 1.* Veracruz *part. 1. specul. articul. 19.* Henriquez *lib. 11. cap. 10. numer. 4.* Syluest. *verb. Matrimon. 3. quæst. 9.* & censent esse probabilem Vega *lib. 2. sum. casu 354.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 47. art. 5. dub. 2. concl. 2.* & Sanchez *libr. 5. d. 5. numero 5.* plures ex Iuristis adducens.

1107 Ea promissio valida est, & neutri ex contrahentibus fas est resilire altero inuito, siue ante, sine post obtentam dispensationem. Quia quod pendet à voluntate Principis reputatur impossibile, quando Princeps id concedere non solet, secus quando solet: vt patet ex *leg. Apud Iulianum §. constat ff. de leg. 1.* ibi: *Quoniam commercium eorum nisi iussu Principis non est, cum distrahi non soleant. Imò* nec quando Princeps difficillimè concedit, reputatur hoc impossibile. Quia potius ad difficultatem, quam ad impossibilitatem pertinet. Ità Angel. *verb. Matrimonium 3. imped. 3. num. 4.* Nauar. *libr. 4. consil, titul. de sponsal. cons 25. num. 2.* Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 3. num. 9.* Iul. Clar. *lib. 5. recept. verb. Incestus, vers. sed quid.* Et quando interuenit iuramentum, tenet Tabie, *verb. Sponsalia, quæstion. 8. num. 9.* Armil. *ibi. num. 11.* Veracruz *append. ad spec. super. articul. 19.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 47. art. 5. dub. 2. concl. 2.* Barthol. à Ledes. *dubio 25.* & alij.

1108 Profectò primam sententiam valdè esse probabilem existimo, sed secundam multò probabiliorem. Quia licet conditio pendens à Principis voluntate impossibilis reputaretur, at quoties est præambula: & necessaria ad dispensationis, & actus valorem, non est reiicienda, etsi summè difficilis sit, sed eius euentus expectatur: sed hæc conditio, *si Pontifex dispensauerit,*

ad valorem promissionis matrimonij inter impeditos: Ergo non est reiicienda. Profectò impossibile non est, quod pendet à voluntate Principis, & per remedium dispensationis extraordinarium fit, quando Princeps assolet dispensare: sed quando nullo modo solet; nec tunc verè id dicitur impossibile, sed difficile.

DVBIVM CLXXXVIII.

An valent, matrimonij promissio inter impeditos, non expressa ea conditione, si Pontifex dispensauerit.

1109 VAlet quidem. Quia promittens matrimonium consanguineæ necessariò supponit dispensationem esse præmittendam, cum ea conditio à iure insit, eo quod aliter matrimonium nequeat subsistere. Sic Sotus *in 4. dist. 29. qu. 2. articul. 1.* & quando intercessit iuramentum docent idem Tabie. *verb. Sponsalia, qu. 8. num. 9.* Armil. *ibi. num. 11.* limitans, nisi ignorassent impedimentum, quo cognito, non sibi promitterent Probabilem satis Sanchez *libro 5. d. 5. num. 25.* hanc partem esse profitetur.

1110 Minimè valet promissio, ea conditione non expressa. Quia conditio secundum præsentis temporis ius æstimari debet, *leg. continuus 134. §. cum quis, ff. de verborum obligation.* ibi: *Non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum præsentis æsimari debet stipulatio* Et quia institutio spurij verbi gratiâ, purè facta, & præceptum de alienandis bonis maioratus, nil valent: quæ tamen adicta conditione, si Princeps legitimauerit, vel dispensauerit, valida sunt: Ergo in actibus, qui aliàs sine hac conditione, *si Princeps dispensauerit,* sunt nulli, minimè subintelligitur hæc conditio, nec validi sunt: ea tacita. Ità Andre. *in 4. qu. 3. de matrimon. dub. 10. ad 2.* Couar. *4. decretal part. 2. capit. 3. numer. 7.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 47. articul. 5. dubio 2. ad 4.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. capite 42. de matrimon.* Philiarch. *in sum parua, de Offic. Sacerd. cap. de sponsal.* Sanchez *vbi sup. numer. 26.*

1111 Cum his opinor, quia nihil conferre putarim, si consanguinei sibi promittentes matrimonium intenderint id gerendum, præmissa Pontificis dispensatione. Quia cum sit contractus inter homines initus oportet externè necessaria ad illius valorem exprimi. Fateor, quãdo inita promissione absoluta inter consanguineos tractam de dispensatione impetranda, iam tacitè inesse conditionem, & promissionem obligare, si in ea promissione adhuc perseuerent.

DVBIVM CLXXXIX.

An si promittens matrimonium sub conditione, si Pontifex dispensauerit in impedimento, *resiliat sequutus opinionem probabilem asserentem, id esse licitum: teneatur, alteri contrahenti*

soluere expensas occasione illius contractus, vel dispensationis impetrandæ gratia, factas.

1112 TEnetur proculdubio. Quia licet non teneatur ratione rei acceptæ, cum nihilo factus sit ditior, nec ratione iniustæ acceptionis, nullam enim iniustitiam admisit vtens iure suo; at tenetur ratione contractus, ea enim est natura talis contractus, vt possit resilire, seruando tamen alterum indemnem; non enim est iustum, vt alter, qui commodum non reportat, damnum experiatur: sed & resiliens, qui commodum reportat, incommoda subeat. Sic Gutier. *qq. Canoni. lib. 1. cap. 22. num. 19.* Henriquez *lib. 12. cap. 10.* & probabile reputat Sanchez *citandus.*

1113 Non tenetur vel licitè resiliens alteri expensas soluere: sed quilibet suam partem debet soluere tantùm. Quia nullus videtur dolo facere, qui iure suo vtitur. *Reg. Nullus 55. ff. de regulis iuris.* Cum ergò hic resiliens iure suo vtatur, non tenebitur refundere expensas, quasi dolo gesserit. Ità Sanchez *lib. 5. d. 5. n. 33.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 47. art. 5. dub. 2.*

1114**[133]** Cum his senserim. Quia si is non tenetur ratione rei acceptæ, nec ratione iniustæ receptio nis, vt constat, & primæ sententiæ Auctores supponunt: nec contractus ratione tenebitur, (quod illi negant.) Quia nullibi cautum est in iure, resilientem, iustè à sponsalibus, teneri sponsas refundere. Portò si dolosè contraxit, animo posteà resiliendi, vel iniustè à sponsalium fide recessit, tenebitur sponsas soluere. Vndè fœmina, quæ libidini dans operam, conditionem suam deteriorem fecit, nec eam absque dedecore potest alter ducere, ad hasce tenebitur expensas; quia culpa sua dissoluuntur sponsalia, nec libere alter resilit, sed coactus, ne honoris subeat iacturam. Secus dixerim, quando vir fornicaretur: non enim teneretur expensas refundere resilienti sponsæ. Quia liberè resilit, nullum enim damnum illi nubens patitur.

DVBIVM CXC.

An premittens fœminæ consanguineæ matrimontum, si Papa dispensauerit, teneatur procurare dispensationem, etsi eam violarti, & expensasfacere?

1115 HÆc quæstio locum habet retenta probabiliori sententia asserenti, hanc promissionem obligare. Igitur quamuis spe matrimonij fœminam violarit, minimè tenetur procurare dispensationem, nec illius soluere solus expensas. Sed solùm illa obtenta, contrahere, etsi animum habuerit dispensationem procurandi, nisi is animus tacitè, vel expressè esset fœminæ intimatus. Quia non se obligauit, ad procurandam dispensationem, sed tantùm ad ea obtenta, contrahendum: nec intentio impetrandi alteri non intimata confert cùm sit contractus humanus. Sic Nauar. *l. 4. consil. de sponsal. cons. 25.*

1116 Si spe matrimonij fœminam violauit, tenetur dispensationem procurare, imò eius sumptus solus exsoluere. Quia obligatus tam stricto iure ad coniugium gerẽdum, subindè tenetur essioere, vt actus valeat. Ità Nauar. *libr. 4. consil. in 2. editi.* primam corrigens

sententiam *titul. de consanguin. consil. 5.* & quidam Doctor, cuius sententia *eodem cons.* refertur *num. 5.*

1117

Ego quidem existimo licet non deflorarit, teneri dispensationem procurare. Quia licet expressè id non promiserit, eo ipso, quod promisit dispensatione concessa, matrimonium: videtur promittere, se dispensationem procuraturum; hoc enim est ei promissioni accessorium. At si spe matrimonij fœminam deflorabit, ad id strictiori iure tenebitur. Cæterùm, siue à viro, siue à fœmina dispensatio impetretur, crediderim sumptus fore communes; quia negotium commune est, vt docte Sanch. *l. 5. d. 5. num. 36.*

DVBIVM CXCI.

An contracto matrimonio, vel sponsalibus initis sub hac de futuro conditione, si pater consenserit: si pater conscius nec consensum, neo dissensuni exprimat, censeatur conditio deficere?

1118 SVppono, si sint coniecturæ, ideo tacere, quia dissentit, habendam esse pro dissensu taciturnitatem: & si sint coniecturæ, ideo tacere, quia sibi placet, esse pro assensu habendam. Quare tota difficultas est, in dubio an iudicandum sit pro assensu, & ità censeatur tunc impleta conditio?

1119 Id minimè satis est, vt conditio impleta censeatur. Quia qui tacet, nec fatetur, nec videtur negare. *Reg. Is, qui tacet, de reg. iur. in 6.* Ergo tacendo non impletur conditio, *si pater consenserit,* quæ quidem positiuum consensum desiderat. Et quia facta non præsumuntur, nisi probẽtur. *Cap. Cùm in iure, de offic. delegat.* Cum ergò consensus ad factum pertineat, non præsumetur ex taciturnitate, nisi probetur. Sic Angel. *v. Matr. 3. imped. 3. n. 3.* Nauar. *sum. Lat. c. 22. n. 63.* mutans sententiam, quam Hispanè defenderat. Petr. de Ledes. *de matrimon qu. 47. art. 5. dub. 7.*

1120 Id planè sufficit, vt conditio illa impleta censeatur: satis enim in specifica forma adimpletur. Quia hùc tendit ea conditio, ne pater contradiceret, ac ægre ferret: id enim intendunt filij sub huiusmodi conditione contrahentes: Ac etsi taciturnitas expressum consensum non indicet, indicat saltem, patrem non negare, nec contradicere, iuxta *Reg. Is, quitacet.* & consequenter, nec ægrè id ferre, nam si ægrè ferret, id exprimeret: Ergò conditio impletur. Ità Sanch. *l. 5. d. 7. n. 12.* Ludou. Lop. *p. 2. Instr. de matr. c. 32.* Nauar. *sum Hisp. c. 22. n. 63.* Veracruz *p. 1. spec. a. 19. §. Quidquid dicat.* Anton. Cucus *l. 5. institut. tit. 11. num. 54.* Rosel. *verb. Matrimonium 5. num. 5.* Syluest. *verb. Matrimonium 3. q. 4. dicto 4.*

1121 Hanc sententiam reputo veriotem, addens, secus esse, si pater dicat, se consentire: tunc enim non satis esset taciturnitas, sed oporteret, vt pater consensum exprimeret.

DVBIVM CXCII.

An si tempore, quo contractum est matrimonium, seu sponsalia sub ea conditione, si pater consenserit, pater iam obierat, id contrahentibus minimè ignor antibus: valeat, matrimonium?

1122 SI scirent contrahentes patris obitum, matrimonium valet. Quia siue scirent, siue ignorarent conditio est impossibilis. Sic Calderin. *Cap. Super eo, de condit. appon.*

1123 Si scirent contrahentes patris obitum, non valet matrimonium. Quia deficit conditio, cum mortui nulla sit voluntas, *Cap. si gratiosè, de rescr. in 6.* Et quia magna præsumptio est, quã. do sciebat id contrahens, dolo illam conditionem adiecisse. Ita Alexand. de Neuo *Cap. Super. num. 11. & 12. de condit. appos.* Henriq. *l. 11. c. 12. num. 5. litter. D.*

1124**[134]** Probabilius autem mihi videtur, si sciebant mortem, haberi eam conditionem tãquam non adiectam, eo quod est impossibilis, & ita manere purum matrimonium, & sponsalia. Si autem ignorabant, validum etiam esse reor. Quia hi intendunt absolutè contrahere, nisi stet per patris displicentiam: volunt enim filij, ne parentes ægrè ferant, quod benè verificatur, quando pater obierat.

DVBIVM CXCIII.

An conditiones appositæ matrimonio illud suspendant vsque ad notitiam existentiæ ipsarum?

1125 CErtum est, existentiam, seu subsistentiam conditionum, quæ matrimonio apponuntur, necessariam esse ad illius valorem; quia fit dependenter ab earum existentia. Quæsierim verò, an etiam sit necessaria notitia existentiæ, siuè impletionis earum.

1126 Necessaria est adeò, vt matrimonium factum sub conditione quamuis de præsenti, & præterito, non valeat, quamuis conditio impleta sit, sed suspendatur vsque ad notitiam saltem probabilem existentiæ conditionis appositæ à contrahentibus habitam. Quia ad contrahendum matrimonium, necessaria sunt verba, quibus contrahentes sibi mutuo signisicent determinatè consensum: sed quando impletio conditionis appositæ ignorata est contrahentibus, non significant suis verbis determinatè consensum: non enim magis signisicant consensum, quam dissensum, nam sub disiunctione signisicant, vel consensum, si conditio existat: vel dissensum, si non existat: Ergo verba, quibus contrahitur matrimonium sub conditione, non sufficiunt ad valorem quovsque existentia conditionis sit contrahentibus manifesta. Sic Coninch *d. 29. dub. 1.*

1127 Haud est necessaria eiusmodi notitia, sed matrimonium sub conditione factum statim, ac conditio existit validum est, ac perfectum. Quia qui contrahit matrimonium sub conditione nobilitatis, (v. gr.) vxoris, contrahit, & consentit sub conditione existentiæ rei significatæ per conditionem, nempé nobilitatis: & non sub conditione notitiæ illius, & suum

consensum alligat existentiæ nobilitatis, & non notitiæ illius, vt constat ex verbis, quibus fit matrimonium, *Duco te in vxorem, si es nobilis.* Ergo non suspenditut vsque ad conditionis impletæ notitiam. Ità Hurtad. *d. 7. de matrim. diffic. 2.* sequutus Sancium *lib. 5. d. 7.*

1128 Hæc magis mihi sententia placet. Quia quòd conditionis existentia non sit contrahentibus nota, haud tollit, verba quibus matrimonium contrahitur, sub conditione, significare ipsis contrahentibus determinatè consensum sub ilia conditione, quamuis ignorent existentiam illius. Vndè crediderim, matrimonium contractum sub conditione de præsenti, aut præterito, statim absolutè valere, aut esse omninò nullum: valere quidem absolutè, si existat conditio: & esse omninò nullum, si non existat.

DVBIVM CXCIV.

An matrimonium contractum sub conditione de futuro, ob quam suspenditur vsque ad eius euentum, fiat validum euentu ipso absque nouo consensu.

1129 MAtrimoniom contractum sub hac conditione de futuro, *si pater tuus consenserit,* non fit validum euentu ipso conditionis absque nouo consensu, sed tantùm vim sponsalium habet. Quia *Cap. Super eo, 5. de condit.* dicitur, eum, qui matrimonium contraxit cum fœmina sub conditione, *si pater illius consentiret,* non esse compellendum ad matrimonium antè euentum conditionis. Ergo ibi supponi videtur, impleta conditione fore compellendum ad contrahendum, ac proindè non esse perfectum matrimonium solo couditionis euentu. Et quia consensus de præsenti sub conditione de futuro præstitus, non est in rigore de præsenti, sed de futuro, vtpotè alligatus futuro euentui: Ergò non sufficit ad matrimonium, sed solulummodò ad sponsalia. Sic Sotus *in 4. dist. 29. quæstion. 2. articul. 1.* Henriquez *libr. 11. cap. 11.* Basil, *libr. 3. cap. 14.*

1130 Matrimonium contractum sub præfata conditione de futuro perficitur, & purificatur solo euentu conditionis absque nouo consensu. Quia consensus per verba de præsenti præstitus quamuis sub conditione de futuro, & contingenti, est verè consensus de præsenti (quamuis inchoatus tantùm, & imperfectns vsque ad euentum conditionis) quo contrahens ex tunc consentit, & vult alterum sibi in coniugem colligare sub conditione, id est si conditio existat: Ergò existentia conditionis consensus ille perficitur, & à conditione absoluitur, ac proindè etiam contractus. Consequentia patet, quia consensus ille conditionatus habitualiter manet, vtpotè non reuocatus, & iam positione conditionis, ab ea absolutus, & independens, imò manet moraliter præsens, vt potè elicitus dependenter ab euentu ipso conditionis ab ea absolutus. Ità Paludan. *in 4. dist. 29. quæstion. 2. articul. 5.* Sanchez *libr. 5. d. 8. numer. 5.* Coninch. *d. 29. num. 11.* Hurtad. *d. 7. diffic. 3. num. 10.* & alij apud Sancium.

1131 Hanc mentem amplector, quia consensus illius, qui primo verbo protulit, includit quasi intrinsece hanc conditionem: *si tu etiam consenseris:* & tamen statim, ac alter consentit, consensus, & contractus fit perfectus, & absolutus absque nouo consensu prioris: Ergò etiam consensus in matrimonium sub conditione de futuro, etiam contingenti, fit absolutus, & perfectus solo conditionis euentu.

[135] DVBIVM CXCV.

An si matrimonium contrahatur inter inhabiles (inhabilitate, in qua Pontifex dispensare potest,) sub conditione, si Papa dispensauerit: matrimonium, facta dispensatione, perficiatur, absque nono consensu?

1132 NOn perficitur absque nouo consensu, quãuis dispensatio obtineatur. Quia matrimonium absque consensu de præsenti absoluto, & inter personas habiles nequit esse perfectum: sed in casu nostro consensus absolutus non est, neque inter habiles personas, nam tempore, quo consensus fuit elicitus, & erat de præsenti, personæ erant inhabiles: & quamuis tempore impletionis conditionis iam personæ erant habiles, tamen tunc non est consensus de præsenti, sed præteritus, & antiquus: ergo. Sic Sotus *in 4. dist. 29. quæstion. 1. articul. 1.* Henriquez *libr. 11. cap. 12.*

1133 Perficitur matrimonium obtenta dispensatione absque nouo consensu. Quia in nostro casu reperitur consensus de præsenti absolutus, & inter personas habiles: Ergò absque nouo consensu est sufficiens, ad coniugium. Consequentia patet, antecedens ostendo. Quia consensus ille conditionatus, vt sic est de præsenti, & est inter personas habiles ad contrahendum sub dicta conditione, & aliàs vsque ad conditionis impletionem perseuerat, qua ille consensus de præsenti sit absolutus, & contrahentes fiunt habiles ad consensum absolutum. Ergo verè adest consensus de pręsenti absolutus, & inter personas habiles. Ità Sanch. *l. 5. d. 8. n. 10.* Coninch *d. 19. n. 33.* Hurtad. *d. 7. diffic. 4. n. 15.* Angel. *verb. Matrimonium 3. imped. 3. n. 4.* Couar. 4. *Decret. part. 2. cap. 3. num. 9.*

1134 Eiusdem sum mentis, licet enim dispensatio non efficit, vt prius matrimonium inualidum perficiatur, tollit impedimentum: & ponit in esse conditionem, ex qua contrahentium consensus pendebat: quare cum tunc perficiatur consensus, perficitur illius virtute matrimonium. Equidem consensus ille non fuit inter personas illegitimas, & inhabiles, cum non fuerit præstitus pro eo tempore, quo tales erant: sed pro tempore, quo Pontifex iam dispensasset, & tunc iam erant habiles, ac legitimæ.

DVBIVM CXCVI.

An si quis contrahit cum duabus sub conditione honesta, si tantam dotem dederis: Impleta conditione, præualeat, matrimonium secundum?

1135 NOn præualet secundum, sed primum Quia potior est prioris conditio, nec posterius potuit priori præiudicare. *Reg. Qui prior, 54. de regulis iuris, in 6.* Item quia primum vinculum secundum excludit sibi contrarium. *Cap Intellecto. & c. de iureiur.* Sic Tabie. *verb. Matrimonium, 2. qu. 11. num. 12.* & alij.

[1136] Non præualet primum, sed secundum, siuè simul, siuè posterius impleatur conditio secundi matrimonij. Quia ad hoc, vt primum matrimonium perficiatur adueniente conditione, requiritur, vt contrahens maneat in eadem voluntate: At per posterius matrimonium à prioire voluntate. recedit, vt constat ex *l. fin. de diuortiis.* ibi: *Proindè si patronus sibi desponderit alia, vel destinauerit, vel matrimonium alterius acceptauerit, credendum est, nolle hanc nuptam.* Ergò omninò manet prius matrimonium dissolutum, & sic posterius valebit. Ita quidam quos presso nomine refert Præpos. *cap. 1. de condit. apposit. num. 2.* & Petr de Ledes. *de matrim. qu. 47. art. 5. dub. 1. concl. 4.*

[1137] Probabilem vtramque partem existimo: sed verius putarim, neutrum matrimonium valere. Quia incertitudo vitiat matrimonium, *Cap. Ex literis el 2. de sponsal.* Sed hoc matrimonium incertum est, nam conditio trahit consensum ad tempus impletæ conditionis, quæ simul impletur, perindè est, ac si in eodem tempore simul cum duabus matrimonium contraheretur. Sequor Præpositum, Syluestrum, aliósque, quos Sanchez refert, & etiam sectatur *libr. 5. d. 8. numer. 15.* Hinc fit, si aliqua illarum prius conditio nem implesset, illud esse matrimonium. Quia vtrámque à conditionis pendebat euentu: Ergo illud præualebit, ac perficietur, cuius prius conditio fuerit impleta.

DVBIVM CXCVII.

An Matrimonium celebratum de præsenti sub conditione de futuro coram Parocho, & testibus: efficiatur purum statim impleta conditione: sed sit, vt Parochus, & testes simul conditionis impletioni assistant.

[1138] NOn efficitur purum statim conditione impleta, sed necessarium est constate Parocho, & testibus impletionem conditionis. Quia Tridentinum exigit, vt Parochus & testes assistant vero matrimonio, quod tale est simpliciter & vinculum indissolubile inducit, vt de ilio valeant testificari: sed Illud matrimonium conditionale non est simpliciter matrimonium, nec indissolubile, nec de eo contracto possunt verè Parochus, ac testes ferre testimonium cùm matrimonium id pendeat à conditionis verificatione, nec huius verificationis testes sint: Ergò nullo modo erit matrimonium quale exigit Concilium, si Parochus, & testes impletioni conditionis non assistant. Sic Petr. de Ledes. *de matr. dub. 7. concl. 3.*

[1139] Efficitur purum statim conditione impleta, nec est necessarium constare Parocho, & testibus conditionis impletionem. Quia non videtur mens Concilij, vt plenè ac integrè possint Parochus & testes de matrimonio testificari: sed vt sint testes consensus de præsenti, quamuis valor matrimonij pendeat ex alicuius veritatis suppositione, vt constat ex matrimonio contracto per procuratorem, in quo**[136]** vt Parochus, & testes plenè de matrimonio testentur, oportet, vt procuratores v deant potestatem, & sciant esse sufficientem, nec reuocatam. Itá Nauar. *l. consil. tit. de cond. appos. cons. 1. num. 6.* Manu. *tom 1. sum. cap. 119. concl. 18. n. 19.* Sanch. *lib. 5. d. 8. num. 24.*

[1140] Fateor primæ sententiæ fundamentum fortissimum esse, illámque affatim probabilem reddere. Ast probabiliorem secundam existimo. Quia sic seruatur finis Concilij, ne scilicèt

secundæ nuptiæ, spretis primis, contrahantur. Nam cum constet Ecclesiæ de illo matrimonio de præsenti, quamuis eius valor pendeat ex conditionis verificatione, nullatenus permittet, eos ad secundas transire nuptias, donec plenè Ecclesia discutiat, an impleta fuerit conditio, nec, ne: & an recesserint à conditione, & sic voluerint, vt absolutè contractus valeat. Porrò si pendente conditione, illius matrimonij coram Parocho, ac testibus initi, contra hentes gerant copulam, præsumet Ecclesia, à cõditione recessisse, ac matrimonium perfici. Idem erit in foro interno etiam post Tridentinum, si affectu coniugali fuêre commixti; quia iam seruata est forma Tridentini in priori contractu, & iudicandum erit, acsi conditio occultè fuisset impleta.

DVBIVM CXCVIII.

An conditio honesta licet contraria bonis matrimonij illud irritet.

1141 REcolo, quamuis tria bona matrimonij non sint de eius essentia quoad executionem; esse tamen de essentia quoad obligationem; est enim de essentia, vt coniuges obligentur ad vitam perpetuam, indiuiduam, & ad fidem sibi serandam, reddendo debitum, negandóque Corpus alij: ac ad prolem non impediendam, sed educandam. Vnde conditiones, per quas coniuges ad aliquid his contrarium obligentur, tollunt matrimonij substantiam, ac debitum consensum. Igitur conditio contraria substantiæ matrimonij, aut bonis eius, illud irritum reddit, *Cap. fin. de condit. apposit.* Hoc præmisso, quæsierim, vtrùm conditio contraria bonis matrimonij, si honesta sit, illud vitiet, vel tantùm quando est turpis?

1142 Conditio honesta licet contraria bonis matrimonij, illud non irritat: vt si duo contrahant hac lege, vt in perpetua castitate viuant, aut consummato matrimonio, Religionem profiteantur. Vndè dum *Cap. fin.* deciditur, conditiones contrarias matrimonio illud annullare, intelligitur, quando hæ conditiones sunt turpes. Quia copula carnalis non est de matrimonij essentia: ergo conditio de illa non habenda illi non aduersatur, licet sit contra bonum prolis, atque ideò nec illud irritat. Certè hac conditione videntur B. Virgo, ac S. Iosephus contraxisse. Sic Paludan. *in 4. dist. 30. qu. 2. art. 1. concl. 2. num 6.* Abulens. *ad cap. 30. Num. qu. 32.* Gers. *p. 3. ser. de Nat. Mariæ, consìder. 2. alphab. 59. litter. V,* ibi: *Vouit Maria Virginitatem, vouit,* & *ipse Ioseph: cui voto non repugnauit vera matrimonialis coniunctio.* Sotus dicit, non esse improbabilem hanc sententiam *in 4. dist. 29. qu. 2.* Sanchez verò *lib. 5. d. 10. nu. 1.* verè probabilem esse profitetur.

1143 Conditio honesta licet, si contraria sit matrimonij bonis, illud vitiat. Quia illa conditio quamuis honesta sit, repugnat intrinsecis ac necessariis matrimonij bonis: est enim contra bonum prolis: ergo illud irritat. Nam Pontifex *Cap. fin.* expressè asserit, conditionem contra bonum prolis, illud irritare: nec distinguit, an conditio honesta sit, an turpis: nec vim facit in conditionis turpitudine, sed in bonis matrimonij repugnantia: æquè autem illis repugnat, siue turpis siue honesta existat. Ità D. Thom. *in 4. dist. 28. qu. vni. art. 4. ad 3.* D. Bonau, *ibi. qu. vltim. num. 33.* Richard. *art. 2. qu. 4. ad 3.* Adrian. *q. 3. de marim. dub. 9.* Sotus *in 4. dist. 29. q. 2. a. 3.* Henriq. *l. 11. c. 4. n. 1.* & *l. 12. c. 2.* Barthol. à Ledes. *de matr. dub 25. concl. 4.* Petr. de Ledes. *q. 47. art. 5. dub. 4. ad 2.* Ludou. Lop. *p. 2. Instruct. de matrim. cap. 41.* Sanch. *citat. num. 2.*

1144 Idem assero partem hanc probabiliorem esse credens. Quia licet copula non sit de matrimonij essentia, est tamen obligatio potestàsque ad copulam de eius essentia, quæ quidem obligatio ac potestas per id pactum tollitur. Profecto B. Virgo, & Ioseph non contraxêre cum ea conditione, sed absolutè, & verè consentientes in ius, ac potestatem suorum corporum: quamuis vtérque haberet seruandæ castitatis votum, cœlestéque (vt credo) accessisse promissum, sore, vt nullatenus coniugio Virginitatis propositum violaretur.

DVBIVM CXCIX.

An hæc conditio, Contrahо tecum, si prius te voto castitatis sic obstrinxeris, vt nunquam à me petas, nec reddas petenti debitum: violet, matrimonium.

1145 NOn violat. Quia talis conditio non impedit dominij translationem, & corporum potestatem: si enim postea coniux, qui sic vouit, petat, aut reddat, non peccat contrà iostitiam, sed contra voti Religionem. Sic quidam Neoterici, quos memorat, ac sequitur Petr. de Ledes. *de matrimon. quæst. 47. art. 5. dub. 4. in solut. ad 2.*

1146 Violat quidem. Quia est contra bonum prolis, & quantum est inse, impedit dominij corporis translationem; nam cum in pactum deducatur, vt alter voto se adstringat, nec petendi, nec reddendi, non tantùm tenetur ad id ex voti religione, sed etiam ex iustitia pacti acceptati ratione, & sub eo initi matrimonij. Ità Sotus *in 4. dist. 29. q. 2. a. 3.* Couar. *4. Decret. p. 2. c. 3. §. 1. num. 1.* Barthol. à Ledes. *de matr. dub. 25. concl. 4.* Henriq. *l. 11. c. 4. nu. 1. & l. 12. c. 2. fine.* Sanch. *l. 5. d. 10. num. 3.*

1147 Idem assero, quia frustra esset ea potentia ad copulam, quæ nunquam posset absque lethali culpa in actum reduci.

[137] DVBIVM CC.

An annullet, matrimonium conditio hæc: vt alter coniux minimè teneatur debitum reddere, quoties alteri non licet exigert.

1148 MInimè annullat. Quia ea conditio iure inest, cum alter cooperetur peccato tunc reddendo: consentit enim crimini alterius. Ergo iure inest, vt tunc reddere non teneatur. Item quia est conditio peccati mortalis ansam remouens. Sic Anton. Cucus *lib. 5. instit. maior. titul. 11. num. 112.*

1149 Annullat planè, est enim contra matrimonij substantiam. Quia ea conditio non est, in multis enim euentibus vir peccat mortaliter exigendo, at vxor debitum non potest abnegare. Vt si vir votum castitatis emiserit, vel affectu fornicario petat, vel credat matrimonium non tenere, vxore sciente esse validum: Ergò si ex conditione posita liceat tum debitum denegare, signum est, non plenè translatum esse corporis dominium. ideóque non valebit

matrimonium. Ità Adrian. *in 4. qu. 3. dub. 4.* Couar. 4. *Decret. p. 2. c. 3. §. 1. nu. 6.* Ludou. Lopez *part. 2. instr. de matrimon. cap. 42.* Petr. de Ledes. *de matrim, qu. 47. art. 5. dub. 4.* Sanchez *lib. 5. d. 11. num. 2.*

[1150] Hoc verius existimo. Quia per matrimonium acquiritur ius iustitiæ ad corpus alterius, quamuis exigẽs aliquando peccet contra Religionem, aut Temperantiam: Ergo conditio auferens hoc ius iustitiæ est contra matrimonij substantiam, illúd que vitiabit: talis autem est conditio non reddendi in his casibus, tollit enim ius iustitiæ, quod alter coniux per matrimonium acquirit, vt sibi debitum petenti soluatur. Verùm si apponatur conditio, vt possit coniux debitum denegare, quoties id sibi licet, quia alter non habet ins iustitiæ ad petendum: vt si alter adulteretur, vel petat in loco sacro: valet conditio, nec vitiat matrimonium. Quia iure inest.

DVBIVM CCI.

An valeat matrimonium initum à Paganis, seu Iudæis ea conditione, vt possint repudij dare libellum iuxta illorum ritum.

[1151] SVppono, Iudæis permissum fuisse tepudij libellum. vtChristus Dominus *Matth. 19.* testatur. Et quamuis fuerit sub Iudice, an Moses permiserit tanquam licitum, Deo dispensante, vel tanquam minus malum: at hodie nullo modo est licitus. Tùm quia eorum lex cessauit: tùm quia Christus *Matth. 19.* eorum dispensationem abstulit, vt benè Sotus *in 4. dist. 33. qu. 2. art. 2. concl. 2.* Quæsierim igitur, nùm validum sit nunc Iudæorum matrimonium sub huiusmodi conditione initum?

[1152] Est quidem. Quia cum lex eorum hoc permittat, licitè deducitur in pactum, & iure inest: atque ita eius expressio non nocebit. *Cap. significasti, de elect.* Sic Ioan. Andre, *cap. de infidelib. nu. 5. de consanguin.* Cardin. *ibi. num. 2.* Anchar. *num. 4.* Anton. *num. 9.* Abbas *num. 6.* Alexand. de Neuo *num. 10.* Præpos. *num. 5.*

Modò nullum est matrimonium. Quia ea[1153] conditio est contra matrimonij substantiam, cum contineat, posse dissolui matrimonij vinculum; nec iure inest, cum iam sine controuersia sit, eam legem non excusare à culpa, nec dare ius, aliud ineundi matrimonium. Ità Glos. *Cap. de infidel. verb. Esse matrimonium. & ibi.* Hostiens *fine,* Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 3.* §. *1. num. 5.* Sanch. *lib. 5. d. 12. num. 3.*

[1154] Primam sententiam omninò reiicio, secundámque vnicè esse veram reor: & à fortiori idem dicendum est de aliis infidelibus, quibus nunquam licuit, libellum repudij dare.

DVBIVM CCII.

An vitietur, matrimonium, quando conditio ei contraria ab altero tantùm ex contrahentibus apponitur.

1155 NOn vitiatur. Quia conditio non confert ad contractum marimonij confirmandum, vel infirmandum, nisi ab vtráque parte acceptetur: Ergò cum illa conditio non acceptetur ab vtróque contrahente, matrimonium non infirmabit: & cum ex alia parte sit turpis, habebitur, quasi adiecta non esset. Ità Angel. *verb. Matrimonium 3. imped. 3. num. 13.* Syluest. *verb. Matrimonium 3. qu. 11. ver. 2.* Tabie. *verb. Matrimonium 2. qu. 11. num. 12.* D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 19.* Barthol. à Ledes. *de matr. dub. 25. concl. 10.*

1156 Vitiatur omninò. Quia diuersitas in consensu vitiat contractum: vt quando alter purè consentit, alter verò sub conditione. Habetur expressè *l. 1. §. si quis simpliciter, ff. de verborum obligation.* Et ratio est manifesta, quia non vniuntur inter se consensus, ex qua vnione contractus oritur: Ergo cum in hoc matrimonio hæc diuersitas inueniatur, erit nullum. Ità Adrian. *in 4. qu. 3. de matrimon. dub. 9.* Petr. de Ledes. *de matrimon. qu 47. artic. 5. dub. 5.* ità mordicus hanc sententiam defendens, vt asserat, primam esse omninò improbabilem. Couar. *4. Decret. part. 2. cap. 3. §. 1. num. 11.* Sanchez *lib. 5. d. 13. num. 5.*

1157 Ego quidem reor, immerito Petrum de Ledes. primam sententiam omninò improbabilem esse asseruisse, quam Sancius, & alij meritò valdè probabilem esse iudicant. Secundam tamenvt probabiliorem elegerim. Quia ad matrimonium requiritur mutua corporum tradido, at in hoc casu non inuenitur: cum alter non absolutè tradat corpus, sed sub conditione, contraria matrimonij substantiæ, ac consequenter excludente verum consensum: Ergo nullo modo est matrimonium.

[138] DVBIVM CCIII.

An Sponsalia vitientur, per conditionem substantiæ matrimonij contrariam, sicut vitiatur matrimonium.

1158 VItiantur quidem sponsalia per conditionem substantiæ matrimonij contrariam, sicut ipsum vitiatur matrimonium. Quia inaniter promittitur, quod non potest executioni dari. Sic D. Thom. *in 4. dist. 27. qu 22. a. 1. corp.* D. Bonau *dist. 28. q. 3. n. 13.* Dur. *ibi. q. 2. num. 5.* Richar. *dist. 27. a. 3. q. 2.* Palud. *dist. 29. q. 1. ar. 3. concl. 1. n. 16.* D. Antonin. *p. tit. 1. c. 28. §. 2.* Syluest. *v. Sponsalia. q. 5.* Rosel. *ibi fine.* Tabie. *ibi. qu. 2. num. 3.*

1159 Minimè vitiantur. Quia hæ conditiones tanquam turpes reiiciuntur, nec contrariãtur mattrimonio, cum ad sponsalia solummodo pertineant, & non referantur ad matrimonij tempus: Ergo possunt sponsalia huiusmodi conditione inita consistere. Ità Petr. de Ledes. *de matrim. qu. 47. a. 5. dub. 6. quod excitat circà solut. ad 9.*

1160 Ego autem vsus distinctione, quæstioni satisfacio. Quando conditio contraria apponitur tanquam implenda post matrimonium semper illud annulat: quando autem debet impleri, antè matrimonium, tunc si est contra inseparabilitatem, vt *Contraham tecum, nisi antè initum matrimonium aliam ditiorem, aut pulchriorẽ inuenero:* matrimonium non vitiat, quia ipsi nõ opponitur, cum non tollat matrimonij inseparabilitatem, nec etiam opponatur sponsalium naturæ, vtpotè quæ salubria sunt. nec etiam reiicitur tanquam turpis; quia non est talis, cum ad peccandum minime incitet: quare valida erunt sponsalia, impleta ea conditione: & ea deficiente, erunt nulla. Si verò sit conditio contrà matrimonij fidem, vt *si antè matrimonium forniceris,* tunc valebunt sponsalia reiecta ea conditione tanquam turpi; quia ea non cõtrariatur

matrimonio, cum ad fidem matrimonij solùm pertineat, ne postquam translatum est corporis dominium in coniugem, alteri tradatur: at antè matrimonium non est translatum dominium. Si autem aduersetur bono prolis, vt *si antè matrimonium venena, quibus sterilis efficiaris, sumas,* vitiat sponsalia; quia per eam conditionem obligatur sponsus ad aliquid cõtrarium bono prolis, quod per illud matrimonium promissum intenditur, vndè aduersatur futuro matrimonio promisso.

DVBIVM CCIV.

Conditio hæc, Si mecum concubueris, contraham tecum, sit tanquam turpis reiicienda.

1161 NOn est turpis, ideóque non reiicienda, sed suspendit contractum. Quia initio copulæ hæc sponsalia purè contingunt, & consequenter antè perfectam copulam efficiunt matrimonium Cap. *Is qui fidem de sponsal.* Sic Couar. *4. Decret. p. 2. c. 3. n. 13.* Andr. Cucus *l. 5. institut. tit. 11. n. 51.* Sed hoc si verum est, locum habere poterat ante Tridentinum, secus post cum iam sponsalia non transeant in matrimonium per copulam: & sic conditio illa est turpis.

1162 Turpis omninò est, ideóque reiicienda, nec suspendit sponsalia. Quia aut de concubitu illicito, & fornicario intelligitur, & tunc non suspendit, sed tanquam turpis reiicitur: aut de concubitu licito, ac matrimoniali, & tunc minimè suspendit; quia iure ipso inest, cum coniuges mutuo sibi debitum reddere teneantur. Ità D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 19. §. 5.* Rosel. *v. Matrimonium 5. n. 7.* Angel. *v. Matrimonium 3. imped. 3. n. 9.* Syluest. *v. Matrimonium 3. q. 7.* Tabie. *v. Matrimon, 2. q. vlt.* Brunel. *de spons. cap. 33. n 6.*

1163 Apuus dixerim, si intelligatur de concubitu. turpi, reiici tanquam turpem, & sponsalia absolutè manere: si verò de concubitu licito, ac matrimoniali, suspendere vsque ad euentum. Quia censetur conditio, alio modo apposita, quam iure insit: iure enim post contractum matrimonium bimestre datur: at ea cõditio intelligitur, si statim inito matrimonio feceris tui corporis copiam. Mecum Sanch. *l. 5. d. 16. num. 3.*

DVBIVM CCV.

An conditio hæc, Si te virginem inuenero, vel si primo in coitu mihi placueris, tecum contraham, sit tanquam turpis reiicienda.

1164 TAnquam turpis reiicienda est, & sic Spõsalia pura manent. Quia ea conditio super actum turpem planè fertur. Sic Gloss. *cap Per tuas, verb. Præsumendum. de condit. appos.* & *ibi.* Ioan. Andr. *n. 7.* Anton. *n. 8.* Anchar. *n. 7.* Abbas *n. 7.* Innocent. *cap. De illis, num. vni. de condit. appos.* Alex. de Neuo *ibi. num. 2.* Spino *specul. testam. gloss. 15. num. 64.*

[1165] Turpis non est, ideóque non reiicitur, sed suspendit contractum, quamuis intelligatur, si per coitum te virginem inuenero. Quia ea conditio non fertur super actum turpem, sed super honestam virginitatis conditioners Ità Sotus *in 4. dist. 29. quæstion. 2. artic. 3. post 3. conclus.*

[1166] Vera hæc satis, sed verius distinxerim id *si te virginem inuenero,* si intelligatur per aspectum matronarum, vel aliam iustam indaginem non reiici, sed suspendere; quia est honesta conditio. Si verò intelligantur per concubitum, esse turpem; quia incitat ad peccandum: & quamuis virginitatis conditio honesta sit, at quando apponitur turpiter explorandam esse, turpis est admodum; vndè meritò ea reiecta, purus remanet contractus. vt aptè Henriq: *lib. 11. cap. 12. num. 6.* & Sanch. *lib. 5. d 16. num. 7.*

DVBIVM CCVI.

An conditiones turpes, & impossibiles reiician. tur, à sponsalibus, sicut reiiciuntur à matrimonio.

[1167] MInimè reiiciuntur. Quia secluso iure Ecclesiastico habente eas conditiones pro **[139]** non reiiciuntur conditiones, sed annullarent, & turpes suspenderent matrimonium: Ergo ius Ecclesiasticum id statuens, tanquam correctiuum iuris naturalis, & diuini, est restringendum. Quæ enim à iure communi exorbibitant, sunt restringenda. *Reg. Quæ à iure communi, de reg. iur. in 6.* Cum ergò *Cap. fin. de condit. appos.* solum in matrimonio eas conditiones reiici statuat, extendendum minimè est ad sponsalia. Sic doctissimi Theologi. Salmanticensis Academiæ, teste Petro de Ledes. *de matr. q. 47. a. 5.* quorum ipse sententiam asserit esse probabilem.

[1168] Reiiciuntur omnino. Quia sponsalia sunt initium quoddam matrimonij vndè dispositum in matrimonio, in sponsalibus depositum censetur. *leg. Oratio ff. de spons.* Itaque conditiones turpes pariter à sponsalibus reiiciuntur: vt *contraham tecum, si mecum coieris,* intelligendo de coitu turpi: vel *si te inuenero virginem,* intelligendo turpi indagine. Ità D. Tho. *in 4. dist. 27. q. 2. a. 2. corp.* D. Bonau. *dist. 28. q. 3. n. 13.* Richar. *dist. 27. a. 3. q. 2.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 18. §. 21.* Palud. *in 4. dist. 29. q. . a. 3. concl. 7. n. 36.* Syluest. *v. sponsalia q. 5.* Rosel. *ibi. fine.* Tabie. *q. 2. n. 3.* Ludou. Lop. *p. 2. instruct. de matrim. c. 42.* Sanch. *l. 5. d. 17. n. 2.*

[1169] Fateor primæ sententiæ fundamentum forte esse, meque admodum afficere, vt illam amplecterer, nisi alio ex capite inuenirem concordem omnium Doctorum sensum, tanquam quid indubitatum supponentem, reiici conditiones turpes ac impossibiles tam à matrimonio, quã à sponsalibus, à qua receptissima sententia reced ere, piaculum ducerem.

DVBIVM CCVII.

An conditiones impertinentes habeantur, in matrimonio pro non adiectis: & illud suspendant.

[1170] HAbentur pro non adiectis. Quia tales conditiones turpes videntur: turpe enim apparet contractui tam Sancto, & qui Sacramentum est impertinent conditionem adiicere, vt *si non es*

cocles, pulchra, aut bene morigerata. Sic Sotus *in 4. dist. 29. q. 2. a. 3.* Batth. à Ledes. *dub 25. de matr. concl. 9.* & videntur tenere Rosel. *v. sponsalia, fine,* Syluest. *ibi. q. 5.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 18. §. 2.* vbi asserunt, si conditio sit honesta, vel vtilis valere: vnde oppositum videntur sentire, quando inutilis, ac impertinens esset.

1171 Non habentur pro non adiectis, sed suspendunt contractum matrimonij, nec aliter est validum, nisi illis stantibus. Quia omnis conditio iure non improbata potest apponi matrimonio. vt colligitur à contrario sensu ex *Cap. super eo de condit. appos.* ibi: *Ac conditionem ipsam canonica, non improbent statuia:* sed hæ conditiones impertinentes nullo iure reprobantur: Ergò possunt validè apponi. Minorem probo, quia *Cap. fin. de condit. appos.* reiicit conditiones turpes, quia incitant ad peccandum: sed conditio impertinens ad nullum peccatum inducit: Ergò nullatenus est reiicienda. Ita Henric. *Cap. fin. num. 4.* Sanch. *lib. 5. d. 18. num. 3.* & plures Doctores, quos ipse Sancius citat *lib. 5. d. 2. num. 7.* asserentes, conditiones quæ non sunt necessarię à natura, vt *si Antichristus nascetur,* suspendere matrimonium; quæ tamen ad id sunt impertinentissimæ.

1172 Cum his opinor, quia quamuis conditionem impertinentem matrimonij Sanctissimo contractui adiicere, aliqualis sit culpa, non tamen est ex turpibus, quæ à matrimonio reiiciuntur, non enim alium incitat ad aliquod peccatum in futurum admittendum: qualis est illa: *si furtum feceris.*

DVBIVM CCVIII.

An demonstratio, & causa vitient matrimonium si ei contrarientur.

1173 SVppono matrimonio posse aliquid adiici per modum demonstrationis, quod contingit, quando significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relatiuam, aut dictionem importantem aliquam qualitatem: vt *Duco te, quæ libera es, aut virgo.* Vel potest adiici per modum causæ, quod euenit, quando denotatur causa, ob quam contrahitur: & communiter explicatut per dictionem. *Quia:* vt *contraho tecum, quia diues, aut pulchraes.* Quæsierim igitur, num idem quod de conditionibus diximus, censendum quoque sit de demonstratione & causa, ita vt si hæc contratientur matrimonio, illud vitient: si sint honesta, illud suspendant: si turpia, impossibilia, reiiciantur?

1174 Quamuis demonstratio & causa nunquam suspendant matrimonium, annihilant tamen, quando sunt contra substantiam, ac bona eius. Quia eo ipso, quod non absoluè, sed sub ea causa, & demonstratione quis consentit, quæ quidem matrimonij substantiæ aduersatur, non videtur absolute in matrimonium consentire. Sic Nauar. *sum. cap. 22. num. 62.* videtur fauere D. Tho. & alij Doctores citati à P. Sanchez *l. 5. d. 9. nu. 6.* asserentes, annullare matrimonium conditionem ipsi repugnantem quamuis sit de præsenti, cum tamen illa non sit propriè conditio, sed demonstratio.

1175 Demonstratio, vel causa per se sumpta nunquam suspendit, vel vitiat matrimonium, cuiuscumque sit qualitatis, siue vera sit, siue falsa: sed semper habetur pro non adiecta, firmumque manet matrimonium: vt *Accipio te, quæ* vel *quia es sterilis,* vel *quia procuras sterilitatis venena.* Quia quæ matrimonium variant, vel vitiant, debent ad substantiam, seu

vim contractus spectare: sed demonstratio, & causa non spectant ad substantiam consensus contractus matrimonij, sicut spectat conditio, sed tantum pertinet ad opiniones rerum, quas contrahentes conceperunt, vel ad causas, quæ ad contrahendum ipsos mouent: Ergò nullo modo variant matrimonium. Ità Palud. *in 4. dist. 29. quæstion. 2. art. 1. concl. 1. numer. 5. & art. 2. concl. 1. numer. 11.* D. Antonin. *3. part. tit. 1. capit. 19. §. 5.* Sotus *in 3. dist. 29. quæstion. 2. art. 1.* Syluest. *verb. Matrimonium 3. quæstion. 12.* Sanchez *libr. 5. d. 19. num. 2.* & alij apud ipsum.

1176 Hanc sententiam omnino sectandam existimo. Quia demonstratio aut causa non se **[140]** habet vt obiectum, vel pars obiecti contractus, sed antecedenter, & quasi motiuum. Ergo illum non irritat. Monuerim tamen hæc intelligenda esse, quando demonstratio vel cansa per modum causæ, aut demonstrationis apponitur: nam si, apponatur permodum conditionis, de illis iudicandum sicut de conditionibus: vt *Contraho tecum, quæ dabis tantam dotem:* tunc licet videatur demonstratio, at est sensus conditionalis.

DVBIVM CCIX.

An modus vitiet matrimonium, si ei contrarietur?

1177 MAtrimonio aliquid potest adiici vt modus, qui est quasi adiectio oneris, ad quod volumus contrahentem obligare: & communiter explicatur per coniunctionem *Vt,* v. gr. *Duco te, vt diuitias,* vel *honorem consequar.* Quæstioni igitur committo, an idem censendum sit de modo, ac de conditionibus, ita vt si hic contrarietur matrimonio, illud vitiet: sit sit honestus, illud suspendat: si turpis, aut impossibilis, reiiciatur?

1178 Modus contrarius substantiæ, aut bonis matrimonij, ipsum minimè annullat, vt *Contraho tecum, vt venena sterilitatis procures,* vel *vt te adulterandam tradas.* Quia modus in hoc distat à conditione, quod conditio suspendit actus perfectionem, ità vt ante ipsius implementum validus minimè sit, at modus non suspendit, sed aduenit actui perfecto, statimque valet actus, & alter obligatus manet ad modi implementum. Vt *Dono tibi equum, vt facias hoc,* valet statim donatio, & tenetur donatarius, modum implere. *lbi. 1. 2. fin. C. de donation, quæ sub modo.* docet Barth. *l. Qubus diebus. §. Termilius, ff. de condit. & demonstr.* Ita Sotus *in 4. dist. 29. quæs. 2. art. 1. concl. 1.* Verbeci. quem refert, ac sequitur Rosel. *verb. Matrimonium 5. num. 9.* Tabie. *verb. Matrimonium 2. quæstion. vltim.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæs. 47. art. 5. dub. 3.*

1179 Modus contrarius substantiæ, aut bonis matrimonij, ipsum annullat, sicut contraria conditio. Quia *Cap. fin. de condit. appos.* habetur, hanc conditionem contractui matrimonij adiectam, *Contraho tecum, donec pulchriorem inueniam,* ipsum vitiare tanquam ipsius substatiæ contrariam & tamen est eadem ratio de hac conditione & de modo, nam sicut modus non suspendit dispositionem, sed aduenit dispositioni perfectæ, ita hæc conditio: Ergo similiter modus contrarius substantię vitiabit. Ità D. Antonin. *part. 2. tit. 1. c. 19. §. 1.* Angel. *verb. Matrimonium 3. imped. 3. fine.* Syluest. *ibi. qu. 12.* Nauar. *sum. cap. 22. nu. 62.* Couar. & alij quos ipse refert *4. Decret. part. 2. cap. 3. §. 1. nu. 8. & 17.* Greg Lop. *l. 5. v. Aquellas, tit. 4. p. 4.* Sanch. *l. 5. d. 19. num. 5.*

1180 Cum his sentio, nec placet mihi Ludouici Lopez *p. 2. Instruct. de matr. c. 42.* distinctio, qua intendit vtramque sententiam ad concordiam redigere: vt scilicet modus substantiæ

matrimonij contrarius non vitiet, quando apponiturve causa impulsiua, secus si apponatur, vt per illum inducatur obligatio ad eius obseruantiam. Displicet, inquam, quia semper ea est modi natura vt contractum minimè suspendat, verum alter recipiens sub modo, illum obseruare teneatur Addiderim, si modus sit impossibilis, verbi gratiâ *Contraho tecum, vt digito cœlum tangas,* valet omninò matrimonium, reiecto modo & similiter si sit turpis. Quia similis conditio tanquam impossibilis, & incitans ad peccandum à matrimonio reiicitur per *Cap. fin. de condit. appos.* Ergo à fortiori modus impossibilis & turpis, qui ad peccandum incitat, reiicietur: cum hic non suspendat contractum, sed contractui iam perfecto adueniat. Porrò si modus sit possibilis, & honestus, non suspendit matrimonium, sed statim est validum. Quia natura modi est, vt non suspendat. *l. Cum ab eo 41. ff. de contrah. empt.*

26

[141] LIBER XXVI. DEBITVM CONIVGALE, DIVORTIVM.

QVAMVIS tractatio hæc ad præcedentemlibrum pernitebat, vbi receptiores circa eam Doctorum sine lite sententias exposui: at maioris perspicuitatis gratia huiusce materiæ Dubia sigillatim apponenda censui.

SECTIO SECVNDA.

De Debito, ac Diuortio Dubia

CAPVT I.

Circa Debitum Coniugale.

DVBIVM I.

An vxor teneatur, reddere debitum virotacitè, seu interpretatiuè petenti?

1181 CErtvm est teneri virum vxori tacitè debitum petenti, illud reddere, id est, dum vir aliquibus signis percipit in ea petendi voluntatem, & præ pudore abstinere à petitione. Sic D. Thom. *in 4. dist. 32. qu. vni. a. 2. quæstiunc. 1.* & omnes communiter. Quæsieris verò num idem dicendum sit de vxore erga virum.

1182 Tenetur vxor debitum reddere viro taciè postulãti. Quia, qui interpretatiue, siue signis petit expressis, indicat, se ob pudorem, vel ob pusillanimitatem expressis verbis non audere. Ergo quemadmodum vir tenetur vxori tacite petenti debitum reddere, ita vxor tenebitur reddere marito tacitè postulanti. Sic D. Antonin. *3. p. tit. 1. cap. 20. §. 7.* Syluest. *verb. Matrimonium 7. quæs. 4. dicto 10.* Nauar. *sum. cap. 16. numer. 26.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 243. num. 8.* Ludou. Lop. *p. 1. Instr. cap. 80.*

1183 Non tenetur vxor viro tacitè seu interpretatiue petenti reddere, sed licitum est ei petitionem expressam expectare. Non quia non pares sint in obligatione, sed quia cum viris minimè pudeat, verbis expressis debitum pete re, dum id appetunt: merito ac iure optimo potest vxor præsumere, sibique persuadere, viros expresse non petentes, nequaquam velle: & signa illa, quæ in fœminis natura verecundis, tacitam, & interpretiuam voluntatem inducant, in ipsis viris minimè indicare. Ità Sotus *in 4. dist. 32. quæstion. vni a. 2.* ex D. Tho. *ibi. a. 3. ad 2.* palud. *quæstion. 1. art. 1. numer. 4.* Syluest. *verb. Debitum quæs. 8.* Tabie. *verb. Matrimonium 3. quæs. 4. §. 5.* Sanchez *lib. 9. d. 2. num. 5.* & alij.

1184

Ego quidem sic quæstioni respondeo. Ratione erubescentiæ, quæ communiter in fœminis inuenitur, non ita tenetur vxor reddere viro tacitè petenti, sicut è contra. Si tamen daretur idem pudor exigendi debitum, aut timor in viro, idem prorsus asserendum esset, nempe teneri vxorem ipsi reddere, quando nosset eius petendi voluntatem, & præ pudore, aut pusillanimitatem, aut insignem vxoris auctoritatem, aut asperam conditionem minimè verbis exigere expressis. Quia eadem militat ratio, cum sint coniuges in actus coniugalis obligatione pares. Certè omnes Doctores pro secunda sententia citati hoc non obscure indicant, nec enim absolutè docent, non teneri vxorem debitum viro interpretatiuè petenti reddere: sed non ità teneri, sicut virum vxori. Et si qui absolutè asserunt, non teneri, eo fundamento innituntur, quod is pudor exigendi non sit in viris: quare, existente eodem pudore, contrarium affirmarent

[142] DVBIVM II.

An quoties peccat coniax debitum exigens, peccet similiter alter. illud reddens?

1185 QVoties coniux lethaliter delinquit exigendo, similis culpæ reus est coniux alter reddendo: ac proinde non reddere tenetur. Quia memo habet ius exigendi, sed iniustè petit, quando in ipsa actione delinquit: si enim ius haberet, iusteque peteret prorsus culpa illa exactio vacaret: Ergo reddens similiter peccat, cum delicto alterius cooperetur. Sic Guili m. Rubion. *in. dist. 32. quæs. 2. art. 2. concl. 2. & dist. 25. quæs. 2. concl.* Vgolin. *de Sacram, tract. de matrim. cap. 10. num. 2.* Anton. Cucus *l. 5. institut. tit. 12. num. 19.*

1186 Non quoties coniux lethaliter peccat petens, similiter delinquit alter reddens, nec eximitur à reddendi obligatione. Quia certum est, si vir affectu fornicario velit vxorem cognoscere, & ita exigat, lethaliter peccabit: at vxor reddere tenebitur. Et si vir existimans, matrimonium esse irritum ob dirimens impedimentum, petat, reus est culpæ mortalis: at vxor certo sciens illud minime subesse impedimentum, non potest debitum abnegare. Profecto debitum hisce

in casibus reddens, non cooperatur formaliter loquendo exigentis piaculo: nam tantum cooperatur actui ex sua natura coniugatis licito, & quem ipse debet alteri reddere, quamuis aliunde sit peccatum in altero coniuge exigere: at reddens non cooperatur alterius petitioni, sed ea supposita cooperatur copulæ, quæ licita est, & à se debita. Ità Maior *in 4. dist. 31. quæs. 1. argum 1. cont. 2. conclus.* Abul. *ad c. 5. Mat. quæs. 224.* Adrian. *quod lib. 2. art. 1. in solut. ad 1.* Sotus *in 4. dist. 31. qu. vni. art. 3.* Petr. de Soto *lect. 16. de matrim. fine.* Couar. *4. decr. p. 2. cap. 3. §. 1. num. 6.* Sanch. *l. 9. d. 6. num. 4.*

1187 Hoc certum existimo, fateor tamen, quoties coniux exactus potest commodè absque odij, indignationis, incontinentiæque alterius coniugis timore, & absque suo damno, tenere illum præcepto correctionis fraternæ alterum inique petentem auertere procurare. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum è peccato, vbi commodè præstari potest.

DVBIVM III.

An si quis ìncestum perpetrat ad consanguineam vxoris accedens, vel voto castitatis illigetur: Coniux peccet, lethaliter petenti ei debitum reddendo antè impetratam dipensationem.

1188 PEccat quidem. Quia cum reddare non teneatur, videtur cooperari culpæ lethali; exigentis, ac snbinde simili piaculo inuolui. Sic Veracr. *append. ad part. 1. spec. art. 15.* Ledes. *2. p. 4. quæs. 55. art. 1. in 4. dist. 31. quæstion. 1. art. 3.* Palac. *ad 32. d. 1.* Stunica *de voto, quæs. 3. num. 61.* Petr. de Ledes. *dematrimon. quæs. 53. art. 1. dub. 3.* & alij.

1189 Minimè peccat. Quia hoc non est, alterius delicto cooperari, vt probaui *proximo Dubio.* Et quia dnbius de valore matrimonij petat à non dubitante, potest hic non reddere, quia ille ius non habet petendi: potest etiam reddere, nam cum sit in possessione pacifica, potest vti plenè sua possessione, petendo, ac reddendo: nec aliquo modo illa spoliari debet, ob alterius dubium. Sic ergo in nostro casu, cum coniux innocens nullo delicto, aut voto se adstrinxerit, non est, cur ob delictum, aut votum alterius, quæ suos solum authores afficiunt, iure ac possessione petendi, ac reddendi priuetur. Ità Sanch. *l. 9. d. 6. n. 12.*

1190 Vnus mihi pro mille Sancius, cui libenter adhæreo Quia ex *Cap. Transmissæ. & Cap. Tuæde eo qui cognouit consangui.* deducitur, incestuosum cum consanguinea alterius cõiugis non posse petere, at teneri reddere: & subditur ratio. Quia affinitas post matrimonium contracta ei coniugi, no debet officere, qui iniquitatis minimè fuit particeps: nec suo iure debet absque culpa priuari. At valde officeret si innocens peccaret reddendo, cum priuaretur plena possessione, qua secluso voto, & delicto alterius, gaudebat, essetque ei necessarium, semper petere, vt matrimonio absque culpa vteretur: scrupulisque non modicis vexaretur, dum petit, an ea sit petito, vel potius redditio propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam.

DVBIVM IV.

An coniux, cui debiti petitio est interdicta, noti tamen redditio, vt contingit ratione voti castititatis, cognationis, aut affinitatis post matrimonium contractæ: aliquando possit petere debitum.

1191 SVppono, posse coningem sic impeditum, exigere ab altero debitum, vbi in ipso periculum incontinentiæ sentiret. Quia hoc est, quodammodo reddere: & quia votum, vel alia præfata impedimenta non obligant, ad non petendum cum ruinæ alterius coniugis dispendio, vt apte Victor. *sum tr. de matrimon. n. 293.* Henriq. *lib. 11. cap. 15. num. 9.* & alij. Quæsierim verò, num idem dicendum sit de ipso coniuge, cui debiti petitio est interdicta, nempè vt sibi petere liceat, quoties vehementibus carnis stimulis agitatur?

1192 Licet quidem. Quia Christi Domini est iugum suaue *Mat. 11.* Sic Viguer. *leg. institut. c. 16. §. 7. vers. 8. impedim. 5.*

1193 Minimè licet petere debitum incestuoso, qui affinitatem cum vxore contraxit, aut votum castitatis emisit, debitum petere ad in continentiam vitandam, nondum obtenta dispensatione, esto iustam dispensandi causam proculdubio præ s0e ferat. Quia id nullo solido fundamento, aut iure probatur. Ità Couar. *4. decret. part. 2. cap. 7.* §. *2. numer. 5.* Gutier. *leg. Caonic. qq. cap. 23. numer. 6.* Matien. *lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glos. 1. numer. 103.* Anton. Cucus. *libr. 5. instit. tit. 11. numer. 123.* Sanchez *libr. 9. d. 7. num. 7.*

1194 **[143]** Hoc certum existimo. Quia suauitati iugi Dominici non aduersatur sicut nec votum castitatis impedire matrimonium contrahendum absq; dispẽsatione, non obstantibus carnis tentationibus illi repugnat. Nec iuuat, si dicas, matrimonium post laplum institutum esse, vt huiusmodi incontinentiæ subueniatur. Quia ea se medicina destituit, quoad facultatem petendi, qui castitatem vouit, licet matrimonio ligatus sit: & eadem quoad eundem effectum priuatus est, propter affinitatem, aut cognationem inique post matrimonium contractam.

DVBIVM V.

An mortale sit in actu ipso coniugali expressa intentione finem prolis excludere.

1195 LEthale crimen est. Quia tale est, in matrimonij contractu expressa intentione illius fines excludere, suprà ostendi. Sic Præpos. *Rubr. de sponsal. num. 12. ad fin.*

1196 Minime est lethale piaculum. Quia desiderare non multiplicare prolem ex se malum non est: quare bono fine vestitum, vt ratione defectus diuitiarum ad eos liberos alendos, licitum est. Ità Palud. *in 4. dist. 31. quæs. 3. art. 2. n. 15.* D. Antonin. *in 3. p. tit. i.c. 20. §. 6.* Rosel. *v. Debitum numer. 11.* Angel *ibi. num. 27.* Nauar. *sum. capit. 16. numer. 33.* Philiarc. *de offic. Sacerd. tract. 1. part. 2. libr. 4. capit. 19.* Sanch. *l. 9. d. 8. num. 10.*

[1197] Ego quidem primam sententiam nullatenus admittam, vbi coniuges nil efficerent, quod prolis conceptioni obstaret: sed crediderim, ad summum esse veniale debiti finis ratione. Nec etiam erit lethale eo quod intentione excludatur finis, ad quem ordinatur actus ille coniugalis à natura. Quia finis præcepti sub præcepto cadit. Nec id esse lethale crimen in matrimonij contractu, arguit tale in ipso actu existere.

DVBIVM VI.

An veniale sit actui matrimoniali dare operam solummodo propter bonum Sacramenti, nempe ad significandam Verbi cum carne, vel cum Ecclesia coniunctionem.

[1198] VEniale non est. Quia non minus, imò magis videtur matrimonium honestare finis illius, vt sacramentum est, qui est ea significano: quam finis illi conueniens, vt est contractus naturalis, qui est prolis educatio. Sic multi, quos presso nomine memorat supplem. Gabr. *in 4. dist. 31. quæs. vni. art. 2. proposit. 3.*

[1199] Veniale quidem est coniugalem actum in eum finem solummodo referre. Quia bonum Sacramenti non respicit primò & directè matrimonij vsum, sed vinculum, & essentiam: in quo differt à botto fidei, & prolis, quæ primo, & per se ad vsum ordinantur: Ergò contrà rectum ordinem est matrimonio vti, ob bonum sacramenti. At quia est leuis debiti ordinis peruersio, culpam venialem non excedit. Ità D. Tho. *in 4. dist. 31. quæs. 2. art. 2. corp.* Richard. *ibi. art. 3. quæs. 2.* Palud. *quæs. 2. art. 1. numer. 5.* Supplem. Gabr. *citat.* Henriq. *lib. 11. capit. 15. numer. 2. liter. P.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæstion. 49. art. 5. dub. 1.* Sanchez *lib. 9. d. 8. num. 15.*

[1200] Cum his opinor. Quia cum in omni sacramento duplex sit finis, alter intrinsecus, & alter extrinsecus: rectus ordo postulat, vt sacramenti vsus referatur ex intentione sumentis, & ministrantis ad finem intrinsecum, nam ad extrinsecum sufficit instituentis ordinatio: sinis autem intrinsecus matrimonij est bonum prolis, & fidei: extrinsecus autem sacramentalis significatio: Culpa ergò est, ad solum finem extrinsecum vsqum matrimonij referre. Fateor tamen vacare culpa vsum matrimonij ad eam significationem relatum, de qua est quæstio, si alijj fines, nempe fidei, ac boni prolis non excluduntur.

DVBIVM VII.

An venialiter peccet conitux, qui actui matrimoniali dat operam, vt vitet in se ipso incontinentiæ periculum.

[1201] NOn dubito, quin liceat debitum petere, ad vitandum in alio coniuge incontinentiæ, periculum. Quia hic concubitus potius est redditio, quam petitio debiti, ac proinde in eo

fidei bonum inuenitur. Quæsierim autem, num liceat similiter coniugi debitum petere, eo fine, vt vitet in se ipso incontinentiæ periculum?

1202 Non licet sed venlaliter delinquit. Quia qui vtitur actu coniugali ob eum finem, proprium finem huiusce actus non intendit, scilicet prolis generationem, & bonum fidei, nam ad hoc pertinet tantum reddere petenti debitum, & ab actu carnali cum alio abstinere. Sic Magist. *in 4. dist. 31.* quem non pauci Scholastici, ac Summistæ sequuntur. D. Tho. *ibi. q. 2. a. 2. ad 2.* Bonau *art. 2. quæs. 2.* Scot. *dist. 26. quæs. vni.* Petr. de Solo *lect. 16. de matrimon.* Rosel. *sum. verb. Debitum, 3.* Angl. *ibi. numer. 22.* Tabie *v. Matrimonium 3. qu. 5. §. 6.* Turrecr. *c. Quidquid 32. num. 3. vers. 6.*

1203 Licet omnino sine veniali piaculo petere coniugem, ad vitandum in se ipso incontinẽ tiæ periculum. Quia id Paulas supponit i. *Cor. 7.* dum ait. *Propter fornicationem vnusquisque vxorem suam habeat;* & dum iterum subdit. Reuertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Et quia vsus coniugalis supposito peccato, seu lapsu humanæ naturæ, sua natura ordinatur in propriæ concupiscentiæ remedium, quamuis minus principaliter, quam in prolis generationem: Ergò in vsu coniugali ob eum finem facto nulla est inordinatio: vsus enim coniugalis quamuis aliqualiter rationem absorbens, ex se tamen, & ex suo obiecto est licitus, & sua ex natura ordinatur in eum finem, qui est licitus: & nulla lex est, quæ cogat, vt in rei principalio**[144]** rem finem intendamus. Ità Durand. *in 4. dist. 31. quæs. 4.* Nauar. *sum. cap. 16. num. 32.* Rebel. *libr. 3. quæs. 19. sect. 1.* Coninch *d. 34. num. 6.* Basil. *lib. 10. capit. 8.* Hurtad. *d. 10. diffic. 2. numer. 4.* Sà *sum. verb. Matrimonium, vers. copulam si fiat.*

1204 Ego autem professus, vtramque sententiam valde esse probabilem, tamen sic quæstionem dissoluo: Petitio debiti causa vitandæ fornicationis in ipsomet petente, tunc culpa vacat, quando adhibitis aliis mediis, nequit quis carnis, stimulos sedare: secus quando potest conuenienter alio modo ab incontinentia abstinere: tunc enim erit veniale piaculum. Quia vbi alia media conuenientia ad finem assequendum occurrunt, venialis peruersio est debiti ordinis, mediũ de se ordinatum ad prolis generationẽ, & fidem seruandam, in ilium finem referre. Mecum Henriq. *l. 11. c. 15. n. 4. liter. P.* & Sanch. *lib. 9. d. 9. num. 4.*

DVBIVM VIII.

An sit licitus coniugalis vsus, ad tuendæ, aut restaurandæ valetudinis corporeæ finem relatus?

1205 CVlpa venialis est. Quia finis aduersatur matrimonij institutioni, quod ad bonum prolis, & ad vitandam fornicationem est institutum. Certe ideo peccaret venialiter qui gratia sanitatis recuperandæ baptizaretur, quia hic finis aduersatur Baptismi institutioni, quæ est ad remissionem peccatorum, quæ ante fuerant antè eum patrata. Sic D. Tho. *in 4. dist. 31. q. 2. art. 2. ad 4.* Palud. *ibi. quæs. 3. art. 3. num. 21.* Petr. de Ledes. *de matrimon. quæs. 46. art. 5. dub. 4.* Sotus *in 4. dist. 31. quæstion. vni. art. 4.* Tabir. *verbMatrimonium 3. quæstion. 5. §. 6.* & alij.

1206 Omni culpa vacat petitio debiti causa sanitatis acquirendæ, aut tuendæ. Quia cum ob bonum prolis id liceat, à fortiori id licebit, ad propriam sanitatem instaurandam, aut tuendam,

cui plus quilibet tenetur consulere. Et quia intendens sanitatem, refert virtute actum ilium in prolis bonum, cuius generationi morbo labotans est minus aptus. Ita Almain. *in 4. dist. 31. quæs. vnic.* Maioris *ibi. q. vni. fine.* palac. *ibi. d. 2.* Sa *v. Debitum coniugale, vers. Copulam.* Hurtad. *d. 10. diffic. 2. num. 6.* Coninch. *d. 34. num. 6.* Basil. *l. 10. c. 8.* Henriq. *l. 11. c. 15.*

1207 Mediam eligo viam, vt nulla sit culpa, quando aliud medium aptum non inuenitur, ad instaurandam, tuendamque salutem. Quod optime probat secundæ sententiæ fundamentũ: tunc enim nullo est debiti ordinis peruersio, cum in eo fine bonum prolis, ac fidei quamuis remotè includatur: coniux enim bona vtens valetudine generandæ aptior est proli, ac debito reddendo. At vbi medium aliud conueniens occurrit, culpa venialis erit. Quia Sancti solius prolis gratia, aut debiti reddendi, coniugalem vsum licere admittunt August. *de bono coniug. cap. 6. 7.* & *10. to. 6.* Gregor. *lib. 32. Moral. c. 20.* & habetur *c. Nerui 13. dist.* & quia peruersio debiti ordinis est, actum coniugalem, qui suapte natura refertur ad speciei bonum, ad indiuidui bonum, referre. In omni autem sententia fateor, quantum uis poccet defectu recti finis coniux ob sanitatem petens, reddentem minimè peccare, sed reddere teneri.

DVBIVM IX.

An sit peccatum vti coniugio propter solam delectationem capiendam?

1208 PEccatum est, mortale quidem. Quia coniux sic coniuge vtens, non refert illius vsum in Deum: sed in solam delectationem: ac proinde frui vult creatura, in ea constituens vltimum sinem, quod mortale esse nemo dubitat. Certè non est simile de aliis delectationibus: hæc enim ita mentem absorbet, vt liberum hominem non relinquat, quo illam in Deum referat. Sic Hugo *c. Origo.* Hostiens. *sum. tit. de matrimon. §. Quis sit effectus num. 23.* & quidam Antiquiores vt refert D. Bonauent. *in 4. dist. 31. art. 2. qu. 3.* dicens esse probabile, sed valde durum & alij

1209 Nullum peccatum est. Quia virtus Temperantiæ inclinat ad moderate percipiendas delectationes gustus, & tactus: velle ergo moderate delectari in accessu ad coniugem, actus erit studiosus. Et quia vti ad libitum re sua, qualis est alteruter coniux alterutrius, culpa vacat: in eo enim accessu inuenitur Sacramenti bonum, nam coniux propter voluptatem accedens limites matrimonij non trasgreditur, sed propter illius vinculum accedit. alias omninò abstenturus Ità Almain. *in 4. dist. 31. q. vnic.* Maior. *quæs. vni. concl. 7.* Celaia *ibi. quæs. vni. fine.* & refert Marrinum de Magist. Palac. *ibi. d. 2.* Dicit esse satis probabile Veracr. *p. 3. spec. art. 16. concl. 2.* & Hurtad. *d. 10. diffic. 2. num. 6.*

1210

Asseruerim tamen, quando voluptas limites, matrimonij excedit, quia scilicet coniux ita voluptate captus ad suum accedit, vt paratus sit ad accedendum, quamuis suus non esset, lethalem esse culpam. Quia coniux ita accedens animum habet fornicandi. At actum coniugalem solius voluptatis gratia exercitum, nec matrimonij sines transgredientem culpam venialem esse. Quia est debiti ordinis peruersio, cum actus sic apte natura tendens ad prolis bonum ad finem voluptatis capiendæ referatur. Nec audiendi Doctores pro sententia prima relati asserentes esse culpam mortalem, vbi finis esset libidinosum satiate

appetitum. Imo nec erit mortale aliquibus cibis callidis virum vti, vt naturam adiuuaret, quo potentior ad frequentem copulam redderetur. Nam cum libido illa matrimonij limites non egrediatur, nec media alias sint illicita, non est vndè culpa lethalis incurratur.

[145] DVBIVM X.

An sit peccatum diebus feriatis queiscumque ieiuniorúmque, ac rogationum, actui matrimoniali dare operam?

1211 SCio aliquos Doctores asseruisse, culpam esse lethalem. Quia in loco Sacro petere mortalis est culpa, eo quod locus illeSacris peragendis est dicatus: Ergo similis est, temporibus Sacris, quæ ad idem sunt consecrata. Hanc itaque præteriens sententiam, quam improbabilem esse crediderim, quæsierim, num sit culpa venialis?

1212 Est quidem. Quia dies festi principaliter ad vacandum Deo orationique sunt instituri: carnalis autem delectatio mentem absorbet, & ad spiritualia reddit ineptam. Quare apud Ethni*cos* lumine ipso naturali edoctosreceptum erat, vt orationi vacaturi, à concubitu etiam coniugali abstinerent. Atque eadem ratione id ipsum dicendum de tempore publicis togationibus præscripto. Necnõ de ieiuniorum tempore; quia ieiunia præcipiuntur, quo caro maceretur & sicut illicitas voluptates admittens delinquit, ita à licitis abstineat? Ergo præceptum est in iis abstinendi à vehementi delectatione, qualis in actu coniugali inuenitur. SicMagist. *in 4. dist. 32. cap. 3.* D. Tho. *ibi. qu. vni. a. 5. quæstiunc. 2.* Albert. Mag. *dist. 31. a. 23.* Durand. *in 4. dist. 32. q. 1. n. 9.* Palud. *ibi. q. 1. a. 3. n. 11.* D. Antonin. *p. 3. titul. 1. c. 10. §. 11.* & alij plures.

1213 Hand est venialis culpa. Quia actus coniugalis ratione sui nullo peculiari iure prohibetur in diebus festis quamtumuis solemnibus. Et multo minus in diebus ieiunij, ac supplicationibus. Quia actus coniugalis non impedit fieri id quod in eis diebus agi præscribitur: Ergo non est illicitus, quamuis in eis nonnihil habeat indecentiæ. ItaConinch *dict. 34. dub. 9.* Basil. *libro 10. cap. 9.* Scot. & Richard. *in 4. dist. 32.* Hurtad. *dict. 19. diffic. 3. numer. 9.* Sanchez *libr. 9. dict. 12. numer. 5.* & multi apud ipsum.

1214

Non me fugit Innocentij sententia *Cap. Proposuisti 82.* ibi: *Nam sic Paulus ad Corint. scribit, dicens: Abstinete vos ad tempus, vt expeditius vacetis orationi. Et hoc vtique laicis præcipit.* Vbi Pontifex manifeste dicit, esse præceptum. Attamen crediderim, solum esse consilium. Quia præceptum de colendis festis, solas prohibet operationes seruiles externas, qualis non est debitum petere. Nec finis præcepti, nempe vt liberius vacetur Deo sub præcepti, cadit, auctore D. Tho. *1. 2. quæstion. 96. art. 1. ad 2.* Item quia culpa non est, vbi nullius præcepti adest prohibitio: quod hîc contingit. Nam præceptum diuinum de colendis festis, minimè intercedit debiti coniugalis exactionem.

DVBIVM XI.

An venialiter delinquat, qui debitum exigit die, qua Eucharistiam est recepturus?

1215 DElinquit venialiter. Quia actus meritorius, & sub lethali obligins arcet quandoque ab altaris ministerio propter indecentiam, vt si Index homicidam suspendant: Ergo non mirum, si actus licitus debittam exigendi; ac meritorius obstet propter indecentiam Eucharistiæ sumptioni. Et quia si culpa veniali admissa ratione voluptatis intentæ exigere debitum, impedit sub veniali Eucharistiæ sumptionem, idem prorsus dicendum erit, quando culpa nulla fuit in ea exactione, sed ad debitum finem est relata. Quia culpa venialis non obstat, vt patet. Euagatio autem mentis, & hebetudo ad spiritualia eadem est in vtroque concabitu: absorbet enim mentem nimia illius voluptas, quocumque fine exerceatur. Sic Alens. *4. p. qu166. memb. 2. ad 3.* Caiet. *sum. v. Communio, c. 1. in 4. requis* Victor *sum. de matr. n. 278.* Sotus *in 4. dist. 32. q. vni. a. 3. post 2. concl.* Sà *v. Debitum, fine.* Veracr. *p. 3. spec. a. 17. concl. 2.* Ludou. Lop. *p. 1. Instruc. c. 11.* & alij plures.

1216 Nec venialiter delinquit: Quia pollutio inuoluntaria, in qua reperitur sola culpa venialis, tantum de consilio impedit Eucharstiæ sumptionem iuxta veriorem sententium: quam, vltra alios defendit Couarrub, *Clem. si furiosus, de homic. p. 3. n. 7.* Ergò à fortiori solum consilium erit post copulam coniugalem, quæ actus est licitus, ab Eucharistiæ sumptione abstinere. Ita Bassol. *in 4. dist. 32. quæstion. vnic. art. 3.* Angel. *verb. Eucharistia, 3. numer. 30.* Victor. *sum. de Euchar. numer. 38.* Capua *part. 1. Decis. libr. 2. cap. 83. numer. 9.* Nauar. *sum. cap. 21. num. 51.* Philiarc. *de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 3. c. vltim.* vbi dicit, de honestate sola debere abstinere.

1217 Fateor, conuenientissimum esse post copulam coniugalem, siue petendo, siue reddendo exercitam; ea die à communione abstinere, idque consulendum, nisi iusta aliqua causa oppositum suadere videatur. Assero tamen, si debitum petitum sit recto sine, vt causa prolis, nullam esse culpam, ad Encharistiam ea die accedere; sed solum esse consilium, abstinere: suoque iudicio coniugem esse relinquendum, vt pro ratione impedimenti, aut spiritualis affectus, quem in se sentit, aut accedat aut abstineat. Imo idem existimo, vbi finis concubitus non esset proles, nec voluptas: sed incontinentiæ periculum euitare. Quia ad summum est culpa Venialis in fine, & cum voluptas minime dominetur, sed continentiæ, seruandæque fidei mateimonialis amor, non ità mens absorbetur, inuenitúrque ratio præponderans, vel saltem adæquans, & compensans. Denique asseruerim, exigentem coniugale debitum ex nimia carnis concupiscentia, & voluptatis capiendæ gratia, regulariter culpam venialem admittere, ad**[146]** Eucharistiam ea die accedendo. Quia oritur magna distractio, mentisque hebetudo, de ficiente bono præponderante, aut compensante. Attamen minimè eximi coniugem à debiti reddendi obligatione, eo quod eo die Eucharistiam sit recepturus, patet. Quia obligatio hæc ex ipsa iustitiæ lege oritur, nec inuenitur ius aliquod hunc casutn excipiens.

DVBIVM XII.

An coniux reddens dibitum, teneatur sub veniali, ea die à communione abstinere.

1218 TEnetur quidem. Quia is accessus debitus, non minus mentem à spiritualibus auocat ipsamque absorbet, quam spontanea debiti petitio. Sic Caiet. *sum. verb. Matrimonium cap. vltim.* Tabie. *verb. Communicare quæs. 37. §. 43.* Victor. *sum. de matrimon. num. 238.* generaliter enim, ac indistincte dicunt, esse venialem culpam, post concubitum vxorium communicare. In terminis Ledes. *2. part 4. q. 66. a. 1.* Manu. *to. 1. sum. c. 65. n. 2.*

1219 Minime tenetur. Quia adest bonum satisfaciendi iustitiæ debito, quo voluptas illa coitus, & mentis euagatio inde orta præponderatur. Ità Sahchez *libr. 9. d. 13. num. 12.* ex D. Tho. D. Bonau. Palud. Gabri. D. Antonin. Rosel. Syluest. Suar. Barth. à Ledes. Alen. Alberto. Mag. Soto. Maior. Veracr. & alij.

1220 Existimo hisce Doctoribus adhærens: eum coniugam suo iudicio relinquendum (vt de petenti causa prolis proximo asserebam) imo à fortiori de coniuge reddente id affirmarim. Quia ille actum spontaneum, hic Vero necesfarium exercet.

DVBIVM XIII.

An casu, quo culpa venialis sit, post coningalem copulam ad Eucharistiam acquiratur, viginti quatuor horarum spatium à copula esse transactum?

1221 REquiritur quidem. Quia *Leuit. 15.* & *Deuter. 23.* id tempus (in typum probabiliter) destinatur prolustrationi polluti: eoque spatio elapso iam ea immunditia præsens moraliter non censetur. Sic de nocturna pollutione agentes Alens. *4. part. quæstion. 47. memb. 1. art. 1.* D. Tho. *in 4. dist. 9. quæs vnic. art. 4. quæstiunc. 2.* Alber. Mag. *dist. 22. art. vltim.* Angl-1. *part. de Euchar. qu. 2. a. 5. concl. 3.* Turrecr. *cap. 1. num. 7. d. 6.*

1222 Non requiritur tantum spatium. Quia tantam desiderari moram, nulli solido fundamento innititur. Ita D. Antonin. *3. Part tit. 13. capit. 6. §. 10.* Angel. *verb. Euchar. 3. num. 29.* limitans, vbi copula non est mortalis. Adrian. *in 4. tract. de Euchar.* Sotus *dist. 12. quæstion. 1. art. 7.* Petr. de Ledes. *sum. tr. de Euchar. c. 13. Concl. 1.* Non tamen inter hos conuenit, quanta debeat esse minor mora. Quidam putant, sufficere, vt copula non accidat intra eundem diem naturalem à media nocte incipientem. Alij explicant, quando pridie commu nionis copula coniugalis est habita. Alij tandem, quando nocte præcedenti exercita est copula coniugalis.

1223 Existimo, haud posse certam præscribi moram. Quia cum mentis euagatio & hebetudo consurgens ex copula impedimenti illius suscipiendæ Eucharistiæ sit causa, alij autem tardius, alij citius, ea expulsa, se se colligant, ad pristinamque mentis tranquillitatem redeant: ea potius regula statuenda est, vt quandiu mentis illa euagatio perseuerat, duret impedimentum, & indecentia: cessanteque illa, cesset.

DVBIVM XIV.

An post communionem, eadem die liceat debi tum exigere.

1224 CErtum est, debiti redditionem in omni tẽpore licitam esse, & obligare: de petitione quæstio procedit. Culpa venialis est, eodem die quo quis Eucharistiam sumpsit, debitum exigere. Quia videtur indecens ea die non abstinere. Sic Angel. v. *Eucharistia 3. fine.* Viuald. *Cand. Sacram. 1. p. de matr. n. 263.* Beja *sum. casu 8.* & alij.

1225 Nulla est culpa. Quia nullibi inuenitut huiusmodi prohibitio, nec apparet indecentia, quæ culpam constituere videatur. Ità Tabie. *verb. Communicare, quæstion. 37. §. 43.* Victor. *sum. de Euchar. n. 82.* Nauar. *sum. Hisp. c. 21. nu. 51.* Sanch. *l. 9. d. 13. n. 17.*

1226 Hoc verius existimo, quamuis sanum consilium sit, ob Eucharistiæ reuerentiam à licita ea actione abstinere.

DVBIVM XV.

An sine veniali piaculo coniux excommunicatus possit debitum exigere?

1227 MInime potest. Quia *Cap. Quoniam multos 11. qu. 3.* Soli vxori concedit participationem cum viro excommunicato: & ex rationis paritate, quia correlatiua sunt, ad virum extendimus. At ipsi excommunicato nullum ibi priuilegium conceditur: Ergo licet innocẽs coniux possit ab excommunicato debitum exigere, & excommunicatus reddere teneatur: non tamen ipse poterit in fauorem sui beneficio petendi vti. Sic Tabien. *verb. Excommunicatio 1. quæstion. 3. numero 17.* Vbi ait, excommunicatum teneri reddere, at petere non esse mortale: vbi sentire videtur, esse culpam venialem.

1228 Potest planè sine veniali culpa petere. Quia coniux non excommunicatus tenetur ad obsequia excommunicato præstanda sicut antè excommunicationem (vt ex materia de excommunicatione suppono) inter quæ primas tenet hoc, quod est propriaum coniugum **[147]** quatenus coniuges sunt: Licitè ergo excommunicatus obsequium hoc sibi debitum exiget. Ità Vgoli. *de excommun. tab. 2. capit. 23. §. 6. num. 2.* Sanchez *lib. 4. d. 14. num. 20.* & alij apud ipsum *num. 23.*

1229 Hoc mihi certum scienti ex *c. Inter alia, de sent. excommun.* seruos domino excomunicato inseruire teneri: vnde licebit domino, ea petere obsequia, alioquin id est seruorum ingenium, vt ea nunquam præstent: Ergo licebit idem viro excommunicato: vel maximè, quod vxores ingenuo quodam pudore nunquam petere audent.

DVBIVM XVI.

An actus coniugalis in loco Sacro licite exerceatur, extra casum necessitati: illúmque reddat pollutum?

1230 LOci circumstantia in duplici euentu potest: coniugalem actum vitiare: nempe dum publicè, id est, coram aliis, & dum Sacro in loco exercetur. Et quidem in poblico loco petere, aut reddere debitum, manifesta lethalis culpa est, nemine dubitante. Quia aduersatur decentiæ, ac honestati humanæ, & sic coëuntes essent aspectantibus maxima ruinæ occasio. Imò tactus inter coniuges aliàs liciti, quando aliis aspicientibus habentur. Quia ad venerem excitant aspectantes. Qualitas autem culpæ pensãda erit ex tactus qualitate, & ad stantium fragilitate; si enim tales essent tactus, vt adstantes Valdè ad libidinem excitarentur, attenta eorum fragilitate, esset culpa lethalis, Sà v. *Peccatum, vers. Facere.* Circà locam verò Sacrum quæsiesierim, an culpa lethalis sit, extra necessìtatein coniugalem actum Sacro in loco exercere?

1231 Non est. Quia Cap. *significasti, de adulter. & c.* & *Cap. si motum de censecr. d. 1.* quod est Hyginij Pontificis, solius copulæ adulterinæ violantis Ecclesiam fit mentio: & quamuis alij textus generaliter de seminis effusione loquantur, possunt de illicita explicari. Sic Glos. *in. c. Ecclesiis de consecr. d. 1.* Hugo, Laurent. & Gandulp. *ibi.* Henriq. in *c. fin. de consecrat. 1. n. 9.* Basil. *l.* io. *c. 10.* Huntad. *d. 10. diffic. 4. n. 16.*

1232 Est quidem lethale piaculum, in loco Sacro matrimonialem actum exercere. Quia prohibitus intuitu loci Sacri, vtsupponitur in *Cap. vni. de consecrat. Eccle. in 6. & in Cap. fin. de consecr.* Quod limitant Doctores, vt tantum sit illicitus quando non est necessarius, non verò cum necessarius est. Ita Sanch. *l. 9. d. 15. n. 8.* Suar. *to. 1. de Relig. l. 3. cap. 8.* Coninch. *d. 34. dub. 9.* Palud. *in 4. dist. 18. q. 8. a. 4.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 20.* Tolet. *l. 5. c. 8.*

1233 Probabilis admodum hæc sententia, ego autem mihi eligo primam. Quia actus coniugalis in loco Sacro, aut benedicto non est illicitus iure naturali, nec diuino, vt patet; nec iure Ecclesiastico, quia nullibi prohiberur, nec prohibitus supponitur. Nam si alicuibi. maxime in *Cap. fin. de consecr. Eccl.* vbi dicitur: *si Ecclesia cuiuscumque fuerit seminis, aut sanguinis effu sione polluta & c.* In eo autem non constat esse sermonem de effusione seminis coniugalis; ad veritatem enim huiusce sententiæ sufficit effusio seminis non coniugalis illicita contra castitatem cuiuscumque sit, siue fœminæ, siue viri, siu e Clerici, siue non Clerici. Imo id. indicari reor in eo *Cap. dum dicitur: si fuerit polluta.* Quia dum alias non constat, actum coniugalem in Ecclesia esse prohibitum intuitu reuerentię Eeclesiæ, non est dicendum, eo pollui Ecclesiam, sicut nec polluitur sanguinis effusione alias licita: Ecclesiam itaque non pollui existimo actu coniugali, sed tantum non coniugali contra castitatem illicito facto solummodo intra corpus Ecclesiæ, & non acto ih turri, in cubiculis corpori Ecclesiæ hær entibus, in cellulis seu tribiunis, ex quibus Principes, qui domos Ecclesiis coniundas habent, Sacrum exaudiunt, nec in Sacristia. De quibus alibi sermo recurret.

DVBIVM XVII.

An in casa necessitatis actum coniugalem in loco Sacro exercere, licitum sit?

1234 SVppono venialem culpam esse coniugalem actum extra necessitatem Sacro in loco exercere, quia licet nulla sit lege interdictus, vt Dubio proximo resolui, aliqualis proculdubio indecẽtia est contra loci illius puritatem. Quæsierim vero, num sine huiusmodi indecentiæ periculo possit actus hic in casu necessitatis præstari, nempe quando coniuges diu sunt Sacro in loco inclusi, nec patet aditus ad cameram illi adiacentem?

1235 Illicitus est, nec sine veniali saltem potest exerceri. Quia nulla est præcisa necessitas: nec mirum est, si tune coniuges ob loci reuerentiam à concubitu abstinere teneantur, cum ad id ob diuturnam absentiam persæpè coguntur. Sic Palud *in 4. dist. 18. q. 8. art. 4. n. 20.* D. Antonin. 3. p. *tit. 1. c. 20. §. 2.* Caiet. *sum. v. Matrimonium, c. vlt.* Armil. *v. Debitum n. 6.* Pisana *num. 7.* Tabie. *v. Matrimonium 3. q. 9. n. 10.* Nauar. *sum. c. 16. n. 32.* & alij.

1236 Licitus proculdubio est, sine vllo potest exerceri piacuIo. Quia difficillimum est continere, & valde probabili incontinentiæ periculo exponerentur coniuges voluntarias pollutiones admittendo, nisi eis concubitus, liceret. Quare non est credendam, Ecclesiam in hoc euentu voluisse obligare ad abstinendum, ob aliqualem illam loci Sacri extrinsecam indecentiam: eo vel maxime quod cætera Ecclesiæ præcepta in casu magnæ necessitatis minime obligant. Ità Albert. Magn. *in 4. dist. 32. a. 11. ad 2.* Richard. *ibi. a. 3. qu. 1.* Scot. *qu. vni.* Maior. *q. 1. argum. 2.* & alij quos refert, ac sequitur Sanch. *lib. 9. d. 15. numer. 12.*

1237

Profecto licet necessitas coëundi non sit tunc præcisa, & absoluta, ac prorsus ineuitabilis: at est necessitas humana attenta fragilitate, ac morali modo, quæ euitabilis valet vocitbri, quod satis est, ad deobligandum.

[148] DVBIVM XVIII.

An sicut actus coniugalis in loco Sacro extra casum necessitatis sit aliquando lici us, & idem de impudicis cogitationibus, & tactibus dicipossit?

1238 COniux, qui in loco Sacro desiderat actui cõiugali vacare extra Ecclesiam vel tactibus impudicis dat operam, proculdubio delinquit, ac si rem haberet cum vxore. Quia desideria: & tactus eiusdem cum copula sunt malitiæ. Sic Syluest. *v. Confessio 1. quæs. 10. n. 11.* asserens necessariò in desideriis explicandam esse in confessioni loci circumstantiam. De tactibus Cordu. *sum. q. 190.* Ludou. Lop. *1. p. Instruct. c. 33.* Manu. *to. 1. sum. c. 207. n. 1.*

1239 Coniux in Ecclesia existens, qui desiderat actum coniugalem extra Ecclesiam exercendum, haud reus est sacrilegij grauis vel leuis, illaque loci Sacri circumstantia aperienda necessariò non est in cõfessione. Idem dixerim de tactibus quatumcumque turpibus absque pollutionis periculo. Quia quod repugnat loci consecrationi, illumque polluit, est seminis effusio: sed

nec in desiderio, nec in tactu hæc non exeritur in Ecclesia. Ergo nulla est ex parte loci circumstantia. Ita Sanch. *libr. 9. d. 15. à num. 18.* & apum eum multi.

1240 Profecto primam sententiam falsam omnino reor, qui cogitationes, desideria, aspectus confabulationes, nutus, & tactus impudicos minime habere sacrilegij circumstantiam aperiendam in confessione certum puto, inter coninges etiam extra casum necessitatis, si tunc prædictus actus non sit sacrilegus.

DVBIVM XIX.

An sit piaculum non naturali seruate tamen vasc debito, ad vxorem accedere sine necessitate.

1241 SVppono in hoc solum non esse piaculum esfundendit, seminis extra vas naturale. Quæ, num lechalis sit culpa hoc modo ad vxorem accedere?

1242 Est quidem. Quia insoliti modi naturæ ordini aduersantur, nec ita certa est proles, specialiter vero modo præpostero: quia cum natura hunc modum bestiis præscripserit, vir eum appetens, iis simillimus efficitur alij modi cum repugnant seminis in vas fœmineum receptioni, effusionique viri. Sic Præpos. *Rubr. de sponsal. n. 13.* Monal. *sum. tr. de matrim. tit. de bonis matr. ad fin.* Palud. *in 4. dist. 31. q. 3. a. 2. n. 15.* Abul. *ad. c. 5. Mat. q. 227.* Vincent. *in spec. mor. to. 3. l. 3. d. 2. p. 9. ad fin.* Philiar. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19.*

1243 Minimè est lethale piaculum. Quia semen non recipitur in fœmineam matricem per infusionẽ, seu descensum; sed per attractionem, eo quod sit virtus naturalis in ea semen attrahens sicut in stomacho respectu cibi. Lege Aristotelem *l. 2. de gener. animal. c. 4.* Ergo nullus corporis situs in concubitu obstat generation, ac proinde culpam lethalem non constituet. Ita Albert. Mag. *in 4. dist. 31. a. 24.* Supple. Gabr. *ibi q. vni. a. 5. concl. 6.* Caiet. *22. q. 154.* nu. 1. Nauar. *sum. c. 16. n. 42.* Sotus *in 4. dist. 31. qu. vni. a. 4.* Armil. Viuald. Matiẽ. Alcoc. Ledes. 2. Palac. Rosel. & alij, quos refert, acsequitur Sãch. *l. 9. d. 16. n. 3.*

1244 Grauem venialem culpam solum esse crediderim hanc à naturali modo deuiationẽ, increpandosque esse coniuges ita coeuntes. Genera, tim que asseruerim, nil eorum, quæ coniuges in copula efficiunt, seruato legitimo vase, culpam venialẽ excedere. Quia generatio minimè impeditur. Cæterum aliquando inuersio debiti sicus omnino vacabit à culpa, nempe dum sic vir non captandæ voluptatis gratia accedit, sed aliqua iusta causa intercedente, vt quia dispositio corporis aliud non patitur ob viri pinguedinem vel propter suffocandi fœtus periculum in prægnante, vel alia simili causa honesta occurrente. D. Tho. *in 4. dist. 31. fine, in exposit. lit.* Caiet. *sum. v. Matrimonium' c. vlt.* Veracr. *p. 3. spec. a. 15. concl. 3.* & alij, & id immerito dixit sub conditione forte quasi dubitans Ledes. *2. p. 4. q. 51. art. 6. proposit. 7.* Rogas, num coniugi exigenti modo indebito, quoad situm, teneatur, aut licitè possit alter reddere? Sequenti Dubio respondeo.

DVBIVM XX.

An petenti coniugi modo indebito quoad situm, alter teneatur, aut possie licite reddere?

1245 SVppono quando sic concumbere esset lethale ob effusionis seminis extra vas periculum culpam esse lethalem etiam reddere. Quia talis congressus est prohibitus ob circumstantiam ipsi actui inhærentem: est enim contra naturam, & perinde ac si vir peteret, vt vxor sibi ad pollutionem cooperaretur. Quare nullus timor, etiam mortis fœminam sic reddẽtem excusaret. Quando autem est solum venialis culpa in exigente, est difficultas.

1246 Petenti coniugi modo indebito venialiter quoad situm, alter nec tenetur, nec licite potest reddere. Quia non petitur debitum modo debito, ac naturali. Sic Armil. *verb. Debitum, nu mer. 7.* Palac. *in 4. dist. 32. d. 1. casu 10.* Barth. à Ledes. *de matrimon. dub. 71. concl. 4.* D. Antonin. fauet. *3. Part. titul. 1. cap. 20. §. 3. & 7.* & Henriq. *l. 11. c. 16. n. 6.*

1247 Potest planè licitè, imo tenetur reddere. Quia coniux reddere debet, quando exigens solam venialem culpam admitrit. Ratio est, quia cum actus ille reddendi non sit in se, & intrinsecè malus ob peccatum exigentis, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, qua ad summum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: At semper in reddente adest causa iusta ad excusandum à culpa illa veniali ad quod non grauis causa desideratur: adest enim causa, nè petenti displiceat, vel discordiæ vel leues inter coniuges excitentur. Ità Petr. de Soto *lect. 16. de matr. fine.* Matien. *l. 5. recopil. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 112.* Caiet. *22. q. 154. a. 1. circa solut. ad 4.* Sanch. *l. 9. d. 6. n. 6. & d. 16. n. 10.*

1248 Semper probabilius esse iudicaui, non solum**[149]** posse coniugem, sed & teneri radere, quando coniux exigens solam venialem culpam admittit, forte admodum adiudicans secundæ sententiæ fundamentum.

DVBIVM XXI.

An sit culpa lethalis, coniugalem actum invase innaturali inchoare.

1249 SVppono, vbi in vase innaturali copula cõsummatur, aut est animus consummandi, manifestam esse Sodomiam lethalem, peccatumque contra naturam. Quia aduersatur fini naturali illius copulæ, qui est prolis generatio. Nec vxor ad similem copulam, sed ad solam copulam intra vas legitimum vxor est. Quæstio autem est, num lethalis culpa semper sit, in naturale vas coniugem vsurpare.

1250 Non sempet mortalis culpa est, nempe quãdovir volens legitimè vxori copulati, quo se se excitet, vel maioris voluptatis gratia captãdæ, copulam Sodomiticam, non consummandi animo nisi intra vas legitimum, nec cum periculo effusionis extra illud quod vas seruari. dicitur, quoties extrà illud semen non prosunditur: vt contingit in præsenti. Sic Nauar. *libr. 5. consil. titul. de pœnit. & remis. Consil. 7.* dicens, tantum reperiri peccatum tactus cuiusdam illicitè, nec teneri virum confiteri Sodomiæ circumstantiam. Quare apertè solam venialem

culpam in eo actu dignoscit, Fauet Ouand. *in 4. dist-31. q. vnic. prop. 3.* vbi docet, omnem coitum libidinosum excusari inter coniuges, modo extraordinariæ pollutionis periculum non adsit.

[1251] Lethalis equidem culpa semper est. Quia tactus ille nec ex se, nec extangentis intentione potest ad actum coniugalem referri: Eo quod medium improportionatum, & alterius ordi nis luxuriæ sit. Sicut esset inter solutos habentes animum intra vas debitum consummandi, speciei distnctæ flagitium. Ita Doctissimi D. Theologi consulti à P. Thoma Sanchez quos memorat, & sequitur *l. 9. d. 17. n. 5.*

[1252] His hæreo abnegans, vas legitimum seruari, quando illegitimum vsurpatur ad alterius luxuriæ ordinem tendens, licer intra illud non summetur. Porò cæteri coniugum tactus non sunt media improportionata, nec alterius ordinis luxuriæ. Quare tactus (de quo sermo) non reputatur instar aliorum, qui ad summum culpæ veniales sunt.

DVBIVM XXII.

An sit lethalis culp a, quando data opera seminatio vtriusque coniugu non est simul.

[1253] LEthalis culpa est. Quia cum ex semine maris & fœminæ vnum principium actiuum generationis consurgat, vtrumque simul concurrere necessum est, ne generatio impediatur vt docent Galen. *lib. 4. de vsu partium, c. 7.* Petr. Mato *leg. de semine, fol. 56. §. Intercedente.* Et saltem vbi vir prius seminat, generationem impediri tradit Auice. *3. l. de membr. gener. cap. 7. de sterilit. vers. Error autem accidens est.* Vbi Iacob. de Partib. & Gentilis de Fulginio. Item Nicolaus Florent. *sup. serm. 6. c. 13.* Ergo est lethalis.

[1254] Non est culpa lethalis consulto à simultanea seminis profluxione, abstinere. Quia non est necessarium ad generationem, vtrumque coniugem simul seminare. Quare dum vir semen profudit, non tenetur fœminę effusionem expectare: fœmineum namque semen nec est necessarium, nec actiuè ad generationem concurrit, teste Galeno sibi contrario *lib. 1. de. sanit. tuen. cap. 1. & libr. 2. de natural. facultat. Capit. 3.* Aristot. *lib. 1. de gener. animal. cap. 2. & lib. 2. c. 3.* Auic. *lib. 9. de animal. cap. 1.* Albert. Mag. *l. 5. de animal. c. vltim.* Hugo Senens-*sup. lib. Tegni Galeni, lib. 2. tex. 1.* & Theologorum vniuersa Schola (si Scoti sectatores excipias (cum D. Tho. *3. part. qu. 31. a. 4. ad 3.* Verum experimento patet, fœminas omnino inuitas, in balneisque semen virile recipientes concepisse: tunc autem minimè seminant, alias veneream delectationem non possent non sentire. Ergo cũ absque eo semine, nedum vbi non simul, sed post effunditur, generatio sequatur nullum præceptum constringit ad pariter effundendum. Ita Sanch. *libr. 9. d. 17. num. 9.* Henriq. *l. 11. c. 16. num. 7.*

[1255] Profecto sanum consilium est, vt curetur vtrumque simul semen effundi: quare coniugi tardiori ad seminandum consulendum, vt antè concubitum tactibus venerem excitet, vt vel sic possit ipso in concubitu simul semen effundere, Caiet. monet 2. *2. quæs. 154. a. 11. dub. 5.* Cui non acquiescerem, nè adsit pollutionis fortasse periculum. Certe licet mulie bre semen non sit ad generationem necessarium, multum tamen confert ad facilius generandum. Attamen non tenentur coniuges conuenientiorem, ac faciliorem generandi viam eligere: sed

satis illis est, si generationi non obstent. Eas denique est marito copulam continuare vbi ipse semen effudit, donec fœmina seminet. Quia hoc pertinet ad cõpletam copulæ vxoriæ consummationem.

DVBIVM XIII.

An abu sus vxoris contra naturam, sit grauior culpa, quam inter solutos habeatque, circustantiam adultìs necessario confitendam.

1256 LEuior est culpa. Quia cum propria Vxore solùm quoad modum deli nquitur quoad modum, cum soluta verò quoad modum & substantiam, cum inter solutos nulla detur in corpus potestas. Et quia hic nulla adest adulterij circumstantia. Pater ex adulterij definitione, quam tradunt Gelasi. Papa *cap. Lex illa ad fin. 36. quæs. 1.* & D Tho. 2. *2. qu. 154. art. 8.* nempe *Adulterium est alieni thori violatio. In* præsenti autem nil fit cum aliena coniuge, nec thorus violatur alienus. An non adulterium est contra bonum fidei matrimonij? Certè acessus ad suam extra vas legitimum**[150]** matrimonij fidei non opponitur. Quod indè constat. Nam fides hæc, duo includit: alterum vt coniuges sibi mutuo debitum reddant: alterum veto, ne alij commisceantur. At hîc maritus non commiscetur fœmioæ non suæ, nec debitum ab vxorelegitimo modo exactum negat: vt suppono, quod si negaret, esset ex hoc capite iniustitia, non tamen adulterium. Allici possunt ad hanc mentem D. Tho. *in 4. dist. 31. quæs. 1. art. 2. corp.* Palud. *ibi. quæstion. 1. art. 3. numer. 8.* Sotus *quæstion. vnic. art. 2. post concl.* Esto autem esset specialis circumstantia necessariò confitenda: videtur, satis esse explicare accessum contra naturam cum coniugata in genere. Quia grauitas adulterij si adsit in tali accessu ad vxorem, iam explicatur, dum coniugatus fatetur, se ad coniugatam quandam accessisse, addendo, id factum viro illius consentiente, ne se reum iniustitiæ mendaciter efficiat.

1257 Grauior est culpa abusus vxoris extra vas legitimum abusu simili intet solutos. Quia est adulterium tam ex parte viri, quam ex parte vxoris consentientis: vnde vterquetenetur circumstantiam vtramque adulterij confiteri. Neuter namque coniux seruat alteri suum corpus castè, quod ad fidei bonum pertinet: non enim est coniux ad ilium actum, sed ad natutalem: ac consequenter talis actus perinde est ac cum alieno coniuge gestus. Nec satis est, fateri adulterium cum coniugata in genere, sed explicandum est, cum propria coniuge fuisse admissum. Quia si explicatur cum coniuge in genere, manifestatur iniustitia aduersus illius coniugem, cum tamen nulla sit. Ità Sanch. *l. 9. 18. num. 3. & 4.*

1258 Fateor primæ sentẽtiæ fundamẽta non omnino esseinualida. Secundam autem vnice veram reor. Quam ex D. Ambrosio, *l. de. Patriar* & habetur *c. Nemo sibi 32. q. 4.* confirmo. *Nec hoc* (inquit) *solum est adulterium, cum aliena peccare coniuge: sed omne, quod non habet potest atem coniugij.* Quod testimonium pro prima sententia affertur sed immerito. Asserit enim Doctor eximius omne id, ad quod potestas corporum per matrimonium concessa non extenditur, esse adulteriom: talis autem est copula extra vas legitimum cum proprio coniuge. Profecto necessariò adulterij huiusce circumstantia in confessione aperienda. Nec sufficit fateri adulterium cum coniugata in genere addendo id cum mariti consensu factum. Quia oportet

etiam explicare propriæ vxoris consensum, ne detegatur iniustitia falso aduersus illam. Quod si hîc simul explicaretur, cofiteretur coniux plura peccata, quam re vera admiserit: cum fateatur cooperationem consensui alieni viri, alienæ que vxoris, & propriæ, cum tamen soli propriæ vxoris peccato cooperatus fuerit.

DVBIVM XXIV.

An sit crimen lethale, virum ab inchoata copula desistere, antè vtriusque seminationem.

1259 LEthale crimen est, si vir à copula desistat incepta ante seminis effusionem, cum valeat effundere, etiamsi fœmina non seminaric. Quia impeditur generatio, ad quam copula suaptè natura ordinatur: frustrare autem copulam coniugalem suo fine obstando generationi, Culpa lethalis est. Et quia tactus impudici inter coniuges animo non perueniendi ad copulam suni mortaies, nè dum claustra pudoris eo animo penetrare, Sic Sylui. *verb. Debitum, q. 7.* addens, animo à ratione oppositam sententiam deuiare. Graf. *part. 1. decis lib. 2. cap. 82. nu. 16.* Petr. Ledes. *de matrimon qu. 46. art. 6. dub. 2. concl. 4.* Henriq. *lib. 11. cap. 15. num. 4.* Temperant hic, Syluius, & Graffius, nisi antè fœrminæ seminationem vir se retrahat non animo obstandi generationi, sed ex causa iusta, nempè ne saluti seminis effusio noceat.

1260 Minimè est lethale piaculum, si nondum vxor semen effudit, nec se nec in ipsa aut marito periculum extra vas seminandi subsit. Quia sic ab inchoata desist ere copula in nullius cedit iniuriam. Et quia vasis illa fœminei absque seminisprofusione penetratio, reputatur instar partium verendarum tactus, qui inter coniuges, cessante pollutionis periculo, minimè sunn lethales, sed permissi. An non possunt optime coniuges communi consensu copulæ ac generationi non vacare? Cur igitur eodem consensu non eis Iicebit, à copula incepta desistere, vbi nullius seminis sit dispendium? Ita Sanchez *lib 9. d. 19. num. 3.* ex Palud. *in 4. dist. 31. q. 3. art. 2. num. 15.* D. Antonin. *3. part. tit. 1. cap. 20. §. 6.* Caiet. *2. 2. qu. 154. art. 11.* Rosel. *v. Debitum. numer. 11.* Angel. *ibi. numer. 27.* Armil. *n. 6.* Tabien. *verb. Luxuriosus quæston. 6. num. 7.* Sà *verb. Debitum coniugale, vers. Inchoatam copulam.* Veracr. *part. 3. spec. art, 15. concl. 4.*

1261 Longè hoc verius existimo, imo crediderim mortale non effici, quamuis nullus alius finis adesset, quam impediendi generationem Quia eam impedire, semine emisso, manifesta culpa mortalis est contrà naturam, quæ ad solam generationem semen distinauit: at vbi seminis iactura non fit, nulla est lethalis piaculi ratio: non enim tenentur coniuges prolis generationi vacare, & illudi ad illam impediendam, possunt communi, placito à copula abstinere, ita ab incepta: neutrius semine emisso, resilire, Porrò si causa iusta abesset, erit veniale. Addiderim verò frequenter esse mortale ratione periculi siminis in alterutro coniuge profudendi, quod in eo actu com. muniter inuenitur Vnde coniuges à similibus actibus arcendi, Attamen si experti sint, id minimè subire periculum, nequaquam sunt damnandi.

DVBIVM XXV.

An lethale peccatum sit coniugem ab inchoata desistere copula, postquam alter seminauit.

1262 VBi seminauit vxor, non est contra naturam, nec lethale, piaculum, virum ante se **[151]** minis effusionem recedere, nisi vxor iure coniugij semen exigat: vel adsit in illa periculum pollutioni voluntariæ consentiendi. (In priori enim casu esset mortale contra iustitiam, in posferiori verò contra charitatem. Quia sicut vir non tenetur vitare in se pollutionem inuoluotariam, sed tantùm eam non procurare, ita non obligatur, ad inuoluntariam vxoris pollutionem, & dispendium seminis ipsius eui tandum. Et quia fœmina seminante, non seminare virum in nullius cedit iniuriam. Non vxoris, ipsa enim consentit, Vt suppono. Non prolis, quia non habet ius, vt generetur hîc & uunc, nisi id ad naturæ: conseruationem esset necessarium, quod hîc non contingit: Cui autem alij inferatur iniuria non constat: Ergo non est lethale. Sic quidam vir, quem doctum esse P. Sanchez affirmat *libr. 9. d. 19. numer. 2.*

1263 Vbi seminauit vxor, vel ad id excitata sit, ita vt probabile seminandi periculum adsit, lethaliter delinquit maritus data opera à copula cum desistit ante proprij seminis effusionem. Quia est peccatum contrà naturam, cum sit consummatus coitus ex parte fœminæ, ex quo nequit sequi generatio, atque adeò eius semen prodigitur, frustrato generationis fine, ad quã à natura est destinatum. Ita Caiet. 2. *2. qu. 154. articul. 1. circà solut ad 4.* Paludan. D. Antonin. Armil. Tabien. Angel. Rosel, Veracr. Margar. Conf. Sà, quos citat, & sequitur Sanchez *citat. num. 4.* Henriq *lib. 11. cap. 16. num. 7.* Graf. *Part. 1. decis. lib. 2. cap. 82. num. 15.*

1264 Prima sententia vera omninò esset, vbi vir seminis effusioni, quantum est in se daret operam, nec posset: tunc enim recessio illa à culpa vacaret. Non crederem etiam mortale, sed soIùm veniale: si viro seminante, fœmina ante proprij seminis effusionem à complexu desisteret coniugali: vel data opera, non seminare niteretur. Quia cum eius semen ad generation nem non desideretur iuxta probabiliorem sententiam, cessat prorsus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam repressionem seminis in viro, fœmina seminante. Id colligo ex Doctoribus relatis. Ea enim ratione probant, in viro esse culpam mortalem, quòd impediat generantis finem, ad quam eius semen exigitur.

DVBIVM XXVI.

An liceat potionibus alióve remedio aborsum procurare, vbi aliud non suppetit medium, ad prægnantis salutem restaurandam, & probabiliter creditur, nondum fœtum esse animatum?

1265 MInimè licet. Quia multo magis à generatione distat semen, quam fœtus iam ex semine conceptus, licet nondum animatus, atque tam illud, quam hic suaptè natura ad persectam hominis generationem ordinatur: sed semen effundere, generationis natiuo fine frustraretur,

ita est intrinsecè malum, vt nullo in euentu liceat: Ergò à fortiori id asserendum erit de procurata fœtus expulsione. Sic Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 3. diffic. num. 132.* asserens, hanc esse concordem omnium sententiam.

[1266] Licet omninò. Quia cum illud non sit verè homicidium, &. fœtus ille sit pars viscerum, nondum anima rationali informatus, non est cur conseruandus sit tanto vitæ maternæ: discrimine imminente, eo vel maximè, quod matre pereunte, fœtus minimè animabitur. Ità Armil. *verb. Aborsus, num. 2.* Nauar. *sum. Lat.* & *clarius Hisp. cap. 25. num. 62.* Cordub. *sum. qu. 173. dicto 4.* Henriquez *lib. 11. cap. 16. numer. 8.* Graf. *part. 1. decis. lib. 2. cap. 83. num. 24.* Palac. *in 4. dist. 31. d. 2.* Sà, *verb. Homicidium, init.* Vega. *tom. 1. sum. cap. 5. casu 3.* Sanch. *libr. 9. d. 20. qu. 9.*

[1267] Deceptus planè est Nauarra dicens, primam sententiam esse omnium concordem, cum contraria manifestè sit communis, nullúmque Sanchez inuenerit dissentientem. Quare hanc firmiter teneo. Non tamen id admitto licere, ad vitandum vitæ periculum, quod ex partu fœmina sibi imminere sit experta, vel famæ, vitævè iacturam, quam probabiliter metuit, detecto crimine, si concipiat, fœtúsque in lucem prodeat, (vt contendit Nauarra.) Quia in his casibus fœtus non est aggressor, periculúmque non est præsentaneum, sed distans, illíque aliis quæsitis coloribus, ac mediis adhibitis potest occurri. In nostro vetò fœtus inuadit, & velut aggreditur, causàque est materni obitus: periculum quoque est præsentaneum, ac medicorum iudieio alia via nequit euitari.

DVBIVM XXVII.

An quando probabiliter creditur, fœtum esse animatum, liceat, prægnanti vti medicamentis, & medico ea applicare cum aborsus periculo quoties mater periclitatur, & hæc ad eius salutem sint necessaria?

[1268] NOn licet. Quia si nullo bono fine honestari potest potionjs sumptio, qua prolis conceptioni obstetur: minus poterit honestari medicamenti sumptio, quo conceptus, & animatus fœtus expellatur. Sic Ioan. de Neapoli. *quodlib. 10.* D. Antonin. *3. part. titul 7. cap. 2. §. 2.* Nauar. *sum. cap. 25. num. 62.* Couar. *Clem. si furiosus, de homicid. 2. part. §. 3. num. 1.* Aliqui (vt refert Corduba *l. 1. qq. qu. 38. dub. 3.*) opinantur, nefas esse medico, aut obstetrici, ea applicare medicamina, ad aborsum: licere autem prægnanti eis vti. Quo ducantur fundamento prorsus ignoro.

[1269] Licet omninò. Quia potius ius habet mater, ad maedicamentum salutiferum cum fœtus morte, quam fœtus cum morte matris: cùm hic à matre, non è contra pendeat; præcipuè cum matre vi morbi perempta, rarissimum sit, fœtum in lucem edi. Et quia inuadente fera, matrem fugientem cum aborsus periculo nemo damnabit. At non si proles iam nata materno**[152]** lacte extremè indigeret, matri autem ad vitam tuendam opus esset vbera exsiucare, posset, non obstante fœtus morte per accidens euentura, id efficere? Ita planè; magis enim suæ, quam fœtus saluti consulere potest. Ita Cordub. *sum. quæstion. 173. dict. 1. & 2.* Nauarra *lib. 2. de rest. cap. 3. diffic. 2.* Manu, *tom. 1. sum, cap. 5. num. 1.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct.*

cap. 63. Vega *tom. 1. sum. cap. 5. casu 3.* Henriquez *lib. 11. cap. 16. num. 8.* Sà *sum. ver. Homicidium in princi.* & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *l. 9. d. 20. num. 14.*

1270 Hoc tenendum existimo, sed ad vberiorem huius mentis intelligentiam, hac vtor distinctione. Sunt enim medicamenta quædam directè ad fœtus occisionem tendentia, vt venenum, dilaceratio, percussio: alia autem per se, & directè ad morbos, prauósque humores expellendos, pristinámque salutem ¡nstaurandam destinata, vt venarum scissio, ventris purgationi pharmaca deseruientia. Prioris generis medicamina sumere, nefas lethale est. Quia directè innocentis neci cooperatur, quod intrinsectè est malum. Posterions autem generis medicamentis vti, licitum est prægnanti, etiam cum probabili aborsus, periculo, vbi omninò ad eius salutem desiderantur. Quia actiones humanæ speciem, bonitatem, ac malitiam ex eo quod per se est in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens, ac præter intentionem subsecuto. accipiunt, teste D Th. *2. 2. quæst. 64. articul. 7. corp.* Id enim, quod principaliter intenditur, attendendum est: At principalis intentio vsus huiusmodi medicamentorum, eorúmque institutio, ac natiua proprietas eo tendit, vt ad pristinam salutem mater restituatur: fœtus autem mors, & aborsus per accidens, &. prœter intentionem accidit: Licitus ergo est eorum vsus. Licet autem pro contraria, sententiam videam communiter referri quos Auctores expressi: ni fallor, immeritò eis tribuitur. Existimo enim eos loqui, quando aborsus ipse medicinis ad id relatis procuratur.

DVBIVM XXVII.

An lethale peccatum sit tempore menstrui vxoris, debitum petere?

1271 QVæstio procedit, vbi menstruum est naturale, quod quibusdam fœminis tertio quoque mense accidit, communiter autem mensibus singulis, & nonnullis frequentius. Culpa itaque lethalis est, eo tempore debitum exigere. Quia cum principalis finis, quem matrimonij institutio spectat, bonum prolis sit, quicúmque matrimonij vsus illud impediens, est illicitus, qualis est tempore menflrui. Certc ideò fornicatio est intrinsecè, & lethaliter mala, quod sit in damnum prolis educationis: eago à fortiori concabitus tempore menstrui eadem malitia afficiete, qui damnum proli in se ipsa infert: cum esse prolis bonæ: educationi præponderet. Nonne nefas esset, cum notabili damno proprio debitum exigere, vbi morbus ille tempo alis est? Quis dubitet? Ergo nefas erit ad vxorem menstruatam accedere cum notabili prolis iactura: proximum enim sicut nosmetipsos, & maximè filios diligere lex diuina præscribit. Sic Alens. *part. 2. quæstion. 166. memb. 2.* D. Bonau. *in 4. dist. 32. in expos. lit. n. 7. & a. 3. qu. 1.* Scot, *ibi. qu. vnic.* Argent. *qu. vnicarticul 1.* Petr. de Soto *l. de inst. sacer. lect. 10.* Hugo *in cap. 5. Leu.* & alij ex Theologis, & Iuris peritis. D Thom. *in 4. dist. 32. qu. vnic. art. 2. quæstion. 2.* & Richard. *ibi. articul. 4. quæstion. 1.* edocent, culpam esse, petere: qualis verò culpa sit, venialisne an lethalis, non exprimunt.

1272 Haud lethalis est culpa, sed venialis solùm, menstrui tempore debitum exigere. Quia totale sundamentum, asserentium esse lethalem, est prolis damnum indè consurgens: id autem minimè probat, culpam esse mortalem, tùm quia est incertissimum, non enim certum est, fore, vt tunc vxor concipiat, imò oppositum est cerius: fluxus enim menstrui valdè obstat retentioni seminis in matrice, vbi conceptio gerenda est: quare teste Arist. *l. 1. de generat.*

animal. cap. 19. rara est eo tempore conceptio: tùm etiam quia cum proli melius sit esse cum tali morbo, quam non esse, & si tunc is coitus non haberetur, sorsan postea non generaretur, aut non esset eadem, (quia cum non entibus nulla est vnitas) conqueri nequit de damno sibi illato, imò maximo beneficio afficitur. Esse autem culpam venialem, patet, Quia est quædam turpitudo, & inhonestas, cum immunda sit mulier, & aliqualiter inepta commodæ seminis retentioni, ac receptioni, atque ita minus conueniens generationis sini. Addo, aliquam esse incontinentiam tempus generationi aptius non expectare. Ita Paludan. *in. 4. dist. 31. quæst. 3. articul. 2. num. 12.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 20. §. 5.* Abul. *ad cap. 5. Mat. quæstion. 154. articul. 1.* Armil. *verb. Matrimonium, num. 68.* Victor. *sum. de matrimon. numer. 276.* Sotus *in 4. dist. 32. quæst. vnic. articul. 2. ad 2.* Ledes. *2. part. 4. quæstion. 66. articul. 1.* Henriquez *lib. 11. cap. 15. num. 7.* Sà *verb. Debitum, vers. Tempore menstrui.* Sanchez *libr. 9. dict. 21. numer. 7.* & alij plares.

1273 Ego quidem reor, ex se, & in plutimum, culpam esse venialem, debitum eo tempore exigere. Nec ducor ad id ratione damni prolis, eius enim incertitudo, & raritas, experientia magistra, cõprobatur: in numeri enim tempore mẽstrui coëunt. & rarissimë hæc damna iin prole perspicimus. At ratio peccati venialis est turpitudo, ac indecentia in huiusmodi vitam. Quare si aliqua ratio sit huic turpitudini præponderans, & actum honestans, prorsus vacare à culpa crediderim: nempè si ad vitandum in se vel in alio fornicationem, vel ne rixę inter coninges excitentur, vel alia similia. Assero denique, nullo in euentu esse culpam lethalem tempore menstrui debitum exigere, quamuis coniuges credant fore, vt monstrum gignatur. Quia adhuc verificatur, melius esse proli, ita esse: quare de damno sibi illato conqueri non potest.

[153] DVBIVM XXVIII.

An sit culpa tempore menstrui reddere debitum?

1274 CVlpa est mortalis quidem tempore menstrui reddere. Quia est mortale petere ratione damni prolis: ergo & reddere: nam prolis damnum vtérque coniux vitare tenetur? Sic Scot, *in 4. dist. 32. quæst. vni.* Angel. Rosel. Angl. quos citat Sanchez *lib. 9. dict. 21. num. 2.* Alij asserunt, culpam esse, reddere, subticent autem, mortalis ne, an venialis sit. Ita quidam antiquiores, vt refert D. Thom. *in 4. dist. 32. q. vnic. art. 2. quæstiunc. 3.*

1275 Culpa non est, debitum reddere: tempore menstrui, si alter admonitus desistere nolit à petitione. Quia eo tempore petere virum, ad summum est culpa vehialis: sed vbi sola venialis adest culpa in exactione, non solùm alter coniux potest licitè reddere, sed tenetur, de quo dubio sequenti. Ita Caiet. *sum. verb. Matrimonium, cap. vltim. D.* Antonin. *s. part. titul. 1. cap. 20. §. 5.* Maior. *in 4. dist. 32. quæst. 2. argument. 4. contrà 3. concl.* Medi. *sum. l. 1. c. 16. §. 13.* Ludou. Lopez *part. 1. Instr. cap 84.* Sanchez *lib. 9. d. 21. num. 15.*

1276 Primam sententiam minimè esse probabilem iudico, qui asserui vel in exigente ad summum culpam esse venialem. Licitè autem coniugem reddere, quis non videat, si illud ipsum reddere coniugi exigenti ratio est, qua actus honestatus, ab omníque liber redditur indecentia.

DVBIVM XXIX.

An coniux tempore menstrui teneatur exigenti debitum reddere?

1277 POtest licitè, (vt vidimus,) sed non tenetur, nisi sentiat exigenti periculum incontinentiæ imminere. Quia non tenetur obtemperare coniugi haud iustè postulanti. Sic Almain. *in 4. dist. 32. quæst. vnic. ad fin.* Ioan. de Friburgo *sum. lib. 4. titul. 2. quæstion. 46.* Vigueri. *l. institut. cap. 16. §. 7. versic. 10.* Henriquez *lib. 11. cap. 15. num. 7.*

1278 Non tantùm potest licitè, sed & tenetur reddere. Quia si exigere, quod omninò voluntarium est, vacat culpa, vbi iusta causa inducit, (vt ostendimus)cur non & reddere, ad quod lex iustitiæ obligat: quæ enim iustior causa excogitari potest, quam propriæ: obligationi satisfacien di. At cum reddere liceat, tenebitur vtique; quia nulla iusta causa ab eo se onere eximendi subest. Et quia coniux tenetur ex iustitia debitum reddere: nec videtur sufficiens excusandi ratio damnum prolis, quod vel nullum, vel rarissimum, incertissimúmque est. Itá D. Thom. *in 4. dist. 32. quæst. vnic. articul. 2. quæstiunc. 3.* Paluda. *ibi. quæstion. 1. articul. 3. numer. 13.* Sotus *qu. vnic. articul. 2. ad 2.* Carthu. *qu. 1.* & *in cap. 15. Leuit. quæstion. 2.* Sylui. *verb. Debitum, quæst. 6.* Ledes. 2. *part. 4. quæstion. 66. articul. 5.* Barthol. à Ledes. Manu. & Petr, à Ledes. quos citat, &. sequitur Sanch *vbi sup. num. 15.*

1279 Hæc mihi arridet sententia. Nec crediderim, necessariam esse illam, quam D Thom & alij Doctores asserunt admonitionem, nempè teneri coningem petenti alteri debitum reddere, vbi vir admonitus non resipiscit, innuentes vtique debere coniugem huiusmodi præmittere monitionem Certe minimè admiserim, esse in præcepto. Durum enim videtur, non existente damno prolis, ob quandam indecentiam venialem, quam ad summum vir admittit exigens, in eas vxorem angustias redigere, vt effingere debeat occasiones, quo se eximat: eo vel maximè, quod fæpè viri intelligent, ex odio procedere, aut saltem ex amoris defectu. Exciperem tamen casum, qui moraliter est impossibilis, nimirum, si coniuges probabiliter existimarent, monstrum ex eo concubitu gignendum; quamuis enim vir non peccet mortaliter exigens, ac proindè vxor reddere possit: non existimo ad id illam hoc in casu teneri. Quia detrimentum magnum vxoris esset filium tanto affectum morbo habere.

DVBIVM XXX.

An peccatum sit actu coniugali vti prægnationis tempore?

1280 PRæmitto, si tempore prægnationis sit verisimile aborsus periculum, vtendo actu coniugali, manifestam esse lethalem culpam, petere, aut reddere. Quia talis concubitus bono prolis aduersatur, quod maximè coniugalis vsus spectat: atque ita suo fine frustratur, innocénsque fœtus perimitur. De tempore igitur, quo huiusmodi non adest periculum quæstio procedit Videbitur alicui peccatum esse mortale. Quia talis concubitus videtur contra naturam, frustratur enim semen illud generationis fine, cum mulier, quæ grauida est, conci pere nequeat. Attamen omnes conueniunt Doctores, minimè esse lethalem culpam etiam

erigere tunc debitum. Quia nulla inuenitur prohibitio, & quia matrimonium non solùm est institutum in officium naturæ, sed etiam in concupiscentiæ remedium. Quæsierim igitur, vtrùm sit venialis culpa tunc exigere, aut reddere?

[1281] Venialis culpa est. Quia D. August. *de bono coniug. cap. 6. tom. 6.* inter excessus hunc computat. *Sunt* (inquit) *adeò incontinentes, vt coniugibus, nec grauidis parcant.* Et D. Isidor. *lib. 2. de sum. bono, cap. 39.* & refertur *cap. Non solùm 32. quæstion. 7.* cocuntes carpit, quæsi pecoribus deteriores sint, quæ vbi conceperint, vltra maribus sui copiam non indulgent. Et Tiraquel. *lib. 15. connub. num. 141.* ex Hippocratis, & aliorum Medicorum sententia probat non paruum esse aborsus periculum, si ad mulierem, quæ recens concepit, vir accedat. Ergo venialis saltem erit coniugalis hoc tempore copula. Sic D. Th. Albert. Mag. Richard. Henric. Rosel. Angelus, & alij citati à P. Sancio *lib. 9. d. 22. num. 4.* dum disputantes de culpæ huius qualitate dixerunt,**[154]** eam non esse mortalem, quasi venialem esse supponentes. Expressè Alens. *2. part. quæst. 166. memb. 2. ad 3.* Paludan. *in 4. dist. 32. quæstion 1. articul. 3. numer. 12.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 20. §. 4.* Gerson. *part. 2. in comp. Theol. tractat. de matrimon. alphab. 27. litter.* P. Petr. de Soto *lect. 16. de matrimon.* Sotus *in 4. dist. 31. qu. vnic. articul. 3.*

[1282] Nulla culpa est reddere tempore prægnationis debitum. Quia reddendi obligatio lege iustitiæ præscripta ab incontinentia veniali excusat, si quæ tunc esset in ea debiti exactione voluntaria. Imò tenetur coniux reddere; nulla enim est iusta excusatio. Nam licet exigens venialiter delinqueret, quoties sola est venialis culpa in exigente, tenetur alter reddere coniux. Ita Alens. *2. part. quæstion. 166. memb. 3.* Richard. Astens. Henric. D. Antonin. Rosel. Angel. Turrecr. Gaëta, quos refert, & sequitur Sanchez *vbi suprà.* Nulla etiam in exactione culpa inuenitur. Quia nulla prohibitio adest, & vbi necessitas non cogit, culpas multiplicare non oportet. Ita Abulens. *ad cap. 5. Mat. quæstion. 243.* Supplem Gabri. *in 4. dist. 32. qu. vnic. articul. 2.* Veracruz *3. part. spec. articul. 17. concl. 3.* Henriquez *libr. 11. cap. 15. numer. 7.* Palac. *in 4. dist. 32. quæstion. 1.* Sanchez *citatus numero 5. & 6.*

[1283] Ego quidem existimo, absque dubio, nullam adesse in reddendo culpam: & probabilius reor, nec in ea debiti exactione vllum piaculum inueniri. Quia aliàs matrimonium laqueum iniiceret: cum enim magna temporis matrimonij parte vxor grauida sit, vel abstinendum esset coniugibus ferè semper à debiti exactione, vel innumera essent ve nialia admittenda.

DVBIVM XXXI.

An sit veniale ad vxorem accedere eo tempore, quo post partum eius immunditia persistit?

[1284] VEniale est. Quia abnegari non potest, quandam eo in actu interesse indecentiam, necnon nimiæ libidinis documentum coniugis, cui huiusmodi coitus naturalem non impertit horrorem. Sic Paludan. *in 4. dist. 32. qu. 1. articul. 3. num. 12.* Tabie. *verb. Matrimonium 3. quæstion. 7. §. 8.* Monald. *sum. tractat. de matrim. titul. de effect. matrimon.* Et cum hac moderatione, si recenter fœmina enixa sit, Sotus *in 4. dist. 32. qu. vnic. art. 2.* Ludou. Lop. *p. 1. Instruct. c. 83.* & alij.

[1285] Veniale non est. Quia nulla prohibitio reperitur, & vbi necessitas non cogit, non expedit culpas multiplicare. Ita Richard. *in 4. dist. 32. artic. 4. quæstion. 1.* Palac. *ibi. d. 1.* Astens. *sum. part. 2. libr, 8. titul. 10. articul. 4. qu. vltim.* Angel. *ver. Debitum, num. 34.* Rosel. *ibi. num. 9.* Henriq. *lib. 11. cap. 15. num. 7.* Sanch. *lib. 9. d. 22. num. 11.* Coninch. *d. 34. num. 78.* Hurtad. *d. 10. diffic. 3. num. 13.*

[1286] In eo acta tunc habito nullam inesse inordinationem credo. Vnde miror, aliquos asseruisse esse culpam lethalem, tunc debitum exigere, nec esse reddendum, cessante incontinentiæ Pericolo. Illud enim testimonium D. Gregorij *resp. 10. ad August ibi: Et nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent odmisceri,* ad consilium pertinere non dubito.

DVBIVM XXXII.

An amenti perfecto nullis gaudenti intermissionibus teneatur, sanæ mentis coniux debitum reddere?

[1287] CErtum est, licitum esse coniugij vsum, vbi vel vtérque vel alter coniux non omninò est mente destitutus, sed est fatuus, ac instar pueri rationis vsuram habens, quos vulgò *Tontos* vocitamns: teneríque alterum alteri debitum reddere. Quia re vera vsu rationis libertatéque fruitur, & capax est meriti, ac peccati. Certum deindè est, si coniuges non omninò amentes sint, sed in vna, vel altera re, cum tamen circà matrimonium, & alia sint sui compotes, & licitum esse eis coniugij, vsum, & reddere inuicem teneri. Difficultas autem est, vbi amentia est totalis, & perfecta, nullisque gaudens intermissionibus.

[1288] Tenetur coniux mentis compos amenti exigenti reddere, nisi probabiliter timeat notabile propriæ personæ damnum. Quia amens retinet corporis alterins coniugis dominium, adéstque matrimonij finis, cum ex eo concubitu possit æque proles generari, ac si vtérque coniux sanus esset. Sic Angl. *verb. Debitum, nu. 7.* Syludst. *ibi. quæstion. 1.* Nauar. *sum. cap. 16. num. 27.* Le des. *2. part, 4. quæstion. 60. articul. 3.* Cordub. *lib. 3. qu8.* Veracruz *part. 2. specul. art. 41. §. penultim.* Palac. *in 4. dist. 32. dict. 1. casu 12.* Abbas *cap.* a. *numer. 3.* Graff *part. 1. decis. lib. 2. Cap. 83. num. 4.*

[1289] Coniux sanus per se, & ex natura rei non tenetur, debitum amenti perfecto reddere, quamuis nullum aborsus, aut coniugis periculum subsit. Quia illa debiti petitio non est actus humanus atque perinde est: ac si vir insomnis peteret, cui non teneri vxorem annuere, quis dubitet? Ita Victor *sum. de matrim. num. 287.* Sotus *in 4. dist. 34. qu. vnic. art. 4.* Ludouic. Lopez *p. 1. Instr. Cap. 82.* Sà *verb. Debitum coniug. vers. Coniugi amenti.* Vega *part. 1. sum. cap. 78. casu 12.* Richard. Supplem. Gabriel. Astens. Nicola. de Orbellis, & Barthol. à Ledes. quos citat, & sequitur Sanch. *l. 9. d. 23. num. 10.*

[1290] Hanc sententiam longè probabiliorem puto, quæ quidem notanter illam apposuit particulam: *Per se, & ex natura rei, non teneri.* Quia si adesset periculum, in coniuge furioso, negato sibi debito, accessus ad aliam, vel effusionis seminis: tenetur per accidens ratione cauendi hoc periculum: coniux reddere sanus. Hinc infero, quid de coniuge ebrio, ac penitus rationis vsu priuato sit dicendum. Non enim tenetur per se, & ex natura rei coniux sui compos ei debitum reddere. Quia actu libero, ac humano non petit, sicut, & amens. Lege Sotum, ac Ludouic. Lopez citatos.

[155] DVBIVM XXXIII.

An sanus coniux cum propriæ infectionis periculo teneatur, debitum reddere leproso coniugi?

1291 SCio, neutrum coniugem teneri debitum reddere cum graui propriæ salutis detrimento. Quia rectus, & naturalis matrimonij vsus sequitur rectum naturæ ordinem, in cuius officium est institutum: rectus autem naturæ ordo postulat proprij indiuidui incolumitati potius consuli, quam prolis generationi. Scio etiam, illicitum esse vni, ac alteri coniugi reddere cum notabili salutis detrimento. Quia vitæ dominium minimè habent, vndè moderatam curam illius tuendæ gerere obligantur, nec illam graui discrimini exponendi, vbi vrgentior causa non cogit. Hinc infero, vbi alteri coniugi constaret, debiti redditionem esse in graui salutis exigentis dispendium, minimè reddere teneri. Sicut nemo tenetur gladium domino petenti tradere, si illo sese perimere velit. Imo peccaret lethaliter, tunc reddendo, nisi iusta aliqua causa, aut inaduertentia excusaret. Causa iusta reddendi esset, si subesset graue incontinentiæ periculum in coniuge exigente: tunc enim tenetur alter reddere etiam cum notabili suæ salutis corporeæ detrimento. Quia ordo charitatis petit, vt hæc saluti spirituali postponatur. Quamuis autem in genere conueniant omnes, coniugem liberum esse à debiti redditione, vbi graue damnum probabiliter sibi timet, at in casu leprę dissentiunt piropter *cap. 2. de coniuge lepro.* decidens coniugi leproso esse reddendum. Quæsierim ergo, nùm sanus coniux leproso debitum reddere teneatur?

1292 Tenetur quidem. Quia testis illius *Cap. id absolutè decidit,* ibi: *Quod si virum, siue vxorem. leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est soluendum: cui præcepto in hoc casu nulla exceptio inuenitur.* Et quidem infectionis periculum ex coniunctione momentanea id copulam, qualis ex cohabitatione diutina posset oriri. Sic D. Thom. *in q. dist. 32. q. vni. articul. 1. ad 4.* D Bonauent. *ibi. artic. 2. quæst. 1. num. 19.* Richard. *articul, 4. qu. 2.* Carthus. *qu. 1.* Vigueri. *l. instit. cap. 16. §. 7. vers. 10.* Mayron. *in 4. dist. 35. qu. vni.* & alij. Imò etiamsi adsit infectionis periculum, tenetur sanus leproso reddere. Quia sese id hoc per matrimonij contractum obligauit, Sic Sotus *in 4. dist. 32. qu. vnic.* Basol. *ibi. qu. vnic. articul. 3.* Guillelm. Borillong. *quæst. vnic. articul. 2. post 1. conclus. casu 5. in solut. ad 1.*

1293 Minimè tenetur, vbi medicorum iudicioi notabilis infectionis periculum sano ex debiti redditione immineret. Quia cum tunc non vrgeat extrema propagandæ, aut conseruandæ speciei, necessitas, sola inuenitur in ea debiti redditione obligatio iustitiæ particularis spectantis priuatum coniugis petentis commodum, quæ cum graui redditoris nocumento minimè ligat, nè ordinatæ charitatis legi aduerserur, Ità Sanchez. *lib. 9. d. 24. numer. 17.* Durand. *in 4. dist. 32. quæstion. 1. num. 8.* Paludan. *quæstion. 1. articul. 2. numer. 7.* Almain. *quæst. vnic.* Ouand. *quæst. vnic. post. 1. proposit.* Barthol. de Ledes. *dub. 71. de matrimon. concl. 1.* Manu, *tom. 1. sum. cap. 243. numer. 2.* Sà *verb. Debitum coniug. vers. Excusat à reddendo.* Henriquez *libr. 11. capite 15. numero 7.* Nauarra *sum. cap. 16. num. 25.*

1294 Huic omninò hæreo sententiæ existimans textum pro prima parte citatum, intelligendum esse, vbi ea redditio in reddentis damnum notabile non cedit. Quod Doctores, qui eam sectantur, ingenuè profitentur, dum eam reddunt rationem, nempè, quia ex tara breui coniunctione non imminet infectionis periculum. Assero tamen, si ex frequenti coitu

timeatur infectio, non autem ex vno, vel altero, teneri coniugem, semel, vel iterùm reddere, non autem frequenter. Quia tota ratio cessationis præcepti reddendi est infectionis timor: ac proindè tandiù cessabit, quandiù talis timor adfuerit. Monuerim denique, certius infectionis periculum imminere viro accedenti ad fœminam lepra, alióve morbo contagioso infectam, quam mulieri sanæ ad virum infectum accedenti. Rationem reddit Sanchez *num. 19.*

DVBIVM XXXIV.

An coniux possit, & teneatur, dum sanus est, reddere debitum coniugi leproso, quando etsi non adsit propriæ infectionis periculum, proles probabiliter sit nascitura leprosa?

[1295] NEc tenetur, nec potest reddere. Quia lex iustitiæ charitatisque prohibet, damnum aliis inferri maximè filiis. Sic Medina *Cod. de restit. qu. 19. §. vltim.* Palac. *in 4. dist. 32. dict. 1. ad fin.*

[1296] Potest, imò tenetur. Quia tantùm abest, vt proli irrogetur iniuria, quin potius maximo beneficio afficiatur: consequitur enim vitam ex eo concubitu, ac melius illi est leprosum existere, quam omninò non esse. Ita D. Thom. *in 4. dist. 32. qu. vnic. articul. 1. ad 4.* D. Bonxuent. *ibi. articul. 3. quæstion. 1. num. 21. in solut. ad 2.* Scot. *qu. vnic. fine corp.* Richard. *articul. 4. dict. 2.* Durand. *quæstion. 1. numer. 10. in solut. ad 1.* Paludan. *quæstion. 2. articul. 2. numer. 6.* Sotus *qu. vnic. articul. 1. ad 2.* Rosel. *verb. Leprosus, numer. 2.* Sylaest. *verb. Debitum, quæst. 1.* Viguer. *l. instit. cap. 16. §. 7. versic. 10.* Sanchez *libr. 19. dict. 24. num. 25.*

[1297] Aliquando putabam primam sententiam inde valide vrgere. Quia magis licet cuiquam propriis, quam alienis cedere detrimentis.: at non tenetur coniux reddere cum proprio detrimento, ergo efficacius cum alieno non tenebitur, imò nec potetit. At iam nullam vim fundamento inesse comperio. Nam coniugi saho simpliciter nocet debitum cum notabili salutis detrimẽto reddere: cum enim habeat iam esse naturale, non potest non male se habere,**[156]** si contagione inficiatur; at proli non simpliciter nocet, sed melius est illi, vt secunda sententia ostendit, quara ideò longè probabiliorem esse reor.

DVBIVM XXXV.

An coniux sanus teneatur, cum leproso habitare?

[1298] TEnetur coninx sanus cum coniuge leprosoin eadem domo, & in eodem lecto cohabitare, licet reddere ei debitum non teneatur, (de quo suprà.) Quia per contractum matrimonij obligant se coniuges ad cohabitandum, *cap. 2. de coniug. lepros.* dicitur, *Quoniam nemini licet, excepta causa fornicationis vxorem dimittere, constat, quod siue mulier lepre percussa fuerit, seu alia graui infirmitate detente, non est à viro propterea separanda, aut etiam dimittenda.* Certè hæc proxima verba, *Non est à viro separanda,* accipienda planè videntur esse de cohabitatione. Præceptum autem continere, & non consilium, apertè probant verba mox apposita: *Quod*

si mandatum tuum seruare contempserint, vinculo excommunicationis constringas. Sic Goffred. *sum. tit. de coniug. lepr. num. 1.* Monald. *sum. tract. de matrimon. titul. de coniug. lepros. in fine,* & alij.

1299 Non tenetur. Quia ex assidua cohabitatione vel in lecto, vel in domo grane infectionis periculum sano coniugi imminet. Ità D. Thom. Bonauent. Carthus. Richard. Scot. Maior. Sotus, Petr. de Soto, Ledes. Henriquez, & alij, quos citar Sanchez *libr. 9. dict. 24. num. 27.* Pauci vero ex his Doctoribus explicant, an intelligant de cohabitatione in eadem domo, an in eodem lecto. Vtrúmque autem complectunturHostiens. Astens. Innoc. Rosel. Angel. Syluest. Vincent. apud eundem Sancium *vbi suprà,* asserentes, nec teneri in eodem lecto, nec in domo eadem commorari.

1300 Ego quidem existimo, attendendum esse, nùm ex cohabitatione, aut in lecto, aut in domo immineat probabile notabilis infectionis periculum, necne: & ilio imminenti, non teneri, secus si non immineat: vti asserui circa debiti redditionem. Porrò cum ex cohabitatione in eodem lecto, frequentius sequatur id periculum, existimarim, nunquam teneri coniugem sanum cum leproso in eodem lecto cohabitare. Circa cohabitationem antem in eadem domo, medici consulantur, qui attenta complexione, ac lepræ specie, aliísque circumstantiis, de infectionis periculo iudicabunt, vt indè obligatio, aut deobligatio cohabitationis peti valeat. Mecum Durand. *in 4. dist. 32. quæstion. 1. num. 8.* Paludan. *quæstion. 1. articul. 2. numer. 7.* Sà *verb. Debitum coniug. vers. excusat à reddendo.* Syluest. *verb. Debitum, quæst. 1.* Monuerim verò, vbi sanus non tenetur eadem in domo cum leproso habitare, teneri propè illam esse. Quia ratione lepræ, quamuis sanus à cohabitatione, ratione periculi absoluatur, ab aliis tamen obsequiis coniugi leproso exhibendis minimè absoluitur. Denique quando coniuges seorsum habitant propter morbum alterius contagio sum proles apud sanum debet esse, quo à contagione euadat incolumis.

DVBIVM XXXVI.

An quando cognatio spiritualis siue ab vno siue ab vtróque coniuge contrahitur culpabiliter, seu baptizando, seu tenendo, nocens impediatur à debito exigendo?

1301 PRofectò quando Baptismus sit absque culpa, vel qua fit ignoranter inuincibiliter, vel quia fit in casu necessitatis, cum scilicet necessitas vrget, & non est alius, qui id gerere valeat: tunc cognatio spiritualis ex eo proueniens nullatenus actum impedit coniugalem. Quando autem fit culpabiliter ab vno coniuge, innocens coniux à iure petendi non impeditur, nocénsque reddere tenetur. Quæsierim itaque nùm nocens possit petere, an culpabili ilio actu impediatur?

1302 Impeditur quidem. Quia apertè hoc deducitur ex *can. 1. & 2. 30. quæstion. 1.* Et *can. Nosse 30. quæstion. 1.* dicitur coniuges non esse separandos, si leuatio de sacro fonte, non fuerit facta vtriusque consensu: ergo si vtriùsque consensu fiat separandi sunt, & non ad aliud, nisi vt neuter petat; & etiamsi vnius tantùm consensu fiat, ille priuatur iure petendi, Et *can. Ad limina, 30. quæstion. 1.* dicitur, eum qui filium in necessitate baptizauerat, non esse à coniuge separandum, quia id laudabiliter secit: Ergo qui id culpabiliter fecerit, separandus

est toro, scilicet, vt non peut. Sic D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 15.* Sanchez *libr. 9. dict. 26. num. 7.* Henriquez *libro 11. cap. 15.* & communiter Doctores.

1303 Non impeditur. Quia præfata priuatio petendi in nullo iure perseuerante sua viridi in obseruantia continetur: quamnis enim id contineaturin *can. 1. & 2. 30. quæst. 1.* etiam quando cognatio inculpabiliter contrahitur: hi tamen canones correcti sunt quoad separationem à toro per *can. 4. & 5. 30. qu. 1.* & per alios eiusdem *quæst.* & per *cap. si vir 2. de cognat. spirit.* Et non solùm id in nullo Iure perseuerante continetur, sed nec ex aliquo Iure sufficienter colligitur. Ità Durand. *in 4. dist. 42. quæstion. 1. articul. 3.* Coninch. *dist. 34. dub. 8.* Glossa *in cap. si vir 2. de cogn. spir.* Raconis *titul. 2. de Sacrament. part. 2. articul. 4.* Suar. *3. part. quæstion. 67. articul. 8.* §. *penultim.* Hurtad. *dict. 10. diffic. 6. numer. 24.*

1304 Cum his opinor. Quia *can. de eo 30. qu. 1.* dicitur: *Si autem coniuges legitimi vnut, aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susceperint; si innupti,* (id est continentes) *permanere voluerint, bonum est: sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant.* Vbi supponitur, quòd quamuis ambo, & de industria id fecerint, possint simul permanere, id est, in eadem domo, ac toro cohabitare. Idem etiam apertè deduco ex *cap. si vir 2. de cognat. spir.* dum dicitur: *Siue ex ignorantia, siuè ex malitia id fecerint, non sunt ab inuicem separandi:* **[157]** *quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare vi detur; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari.* Monuerim tamen, peccare coniugem, qui extrà necessitatem baptizat, aut tenet tanquam patrinus proprium filium, aut alterius coniugis. Quia id prohibetur dicto *cap. 1. & 2. 30. quæstion. 1.* quæ licet cotrigantur quoad separationis pœnam *per cap. si vir, de cognat. spirit.* at quoad prohibitionem, cu, nulla mentio eius fiat, suo in robore permanet.

DVBIVM XXXVII.

An incestuosus coniux cum suis consanguineis priuetar iure petenti?

1305 ILlud certum præmitto, incestuosum coniugem cum alterius coniugis consanguinean Sõ posse ab ea debitum petere, ad reddere teneri. Quod nequeat petere constat *c. 1. de eo, qui cogno. consang.* Quod reddere teneatur, patet ex *c. Discretionem, eodem titul.* Quæsierim verò, nùm prohibitio hæc debitum exigendi extendatur ad coniugem incestuosum cum suis consanguineis, itavt ideo debiti petendi iure priuetur?

1306 Extenditur quidem. Quia prior incestus est cum suis; quam cum coniugis consanguineis: si ergo hic impedit debitum petere, illi à fortiori idem erit tribuendum. Quod deduci videtur ex *c. si quis viduam 32. q. 7.* & ex *c. si dug viri 35. q. 6.* Sic Angel. *v. Incestus, n. 5.* Mayron *in 4. dist. 32. q. vni. concl. 2.* Suppl. Gabr. *in 4. dist. 34. q. 1. art. 1.* Lex Regia *13. fi t. 2. p 4.* Greg. Lop. *ibi. v. Consu parienta, in fine.* Fauet. Abbas *cap. 1. nu. 2.* & Alexand. de Neuo *ibi. num. 2.*

1307 Minimè extenditur. Quia quamuis hic incestus grauius peccatum sit, at cum ex ipso minimè oriatur cum propria coniuge affinitatis vinculum, non ita matrimonio aduersatur: quod secus euenit in incestu cum consanguineis alterius coniugis, per quem ius matrimonij violatur, producta assinitate cum coniuge, vndè iure optimo incestuosus hic punitur in

matrimonij vsu, interdicta sibi debiti petitione. Ità Richard. *in 4. dist. 34. a. 4. q. 2. ad 1.* Sylui. *Matrimonium, 7. q. vlt. d. 3.* Sotus *in 4. dist. 37. q. vnic. a. 2.* Nauar. *sum. c. 16. n. 35.* Veracr. *3. p. spec. art. 17.* Henriq. *l. 12. c. 2. n. 3. & lit. M.* Lud Lop. *1. p. Instr. c. 296.* Manu. *to. 1. sum. c. 143. n. 12.* Sanch. *l. 9. d. 27. n. 7.* Barthol. à Ledes. *dub 50. concl. 2.* & alij.

1308 Hoc omninò tenendum existimo Quia cùm hæc sit pœna, non est vltra casus expressos in Iure extendenda. Ius autem eam solùm indixit incestuoso proprij coniugis consanguineis.

DVBIVM XXXVIII.

An prohibitio petendi debitum incestuoso indicta extendatur, post Tridentinum ad incestum vsque ad quartum consanguineorum alterius ciniugis gradum?

1309 SCio, iure antiquo extendi eam consanguinitatem vsque ad quartum gradum. Nùm autem attento decreto Tridentini *sess. 24. cap. 1.* affinitas ex huiusmodi incestu sit omninò sublata vltra primum, ac secundum gradum, quæstioni committo? Certè ius antiquum manet illæsum, ac proindè cognoscens carnaliter alterius coniugis consanguineum vsque ad quartum gradum, non potest à proprio coniuge exigere debitum. Quia interdictum hoc petendi debitum Consurgit ex incestus peccato: nam vbi ignorata est consanguinitas, vel copula fuit coacta, oritur quidem affinitas, & tamen illi coniugi ignoranti, aut vi oppresso debiti petitio non interdicitur, quia à culpa incestus excusatur. *Cap. 1.* & *cap. Discretionem, de eo, qui congo, consanguin.* Si ergò impedimentum hoc ex incestu consurgit, cum copula illa vsque ad quartum gradum sit incestuosa, coniugem impediet, ne debitum petat. Sic Angl. *part. 1. de matr. qu. 14. de imped. affin. art 1.* Canedo *de Sacram. cap. 6. de matrim.* & multi Theologi Salmantini, ac Complutenses teste Ouando *in 4. dist. 41. q. vni. prop. 6.* & dicit, esse probabilem. Certè quæstio hæc proposita; ac exagitata in Sacro Pœnitentiariæ Romanæ prætorio indecisa relicta fuit, anthore Nauar. *lib. 4. consil cons. 3.* ipséque se dubium etiam hærere ingenuè profitetur.

1310 Ius commune circa hoc non manet illæsum, sed per Tridentinum fuit correctum: vndè copula habita cum alterius coniugis consanguineis vltrà secundum gradum, non impedit debiti exactionem. Quia impedimentum hoc non tam ex incestu, quàm ex affinitate inde contracta exoritur, teste D. Thom. *in 4. dist. 34. quæst. vnic articul. 5. in solut ad obiecta,* & Syluest. *ver. Matrimonium 7. quæst. vltim. dicto 3.* & constatex eo, quod superius asserui, nempè incestnoso eum propriis consanguineis, minimè interdici debiti exactionem, quamuis iucestus ille sit grauior: idque ideò quòd ex illo non oriatur affinitas cum proprio coniuge: Ergo si iuxta Tridentinum in hoc casu ex copula incestuosa non oritur affinitas nisi ex primo, ac secundo gradu, vt ex decreti contextu patet: cessabit interdictum debitum exigendi. Ità Henriquez *lib. 11. cap. 15. num. 11. & libr. 12. cap. 10. num. 1.* Veracr. *append. ad Specul. circa impedim. affinit fol. mihi 77.* Ouand. *in 4. dist. 41. quæst. vnic. propos. 6.* Sanchez *lib. 9. dub. 27. num. 14.* Palac. *in q. 4. dist. 34. d. 4.* Sà, Vega, Petr. de Ledes. & alij, quos citat Santius.

1311 Hanc sententiam mihi certam esse fateor, dum video, Tridentinum restrinxisse hanc affinitatem, vt simpliciter non impediat, nec dirimat: ergo concedit, vt non

impediat secundum quid, nimirum quoad vsum, Audi Sacræ Congregationis Cardinalium declarationem. *Congregano Concilij censuit, decretum Tridentini ses. 24. de matrimon. cap. 4. ad primum, & secundum gradum restringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractam, censeri etiam ad eosdem gradus restringere impedimentum exigendi debitum ab vxore quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula à viro cum consanguinea suæ vxoris post matrimonium habita.*

[158] DVBIVM XXXIX.

An cum vterque coniux affinis est effectus per copulam cum alterius consanguineis mutuam arceantur ambo, à debiti petitione?

1312 NOn arcentur, sed vtrique licet debitum exigere. Quia hinc indè fit compensatio sicut quando vtérque coniux est adulter, iuxta *cap. penultim. & fin. de adulter.* Sic Vincent. & Goffred. *cap. si vir, de cognat. spirit.* Ioan. de Friburgo *sum. lib. 4. titul. 7. quæstion. 2.* Basol *in 4. dist. 42. quæst. vnic. articul. 3.* forsan hoc esse verum, ait. Et quamuis Doctores hi loquantur, quando vtérque coniux impedimento cognationis spiritualis laborat, at idem assererent de affinitatis impedimento, cum eadem prorsus militet ratio.

1313 Arcentur omninò, nec licet exigere debitum. Quia illa compensatio penitus in hoc casu improbanda: nam vbi de vtilitate delinquentium agitur, in eorúmque fauorem ius exigendi debitum aufertur, paria delicta mutua compensatione abolentur, vt in adulterio contingit: secus vbi non de eorum fauore agitur, sed in delicti pœnam priuatio illius iuris indicitur, vt contingit in præsenti. Quare vtérque iure petendi omninò priuatur. Ita Abbas *c. si vir, num. 5. de cognat. spirit.* & ibi Alex. de Neuo *num. 7.* Supplem. Gabri. *in l. dist. 42. qu. 1. art. 2. concl. 4.* Veracr. *1. part. specul. articul. 75. concl. 5.* Petr. de Soto, Viger. Ledes. 2. Barthol. à Ledes. Petr. de Ledes. quos refert, exponit, & sequitur Sanch. *lib. 9. d. 28. num. 2.*

1314 Asserò his hærens Doctoribus, vtrique coniugi cognationis affinitatis de impedimento innodato, interdici debiti petitionem. Quia ob id impedimentum iure petendi debitum priuatur: ergo si vtérque coniux idem habet impedimentum, vtérque hac priuabitur potestate. Cum enim delictorum compensatio locum in hac re minimè habeat, delictum alterius coniugis alterum non releuabit. Scio nonnullas ex Doctoribus, quos pro nostra sententia citaui, de spirituali agere cognatione, at idem dicere tenerentur impedimento affinitatis, in quo eadem est prorsus ratio.

DVBIVM XL.

An cum coniux vtérque fit affinis per copulam cum alterius consanguineis mutuam, vtérque teneatur, debitum reddere, quocúmque in casu?

1315 NVllo in casu tenetur. Quia vbi alter solus reus est, innocens reddere non tenetur: eo quod ille iure eligendi sit priuatus: idem ergo dicendum erit de vtróque coniuge culpæ participe. Non enim datur delictorum compensatio, vt altero coniuge similiter delinquente, alter pristinum exigendi ius acquirat, (vt dubio proximo ostendi.) Et quia nulla alia ratione reus innocenti tenetur reddere, nisi ne innocens absque culpa iure suo cadat. Itaque vbi culpa est in vtróque, neuter habet ius, vt alter reddere teueatur. Sic Alens. *2. part. quæst. 170. memb. 3. post solut. ad 2.* Alexand. Angelic. relatus ab Henrico *cap. si vir, num. 3. de cogn. spirit.* Palac. *in 4. dist. 7. d. 3.* Armil. *ver. Matrimonium, num. 9.* & alij.

1316 Aliquo in casu tenetur, nempè cum vtérque coniux malitiosè gessit animo alterum debito coniugali defraudandi, quamuis vtérque à iure petendi cadat, & petendo delinquat, at alteri petenti reddere tenetur. Quia cum hæc pœna solo iure positiuo infligatur, potest illomet, iure sic disponente moderari, ac restringi: At Ius sic moderatur, vt constat ex *cap. si vir, de cognat. spirit.* vbi hunc casum æquiparat casui, quo per ignorantiam id est effectum, in quo constat, eos coniuges teneri sibi reddere. Prætereà euia subiungitur ibi ratio, quia malitia, ac fraus non debent eis patrocinari: at valdè patrocinaretur, si ex ea coniuges immunitatem, ad reddendi debiti sibi inuicem, aut non reddendi libertatem acquirerent. Ita Petr. de Ledes. *de matrim. quæst. 56. art. 1. dub. vltim. concl. vnic.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 143. num. 14.* Astens. *sum. part. 1. lib. titul. 18. articul. vnic. quæstion. 2.* Ludouic. Lopez, Matien. Veracruz, Hostiens. Ioan. Andr. D. Antonin. Rosel. Syluest. Nauar. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch *l. 9. d. 28. numer. 6.*

1317 Ego quidem assero, si non ex malitia, ac animo defraudandi coniugem vtérque in id impedimentum cognationis, aut affinitatis, culpa tamen vtriúsque, inciderit, neutrum teneri, nec licitè posse alteri reddere. Quia quando vterque coniux de valore matrimonij dubius est, neuter tenetur, nec potest reddere alteri petenti: eo quod manente dubio, neuter ius petendi habet: At in hoc euentu vtérque coniux ius petendi amisit: ergo neuter tenebitur, nec poterit reddere. Porrò quando vtérque coniux malitiosè id gesserit, animo alterum defraudandi iure petendi, petere neuter potest, at petenti vtríque vtérque propter rationem pro secunda sententia expressam, reddere tenebitur.

DVBIVM XLI.

An si affinitas, vel cognatio spiritualis contrahatur ab altero coniuge ante matrimonij consummationem, possit id licitè consummare reddendo, & vt eximatur à reddendi onere, teneatur Religionem inire?

1318 COniux, qui matrimonin inito, antè illius consummationem affinitatem cum suo coniuge contraxit, peccat mortaliter dum prima vice reddit: vndè nisi dispensationem illius impedimenti impetret tenetur,**[159]** Religionem ingredi, vt euitet debiti redditionem. Quia accessus ad coniugem est incestus, cum sit ad affinem, atque si fieri potest, est necessario vitandus: cum ergo possit vitati, hoc coniuge profiente Religionem, nisi dispensationem impetret, ad id tenebitur. Sic Paludan. *in 4. dict. 27. qu. 1. art. 3. num. 26.* Maior. *dist. 41.*

qu. 1. D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 11. §. 1.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. q. 15. dicto 7.* & Petr. Ledes. *citandus,* hanc sententiam esse probabilem.

1319 Potest matrimonium consummare reddendo, nec post modum tenetur Religionem inire. Quia per talem affinitatem non priuatur coninx suo iure, vt habetur *cap. Discretionem,* & *cap. penultim. de eo, qui cognou. consanguin.* Ergò tenetur hic illi reddere non solùm prima vice, sed semper: igitur non tenetur Religionem inire, ad vitandum reddendi onus, quod potest sine piaculo sustinere. Ita Angel. *verb. Matrimonium 3. impedim. 15. num. 2.* Petr. de Ledes. *de matrim. qu. 55. art. 6. dub. 4.* & communiter Neoterici. Sanchez *l. 9. d. 29. num. 2.*

1320 Hos sequor. Quia dum textus pro secunda sententia allegatos recolo, haud video eos distinguere, an sit matrimonium consummatum, necne: nec obligare hunc reum ad Religionis ingressum: sed expressè docere, hos coniuges ad continentiam esse inducendos, quod si nolint, reum abstenturum à petitione, non tamen à redditione debiti.

DVBIVM XLII.

An pœna illa, qui coniux incestuosus afficitur, vt debitum non possit exigere, incurratur ante Iudicis sententiam, vel saltem criminis declationem?

1321 NOn incurritur. Quia huiusmodi priuatio verè est pœna incestus, vt communiter Doctores asserunt. Ergo non incurritur ante Iudicis sententiam, vel criminis declarationem: omnium enim pœnarum id proprium esse, quis abneget? Vt quis fame moriatur, nulla est necessaria actio, sed priuatio est comestionis: & tamen est necessaria sententia Iudicis. Inhabilitas ad beneficia est pœna priuatiua; cum tameri probabilissimum sit, eam Iudicis sententia indigere: Ergo quamuis priuari iure petendi pœna priuatiua sit, indiget Iudicis sententia, vt incurratur. Sic Sotus *l. 1. de iust. q. 6. a. 6. ad 4. & l. 4. q. 6. ad 3.* Ledes. *2. p. 4. q. 18. a. 2. dub. vlt.* Henriq. *l. 11. c. 15. n. 11.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 56. ar. 1. dub. 4.* Ludou. Lopez *1. p. Instr. c. 80.*

1322 Incurritur planè statim, & ante Iudicis seritentiam coniux incestuosus iure petendi priuatur. Quia pœnæ priuatiuæ sunt, atque ita facilius in eas incurritur: sicque vfu receptæ, & declaratæ sunt, vt nulla indigeant sententia condemnanti, seu declaranti crimen. Ita Castro *lib. 2. de lege pœn. cap. 5.* Caiet. *Opusc. tom. 1. tractat. 31. qui est 17. responsion. resp. 4. vers. Et quoniam.* Angl Flor. *1. part. de matrimon. quæst. 14. de impedim. affin. articul. 1. diffic. 1. concl. 3.* & idem tenentur dicere, qui asserunt incestuosum occultum in hanc pœnam incidere. Sanch. *l. 9. d. 30. num. 2.*

1323 Hoc mihi certissimum est, há neque senten tiam, vnicè mihi veram existimo. Quod si ratio à me petatur, fateor, me nullam concludentem inuenisse, vt hæ pœnæ quamuis priuatiua sint, Iudicis sententia non indigeant. Sicut nec inuenio in Irregularitate, excommunicatione, suspensione, & interdicto. Atque ideo nec in illis, nec in hac aliam rationem adæquatam inuenio, quam quod pœnæ priuatiuæ sint, atque ideò in eas facilius incidatur: sicque vsu receptæ sunt, vt nulla indigeant sententia, vt fert secundæ mentis fundamentum. Quod non ita contingit in omnibus pœnis priuatiuis, vndè non mirum est, si aliquæ illatum Iudicis sententiam postulent.

DVBIVM XLIII.

An si vxor à viri consanguineo vi au metu cognoscatur priuetur debitum petendi potestate?

1324 SVppono metum graue, ac cadentem in fœminam constantem esse debere. An vxor metu ilio cognita à viri consangnineo petendi debiti iure priuetur? Non priuatur. Quia non est credendum, velle Ecclesiam suis pœnis mulctare eos, qui eiusmodi metu compulsi fuis præceptis non obtemperant. Certè Christiani in Turcarum triremibus remigantes contra Christicolas metu mortis, ac tormentorum coacti peccant mortaliter, sed non incurrunt excommunicationem latam contra opem infidelibus in simili bello ferentes: Ergo similiter cum pœna priuationis debiti exigendi sit ab Ecclesia statuta ob crimen iniquæ affinitatis contractæ, non ligabit vxorem, quæ tanta coacta metu illam (lethaliter quidem delinquendo) contraxit. Sic Nauar. *sum. capit. 27. numer. 63.* latius *cap. Ita quorundam, de ludæis, notab. 11. in principio.* Pedraza *sum. præc. 7. Paragraph. 26.*

1325 Priuatur quidem debiti exigendi potestat Quia *cap. Discretionem, de eo, qui cogno. consanguin.* Ab hac pœna eximit vxorem vi absoluta cognitam, nam cessat in eo casu culpa incestus. Ergo cum in hoc euentu non cesset, (tenebatur enim vxor vitam exponere, ne consentiret,) pœnam incurret. Ità Petr. de Ledes. *de masrimon. qu. 55. art. 6. dub. 5.* Sanchez *l. 9. d. 31. num. 4.*

1326 Fateor, primam sententiam pietate esse plenam, at nullo solido fundamine innititur. Quia ih iis, quæ aduersantur iuri diuino, & naturali, qualis est illa copula, metus non excusat à pœna absolutè, sed à grauiori, vt aptè docet Turrecr. per illum textual *Cap. final. 1. numer. 31. quæstion. 2.* & probat textus *cap. si quis coactus 22. quæstion. 5.* ibi: *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate periurat: quia plus carpus quam animam dilexit, tres quadragesimas pœnitiat.* Fortius id probat textus *cap. Sacris, de his, quæ vi,* ibi: *Licet metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus in* **[160]** *quinari.* Hinc haud audiendos asseruerim Nauarrum, & Pedraza docentes remigantes aduersus Christianos peccare mortaliter, at non innodari excommunicatione. Quia casu, quo actio non eximitur à culpa, nec ab excommunicatione excusatur. Atque ita hoc in euentu censet Manu. *in addit. ad Bullam Cruc. §. 9. numer 95.* Scio tamen alio ex capite posse ab excommunicatione excusari, quia nimirum communiter non peccant mortaliter remiges illi mortis metu id gerentes, vt latius probant Corduba *sum. qu. 127.* Moli. *tom. 1. de iust. 115.* & alij.

DVBIVM XLIV.

An ignorantia vincibilis facti excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem, aut cognationem spiritualem contraxit, ne ipsi debiti petitio interdicatur?

[1327] COniux ius sciebat vetans speciali illa pœna accessum ad alterius coniugis consanguineum: at ignorabat consanguinitatis gradum fœminæ, aut viri, cum quibus fuit inita copula: vel esse filium alterius coniugis, aut communem illum, quem tenuit, aut baptizauit. Quæsierim itaque, uum ignorantia vincibilis facti excuset coniugem, qui cum coniuge suo affinitatem, aut cognationem huiusmodi contraxit, ne ipsi petitio debiti interdicatur?

[1328] Non excusat quin coniux arceatur à debiti petitione. Quia *Cap. si vir, de cognat. spirit.* loquens de illa ignoranter contracta, aut ignorantiam excusare. Ignorantia autem, quæ excusat est sola inuincibilis, & inculpabilis. Sic Petr. de Ledes. *de matrimon. qu. 55. articul. 6. diffic. 5.* Sotus *in 4. dist. 37. qu. vnic. art. 2.* Cordu. *tom. 21. qq. quæstion. 12.* Gutier. *libr. 1. qq. Canon. cap. 21. num. 9.* Ouand. *in 4. dist. 41. quæst. vnic. propos. 9.* Agentes enim de affiniate ignoranter contracta, dicunt coniugem excusari, quando est inuincibilis ignorantia.

[1329] Ignorantia facti qualiscúmque sit, & quantumcúmque vincibilis, ac crassa, modo non sit adeò crassa, vt sit ingens temeritas ignorare, vel non sit affectata, excusat coniugem, qui affinitatem, aut cognationem spiritualem cum suo coniuge contraxit, ne debiti petitione priuetur. Quia priuatio hæc petendi debitum est pœna culpæ: vbi autem Ius pœnam imponit scienter aliquid facienti, ab ea excusat ignorantia quæcúmque non affectata, & quæ non est adeò crassa, vt sit ingens temeritas, vt doctissimè probat Sanchez *libr. 9. dub. 32. num. 36. 39. & 40.* Cum ergo Ius indicat pœnam hanc coniugi scienter contrahenti eam affinitatem, aut spiritualem cognationem, talis ignorantia omninò excusabit. Quod autem scienter facienti ea pœna imponatur, constat in affinitate ex *c. 1. de eo qui cogne. consanguin.* ibi: *Si quis cum filiastra suæ scienter fornicatus fuerit.* In cognatione spirituali etiam probatur ex *cap. Si vir, de cognat. spirit.* ibi: *Siut ex ignorantia, siue ex malitia.* Vbi igno rantia excusans malitiæ contraponitur: quo denotetur, malitiam, seu scientiam desiderari ad pœnam priuationis debiti ibi statutam, incurrendam. Ità Henriquez *libr. 11. capit. 15. numer. 11.* vbi loquens de affinitate, dicit, eam pœnam imponi incestui formaliter, & voluntario. Non enim talis apparet vbi procedit ex ignorantia etiam culpabili: sed erit incestus virtute, ac interpretatiuè volitus. Sanch. *lib. 9. d. 32. num. 47.*

[1330] His hæreo Doctoribus, adiiciens, idem dicendum, quando non penitus ignoratur factum, sed quatenus ex eo oritur huiusmodi pœna: verbi gratiâ, coniux accessit ad consanguineam sui coniugis in secundo gradu, ignarus talis consanguinitatis, existimánsque esse in gradu tertio, nempè, consobrina secunda: vel baptizauit filium alterius coniugis credens non esse filium, sed consobrinum, aut alio consanguinitatis gradu coniunctum, tunc non arcebitur à debiti petitione, perindè ac si consanguinitatem ignorasset: nisi esset ingens temeritas ignorare, aut esset ignorantia affectata. Quia perinde est ignorare consanguinitatem, ac ignorare eius gradum, cui hæc pœna statuitur. In vtróque enim euentu verè ignoratur factum tali pœna punitum.

DVBIVM XLV.

An ignorantia inuincibilis Iuris præscribentis pœnam priuationis debiti, excuset coniugem, qui cum suo

coniuge affinitatem, aut cognationem spiritualem contraxit, ne ipsi debiti petitio interdicatur?

1331 NEscit coniux, specialiter esse interdictum accessum ad alterius coniugis consanguineos: vel baptizare, aut tenere filium communem, alteriúsve coniugis. Nùm huiusmodi ignorantia ab illa pœna excusat?

1332 Minimè quidem. Probatur in affinitate. Quia copula illa, ob quam affinitas contrahitur, est iure naturali, ac diuino vetita, ac proindè incurritur pœna iure humano illi annexa, non obstante huius ignorantia. In cognatione autem spirituali etiam incurritur pœna. Quia *c. si vir 4. de cognat. spirit.* decidit solam ignorantiam facti excusare. Sic in affinitate Cordub. *in quæstionar. qu. 12. art. 1.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 243. num. 11.* Abul. *ad cap. 5. Mat. qu. 200.* Sotus *in 4. dist. 37. qu. vnic. art. 2.* Sic in spirituali cognatio, ne Anchar. *ad cap. si vir citatum.* Hostiens. *ibi. num. 2.* Ioan. Andr. *num. 4.* Abbas, *num. 5.* Neuo, *num. 7.* Præpos. *num. 5.*

1333 Ignorantia Iuris statuentis hanc pœnam priuationis debiti exigendi, eximit ab ea coniugem qui facti minimè ignarus, nempè consanguinitatis, contraxit affinitatem, aut spiritualem cognationem. Probatur in cognatione spirituali: Quia vbi lex aut Canon punir delictum nullo alio iure prohibitum, ignatus legis, aut Canonis sicut excusatur à culpa transgressionis, ita & à pœna: At baptizare, aut tenere proprium vtriúsque coniugis, aut alterius filium, vnde cognatio spiritualis oritur, soto iure humano**[161]** interdictum est. In affinitate ostendo: Quia etiam vbi delictum est iure naturali vetitum, ignorantia iuris humani indicentis pœnam ab ea eximit. Deindè quia quamuis copula illa, vt fornicaria, sit iure naturali vetita, at quatenus cum sui coniugis consanguinea, ac proinde incestuosa solo iure positiuo Ecclesiastico interdicta est, quod affinitatem inde oriri constituit, ac proinde, eo secluso, nulla alia culpa esset in eo accessu præter illam quæ reperitur in accessu ad aliam non consanguineam. At pœna priuationis debiti soli incestui, ex quo affinitas oritur, stutata est: Ergo qui per ignorantiam excusatur ab ea incestus circumstantia, excusabitur, & à pœna. Ita in cognatione. Palud. *in 4. dist. 42. qu. 1. art. 1. concl. 7. numer. 15.* Supplem. Gabriel. *ibi. qu. 1. art. 2. concl. 4.* Rosel. *verb. Impedimentum, impedim. 6. num. 8.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. qu. 7. dicto 2.* Nauar. *sum. cap. 16. num. 34.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 243. numer. 10.*Ità in affinitate Henriquez *l. 3. de Confirm. cap. 3. & l. 2. de Baptis. cap. 18. fine, & libr. 11. de Matrimon. cap. 15. num. 11.* Sanchez *l. 9. d. 32. num. 49.*

1334 Existimo his hærens Doctoribus, eandem ignorantiam iuris hunc excusare coningem, dubio proximo dixi, sufficere ad excusandum. Quia textus petunt, scienter id fieri, & cum pœnales sint, restringendi sunt, vt petant tam facti, quam iuris scientiam: alterius enim ignorantia concurrente, non verè scienter illi Canoni contrauenitur.

DVBIVM XLVI.

An votum castitatis ab altero, aut ab vtróque coniuge ante matrimonium emissum, reddit illicitam debiti petitionem?

[1335] DE votis simplicibus agitur, & suppono, semel iam consummato matrimonio, teneri coniugem voto adstrictum debitum reddere. Quia voto non obstante verum transtulit corporis dominium in alterum coniugem; maior autem est obligatio matrimonij, per quam fit hæc actualis corporis traditio, quam voti simplicis, quod meram promissionem importat. Dixi *consummato iam matrimonio,* quia nùm prima redditio, qua id consummatur, sit peccatum? Inferius exponam. Quamuis autem coniux voti castitatis alterius conscius delinquat cum ipso contrahens matrimonium, adhuc potest ab eo debitum exigere, & tenetur alter sibi reddere. Quia verum ius, ac dominium in alterius corpus acquisiuit per sacrilegum illud matrimonium, nec ipse vouit alteriúsve voto consensit. Quæstio igitur circa debiti pentionem excitatur. nùm simplex castitatis votum, ante coniugium, emissum illicitam reddat debiti petitionem?

[1336] Non reddit, sed inito matrimonio penitus extinguitur, ac proindè liber manet vouens, acsi nunquam vouisset. Quia duobus contrariis occurrentibus, minus fortè à fortiori excluditur. *cap. de pœnit. dist. 1.* votum autem aduersa tur matrimonio, eiúsque obligatio minor est. Sic Antiquiores aliqui, teste D. Bonauent. *dist. 30. articul. 2. quæstion. 2.* & Gloss. *Cap. final. 27. quæstion. 1.* In alio simili nempè Religionis voto idem tenet Alens. *ad cap. 27. Leuit. quæstion. 6.* Alij verò docent, posse hunc coniugem eiusmodi castitatis voto adstrictum, vbi semel matrimonium consummauit, iam deinceps debitum petere, ac si nunquam vouisset. Quia semel matrimonio consummato, non potest iam promissam seruare continentiam. Quamobrem dixi quæstionis initio, posse eum reddere, poterit ergo similiter petere. Quia vtrúmque æquè castitatis voto aduersatur. Sic Gers. *part. 2. in regul. moral. tractat. de matrimon. alphab. 25. litt. I.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. impedim. 5. num. 3.* Veracruz *1. part. spec. articul. 15. concl. 2.* Matien. *lib. 5. recopil. rubr. titul. 1. gloss. 1. num. 151.* Et censent non esse improbabilem sententiam hanc Sà, & Vega citandi.

[1337] Reddit omniò, vndè peccat mortaliter quotiescúmque debitum petit. Quia votum castitatis includit præcepti negatiui obligationem; per illud enim vouens adstringitur ad abstinendum ab omni actu venereo: Ergo obligat semper, & pro semper: ac proindè licet, inito iam matrimonio, teneatur vouens reddere ratione vinculi fortioris, at non poterit petere, cum id liberum sibi sit, nec ad id lex matrimonij constringat. Ità D. Thom. *in 4. dist. 38. qu. 1. articul. 3. quæstiunc. 2. ad 4.* Bonauent. *ibi. artic. 2. quæstion. 1.* Albert. Mag. *articul. 15.* Scotus *quæst. vnic.* Richard. *articul. 7. quæstion. 1. ad. 2.* Paludan. *quæstion. 3. articul. 5. concl. 4. num. 36.* Durand. *dist. 15. quæstion. 11. numer. 12.* & alij plures, quos refert, ac sequitur Sanchez *libr. 9. dub. 33. numer. 5.*

[1338] Idem censeo asserendum. Quia *Cap. Quidam, de conuers. coniug.* præscribitur, eum, qui renitente vxore professus est, quamuis professio non tenuerit, teneri non exigere debitum, quod in eius potestate erat, & ideò quo ad hoc votum tenuisse. Addiderim, infidelem, qui post castitatis votum vxorem duceret, non posse debitum petere. Quia cum obligatio hæc voti sit de iure naturali, æquè fideles, ac infideles obligat.

DVBIVM XLVII.

An qui post Religionis votum matrimonium init, teneatur, à debito exigendo abstinere?

1339 TEnetur quidem. Quia nemini debet sua culpa suffragari, nec suus patrocinari dolus. *Cap. Ex tenore, de rescript.* At patrocinatetur, si liberè posset petere, & reddere. Et quia cum de essentia Religionis sit castitas, eo ipso, quod voto se ad Religionem adstrinxit, obligauit se ad castitatem; vt vouens ieiunium, tenetur subindè ad vnicam comestionem, quæ de eius est natura. Id enim quod essentialiter sub obiecto voti dauditur, est materia voti, ad quã proindè obligat. Sic Anton. Cucus *l. 5. instit. maior. tit. 12. num. 18.* Alexand. *in suo Enchiri. p. 2. præc. 6. §. si post votum continentiæ.*

1340 **[162]** Minimè tenetur. Quia vouens statum, non se obligat ad illius leges, donec illum re ipsa assumat: cum in suo voto minimè obligationem aliquam ad illius leges sigillatim seruandas exprimat. Vt vouens se Ordines Sacros assumpturum, non teneturdonec assumat, Officium Canonicum recitare, nec ad castitatem ex vi voti in illis emittendi: vnde si tunc fornicetur, simplex erit fornicatio. Ita Caiet. *sum. v. Matrimonium, c. vlt.* Sotus *in 4. dist. 38. qu. 2. d. 1. concl. 4.* Abul. *ad cap. 27. Leuit. q. 6.* Petr. de Soto *lect. 14. de matr.* Angl. *1. p. de matrim. q. 11. d. 3.* Ludou. Lop. *p. 2. Instr. cap. 56. circa 2. imped.* Sà *verb. Debitum coniugale, vers contrahens matrimon.* Henriquez. Barthol. à Ledes. Petr. de Ledes. Viuald; & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. *lib. 9. d. 33. num. 15.*

1341 Ego quidem assero, eum qui voto Religionis adstrictus, matrimonium prima vice petens consummat, siue reddens, mortaliter delinquere. Quia potest adhuc suum votum implere, Religionem ingrediens, ad idque se expresso voto astrinxit: & consummans constituit se in eo statu, vt nequeat implere. Semel autem consummato matrimonio, licitum ei est, petere, & reddere, vt apertè secundæ sententiæ ratio probat. Ast defuncto coniuge altero, tenetur is, qui Religionem vouerat, illam inire. Quare improbo Abulensis citati sententiam asserentis, extingui voti huius obligationem, consummato matrimonio, ac subinde eo morte alterius soluto, posse vouentem ad alias transire nuptias. Mecum Sanchez *num. 16.*

DVBIVM XLVIII.

An qui votum emittit non ineundi matrimonium, eo inito, teneatur à debiti petitione abstinere?

1342 TEnetrt planè. Quia vouens abstinentiam à matrimonio ineundo, censetur consequenter ab illius vsu, qui matrimonium consequitur, vouere. Sic Palud. *in 4. dist. 38. q. 3. q. 3. a. 5. n. 51.* Suppl. Gabr. *ibi. q. 1. art. 4. lit. 38.* Palac. *d. 1.* Nauar. *sum. c. 16. n. 30.* Caiet. *to. 2. Opuse. tr. 11. de voto, qu. 1.* vbi ait, hoc votum voto castitatis æquiualere, negaréque perinde, ac illud omnem vxorium concubitum.

1343 Non tenetur, sed ei licet postquam matrimonium consummauit, reddere, & petere, (dixi *postquam matrimonium consummauit:* nam dubio sequenti aperiam, nùm prima vice consummando delinquat.) Quia votum hoc tantùm habet pro obiecto, non inire matrimonium, etsi obliget ad abstinendum, ab actu matrimonij, non est per se, ac primariò, sed mediante, & suppofita abstinentia ab ipso matrimonio ineundo, quæ fuit primaria, ac immediata voti materia: Ergo quando iam primaria materia non est possibilis, quia initum est matrimonium, non obligabit ad secundariam, nempè ad abstinentiam ab vsu coniugij. Ita D. Antonin. *part. 2. titul. 2. cap. 2. §. 1.* Barthol. à Ledes. *dub. 32. de matrimon.* Petr. de

Ledes *q. 35. articul. 1.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. cap. 56. circa 2. imped.* Sà *verb. Debitum coning, vers. Contrahens.* Vega. *tom. 1. sum. cap. 129. casu. 76.* Sanchez *lib. 9. d. 33. num. 22.* alios referens.

1344 Idem opinor. Censetur enim vouere abstinentiam ab actu secundario, ac consequente, sed subsistente primaria voti materia, videlicet abstinentia à nuptiis: secus vbi iam hæc non est possibilis. At tenetur hic, obeunte altero coniuge, ab aliis nuptiis abstinere. Quia votum non erat extinctam, sed suspensum durante matrimonij impedimento.

DVBIVM XLIX.

An qui post votum castitatis Religionis, assumendi Ordinis Sacri, vel abstinendi à nuptijs ad illas transit, peccet prima vice consummando matrimonium?

1345 DElinquit quidem, quare dum non adest implendi facultas, quia alter coniux non vult cedere suo iuri petendi, vt ambo in sæculo castè viuant: tenetur ingredi Religionem, quo votum obseruet. Quia antè consummationem potest votum illud castitatis impleri, & à coniugio à quo abstinere promiserat recedere, Religionem ingrediendo, quam potestatem sibi adimit consummando: Ergo delinquit. Sic Alens. *2. part. q. 170. memb. 3. §. 1.* D. Thom. *in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. ad 3.* Scot. *ibi. q. vnic. fine.* Richard. *a. 7. q. 1. ad 2.* Palud. *q. 3. a. 5. concl. 4.* Durand. *dist. 15. q. 11. n. 12.* Maior. *dist. 32. qu. 2. art. 2. contra 2. concl.* Caiet. *sum. v. Matrimonium. cap. 1.* & alij.

1346 Nec delinquit, nec tenetur ingredi Religionem, sed potest licitè matrimonium consummare, reddendo debitum. Quia quando quis obligatur ad alienam rem non obligantur adhibere omnia media possibilia simpliciter, sed ad ea, quæ sunt moraliter talia: & id maximè verum est, quando illa obligatio ex spontanea voluntate proficiscitur. Tùm quia liberaliter oblata sunt benignè exigenda, *cap. Ex parte, de censib.* Tùm etiam quia visus est, eam obligationem sibi spontè imponens, velle se ad sola media bono modo possibilia obligare. At medium ineundi Religionem est difficillimum & longè excedens id, quod vouens promiserat. Ita Sotus *in 4. dist. 38. qu. 2. art. 1. post 2. concl.* Ouand. *ibi. q. vni. propos. 6.* Veracruz *append. ad spec. part. 1. art. 15.* Cordub. *sum. q. 136. punct. 2.* Ludou. Lopez *part. 2. Instruct. de matr. cap. 26.* Henriq. *l. 12. c. 2. n 8.* Vega. *to. 2. sum. c. 129. casu 118. pun. 2.* Petrus de Ledes. *de matr. q. 55. art. 6. dub. 4.* Angel. *v. Matrimonium 3. imped. 5. nu. 2.* Sanch *l. 9. d. 34. num. 3.*

1347 Eiusdem sum mentis, quam sigillatim, claritatis gratia, confirmo, & expono. Qui voto castitatis adstrictus matrimonium iniit, non tenetur ingredi Religionem, vnde non peccat, dum reddendo matrimonium Consummat. Quia nemo tenetur rem inferioris ordinis cum re Supetioris onerosissima compensare: vt qui debet pecuniam, quam absque vitæ, aut famæ detrimento restituere nequit, excusatur. At talis est Relieio respectu continentiæ pro**[163]** missæ. Qui autem voto assumendi Sacros ordines astrictus, duxit vxorem, non tenetur Religionem ingredi, vt votum oberuet: vnde potest illicò reddendo, & perendo matrimonium consummare. Quia quamuis voto castitatis astrictus delinquat consummando ad sui petitionem, nam tenetur non petere: & similiter reddendo priori bimestri non quia

adimit sibi potestatem implendi votum per ingressum Religionis, ad eum enim non tenetur; sed quia intantum excusatur reddendo, in quantum ad id tenetur lege matrimonij: & priori illo bimestri non tenetur. At astrictus voto assumendi Ordines Sacros non peccat etiam consummando ad sui petitionem, & priori illo bimestri. Quia votum non obligat ad castitatem, & sic vbi seruari iam nequit. vt contingat post matrimonium ratum, ad nil obligat durante eo impedimento. Similiter iudicandum est de eo qui post votum abstinendi à nuptiis, ad illas transierit. Non enim tenetur Religionem eligere matrimonio nondum consummato, quo votum impleat, ac proinde nullius culpæ reus erit, matrimonium consummando siquidem multo minus voto castitatis obiigat. Itaque non peccat prima vice consummans ad sui petitionem. nec intra prius bimestre à matrimonio inito. Quia hoc voto non interdicit debiti petitionem, nec impleri iam vllo modo potest, dum alter coniux superstes est, nisi ingrediendo Religionem ante consummationem, aut facto diuortio: hoc non potest, & ad illud non tenetur.

DVBIVM L.

An validum sit post initum matrimonium, votum non exigendi debitum?

1348 VAlidum non est. Quia est in graue alterius coniugis præiudicium, cui onerosum erit, vt debito coniugij frui possit, semper petere, speciatim si non sit fœmina, quę vouit, sed vir. Sic D. Tho. *in 4. dist. 32. qu. vnic. art. 4. ad 3.* Supplem. Gabr. *ibi. quæs. vni. art. 2. concl. 7.* Turrecr. *cap. si dicat 33. quæs. 5. art. 1. numer. 1. ad 4.* Cathus. *in 4. dist. 32. quæs. 1. quæsi. 2.* Armil. *verb. Debitum, numer. 19.* Tabie. *verb. Matrimonium, 1. quæs. 3. §. 4.* Manu. *sum. tom. 2. cap. 90. numer. 3.* & alij.

1349 Validum est. Quia coniux, qui hoc votum non petendi emittit, sibi soli præiudicat. Ità Syluest. *verb. Votum 5. quæs. 2.* Nauar. *sum. cap. 12. num. 60.* Manu. *tom. 1. sum. in 2. edit cap. 243. num. 8.* Vega *tom. 2. sum. cap. 229.* Ledes. *2. part. 4. qu. 66. art. 4.* Albert. Mag. Durand. Gregor. Lop. Caieta. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch *lib. 9. d. 35. num. 21.*

1350 Existimo, validum esse votum, obligarique cõiugem sub mortali, vt à debiti petitione abstineat. Quia coniux non tenetur lege coniugij petere, sed tantum reddere. Nec est adeò onerosum cum aliquories possit petere, vt alteri morem gerat, & quoties in eo præsentit coitus appetitum vel fornicationis periculum. Quod si adhuc sit aliquale grauamen; tenetur alter coniux id subire, cum vouens iure suo vtatur.

DVBIVM LI.

n votum castitatis post matrimonium consummntum emissum ab alteroconiuge sine alterius licentia sit validum.

1351 VAlidum non est. Quia est coniugi alteri onerosum. Et quia votum rei partim licitæ: vel partim illicitæ: vel partim possibilis, & partim impossibilis factum per modum vnius ad nil obligat. At hîc per modum vnius cadunt, nec petere, nec reddere sub castitatis votum, cum tanquam vnum, obiectum respiciatur vtirumque à vouente comprehensum in castitate. Sic aliqui apud Palud. *in 4. dist. 32. quæs 2. a. 1. n. 14.* & ipse Palud. *in 4. dist. 38. quæs. 3. a 5. n. 36. concl. 4.* docet ad votum non valere, nec debiti petitionem impedire. Petr. de Soto *lect. 16. de matrimon. §. vltimo tandem.* Fauet. *D.* Tho. *in 4. dist. 32. q. vni. a. 4.* & Sà *verb, Votum, vers. coniugem non posse,* asserens coniugem neutrum posse absque alterius licentia castitatem vouere.

1352 Validum est, & obligat, ad non petendum. Quia *c. Quidam, de conuers. coniu.* quando vir renitente vxore professus est, decernitur professionem fuisse irritam, obligari autem vouentem ad votum castitatis in ea professione emissum, in quantum se potuit obligare nimirum ad non exigendum debitum, ibi. *Votum non temur, vlteris verò non poterti vxorem accipere promisit enim, se non exigere debitum, quod in* eius potestate erat, & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in eius sed in mulieris potestate. Ità D. Bonau. *in 4. dist. 32. num. 3.* Palud. *ibi. quæs 2. art. 1. num. 14.* Sotus *lib7. de iust. q. 3. art. 1.* Henriq. *lib. 11. l. cap. 15. num. 8.* Sanchez *libr. 9. d. 35. numer. 36.* Nauar. *sum. cap. 12. numer. 60.* Angel. *verb. Matrimonium 4. numer. 6.* Syluest. *verb. Votum 4. qu. 2. d. 4.*

1353 Hanc eligo sententiam. Quia vouens castitatem post matrimonium, licet absolutam castitatem intendat, at non vouet omnes eius actus per modum vnius: atque ita licet quidam actus, vt non reddere, sit malus, non desinet obligare votum quoad alios actus bonos. Quod autem non intendat vouere per modum vnius ostendor: Quia vouens, verbi gratiâ, nunquam se peccaturum, respicit omnia peccata sub vna ratione peccati generica, nec, ea obligatio potest commode diuidi, ac separari; non enim dabitur maior ratio, cur votum id obliget ad abstinendum à quibusdam peccatis, quam ab aliis. At castitatis votum non respicit abstinere à petitione, & redditione, & ab alio matrimonio ineundo, & à fornicatione tanquam indiuidua sub vna specie, aut species sub vno genere contenta, sed tanquam actus diuersos castitatis: & obligatio hæc est commodè separabilis, ac diuisibilis: si enim omnes actus sint possibiles, obligat ad omnes, si**[164]** ntem aliqui non sint ratione status possibiles, bligat ad cæteros, & tunc dabitur sufficiens atio diuisionis: vnde materia erit diuidua, nec promissa per modum vnius: ac subinde pars inutilis vtilem minimè vitiabit.

DVBIVM LII.

An licitum sit sinc coniugis licentia votum abstnendi à petitione debiti, cam animo tamen reddendi, provt lex matrimonij obligati?

1354 LIcitum est. Quia minime alteri præiudicat coniugi, absque cuius iicentia emittitur: vouetur enim res libera, & ad quam lex matrimonij minimè astringit. Sic Bonau. *in 4. dist. 32. art. 1. qu. 1. num. 8.* Richar. *ibi. art. 2. q. 1.* Mayron. *dist. 38. quæs. vnic. part. 1. concl. 2.* D. Antonin. 3. *part. titul. 1. cap. 19. §. 3.* Astens. *sum. part. 2. lib. 8. titul. 10. art. 2. quæs. 3.*

Nauar. *sum. capit. 12. numer. 50.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instr. cap. 46.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 246. num. 8.* Vega *tom. 2. sum. cap. 129. casu 93.*

[1355] Est illicitum. Quia est onerosum alteri coniugi, maxime si sit vir, qui id votum emisit. Et quia exponitur incontinentiæ periculo: cum enim coniuges eodem accubent in lecto, posset vrgente concupiscentia facile votum violari. Ita Durand. *in 4. dist. 32. quæs. 1. a. 1. numer. 5.* Palud. *ibi. quæs. 2. art. 1. num. 14.* Victor. *sum. de matrimon. numer. 180.* Henriquez *libr. 11. cap. 15.* numer. 8. Petr. de Ledes. *quæstione 64. art. 4. dub. 1. concl 3.* Barthol. à Ledes. *diffic. 71.* & alij.

[1356] Ego quidem existimo, si votum secundum se consideretur, licite emitti, vt primam sententia docet. Si vero consideretur attentis circumstantiis periculi vouentis, & coniugis alterius oneris, esse illicitum, vt posterior sententia intendit. At putarim non excedere culpam cuiusdam indiscretionis venialem huiusmodi voti emissionem. Ideò Durand. & Palud. hoc votum indiscretum appellant.

DVBIVM LIII.

An coniux, ex cuius licentia alter solus vouit castitatem, possit debitum exigere: & subinde alter teneatar reddere?

[1357] NOn potest qui dedit licentiam, petere debitũ nec qui vonit tenetur reddere. Quia cum dedit alteri vouendi facultatem videtur iuri petendi cessisse. Et quia alias præfata licentia esset inutilis, nam vt coniux vouẽs nequeat exigere, nulla desideratur licentia, sed vt non teneatur reddere. Sic Palud. *in 4. dist. 32. quæstion. 1. art. 2. concl. 4. numer. 9.* Adrian. *q. 14. de matrimon. vers. Tertio contingit.* Abur: Turrecr. Alexand. & alij apud Sancium citandum.

[1358] Potest, qui licentiam dedit, debitum exigere, ne ad id votum (nisi aliud specificetur officit iuri concedentis facultatem: sed ea intelligenda est, vt vouens coniux se ex parte sua ad continentiam obliget absque concedentis præiudicio, ita vt petere nequeat at reddere teneatur. Quia ea licentia accipienda est, vt quam minimum possit, noceat concedenti: eius enim tacita intentio, dum de contraria minime constat. ea esse videtur, Ità D. Antonin. *part. 4. tit. 1. cap. 22. §. 3.* Sà *verb. Debitum coniug. init.* Nauar. *sum. cap. 12. numer. 59. & cap 16. n. 31.* Sanchez *l. 9. dict. 36. numer. 5.* Vega *tom. 2. sum. cap. 129. casu 77.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 243. numer. 14.* Ludou. Lop *pa. 1. Instr. c. 84. & c. 46.* Vgol. *de matr. c. 10. n. 2.* & alij.

[1359] Cum his sentio, quia coniux huiusmodi licentiam impendens, minime suo iuri cessisse putandus, est nisi id cum licentiam dedit expresse cautum fuisset. Ea autem facultas non est inutiliter concessa, obligauit enim se vouens, ad debitum non exigendum.

DVBIVM LIV.

An cum alter coniux concedit alteri expressam licentiam vouendi omnimodam castitatem:

fas sit coniugi huiusmodi licentiam concedenti debitum petere: eíque petenti possit alter reddere?

1360 FAs non est petere vni, & alteri fas non est reddere, nisi coactè ille licentiam concesferit, vel fuerit adeò ignarus, vt putarit ei adhuc esse reddendum. Quia cum volens vnum, censeatur velle omne id, per quod ad illud peruenitur, coniux, qui nec coactus, nec iuris ignarus, sed sui præiudicij conscius eam facultatem concessit, videtur ipse quoque tacite vouere continentiam, vt nec petere possit, nec ipsi petenti sit reddendum. Sic Philiarc. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4.* Fauet D. Bonauent. *in 4. dist 32. in expos. lit. n. 4.*

1361 Fas est petere, & fas erit alteri coniugi reddere. Audi precor. vir dãs illam licentiam potest licentiam potest irritare valide id votum absque causa licet mortaliter delinquit: & cum causa sine vllo piaculo: & similiter vxor potest quoad obligationem non reddendi irritare cum peccato mortali absque causa quando semel licentiam concesseratx: & sine peccato existente iusta causa. Porro tacita est irritatio quãdo coniux conscius voti de licentia à se emissi petit debitum: & si immemor sit, admonetur ab altero: & admonitus adhuc instat: est, (in quam) irritatio non absoluta, sed quoad ilium actum: & in irritatione culpa adest. Ast semel irritato voto, non est peccatum, petere; quia iam omninò extincta est voti obligatio. Hoc ergo supposito, si coniux siue vir, siue fœmina prius irritet votum illud de licentia sua emissum quoad nõ reddendum, siue peccarit, quia absque causa siue non peccarit irritando, minime delinquit**[165]** Vnus petendo debitum, & alter reddere tenetur. Quia præmissa irritatione, non manet voti obligatio, quod licitum vsum impediebat, si verò non prius irritet, at memor voti de licentia sua emissi, aut de illo admonitus ab altero, adhuc petat debitum; censebitur irritatio voti pro illa vice, & ita peccabit petẽs quatenus sine iusta causa irritat: at alter reddere tenebitur; quia cessauit voti obligatio. Ità Sanchez *lib. 9. d. 36. num. 6.*

1362 Doctissimo hæreo Præceptori, adiiciens dato nollet coniux irritare, vel retenta opinione, quod id non possit efficere peccabit coniux, qui contra præfatam licentiam petit debitum, & quidem lethaliter. Quia aduersatur voto de licentia sua facto; at alter reddere tenebitur. Quoniam dans illam licentiam, cum nullus intetuenerit pactum, quale reperitur in voto communi consensu emisso, solum censetur concedere, vt alter se dedicet ad absolutam continentiam seruandam, & ipse tenetur religionis vinculo, nempe voti de licentia sua emissi non contrauenire: at non abdicat à se iustitiæ ius in corpus coniugis: quare si petat, erit sacrilegus contra votum, ac alter reddere tenebitur tanquam rem suam poscenti.

DVBIVM LV.

An coniugi, qui de alterius licentia castitatem vouit, alter possit & teneatur reddere?

1363 NOn solura non tenetur, sed mortaliter delinquet, si reddat. Quia cõiux non vouens ideo potest & tenetur reddere voto astricto; quod absque eius permissìone vouit: quæ ratio cessat, quando consensus adfuit. Et quia vouens habita alterius coniugis copia, amittit ius petendi, sicut vterque vouens communi consensu amittit: Ergo sicut in hoc euentu peccat mortaliter coniux reddens, ita in illo coniux dans peccabit reddendo illi, qui vouit. Sic Ledes.

2. part. 4. qu. 55. art. 1. Manu. *tom. 2. sum. cap. 90. numer. 5.* Vega *tom. 2. sum. cap. 129. casu 77.* Ludou. Lop. *part, 1. Instr. cap. 84. & c. 46.* Nauar. *sum. cap. 12. num. 46. & cap. 16. nu. 31.* Syluest. *v. Votum 5. qu. 2.* D. Antonin. *p. 3. titul. 1. c. 22. §. 3.*

1364 Non solum non peccat dum reddit, sed tenetur. Quia votum non priuat vouentem iure iustitię quod habet vt alter coniux sibi reddat, qua ratione tenetur, qui non vouit, reddere debitum coniugi voto astricto. Nec licentia concessa per alterum coniugem cum hoc iure priuat: ea enim non derogat iuri petendi, & reddẽdi, quod habet cõiux, qui non vouit, (vtsuperiusexpressi.) Nec inducit pactum aliquod iustitiæ per quod voues abdicet à se iustitiæ ius; sed tantum operatur, vt coniux vouens ex virtute Religionis obligetur Deo ad non petendum. Ergo alter reddere tenetur. Ità Palud. *in 4. dist. 32. quæs. 2. art. 2.* Veracr. *part. 1. spec. a. 15.* Sanchez *lib. 9. d. 36. num. 11.* Henriquez *lib. 11. cap. 15. num. 8.* Barth. à Ledes. *dub. 20. de matr. concl. 1.* & alij.

1365 Hanc sententiam veriorem existimo, imo crediderim, quamuis licentiam concesserit coniux qui non vouit, ad omnimodam cedens castitatem vouendam cedens omni iuri iustitiæ, quod ad peten dum habebat: adhuc teneri, alteri contra votum petenti reddere. Quia alter cum nullum inierit pactum, nec iuri iustitiæ ad petendum cesserit, sed tantum se vinculo Religionis voti Deo obligarit, si contra votum petat debitum, iniquè quidem, petit, quod suum est, ac proinde est illi reddendum Sotus enim qui non vouit, nullo inito pacto ex parte vouentis, iussum petendi à se abdicauit. Quod si qui vouit iustitiæ ius renunciarit, & ab altero renunciatio acceptetur, non poterit illi vouenti reddi debitum, nisi iterum concedat illi alter coniux ius ad petendum.

DVBIVM LVI.

An vir possit irritare votum castitatis, constante matrimonio, emissum, & pro. tune implendum ab. vxore?

1366 NOn potest, Quia vir non habet dominium in vxorem in ordine ad actum cõiugalem circa debiti petitionem; sed solum circa redditionem: in ordine enim ad petitionem sunt omnino pares, *Cap. Gaudemus, de diuortio.* Ergo nullatenus poterit votum vxoris Circa eum actum emilssum irritare. Sic Valent*2. 2. d. 6. q. 6. de voto, pun. 6.* Palud. *in 4. dist. 38. qu. 4. a. 2. conclus. 5. n. 23. Caiet. sum. v. Votum, C. de condit, ex pane vouentis.* Nauar. *sum. cap. 12. num. 64.* Syluest. *verb. Votum 4. quæs. 2. dicto 4.* & alij.

1367 Potest quidem. Quia quamuis vir, & vxor sint pares, quoad libertatem non petendi, & reddendi obligationem, & ital materia illa non sit viro subiecta: at quoad illam nouam obligationem, quæ accidentaria est, vxor subditur viro tanquam capiti, cuius est, voluntatem ipsius dirigere, ne imprudenter voueat. Ita Sotus *in 4. dist. 32. q. 1. a. 3. post. 1. concl. & l. 7. de iust. q. 3. a. 1.* Arag. *2. 2. q. 88. a.* Anton. Gomez *de Bulla Cruci. Claus. 10. n. 67.* Vega *tom. 2. sum. c. 129. casu 22. & 93.* Sanch. *lib. 9. d. 39. nu. 11.*

1368

Non solum puto hanc sententiam probabiliorem esse, sed addo, idem dicendum, licet votum sit continentiæ absolutæ: potest enim vir id omnino irritare. Quia

illa noua obligatio, qua vxor absque viri consensu se astrinxit, viro subditur Vnde ea irritatione facta vxor adulteran, sacrilegium non perpetrat: nec soluto matrimonio, tenetur, ab aliis abstinere, ad quæ votum obligabat. Quia irritatione extinctum est omnino, nec reuiuiscit. Vt laté in materia de Voto disputabo.

[166] DVBIVM LVII.

An maritus possit irritare votum castitatis de sua licentia ab vxore factum: valide quidem absque iusta causa: & licite interueniente causa iusta?

1369 NOn potest. Quia si vir faciens vxori copiam vouendi continentiam, simul voneat, nequit illius votum irritare: Ergo etiamsi ipse non voueat: ipsum enim vouere, aut non vouere parum videtur conferre ad irritandi potestatem, Sic D. Tho. *in 4. dist. 32 in. expos. lit.* D. Bonauent. *ibi. nu. 4.* Albert. Magn. *a. 6.* Richard *a. 2. q. 2. ad 1.* Palud. *q. 2. a. 2. n. 17.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 22. §. 3.* Rosel. *v. Votum 3. n. 2.* Pisana *ibi. §. 3.* Syluest. *v. Votum 5. q. 2.* Nauar. *sum c. 12. n. 61.* Manu. *to. 2. sum. c. 90. n. 5.*

1370 Potest plane. Quia licet vir non sit Dominus materiæ illius promissæ, sed in illa sit æqualis vxori: at tanquam caput est dominus actus illius liberi, quo vxor subiectionis tempore se se voto illo obligauit. & quamuis ex consensu viri sit Deo consecratus, vt vir irritãs sine causa, mortaliter delinquat: non tamen vt irritatio sit nulla. Nã illa licentia data, vir non amisit illius actus liberi dominium, sicut nec vbi est dominus materiæ promissæ, ab illius dominio cadit, quamuis suo consensu Deo per votum consecretur. Ita Sotus *lib. 7. de iust, quas. 3. art. 1. & in 4. dist. 32. q. 1. a. 3. post 1. concl.* Palac. *ibi. d. 2.* Stunica *de voto qu. 3. numer. 62.* Barth. à Ledes. *dub. 71. de matr.* Aragon. *2. 2. quæs. 88. art. 8.* Vega *tom. 2. sum. capit. 129. casu 22.* Sanchez *libr. 9. dub. 40. num. 17.*

1371 Hoc mihi probabilius. Quia fragile video existere primæ sententiæ fundamentum. Neganda enim est consequentia; nam quando vterque vouet communi consensu, adest pactũ conuenitque virtute inter coniuges, vt vtérque iuri petendi renunciet, reddendi, ac irritandi. Quod minime adest, altero solo de alterius consensu vouente. Idem credo dicendum quamuis maritus fecisset vxori copiam vouendi omnimodam castitatem, contra Philiarc. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4.* asserentem oppositum, eo quod tunc maritus ipse videatur pariter castitatem vouere: quod fundamentum supra iam reprobaui.

DVBIVM LVIII.

An vtroque coniuge mutuo consensu castitatem vouente, integrum sit viro, votum castitatis vxoris irritare?

1372 INtegrum est. Quia quando vterque communi vouet consensu, nullum initur pactum de non reuocando, sed de sola castitare seruanda, sicut quando alter solus continentiam vouet. Et quia si est contractus, cur non mutuo consensu possit reuocari. cum omnis res per easdem

causas dissoluatur, per quas nascitur. *c. 1. de reg iur.* Sic Palac. *in 4. dist. 32. d. 2.* & qui dam alij teste Aragon, *citando.*

[1373] Nullatenus est integrum hoc marito. Quia dum vterque coniux mutuo consensu continentiam vouet, cum, mutuo pacto edicto, cedat iuri suo quoad quemcúmque actum coniugalem, idqueDeo offerat, vitam cœlibem eligens, videtur omnino renunciari iuri reuocandi, vt vel sic finis ille vitæ continentis obtineatur. Et quamuis contractus ille, vt talis, posset rescindi, obstat tamen voti vinculum in eo inclusum. Ita Sotus *l. 7. de iust. q. 3. art. 1. & in 4. dist. 32. a.q. 1. a. 3. post 1. concl.* Stuni. *de voto q. 3. num. 64.* Arag. *2. 2. q. 88. art. 8. dub. vltim.* Barth. à Ledes. *dub. 71. de matrimon.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 243. num. 14.* Ludou. Lop. *part. 1. Instr. capit. 46.* Vega *tom. 2. sum. 122. casu 68.* Sanchez *lib. 9. d. 40. num. 10.*

[1374] Hanc tenendam iudico sententiam quam ex D. August. *Epist. 199. ad Ecditiam,* (& refertur *c. Quod Deo 43. q. 5.*) ibi: *Quod Deo pari cõsensu voueratis perseueranter vsq; in finem reddere debuisis; à quo proposito si ille (vir scilicet) lapsus est, tu saltẽ instantissime perseuera.* Hinc sit virũ emilsso hoc voto accedentem ad vxorem, inuitarn, non solum delinquere aduersus voti religionem, sed etiam. contra iustitiam, frangendo pactum cum ea initum.

DVBIVM LIX.

An vxor possit irritare votum castatis aut mutuæ cohabitationis à viro absque eius licentia emissum?

[1375] MInime potest. Quia vxor non habet dominium voluntatis viri, imo ipsi tanquã capiti subest. Nec etiam materiæ: promissæ; quoniam hoc maximè verum haberet quoad actus matrimonij. ad quoad hos coniuges sunt pares. *c. Gaudemus, de diuortio.* Sic Sotus *l. 7. de iusti. qu. 3. a. 1.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 64. a. 4. dub. 2. concl. 2.* & quidem alj Neoteric docti, teste P. Sanchez *citand.*

[1376] Potest vxor omnia, & sola viri vota irritare, quæ sine sua licentia emissà ipsi præiudicant, quoad moderatam debitionem, vel cohabitionem mutuam Quia vxor habet dominium, & potestatem corporis viri per contractum matrimonij acquisitam quoad debitum sibi moderatè reddendum, & cohabitandum, *1. Cor. 7.* Ergo vota huic dominio præiudicantia poterit irritare. Irà Nauar. *sum. cap. 12. num. 64.* Tolet. *libr. 4. sum. c. 18.* Arag. *2. 2. qu. 88. art. 8.* Stuni *de voto qu. 3. num. 60.* Graf. *p. 1. decret. l. 2. cap. 29. num. 8.* Ludou. Lop. *p. 1. Instr. c. 47. §. vltim.* Caned. *sum. de Sacr. tr. de matr. c. 8. n. 74.* Valent. *2. 2. dub. 6. q. 6. de voto punct. 6.* Caiet. Abbas Angel. & alij quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 9. dub. 42. num. 2.*

[1377] Eiusdem mentis sum. Quia quamuis ad actus matrimonij sint æquales maritus, & vxor, ea ratione, quod æque neuter adstringitur, ad petendum, & vtérque petenti reddere tenetur: at sibi ipsi sunt subditi, in quantum neuter habet sui corporis potestatem, ac dominium, sed per mattimonium in alterum transtulit: Ergo huiusce dominij ratione poterit vxor ea vota irritare, quæ illi potestati officere videantur. Ad**[167]** diderim ea vota viri irritata ab vxore, non reuiuiscere, sed manere perfectè irritate, & extincta. Infero non posse virum absque vxoris. consensu, eas preces, ieiunia, vigiliasvc promittere, quæ adeò debilitent vires, vt ineptus. reddendo moderatè reddatur.

DVBIVM LX.

An sit lethaie, coniugibus, morosè delectari secluso pollutionis periculo, in copula cogitata tanquam præsenti, dum absentes sunt, aut eo tempore, vel loco vbi copulam exercer non possunt?

1378 LEthalis culpa est Quia delectatio venerea non intenta ob bonum prolis, nec in ipsum relata, omnibus sub lethali culpa interdicitur. Et quia huiusmodi delectatio est quasi incepta seminis effusio, ad illamque tendit, cum ipsa comitetur rnembrorum generationi inseruientium commotio. Sic Syluest. *verb. Delectatio, quæs. 2.* Nauar. *cap. si cui, de pœnit. dub. 1. num. 6. & sum. capit. 16. numer. 10.* Cordu. *libr. 1. qq. quæs. 28. dub. 12.* Manu. *to. 1. sum. cap. 212. numer. vltim. Sa verb. Luxuria, vers. Delectatio de peccato. Vega to. 1. sum. c. 81. casu 2.* & alij.

1379 Non est lethalis culpa, sed venialis solũmodo. Quia sicut matrimonium efficit, ne tactus extra copulam, & ad illam non relati sint culpa lethalis, sed venialis solum, (vti infra dicemus) defectu legitimi finis: ita idem efficit circa delectationem sensitiuam copulæ cogitatæ vt pæsentis: quia eadem est ratio. Et quia D. Chrysost. & *hom. 17. in Mat. circa ver. Qui viderit mulierem,* admittit, licitum esse delectari aspedu vxoris præsentis, etiam absque animo copulæ gerendæ. Ità D. Tho. *qu. 15. de malo, art. 2. ad 17.* Palud. *in. 4. dist. 9. quæstion. 3. art. 1. numer. 7.* Caiet. *sum. verb. Delectatio morosa, §. Secundum, an delectatio. & 1. 2. quæstion. 74. art. 8. circa solut. ad 4.* D. Antonin. *part. 2. titul. 5. cap. 1. §. 6.* Rosel. Nieua, Gers. Armil. Tabie. Viguer. Medi. Zumel, & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *dub. 44. num. 3.* Vazq. *1. 2. dub. 113. num. 2. &. 3.*

1380 Longe veriorem hanc partem existimo. Quia consensus in delectationem nequit esse grauior culpa, quam consensus in actum, de quo capitur, teste D. August. *lib. 12. de. Trin cap. 12. tom. 3.* & constat: nam talis est dectatio, quale obiectum, vt docet Aristot. *l. 10. Ethic capit. 4. & 5.* sed copula de qua est ea delectatio, & licita inter coniuges: Ergo ex hoc capite non est culpabilis delectatio. Est tamen culpa venialis, consensus in eam delectationem. Quia caret debito fine, ad quem actus coniugalis à natura ipsa dirigitur.

DVBIVM LXI.

An tactus inter coniuges ab solam voluptatem in ipsis captandam, absque animo perueniendi ad copulam, sint lethale peccatum.

1381 SVnt mortale. Quia omnis actus venereus non relatus ad copulam, mortalis est. Sic D. Antonin. *3. p. tit 1. c. 20. §. 6.* Syluest. *v. Debitum. q. 9. n. 7.* Margar. confes. *præc 6. c. 7.* Humada *sup. l. 2. tit. 1. p. 1. Glos. 12. n. i.* & Syluest. id tribuit Paludano.

[1382] Non sunt mortale, sed veniale solummodo. Quia voluptas ilia venerea non quæritur extrà matrimonium, sed in actu suapte natura ordinato ad matrimonij actum. Quare sicut matrimonium excusat actum copulæ inter coniuges à copula lethali, licet fiat solius voluptatis captandæ gratia: ità similiter, excusabit tactus illos, & sola manebit venialis culpa ob indebitum finem. Ità Angel. *verb. Debitum, num. 29.* Armil. *num. 8.* Caiet. *2. 2. qu. 154. art. 4. & in sum. verb. Impudicitia, & verb. Matrimonium, cap. vltim.* Abul. *ad cap. 5. Mat. qu. 197.* Barth à Ledes. *de matrimon. dub. 28.* Vasq. *1. 2. qu. 74. art. 8. dub. 113. numer. 3. c. & 4. Manu. tom. 1. sum. capit. 249. num. 9.* Sanchez *lib. 9. d. 44. n. 11.* Nieua *sum. tit. 87. & 90.*

[1383] Idem opinor, adiiciens, non aliter dicendũ esse de aspectibus, verbisque turpibus inter eõiuges absque pollutionis periculo. Nunquã enim sunt peccata lethalia, sed venialia, si ad Voluptatem, licita autem si ad prouocandum se se ad copulam referantur. Quia eadem est ratio, & matrimonium omnes hasce delitias à mortali excusat.

DVBIVM LXII.

An quando coniux se ipsum singulariter. tangit absque pollutions periculo, ad captandam voluptatem, delinquat mortaliter?

[1384] DElinquit mortaliter. Quia naturam tactibus prouocare. nec est act0us coniugalis, cum minime cum coniuge fiat, nec ad coniugis sinem referatur, vt suppono; non enim fit, quo coniux ad copulam se præparet. Quare nullo modo potest ad coniugium referri, vt à mortali excusetur. Sic Armilia *verb. Impudicitia, num. 3.* Vasq. 1. *2. quæst. 74. art. 8. dub. 113.. numer. 4.* Citari assolent pro hac sententia D. Antonin. Syluest. & Margar. Confes. sed eorum perlegens placita, aduerti, non loqui expressè de tactu. quo se ipsum coniux tangit, sed de omnibus tactibus inter coniuges, quos generaliter mortales reputant, quoties ad copulam non ordinanti.

[1385] Non delinquit mortaliter, sed venialiter solum, Quia cum tactus ille suapte natura sit indifferens ad copulam coniugalem, vel ad illi**[168]** citam: possitque ad vnam, vel ad alteram referri nec ex intentione tangentis se à sua natura & ab hoc ordine distrahatur, vt ad copulam illicitam ordinetur: non est cur de culpa lethali sit damnandus. Sicut nec morosa delectatio copulæ cum coniuge absente tribuitur culpæ mortali eo quod teferri potest suapte natura ad coniugalem copulam, licet actu non dirigatur. Ità Sanchez *lib, 9. dub. 44. num. 16.* Fauent Palud. *in 4. dist. 31. q. 3. a. 2. n. 17.* & Ludou. Lop. *p. 1. Instruct. cap. 87.* dum asserunt, esse mortalem huiusmodi tactum, quando adest pollutionis periculum: vndè extra hunc casum non videntur de lethali damnare.

[1386] Huic sententiæ adhæreo. Quia dici absolute non posse credo, eum tactum non esse actum coniugalem, quia non habetur cum coniuge. Nam vt actus coniugalis sit, non desideratur, eum cum coniuge fieri: sed satis est, vt ad coniugium præsens suaptè natura referri possit, nec ab hac natura ex intentione illo vtentis debet.

DVBIVM LXIII.

An liceant coniugatis delectationes morosæ, & tactus, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere?

1387 MInime licent. Quia talis est delectatio, quale obiectum. sed tunc accessus ad cõiugem est lethalis: Ergò lethaliter delinquent hniusmodi delectationibus, ac tactibus dantes operam. Sic Abul. *ad cap. 5. Mat. quæstion. 197.*

1388 Licet coniugibus delectatio partis sensitiuæ de coitu cogitato capta etiamsi illis nec petere nec reddere liceat, quia mutuo consensu votum castitatis emisere. Liciti eriam sunt eis tactus dummodo non sint verendorum, aut partium illis vicinarum. Quia cum permaneat matrimonium, & copula sit solum illicita ob extrinsecam voti circumstantiam: non ideò illicita erunt delectatio, & tactus. Et quia ob id delectari licet in carnium esu inQuadragesima, cũ nunquam liceat in re ab intrinseco mala; quia ab ilio, vt potè qui ratione solius extrinsecæ prohibitionis Ecclesiæ est illicitus, potest præscindi malitia. At vsus illius matrimonij non est ab intrinseco prohibitus, sed ratione extrinsecæ voti circumstantiæ: Ergo licebit in illo delectari. Ità Docti Neoterici, quos presso nomine memorat P. Sanchez *libr. 9. dub. 44. numer. 20.*

1389 Ego autem vnam, & alteram sententiam ex parte admitto, & ex parte reiicio. Quoties copula interdicitur coniugibus ob circumstantiam extrinsecam, quæ per se neutrum coniugem ab vsu matrimonij arcet: licita est talis delectatio appetitus sensitiui de copula cogitata vt præsenti: liciti sunt etiam tactus eo pacto, quo liciti essent eo secluso impedimento: vt si illicita sit copula propter notabile salutis abortusve periculum. & c. Quia tunc suapte na tura est licitus vsus matrimonij & ab extrinseco prohibetur. Idem assero, quando concubitus est interdictus ratione alienius præcepti Ecclesiæ: vt si coniux contraxit affinitatem, cognationemve cum altero coniuge, ratione cuius à debiti petitione arcetur. Quia adhuc impedimentum est extrinsecum. At quoties coniugi interdicitur debiti petitio, eo quod dubius sit de valore matrimonij mortale est partis sensitiuæ de copula cogitata delectatio. Quia matrimonium eam delectationem cohonestans est dubium, ac proinde dubia etiam erit illius delectationis honestas. Denique multo probabilius reor, contra sententiam secundam, quando ratione voti non licet coniugi petere, nec reddere nullatenus esse licitam delectationem partis sensitiuæ, aut tactus, sed culpam esse lethalem aduersus votum. Quia vouens absolute castitatem, tenetur in quantum potest abstinere ab omnibus iliis, quæ castitati aduersantur: solum ad quod lex iustitiæ matrimonij obligat, nempè reddere debitum, quando solus ipse vouit, sed seruata matrimonij lege, potest abstinere ab illa delectatione & à tactibus, dum non petuntur. Ergo tenetur Denique si alter, vel vterque coniux vouisset, solummodo, se non petiturum debitum, omnia hæc illis licerent, Quia non aduersantur illi voto, quod solum interdicit debiti petitionem: & ex alia parte sunt suapte natura illis ratione matri monij licita.

DVBIVM LXIV.

An tactus, delectationes morosæ aspepectus, verba turpia inter coniugatos sint, licita ratione periculi pollutionis in alteruto coniuge præuisi?

1390 LIcita non sunt, tactus speciatim. Quia licet coniuges dent operam rei licitæ, at tactus illi sunt causa per se pollutionis, & notabiliter ad illam habendam influens. Sic Palud. *in 4. dist. 31. art. 2. numer. 17.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 20.* Angel. *verb. Debitum, numer. 26.* Syluest *ibi. quæs. 7.* Armil. *numer. 8.* Caiet. *verb. Matrimonium, cap. vltim. §. vltim.* Rosel. *verb. Debitum, numer. 12.* Henriquez *libr. 11. cap. 16. nu. 6.* Manu. *to. 1. sum. c. 211. num. 1.* Sà *verb. Luxuria, §. Oscula.* & alij.

1391 Licita sunt, etiam tactus in reddente. Quia dat operam rei licitæ, ad quam ex iure alterius obligatur. Et quia culpa vacant ij tactus exerciti cum periculo pollutionis vbi adest causa vrgens, vt suppono *extrat. de Luxuria ad 6. præc.* At satis vrg ens causa est, reddendi tactos ab altero coniuge exactos. Id tamen temperarim, nisi tactus tales sint, & ita ad pollutiones tendane, vt fint velut inchoata pollutio. Imo in coniuge petente non semper sunt mortales tactus hi cum pollutionis periculo in se, vel in altero coniuge, quando nec ea est intenta, nec consensus periculum, (sed erunt mortales, quando absque causa vrgenti exercentur)**[169]** Quia licet hi tactus sint causa per se pollutionis, at excusat tali causæ operam dantem vrgens causa. Ita Nauar. *sum. c 16. n, 42.* Sanch. *l. 9. d. 45. a. nu. 34.*

1392 Eiusdem mentis sum. Vt antem doctrinam planiorem reddam, hasce statuo resolutiones. Tactus impudici in coniuge petente cum pollutionis in se, vel in altero coniuge periculo, nisi in eo loco sint, vbi, adueniente periculo, possint facile copula vti, vt pollutionem vitent semper culpa est lethalis. Quia hi tactus necessarij non sunt inter illos ad mutuum, amor indicandũ, sed sold quo se ad copulam statim habẽdã ptæparent & alio ex capite notabiliter pollutionẽ excitant. Amplexus, oscula, & alij tactus soliti inter coniuges exerceri, ad indicandum, ac fouendum mutuum amorem turpitudine carentes, minime damnandi sunt de culpa lethali ob periculum pollutionis præuisæ. quando non nimia voluptas adest, nec incitãdo pollutionem, sed tanquam indicia amoris exhibendo, exercentur, repressio tamen excessu libidinis insurgentis. Et in hoc casu tempero primam sententiam generatim damnantem huiusmodi tactus. Quia causa Vrgẽs adest hoscetatus exercendi, vt mutuus amor inter coniuges indicetur ac foueatur. Tactus, quo coniux semet ipsum attingit cum pollutionis periculo, culpa lethalis est. Quia ad earn valde influit, nec causa vrgens ilium exercendi adest. Delectatio morosa cõiugis in copulæ coniugalis cogitatione, quam secluso pollutionis periculo superius dixi non esse lethalem, eo periculo præuiso, culpa lethalis efficitur. Quia est res ad venerem pertinens, valdeque ad pollutionem incitans & causa vrgens prorsus desideratur. Aspectus, ac verba tur. pia cum delectatione venerea sufficienti ad culpam lethalem inter solutos quamuis inter coniugatos, secluso pollutionis periculo, ab ea excusentur: (de quo supra) minime ab ea excusãtur, eo periculo existẽte. Quia valde iuuant ad pollutionem habendam, & iusta causa deficit. Denique non indico, esse mortale ih coniugatis, per tactus, aspectus, ac verba turpia, delectationemque veneream ex copula cogitata consurgentem dare causam commotioni membrorum, quæ generationi deseruiunt, & in distillationes præuisas

incurrere. quamuis inter solutos teneo esse id esse lethale. Quia hoc non est graue damnum generationis in tali casu: & aliundæ eæ spirituum commotiones in eis vacant culpa lethali, vt benè Sanch. *l. 9. d. 45. num. 3. &. 4.*

DVBIVM LXV.

An sponsis de futuro licita sint oscula, amplexus alijque tactus, cum non adsit pollutionis, nec consensus in copalam, periculum?

[1393] LIcita hæc non sunt. Quia ideo solutis non licent, nam eis interdicta est copula: hæc autem similiter est sponsis de futuro interdicta Et quia sunt eiusdem malitiæ: moralis cum ipsa copula inter eos est lethalis. Et quia solum matrimonium delectationem tactuum cohonestat. Sic Palud. *in 4. dist. 3. 1. q. 3. a. 2. n. 17.* & Suple. Gabriel. *ibi. q. vni. a. 3. dub. 2.* Caiet. *sum. v Impudicitia, & v Osculum. Sotus in 4. dist. 34. q. 1. a. 2.* Angl. Florib *p. 2. q. 8. de imped. matr. a. 1. dub. 9. concl. 1.* Pedraza *sum præc. 6. §. 5.* & aliqui Neoterici docti, & videtur tenere Henriq. *l. 11. c. 19. n. 4.* dicens, olim fuisse licita, modo minimè.

Oscula, & amplexus, aliíque tactus non impudici à piaculo excusantur inter sponsos. Quia[1394] sicut matrimonium cohonestat copulam, ita sponsalia, quæ quoddam matrimonij sunt initium, cohonestare debent huiusmodi tactus, qui inchoatio quædam sunt copulæ. Præsertim quia sic niagis souetur amor inordine ad matrimonium. Et quia ex eo, quod inchoatus sit matrimonij contractus per verba de futuro, data est de præsenti ex natura rei maior facultas ad actiones, quæ ad matrimonialem copulam ordinantur. Ita Nauar. *sum. c. 14. n. 18. & c. 16. nu. 12.* Veracr, *append. ad 19. de condit. matr.* Medina *l. 1. sum. c. 14. §. 18.* Valẽt. *2. 2. d. 9. 4. 3. pun. 3.* Sà *v. Luxuria, §. oscula, & tactus* Sãch. *l. 9. disp. 46. n. 46.* Barth. à Ledes *dub. 14. de matr.* Petr de Ledes. *de matr. q. 43. a. 1. dub. vlt.* Gutier *l. 1. qq. Canonic. c. 2. 2. n. 17.* & ferre omnes Neoterici.

[1395]

Ego quidem horum Doctorum mentem, Cui hæreo, planam reddam, & illustrabo. Primum, existimo, veram esse hanc sententiam, si de culpa lethali sermo sit, quamuis spohsi intendant eam delectationem sensitiuam, quæ ex ipsisamplexibus ac osculis oritur. Quia sponsalia, quæmatrimonij initium sunt huiusmodi delectationem à mortali excusat, quæ Copulæ inchoatio est, & in omnino solutis est culpa lethalis. Est tamen moderanda conclusio, dummodo non adsit periculum copulæ, vel consensus in eam, aut pollutionis. Tunc enim essent hi tactus lethale piaculũ. Deindẽ amplexus & oscula habita inter sponsos de futuro in beneuolentiæ documentum, & ad conciliandum, fouendum. que mutuum amorem in ordine ad matrimonium contrahendum licita sunt omnino, & sine veniali piaculo poterunt exeri. Quia finis est honestus, si Vero finis sit delectatio, erunt culpa venialis. Quia etiam inter coniugatos sunt similis culpa, quãdo propter eum finem habentur. Præterea tactus impudici nullatenus eis liciti sunt. Quia proximiores sunt copulæ: ac proinde illis solis licent, quibus ipsa coniugalis copula est permissa Vnde non permittendi soli esso sponsi, tum ob tactuum periculum impudicorum, tum ob ipsius copulæ periculum. Denique similiter

licent sponsis aspectus, ac colloquia mutua, & frui possunt ea voluptate, quæ inde nascitur secluso pollutionis, consensusve in copulam periculo Quia tactus cum ea voluptate licent. Intellige tamen licere, id est à lethali excusari, ac veniali, si adsit finis honestus. Nam si voluptas sit finis, erunt culpa venialis, vt de tacti bus dixi. Intellige etiam, modo aspectus non sit valde impudicus, id est partium verendarum.

[170] DVBIVM LXVI.

An sponsis de futuro liceat, delectatio captata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione?

1396 NOn est mortalis delectatio appetitus sensitiui, quæ: consurgit ex cogitatione copulæ habendæ tempore coniugij, dummodo absit periculum pollutionis, & consensus in aliquod mortale piaculum. Quia ea delectatio est de obiecto licito: talis autem est delectatio, quale obiectum, teste Arist. *3. Ethic.* Sic Victor, quem refert, ac sequitur Medina *1. 2. q. 74. a. 8. dub. 3. Zumel. ibi. d. 4. d. 3.* & quidam Neoterici, vt refert Cordu. *in qq. l. 1. q. 23. dub. 13.* ipseque clare sentit probabilem esse sententiam. Nam oppositam tantum appellat tutiorem, & fortè veriotem. Addit autem Zumel, veniale esse sic delectari.

1397 Mortali est delectatio huinsmodi. Quia ille actus appetitus sensitiui semper fertur in copulam præsentem vt præsentem, cum præsenti commotione, ad illamque ordinatur, & est quædam ipsius inchoatio: At copula præsens solis coniugatis est licita. Porrò à fortiori mortale est delectari in appetitu sensitiuo de copula cogitata sob conditione, si adesset matrimonium. Quia quamuis consensus, & desiderium ferantur in actum sub conditone, & proinde licitum sit in eum actum consentire, illumque desiderare sub conditione matrimonij: at delectatio illæ præsens appetitus sensitiui non potest ferri in actum sub conditione, sed in actum præsentem, & vt talem apprehẽsum. Ità Caiet. *Opusc. to. 1. tr. 14. de delect. moro. dub. 1.* Manu. *to. 1. sum. c. 212. n. 4.* Vega *to. 1. sum. cap. 81. casu 2.* Armil. *v. Delectatio nu. 4.* Nauar. *sum. c. 16. n. 9.* Graf. *p 1. decis. l. 2. c. 78. n. 9.* Sanch. *l. 9. d. 47. n. 4. & 5.* & alij.

1398 Idem censeo. Quia sicut externa delectatio venerea, quam constans matrimonium non cohonestanerit, mortalis erit: ita interna, quæ eiusdem rationis est. Nec eius malitia, aut bonitas æstimanda sunt ex copula futura, sed ex præsenti, ad quam tendit. Hæc circa debitum matrimonij. Plura alia digesseram ad hanc materiam necessaria Confessariis: quæ quidem à Tiraquello, Thoma Sancio, Diana, Leandro, Ledesma, *reliquisque Doctoribus de Sacramẽto Matrimonij scribẽtibus vbertim enodata lubens omitto. Ne quæstiones, quæ vix modestis temimis explicari valent, meo in volumine forte aures rursum offendant.*

CAPVT II.

Circa Diuortium

DVBIVM LXVII.

An vxor possit à marito adultero separari?.

1399 VIdimus *lib. 25. sect. 1.* adulterium vxoris, causam sufficientem esse, vt maritus pos sit ab ea diuertere quoad thorum & cohabitationem. Quia Christus Dominus *Mat. 19.* fatut: *Quicumque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, & c.* & quia id *Cap significasti. Cap. Gaudemus, cap. Ex literis, de diuort* præscribitur. Omnibus Doctoribus attestantibus propositionem hanc esse certam de fide. Lege Basilium *l. 9. c. 16. a.n. 3.* Bonac. *q. 4. de matr. pun 5. n. 2.* Coninch. *d. 35. dub. 1.* Quæsierim vero, num etiam vxor possit ab adultero marito quoad thorum separari?

1400 Minime potest. Quia Christus Dominus *Mat. 5. & 19.* legem hanc diuortij explicans innuit vxorem & maritum quoad hoc haud esse pares, dum de solis viris gesserit mentionem Et eodem pacto eorum solummodo meminere textus memorati. Nec est similis ratio, vt vxor valeat à viro adultero diuertere. quoniam vxoris adulterium infere iniuriam proprer eius infamiam, ac prolis incercitudinemEt quia saltim consuetudo iam inualuit, vt diuortium non concedatur vxoribus ob viri adulterium. Vt testatur D. Basil. *in suis Canonib. can. 9. & 21.* Sic Caietan. ad illud *Mat. 19. Quicumque dimiserit vxorem.* Citat D. Ambrosium. *in 1. Corinth. 7.*

1401 Potest omninò: coniuges enim sunt pares in causa diuortij ex adulterio: & sicut maritus innocens potest ab adultera vxore diuertere: ita è contra vxor innocens potest ab adultero seiũgi marito. Quia pœnæ legales no ita strictim ponderant culparum quantitatem, ob quas imponuntur, sed satis est, si in vtroque delicto inueniatur pœnae infligendæ causa sufficiens: Vt omnia homicidia capitis pœna plectuntur inter quæ aliqua esse grauiora, nemo dubitat. Cum ergò fidei fractio, quæ est causa diuortij in adulterio tam viri, quam vxoris: reperiatur, ob vtrumque concessum est diuortium: licet hoc maiorem iniuriam matrimonio irroger. Ita D. Tho. *in 3. dist. 35. q. vni. a. 4.* Habetur expressè *c. fin. 32. q. 5.. Placuit. 32. q. 7.* Magist. *in 4. dist. 45.* Albert. Mag D Bonau Durand. Richar Sotus, Palud. & alij vsque ad 68. Doctores quos refert, ac sequitur Sanch *l. 10. d. 3. n. 6.* Basil. *l. 9. c. 16. n. 4.* Hurtad. *d. 11. diffic. 2. n. 6.* Bonac. *q. 4. pun. 5. n. 6.* & alij

1402 Equidem sententiam Caietani prorsus falsam ac temeratiam esse affirmo: contrariam enim definit Innocens *1. Epist. 3. ad Exuperi.* & refertur *c. fin. 32. q. 5.* & Concil. Mileuitã. *can. 17.* & refertur. *c. Placuit 32. q. 7.* Porrò Sapiẽs ipse Caietanus mutauit consilium *to. 1. Opusc. tr. 29. de reddit. Debiti inter coniuges, altero adulter ante.* Vnde nostrum dubium dissoluitur, cum probabilis nullatenus sit prima sententia.

DVBIVM LXVIII.

An maritus deserens vxorem adulteram, quoad thorum & habitationem. possit eam quoad curam, ac disciplinam deserere?

1403 VIr ab adultera recedẽs vxore quoad thorũ & habitationem, haud potest receder ab eius cura, ac disciplina, nisi post pœnitentiam Septennẽab ipsa paractã. Quia Stephanus V *c. Admonere, 33. q. 2.* profatur. *Post Septem annos pœnitentia percta, dimittire eam poteras* **[171]** *si voluisses. Sic* Goffred. & Rofens. ad *cap. illud,* provt eos refert ibi Archidiac. *n. 3.*

1404 Potest ab vxoris cura, ac disciplina mox omnino recedere haud expectata septenni pœnitentia. Quia indistincte Christus Dominus ait licere viro ab adultera separari *Mat. 5. & 19.* Ita Archidiac. *citat.* & Bellam. ad *c. illud n. 2.* referentes Hugonem, & Laurentium. Sanch. *l. 10. d. 3. n. 3.*

1405 Hanc sententiam veram esse, primamque omnino improbandam iudico. Quia Stephanus man festè à minori ad maius argumentatur hoc modo: si post septennem pœnitentiam poterat vxor adultera omnino dimitti: à fortiori antè illam.

DVBIVM LXIX.

An diuortium ob adulterium coniugis licitum sit solum ex iure diuino positiuo?

1406 SOlum est licitum ex iure diuino positiuo, non ex iure naturali. Quia diuortium ratione adulterij nunquam ante Euangelicam legem innotuit: nullum enim in veteri testamento huius legis vestigium inuenitur. Sed adulteræ pœna fuit lapidari, adultero autem nulla est indicta pœna. At si esset ex lege naturæ fuisset in aliquo veteris Testamenti loco declaratum: vt multa alia non æque necessaria sunt inibi expressa. Sic Castro *l. 2. de lege pœnaii, c. 4.*

1407 Licitum est diuortium non solum ex iure diuino positiuo, sed etiam ex matrimonij natura, & ita de iure naturali. Quia ex contractus matrimonij natura oritur, Vt coniuges mutuam sibi seruare fidem, quoad thorum, habitationem, ac reliqua ministeria teneantur: At ipsummet ius naturæ dictat, vt frangenti fidem fides non sit seruanda. *c. Peruenit. el 2. de iureiuran. cap. si infidelis 28.* Ergo ex vi matrimonij, & ipso naturæ iure coniux cui alter adulterans fidem fregit, minime teneatur illi fidem seruare, sed possit ab ipso diuertere. Ità Sotus *in 4. dist. 36. quæs. vnic. a. 1. concl. vnic.* Henriquez. *l.* 11 *cap. 17. numer. 1. & 6.* Petr. de Ledes *quæs. 62. art. 1. concl. 1.* Basil. Ochaga. Hurtad. quos citat, & sequitur Leand. *tr. 9. d. 26. q. 5.* Sanch. *l. 10. d. 3. num. 4.*

1408

Hanc sententiam censeo veriorem esse. Quia contractus promissionem includens non obligat suapte natura, rebus notabiliter mutatis, vti accidit, coniuge altero adulterante. Qua ratione textus *cap. Quemadmodum. de iureiur.* vtitur ad probandum, sponsalia dirimi, ob alteritis sponsi fornicationem. Cum ergo matrimonij contractus claudat sponsionem redditionis debiti, ac mutuæ habitationis, altero Coniuge in adulterium Iapso, eximetur innocens ex vi naturæ ipsiusmet contractus ab huiusmodi obligatione.

DVBIVM LXX.

An tactus impudici, vt amplexus, oscula, &c quæ vxor cum alteno habuit præbeant iustam diuortij perpetui causam?

1409 IVstam præbent causam. Quia iniuria irrogata viro ob adulterium in causa est. vt soli viro competat ad diuortium, dotemque amittendam accusado: sed aliquãdo maior iniuria irrogatur viro per osculum, vt si publicum sit, adulterium vero occultum: Ergo osculum sufficiet: nam vbi eadem est ratio idem est ius. Et quia feudum amittitur ob iniuriam illatam Domino turpiter eius vxorem tangendo *l. 1. §. 1. Quibus modis feudum amititur.* At maiori afficit. iniuria maritum vxor turpes tactus admittens. Sic Barth. Lupus, Castillo, Bern. Diaz Crottus, Carrer. Catelliã. Lara, & alij apud Sancium *citãdũ*

1410 Non præbet causam iustã. Quia diuortij fundamentum, ac radix est carnis in aliam diuisio: quæ in osculis, aliísque tactibus minime reperitur. Præterea quia pœnæ imponendæ non sunt nisi in casibus iure expressìs. *Authent de eligendo secundo nubemtes. §. Cumigitur corolar. 1.* Cum igitur in iure solum concedatur diuortium, dosque amittatur ob adulterium, extendendum nõ est ad oscula, & amplexus, eo vel maximè quod si extensio fieret de adulterio ad osculum, esset arguere de maiori ad minus, quod pœnalibus absurdissimũ esse quis non videat? Ità Couar. 4. *Decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 1.* Sotus *in 4. dist. 36 q. vnia. 1.* Angl. *p. 1. de matr. q. 9 de diuort. a. 1. difficul1.* Nauar. *Rubr. de diu.* & alij plures refert, ac sequitur Sanch. *l. 10. d. 4. n. 12.* Basil. *l 9. c. 16. n 5.* Palaus. *d. 3. pun. 6. §. 1.* Perez *de matr. d. 56. sect. 2. n. 8.* Diana *p. 9. tr. 8. resol. 38.*

1411 Mihi quidem verissimum est, solos tactus quantumuis impudicos, ac animo ad adulteriũ perueniendi habitos, eo non sectito, nec diuortio, ac dotis amissione instam causam exhibere. Quia vel certum est non adfusse adulterium, & tune non est, cur pœna ordinaria adulterij, quæ est diuortium, ac dotis amissio imponatur vel id non constat: & tunc cum requiratur ad hoc præsumptio violenta *cap. Literis, de præ sumpt.* non debet imponi pœna ordinaria ob tactus huiusmodi non interuenientibus aliiconiecturis, quæ violentam præsumptionem inducant.

DVBIVM LXXI.

An pollutio habita cum vxore dissentiente, sit iusta diuortij causa?.

1412 POllutio cum dissentiente vxore extra pudoris claustra iusta est causa diuortij. Quia omne contra naturam peccatum est diuortij causa. sed illud est piaculum contra naturã: Ergo. Sic Alberic. referẽs Laurentium *dictionar. lit. M.v. Matrimonium.* Abul. *ad c. 19. Mat. q.d. 65.* D. Antonin. *3. p tit. 2. c. 12. §. 5. Sà v. Diuortium, n. 1.* Barth. à Ledes. *dub. 65. concl. 2.* Palud. Castro, Viguer. Petr. de Soto, & alij, apud Sancium *l 10. d. 4. n. 7.*

1413 Haud est iusta diuortij causa. Quia vir non diui-**[172]**dit hoc casu carnem suam in plures, sed in propriam vxorem. Ita Rosel. *v. Matrimonium 7. n. 2.* Syluest. *v. Diuortium, qu. 7.*

Palac. *in 4. dist. 35. d. vni* Tabie. suplem. Gabri. Gaëta, & alij, quos affert, & sequitur Sanch. *vbi s.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 370.* Basil. *l. 9. c. 16. n. 5.*

1414 Ego quidem affirmo, id non esse causam perpetui diuortij. Quia si vir desistere nollet, posset vxor ratione periculi animæ, ne trahatur ad conniuendum ilio in scelere, à viro diuertere. At diuortium illud non erit perpetuum. sed tantum ad tempus, dum vir non resipiscit. Quia non qualitas criminis est iusta diuortij causa sed inductio ad peccandum, Quare tantum durabit diuortium, donec inductio illa cesset.

DVBIVM LXXII.

An pollutio extraordinaria habita cum tertia alia persona non vxore, sit iusta causa diuortiij?

1415 ESt quidem. Quia est grauias peccatum, quã adulterium. Et quia læditur matrimonium, cum prodigatur semen viri debitum. Sic Lau. rent. *c. Omnes causationes 32. q. 7.* Alberic. *Dictionar. lit. M. Verb. Matrimonium 8. §. 1.* Abul. *Mat. 19. q. 7.* Gaëta *repetit. c. Ad limina. 30. q. 1.* §. *4. n. 211.* Sà *v. Diuortium, n. 3.*

1416 Minimè est iusta diuortij occasio. Quia non integrè, ac consummatè matrimonium læditur cum non diuidatur caro viri in aliam per concubituin: quæ diuisio est diuortij radix. Ità Henriq. *lib. 11. c. 8. num. 13. liter. C.* Nauar. *lib. 4. consil. tit. de diuortio, consil. 1.* Petr. de Ledes. *quæs. 62. a. 1. dub. 4.* Bonac. *q. 4. de matr. pun. 5. num. 5.* Palac. Angl. & alij, quos refert, & sequitut Sanch. *l.* io. *d. 4. n. 9.*

1417 Nil confert ad diuortium, illam extra ordinariam pollutionem grauius esse peccatum. Cum odium Dei ac blasphemia longè grauiosa sint adulterio, & ad diuortium non sufficiãt. Sed attendendum est, num repugnet fidei matrimonij, illudque offendat. Vndè secundam sententiam merito præserendam duxi.

DVBIVM LXXIII.

An coniugis Sodomia sufficiens causa sit ad diuortium gerendum?

1418 ESt causa sufficiens. Quia cum matrimonium eò tendat, vt efficiantur coniunges vna caro, iuxta illud. Et *erunt duo in carne vna* Gen. 2. violat perfectè ille coniux, consummatéque matrimonij fidem carnem suam in aliam, vel in alium diuidens. indéque oritur ius diuortij. Violanti enim perfectè matrimonij fidem suam diuidendo carnem, alter non teneiur seruare fidem cohabitando, aut debitum ei reddendo. Cum auté diuisio hæc carnis perfectsè reperiatur in omni concubito siue naturali, siue sodomitico, hinc est, vt vtérque sufficientem diuortio causam exhibeat Sic D. Tho. *in a. dist. 35. q. vni. a. 1. ad 4.* D. Bonau. *ibi. quæs. 1.* Durand. *q. 1. art. 1.* Richard. & Palud. *ibid.* Sotus *dist. 39. qu. vnic. a. 1.* Henriq *l. 11. c. 8. num. 13.* Sanch. *l. 10. d. 4. n. 3.* Petr. de Ledes. *quæs. 62. a. 1. dub. 4.* Hurtad *d. 11.*

diffic. 2. n. 7. Filliuc *tr. 10. p. 1. n. 366.* Coninch *d. 35. n. 5.* Lublin. *v. Diuortium, num. 8.* Villalob. *tr. 15. diffic. 1. num. 1.* & alij plures.

1419 Non est sufficiens causa. Quia ob solam causam adulterij Christus Dominus diuortium permisit *Mat. 5. &. 19.* sodomia velò coniugati, vel coniugatæ haud est propriè adulterium. Et in pœnis benignior est interpretatio accipienda *Reg. In pœnis, de reg. iur. in 6.* Er quia coniuges sola legitima membra, & eorum vsum necessarium ad generationem videntur mutua fide sibi ipsis obligare: ac proinde sodomiticus vsus saltem patiendo, cum non obstet vsui naturali necessario ad generationem, non videtur huic fidei nocere. Non ergo est legitima diuortij causa. Ita Florian. *cap, Meritis.* Ludou. Roman. *Rubri, ff. solut. matrimon. nu. 20.* Glos. *c. Omnes causationes, v. Sodomita, 32. quæs. 1.* Cardin. *cap. Maritus.* Aluar. Pelagi. *de planctu Eccl. 2. art. 2.* Abul. *ad capit. 5. Mat. quæs. 233.* Palac. *in 4. dist. 27. dub. 3.* & alij.

1420 Non audeo à priori sententia recedere, quã Video communi consensu à Doctoribus approbari, quidquid sit de ratione fundamentali qua nititur & speculat suis considerationibus.

DVBIVM LXXIV.

An Sodomia passiua det iustam diuortij causam?

1421 NOndat iustam causam, quando sodomia est actiua, vt si vir sodomitice fœminam aut marem cognoscat: secus si vir, aut vxor copulã sodomicicam patiantur. Quia patiens non emittit semen, nec vas alteri coniugi debitum tradit, nec generationis membro abutitur. Sic aliqui quos presso nomine, memorat Veract. *p. 3. specu. a. 1. concl. 2.*

1422 Dat equidem iustam diuortij causam. Quia caro coniugis patientis perfectè in aliam agètis diuiditur: sicque fides matrimonij violatur: Ita Abul. *ad c. 19. Mat. q. 68.* Veracr. *citat.* Rosel. *v. Matrimonium, 7. n. 1.* Astens. Vincent. D. Antonin. Barbat. Monald. Angl. Vega, quos refert Sanch. *l. 10. d. 4. n. 3.* & sequitur *n. 4.*

1423 Idem assero. Quia diuisio hæc carnis perfectè in omni concubicu siue naturali, siue sodomitico reperitur Quare Christus Dominus *Mat. 5. & 19.* declarans diuortium fornicationis ratione licere, nomine fornicationis omnẽ iliũ concubitum, per quem caro coniugis diuiditur in alium, inclusit. Quam rationem haud obscurè significauit D. Hieronymus *in. c. 19. Mat.* explicans, quonãmodo liceat ratione fornicationis vxoré dimittere, (& refertur *c. Dixi Dominus, 32. q. 1.*) ibi: *Cũ illa vnam carnẽ in aliam diuiserit, & se fornicatione à marito separauerit, non debet teneri.* Idem dixerim de sodomia inter duas fœminas cammissa, quam esse veram sodomiam D. Tho. testatur *2. 2. q. 154. a. 11.* & puniri pœna ordinaria, quando instrumento**[173]** aliquo medio perpetratur docet Anton. Gomez *l. 80. Tauri, n. 34.*

DVBIVM LXXV.

An vir patrans Sodomiam perfectam cum vxore inuita,, exhibeat, iustam perpetui diuortij consam?

1424 EXhibet quidem. Quia omne peccatum contri naturam dat legitimam diuortio causam. At hoc crimen contra naturam esse, quis debitet? Sic D. Antonin. 3, *part. titul, 1. capit. 30. §. 3.* Monal quem Citat Sanchez *lib. 10. dub. 4. num. 3.* Astens. *sum. 2. p. lib. 8. titu. 11. art. 3. qu. 7.*

1425 Minime exhibet. Quia vir non diuidit hac in copula carnem suam in aliam, cum propria sit patiens vxor. Ita Tabie. *v. Matrimonium 4. q. 2. n. 3.* Palac. *in 4. dist. 35. d. vni.* Sanch *citatus,* id colligens ex Rosel. & Syluest.

1426 His hærescens iudico hoc non esse perpetui diuortij gerendi causatm, nisi ad tempus, dum vir desistere ab infando illo scelere renuit, ob spirituale damnum, quod animæ infert vxoris.

DVBIVM LXXVI.

An naturalis copula absque seminis intra vas effusione iusta sit diuortij occasio?

1427 ESt profecto. Quia est peccatum contra naturam, & saltem impudicus tactus, qui fidem violat matrimonij. Sic à fortiori Bartol. Lupus, Castillo, Bernar. Diaz, & alij plures. qui apud Sancium *l. 10. d. 4. n. 11.* nitnuntur oscula, & amplexus dare iustam dinortij causam.

1428 Non est diuortij occasio. Quia hoc in casu non est consummatus Concubitus, sed attentatus. nec caro coniugis in aliam diuiditur, sed diuidi attentauit. Ità Sanch. *ibi. n. 13.* Hurtad. *d. 11. diffic. 2. num. 8.* Filliuc *tr. 10. part. 1. num. 366.* Palaus *d. 3. pun. 6. §. 1. n. 1.*

1429

Crediderim, copulam siue naturalem, siue sodomiticam, quæ fit penetrato vase, semine tamen minime intraillud emisso, haud exhibere iustam diuortij causam. secus si semen intra vas naturale vel præposterum immitteretur abs que eius penetratione. Quia in priori casu non est concubitus consummatus, vt fert secunda sententia. Vnde non incurrit diuortij pœnam ille coniux tanquam non reus perfecti adulterij, perfectaue sodomiæ. At in posteriori est delictum omninò consummatum. Scio, nulli vsui deseruire priorem meæ resolutionis partem, cum nunquam coniugi innocenti possit constare, alterum adulterij reum minime semen emisisse. Porrò deseruiet ipsimet adultero, qui compensare non tenebitur eam copulam imperfectam cum alterius coniugis adulterio: De quo inferius.

DVBIVM LXXVII.

An Bestialitas præbeat diuortij occcasionem?

1430 NOn præbet. Quia cum carne diuersæ naturæ admiscetur coniux. Sic Abul *ad c. 5. Matquæs. 253.*

1431 Præbet quidem. Quia verè coniugis caro in aliam diuiditur, nempe in carnem bestiæ: cui copulatur sicut quando vir viro sodomice admiscetur. Ita Veracr. *p. 3. spcc. a. 1.* Sanch. *lib. 10. d. 4. n. 15.*

[1432] Cum his opinor. Quia nil refert admisceri cum carne eiusdem, aut diuersæ naturæ. cum ad diuortium inpertinens sit, an possit ex copula generatio sequi: alias sodomitica nullatenus esset, diuortij causa.

DVBIVM LXXVIII.

An concubitus cum fœminæ exanimis cadauere iustam exhibeat causam diuortij.

[1433] EXhibet. Quia est saltem molliciei peccatum quod insta est diuortij causa: nam est grauius peccatum. quam adulterium. Sic Palud. *in 4. dist. 35. q. 1. a. 1. concl. 3. nu. 8.* Abul. *ad. c. 9. Mat. q. 67. & 70.* Gaëta *repet. c. ad limina 30. q. 1. § 4. n. 213.* Veracr. *p. 3. spec. a. 1. concl. 2.*

[1434] Minimè exhibet. Quia cocubitus cum mortua fœmina non est proprisè fornicatio: sed qua si concubitus cum statua mulieris. Ità Sanch. *l. 10. d. 4. n. 14.* Bonac. & Filliuc. quos refert, ac sequitur Leand. *tr. 9. d. 26. q. 13.* asserens communem esse sententiam.

[1435] Non credo esse iustam diuortij causam concubitum perfectum cum fœmina aut bestia mortuis. Quia non fit verè vnius carnis in aliam diuisio similiter asseruerim, si vir in balneo existẽs semel voluntariè expellat, & matrix alicuius fœminæ illud mox ingredientis, vel iam existentis illud attraheret. Quia fuit præter viri intentionem vnde non fuit ex eius voluntate perfectus concubitus.

DVBIVM LXXIX.

An detur, cempensatio adulterij vtriusque coniugis, si alter adulteretur cum alieno, alter perpetret Sodomiam.

[1436] SCio, aliquos esse casus, in quibus non sufficiat adulterium ad diuortium celebrandum Primus est, quando vterque coniux adult erium commisit. Quia paria delicta mutua compensatioue sopiuntur *c. significasti. e. Ex literis &c.* Secundus, quãdo vir suam prostituit vxorem, seu lenocinium exercuit. Quia author ipse fuit adulterij. Tertius, quando vxor probabiliter credens, maritum suum obiisse, alteri nupsit. Quia vbi non est culpa pœna esse non potest. *cap. Cum per bellic. 34. quæstion. 3.* Quartus, quando vxor cognita fuit per fraudẽ ab aliquo simulante esse coningem. Quia excusatur ab**[174]** adulterij culpa, & consequenter à pœna. Sextus, quando post commissum adulterium, vir adulterij conscius coniugi suæ conciliatus est dissimulatione tacita, vel externa verba. Satis autem ad hanc erunt vel externa verba, quibus ea condonetur labes, vel copula aut etiam oscula, & amplexus *cap. si quis vxorem.* Septimus quam vxor tempore infidelitatis repudiata à viro ad aliud transiens matrimonium cognita fuit. Nam si ambo ad fidem conuertantur, non poterit repudians obiicere coniugi repudiato consummationem illius secundi coniugij. *cap. Gaudemus, de diuort.* His præmissis, quæsierim num detur compensatio adulterij, si alter coniux adulteretur cum alieno viro, vel fœmina, alter verò Sodomiam perfectam gerat?

1437 Ad iustam delicti compensationem in hoc Casu faciendam opus non est, vt eadem fornicationis specie vtérque coniux sit infectus: sed satis est, vt sit eodern fornicationis genere dummodo is, qui compensare, eaque compensatione mutui delicti exceptione se vult tueri, sit leuioris fornicationis speciei reus. Vt adulter potest se tueri contra Sodomiam diuortium petentem: si tamen adulter diuortium intentet contra sodomiam non potest hic se defendere exceptione compensationis sui delicti cum adulterio alterius allegata. Quia suum delictum est grauius, ac subinde alterius piaculo impar. Sic Castro *l. 2. de. lege pœn. c. 4.* Ouand. *in 4. dist. 35. d. vni. propos. 1.* Hostiens. *c. fin. n. 4. de adult.* Ioan. Andr. *n. 1.* Anton. *n. 5.* Cardinal *statim in prrincipio.* Leand. *tr. 9. d. 26. q. 15.* & alij ab ipso *q. 11. citati.* Quia illa delicta in ordine ad diuortium sunt imparia, cum solam adulterium non ob sodomiam diuortium concedatur.

1438 Ex vtraque parte datar compensatio, ac subinde neutri coniugi licet diuortium celebrare. Quia si paritatem criminis in ordine ad diuortium consideremus, (vt re vera est Consideranda) vtrumqoe crimen est æquale. cum ob vtrumque (vt vidimus) diuortium concedatur. Si vero consideretor in ordine ad matrimonium, cui iniuria irrogatur cum grauior sit iniuria illi per adulterium, quam per sodomiam illata, adulteriũ grauius delictum erit, atque ita. adulter non poterit à sodomita diuertere Ità Sanch. *l. 10. d. 6. n. 5.* Palud. *in. 4. dist. 35. q. 1. a. 2. casu 1. n. 11.* Supplem. Gabri. *q. vni. a. 2. post. 1. conclus. casu* i. Palac. Tabie. Gaëta apud Sancium *citatum.*

1439 Cum his opinor. Imo idem asserendum iudicarim, quamuis alter adulterij, sodomiæ, bestialitatisque reus esset, alter autem solius adulterij. Neutri enim liceret diuertere: sed compensatio proculdubio daretur. Quia ad hoc sufficit paritatem criminum dati quoad hoc quod vterque carnem suam diuiserit contra fidem in matrimonio præstitam: quod est fundamentum diuortij, multiplicatio verò maior delictorum huic compensationi minimè obstat. Monuerim, ad hanc mutuam delictorum compensationem faciendam nihil referre vnum coniugum prius lapsum esse in delictum, quam alterum. Quia iura solum ponderant vtrumque coniugem simili crimine iam infici, & neutrum matrimonij fidem illæsam seruasse, non habita ratione prioritatis seu posterioritalis delicti.

DVBIVM LXXX.

An coniux qui plura adultera patrauit, possit diuertere ab alio, qui vnum solummodo commisit?

1440 POtest gerere diuortium. Quia tunc solum censentur crimina paria esse in ordine ad compensationem, quando paritas huiusmodi adest in quantitate. Sic Hostiens. *e fin. nu. 4. de adult.* Ioan Andr *n. 1.* Anton. *n. 5. Cardin. statim. in principio:*

1441 Minimè potest diuortium gerere. Quia cum vterque fidem matrimonij violauerit, delicta paria ad compensationem censentur. Iura enim fractionis fidei non autem numeri, aut grauitatis rationem habent. Ità Sotus *in 4. dist. 36. quæs. vnic. art. 1.* Angel. *part. 1. de matr. q. 9. de diuor. a. 1. diffic. 2. c. 1.* Sanch. *l. 10. d. 6. nu. 8.* Coninch *d. 35. n. 12.* Ochag. *q. 5. num. 3.* Filliuc. *tr. 10. p.r.n. 375.* Hurtad. *d. 11. diffic. 3.* Basil. *lib. 9. c. 17. n. 4.* Villalob. *tr. 15. diffic. 1. n. 8.*

[1442] Profecto minimè obstat adulterij mutui cõpensationi, si alter coniux plurima adulteria, alter autem vnum solum admiserit. Vterque enim fidem matrimonij violauit. Vnde merito Anan. *c. penult. nu. 6. de adult* primæ senteneiæ paritatem in quantitate, ac qualitate delicti requirentes, reprobat.

DVBIVM LXXXI.

An peccet mortaliter coniux occulte adulter diuortium petens ab altero adultero publice.

[1443] QVamuis adulterium alterius coningis sit occultum, solique Deo cognitum, alterius vero publicum, nequit adulter occultus diuortium petere: sed tenetur publicum alterius coniugis adulterium compensare. Quia in foro conscientiæ occulto non desideratur probatio per testes, sed sola veritatis cognitio. Quare nil interest, an fornicatio secreta sit, necne, quando ipsi coniugi costat, se fornicatiũ fuisse. Præterea, vxori adulteræ publice, cuias vir occultum adulterium patrauit, non deficit ius excipiendi, vt crimen suum alterias crimine tollat: sed sola deficit probatio Propter defectum vetò probationis, & si in foro contentioso à clusa cadat, non tamen in foro conscientiæ. Sicut qui re vera æs alienum contraxit, licet creditor probare nequeat, re vera est debitor, nec poterit simile debitum sibi recuperare, sed compensare tenebitur. Hoc commune apud Doctores. Quæsierim igitur, num adulter occultus petens diuortium à publice adultero coniuge lethaliter delinquat, an solum venialiter?

[1444] Non delinquit lethaliter, sed venialiter solũmodo. Quia cum coniux publicè delinquens fœdius matrimonij fidem deturpauit videtur aliquod ius occultè delinquenti exhiberi, vt non tam grauiter peccet petendo diuortium. Sic Henriq. *l. 11. c. 17. n. 3.* qui *lit. K,* pro se D. Thomam, Sotum, Syluestrum, Nauarrum, & alios, eo quod solummodo dicant, peccare.

[1445]**[175]** Lethaliter proculdubio delinquit. Quia cum res grauissima sit diuortium celebrare, si occultus adulter iure dimittendi caret, vt Doctores profitentur non potest esse solùm venialis culpa tunc dimittere, diuortium celebrando. Ita Abulen. & Castro, quos affert, & sequitur Sanchez *libr. 10. num. 9.* Leand. & alij apud ipsum *tractat. 9. dub. 26. quæstione 18.*

[1446] Idem affirmo. Quia licet iuxta Caietan. (quem sequitur Sanchez *l. 1. d. 68. n. 4.*) conceditur coniugi occulte adultero, vt non priuet se iure exigendi debitum, donec ab innocente coniuge illius adulterij conscio, eo iure priuetur: non tamen ipsi conceditur, vt possit diuertere à coniuge similiter adultero eius adulterij ignaro. Quoniam ius diuertendi soli coniugi, qui non est infectus simili adulterio est permissum. Nec obstat, illud adulterium esse occultum, & coniugi publicè adulteræ ignotum. Quia in foro conscientiæ sola rei veritas inspicitur.

DVBIVM LXXXII.

An fiat compensatio adulterij vnius coniugis cum adulterio alterius iam condonato, à coniuge posterius adulterante?

1447 LIcet prius adulterium coniugis sit condonatum ab altero coniuge innocente, si post condemnationem innocens in adulterium cadat, datur tamen huius adulterij compensatio cum adulterio illo prius condonato: neutrique diuertere licet. Quia quamuis adulterium remissum nequeat in iudicium deduci ad effectum accusationis, potest tamen ad effectum excipiendi contrà accusantem ad diuortium. Quædam enim consequi possumus excipiendo. quæ agendo non possumus. Sic Hugo, quem refert, ac sequitur Turrecr. *ad cap. 1. 32. quæstion. 6. numer. 4.* Archidiac. *ibi.* Bellamer. *numer. 2.* Gregor. Lopez *lib. 8. ver. Ese mismo. tit. 2. part. 4.*

Non datur compensatio, nec competit coniugi posterius adulteranti exceptio illius adulterij, quod iam condonauit: sed potest prior coniux celebrare diuortium. Quia remittentibus actiones suas, non est dandus regressus Ita Gloss. *ad illud cap. 1. fine.* Astens. *part. 2. sum. l. 8. titul. 33. articul. 3.* Sanchez *lib. 10. dub. 6. num. 7.* Fauet Sotus *in 4. dist. 36. qu. vnic. art. 2.* Leander tenet *tract. 9. d. 26. qu 19.*

1448

> Certè reconciliatio, seu condonatio illa contractum matrimonij ad suum pristinum reuocauit statum, ac si nulla esset vsque tunc fornicatio admissa: in quo euentu poterit prior coniux reconciliatus à coniuge postmodum adulterij reo iustè diuertere, (vt optimè Sotus *vbi supr.*) ac si omninò innocens existeret.

DVBIVM LXXXIII.

An quando coniux vtérque adulterij crimine est reus, si alter emendatur, altero in adulterio persistente: poßit emendatus diuortium prætendere?

1449 TAnquam notum apud omnes suppono, si ambo coniuges in adulterium lapsi, ad pristinam redierint amicitiam, eáque reconciliatione facta alter adulterio iterum maculetur: posse alterum noui adulterij ratione ab eo diuertere. Quia reconciliatio illa matrimonium ad suum antiquum vigorem restituit, ac si nullum esset vsque tunc adulterium admissum. Vnde fit, vt coniux postea delinquens reus diuortij fiat. Quæstioni autem do, nùm quando vtroque coniuge fornicante, reconciliatio minimè præcessit, sed alterius coniugis emendatio, altero in adulterio persistente, possit coniux emendatus ab alio diuertere?

1450 Minimè potest Quia ad diuortium celebrandum, impediendámque mutui delicti compensationem, nil iuuat alterius coniugis emenda, quæ solum Deum reconciliat, nec abolet iniuriam per adulterium matrimonio irrogatam. Quare integrum est coniugi impœnitenti

illud adulterium opponere, dum id minimè condonauit, reconciliatione facta. Sic Petr. de Ledes. *quæst. 62. articul. 1. dub. 2.* Ledes. *2. part. 4. quæstion. 64. articul. 2.* Basil. *lib. 9. cap. 17.* Texeda *tom. 2. lib. 4. tractat. 1. controu. 13. nu. 65.* Hurtad. *d. 11. diffic 3.* Leander *tractat. 9. dubio 26. quæstion. 21.*

1451 Potest quidem coniux emendatus diuertere ab altero incorrigibili, & in adulterio persistente. Quia iam non censentur paria delicta, vt compensatio impediatur. Quandoquidem vnum est emendatum, alterum perseuerat Ita Paludan. *in 4. dist. 35. quæstion. 1. articul. 2. numero 12.* D. Antonin. *3. part. titul 1. capit. 21. Paragraph. 6.* Syluest. *verb. Diuortium, qu. 9. casu 7.* Sotus *dist. 36. qu. vni. art. 1.* Rodrig. *tom. 1. cap. 13. casu 14.*

1452 Ego quidem (probabilius, vt reor) assero, posse coniugem emendatum, si admonitus coniux alter in adulterio persistat, diuortium celebrare. Quia monitio illa & interpellatio, quà adulter emendatus adulterum pertinacem monet, vt corrigantur, simúlque habitent, vim habet reconciliationis. Sic enim interpellans, & monens reconciliationem offert alteri, & sua ex parte illum sibi reconciliat; & nil referre videtur, si alius acceptare nolit, tenetur enim admittere. Quare si post labatur in adulterium, vltima mora sibi nocere debet, ac perindè censebitur, quasi post reconciliationem factam, patrasset adulterium: in quo casu suprà vidimus licitum esse diuortium. Mecum Nauar. *lib. 4. Consil. titul de diuor. cons. 3.* Henriquez *lib. 12. cap. 5. fine.* Diana *part. 9. tractat. 8. resolut. 39.* Villalob *tractat. 15. diffic. 4. num. 2.* Sanch. *l. 10. dub. 7. num. 4.*

[176] DVBIVM LXXXIV.

An liceat marito vxorem, & adulterum in adulterio deprehensos propria authoritate interficere, vt leges illi permittunt?

1453 LIcet quidem in foro conscientiæ vti virum concessione legis permittentis adulteros in crimine repertos propria authoritate interficere, dummodo non vindictæ liuore, sed iustitiæ zelo perimat. Quia legis ciuilis authoritate id præstat: lèges autem in foro conscientiæ seruandas esse, nemo dubitat. Et quia vt culpa caret sciens, nec potens prohibere: ita illa non vacat potens prohibere magnum damnum, si id permittat: argumento ducto à contrario sensu ex *leg. Culpa caret, & leg. Nullum crimen, Digest. de regulis iuris.* Si ergo leges illæ solùm permittant impunè occidere vxorem, & non concedant tanquam licitum in pœnam delicti, iniquæ sunt, tanquam permittentes id, quod poterant, ac tenebantur interdicere. Sic Castil. *lib. 82. Tauri, numer. 6.* Anton. Gomez *ibi. num. 52.* Minchaça *in controu. vsufrequent. libr. 1. cap. 6. numer. 2.* Iul. Clar. *lib. 5. recept. §. Homicidium.* Azebe. *l. 8. recopil. titul. lib. 1. numer. 21.* Et Sà *verb. Homicidium, num. 15.* refert, aliquos hoc tenere, & videtur sentire, esse probabile, dum oppositum *meliùs* appellat.

1454 Minimè licet. Quia leges solùm permittunt, impunè occidere adulteros in delicto repertos parcens vehementissimo dolori, quo concitatus vir iniuriam sibi irrogatam adulterorum interfectione vindicat. At leges permittentes aliquid impunè fieri, minimè à culpa excusant, vt latissimè, multis exemplis adductis, confirmat Tiraquell. *libr. 9. connub. numer. 1.* Ita Diuus Thomas *in 4. dist. 37. quæstion. 2. articul. 1.* Bonauent. *ibi. articul. 2. quæstion. 1.*

Durand. *quæstion. 2. articul. 1. numer. 5.* Richard. *art. 2. quæstion. 1.* Paludan. *quæstion. 2. articul. 1. num. 5.* Maior. *quæstion. 2. §. vltim.* Abul. *part. 5. qu. 113.* Victor. D. Antonin. Metina, Ouandus, Viguer. Veracruz, & alij, quos citat, & sequitur Sanchez *libr. 10. dub. 8. num. 39.* ex Iurisperitis plurimos afferens.

1455

Hoc mihi indubitatum. Quia iniustum est, parte non audita, generalem facultatem reum occidendi concedere: Ergo leges, quæ id concedere videntur, potiùs permittunt, impunè id fieri, quam facultatem id gerendi concedant: ac ideò maritus illarum authoritate adulteros in delicto comprehensos interimens, homicidij culpa minimè vacabit. Hinc deduco, virum, qui priuata authoritate adulteros in scelere repertos enecat, teneri damna restituere instar aliorum homicidarum. Quia delinquit peccato homicidij, & subindè contra iustitiam.

DVBIVM LXXXV.

An si maritus sit ludex, liceat adulteram vxorem in scelere comprehensam, interficere?

1456 LIcet planè. Quia ludex reos mortis interimere potest: talis autem est adultera coniux. Sic Paludan. *in 4. dist. 35. quæstion. 2. articul. 1. concl. 3. num. 10.* Fauet D. Thom. *in 4. dist. 37. quæstion. 2. articul. 1. ad 1.* ait enim, ideo virum tunc interficientem peccare, quia ludex non est: Ergo si Iudex sit, ex mente Doctoris Angelici, non delinquet.

1457 Id minimè licet. Quia Iudicis est reos punire, non vtcúmque; sed parte audita, sententiáque lata. Ita Sanchez *libro 10. dubio 8. numero 40.*

1458 Hanc sententiam vnicè tuendam. existimo, credens D. Thomam oppositum sensisse. Nam dixit, non licere viro interficere vxorem, quia non est eius Iudex: Supple, & esto esset ludex, non interficit, vt ludex, sed vt persona priuata. Quia non procedit causa cognita. Profectò, nec Paludanus contrarium absolutè asseruit. Ait enim id fortè esse licitum.

DVBIVM LXXXVI.

An licitum sit viro adultero in foro conscientiæ, vxorem adulteram criminaliter accusare, vt capite damnetur?

1459 NOn est licitum. Quia paria delicta coniugum mutua compensatione abolentur, *cap. penultim. de adulter. & leg. Viro atque vxore 40. Digest. soluto matrimonio.* Et quia nil iniquius, quam virum eodem vitio laborantem adulteram coniugem de eodem crimine accusare. Præterea quia *libr. 6. titul. part. 4. & lib. 9. titul. 19. part. 7.* expressè deciditur, virum accusantem adulterium vxoris per exceptionem similis adulterij repelli. Sic Palac. *in 4. dist. 37. d. vnic.* Gutier. *qq. practic. lib. 2. quæstion. 1. num. 23.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 206. numer. 9.* Vega *tom. 1. sum. cap. 127. casu 3.* Henriquez *libr. 11. cap. 17. num. 3.*

1460 Licitum est viro quantumuis adulteriis cooperto, criminaliter accusare vxorem adulteram, & aduersus eam pœnam legis, sententia Iudicis præcedente, exequi. Quia idem seruandum

est in vtróque foro, quando forum externum non innititur falsæ præsumptioni: (vt docet Sanchez *libr. 1. dub. 5. numer. 20.*) sed in foro externo admittetur accusatio adulterij vxoris ad pœnam criminalem, repulsa exceptione similis adulterij viri, vt ipse probat in præsenti quæst. *libr. 10. dub. 8. numer. 33. & 34.* Ergo & in foro conscientiæ id licebit. Ita Petr. de Ledes. *quæstion. 62. articul. 1. dubio 3.* Barthol. à Ledes. *dubio 68.* Henriquez *libro 11. capite 17. num. 3.* Sanchez *libr. 10. dub. 8. numer. 46.* & alij apud ipsum.

1461 Hanc sententiam tenendam existimo. Quia**[177]** ideo vir adulter nequit coniugem adulteram de adulterio accusare, quoad diuortium, quia adulteria hæc quoad hanc accusationem ciuilem mutua compensatione abolentur, id ita Iure disponente, (vti superius vidimus.) At quoad accusationem criminalem contrarium disponitur: datur enim viro, vxorem adulteram accusare posse, non tamen è contrà: nec fit vtriusque adulterij compensatio: ergo licitum est viro adultero criminaliter vxorem adulteram accusare. Nec oportet addere limitationem, quam Henriquez citatus adhibet, nempè si vir corrigatur, vxor autem in adulterio perseueret. Quia licet vir non corrigatur, nequaquam datur compensatio delicti vtriúsque quoad hanc criminalem accusationem, vt doctissime probat Sanch. *citat. num. 36.*

DVBIVM LXXXVII.

An cum lata diuortij sententia; contingit, innocentem in adulterium labi: compensentur mutuò delicta compellendus sit ad coniugem adulterij causa dimissum redire?

1462 CErtè si ante latam diuortij sententiam innocens coniux adulterio maculetur, mutua illa delicta abolentur compensatione, proindéque coniux adulter tenetur sibi alterum sibi reconciliare. Quia constat iam illi deferendæ sententiæ iniustitia: Idem dixerim, si adulterium commissum sit post latam sententiam antequam in rem iudicatam transeat, siue quia non est lapsus appellationis tempus; vel tres concordes sententiæ non emanarunt: vel quia, licet transierit terminus appellationis, at quia reus minor est, beneficio restitutionis ei subuenitur. Nam etiam eo in casu si is, qui litem mouit, eo tempore adulterium committat, non potest iustè litem mouere, cum adhuc locum habeat compensatio. Sic Sanchez *lib. 10. dub. 6. à num. 24.* Basil. *lib. 9. cap. 20. num. 3.* & communiter Doctores. Quæsierim vero, nùm idem asserendum sit casu, quo coniux innocens perpetret adulterium post perfectam, & latam diuortij sententiam?

1463 Non compensantur mutuò delicta, nec compellendus est post latam sententiam adulterans innocens coniugem dimissum sibi reconciliare. Quia res iam in iudicatum transiit, & quod semel est rectè definitum, minimè est retractandum: præcipuè quod diuortij sententia non fertur sub conditione in fauorem rei, nimirùm si innocens castè vixerit: sed absolutè in odium eius; & supplicium. Sic Henriquez *libr. 11. cap. 17. num. 3.* Barthol. à Ledes. *dub. 70.* Sotus *in 4. dist. 36. qu. vnic. articul. 6. ad 3.* Petr. de Ledes *quæstion. 62. articul. 6. dub. vnic. concl. 2.* Reginald. *libr. 31. numer. 330.* Gutier. *cap. 127. numer. 10.* Bonacin *quæstion.*

4. de matrimon. puncto 5. numero 19. Filliuc. *tractat 10. part. 1. num. 377.* & alij plures apud Sancium *lib. 10. dub 6. num. 3.* Adiiciunt tamen integrum esse Iudici eo in casu hosce coniuges conciliare, eos ex officio cogens, vt incontinentiæ consulatut periculo.

1464 Mutuo delicta compensantur, vnde compellendus est innocens post latam sententiam adulterij reus coniugem dimissum sibi reconciliare. Quia sic expressè colligitur ex *cap. Ex literis, de diuor* Et quia præfata adulteriorum crimina possunt mutuo compensari: Ergo ad id coniuges tenentur. Consequentia patet, nam compensatio adulteriorum ex iure diuino, ac naturali nascitur, ideóque nullatenus potest per ludicis sententiam auferri. Antecedens probatur: nam eoniux innocens etiam post latam diuortij sententiam tenetur, alteri coniugi ob adulterium dimisso fidem seruare; vnde etiam post diuortium adulter est, & contra iustitiam delinquit. Ergo illata ab eo iniuria coniugi dimisso debet cum iniuria ipsi innocenti à dimisso facta compensari. Ità D. Bonauentur. *in 4. dist. 35. articul. vnic. quæstion. 5.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap 2. §. 6.* Petr. Soto *lect. 12. de matrimon.* Palac. Angl. Canedo, & alij vsque ad triginta, quos refert, ac sequitur Sanchez *citatus. numer. 27.* Palaus *tom 5. dub. 3. punct. 6. §. 6. numer. 11.* Præposit. *in 3. part. qu. 5. dub. 12. numer. 11.* Petez *de matrimon. dubio 56. section. 3. numer. 5.* Diana *part. 3. tract. 8. resol. 39.* Villalob. *tractat. 5. diffic. 5. numer. 3.* Coninch *dict. 35. dubio 2. numero 14.* Hurtad. *dict. 11. diffic. 3. numero 11.* Ochag *tractat. vltim. de matrim. q. 5. numer. 11.*

1465 Existimo, secundam sententiam longè esse probabiliorem. Quia diuortij sententia respicit statum præsentem, iuxta quem fuit lata: nec tollit ius reo compensationis, si innocens nocens fiat. Nil enim refert, quod sententia ludicis transierit in rem iudicatam: nam etiam post illam adulterando innocens infert iniuriam coniugi dimisso. Certè diuortij sententia retractanda non est casu, quod res in eodem statu permaneant, secus autem si mutentur. Imò crediderim proferri sub conditione, nimirùm si innocens continens fuerit, aut quandiù innocens talis existat; quia hanc conditionem contractus coniugalis exigit.

DVBIVM LXXXVIII.

An coniugi, qui ante diuortij sententiam in adulterium labitur, liceat Religionem profiteri vel Sacros Ordines suscipere?

1466 LIcet quidem. Quia sicut ante matrimonij consummationem potest coniux Religionem ingredi, quod ius haud deperditur fornicando, sed tenetur reddere, nisi Religionis eligat starum. Ita vxore fornicante post consummatum matrimonium, potest innocens ad Religionem, vel Ordines Sacros transire: & si vir sit adulter, potest vxor ad Religionem migrare. Certè ius hoc hen amittitur, eo quod coniux ille innocens postea in adulterium labatur; quoniam per alterius fornicationem ius acquisierat non reddendi, & vouendi: vbi**[178]** autem ipse postmodum fornicatur, ius quidem non reddendi amittit, sed non ius vouendi. Sic Paludan. *in 4. dist. 35. quæstion. 2. articul. 2. numer. 14.* Supplem. Gabriel. *ibi. quæst. vnic. articul. 2. post 9. concl.* Guillelm. relatus ab Abbate *cap. Veniens, numer. 7. de conuers. coniugat.*

[1467] Minimè licet. Quia eo ipso, quod ante dinortij sententiam adulterium patrauit, delicta compensantur, & matrimonium ad pristinum redit statum, in quo neutri coniugi diuertere gratia transeundi ad alium statum permittitur. Ita Hostiens. *cap. Veniens, numer. 7. de conuers. coniugat.* Sanchez *lib. 10. dub. 9. num. 26.* Nauar. *lib. 5. consil. titul. de adulter.* Basil. *libr. 9. cap. 20. numer. 7.* Ioan. Andr. *ad cap. Veniens, numer. 5.* Abbas *num. 7.* Anchar. *num. 6.* Card. *quæstion. 5.*

[1468] Ob præfatam rationem certum existimo minimè licere huiusmodi coniugi Religionem inire, aut Sacrum suscipere Ordinem: & si secus gesserit, posse reuocari ab altero dimisso coniuge: imò & ipse reconciliare sibi adulterum coniugem tenebitur, & è monasterio egredi, si sine scandalo queat.

DVBIVM LXXXIX.

An coniugi, qui post diuortij sententiam in adulterium prolabitur, liceat Religionem profiteri, vel ad Sacros conscendere Ordines?

[1469] LIcet quidem. Quia coniux dimissus post latam sententiam omniiure ad repetendum coniugem dimissum destitutus est. Sic Sotus *in 4. dist. 36. quæst. vnic. articul. 6. ad 3.* Henriqu. *libr. 11. capit. 17. numer. 3.* Reginald. *libr. 31. numer. 330.* Bonacin. *quæstion. 4. de matrimon. puncto 5. numero 19.* Filliuc, *tractat. 10. part. 1. numer. 377.*

[1470] Minimè licet. Quia cum factus fuerit nocens nondum mutato statu amisit ius diuertendi ab altero coniuge dimisso. Ita Coninch *dub. 35. numer. 14.* Hurtad. *dub. 11. diffic. 3. numer. 11.* Villalob. *tractat. 15. diffic. 5. num. 3.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 257.* Præposit. *in 3. part. q. 5. dub. 12. num. 101.* & alij.

[1471] Existimo, esse compensationi locum etiam post latam sententiam, & postquam transiit in rem iudicatam. Quia sententia diuortij statum præsentem respicit, iuxta quem lata est: nec tollit ius reo compensationis, si innocens nocens efficiatur: vnde tenetur sibi dimissum reconciliare coniugem.

DVBIVM XC.

An si post diuortium celebratum coniux innocens iam professus, vel Sacris initiatus perpetrat adulterium: teneatur egredi è monasterio, & ad coniugem, ob adulterium, dimissum redire?

[1472] TEnetur ad coniugem redire. Quia colligitur expressè ex *Cap. Ex literis, de diuort* Fit enim ex delicto coniugis prosessi, aut Sacris initiati cum delicto coningis dim ssi compensatio. Sic nonnulli luristæ apud Ouand. *in 4. dist. qu. vnic. propos 15.*

[1473] Minimè tenetur, imò nec potest ad coniugem dimissum redire. Quia ius monasterio acquisitum non perditur ob monachi delictum: & ille coniux dum innocens erat, ob adulterium alterius coniugis notorium potuit Religionem ingredi, siue præcesserit sententia diuortij siue non. Nam cum ob adulterium notoriũ, non præcedenti diuortij sententia, liceat coniugi diuertere, & statum mutare: eo professo iam in Religione, ius est monasterio acquisitum: quare per sequentem fornicationem ius illud acquisitum nequit auferri. Ita Sanchez *lib. 10. dub. 9. numer. 34.* Basil. *libr. 9. cap. 20. numer. 7.* Gregor. Lopez *libr. 8. verb. Ese mismo, titul. 2. part. 4.* Paludan. *in 4. dist. 35. quæst. 2. articul. 2. num. 14.* Ouand. *citatus,* & alij apud Sancium,

[1474] Crediderim haud loqui illos Iurisperitos, quando iam professus fornicatione fuerit maculatus. Quare prima sententia, vt improbabili omninò reiecta, secundam vnice amplector, adiiciens, idem dicendum esse de viro, qui dimissa vxore ob notoriam fornicationem ad Ordines Sacros est promotus; si enim eo statu assumpto, fornicetur, non est ad vxorem reuocandus. Quia iam status est mutatus, & ius acquisitum est statui illi immutabili, cui per sequentem fornicationem præiudicari nequit: & tunc solùm fit delictorum compensatio, quando res in eodem statu permanent. Attamen si sententia diuorti non præcesserat, & dum fornicatur, est nouitius, vel in minoribus Ordinibus solùm constitutus, aut solo simplici voto castitatis ligatus: crediderim, eum teneri ad vxorem redire. Nam cum status hic non sit immutabilis, nec omninò perfectus, non potuit vxori præiudicare, quæ ius habet, vt delicta compensentur, quoties ante diuortij sententiam contigerit, virum in adulterium simile labi: at si voto simplici castitatis illigatus sit, debitum petere non poterit.

DVBIVM XCI.

An post latam diuortij sententiam coniux innocens poßit adulterum etiam inuitum sibi reconciliare: & adulter teneatur ad id?

[1475] POtest ne (re integra ex parte vtriúsque coniugis, quia nemo statum mutauit, votóve castitatis se adstrinxit) innocens adulterum sibi semper reconciliare: tenetúrque adulter id admittere? Non potest quidem innocens coniux id gerere, nec adulter admittere tenetur. Quia sententia diuortij cum matrimonium omninò separet, manente solo vinculo: vtrúmque coniugem æquè absoluit ab obligatione cohabitandi, ac reddendi debitum: alias claudicaret, nec seruaret iustitiæ æqualitatem: Ergo sicut innocens non tenetur admittere adulterum petentem reconciliationem, ita è contra innocens poterit inuitum cogere, nec ipse admittere te**[179]** nebitur. Sic Hugo relatus à Gloss. *cap. Ex litoris, verb. Redire, de diuort.* Monald. *sum. titul. de diuort. ratione fornicat.* Tabie. *ver. Matrimonium 4. quæst. 5. numer. 6.* Sotus *in 4. dist. 36. quæst. vnic. art. 5. ad 3.* Nauar. *libr. 3. consil. titul. de regular. consil. 38. num 1.* Petr. de Ledes. *qu. 62. art. 6.* ait. esse probabile.

[1476] Potest sanè innocens quandiù status vtriúsque est omninò immutatus, cogere adulterum, vt sibi reconcilietur: & tenetur adulter conniuére, quamuis diuortij præcesserit sententia. Quia coniux innocens non priuatur per sententiam iure, ac dominio, quod habet in adulteri corpus: aliàs prodesset sententia reo, aduersus quem fuit lata. Quod iniquissimum esse Iurisconsultus

leg. Euidenter 16. ff. de except. rei iudicatæ docet. Ita D. Thom *in 4. dist. 35. qu. vnic. art. 6. ad 3.* D. Bonauent. *ibi. art. vnic. qu. 5.* Durand *qu. 2. art. 1. num. 6.* Paludan. *qu. 2. art. 3. num. 16.* Supplem. Gabriel. *qu. vnic. art. 2. concl. 9.* Viguer. D Antonin. Angl. Barthol. ac Petr. de Ledes Graff Ludouic. Lopez, & alij multi, quos refert. ac sequitur Sancius *l. 10. d. 10. num. 3.* Sà *verb. Diuortium, num. 2.*

1477 Hanc sententiam probabiliorẽ esse existimo, nam cum diuortij sententia prorsus sit in fauorem innocentis, & adulteri odium non est in innocentis damnum, & adulteri fauorem retorquenda, concedens huic coniugalis obligationis immunitatem, & illum pristino iure in corpus adulteri priuans. Quod enim in meum fauorem est introductum, non debet in meum damnum retorqueri, *leg. Quod fauore 6. Codice de legibus* Porrò diuortij sententia non absoluit vtrúmque coniugem, sed solùm innocentem, in fauorem ipsius, & odium adulteri; nec ob id, sententia est iniusta, vt doctè admodum probat Sanchez *dubio 9. numero 38.*

DVBIVM XCII.

An si coniux, innocens votum simplex castitatis solummodo emisit, poßit sibi adulterum coniugem reconciliare?

1478 CErte si coniux innocens statum mutauit factus professus, vel sacris Initiatus: ei integrum non est adulterum sibi reconciliare coniugem iam dimissum. Quia iam assumpsit statum immutabilem, à quo nequit resilire. Quæsierim verò an saltem si coniux innocens votum simplex castitatis solummodo emiserit, valeat coniugem adulterum sibi reconciliare?

1479 Minimè potest. Quia Deo sese voto litans omne à se ius matrimonij abdicauit. Sic Palac. *dist. 35. d. vnic.*

1480 Potest omninò. Quia licet delinquat contra votum, si reconciliet sibi adulterum: at adulter nulla se exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redeat. Votum enim simplex non priuat coniugem vouentem iure iustitiæ, quod habet in coniugis corpus. Ita Sanch. *l. 10. d. 10. num. 6.* Basil. *lib. 9. cap. 19. num. 2.* & omnes communiter.

1481 Hoc certum mihi. Et eadem ratione censui superiùs teneri coniugem reddere debitum alreri sacrilege petenti contrà castitatis votum. Etiam id asserò, si innocens solis minoribus ordinibus sit initiatus. Quia nondum haber statum immutabilem.

DVBIVM XCII.

An liceat, coniugi adultero post latam diuortij sententiam professionem emittere, aut ad Sacros Ordines, inuito coniuge innocenti, ascendere?

1482 CErtum est, antè latam diuortij sententiam id minimè ei licere. Quia innocens quandiù non mutat statum, ius habet ad reuocandum coniugem nocentem: Ergo hic nequit quidquam

contra ius alterius præstare: vnde si mutauit statum poterit ab innocente reuocari. Requisierim autem, nùm id gerere ei liceat post latam diuortij sententiam?

[1483] Licet quidem. Quia sententia illa non solùm innocentem, sed etiam adulterum ipsum à coniugalis seruitutis eximit obligatione, quæ sola obstaculo est, ne coniuges statum possint immutare. Vndè inscio, imò inuito innocenti, potest nocens professionem emittere, vel Sacris Ordinibus initiari. Sic. Nauar. *libr. 4. consil. titul. de diuort. cons. 4. numer. 1.* Hugo relatus à Gloss. *cap. Ex literis, verb. redire, de diuort.* Sotus *in 4. dist. 36. quæst. vnic. articul 5. ad 3.* Barthol. à Ledes. *de matrimon, dub. 64. post 3. concl.* & alij.

[1484] Minimè licet coniugi adultero ad Religionem, vel ad Sacros Ordines, inuito innocentietiam post latam diuortij sententiam; quod si ingrediatur, potest post prosessionem reuocari. Quia cum teneatur adulter reconciliari innocenti id petenti. si eo volente reconciliationi operam dare, renuat adulter, & ipso inuito, profiteatur; non potest ea professio iuri coniugis innocentis præiudicare. Ita Sanchez *lib. 10. dub. 10. num. 12.* Basil. *lib. 9. cap. 19. nu. 4.* Ochag. *tract. vltim. qu. 7. num. 8.* Syluest. *verb. Diuortium, qu. 10.* Palac. *in 4. dist. 35. d. vnic.* Graff. *p. 1. decis. l. 2. cap. 84. num. 14.* & alij.

[1485] Probabilius hoc iudico. Quia non valet professio contra ius coniugis innocentis. Addiderim verò, validè adulterum statum mutare post diuortij sententiam, si id sciat innocens, nec contradicat, cum possit. Quia satis videtur data licentia. At si, lata diuortij sententia, innocens monitus nolit adulterum sibi reconciliare, potest adulter mutare statum profitendo: & semel iam professus reuocari non poterit. Quia innocens reconciliationi non conniuens videtur licentiam concedere adultero, vt ad Religionem transeat: & licet reconciliationem denegans Religionis refragetur ingressui est irrationabilis voluntas. Innocens enim, lata diuortij sententia, non habet ius omninò in adulterum, vt ipsum quasi ligatum habeat, ne possit sibi statum Religionis eligendo, consulere, si ad reconciliationem non admittatur. Solùm nàmque habet ius reconciliandi, & reuocandi cum ad pristinum matrimonij vsum.

[180] DVBIVM XCIII.

An possit saltem, adulter post latam diuortij sententiam, ignorante, ac inconsulto innocente, Religionem profiteri, initiari sacris, aut votum simplex castitatis emittere?

[1486] POtest quidem, sicque professus nequit ab innocente repeti. Quia innocens persistens vsque ad diuortij sententiam, illique conniuens, videtur adultero facultatem profitendi concedere, & quoad hoc suo cedere iuri. Sic Henriq. *l. 11. cap. 17. num. 6. & l. 12. cap. 5. nu. 10.* Paludan. *in 4. dist. 35. qu. 2. art. 3. num. 16.* Sotus *dist. 36. qu. vnic. art. 6. ad 2.* Petr. de Ledes *de matrim. qu. 62. art. 6. notab. vnic. circa 3. concl.* Ludo. Lop. *1. p. Instruct. cap. 295. & p. 2. de matr. cap. 7. num. 65.*

[1487] Non potest coninx adulter ad Religionem transire, ignorante, & inconsulto innocente: sed eius licentia desideratur. Quia cum innocens ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, necessario circa mutationem status adulteri consulendus est, eiúsque beneplacitum petendum, ne iuri sibi acquisito præiudicetur. Ita D. Thom. *in 4. dist. 35. qu.*

vnic. art. 6. ad 3. D. Bonauent. *art. vnic. qu. 5. ad 2.* Barthol. à Ledes. *de matrim. dub. 70.* Sanchez *lib. 10. dub. 10. num. 13.* Villalob. *tract. 15. diffic. 7. num. 6.* Bonacin. *qu. 4. de matrimon. punct. 5. num. 23.* Coninch. *dub. 35. num. 39.* Reginald. *lib. 31. numer. 326.* Gutier. *de matrim. cap. 129.* & alij.

1488 Probabiliorem hanc puto sententiam. Vndè sine innocentis coniugis licentia haud fas erit adultero ad Religionen transire, sacris initiari, aut votum castitatis emittere. Si verò gesserit, ab innocente reuocari poterit, & votum irritari. Attamen status mutatio facta ab adultero erit valida, si coniux innocens sciens non contradicat, vel si sæpiùs monitus nolit reconciliari. Cæterùm vt adulter de licentia innocentis profiteatur, aut ad Sacros Ordines transeat, votúmve castitatis emittat, non erit necessarium, vt innocens etiam Regulare ineat institutum, votóve se illiget castitatis: sed absque voto aliquo potest in sæculo manere. Quia textus illi *cap. Sanè, cap. Cum sis, cap. Significauit, de conuer. coniug.* prohibentes mutationem status alterius coniugis, altero in sæculo manente, saltem absque castitatis voto: loquuntur, vbi matrimonium integrum, & illæsum perseuerat: secùs vbi est diuortium. Quia cum innocens liber sit à iugo debiti coniugalis, potest independenter à mutatione status adulteri, ad Religionem transire, vel Ordines Sacros suscipere. Quod si id non possit ità liberè adulter, prouenit fauore innocentis, nè iure reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renunciante innocente huic fauori, poterit ita liberè adulter vti innocens, ad Religionem, vel Ordines transire.

DVBIVM XCIV.

An sufficiat, adulterium valdè esse notorium, vt innocens valeat ad Religionem transire, vel Sacris Ordinibus initiari?

1489 CErtum est, coniugi innocenti liberum esse post diuortij sententiam, (vt vidimus) etiã inuito coniuge adultero, Religionem inire, aut sacris initiari Quia hoc in casu innocens vtitur iure suo, cum in fauorem ipsius lata fuerit sententia diuortij. Ambigitur autem, num idem gerere valeat, cùm non præcesserit sententia, sed adulterium sit valde notorium?

1490 Minimè quidem. Quia adulterium notorium non impedit restitutionem, nec concedit ius, propria authoritate, minimè expectato Ecclesię iudicio, diuertendi. Cuius fundamentum *Dubio. 99.* subiiciam. Sic Durand. *in 4. dist. 32. quæstion. 2. articul. 1. numer. 5.* Abul. *ad cap. 19. Mat. quæstion. 75.* Veracruz *part. 3. specul. articul. 6. probat. 3. secundæ conclus.* Graff. *part. 2. decision. libr. 1. capit. 12. numer. 66.* & alij.

1491 Sufficit omninò. Quia adulterium esse notorium. Satis est, ad licitè diuertendum à coniugis habitatione, impediendámque restitutionem. Cuius fundamentum *Dubio citato* adhibebo. Ita Sanchez *lib. 10. dub. 11. num. 10.* Alexand. de Neuo *ad cap. Ex literis, numer. 20. de diuort.* Nauar. *libr. 3. consil. titul. de conuers. coniug. cons. 5.* Corduba *sum. quæstion. 138.* Barthol. à Ledes. *de matrimon. dubio 64. post 3. conclus.* & alij.

1492 Ego autem existimo, tunc licere innocenti, ad Religionem transire: adultero inuito, ita vt non possit repeti ab eo, nec ei sit restituendus: quando, vel præcessit sententia diuortij, vel ea non expectata, adulterium ita notorium est, vt possit innocens propria authoritate

deserere consortium, & habitationem adulteri absque restitutionis metu. Quando autem hoc contingat, loco indicato planum reddam. Idem dixerim, de facultate concessa innocenti assumendi Ordines Sacros absque restitutionis gerendæ periculo. Quia eadem militat ratio.

DVBIVM XCV.

An licitum sit, pro foro interno conscientiæ coniugi innocenti ad Religionem, Ordinémque Sacrum transire. votúmve castitatis simplex emittere, ob adulterium alterius coniugis, occultum?

[1493] NOn est licitum. Quia id non est satis ad celebrandum propria authoritate diuortium. Sic Doctores *Dubio 99.* referendi. Pro cunctis in præsenti do Basilium *libr. 9. cap. 18. fine.*

[1494]**[181]** Licitum est. Quia id est satis ad celebrandum propria authoritate diuortium. Ità Doctores, quos Dubio citato exhibebo. Nunc pro cunctis sufficiat Sancius *l.* io. *d.11. n.* ii.

[1495] Profectò quamuis vt impediatur restitutio in foro externo coniugis innocentis professi, aut ad Ordines Sacros promoti, desideretur vel sententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in sæculo, ita notorium esse, vt possit propria authoritate dimitti, at vt in foro conscientiæ is transitus liceat ad professionem, Ordinésve, aut ad votum simplex omnimodæ castitatis & valida omninò sit professio, & votùm: satis est occultum coniugis derelicti adulteriũ. Quia id satis est, vt in foro conscientiæ, secluso scandalo, liceat propria authoritate celebrare diuortium. Atque ità cessat ius coniugale, & subindè iniuria coniugis derelicti, quæ mutationi status coniugis obstat. Vndè fit, vt si coniux innocens iam professus, aut Sacro Ordine initiatus, vel simplici castitatis voto adstrictus, Iudice cogente, coniugi derelicto restituatur, eo quod adulterium sit occultum, aut illud probare innocens nequeat: non possit petere, nec reddere debitum. Quia sententia illa innititur falsæ præsumptioni, & in foro conscientiæ professio & votũ omnino valida extitere. Cu sit certus de adulterio alterius coniugis, & consequenter amissionis totius iuris coniugalis. At si solum esset votũ simplex castitatis, & semel reconciliaret sibi coniugẽ derelictũ: peccaret quidem contra illud votũ reconciliando, eo quod obliget se ad reddendũ: at deinceps reddere teneretur, non autem posset petere, Intellexerim tamen, licere coningi innocenti, ad Religionẽ, aut ordines transire ob occultum alterius coniugis adulterium, si solum attendamus iniuriam, & damnum matrimonij, ac coniugis derelicti Quia cum sit sufficiens causa diuortij, nulla iniuria irrogatur. Ast aliunde poterit esse culpa, nempè ratione scandali, aut detrimenti Religionis vel Ordinis Sacri. Quia si repetat coniux derelictus, restituetur coniux professus. aut Sacris initiatus: ex quo detrimentum patietur Religio, & grauem iniuriam professio, & Ordo. Vnde hac ratione esset prorsus illicitum moraliter loquendo, nisi diuortij sententia præcederet. Quare existimo, hunc coniugem, qui diuortij sententiam non obtinuit, rogatum à Mo. nachis, aut ab Episcopo promoturo ad Ordines, aut literas dimissorias ad id concessuro, num sit coniugio illigatus? teneri fateri veritatem, nec posse abnegare se coniugatum esse.

DVBIVM XCVI.

An vir innocens possit inutia adultera vxore, eodem iure ad Ordinem Sacrum transire, quoad Religionem valet?

1496 NOn potest. Quia vxor cuiuslibet viri in Sacris constituti tenetur post viri mortem ab aliis nuptiis abstinere *c. Quia sunt. 28. c. Seria, d. 32.* ad quod nequit cogi. Et quia non potest vir ad ordines promoueri, nisi vxor in sæculo relicta promittat castitatem *c. Coniugatus, de conuers. coniug.* Et quia cum vir sic initiatus maneat in sæculo, facile potest vxori commisceri, ac pleraque Sacrilegia admittere. Ergò in iis casibus, in quibus diximus ei esse integrum profiteri, non est ei licitum ad ordines trãsire ob expressam differentiæ rationem. Sic Innocent. *c. Veniens, de conuers. coniug.* Gutier. *l. 11. qq canonic. c. 25. a. 13.* Graf *p. 2. decis. l. 1. c. 12. n. 64.* Hostiens. *ad c. Veniens, n. 8.* & 9 Ioan. Andr. *n. 4.* Anton. *n. 4.* Et hoc dicit esse tutius Cardin. *ibi. in fine.* Astens. *sump. 2. l. 8. tit. 11. a. 2. q. 9.*

1497 Potest quidem. Quia ius coniugale æque obstat Religionis ingressui, ac Ordinum susceptioni. Cum ergo adultera omni iure coniugali distituatur, æquè licebit viro ipsa inuita transire ad ordines, ac ad Regulare institutum. Ita Palud. *in 4. dist. 27. q. 3. a. 2. n. 10.* Victor. *de matr. nu. 253.* Sotus *in 4. dist. 26. q. vni. a. 5. ad 3.* Henriq. *l. 12. c. 5. n. 10.* Nauar. *l. 3. consil. tit. de conuer. coniug. consil. 10. n 1.* Sà *v. Diuortium, n. 1.* Rodrig. *tom.* i. *sum. c. 230. n. 2.* Vega *to. 1. c. 89. casu 3.* Sanchez *lib. 10. cap. 11. num. 16.* Basil. *lib. 9. cap. 19. num. 5.* Hurtad. *d. 11. diffic. 8.*

1498 Eiusdem sum mentis, & eam regulam generalem certam esse reor. Quoties licet viro ad Religionem transire, vxore adultera manente in sæculo, ac renitente: licet ei similiter Sacris Ordinibus initiari, nisi aliunde adsit obstaculum vt quia vir esset bigamus, aut aliàs irregularis.

DVBIVM XCVII.

An liceat innocenti, debilum coniugi adultero denegare ante Iudicis sibi suffragantem sententiam?

1499 NOn licet coniugi innocenti propria authoritate, iudicio Ecclesiæ minimè expectato, debitum adultero cõiugi denegare. Quia negare debitum est pœna adulterij, vt docet Glos. *c. Porro v. Separari, de diuort.* Ergo inferenda nõ est nisi per ludicem. Alias idem coniux innocens esset actor, & Iudex, sibique ius diceret in propria causa contra *l. Nullus, 13. cap. de Iudæis & l. Vnicam. C. Ne quis in sua causa iudicet.* Et quia Lex vniuersalis ad causum particularẽ non applicatur nisi media Iudicis sententia, cuius est merita causæ discutere & accusationem actionis, exceptionesque rei perpendere. Cum ergo lex de diuortio à Christo Domino lata *Mat. 19.* ob adulteriũ, sit generalis, omneque adulterium, ac vniuersos coniuges amplectatur, desiderabitur Iudicis sententia, vt huic speciali adulterio commodetur. Sic Hugo relatus à Glos. *c. Finali, v. fornicationis adulter,* & Glossa docet esse valde probabile *c. 1. v. Patronus 33. q. 1.* Innocent. *cap. penult. de adulter. & ibi* Anchar. *n. 4.* Turrecr. *c. Agathosà super verbo, vxorem 27. q. 2.* Suppl. Gabri. *in 4. dist. 35. q vni. a. 2. concl. 6.*

[1500] Licet coningi innocenti certo de alterius adulterio debitum ei denegare, nec ad id desideratur adulterium esse publicum, aut præcedere Ecclesiæ sententiam. Quia iure naturæ in ipso matrimonij contractu ea est imbibita conditio, vt seruanti fidem fides seruetur, secus eam violanti. Ità D. Tho. *in 4. dist. 35. quæs. vnic. art. 3.* Bonau. *ibi.* Sotus *dub. 36. q. vni. a. 3. concl. 1.* Petr. Soto *lect. 12. de matr.* Henriq, *l. 12. c. 17. n. 1.* Sà *v. Diuortium, nu. 1.* Ochag. *q. 7. n. 1.* Hurtad. *dub. 11. diffic. 7.* Basil. *l. 9. c. 18. num. 6.* Rodrig. *to. 1. sum. c. 240. n. 4.* Sanch. *l. 10. d. 12. n. 5.* & alij.

[1501] **[182]** Hanc sententiem probabiliorem esse reor. Quia conditione, quæ in pacto imbibitur, non seruata ob vno, alter paciscens est eo ipso liber ab obligatione fidei in pacto præstitæ, nec ad hanc assumptionem aliquid amplius desideratur, quam cetra notitia fidei sibi fractæ. Ergo coniux innocens certo sciens, sibi fidem admisso adulterio, esse violatam, liber est à debiti reddendi obligatione. Prætereà cum debiti abnegatio intra priuatos parietes sit gerenda, & nõ postulet publicitatem instar expulsionis à propria habitatione; non est cur notorium delictum, Iudicisve sententiam desideret. Profectò alias cogeretur innocens, iniuriam sibi ab adultero illatam condonare. Nam reddens condonat, vt infra videbimus.

DVBIVM XCVIII.

An si iudex sub excommunicatione latæ sententiæ præcipiat coniugi innocenti certo scienti adulterium alterius occultum, quod nequit probare, vt illi debitum reddat: teneatur obedire?

[1502] TEnetur quidem. Quia Ecclesia iustè præcipit, cum iuxtà allegata, & probata illi non constat, alterum coniugem reum esse adulterij. Sic D. Tho. D. Bonau. Durand. Richar. Astens. D. Antonin. Syluest. Tabie. Turrecr relati à Sancio *l. 10. d. 12. nu. 6.* Armil. *v. Matrimonium, n. 76.* Palud. *in 4. dist. 27. d. 3.*

[1503] Licet consultius est, tunc reddere, vt vitetur excommunicatio in foro externo ad id minime tenetur coniux innocens certus de alterius adulterio. Quia Ecclesiæ præceptum ex falsa præsũptione procedens minimè obligat in cõscientia. Ita Abul. *ad c. 19. Mat. q. 72. in solut. ad 4.* Sotus *in 4. dist. 36. q. vni. a. 3.* Castr. *l. 2. de lege pœc. c. 4.* Ledes. *2. p. 4. q. 64. a. 3.* Veracr. *3. p. spec. a. 5. concl. 4.* Petr. de Ledes. *qu. 62. art. 3. notab. 2.* Barth. à Ledes. *dub. 67. concl. 3.* Vega *to. 1. sum. c. 78. casu 5.* Sanch. *citat.*

[1504] Existimo, innocentem coniugem ex natura rei minime teneri obedire, nec esse coram Deo excommunicatum. Quia sententia illa, & præceptum Iudicis falsa præsumptione innituntur (vti Doctores secundæ sententiæ affirmant) vnde non obligant in foro conscientiæ, in quo veritas innocenti constat. At posse teneri scandali vitandi ratione. Ideóque si breui possit adulterium probare, cum tunc non magnũ indè scandalum oriatur non tenebitur reddere: secus si longa mora sit necessaria. Quia tũc meritò graue scandalum orietur: eo vel maximè, quod insor descens in excommunicatione per annum, tanquam suspectus de hæresi sit habendus. Tridentino *ses. 25. c. 3. de reform.* attestante. Vnde cum obligatio hæc reddendi debitum minimè consurgat ex ludicis præcepto, sed obligatione vitandi scandalum, iuxta

scandalum ex negatione exortum, temporis breuitas, vel diuturnitas. quæ ad probandũ adulterium desiderantur, sunt expendenda. Porrò si coniux innocens in loca aufugeret remotiora, vbi scandalum omnino cessaret, minimè reddere teneretur.

DVBIVM XCIX.

An coniux innocens possit licite, propria authoritate ab adultero diuertere ob adulterium publice notorium, ita vt adulter restitutionem minime petere valeat?

1505 NOn potest esse licita separatio hæc sine Iudicis sententia. Quia separatio habitationis pœna publica, ac proinde publicum Ecclesiæ iudicium requirit. Esto, ex natura rei liceret propria authoritate diuertere: at Ecclesia iustè id interdicere potuit, vt interdixit *c. Porrò, de diuort.* Nam cum Ecclesia consentiente initum sit matrimonium, æquum est, vt eius dissolutio siue quoad vinculum, quando inualidum reperitur: siue quoad habitationem per diuortium, eiusdem Ecclesiæ authoritate fiat. Sic D. Tho. *in 4. dist. 35. q. vni. a. 3.* vbi D. Bonau. Duran. Supplem. Gabr. Richar. Comitol. *l. 1. respons. moral. q. 141.* Bellarm. *l. 1. de matr. cap. 14.*

1506 Licita est coniugis innocentis ab adultero propria authoritare separatio quando adulteriũ est notoriũ. Quia *c. significasti, de diuort.* cõiugi dimisso ob adulterium denegatur restitutio. Ergò licite potuit adulter notorius dimitti alias ad pristinam matrimonij plenam possessionem restituendus esset. Ita Rosel *v. Diuortium, n. 12.* Angel. *v. Matrimonium, 4. n. 76.* Friburgo *sum. coufes. l. 4. tit. 22. q. 7.* Brunel. *de sponsal. concl. 30. declarat. 7. n. 11.* Nauar. *l. 3. consil. tit. de conuers. coniug. consil. 5.* Victor. *sum. de matrim. n. 290.* Cordu. *sum q. 138.* Henriq. *l. 11. c. 17. n. 2.*

1507 Profecto vt liceat coniugi innocenti expellere adulterum ab habitatione propria authoritate, non expectata Ecclesiæ sententia, ita vt in foro externo non competat adultero restitutionis beneficium: desideratur, adulterium sic esse notorium, vt nulla prorsus tergiuersatione valeat celari. Quia cum cõiux adulter sit in possessione pacifica, vt illa coniu gis innocẽtis propria authoritate spolietur, sibique hæc publica quasi pœna absque Iudicis sententia inferatur, nec statim competat sibi restitutio: æquum est, vt ita notorium sit adulterium, quod spoliandi causam præbet, vt oculis pateat. Certè tunc dicetur adulterium publice, vel perse notum, quando Iudici, & aliis notum est; aut, quando adulter, id est professus in iudicio, etiã ciuili; aut quando adulter publice cum adultera commoratur; aut quando est notorium facti permanentis, vt si extent filij notoriè ex adulterio habiti. Lege Sancium *l. 10. d. 12. num. 13.* plures pro hac sententia referentem. Queis addo Hurtadum *d. 11. diffic. 6.* Bonac. *q. 4. pun. 5. n. 10.* Laym. *tr. 10. p. 3. c. 3. n. 8. & 9.* Coninch *dub. 35. dub. 1. n. 2.* Villalob. *tr. 15. diffic. 3. n. 3.*

DVBIVM C.

An liceat, innocenti coniugi propria authoritate ab adultero diuertere ob adulterium occultum, haud expectato Ecclesiæ iudicio?

1508 MInime potest etiam secreto cõiux innocẽs. aut eiicere è domo, fœminam aut fugere**[183]** partes longinquas: sed cohabitare debet quo vsque Ecclesia de adulterio iudicet. Quia id expressè deciditur *c. Porrò, de diuort.* vbi consanguinitas est notoria, in quo casu est ratio vrgentior, vt liceat propria authoritate diuertere ob notoriam consanguinitatem: eo quod cohabitando adsit grauissimum peccandi periculum cum si coniuges sint verè consanguinei, atque ita matrimonium inualidum, sit eis copula prorsus interdicta. Ergo à fortiori non licebit absque sententia Ecclesiæ ob occultum adulterium diuertere. Sic primæ sententiæ Doctores dubio proximo relati. Basil. *lib. 9. cap. 18. num. 6.*

1509 Coniux innocens adulterij sui coniugis conscius, potest in foro conscientiæ, secluso scandalo, ab eius cohabitations diuertere, quamuis adulterium sit occultum: nec ad id aliqua Iudicis sententia desideratur. Quia Christus Dominus *Mat. 19.* absolutè dixit, licitam esse coniugis dimissionem propter adulterium non distinguens inter publicum, & occultum. Et licet fiat distinctio *c. significasti, & c. Porrò, de diuort.* intelliguntur tamen hi textus in foro externo. Et quia in foro conscientiæ est licita dimissio coniugis adulteri occulti quoad thorum, & debitum coniugale reddendum, (vt vidimus:) Ergo, & quoad cohabitationem, si cesset scandalum: cùm maior sit obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatione consurgat. Ita Sotus *in 4. dist. 6. q. vni. a. 3.* Nauar. *sum. c. 22. n. 23.* Henriq. *l. 11. c. 17. nu. 2.* & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. *l. 10. d. 12. n. 31. & 32.* Ochag. *tract. vltim. de matrim. qu. 7. num. 1.*

1510 Cum his opinor, iudicans id decidi *c. Dixit Dominus, 32.* quod est D. Hieronymi *ad cap. 19. Mat.* ibi: *Vbicúmque fornicatio est, vel fornicationis suspicio liberè dimittitur vxor.* Nam verbum *Liberè* est canon latæ sententiæ, & denotat, nullam requiri licentiam, vel sententiam, vt latè probat Tiraquel. *l. si vnquam, v. Reuertatur, à n. 134. vsque ad 138.* Igitur; cessante scandalo, licitam esse hanc dimissionem reor. Vt si vir conscius adulterij vxoris in partes longinquas excedat, vbi matrimonium ignoratur. Quia tota ratio prohibitionis huiusce dimissionis est scandalum. Vndè vbi matrimonium esset clandestinum poterit innocens propria authoritate recedere. Quia scandalum cessat. Cæterùm Ecclesia compellente, vt innocens coniugem adulterum occultum ad cohabitationem admittat: donec lis decidatur non tenetur parere innocens ex natura rei: sicut nec tenetur, quando Ecclesia compellit, vt reddat debitum. Quia in vtróque casu Ecclesiæ sententia falsa præsumptione innititur. At tenebitur parere, dum ad remotiora non se loca contulerit scandali ratione, quod in hoc euentu nunquam non excitabitur: cum separatio habitationis sit publica. Quod non contingit in debiti coniugalis abnegatione, quæ omninò est in occulto. Hinc à culpa excusatur factum D. Iosephi, qui voluit à Deiparæ consortio recedere ob adulterij occulti suspicionem. Quia occulta erat dimissio, (*Voluit occultè dimitttere eam. Mat. 1.*) & absque scandali excitatione, quæ quidem in foro conscientiæ est licita.

DVBIVM CI.

An vir teneatur, vxorem in adulterio persistentem dimittere ex præcepto speciali.

1511 TEnetur sub mortali vir vxorem in adulterio persistentem dimittere. Quia non diuertẽs ab ea, videtur multis nominibus criminis esse reus. Primò violans Ecclesiæ præceptum eam iubẽtis dimissionẽ *c. si vir, de adult.* ibi: *Si vir sciens vxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa reus erit, & eius criminis particeps;* Secondò quia scandali maximam exhibet ansam: omnes enim meritò suspicabuntur ipsum virum criminis vxoris conscium ipsi conniuere, patrocinarique, ac esse lenonem; consentire enim videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. *c. Consentire 83. dist. 3.* Tertio, quia periculo exponitur, vt proles sit incerta, & illegitimi hæredes illi supponãtur: quod est contra bonum Sacramenti, & in graue damnum legitimi cedit hæredis. Sic D. Tho. *in 4. dist. 35. q. vni. a. 2.* Bonau. *ibi. a. vni. q. 2.* Richard *a. 1. q. 2.* & alij, quam plures, quos citat Sanch. *l. 10. d. 13. num. 4.*

1512 Non tenetur sub mortali vir vxorem persistentem ih adulterio deserere si solam adulterij, attendamus rationem. Quia diuortium est pœna adulterij: ac proinde vir innocens eam subire pœnam minimè tenebitur. Adde, diuortium esse inductum in innocentis fauorem, & adulterij supplicium ob iniuriam innocenti illatam, atque adeò proprium viri est, posse diuertere: Ergo potest suo iuri cedere. ac condonare iniuriam. Ita Sanch. *citat. n. 6.* asserens neminem de hac conclusione dubitare.

1513 Equidem nullum extare præceptum diuertendi ab vxore adultera pertinaci, & quantumcúmque publica, existimo. Quia *Cap. 5. & 19. Mat.* vbi Christus Dominus explicuit, diuortium esse licitum, ratione adulterij, id non præcepit, sed tanquam licitum permisit. Attamen ex duplici capite potest ortum habere obligatio viri circa adulteræ vxoris dimissionem. Aut ex præcepto scandali vitandi: vt quando renitens, eam daret ansam suspicandi, suo consensu adulterium admitti; aut ex præcepto correctionis fraternæ; eo quod vir tanquam caput omni modo sibi possibili corrigere vxorem teneatur. Quare vbi spes est, fore, vt ab ea diuertendo resipiscat, videtur ad id teneri. Vnde omnes Doctores ad adulterum ex his duobus præceptis, (non ad directum, & speciale dimittendæ vxoris adulteræ pertinacis,) vel ad vtrúmque referunt obligationem hanc, & inde eam deducunt.

DVBIVM CII.

An vir teneatur, vxorem adulteram iure dimissam (si emendetur) ad suam pristinam amicitiam reuocare.

1514 TEnetur planè. Quia per *Caput Ex literis, de diuortio,* compellendus est vir ad vxorem adulteram resipiscentem admittendam, vt ipsius incontinentiam vitet, per *cap. si vir, do adulter.* vbi dicitur, virum debere sibi recon-**[184]**ciliare adulteram emendatam. Ec D. Augusti. *l. 2. de adulte. coniugat. cap. 5.* cuius dictum refertur *cap. Quod autem, 32. qu. 1.* ibi:

Quis non intelligat, debere maritum ignoscere, quod videt ignouisse Dominum. Porrò charitatis lege veniam petenti, ac resipiscenti remittendum. Sic Veracruz *3. p. spec. art. 6. concl. 3.*

1515 Minimè tenetur. Quia etiam pœnitentia adulterij facta, potest adultera accusari ex *cap. Admonere,* quod est Stephani Pontificis 33. *quæstion. 2.* & ex *cap. De Benedicto 32. quæst. 1.* Et constat cum possit adulterium admissum ante Baptismum coniugis iam baptizati ad iudicium deduci, quo diuortium celebretur: vt probat Sanch *l. 10. d. 3. n. 5.* Et quamuis in Baptismo discordent Auctores, eo quod sit noua quædam generatio: at circa pœnitentiam id omnes Theologi fatentur. Ita D. Thom. *in 4. dist. 35. q. vni a. 6. ad 2.* Hostiens. *c. fin. n. 1. de diuort.* Durand. *in 4. dist. 35. qu. 2. art. 2. n. 2.* Petr. de Soto *lect. 12. de matr.* Henriq. *l. 11. c. 17. num. 2. & 3.* Petr. de Ledes. *q. 62. c. 6. concl. 1.* Sanch. *l. 10. d. 13. num. 1.*

1516 Hoc mihi compertum. Nam cùm *cap. si vir,* dicitur, virum debere sibi reconciliare adulteram emendatam, explicat ibi Glossa ab omnibus recepta de honestatis debito, & eodem pacto intelligendus est Augustinus citatus. Fateor, charitatis lege remittendum esse recipiscentis, veniámque petentis piaculum. Sed id verum existimo, quo ad animi odium, & aliqua externa beneuolentiæ signa; secus quoad pœnas delicto debitas in iudicio exigendas. Quod si vir iuret vxori, se an minimè accusaturum de futuro adulterio: non valet pactum, nec iuramentum, quoad accusationem criminalem: secùs quoad ciuilem ad diuortium, & dotem petenda. Nam in priori casu agitur de iuris publici renunciatione: & datur ansa vxori libere delinquendi, impunitate promissa, interest enim Reipublicæ delicta puniri. In posteriori autem de renunciatione iuris priuati, ac iniuria, & lucro ipsius viri.

DVBIVM CIII.

An vir teneatur, ab adultera vxore diuertere, eique debitum abnegare ratione præcepli correctionis fiaternæ?

1517 TEnetur ex correctionis fraternæ præcepto. Quia vir tanquam caput obligator vxorem corrigere omni modo sibi possibili. Vndè vbi adest spes, fore vt ab ea diuertendo resipiscat, ad id plane tenetur. Sic D. Tho. *in 4. dist. 35. q. vni. a. 2. in corp.* D. Bonau. *ibi. a. vnic. q. 2.* Caiet. *Opusc. to. 1. tr. 29. dereddendo debito, altero coniuge adulterante, q. vnic.* Syluest. *v. Debitum, q. 10.* Armil. *ibi. n. 16.* Couar. *4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 2. n. 4.* Manu. *tom. 1. sum. c. 240. concl. 6. n. 6.* Petr. de Ledes. *q. 62. a. 2. concl. 2.*

1518 Non tenetur diuertere ex correctionis fraternæ præcepto. Quia ei plenè satisfacit vir vxorem admonens, & pœnis inferni illi proponens, eam deterrens, parcéque puniens modo sibi permisso. Quod si hæc non sufficiant, nulla superest moraliter loquendo emendæ spes: imò creditur, fore, vt dimissa à viro, libe rius libidini vaet, deteriórque efficiatur. Ita Sotus *in 4. dist. 16. q. vni. a. 2. concl. 2.* Ledes. *2. p. 4. q. 64. a. 2.* Palud *in 4. dist. 35. q. 1. art. 3. concl. 4. n. 23.* D Antonin. *3. p. tit. 1. c. 20. §. 9.* Rosel *verb. Debitum, n. 16.* Sanch. *lib. 10. d. 13. n. 8.* videor tenere Abul. *ad c. 19. Mat. q. 71.* Victor. *sum. de matr. n. 290.* Petr. de Soto *lect. 12. de matr.* Barthol. de Ledes. *dub. 66.*

1519 His hæreo Doctoribus. Quia vbi vxor, viro sciente, ita fronte perfricata in adulterio persistit peruicax, vt mediis adhibitis hisce, ne trahi nequeat, virum despicit ardentiúsque diligit amasium: vnde tantùm abest, vt expulsione à viri consortio tristitia affecta ad se

redeat; quin potius triumphum aget, liberiorémque vitam, vt veneri vacet, libentissimè amplecterur. Quod si in casu rarissimo contrarium speretur, res morales, ac de moribus instituendis præcepta tradita non casus metaphysicos, & præter communem spem, sed in plurimum contingentes respiciunt. *l. Nam ad ea, ff. de legib.*

DVBIVM CIV.

An obligatio dimittendæ vxoris in adulterio persistentis, oriatur ex præcepto vitandi scandali?

1520 NOn oritur ex vitandi scandali præcepto. Quia ex constitutione Ecclesiastica apertè consurgit *cap si vir, de adult.* ibi: *Si vir sciens vxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & eius criminis particeps.* Et *cap. Quemadmodum, §. vltim. de iureiur.* idem habetur. Sic Ioan. de Friburg. *sum. l. 4. tit. 2. quæsi. 48.* Henric. *c. final. n. 4. de adult.* Monald. *sum. tit. de effect. matr.* Rosel *v. Debitum, nu. 15.* Syluest. *ibi. qu. 10.* Armil. *num. 16.*

1521 Oritur ex præcepto scandali vitandi: ne vir censeatur conniuens, & patrocinans vxoris adulterio. Quia aut consurgit hæc obligatio ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi scandali, aut ex Ecclesiæ præcepto. At non consurgit ex correctionis fraternæ præcepto, vt *dubio 103.* probaui. Nec ex præcepto Ecclesiæ, nam *c. si vir, & c. Quemadmodum,* pro prima sententia relati, & alij, qui solent afferri innituntur præsumptione consensus viri in vxoris adulterium; ac proindè ad vitandam eam suspicionem, & cauendum scandalum, constituunt textus illi, eam faciendam esse dimissionem; non nouum præceptum imponendo, sed declarando naturale, de vitando scandalo, quod ex ea suspicione oritur. Vnde tanta obligatio hæc ad præceptum de vitando scandalo est referenda. Ita Palud. *in 4. dist. 35. q. 1. a. 3. concl. 4. n. 23.* Suppl. Gabri. *q. vni. a. 2.* Palac. *d. 10.* D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 20. §. 9.* Sotus *in 4. dist. 36. qu. vnic. art. 2.* & alij. Sanch. *l. 10. d. 13. num. 10.* asserit, id omnes ferè Doctores profiteri.

1522 Idem assero, adiiciens, audiendos non esse Cardinalem *cap si vir,* & Anton. ibi. asserentes satisfacere huic obligationi virum, si vxorem tanquam sororem retineat. Cum enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cauendæ suspicionis consensus viri in vxoris adulterium, & scãdali inde exorti, nec vicinis notum esse possit,**[185]** an eam, vt vxorem, an vt sororem retineat: sic, ca reteta, non cessabunt scandalum, ac suspicio.

DVBIVM CV.

An si scandalum absit peccet, lethaliter Vir, retinens vxorem in adulterio persistentem?

1523 LEthaliter delinquit. Quia dum vxor adulterio vacat, & à proprio viro detinetur adest periculum incertitudinis prolis, & falsos hæredes supponendi. Sic Petr. de Ledes. *qu. 62. art. 2. Concl. 2.*

[1524] Non delinquit lethaliter. Quia ad hoc vitandum periculum non tenetur vir adeò acerbo, vel medio vti: eo vel maximè quòd nulla est correctionis spes. vndè aut ratione huius periculi vitandi, debet vir sempet ab eius consortio separatus manere; aut quando eam ad se reuocarit, idem erit periculum. Ita Sanch. *l. 10. d. 13. num. 12.*

[1525] Hoc tenendum, hec enim viro culpæ: tribui debet ea prolis incertitudo, cùm ipso renitente, & media suauia, ad quæ tenetur corrigendi gratia adhibere, adhibente, id accidat. Nec obscurum est mihi indicium, vt hanc obligationem ex hoc capite non consurgere credam: quòd Doctores antiqui quam plures de hac re disserentes, illius non meminerint sed scandali, & correctionis.

DVBIVM CVI.

An cum adulterium coniugis ita occultum est, vt probari non possit: teneatur adbuc, vir eam dimittere, debitúmque abnegare sub mortali?

[1526] QVamnis adulterium vxoris sit occultum, si vir sit conscius, tenetur eam dimittere, debitúmque denegare, & id non agens lethaliter delinquit. Quia agit contra Ecclesiæ constitutionem. Sic Angel. *v. Debitum, num 8.* Syluest. *ibi. q. 10.* Armil, *num. 4.* & 16, Ioan. de Friburgo *sum. l. 4. tit. 2. quæst. 48.* Quamuis hic solam petitionem debiti damnet, in hoc casu, non autern redditionem.

[1527] Non tenetur vit conscius adulterij vxoris, eam dimittere, si adulterium adeò occultum sit, vt nequeat probari. Quia tunc cessat scandali ratio: & aliis suauioribus mediis est corrigenda, ne detur ansa, vt ipsa conqueratur, & adulterium occultum diuulgetur. Ita Sotus *in 4. dist. 36. q. vni. a. 2. post 1. concl.* D. Bonau. *dist. 35. a. vni. q. 2.* Durand. *ibi. q. 1. a. 3. n. 6.* Veracr. *3. p. spec. a. 2. concl. 2.* Manu. *tom. 1. sum. c. 240. concl. 7. num. 7.* Syluest. *v. Matrimonium 9. qu. 6.* Armil. *num. 75. Tabie. v. Matrimonium 4. q. 3. n. 4.* Sanch. *l. 10. d. 13. n. 14.* & alij apud ipsum.

[1528] Hoc crediderim. verum esse, quamuis adulterium probari possit, nisi publicum sit: non enim tenetur tunc vir vxorem dimittere. Nec quamuis vxor sit infamata publice. nisi com muniter credatur, infamiam esse veram. Vt benè annotat Abul. ad *cap. 19. Mat. quæst. 71.* Nec tenetur etiam vir à petitione, aut redditione debiti abstinere, dùm adulterium non est publicum, sicut nec diuertere tenetur. Quia dum non est publicum adulterium, cessat commune scandalum, quod est huiusce obligationis ratio. Et licet pauci aliqui norint, atque ita adulterium probari valeat, sucillimum est paucis illis satisfacere, certiores illos faciendo, vxorem non dimitti, ne adulterium eunlgetur. Certè negare debitum vxori, dum domi retinetur, nil conducit ad scandalum amouendum. Imò si ad eius correctionem conducat, non tenetur vir eo vti medio ad eum finem asse quendum.

DVBIVM CVII.

An vir teneatur, pertinaci adultera necessaria alimenta denegare?

1529 TEnetur quidem. Quia vir tribuens illi necessaria alimenta, persistendi in peccato ansam exhibet. Et *vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat. quam esurienti panis frangatur, vt iniustitiæ seductus acquiescat,* Authore D. Augustino *ad Vincent. Donatist.* & refertur *cap. Non omnis, 5. quæst. 5.* Sic Abbas *cap. si vir, num. 2. de adulter.* Angel, *verb Debitum, num. 9.* Syluest. *ibi. qu. 10.* Temperat Angel. quando alimentis denegatis vxor corrigeretur.

1530 Minimè tenetur. Quia est medium acerbissimum alimenta denegare, nec correctionis præceptum ad id obligat. Eovel maximè, quod moraliter loquendo, efficeretur obstinatior, ac deterior vxor ita percita, ac vehementi furore: prostituerétque corpus suum, vt victum quæreret. Ita Ioan. Andr. eo *c. si vir, n. 1.* Anton. *ibi. n. 3.* Cardin. *ibid. initio,* & dicit, id esse verius Anani. *n. 4.* Sanch. *l. 10. d. 13. n. 37.*

1531 Idem affirmo, iudicans, virum haud vxori pertinaci tribuens necessaria alimenta ansam ad delicta præbere, cùm nec eum animum gerat alimenta exhibendo, nec ea denegare ad finem emendæ comparandum teneatur.

DVBIVM CVIII.

An vxor innocens teneatur, similiter diuertere à viro in adulterio persistente?

1532 TEnetur planè. Quia D. Chrysost. (vt refer tut *c. si quis vxorem, el 1. 32. q. 1.* expresse ait virum, & vxorem non ad imparia iudicari quo ad obligationem diuertendi propter persistentiam alterutrius in adulterio. Sic ibi Gloss. *verb. Non ad imparia.* Et quando est emendæ: spes viri, teneri vxorem, si ille monitus, non desistat, adhibere pœnalem medicinam abstinendo ab eius concubitu, docet Caiet. *Opusc. tom. 1. tr. 29. de redden. debi. altero coniuge adulterante, q. vnic.* & in *sum v. Matrimonium, c. vlt. verf. 10.* Pedraza *sum. præc. 6. §. 18.* Et non deberevxorem participem asserit Archid. *c. In. coniugio, 32. qu. 1. n. 1.* Et expressè peccare lethaliter vxorem haben**[186]** tem rem cum eiusmodi viro tradii Bertachin. *in Dictionar. litter. A. verb. Adulter.* & Monal. *sum. vbi de matrim. titul. de effectu matrimon. ad finem.*

1533 Non tenetur. Quia cum sit viro subdita, nõ est moraliter spes correctionis viri, sed timor peioris exitus si ab vxore dimittatur. Et cessat scandalum. Ita Supplem. Gabriel. *in 4. dist. 35. qu. vnic. artic. 2. concl. 4.* Palac. *ibi. d. vnic.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 21.* Barthol. à Ledes, *dub. 66. concl. 1.* Petr. de Ledes. *qu. 62. art. 1.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 4. cap. 19. vers. 4.* Petr. de Soto *lect. 12. de matrimon.* Adiiciunt tamen teneri ad id vxorem, vbi spes esset emendæ. Quia præceptum correctionis fraternæ ipsam obligat, vt media sibi possibilia adhibeat, vt vir ab adulterio resipiscat.

1534 Ego autem existimo, nunquam vxorem hoc præcepto dimittendi viri in adulterio pertinacia, aut ab actu coniugali abstinendi adstringi. Quia obligatio viri ad dimittendam adulteram pertinacem ex solo præcepto vitandi scãdali exoritur. Quod in vxore non dimittente virum, nec ei debitum abnegante, cessat prorsus. Cùm omnibus sit manifestum, vxores egerrimè ferre. vt viri aliis commisceantur, & zelotypia exuri: nec potestatem habere cohiẽdi viros, quia subditæ sunt. Esto obligatio hæc in viris ex correctionis fraternæ præcepto consurgeret, (quod suprà negaui:) id non adstringeret vxorem, eo quod, licet corrigere verbo, vbi est emendæ spes, omnibus incumbat: at facto ipso, pœnam inferendo, solius est superioris. Abnegare autem debitum, & recedere à consortio coniugali, est facto ipso corripere, & adulterij pœna virum punire. Ergo correctioris fraternæ præceptum non obligat vxorem, quæ viro est subdita, vt virum corrigat, ea pœna plectendo: quamuis vxor innocens ratione fidei sibi non seruatæ à viro adulterante possit id efficere.

DVBIVM CIX.

An copula habita à coniuge innocente cum adultero ante diuortij sententiam, sit adulterij condonatio?

1535 PRæmitto, reconciliationem coniugis adulteri duplicem esse, vnam expressam, alteram tacitam. Expressa est, quando expressè remittitur adulterium, de qua loquitur textus *l. si maritus 15. §. si negaiurint, ff. ad l. Iuli.* Tacita verò est, quando facto ipso animus condonandi indicatur. Nam facta non minus, quam verba animum indicant, *l. si tamen,. ff. de ædilitio edicto.* Quæsierim igitur circa tacitam condonationem, an copula inita cum adultero coniuge sit tacita adulterij condonatio, ita vt ratione illius diuortium celebrari nequeat: aliàve accusatio criminalis, aut ciuilis intentari?

1536 Non est reconciliatus coniux adultery, nisi copula illa habita sit post diuortij sententiam. Vndè coniux innocens reddens debitum coniugi adultero, petenti ius habet adhuc, vt possit in posterum adulterium ad Iudicem criminalitet, ac ciuiliter deferre, & ratione illius diuertere. Quia redditio debiti debet esse spontanea: at petenti adultero tenetur innocens debitum reddere. Sic Gloss. *c. 1. v. Patronus, 32. q. 1.* Innocent. *c. penult. de adult.* Ancha *c. finali, eodem titul. num. 4.*

1537 Coniux innocens copulam gerens etiam ante Iudicis sententiam cum coniuge adultero, siue petendo, siue reddendo debitum, censetur condonare adulterij iniuriam, & ad pristinam amicitiam coniugem adulterum etiam occultum reuocare: vnde deinceps non est sibi integrum diuertere, ídve adulterium ad iudicium criminale, aut ciuile deferre. Quia id plures textus manifestè decernunt, *leg. Crimen, 11. Codic. ad leg. Iulian. de adulter.* ibi: *Crimen adulterij maritum, retenta in matrimonio vxore, inferre non posse, nemini dubium est.* Et *leg. Quæsitum 40. §. Item quæritur, ff. ad leg. Iulian. de adulter. ibi: Respondi, eum, qui post crimen adulterij intentatum. eandem vxorem reduxerit, destitisse videri: & ideò ex eadem lege postea ei ius accusandi non superesse. Et l. Regia 8. tit 17. p. 7.* ibi: *Si despues que la muger ha hecho et adulterio, la recibe et marido ensu lecho, o la tiene en su casa como a su muger, non la podra despues acusar.* Et ratio est, tũ. quia copula est actus amicitiæ, & omninò spontanea, non enim inncẽs cõiux certus de adulterio tenetur debitum adultero reddere quantum cùmque occulto.

Tùm etiam quam cùm ratio diuortij celebrandi ob adulterium sit diuisio carnis coniugis adulteri in aliam *c. Dixit Dominus, 32. q. 1.* & per copulam post habitam cum coniuge restituatur caro diuisa adulteri ad pristinam vnionem, atque iterùm efficiatur vna cum carne innocentis: indè est, vt matrimonium separatum ob carnis diutsionem instauretur, carne iam essecta vna per Coniugalem copulam: ac subindè scienter, & spontè habens eam copulam cum adultero, censetur, abolita priori adulterij iniuria, paces perficere. Ita Henriquez *l. 11. c. 17. nu. 5. casu 6.* Barth. à Lades. *dub. 67. concl. 1.* D. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 21. §. 5.* Durand. *in 4. dist. 35.* q. *art. 2. n. 7.* Lud. Lop. *p. 1. Instruct. cap. 295.* Rosel. *verb. Debitum, num. 13.* Bonauent. Abul. Petr. de Soto, Veracr. Barbo. Cenedo, Bellarm. Angl. Vega, & alij plures, quos refert, explicat, & sequitur Sanch. *l. 10. d. 14. n. 7.*

1538 Idem asserò, adiiciens, non referre, an ea Copula contingat ante, vel post diuortium celebratum. Quia casu in vtroque reconciliatio censetur, nec imposterum fas erit innocenti in diuortio persistere: rationes enim pro nostra sententia expositæ in vtróque æque probant euentu: vt docet Sotus *in 4. dist. 36. q. vnic. art. 1. casu. 6.* Barth. à Ledes. *dub. 65. Post. 3. concl.* & alij. Duplicem verò conditionem desiderari monuerim, vt copula post adulterium habita censeatur illis condonatio, ac proinde ius diuertendi, accusandíque extinguatur. Prior est, vt coniux innocens sit adulterij conscius. *l. 5. tit. 7. l. 4. fori Regij.* Quia nulla est remissio. vbi est ignorantia iniurię iurisque competentis. *l. Manifestißimi, 22. C. de furtis, l. fin. C. de condict. l. indeb.* & actus agentium vltra eorum intentionem non operantur *l. Non omnis, ff. si certum petatur.* At intentio non potest haberi, vbi adest ignorãtia. Posterior est, vt sponte sit habita copula. Quia hæc condonatio proficisci debet ex liberali innoẽtis voluntate, at in necessitate nemo liberalis præsumitur, *l. Rem legatam, ff. de adim. legat.* Hinc deduxerim, innocentem redden**[187]** tem debitum Ecclesiæ præcepto compulsum minime videri remisisse: vnde non amittit ius diuortij, & accusandi criminaliter, aut ciuiliter. Nec esse condonationem, quando vxor reddit debitum viro adultero graui eius metu tu perculsa. Quia cessat libetaliras. Nec esse condonationem, si coniux innocens reddat adultero eo quod existimabat, se ad id teneri, aut deceptus est ab aliquo id docente, alias tamen redditurus. Quia deficit spontanea voluntas. Cæterum censeo, reconciliationem de: putari factam, ac adulterium condonatum, si innocens scienter, & sponte, nulla necessitate etiam honestatis compulsus familiarem se exhibeat adultero vt simul ludendo, ridendo, comedendo. Vnde oscula, & amplexus scienter, & sponte cum coniuge adultero habita esse à fortiori condonationem adulterij non dubito. Quia sunt actus coniugales.

DVBIVM CX.

An detur, compensatio si coniux alter adulterij spiritualis reus sit, alter carnalis: ita vt neutri diuertere liceat?

1539 CErtum de fide est ob alias causas aliquas licitum esse diuortium, quando adulterium carnale. Sic definit contra Kemnitium, ac alios hæreticos id abnegantes, Trident. *ses. 24. can. 8. si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causus, separationem inter coniuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum incertúmve tempus fieri posse, decernit, anathema*

sit. Porro vna ex præcipuis hisce causis est spiritualis fornicatio Vnde lapsus vnius coniugis in infidelitatem, vel hæresim sufficiens est causa ad gerendum diuortium. *c. fin. de conuers. coniug.* Probant id disertè Sancius *l. 10. d. 15. per totam,* & Basil *l. 9. c. 22.* Qui bene contra alios edocent, casu quo innocens iudicio Ecclesiæ sit à coniuge hæretico separatus ob hæresim, non teneri postea eum admittere, quamuis iam emendatum. Quæsierim igitur, num detur compensatio, vt neutri coniugi diuertete liceat, si alter sit carnalis adulterij alter vero spiritualis reus?

1540 Datut compensatio, ita vt neutri coniugi diuertere liceat. Quia vtraque fornicatio est sufficiens causa diuortij, idemque quoad illud opetatur: Ergò à fortiori idem operati debet quoad recanciliationem, & compensationem. Proniora enim sunt iura ad coniungendum, quam ad separandum. *cap. 1. in fine, vt lite non contest.* Sic D. Antonin. *3. p. tit. 1. c. 21. §. 6.* Syluest. *v. Matrimonium, 9. q. 8. §. &. verb. Diuortium, qu. 11. §. 14.* Rosel. *ibi. n. vlt.* Armil. *n. 9.* Gregor. Lop. *libr. 8. titul. 1. part. 4.* & alij plures.

1541 Spiritualiter adulterans non potest vti compensatione quamtumuis correctus sit ratione adulterij carnalis alterius coniugis. Quia ad iustam compensationem desideratut æqualitas inter res compensandas: At fornicatio spiritualis multo grauius delictum est quacumque carnali: Ergo æquum non est, vt hæc delicta compensentur. Admittunt autem huius sententiæ referendi Doctores coniugem reum cuiuscumque carnalis fornicationis posse suum delictum compensare cam fornicante spiritualiter, & repellere hunc petentem diuortium ratione adulterij carnalis, obiiciendo ei adulterij spiritualis ipsius exceptionem. Quia leuioris criminis reus existit Sic Pauld. *in 4. dist. 35. quæs. 1. art. 2. casu. 1. number. 11.* Supplem. Gabriel. *ibi. quæs. vni. art. post. 1. præposit. casu 1.* Castro *lib. 2. de lege pœn. cap. 4.* Ouand. *in. 4. dist. 35. qu. vni propos. 1.* Palac. *inibi d. vni.* Qui tamen limitar, nisi hæreticus sit occultus, adulter vero manifestus. Tunc enirti forsitan, ait dabitur hine inde compensatio: eo quod adulterium ratione illius circumstantiæ aggrauetur, hæresis verò malitia minuatur.

1542 Ego quidem neutram sententiam omnino approbo. Non priorem, quia nondum lata est sententia aduersus hæreticum: & tunc mani, festum est non posse adulterum vti compensatione illius hæresis exceptionem obiiciendo; quia vt ratione compensationis denegetur diuortium, allegato delicto illud petentis, desiderarur vtriusque coniugis delictam esse sufficientem diuortij causam: at hæresis ante sententiam non est sufficiens causa diuortij, nifi ad tempus, dum deest emenda: & illa existente, nullomodo. Non ergò datur compensatio adulterij cum illa hæresi, sed integrum erit hęretico non dum damnato diuertere ab adultero: non tamen è contra nisi ad tempus, qud nõ corrigitur. Aut iam lata est sententia aduersus hæreticum: quo in euentu vtraque fornicatio est sufficiens causa diuortij Et neque in hoc casu dari compensationem inde mihi persuadeo quia lõgè diuersa est ratio diuortij in vtroque delicto in carnali enim fornicatione est ratio fides violata, & caro in alia diuisa: in spirituali vero quod in pœnam hæresis damnatæ absoluatur Carholicus à fidelitatis debito. Si Ergo Catholicus adulter petat diuortium ratione hæresis damnatæ, non poterit hæreticus quasi compensatione vtens, obiicere illi fidem violatam cõiugij per adulterium. Non enim adulter tuetur se, quo diuortium velit violatione fidei coniugalis alterius, vt vel sic possit alter allegare eandem fidei violationem adulteri petentis diuortium; sed intendit diuortium, eo quod hæreticus iusta sententia ilio damnatus sit sui delicti pœnam. Adulterium vero alterius hæretici pœnam non tollit. Nec posteriorem approbo. Quia ad diuortium non attenditur grauitas delicti in se,sed in ordine ad matrimonium. At in ordine matrimonium est grauius adulterium carnale, maioremque iniuriam illi irrogat, plusque illi aduersatur. Itaque meam

iam expono sententiam. Si hæreticus est iam damnatus potest libere diuertere ab adultero, & hic ab illo, nullaque datur compensatio inter hæc crimina, si autem non fit damnatus, integrum est illi, diuertere ab adultero: at adulter id nequibit, nisi dum hæreticus non resipiscit: ita tamen vt ad ipsum resipiscentem redire teneatur, donec seutentia ipsum hæresis condemnans accedat. Et ideo non da ri compensationem inter huiusmodi fornica- **[188]** tiones docet Bald. *c. 1.* qualiter debet vasallus domino fidelitatem.

DVBIVM CXI.

An detur, compenstio si vtérque coniux fuerit lapsus in hæresim?

1543 DAtur equidem. Quia ideò dum vtérque coniux est adulterij carnalis reus neutri datar ius diuortij: nam paria delicta mutua compensatione abolentur: Ergò dum vtérque est adulterij spiritualis reus dabitursimiliter compensatio: nec enim iure optimo alteri poterit crimen obiicere, quo ipsemet est infectus. Sic Goffred. *sum. titul. de adulter. numer. 6. & titul de diuort. num. 14.* Hostiens. *ibi. numer. 10.* Ioan. Andr. *c. fina. numer. 4. de conuers. coniu.* Anton. *ibi. num. 4.* Abbas *in fine.* Anchar. *numer. 3.* Syluest. v. *Diuortium, q. 11. §. 14.* Rosel. *n. vlt.* Armil. *n. 9.* & alij.

1544 Non datur compensatio. si vtérque sit lapsus in hæresim: vnde qui hæresis damnatus non est, poterit à damnato & reconciliato diuertere: hic autem minimè ab ilio nisi ad tempus, dum resipiscit: & tenetur ad resipiscentem redire, do. nec condemnetur. Quia in condemnato inuenitur sufficiens causa diuortij perpetui: in non condemnato autem solum ad tempus. Si verò vtérque hæresis sit damnatus, integrum erit vtrique, altero inuito, diuertere, donec mutuo consensu ambo ad pristinum matrimonij statum, & amicitiam redeant. Quia non sicut inter duo adulteria vtriusque coniugis datur compensatio, ita inter hæ: delicta hæresis: Nam diuortium ratione adulterij est prorsus in fauorẽ coniugis solus innocẽtis, ita vt ipse hanc pœnã adultero valeat infligere. Quare vbi alter nõ est innocẽs eo priuilegio minimè gaudet. Ast in hæresi non datur diuortium principaliter, ac directe in alterius coniugis fauorẽ: sed in delicti pœnam, eo quod debitam fidem hæreticus non seruarit Deo, punitur in eo quo reus fuit, & ita absoluitur alter à fide coniugali ipsi debita quamuis indirectè, & consecutiuè (vt aiunt) ea pœna in alterius cedat fauorem. Porro eo quod alter cõiux eandem pœnam incurrerit, non eximitur prior à pœna, in quam semel incidit. Nullibi enim cautum inuenitur, vt ius per pœnam emissum recuperetur altero obnoxio eiusdem pœnæ: sed vtérque pœna illa punietur. Nec illa pœna imponitur ab altero coniuge, vt in adulterio carnali contingit, in quo pœna diuortij, & priuationis iuris debitum exigendi, imponenda est ab innocente: sed imponitur ab ipsa Ecclesia independenter ab alterius coniugis voluntate: quamvis possit alter eam remittere sibi coniugẽ damnatum reconciliando. Ita Sapientissimus Tho. Sanch. *l. 10. d. 16. n. 4.*

1545 Tota difficultas in eo sistit, quod iam sint paria delicta: ac proinde mutua compensatione abolenda. Ad quod respondeo, paria delicta mutua compensatione aboleri, intelligendum esse, quando pœna delicto correspondens est directè, ac principaliter in alterius fauorem inflicta, vt ex secundæ sententiæ fundamento constat, cui lubens adhæreo.

DVBIVM CXII.

An licitum sit diuortium ob multa alia crimina, etiumsi eis coniux ad pecandum non inducatur?

1546 LIcet coniux coniugem ad delinquendum non inducat, licitum est diuortium ob alia crimina adulterio paria, quibus alter coniux sit implicitus. Quia fatur D. Augustinus *libr. 1. de serm. Dom. in monte. c. 18.* & refertur *c. Idololatria 28. q. 1. Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur: sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male vtentem pernitio se turpitérque corrumpunt, possit sine crimine & vir vxorem dimittere, & vxor virum.* Vbi apertè per quodcúmque crimen concedit diuortium. Accedit D. Hieronymi authoritas, qui *Epist. ad Amand.* & refertur *c. Omnes causationes. 32. q. 7.* ibi: *Quandiu viuit vir, licet adulter sit, licet Sodomia, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus, marius tamen est reputandus eius, scilicet cui alterum virum recipere non licet.* Vbi Doctor egregius tanquam manifestum videtur supponere, posse coniugem ob alia flagitia dimitti. Sic Orig. *ad cap. 19. Mat.* Ripa *rubr. de iudic. n. 18. & 19.* Tiraquel. *lib. 16. connub. num. 3. 7* Brechel. *Inter diuortium, 191. num. 6. ff. de verbor. signif.* Lara *l. si quis à liberis, à numer. 78. ff. de liber. agnosc.* Quos omnes citat *Barbo. rubri. solut. matrim. 2. p.n. 17.*

1547 Si coniux coniugem ad delinquendum non inducat, ob nullum crimen aliud à fornicatione, carnali, vel spirituali licet coniugibus diuertere. Quia id deciditur in Concilio Tolet. XII. *c. 8.* & refertur *c. Præceptum. 32. quæs. 5.* Et constat ex *capit. 2. de diuor.* Ratio est, quod fornicatio spiritualis magnum affert secum periculum peruertendi alterius coniugis fidem, atque ideo, dum coniux ille minime resipiscit, licitum est alteri diuertere. Fornicatio autem carnalis directè fidei coniugali certitudinique prolis opponitur: quæ quidem in aliis criminibus minimè reperiuntur. Vnde quamtumuis coniux aliis grauissimis peccatis deditus sit, & incorrigibilis dummodo coniugẽ alterum non inducat ad delinquendum, minimè licet diuortium celebrare. Ità communiterDoctores. Pro cunctis Sanch. *l. 10. d. 17. n. 3.*

1548 Hoc verius esse credo. Negandum tamen non est, si vxor iis peccatis sit implicita, licere viro causa ipsam corrigendi, ad tempus à consortio coniugali, recedere quo ipsa eo solatio desistituta resipiscat. Quia est caput, ipsiúsque est. vxorem corripere. Sic D. Thom. *in 4. dist. 39. quæstion. vnic. art. 9.* & alij. Scio Petrum de Ledes. *quæstion. 59. art. 6.* negare, id esse etiam**[189]** sicitum vxori ad viti iis sceleribus impliciti correctionem; quia mulier est subdita viro, ac proinde ipsius non sit, ilium corrigere. At cum Soto *in 4. dist. 39. Quæs. vnic. art. 4. ad 4.* & Ludouico Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. c. 53.* assero, etiamid vxori licere, si commodè possit. ac probabiliter speretur, fore vt vir resipiscat. Quia licer ipsi non adeò incumbat, virimi corrigere, ac è contra: at potest vtique, si præfatæ circumstantiæ: incurrant.

DVBIVM CXIII.

Ansi coniux pertrabut alterum coniugem ad peccandum leihaliter possit ab illo sparart?

[1549] NOn potest. Quia cum hæc sint iuris positiui, & pœnalia, minime sunt extendenda. At *c. 2. de diuor.* limitatè concedit mulieri diuortium, vel quando ad fidei peruersionem trahitur, ibi *verum si coniugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari* Et paulo antè, *Mulier pro furto, vel alio erimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit)ab eo separari non debit* Et ratio disparitatis est: Quod cum fides sit totius Christianæ vitæ; fundamentum, periculosius in illa erratur: in reliquis autem non tanti momenti est error: & ideo ob solum periculum deficiendi à fide diuortium conceditur: negatur vero ob periculum, & inductionem ad alia crimina, ne detur ansa facile dissoluendi matrimonium. Sic Abul. *ad cap. 19. Mat. quæstion. 70. in solut ad 3.*

[1550] Potest quidem. Quia iure naturali, & diuino cuique permissum est, periculum corporis, nedum animæ cauere. An non licitum est à leprosi coniugis consortio recedere, quando infectionis periculum coniugisano imminet? Su, perius ostendi. Ergò à fortiori abscedere licebit, vbi infectionis animi adest periculum. Ità D. Tho. *in. 4. dist. 39. quæstion. vnic art. 6. ad. 3.* D. Bonau. *ibi. num. 4. in expes. lit.* Sic intelligens Magistrum asserentem ob alia crimina dare diuortium. Richar. *ibi. in expos. lit.* Ledes. *2. p. 4. qu. 61. art. 6.* Bellarm. *lib. 1. de matrimon. cap. 14.* Henriquez *lib. 11. cap. 17. numer. 7.* Sà *verb. Diuortium, num. 1.* Sanchez *lib. 10. dub. 17. numer. 3.* plures citans. Basil. *lib. 9. cap. 24. num. 2.* Hurtad *d. 11. diffic.* Villalob. *tr. 15. diffic. 10.*

[1551] Hanc certissimam iudico esse sententiam, & Abulensis doctissimi venia, vnicè amplectendam cui minime obstat *cap. 1. de diuor.* vbi solum concedi videtur fic diuertere, quando vir nititur, vera Religione deserta, ad suam hæresim coniugem allicere. Porro textus ille ea, quæ regulariter contingunt, attendit regulariter enim ob viri hæretici consortium instantius vxori periculum peruersionis, quam ob alia crimina imminet. Iustam itaque diuortij causam vir ille exhibebit, qui lenocinium cum vxore exercet, qui suam in domum viros procaces, & impudicos inducit, qui vxorem solicitent eosque solos cum illa relinquit. Et qui vult eam furtorum suorum fieri participem, hortando scilicet, vt eis cooperetur, furta tegendo, ac simulando. Et qui cogit vxorem, vt pellicem foueat, & alat, & similia, quæ in animaæ periculum vergere videantur.

DVBIVM CXIV.

An liceat viro ob vxoris sæuitiam gerere diuortium?

[1552] CErtum est, viri sæuitiam sufficientem causam exhibere diuortio, quamuis coniux timens dederit occasionem *c. Literas, de restit. spoliat. cap. Ex transmissa. eodem tit.* & alibi. At non quæuis sæuitia sufficit, sed debet esse tanta, quæ constantem animum vxoris deterrere valeat; vel quòd malum, quod ex illa sæuitia timetur, tale sit, quale ad metum constantis viri exigitur. Vnde assero, iustam diuortij causam, ratione sæuitiæ, esse molestam admodum cohabitationem, discordias, ac iurgia grauia. Item causa est iusta, si vir ad collum vxoris gladium apposuit, si per venena, per maleficia, auc alio modo parauit insidias, si grauiter, ac atrociter vxorem percusserit, siue id gerat gladio, vel hasta in capite, facie, seu oculis, aut pectore: vel acriter eam, & immoderate excedendo lenem correctionem viro permissam diuerberarit. Sic omnes Doctores. Lege Sanchez *lib. 10. dub. 18. à num. 10.* BasiI. *libr. 9.*

cap. vltim. a num. 4. Bonac. *quæs. pun. 5. n. 25.* Quæsierim igitur, num liceat etiam viro ob sæuitiam vxoris, celebrare diuortium?

1553 Minime licet. Quia textus *cap. Literas, cap. Ex transmissa,* & alij, loquuntur expressè de vxore virum timente. Et quamuis maritus & Vxor sint correlatiua. ac proinde videatur dispositum in vxore, cernseri quoque dispositum in marito *l. vnica, Cap. de indicta viduit.* At id locum non habet, quando vtriúsque correlatiui non est eadem ratio. Esse autem diuersam hoc in casu manisestè constat. Quia vxor nequit coërcere virum, ipsumque punire, ac potest vir ipsam vxorem. Sic Tancred. quem refert, ac sequitur Glos. *cap. 2. verb. Vel alio, de diuort. & cap. Quemadmodum in fine, de iureiur.* Ibi Hostiens. *ad finem.* & Anton.

1554 Vir cuius vitæ vxor tendit insidias, poterit huius sæuitia ratione gerere diuortium, quan. do aliter nequit eam compescere, sibique adnersus illius insidias consulere. Quia ius naturale vnicuíque concedit facultatem vitandi mortis periculum: nec contractus matrimonij obligat ad cohabitationem cum tanto vitæ discrimine, præcipuè cum id discrimen ex vxoris culpa proficiscatur. Quæ ratio æque militat in vtroque coniuge. Ità Sanchez *lib. 10. d. 27. numer. 8.* Henriq. *lib. 11. cap. 17. num. 7.* Veracr. *3. part. spec. art. 1.* Basil. *lib. 9. cap. vltim, num. 8.* asserens sic in supremo Regis Catholici Senatu pronunciatum fuisse circa diuortium D. Annæ Palomeque, & Ioannis Moreno. Plu rimos Sancius citat Auctores.

1555 Crediderim, cum vir & vxor sint correlatiua, dispositum in textibus allegatis circa vxo. rem, cuius vitæ maritus insidiatur, censendum **[190]** esse disponi in viro easdem vxoris insidias patienti. Addo, eos textus Iocutos esse de vxore, eo quod frequentior sit viri in vxorem sæuitia & rarò accidat vxoris in virum. Verba autem posita in lege frequentioris vsus gratia, non limitant egem.

DVBIVM CXV.

An ob furorem coniugis liceat alteri diuortium celèbrare, quamuis non adsit vitæ periculum?

1556 NIsi instet vitæ: periculum, non licet coniugi à furioso coniuge diuertere. Quia nihil tam humanum est, quam fortuitis casibus vxoris maritum: vel vxorem viri esse participem. *l. si cum dotem. 23.* § *si maritus ff. soluto matr.* Vnde vbi absque graui vitæ: periculo coniux potest cum furioso coniuge habitare, ei diuortium gerere non licet. Sic Nauar. *sum. cap. 22. num. 22.* Sà *verb. Diuortium, numer. 8.* Philiarc. *de offic. Sacer. tom. 1. part. lib. 2. c. 17.* & alij.

1557 Licet non instet vitæ: periculum, sufficit ad diuortium gerendum aliud grauissimum prudentis arbitrio. Quia sine viræ: periculo potest furor adeò esse intolerabilis, vt sufficientem di uortio causam exhibeat. Ità Couar. *4. decret. p. 2. c. 7. §. 5. n. 3.* Ludou. Lop. *p. 2. Instr. de matr. c. 54.* Graf. *part, decis, lib. 2. c. 84.* Petr de Ledes *q. 62. a. 1.* Henriq. *l. 11. c. 84.* Sanch. *l. 10. d. 18. n. 18.*

1558 Eiusdem sum mentis. Monco tamen non susficientem esse causam diuortij molestam cohabitadonem, *de* rixas. Quia hæc absque culpa coniugis amentis accidunt, nec graue periculum plerumque constituunt similiter crediderim esse iustam diuortij causam, si vir sæpe inebrietur cum periculo vitæ: vxoris, vel cum alio graui periculo. Idem censeo si è contra vxor sic ebria fiat, vt compesci nequeat à viro. Quoties autem id periculum

abesset, non liceret hac ratione diuortium: sicut nec ob alia crimina, quæ in alterius coniugis perniciem minime vergunt. Vnde poterit vxor à viro latrociniis adicto nolenteque ab eis abstinere, si prudenter timeat, inde sibi aliquod graue incommodum obuenturum vt si timeat, ne tanquam consentiens, furtis viri, ac receptatrix furtorum puniatur: secus autem si indè nullum sibi acdidere possit nocumentum Denique aduoto, in nullo casu ex assiguatis posse fieri separatio in perpe. tuum. nisi periculum in perpetuum duret. Quia cum coniux à cohabitatione cum altero ob solum periculum excusetor: eo cessante, tenebi tur pristinam inire cohabitationem.

27

[191] LIBER XXVII. MATRIMONII IMPEDIMENTA.

SI tam Dirimentiæ, quàm impedientia Matrimonium Impedimenta, eorumque Dispensationem expressero, ingentis Prouinciæ breui cursu iter absoluo.

SECTIO PRIMA.

De Matrimonij Impedimentis receptiores sine lite Sententiæ.

CAPVT I.

De Impedimentis Matrimonij nonnulla prælibo.

[1559] EX multis Pontificum decretis, ex Canonibus Conciliorum, ac præcipuè ex Tridentino *sess. 24. can. 3. & 4.* constat, fide tenendum, posse Ecclesiam Impedimenta Matrimonium dirimentia statuere, Matrimoniúmque contra eam prohibitionem contractum, esse irritum. Nec id est mutare essentiam, aut variare materiam, & formam Sacramenti, sed irritum facere contractum humanum qui in Matrimonij Sacramento prærequiritur. Dupliciter autem potest Ecclesia contractus irritare. Primò mediatè, reddendo personas ad cõtrahendum Matrimonium inhabiles. Secundo immediatè, irritando contractum Matrimonij, qua ratione etiam potest Matrimonia infidelium irritare, modo illa irritet non tanquam Princeps EccIesiasticus, quia Ecclesia non habet potestatem suprà infideles; sed tanquam Princeps sæcularis erga subditos, Bonacin. *de matrimon. quæstion. 3. Pun. 1.* Sylui. *in Supplem. q. 50. articul. 1. quæsi. 5. Conclus. 5.* Filluc. *tractat. 10. part. 2. capit. 1. quæstion. 1.* Sanchez *libr. 7. dub. 1.*

[1560] Vt Pontifex ritè, & recte valeat Matrimonij impedimenta indicere iusta debet inesse causa. Quia ipsius potestas non est ad ruinam, sed ad rectam Ecclesiæ administrationem.

Vnde non existente causa iusta, Matrimonium aduersus prohibitionem Pontificis initum, foret validum, culpáque vacaret. Quia extra primum consanguinitatis gradum inter ascendentes, & descendentes Matrimonij vinculum est iure naturali, ac diuino inuentum, quod nequit ad libitum Pontifex interdicere, Episcopus autem posset huiusmodi impedimenta sua in Diœcesi statuere, si ius diuinum, & naturale attendatur: ex generali tarnen Ecclesiæ consuetudine hæc potestas soil est Pontifici reseruata. Filliuc. *tractat. 10. part. 1. cap. 1. quæstion. 3.* Victor. *hîc. 1. part. 2. partis* Sanchez *lib. dub. 1.* Armil. *verb. Matrimonium, numero. 54.* Sylui. *in Supplem. qu. 50. art. 1. quæst. 5. concl. 5.*

1561 Princeps sæcularis ex genere, ac natura suæ potestatis posset impedimenta dirimentia fidelibus sibi subditis ex iusta causa suis legibus indicere, nisi Summus Pontifex hanc sibi potestatem reseruasset. Quia iuxta D. Thomam *in. 4. dist. 34. articul. 1. ad 4.* Matrimonium in quantum contractus ciuilis, est in officium communitatis institutus, subiacet legis ciuilis ordinationi. Verum tamen hæc potestas suprà Matrimonium illis ablata est ab Ecclesia. Quia Matrimonium non tantùm est contractus, sed etiam res spiritualis, & Sacramentum, suprà quod sæcularis potestas sese non extendit. Vnde cum causa dotis, & matrimonij infidelium sit nudus contractus, non tamen Sacramentum, & res spiritualis. Principi sæculari relicta est potestas circa ilia, & valet Princeps aliqua impedimenta apponere, per quæ infidelium subiectorum sibi coniugia dirimantur. Henriq. *libr. 21. cap. 1. num. 4.* Coninch *d. 30. dub. 1. num. 5.* Bellarm. *de Matrimon. libr. 1. cap. 32.* Valent. *tom. 4. d. 10. qu. 5. punct. 1.* Sanchez *l. 7. d. 3. n. 2. & 3.* Diana *p. 5. tract. 1. resol. 16. & p. 7. tract. 1. resol. 23.*

1562 Consuetudo legitimè præscripta, ac rationi consona, qualis petur ad legem statuendam, & statutam derogandam, vires habet inducendi nouum impedimentum dirimens. Vnde Matrimonium aduersus eam consuetudinem initum erit nullum, idque ex vi solius consuetudinis etiam absque scandalo, & adminiculo alterius iuris; nec ad cam inducendam desideratur scientia Pondficis, sed eo ignorante, potest huiusmodi consuetudo præscribi. suúmque effectum operari, dummodo sit consuetudo mix**[192]** ta Clericorum & laicorum. Quia laici non possunt per se solos aliquid spectans ad leges Ecclesiasticas immutate. Coninch *d. 30. nu. 13.* Filliuc. *tract. 10. p. 2. cap. 1. qu. 5.* Sanch. *lib. 7. d. 4. num. 11.*

1563 Matrimonium contrahere cum impedimento dirimenti, culpa lethalis est. Quia contrauenitur iuris naturalis præcepto, si de iure naturæ impedimentum sit. vel Ecclesiastici, si de Ecclesiastico sit iure, idque in re magni momenti. Filliuc. *tractat. 10. part. 2. cap. 1. quæstion. 7.* Sanchez *lib. 2. dub. 4. num. 1. & 4.* Sylui. *in Supplem. quæstion. 50. articul. 1. quæsi. 4. conclus. 1.* Ex metu tamen graui cadente in constantem virum cum hoc impedimento contrahere, vacaret culpa lethali, ex natura rei, & cessante scãdalo, modo absit animus consummandi, & metus in odium fidei, yel Religionis non incutiatur. Vasqu. Suar. Becanus, & Salas apud Dianam *p. 3. tr. 6. refol. 48. & 83.* Legendus Sanch. *l. 7. d. 5.*

1564 Impedimenta, quæ: non solùm impediunt Matrimonium, sed etiam dirimùt iuxta ius antiquum sunt duodecim; secundum autem ius nouum quatuordecim annumerantur. Nam Tridentinum duo addidit, nempè raptum, & defectum præfentiæ Parochi, & testium. Omnia hæc impedimenta hisce vulgaribus carmi nibus continentur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Culus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptàve sit mulier, nec parti reddita tuæ,

Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.
Impedimenta autem non dirimentia, sed impedientia Matrimonium sunt quinque: Interdictum iuris, Catechismus, Sponsalia prius celebrata cum altera, Votum simplex castitatis, vel Religionis, vel Ordinis Sacri suscipiendi, & crimen sextuplex. Singula præstringam.

CAPVT II.

De Impedimentio Erroris.

1565 QVadrvplex in Matrimonio potest error contingere. Primus est personæ, cum vna pro alia supponitur. Secundus est conditionis seruilis, cum contrahens liber, existimat se cum libera contrahere, & est ancilla. Tertius est qualitas, cum credit se contrahere cum pulchra nobili, virgine, & est deformis, plebeia, corrupta. Quartus est fortunæ, cum putatur diues, & est pauper. Quilibet ex hisce erroribus, vel est antecedens actum, nimirum causam actui faciendo præbens, ita vt, eo non existente, actus nequaquam gereretur: vel est concomitans actum, qui scilicet non inducit ad volendum, sed ita concomitatur actum, vt eo non existente, actus fieret. Igitur certum est apud omnes, Matrimonium contractum cum errore antecedenti circa substantiam personæ inualidum esse, non solùm iure humano, sed etiam iure naturali. Quia error libertatem, & consensum infert; At Matrimonium absque consensu est iure naturæ irritum, Vnde non solùm inter fideles, sed etiam inter infidels ma trimonium initum cum errore personæ inualidum est. Quia iuri naturæ infideles sunt subditi, nec potest Ecclesia statuere, ne error personæ Matrimonium dirimar. Sanchez *libr. 7. dub. 18. num. 22.* Filliuc. *tract at. 10. part. 2. cap. 2. num. 32.* Reginald. *lib. 31. num. 92.* Gutier. *c. 89. num. 2.* Coninch. *d. 31. dub. 1.* Sylui. *in Supplem. q. 5. 1. art. 2.*

1566 Error personæ concomitans, id est, quando quis contrahit cum Maria existimans esse Antoniam, sed ita est dispositus habitualiter in voluntate, vt cognitam Mariam æquè libenter, aut libentius ducereti reddit adhuc Matrimonium inualidum. Quia vt validum sit Matrimonium, necessarius est consensus, ac voluntas posutiua: error verò concomitans, quãuis non efficiat, actum esse inuoluntarium, efficit tamen non esse voluntarium positiuè. Henriquez *lib. 11. cap. 10. numer. 1.* Coninch *d. 31. dub 1. n. 9.* Bonac. *hîc. q. 3. punct. 2. n. 4.* Sanch. *l. 7. n. 18. num. 6.*

1567 Matrimonium celebratum cum errore qualitatis, seu dolo antecedenti, qui ineundo Matrimonio causam præbet, alias non ineundo: non est inualidum. Quia tale Matrimonium est simpliciter voluntarium quoad naturam, & substantiam rei, quamuis quoad accidentia non sit voluntarium. Tamen si qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu matrimoniali, siue exprimatur verbis, siue mente contrahẽtis retenta sit: Matrimonium esset inualidum: verbi gratiâ. si quis dicat: Duco te in vxorem, si diues sis, vel nobilis: inualidè contrahit, si illa non est diues, vel nobilis. Præterea si error qualitatis in errorem personæ redundet, Matrimonium erit inualidum defectu consensus absoluti. Quia erratur circa personam. Tolet. *libr. 7. cap. 3.* Nauar. *cap. 22. num. 32.* Gutier. capite *89. num. 3. 6. & 7.* Coninch. *dub. 31. numer. 11.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. capit. 2. quæstion. 2.* Sanchez *libr. 7. dub. 18. numer 18.*

[1568] Verùm ad dignoscendum, quando error qualitatis in errorem personæ redundet, est aduertendum, quod quando qualitas, in qua erratur, designat aliquam certam, & determinatam personam distinctam ab ea, quæ præsens est, tunc error circa qualitatem in personæ errorem refunditur, ac Matrimonium dirimit. Exempli gratiâ, si Maria contraxit Matrimonium, cum Francisco, qui se fingebat filium Regis, alicuius nominatim expressi, aut Principis eximij, cuius verè non erat filius: mihilominus Maria filium Regis sibi in mente proposuit, in illúmque consentire directe voluit; inhoc casu error qualitatis dicitur in errorem personæ redundare. Quoties autem qualitas, non determinat indiuiduam personam, non est error personæ. sed solius qualitatis. Exempli gratiâ, si quis se filium Regis fingat minimè explicans, cuius Regis fit filius: contractum cum tali errore Matrimonium est validum. Quia circa huiusmodi personam absolutus adest**[193]** consensus. Reginal. *l. 31. n. 95.* Nauar. *c. 22. n. 32.* Sanch. *l. 7. d. 18. nu. 26. & 27.* Coninch *d. 31. nu.*
12. Bonac. *hic, q. 5. pun. 3. n. 7.*

[1569] Seruitus non præstat naturale impedimentũ Matrimonio ineundo sicut naturalis ad copulam impotentia coniugalem. Quia seruitus cognita non aduersatur Matrimonij subdantiæ Sanch. *l. 7. d. 19. n. 13.* Vnde validum est Matrimonium seruorum inter se: & matrimonium liberæ cum ancilla: vel liberæ cum seruo, non ignorata seruitutis conditione. Solo autem iure Ecclesiastico hoc matrimonium irritatur, quamnis id valde iuri naturali sit consonum. Sanchez *l. 7. d. 19. n. 13.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. qu. l.* Angel. *ibi. 3. imped. 4. num. 5.* Filliuc. *tract. 10. p. p. 2. nu. 31.* Henriq. *l. 11. c. 10. n. 3.* Victor. *de. Matrim. n. 270.*

[1570] Non omnis error conditionis efficit, vt Matrimonium sit nullum, sed quando conditio errantis sit deterior, verbi gratiâ, quando liber contrahit cum serua, quam credebat liberam. Quando autem persona, cum qua contrahitur, est æqualis aut melioris conditionis, matrimonium est inualidum. Quia hoc impedimentum inductum fuit ab Ecclesia ad tollendam inæqualitatem, & ne fieret alteri contrahenti iniuria. Magna autem esset inæqualitas, si validum esset Matrimonium, quando fit deterior errantis conditio, id est, quando liber contrahit cum serua, quam credebat esse liberam, si autem libet credit alterum esse seruum, & sit libersiue sit ipse seruus, siue liber: valebit Matrimoniũ. Quia erras inuenit conditionem digniorem, quam ipse putabat. Similiter valebit, si seruus contrahat cum ancilla, credens eam liberam. Quia serui conditio non efficitur deterior, sed æqualem suæ reperit conditionem. At si liber contrahat cum serua sciens vel opinãs, vel probabiliter dubitãs esse seruam, validum erit Matrimonium. Quia hoc in casu illi iniuria non fieret, cum inæqualitas voluntatia esse videatur. Bonac. *hic. quæs. 3. punct. 3. num. 4.* Tolet. *lib. 7. cap. 3. num. 4.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 44.* Nauar *capit. 11. numer 33.* Sanch *lib. 7. d. 19. n. 23.* Rebel. *l. 3. q. 3. Sect. 2. num. 12.*

[1571] Quando Dominus seruum tradit liberæ in Matrimonium nescienti seruitutem, hoc ipso illum à seruitute liberat. Idem dixerim, si tradat ancillam libero seruitutis consico, & ancillam per instrumentum dotet. Fit enim illa hoc ipso libera, in vtroque casu coniugium est validum. Authent. *Ad hoc, c. de stat.* Sanch. *l. 7. d. 20.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 45.*

[1572] Inuito autem Domino seruus, validè potest contrahere coniugium cum serua, vel libera, modo seruitus sit liberæ nota. Cauere tamen debet seruus, ne dominum priuet debitis, obsequiis, cum per Matrimonium non eximatur ab obligatione erga dominum. Contracto autem matrimonio seruus ille coniugi, vel Domino potius obsequi debet, cuius necessitas

magis vrget: & si cætera sint paria, coniugi potius est satisfaciendum. Gutier. *ca. 92.* Sanch. *lib. 7. d. 21.* Sylui. *in supplem. q. 52. a. 2.* Bonac. *qu. 3. pun. 3. num. 7.*

1573 Non potest dominus absque mortali piaculo vendere seruos in locis distantibus. in quibus il li non possint sibi debitum reddere, quando Matrimonium de domini consensu est contractum. At quando ignorante, aut inuito domi no Matrimonium contractum est, non debet dominus in parte remota illos vendere absque necessitate, v gr si inueniat iustum pretium in eodem loco: contraium autem facere culpam venialem non excedet. Henriq. *l. 11. c. 10. num. 4.* Tolet. *l. 7. c. 7. n. 3.* Nauar. *c. 22. n. 34.* Sà *v. Matrimonium, de imped, n. 1.*

1574 Post contractum vero matrimonium vir in seruum potest se vendere, etiam renitente vxore: non ita vxor absque viri consensu Et quoad seruitutem, & libertatem filij sequuntur matris conditionem, nisi contrarium sit per consuetudinem aliquo in loco receptum. Quoad honores tamen, & nobilitatem patris conditionem sequuntur Si mater fiat libera vel conceptionis tempore, vel partus vel tempore medio, filius non remanet seruus: nisi quando mater grauida fit serua iure belli. Quia in hoc casu fœtus fit seruus cum matre, quamuis mater fuerit conceptionis tempore libera. Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 55.* Gutier. *c. 93.* Sanch. *l. 7. d. 27.*

CAPVT III.

De Impedimento voti.

1575 FIde tenendum, votum solemne Casitatis in Religionis approbatæ professione emis sum, Matrimonium etiam consummatum post ipsam professionem dirimere: & consequenter Religiosum professum inualidè contrahere Matrimonium. Sic enim definitur in Conciliis & nouissime hæc veritas definita est in Tridentino *ses. 24. can. 9.* Eandem vim dirimendi Matrimonium subsequens, Gregorius XIII. concessit tribus votis simplicibus, quæ emittũt societatis Iesu Fratres, peractoNouitiatus biennio, vt patet ex nostræ Religioni concessa Bulla, quæ incipit, *Ascendente Domino.* Sanch. *l. 7. d. 26.* Sylui. *in. supplem. q. 53. a. 2.* Guiter. *disp. 94.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.*

1576

Quæris, quonam iure Matrimonium sit irritum post solemne castitatis votum, vel in ordine Sacro, vel in professione contractum? Scio, Doctores vatia in placita abire (de quo *sect. 2.*) ex receptiori sententia respondeo, solo iure Ecclesiastico huiusmodi dirimi coniugium. Quia votum simplex non ditimit Matrimonium. Ergo neque votum solemne: Votum enim solemne nihil habet supra votum simplex, ratione cuius magis dirimat Matrimonium simplex, excepta Ecclesiæ præscriptione, sicut enim in voto solemni Deo persona traditur, ita etiam in simplici. Igitur solo iure Ecclesiastico votum solemne dirimit Matrimonium, Existimo, hoc definitum esse à Gregorio XIII *in Bulla Crutiatæ.* Reginal. *lib. 31. n. 123.* Gutier. *cap. 94. num. 6.* Lessi. *lib. 4. c. 41. nu. 68.* Bellarm. *lib. 2. de Monach. c. 34.* Filluc. *tr. 10. p. 2. c. 4. n. 118. & 119.*

[194] CAPVT IV.

De Impedimento Cognationis carnalis.

[1577] CArnalis cognatio, quæ & consanguinitas dicitur. est, *vinculum personarum ab eodem propinquo stipite descendentium, carnali propagatione contractum.* Difstinguitur hæc cognatio per lineas, & gradus. *Linea* dicitur ordinata collectio personarum ab vno stipite descendentium diuersos continens gradus: vel potius ipsæmet personæ tam ascendentes, quam descendentes collectiuè sumptæ. *Gradus* est mẽsura personarum, quæ cognoscitur, quanta sit propinquitas consanguinitatis, vel distantia inter ipsas personas, quę in linea includuntur. Linea duplex *Recta* est, alia, *Trãsuersa,* seu *Collateralis.* Recta est illa, secundum quam multæ personæ ab tuo stipite immediatè, vel mediatè descẽdunt. vt vna sit genita ab altera vt filius à patre, nepos à filio, & c. At hæc recta linea alia est ascendentium in qua continentur personę, à quibus origo deducitur, vt pater anus, pro. auus, atauus; alia descendentium, quæ claudit personas originem ab eo stipite trahentes, vt filios, nepotes, pronepotes, &c. Collateralis vero linea est illa, secundum quam multæ personæ ab vno stipite immediatè vel mediatè procedunt, ipsæ tamen personæ à se inuicem non descendunt: vt sunt fratres, & eorum filij, patruus, amita. *Stipes* est persona illa. à qua omnes personæ, de quarum coniunctione tractatur, descendunt, seu originem ducunt Gutier. *hic. c. 98. num. 1.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. cap. 5.* Reginal *lib. 31. num. 140.* Sanch. *lib. dub. 50. num. 2. & 3.* Bonac. *hic. q. 3. pun. 5. §. 1. n. 3. & 4.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.*

[1578] Vt cognoscas, in quo gradu vnus cõsanguineus cum altero existat, triplicem regulam exhibebo. Prima in linea recta descendentium & descendentium hæc est: Tot sunt gradus quot sunt personæ, dempta vna persona, scilicet stipite: verbi gratiâ, pater & filius sunt duæ personæ, si stipitem demas, id est patrem, pater & filius erunt in primo gradu, eo quod dempto stipite remanet vna persona. Similiter pater & neposisunt in secundo gradu, eo quod tot sunt gradus, quot sunt personæ dempta vna; personæ autem in hoc casu sunt tres, videlicet pater filius, & nepos. D. Tho. *in. 3. dist. 40. q. 1. a. 2.* Coninch *d. 32. dub. 1.* Reginal. *l. 31. n. 141. & 142.* Sanch. *l. 7. d. 50. n. 4.*

[1579] Regula secunda: Quando personæ, quarum gradus quæruntur, sunt in linea transuersa æquali, eodem gradu distant inter se, quo distãt à communi vtriusque stipite proximo: v. gr. duo fratres distant inter se in primo gradu, quia in eo distant à primo stipite, in quo coniunguntur, qui est parens. Filij duorum fratrum sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem coniũguntur in communi vtriusque stipite proximo, qui est auus. Couar *in Epit. part. 2. cap. 6. §. 6.* Tolet. *lib. 7. cap. 9.* Bonac. *hic, q. pun. 5. § 1. num. 5.*

[1580] Regula tertia. Quoties personæ consanguineæ in linea transuersa distant inæqualiter à communi stipte, eo gradu distant inter se. Quo gradu alter magis remotus distat à communi, stipite. v gr. patruus & filius ex fratre distant inæqualiter ab auo in quo vniuntur; ille enim distat in primo gradu, hîc verò in secundo. vtpote qui est eius nepos, alter autem eius filius distabunt igitur inter se in secundo consanguinitatis gradu. Sanch. *l. 7. d. 50. n. 5. & 6.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.*

[1581] Itaque matrimonium in primo consanguinitatis gradu lineæ recta. id est, inter parentes & filios est ipso iure naturæ irritum Quia omnes Gentes benè insructæ solo naturæ lumine edoctæ, nuptias inter hos nefandas existimarunt. D. Thom. in *4. dist. 40. q. 1. a. 3.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.*

[1582] Attamen Matrimonium contractum in quo. libet alio ascenẽtium & descendentium gradu, non erit iure naturali irritum. Quia ascendentes non habent rationem principij, sed per se respectu omnium, sed solum respectu filiorum ab ipsis immediate procedentium. Respectu

autem aliorum descendentium habent ra. tionem principij tantummodo per accidens. Vnde infero, Matrimonium contractum ab infidelibus in secũdo, tertio, & quarto gradibus lineæ rectæ validum esse. Quia Matrimonium in his gradibus naturæ. Ideo cõuersi ad fidem non sunt separandi nisi cum patre, & matre coniuncti sint. Sanch. *lib. 7. d. 51. nu. 19.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 180.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 5. §. 1. n. 8.* Sà *v. Matrim. lmpedim. n. 4.*

1583 Matrimonium in primo gradu æqualilineæ transuersæ, v. gr. inter fratrem & sororem, non esse iure naturæ prohibitum, vnde iusta concurrente causa dispensare in eo posset summus Pontifex. D. Thomas asseruit 2. *2. q. 154. a. 9. ad 3.* Quam sententiam Sotus *in 4. dist. 40. q. vni. a. 4.* immerito appellauit erroneam, de quo *Sect. 2.* At ex receptiori assero, Matrimonium inter fratres & sorores esse iure naturæ interdictum. Quia inter fratrem & sororem est maximus pudor. naturalis, cui actus coniugalis maximè auersatur. Et quia summus Pontifex requisitus ad dispensandum in primo gradu, nunquam voluit annuere: Ergo non vulgare est eum non posse, documẽcum. Sanch. *l. 7. d. 52. n. 11.* Præposit. *in. supplem. 3. p.q. 7. dub. 9. n. 73.* Bonac. *hic. qu. 3. pun. 5. §. 1. n. 11.* Vasq. *1. 2. q. 74. a. 8. d. 112. art. 7.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 182.* & alij apud ipsos.

1584

Iure Ecclesiastico est inualidum Matrimonium initum inter consanguineos intra quartum gradum inclusiue tam in linea recta, quàm in transuersali. Tamen si duo consanguinei in. æqualiter distent à stipite, v. gr. si alter diste vltra quartum gradum, alter vero intra illum possunt Matrimonio colligari. Quia tunc attenditur gradus consanguinitatis penes distantiã remotioris à stipite; remotior autem à stipite distat vltra quartum gradum: Ergo ambo erunt consanguinei inter se vltra quartum gradum. Cap. *Non debet, de consanguin.* Trident, *ses. 24. can. 3.* Cap. *final. de consanguinit.*

[195] CAPVT V.

De Impedimento Cognationis spiritualis.

1585 SPiritualis cognatio est, *propinquitas quædam personarum ex statuto Ecclesiæ consurgens propter collationem Baptismi, vel Confirmationis: vel ob susceptionem suscipientis hæc Sacramenta.* Hæc cognatio non est ex iure diuino naturali, aut ex iure diuino positiuo; sed ex solo iure Ecclesiastico. Ex aliis Sacramentis minime oritur spiritualis cognatio, quæ Matrimonium aut dirimat, aut impediat. Illa autem cognatio, quæ superuenit Matrimonio, vt quia alter coniux fuit patrinus alterius in confirmatione, aut leuauit è Sacro fonte filium alterius, aut communem: Matrimonium præcedẽs minimè dissoluit. Porro impedimentum hoc cognationis spiritualis est perpetuum, vnde non extinguitur morte personæ, qua mediante contracta est, vt in affinitate, & aliis impedimentis contingit. *Cap. de eo: si quis filiastram 30. q. 1.* Gutier. *c. 100.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. c. 5. n. 188.* Reginal *l. 31. n. 148.* Sanch. *l. 7. d. 54.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 5. §. 2.*

1586 Nouo iure Tridentini *ses. 24. c. 2.* attento, duplex est hodie tantum cognationis spiritualis species, nempe *Paternitas,* & *Compaternitas.* Paternitas contrahitur inter baptizantem cum baptizato & inter patrinos cum ipsomet baptizato, & similiter inter confirmantem cum confirmato, & inter patrinos Confirmationis cum ipsomet confirmato. Compaternitas autẽ contrahitur inter baptizantem cum patre & matre baptizati, & inter hos parentes carnales

baptizati cum patrinis Baptismi; & similiter parentes confirmati cum confirmante, & cum patrinis confirmationis. Hinc Parochi incidentes in tactum libidinosum, aut delectationem morosam circa puellam à se baptizatam, vel circa fœminam, cuius aliquam prolem diluerint, non satisfaciunt, si in confessione dicant, quod attigerint, vel consenserint in puellam aliquam, vel in mulierem coniugatam, aut viduam; sed etiam addendum est, talem esse à se baptizatã vel aliquam prolem fœminæ illius diluisse. Quia cum hic sit spiritualis cognatio, talis actus, vel consensus ad incestum reducitur. Sanci. *in selec. d. 40. n. 25.* Nauar. *c. 22. nu. 40.* Tolet. *l. 7. cap. 18.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 190.* Sylui. *in supplem. qu. 36. art. 4.*

[1587] Pius V. declarauit in Bulla *Cum illius vicem,* cognationẽ spiritualẽ contractam à viro in Baptismo, vel confirmatione non trãsfundi ad vxorẽ & è contra. Imo vir & vxor simul alienum puerũ in Baptismo iure communi suscipere possunt Quia cognatio hæc non contrahitur inter ipsosmet patrinos: vnde iure exigendi debiti non priuantur, Henriq *l. 12. c. 11.* Rodrig. *to. 2. cap. 225.*

[1588] Multa requiruntur, ad contrahendam cognationem in Baptismo, vel confirmatione. Primo, vt infans in Baptismo teneatur; vnde quando puer est domi baptizatus, & in Ecclesia solemnitates supplentur non contrahitur cognatio ab eo, qui illum suscipit. Secundo, vt puer suscipia tur, quando primo Sacra vnda diluitur; vnde si infans baptizetur iterum, cognatio non contrahitur; si vero dubium sit de priori Baptismo, & infans rebaptizetur sub conditione, præsumendum est cognationem contrahi. Tertiò, requiritur, vt suscipiens puerum teneat, quando Baptismus solemniter administratur: vnde qui suscipit infantem in Baptismo priuatim ministrato, non contrahit cognationem; baptizans autem siue sit vir, siue fœmina baptizãs priuatim illam contrahit. Quarto requiritur contractus, ita vt suscipiens, seu tenens verè dicatur suscipere, seu tenere. Prætereà debet puer suscipi de baptizãtis manibus statim, ac dilutus est. Quinto requiritur intentio expressa, vel tacita præstandi patrinis munus, seu de Sacro fonte suscipiendi, vnde vt quis sit legitimus susceptor, & cognationem contrahat, debet vsum rationis ad huiusmodi intentionem gerendam, habere. Sextò requiritur, ne adsit error personæ: quia qui intendit suscipere filium Petri, & est Pauli filius, non contrahit; secùs sit præsentem suscipere intendat, quicumque sit ille. Septimo requiritur, vt baptizans, aut suscipiens sit baptizatus, alioquin cognationem non contrahit. Vnde infidelis baptizans, vel tenens fidelis filium non contrahit cognationẽ cum patre, vel matre fideli; quia infidelis Ecclesiastico iuri non submittitur. Hæreticus tamen suscipiendo, vel baptizãdo cognationem contrahet, quia est baptizatus, ac subiectus Ecclesiæ, sicut & Religiosus contrahit cognationẽ suscipiẽdo alios in Baptismo, vel confirmatione, quamuis sit illi prohibitum. Cap. *Non licet de consecr. dist. 4.* similiter fidelis non cõfirmatus & tenens fœminam in Confirmatione, non contrahet spiritualem cognationem cum illa; quia quamuis vitam spiritualem Baptismi ratione habeat, at non habet conditiones ab Ecclesia præscriptas, vt verus sit susceptor. Constat ex Cap. *In Baptismate, de consecr. dist. 4.* Carptim collegi ex Gutier. *capit. 100. numer. 7.* Sanchez *libr. 7. dub. 62. numer. 5.* Rodrig. *tom. 1. cap. 225.* Rebel. *libr. 3. quæstion. 6. numer. 16.* Diana *p. 5. tract. 3. resol. 7.* Henriquez *libr. 12. capit. 11. numer. 3.* Reginal. *libr. 31. numero 151. 155. & 157.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. quæstion. 7.* Coninch *dub. 32. numer. 25.* Valent. *tom. 4. dub. 4. quæs. 2. pun. 3.*

[1589] Quando nulli patrini designantur, nulli tangentes baptizatum contrahunt cognationem, siue simul, siue successiue contingant. Suar. *3. p. q. 57. n. 8.* Sanch. *l. 7. d. 57. num. 12.* Quando vero plures designati à parentibus, vel ab aliis curã infantis habentibus tangunt, omnes contrahunt cognationem, modo tangant simul si autẽ successiue tangant, solus primus,

qui baptizatum suscipit, vel ad summum duo, si sint, si fuerint mas, & fœmina, cognationem contrahent. Coninch *d. 32. nu. 35.* Reginal. *libr. 31. num. 152.* Quando autem plures designantur à parentibus, sed Parochus admisit vnum tantum, & vnam: cognatio contrahitur solummodo ab iis, qui fuerunt à Parocho admissi, si verò nulli sint designati à parentibus, cognationibus cognationem contrahent designati à Parocho. Bonac. *hic. q. 3. pun. 5. §. 2. n. 26. & 29.*

[1590] Qui procuratorem immittit, ad infantem suscipiendum, ipse contrahit cognationẽ, non procurator. Quia quæ procurator agit non suo **[196]** sed mittentis gerit ex nomine, qui quidem fuit designatus. Sic fertur Cardinales exposuisse. Coninch. *d. 32. n. 40.* Sà *v. Matr. Impedim. n. 5.* Bonac. *q. 3. pun. 5. §. 2. n. 34.* Scio Thomam Sanch. *l. 7. d. 59. n. 4.* & Reginaldum *l. 31. n. 156.* asseruisse, in hoc casu cognationem neque à mittẽte contrahi. Et Toletum *l. 7. c. 4.* putasse, contrahi à procuratore, modo ipse contrahere intendat, non verò à mittente: De quo *Sect. 2.* Plura apud Sanch. *citatum.*

CAPVT VI.

De Impedimento cognationis Legalis.

[1591] *LEgalis* cognatio est, *propinquitas quarumdam personarum ex adoptione proueniens.* Triplex communiter assignatur huius cognationis species. Prima est linea recta inter adoptantem & adoptatum, & descendentes adoptati. Secunda est transuersalis inter adoptatum & filios carnales adoptati. Tertia est per modum cuiusdam legalis affinitatis ad naturalis affinitatis similitudinem, quæ est inter adoptatum & vxorem adoptanti: & è contra inter adoptatum & vxorem adoptatis. D. Tho. *in 4. dist. 42. art. 1.* Gutier. 1. *2. cap. 102. n. 4.* Reginal *l. 31. n. 162.* Filliuc *tr* lio. *p. 2. n. 198.*

[1592] Porro adoptio est, *legitima extraneæ personæ in filium, vel nepotem assumptio.* Duplex est, alia *perfecta,* alia *imperfecta.* Perfecta dicitur adoptio, qua adoptatus, interueniente Principis auctoritate, transit in adoptantis potestatem & fit ipsius necessarius hæres, saltem in quarta bonorum, id est, in legitima. Imperfecta autem hoc à perfecta differt, quod per eam non transit adoptatus in adoptantis potestatem, nec illi tanquam necessarius hæres ex testamento succedit, sed tantum ab intestato Coninch *d. 32. n. 42.* Reginal. *l. 31. n. 158.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 5.* §. 3. Sanch. *l. 7. d. 63. n. 2.*

[1593] Cognatio legalis orta ex adoptione imperfecta Matrimonium non dirimit. Quia cum Matrimonium sit res fauorabilis, iura illud dirimentia ob adoptionem restringi debent ad perfectam. Sanch. Sylui. Filliuc. Laym. apud Dianam *p. 4. tr. 4. resol. 120.*

[1594] Vt aliquis possit adoptare, plura require. Primum, vt adoptans sit sui iuris & maior viginti quinque annis. Secundum, vt adoptans non sit fœmina. Tertium vt adoptans habeat potentiã naturalem ad generandum: qualem habent secti gladio, aut facti eunuchi per morbũ: hi enim sunt tantummodo impotentes ex accidenti, nõ ex defectu. Quartum vt adeo sit ætatis prouectæ, vt adoptatum excedat decem & octo annis & possit esse carnalis parens adoptati. His concurrentibus, quilibet potest, etiãsi sit Sacerdos, adoptare: & quilibet si præsens sit, adoptari potest. Sanch. *l. 7. d. 63. n. 3.* Syluest. *v. Adoptio, n. 2.* Bonac. *hic q. 3. pun. 5. §. 3. n. 3.* ex Instit. *de adoptione.*

Legalis cognatio impedit, ac dirimit[1595] Matrimonium contractum inter adoptantem & adoptatum & descendẽtes adoptati vsque ad quartum gradũ. Et inter vxorem adoptantis & adoptatum: ac inter vxorem adoptati & adoptantẽ. Inter filios seu filias adoptantis & adoptatum, seu adoptatam. Ex quo patet, hoc impedimentũ non perpetuo durare. Nam si filij adoptantis emancipentur, vel si pater eorum moriatur, poterunt cum adoptata contrahere. *Cap. Per adoptionem 30. q. 3. Cap. Ita diligere 30. q. 3.* Nauar. *c. 22. n. 45.*

[1596] Fillius adoptantis potest Matrimonium contrahere cum adoptati filia. Quia inter has personas nulla intercedit cognatio. Item quando plures adoptati sunt ab vno & eodem possunt adoptati inter se inire coniugia. Prætereà potest adoptatus Matrimonium contrahere cum filia illegitima adoptantis, sicut adoptans potest cõtrahere cum filia adoptatæ filiæ. Verum hoc impedimentum est iure Ecclesiastico inductum, vnde validum est Matrimonium contractum ab infideli in cognatione legali. Quia infideles non sunt legibus Ecclesiasticis subiecti. Reginald. *l. 31. c. 162. & 163.* Sà *v. Imped. Matrim. n. 6.* Nauar. *cap. 22. n. 45.* Sanch. *l. 7. d. 63. num. 35. & 36.*

[1597] Cognatio legalis superueniens Matrimonio iam contracto, non impedit debiti petitionem. Quia nullo iure constat petitionem debiti eo in casu interdici. Sponsalibus autem de futuro superueniens, illa dirimit. Rosel. *v. Impedimentum, n. 16.* Sanch. *l. 7. d. 63. n. 19. & 20.*

CAPVT VII.

De Impedimento Criminis:

[1598] DVo sunt crimina, quæ Matrimonium iure impediunt, & dirimunt. Alterum est occisio coniugis alicuius, causa contrahendi cum eius coniuge. Hæc facta vtroque machinante, perpetuò impedit, etiamsi alter infidelis esset, & ad eius conuersionem procurandam patrata fuisset. Facta verò adultero tantum machinante, non sufficit, nisi adulterium interueniat. Vnde vt hoc crimen homicidij inducat dirimens impedimentum hæc requiruntur. Vt Matrimonium, contra quod machinatio facta est, sit verum: Vt machinatio sortiatur effectum, morte scilicet alterius coniugis subsecuta: Vt homicidium sit vxoris, nam si vir occiditur, secundum aliquos non incurritur hoc impedimentum; scio tamen, receptius esse etiam viri morte incurri: Vt tam morris machinatio quam adulterium interueniat, nisi vtérque cooperatus sit ad mortem; tunc enim (vt innui) adulterium non requiritur: Vt quando alter tantum machinatus est mortem, adulterium patratum sit vtrique notum: Vt homicidium coniugis eo fine factum sit, vt cum altero coniugium ineatur. *Cap. significasti, de eo, qui duxit. Cap. si quis, viuente 31. quæstion. 1.* Gutier. *de Matrimon. c. 105.* Coninch *d. 31. num. 62.* Nauar. *cap. 22. numer. 46.* Sanchez *l. 7. d. 78.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 253.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 6. à n. 4.* Annotarim in primis, eum, qui dedit occidendi mandatum, sed postea reuocauit, cuius**[197]** reuocatio mandatario innotuit ante coniugis occisionem, non esse huius impedimenti reum; sicut nec est reus ille, qui dedit consilium, quod nihil influxit, vel qui ratam habuit coniugis occisionem Deindè impedimentum hoc non reddere machinantem inhabilem simpliciter ad quodcúmque aliud Matrimonium, sed tantum respectu adulterantis, vel eius, qui simul in coniugis necem machinatus est ad ineundum inter se Matrimonium. Henriq. *l. 12. c. 14.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.* Sà *v. Imped. n. 7.* Coninch *d. 31. n. 64.* Sanch. *l. 78. d. 6. n. 23.*

[1599] Alterum crimen est adulteri scienter cum coniuge alterius, & contrahere Matrimonium de facto, vel dare fidem de contrahendo. Desiderãtur tamen aliquæ conditiones, ad hoc impedimẽtum incurrẽdum. Prima est, adulterium cum seminis intra vas effusione. Secunda vt cum adulterio concurrat promissio etiam simplex, siue adulrium præcedat, siuè subsequatur. Tertià, vt promissio Matrimonij sit externa, quamuis ficta. Quarta, vt adulterium patratum sit sciente vtroque adultero alterius Matrimonium. Quinta, vt promissio ab altero acceptata sit, & repromittat taciturnitas enim eius, cui fit premissio, absque alio acceptationis signo, non sufficit ad hoc impedimentũ incurrendum, Sexta, vt Matrimonium priùs contractum sit validum; nam si esset re vera irritum, adulterium illud æstimatum cum futuri Matrimonij promissione, haud præstaret impedimentum *Cap. Relatum 31. q. 1. Cap. fin. de eo, qui duxit.* Nauar. *c. 22. nu. 46.* Tolet. *l. 7. c. 10.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 256.* Sanch. *l. 7. d. 79.* Coninch *d. 31. dub. 5.* Bonac. *hic q. 3. pun. 6. n. 8.* Laym. *l. 5. tr. 10. pun. 4. c. 10. n. 4.*

[1600] Non oritur impedimentum dirimens, quando aliquis suam occidit coniugem, vel alterius, vt possit inire coniugium cum altera, quæ homicidij vel adulterij non fuit particeps Nec quãdo duo in alterius coniugis necem conspirant, vel quando adulter occidit alterum coniugẽ sine intentione Matrimonij contrahendi cum adultero, sed ob alium finem, nempe vt liberius libidinẽ expleãt, Nec quãdo adulter occidit vxorem animo ducẽdi aliquam indeterminatã: vel ducendi aliquã determinatã, modo non habeat intentionẽ ducendi illam, cum qua deliquit. Nec quãdo quis occidit vxorem in flagranti crimine adulterij de. prehensam: aut quãdo aliter impunè per leges, nisi forte per dolum dederit causam adulterij, vt eam posset occidere, & ea ob eunte, posset contrahere cum alia cõplice talis machinationis, seu proprij adulterij. Nec orietur impedimentum per ratihabitionẽ occisionis cõiugis sui perpetratæ ob finem contrahendi: in hoc enim casu ratihabitio non æquiparatur mãdato; ad quem sanè effectũ opus est præcedere prius per machinationẽ, quod non est in casu prædicto, in quo ratificatio subsequitur, & non præcedit occisionem. Syluest. *v. Consensus, in fine.* Sanch. *l. 7. d. 78. n. 15. 16. & sequent.* Henriq. *l. 12. c. 14.* Rodrig. *to. 1. c. 228.* Sà *v. Matr. Impedim. n. 7.*

[1601] Impedimentum criminis contrahitur solummodo à fidelibus. Quia inductum est ab Ecclesia, cui in fideles subiecti non sunt. Et requiritur vt totum delictum contractum sit post Baptismum. Vnde si fidelis contraxit Matrimonium antè Baptismum, & post Baptismum commisit adulterium, hoc impedimentum non incurrit. Quia impedimentum criminis non incurritur ob vnum tantummodo delictum, sed propter vtrũque, id est, propter adulterium cum Matrimonio, vel ob cum Matrimonij promissione, vel cum homicidio. Gutier. *de. Matr. c. 105. n. 6.* Bonac. *hic q. 3. pun. 6. n. 10. & 21.* Sanch. *l. 7. d. 73. n. 49.*

CAPVT VIII.

De Impedimento Disparitatis cultus.

[1602] MAtrimonium inter dispares cultus, nempe inter fidelem & infidelem est iure Ecclesiastico irritum. Imo inter personam baptizatam & catechumenam. Quia catechumena Baptismo caret, qui est ianua Sacramentorũ: quamuis fidem teneat, & in gratia constituta esse valeat. Iure autem diuino, vel naturali non est inualidum, quamuis sit illicitum propter periculum prolis. Concil. Tolet. *3. c. 14.* Reginal. *lib. 31. num. 167.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. nu. 225. & 226.* Gutier. *cap. 104.* Coninch *d. 31. nu. 41. & 43.*

[1603] Matrimonium verò inter fidelem & hæreticum, vel apostatam, vel excommunicatam validum est, cum nullo iure irritetur. Quia inter hoc non est cultus disparitas, cum omnes sint baptizati. Ast graue committitur piaculum quando contrahitur cum hæretico, seclusa aliquorum locorum consuetudine, v. gr. in Germania, Gallia, Polonia. Quia in iis ex consuetudine recepta, & tolerata licent coniugia Catholicæ personæ cum hæretica, dummodo Catholica permittatur liberè, & absque peruersionis periculo in fide permanere. Quia ea coniugia ineuntur instar aliorum contractuum ciuilium ob amicitiæ leges, & ad communem pacem, & Reipublicæ tranquillitatem tuendam. Azor. *to. 1. l. 8. c. 11. q. 5.* Serar. *in Opusc. dr Matr. num. 18.* Bellar. *de Matrim. l. 2. cap. 23.* Reginal. *l. 31. n. 169.*

[1604] Matrimonium fidelis cum hæretico cum probabili peruersionis periculo licitum est ex eximia aliqua causa, verbi gratiâ augmenti & propagationis Ecclesiæ, vel tranquilli eius status, qui sub aliquo hæretico Principe, & consiliariis hæreticis tenentur oppressi. Quia exponere se periculo salutis spiritualis amittendæ quamuis peccatum sit: non tamen ex his peccatis est, quæ quauis circumstantia posita, vel detracta, suam retinent deformitatem: sed ex his. aut illis circumstantiis pendere videatur. Ponti. *de Matrim. in append. cap. 6.* Diana *part. 3. tr. 4. resol. 269.* Crediderim, hoc non esse amare periculum, sed illud ingens bonum diligere, ad quod sine eo periculo perueniri non potest. Itaque periculum non amans adit, sed prorsus inuitus. Confirmarim ex doctrina plurimorum Theologorum asserentium, non esse peccatum exponere se pericolo spiritualis salutis ex aliqua vrgenti causa. D. Tho. *2. 2. q. 10. art. 9.* Caiet. *in sum. v. Periculum.* Sanch. *l. 1. Moral. c. 8. n. 3.* Armil. *v. Periculum.* Nauar. *c. 3. n. 14.* Suar. *1. p. to. 4. d. 32.* Sà *v. Absolutio n. 12.* Vasq. *Opusc de restit c. 3. §. 2. dub. 6. n. 23.*

[1605] Si infidelis conuerti renuat, sed velit coha-**[198]**bitare fine Creatoris iniuria, Matrimonium tamen illud potest dissolui. Quia prohibitum fideli ab Ecclesia habitare cum infideli propter peruersionis periculum, quod vt plurimũ accidere assolet. Ad dissoluendum autem Matrimonium in hoc casu, non requiritur sententia Iudicis, sed satis est sola admonitio fidelis facta infideli, an conuerti velit: nisi aliundè constaret obstinatio. Diana *part. 3. tract. 4. resol. 252.* Sanch. *l. 7. d. 74. n. 8. & 9.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. num. 239.*

[1606] Quandonam dissoluatur Matrimonium, non est certum apud Doctores. Rodriguez *to. 1. c. 229.* & Richard. *in 4. dist. 39. a. 1.* dicunt, statim dissolui, non expectato transitu fidelis ad aliud Matrimonium, quando infidelis admonitus, recusat legitime habitare. Hostiensis *Cap. Gaudemus,* & Ioan. Andreas *nu. 15.* aiunt, dissolui quando elapsus est terminus ab Ecclesia constitutus ad determinandum, an infidelis velit, legitimè habitare. Ex receptiori tamen sententia affirmo, non dissolui prius Matrimonium, donec fidelis ad alias nuptias transear, ita vt generatio vnius sit alterius corruptio. Quare si fidelis nunquam mutet statum, perseuerabit prius Matrimonij vinculum: & quotiescumque infidelis conuersus fuerit ad fidem tenebitur fidelis ilium tanquam coniugem verum admittere. Sanch. *l. 7. d. 75. n. 2. 3. & 4.* Sà v. *Impedimen. Matri. nu. 8.* Coninch *dub. 26. num. 63.* Nauar. *c. 22. n. 49.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 1. punct. 7.*

[1607] Licet fideli, ad Religionem, vel ordines trãsire, aut votum castitatis simplex emittere, quoties infidelis monitus conuertirenuit, licet habitare velit absque Creatoris contumelia, & sine pertractione aut inductione ad peccandũ. Sanum autem consilium esset existente probabili conuersionis spe, coniugem ad Religionem, aut Ordines non transire, aut votum castitatis emittere. Et quidem per professionem in Religione Matrimonium etiam prius consummatum dissoluitur; per Ordines autem, aut simplex castitatis votum non soluitur.

Verum tamen est, fidelem conuersum, qui suscipit Sacros Ordines non esse alteri coniugi restituendum, qui conuertitur, postquam fidelis ordinibus est initiatus. Quia ille debet sibi imputare, quod tardè sit conuersus. D. Thom. *in 4. dist. 39. q. 1. a. 5. ad 4.* Filliuc. *tr. 10. part. 2. n. 244.* Henriq. *lib. 11. cap. 17. num. 8.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 7. num. 9. & 10.* Sanch. *l. 7. d. 76.* Coninch *d. 26. num. 66.*

1608 Quando alteruter parens solus fidelis est, si proles sit doli capax, non est cogenda ad fidem, sed suæ libertari relinquenda. Si autem non sit capax doli, eius conditionem sequi debet, qui ad fidem conuertitur. Quia eo ipso, quo alteruter coniux est fidelis, ius habet Ecclesia compellendi ipsum, vt prolem minimè doli capacem Sacra diluat vnda. In dubio autem, an proles sit capax doli, in fauorem fidei est pręsumendum. *Cap. Iudæi. 28. q. 1.* Concil. Tolet. *4. c. 56.* D. Tho. *in 4. dist. 39. q. 1. a. 4. ad 4.* Sanch. *l. 7. d. 73. n. 16.* Sotus *in 4. dist. 39. qu. 1. a. 3. ad 2.* Sà *v. Matr. impedi. n. 8.*

CAPVT IX.

De Impedimento Violentiæ, vel Metus.

1609 *M Etus* seu Violentia est impedimentum dirimens Matrimonium, quod quidem per grauem metum cadentem in constantem virum initum iure Ecclesiastico est inualidum, modo metus iniustè sit à causa libera ad hoc, id est ad extorquendum consensum incussus. Vnde per metum leuem non redditur Matrimonium inualidum. Quia in iure non habetur ratio leuis metus, nisi ille tollat omnino consensum: tunc enim irritum esset in conscientia, ad validitatem enim eius iure naturæ consensus requiritur. *Cap. Veniens 2. de despons.* Cap. *De eo qui dixit 2.* Nauar. *cap. 22. num. 50.* Tolet. *l. 7. c. 12.* Reginal. *l. 31. n. 76. & 78.*

1610 Solum Ecclesiastico iure est irritum Matrimonium metu extortum, non iure naturæ Quia cæteri contractus celebrati cum metu graui non sunt iure inualidi: Ergo neque Matrimonium. Ideo Matrimonium per vim, & metum inter infideles celebratum validum erit. Quia luri Ecclesiastico non subsunt. Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 109.* Sanch. *l. 4. d. 14. n. 2. & 3.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 8. n. 8. & 9.*

1611 Dupliciter potest incuti metus ab extrinseco, id est, ab homine. Primo *iustè,* Quando quis sub graui pœna cogitur à Iudice contrahere Matrimonium, & stare sponsalibus anteà celebratis, quæ ille recusabat adimplere iustè cogitur, & iure licito compelli potest, cum teneatur illud perficere: & ideo validum est Matrimonium cum tali metu contractum. Secundo *iniustè.* Quando quis minatur accusare furem de furto patrato, nisi talem fœminam ducat: minatur iniustè accusationẽ per ordinẽ ad extorquendum consensum: & consequenter Matrimonium cum huiusmodi minis seu metu initum, erit inualidũ. Coninch *d. 28. n. 15.* Reginal. *l. 31. n. 79.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 8. n. 10. & 11.* Rodrig. *part. 1. cap. 230.* Henriq. *lib. 11. capit. 9. num. 2.*

1612 Quando metus incutitur à causa libera, non tamen ad hunc finem, vt Matrimonium ineatur, sed ob aliam causam: Matrimonium cum eiusmodi metu celebratum, validum est. Quia licet Matrimonium celebratum per metum incussum ad alium finem, sit aliquo modo inuoluntarium: illud tamen inuoluntarium non censetur causa consensus; sed tantum occasio, & consequẽter insufficiẽs, ad reddendum Matrimoniũ inualidũ. Vnde validum est coniugium contractum à defloratore puellæ, quem pater vel frater puellæ volebat occidere, sed ipse

deflorator sponte sua obtulit se ad celebrandum Matrimoniũ, vt mortem euaderet. Similiter validum est Matrimoniũ, quod obsessus contraxit cum filia obsidentis, vt euitaret molestiam obsessionis, modo obsidens non obsederit ad hunc finem, vt obsessus eius duceret filiam. Præterea validum esset Matrimonium contractum inter filiam Medici & ægrotum, quem Medicus curare nolebat, nisi eius filiam duceret. Quia metus mortis**[199]** non est à Medico, sed à morbo incussus. Cordub. *in sum. quæstion. 178. punct. 1.* Sà *hîc, num. 9.* Bonacin. *quæstion. 3. punct. 8. à numer. 16.* Reginald. *libr. 31. numer. 79.* Coninch *dub. 28. numer. 9.* Henriquez *lib. 11. cap. 9. num. 2.* Sanch. *l. 4. d. 12.*

1613 Inualidum est coniugium, quando contrahens mortis metu cogitur, non solùm contrahere, sed id per copulam consummate. Quia non potest esse validum Matrimonium, nisi validus sit consensus: sed consensus per metum grauem extortus est inualidus: ergo. Deinde de copula nihil operatur ad coniugij validitatem, nisi adsit consensus liber, & validus. Bonacin. *hîc, quæstion. 3. punct. 8. numer. 25.* Sanchez *libr. 4. dub. 12. num. 19.* Gutier. *cap. 26. numer. 11.*

1614 Coniugium celebratum cum metu cadente in constantem virum adiuncto iuramento, non est validum. Quia per iuramentum non suppletur defectus consensus requisiti ad matrimonium. Vnde hîc opus non est iuramenti relaxatione. Quia vbi nullum est vinculum, nulla est obligatio. Nec ideo illud Matrimonium resoluitur in sponsalia. Quia huiusmodi contractus iure positiuo est irritus: & sicut Matrimonium requirit consensum liberum, ita etiam sponsalia. Sà *verb. Impediment. numer. 9.* Reginald. *libr. 31. numer. 87.* Rodriguez *cap. 131. num. 4.* Gutier. *cap. 76. num. 9.* Sanchez *l. 4. d. 20. num. 15.* Imo si quis iurasset, stare Matrimonio per metum celebrato seu non contrauenire: non tenetur implere. Quia nullus potest obligari ad peccatum; peccatum enim esset vti Matrimonio inualido, quale est per metum grauem celebratum. Reginald. *libro 31. numero 88.* Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 3. Paragraph. 5.*

1615 Tulit Tridentinum *sess. 24. cap. 9.* excommunicationem contra dominos temporales, Magistratus, & alios cuiuscúmque gradus, qui subditos, vel alios quoscúmque directè, vel indirectè cogunt, ne Matrimonium liberè contrahant. In hac tamen Censura non comprehenduntur domini cogentes sua mancipia Matrimonium inire. Nec patres, qui prohibent filios Matrimonium contrahere. Quia Concilium non loquitur de prohibentibus, sed de cogentibus. Sanchez *lib. 4. dub. 22.* Henriquez *lib. 11. cap. 6. num. 5.* Nauar. *cap. 27. numer. 150.* Gutier. *cap. 79. num. 11.*

CAPVT X.

De Impedimento Ordinis.

1616 SACER Ordo valide, & sine graui metu susceptus iure Ecclesiastico Matrimonium subsequens dirimit. Definitur à Tridentino *sess. 24. can. 9.* Infero primò, Ordineminores, nec dirimere, nec impedire Matrimonium. Secundo, si Ordo Sacer sit inualidè susceptus propter aliquem defectum essentialem, Matrimonium validum esse: verbi gratiâ, si quis Ordinem suscepit ab eo, qui se finxit Episcopum, cum non esset. Tertio, Sacrum Ordinem per metum grauem susceptum Matrimonium non dirimere, si metus fuit incussus à causa libera. Quia neque obstat constitutio Ecclesiæ, neque votum solemne Ordini Sacro annexum, cum illud

sit inualidum. Quarto, votum non dirimere Matrimonium iure naturali, sed tantummodo impedire. Vnde si Pontifex dispensaret cum Sacerdote absque causa legitima, validum esset Matrimonium quamuis illicitum. Quia censeretur ablatum esse impedimentum dirimens ab Ecclesia inductum. Quinto, Matrimonium antea contractum non dirimi per Ordinis Sacri susceptionem. Et hæc est differentia inter maiores Ordines, & professionem, quod professio dissoluit Matrimonium non solùm sequens, sed etiam antecedens, modo non fuerit consummatum: Ordines vero maiores sequens solummodo dissoluunt. Gutier. *cap. 94. num. 10.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. numer. 121.* Coninch. *dub. 20. num. 145.* Henriquez *lib. 12. cap. 5. num. 9.* Sanchez *lib. 7. d. 29. num. 5. & d. 28. num. 11.* Sylui. *in Supplem. quæst. 53. art. 3. quæst. 1.*

[1617] Nunquam fuit in Ecclesia permissum siue Latina siue Græca Sacro Ordine præditos matrimonium inire. Quia à nascente Ecclesia id prohibitum fuit, vt constat ex Canone Apostolorum 17. Vnde si Græcus aliquis Sacerdos contraheret Matrimonium, inualide contraheret. Permissum tamen est Græcis iam coniugatis, Sacros Ordines inire, & Matrimonio vti ante eorum celebrationem Quia decretum Ecclesiæ præscribens esse annexum Ordinibus Sacris votum solemne castitatis non est acceptatum à Græcis, vnde minimè delinquunt vtendo coniugio ante Ordines inito. Sanchez *libr. 7. dub. 18. numer. 3.* Azor. *part. 1. libr. 13. cap. 13.* ex *cap. cum olim, de Cleric. coniugat.*

[1618] Sacro Ordine initiatus contrahens Matrimonium, mortaliter delinquit, incurritque irregularitatem, etiam ante consummatum coniugium. Sanch. *lib. 7. d. 48.* Couar. *p. 2. c. 6. §. 3. n. 1.* Nauar. *cap. 27. num. 195.* ex Clement. *1. de consanguin.*

CAPVT XI.

De Impedimento Ligeminis.

[1619] PEr impedimentum *Ligaminis* significatur vinculum prioris Matrimonij, quo durante, posterius est irritum. Et quidem plures habere vxores diuino iure in in lege Euangelica prohibitum est. Permissum fuit antiquis patribus (quorum exemplo ad Israëliticum populum propagata fuit dispensatio) plures habere vxores. Quia contra primarium Matrimonij finem, qui est prolis generatio, & educatio, non erat. At iam nullis fidelibus, nec infidelibus licita est polygamia: & cum infideles Baptisma susceperint, cogendi**[200]** sunt ad primam vxorem legitimam redire, separandique ab aliis coniugiis prima vxore superstite initis, tanquam ab omninò irritis. Tridentin. *sess. 24. can. 2.* D. Thom. *in 4. dist. 33. quæstion. 1. articul. 1.* Sanchez *lib. 7. d. 80. num. 4. & 5.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 161.* Valent. *tom. 4. d. 10. q. 1. Punct. 3.*

[1620] Summus Pontifex non potest in hac vxorum pluralitate dispensare. Quia & lege naturali, & Christi præscriptione ob veram Sacramenti significationem est interdicta. Nec vlla consuetudine effici potest licita hæc vxorum pluralitas. Quia consuetudo nequit præualere aduersus ius naturale, & diuinum positiuum, sed solum contra humanum, Coninch *disp. 26. numer. 20.* Reginald. *libr. 31. numer. 4.* Gutier. *hic, cap. 106.*

[1621] Polygamia mulieris contra ius naturale est. Quia vt mulier plures viros habeat repugnat omnibus Matrimonij finibus, nempè susceptioni, & educationi prolis; communis vitæ Societati, & familiæ administrationi, remedio concupiscentiæ: & Sacramento Christi, &

Ecclesiæ. Viri verò polygamia est præter naturæ ius, nec admittit dispensationem. humanam, sed tantùm diuinam. Quia licet opus esset generis humani propagatione, Deus vnicam costam ex Adamo traxit, eámque *ædificauit in mulierem* dicens: Erunt duo in carne, vna vt monogamiam esse iuris naturalis ostenderet. Vnde & Adamus coactus fuit esse monogamus, quia nec filiam potuit ducere, nec neptem, aut proneptem. Sotus *in 4. dist. 33. quæst. 1. art. 3.* Bellar. *l. de Matrim. lib. 1. cap. 10.* Sanchez *lib. 7. dub. 80.* Henriquez *libr. 12. capit. 6.* Hurtad. *hic, dub. 9. diffic. 1.*

1622 Binæ, quaternæ, & vlteriores nuptiæ, prioribus dissolutis, licitæ sunt, ac verum Sacramentum. Quia cum primæ nuptiæ morte coniugis vnius penitus dissoluantur, nullum possunt alteri coniugi impedimentum obiicere, ad aliarum celebrationem. Tamen denegatur hisce secundis nuptiis benedictio, quando saltem alteri coniugi in priori Matrimonio fuit impertita, ne repetita in vilipendium eat, vt habetur in *cap. Vir, de secundis nuptiis.* Scio, consuetudine essé introductum, vt semper benedictio etiam in nuptiis secundis conferatur, quando alter coniux benedictionem non suscepit, siue sit vir, siue fœmina. Quia non censetur iterari benedictio, cum impenditur per se ratione coniugis non benedicti: per accidens autem etiam alteri confertur, nec enim potest vni, & non alteri conferri. Sanchez *lib. 7. d. 81. & 82.* Filliuc. *tract. 10. p. 2. cap. 4. in fine.* Henriq. *l. 11. c. 2. num. 3. litter. G.*

1623 Vt coniux superstes possit cum alio Matrimonium inire, requititur certitudo moralis tanta de morte alterius coniugis, quanto iudicio prudentis sufficit ad credendum coniugem certo iam obiisse. Rodriguez *cap. 232.* Sanchez *libr. 2. dub. 45. numer. 6.* Vxor tamen, quæ contraxit matrimonium cum secundo, credens priorem virum esse mortuum: tenetur à secundo recedere, postquam cognouit, priorem virum esse superstitem: alioquin se adulterij periculo exponit, & delinquit mortaliter petendo, vel reddendo debitum, post huiusmodi notitiam. Si autem non certo nouit, sed tantum modo dubitat, non potest existente dubio debitum petere, tenetur tamen alteri coniugi perenti reddere. Quia alter coniux ius petendi habet, nec tenetur coniugi dubitanti credere: nisi dubitans ita probet, vt alter credere teneatur. Sanchez *lib. 2. d. 41. num. 32.* Henriqu. *l. 11. c. 15. n. 13.* Gutier. *hic, cap. 50.* Nauar. *cap. 22. num. 53.*

1624 Mortis prioris viri probatio non omnino præscribi potest, qualis esse debet; sed Iudicis prudentis arbitrio, attentis occurrentibus circumstantiis relinquitur. Illud verò est speciale in morte probanda, vt testes, non citata parte, sed ex mero iudicis officio possunt examinari. Non sufficit vnus testis affirmans coniugis mortem, vt possit alter ad secundas transire nuptias Si tamen coniux distanti obierit in loco, ita vt non valeant facilè aliæ probationes haberi, satis erit nuncius. Longissima autem coniugis absentia non est mortis illius probatio. Neque habetur per solam famam, nisi fortè tanta adsint indicia, vt nullus sit de eius obitu ampliùs dubitandi locus. Gutier. *hic, cap. 51. numer. 3.* Sanchez *libr. 7. dub. 46.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. quæst. 13.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 214.*

CAPVT XII.

De Impedimento publicæ honestatis.

1625 HOnestas publica est *propinquitas ex sponsalibus validis, & certis proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ. Constitutione propter honestatem eius.* Vnde colligo ex sponsalibus inualidis, & cum

persona incerta non consurgere publicæ honestatis impedimentum. Porrò attento antiquo iure hoc impedimentum vsque ad quartum gradum persistebat: hodie verò per Tridentinum *sess. 24. cap. 3.* ad primum solummodo consanguinitatis gradum extenditur. Cum affinibus autem alterius sponsi non oritur. Quia ius hoc impedimentum præscribens cum solis consanguineis nuptias interdicit. Diuus Thomas *in 4. dist. 41. quæstion. 1. ad 2. quæstiunc. 4.* Reginald. *lib. 31. numer. 126.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 220.* Guiter. *cap. 103. num. 5.*

[1626] Publicæ honestatis impedimentum non est iure naturæ inductum, vel diuino, sed iure Ecclesiastico. Vnde infidelis, qui tempore infidelitatis contraxit sponsalia cum Berta, potest valide Matrimonium inire cum eius matre, vel sorore non solum ante Baptismum, verum etiam post eum susceptum. Quia infidelis Ecclesiæ, à qua est hoc impedimentum, legibus non subiicitur. Sanch. *l. 7. d. 68. n. 2.* Bonac. *hic. qu. 3. punct. 11. num. 6.*

[1627] Perpetuum hoc impedimentum est, itavt nec morte alterius sponsi extinguatur. Multò minus cessabit, quando sponsalia dissoluuntur mutuo contrahentium consensu. Quia Matri**[201]** monij impedimenta non pendent à contrahentium voluntate, sed ab Ecclesia, quæ constituit, vt impedimemum publicæ honestatis ex sponsalibus validis consurgat. Et quia nulla maior sponsalium dissolutio consurgere potest, qua ob alterius sponsi mortem: sed tali in casu etiam durat impedimentum: ergo Tolet. *lib. 7. cap. 13. num. 2.* Sanch. *l. 7. d. dub. 68. numer. 21.* Scio Pontium, *libr. 7. capit. 36. numer. 9.* Gutierrez *cap. 103.* Rebellum *part. 2. lib. 3. quæstion. 14. numer. 3.* & Sà *hic, numer. 12.* contrarium asseruisse citantes Cardinalium declarationem sic præscribentem: *Si sponsalia dissoluuntur de consensu, Congregatio censuit esse inualida.* Vnde si de hac declaratione constet authenticè affirmarim, ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis nullum impedimentum oriri. Vnde qui contraxit sponsalia cum filia, & postea, & postmodum illis ex communi consensu solutis, cum matre, aut sorore vult contrahere, nulla eget Papæ dispensatione. Quia sponsalia, quæ mutuo consensu soluuntur, euanescunt immediatè, & ratione sui, & sponsis viuentibus, vnus desinitad alterum pertinere: & è contra.

[1628] Ex sponsalibus conditionalibus nulla oritur publica honestas ante conditionis euentum. Vnde valebit Matrimonium initum cum sorore eius sponsæ, conditione nondum existente. Quia cum conditio suspendat consensum vsque ad eius aduentum antequam impleatur sponsalia non sunt valida ex defectu consensus. Quod intelligo, quando conditio est de futuro; si enim conditio est de præsenti, aut de præterito, oritur statim impedimentum publicæ honestatis, si verè extent conditiones. Henriquez *lib. 12. cap. 10. nume. 2.* Rodrig. *cap. 233. num. 3.* Sotus *in 4. dist. 41. qu. 1. art. 2.* Sanch. *l. 7. d. 69.*

[1629] Sicut ex sponsalibus de futuro consurgit publica honestas matrimonium dirimens cum consanguineis in primo gradu; à fortiori consurget ex Matrimonio rato, quod fortius est vinculum, & maiorem importat coniunctionem. Hoc autem impedimentum honestatis ex Matrimonio rato vsque ad quartum gradum extenditur. Vnde vir mortua vxore ante consummatum Matrimonium, non potest ducere consanguineam vsque ad quartum gradum. Sic Pius V. in Motu proprio, *Ad Romanum spectat,* declarauit. Reginald. *libr. 31. numer. 128.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. numer. 223.* Sanchez *lib. 7. dub. 70. num. 16.* Valent. *tom. 4. d. 10. qu. 5. punct. 3.*

[1630] Oritur hoc impedimentum publicæ honestatis ex Matrimonio rato irrito quacúmque ex causa, modo non sit ex defectu consensus. Quia à iure antiquo recedendum non est, nisi quatenus decernitur iure nouo: sed iure antiquo consurgebat hoc impedimentum ex

Matrimonio inualido, modo non esset inualidum defectu consensus: ergo. Sic etiam habetur ex Sacrorum Cardinalium declaratione. Monuerim tamen, ex Matrimonio rato inualido non induci publicæ honestatis impedimentum dissoluens priora sponsalia valida. Quia publica honestas superueniens sponsalibus non dissoluit illa, sicut dirimunt cætera impedimenta sponsalibus superuenientia. Henriquez *lib. 12. cap. 10. num. 2.* Bonacin *hic, quæst. 3. pun. 11. n. 11. & 21.* Sanch. *lib. 7. dub. 70. num. 5.* Nauar. *cap. 22. num. 57.*

1631 Ex Matrimonio autem rato conditionato, conditione de futuro suspendente consensum, ante conditionis impletionem non oritur. Quia ante eam neque habet vim Matrimonij absoluti neque sponsalium absolutorum. Iustitia autem publicæ honestatis non oritur nisi ex sponsalibus dicto modo absolutis, ac proinde nisi ex Matrimonio absoluto, etiam consuetudine desumpta ab exemplo sponsalium. Oritur verò ex Matrimonio conditionato post impletionem conditionis. Quia tunc habet veram Matrimonij perfecti rationem, vel quia habet rationem sponsalium, nonnulli opinantur, Doctores citati.

CAPVT XIII.

De impedimento Affinitatis.

1632 SIc Affinitas definitur: *Propinquitas personarum proueuiens ex carnali copula licita, vel illicita, omni carens parentela.* Eius gradus annumerantur sicut consanguinitatis gradus. Quia quoto gradu quis consanguineus est viri, vel fœminæ cognitæ, eodem est affinis fœminæ, & viro. Mensurantur autem gradus inter affines iuxta consanguinitatis gradus. Vnde linea affinitatis est duplex, sicut, & consanguinitatis: quædam est *recta* ascendentium, & descendentium: ascendentes sunt socer, vitricus, nouerca: descendentes sunt gener, nurus, priuignus, & priuigna. Alia verò est linea *transuersa,* nam alteri lineæ sunt affines in eodem gradu lineæ transuersæ. D. Thom. *in 4. dist. 41. articul. 2. quæstion. 1.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. numer. 206.* Reginald. *libr. 31. numer. 145.* Sanchez *libr. 7. dub. 64.* Nauar. *cap. 22. num. 42.*

1633 Ad affinitatem contrahendam, requiritur copula perfecta, in qua virile semen intra vas fœminæ recipiatur: ex sola námque vasis fœminei penetratione, non emisso intra virili semine, non oritur affinitas. Quia tota ratio, ob quam ex copula oritur affinitas est, quod per eam vir, & fœmina vna caro efficiantur: at non efficiuntur vna caro nisi per copulam perfectam, ac sufficientem ad prolis generationem, qualis est illa sola, in qua virile semen intra vas fœmineum recipitur, siue fiat matrice fœminea semen attrahente, fiue dæmonis ministerio, siue quacúmque arte, siue casu, siue sponte, siue vi absque vasis etiam penetratione. Quia id ad prolis generationem sufficit. *Cap. Fraternitas 36. quæstion. 10.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. numer. 208.* Reginald. *libr. 31. numer. 147.* Gutier. *cap. 87. num. 15.* Nauar. *cap. 22. nu. 42.* Sà *hic, num. 13.*

1634 Non contrahitur affinitas ex copula, in qua sola fœmina seminat. Quia ea sola non satis est ad prolis generatione. Nec ex quacúmque extra vas legitimum pollutione, ne**[202]** que ex spado num congressu; quia semen prolificum non emittunt. Neque ex copula sodomitica; quia ex ea sequi generatio non potest. Neque ex copula habita cum muliere mortua. Non est autem necessum ad affinitatem contrahendam, vtrúmque coniugem semen emittere, sed sufficit, virum intra vas fœmineum seminare. Quia iuxta receptiorem sententiam, ea est

copula perfecta, & sufficiens ad generationem, subindéque ad affinitatem ineundam. Bonacin. *hic, quæstion. 3. punct. 12. numer. 12.* Sanch. *lib. 7. dub. 64. à numer. 10.* Rodriguez *part. 1. cap. 227. numer. 1.* Syluest. *verb. Matrimonium, quæstion. 15.*

1635 Affinitas contracta ex copula licita, seu coniugali saltem iure Ecclesiastico dirimit Matrimonium vsque ad quartum gradum: copula vero ex illicita dirimit tantummodo vsque ad secundum gradum inclusiuè. Vnde coniuges non possunt valide matrimonium inire cum consanguineis sui coniugis vsque ad quartum gradum inclusiue. Ille autem, qui fornicatus est cum aliqua potest matrimonium contrahere cum eius consanguinea in tertio, vel quarto gradu. Sic in Tridentino *sess. 24. cap. 4.* hæc affinitas est restricta. At in *cap. Non debet, de consanguin. & affin.* restricta est solùm vsque ad quartum. Vnde aliquibus videtur hoc impedimentum dirimere in tertio gradu eis in locis, vbi Concilium non est receptum. At ex receptiori sententia asseruerim, nec in quarto, nec in tertio gradibus dirimere. Quia in lege derogatoria alterius legis quid prohibentis, aut irritantis, non requiritur promulgatio ita solemnis, seu in singulis Prouinciis, sed regulariter sufficit facta in Curia, vel in Concilio: nam promulgatio Romana, quæ ad onera non est sola sufficiens: ad tollenda onera sufficiens est. Zypæus *in consultat. canon. lib. 4. titul. de cognat. spirit. consult. 1.* & tanquam probabilem admittunt. Præpos. 1. *2. quæst. 95. d. 1. dub. 7.* Diana *p. 6. tract. 8. resol. 26.* Malder. 1. *2. q. 90. art. 4. dub. 2.*

1636 Affinitas, Matrimonio contracto superueniens, vt accidit, quando quis post coniugium initum copulam habet cum suæ vxoris consanguinea in primo, aut secondo gradu: duplicem parit effectum. Primus est, vt coniux, qui incestum commisit, non possit ab vxore debitum petere. Priuatur enim iure petendi, licet reddere teneatur alteri postulanti. Quia par non est, vt coniux innocens damnum patiatur ob culpam delinquentis. Secundus effectus est, vt coniux nocens non possit alium coniugem ducere, mortuo illo, quem de præsenti habet. Ad hanc autem pœnam priuationis iuris petendi debiti non requiritur sententia Iudicis, sed ipso facto incurritur. *cap. 1. de eo, qui cognouit.* Gutierrez *cap. 87. nu. 2. & 6.* Sanch. *l. 7. d. 15.* Azor. *3. p.l. 3. cap. 20.* Reginald. *libr. 31. numer. 294.*

1637 Denique in Iure pœna excommunicationis ipso facto incurrenda est constituta contra eos, qui scienter in gradibus affinitatis, & consanguinitatis ab Ecclesia prohibitis contrahere audent. *Clement. vnica, de consanguin.* Sylui. *in Supplem. qu. 55. art. 9.*

CAPVT XIV.

De Impedimento Impotentiæ.

1638 IMPOTENTIA coëundi est impedimentum dirimens Matrimonium: impotentia inquam perpetua naturalis, aut accidentalis ad copulam naturalem per fectam. Illa autem dicitur impotentia perpetua coëundi, quæ nequit arte humana, aut sine probabili animæ, aut corporis periculo remoueri. Potest consurgere hæc impotentia ex viri frigiditate, aut ex fœminæ arctitudine tanquam ex causa intrinseca, & naturali. Ex causa vero accidentali extrinseca etiam consurgit hoc impedimentum: verbi gratiâ, si ex maleficio, quod vtrique sexui commune est, aut ex castratione, quæ viris est peculiaris. Præterea impotentia quædam est perpetua, quædam temporalis: verum impotentia perpetua quædam est absoluta respectu omnium, quædam verò respectiua respectu huius, vel illius. Diuus Thomas *in 4. dist. 34.*

Nauar. *cap. 22. numer. 59.* Sanchez *lib. 7. dub. 92. numer. 1.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 61.* Henriquez *lib. 12. cap. 7.* Sylui. *in Supplement. quæstion. 58. articul. 1. quæstion. 1.* ex *cap. Fraternitatis, de frigid. & maleficiat.*

[1639] Impotentia perpetua coëundi Matrimonium antecedens illud dirimit, non solùm iure Ecclesiastico, verum iure naturæ, ex quacúmque causa proueniat. Quia ad valorem Matrimonij requiritur, vt coniuges possint fieri vna caro; sed cum impotentia perpetua non possunt vna caro fieri: ergo. Impotentia verò temporalis matrimonium non dirimit, excepta impotentia ratione ætatis, quando nempe coniugium celebratum fuit inter impuberes nondum aptos ad generationem. Quia ius Ecclesiasticum *cap. Continebatur,* & *cap. Ex literis, de despons. impub.* Matrimonium impuberum irritat, quamuis impotentia eorum sit temporalis, quod in alia impotentia temporali minimè statuit. Impotentia autem perpetua Matrimonio superueniens siue rato, siue consummato illud non dirimit. Reginald. *libr. 31. numer. 99.* Coninch *d. 31. num. 77.* Sanchez *l. 7. d. 92. nu. 2.* Bonacin. *hic, q. 3. pun. 13. num. 12.* Gutier. *cap. 112. num. 2.*

[1640] Impotentia ex parte fœminæ vocatur *Arctitudo,* quæ si tanta sit, vt semen recipere intra vas non possit, irritai Matrimonium. Porrò hæc impotẽtia potest, esse perpetua respectu vnius, quæ alterius respectu non erit: verbi gratiâ, quando fœmina est arcta vni, & non alteri, nec est vllum remedium, quo reddatur apta priori: & quidem respectu huius circa quem est impotentia perpetua, Matrimonium dirimit. Tunc autem perpetua censetur, quando nulla humana arte absque corporali periculo, vel absque peccato potest remo-**[203]**ueri potest. Nomine autem *periculi corporalis,* non intelligo mortem, itavt impedimentum, quod absque morte tolli potest, non censeatur perpetuum, vt nonnulli Iurisperiti immeritò affirmant: sed intelligo periculum mortis, vt deducitur ex *cap. Fraternitatis:* Quia periculum mortis moraliter morti æquiualet. Imò quod auferri non potest absque graui, & perpetuo morbo, censetur perpetuum. Quia moraliter æquiualet morti physicæ non minus, imò magis quam periculum mortis: ad vitandum enim talem morbum, potest rationabiliter appeti mors ipsa. Filliuc. *tractat. 10. part. 2. numer. 64.* Sanchez *lib. 7. dub. 93. numer. 2.* Ponti. *libr. 7. cap. 61.*

[1641] Verùm quod possit dari impotentia respectu vnius, & non alterius ex eo probarim: quia contingere potest, quod vir ita sit debilis, mulier ita arcta, & c. vt fœmina nulla humana industria possit absque vitæ periculo ei viro proportionari, vt possit ab eo cognosci. Fœmina vero arcta, quæ Medicorum iudicio potest fieri apta proprio viro, per incisionem, tenetur illam pati etiam cum graui dolore. Quia hoc videtur necessarium ad copulam, cuius potestatem, & ius transtulit in maritum. Non tenetur tamen incisionem pati cum grauissimo morbi incommodo. Profectò matrimonium cum hac impotentia celebratum validum est, cum perpetua non sit. Quia fœmina illa potest arte humana fieri apta per incisionem. quamuis ipsa nolit eam pati, aut non teneatur. Henriquez *lib. 12. cap. 7. n. 8.* Sanchez *l. 7. dub. 93. nu. 32.* Sà *hîc, numer. 14.* Gutierrez *cap. 112. numer. 31.* Attamen *section. 2.* num fœmina pati incisionem teneatur, & an hoc impedimentum sit censendum perpetuum fusius per dubia discutiam.

[1642] Cum impotentia tantum est *accidentalis,* vt si ex sola senectute proueniat, Matrimonio non obstat. Quia senex semper retinet intrinsecam seminandi potentiam, quæ solùm per accidens impeditur: potest enim aliquando aliqua arte ad consummationem Matrimonij adiuuari. Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 74.* Rodriguez *cap. 234. num. 5.* Henriquez *lib. 12. ca. 7. num. 3.* de quo alibi.

[1643] Quãdo testes abscissi sunt, Matrimonium irritatur, secus si tantum vnus. Hinc cõiugium contractũ cum Eunucho perfecto inualidum est, vt declarauit Sixtus V. Idem assero de illis qui non sũt Eunuchi perfecti, sed nihilominus habent testẽ vtrúmque adeò contusum, vt sint inepti ad verum semen emittendum. Tolet. *lib. 7. cap. 16. numer. 2.* Sanchez *lib. 7. d. 62. num. 17.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. numer. 76. & 77.* Reginald. *libr. 31. num. 102.*

[1644] Porrò infirmi, qui existunt in mortis periculo, quamuis iam coire non possint, habiles sunt ad matrimonium, vti vsus Ecclesiæ probat. Quia eorum impotentia non censetur perpetua: quamuis enim duret vsque ad mortem, id contingit per accidens ex subiecti defectu; nam si non moreretur, potentia tamen fieret expedita. Doctores communiter.

[1645] Impotentia ex maleficio consurgens, si illud perpetuum sit, dirimit subsequens matrimonium. Censetur verò maleficium perpetuum, si vel non tolli possit, nisi alio maleficio, vel mi raculo, puta, quia coniuges post experientiam triennalem non potuere copulam inire, præmissis precibus, & aliis pro amouendo maleficio remediis. Profectò maleficium aliquando absolutè impedit potentiam, & quoad omnes: aliquando autem respectu vnius; at rarò contingit circa omnes, & communiter est circa vnam, vel alteram personam: & tanc cum persona illa, ad quam est impotentia, si illa perpetua sit, Matrimonium dirimit. *Cap. final. de frigid.* Henriquez *lib. 12. cap. 8.* Sanchez *l. 7. d. 94. num. 8.* Filliuc. *tract. 10. p. 2. cap. 3. q. 6.* Reginald. *l. 31. nu. 104.*

[1646] Coniuges, quibus constat impotentiam adesse perpetuam, non possunt debitum petere, vel reddere: nec delectari tangendo, & osculando. Quia hi actus sunt coniugales, qui non possunt, Matrimonio inualido, exerceri. Henriquez *libro 12. capite 7. numero 7.* Sà *hîc, num. 14.*

[1647] Quando verò non constat, impotentiam perpetuam adesse, sed solummodo dubitatur: permittuntur coniuges simul cohabitare per triennium, vt Matrimonium consumment: quo tempore si nequeant consummare, facienda est separatio propter incontinentię periculum. Secluso autem periculo incontinentiæ, iura permittunt, vt vir tanquam fororem habeat, quam non potest vxorem habere. *cap. Consultationi, cap. Laudabilem, de frigid.*

[1648] Triennium vero experientiæ ad consummandum, incipit à die copulæ attentatæ, quando impotentia prouenit ex frigiditate, vel maleficio; quando autem prouenit ex arctatione, incipit, quando incipiunt remedia adhiberi. Gutierrez *cap. 114.* Coninch *d. 31. num. 83.* Sanchez *libr. 7. d. 97.* Non tamen erit opus, vt hoc triennium sit mathematicè continuum, sed morali modo accipi debet, provt vulgariter coniuges continuè habitare dici assolent. Si tamen notabilis, & tota simul interpolatio facta fuisset, suppleri debebit, tantumdem temporis superaddendo: nam de paruulis interpolationibus, etiamsi tota eorum collectio notabile temporis spatium conflaret, curandum non erit. Reginald. *lib. 31. num. 107.* Sanchez *libr. 7. dub. 110.*

[1649] Impotentia autem matrimonio superueniens illud non dirimit, siue ratum, siue consummatum fuerit. Et quidem quando est impotentia sola veri seminis effundendi, verbi gratiâ, quando vir vtróque testiculo orbatur, itavt coire nequeat, licet non sit capax veri seminis emittendi, licita est illi copula, & culpa vacat, siue petat, siue reddat. Quia hic vtitur iure suo actui coniugali vacans, quem matrimonium permittit, semen autem verum non emitti per accidens contingit, & sic obtinetur finis coniugij secundarius, nempe concupiscentiæ stimulos sedare. Nec est simile de copula extra vas. Quia illa coniugalis non est, nec iute Matrimonij procuratur, sicut illa, quæ intra vas habetur. Vnde quando vir post Matrimonium in eam incidit impotentiam, vt intra vas fœmineum seminare nequeat, vel

quia fœmina ita arcta facta est, vt semen recipere non valeat, vel ob viri imbecillitatem, aliúmve morbum: haud licitus est coniugalis accessus cum huiusmodi periculo. Quia copula est coniu**[204]** gibus permissa solum intra vas legitimum. Liciti tamen erunt hisce coniugibus tactus, oscula, & amplexus, si periculum pollutionis absit. Et dum probabilis seminandi intra vas spes subesset, licitum esset, ad id conari, quamuis per accidens, ac præter intentionem extra vas semen effunderetur. Quia coniux ille operam dat rei licitæ procurans copulam sibi possibilem, ac permissam, & præter intentionem externa illa profusio sequitur. Caietan 2. *2. quæst. 154. art. 1.* Sotus *in 4. dist. 34. quæst. 1. art. 2.* Henriquez *l. 11. cap. 15. num. 4. & cap. 10. num. 6.* Rodriguez *cap. 242. num. 9.* Nauar. *cap. 22. num. 60.* Sanch. *l. 9. d. 17. num. 20.*

1650 Hermaphroditus, in quo sexus est æqualis, & neuter præualet, potest sexum pro libito eligere, & secundum illum Matrimonium contrahere. Quando autem præualet vnus sexus, potest Matrimonium inire iuxta sexum qui in illo præualet; vnde si præualet sexus virilis, potest contrahere cum fœmina: si præualet fœmineus, poterit cum viro contrahere. Ad Medicos autem pertinet, vel ad matronas peritas, quinam præualeat sexus, adiudicare. In dubio tamen iudicium ferendum est ex ipsius hermaphroditi assertione. Monuerim verò, hermaphroditum, in quo æqualis est sexus vtérque, facta semel sexus electione, & Matrimonio iuxta illum sexum contracto: non posse absque graui piaculo, mortuo coniuge mutare electionem, & iuxta alium sexum Matrimonium contrahere. Quia variaret electionem in re grauissima. At si contraheret, validum esset Matrimonium. Quia illius potentia naturalis per electionem, aut per iuramentum ante emissum non variandi electionem sexus, non aufertur. Parochus verò non debet assistere coniugio hermaphroditi, cuius sexus est æqualis, donec hermaphroditus coram Iudice Ecclesiastico protestatus sit cum iuramento, quem sexum sequi velit. Filliuc. *tractat. 10. part. 2. numer. 90. & 91.* Sanchez *libr. 7. dub. 106.* Coninch *dub. 31. num. 89.* Bonacin. *hic, quæst. 3. punct. 12. numer. 26.* Henriquez *libr. 14. cap. 8. num. 6.* Maiol. *libr. 3. de Irregular. capit. 27. numero 16.* Gutierrez *capite 119.*

1651 Sterilitas Matrimonij valori non obest. Quia etsi id Matrimonium finem primum non sortiatur, qui est generatio prolis: attamen secundum sortitur, qui est concupiscentiæ sedatio vera copula intercedente. D. Thom. *in 4. dist. 34. qu. vnic. art. 2. ad 3.* & communiter Theologi. Item habilis est Matrimonio fœmina, quæ filios omnes mortuos pareret.

CAPVT XV.

De Impedimento Raptus.

1652 DVo alia impedimenta addidit Tridentinum, nempe Coniugium sine Parocho, & testibus initum, & & Raptum fœminæ quam velis ducere. De primo egimus *lib. 25.* iam de Raptu disserimus. *Raptus* itaque *est peccatum luxuriæ, quo persona aliqua abducitur cum violentia ad actum turpem cum ea exercendum.* Duo requiruntur ad raptum. Primò violentia ipsi personæ raptæ inflicta, vel iis, sub quorum cura est. Secundò requiritur abductio causâ libidinis, vel Matrimonij. Vnde raptum non patrabit, qui Virginem repertam in domo parentis, vel in alia, non educit de ea domo, sed ibi eam opprimit: aut trahit de vno cubiculo in aliud, vt inibi illam commodius violare possit. Idem dixerim, si in agro repertam inde trahat per aliquot passus, vt abutatur. Secus si inde deducat in aliquam domum, seu locum extra illum agrum.

Sanchez *lib. 7. dub. 12. nu. 3.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. num. 110.* Rodriguez. *1. part. cap. 231. num. 2.* Gutier. *hic, cap. 86. nu. 9.* Molina *d. 105. num. 3.*

[1653] Abductio sponsæ per verba de futuro consentientis iure ciuili est raptus, si parentes saltem inuiti sint. At iure Canonico raptus non est, si abducatur ad perficiendum cum ea Matrimonium. Quod si ad actum turpem abducatur, extra coniugium, raptus erit iure Canonico. Si verò puella non consentiens abducatur ad finem consummandi Matrimonium, iure Canonico raptus non esset. Idem asseruerim de traductione sponsæ per verba de præsenti; quamnis si abducatur contra eius voluntatem, quæ spatio duorum mensium à iure concesso gaudere volebat, antequam Matrimonium consummaret, dixerim esse raptum. Quia cum sponsa iure suo vtatur, maritus illi violentiam infert ad eam opprimendam *l. 1. cap. de raptu virg. L. Raptores, de Episcop. & Cleric. cap. Cum causa, de rapt.*

[1654] Iure Canonico tres pœnæ mulierum raptoribus sunt constitutæ. Prima est, vt raptor alienæ sponsæ publica pœnitentia mulctetur. Secunda, vt maneat sine coniugij spe: non est autem impedimentum dirimens, sed tantum impediens. Tertiò punitur pœna seruitutis; essicitur enim seruus mulieris raptæ, cum facultate tamen se ipsum redimendi, soluendo pretium competens. Quod si consenserit mulier in abductione à domo paterna, fit seruus parentis mulieris, cum facultate similiter se ipsum redimemdi. *Cap. Raptor 27. quæstion. 2. cap. De raptoribus 36. quæst. 1.*

[1655] Iure autem nouo Concilj Tridentini *sess. 24. cap. 6.* tria pœnarum genera sunt contra raptorem constituta. Prima est, vt raptor, & omnes consilium, auxilium, & fauorem ferentes sint ipso iure excommunicati, perpetuo infames, & omnium dignitatum incapaces, At si raptor nubat raptæ in loco tuto constitutæ, & libere consentienti infamiam, & incapacitatem ad dignitates tolli, receptius videtur. Quia fortè quoad hanc pœnam, vel receptum non est, vel consuetudine abrogatum Concilium. Bonacin. *hic, quæstion. 4. punct. 18. numer. 10.* Sanchez *lib. 3. dub. 13.* Moli. *tom. 1. dub. 96.* Lessi. *libr. 4. cap. 3. numer. 69.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. numero. 118.*

[1656] Secunda pœna est, vt raptor siue Matrimonium contrahat; siue non cum rapta, ad decenter dotandam earn Iudicis arbitrio teneatur. Quoad alia verò damna tenetur iure naturæ etiam ante Iudicis sententiam. Coninch. *d. 31. num. 48.*

[1657]**[205]** Tertia est, inter raptorem, & raptam Matrimonium declarari irritum quandiù rapta manet in raptoris potestate, etiamsi ipsa libere consentiat Idem dixerim de sponsalibus. Vbi tamen fuerit separata, & loco tuto reposita, poterit nubere raptori, si libeat. Sanchez *libr. 7. dub. 13.* Layman. *libr. 5. tract. 10. p. 4. c. 13. num. 4.*

[1658] Monuerim tamen, decretum Tridentini solum comprehendere raptum, qui sit causa contrahendi Matrimonij: non item ad libidinem exercendam. Præterea in eo decreto solummodo eam raptus speciem puniri, per quam vis infertur puellæ, non autem parentibus; vnde si illa consentiat, etiamsi rapiatur vim parentibus inferendo, validum erit Matrimonium. Filliuc. *tr. 10. part. 2. num. 265.* Approbat huius sententiæ probabilitatem Coninch. *d. 31. n. 48.*

CAPVT XVI.

De quatuor Impedimentis non dirimentibus. Interdicto scilicet, Catechismo, Sponsalibus, & Voto.

1659 IMpedimenta non dirimentia matrimonium, sed solum impedientia, sunt quinque. Primùm est *Interdictum iuris,* tempus nempè feriatum, quale est Aduentus & Quadragesima, in quo prohibitæ sunt nuptiæ quoad benedictionem, & solemnem traductionem sponsæ in domum sponsi. At matrimonij contractus, traductio sponsæ in domum sponsi, & consummatio ipsa prohibita non sunt, si absque solemnitate fiant, nisi alicubi contraria consuetudo vigeret. Porrò etiam nomine Interdicti intelligitur prohibitio Episcopi, vel Vicarij, vel Iudicis, vel Parochi interdicentis alicui, ne matrimonium contrahat, donec aliqua causa, vel impedimentum examinetur. Vnde contrahens cum huiusmodi interdicto, vel prohibitione peccat mortaliter. Quia in re graui contra superioris prohibitionem operatur. Reginald. *lib. 31. num. 188.* Nauar. *cap. 22. numer. 68.* Sanchez *libr. 7. dub. 7.* Coninch *d. 30. numero 23.* Sylui. *in Supplement. quæstion. 50. articul. 1.*

1660 Secundum impedimentum impediens est, *Catechismus,* imperfecta scilicet cognatio quædam spiritualis orta ex eo, quod quis puerum baptizandum teneat in Catechismo, Sacerdotis interrogationibus respondendo. Hæc impedit Matrimonium subsequens cum iisdem personis, cum quibus spiritualis cognatio impedire asserui. Profecto ex receptiori sententia asseruerim hoc Catechismi impedimentum per Tridentinum esse omnino sublatum. Quia Concilium omnino abstulit cognationem Baptismi, præterquam inter tenentes in ipso Baptismo: ergo censebitur sublata cognatio tenentium in Catechismo solo, quæ si primam originem attendamus, à Baptismo procedit. Ideóque iam vsu receptum, vt non petatur dispensatio super hoc impedimento. Quia vbi non est vinculum, haud est opus relaxatione. Gutier. *cap. 84. nu. 6.* Reginald. *lib. 31. numer. 190.* Coninch. *dub. 30. num. 24.* Sanchez *lib. 7. dub. 10. num. 11. & 12.* Bonacin. *hic, qu. 3. punct. 14. num. 6.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 260.*

1661 Tertium impedimentum non dirimens sunt *Sponsalia,* prius celebrata cum alia persona. Omnis enim, qui post contracta sponsalia cum vna, sine insta causa cum alia Matrimonium, aut Sponsalia contrahit peccat mortaliter. Quia omnis contractus obligat ex iustitia: sed hic est contractus, Facio, vt facias, est enim mutua, ac reciproca obligatio: ergo obligat ex iustitia sub mortali ob rei grauitatem. Filliuc. *tractat. 10. part 2. cap. 9. quæst. 4.* Reginald. *lib. 31. num. 187.* Coninch. *d. 30. num. 23.* Sylui. *in Supplem. q. 50. articul. 1.*

1662 Quartum impedimentum est *Votum* simplex castitatis, vel ineundæ Religionis, vel Ordines Sacros suscipiendi, vel non nubendi. Quia huiusmodi votum non importat corporis traditionem, sed solam promissionem, atque adeo verum dominium manet apud vouentem; ea autem est promissionis natura, vt impediat licitam translationem dominij rei promissæ in alterum, vtpotè quæ est aduersus fidem præstitam; non tamen illam irritam reddat, quippè quæ facta est à vero domino Idem quod de voto asserui, idem dixerim de iuramento facto de hisce rebus, vel de castitate seruanda. Quia huiusmodi vota, vel iuramenta ex diametro aduersantur statui matrimonij, ac proinde id impediunt, non autem dirimunt. Reginal. *l. 31. n. 184.* Tolet. *l. 7. c. 18. n. 3.* Sanch *lib. 7. d. 11. n. 6.* Gutier. *cap. 85. num. 1.*

1663 Si adstrictus voto castitatis, aut alio similiimpediente. contractum matrimonij roget, an Matrimoniũ validum sit cum huiusmodi voto celebratum, præciso peccati periculo in

interrogante: veritas aperienda est. Si vero periculum sit, vt interrogans audita rei veritate, contrahat iniquè matrimonium: respondendum est verbis ambiguis, vel æquiuocatione, ne detur occasio ruinæ vel scandali. Si vero interrogans eludi non possit cauta responsione, nec prudenter veritas celari valeat: potest aperiri, explicata tamen delicti, & sacrilegij grauitate, quod admittitur ab eo, qui cum voto huiusmodi audet nuptias inire. Gutier. *cap. 85. num. 5.* Sanch. *l. 7. d. 11. num. 12.* Coninch. *d. 30. num. 32.* Reginald. *lib. 31. num. 186.*

CAPVT XVII.

De quinto impedimento non dirimente, nempè Septuplice Crimine.

1664 QVintum impedimentum non dirimens, sed tamen matrimonium impediens est *Crimen* septuplex, quod his versibus comprehenditur.

Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyter alis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem,
Accipiat. Prohibent hæc coniugium sociandum.

1665 Primum itaque crimen impediens Matri**[206]** monium est *Incestus,* copula scilicet habita cum consanguineis coniugis vsque ad gradum prohibitum. Hic enim impedit cam quacúmque alia post incestum, probabiliter intra secundum gradum admissum, probabilius admissum intra quartum, vt olim. *Cap. 1. & 2.* & *Cap. Trasmissæ, de eo qui cognou. consanguin.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. cap. 9. quæstion. 6.* Bonacin. *hic, quæst. 3. punct. 14. numer. 11.* Gutier. *cap. 86. num. 7.* Si copula habeatur cum consanguineis sponsi de futuro, etsi propriè incestus non fit, oritur tamen impedimentum cum quacúmque alia, dum complex delicti superstes est. Ex incestu autem cum propria consanguinea receptius est, impedimentum vllum non oriri. Quia iura videntur loqui tantummodo de incestu cum affine. Sanch. *l. 7. d. 15. num. 16.* Gutier. *cap. 87. num. 10. & 20.*

1666 Secundum crimen est raptus alienæ sponsæ siue de præsenti, vt omnes censent, siue de futuro, vt est probabile. Impedit enim Matrimonium cum rapta, & cum quacumque alia. Ipsa etiam sponsa, quæ suum consensum præbuit raptori, impeditur, ne cum alio possit coniugium contrahere. *Cap. statutum 27. qu. 2.* Nauar. *c. 22. n. 74.* Henriq. *l. 12. c. 2.*

1667 Tertium crimen est *Vxoricidium.* Si enim fiat, priuata authoritate etiam in vindictam adulterij commissi, impedit matrimonium cum quacumque alia. Hoc crimen non extenditur ad homicidium viri ab vxore patratum. Quia nullus textus loquitur de huiusmodi homicidio. *Cap. Admonere, 33. quæst. 1.* Tolet. *lib. 7. c. 19. num. 3.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 288.* Sanch. *l. 7. d. 16. num. 6.*

1668 Quartum crimen est *Susceptio proprij filij,* vel alterius coniugis in Baptismo, vel in Confirmatione, si fiat anifno insidiandi Matrimonio, vt scilicet alter coniux debiti coniugalis iure priuetur ob impedimentum spiritualis affinitatis inde consurgens. Hic enim contrahit impedimentum, ne mortuo coniuge cum alio Matrimonium valeat inire. Canon *De eo, 30. q. 1.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 289.* Bonac. *hic, q. 3. pun. 10. num. 17.*

[1669] Quintum crimen est *Presbytericidium,* modo homicida fuerit de crimine in iudicio conuictus. Nauar. *cap. 22. num. 74.*

[1670] Sextum crimen est, (seu potius impedimentum quam crimen vocitauerim,) *Pœnitentia solemnis.* Quandiù enim quis publicam gerit pœnitentiam, impeditur, ne Matrimonium contrahat. Ast hodie solemnes pœnitentiæ in vsu non sunt. Canon *De iis, 33. qu. 2.* Sanchez *lib. 7. dub. 6.*

[1671] Septimum crimen est, *Matrimonium scienter cum Moniali contractum.* Hoc enim in casu contrahens non solùm inualidè contrahit matrimonium cum Moniali: verùm etiam impepeditur, ne possit cum alia contrahere. Canon *Si quis 27. q. 1.* Nauar. *c. 22. n. 74.*

[1672] Enim vero, præcisa consuetudine in contratium, mortaliter peccat, qui cum aliquo ex hisce impediments sine dispensatione contrahit Matrimonium. Quia facit contra Ecclesiæ prohibitionem in re graui. Vbi autem consuetudo viget, vt cum his impediments, nulla petita dispensatione, coniugium ineatur, prorsus culpa vacat, illud inire. Quia consuetudo vires habet ad Ecclesiasticam legem abrogandam. Verùm hæc consuetudo videtur iam legitimè præscripta, vt affectus aliquo ex his impedimẽtis, haud petita dispensatione, matrimonium ineat: excepto voto, sponsalibus, & Interdicto. Nauar. *c. 22. n 75. & 85.* Diana *p. 3. tract. 4. resol. 259.* Coninch. *d. 30. n. 35.* Sanch. *l. 7. d. 17.*

[1673] Porrò Confessarius pœnitentem tenetur admonere, qui ex ignorantia vincibili, & culpabili lethaliter matrimonium inualide contraxit, quamuis admonitio non sit profutura, & quodcumque scandalum pœnitentis sequatur. Quia si Confessor dissimularet, conferret Sacramentum indigno, cum pœnitens lethali sit crimine reus. Quando autem pœnitens inualide contraxit ex ignorantia inuincibili iuris, vel facti, & nullus speratur ex admonitione fructus, sed potius timetur scandalum, vel notabilis infamia: non tenetur, imo non potest Confessarius pœnitentem admonere. Quia nulli debemus laqueum iniicere: sed quando nullus speratur fructus iniicimus laqueum admonendo: qui enim non peccabat ratione ignorantiæ, posita admonitione delinquet. Si verò speretur profuturam admonitonem sine graui scandalo, vel detrimento: tenetur Confessarius admonere. Quia Confessarius ex officio tenetur instruere pœnitentes. Si immineat periculum damni communis, tenetur similiter Confessarius admonere: etiamsi nullus ex admonitione fructus speretur, vt accidit, quando populus scit huiusmodi impedimentum, & scandalo compungitur. Quia illa ignorantia est contra bonum commune ratione scandali: bonum autem commune priuato est præferendum. Aragon. 2. *2. q. 33. a. 6.* Coninch. *de Pœnit. d. 8. n. 136.* Filliuc. *tr. 7. c. 12. q. 4.* Sanch. *lib. 2. d. 38.* Reginald. *l. 2. n. 45.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 80.*

[1674] Confessarius verò potest dignoscere, an aliquis laboret ignorantia inuincibili, prudenter capiens documentum, an pœnitens credat, se esse in bono statu, vel an habeat dubiam conscientiam; caute autem id gerendum, ne ex interrogatis, aut ex interrogandi modo pœnitẽs in dubia fide constituatur, qui prius illæsam conscientiam habebat. Potest enim contingere, vt aliquandoin mala fide fuerit, nunc autem sit in bona; sicut ignorantia, quæ in vno vincibilis est, potest in alio inuincibilis esse. Sanch. *l. 2. d. 38. n. 3.* Bonac. hic, *q. 3. pun. 16. n. 10.* Sotus *in 4. dist. 18. q. 2. a. 4.* Adrian. *quodlib. 5. a. 2.* Quando autem pœnitens dubius Confessarium, aliúmve interrogat de aliquo impedimento, tenentur hi veritatem aperire, quamuis credant, se nihil profuturos. Quia pœnitens non dicitur in eo casu laborare ignorantia inuincibili; sed potius vincibili, cum de impedimento dubitet; alioquin censeretur Confessarius, vel alius

interrogatus approbare errorem, si veritatem non manifestarent. Suar. *de pœnit. d. 32. sect. 4. n. 2.* Vasq. *ibi. q. 93. art. 3. dub. 9. n. 2.* Henriq. *l. 6. c. 27. n. 5.*

1675 Quando Confessarius vero credit admonitionem non statim profuturam, sed futurum. vt breui tempore prosit: tenetur admonere pœnitentem inuincibili ignorantia impedimenti laborantem. Melius tamen esset admonere eum post absolutionem, quam ante; ne disturbetur, & ad gratiam recipiendam obex apponatur. Similiter potest**[207]** differri admonitio ad opportunius tempus, si credatur pœnitentem ægre laturum admonitionem, illámque melius suscepturum, si alia temporis moneatur instantia. Gutier. *c. 48. n. 4.* Medina *C. de Confes. q. 19. dub. 2. dicto 3.* Sanch. *l. 2. c. 38. n. 16.*

1676 Non potest Confessarius absoluere coniugem inuincibiliter ignorantem impedimentum, quando coniux ita est actualiter affectus, vt nolit reddere debitum ob indignationem, vel ob aliam causam iniustam, si non speret fructum admonendo illum de Matrimonij inualiditate. Quia pœnitens est in statu peccati, cum credat, se iniustè debitum abnegare. Bonac. *hic, qu. 3. punct. vltim. num. 5.* Sylui. *in Supplem. q. 55. art. 9.*

CAPVT XVIII.

De Matrimonialibus Dispensationibus.

1677 IN nullo impedimento iure diuino naturali Matrimonium dirimente potest Summus Pontifex dispensare, excepto voto solemni Religiosorum. Quia si hæc facultas relicta in Ecclesia esset, multa ex surgerent fornicationum pericula: vt inter fratres, & sorores spe obtinendæ dispensationis ad contrahendum Matrimonium. Hoc autem colligitur ex Ecclesiæ vsu, quæ nullo in euencu hactenus dispensauit, vt Matrimonium parentum cum filiis, aut fratrum cum sororibus ineatur. Gutier. *cap. 122.* Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 301.* Nauar. *cap. 22. num. 84.* Sanch. *lib. 8. d. 6. num. 10.* Rodrig. *cap. 236. num. 1.*

1678 In omnibus impedimentis matrimonij iure humano inductis, tam dirimentibus, quam impedientibus solius est Pontificis Summi dispensatio. Quia omnia sunt iure communi inducta, in quo tanquam in lege Superioris nequeunt inferiores ordinariè dispensare. Vnde nec Legatus Pontificis dispensare potest, nisi specialiter hoc illi à Pontifice concedatur. Quia Legatus etiam à latere circa dispensationem ea solum potest in Prouincia sibi commissa, quæ potest sua Episcopus in Diœcesi. Bonacin. *hic, quæstion. 3. punct. 15. numer. 2.* Sanchez *lib. 8. dub. 6. numer. 14. & 15.* Filliuc. *tract. 10. part. 21. num. 302.*

1679 Episcopus potest aliquando dispensare in impedimentis dirimentibus, quæ iure naturali non dirimunt; quando scilicet post contractum matrimonium impedimentum dirimens detegitur Requiritur tamen, vt hæ circumstantiæ concurrant, nempè, vt Matrimonium sit bona fide contractum ab vtróque, vel ab altero ex contrahentibus: & vt impedimentum sit occultum Matrimonium verò publicum: & vt coniuges non possint sine magno scandalo separari: & vt ad Summum Pontificem, vel ad eius Nuncium non pateat recursus propter paupertatem, aut propter locorum distantiam, aut ob alia legitima impedimenta. Hoc inquam hisce concurrentibus conditionibus, Episcopus potest. Quia licet regulariter non possit Episcopus in legibus Pontificis, aut Concilij dispensare; potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem non patet aditus, Nec credibile est velle Papam reseruare sibi dispensationem in casu tantæ necessitatis. Vnde præsumitur concessa facultas Episcopo

dispensandi pro conscientiæ foro. Gutier. *c. 49. nu. 6.* Valent. *tom. 4. d. 10. q. 5. punct 5. verb. Episcopus, n. 43.* Sanchez *lib. 2. dub. 40. numer. 3. & c.* Bonacin. *hic, quæstion. 3. punct. 15. numer. 4.* Sylui. *in Supplem. quæstion. 50. articul. 1. quæsi. 2.* Diana *part. 2. tractat. 2. resolut. 17.* Sanc. *in select. dub. 43. numer. 8.*

1680 Potest Episcopus dispensare in impedimentis quæ superueniunt Matrimonio, & debiti petitionem impediunt: verbi gratiâ, in cognatione spirituali, vel affinitate. Imo ex causa vrgentissima potest in dirimentibus dispensare per se, vel per alium delegatum, etiam antequam Matrimonium sit contractum: ex. gr. quando non est, accessus tutus ad Pontificem, vel ab eo denominatum, & omnibus mediis possibilibus tentatis, non potest aliter obuiari grauibus scandali, vel infamiæ incommodis. Quia impedimentum dirimens, de quo agitur, est iuris humani: Ergo sicut Episcopus in eo dispẽsare potest in casu necessitatis vrgentissimæ post Matrimonium contractum: ita priusquam contrahatur præsumitur enim habere in vtróque casu tacitam Pontificis facultatem pro conscientiæ foro: & quamuis Episcopus in lege Pontificia non possit ordinariè dispensare: hoc tamen potest grauissima in necessitate. Sanch. *l. 8. d. 12.* Ponti. *l. 8. c. 13. nu. 8.* Vasq. 1. *2. d. 178. c. 2.* Salas *de leg. d 20. sect. 3. n. 27.* Reginal. *l. 31. n. 205.* Bonac. *q. 3. punct. 15. num. 6.* Barbos. *alleg. 35. n. 5.* Nauar. *cap. 22. n. 85.* Molfes. *in sum. to. 1. tr. 4. c. 12. n. 35.* Caspens. *tr. 26. d. 10. sect 1. n. 5.* Diana *p. 2. tr. 2. resol. 17.*

1681 In impedimentis autem non dirimentibus Episcopus dispensare potest, excepto voto castitatis perpetuæ, & Religoinis. Quia quamuis inferior non possit in Superioris lege dispensare per se loquendo, consuetudine tamen iam receptum est, vt horum impedimentorum dispẽsatio non obtineatur à Pontifice, votum castitatis, ac Religionis si exceperis. Nauar. *c. 22. n. 85.* Petr Ledes. *q. 55. art. 6.* Diana *p. 3. tr. q. resol. 259.* Sylui. *in Supplem. q. 50. a. 1. quæsi. 1.*

1682 Scio aliquos asseruisse Auctores, Mendicantes habere priuilegium à Leone X. ad dispensandum cum iis, qui scienter, aut ignoranter cõtraxére Matrimonium cum impedimẽto affinitatis, modo id notorium non sit, nec in iudicium deductum. Ita Roffens. *l. de causa matrim. Regis Angliæ.* Veracr. *p. 2. spec. art. 27.* Verum asseruerim id priuilegium, aut non fuisse concessum, aut in vsu non esse. Sanch. *l. 8. d. 6. n. 28.* Rodrig. *tom. 3. qq. Regul. qu. 1. art. 1.*

1683 Profectò Gregorius XIII. aliud priuilegium indulsit nostræ Societatis IESV Patribus 24. Augusti anno 1576. pro regionibus vltramarinis, vt in his locis, & Parochiis, vbi Concilij Tridentini decretum de Matrimoniis Clandestinis irritandis promulgatum est, & ab aliquibus non seruatum, qui induci non possunt, vt iterum seruata forma Concilij contrahant: possint ab eorum Confessariis absotui: & ipsi Confessarij possint cum talibus dispensare in foro conscientiæ, vti rursus secreto inter se contrahant, non seruata Concilij forma, & vt posteaquam sic cõtraxerint, proles ita ipso facto legitimæ censean**[208]** tur. Idem concessit. 2. Septembris anno 1580. vt Confessarij Societatis possint dispensare cũ iis, qui contraxere cum impedimento criminis, nec putant esse illicitum dare fidem de Matrimonio contrahendo post mortem coniugis. altero coniuge superstite: imò putant esse iustissimum, vbi copula interuenit. Apend. ad *lit: Apost. pro Iesu Societat.* Ast quia hæ concessiones tantùm viuæ vocis oraculo factæ fuerunt, iam illis non licet vti; quia per Vrbani VIII. constitutionem sunt annullatæ.

[1684] Iustæ causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus hæ sunt: Extinctio magnæ litis, & vt pax consanguineorum per matrimonium cõparetur: & ad hanc causam reducitur scandalorum inter cognatos euitatio: item quando dispensatio est quasi remedium necessarium magno alicui obuiando delicto. Quando fœmina plus iam viginti quatuor, aut quinque annorũ ætatem excedit. Quando nobilis cum sit, sine dote innubilis exteris exponitur. Quando ob loci angustiam, vel nimis propagatam fœminæ cognationem in loco insigui, quem inhabitat, non reperitur æquale Matrimonium præterquã cum consanguineis, vel affinibus. Conseruatio diuitiarum in eadem cognatione, quando amplissimæ sunt. Illustris familiæ conseruatio in eodem sanguine. Excellentia meritorum siue dispensationem petẽtis, siue eius, cui petitur. Proles habita ex consanguinea, quando bona fide suscepta est; imò satis est, prolem bona fide alterius tantùm coniugis esse susceptam. Profectò quando causæ aliquæ singulæ non sufficiunt, multæ aggregatæ ad inulcem adiuuant. Quia singula, quæ non pro sunt, simul collecta iuuãt. Nauar. *c. 22. n. vlt.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n 315.* Rodri. *c. 236. n. 2.* Graf. *p. 1. l. 2. c. 81.* Sanch. *l. 8. d. 19.* Hẽriq. *l. 12. c. 3. n. 9.* Couar. *4. Decret. p. 2. cap. 6. §. 9.*

[1685] Verum quia aliquando à Sacra Pœnitentiatia conceditur acquando facultas dispensandi cum aliquo in Matrimonij impedimẽtis; lubet, Confessariis nonnulla documenta exhibere, vt hasce dispẽsationes ritè exequi valeant. Primò, Confessarius debet diligenter inquirere, num res ita sit, sicut fuit exposita Summo Pontifici, & hoc à pœnitente ipso, cui fidem debet adhibere. Secundò, necessarium non est, vt pœnitẽs, cui credenda est dispensatio, præmittat confessionem. Tertiò, relinquitur prudentiæ Confessarij, vt iniungat pœnitentiam, quando pœnitentiæ non sunt à Sacra Pœnitentiaria taxatę. Quartò delictum debet esse occultum in ratione delicti; dicitur verò occultum, quando publica non laborat infamia, aut quando non est contentiosum ad forum deductum. Quintò, huiusmodi dispensatio solũmodo in foro consciẽtiæ prodest. Sextò pœnitens, qui obtinuit facultatem, vt possit à Confessario dispensari, potest vno Confessario dispensationem negante, aliũ Confessarium adire. Septimò, matrimonium nõ est validum, antequam Confessario virtute mãdati Pontificis, vel Pœnitentiariæ dispenset; aliud enim est mãdatũ, aliud dispẽsatio. Octauò, Matrimonium inualidum ob occultum aliquod impedimentem, iterum celebrandum est coram Parocho, & testibus illius impedimenti cõscis, aut quando impedimentum probari potest in iudicio, secus dixerim, quando delictum est omninò occultum. Plura de hisce dispensationibus Matrimonialibus possem adducere: sed quia pleráque ad forum externum pertinent, ab his super sedeo. Legendi Sanch. *l. 8. d. 35.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. c. 10.* Gutier. *à c. 22. & sect. 2.* plura circa hanc materiam Dubia require.

SECTIO SECVNDA.

De Impedimentis Matrimonij Dubia.

CAPVT XIX.

Circa Impedimenta Matrimonij in communi.

DVBIVM I.

An desideretur causa iusta, vt Pontifex non solùm licitè, sed & validè possit impedimenta matrimonium dirimentia statuere?

1686 REcolo ex *sect. 1.* fide Catholica tenendum, posse Ecclesiam impedimenta matrimonium dirimentia statuere: ac matrimoniũ aduersus eam prohibitionem contractum esse irritum. Scio, Guillelmum Rubionẽ *in 4. dist. 40. q 2. concl. 3.* hanc potestatem ad infideles etiam ex tendere; vnde possit Ecclesia infidelibus impedimenta matrimonium dirimentia statuere: ac proinde si intenderet inter ipsos irritare matrimonium in gradibus consanguinitatis, quos fidelibus prohibet, verè foret irritum. Quo tamen fundamento nitatur, prorsus ignoro. Quare reiecta ea sententia assero, Ecclesiam minimè eam habere potestatem. Quia cum infideles extra eius gremium existant, nulla in eos iurisdictione gaudet; vnde constitutionibus Pontificiis non arctantur, vt expressè fatetur Innocent. *cap. Gaudemus, de diuort.* adducto Pauli testimonio *1. Cor. 5. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt?* Id tamen libenter concedo, posse Pontificem non tanquam Ecclesiasticum Principem, sed tanquam temporalem impedimenta dirimentia matrimonium infidelibus inhabitantibus Oppida suæ temporali iurisdictioni subdita, decernere: sicut potest Princeps infidelis suis subditis Quia Pontifex verã habet iurisdictionem temporalem supremam in eos infideles, tanquam dominus eorum temporalis. Verùm vt Pontifex ritè, & rectè valeat**[209]** impedimenta matrimonij indicere, causa iusta desideratur. Quia Pontificis potestas non est ad dissipandum, sed ad rectam Ecclesiæ administrationem, quæ causam iustam postulat, maxime ad interdicendum matrimonium iure naturali, & diuino concessum. Quæsierim verò, an si Pontifex absque causa iusta decernat impedimentum aliquod, teneat factum?

1687 Non desideratur causa iusta, nam sine ea Pontifex reus est quidem culpæ: at tenet factum, ita vt sit peccatum cum eo impedimento matrimonium inire, si solùm sit impediens: & sit irritum si impedimentum dirimens sit. Quia multa potest Pontifex delinquendo gerere, cum tamen factam teneat. Et quia cum olim potuerit dirimere matrimonium contractum intra septimum consanguinitatis gradum, vt constat *cap. Ad sedem. 35. qu. 5.* donec gradus restricti sunt, *cap. Non debet, de consang. & affin.* ita hodie poterit in vlterioribus gradibus matrimonium initum vltro dissoluere. Sic Veracr. *part. 1. spec. art. 46.* Vega. *tom. 2. sum. cap. 34. casu 128.* Villalob. *tractat. 11. diffic. 1.* dicens, sine fundamento ab aliquibus contrarium asseri. Ochag. *tr. 3. q. 36. n. 3.* affirmans, oppositum esse falsum.

1688 Ad valorem prohibitionis causa iusta desideratur. Vnde Pontifex, & prohibendo delinquet, & matrimonium contra talem prohibitionem initum erit validum, & licitum. Quia cum matrimonium sit vinculum iure naturali, & diuino inuentum, ac omnibus concessum, excepto saltem primo gradu consanguinitatis inter ascendentes, & descendentes, non potest Põtifex ad libitum illud interdicere, sed sicut dispensatio in iis, quæ iure naturæ obligant facta absque causa est irrita: ita concedendum est de prohibitione matrimonij absque causa legitima. Ita Hosti. *sum. tit. de matri. contrac. contra interdict. Eccles. n. 3.* Sanch. *l. 7. d. 1. nu. 6.* Cornejo *d. 7. dub. 2.* Coninch. *d. 30. dub. 1.* Diana *p. 8. tr. 1. resol. 61.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. c. 1. n. 7.* Tanner. *tom. 4. d. 8. q. 4. dub. 1. n. 11.* Basil. *l. 6. c. 3.* & alij.

[1689] Fateor, Pontificem dispensando in iis, quæ sunt de iure humano absque causa, delinquere: at validam esse dispensationem affirmo. Secus autem est, dum interdicit matrimonium in gradibus iure naturæ concessis, non existente iusta causa. Et olim dum Ecclesia interdixit matrimonium vsque ad septimum consanguinitatis gradum, iustam interdicendi causam habuit: at post, successu temporis experientia docuit, expedire gradus restringere, vt dicitur *c. Non debet, de consang. & affin.* & ita ibi fuêre restricti. Posset autem Pontifex, etiam modo plures gradus prohibere, si adesse nouam causam interdicendi pluries iudicaretur. Id autem non posse iustè, nec valide citra iustam causam probabilius reor.

DVBIVM II.

An Episcopus, & Concilia Nationalia, & Prouincialia possint, impedimenta inducere?

[1690] MInimè possunt. Quia eis nullo iure competit. Sic Suar. *tom. 5. d. 7. section. 4. num. 5.* Coninch. *d. 30. dub. 1.*

[1691] Possunt quidem Quia Episcop in sua Diœcesi, & Concilia sua in Natione, aut Prouincia possunt quidquid potest Pontifex tota in Ecclesia, nisi eis aliquid à Pontifice prohibeatur. Ita Sanch. *l. 1. d. 61. n. 3. & l. 7. d. 1. num. 9.* Luis. de Torres *sum. p. 2. c. 109. dub. 2.* Ochag. *tr. 3. q. 36. n. 4.* Basil. *l. 6. c. 1. n. 12.* Cornejo *d. 7. dub. 3.* Hurtad. *d. 12. diffic. 2.* Villalob. *tr. 14. diffic. 1. n. 2.*

[1692] Si solum ius diuinum, & naturale attendamus, sicut integrum est Pontifici, in vniuersa Ecclesia impedimenta matrimonium dirimentia statuere: ita Episcopo in sua Diœcesi, nisi Pontifex id sibi reseruet. At id hodie non possunt, nec Episcopus, nec Concilia Nationalia, aut Prouincialia, quoniam hoc sibi Pontifex reseruauit. Fateor tamen, me apud Doctores non inuenisse textum id Pontifici reseruantem. Vnde ex generali Ecclesiæ consuetudine id reseruatum esse credo: sicut de dispensatione quinque votorum reseruatorum communiter Doctores tradidére.

DVBIVM III.

An Princeps sæcularis fidelis possit suis subditis impedimenta matrimonium dirimentia, statuere, ex natura suæ potestatis?

[1693] NOn potest. Quia cum matrimonium fidelium sit Sacramentum, est res spiritualis, & Sacra, ac proinde extra potestatis sæcularis limites. Et quia *c. Tuam, de ordi. cognit.* deciditur causas matrimonij ad solius Ecclesiæ forum pertinere. Sic D. Tho. Palud. Bonau. Richar. Maior, Sotus, Ouand. & alij vsque ad vlginti quatuor, quos citat Sanch. *l. 7. d. 3. n.* i. Basil. *l. 6. c. 2.* à *n. 3.* Hurtad. *d. 12. diffic. 2. n. 7.* Ex quibus Basilius solùm concedit Principibus

sæcularibus posse leges valide ferre circa accidentalia, ac accessoria matrimonio, dummodo hoc principale non impediatur.

[1694] Potest Princeps sæcularis fidelis ex genere, & natura suæ potestatis matrimonij impedimenta dirimentia fidelibus sibi subditis ex iusta causa suis legibus indicere eo pacto, quo id summus Pontifex potest, nisi is sibi hanc potestatem reseruasset. Quia cum potestas Regia ad tranquillitatem, & bonum Reipublicæ tuendum, sit potissimum instituta, eius est, id quod ad hunc finem obtinendum desideratur, prouidere. Quale est, circa matrimonia ineunda sancire, illa impediendo, & irritando. Inde enim maximè pendent tranquillitas, ac recta Reipublicæ gubernatio. Quare egregiè D. Tho. *l. 4. contra Gentes, c. 78.* dixit, matrimonium in quantum contractum ciuilem in officium communitatis institutum legis ciuilis ordinationi subiacere. Ita Sanch. *l. 7. d. 3. n. 2.* citans tres Ledesmas, Victoriam, vtrúmque Sotum, Bellarm. Henriq. Angl. Coninch *d. 30. dub. 1.* Valent. *d. 10. q. 5. pun. 1.* Rebel. *l. 3. q. 1. n. 2.* Cornejo *d. 7. dub. 3.* Ochug. *tr. 3. q. 37. n. 2.* Moure *p. 3. c. 16. §. 1. nu. 3.* Villalob. *tr. 14. diffic. 1. num. 3.*

[1695] Hoc proculdubio asserendum cẽsuerim. Nam si Princeps sæcularis potest, alios contractus ciuiles ob Reipublicæ bonum irritare, cur non poterit etiã matrimonij contractum, cum id quãdóq; idem bonũ commune postulet? Nec obstat Principis sæcularis potestati, matrimonium esse Sacramẽtũ; quia eius**[210]** materia est contractus ciuilis, qua ratione perinde potest illud ex causa iusta irritare, ac si Sacramentum non esset reddendo personas inhabiles ad contrahendum, & sic illegitimum & inualidum contractum. Potest nihilominus Ecclesia Principibus fidelibus huiusce potestatis vsum interdicere, sibique reseruare, qua id efficiente irritæ erunt leges Principis sæcularis contra eam reseruationem matrimonium dirimentes, vel impediente. Quia potestas temporalis est subiecta spirituali in ordine ad spiritualem finem. Vnde non est integrum hodie sæculari Principi fideli, disponere aliquid circa fidelium matrimonia impedienda, aut dirimenda. Quoniam Pontifex hanc sibi potestatem reseruauit, & merito, cùm matrimonij contractus limites naturæ excedat, & ad esse supernaturale Sacramenti sit eleuatus: dedeceret enim, vt tanti Sacramenti dispositio, ad Principes sæculares pertineret. Porrò Princeps infidelis potest hodie leges suis subditis indicere, quibus quædam matrimonia ex iusta causa interdicat, ac dirimat, vt si ad Reipublicæ pacem videant expedire, ne infideles (verbi gratiâ) diuersæ sectæ matrimonio inter se colligentur. Quia cum sint veri Principes ex natura suæ potestatis id est eis integrum: nec constitutionibus Ecclesiasticis hanc sibi potestatem reseruantibus arctantur, *cap. Gaudemus, de diuort.* Cessátque in ipsorum matrimoniis reseruationis ratio, cum non sint Sacramenta.

CAPVT XX.

Error circa Impedimenta dirimentia in particulari, ac primum circa impedimentum erroris.

DVBIVM IV.

An error personæ concomitans matrimonij actum, id irritet?

1696 CErtvm est, errorem antecedentem matrimonij actum circa personam cum qua contrahitur, matrimonium dirimere. Quia ad contrahendum id, requiritur voluntas, seu consensus positiuus: sed hic nec datur, nec dari potest simul cum errore personæ, cum qua matrimonium contrahitur, ergo ex defectu huiusmodi consensus inualidum erit matrimonium. Quæsierim tamen, nùm error personæ concomitans matrimonij actum, id etiam irritum reddat?

1697 Non reddit irritum, quando contrahens cum Maria, existimans esse Catharinam ea voluntate affectus erat, vt cognitam Mariam æquè libenter, aut libentius duceret. Quia huiusmodi error non efficit inuoluntarium. Sic quidam quos, presso nomine, memorat Sanch. *citandus,* & alij, quos refert *l. 1. d. 65.*

1698 Irritum planè reddit. Quia vt legitimum sit matrimonium, necessarius est consensus, & voluntas positiua. Error autem concomitans, quamuis non efficit, actum esse inuoluntarium efficit autem non esse voluntarium. Ita Sanch *lib. 7. dub. 18. num. 6.* citans tres Ledesmas, & alios. Vasq. *d. 30. cap. 4. num. 30.* Bonacin. *de matrim. qu. 3. punct. 2. à num. 2.* Coninch. *d. 31. n. 9.* Hurtad. *d. 13. diffic. 1.* Candid. *tom. 2. disquis. 28. dub 2.* Villalob. *tract. 14. diffic. 5. à n. 1.* Machad. *libr. 3. part. 1. tractat. 5. docum. 2. numer. 3. & 4.* Cornejo *d. 7. dub. 6.* Bauni. *de imped. matrimon. quæst. 3. assert. 2.* Trullench. *libr. 7. cap. 9. dub. 3. num. 4.*

1699 Censuerim, huiusmodi errore matrimonium irritari. Quia quamuis error concomitans matrimonij actum non sit causa, vt matrimonium fiat: sed ita coniungitur cum eo, vt adhuc errore non existente fieret matrimonium: adhuc tamen non valet cum tali initum errore; quia matrimonij contractus, & ratione suæ excellentiæ, & quòd indissolubilis omninò sit, requirit positiuum, ac expressum voluntarium, quod error præfatus non efficit.

DVBIVM V.

An error personæ dirimat iure naturali matrimonium?

1700 NOn irritat iure naturæ, sed solùm iure Ecclesiastico: (vnde integrum erit Pontifici statuere, vt huiusmodi error non dirimat matrimonium. Quia cætera Sacramenta non sunt irrita ex personæ errore, vt si quis baptizet, confirmet, vngat, absoluat, Sacris Ordinibus iuitiet Petrum existimans esse Antonium, valent hæc Sacramenta. Differentia ergo hæc inter matrimonium, & cætera Sacramenta, vt illud solùm sit irritum ex personæ errore, ex solo iure Ecclesiastico habetur. Sic Gloss. 29. *qu. 1. in sum. verb. Quod autem.*

1701 Irritat naturæ iure. Quia error libertatem, ac consensum aufert. *l. Si per errorem, ff. de iurisdict. omn. iud.* & errantis nullus est consensus, nec voluntas, *l. Cum testamentum.* At matrimonium absque consensu est iure naturæ irritum. Ita Sanchez *lib. 7. d. 18. num. 12.* Basil. *lib. 4. cap. 20. numer. 7.* Cornejo, Villalob. Hurtad. & alij, quos sequitur Palaus *tom. 5. dub. 4. punct. 4. numer. 1.*

1702 Hoc certum existimo, quod ex discrimine inter matrimonium, & reliqua Sacramenta confirmo. Matrimonium enim indiuiduas personatum contrahentium conditiones respicit, & iuxta illas determinatur consensus: cum hæ conditiones per se, & suaptè natura conferant ad indiuiduam vitæ consuetudinem inter ooniuges retinendam, in quo matrimonij essentia consistit. In cæteris autem Sacramentis non spectãtur indiuiduę conditiones recipiendum, vtpotè quæ nil conferunt ad Sacramenti finem, ac proinde per accidens se habent ad intentionem Ministri, vt applicantis tale Sacramentum. Ergo error in persona, cui cætera ministrantur Sacramenta, ipsorum valorem non tollit, quasi error circa accidentalia: secus verò in matrimonio, in quo error circa substantialia versatur.

[211] DVBIVM VI.

An error qualitatis, seu dolus circa illam antecedens, qui ineundo matrimonio causam præbet, aliàs non ineundo, illud dirimat?

1703 DIrimit quidem in foro conscientiæ. Quia cum voluntas sequatur apprehensionem intellectus tanquam ducem, eo ipso quod intellectus apprehendat hanc sœminam vt Virginem, vel vt nobilem: voluntas non consentit in tale coniugium, nisi sub huiusmodi qualitate cognitum. Ergo existente qualitatis errore, cessabit consensus, ac proinde matrimonium erit irritum. Sic Præposit. *capit. vltim. de coniug. leprosor.* Ioan. de Medi. *de restit. quæstion. 33. §. Quibus præmissis.* Fauet Basil. *libr. 4. capit. 21. numer. 7.* asserens hanc sententiam esse veram casu quo errans contrahat expressè, ac formaliter motus à qualitate, circa quam errat. Citat Sancium, sed male, vt patebit.

1704 Minime dirimit. Quia licet omnis error sit causa inuoluntarij: at non omnis efficit inuoluntarium simpliciter, sed is solus, qui est circa qualitatem per se, & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam: at dum qualitas se habet per accidens, solum inuoluntarium secundum quid consurgit. Nam cum nil sit volitum quin præcognitum, quando error est in apprehensione rei non necessariæ ad essentiã contractus, ipsiúsque finem, sed in accidenti quodam: efficit, vt contractus sit quoad essentiam voluntarius, ac proinde talis simpliciter: inuoluntarius verò secundum quid, & quantũ ad accidens illud in quo error diuersatur. Ità Sanch. *l. 7. d. 18. n. 18.* citans Valent. Molin. vtrũque Ledes. Sotum, & alios vsq; ad viginti quinque Doctores Coninch *d. 31. n. 11.* Rebel. *l. 3. de matr. q. 2. n. 5.* Hurtad. *d. 13. diffic. 2.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 33.* Bonac *q. 3. pun. 2. n. 9.* Cornejo *d. 7. dub. 7.* Palaus *d. 4. pun. 4. nu. 3.* Laym. *l. 5. tr. 18. p. 4. cap. 2. numer. 2.* Bauni. *de impedim. quæstion. 3. assert. 3.*

1705 Hanc sententiam verissimam existimo. Quia contractus stricti iuris initi ex dolo dante illis causam, valent, eo quod causa, in qua erratur, sit extra ipsorum naturam. Cum igirur error qualitatis contingat circa accidentia matrimonio, illud non vitiabit.

CAPVT XXI.

Circa impedimentum Conditio. Conditions, siue seruitutis.

DVBIVM VII.

An validum sit matrimonium initum cum seruo, cui pro tempore determitato fuit concessa libertas postmodum in pristinam red turo seruitutem?

1706 ESt validum. Quia libertas pro quocumque tempore concessa, est perpetua. Libertas namque concedi non potest pro tempore determinate, sed semel pro quocumque tempore concessa, perpetua est *l. Libertas, 31.* iunctal. *Ideo, 34. ff. de manumissis testamen.* ibi: *Libertas ad tempus dari non potest, itaque si ita scriptum fuerit: Stichus vsque ad annos decem liber esto, temporis adiectio superuacua est.* Glos. Superuacua quidem est, libertate suum effectum sortiente quia libertas semel data reuocari non potest. Sic Castro Pala. *dub. 4. punct. 5. numer. 5.*

1707 Validum non est. Quia licet ei seruo concessa sit pro certo tempore libertas, verbi gratiâ, pro biennio, & eo libertatis tempore contrahat cum ignaro seruitutis futuræ, inualidè contrahet: nam re vera manet ille seruilis conditionis, & quidquid interim agit, agit vt seruus: vnde non potest ad Ordines promoueri, nec domicilium mutare nec libere sui corporis potestatem tradere. Ita supplem. Gabr. *in 4. dist. 36. quæs. 1. art. 3. dub. 2.* Sotus *dist. 35. q. vnic. art. 2.* Ledes. *2. part. 4. quæs. 54. a. 1.* Manu. *tom. 1. sum. c. 223. nu. 3.* Vega *to. 2. sum. c. 34. casu 67.* & alij.

1708 Profecto si illa libertas pro biennio concessa censenda sit perpetua, veram esse sententiam amicissimi Ferdinandi de Castro Pallao crediderim; quia iam vere liber est coniux. Si vero perpetua non sit, sed possit dari solummodo ad limitatum tempus, secundam sententiam vnice veram iudicarem. Itaque matrimonium liberi cum ancilla, cui data est libertas in tempus, minimè valet, ignorata per liberum ea seruili conditione; quia eo medio tempore seruus est per *l. statu liberum, ff. de statu libe.*

DVBIVM VIII.

An valeat matrimonium liberi cum ancilla, quæ infra modicum tempus potitura est libertate?

1709 NOn valet. Quia matrimonium huiusmodi verè est celebratum inter coniuges seruum, & liberum, ignorata seruitute, quod impedimentum dirimens statuit Ecclesia. Sic Angel. *verb. Matrimonium 3. imped. 4. num. 6.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. qu. 2. dicto. 3.* Basil.

l. 7. c. 43. n. Rebel. *l. 3. 3. q. 3. n. 19.* Gutier. *de matrim. cap. 90. num. 6.* Palaus *d. 4. pun. 5. num. 4.* Leand. *tr. 9. d. 11. quæs. 3.*

1710 Valet omnino. Quia eo modico tempore deficiente, vt statu libera plenam acquirat li**[212]** bertatem, cessant rationes, quibus Ecclesia ducta id matrimonium irritauit: nempe quod is error valde bonis matrimonij aduersetur, bono Sacramenti, & indiuidiæ cohabitationi; cum seruus debeat in domo domini habitare, ab eoque possit in partes remotas immitti: bono fidei, quia non potest ad libitum debitum reddere, sed cum ei vacauerit, satisfeceritque obsequiis, in quibus à domino occupatur: bono prolis, quia alere nequibit, cum omnia domino acquirat, nec erit in parentis potestate vt religiosè educetur. Cessant inquam hæ rationes: Ergo minimè huiusmodi coniugium dirimendum. Ita Sancius *lib. 7. dub. 19. num. 4.* & viri Doctissimi, quos, se consuluisse asserit. Filliuc. *tract. 10. part. 2. num. 37.* Ochagau. *tract. 3. q. 49. nu. 5.* Coninch *dub. 31. num. 26.* Cornejo *disp. 7. dub. 8.* Machad. *l. 3. p. 1. tr. 11. docum. 3.*

1711 Hanc sententiam probabiliorem reor, cuius fundamentum planè verum existimo. Nullius enim momenti est præiudicium, quod obligari perfectè ac libere nequeat ad reddendum debitum, & cohabitandum, quin occupari à domino possit: cum breui duraturum sit impedimentum, nec potest iam ea serua per venditionem separari: atque ita non erit contra bonum Sacramenti, nec prolis. Quod si attendamus dedecus contrahendi cum re vera ancilla, idem sane sequitur ex matrimonio cum liberta: parum enim refert, paulo ante fuisse seruam & tunc esse liberam: aut tunc esse seruam, & citò futuram liberam; & tamen matrimonium cum liberta valet, ignorata conditione. Nec in hoc tempore ad libertatem assequendam reliquo (quod breuius spatio sex mensium futurum existimo) potest. sequi prolis damnum quod seruituti subiiciatur, eo quod ancilla ducta in vxorem nondum verè sit libera. Quia legitimus, ac perfectus partus mense nascitur *l. Septimo, mense, 11. ff. de statu homin.* & optime probat Menoch. *lib. 2. de arbitrar. centu. 1. casu 89. n. 35.*

DVBIVM IX.

An validum sit matrimonium liberi cum ancilla contractum si error aut ignorantia seruilis conditions, crassissima, aut leuissima fuerit?

1712 VAlidum est. Quia Ecclesia ideo irritauit hoc matrimonium vt resarciatur grauissima iniuria irrogata coniugi ignoranti, quæ cessat, ac leuissima est, vbi ignoranti, est adeò crassa, Quæ quidem æquiparatur scientiæ adeò vt in materia pœnali, & odiosa, quando ius punit delictum scienter admissum, hæc ignorantia tàm crassa à pœna non eximat, vt probat Sancius *lib. 10. dub. 32. num. 39.* Sic Sotus *in 4. dist. 35. quæs. vnic. art. 2. post 2. concl.* Barth. à Ledes. *dub. 31. de matrim concl. 1.* Ludou. Lop. *part. 2. Instruct. de matrimon. cap. 47.* Manu. *to. 1. sum. c. 213. nu. 3.* Vega *tom. 2. sum. c. 34. casu 67.* Rebel. *l. 3. q. 3. n. 15.* Villalob. *tr. 4. diffic. 6. nu. 4.* Basil. *l. 7. c. 43. n. 3.*

1713 Non est validum. Quia vt matrimonium li beri cum ancilla, vel liberæ cum seruo valeat, desideratur libera electio, & omnino voluntaria tails seruilis conditionis: vt sic liberè cedat contrahens iuri suo, quæ cessio est quædam iuris proprij condonatio. At hæc irritatur ex errore quantumuis fatuo. Vt si velim dare Petro, & errore leuissimo ductus dem Antonio

non tenet donatio, quia donandi deficit voluntas. Ita Abbas. Alex. de Neuo, & Præposit. quos refert, ac sequitur Sanch. *l. 7. d. 19. nu. 20.* Trull. *l. 7. c. 9. dub. 4. n. 3.* Sylui. *in sum p. 2. c. 111. dub. 2.* Ochagau. *tr. 3. q. 49. n. 10.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 42.* Hurtad. *d. 14. diffic. 1. n. 1.* Coninch *d. 31. nu. 26.* Cornejo *d. 7. dub. 8.* Leand. *tr. 9. d. 11. qu. 5.*

1714 Fateor, primam sententiam valde esse probabilem, secundam tamen probabiliorem puto. Quia licet ad culpam & pœnam illi correspondentẽ hæc ignorantia scientiæ æquiparetur, quia actus est indirectè, ac interpretatiuè volitus propter aduertendi obligationem: pręceptum enim obligans ad aliquid, subinde adstringit ad diligentiam adhibendam ad aduertendum, ne violetur. At cum nullum præceptum sit cum persona liberæ conditionis, non est, quod culpæ adscribatur contrahenti ea inaduertentia, ac proinde indirectè volita ceenseatur.

DVBIVM X.

An validè contra ha cum ancilla seruus, qui putabat, eam esse liberam?

1715 NOn contrahit validè. Quia ius Ecclesiasticum irritat matrimonium, in quo est verus conditionis seruilis error: qualis in hoc casu inuenitur: Ergò coniugium erit nullum. Nam consensus serui non fertur in illam vt ancillam, sed vt liberam. Et quia posset esse seruus tam arrogans, vt nulla ratione ducere vellet ancillam: quin imo prudenter ageret, nè filij essent serui, & vt liberius posset vsui matrimonij vacare: & si à domino venderetur, posset illum vxor sequi. Sic Viuald. *Candelab. part. 1. vbi de matrimon. nu. 122.* asserens se forsan huic sententiæ adhæsurum nisi singularitatis vitio notaretur. Et nõnulli apud Glossam, 29 *quæst. 2. in sum. v. Secunda.*

1716 Valide contrahit. Quia hoc impedimentum est solo iure Ecclesiastico inductum. Ius autem Ecclesiasticum solum irritat matrimonium inter eos, quorum alter liber, alter vero seruus, ac liber inscius est seruitutis. Ita Sanchez *lib. 7. dub. 19. numer. 23.* citans sexaginta supra tres Doctores Basil. *lib. 7. cap. 43. num. 1.* Bonac *qu. 3. punct. 3. num. 1.* Trull. *lib. 7. cap. 9. dub. 4. numer. 5.* Cornejo, Filliuc. Candid. & Luisi. apud Leandr. *tr. 9. d. 11. q. 7.*

1717 Certissimum mihi non omnem conditionis errorem efficere, vt matrimonium sit nullum: sed quando talis est error, vt fiat deterior errantis conditio, secus si in pari conditione erretur. Quia ratio, quæ induxit Ecclesiam, ad hoc impedimentum statuendum, ea est, vt resarciat iniuriam irreparabilem illatam libero**[213]** ignoranti conditionem alterius seruilem, & ob grauem contractus inæqualitatem. At vbi conditio alterius, in qua erratur, est par conditioni errantis, cessat ea iniuriæ grauitas, & inæqualitas contractus.

DVBIVM XI.

An contrahat valide matrimonium licet cum libera, si putabat, cam esse ancillam?

1718 VAlidè non contrahit. Quia in hoc casu res geritur contrà liberi coniugis intentionem. Sic aliqui citati, presso nomine, à Glossa *29. quæs. in sum. verb. Secunda* si enim quispiam contrahit cum aliquo quamuis digniori putans se cum alia contrahere, non est matrimonium: Ergo nec matrimonium validum erit, quando contrahit liber cum libera putans ancillam esse. Arguit ita Glos. *c. si quis ancillam, in fine.*

1719 Contrahit valide. Quia liber errat, inueniens digniorem conditionem, quam ipse putabat. Ità D. Thom. *in 4. dist. 36. quæs. vnic. a. 1. ad 1.* & omnes Theologi cum illo. Sanch. *l. 7. d. 19. nu. 23.* citans innumeros.

1720 Indubitatum mihi hunc errorem minime valori matrimonij obstare. Quia vbi conditio alterius, in qua erratur est dignior opinione, cessat illa iniuriæ grauitas ad quam resarciendam Ecclesia hoc impedimentum statuit.

DVBIVM XII.

An liber, qui ignoranter cum mancipio contraxit, possit, detecta seruitute, ab illo propria authoritate semoueri?

1721 SI in facie Ecclesiæ contractum fuit publicè contractum, bona fide cum serua: non licet antè Ecclesiæ sententiam à cohabitatione separari. Quia licet nota sit seruitus, at ignotum est, num liber habuerit conditionis seruilis ignorantiam, necessario requisitam, vt matrimonium sit irritum, quam liber probare tenetur. Sic Henriquez *libr. 11. cap. 5.* Richard. Angel. Syluest. Armil & Nauar. apud Sancium *citandum.*

1722 Adeò certum est matrimonium liberi cum ancilla aut liberæ cum mancipio, ignorata seruitute nullum esse: vt liber coniux, detecta seruitute, propria authoritate secedere valeat, si scandalum absit. Quia cum matrimonium nullam vim habeat, nullo vinculo potest à recessu impediri. Ità Sanchez *lib. 7. dub. 19. nu. 7.* Basil *lib. 7. cap. 3. num. 6.* Cornejo *disp. 7. dub. 8.* & alij, quos citat, & sequitur Palaus *dub. 4. pun. 5. num. 6.* Gutier. *cap. 90. num. 11.* Basil. *libr- 7. c. 43. n. 1.*

1723 Quid circa quæstionem sentaim, breuiter indicabo. Licita est, quoad thorum propria authoritate separatio. Quia hoc occultè, & absque scandalo geritur. At si matrimonium sit occultum (vt si iam testibus, nec libro Parochi probari valeat) potest etiam liber quoad habitationem propria authoritate recedere. Quia est cerrus, matrimonium fuisse nullum, & cessat separationis scandalum. Quod si prebationis defectus adfuerit, licite poterit coniux, qui timet scandalum excitandum, si propria authoritate recedat: in partes abite lõginquas, inibique sine vllo scandalo cum alio matrimonium inire. Imo non solum liber, sed seruns potest recedere, etiam renuente libero: quia tam ex parte serui, quam liberi nullus fuit contractus; nisi forte ex tali contractu, & deceptione facta, damnum aliquod libero illatum sit, cui seruus satisfacere nequeat aliter, quam coniugium ratificando. Denique crediderim, nunquam non scandalum futurum si absque Ecclesiæ iudicio separatio fiat, quando matrimonium publice sit contractum, de eoque conster.

DVBIVM XIII.

An Petente coniuge libero matrimonij dissolutionem ratione seruitutis à se ignoratæ: incumbat ipsi illius ignorantiæ probatio?

1724 IN cumbit ipsi. Quia id colligitur ex *cap. fin. de coniug. seruor* ibi: *Mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla.* Henriquez *lib. 11. de matrimon. cap. 10. numer. 5.* hisce verbis colligit (vndenam nescio) alleganti ignorantiam seruitutis incumbere eam probare.

1725 Non incumbit ipsi, sed coniugi seruilis conditionis incumbit onus probandi scientiam suæ conditionis in altero: & ignorantia liberi pręsumirur, dum contrarium minime probatur. Quia in alieno facto non pręsumitur scientia, sed ignorantia. *Regula præsumitur ignorantia, de reg. iur. in 6.* & *leg. Verius. ff. de probat.* Ita Hostiens. *eo cap. fin. numer. 3.* Ioan. Andr. *ibi. num. 3.* Anton *numer. 6.* Abbas *numer. 6.* Cardin *statim. in principio opposit. 1.* Alex. de Neuo *num. 5.* Præpos. *numer. 4.* Sanchez *lib. 6. dub. 19. num. 8.*
Idem assero, nisi tempore contracti matrimonij conditio coniugis seruilis esset communiter eo in loco nota, quod præsumatur scientia eorum, quæ communiter innotescunt. *cap. 1. de postulat. prælat. cap. Quod dictis. dub. 16.*

DVBIVM XIV.

An ignorantia seruitutis dirimat suaptè natura matrimonium?

1726 QVæstioni do, num seruitus suaptè natura præstet impedimentum matrimonio ineũdo: sicut naturalis impotentia ad copulam con**[214]** iugalem: ac proinde quamuis cognita sit, martimonium dirimat? Dirimit quidem. Quia seruitus est contra matrimonij substantiam, nempè contra corporis traditionem, quam seruus liberè præstare nequit. Sic D. Thom. *in 4. dist. 30. quæs. 1. art. 2. corpo.* Qui quidem comparat seruitutem cum naturali impotentia: sicut enim hæc impedit omnino matrimonij vsum; ita illa liberum.

1727 Seruitus non præstat naturale impedimentum matrimonio ineundo, ideóque validum est matrimonium seruorum inter se, & matrimonium liberi cum ancilla, & liberæ cum seruo, non ignorata seuitutis conditione. Quia seruitus cognita matrimonij substantiæ non aduersatur. Ita Sanchez *lib. 7. dub. 19. nu. 13.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. quæs. 2. dicto 2.* Angel. *v. Matrimonium, 3. impedim. 4. numer. 15.* Sotus *in 4. dist. 35. quæst. vni. a. 1.* & omnes.

1728 Hoc certissimum proculdubio est. Vnde dum D. Thom citatus pro prima sententia, ait, seruitutis errorem aduersari substantiæ matrimonij, & comparat naturali impotentiæ: non intendit. omnimodam inter ea impedimenta statuere: sed vult, aliquo modo aduersari matrimonij substantiæ, & vsui illius libero: sicut naturalis impotentia simpliciter vsum tollit:

indéque cõgruentem rationem desumit, vt iure optimo Ecclesia irritarit matrimonium cum conditionis errore initum.

DVBIVM XV.

An Ignorantìa seruitutis dirimat iure naturali matrimonium?

1729 ESto seruitus cognita nullo iure obstet matrimonio ineundo: quæsierim, num error seruitutis ita obstet, vt iure naturali reddat irritum matrimonium initum cum libero sic errãti? Iure naturali dirimit. Quia cum duo includat matrimonij substantia, nempe personas, & mutuam corporum traditionem: eius substantiæ aduersatur error circa personas, & circa conditionem seruilem, quæ liberam corporis traditionem aufert. Equidem si quis equum vendat, cuius vsus ex alterius voluntate pẽdet, id tacendo: irrita est iure naturæ venditio: cum hæc eo intrinsecè tendat, vt dominium cum libera vsus rei venditæ potestate transeat in emptorem. At vsus corporis serui pendet magna ex parte ex domini voluntate: Ergo matrimonium per quod seruus libere sui corporis dominium tradit, tacito impedimento illo liberi vsus, est iure naturæ irritum. Sic Palac. *in 4. dist. 3. qu. vni.* Almain. *dist. 36. q. vni.* Angel. *p. 1. de matr. q. 10.* Syluest. *v. Matrimonium, 6. qu. 1.* Ex parte Basil. *l. 7. cap. 43. num. 2.*

1730 Non iure naturali, sed solo Ecclesiastico iure dirimit Quia seruitus non impedit absolutè, ac simpliciter matrimonij vsum liberum, sed certis temporibus solummodo, nempe quando iuste dominus seruum occupat. At hoc non aduersatur matrimonij substantiæ, quæ contenta est absoluta potestatis corporis traditione. & obligatione ad reddendum debitum quando legitimum impedimentum non obstiterit. Ità D. Tho. *in 4. dist. 36. q vni. a. 1. a. ad 3.* Bonauen. *ibi.* Sanch. *l. 7. d. 19. nu. 15.* viginti supra vnum Doctores citans. Trull. *l. 7. c. 9. dub. 4. n. 2.* Bauni. *de imped. dub. 4. ducto 4.* Villalob. *tr. 14. diffic. 6. n. 2.* Hurtad. *d. 14. diffic. 1. n. 2.* & 3 Filliuc. *tr. 10. p. 2. un. 41.* Coninch *d. 31. n. 26.*

1731 Hanc sententiam longe probabiliorem duco. Nam si impedimentum traditionis potestatis plenæ corporis, quod in seruitute reperitur, essentiæ matrimonij obstaret: cum idem inueniatur in seruitute cognita, hæc quoque iure naturæ matrimonium dirimeret: quod est contra Ecclesiæ decretum. Nec obstar, si dixeris, conscium seruitutis, & adhuc volentem matrimonium inire, cedere iuri suo; quia cum requisita ad matrimonij valorem non possint ex contrahentium voluntate immutari, sed semper stabilia sint: non prodest in hoc suo iuri cedere sicut quia naturalis impotentia ad copulam est iuris naturalis impedimentum ad matrimonium non prodest eam cognitam fuisse ab altero contrahente, vt matrimonium subsistat.

DVBIVM XVI.

An liber, qui absque vrgente causa scienter ducit ancillam, peccet, & fiat irregularis?

[1732] NEc venialiter peccat. Quia id nullo iure prohibetur. Sic Angel. *v. Matrimonium. 3. imped. 4.* Sanch. *l. 7. d. 19. n. 14.* Nec fit irregularis. Quia erto infamis fir, id non est in iure expressum Sic Henriquez *l. 14. de irregular. c. 1. n. 5.* vbi innuit, minime esse irregularem. Consonat Palaus *d. 4. punct. 5. §. 1. numær. 9.* Quia nullibi est prohibitum.

[1733] Peccat venialiter saltem. Quia suam liberam conditionem vi lipendit. Ita Sotus *in 4. dist. 35. q. vni a. 1.* Ochagau. *tr. 3. q. 49. n. 6.* Cornejo *d. 7. dub. 8.* Et fit irregularis. Quia id deciditur *cap. si quis viduam. & 2. d. 34.* quod desumptum est ex Canonibus Apostolorum *c. 18.* ibi: *Si quis viduam, aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, non potest esse Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio Sacro deseruiunt.* Ita Glos. *ibi. v. Ancillã.* Laurent Hugo, Archidiac. & Dominic. ibi. Astens. *sum. p. 2. l. 8. tit. 15. a. 2. q. 2.* Nauar. *c. 27. n. 196.* D. Antonin. *2. p. tit. 28. c. 3.* Syluest. *v. Irregularitas* q. 16. Manu. *to. 1. sum. c. 158. n. 3.* Sanch. *l. 7. d. 19. n. 14.*

[1734] Profecto ex se non video vllam culpæ rationem, cum id nullo iure prohibeatur. At crediderim, liberum, qui absque vrgenti causa, seu valde commoda ancillam duxerit, venialiter delinquere. Quia prodigus est honoris proprij cum fiat infamis. Imo grauiter etiam delinquet, si graues circumstantiæ, aut scandalum ingens accedat. Verum nunquam non irregularis reddetur eo quod vilis & infamis ducens ancillam proculdubio reputetur. Idque verum reor, quãuis ancilla Virgo sit; aliàs nil is textus decideret: ducens enim liberam non Virginem est, ob bigamiam contractam irregularis.

[215] DVBIVM XVII.

An quando dominas non collocat ancillam in matrimonium cum libero seruitutis ignaro, sed conscius matrimonij tacet seruituiem; ancilla ex hoc donetur libertate?

[1735] CErtum est, si dominus personam conditionis cum persona libera in matrimonium collocet seruitutis ignara, nec eam detegat: eo ipso personam illam seruituti subiectam, siue masculus sit, siue fœminia, consequi libertatem. Quia id habetur expressè *Aut hent. Ad hoc C. de Latina lib rt.* Certum est, quando vtérque contra hens est seruus, vel si alter liber est conscius seruitutis, quamuis dominus consentiat, tradatque mancipium in matrimonium seruum non consequi libertatem. Quia fauor valoris matrimonij eam libertatem necessario petentis, in hoc euentu cessat: cum valeat matrimonium absque mancipij libertate; nullus enim in libero adfuit error. Quæstioni autem do, num quando dominus non collocat ancillam in matrimonium cum libero seruitutis ignaro, sed conscius matrimonij, tacet seruitutem, ancilla ex hoc libertate donetur?

[1736] Non donatur ex hoc libertate. Quia tacens non censetur consentire in iis, quæ in ipsius præiudicium redundant. *Regula. Is qui tacet, 44. de reg. iur. in 6.* Et quia taciturnitas minimè potentis impedire, consensum non operatur. Sic Palud. *in 4. dist. 36. quæs. 2. articul. 1. concl. 2. numer. 8.* Supplem. Gabr. *ibi. qu. 1. a. 3. concl. 2.* Veracr. *p. 1. specu. a. 30.* Ludoui. Lop *p. 2. Instr. de matr. cap. 47.*

[1737] Donatur plane ex hoc libertate ancilla. Quia expressè definitur *Auth. Ad hoc, & Auth. de nupti. collat. 4. §. si vero, decretum. & leg. Regia. 1. titul. 5. part. 4.* & ratio huius decisionis est, quod dominus tunc non aperiens conditionem seruilem sui mancipij est in culpa, dolo, grauis iniuriæ liberum contrahentem efficiendo. Quare dignus est, vt in illius fraudis pœnam & fauore matrimonij, vti illud sit validum mancipium libertatem assequatur. Ita Glos. *c. si quis ingenuus, v. Faciat. El 1. 29. quæs. 2.* Goffred. *sum. titul. de coniug. seruor. n. 1.* Henriq. *l. 11. c. 10. nu. 4.* Molina *to. 1. de Iust. tr. 2. d. 19.* Barth. à Ledes. *dub. 31. concl. 6.* Sotus *in 4. dist. 35. quæstion. vnic. art. 2.* Palac. *dist. 30. d. vni.* Ledes. *2. p. 4. q. 54. a. 4.* Couar. *3. Decret. p. 2. c. 3. §. 7. n. 1.* Sanch. *l. 7. d. 20. n. 5.*

[1738]

Cum his opinor. Nam textus xoc statuentes, non fundantur in voluntatis domini præsumptione, sed in vera voluntate puniendi taciturnitatem domini debentis in eo euentu seruitutem sui mancipij manifestare.

DVBIVM XVIII.

An serui licite possint inuitis dominis, sine petita facultate, matrimonium inire?

[1739] SCio, negauisse D. Basilium *canone suo 40.* valide seruos posse, inuitis dominis, matrimonium inire; quia suo tempore non erat oppositũ ita clare definitũ. Equidem certum est valide id posse. Quia matrimonij contractus concessus est omnibus iure naturæ ad speciei conseruationem: seruitus verò iure positiuo Gentium est introducta Quæsierim autem, an id non solum valide, sed & licitè haud petita à domino licentia, possint?

[1740] Non possunt absque mortali matrimonium inire, venia à dominis non petita. Quia id exigit reuerentia eis à seruis debita. Sic Leand. *tract. 9. dub. 11. quæstion. 14.* Philip. à Cruce. *sum. tract. 6. vbi de imped. 2.* Albiz *in manuscr. de matr. d. 8. dub. 30.*

[1741] Possunt licitè contra here serui, licentia à dominis minimè petita. Quia si nec naturali, nec positiuo: iure mancipiis est prohibitum, inuitis dominis coniugium inire accidentarius videtur esse ille reuerentiæ herilis res pectus. Ita Torreblan. *l. 2. practic. c. 15. nu. 59.*

[1742] E go autem crediderim debere seruos prius à suis dominis veniam ad ineundum coniugiũ postulare, eorumque procurare consensum, nisi iuste timeant, à dominis eorum impedienda coniugia. Nec tamen culpæ lethalis iudicarim reum esse mancipium id non gerens, si rubore occupatus, aut aliquali timore affectus præteriter. Præcipuè cum nefas sit domino matrimonium serui impedire, nec possit tuta conscientia punire eum, quod, se inuito, contraxerit. Quæsieris, an domino certiore facto, mancipium de matrimonio ineundo tractare, fas sit illud aliò vendendum immittete, quo se incolumen seruet, immunẽque incommodi, quod ex coniugio illo exundat? Distinguendum esse cẽseo si iam matrimonium cœptum sit, quia seruus fidem suam alicui alligauerat, de matrimonio cum ea contrahendo: nefas erit domino, eo medio vti. Quia per illa sponsalia, quæ quoddam sunt matrimonij initium, iam est cœptum ac veluti in fieri matrimonium. Nequit ergo Dominus ius hoc alteri acquisitum, & à sua voluntate independens impedire. At veto si sponsalia inita nondum sunt poterit

dominus sic venundate. Quia vsque tunc nulli tertio ius est acquisitum: ac proinde non est interdi cendum domino ius suum diuendendi mancipium.

DVBIVM XIX.

An delinqu lethaliterat dominus, qui seruo coniugatos diuendunt in partibus adeo dissitis, vt vsus matrimonij impediatur, quando initum matrimonium sine domini voluntate fuit?

1743 NOn delinquit. Quia integrum erat domino ante matrimonij contractum, seruum**[216]** vbique locorum venundare: cui iuri non potuit seruus, matrimonio inito, præiudicare, nec à domini potestate abstrahi: secus si conniuente domino, contraxerit; quia conniuens dominus coniugio, cessit iuri suo taliter diuendendi, vt vsui matrimonij im pedimentum præstetur. Sic Scot. *in 4. dist. 36. quæs. 1.* Ledes. *2. p. 4. qu. 54. art. 4.* Angl. *de matr. quæs. 10. de imped. condit. art. 2.* Palac. *in 4. dist. 30. d. vni. dub. 5.* Supplem. Gabr. *q. 1. a. 3. dub. 3. concl. 3.* Celaia *q. 1. in solut. replicæ contra 1. argum.*

1744 Lethaliter delinquit dominus, etiamsi seruus eo inuito contraxerit. Quia si dominus peccat lethaliter impediens vsum matrimonij seruorum, sine eius venia contraxere, multo magis delinquit eos diuendens adeo in dissitis plagis, vt perpetuo vsus coniugi impediatur. Ità Sanchez *lib. 7. dub. 22. num. 5.* citans Hostiens. Alexand. de Neuo, Abbat. Præpos. Tabien & alios. Basil. *lib. 7. c. 42. n. 5.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 53.* Ochag. *q. 49. n. 22.* Palaus. *d. 4. pun. 5. §. 2. n. 5.*

1745 Profecto in re tam graui, ac passim occurrente, quid probabilius tenendum sit, vberius exponam, si vxor libera sit siue à tempore matrimonij, siue post initum, libertatem fuerit consecuta, & commode valeat sequi virum: potest seruus vbicumque à domino venundari, quamuis ipso consentiente, coniugium fuerit initum. Quia non posse libere vendi, consurgit ex matrimonij vinculo, in quod vel dominus consensit, vel eo inuito ius habuit seruus. ne eius vsus impediatur. At quando vxor est libera, minime im peditur, quod teneatur virum s equi, propria voluntate, nedum ex causa necessaria venditionis factæ à domino, domicilium mutauit. Quod si cum possit commodè virum sequi, imo ad id teneatur nolit, ei adscribetur culpæ, & non domino, qui minimè impedit matrimonij vsum. Idem dixerim quando vxor esset ancilla, potest enim vbique vendi, viro existente libero, siuè tempore matrimonij talis fuerit, siue post manumissus, si commodè possit ancillam venditam alibi. sequi, quamuis consentiente domino eam duxerit. Quia adhuc matrimonij vsus non impeditur. Quando verò coniux vt érque seruituti subie ctus est, seu si alter liber sit, non potest commodè alterum sequi, ac proinde ea obligatione immunis est: si consensu domini coniugium sit initum, tenetur dominus lege iustitiæ, non ita distrahere seruum, quin matrimonio vti valeat. Quia quamuis dicamus ius superesse domino, vbicumque seruum diuendendi, non obstante matrimonio: at illi cessit, dum matrimonio conniuit. Nisi seruus male moratus esset adeò, vt nequeat à domino absque proprio periculo, aut rerum suarum sustineri: nec in proprio Oppido, aut partibus vicinioribus emptor inueniatur: posset enim tunc seruum in

partes remotas distrahere, Quia sicut Iudex posset in delicti pœnam seruum in triremes coniicere, non obstante matrimonij iure: ita domino integrum erit, quamuis non ea punitione iudiciaria, domestica tamen ac dominis vti permissa, qualis est, seruum alio diuendendum immittere. Porrò quamuis initum sit matrimonium ignorante, aut contradicente domino: tenetur dominus sub lethali piaculo seruum non distra here in partes remotas, vbi facultas non si vtenndi coniugio: & non compellitur vrgente necessitate, eo quod pretium iustum potest in eodem loco inuenire. Quia lex charitatis saltem constringit dominum, nè simili conditione vtatur in salutis spiritualis vtriusque coniugis grauissimum detrimentum, absque propria necessitate præponderante. Fateor tamen, multo mihi esse probabilius, id peccatum esse contra iust itiam. Quia eo ipso quod serui habent ius inuitis dominis matrimonium contrahẽdi: habent subinde illo vtẽdi, aliàs frustraneum ius illud esset. Denique si vtérque coniux seruus sit diuersi domini, ac diuersa loca inhabitantis, ità vt mutuo conuenire nequeant, obsequiis. dominorum satisfaciendo: tunc vt vitetur fornicationis periculum, cogendns est alter dominus ab Eccle sia, vendere alteri volenti emere. Ac si neuter dominus emere velit cogendus erit alter vendere cu icumque extraneo in parte illa, in qua alter seruus adest. Si nullus autem emptor inueniatur, emat Ecclesia, argumento ex *c. Fraternitatem, d. 54.*

DVBIVM XX.

An mancipium matrimonio illigatum teneatur potius domino, quàm vxori satisfacete?

1746 QVæstio procedit, vbi ita alterum alteri ob stat, vt simul stare nequeant. Alioquin certum est seruum per contractum matrimonij minime eximi à consuetis obsequiis domino præstandis, vt constat ex *cap. 1. de coniug. seru.* ibi: *Debita tamen, & consueta seruitia non minus debent propriis dominis exhiberi* Vbi Hostiens. *num. 9.* Ioan. Andr. *num. 4.* Anton. *num. 7.* Anchar. *nu. 5.* Alex. de Neuo *num. 12.* explicant, *Maximè consueta.* Quia etiam non consueta obsequia serui domino debent; quid quid enim seruus est, domini est. §. *Item nobis, instit. per quas personas* Tota ergo difficultas eo pertinet, quando non simul stant obsequium domini, ac reddere vxori debitum: vt si eodem tempore vxor debitum exigat, & dominus aliquod seruitium, quod tunc debito reddendo impedimentum præstet.

1747 Igitur tenetur seruus potius domino, quam vxori satisfacere. Quia *capit. 1. de coniug. seru.* traditur, seruum teneri ad consueta domino obsequia præstanda, non minus, quam si coniugatus non esset. Cum ergo non sit minor obligatio ergà dominum, ac in ipso præponderet, prius sibi obligatum esse seruum, & eo affectum onere ad nuptias transiisse (Res enim cum onere ad possessorem transit, *cap. Ex literis, de pignorib.*) ius domini præualet. Sic Goffred. *sum. tit. de coniug. seruo num. 2. Innoc. cap. 1. num. vnic. de coniug. seru.* & ibi Hostiens. *nu. 10.* Lex Regia *2. titul. 5. part. 4.* Temperant omnes hi, nisi periculum fornicationi vxori immineat non reddito statim sibi debito.

1748 Potius vxori, quam domino seruus tenetur satisfacere. Quia vinculum matrimonij strictius, fortiusque sua est ex natura quam **[217]** seruitutis vinculum. Ità Filliuc. *tr. 10. p. 2. nu. 51.* Basil *lib. 7. cap. 42. n. 4.* Sanch. *lib. 7. dub. 21. num. 15.* Leand. *tract. 9. d. 1. q. 17.*

1749 Scio, communiter hosce aliosque Doctores destinguere inter matrimonium initum à seruo, domino annuente, & contradicente, aut igno. rante ipso, contractum: nullatenus tamen concesserim aliquid discriminis interesse. Quia si res attente perspiciatur, fundamentum, quo discrimẽ innititur, valde dubium est, nimirum ius domini in seruum antiquius esse iure vxoris in ipsum seruum acquisitum per matrimonium. Imò dixerim, antiquius esse ius vxoris, ac proinde id cæteris paribus, præponendum. Quod sic explico: Dupliciter ius hoc vxoris considerari potest, vno modo quoad possessionem actu apprehensam in corpus coniugis matrimonij initi ratione: & hoc modo haud dubium, quin ius domini anterius sit: coniux enim seruituti erat addictus, cum per cõiugium sui corporis tradidit potestatem. Altero modo quoad suam primæuam originem, ex qua principium traxit viresque assumpsit: & hoc modo ius coniugis in seruum domini iuripræ ponitur. Quia proficisci. tur, ac robur accipit ex iure naturali primæuo, quod habent serui ad potestatem sui corporis tradendam per matrimonium; quidem præfertur iuri Gentium, ac prius illo est, quo aliqui in seruitutem sunt addicti. Poterit ergò coniux eo iure vti, inuito domino: iusque domini, vbi cætera sunt paria, erit postponendum. Hoc autem prudenti moderamine, & non metaphysico rigore intellexerim, sed morali modo. Ius etenim potius coniugis, siue volente domino matrimonium sit initum, siue eo inuito, non aufert ius seruitutis, ea debita obsequia domino præstanda; vnde non erit in potestate alterius coniugis situm, ea passim, aut plus iusto impedire, crebra debiti petitione. Nam sicut viro liberum est, vxore deserta, aliquandiu abesse pro negotiorum expeditione: nec ius vxoris est obstaculo huic absentiæ: ità etiam domino licebit coniugem seruitute sibi subiectum in necessariis occupare, & cum aliquo proficiscitur, secum deferre, vt sibi ministret: & aliò causa alicuius negotij expediendi immittere.

DVBIVM XXI.

An mancipium contrahens cum domino, aut cum domina, statim consequatur communi ex iure ac naturali liberatem?

1750 SVppono, ancillam ductam à domino in vxorem ex iure Regni Castellæ fieri eo ipso liberam. *lib. 1. tit. 13. p. 4. fine,* ibi: *Tan gran fuerzæ ha el matrimonio, que luego que el padre è la madre son casados fijos legitimos. Esso mismo seria, si alguno hubiesse fijo de su sierua,* è *despues desso se cass asse con ella. Cà tan gran fuerza hà el matrimonio, que luego, que es fecho, es la madre por ende libre, è los fijos legitimos.* Vbi duplicem vim lex tribuit matrimonio, alteram ligitimandi prolem antea conceptam: & ad hoc proles desideratur; alteram verò redigendi ancillam in liberam: & ad hoc nil confert, habitam esse prolem ex ea, necne, Ambigitur autem, num ancilla huiusmodi redigatur illico in libertatem ob ius Castellæ singulariter, an hoc ei ex iure communi ac naturali ei competat?

1751 N on solum ex Castellæ iure, sed etiam ex iure communi, ac naturali libertatem illico cõsequitur *Authent. Ad hoc, c. de lati. liber Et leg. Libertæ, 8. c. de operis libert.* Sic Glos. *c. si quis viduam, el 2. 24. verb. Ancillam.* Archidiac. *ibi.* Do minic. *fine.* Turrecr. *num. vnic.* Syluest. *verb. Seruitus, qu. 4.* Astens. *sum. part. 2. lib. 8. tit. 15. a. 2. qu. 2.*

[1752] Solo iure Regni Castellæ libertatem assequitur. Quia nullus datur textus aliunde ei libertatem decernens. Non Authent. *Ad hoc,* quæ nec verbum dicit ad id conferens; sed solum quando dominus tradit ancillam libero ignoranti seruitutem. Non *l. Libertæ.* quæ solum, libertam ductam in vxorem non esse cogendam operas præstare. Cum ergo nullus detur textus eã libertatem decernens, asserendum, iure communi attento eam ancillam minime effici liberam. Ità Palac. *in 1. dist. 30. d. vni.* Henriq. *l. 11. c. 10. n. 4. lit. Z.* Sà *v. Matrimonium de Impedim. dirim. n. 1.* Sanch. *l. 7. d. 20. n. 11.* alios citans Villalob *tr. 14. diffic. 6. n. 2.* Ochagau. *tr. 3. qu. 49. nu. 17.* & alij Negant etiam Syluest. Archidiac. & alij esse liberum mancipium iure communi, sed asserunt, naturali iure liberari.

[1753] Ego quidem probabilius affirmo liberum esse illico mancipium domino nubens omni iure nempè naturali, communi, & Regni Castellæ: cum nulla in oppositum extet iurium dispositio. Quia vinculum matrimonij tantum sit, vt per illud coniuges fiant vna caro, necessario ex vi naturali illius prouenit, vt communicet in bonis honoris, diuitiarum, aut sedis, vt habetur in *Authen de Consul. §. si autem, coll. 4.* Ergo cum hæc communicatio statui seruitutis repugnet iure naturali, necessario debet per matrimonium mancipij cum domino celebratum extingui. Accepi ex P. Vasquez *in 3. particul. d. 81. capit. 8. numer. 41.* Basil. *libr. 7. cap. 44. nu. 4.* Eligio Bas. *verb. Matrimonium, 8. nu. 11.* Palao. *disp. 4. pun. 5. §. 3. num. 1.* & Trull. *lib. 7. cap. 9. dub 5. num. 2.*

DVBIVM XXII.

An quando ancilla vel seruus ineunt matrimonium cum persona libera seruitutis illius ignara, domino tradente in matrimonium, vel sciente, ac tacente seruitutem sit validum huiusmodi matrimonium?

[1754] VAlidum minime est. Quia *lex Regia 1. in fine tit. 5. p. 4.* ait, eos libertatem consequi, at matrimonium esse nullum. Ratio est, quia cũ ex matrimonio ilio ab eis acquiritur libertas, prius est matrimonium iniri, quamserui acquirant libertatem: ac proinde vere initum esse inter personam liberam & personam seruituti subiectam cum conditionis seruilis errore. Ergo validum minime fuit matrimonium. Sic Couar. *4. decret. parte. 2. capit. 3. §. 7.* Greg. Lop. *l. 1. Castel. titi. 5. part. 4.* Hurtad *d. 14. diffic. 3. n. 7.* Palaus *d. 4. punct. 5. §. 3. num.* Gutier. *de matr. c. 91. n. 16.*

[1755] **[218]** Validum est omnino matrimonium. Quia re vera tunc matrimonium id non fit absoluté in personam liberam ac seruilem: nam in facto esse matrimonij vtraque persona contrahens est libera. Et qui consenti in aliquid, consentit etiam in id, sine quo illud non potest perfic: sed dominus consentit in huiusmodi coniugium: ergo etiam in libertatem, sine qua illud est inualidum: Igitur non fit absolute inter personam liberam, & personam seruituti addictam. Ita Sanch *l. 7. d. 20. n. 14.* citans viginti supra octo Doctores. Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 45. & 48.* Ochagau *tr. 3. q. 49. n. 18.* Bonac. *q. 3. pun. 3. n. 3.* Coninch *d. 31. n. 24. &. 25.* Rebel. *l. 3. de matr q. 3. n. 29.*

[1756] Cum his opinor. Quia in *Authent. de nuptiis, §. si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus & vers. si vero,* dicitur & eos eruos consequi libertatem & matrimonium consistere. Nec obstat lex Regia pro prima sententia citata, solũ enim arguit conditores illius fuisse in ea opinione non tamen habet vim legis, quoad decisionem nullitatis matrimonij, bene tamen quoad libertatem seruo illi impertiendã. Quod prius sit fori Ecclesiastici, posterius autem sæcularis. Nec etiam obstat ratio illa. Quia cum statim eodem momento, quo perficitur matrimonium maneat coniux seruilis conditionis effectus liber, seruitus illa est nullius considerationis, nec obest matrimonij fini nec affert incommoda, ob quæ ius Ecclesiasticum irritauit matrimonium cum errore conditionis contractum.

CAPVT XXII.

Circa Voti solemnis Impedimentum.

DVBIVM XXIII.

An votum solemne castitatis in professione Religionis emissum dirimat matrimonium solo iure Ecclesiastico?

[1757] SOlo iure Ecclesiastico dirimit. Quia nulla adest ratio cogens affirmare, id impedimentum naturali iure esse inductum. Nam traditio rei vel personæ: ex iustitia descendens est alterius rationis ab ea, quæ ex religione existit: nec hæ duæ traditiones suaptè natura repugnant: nec vna alteram expellit. Nam coniugatus potest de licentia alterius cõiugis valide profiteri: & sine licentia altero adulterãte: & tamen non dissoluitur prior traditio, cum vinculum matrimonij perseueret Ergò ex eo quod religionis professio consistat in traditione, non sumitur essicax ratio ad condudendum, traditionem postea factam per cõtractum matrimonij esse irritam. Sic Sanchez *lib. 7. dub. 26. numer. 2.* quadraginta suprà septem referens Doctores. Basil. *libr. 7. cap. 22. num. 4.* Ochaga. *tract. 3. quæstion. 50. numer. 8.*
Hortad. *dub. 15. diffic vnic. n. 3.* citans V asquez, Coninch. Bonac. *quæstion. 3. punct. 4. numer. 3.* & penes ipsum Reginal. Lessi. Rebel. Villalob. *tr. 14. diffic. 7. num. 2.* Laym. *lib. 5. tract. 20. p. 4. c. 3. num. 1.*

[1758] Non solo Ecclesiastico, sed etiam iure diuino, & naturali votum solemne matrimonium dirimit. Quia clare colligitur ex *cap. si vis Sacro. 27. qu. 1. vbi* dicitur, contrahentes post votum solemne separandos esse verbo Domini & authoritate Canonica: Ergo non solum iure Ecclesiastico, sed etiam verbo Domini, hoc est, iure diuino irritat matrimonium. Et quia huiusmodi votum iure naturali dissoluit matrimonium ratum non consummatum: Ergò à fortiori eodem iure diuino, ac naturali vim habebit irritandi matrimonium cum eo contractum. Ita D. Tho. *in addit q. 53. a. 2.* & alibi. D. Bonau. *q. 1. a. 2.* Sotus *q. 2. a. 2.* V alent. 2. *2. d. 6. q. 9. pun. 5.* Henriq. *l. 12. nu. 2. 3. & 7.* Cornejo *d. 7. dub. 9.* Ioan. de la Cruz *q. 4. de matr. art. 3. dub. 5.* Philip. de la Cruz, *sum tr. 6.* Torrebl. *l. 2. practic. c. 23. sect, 3. n 69.* Candid. *disquis. 28. a. 4. dub. 2.* Machad. *l. 3. p. 1. tr. 11. docum. 4. n. 3.*

1759 Ego quidem primam sententiam tanquam firmiorem, ac probabiliorem defendo. Quia manente eadem prorsus voti solemnitate, video, posse Ecclesiam statuere, ne matrimonium subsequens dirimat. Cum enim solus quidam voti solemnis effectus impediatur, nil prorsus essentiæ, & solemnitatis, qua nunc gaudet, amittet. Portò antiquitus professio non dirimebat subsequens matrimonium vt constat. Nam Cyprianus *Epist. 11. ad Pompon,* rogatus de virginibus quæ post castitatis votum nupserant, quid gerendum esset non eas separari præcepit, sed publicam agere pœnitentiam iussit. Et D. August. *lib. 9. de bono viduit. c. 9. 10. & 11.* probat, falsam esse sententiam dicentium non esse vera coniugia virginum post votum castitatis nubentium Et in Concilio Ancyrano *c. 19.* (& refertur *c. Quotquot. 27. quæs. 1.*) & Elibertino *can. 13.* (& refertur *c. Virgines. 27. q. 1.*) & Chacledonense *can. 15.* (& refertur *cap. si qua virgo, quæstion. 1.*) Virginibus Sacris quæ post votum continentiæ nubunt, pœna indicitur, nec tamen à nuptiis iubentur semoueri signum igitur est, eo tempore nondum legem Ecclesiasticam editam esse ea irritantem coniugia atque ita, attento iure naturali diuino valida fuisse. Equidem votum solemne non irritat matrimonium subsquens, qua raratione votum irritaret: sed qua ratione est solemne. Cum igitur solemnitas sit ex iure Ecclesiastico *c. vnico de voto in 6.* solo iure Ecclesiastico irritabit.

DVBIVM XXIV.

An votum Sacri Ordinis dirimat matrimonium subsequens solo iure Ecclesiastico?

1760 NOn solo iure Ecclesiastico, sed & iure diuino dirimit. Quia *c. vnico de voto in 6. æ* quiparantur votum solemne Ordinis Sacri, & professionis. Hoc autem dirimit iure diuino: Ergo & illud. An non in Sacro Ordine est traditio sicut in professione: Cum igitur votum professionis**[219]** dirimat iure naturæ, eo quod in co traditio reperiatur: eodem iure dirimet Ordo. Denique quia ordini est diuino annexa castitas muniis Sacerdotalibus conueniens, quibus coniugales curæ aduersantur. Sic Maior *in 4. dist. 24. qu. 2.* Celaia *dist. 37. q. 1.* Dicunt esse probabile Bassol, *dist. 37. qu. vni. art. 1.* & Nicol. de Nissa *ad 4. sent. tr. 6. p. 3. de matr. q. 7.*

1761 Solo iure Ecclesiastico dirimitur matrimonium subsequens per Ordinem Sacrum; Ecclesia enim inhabiles reddidit initiatos Sacris ad matrimonium sicut consanguineos in secundo, & vlterioribus gradibus vsq; ad quartũ: sẽtentia hęc probatur eisdem prorsus rationibus, qu bus Dubio præcedenti ostendi solo iure Ecclesiastico annexam esse continentiam professioni. Addiderim. Quia hoc votum non est per se & ex natura sua solemne, sed per accidens: (quod apprime probat Sanch. *l. 7. d. 27. n. 17.*) Non ergo dirimit matrimonium iure naturali diuino instar voti solemnis per se, quale est professionis votum. Ita Doctores, quos *n. 199.* retuli. Queis addo D. Thom. *in. 4. dist. 37. q. 1. art. 1. corpo.* Scotum *ibi. q vni §. Dico igitur.* D. Bonau. *a. 1. qu. 2. corpo* Albert. Mag *ibid. a. 1.* Durãd. *q.i.n. 4.* Palud. *q. 1. a. 1. n. 8. &. a. 3. n. 19.* Supplem. Gabriel *quæs. vni. a. 2. Concl. 1.* Bellarm. *l. 1. Controu. c. 18.* Henriq *l. 11. c. 5. n. 9.* Valent. *2. 2. d. 6. q. 6. pun. 5.* Manuel. Vega, Petr. de Ledes. Palac. Metina, Gerson. Scot. Capreol. & alij plures, quos refert ac sequitur Sanch. *libr. 7. dub. 28. numer. 1.*

[1762] Huic hæreo sententiæ tanquam communiori ac veriori. Nam cum votum illud tantum sit solemne per accidens, nullatenus habet, per se dirimere. Id ergo ei ex solo Ecclesiastico iure prouenit.

DVBIVM XXV.

An sacerdotes Græci vtentes Matrimonio ante Ordines inito sint sacrilegio rei?

[1763] SVppono (ex veriori sententia) nunquam licuisse in Ecclesia siue Latina, siue Græca Sacro ordine præditis matrimonium inire: eam vero esse differentiam inter Græcos, & Latinos in Sacris Ordinibus constitutos: quod illis post coniugium ad Sacros Ordines accedere, & vti matrimonio antea contracto permittitur: quod Latinis est interdictum. Et Græcis quidem concedebatur vsus matrimonij ante ordinem initi præter id tempus, quo Altaris ministerio deseruire vel consuetudine vel lege debent. Lege Azorium *l. 13. instit. M oral. c. 13. q. 1.* Quæsieris vero, num Sacerdotes Græci vtentes matrimonio ante ordines inito delinquant?

[1764] Delin quunt. Quia id eis permissum est ob eorum duritiem, tanquam minus malum, instat permissionis lupanarũ: Probatur ex *Decreto* Nicolai 1. ad consulta Bulgarorum *c. 70.* & habetur *c. fin. d. 28.* vbi consultus à Bulgaris, num Presbyteri habentes vxores sustentandi essent? Sic respondet: *Licet ipsi valde sint reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari, qui solem suum oririfacit super bonos & malos.* At Bulgari semper retinuere Græcorum morem. Sic quidam, quos presso nomine refert Azor. *l. 13. c. 12. qu. 1.*

[1765] Minime delinquunt. Quia Concil. Lateran, sub Innoc. III. *c. Vt t clericorum, de vita, & honest. Cleric.* dicit *Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, si larsi fuerint, grauius puniantur, cum legitimo matrimonio vti possint.* Vbi Glos. finalis asserit, id dici propter Græcos, qui in Sacris constituti vtũtur matrimonio anteà contracto Ità D. Antonin. *3. part. tit. 1. c. 8. post 2. Concl.* Rosel. *v. Impedimentum, imped. 11. n. penult.* Syluest. *v. Matrimonium. 8. q. 12. Azor. citatus.* Sotus *in 4. dist. 38. q. 1. a. 2.* Ludou. Lop *p. 2. Instruct. de matr. c. 49.* Sanchez *l. 7. d. 28. n. 6.* plures citans.

[1766] Certissimum est Græcos minime delinquere, dum matrimonio ante Sacros Ordines inito vtuntur. Quia cum lex de Sacerdotum cœlibatu sit Ecclesiastica, nec sic apud Græcos recepta, nisi modo prædicto, illos non obligabit: eo vel maxime quod sciente Pontifice id effectum sit. Quare textus contrarios intellexerim ducẽtibus vxores post Ordinem Sacrum. Hinc apparet, Dubium hoc omnino dissolui.

DVBIVM XXVI.

An Sacer Ordo ante rationis vsum susceptus, obliget ad continendum: & dirimat matrimonium?

1767 OBligat ad continendum, ac dirimit matrimonium. Quia vetum suscepit ille characterem. Sic Palud. *in 4. dist. 37. q. 1. art. 1. nu. 14.* Supplem Gabr. *dist. 25. q. 1. art. 2. concl. 8.* D. Annin. *3. p. tit 1. c. 8.* Ledes. *2. p. 4. q. 55. a. 4.* Ait esse probabile Richard. *in. 1. dist 25. a. 4. q. 2. ad 3.* & Celaia *dist. 25. q. 3.*

1768 Nec ad continendum obligat, nec matrimonium dirimit. Quia ordo sacer non obligat ex natura rei ad castitatem, sed ratione voti ex Ecclesiæ constitutione adiuncti. Votum autem expressum, nedum racitum quale ordini inest, irritum est, si non voluntariè fiat. At in eo, qui ante rationis vsum initiatur Sacris, quænam potest inesse voluntas? Ita Sanchez *lib. 7. dub. 30. numer. 3.* Hostiens. *sum. titul. de tempo. ordin. n. 11.* Syluest. *v. Matrimonium, 8. qu. 12. dicto 2.* Nauar. *lib. 1. consil. titul. de iis, quæ vi, cons. 2. num. 4.* Rota *in nouissim. part. 1. decis. 561. num. 6.* Palud. *in 4. dist. 25. quæs. 3. art. 1. nu. 10.* Richard. *dist. 37. art. 1. quæs. 1. corpo.* Almain. *dist. 25. q. vni.* Sotus *ibi q. 1. a. 2.* Palac. *dist. 25. dub. 1.* Henriq. *libr. 10. cap. 14. num. 3. & libr. 12. cap. 5. num. 9. liter. Q.* Azor *libr. 13. cap. 24. quæstion. 9.* Manu. *tom. 2. sum. cap. 96. num. 4. concl. 4.* Barthol. à Ledes. *de ordi. dub. 14.* Vega *to. 2. sum. cap. 57. casu 7.*

1769

Hoc mihi verius inferenti hinc, posse hunc liberè, si ordine vti nolit, ad matrimonium transire. Quia sola castitas ordini annexa poterat impedire: at nulla ratione ad castitatem tenetur.

[220] DVBIVM XXVII.

An ordo susceptus post rationis vsum, sed ante pubertatem, irritetmatrimonium, cum adeptus pubertatem non ratificat?

1770 IRritat quidem. Quia libera voluntate ad Ordinẽ Sacrum est pro motus. Sic Sotus *l. 7. de iust. q. 2. a. 5.* Vega *to. 2. su. c. 57. casu 7.* Glos *c. Pueri, v. Ad Sacros: & c. vnico v. Discretionis, de Cler. per salt. promoto.* Vbi Anton *n. 4.* Cardin. *n. 2. q. 1.* Bonifac. *Clem. fin. nu. 26. & 27.* Alex. Carrer. *l. 3. de spons. c. 3.*

1771 Non irritat nisi adeptus pubertatem ratificet. Quia votum solemne expressum in Religione approbata ante pubertatem emissum, nisi post eam ratificetur, non obligat *c. 1. & c. Illud, 20. q. 1. & c. Ad nostrum, de Regular.* Ergo nec votum solemne tacitum emissum in Sacri Ordinis susceptione. Ità Sanch. *l. 7. d. 30. n. 8.* citãs Innocent. Hostiens. Ioan. Andr. Abbat. Anchar. Henric. Hugon. Immol. Rebuf. & alios

1772 Cum his opinor integrum esse huic matrimonium inire, si nolit in ordine perseuerare. Quia ad nullam continentiæ legem obligagatur. Quæ si eris autem, quandiu possit resilire. Respondeo, quandocumque ante pubertatem resilire posse: vel statim ac pubertatem adeptus est, ita vt necesse sit ratificet, pubertatem adeptus.

DVBIVM XXVIII.

An Ordo Sacer per vim, vel metum assumptus, dirimit matrimonium posteà initum?

1773 IS Ordo obligat ad continentiam vnde matrimonium postea initum irritum est. Quia sic ordinatus characterem ordinis accipit, cui annexa est castitas. Cum ergo accessorium sequatur naturam principalis *Regula Accessorium. 42. de reg. iur. in 6.* ac principale valeat, valebit quoque accessoria ad castitatem obligatio: vnde matrimonium posteà initum, irritum erit. Certè metu ba ptizatus, compellitur seruare fidem, reliquasque Ecclesiæ leges, eo quod characterem recipiat, *C. de Indæis, d. 45.* quod est ex concil. Tolet. *4. c. 56.* At vt fides, & lex Christiana comitantur characterem Baptismi, ita castitas Ordinis characterem. Sic Supplement. sum. Pisanæ *v. Ordinatus 1. num. 6.* Tabie. *v. Ordo 2. fin.* Armilla. *v. Ordo. nu. 6.* Rota *in nouissi. p. 1. decis. 560. à n. 7. Gaëta repet. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 3. qu. 19. n. 96.* palud. *in. 4. dist. 39. q. 3. a. 4. concl. 6. n. 28.* D. Antonin. *3. p. tit. 14. c. 16.* Sotus *l. 7. de iust. q. 2. a. 5. in solut. ad argu. vltimum.*

1774 Ordo is per vim vel metum assumptus nec obligat sic initiatum continentiam seruare, nec dirimit matrimonium postea contractum. Quia constitutio Ecclesiæ non obligat Clericos directè ad castitatem, sed ad castitatis votum emittendum. Quare qui votum illud castitatis in susceptione Ordinis Sacri tacitè emittit, ex solo voto ad eam tenetur: & solum obligat constitutio Ecclesiæ, quando hic initiatus votum non emisit. At hic cum in susceptione ordinis non habuerit voluntatem contrariam, vere votum annexum Ordini tacitè emisit instar aliorum Clericorum. Cum ergo ex voto non manserit obligatus, irritante illud eadem Ecclesia ratione metus, nulla ratione manebit obligatus: vnde matrimonium postea contractum minime dirimetur. Ità Sanchez *l. 7. d. 29. n. 5.* Richar *in. 4. dist. 25. a. 4. q. 2. ad 3. Maior. dist. 24. q. 2. in solut. ad 5.* Sotus *dist. 25. q. 1. a. 2. ad 3.* Henriq *l. 10. c. 14. nu. 3. & l. 12. c. 5. n. 9. lit. Q.* Azor. *l. 13. 6. 14. qu. 8.* Petr. de Ledes. *de Sacr. Ordin. c. 6. difficul. 3. dicto 2.* Sà *sum. verb. Ordo, n. 24.* Barth. à Ledes. *de Ordi. dub. 14.* Vega *to. 2. sum. c. 57. casu 6.*

1775 Probabilior mihi sententia hæc. Quia ius id seruat in metu gestis, vt ea quæ facile reparari, & ad pristinum statum restitui ope ludicis nequeunt, omnino cesset: ne destituatur remedio iniuriosum me tum passus. Ob eam planè rationem matrimonium metu initum irritauit. quod semel contractum dissolui à ludice nequeat. At cum cæteti contractus irritari facile possint à Iudice, eos metu initos non irritauit, sed à Iudice rescindendos reliquit. Cum ergo obligatio ad castitatem ordini Sacro annexa, vbi semel contracta fuerit ope ludicis dissolui non possit, æquum est. vt Ecclesia eam obligationem irritarit. Colligo, posse hunc licitè matrimonium contrahere. Quia sola obligatio ad castitatem Ordini annexa posset obstaculo esse: at non tenetur continere, vt vidimus. Imò nec tenetur continere, quamuis metus non sit cadens in virum constantem, modo sit talis, vt præ timore ilio initiatus esset: eóque secluso nullatenus initiãdus. Hoc quidẽ probabile esse iudico, licet probabilius fateor esse oppositum nempe solummodo metum cadentem in constantem virum id opetari.

CAPVT XXIII.

Circa Cognationis carnalis Impedimentum.[1776]

DVBIVM XXXIX.

An consanguinitas in prim gradu lineærectæ dirimat iure naturali matrimonium?

[1777] RECOLO ex *sect. 1.* triplicem esse cognationem, quæ matrimonium dirimit: *Naturalem* seu carnalem *spiritualem & Legalem:* triplicemque esse consanguinitatis lineas, *Rectam* descendentium à patre in filios nepotes, & lineam *Rectam* ascendentium à filiis in patrem, auum, *& c. Transuersalem,* quæ est collatio personarum quæ ab vno eodẽque principio descendunt, vti**[221]** sunt plures fratres, patrueli, & c. Ad memoriam ex illo tractatu reuoca quanam ratione annumerandi sint gradus consanguinitatis in ordine ad matrimonium dirimendum. Quæsierim ergò, num consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimat iure naturali matrimonium?

[1778] Non dirimit naturali iure. Quia matrimonium patris cum filia, seu matris cum filio non aduersatur substantiæ, aut fini intrinseco matrimonij Nam possunt parentes, ac filij mutuam sibi corporum potestatem tradere, tanquam illorum veri domini ad indiuiduam vitam agendam, in quo consistit matrimonij substãtia. Nec fini primario aduersatur. Nam potest inde subsequi generatio prolis; & tantum abest vt rectæ eius educationi obsit, vt potius mirum in modum ei deseruiat. Nihil enim ita conducit bonæ prolis educationi, ac mutuus amor, mutuaque coniugum habitatio; quæ maxime seruantur inter parentes & filios inter se coniugatos. Nec etiam secundario fini repugnat: imo ad extinguendum libidinis ardorem, conducit. Quia ex conuictu maris & fœminæ quorúmcumque excitari assolet sæpius concupiscentiæ ardor, & non semel inter parentes & filios ob incautam, ac nimiam familiaritatem: qui vt que extinguetur, inito inter ipsos matrimonio. Certe nõ apud omnes nati ones lumine. naturali ductas nefas existimatum est, parẽtes cum liberis matrimonio colligari. Nam apud Persas hæc connubia admittebãtur. vt referunt Strabo. *l. 15.* Athẽæ. *l. 5. c.. 14.* Curtius *I. 7.* Tertul *in Apolo. c. 9.* Et de Parthis testatur Lucan. *l. 4.* Et de Medis, Æthyopibus, Indis, ac Scotis affirmat D. Hierony. *l. 2. in louinian. Et* de Hybernis Strabo *l. 4.* Et de Naura Regione refert Curtius *l. 8.* Et de Nomadum natione testatur D Chrysost. *in 2. Pauli ad Corinth. hom. 8.* Constat ergo, matrimonium inter parentes & filios non esse iure naturæ irritum. Porro in hanc sententiam inclinat Basil. *l. 7. c. 31. n. 5.* fatus: Nisi fortè quis dicat, matrimonium patris cum filia, matris cum filio diuina aliqua lege potius prohibitum, quam naturali: quæ quia consonat naturæ, naturalis dicatur; & traditione derinata sit. Quod mihi aliquantulum arridet, cum non inueniam firmum aliquod argumentum, quod ostendat, hanc coniunctionẽ iure naturali nullam, cum non opponatur ita clarè fini matrimonij, quod necessarium esset, vt iure naturali irritaret. Ita ille, in cuius sententiam valdè pronus ostenditur Caramuel *libr. 2. Theol. Mor. n. 545.*

[1779] Dirimit naturali iure. Quia ex natura rei illæ solum personæ sunt ad matrimonium habiles, inter quas possit esse æqualitas, & mutua subiectio ad actum coniugij: at huiusmodi

æqualitas, ac subiectio non possunt cohærere cum naturali potestate patris in filium: ergo. Ita D. Tho. *in addit q. 54. a. 3.* Sanch. *l. 7. d. 51. n. 8.* Cornejo *d. 7. d. 12.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 4. c.* Cohinch *d32. dub. 1.* Hurtad. *d. 14. diffic. 3.* Meus Diana *p. p. 8. tr. 1. resol. 71.* Trull. *cap. 9. dub. 7. n. 7.* Bauni. *de imped. Cogn. q. 1.* Palaus *to. 5. d. 4. pun. 6. n. 8.*

[1780] Hoc mihi, imo & omnibus indubitatum. Quia omnes gentes benè instructæ solo naturæ lumine edoctæ nuptias inter hos nefandas iudicarunt: & Persæ ea connubia permittentes notantur vti barbari. Vt à Tertul. *in Apolog. c. 9.* à D. Chrysost. *hom. de Pentec. à* Theodor. *l. de legibus.* & à D. August. *l. 3. 99.* in *Leuit. qu. 61.* Et D. Ambros. *Epist. 66.* ad Patern. dicit, connubium patris cum filia pugnare cum lege naturę in singulorum cordibus scripta. An non etiam brutainstinctu quodam naturali ducta concubitum cum parentibus refugiunt? Annon Gentes fratrum cum sororibus coniugia, nedum parentum cum filiis abhorrent? Profecto huiusmodi coniunctio aduersatur quod ammodo ipsius matrimonij substantiæ; nam cum hoc sit quidam contractus, & coniugalis amicitia, desiderat duo extrema distincta, quorum vnum nõ sit alterius pars iuxta illud *Genes. 2. Et erunt duo in carne vna.* At filij sunt quædam parentũ pars: Non ergo possunt matrimonio iungi.

DVBIVM XXX.

An consanguinitas in primo gradu dirimat matrimonium in casu extremæ necessitatis?

[1781] DIrimit quidem, vnde in casu extremæ indigentiæ, v. gr. si soli filius & mater aut pater & filia in mundo superessent, non liceret eis coniugium inire nisi ex speciali Dei dispensatione. Quia matrimionium illud super indebita cadit materia, & ad illud naturaliter inhabili. Quamuis autem necessitas quandoque ab obligatione legis aliquid prohibentis excuset: tamen non potest capacitatem, quam in se non habet, exhibere. Sic Caiet. 2. *2. q 254. a. 9.* Petr de Ledes. *q. 54. a. 3. diffic. 1.* Coninch *d. 32. n. 14.* Hurtad. *d. 17. diffic. 3.* Sotus *l. 2. de iust. q. 3. a. 8. ad 3.* Baun. *tr 12. q. 1. de imped. cognat assert2.* quamuis *q. sequenti* contrarium sentire vidreatur. Perez *de matr. d. 33. sect. 3. n. 11.* addens, nec Deum posse patri, vel matri cum filia, aut filio matrimonium inire,

[1782] Non dirimit, sed hoc in casu licitum esset matrimonium. Quia malum ordinis inferioris cohonestari potest propter superioris ordinis bon ũ: vt damnum vitæ propter bonum rationis. Cum ergo malum priuatum irreuerentiæ paternæ consurgens ex huiusmodi coniugio sit inferioris ordinis respectu boni communis, ad quod spectat speciei conseruatio, poterit cohonestari, vt ei consulatur. Itá Valent. *4. p.d. 10. q. 5. pun. 3.* Veracr. *p. 1. spec. art. 43.* Sotus *in 4. dist. 40. quæstation. vnic. art. 3.* Palac. *ibi. dub. vnic.* Vega *tom. 2. sum. c. 34. casu 125.* Sanch. *lib. 7. d. 51. n. 10.* Pesanti. *in addit. ad 3. p.q. 54. d. 2.* Candid. *discept. 28. art. 5. dub. 4.* Lublin. *v. Matrimonium. n. 20.* Laym. *p. 4. c. 6. n. 1.* Gutier. *c. 96. n. 14.* Palaus *d. 4. pun. 6. n. 3.* Trull. *l. 7. cap. 9. dub. 7. n. 7.* Diana. *p. 8. tr. 1. resol. 71.* inferens, (apposite quidem) hoc in casu Pontificem præcipere patri & filiæ, vt cõiugium ineãt: eosque obedire teneri:

[1783] Veriorem hanc partem existimo sclens D. Chrysostomum *hom. 44. in Gen.* & D. Ambrosium *l. 1. de Abrah. c. 6.* filias Loth à culpa excusare, dum cum patre concubuere: existimabant enim nullum superstitem esse alium virum, qui posset generationi deseruire.

Cæterum licet prima sententia admodum sit probabilis, minime admiserim, quod meus Perez addidit, nec Deum posse talem concedere facultatem, quod quidem nullo solido posse fundamine affirmati iudico.

[222] DVBIVM XXXI.

An prohibitio & irritatio matrimonij inter ascendentes, & descendentes iure naturæ inducta, protrahatur ad quemcúmque gradu m in infinitum?

[1784] PRotrahitur quidem. Quia natura respuit matrimonium inter parentes ac liberos ratione reuerentiæ illis ab his debitæ. At maior reuerentia ac subiectio debetur ascendentibus remotioribus & eo maior, quo ascendens remotior est. Et quamuis hominum ingratitudine, seu potius ascendentium remotiorum mor te, amicitia inter ascendentes ac descendentes remotiores euanescat. & non tamen ob id tollitur naturale reuerentiæ, & subiectionis debitum. Repugnat igitur naturæ inter hos socialis matrimonij æqualitas. Et quia iure ciuili statutum est, prohibitionem hanc nullis finibus contineri, sed in in finitum protrahi. *Instit. de nuptiis §. Ergo non omnes l. Nuptiæ. 53. l. Et nihil. 54. ff. de ritu nupti.* Vbi & ad ascendentes illegitimos extenditur. Sic Vasquez, Toledo, Petr. de Soto, Bellarm. & alij vsque ad quinquaginta tres Doctores, quos citat Sanch. *l. 7. d. 51. n. 12.* Coninch *d. 31. dub. 1.* Rebel. *l. 3. q. 5. n. 13.* Reginal. *l. 31. n. 119.* Villalob. *tr. 14. diffic. 8. n.* Torrebl *l. 2. practic. c. 15. sect. 8. n. 72.*. Hurtad. *d. 17. diffi. 4.* Inferentes Adamum hodie resurgentem nullam vxorem ducere posse: vt qui est vniuersi humali generis parens.

[1785] Non protenditur in infinitum. Quia cum consanguinitatis ratio sit participatio eiusdem sanguinis communicata à virtute generante stipitis, & hæc eo debilior reddatur, quo in plures generationes protenditur: nequit in in finitum extendi, sed tandem extinguetur, ac deficiet: Ergo impossibile est, in quacumque linea consanguinitatem in in finitum protrahi: ac subinde dicendum necessario erit, impedimen. tum hoc consanguinitatis in recta linea certis finibus, attento iure naturæ contineri. Ità D. Tho. *2. 2. q. 154. a. 9. ad. 3.* Caiet. *ibi.* Sanchez *l. 7. d. 51. n. 13.* Barth. à Ledes. *dub. 37. concl. 4.* Sà *de Imped. dirim. nu. 4.* Vega *tom. 2. sum. 2. c. 34. casu 164. & 127.* Petr. de Ledes. *q. 54. a. 3. diffic. 2. concl. vni.* & alij.

[1786] Probabilius hoc mihi. Nam si ius humanum spectem, ius canonicum *cap. Non debet, de consang. & affini.* omnes consanguinitatis gradus matrimonio obstantes intra quartum gradum conclusit, nec distinxit an linea esset recta ascendentium, an potius collateralium transuersa. Nec refert, ius Ciuile statuisse, impedimentum hoc in recta linea in infinitum protrahi. Quia solius iuris Canonici est, inter fideles matrimonij impedimenta decernere; nec qum confert ius Ciuilis prohibitio, nisi expresse iure Canonico approbetur. At hæc prohibitio non est iure Canonico approbata, quin reprobata potius *c. Non debet.*

DVBIVM XXXII.

An dato, quod prohibitio matrimonij in linea recta ascendentium & descendentium certis finibus contineatur, iure naturali attento: extendatur ad alios gradus præter primum?

1787 EX tenditur ad alios gradus præter primum. Quia ad quartum gradum protrahitur iuxta *c. Non debet, de consang. & affin. quod* gradus consanguinitatis, in quibus interdicitur matrimonium, ad quartum restrinxit. Sic Goffred. *sum. tit. de consang. n. 7.* Monald. *sum. vbi de matr. de imped. consang.* Rosella *v. Impedimentum, imped. 5. num. 6.* Angelus *v. Matrimonium. 3. impedim. 6. in addit. ad n. 1.* Palac. *in. 4. dist. 40. d. vni.* ait esse probabile, non certum Alij docent, non excedere prohibitionem hanc vigesimum gradum. Sic Couar *4. decret. p. 2. c. 6. §. 6.* Alij asserunt protendi vsque ad septimum gradum, ita tamen, vt vltra quartum sit integrum Pontifici dispensare. Sic Ludou. Lopez *p. 2. Instr. de matr. c. 49.* Alij affirmant, in secundo gradu esse irritum iure naturæ & probabile videri, etiam in quarto gradu, at non vlterius. Sic Henriq *l. 12. c. 9. n. 3.* Alij existimant protrahi iuris naturalis prohibitionem in linea recta vsque ad secundum gradum: vt inter parẽtes & filias: auos & nepotes sit matrimoniũ irritum: nec vlterius progredi. Quia nepotes reuerentiã quandam exhibere debent auis sicut parẽtibus. in vlterioribus autem gradibus non est tanta propinquitas. Sic Sotus *in 4. dist. 40. q. vni. a. 3.* Valent. *4. p.d. 10. q. 5. pun. 3.* Angl. *p. 1. q. 13. a. 3. dub. 2.*

1788 In solo primo gradu ascendẽtiũ & descendẽtiũ rectę lineę ita est interdictum matrimonium iure naturæ, vt irritum sit, eo attẽto; vt inter solos parẽtes ac liberos. Quia auus, & cæteri ascẽdentes non sunt principium nepotum per se, sed per accidens: ad rationem enim filij, vt filius est. solũ desideratur, vt à parẽtibus originem trahat: ac per accidẽ sest. vt suus pater alium patrẽ habuerit; filij enim Adami carẽtes auo, ita veri filij fuere, ac illum habentes. Ac proinde reuerentia debita auis à ne potibus non est debita necessario, & per se, sed per accidens, vt potè quæ in sola ratione principij, & causæ per accidẽs fũdatur. Non igitur ea reuerentia, ac superioritas per accidẽs ita impedimentum præstabit de iure naturę matrimonio inter eos, vt illud eodem iure irritet. Ità D. Tho. 2. *2. q. 154. a. 9. ad 3.* Sàch. *l. 7. d. 51. n. 19.* & penes ipsum vterque Ledes. Sa. Vega, Llamas & aIij vsq; ad quatuordecim Doctores. Filliuc. *tr. 10. p. 2. c. 1. n. 180.* Bonac. *q. 3. punct. 5. §. 1. n. 7.* Candid. Machad. Cornejo, & alij, quos sequitur Leand. *tr. 9. d. 13. q. 7.* Basil. *l. 7. c. 31. n. 4.* Ochag. *tr. 3. qu 55. n. 3.* Palaus *d. 4. pun. 6. n. 9.* Trull. *dub. 7. nu. 7.* Bauni. *q. 2. fine.*

1789 His hæreo. Quia auus respectu nepotis non habet rationem genitoris, sed solam rationem causę quasi applicantis genitorẽ: at causa applicãs aliã causã suo effectui, non est per se, sed per accidens causa illius effectus. Quare loquendo de reuerentia naturali, non est verum, maiorem exhiberi auo. Quia reuerentia naturalis respectu aui **[223]** est per accidens: at respectu patris per se est. Fateor, verum esse de reuerentia politica: auum enim vt primum dominum, & primum in gubernando principium reueremur.

DVBIVM XXXIII.

An gradus omnes consanguinitatis in linea transuersa prohibiti Leuit. 18. dirimant nunc iure naturali matrimonium?

1790 PRæmitto, contineri *Leurit. 18.* quosdam consanguinitatis, & asfinitatis gradus, in quibus matrimonium erat interdictum. Consanguinitatis duplex gradus in linea recta nempè parentum cum filiis, auorum cum nepotibus, & auiarum cum eisdem. In linea etiam transuersa primus gradus, vt Fratrum cum Sororibus, siue ex vno, siue ex vtroque parente. Et parum secundus in linea inæquali, vt nepotis cum amita, aut matertera, id est, *De sobrino con tia hermana de padre, o madre.* Non tamen erat prohibitum coniugium cum patruo, vel auunculo, id est, *Con tio hermano de padre, o madre.* Assinitatis similiter erant prohibiti alij gradus, Vt primus lineæ rectæ ascendentium, nempe soceri cum nuru, vitrici cum priuigna: & è contra priuigni cum nouerca, socrus cum genero; & quidam secundus, vt vitrici cum filia priuignæ. In transuersa autem linea erat prohibitum coniugium in quodam duplici gradu, vt cum vxore Fratris, & cum Sorore vxoris, vxore viuente; & cum vxore patrui. Deinde suppono, in lege Euangelica nullum esse præceptum iuris diuini positiui, demptis fidei, & Sacramentorum præceptis: alia autem præcepta diuina esse simul iuris, natutalis: in quo distat à veteri lege, quæ multa alia præcipiebat. Lege Henriquez *lib. 12. cap. 9. num. 5.* Bellarm. *lib. 1. de matrim. cap. 24.* Sotum *in 4. dist. 40. qu. vnic. art. 4.* His præmissis, duplex est agitanda quæstio. Prior an omnes præfati gradus *Leuit. 18.* interdicti sint de iure naturali, ac proinde nunc in lege Euangelica obligent. Posterior, esto non omnes illi sint legis naturæ, an saltem iure naturæ vetitum sit matrimonium in aliquo consanguinitatis gradu lineæ transuersæ. Moneo autem, circa primam, gradus illos non obligare in lege Euangelica ex eo, quod in veteri interdicta fuerint imo esse hæreticum, asserere, ideo interdictos esse nunc eos gradus, quod in Leuitico prohibit sint. Quia de side est, legem veterem cessasse. Nec posse etiam dici, ex mero iure diuino nunc obligare: tùm quia nullus est locus in nouo Testamento, in quo ea prohibitio contineatur: tum etiam quia nullum est hodie ius merè diuinum, præter fidei, & Sacramentorum præcepta. Quare Doctores contendentes eam prohibitionem nunc vigere, necessariò tenentur dicere non fuisse iuris diuini peculiariter Hebræis traditi: sed pertinuisse ad prohibitionem moralem iuris naturalis diuini, vt fuêre præcepta Decalogi illis tradita. Pergo ad quæstionem.

1791 Omnes gradus *Leuit. 18.* ex preffi obligant in Noua lege, ac proinde in illis fuit prohibitum iure ipso naturæ matrimonium. Vnde erit prohibitus iure naturæ primus gradus consanguinitatis in linea transuersa æquali, vt inter Fratres, & Sorores: & secundus in eadem linea transuersa inæquali, vt inter nepotem, & amitam, vel materteam. Quia Deus ipse *Leuit. 18.* tradens ea præcepta, videtur manifestè declarare, prohibitionem eorum graduum non pertinuisse ad præcepta iudicialia, aut cæremonialia illius peculiaris legis, quæ morte Christi Domini erant peritura: sed ad præcepta moralia iuris naturalis, quæ ad omnes homines, vniuersáque ad tempora pertinent. Nam postquam tradidit ea præcepta, subdidit: *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo.* Ergo manifestè declarat, prohibitionem illam iuris naturalis fuisse: aliàs gentes soli iuri naturali subiectæ, minimè sceleris arguerentur, quòd in gradibus

ibi prohibitis contraxerint. Sic D. Thom. *in 4. dist. 39. qu. vnic. art. 3. ad 3.* D. Bonauent. *ibi. art. 2. qu. 4.* Richard. *dist. 40. art. vnic. quæst. 5.* Paludan. *dist. 41. quæst. 1. art. 5. concl. 2. num. 27.* Rosel. *ver. Impedimentum, impedim. 5. num. 5.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. impedim. 18. numer. 2.* Syluest. *verb. Papa, quæstion. 17.* Tabie. *verb. Dispensatio, quæst. 4. num. 5.* & alij.

1792 Non omnes illi gradus consanguinitatis, vel affinitatis *Leuit. 18.* prohibiti sunt de iure naturali irritanti matrimonium in eis initum: atque adeò non obligant omnes illi in lege Euãgelica. Quia præcepta illa certos gradus in coniugiis prohibentia erant secundum quid moralia, in quantum decentiam aliquam naturalem præ se ferebat, abstinere ab illis matrimoniis, re vera erant simpliciter iudicialia quippè ad iustitiam, & R ei publicæ stabiliendam pacem tendebant. Si enim matrimonium consanguineorum interdicebatur, necessariò inter extraneos erat ineundum, per quorum coniunctionem pax dilatatur. Et quia *Leuit. 18.* interdicitur matrimonium nepotis cum amita, vel matertera: cum tamen non vetetur neptis cum patruo, vel auunculo coniunctio: & tamẽ sunt in eodem secundo gradu lineæ transuersę inæqualis: Ergo signum est, eam prohibitionon esse iuris naturæ, sed ad cæremoniam peculiarem illius Hebrææ gentis pertinere. Ita Scotus *in 4. dist. 40. q. vni. a 2.* Caiet. *c. 18. Leuit. & 2. 2. qu. 154. art. 9.* Duard. Abul. Sotus, Couar. Gabri. Ledes. 2. Veracruz, & alij, quos citat, ac sequitur Sanchez *lib. 7. dub 52. num. 6.* & omnes moderni.

1793 Hæc sententia adeò est vera, vt prima iam sustineri non possit. Quia id expressè definit Innocent. III. *cap. Gaudemus, de diuort.* Vbi ait, matrimonia infidelium in secundo, tertio, & aliis gradibus contracta, non esse dissoluenda, cum ad fidem veniunt, ex eo quod illi non tenerentur, legibus Canonicis obedire: Ergo cõsanguinitas in his gradibus Canonicum solummodo est impedimentum, non naturale. Id ipsum definitur in Concilio I. Agathen. *c. 61.* & in Aurelianen. IV. *c. 27.* & in aliis, vt annotat Basil. *l. 7. c. 32.* & Sancius *citat.* Vnde Valent. 4. *p.d. 10. q. 5. pun. 3.* nostræ hærens sententiæ adiicit, omnes orthodoxos iam in hoc conuenire:**[224]** & nullo modo esse tolerandum contrarium errorem, quem olim Catholici Doctores scripsére.

DVBIVM XXXIV.

An Matrimonium contractum in primo gradu, lineæ transuersæ, nempè inter Fratrem, ac Sororem iure naturali irritum?

1794 SEcundam quæstionem dubio proximo propositam iam euoluo. Esto omnes gradus in linea transuersa consanguinitatis prohibiti *Leuit. 18.*. non sint de iure naturæ, num sit saltem aliquis gradus in ea linea, qui ita iure naturæ interdicat matrimonium, vt illud irritet? Primus gradus lineæ transuersæ, vt inter Fratres, & Sorores est interdictum iure naturæ matrimonium. Quia Innocent. III. *cap. Gaudemus, de di uort.* decernit, infideles conuersos ad fidem non separandos esse à coniugio tempore infidelitatis inito in secundo, & alij vlterioribus consanguinitatis gradibus: quod legibus Ecclesiæ arctati non fuerint. Ergo à contrario sensu, quando sunt coniuncti in primo gradu, censet Pontifex, esse separandos, quod gradus iure naturali matrimonium irritet. Et quia Abrahamus *Gen. 20.* propterea suasit Saræ,

vt dissimulans, se vxorem ipsius esse, diceret se esse sororem: quasi compertum genti illi barbaræ supponens, eam, quæ soror esset, non posse fratris vxorem existere. Quapropter vbi primum Abimelech dignouit, Saram vxorem esse Abrahæ, sine dubitatione intellexit, non esse veram sororem: & ideo conquestus est, quod ipsum decepisset, dicens ipsius esse sororem. Et quia inter Fratres, & Sorores est quidam naturalis pudor, & quædam naturalis reuerentia, cui valde actus coniugalis turpitudinem alterius detegens aduersatur. Et quia nunquam Ecclesia in hoc gradu dispensauit, cum non semel id fuerit à Pontifice postulatum. Sic Sanchez *lib. 7. dub. 52. num. 11.* cicans Sotum, Henriquez, Valent. vtrumque Ledesm. Tolet. & alios vsque ad vndecim Doctores. Ioan. de Cruce *quæstion. 4. de matrimon. articul. 4. concl. 3.* Vasquez 1. *2. dub. 112.* Rebel. *libr. 3. quæstion. 5. num. 13.* Bonacin. *quæstion. 3. punct. 5. num. 12.* Gutierrez *cap. 98. num. 20.* Villalob. *tract at. 14. diffic. &. num. 6.* & alij asserentes non solùm esse illicitum hoc matrimonium (in quo omnes conueniunt,) sed & irritum naturali iure, ideóque à Pontifice indispensabile.

[1795] In nullo gradu lineæ transuersæ consanguinitatis est ita iure naturæ interdictum matrimonium, vt eodem iure attento irritum sit: vnde attento solo iure naturæ, validum est matrimonium inter Fratrem, & Sororem. Quia Abrahamus vir Sanctissimus duxit Saram, de qua tamẽ ipse *Gen. 20.* ait: *Vere soror mea est filia patris mei, & non filia matris meæ.* Vnde vere sororem eius fuisse testantur D. Hieron. *qq. Hebr. in Gen.* Clem. Alex *l. 2. Strom.* Caiet. *ad Geneseos locum.* Sotus *l. 2. de iust. qu. 3. art. 8. ad 4.* Et quia *2. Reg. 13.* cum Thamar Filia Dauid à Fratre suo Amon opprimeretur, sic profatur: *Noli frater mi, noli opprimere me, noli facere stultitiam hanc: quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* Non ergo inusitatum erat, aut nefas existimatum inter Fratres, & Sorores coniugio colligatos. An non mundi initio fratres suas ducebant vxores? lta quidem, nec de diuina dispensatione constat. Ita Basil. *lib. 7. cap. 32.* à. *num. 3. vsque ad 14.* D. Thom. *2. 2. quæst. 154. art. 9. ad 3.* Caiet. *ibi.* Scot. *in 4. dist. 40. qu. vnic. art. 2.* Durand. *qu. vnic. num. 9.* Corninch. *dub. 31. num. 19.* Hurtad. *dub. 17. diffic. 5.* Cornejo *d. 7. dub. 13. & vltim.* & alij viginti sex Doctores apud Sancium *citatum,* & me citato, Diana *part. 8. tractat. 1. resolut. 70.*

[1796] Probabiliorem hanc reor esse sententiam. Quia cum Frater, ac Soror non sint directè vna caro, vt sunt pater, & filius: nec inter ipsos repugnet æqualitas, nec sit mutua reuerentia debita, quia neuter est superior: non video vnde matrimonium inter eos initum coniugij substantiæ aduersari: ac proinde nullatenus erit iure naturæ irritum. Profectò quod iuri naturali contrarium est, omnes gentes detestantur, nullóque tempore licitum esse reperitur: at coniugia fratrum mundi initio licita fuisse quis ambigat? Infero, posse Pontificem in fratrum coniugio dispensare, quod si non gessit vnquam prudentissimæ voluntatis, non absolutæ potestatis indicamentum.

CAPVT XXIV.

Circa Cognationem Spiritualem.[1797]

DVBIVM XXXV.

An per Sacramentum Pœnitentiæ contrahatur, aliquod cognationis spiritualis vinculum, ratione cuius sit specialis luxuriæ circumstantia necessario confilenda, ac confessionis filiam accessisse?

1798 CErtvm est, Spiritualem Cognationem, ex qua matrimonium dirimitur, solùm ex Sacramentis Baptismi, ac Confirmationis ortum habere. Sic deciditur *cap. final, de cognat. spirit.* Quia cognatio spiritualis solùm contrahitur ex spirituali generatione, sicut cognatio carnalis ex generatione carnali. At generatio spiritualis est duplex vna per Baptismum, in quia regeneratur homo quasi fouendus intra Ecclesiæ vterum: & altera per Confirmationem, per quam iam baptizatur roboratur, ex quasi extra Ecclesiæ vterum spiritualiter exponitur. Quæsierim igitur, num ex Sacramento Pœnitentiæ nascatur saltem cognatio quædam spiritualis inter Confessarium, ac fœminam pœnitentem, quæ licet non inducat ef-**[225]**fectum impeditiuum matrimonij inducat peccatum incestus, ratione cuius sit necessario aperienda in confessione circumstantia accessus ad confessionis filiam.

1799 Est necessario aperienda. Quia quædam ex Sacramento Pœnitentię cognatio contrahitur *cap. Omnis, 30. q. 1.* quod est ex Symmacho Papa ibi: *Omnes, quos in pœnitentia accepimus, ita fily nostri sunt, vt in Baptismate suscepti,* & addit: *Quapropter hoc scelus si quis perpetrauerit, non solùm dignitatis honorem amittat: verum etiam vsque ad exitum vitæ suæ, iugi pœnitentiæ se subdat.* Quo ex textu Paludan. *in 4. dist. 42. quæst. 1. art. 1. concl. 2. num. 7.* & Supplement. Gabriel. *quæstion 1. artitul. 2. concl. 1.* colligunt, oriri ex Sacramenta Pœnitentiæ cognationem spiritualem: non tamen ad effectum impediendi matrimonium. Si ergo est specialis prohibitio iure humano (in textu allegato, & *cap. final. de cognat spirit. in 6.*) ob specialem Sacramenti reuerentiam, in quo contrahitur quædam familiaritas, & Confessario aperitur, ipsique est debita quædam reuerentia, & subiectio: peccatum fornicationis admissum contra hanc specialem prohibitionem in Sacramenti reuerentiam institutam, habebit iure Ecclesiastico specificam sacrilegij malitiam necessario fatendam. Sic Tabie. *verb. Circumstantia, fine.* Armil. *ibi. num. 12.* Ludouic. Lopez *part. 1. Instruct. cap. 55.* Henriquez *lib. 12. cap. 11. num. 1.* Barth. à Ledesm. *de confess. dub. 10.* docens esse, speciale peccatum, quod ad incestum, vel sacrilegium reducitur: & quamuis ea circumstantia non mutaret speciem, esse aperiendam Manu. *tom. 1. sum. cap. 209. num. 1.* Vega. *tom. 1. sum. cap. 55. casu 19.* ait notabiliter aggrauare, ac proinde detegendam esse, & multi viri Doctissimi Neotherici, quos presso nomine memorat & sequitur Sanchez *libr. 7. dub. 55. numer. 3.*

1800 Non est necessariò aperienda ea circumstanstantia. Quia ex Pœnitentiæ Sacramento nulla spiritualis cognatio contrahitur, vt constat ex *cap. final. in fine, de cognat. spirit. in 6.* vbi postquam decisum est, cognationem hanc oriri ex Baptismo, & Confirmatione, sic dicitur: *Ex datione verò aliorum Sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, vel dissoluat.* Ergo non est, cur accessisse ad confessionis filiam sit circumstantia necessario fatenda. Nec enim in tote iure Canonico decisum reperitur, cognationem aliquam aut vinculum aliquod speciale ex confessione oriri, vnde specialis hæc luxuriei circumstantia oriatur. Et quia hoc peccatum non est incestus, nec enim est

accessus ad cognatam: nec Sacrilegium, nam Sacramento non infertur iniuria, cum illud non sumatur, vt medium ad hoc peccatum, atque Sacramentum iam transierit. Nec potest dici, esse circumstantiam notabiliter aggrauãtem, (quamuis hæc necessariò deberet aperiri) nam sublata dicta cognatione, non est, cur notabiliter aggrauet. Ita Basil. *libr. 7. cap. 38. num. 7.* Sà *verb. Confessio, num. 25.* Trullench. *lib. 7. cap. 6. dub 8. num. 3.* Leand. *tract. 9. d. 12. q. 14.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 56. art. 2. dub. vltim.*

1801 His adhæreo existimans circumstantiam hanc minimè esse necessario in confessione aperiendam non solum quia speciem haud mutare sentio, sed & quia nec notabiliter aggrauare puto. Verùm seclusa cognatione spirituali, quæ iure Ecclesiastico oritur ex Baptismo, ac Confirmatione, non esset specialis circumstanria, fornicari baptizantem, vel confirmantem, vel susceptorem, cum à se baptizata, confirmata, vel suscepta in his Sacramentis: ergo cum talis cognatio non nascatur ex confessione, similiter non erit specialis circumstantia. Die mihi, si Sacerdos incitet, ad alia peccata simul patranda, illum, cuius confessionem aliquando audiuit, vt ad simul vindicandam iniuriam, furandum, dicet ne aliquis, consurgere circumstantiam necessariò fatendam, ex eo quod eius confessionem audierit? Et quamuis olim iure Ecclesiastico inducta fuerit huiusmodi cognatio, iam prorsus est abolita, vel contraria consuetudine, vel constitutione Bonifacij VIII. relata *in cap. final. de cognat. spirit. in 6.*

DVBIVM XXXVI.

An infidelis baptizans filium fidelis, contrahat spiritualem cognationem cum baptizato, ac eius parentibus?

1802 REcolo *section. 1.* hoc cognationis impedimentum contrahi inter baptizantem, vel confirmantem, & baptizatum, seu confirmatum, & eorum patrinos: inter parẽtes baptizati, vel confirmati, & eius patrinos: & inter parẽtes, & baptizantẽ. ac confirmantẽ. *Trid. sess. 24. c. 5.* Quæsierim autem, num infidelis diluens fidelis filium huiusmodi cognationem cum baptizato, ac eius parentibus contrahat?

1803 Contrahit quidem. Quia puer baptizatus ab infideli recipit verè ab eo esse spirituale. Ergo manet verè spiritualis filius illius, ac subinde vera cognatio contrahetur. Sic Henriquez *lib. 12. cap. 3. num. 4. litter. T.* Angl. *verb. Baptismus 8. num. 1. & verb. Matrimonium 3. imped. 7. num. 10.* Sotus *in 4. dist. 4. qu. vnic. ar. 5.* Bellarm. & Comitol. apud Bauni. *tract. 12. de cognat, spir. quæstion. 4.*

1804 Minimè contrahit; nec enim infidelis capax est huiusmodi cognationis. Quia sicut non habens vitam carnalem non potest carnaliter esse cognatus: ita carens spirituali vita non potest cognatus spiritualiter esse. lta Sanch. *lib. 7. dub. 60. num 7.* triginta supra septem Doctores secutus. Basil *lib. 7. cap. 40. num. 2.* Coninch. *dub. 32. num. 25.* Hurtad. *disp. 18. diffic. 2. nu. 6.* Ochag. *tractat. 3. quæstion. 57. numer. 3.* Bauni. *citatus,* & alij.

1805 Huic sententiæ velut verissimæ adhæreo. Quia sicut ad carnalem cognationem inter aliquo, desideratur processio vtriúsque ab eodem stipite secundum carnalem propagationem: ita ad spiritualem exigitur processio vtriúsque ab eodem stipite, nempe Christo Domino secundum spiritualem regenerationem, mediante visibili Baptismi Sacramento. Certè cum

cognatio hæc sit ex mero Ecclesiæ instituto, nequit ab infidelibus contrahi, vt potè qui Ecclesiæ legibus minimè subduntur.

[226] DVBIVM XXXVII.

An fidelis baptizans filium infidelis, contrahat cum patre infideli cognationem?

[1806] QVæsierim, num infidelis capax sit passiuæ cognationis: ita vt si fidelis baptizet, vel teneat in Baptismo infidelis filium: contrahat fidelis ex parte sua cognationem cum pareutibus illius pueri infidelibus, quamuis parentes infideles eam non contrahant, sed terminent illam cognationem actiuam à fideli contractam? Fidelis ex parte sua contrahit cognationem cum parentibus infidelibus illius pueri, quamuis illi non contrahant: ac proinde infideles sunt capaces cognationis spiritualis passiuæ. Vnde non potest consistere matrimonium inter parentes illos postea baptizatos cum fideli, qui eorum filium diluerat, vel susceperat. Quia quamuis infidelis ex parte sua sit cognationis spiritualis exper at fidelis capax est illius, ac legi Ecclesiasticę subditur statuenti, vt quicúmque baptizans, vel suscipiens illam contrahat: ergo ex parte sua contrahet tanquam vere baptizans, verúsque susceptor. Sic D. Anton. *3. part. tit. 11. cap. 13. §. 14.* Viuald. *Candelab part. 1. vbi de matrim. num. 163.* Veracr. *part. 1. spec. art. 56. concl. 6.* Matien. *l. 5. recopil. tit. 1. gloss. 1. num. 169.* Henriq. *lib. 12. cap. 11. num. 3.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. numer. 11.* Syluest. *verb. Matrimonium, 8. quæstion. 7. dicto 12.*

[1807] Fidelis baptizans, aut suscipiens filium infidelium non contrahit ex parte sua spiritualem cognationem cum parentibus infidelibus: nec hi capaces sunt huiusmodi passiuę cognationis: vnde potest consistere matrimonium inter eos postea dilutos cum fideli illo. Quia cum cognatio spiritualis sit quidam relatio, non potest ab vno contrahi quin ab vtróque contrahatur: quippe relatio duo extrema necessariò requirit. Cum igitur infidelis incapax sit cuiuscúmque spiritualis cognationis, nequibit fidelis eam cum infideli contrahere. Ita D. Thom. *in 4. dist. 42. q. 2. a. 3.* Basil. *l. 7. c. 40. num. 2. 3. & 4.* Cornejo *d. 7. dub. 16.* Sotus, Palac. Barth. & Petr. de Ledes. Vega, Gallego, & alij, quos citat, ac sequitur Sanch. *l. 6. d. 60. num. 14.*

[1808] Hic pars longè est probabilior. Quia nec matrimonium, nec cognatio carnalis, nec legalis potest nisi inter duo extrema habilia consistere. Vnde colligo eam spiritualem cognationem non conualescere, seu de nouo oriri cum parentibus illis infidelibus, licet postea baptizentur. Quia quod à principio fuit irritum nequit conualescere, *Regu. Non firmatur. de regul. iur. in 6. & Regu. Quod ab initio. ff. de regul. iuris.* Potest igitur matrimonium consistere inter fidelem sic baptizantem, vel suscipientem, ac parentes illius infideles, si postea diluantur. Quia nulla inter illos spiritualis fuerit suborta cognatio.

CAPVT XXV.

Circa Cognationem Legalem.[1809]

DVBIVM XXXVIII.

An adoptio imperfecta, dirimat matrimonium?

1810 REcolo duplicem esse adoptionem *Perfectam, & Imperfectam.* Perfecta est, per quam adoptatus transit perfectè in adoptantis potestatem, & dicitur *Abrogatio,* seu *Adrogatio.* Imperfecta autem, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis; & hæc, communi nomine retento, dicitur *simplex adoptio* Ambigitur autem, nùm vtráque adoptio matrimonium dirimat?

1811 Solùm adoptio perfecta dirimit: imperfecta verò impedit quidem, sed non dirimit matrimonium. Quia cognatio hæc introducta est à iure positiuo, ad impediendam fornicationem, qui facilè esse potest inter personas in eadem domo commorantes: sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum, nec in adoptantis potestatem: Ergo ea matrimonio non obstat. Sic Henriq. *l. 12. c. 12. n. 3.* Petr. de Ledes. *q. 57. a. 2.* Syluest *v. Matrimonium 8. q. 8. dicto 4.* Sotus *in 4. dist. 42. q. 2. art. 2.* Viguer. *l. institut. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 9.* Sanch. *l. 7. d. 63. n. 9.* Bonac. *q. 3. pun. 5. §. 3. num. 2.* citans Reginal. & Coninch. Filliuc. *tr. 10. p 2. nu. 199.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 4. c. 7. n. 3.* Tanner. *in 3. p.d. 8. quæst. 4. dub. 4. numer. 74.* Diana *part. 4. tractat. 4. resol. 120.*

1812 Etiam ex adoptione imperfecta oritur legalis cognatio matrimonium impediens, ac dirimens. Quia omnes textus, in quibus hæc cognatio statuitur de adoptione indistincte loquuntur. Et quia licet sic imperfectè adoptatus non transeat in adoptantis potestatem: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ per emancipationem dissoluuntur. *leg. pen. §. pen. de adopt.* Ita Scot. Tolet. Lopez, Richar. Paludan. Petr. de Soto, & alij vsque ad triginta supra septem Doctores. quos Sanch. *citat. n. 8.* refert. Basil. *l. 7. c. 41. n. 2.* Leand. *tr. 9. d. 12. qu. 23.* Hurtad. *d. 19. diffic. 2.* Villalob. *tr. 14. diffic. 10. n. 7.* Luis. de Torres *sum. p. 2. c. 117. n. 2.* Rebel. *l. 3. q. 7. n. 15.* Gutier. *c. 102. n. 5.*

1813 Primam eligo partem. Quia cum matrimonium sit res valde fauorabilis, iura illud prohibentia potius debent restringi, vel saltem coarctari ad propriam, & perfectam verborum significationem: At simplex adoptio cum sit imperfecta, non dicitur absolute talis: imo iuxta D. Th. *in 4. dist. 42. a. 1. ad 1.* potius dicenda dispositio quædam ad perfectam adoptionem.

[227] DVBIVM XXXIX.

An cognatio legalis in linea transu rsa dirimat matrimonium?

1814 REuoco ad memoriam, tres esse Legalis cognationis species. Prima est in linea recta ascendentium, & descendentium, nempè patris adoptantis, & filij adoptati, ac descendentium eius vsque ad quartum gradum. Secunda est in linea transuersa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Tertia species est *quasi legalis a finitatis,* inter adoptantem, & vxorem adoptati: & intet adoptatum, ac adoptantis vxorem. Equidem de prima specie ascendentium in linea recta nullus dubitat, quin subsequens matrimonium dirimat inter arrogantem scilicet, ac personas abrogatas ob textus id dare asserentes. De tertia specie, nimirum de affinitate

legali aliqui (quos presso nomine refert Hostiens. *cap. vnici. num. 3. de cognat. legal.*)asseruere non obstare matrimonio contrahendo; quia ius Canonicum, à quo solo possunt coniugij impedimenta dimanare, eius cognationis non meminerint. Sed iure optimo hanc sententiam reprobat Hostiens. & alij. Nam reliqui Doctores tanquam rem exploratam statuunt, eam cognationem dirimere coniugium. Igitur de secunda legali cognatione nimirum in linea transuersa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis quæsierim, num matrimonium dirimat?

1815 Non dirimit, sed solum impedit. Quia frustranea esset separatio inter eos fratres, naturalem scilicet filium patris ad optantis, & filium adoptiuum: cum statim possint matrimonio colligari, soluta adoptione per emancipationem. Sic Speculator *titul. de cognat. legal. §. vni. num. 2.* Ioan. Andre. *ibi. 1. addit.* Præposit. *c. vnic. in fine, de cognat. legal.* Gaëta *repetit, cap. Ad limina, 30. quæstion. 1. Paragraph. 4. num. 405.*

1816 Non solùm impedit, sed & dirimit matrimonium. Quia *cap. vnic. de cognat. legal.* dicitur, nuptias consistere non posse inter filium legitimum, & sororem adoptiuam: at verbum, *Non posse consistere,* Sonat esse dissoluendas, vel non posse permanere. Adde, verbum *Potest,* præposita negatione, tollere potentiam, & reddere actum nullum, vt probat Sanchez *libr. 6. d. 38. num. 20.* Ita ipse *lib. 7. dub. 63. nu. 15.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 44.* Durand. *in 4. dist. 42. quæstion. 2. num. 7.* Paludan. *ibi. qu. 1. art. 2. concl. 6. num. 24. & concl. 7. num. 29.* Supplement. Gabriel. *quæs. 1. art. 2. concl. 6.* Sotus *quæst. 2. art. 2.* Petr. de Soto *lect. 11. de matrimon. §. de cognat. legal.* Valent. *part. 4. dub. 10. q. 5. punct. 3.* Tolet. *libr. 7. sum. cap. 4. num. 7. & 8.* Henriquez *libr. 12. cap. 12. num. 3.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de imped. n. 6.* Rebel. *lib 3. qu. 7. num. 4.*

1817 Mihi non dubium, cognationem legalem secundum tres assignatas species matrimonium dirimere cum hac tarnen differentia, quod prima, & tertia dirimant in perpetuum, etiamsi adoptio legitime cesset: at vero secunda (de qua quæstio) in perpetuum non dirimat, sed quam diù durat adoptio: quod constat ex *cap. 1. 30. quæstion. 3.* & ex *cap. vnic. de cognat. legal.* Porrò adoptio hæc extinguitur, vel morte ciuili, vel naturali, vel emancipatione, vel si adoptatus contrahat incestuosas nuptias, vel si fiat Patricius, aut Episcopatu potiatur.

DVBIVM XL.

An duo ab eodem adoptati, possint inter se valide coniugium inire?

1818 NOn possunt. Quia in eadem domo commorari debenteum parente adoptante: vnde adest fornicationis periculum cuius vitationem huius prohibitionis fuisse, constat. Deinde quia *cap. vnic. de cognat. legal.* dicitur. *Si qua per adoptionem mihi soror esse cœperit, quandiù durat adoptio, nuptiæ inter me, & ipsam consistere non possunt.* At soror adoptiua est fratris adoptiui soror: ergo. Sic Angel *verb. Matrimonium imped. 3.* Petr. de Ledesm. *quæst. 57. artic. 3.* Barthol. à Ledesm. *dub. 47. de matrimon.* Ochagau. *tractat. 3. quæstion. 58.* Merat. *tom. 3. d. 9. de matr. sect. 10. num. 3.* Ludou. de S. Iuan. *qu. 6. de matr. art. 11. dub. 5.*

1819 Possunt omninò. Quia nulla inter illos cognatio oritur, cum nullo iure sit statuta. Nam Caput vnicum *de cognat. legalis,* pro prima parte citatum, loquitur de vera filia patris

adoptantis, quæ incipit esse soror adoptiui filij sui legitimi patris. Nec hæc impedimenta ex sola rationis similitudine sunt inducenda. Ita Sanchez *lib 7. dub. 63. num. 28.* citans viginti tres Doctores. Basil. *lib. 7. cap. 41. num. 4.* Diana *part. 4. tractat. 4. resolut. 121.* Cornejo *d. 7. dub. 19.* Bonacin. *quæst. 3. pun. 5. § 3. num. 7.* Hurtad. *dub. 19. diffic. 3.* Leander *tractat. 9. dul. 12. quæstion. 26.* & alij.

1820 Hoc pobabilius reor. Quia si inter filios spirituales eiusdem partis spiritualis, qui magis iuncti sunt inter se, quam legales, potest consistere matrimonium: à fortiori quidem inter legales.

DVBIVM XLI.

An adoptatus possit inire coniugium cum filia illegitima adoptantis?

1821 MInimè potest. Quia sicut filius illegitimus nequit contrahere cum consanguineis patris, ita nec cum filiis eius adoptiuis. Et quia *cap. Ita diligere, 30. quæstion. 3.* dicit, inter filium naturalem, & adoptatum non posse esse matrimonium. Sic Abbas *cap. vnic. de cognat. legal.* Cardin *ibi. num. 2.* Angel. *verb. Matrimonium 3. impedim. 8. num. 4.* Gregor. Lopez *lib. 7. verb. Los fijos, titul. 7. par. 4.* Et ait esse probabile Petr. de Ledesm. *citandus,* Bonacin. *quæstion. 3. punct. 5. §. 3. numer. 8.* citans Perez, Sà, & Coninch. Diana *part. 4. tractat. 4. resolut. 121.*

1822 **[228]** Potest omninò. Quia nulla inter eos cognatio abest: cum enim cognatio orta inter filios legitimos, & adoptiuos cesset soluta patria potestate: à fortiori non contrahetur, vbi carnalis filius est talis, vt in patriam potestatem non transeat: quales sunt illegitimi. *Institut. de nuptiis, §. vltim.* Ita Nauar. *sum. cap. 22.* vtérque Ledesm, Henriquez, & alij vsque ad triginta supra vnum Doctores, quos citat, ac sequitur Sanch. *l. 7. d. 63. num. 30.* Perez, Coninch, & Sà. quos refert, ac imitatur Bonacin. *qu. 3. punct. 5. §. 3. num. 8.* Cornejo, & Ludou. de S. Iuan apud Leandrum *tr. 9. d. 12. q 27.* Qui hanc partem probabilem esse fatetur.

1823 Ego autem hanc partem multo probabiliorem esse putarim. Quia filius illegitimus est cõiunctus vinculo naturalis consanguinitatis cum patre, & sic cum eius consanguineis. At cum adoptiuis nullum est vinculum naturale, sed solùm ciuile: & cum hoc solummodo duret inter fratres, quamdiù durat patria potestas, non contrahitur inter illos, qui in patriam potestatem minimè transeunt. Porrò textus pro parte prima adductus nomine filij naturalis intelligit carnalem, vt distinguitur à spirituali filio: & quamuis filius illegitimus sit verè carnalis: at ratio adducta nos cogit, vt eum textum de filio carnali legitimo intelligamus.

DVBIVM XLII.

An cognatio legalis impediens, ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, eiúsque descendentes protrabatur in infinitum?

[1824] IN infinitum protrahitur: vnde adoptans, nec cum adoptato, nec cum aliquo eius descendente poterit vnquam coniugio colligari. Quia *Institut. de nuptiis, §. Ergo non omnes,* postquam textus decidit, in linea consanguinitatis ascendentium, & descendentium prohiberi matrimonium in infinitum, hæc adiicit: *Et hæc adeo vera sunt, vt quamuis per adoptionem parentum liberorúmve Ioco sibi esse cœperint, non possint inter se matrimonio iungi.* Quare cum hoc impedimentum cognationis legalis sit iure ciuili inductum, & id ius ciuile sit approbatum indistinctè quoad hoc impedimentum à iure Canonico, *c. Ita diligere, 30. qu. 3.* dicendum est, hoc impedimentum extendi ad omnes descendentes in quocúmque gradu vsque in infinitum. Sic D. Tho. *in 4. dist. 42. q. 2. a. 3.* Paludan. *ibi. q 2. a. 1. concl. 6. num. 24.* D. Antonin. *5. p. tit. 1. c. 13.* Syluest. *ver. Matrimonium, 8. q. 8. dicto 2.* Tabie. *verb. Impedimentum, impedim. 6. q. 1. num. 2.* Veracr. *part. 1. spec. art. 60. concl. 1.* Barthol. à Ledesm. *dub. 47. concl. 2.* Vgolin. *de Sacramen. vbi de matrim. c. 19. num. 3.* Gregor. Lopez *lib. 7. verb. Nunca. & l. 8. fin. tit. 7. p. 4.*

[1825] Non protrahitur in infinitum, sed solùm dirimit cognatio hæc matrimonium inter adoptãtem, & adoptatum, ac adoptati descendentes vsque ad quartam generationem. Quia cum sit restricta consanguinitas ad quartum gradum, vt in iis gradibus solùm obstet matrimonio per *cap. Non debet, de consanguin.* à fortiori vsque ad eundem gradum videtur cognatio legalis esse restricta. Ità Sotus *in 4. dist. 42. quæs. 2. art. 2. concl. 2.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 45.* Sà *ver. Matrimonium, de impedim. dirim. num. 6.* Tolet. *lib. 7. sum. cap. 4. num. 7.* Valent. *4. p.d. 10. quæst. 5. punct. 3.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. cap. 11.* Petr. de Ledesm. *de matrim. qu. 57. art. 3.* Basil. *libr. 7. cap 41. numer. 3.* Ludouic. de S. Iuan. *quæst. 6. art. 11. dub. 3.* Leand. *præct. 9. dub. 12. quæstion. 27.*

[1826] Ego quidem cum Sancio *l. 7. d. 63. num. 34.* existimo textum illum, qui decidit cognationem legalem inter adoptantem, & adoptati descendentes protrahi in infinitum, intelligendum esse de ascendentibus adoptantibus, & descendentibus adoptatis: & non de aliis. Quare non poterit adoptans contrahere matrimonium cum filiis suis adoptiuis, neque cum filiis, ac nepotibus eius filij adoptiui, aliisve eius descendentibus, qui in eius filij, dum adoptiuus fuit, potestate erant constituti: at poterit contrahere cum filiis, vel quibuscúmque descendentibus filij adoptiui, qui extra eius potestatem aderant tẽpore adoptionis. Quia adoptata aliqua persona, censentur adoptati filij, & descendentes omnes solùm, qui in adoptati potestate erant tempore adoptionis. Vt expressè deciditur, *leg si paterfamiliàs. 15. in principio, ff. de adopti.* Cum ergo illi descendentes in quouis gradu, qui tunc erant sub adoptati potestate, sint etiam verè adoptati, iure optimo inter illos, & adoptantem coniugium interdicitur. Si autem erant extra adoptati potestatem, non censeantur adoptati, nulla ratione prohibetur matrimonium adoptantis cum illis: vtpotè inter quos nulla cognatio legalis intercedit. Sequor D. Thomam *in 4. dist. 42. quæstion. 2. articul. 3. ad 4.* D. Antonin. *3. p. titul. 1. cap. 13.* Syluest. *verb Matrimonium, 8. quæstion. 8. dicto 2.*

CAPVT XXVI.

Circa impedimentum Criminis.

DVBIVM XLIII.

An si coniux coniugem interimit, non animo contrahendi coniugium cum altero, sed ex odio, vel vt liberius libidint inseruiat: Homicidium hoc dirimat subsequens matrimonium?

1827 AD memoriam reuoco ex *section. 1.* duo esse crimina, quæ matrimonium dirimunt, ad quæ reducuntur tria, vel quatuor, quæ aliqui referunt: nempè Homicidium, & Adulterium. Quæ quidem dirimunt coniugia non iure naturæ, sed Ecclesiæ, quod inductum fuit hoc impedimentum, ad consulendum coniugum incolumitati, & mutuo amori, *cap. 1. de conuer. infidel. cap. si quis viuente, 31. quæstion. 1.* **[229]** & *c. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. de eo, qui duxit in martim.* & ex *Trid. sess. 24.* Nonnullæ conditiones requiruntur, quas quæstionibus sequentibus adducam ad trutinam. Quęsierim in primis, num necessarium sit, illam coniugis interfectionem vestiri sine ineundi alterius matrimonij, vt sit dirimens matrimonium: an sufficiat. factum fuisse huiusmodi homicidium ex odio, vel vt liberius homicida coniux libidini inseruiat?

1828 Non est necessarium, fieri homicidium eo fine, vt cum altero coniugium ineatur, sed sufficit geri ex odio, aut liberius veneri indulgendi causa. Quia nullo in textu expressè huiusmodi conditio reperitur. Sic Caiet. *sum. v. Matrimonium, c. 1. impedim. 5.* Scot. *in 4. dist. 35. qu. vnic.* Petr. Soto *lect. 11. de matr. in imped. crimi casu 2.* Armil. *ver. Matrimonium n. 30.* Angl. *p. 1. vbi de matr. q. 9. a. 3. dub. 1. concl. 1.* Ouand. *in 4. dist. 35. d. vnic.* Prdraza *sum. præc. 6. vers. 14.* & nonnulli ex Iurisperitis.

1829 Necessarium est, homicidium geri fine ineundi cum altero matrimonij, nec sufficit ex alio fine patrari. Quia finis, ac ratio inducendi huius impedimenti, fuit, ne coniux coniugem interimeret, vt eo matrimonio soluto, aliud iniret cum persona, cuius captus est dilectione. Quæ ratio nunquam habet locum, quoties coniugis interfectio eo non tendit, vt aliud matrimonium cum ea persona ineatur. Ita D. Thom. *in 4. dist. 37. q. 2. ar. 2. corpo* D. Bonan. *ibi. a. 2. q. 2.* Durand. *q. 2. n. 6.* Richard. *a. 2. q. 2.* Henriq. *lib. 12. cap. 14. num. 2.* Sanch. *l. 7. d. 78. num. 13.* Basil. *l. 7. cap. 45. nu. 4. & 5.* Coninch. *d. 31. dub. 5.* Hurtad. *dub. 23. diffic 1.* Filliuc. *tractat. 10. part. 2. nu. 253.* & alij.

1830 Cum his opinor. Nam etsi ea conditio non reperiatur expressa in iure colligitur tamen ex illis verbis, *cap. si quis viuente, 31. q. 1.* ibi: *Occidisse notetur.* Verbum enim *Notetur* denotat malitiosam procurationem mortis coniugis, ac nota, infamiáque dignam, qualis est, quando eo dirigitur, vt matrimonium cum adulteranti ineatur. Et quia, vt vidimus, ex fine huius impedimenti colligitur.

DVBIVM XLIV.

An hoc impedimentum incurratur ab vxore virum interimente ex intentione aliud coniugium ineundi?

1831 NOn incurritur ab vxore interimente ea intentione virum. Quia textus hoc impedimentum decernentes de vxoris interfectione loquuntur, non de nece viri ab vxore patrata. *c. 2. c. Super hoc, & c. Significasti, de eo, qui duxit.* Sic Victor. *sum. vbi de matr. n. 292.* Ledes. *2. p. 4. q. 62. art. 2.* Cenedo *sum vbi de matr. c. 5. in comment. nu 38.* & dicit esse probabile Henriq. *l. 12. cap. 4. num. 2.*

1832 Incurritur ab vxore interficiente ea intentione virum. Quia *cap. si quis viuente, 31. qu. 1.* est casus hic: quidam cum coniugata adulterium admisit, & postea vir illius coniugatæ obiit: & deciditur posse ab adultero vxorem illam duci: additut verò hæc limitatio: *Nisi forte adulter, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur.* Ita Sanchez *libr. 7. dub. 78. numer. 8.* citans quadraginta supra quatuor Doctores. Filliuc. *tract. 10. part. 2. num 253.* Coninch. *d. 31. num. 55.* Villalob. *tract. 14. diffic 11. num. 2.* Hurtad. *d. 23. diffic. 1. num. 1.* Torrebl Moure, Palaus, Trull. & Candid. quos citat, & sequitur Leand. *tract. 9. d. 14. q. 3.*

1833 Mihi certum est, incurri hoc impedimentum dirimens coniugium, sine vir vxorem intersiciat, siue vxor virum interimat ad contrahendum cum adulteranti. Quia *cap. 1. de conuers. infidel.* vbi idem impedimentum dirimens statuitur, sermo est de vxore, quæ medio infidelis cuiusdam ministerio virum interfecit: Ergo nil refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum siue vir vxorem: siue vxor virum enecet, gratia migrandi ad aliud coniugium.

DVBIVM XLV.

An ad incurrendum hoc impedimentum, sufficiat, sola occisio coniugis animo contrahendi cum altero, licet non adsit adulterium?

1834 SVfficit sola ea occisio, nec requiritur adesse adulterium. Quia cum ratio impedimẽti sit, ne ob matrimonij spem detur ansa coniugis interficiendi, rationi consonat, ex sola coniugis interfectione absque adulterio, impedimentum hoc consugere. Sic Innocent. *cap. Super hoc, n. vnic. de eo, qui duxit* Astens. *2. p. sum. l. 8. tit. 20. a. 2.* D. Antonin. *3. p. titul. 1. cap. 5.* Veracr. *part. 1. spec. art 33. concl. 4. & 6.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedi. 4.* Machad. *l. 3. p. 1. tr. 11. docum. 11. num. 4.*

1835 Non sufficit sola ea occisio, sed requiritur necessariò adulterium. Quia Canones hoc impedimentum statuentes. loquuntur ferè semper de adulteris: at etsi expresse adulterium non postulent, ex contextu colligitur, id desiderari. Ita Monald. *sum. tract. de matrim. vbi de imped, crimin.* Ioan de Friburgo *sum. l. 4. titul. 9. qu. 2.* Dicit esse probabile Bassol. *in q. dist. 34. q. vni. a. 2.* Ochaga. *tr. 3. q. 61.*

1836 Media mihi ineunda est via. Si vtérque colligari matrimonio volens cooperatus sit ad necem alteri coniugi inferendam, vt cum superstite contrahat: non desideratur adulterium:

secus si alter absque alterius consilio coniugem interimat. Constat prior pars ex *cap. 1. de conuers. infidel.* vbi quidam Sarraceni suggestione vxorum fidelium viros earum peremere, nec de adulterio cum illis admisso fit aliqua mentio: & tamen iis Sarracenis postmodum baptizatis interdicitur matrimonium cum illis mulieribus, & ab eo inito iubentur separari, constat posterior, quia vbi solius alterius machinatio interuenit textus de adulterio admisso loquuntur, vt constat ex *cap. Significasti, de eo qui duxit,* & ex *cap. Si quis viuente, 31. quæstion. 1.* Et cum sit res pœnalis, ac matrimonium dirimens extendi minimè debet, sed valide restringi. Mecum Sancius *l. 7. d. 78. num. 9.* citans quinquaginta supra quatuor Doctores. Hurtad. *d. 23. diffic. 1. n. 5.* Coninch *d. 32. n. 52.* Trul. *l. 7. c. 9. dub.* **[230]** *10. n. 3.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 4. c. 10. num. 2.* Pal. *d. 4. punct. 12. num. 3.*

DVBIVM XLVI.

An vt impedimentum hoc dirimens sit, necessum sit, vt machinatio mortis inferendæ coniugi alteri, suum sortiatur effectum?

1837 NEcessum non est. Quia *cap. Super hoc,* & *cap. significasti, de eo, qui duxit,* de sola mortis machinatione mentionem faciunt. Sic aliqui apud Gloss. *cap. Super hoc, verb. Machinata.*

1838 Est necessum, vt machinatio necis sortiatur effectum. Quia *cap Si quis viuente, 31. qu. 1.* vbi hoc impedimentum statuitur, manifestè petitur actus consummatus, ibi: *Occidisse notetur.* Ita Sanch. *lib. 7. dub. 78. num. 7.* dicens esse omnium Theologorum sententiam. Basil. *lib. 7. cap. 45. num. 4.* Bonacin. *qu. 3. pun. 6. num. 5. & 6.* Hurtad. *d. 23. diffic. 1.* Cornejo *disp 7. dub. 21.* Gutierr. *de matrim. cap. 105.* Torrebl. *l. 2. pract. cap. 15. sect. 11. à num. 4.* Diana *part. 9. tract. 7. resolut. 23.* Perez *d. 33. sect. 1. num. 7.*

1839

Hoc certissimum esse reor. Quia quamuis textus pro parte prima allegati de sola mortis machinatione memoriam gerant: at verba cum effectu sunt accipienda, *cap. Relatum, de Clerico non resid.* Vnde quod Sancius *citatus, numer. 5.* tradit, nempe sufficere mandatum, vel consilium de coniuge occidendo, intellexerim, quando id mandatum, vel consilium cooperata sunt aliquid ad necem, si enim nullius effectus ad illam fuêre, eo quod interficiens erat iam omninò ad eam inferendam determinatus, nec consilio animosior est factus: vel fuit consilium, aut mandatum ita reuocatum, vt nullum prorsus effectum habuerit, ita vt excuset à restitutione, & irregularitate mandantem, vel consulentem: non erit huic impedimento locus, cum petat effectum mortis ex actione coniugis, vel adulteri subsequi. Monuerim, deceptum fuisse Palacios *in 4. dist. 35. dub. vnic.* asserentem impedimentum hoc reddere simpliciter quempiam inhabilem ad quodcúmque aliud matrimonium. Id enim longe à veritate abest, qui enim coniugem perimit, vt cum adulteranti matrimonium ineat, solius adulterantis respectu fit inhabilis: quare ad quodcúmque aliud coniugium valide migrare potest. (*Valide* inquam, non licite, cum incurrat impedimentum impediens matrimonium cum quacúmque alia persona.) Quia textus hoc impedimentum dirimens decernentes,

solummodo irritant coniugium inter machinantes mortem, & adulteros, vt constat ex *cap. 1. cap. Super hoc, cap. Significasti, cap. 1. de conuers. infid. &c. Si quis viuente, 31. quæst. 1.*

DVBIVM XLVII.

An vt crimen Adulterij sit impedimentum dirimens, sufficiat conatus ad copulam adulterinam cum promissione matrimonij?

1840 CErtum est, vt adulterium dirimat matrimonium, necessarium esse, vt adsit simul promissio contrahendi cum adultero post coniugis obitum, matrimonium. Expressè id habetur *cap. veniens, cap. fin. de eo, qui duxit. & cap. Relatum, 31. quæstion. 1.* Quæsierim autem, num ad incurrendum hoc Criminis impedimentum sufficiat conatus ad adulterium cum futuri coniugij promissione?

1841 Conatus hic cum coniugij futuri promissione sufficit. Quia ratio huius impedimenti statuendi fuit, ne ansa daretur apparandæ necis coniugis alterius: sed huiusmodi conatus ad adulterinam copulam iuncta promissioni coniugij ansam exhibet ad necis apparationem: ergo sufficit. Sic Hostiens. *ad cap. fin. n. 1.*

1842 Minimè sufficit conatus ille ad copulam adulterinam. Quia textus *n. 278.* citati adulterinam copulam exposcunt, quæ delictum consummatum importat: & maxime in his pœnalibus, & matrimonium dirimẽtibus impedimẽtis, quæ valde sunt restringenda. lta Gloss. *c. fin. v. Cognouit, de eo. qui duxit.* Ioan. Andr. *ibi. nu. 4.* Anton. *n. 4.* Abbas *fine,* Cardin. *fine,* Anchar. *n 4.* Præposit. *statim in principio,* & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 7. dub. 79. numer. 2.* Basil *lib. 7. cap. 45. num. 2.* ex. D. Thom. Gutier. *de matrim. cap. 105.* Palaus *d. 4. punct. 12. n. 8.* Trull. *l. 7. c. 6. dub. 10. concl. 4.* citans Filliuc. Bonac. & Hurtad.

1843 Certum mihi, non sufficere conatum ad copulam, ipsa minimè secuta, cum ea, cui futuri marimonij fides est data, vel qua cum de facto est initum, ob rationem à secundæ sententiæ Doctoribus traditam. Imò eadem ductus censeo, non sufficere vasis fœminei penetrationem, virili semine non intromisso. Quia id non est adulterium consummatum, sed incœptum, & conatus ad perficiendum. Vnde sufficeret, quacúmque arte semen intra vas absque illius penetratione receptum. Quia id satis est ad copulæ consummationem: nec fœminæ semen exigatur. Sufficit verò, siue fidei dationem siue matrimonium de facto initum præcedat, siue sequatur adulterium à coniuge illo admissum. Quia in vtróque casu incurritur hoc dirimens impedmentum. *cap. fin. de eo, qui duxit.*

DVBIVM XLVIII.

An vt adulterium sub futura coniugij promissione sit dirimens illud, requiratur, vt vtérque adulterans

cognoscat, copulam, quam gerit, eſse adulterinam. id est, sciat, superstitem esse alterius coniugem?

1844 NOn requiritur, vt agnoscat alterius coniugium. Quia noscẽs solummodo propriũ **[231]** coniugium se adulterum esse cognoscit: imo in hoc casu vtêrque vere peccato adulterij delinquit. Quod si fides futuri matrimonij accedat, accidentarium est agnoscere, vel non agnoscere alterius coniugium. Sic Hurtad. *dub. 23. diffic. 2.*

1845 Requiritur omninò. Quia huiusmodi impedimentum est institutum ob iniuriam irrogatam ab vtroque adultero eidem matrimonio aduersus illud patrando adulterium, data futurarum nuptiarum fide. At in hoc casu ignorans alterius coniugium non infert iniuriam eidem matrimonio, sed soli proprio Ita D. Thom. *in 4. dist. 35. qu. vnic.* & Theologi cum eo. Canonistæ *in cap. 1. & in cap. Veniens de eo qui duxit.* Quos sequitur Sanchez *libr. 7. dub. 79. numer. 31.* Trullench. *libr. 7. cap. 9. dub. 10. conclus. 2. & 3.* Bonacin. Candid. Cornejo, & Basil. quos memorat, ac sequitur Leand. *tract. 9. d. 14. q. 10.*

1846 Existimo, Gasparis Hurtado venia, requiri, vt vtérque adulter norit alterius coniugium: altero enim illud ignorante: non est locus huic impedimento. Quia non est adulterium formaliter respectu vtriúsque, vt habetur expressè *cap. 1. de eo, qui duxit, & cap. Veniens, eodem titul.* & docent vniuersi Theologi cum D. Thom. & omnes Iurisperiti cum Glossa *cap. Super hoc, verb. Copulauit.*

DVBIVM XLIX.

An promissio matrimonij ore tenus facta, adulterio adiuncta inducat dirimens impedimentum?

1847 NOn inducit impedimentum. Quia ficte re baptizans, seu ficte proferens hæresim, excusantur ab irregularitate contra rebaptizantes, & ab excommunicatione contra hæreticos impositis: nam pœnæ Ecclesiasticæ delictis absolutè, ac simpliciter impositæ, intelliguntur de delictis perfectis, & consummatis in propria specie. Cum ergo impedimentum hoc matrimonij sit pœna Ecclesiastica adulterij cum promissione matrimonij: accipiendum est de perfecta, ac consummata promissione in sua specie, qualis non est ficta, & ore tenus Sic Henriquez *lib. 12. cap. 14. num. 3.* Sà *de impedim. dirim. n. 7.* Rodrig. *p. 1. sum. c. 227. num. 7.* Bonac. *q. 3. punct. 6. num. 8.* Candid. *disquis. 28. art. 6. dub. 10.* Diana *p. 3. tr. 4. resolut. 196.* Layman. *lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 10. num. 4.* Hurtad. *d. 23. diffic. 2.* Bassæus *v. Matrimonium, 7. num. 40.*

1848 Inducit impedimentum. Quia textus præscribentes illud nituntur ea ratione, ne scilicet spe matrimonij futuri arripiatur ansa captandæ necis coniugis. Quæ æque militat vbi promissio est ficta, cum alteri contrahenti ea fictio prorsus sit ignota. Ita Filliuc. *tr. 10. p. 2. num. 265.* Palaus *d. 4. pun. 12. n. 11.* Gutier. *de matr. cap. 105. n. 28.* Barth. à Ledes. *dub. 58. concl. 5.* Vega. *tom. 2. sum. cap 34. casu 124.* Graff. *p. 1. decis. l. 2. c. 85. n. 8.* Sanch. *lib. 7. d. 79. n. 10.* plures citans.

1849 Hoc probabilius mihi videnti simile in contrarium adductum minimè obstare. Quia id habet verum, nisi ex illius pœnæ fine opposita Ecclesiæ intentio coniiciatur: vt contingit in

casu rebaptizationis; finis enim illius pœnæ est in hæreticorum rebaptizantium odium. At ficte rebaptizans, nec id animo hæretico esficit, nec proprie conuenit cum hæreticis in ea actione, vt à sua intentione procedit. Et simile contingit in ficto hæresis prolatore: cum neque re vera neget fidem, nec vere hæreticus existat. At in nostro casu ex fine Ecclesiæ inducentis hoc impedimentum colligitur, eius mentem fuisse hãc fictam promissionem comprehendere. Cæterùm tunc existimarem veram priorem sententiam, quando ex modo promissionis adulter colligeret ficte, ac ioco sibi fieri. Tunc enim ea non præstaret ansam futuri coniugij sperandi, ac subinde nec machinandi necem coniugi: nec similis promissio tanquam ficta ac iocosa, acceptatur quod ad hoc impedimentum desiderari proprio dubio ostendam.

DVBIVM L.

An vt fides data coniugij futuri sufficiens sit ad hoc impedimentum inducendum, necessarium sit, esse iuramento firmatam?

1850 NEcessarium est, vt promissio illa non sit simplex, & nuda: sed fide, aut iuramento vallata. Quia id deciditur *cap. 1. de eo, qui duxit,* ibi: *Cui fidem dederat,* & *cap. Significasti,* ibi: *Sibi fidem dederit,* & *cap. final. eodem titul.* ibi: *Si quis, vxore viuente, fide data promisit.* Vbi manifestè omnes textus fidei dationem petunt. Verùm *Caput final.* non contentum est sola promissione, sed addidit, *Fide data, promisit,* quod verbum superfluum esset, si sola simplex promissio sufficeret. At *Tò Fide data,* idem esse reor, ac *Iuramento expresso.* Quia *cap. Ad aures, de his, quæ vi,* iuramentum, & fides pro eodem vsurpantur, ibi: *Nisi forte iuramento, vel fide interposita sit confirmata.* Vbi Innocent. *fine,* Hostiens. *num. 2.* & alij affirmant, fidem interpositam esse iuramentum, & eam solam differentiam constituunt, quod *iuramentum* ibi appelletur, quando re sacra attacta præstatur: *fides* verò *interposita,* quando per Deum, vel fidem propriam absque rei sacræ contactu iuratur. Vnde Concilium antiquissimum Triburiense, vnde desumptum est *cap. Relatum 31. quæstion. 1.* vbi hoc impedimentum decernitur, iuramentum apposuit, ibi. *Viuente viro suo, iuramentum dedisse.* Vbi Glossa *verb. Viuente,* ait: *Et ita viuente viro, fidem dedit.* Ergo pro eodem vsurpare videtur fidem dare, ac iurare. Sic Nicolaus de Orbel. *in 4. dist. 35. quæstion. vnic. Paragraph. 1.* Tabien. *verb. Impedimentum, septimo, quæstione tertia, numero quarto.* Veracruz, Gaëta, & alij penes Sancium *citandum.* Quos nouissime sequitur Bauni. *tract. 12. de Imped qu. 2. assert. 2.*

1851 Necessarium non est, promissionem illam esse iuramento firmatam, sed sufficit simplex promissio ad hoc impedimentum inducendũ. Quia qualitercúnque promittatur matrimonium, militat eadem ratio, qua Ecclesia ducta, hoc impedimentum indixit, nimirum periculum interficiendi coniugis spe ineundi coniugij. Et quia secundum communem loquendi vsum, dicitur dare fidem, qui spondet, seu promittit: & ita spon-**[232]**salia quibuscúmque verbis contrahentes, dicuntur, vere dedisse matrimonij fidem. Ita Sotus *in 4. dist. 37. q. vni. a. 4.* Palud. *d. 34. q. 1. art. 2.* Henriq. *l. 12. c. 14. nu. 3.* Vega. *to. 2. c. 34. casu 71.* Sanch. *l. 7. d. 79. num. 29.* plures citans Basil. *l. 7. c. 45. n. 2.* Torreblan. *l. 2. practic. c. 15. sect. 11. n. 15.* Veracr. *p. 1. spec. a. 34. post 9. concl. dub. 1.* Ludou. Lop. *p. 2. Instr. de matr. c. 54.* Angel. *v. Matrimonium 3. imped. 9. n. 1.*

[1852] Cum his opinor. Quia verius censeo fidei propriæ interpositionem non esse iuramentum, vt docent, aliis citatis, Caiet. *2. 2. q. 89. a. 6.* Sylu. *v. Iuramentum 1. q. 6.* Armil. *v. Iurare. n. 32.* & alij. Et quia simplex promissio satis est ad sponsalia constituenda. Profecto Pontifices non innituntur fidei datione, sed quia inter adulteros solent verba multiplicari, fidésque interponi, ac iuramenta emitti: ideo sic hoc impedimentum proposuére. Quare etsi ex rigore verborum textuum videatur non esse sufficiens simplex, ac nuda promissio, ad hoc impedimentum inducendum: at attenta eorum ratione videtur sufficiens: eo vel maxime quod sic explicuerit consuetudo, & communis omnium fere Doctorum sententia.

DVBIVM LI.

An vt præfata promissio hoc inducat impedimentum, necessariò debent esse mutua?

[1853] NEcessariò debet esse mutua promissio: si enim solus alter adulter promittat, altero non repromittente, hoc impedimentum minime oritur. Quia impedimentum hoc est in pœnam vtriúsque contracturi matrimonium: vtrúmque enim afficit impediens valorem coniugij cum altero: vnde rationi consonum est, vt vtérque quò eam pœnam incurrat, reus sit delicti illius promissionis, ex qua simul cum adulterio consurgit impedimentum hoc: ne ob vnius delictum alter puniatur. At cessat delictum in eo, qui audita promissione, minime repromittit. Sic Henriq. *l. 12. cap. 14. n. 5.* Vgol. *de Sacram. vbi de matrim. c. 19. nu. 8.* Bellarm. *l. 1. de matr. c. 22.* Bassol. *in 4. dist. 34. q. vni. art. 2.* Nicolaus de Nissa *ad 4. sentent tr. 6. p. 3. de matrimon. qu. 6. concl. 3.* Syluest. *verb. Matrimonium, 8. q. 9. dicto 4.*

[1854] Non debet necessariò esse mutua promissio, sed sufficit alterum adulterum promisisse, vt hoc impedimentum ortum habeat. Quia *cap. significasti, de eo qui duxit,* dicitur: *Nisi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuisset machinatus, vel ea viuente, fidem illi dederit de matrimonio contrahendo.* Particula *Alter* de vnius promissione verificatur. Et quia ratio inducendi huius impedimenti, nempe ne spe futuri matrimonij coniux interficiatur, locum habet, altero solùm promittente. Ita Sotus *in 4. dist. 37. qu. vnic. art. 4.* Angl. *part. 1. vbi de matrim. qu. 9. art. 3. dub. 2.* Ludou. Lop. *part. 2. Instr. cap. 54.* & alij. Fauent Palud. *in 4. dist. 34. q. 1. a. 3. num. 17. casu 2.* & Almain. *dist. 35. qu. vnic.* dum asserunt incurri impedimentum hoc, si adulter promittat adulteræ, vel è contra.

[1855] Ego autem existimo, non esse sufficientem ad hoc impedimentum promissionem alterutrius, nisi ab altero sit acceptata. Quia non esset promissio, nec fidei datio, quæ textus expostulant, sed mera pollicitatio, deficiente alterius acceptatione. Et quia *cap. 1. & cap. Veniens & cap. Significasti,* æquiparantur machinatio mortis coniugis, & matrimonij promissio ad effectum inducendi huius impedimenti, accedente adulterio. At illa effectu carens non producit impedimentum hoc: ergo, neque hæc nisi sit acceptata. Sic Doctores primæ sententiæ, & Sà *sum. verb. Matrimonium vbi de impedim. n. 7.* Porro quando adest promissio alterius adulteri acceptata ab altero, necessaria non est alterius repromissio, vt hoc impedimentum incurratur: vt probat secundæ sententiæ fundamentum.

DVBIVM LII.

An vt promissio futuri matrimonij iuncta adulterio sit dirimens impedimentum, sufficiat taciturnitas eius, cut fit promissio?

1856 SVfficit planè, nec enim necessarium est, vt sit mutua promissio, sed satis videtur, si vnus promittat, alter vero taceat. Quia illa taciturnitas cum mutuo, ac cœco amore inter adulteros videtur esse virtualis quædam promissionis acceptatio, & vehemens insurgit occasio machinandi mortem alteri coniugi. Sic Syluest. *verb. Matrimonium, 8. q. 9.* Basil. *l. 7. c. 45. num. 2.* Coninch. *d. 31. n. 62.* Rebel. *l. 3. q. 8.* Hurtad. *d. 23. diffic. 2.* Et colligitur ex *cap. Relatum, & cap. Significasti.*

1857 Minimè sufficit. Quia vt promissio illa futuri coniugij sit impedimentum dirimens, necessum est, vt sit acceptata ab altero, cui facta fuit: sed taciturnitas non est sufficiens acceptatio promissionis liberaliter factæ, quando hæc est nociua acceptanti: ergo. Ita Sanchez *libr. 7. d. 79. num. 25.* Bonacin. *qu. 3. punct. 6. n. 9.* citans Gutier. Candid. *disquis. 28. articul. 6. dub. 12.* Cor. nejo *disp. 7. dub. 22.* Leander *tractat. 9. dub. 14. quæst. 14.*

1858 Hoc teneo, & expono. Nunquam hîc sufficit taciturnitas eius, cui promittitur. Quia ea promissio etiam liberaliter facta est nociua acceptanti: cum per eam incurrat delictum, & impedimentum dirimens. Quare licet in aliis euentibus, in quibus id damnum non sequitur, taciturnitas sit sufficiens acceptatio promissionis liberaliter factæ: secus in hoc propter expressam rationem. Quod si obiicias, adulteram ignorare hoc damnum, ac proinde censeri acceptare tacendo: respondeo, hanc ignorantiam vtpote quæ iuris est, non præsumi, *Regu. Ignorantia, de regulis iuris, in 6.* ac proinde cum ilia taciturnitas sit ex sola iuris præsumptione consensus, non reputabitur in hoc casu, nisi aliud consensus signum adsit.

[233] CAPVT XXVII.

Circa Impedimentum disparis cultus.[1859]

DVBIVM LIII.

An matrimonium fidelis cum infideli sit vetitum iure naturæ aut diuino?

1860 REcolo, matrimonium inter dispares cultu, nempe inter baptizatum, & non baptizatum, imo inter baptizatum, & cathecumenum nullum esse. Quia quamuis fidem teneat, Baptismo, qui est ianua Sacramentorum, caret. Addiderim etiam esse nullum inter catholicum virum, & fœminam ficte sacra aqua dilutam. Quia in re, & coram Deo disparis cultus est. Quidquid in contrarium asserant non bene Archidiac. *in cap. Non oportet, n. 428. qu. 1.* & Bellarmera,

num. 3. Quæsierim autem, an matrimonium fidelis cum infideli prohibitum sit iure naturali, aut diuino, an solùm Ecclesiastico?

1861 Non est vetitum iure naturali, aut diuino, sed solummodo iure Ecclesiastico. Quia pluribus è locis constat, prohibitum esse Ecclesiastico iure, & non constat ex vllo firmiter, ac manifestè prohibitum iure naturali, aut diuino generatim fuisse. Sic Torreblan. *lib. 2. practic. cap. 15. sect. 3. à num. 74.*

1862 Vetitum est iure diuino naturali, ac proinde, secluso quolibet iure Ecclesiastico, nullo modo licet. Quia huiusmodi coniugium fini ipsius admodum aduersatur. Nam cum finis matrimonij non sola prolis generatio sit, sed etiam legitima eius educatio, prolésque apud vtrúmque parentem educari debeat: vbi parentes religione sunt dispares, nequibit proles rectè educari. Addo ius diuinum naturale dictare, peccandi periculum totis viribus esse cauendum. At præsentaneum valde periculum peruersionis coniugi fideli imminet ob mutuum amorem, & arctissimam necessitudinem, qua coniuges deuinciuntur, si alter sit infidelis. Verum prohibitum etiam est, iure diuino positiuo *Exo. 34. Deut. 7. & 1. Reg. 11.* In lege autem noua extat diuinum de eo præceptum. *2. Corinth. 6. Nolite,* (ait ex Pauli ore Deus) *iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate: aut quæ societas Iucis ad tenebras: aut quæ pars fidelis cum infideli.* Quem locum D. Hierony. *l. 1. ad Iouin.* de coniugio fidelis cum infideli intelligit. Ita Sanch *l. 7. d. 71. n. 5.* Basil. *l. 7. c. 46. nu. 1.* & omnes communiter.

1863 Primam sententiam improbabilem omninò esse reor: falsò enim fundamento nititur. Cum & ius naturale vociferetur delinquendi pericula ex eiusmodi matrimonio imminentia, quod quidem Salomonis viri mira sanctitate, ac sapientia præditi testatur; ob coniugium enim cum fœminis idololatris ad earum idola colẽda fuit adductus. Profectò proles etiam in ma gnum lapsus in infidelitatem discrimen adducitur. Et impedientur vniuersa Christianæ religionis officia, quæ fidelis coniux præstare tene tur. Quid hoc ipsi naturæ repugnantius? Quod autem diuino præcepto positiuo id fuerit prohibitum, patet ex locis indicatis. *Deut. 7.* Deus interdixit matrimonia Hebræorum cum Gentilibus hac ratione apposita: *Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat diis alienis.*

DVBIVM LIV.

An matrimonium fidelis cum infideli prohibitum iure diuino, & naturali, sit eodem iure irritum?

1864 ITa id matrimonium iure diuino, & naturali prohibitum est, vt etiam sit eodem iure irritum. Quia aliàs Ecclesia non posset irritare matrimonium cum infidelibus, vtpotè quæ in eos potestate caret Et quia cum Christus Dominus instituerit in noua lege, matrimonium esse Sacramentum, & tale nequeat esse, fideli contrahente cum infideli, eo quod hic sit Sacramenti incapax: videtur eo ipso, id matrimonium irritum reddidisse. Et quia matrimonium obligat ad cohabitandum, ac reddendum debitum, ad quod adstringere nequit matrimonium fidelis cum infideli: nam fidelis, nec tenetur cohabitare, nec debitum reddere: Ergo id matrimonium iure ipso naturæ est irritum. Sic Catharin. *libro quinto, contra Caietanum, cap. de matrimon.* Viguer. *lib. institut. capite 16. Paragraph. 7. versicul. 9. impedim. 10.* Paul. Grilland. *de pœn.*

omnifariam coitus, quæstion. 12. numer. 4. vbi ait, Pontificem non posse in hoc coniugio dispensare. Citari assolet pro hac sententia Arbore. *libr. 11. Theosoph. capit. 16.* At id minime inuenire potui. Dicit esse probabilem hanc sententiam Petrus de Ledesm. *citandus.*

[1865] Non est huiusmodi matrimonium irritum aliquo iure naturali diuino, aut diuino positiuo: sed solo iure Ecclesiastico. Non esse irritum iure diuino naturali probatur, quia coniunctio fidelis cum infideli non aduersatur omninò fini matrimonij: potest enim inde procreari soboles, & in cultu Christiano educari, quamuis rectæ, ac facili eius finis consecutioni obster. Non esse autem irritum iure diuino positiuo inde ostenditur, quod in lege noua nullum ius diuinum positiuum sit præterquam fidei, & Sacramentorum, vt doctissimus Sancius ostendit *libr. 7. dub. 52. numer. 2.* Cum ergo præceptum hoc non pertineat ad fidem, aut Sacramenta suscipienda, sed ad contractum naturalem, à Christo Domino eleuatum ad Sacramenti rationem, ritè celebrandum, si diuinum naturale non est, (vt vidimus,) nec diuinum positiuum erit. Ita Sanch. *lib. 7. dub. 71. num. 7.* citans plusquam triginta Theologos, ac duodecim Canonistas. Trullench. *l. 7. cap. 9. dub. 11. num. 3.* Bauni. *tr. 12.* Basil. *l. 7. cap. 47. à num. 2.* Coninch. *d. 32. dub 3.* Hurtad. *d. 24. diffic. 1.* Palaus *d. 4. punct. 11. nu. 2.* apte inferens, ex Papæ dispensatione posse fidelem cum infideli matrimonium inire.**[234]** Præposit. *in 3. p.q. 7. de imped. dub. 17. num. 156.* Luis. à Torres *sum. c. 122. dub. 1. & 2.* Machad. *l. 3. p. 1. tr. 11. docum. 22. n. 3.* Bonac. *q. 3. pun. 7. n. 2.* Candid. *disquis. 28. art. 7. dub. 2.*

[1866] Longè veriorem hanc putarim esse sententiam, quam vberius confirmo. Certè non esse hoc coniugium diuino iure naturali irritum apertè monstratur, quia in lege naturali aliquot eiusmodi matrimonia inita fuêre. Tale fuit matrimonium Iacob cum filiabus Laban. Ethnici. *Gen. 29.* Ioseph cum Ægyptia Phutipharos filia. *Gen. 41.* Mosis cum filia Iethro Æthyopissa. Tale fuit in lege scripta Esther cum Assuero *Est. 2.* Salomonis cum Pharaonis filia. *3. Reg. 3.* Et in lege gratiæ ea matrimonia frequentissima fuisse tempore, testes sunt D. Hieronym. *l. 1. in Iouini.* D. August. *leg. de fide, & operib. cap. 19.* nec irritabantur, quamuis ea non vacare culpa existimaretur. Et D. Monica pagano nupsit, Auctore August. *lib. 9. Confess. cap. 9.* Profectò irritum iure diuino positiuo non esse: patet, quia Christus Dominus in matrimonio nil immutatuit, quod ad ius naturæ pertineret, sed tantùm id, quod contractus quidam naturalis erat, ad esse Sacramenti eleuauit: quod habet commune Theologorum axioma. Ex dictis infero, solum esse irritum iure Ecclesiastico. Quia si est irritum ex omnium mente, & non iure naturali, aut diuino positiuo: restat solo iure Ecclesiastico esse irritum.

DVBIVM LV.

An validum sit fidelis cum hæretico coniugium?

[1867] MAtrimonium personæ fidelis cum hæretica, vel apostata est irritum. Quia id expressè habetur *canon. 72.* Sextę Synodi generalis, ibi: *Non licere orthodoxum cum hæretica coniungi, nec orthodoxam cum hæretico: sed etsi quid eiusmodi factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium coniugium dissolui.* Nec potest dici hæreticum pro infideli vsurpari. Quia valde impropria esset locutio: & quia in illius Canonis principio sermo habetur de hæretici cum Catholica matrimonio: in fine verò de fidelis cum infideli coniugio. Sic Gloss. *cap. final. verb. Contra substantiam. de condit. apposit.* Hostiens. *cap. 2. num. 1. de coniug. seruorum.* Anchar.

ibi. num. 1. Lex Regia. *15. titul. 1. part. 4.* Carreri. *de hæretic num. 157.* Simanch. *de cathol. institut. 40. num. 46.* Rojas *singul. 128. numer. vnic.*

1868 Illud matrimonium illicitum quidem est, sed non irritum. Quia cum matrimonium sit Sacramentum, quoad Sacramenti necessitatem solum petit paritatem Baptismi suscepti ab vno, & altero contrahente, quamuis in fidei professione adsit disparitas. Et quia *cap. Decreuit, de hæretic. in 6.* videtur supponi, id matrimonium valere, dùm ibi decernitur, vxores, quæ scienter hæreticis nupsére, in pœnam delicti dote esse priuandas, & tamen non iubentur separari. Ita Sanchez *lib. 7. dub. 72. num. 2.* citans ex Theologis triginta, & septem, ex Iurisperitis quadraginta supra vnum. Basil. *lib. 7. cap. 47. num. 10. & 11.* Diana *part. 8. tractat. 5. resolut. 74.* Cornejo *d. 7. dub. 24.* Villalob. *tractat. 13. diff. 2. 12. numer. 3.* Candid. *disquis. 28. artic. 7. dub. 2.* Coninch *disp. 31. dub. 3.* Hurtad. *d. 24. diffic. 2.* Nauar. *lib. 4. consil. de sponsal. consil. 5.* Palaus, Trullench. Torres, Machado, quos refert, ac sequitur Leander *tractat. 9. dub. 15. quæstion. 5.*

1869 Proculdubio tenenda hæc sententia est. Quia vel nullum est Ecclesiasticum ius eiusmodi matrimonium irritans, vel si existit, iam contraria consuetudine fuit abrogatum. Vnde Canon iIle pro opposita sententia citatus, vel non fuit à Sancta Synodo perfectus, sed à quibusdam Episcopis, Concilio iam dissoluto: vel esto quod fuerit, crediderim, iam contraria consuetudine fuisse abrogatum.

DVBIVM LVI.

An tempore primitiuæ Ecclesiæ tenebatur, coniux ad fidem conuersus cohabitare cum infideli coniuge, secluso animæ periculo?

1870 TEnebatur ex præcepto primis illis Ecclesiæ temporibus lato. Quia Paulus *1. Cor. 7.* profatur: *Nam cæteris ego dico, non Dominus: si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si quæ mulier virum habet infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum.* Ergo illis temporibus tenebatur coniux ad fidem conuersus cum non renuente coniuge habitare. Sic D. Ambros. Hierony. Theodoret. Seuerian. Abulens. Turrian. & alij, quos citar, & sequitur BasiI. *l. 7. c. 48. n. 6.* Gagei. Isidor. Clarus Sà, & Veracr. apud Sancium *vbi infrà.*

1871 Minimè tenebatur. Quia adulterium, & infidelitas pari gradu currunt, nam vtrúmque contra bonum prolis est. Sicut ergo vir innocens potest cum adultera habitare, quando in adulterio obstinata non est, sed spes emendæ superest, ad id tamen non tenetur: lta ad fidem conuersus potest habitare cum infideli, cuius conuersio spetatur, ad id vero minimè est obligatus Ita D. Tho. *in 4. dist 39. q. vni. a. 3.* D. Bonau. *ibi. a. 2. q. 1.* Lombard. Sedul. Beda, Durand. & alij vsque ad viginti septem Doctores TheoIogi, quos citat, ac sequitur Sanch. *l. 7. d. 73. n. 7.* Nauar. *c. 22. sum. n. 49.* & alij vsque ad *16.* ex Iurisperitis apud ipsum Sancium. Candid. *disquis. 28. a. 7. dub. 12.*

1872 Cum his sentio, existimãs ex eodem Paulo testimonio hanc conclusionem apertè confirmati. Ait enim Apostolus: *Dicoego, non Dominus.* Nam si Dominus id non præcipit, non fieri debet necessariò ex ipsa cõiugij lege, quę diuina est. Nec credẽdũ, Paulum onus

tam graue imponere voluisse infideli, qui ad fidem cõuertitur, cum Christus Dominus id non imposuerit: noluit enim Christus, vt fidelis obstrictus esset ad conuiuendum infideli in cõsuetudine vitæ tam arcta, ac familiari, ac est cõiugalis. Certè per Baptismum, qui est regeneratio quædam spiritualis moritur quispiam vitæ priori, ac proinde liber manet à seruitute in illa contracta, quamuis in aliquo casu possit illa vti. Sicut professus quod vitæ priori mortuus sit, nõ**[235]** emissa quamuis possit si velit ea implere. Nec obstat, seruum infidelem non eximi à seruitute per conuersionem ad fidem. Quia hæc seruitus fide Christianæ non repugnat humilitati, at esse alligatum coniugem fidelem infideli, Christianam dedecet religionem Concludo igiturPauli testimonium illud consilium non præceptum continere.

DVBIVM LVII.

An licitum sit nunc fideli cum infideli coniuge nolente ad fidem conuerti, cehabitare?

1873 HOdie licitum est fideli cum coniuge nolente ad sidem conuerti cohabitare, quãdo infidelis absque Dei contumelia, & attractione ad peccatum habitationem eligit. Quia extat decretum Concilij Toletani. IV. *c. 62. relatum cap. Iudæi. 28. quæst. 1.* vbi decernitur, vt vxores ludæorum separentur ab ipsis, nisi ab Episco po admoniti fidem suscipere Iudæ voluerint, vel cohabitare sine Creatoris contumelia, nec adsit periculum peruertendi vxorem. Vt Glossa explicate *ibi. verb. ludæi.* Sic ipsa & Monald. *sum. vbi de matrimon. titul. de dispari cultu.* Abul. *1. Reg. 8. quæstion. 81.* Veracr. *part. 1. specu. art. 32. concl. 3.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 49.*

1874 Hodie non est licitum fideli cum infideli cohabitare etiamsi nulla interueniat Dei iniuria. Quia Ecclesiæ consuetudine receptum est, ac præceptum inductum, ne coniux ad fidem conuersus permittatur, cum infideli cuiuscumque sectę habitare. Quod successu temporis experientia docuerit, non modicum peruersionis periculum imminere coniugi fideli ex in fidelis consortio. Ità latum in Concil. Toletano allegato, cuius verba id aperte ostendunt, quidq uid in contrarium Glossa collegerit. D. Thom. *in 4. dist. 39. quæs. vnic. art. 3.* Durand. Richar. Gabri. Sotus, Comitol. quos citat, ac sequitur Sancius *lib. 7. dub. 73. nu. 12.* Bonac. *quæstion. 3. de impedimen. Part. 7. numer. 6.* Candid. quem sequitur Leand. *tract. 9. d. 15. quæs. 11.*

1875 Verius existimo tria tempora esse distinguenda. Primum est ab Apostolorum tempore & sexcentis: postmodum annis, quo spatio frequens erat conuersio Iudæorum, & aliorum infidelium: atque ideò eo tempore permittebatur iuxta D. Pauli consilium *1. Cor. 7.* coniugis ad fidem conuersi cum infideli cohabitatio ob spem eius conuersionis, quando volebat absque Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum, cohabitare. Secundum sæculum est secutum, quo rarissime Hebræi ad fidẽ reducebãtur, erantque in sua perfidia peruicaciores: quo tempore edita est Synodi Toletani constiturio, qua decretum est, ne vxores fideles habitare cum Iudæis fidem admittere renuentibus permitterentur. At de reliquis infidelibus nil ibi est præscriptum, quod non ita obstinati in sua perfidia essent, vt merito eorum conuersio esset desperanda. Tertium tandem successit sæculum, quo Ecclesiæ consuetudine (vt fert secundæ sententiæ fundamentum) receptum est, ac pręceptum inductum, ne coniux ad fidem conuersus cum infideli cuiuscumque sectæ cohabitare permittatur ob rationem inibi indicatam. Nec hic Ecclesiasticus hios Pauli consilio aduersatur. Nam præcepta humana, nedum consilia, possunt necessitate id suadente, successit temporum variati, vt habetur *C.*

Non debet, de consan. & affin. Quare hodie non licet alterutri coniugi ad fidem conuersi in consortio coniugis infidelis permanere.

DVBIVM LVIII.

An cum spes subest conuer sionis infidelis ex persistente fidelis consortio: liceat, nunc fideli, cum infideli cohabitare?

1876 NOn licet, quacumque spe cõuersionis infidelis coniugis affulgente. Quia lex non respicit, quæ raro accidunt *l. Nam ad ea, ff. de legib.* At generatim hoc in sæculo experientia docet peruersionis imminere periculum. Sic Sotus *in 4. dist. 39. quæs. vni. art. 3. in solut. ad 3.* Barth. à Ledes. *dub. 55.* Ludou. Lopez *pa. 2. Instruct. vbi de matr. capii 53. post. 3. not ab.* Vega *tom. 2. sum. cap. 34. casu 143.* Sanch. *lib. 7. d. 73. num. 13.*

1877 Licet quidem. Quia ih hoc casu ratio cessat legis illius, aut conesuetudinis vim legis habentis, quæ interdicit huiusmodi consortium infideli coniuge. Ità Palac. *in 4. dist. 39. d. vui.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 59. a. 3.* Basil. *l. 7. c. 48. n. 12.* Cornel. *ad 1. Cor. 7. n. 174. &. 175.* & Sancius in speciali aliquo casu profitetur id licere *ex* Episcopi dispensatione.

1878 Profecto quamuis in casu rarissimo possit hasc sustineri sententia, at casus est ita rarus, vt existimem absolutè, veriorem esse primam sententiam. Fateor tamen cum Sancio & Soto *citatis* posse ex Episcopi dispensatione eam cohabitationem admitti in iis infidelium Insulis, vbi crebrior est eorum conuersio. Scio meũ Cornelium ideo secundæ sententiæ mordicùs hæsisse, quia nimis ei durum videtur, & scandalo obnoxium, si in India, laponia China, vbi iam primum inducitur fides sub Regibus infidelibus Christiani dimittere vxores, quas in infidelitate duxere: aut si vxores cogerentur deserere marito præsertim nobiles ac Principes nolentes adChristi Domini fidem conuerti, qui inde caperent occasionem Christicolas eliminandi. Certè iudicarim debere dispensare Episcopum: quod si non adsit qui dispansare valeat, crediderim primum sæculum, de quo Dubio proximo loquebar, recurtisse, licereque coniugi fideli cum infideli cohabitare: quia ormino legis seu consuetudinis Ecclesiasticæ tertij huius sæculi ratio saluatur.

[236] DVBIVM LIX.

An cum est spes conuersionis infidelis coniugis ex fidelis consortio: fidelis ex præcepto teneatur cum infideli coniuge inhabitare?

1879 TEnetur quidem. Quia vbi spes est conuersionis instat fraternæ charitatis præceptum vt conuersus non recedat ab infideli coniuge. Sic Veracr. *p. 2. spec. a. 32. concl. 4.* Angles *part. 1. vbi de matrimon. quæs. 12. art. 2.* Petr. de Ledes. *de matrimon quæs. 59. art. 3. notab. 3.* Basil. *lib. 7. cap. 48. num. 8.* Addit Veracruz apud Indos noui orbis hoc esse in præcepto.

[1880] Minime tenetur. Quia vel tempore Apostolorum tantum fuit consilium habitare fidelem cum infideli, quando spes aliqua conuersionis infidelis aderat. Nam ea spe deficiente, præceptum erat, fidelem recedere. Ergo strictiori iure nunc non erit sub præcepto, cum infideli in hoc casu fidelem cohabitare. Ità Sanchez *lib. 7. dub. 73. num. 14.* Fauent Doctores ab ipso allegat *num. 7.* asserentes fuisse tantum consilium Apostlorum tempore huiusmodi fidelis cum infideli, data conuersionis spe cohabitatio.

[1881] Idem assero, probabiliorem hanc partem esse iudicans. Nec enim obstat præceptum correctionis fraternæ obligans ad consulendum spirituali proximi saluti. Quia cum Christus Dominus concesserit in fauorem fidei priuilegium, vt coniux fidelis possit ab infideli recedere: non est ab eo priuilegio hic casus rarus excipiendus. Nec præceptum correctionis fraternæ cum tanto coniugis fidelis obligat detrimento, vt cogatur cum diuersæ religio. nis coniuge habitare, cedereque priuilegio suæ libertatis in fauorem veræ religionis assumptæ sibi concesso.

DVBIVM LX.

An si infidelis coniux cohabitare cum fideli renuit vel cum Dei contumelia, & per tractione ad mortale crimen liceat conuerso coniugi, id matrimonium dissoluere, & ad aliud transire?

[1882] QVæsieris an quando infidelis aut omninò renuit cohabitare: aut non vult sine Saluatoris contumelia, aut sine pertractione fidelis ad lethale piaculum: integrum sit fideli id matrimonium dissoluere, ad aliudque transire? Minime licer. Quia Christus Dominus *Mat. 16.* profatur: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Vbi indistincte id de quocumque matrimonio valide asseruit, quale est infidelium. Et quia D. Paulus *Rom. 7.* sola coniugis alterius morte posse dissolui matrimonium consummatum censuit. Nec *1. Cor. 7.* dixit nolente habitare legitime infideli, dissolui matrimonium: sed fas esse fideli discedere, nec subiectum esse seruituti. Quod satis verificatur, concesso tune di uortio absque vinculi dissolutione. Sicut verificatur testimonium Christi Domini dicentis *Mat. 19.* Posse coniugem fornicationis causa dimoitti. Sic Arbore. *l. 6. Theoso. cap. 10. in fine.*

[1883] Licet omnino. Quid Sic definiuit Innocentius III. *c. Quando, de diuor. Si alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam conuertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volente: qui rilinquitur, ad secunda, si voluerit vota transibit. Et in. hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: si indelis dis cedit, discedat: frater enim vel sor or non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem, in quo dicitur: Contumelia Crea toris, soluit ius matrimony circa eum, quirelinquitur.* Idémque definiuit *c. Gaudemus.* Ita Sanch. *l. 7. d. 74. nu. 4.* Basil. *l. 7. cap. 48. num. 13.* Lublin. *verb. Matrimonium. num. 22.* Coninch *disp. 26. dub. 5.* Candidus, quem citat, ac sequitur Leand. *tract. 9. dub. 16. quæst. 13.*

[1884] Sententia hæc est certissima, de qua absque errore manifesto in fide dubitari non potest. Profecto, si infideli discedente, aut nolente legitime habitare, si fidelis ita alligatus esset, eo

cõiugio, vt non posset, ad aliud transire, seruituti subiectus esset propter infidelis malitiam contrà A postoli testimonium. Vnde posse dissolui matrimonium iis euentibus, non est ex iure antiquo Pontificio: matrimonium enim consummatum non potest Pontificio iure dissolui, quãuis in fidelitate sit initum, saltem lege generali. Seddissoluitur ex Christi Domini priuilegio id in fidei fauorem concedentis. Quod priuilegium D. Paulus explicuit *1. Cor. 7.* verbis allegatis, ita scilicet intellectis ab Ecclesia.

DVBIVM LXI.

An si Infidelis coniux à conuerso discedit, aut non vult habitare cum ipso absque Dei iniuria, vel pertractione ad peccatum st atim matrimonium dissoluatur?

1885 DIfficultas eo pertinet, num eo ipso, quo altero coniuge ad fidem conuerso, alter nõ conuertitur, nec vult sine Creatoris iniuria aut sine pertractione ad peccatum cum iam fideli cohabitare: dissoluatur matrimonium: an potius tunc quando fidelis ad alias nuptias transit? statim dissoluitur, non expectato transitu fidelis ad aliud matrimonium. Quia sic deciditur *c. fin. 28. q. 2.* quod est desumptum exD. Ambrosio *1. Cor. 7.* ibi: *Contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur.* Et quia posterius matrimonium iniri non potest, priori permanente: ergo prius matrimonium dissoluitur, antequam secundum ineatur. Sic Richard. *in 4. dist. 39. a. 2. q. 2.* Altsiodor. *l. 4. sum. cap. 230.* Dicunt esse probabile Barth. à Ledes. & Vega *citandi.* D. Antonin. & Scot. quos pro hac parte citat Basil. *l. 7. c. 48. n. 16.*

1886 Non dissoluitur prius matrimonium, donec fidelis ad alias nuptias transeat, vt generatio vnius sit alterius corruptio. Vnde si fidelis**[237]** nunquam mutet st atom, prius m atrimonij vinculũ persister: & quoties cúmque infide lis fuerit ad fidem conuersus, fidelis tenebitur, illum tanquam verum coniugem admittere. Quia *cap. Gaudemus, de diuort.* dicitur: *Quod si conuersum ad fidem & illa conuersa sequatur, antequam propter causas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compelletur.* Si ergo compellitur recipere, non erit solutum prius matrimonium. Nã si solutum erat, non potest compelli ad recipiendum eum, qui verus coniux non est. Ità D. Thom. *in 4. dist. 39. quæs. vnic. art. 5. ad 2.* Ibi D. Bonau. Durand. Palud. & alij. Valent. *to. 4. d. 10. quæs. 1. Punct. 7.* Petr. *de* Ledes. *qu. 59. a. 5. dub. vnic. concl. 5.* Barth. à Ledes. *dub. 56. concl. 5.* Vega *tom. 1. sum. cap. 13. casu 15.* Sà *verb. Matrimonium, de impedimen. num. 8.* Henriquez *lib. 11. cap. 8. num. 4.* Sanchez *lib. 7. dub. 75. num. 4.* Coninch *dub. 26. numer. 63.* Rebel. *libr. 3. quæs. 10. sect. 2.* Luis. de Torres *sum. capit. 122. dub. 10. & 11.*

1887 Hanc partem longe veriorem esse reor. Quia si solutum esset illico prius matrimonium, fidelis & infidelis illi coëuntes rei fornicationis essent: & si infidelis statim aliud matrimonium iniret, antequam fidelis transiret ad aliud, esset validum: quod nullus admittet. Nec valet, si dicas, solutum esse prius matrimonium ex parte solius fidelis, qui relinquitur. Quia matrimonij vinculum nequit claudicare: & ità ex parte vtriusque, vel neuti solutum esse debet.

DVBIVM LXII.

An vt possit fidelis conuersus matrimonium, ad alias nuptias transiens dissoluere: necessarium sit vt infidelis moneatur, num velit ad fidem conuerti, vel habitare cum fideli sine Dei contumelia, ant sine pertractione ad peccatum?

1888 CErtum est, nullam Iudicis sentenitiam desiderari, vt infideli renuente conuerti (seu iuxta aliam opinionem, habitare sine Dei contumelia vel pertractione ad peccatum) possit fidelis mattimonium dissoluere. ad aliudque transire. Quod constat ex *c. Quanto de diuort. & ex c fin. 28. quæs. 2.* vbi habetur, Contumeliam Saluatoris soluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur, & huic liberum esse, ad alias nuptias migrare. Non ergo ludicis sententia desideratur. Quæsierim verò, num necessarium sit, vt infidelis coniux moneatur, velit ne ad fidem conuerti, sine Dei contumelia, aut sine pertractione ad peccatum, cohabitare?

1889 Non est necessarium. Quia facultas hæc matrimonium dissoluendi ex solo Christi priuilegio habetur, sicut ex eodem priuilegio matrimonium ratum dissoluitur per professionẽ. Sicut ergo in hoc casu dissolutio matrimonij non indiget coniugis admonitione, ita nec in illo; adiicio D. Paulum priuilegium hocChristi Domini manifestãtem *1. Cor. 7.* nullam admonitionem petiisse, sed absolatam à seruitute matrimonij libertatem dixit fideli in illis euentibus competere. Sic Panormit. *cap. Quanto. de diuort.* Richard. Palud. & Gabri. apud Basil. *l. 7. cap. 48. nu. 21.* qui quidem sine fundamento vllo citat pro hac parte Thomam Sancium, qui oppositam sententiam pro viribus defendit. Viden autem doctissimum circa hoc virum errasse, vix posse doctum citareDoctores, quos quos ipse non accurate perlegerit. Sæpe enim multa Doctoribus tribuuntur, quæ in illoruni mentem nunquam aduenerint.

1890 Necessarium est, monere infidelem. Quia non potest fidelis coniux matrimonium dissoluere, & ad aliud transire, nisi infideli renuente conuerti, aut iuxta aliam sententiam (de quo supra) renuente legitimam cohabitationem. Ergo vt valide id geri possic, necessarium est, constare de voluntate infidelis conuerti, vel renuentis legitime cohabitare: ac proinde, vt hæc voluntas constet, necessum est eum moneri, aut interrogati. Ità Thom. Sancius *lib. 7. dub. 74. num. 12.* Concil. Toletan. IV. *capit. 62.* relatum *cap. Iudæi 28. quæs. 1.* D. Thom. *in 4. dist. 39. quæs. vnic. art. 5. ad 4.* Henriquez *lib. 11. c. 8. numer. 5.* Manu. *tom. 1. cap. 230.* Sà *verb. Matrimonium, de impeaim. num. 8.* Petr. de Ledes *quæs. 39. art. 4.* Nauar. *libr. 3. consil. de conuers. infidel. cons. 1. aliàs 2.* Basil. *citat num. 20.* Bonac. *q. 3. de impedi pun. 7. n. 8.* Candid. *disquisit. 28. art. 7. dub. 16.* & alij ex Theologis, & Iurisperitis apud Sanchez.

1891 Hoc mihi certum admodum. Nam qui statuit aliquid, videtur ilia statuere, sine quibus id commode fieri nequit *l. penult. ff. de vsufructu,* & *l. Quicumque §. si ei, quem, ff. de const it. actio.* At non potest commode sciri volilntas coniugis non conuersi ad fidem, nisi interrogetur, seu moneatur, Ergo statuens matrinionium nõ posse dissolui sine præsata voluntate infidelis renuentis conuersionem, vel cohabitationem legitimam, consequenter statuit monitionem desiderari, vt hæc voluntas dignoscatur. Hoc autem moderor, nisi aliunde moraliter constet

infidelis obstinatio non desiderabitur: cum eiusmodi monitio solum petatur, vt de infidelis pertinacia constet.

DVBIVM LXIII.

An quando infidelus coniux adeo distans commoratur, vt commodè requiri, aut moneri nequeat, possit fidelis matrimonium dissoluere ad aliudque transire, lllo minime admonito?

1892 NOn potest. Quia sicut vt coniux valeat ad alias transire nuptias opus est certitudinẽ haberi de prioris coniugis obitu: & dum ea non habetur, quantumcumque sit impossibile, diligentias ad eam habendam præmitti, non est licitus transitus: sic in casu nostro opus est haberi de voluntate coniugis infidelis certitudinem, & dum ille moneri non potest matrimonium dissolui nequibit. In vtroque enim casu idem est effectus, scilicet prioris matrimonij dissolutio. Sic Barthol. à Ledesm. *dub. 56. concl. 6.* Vega *tom. 2. capit. 34.* **[238]** *casu 149.* Basil. *libr. 7. cap. 48. nu. 22.*

1893 Potest omnino. Quia vt res modo se habent, est moraliter certum, fore vt infidelis nolit conuetti, & relinquere suos, vt legitime cohabitet. Atque requisitio est moraliter impossibilis. Constat id ex motu proprio Pij V. pro Indis nouæ Hispaniæ concesso. vbi Pontifici propositum fuit, multos ad fidem conuersos matrimonium aliud iniisse, relicto coniuge infideli, qui an adhuc superstes sit, eos latet, nec eum inuenire possent. Et definit Pontifex, eos in matrimonio post conuersionem inito persistere debere. Cuius rationem reddit Vasquez *1. 2. qu. 19. art. 6. dub. 66. cap. 5. num. 26.* quia iure præsumebatur fore, vt coniuges illi, qui ab Indis recens conuersis in ueniri non poterant, nollent conuerti, aut legitime habitare Ità Sanch. *lib. 7. dub. 74. num. 14.* Petr. de Ledes. *qu. 59. a. 4. ad 4.* Henriquez *lib. 11. cap. 8. num. 5.* Candidus quem citat, & sequitur Leand. *tract. 9. dub. 15. quæst. 18.* & probabile ait Veracr. *part. 1. spec. art. 29.*

1894 Hos sequor probabilius, primæ: sententiæ fundamentum ducens infirmum: Diuersa enim est ratio. Non enim mors prions coniugis præsumitur, & ideo. necessariò eius certitudo est præmittenda. At vt res modo se habent, iure præsumitur, ac moraliter certa est infidelis adeò distantis obstinatio. Moneo insuper sufficere facto ipso infidelis voluntatem constare, vt non sit necessaria monitio. Quia voluntas tam factis, quam verbis declaratur. *leg. Paulus ff. rem ratam haberi.* Quare si infidelis ad aliud matrimonium transeat, quamuis eo inito, non dissoluatur prius (vt mox dicemus) at non erit necessaria monitio. Quia non potest clarius eius voluntas explicari, qua renuit fidelis consortium.

DVBIVM LXIV.

An desideretur Ecclesiæ authoritate præfigi terminum infideli post admonitionem, (vt conuertatur, aut decernat legitimè cohabitare cum coniuge conuerso) quo possit prius dissolui coniugium?

[1895] DEsideratur. Quia quod quis repente fortasse repugnat, post; vtilitatis considerationem fæpè amplectitur. Ergo non satis poterit de infidelis coniugis pertinacia constare, nisi ei terminus huiusmodi præsigatu. Sic Hostiens. *ad Cap. Gaudemus num. 3. verb. Compelletur, de diuor.* Ioan. Andr. *ibi. num. 15.* Anton. *numer. 20.* Anchar. *num. 26.* Archidiac. *cap. fin. 28. qu. 2. n. 2.* Bellormer. *ibi. numer. 2.* Henric. *cap. Quanto, num. 3.*

[1896] N on desideratur, sed satis erit, qualitercumque constet de infidelitatis voluntate, vel de legitimæ habitationis renitentia. Quia cum hoc matrimonium solo iure diuino dissoluatur, haud necessarium est aliquo Iudicis ministerio. Ità Abbas *cap. Gaudemus, num. 15.* Præpos. *num. 14.* Abul. *1. Reg. 7. quæstion. 121.* Angel. *verb. Matrimonium. 3. impedimen. 10. numner. 3.* Veracr. *p. 2. spec. art. 33. concl. 3.* Sanch. *l. 7. dub. 74. numer. 17.*

[1897] Quamuis id fieri fateor fore vtilissimum, ve rius tamen existimo, non esse necessariũ. Quod quidem idem Hostiens. *cap. Quanto num. 3.* & ibi Anton. *num. 9. de diuort.* me authore, fatentur. Tantum enim dicunt, tutum esse, vt Iudex eum teminum præsigat. Non sunt tamen negandæ induciæ: ad conuersionem infideli, si ipse citrà fraudem eas postulet. Quia tune non declarat contradictionem, sed tempus deliberandi petit. Monuerim denique, sanum consilium esse, testes adhiberi, dum infidelis monetur, & renuit conuerti, aut legitimè cohabitare: vt hoc testentr. si forte lis postmodum de valore matrimonij post initi à fideli intentetur. Sic monet Abul. *1. Reg. 8. qu. 105.* Veracr. *p. 2. spec. art. 29.*

DVBIVM LXV.

An si ante matrimonium à fideli conuerso contractum, infidelis coniux ad alias nuptias transeat: hæ irritæ sint?

[1898] NOn erunt irtitæ. Quia matrimonium dissoluitur quando coniux transit ad fidem, & constat alterum coniugero nolle conuetti, nec legitimè cohabitare. Sed in hoc casn iam de conuersione vnius & de pertinacia alterius constat: Ergo matrimonium iam est dissolutum: si ergo potest vnus ad alias transire nuptias, n 5 ex parte ipsius dissolutum est matrimonium prius, cur non poterit & alter æque primum, cum non possit matrimonium claudicari hinc dissolutum, iliinc non dissolutum? Sic Palacc. *in 4. dist. 39. dub. vnic. ad fi, nem.*

[1899] Irritæ: prorsus erunt, vndè si post initas huiusmodi nuptias ad fidem conuertatur, ab eis est separandus, coniugique prius conuerso reddẽdus. Quia priuilegium hoc dissoluendi matrimo. nium prius per alias nuptias sequentes, non est concessum à Christo Domino coniugi infideli, sed fideli conuerso in fidei fauorem, vt habetur *c. Quanto, de diuort. & c fin.*

28. qu. 2. Ità Sanch. *l. 7. dub. 75. num. 6.* Candid. *disq. 28. art. 7. dub. 13.* Petr. de Ledes. *qu. 59. art. 5.* Leand. *tract. 9. dub. 15. quæsìion. 19.* Henriq. *libr. 11. capit. 8. nurner. 5.* Basil. *lib. 7. capit. 48. num. 25.* Veracr. *part. 2. spec. art. 34.* Sotus *in 4. dist. 39. quæstion. vnic. art. 4.* & alij.

1900 Hoc certum mihi. Quia quamuis matrimonium claudicare nequeat quoad vinculum, & eo dissoluto, sed parte vnius coniugis, ex parte alterius etiam dissoluatur: at claudicare potest quoad effectum, & obligationem; vt altero coniuge solo adultero, claudicat matrimonium quoad obligationem cohabitandi: cum soli innocenti diuertere Iiceat.

DVBIVM LXVI.

An matrimonium consummatum infidelis dis soluatur fideli coniugein Religione approbata profitente?

1901 CErtum est, licere fideli coniugi transire ad Religionem, vel Ordines, aut votum sim-**[239]**plex castitatis emittere quotiens infidelis admonitus conuerti renuit, licet habitare velit ab que Saluatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum. Quia siue teneamus posse tunc dissolui matrimonium, quando infidelis renuit conuerti, volens præsato modo cohabitare. siue contrarium; vtraque tamen sententia fatetur, licitum esse tunc diuortium, sicut ergo coniugi legitime diuortium facienti ob adulterium integrum est, hæc efficere, quãuis matrimonij vinculum perseueret: ita celebrato diuortio in hoc casu id licebit, quamuis sustineatur matrimonij vinculum non ditimi. Didici ex D. Tho. *in 4. dist. 39. quæs. vnic. art. 5. ad 4.* Difficultas autem est an eo casu, quo dissoluitur matrimonium consummatum infidelis ob eius obstinationem, per transitum fidehis ad aliud matrimonium: dissoluatur quoque profitente fideli in Religione approbata?

1902 Non dissoluitur. Quia nullibi habetur id fidelis professione dirimi: Imo Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort* absolute decidit compellendũ fidelem admittere infidelem conuersum ante. quam ille aliam legitimam ducat vxorem. Et quia priuilegium Christi Domini concessum fideli ad dissoluendum prius matrimonium, posteriori inito, fuit, ne fidelis vitam cœlibem ducere cogatur. Cum ergo huic necessitati manendi in cœlibatu solum occurratur ad aliud coniugium transeundo, per eum solum transitum priores nuptiæ dissoluentur. Sic Abul. 1. *Reg. 8. q. 68. & 73.*

1903 Dissoluitur prius matrimonium consummatum per professionem illam sicut per subsequens coniugium dissoIueretur. Quia licet nec in iure, nec diuinis litetis hoc decisum reperiatur, at commune Theologorum placitum hoc à simili deducit. Nam si ea vis concessa est professioni Religionis à Christo Domino, vt dissoluat vinculum matrimonij rati prioris inter fideles initi: quid non dissoluat matrimonium tempore infidelitatis consum mati, quod ratum non est, *cap. Quanto de diuortio?* Ita Henriquez *libr. 11. capit. 8. numer. 5.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de impedimen. numer. 8.* D. Bonatient. *in 4. dist. 39. art. 2. quæstion 2.* Petr. Ledesm. *quæstion. 59. art. 5. dub. vnic. concl. 6.* Angl. Vega Cenedo, & alij, quos citat, ac sequitur Sanchez *lib. 7. dub. 76. numer. 9.* Bonac. *quæstion. 3. de impedimen. punct. 7. numer. 7.* Candid. *disquisit. 28. articul. 7. dub. 18.*

1904

Omnino teneo, dissolui prius matrimonium consummatum per professionem illam, sicut per subsequens coniugium dissolueretur. Quia magis indissolubile est matrimonium ratum fidelium, quam consummatum infidelium. Illud enim vltra contractum naturalem habet esse verum Sacramentum, nec per sub. sequentes nuptias dirimi potest: hoc autem non est Sacramentum, ac potest pet subsequens matrimonium dissolui.

DVBIVM LXVII.

An fi deli coniugi liceat ad Religionem, vel Sacrum Ordinem transire, nulla infidelis monitione præmissa?

1905 LIcet quidem. Quia cum transitus ad Religionem perfectio sit status, quam noui matrimonij contractio vberiori debet priuilegio frui. Vnde licet debeat fidelis coniux nuptias nouas minime inire, donec infidelis monearur: videtur posse ingredi haud eo monito Religionem. Sic Abul. *ad 1. Reg. 8. quæs. 93. in sol. ad 4.*

1906 Minime licet. Quia ante cognitam infidelis coniugis voluntatem, qua Baptismum renuat, aut cohabitationem legitimam non eligat, non est fidelis absolutus ab obligatione reddẽdi debiti, ac cohabitandi: vnde nequit diuortium celebrare. Ità Sorus *in 4. dist. 39. quæs. vnic. art. 5. dub. 3.* Sanchez *libr. 7. dub. 76. num. 3.* D. Thom, *ibi. quæs. vnic. art. 5. ad 4.* Rosel. *Verb. Impedimentum, impedimen 9. num. 11.* Supplem. Pisanæ *impedimen. 9. num. 8.* Angel. *verb. Matrimonium. 3. impedimen. 2. num. 61.* Syluest. *verb. Matrimonium, 8. quæstion. 10. dicto 8.* Petr de Ledesm. *quæstion. 59. articul. 5. dub. vnic. concl. 6.*

1907 Certè monitio hæc in casibus, quibus prærequiritur ad matrimonium, desideratur etiam ad tra nsitum ad Religionem, vel ad Ordines, vel etiam vt fidelis emittat castitatis votum obligans ad non reddendum Qu are ipse Abulensis prioris sententiæ Auctor, melius eodem *cap. 8. quæs 63.* in vtroque casu esse necessario præmittendam monitionem, cum nulla ratio discriminis appareat. Vnde iam dubium dissoluitur.

DVBIVM LXVIII.

An quando fidelis conuersus, infideli monito, ad alias nuptias transit, infidelis possit licite aliud matrimonium inire?

1908 LIcite id non potest. Quia in pœnam peccati dimissionis cõiugis fidelis, est ei aliud coniugum interdictum: quamuis non ex vi prioris matrimonij quod iam penitus est dissolutum. Et si requisieris, quo pacto Ecclesia carens iurisdictione ergà infideles, potuerit illis hanc pœnam im ponere? res pondeo cum Soto, & Barth. à Ledes. *citandis,* prohibitionem hanc non ab Ecclesia promanare, sed ab ipeso iure naturali diuino, quod coniugem infidelem obligabat, ex lege matrimonij, vt fidelem coniugem sequeretur. Sic D. Thom. *in 4. dist. 39. quæst. vnic. articul. 5. ad 3.* Sotus *ibi. quæstion. vnic. articul. 4.* Barthol. à Ledesm. *dub. 56.*

post 4. concl. Vega *tom. 1. capit. 23. Casu 15. & tom. 2. cap. 14. casu 146.* Altisiodor. *lib. 4. sum. tr. 9. cap. 6. quæs.* Angl. *p. 1. Vbi de matr. q. 12. a. 2. dub. 6.*

[1909]**[240]** Licite id proculdubio potest. Quia nullo iure interdicitur infideli ad aliud matrimonium trasitus, dissoluto semel fidelis matrimonio. Nõ enim humano Ecclesiastico, cum Ecclesia in infideles iurisdictione careat: ins vero sæculare nullibi reperitur. Nec ius diuinum naturale id infidelibus prohibet; quia & si peccarit violãs ius diuinum naturale legis prioris matrimonij, qua astringebatur sequi priorem coniugem ad fidem conuersum: at priori ilio matrimonio penitus dissoluto, nulla lex diuina naturalis prioris matrimonij, quod iam nihil est, superest, qua hic in fidelis ab alio matrimonio arceatur. Nec aliud ius diuinum reperitur, nec id à contrariæ sentenriæ patronis adducitur. Ità Sanchez *lib. 7. dub. 77. numer. 6.* Henriquez *lib. 11. cap. 8. num. 5.* Durand. *in 4. dist. 39. quæs. 2. numer. 25.* Ledes. 2. *part. 2. quæstion. 61. articul. 5.* Bonac. *quæs. 3. de imped. pun. 7. n. 7.* Luis. *de* Torres, Ouand. Cerola, Viguer. & Candid, quos refert, ac sequitur Leand. *tr. 9. d. 15. qu. 20.*

[1910] Quando coniux conuersus prius dissoluit matrimonium, non solum valide, sed & licitè potest infidelis alias nuptias inire. Quia mortuo coniuge ad fidem conuerso, nullus negaret, licere infideli, ad aliud matrimonium migrare, non obstante peccato, quod in legem prioris matrimonij admisit, similiter ergo id licebit, post quam fidelis ad alias nuptias, vel ad professionem transiit. Quia æque in his casibus prius matrimonium dissoluitur, ac coniugis obitu.

CAPVT XXVIII.

Circa Impedimentum Ordinis.[1911]

Carminum ordine hic de Impedimento bis agendum erat, sed quia latè de vi, ac metu *lib. 25. cap. 16.* vbi De matrimonio coacto disseruimus, ad impedimentum Ordinis procedamus.

DVBIVM LXIX.

An Ordo Sacer dirimat matrimonium iure naturali diurno.

[1912] IVre naturali diuino dirimit. Quia in Ordine Sacro est traditio sicut in professione: cum igitur votum professionis dirimat iure naturæ, eo quod in ilio traditio reperiatur, eodem iure dirimet ordo. Sic Maior. *in 4. dist. 24. q. 2.* Celaia *dist. 37. q. 1.* Torrebl. *l. 2. practic. c. 15. sect. 1. n. 26.* citans Vualdens. *to. 2. de Sacram. cap.*128 Et dicunt esse probabilem hanc sententiam Basol. *in 4. dist. 37. quæs. vnic. art. 1.* & Nicol. de Nysa *ad 4. sent. tract. 6. part. 3. de matrimon. quæs. 7.* Alij existimant, Ordinem Sacrum vt Ordo Sacer est non: habere ex natura sua, & iure naturali dioino dirimere conractum matrimonij subsequentem, quod non habeat eo iure annexam sibi continentiam: at ratione voti solemnis anne. xit id efficere iure naturali, & diuino. Quia licet per accidens, & ex statuo solo Ecclesiæ annexum sit id votum solemne Ordini Sacro: at supposita annexione, habebit iure naturæ dirimere matrimonium,

qui est voti solemnis effectus. Sic Richar. *in 4. dist. 37.* Rayner. *pert. 2. sum. titul. de matrimon. capit. 23.* Pert. de Soto *lect. 5. de matrimon.* Valent. *part. 4. dub. 10. quæstion. 5. pun. 3.*

1913 Non dirimit iure naturali diuino, sed solum iure Ecclesiastico: Ecclesia enim inhabiles reddidit ad matrimonium Sacris initiatos, sicut consanguineos in secundo & vlterioribus gradibus vsque ad quartum. Quia hoc votum non est per se, & ex natura sua solemne, sed per accidens: non ergo dirimet matrimonium iure naturali diuino instar voti solemnis per se, quale est prosessionis votum. Ita D. Thom. *in 4. dist.*
37. quæs. 1. art. 1. D. Bonau. *art. 1. quæs. 2.* Sanchez *lib. 7. dub. 27. numer. 9. & dub. 18. num. 11.* citans quadraginta plus Doctores. Basil. *libr. 7. cap. 24. numer. 7. & capit 27. numer. 7.* Vasq. *dub. 249. cap. 2.* Cornejo *dise. 7. dub. 28.* Torres *sum. part. 2. capit 113. dub. 1.* Villalob. *tract. 14. diffic. 14. n. 3.* Hurted. *dub 16. diffic. 1.* Mached. *l. 3. part. 1. tr.* li. *docu. 4. n. 5.* Ochag. *tr. 3. q. 51. n. 14.*

1914 Assero cum his, Ordinem Sacrum solum iure Ecclesiæ, quo Sacris Ordinibus annexum est votum continentiæ, impedire, ac dirimere matrimonium. Quia licet sit aliqualis traditio in ordine Sacro, non tamen est totalis, sed ad cultum Dei, & diuinum officium: cui traditioni non repugnat iure diuino matrimonium, cum tale præceptum nullibi reperiatur; nec iure naturali, cum sit alioquin licitus matrimonij vsus & permissus Græcis, quando matrimonium est ante ordines initum, *cap. Cum olim, de Cler. coniug.* & D. Gregor *lib. 1. Epist. 42.* subdiaconis Siciliæ concessit, posse vti matrimonio ante ordines contracto. Profectò si iure naturæ ordo Sacer cum matrimonio repugnaret, essentque incom patibilia: dirimeret vtique Ordo Sacer matrimonium rtaum præcedens, instar solemnis professionis. Cuius contrarium definitum est in *extrauag. Antiquæ, Ioan. XXII. de voto.*

DVBIVM LXX.

An qui recipiens Ordines minores, credebat illis annexum esse solemne continentiæ votum, perinde ac Sacris teneatur voto simplici continentiæ: vnde teneatur matrimonium non inire?

1915 TEnetur quidem matrimonium non inire, at si ineat erit validum. Quia cum in animo habuerit facto ipso castitatem vouere, ligabitur vtique voto: at non solemni, quamuis id intenderit. Nam in nullius potestate situm est, votum solemnizare, nisi in Religionis professione, aut vera Ordinis Sacri susceptione. *cap. vnic. de vote***[241]** *in 6.* Sic Ioan. Andr. *c. Ioannes de Cleri. coniug. n. 17.* Anton. *ibi n. 13.* Anchar. *n. 8. q. 2.* Cardin. *n. 6. q. 1.* Imola. *num. 14.* Gaëta *repetit. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 193. n. 463.*

1916 Non tenetur, matrimonium non inire, nullo enim voto adstringitur. Quia profitens in Religione, quam putabat approbatam, cum non esset, tenetur voto simtplici: at recipiens inualide Ordinem Sacrum nullo voto tenetur: cum tamen hic quoque facto ipso intenderit solemniter vouere. Nam promotus ad ordinem Sacrum non facit per se, ac principaliter votum castitatis, sed in consequentiam Ordinis Sacri, cui Ecclesia illud annexuit: ac per consequens vbi principale, nimirum ordo non tenuit, cum nulla sit voti annexio, nulla consurget obligatio.

Sic ergo in casu præsenti initiatus ordinibus minoribus non intendebat per se, ac principaliter votum castitatis emittere, sed quatenus: exisimabat, ordinibus minoribus esse annexum. & in eorum consequentiam: Cum igitur nulla sit annexio, nulla consequentia: nullo voto ligatus manebit. Ita Sanch. *l. 7. d. 31. nu. 5.* Bonac. quem refert, & sequitur Leand. *tr. 9. d. 17. q. 4.* & alij communiter.

1917 Quamuis videam, viros grauissimos primæ hærere sententiæ, illis fidem minime habeo, sed credo, hunc nullo voto esse adstrictum & posse licite matrimonium inire. Nam si qui inualide recipit Ordinem Sacrum, voto minime ligatur, & potest contrahere coniugium: à fortiori qui Ordines minores eo errore recipit, inire poterit.

DVBIVM LXXI.

An Ordo Sacer per metum grauem susceptus, dirimat matrimonium?

1918 DIrimit planè. Quia sic ordinatus characterem ordinis recipit, cui annexa est castitas: Cum igitur accessorium naturam principalis sequatur, *Regula Accessorium. 42. de reg. iur. in 6.* ac principale valeat, valebit quoque accessoria ad castitatem obligatio. Sic Syluest. *v. Ordo 4. q. 1. dict. 2.* Tabie. *v. Ordo 2. fin.* Armil, *v. Ordo, n. 14.* Palud. *in 4. dist. 38. q. 3. a. 4. concl. l. 6. n. 28. D.* Antonin. *3. p. tit. 14. c. 16.* Sotus *l. 7. de iust. q 2. æ. 5. in siolut. ad argu. vlt.* Basil. *l. 7. c. 29. nu. 3.* & alij multi.

1919 Non dirimit, nec sic initiatus vllo iure cogitur, continentiam seruare, quando metus fuit in veruna constantem cadens. Quia ordo Sacer non obligat ex natura rei ad casitatem, sed ratione voti ex Ecclesiæ constitutione adiuncti (vt supra vidimus.) Votum autem expressum, nedum tacitum, quale ordini inest, irritum est, si ob metum viri constantis emittatur. *c. Perlatum,* & *cap. Cum dilectu, de his, quæ vi.* Ità Richard. *in 4. dist. 25. a. 4. qu. 2. ad 3.* Maior. *dist. 24. q. 2. in solut. ad 5.* Sotus *dist. 25. qu. 1. art. 2. ad 3.* Henriq. *l. 10. c. 14. n. 3.* & *l. 12. c. 5. nu. 9. liter.* Q.. Azor. *l. 13. c. 14. q. 8.* Viuald. *Candelab. p. 1. vbi de Sacram. Ordi. nu. 26.* Petr. *de* Ledes. de *Ordi. c. 6. diffic. 3. dicto 2.* Manu. *to. 1. sum c. 224. n. 5. & to. 2. c. 96. nu. 4. concl. 4.* Barth. à Ledes. *de Ordi. dub.* 14. Vega *to. 2. sum. c. 57. casu 6.* Leand. *tr. 9. d. 17. q. 5.* Sanch. *l. 7. d. 29. n. 5.* Plures citans.

1920 Hanc partem probabiliorem iudico Quia licet Ecclesiiæ constitutio Sacro Ordine initiatum ad castitatem adstringat, quando sponte illum suscipiens, noIuit vouere, vel à voto ratione ignorantiæ excusaretur: At id procedit, quod sponte sua ordines susceperit, ac priuilegiis vti elegerit Clericalibus. Quippe rationi consentaneum est, vt onera quoque annexa subeat: vt qui sentit commodum, patiatur & *onus, Regula Qui sentit, 55. de reg. iuris. in 6.* Quræ quidem ratio in suscipiente coacte ordines deficit? cum non sponte ad ordines ascenderit, nec subinde habuerit priuilegiis Clericalibus fruendi affectum.

DVBIVM LXXII.

An scienter ordinatus, sed ignorons prorsus votum esse Ordini annexum: teneatur continert ex voto, non ex sola Ecclesiæ consuetudine?

1921 CErtum mi hi est, (quidquid in contrarium arguat Basilius *l. 7. c. 29. nu. 14.* haud bene citans Gabrielem Vazq.) ita initiatum teneri omnino continere, nec posse validè matrimonium inire. Nam potuit Ecclesia iustissimam de Clericorum cœlibatu legem indicere, eaque ligare quoscumque in posterum promouendos, siue scierint, siue ignorarint præsatam legem. Sicut quantumuis ignorent, tenentur Officium Canonicum recitare, & alias status obseruare leges. Eo vel maxime quod lex semel legitime promulgata omnes ligat quantumuis ignorantes: quamuis hi à culpa transgressionis legis excusentur: Hoc antem intelligendum est, quando quispiam nouit se ad Sacrum Ordinẽ promoueri at continentiæ votum ignorauit. Nam si penitus ignorauit se Ordinem Sacrum recipere, non cogetur in foro conscientiæ continentiã seruare. Quia non snscepit SacrũOrdiẽ voluntariè: eo quod fuerit initiatus ignorans prorsus, quid in eo firet. At in foro externo cogetur: ea enim ignorãtia haud probabilis iudicabitur. Difficultas autem est, num scienter ordinatus ignorans prorsus votum annexum ordini, teneatur continere ex voto, an ex sola Ecclesiæ constitutione?

1922 Tenetur non ex voto, sed ex sola constitutione Ecclesiæ. Quia votum est lex priuata, quam quispiam sponte sua sibi imponit. At ignorans prorsus votum, caret vouendi voluntate, ac per consequens imponendi sibi huiusmodi legem. Sic Vincent. & Goffred. *cap. Cum olim, de Cler. coniug.* Quos refert dicens, eorum opinionem esse verissimam Abbas *ibi. n. 4.* Rosel. *v. Impedimentum, impedime. 11. n. vltim.* Monald. *sum. vbi de voto. §. Qualiter possit votum redimi.* Syluest. *verb. Matrimonium. 8. quæs. 12. dicto 2.* quando ignorantia fuit inuincibilis, secus si fuit talis, vt non excusarit. Nauar. *sum. Hisp. capit. 25. numer. 108.*

1923 Tenetur non ex sola constitutione Ecclesię, sed etiam ex voto. Quia eo ipso, quod sciens, & volens est SacrisOrdinibus initiatur, licet ignorarit, votum annecti, votum tacite emisit. **[242]** Qui enim vnum sciens & prudens efficit, & vult: facit, & vult subinde ei annexa. Vt scienter suscipiens Prætoris munus, voluntariè quo que suscipit onera officio annexa, licet, ea ignorarit. Ita Cardin. *c. Cum olim in fine. Immola ibi. n. 7.* Azor. *l. 13. cap. 14. q. 10.* Sanch. *l. 7. d. 27. num. 12.*

1924 Etsi sententia prima admodum sit probabilis, fateor, mihi plus arridere secundam. Quia aseendens ad ordinem Sacrum semper noscit, se alium statum eligere, & Clericorum militiæ adscribi. & accedit saltem virtuali intentione gerendi, quod vult Ecclesia, atque adeo consequenter vouendi, vt Ecclesia præscribit: licet ipse ignoret, quid Ecclesia velit, ac præcipiat.

DVBIVM LXXIII.

An possit vir ad Ordine, minora, sine vxoris licentia promoueri?

1925 SVppono, minime posse virum absque expressa, ac spotanea vxoris licentia post cõsummatum matrimonium, nec ante Ordinem Sacrũ suscipere. Quia id expresse de matrimonio distinctè definitur *c. Coniugatus de conuers. coniugat, & Extrau. Antiqua Ioan. XXIl. de voto.* Ratio est, nam Ordo Sacer non dirimit matrimonium ratum etiam non consummatum, sicut dirimit Religionis status. Etgo præiudicium fieret fœmins, absque eius licentia Ordine assumpt, statúque mutato. Imo nec id ei licet animo statim post susceptum ordinem ad Religionem transeundi. Quæsierim autem, num saltem possit vir sine huiusmodi licentia, ad minores ordines promoueri?

1926 Potest quidem Quia *c. 2. de Cleri. coniug.* Solũ interdicitur, ne coniugatus ad SacrosOrdines promoueatur. Et *c. Coniugatus de conu. coniug.* sermo est de Ordinibus Sacris Nullatenus ergo interdicitur ipsi ad Ordines minores promotio. Quod enim de vno negatur, de alio concessum intelligitur, *cap. Qualis dub. 25.* Adde, Ordinibus minoribus haud esse annexam continentiam, quæ sola promotioni viri ad Sacros Ordines videtur obstate. Sic Innocent. *cap. Coniugatus, statim in principio.* Hostiens. *ibi. numer. 1.* Henric. *numer. 6.* & Sanchez *citandus* hoc esse probabile fatetur.

1927 N on potest vir nec ad primam tonsuram sine vxoris licentia promoueri. Quia *cap. fin. de tempore Ordinat. in 6.* dicitur. *Nullus Episcopus, vel quiuis alius Clericalem præsumat conferre tonsuram coniugato, nisi volenti Religionem intrare, aut ad Sacros Ordines promoueri, provt est Sacris canonibus definitum.* vbi Glof. *verb. Definitum* ait, Dic vt notatur *cap. Coniugatus, de conuers. coniug.* Vbi petitur licentia vxoris cum voto castitatis ipsius manentis in sæculo. Ita Sanch. *l. 7. d. 38. n. 6.* Dominic. *ad c. fin. nu. 6.* Ioan. Andr. *num. 3.* Anton. *n. 3.* Abbas *n. 2.* Cardin *q. 1.* Anchar. *num. 3.* Imola *n. 1.* Azor. *l. 13. c. 13. quæs. 7.* Basil. *lib. 9. cap. 13. n. 3.* Leand. *tr. 9. d. 17. quæs. 10.*

1928 Hoc quidem longe probabilius esse existimo. Quia textus pro prima parte citati, solam ptomotionem ad Sacros Ordines interdixere. At *c. fin. de temp. ordin. in 6.* prohibuit quoque ad minores Ordines ac primam Tonsuram promotionem. Nec argumentum à contrario sensu ex aliis testibus deductum alicuius est momenti: cum id argumentum nil probet, quãdo inde alterius iuris correctio resultat vt latè probat Euerard. *in suis topic. loco à contrario sensu.*

DVBIVM LXXIV.

An vir ad ordines promotus, quando spontanea vxoris (non expressa licentia) dissimulatio interfuit, possit ab ea ad ius coniugij reuocari?

1929 SVppono, posse vxorem quadrupliciter se habere Primò, spontanea m concedendo licentiam Secundò, nullam licentiam concedendo, quia aut promotionis viri ignara fuit aut

illius conscia contradixit. Tertiò concedendo licentiam, metu tamen vel dolo extortam. Quariò, sciendo promotionem viri, & nec contradicendo, sed tacendo, ac dissimulando. Et quidem quando contradixit, vel ignara fuit, nemo dubitai integrum ei esse virum ad coniugale reuocare consortium. Quod eius vir absque vxoris facultate expressa ad summum eue heretur Pontificatum, posset ab ipsa reuocari, vt ei teneretur debitum reddere. Quia cum hoc sit ius iustitiæ prius, haud potuit lædi per Pontificatum quamtumuis bona fide assum ptum, eo quo vxor mortua esse putaretur. Idem dixerim, quando vxoris licentia metu viri constantis, aut dolo graui extorta, vir ad Ordines est promotus. Quia vt vxor iure suo repetendi priuetur, licentia spontanea desideratur. Quæsierim verò circa quartum modum se habendi, vtrum possit repetere virum Sacris initiatum, quando spontanea vxoris dissimulalatio interfuit, quæ conscia promotionis viri, ac potens commodè reclamare: nec consensum nec dissensum præstitit, sed dissimulando tacuit?

1930 Minime potest, sed censetur continentiam ipsa vouere. Quia tacens cum commodè reclamando esset, videtur consensum præstare, & ad ea gerenda se adstringere, quæ ius facienda præscribit. Sic Glos. *cap. Quia sunt, verb. Fuisse. dub. 28.* Archidiac., *ibi. numer. vltim.* Dominic. *ad finem.* Turrecr. *numer. 4.* Hostiens. *sum. titul. de voto. numer. 18.* Palud. *in 4. dist. 37. quæstion. 1. articul. 1. numer. 9.* D. Antonin. 3. *part. 1. tit. 1. cap. 8.* Et probabile esse Henriquez affirmat.

1931 Potest omnino. Quia ad rem tam ardnam iura non contenta sunt vxoris dissimulatione, quæ varias interpretationes patitur. Ità Sanchez *lib. 7. d. 38. numer. 15.* Syluest. *v. Diuortium, qu. 17. dicto 4.* Armil *ibi. num. 3.* Anton. Cucus *l. 4. institut. titul. 12. numer. 194.* Azor. *lib. 13. c. 14. quæs. 12.*

1932 Verius existimo, nullum ex ea vxoris dissimulatione præiudicium ingenerari, sed ius suum virum repetendi illæsum manere. Nam dissimulatio illa haud est signum licentiæ apertum, vt expresse definitum est *cap. Consuluit. de conuers. coniugat*[243] quando vir profitetur, dissimulante vxore.

DVBIVM LXXV.

An qui absque expressa, & spontanea vxoris licentia ad Ordines fuit promotus, & ab ipsa reuocatus: Quando consummatum non est matrimonium, teneatur Religionem inire, vt votum Sacro Ordini annexum valeat implere?

1933 DVplici in casu potest quæstio hæc agitari. Prior est, quando promotio ad Ordines facta est; nondum consummato matrimonio. Posterior quando consummato; & hic in priori procedit. Tenetur certè ille ingredi Religionem: vt vel sic possit votum Ordini Sacro annexum adimplere. Quia multo strictius obligat votum castitatis Ordini Sacro annexum, eo vel maxime, quod Ordo susceptus sit, & per consequens votum castitatis illi annexum emissum sit post iam initum matrimonium. Sic Hostiens. *sum. titul. de conuers. coniug. numer. 6.*

Archidiac. *cap. Desponsatam, num. 4. 27. quæs. 2.* Bellemera *ibi. num. 4.* D. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 8.* Petr. de Ledes. *q. 5. a. 4. dub. 2. concl. vnic.* Astens. *part. 2. sum. lib 8. titul. 11. art. 2. quæs. 2.*

1934 Non tenetur Religionem ingredi. Quia id fortiter probat textus *in extrauag. Antiquæ* Ioannis XXII. *de voto,* ibi: *Ad ingressum huiusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per Diœcesanum instanter moneri præcipimus.* Sentit igitur textus, id non esse præceptum, sed consilium. Ità Glos. *ad extrau.* Ludou. Lopez *1. part. Instruct. cap. 50.* Dicit esse probabile Petr. de Ledesm. *citat.* Tenet Henriquez *l. 12. c. 5. nu. 10.* asserens, hunc hortandum esse ad Religionis ingressum. Sanch. *lib. 7. d. 38. num. 18.*

1935

Hoc verius puto, adiiciens, nec teneri Religionem ingredi, quamuis animo ingrediendi fuerit initiatus, dummodo id non vouerit. Id tamen certum est, hunc initiatum Ordine Sacro ante matrimonij consummationem, monitumque, vt Religionem ineat, ac renuentem, restituendum esse vxori petenti, ac cogendum consummare. Quia id expressè deciditur Extrau. *Antiquæ;* non enim potuit in vxoris præiudicium Sacro Ordine insigniri. Verum in posteriori casu, nimirum quando matrimonio iam consummato, est vir Sacro initiatus ordine, ac ab vxore, reuocatus, dicendum est, eum redi. re teneri. Quia non potuit per ordinem superuenientem iuri exigendi ab vxore acquisito præiudicare.

DVBIVM LXXVI.

An possit vir sola vxoris licentìa ad ordinem Sacrum promoueri, si ipsa in sæculo castitatem voueat, siue iuuenis, sine senex sit?

1936 SVfficit, vt vxor siue iuuenis, siue senex sit, votum castitatis in sæculo emittat, nec necessarium est, ingredi in Religionem. Quia videtur expressè id decidi in *c. Coniugatis, de conuer. coniug* ibi: *Nullus coniugatorum est ad Sacros Ordines promouendus, nisi ab vxore continentiam profitente fuerit ab solutus.* Vbi nulla mentio facta est ingressus vxoris iuuenis, Religionem in sed solius voti castitatis; cum tamen quando necessarius est præsatus ingressus iura id expresserint. Vt *c. Cum sis, c. da Apostolicam, c-Vxoratus de conuers. coniug.* id ad viri professionẽ expressere. Porro coniugati possunt in sæculo manere communi voto continentiæ ab ipsis emisso, in quo euentu carent petendi, ac reddendi facultate. Cur ergo non poterunt in sæculo vitam traducere, vxore voto castitatis illigata, viro autem ad Ordines Sacros promoto, atque is communi placito effectis? Sic Hostiens. *sum. tit. de conuers. coniug. n. 5.* Henric. *c. Coniugatus n. 5. & 8.* Brunet. *de spons. concl. 30. n. 6.* Turrecr *cap. Episcopus, n. vni. d. 77.* Sà *v. Diuortium, n. 4.* Maiol. *l. 1. de Irregular. c. 34. n. 3.* Franc. Marc. *decis. 734. n. 2.* Torreblan. *l. 2. practic. c. 15. sect. 2. n. 71.* citans haud bene Thomam Sanch. pro se, cum ille solummodo asserat hanc sententiam valdè esse probabilem.

1937 Si vxor sit iuuenis, non satis est voto castitatis in sæculo eam illigari, sed necessarium est Religionem inire. Quia in vxore iuuene id expressè petitur ad viri prosessionem *c. Vxoratus, c. Cum sis. c. Ac Apostolicam, de conuers. coniug.* Ergo idem ob eandem rationem ad Sacrum à, viro ineundum Ordinem disiderabitur, cum. rarò inentus non sit de incontinentia suspecta

præcipuè post coniugij vsum. Ità Ioan. Andre. *ad c. Coniugatus, in fine.* Anchar. *ibi.* Cardin. *quæstion. 4. & c. Ex parte el 1. nu. vnic. opposit.* vnic.
1938

Ego autem cum meo Sancio *l. 7. d. 39. n. 6.* citante D. Tho. Palud. Sotum, Valent. Azor. Petr. de Ledes. & alios, sic distrinxerim. Si vxor est senex non suspecta de incontinentia, sufficit continentiæ votum in sæculo: secus si iuuenis sit, tunc enim ingressus ipsis in Religionem desideratur. Sicut distinguunt textus *c. Vxoratus cap. Cum sis, cap. Ad Apostolicam de conuers. coniug.* vt vir Religionem ingrediatur. Quare idem prorsus in vxore siue vt ordines ascendat requiri affirmo. Et certe ex consuetudine recepta non admittitur vir ad Sacros Ordines, nisi vxor, quæ iuuenis est, Religionem profiteatur: & quæ senex est, continentiam voueat.

[244] DVBIVM LXXVII.

An vir ad or dines promotus sola spontanea vxoris licentia absque aliis iure requisitis, possit ab ea, vel saltem ex ludicis officio ad coniugale consortium reuocari?

1939 POtest quidem. Quia cum præscripta à iure ad legitimam viri promotionem non fuerint seruata, liceniia ab vxore promotioni præstita iuri ipsius ad reuocandum non obstabit. Sic Sotus *in 4. dist. 37. q. 1. a. 4.* Barth. à Ledes. *de Ordi. dub. 14.*

1940 Non potest. Quia vxor consentiens viri promotioni, censetur se ad castitatem obligare, ac proinde non superest ei ius reuocandi: cum ius non habeat ad cohabitationem, vel vt sibi debituni reddatur, eo quod communi consensu se se castitatem adstrinxerint, ac vir statum mutauerit. Ita D. Tho. *in 4. dist. 37. q. 1. a. 2. ad 2.* Richar. *ibi. a. 2. q. 2.* Palud. *q. 1. a. 1. n. 9. & dist. 32. q. 2. a. 2. n. 19.* Veracr. *p. 1. spec. art. 37. concl. 5.* Azor. *l. 13. c. 14. q. 1.* Manu. *to. 1. sum. cap. 224. n. 3.* Viguer. *l. Institut. c. 16. §. 7.* Syluest. *verb. Matrimonium. 8. q. 12. dicto 3.*

1941 Mihi vero hæc distinctio placet: si vxor consensum præstitit non ignara iuris statuentis, quid ipsa debeat efficere, vt vir legitime ad ordines promoueatur: nullatenus poterit reuocari vir solo consensu ad ordines promotus: secus si id ius ig norabit. Quia quando ius ignorat non censetur votum continentię emittere, ne, ad illam se obligare: ac proinde ius concedit reuocationem, quando vxor incontinentiæ periculum patitur *c. 1. de conuers. coniug.* vbi st atuitur, virum de vxoris licentia professum ad. ipsam reuocandum eo quod nullo illa castitatis se voto illigarit. At quando vxor iuris huiusce conscia fuit, eo ipso quod licentiam pręstitit, censetur vouere castitatem. Porro hæc reuocatio viri ad vxorem, quæ ei iuris ignara. licentiam concessit, non fit iure actionis competentis vxori: quia actione priuatur per licentiam, quam spontè concessit: sed ex officio Iudicis, qui, ne vxoris continentia periclitetur potest virum, non seruata forma à iure præscripta, ad ordines promotum ad vxorem reuocare. Didici ex Tho. Sancio *l. 7. d. 39. n. 12.* & aliis ab eo *ibi citatis.*

DVBIVM LXXVIII.

An vxor, quæ voto castitatis emisso, licentiam concessit viro Ordinem Sacrum assumendi: reddatur inhabilis post viri obitum matrimonio ineundo?

[1942] INhabilis non redditur. Quia cum id votum simplex sit, impedit quidem, sed non dirimit matrimonium. Sic aliqui antiquiores apud Glos. *c. si se ad finem, d. 28.* Sotus *l. 7. de iust. q. 5. a. 5. in solut. ad 2.* Basil. *l. 7. c. 29. n. 10.* Leand. *tr. 9. d. 17. q. 14.*

[1943] Redditur inhabilis. Quia *e. Quia sunt, d. 28.* (quod est D. Gregori) *l. 2. Epist. 59.* est casus huiusmodi: Vxor conscia promotionis viri ad ordines, mortuo viro iam facto Diacono, ad aliãs nuptias transiit: & ait Gregor: *si in coniugio* Diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constiterit, ij qui male sociaci sunt, disiungantur. Vbi Glos. *v. Fuisse*, ait: *Et ipsum ordinartum, vxore sciente.* Idem colligitur ex *c. si se d. 28.* & *ex c. si qua vidua, d. 28.* & ex *c. Seriatim. d. 32.* Itá Azor. *l. 13. c. 14. q. 11.* Vasq. *to. 3. d. 244. c. vlt. nu. 120.* Ioan. Andre. Turrecr. Hostiens. D. Bonau. Palud. & alij, quos citat, ac sequitur Sanchez *l. 7. d. 40. n. 2.*

[1944] Cum his opinor. Scio tamen discrepare Doctores in huius ratione reddenda. Quidam enim id euenire dicunt, quod vir & vxor actiones communicent, *c. Martinus, de spir. cognat.* vnde ex solemni voto tacite emisso à viro in Sacri Ordinis susce ptione redundat per actionum comniunicationem, vt vxorum votum simplex, solemne efficiatur. Sic D. Bonau. *in 4. dist. 37. in exposit. lit.* Palud. *dist. 38. q. 2. a. 5.* D. Antonin. *p. 3. tit. 1. cap. 8.* Certe hanc rationem optime reprobat Sanch. *l. 7. d. 32. nu. 8.* Verum legitima ratio, cum hoc matrimonium sit irritum non est votum simplex vxoris effici solemne per actionum communicationem. Sed quia Ecclesiastica constitutio ob reuerentiam ordinis à viro assumpti ex licentia vxoris castitatem vouentis reddit eam ad subsequens coniugium inhabilem.

CAPVT XXIX.

Circa Impedimentum Ligaminis.[1945]

DVBIVM LXXIX.

An Polygamia: seu vsus plurium vxorum simul sit irrita iure diuino in. lege Evangelica?

[1946] NOn est irrita lege diuina in Euangelio. Quia nulla diuina prohibitio circa vxorũ pluralitatem inuenitur. Sic Caiet. *ad Marc. 10. n. 11.* fatus: *Hic apparet planus literæ sensus, quem ideò exactè explicauerim, vt intelligatur, verum esse, quod Theologi dicunt, scilicet, legem de vnitate vxoris nullibi in Canonici libris esse scriptam.* Idem replicat ad *1. Timoth. 3.* explicans illa verba: *Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum.*

[1947] Irrita est iure diuino Christi Domini. Quia Trident. *ses. 24. de matrimon. canon. 2.* Sic definit: *si quis dixerit, licere Christanis, plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.* Eandem veritatem olim præscripsit Innocentius III. *cap. Gaudemus de diuort.* Et esse prohibitum ita vt posterius matrimonium priori subsistence sit irritum, decidére Syricius Papa *Epist. 1. &.* Innocent. *1. Epist. 9.* &**[245]** Alex ander III. *c. Licet de sponsa duorum.* & Innocentius II. *c. fin. eodem tit.* Probat autem Pontifex hanc veritatem *c. Gaudemus* ex testimonio Christi *Mat. 19. Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit mœchatur.* Vbi Seruator noster volens restituere matrimonium ad eam rectitudinem, & decorem, quæ in prima sui institutione à Deo habuit, sustulit omnino polygamiam quasi primęuæ institutioni matrimonij aduersã. Cum enim interdicat, dimissa vxore propter fornicationem ad alias nuptias transire: à fortiori is transitus, vxore retenta interdictus censebitur. Quod ideo męchari dicatur posteriorem ducens, priore dimissa, quia ob adulterium non desinit prior esse vera vxor. Cum ergo vxor retenta potiori iure gaudeat vxorio, retinet enim ius ad thorum & cohabitationem, quo dimissa ob adulterium caret: multo magis ea retenta, illicitum erit, aliam ducere. Ità Bellarm. *libr. 2. de matr. c. 11.* Sanch. *l. 7. d. 8. n. 1.* Basil. *l. 7. c. 49. nu. 1. & 3.* Hur*d. 9. diffic. 1.* Bonac *q. 3. de Impedim. pun. 10. nu. 3.* Villalob. *tr. 14. diffic. 15. n. 1.* Trull. *l. 7. c. 9. dub. 14. n. 2.*

[1948] Hoc profecto dubium dissoluitur, quia Caietani sententia non sine errore potest sustineri. Hinc autem aperte hæresis Lutheri, & Anabaptistarum confutatur impiè defendentium vxorum pluralitatem. Quam & spurcissimus Mahumetus in nefanda sua lege suis sectatoribus concessit.

DVBIVM LXXX.

An pluralitas vxorum simul sit prohibita iure diuino antiquo positiuo?

[1949] DIfficultas eo pertinet, an prohibitio hæc ita sit peculiaris legis Euangelicæ, vt ante illam nulla extiterit lex diuina coniugum pluralitatem interdicens? De pluralitate virorum respectu vnius vxoris inferius agendum. In præsenti vero de pluribus vxoribus respectu vnius viri quæstio procedit. Et quidem iure antiquo diuino positiuo prohibita non est. Quia illicita non fuit antiquis patribus vxorum pluralitas cum nec contra naturam id efficerent, eo quod non libidinis explendæ causa id efficerent, sed prolis multiplicandæ affectu: neque contra legem, nam eo tempore prohibita non erat. Sic D. August. *l. de bono coniug. c. vlt.* & *lib. 22. contra Faust.* excusat Iacob, qui quatuor duxit vxores rationes consuetudinis. Et Iosephus *l. 17. Antiq. c. 1.* asserit, Iudæis more maiorum licuisse plures vxores habere. At consuetudo nõ potest aduersus ius diuinum præualere, sed solummodo aduersus ius humanum. *c. fin. de consuetud.* Atque D. Thom. *in 4. dist. 33. qu. 1. a. 1.* fatetur, consuetudinem posse ab hac vxorum pluralitate excusare.

[1950] Prohibita est iure antiquo diuino positiuo. Quia id constat ex illo *Gen. 2. Et erunt duo in carne vna.* Ad quæ verba Tridentinum *ses. 24. in principio,* profatur: *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari & coniũgi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tanquam à Deo prolata referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* Et ex illis verbis:

Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Ex quibus verbis hanc veritatem probant Nicolaus I. *cap. 5.* & Innocens III. *c. Gaudemus,* hisce verbis: *Verum ab sonum hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio vna costa in vnam fœminam sit conuersa, & scriptura diuina testetur, quod propter hoc relinquet homo patrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, non dixit: adhærebit vxoribus, sed vxori* Ità Sanch. *d. 80. n. 1.* Basil. *l. 7. c. 49. n. 1. & 3.* Bellarm. *l. 2. de matr. c. 11.* Hurtad. *d. 9. diffic. 1.* Bonac. *q. 3. de imped. pun. 10. à nu. 3.* & omnes communiter.

1951 Hoc omnino certum nec probabile vllo modo contrarium obiicitur. Licet enim D. Augustinus id asserere videatur, eius testimonia intelligenda sunt diuina dispensatione supposita, quæ consuetudinem illam licitam reddebat, efficiebatque non esse contra legem. Ideo Doctor non dixit: *Quia mos erat, peccatum non erat:* sed *Quando mos erat;* quasi mos non sit causa, sed diuina dispensatio morem excusans. Et quamuis mox subdat: *Nunc quia mos non est, crimen est.* intelligo iuxta præmissa, quia non est diuina dispensatione mos approbatus sicut olim.

DVBIVM LXXXI.

An vxorum pluralitas sit prohibitæ, ac irrita iure naturali?

1952 NOn est prohibita. Quia Gregorius III. *Epist. 4. ad Bonif. & refertur c. Quod. proposuisti. 32. quæstion. 7.* vxorem secundam ducere concessit cuidam ob primæ ægritudinem. Quam dispensationem nequiisset concedere, si hoc iuri naturæ aduersaretur. Et quia creditu difficillimum est, plurimas gentes lumine ac ratione naturali penitus esse destitutas, apud quas vxorum pluralitas permittebatur. An non, vt gentes prætermittam, viri sanctissimi in veteri lege plures simul vxores habuere? Certe Abrahamus Saram, & Agar, *Gen. 6.* Iacobus Liam, & Rachel, Balam & Zelpham. *Gen. 29. & 30.* Helcana Annam, & Phenennam, 1. *Reg. 1.* Moses Mariam, & Æthyopissam, *Num. 12.* Nec de dispensattone diuina constat. Cæterũ si licet vxori in totum iuri suo cedere, consensum præstans, vt vir profiteatur: cur non licebit, attento solo iure naturæ, sibi in parte præiudicare, consentiens, vt aliæ simul vxores potestatem corporis viri sui habeant, legitimo cum eis matrimonio inito? Sic Durand. *in 4. dist. 33. qu. 1. num. 9. & 10.* Caiet. *ad c. 16. Gen.* Abul. *1. Reg. 8. qu. 25.* Veracr. *p. 2. spec. a. 15. concl. 1. & 2.* Medina. *l. 4. de Sacror. homin. contin.* Palac. *in 4. dist. 33. d. 1.*

1953 Prohibita iure naturæ est, adeo, vt pugnet cum coniugij veritate ita vt nullatenus possit verum coniugium cum secunda vxore iniri. Quia matrimonium consistere nequit absque mutua corporum traditione: at omnino repugnat, rem vni traditam alteri tradi. Et quia contra primum naturæ principium est, vt vir erga vxorem id faciat, quod ergà se ab vxore fieri, merito recusat. Cum ergo meritò**[246]** renuat, vxorem suam alio viro nubere, contra prima naturæ principia erit, vt ipse possit vxorem aliam simul habere. Verum id, quod in prima sui institutione matrimonium sortitum est, natura dictante, viderur ita esse de iure naturæ, vt absque illo coniugij essentia consistere nequeat. At in prima sui institutione tantum licebat vxoris vnitas. Ità Aureol. *apud Capreol. in 4. dist. 33. quæs. 1. a. 2.* Victor. *relect. de de matr. priori parte partis 1. num. 1.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cent. 5. casu 420. à nu. 46.* Petr. de Ledes *quæs. 65. art. 1. concl. 2.*

1954

Mediam sententiam ego inter duas extremas elegerim. Polygamia vnius viri cum pluribus vxoribus non est omnino contra ius naturæ, atque adeò non est contra prima ac vniuersalia eius principia: sed aliquo modo aduersatur iuri naturæ, quatenus est contra conclusiones à primis principiis deriuatas: eo quod non repugnet matrimonij naturæ, nec primario eius fini: sed non satis cum matrimonio congrua, si omnes illius fines spectemus: atque proinde matrimonium illud cum alia vxore licitum priore superstite, est, attento ipso naturæ iure, nullum. Prior pars patet, quia Deus non posset dispensare circa vxorum pluralitatem, cuius contrarium inferius ostendam. Posterior vero inde suadetur, quod vxorum pluralitas aduersetur secundario matrimonij fini, nimirum tanquillæ habitationi coniugum, domesticæque gubernationi, qui finis est secundarius vt testatur Philosophus *libr. 8. Eth. cap. 9.* vxor enim non subditur viro vt famula, sed vt socia in domestica gubernatione principatum teuens, vt fusius probant D. Chrys. *hom. 20. in Epist. ad Ephe.* & D. Thom. *1. part. quæs. 92. art. 3.* At omnis principatus vt pax seruetur suapte natura singularitatem amat. Et ideo non est simile de subiectione qua plures serui vni domino subduntur. Hæc didici ex Tho. Sancio. *l. 7. d. 80. n. 8.* qui alia eruditissime de more congerit. Hinc colligo inprimis, nullatenus poffe Pontificem in hac vxorum pluralitate dispensare. Quia tum naturali lege, tum lege Christi Domini ob veram Sacramenti significationem est interdicta. Deinde nulla consuetudine effici posse licitam huiusmodi vxorum pluralitatem. Quia consuetudo nequit aduersus ius naturale & diuinum præualere, sed solum contra humanum. Præterea posse Demm in hac vxorum pluralitate dispensare. Quia nulla repugnantia inuenitur, nec est contra prima iuris naturæ principia. Vnde certum est veteres patres pluribus coniunctos vxoribus culpæ immunes fuisse, eo quod Deus cum illis dispensarit. Quod asserit Innocent. III. *c. Gaudemus, de diuort.* Demum ne Gregorius III. ignorantiæ, aut criminis arguatur, certum est, vt Bellarm. *libro 1. de matrimon. capit. 11. & libr. 4. de Pontif. cap. 12.* Affirmat) priorem non fuisse vxorem legitimam ob impedimentum perpetuum, idque solummodo Pontificem declarasse.

DVBIVM LXXXII.

An Deus possit vt vna vxor plures habeat maritos, dispensare?

1955 MInime potest. Quia id est contra prima iuris naturæ principia. Sic Bellarm. *l. 1. de matr. c. 11.* & communiter tradunt Doctores in id non cadere dispensationem.

1956 Potest plane. Quia Deus vt supremus Dominus corporum omnium potest concedere vxori facultatem, vt valide & absque iniustitia in maritum etiam tradat aliis sui corporis dominium: & ab eis recipiat dominium corporũ ipsorum: & vt reliqua necessaria ad complementum vinculi efficiat. Ità Hurtad. *d. 9. diffic.* i. Trull. *l. 7. c. 9. dub 14. n. 4.* Petr. de Ledes. *q. 65. a. 2. dub. 2. concl. 2.* Coninch *d. 26. nu. 29.* Sanch *l. 7. d. 80. n. 15.*

1957 Ego quidem non videovllam repugnantiam, nec hoc ita intrinsecè malum esse, quin Deus valeat dispensare.

DVBIVM LXXXIII.

An licita sit nunc infidelibus polygamia?

1958 LIcita est. Quia sola lege positiua Christi Domini ipsos ante Baptismum minime obligãte, interdicitur. Sic Abul. *ad c. 19. Matth. q. 35.* asserens posse sustineri, infideles nunc nõ peccare plures vxores accipiendo. Et ad *c. Gaudemus de diuor.* pro secunda sententia afferendũ respondet, cogi infideles dimittete posteriorem vxorem, quando ad fidem veniunt, non quod peccauerint accipiendo: sed quia delinquerent retinendo, cum iam legi Christianæ sint subiecti. Fauet Veracr. *p 2. spec. a. 17. concl. 5.* dicens esse valde probabile, infideles non delinquere plures nunc ducendo vxores.

1959 Licita non est nunc fidelibus polygamia, & dum baptisma suscipiunt, cogendi sunt ad primam vxorem legitimam redire, separandique ab aliis coniugiis ea superstite initis, tanquam ab omnino irritis. Quia expresse id decidit Innocentius III. *c. Gaudemus, de diuort.* Nam lege naturali, qua omnes etiam infideles adstringuntur, id matrimonium erat irritum: & ex sola Dei dispensatione valebat: cassata ergo per Christum Dominum dispensatione, iam matrimonium illud manebit in terminis iuris naturæ irritum. Ità Sanch. *d. 7. d. 80. nu. 14.* Sotus *in 4. dist. 33. q. 1. a. 2.* Valent. *p. 4. d. 10. q. 1. pun. 3.* Bellarm. *l. 1. de matr. c.11.* Henriq. *l. 11. c. 2. n. 3. lit. M. & l. 12. c. 6. n. 2.* Ledes. 2. p. *4. quæs. 67. a. 2.* Petr. de Ledes. *q. 65. a. 2. dub. 3. concl. 5.* Veracr. *p. 2. spec. a. 18. conclus. 2.* Bonac *q. 3. pun. 10. n. 3.* Trull. *l. 7. c. 9. dub. 14. n. 6.* Bauni. *q. 13. dicto 5.*

1960 Hoc certissimum esse reor, quare toleranda non est Abulensis sententia, cuius euasio ad *c. Gaudemus* ex eo manifeste confunditur, quod Baptismus coniugia non soluat. Verum Veracr. assertio est contra expressam Innocentij III. decisionem. Quare merito Henriquez id erroneum appellet, & Petr. de Ledes. temerarium, ac errori proximum.

[247] DVBIVM LXXXIV.

An antiquitus fuerit licita Gentilibus vxorum pluralitas?

1961 LIcita fuit. Quia Dei dispensatio fuit ad populum Gentilium extensa, eorum speciatim, qui iuxta Hebræos commorabantur. Sic D Augustin *lib. 22. contra Faust. cap. 47.* & dicunt esse probabile Bellarm. *lib 1. de matrimon. cap. 11. propos. 6.* Ledesm. *2. part. 4. qu. 67. artic. 2.* Valent *p. 4. d. 10. qu. 1. punct. 3.* Sanch. *l. 7. d. 80. num. 13.*

1962 Non fuit licita. Quia Dei dispensatio minime extensa fuit ad Gentilium populum: quod in eo ratio dispensationis non militaret, nempe fidelis populi multipilicatio. Ita Sotus *in 4. dist. 33. qu. 1. art. 2.* Angl. *part. 1. de matrim qu. 7. art. 1. diffic. 3.* Henriquez *libr. 12. de matrimon. cap 6. num. 2.* &
lib. 11. cap. 2. num. 3. Barthol. à Ledesm. *dub. 72. conclus. 6.* Sanchez *citatus.*

1963 Partem primam satis probabilem esse reor, nempe Dei dispensationem Hebræo populo impensam extensam fuisse ad Gentilium populum, vnde ei licita antiquitus fuit vxorum pluralitas. At probabilius crediderim, extensam non fuisse; vnde nisi ignorantia excusarentur,

rei erant Gentiles polygamia vtentes. Verum iam in lege Euangelica eiusmodi dispensatio cassata fuit, à Christo Domino: quare nullis Gentilibus licita est hodie vxorum pluralitas Idem dixerim de Iudæis. Quia cum eorum facultas, aut dispensatio per Euangelium prorsus cessarit, relicti proculdubio ipsi sunt ruri mero naturæ, vt iam illorum connubia cum pluribus vxoribus nullatenus valida existant.

DVBIVM LXXXV.

An vidua incurrat pœnas iure ciuili statutas ei, si intra annum Iuctus ad secundas transeunti nuptias, si consummatum prius matrimonium non fuit?

1964 IN primis suppono, annum hunc luctus esse primam post viri obitum, numerarique à die mortis eiusdem, *leg. Genero, Digest de iis, qui notantur infamia.* Deinde suppono sex pœnas indictas iure ciuili esse viduæ intra annum luctus nubenti. Prima est, vt efficiatur infamis. Secunda, vt posteriori viro non possit dare in dotem, nec in vltima voluntate relinquere vltra tertiam suorum bonorum portionem. Tertia, vt sit expers cuiuscúmque hæreditatis, legati, fideicommissi, donationis causa mortis. Quarta, priuatur omnibus relictis à viro priori in vltima eius voluntate: & priuatur non tantùm quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum. Quinta, non potest succedere ab intestato suis consanguineis vltra tertium gradum. Constant cuncta hæc ex *l. 1. C. de secund nupti.* Sexta, tenetur dare medietatem bonorum prioris matrimonij filiis. *leg. Si qua mulier, Cod. ad Senat. Consult.* Nec excusatur ab his pœnis vidua minoris ætatis ratione. Quia *lex 1. Cod. de secund. nupti.* generaliter loquitur, nec in malis moribus minori subuenitur. Porrò non incurrit has pœnas fœmina, cuius prius matrimonium contigit fuisse nullum. Quia nulla offensa priori legitimo matrimonio illata est: nec legitimum coniugium secundum dignum est pœna. Quæsierim autem, an incurrantur, si matrimonium primum non fuit consummatum?

1965 Incurruntur quidẽ. Quia non sola turbatio, sanguinis, hoc est, incertitudo vtro ex matrimonio proles nascatur, est harum causa pœnarum, sed etiam despecta defuncti coniugis reuerentia, qui tam velociter dehonestatus est. Sic Ripa *Rubr. Cod. de secund. nupti. numer. 16. & 17.*

1966 Minimè incurruntur. Quia *libr. 1. Cod. de secund. nupti* Supponit, matrimonium prius fuisse consummatum. ibi: *Nuptiarum festinatione.* Inferiùs, *lis etiam admittendis, quæ prior maritus.* At in odiosis, & pœnalibus, nomine *Nuptiarum,* ac *Mariti,* ac *Matrimony,* solùm matrimonium consummatum, & vir, qui consummauit comprehenduntur, vt probat Sanchez *libr. 1. dub 1. num. 3.* Ita ipse Sanchez *lib. 7. disp. 81. numer. 9.* Garronis *ea l. 1. num. 8. notab. 3.* Decius *ibi. nu. 4.* Couar. *4. ecretal part. 2. cap. 3. §. 9. numer. 6.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. capit. 41.*

1967 Cum his opinor, idémque asserendum censeo, si posterius coniugium intra luctus annum initum, post illum consummetur. Quia nuptiarum festinatio, quæ his pœnis subiicitur deficit. Non enim dici possunt nuptiæ illæ initæ intra annum, cùm eo tempore consummatæ, nondum sint: nec plenè est iniuria priori viro irrogata, nec incertitudo, vtro ex matrimonio sit proles, subsequi potest. Monuerim demum, hasce pœnas fœminæ secundo nubenti intra annum

luctus statutas non afficere viduum intra annum secundam vxorem ducentem. Quia maior honestas in fœminis, quam in viris exigitur, nec si vxores lugere compelluntur *leg. Vxores, Digest. de iis, qui notantur infamia.*

DVBIVM LXXXVI.

An omnes hæ pœna fœminæ secundo nubenti intra annum luctus à lure Ciuili inflictæ correctæ sint à lure Canonico?

[1968] NVlla pœna est à Canonico iure correcta. Quia vbi non est quęstio de peccato, quod lex ciuilis foueat, non est iuris Canonici leges ciuiles corrigereut nulla adest culpa in iis pœnis statuendis: imo iustissima ratione arcentur fœminæ à tam celeri ad alias nuptias transitu, ac certitudini prolis consulitur. Sic Gloss. *l. Decreto, verb. Contrahere. Cod. ex quibus causis infamia irrogetur.* Paul. *ibi. in fine.* Iacob. Curti. *l. 3. coniectural. cap. 9.* Alij vero affirmant, solam in.**[248]** samiæ pœnam correctam esse. Quia ius Canonicum *cap. penultim. & cap. final. de secund. nupti.* solùm decidit, huiusmodi fœminas non incurrere infamiam lege statutam. Sic Cynus *l. 1. fine. Cod. de secund. nupt.* Oldradus, Offredus, Iacob. de Aretino, quos refert, ac sequitur Baldus *ibi. numero septimo,* Lucas de Penna *leg. Mulieres, Codice de incolis, libr. 10. colum. 6.*

[1969] Omnes pœnæ à iure Canonico sunt correctæ. Quia *cap. final. de secund. nupt.* quamuis textus solius infamiæ memoriam gesserit, at ratione, quam reddit, omnes pœnas amplectitur, ibi: *Non debet legalis infamiæ sustinere iacturam, quæ licet post viri obitum infra tempus luctus scilicet vnius anni spatium nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo vtitur facultate.* Cur ergo hæc ratio æque militet in omnibus aliis pœnis, censetur ius Canonicum omnes illas abolere: non enim æquitas Canonica patitur, vt mulier rem licitam gerens, ac iure suo vtens, puniatur. Ita Paludan, *in 4. dist. 42. q. 3. art. 1. concl. 6. num. 10.* Ludouic Lopez *part. 2. Instruct. cap. 41.* Sanchez *libr. 7. dub. 81. numer. 24.* citans omnes fere luristas.

[1970] Certe sententia hæc decisa est in hoc Regno *libr. 3. titul. 1. libi 5. nouæ Recopil.* Vnde iam fœmina potest impune ad secundas nuptias transire quocúmque tempore. Consulere enim Ecclesia voluit matrimonij libertati, ac iuri ad illud transeundi, ad sedandas carnis illecebras, incontinentiámque vitandam.

CAPVT XXX.

Circa Impedimentum Publicæ[1971] honestatis.

DVBIVM LXXXVII.

An Publicæ honestatis impedimentum oriatur ex sponsalibus fictè celebratis?

1972 RECOLO, hoc impedimentum *iustitiæ publicæ honestatis,* appellari, eo quod iustum sit propter publicam decentiam, morúmque honestatem, vt matrimonium impediatur inter aliquas personas, quæ factæ sunt sibi propinquæ ob sponsalia de futuro, & ob matrimonium ratum non consummatum. Porrò hoc impedimentum ex sponsalibus ortum, solùm dirimit matrimonium in primo gradu. Nam licet iure antiquo dirimeret vsque ad quartum gradum, nunc iure nouo Tridentini *sess. 24. cap. 3.* dirimit solummodo in gradu primo consanguinitatis, ortum scilicet ex validis sponsalibus. Vnde si quis nunc post sponsalia celebrata cum Maria, matrimonium contraheret cum eius sorore, vel matre, vel filia, inualide contraheret: non vero si coniugium cum consanguineis ipsius vltra primum gradum iniret. Quæsierim autem, num impedimentum ex sponsalibus fictè celebratis, hoc est, ore tenus sine interno consensu, oriatur?

1973 Minimè oritur. Quia attenta sola ratione naturali ex sponsalibus irritis id impedimentum non oritur: sed ideo tantum oriebatur, quia id decisum erat *cap vni. de sponsal. in 6.* At id quoad hoc est omninò correctum per Tridentinum *sess 24. cap. 3.* vbi decernitur, sponsalia, quę quacúmque ratione valida non sunt, hoc impedimentum minimè inducere. Sic Nauar. *sum. Lat. cap. 22. num. 57.* Veracruz *in append. ad spec. vbi de impediment. public. honestat. fol. 80.* Henriquez *lib. 12. cap. 10. num. 2.* Petr. de Ledesm. *qu. 51. art. 4.* Coninch. *disp. 32. dub. 5.* Perez *dub. 32. section. 2.* Palaus *d. 4. punct. 10. numer. 7.* Villalob. *tract. 14. diffic. 16. numer. 2.* Diana *part. 9. tract. 6. resolut. 52.* Hurtad. *dub. 21. diffic. 1.* & alij.

1974 Oritur planè. Quia Tridentinum non omninò corrigit textum *cap. vni. de sponsal. in 6.* quoad hoc, sed tantum quoad sponsalia habentia consensum, & alia ratione irrita: hæc enim iuxta illud Caput inducebant hoc impedimentum: at iuxta Tridentinum non inducunt. At quoad sponsalia irrita defectu consensus dictum *Caput vnicum* manet illæsum; quia nec iuxta Tridentinum inducunt hoc impedimentum. Porrò non obstante ea decisione, intelligendus est *cap. vnic.* textus, quando defectus consensus est externus, qualis est in furioso, infante, & ioco apparenti, & manifesto præbente consensum. Igitur impedimentum hoc oritur ex sponsalibus absque interno consensu initis quoties huiusmodi defectus consensus exterius non constat. Quia tunc vere sponsalia illa sunt valida: excepco enim matrimonio, omnes contractus signis tantùm externis celebrati, valido celebrantur effectu. Ita Sanchez *libr. 7. dub. 68. numer. 14.* Basil. *libr. 7. cap. 36. numer. 10.* Layman. *libr. 5. tractat. 10. cap. 9. numer. 4.* Vega. *tom. 2. sum. cap. 34. casu 13.* D. Antonin. & Couar. apud Petr. de Ledesm. *vbi suprà,* Barthol. à Ledesm. *dubio 23.* Henriquez *libro 12. capite 10. numero 2.* Manuel *tom. 1. sum. cap. 234. numer. 3.*

1975 Ego quidem probabilius reor, hoc impedimentum ex talibus sponsalibus oriri. Quia est institutum ob publicam honestatem, & ad scandalum vitandum. At quando sponsalia in exterioribus sunt omninò valida, & solus consensus internus ad eorum valorem desideratur, tantum scandalum, tanta inhonestas adesset, ac si verò vero animo contracta fuissent. Cum defectus ille interni consensus vniuersos lateat. Ergo ex ratione, qua inducta est Ecclesia ad hoc impedimentum statuen dum, expressa in ipsomet iure *cap. luuenis. de sponsal.* manifestè

constat, mentem eius fuisse, vt defectus consensus, ob quem sunt irrita, sit externus, ne inducant huiusmodi impedimentum.

[249] DVBIVM LXXXVIII.

An Publicæ honestatis impedimentum ortum ex sponsalibus validis cesset, cum mutuo contrahentium consensu sponsalia dissoluuntur?

[1976] NOn cessat. Quia hoc impedimentum perpetuum adeò, vt nec morte alterius sponsi extinguatur. Et hoc est, quod *cap. Sponsam, de sponsal. & cap. Si quis vxorem,* decidunt asserentia, nullum ex consanguineis alterius sponsi, posse sponsam ducere: non enim potest esse sensus, vt extendatur ad omnes consanguinitatis gradus: sed sensus est, nullum ex consanguineis intra gradum prohibitum posse in perpetuum id matrimonium inire. At si ex mutuo contrahentium consensu sponsalibus dissolutis, hoc cessaret impedimentum, perpetuum non esset. Et quidem nulla maior dissolutio sponsalium potest accidere, quam alterius spõsi obitu, at tunc durat impedimentum. Ergò à fortiori post dissolutionem communi ex consensu sponsalium perdurabit. Sic Sanchez *l. 7. dub. 68. num. 21.* taxans immerito Emmanuelem de Sà Doctissimum, qui *verb. Matrimonium, de impediment. num. 12.* contrarium asseruit. Sotus *in 4. dist. 41. quæst. vnic. art. 2.* Candid. *disquis. 28. art. 11. dub. 2.* Perez *de matrimon. dub. 32. sect. 2. numer. 2.* Layman. *libr. 5. tractat. 10. part. 4. cap. 9. num. 3.* Bonacin. *quæst. 3. de impediment. punct. 11. num. 7.*

[1977] Cessat omninò. Quia sponsalia mutuo consensu dissoluta sunt nulla, & inualida omninò, vt declarauit Cardinalium Congregatio apud Farinac. *ad cap. 3. Tridentin. citat.* Si ergo impedimentum hoc ex veris sponsalibus debeat ortum habere, cum iam sponsalia nulla sint, nullum aderit impedimentum. Ita Bisil. *l. 7. cap. 36. num. 9.* Rebel. *part. 2. libr. 3. quæst. 14. num. 3.* Sà *citat.* Gutier. *de matrimon. cap. 103. n. 11.* Cornejo *disp. 7. dub. 30. quæsito 5.* Leander *tract. 9. dub. 19. quæst. 4.*

[1978] Valde miror sapientissimum meum Thomam Sancium illam Cardinalium declarationem non legisse. Probabiliorem itaque secundam sententiam existimo, contrarium asserturus, si morte alterius sponsi sponsalia dissoluerentur. Quia eo in casu sponsalia illa perpetua censerentur, nam qui obiit, iudicatur in eadem voluntate decessisse.

DVBIVM LXXXIX.

An si contractis sponsalibus cum Maria sub conditione sponsalia absoluta cum eius sorore ineantur: oriatur publicæ honestatis impedimentum?

[1979] CErtum est, ex sponsalibus incertis nullum impedimentum oriri: vt si quis det fidem de ducenda quaudam ex Antonij filiabus nulla ex illis assignata *cap. vnic. de sponsal.* &

Trident. *sess. 24. cap. 3.* decidit, ex sponsalibus irritis hoc non oriri impedimentum. Idem dixerim de sponsalibus conditionalibus: quare valebit matrimonium initum cum sorore eius sponsæ, conditione nondum extante. *cap vnic. in fine.* Quia cum conditio consensum suspendat vsque ad eius impletionem, antequam impleatur, sponsalia non sunt valida ex defectu consensus. Quæsierim verò, nùm si quis post sponsalia conditionata cum Maria ante conditionis euentum contrahat secunda sponsalia absoluta cum eius sorore, ex posterioribus his impedimentum publicæ honestatis oriatur?

1980 Ex posterioribus sponsalibus publicæ honestatis impedimentum oritur, vnde non potest iam prior soror duci. Quia posteriora sponsalia valida fuêre, priora vero inualida, pendente enim conditione, non aderat consensus. Constat ex *cap. vnic.* Sic Gloss. *ad id, verb. Præsenti, de sponsal. in 6.* Tabien. *verb. Impedimentum, impedim. 11. num. vnic.*

1981 Ex posterioribus sponsalibus publicæ honestatis impedimentum non inducitur. Quia sunt irrita per Tridentinum *sess. 24. c. 3.* vtpote quæ sunt contra priorem promissionem. lta Sanch. *libr. 7. dub 69. num. 3.* Basil. *lib. 7. cap. 36. dub. 69. num. 3.* Basil. *lib. 7. capit. 36. num. 7.* Bonacin. *quæstion. 3. punct. 11. numer. 5.* Candid. quem refert, & sequitur Leander *tractat. 9. dub. 19. quæst. 6.*

1982 Certum est, hodie post Tridentinum huiusmodi impedimentum ex posterioribus sponsalibus non oriri omninò irrita fuêre. Nam tenebatur qui sub conditione fidem Mariæ dedit expectare eius euentum: vnde contra iustitiam eo non expectato resilit. At cum pendente conditone non posset licite aliud matrimonium inire, promissio de eo ineundo non fuit valida, tanquam promissio de peccato admittendo: subindéque impedimentum non pariet. Id autem intelligo quando est conditio de futuro, non de præsenti, aut præterito. Et quando conditio de futuro est contingens, non quando est necessaria. Etsi sit possibilis, & honesta.

DVBIVM XC.

An ex matrimonio rato nondum consummato oriatur potius affinitatis, quam publicæ honestatis impedimentum?

1983 POtiùs oritur affinitatis, quam publicæ honestatis impedimentum. Quia per contractum matrimonij de præsenti adstringuntur coniuges multo arctiori vinculo, quam per contractum sponsalium de futuro: Ergo vir cum consanguineis vxoris, & è contra multo perfectiori vinculo, & maiori propinquitate coniunguntur. Cum ergo ex sponsalibus oriatur publica honestas, nec sit aliqua propinquitas media inter affinitatem, & publicam, honestatem, dicendum est, ex matrimonio rato affinitatem, non publicam honestatem oriri. Sic D. Thom. *in 4. dist. 41. qu. vnic. artic. 1. quæstiunc. 4. ad 2.* Sotus *articul. 2.* Petr. de Soto *de matrimon.* **[250]** Ledesm. *2. p. 4. qu. 57. art. 3.* Veracruz *in append. ad specul. dub. penultim. conclus.* Viguer, *l. institut. cap. 16. §. 7. vers. 9.* Bellarm. *libr. 1. de matrim. cap. 24.* Henriquez *lib. 12. cap. 10. num. 1.* Ludou. Lopez *part. 2. Instruct. vbi de matrimon. capite 50.*

1984 Potius oritur publicę honestatis impedimentum, quam affinitatis. Quia affinitas nequit nisi ex copula carnali consurgere. Habetur *in cap. Si quis, 3. 27. qu. 2.* & *in cap. Qui*

desponsatam. & in cap. Ad audiendam, de sponsal. & in cap. Duo, de sponsal. impuber. Sic Nauar. *l. 4. consil. de spons. consil. 11. num. 2.* Couar. *4. Decretal. part. 2. cap. 6.* §. *2. num. 1.* Villalob. *tractat. 14. diffic. 16. num. 6.* Basil. *lib. 7. cap. 35. num. 1. & 2.* Bonacin. *qu. 3. de impediment. punct. 11. num. 9.* Sanchez *lib. 7. dub. 64. numer. 25.* Candid. *disquisit. 8. articul. 11. dub. 4.* Toletan. *libro 7. capite 228. numero. 1. & cap. 234.* Barthol. à Ledesm. *dub. 39.* & alij.

1985 Quamuis possit dici oriri affinitatem impropriè, & large, seu quoddam affinitatis initium: eo quod potestas corporum tradita per matrimoninum est initium actus coniugalis, vnde affinitas oritur; at verè, & in rigore non oritur huiusmodi affinitas. Vnde censuerim, impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato, esse verè, ac propriæ publicæ honestatis, & non affinitatis. Quia (vt fert secundæ sententiæ fundamentum) affinitas oritur ex eo quod vir, & vxor esficiuntur vna caro per copulam perfectam, ac consummatam: quod quidem in matrimonio rato minimè reperitur.

DVBIVM XCI.

An impedimentum publicæ honestatis consurgens ex matrimonio rato restrictum per Tridentinum ad primum gradum, sicut consurgens ex sponsalibus?

1986 REstrictum est. QuiaTridentinum contrarium non asseruit, cum de impedimento publicæ honestatis loquitur *sess. 24. cap. 3.* ibi: *Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, vbi sponsalia quacúmque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit: vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.* Ergo idem videtur de impedimento eodem ex matrimonio rato sentire. Sponsalium enim nomine etiã matrimonium ratum in iure intelligitur. Sic Ouand. *in. dist. 41. quæst. vnic.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. cap.* Et Bonacin. *qu. 3. punct. 11. num. 9.* ac Bauni. *tract. 12. de impedim. vbi de impedim. cognat. qu. 2. §. de imped. affnit* asserunt, Toletum hanc sententiam amplecti *lib. 7. cap. 10.* Ast ego requirens, contrariam Cardinalem tenere proculdubio annotaui; & Victorellus eius Scholiastes idem asseruit. Aptius possem Villalobos citare, qui immemor suæ alibi sententiæ expressè, huic parti videtur morem gerere *tractat. 14. diffic. 17. num. 4.*

1987 Minime est à Tridentino restrictum, quamuis ex matrimonio rato irrito exoriatur, sed durat vsque ad quartum gradum. Quia restrictio graduum facta à Tridentino intelligenda est de sponsalibus de futuro, non autem de matrimonio rato non consummato: Ergo impedimentum dirimens, quod oritur ex huiusmodi matrimonio debet vsque ad quartum gradum extendi. Antecedens, probatur, quia Concilium solum expressit impedimentum, quod ex sponsalibus contrahitur, & illud ad primum gradum restrinxit. At nomine sponsaliorum in iure semper intelliguntur sponsalia de futuro, non matrimonium ratum. Ergo de huiusmodi sponsalibus tantùm est hoc decretum intelligendum. Ita Veracr. *append. ad spec. de imped. affin. in fine.* Barthol. à Ledesm. *dub. 43.* Sà *verb. Matrimonium, de impediment. num. 12.* Manuel, *tom. 1. sum cap. 234.* Petr. de Ledesm. *qu. 54. articul. 1.* Sanchez *libr. 7. dub. 70. num. 16.* Candid. *disquisit. 28. art. 11. dubit. 4.* Hurtad. *d. 21. diffic. 2.* Basil. *libro 7. capite 35. numero 3. & 4.* Leander *tractat. 9. dub. 19. quæstion. 11.* & alij communiter.

[1988] Falsam omninò primam esse sententiam, & fundamentum leue innuit, & Pij V. declaratio ostendit aperte. Anno enim 1538. Pontifex quodam in Breui, quod incipit, *Ad Romanum* profatur: *Idcirco motu proprio, authoritate Apostolica, tenore præsentium declaramus, & definimus, Decretum Concilij huiusmodi omninò intelligendum esse, & procedere de sponsalibus de futuro duntaxat: non autem in matrimonio sic, vt præfertur, contracto: sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de iure veteri, ante prædictum decretum Concilij introductum erat, & ita ab omnibus iudicari debere mandamus, & statuimus.* Ast ante Tridentinum impedimentum publicæ honestatis ortum ex sponsalibus etiam irritis durabat vsque ad quartum gradum, ne dum ea matrimonio rato. Ergo in eisdem gradibus hodie perdurat. Profecto Doctores primæ sententiæ motum proprij Pij non viderunt, nec ad eorum notitiam accessit Sacri Senatus Cardinalium declaratio, à Farinacio expressa *ad cap. 3. Tridentin.* Ideo primam sententiam falsam omninò iudicarim.

DVBIVM XCII.

An Impedimentum publicæ, honestatis consurgat, ex matrimonio rato, quocùmque ex causa inualido?

[1989] NOn consurgit. Quia per Tridentinum *sess. 24. cap. 3.* hoc impedimentum correctum est non tantum in sponsalibus, sed etiam in matrimonio rato. Nam cum sit correctum in sponsalibus irritis, & hoc impedimentum non inuenitur expressè decisum, oriri ex matrimonio rato nullo, sed id deducitur per quandam consequentiam, eo quod id decisum sit in sponsalibus irritis: eo ipso quod Tridentinum id correxit in sponsalibus nullis, videtur quoque in matrimonio rato irrito id correctum fuisse: accessorium enim naturam sequitur principalis, *Regula Acceßorium, de regulis iuris, in 6.* Sic Nauar. *sum. Lat. cap. 22. num. 58. corol. 2.* Couarr. *4. Decretal. part. 2. cap. 6. §. 2. num. 2.* Ludou. Lopez *part. 2. Instruct. vbi de matrim. cap. 50. Sà de Im-***[251]***pedim. num. 12.* & alij, quos citat, & sequitur Texada *tom. 2. libr. 4. tractat. 2. Paragraph. 7. controuers. 21.*

[1990] Consurgit omninò. Quia id impedimentum consurgere minime correctum est à Tridentino, sed adhuc stat, & ideò oritur ex matrimonio rato irrito quacúmque ex causa, præterquam defectu consensus, hoc impedimentum. Nam sic peculiariter declarauit Pius V. *in motu proprio, qui incipit, Ad Romanum spectat,* edito, (vt dubio proximo dixi) anno 1568. vbi Pontifex præmittit, multos dubitasse, an decretum Tridentini *sess. 24. cap. 3.* quo cauetur, impedimentum publicæ: honestatis, vbi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum intelligatur de sponsalibus de futuro tantum, vel etiam de matrimonio de præsenti non consummato: & asserit. solummodo de sponsalibus esse intelligendum, vt vidimus. Ita Henriquez *lib. 12. cap. 10. num. 2.* Valent. *part. 4. d. 10. qu. 5. punct. 3.* Sanch *lib. 7. dub. 70. num. 5.* Basil. *lib. 7. cap. 35.* Cornejo *disp. 7. dub. 30.* Palaus *d. 4. punct. 10.* Diana *part. 9. tractat. 6. resolut. 59.*

[1991] Certissimum iam est, oriri hoc impedimentum ex matrimonio rato irrito quacúmque ex causa, modo non sit irritum ex consensus defectu. Quia non est recedendum ab antiquo iure, nisi quatenus aliter in nouo decernitur: At iure antiquo *cap. Sponsam, de sponsal. & cap. Accessit, de sponsal. impub.* impedimentum publicæ honestatis ex matrimonio rato

inualido quacúmque ex causa consurgebat, modo non esset ex defectu consensus inualidum; (vt si metus interuenisset, error personæ, vel animus internus,) & iure nouo non est aliter decretum, vt ex decreto Pij V. & Cardinalium declaratione *apud Farinac. ad cap. 3. Tridentin.* constat. Ergo ex matrimonio rato inualido publicæ honestatis impedimentum hodie consurgit.

DVBIVM XCIII.

An exmatrimonio rato conditionato oriatur publicæ honestatis impedimentum?

[1992] ORitur quidem. Quia id matrimonium statim impleta conditione efficitur validum absque nouo consensu: vnde ex eo oritur publicæ honestatis impedimentum, tanquam ex sponsalibus validis absolutis, quamuis conditio impleta minime sit. Nam tale matrimonium cum sit contractus perfectior sponsalibus, includit eminenter ante conditionis euentum sponsalium absolutorum vim. Sic Iurisperiti, quos memorat, ac sequitur Petr. de Ledesm. *quæstion. 55. articul. 4. dub. pẽnultim.*

[1993] Non oritur impedimentum. Quia nulla ratione habet vim contractus alicuius absoluti, sed solùm sponsalium sub conditione initorum, aut matrimonij conditionati: ac proinde ante conditionis euentum nullus adest perfectus consensus. Non ergo orietur impedimentum. Quippe ob hanc rationem deciditur *cap. vnico, de sponsal. in 6.* non oriti impedimentum ex sponsalibus conditionalibus, ante conditionis euentum. Ita Henriquez *lib. 12. cap. 10. n. 2.* Sanchez *lib. 7. dub. 70. num. 21.* Basil. *lib. 7. c. 35.* Bonacin. *quæst. de impedim. punct. 11. num. 16.* Leand. *tract. 9. dub. 19. quæst 14.* Hurtad. *dub. 21. diffic. 2.*

[1994] Certius hoc reor adiiciens, post euentum conditionis, si teneamus matrimonium non perfici absque nouo consensu, sed eum contractum vim sponsalium absolutorum habere, (vt sustinet valde probabilis sententia) dixerim, ante nouum consensum perficientem matrimonium oriri publicæ honestatis impedimentum sicut ex sponsalibus absolutis, nimirum vsque ad primum gradum. At si teneamus, statim euenienti conditione perfici absque nouo consensu matrimonium absolutum, (quod probabilius duco) asseruerim, oriri impedimentum hoc vsque ad quartum gradum, sicut ex matrimonio.

CAPVT XXXI.

Circa Affinitatis Impedimentum.[1995]

DVBIVM XCIV.

An vt affinitas contrahatur sufficiat, vt solus vir in copula seminet?

1996 NOnnvlla *ex section. 1.* ad memoriam reuocare operæ pretium duco. Primò, non solum ex matrimoniali copula, verum etiam ex illicita oriri affinitatem: quidquid in contrarium dicant Tancred. & Vincent. quos refert Archidiac. *cap. vltim. n. 6. de sponsal. in 6.* & alij. Quia sic definitur in *cap. Non debet de consanguin. & affinit.* & in Tridentin. *sess. 24. cap. 4.* Deinde, vt affinitas contrahatur, non sufficere copulam absque seminis viri in vas fœmineum intromissione (quidquid Metina *lib. 5. de sacror. homin. continent. cap. 76.* refragetur.) Quia affiniras ex eo solum oritur quod semen viri, & sanguis menstruus fœminæ, vel eius semen intra matricem commisceantur, vt habetur in *cap. Lex diuina, 27. quæstion. 2.* Ex hac enim commixtione vir, & fœmina fiunt vna caro, & vnus sanguis; & consequenter consanguinei vnius flunt alterius affines. Quęsierim. nùm vt affinitas contrahatur, sufficiat, vt solus vir in copula seminet, an etiam necessarium sit, fœminam seminare?

1997 Non sufficit seminare virum, sed necessarium est, vt fœmina etiam seminat. Quia copula, in qua solus vir seminat, non est ad generationem sufficiens: cum iuxta commnunem Medicorum seutentiam vtrúmque semen ad gene**[252]** tationem desideretur. Sic D. Thom. *in. 4. dist. 41. qu. vnic. art. 1. quæstiunc. 3.* vbi ait, ex carnali copula, in qua est seminum commixtio, oriri affinitatem. Durand. *ibi. qu. 1. art. 7.* D. Bonauentur. *art. vnic. q. 1.* Viguer. *l. Institut. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedim. 6.* Hurted. *disp. 20. diffic. 1. num. 5.* Diana *part. 4. tractat. 2. resolut. 53. & part. 3. in addit. 2. resolut. 21.* Didac. de Narbon. *de ætate ad omnes, anno 14. qu. 5. num. 4.* Qui tamen non bene pro hac parte citat Thomam Sanchez. Hic autem *lib. 2. dub. 64. num. 20.* ex Iurisperitis citat plurimos.

1998 Sufficit virum seminare, nec fœminæ: semen desideratur: sed sufficit ad affinitatem contrahendam, si vir intra pudoris claustra semen emittat. Quia ea est copula perfecta, & sufficiens ad generationem, subindèque ad affinitatem. Ita Sanchez *citatus. num. 21.* Petr. de Ledesm. *quæst. 55. art. 3. dub. 2. ad 4.* Manuel *tom. 1. sum. cap. 228. numer. 1.* Vega. *tom. 2. sum. cap. 31. casu 171. concl. 5.* Basil. *lib. 7. cap. 33. nu. 2.* Lublin. *verb. Affnitas, num.* Torreblanc. *libr. 2. Practic. cap. 15. section. 9. num. 77. 78. & 79.* Rebel. *qu. 15. num. 2.* Et id ipsum existimo tenuisse Dianam *part. 3. tractat. 5. resolut. 19.* citantem Florenum, ac Finellum. Trullench. *lib. 7. cap. 9. dub. 16. num. 4.* Leander *tractat. 9. dub. 20. qu. 4.* Cornejo *disp. 7. dub. 32.* & viginti sex Doctores àThoma Sancio citati.

1999 Profectò cum verius sit semen fœmineum minime ad generationem desiderari, verius esse puto, nec ad affinitatem contrahendam requiri. Nam in matrice, in quam virile semen immittitur fœminæ menstruus sanguis est paratus, ex cuius cum virilis seminis commixtione vir, & fœmina vna fiunt caro, & huiusmodi copula perfecta est, & ad generationem sufficiens.

DVBIVM XCV.

An contrahatur affinitas ex copula, in qua sola fœmina seminat?

2000 SVfficit, imo licet non ipsa seminaret. Quia ex solo matrimonio rato consurgit affinitas. Quia per matrimonij contractum de præsenti adstringuntur coniuges multo arctiori vinculo, quam per contractum sponsalium de futuro: ergo vir cum consanguineis vxoris, & vxor cum consanguineis viri multo peifectiori vinculo, ac maiori propinquitate coniungentur.

Ergo adhuc efficacius adstringentur ex copula, in qua sola fœmina seminarit. Sic Michaël de Medina citatus à Leandro *tractat. 9. disput. 20. Quæstion. 5.* Sotus *in 4. dist. 41. quæst. vnic. art. 2.* Petr. de Soto *lect. 10. de matrimon.* Bellarm. *libr. 1. de matrim. capite 24.* Henriquez *libro 11. capite 10. numero 1.* & alij apud Sanchez *libr. 7. dub. 64. num. 24.*

2001 Minimè sufficit, Quia prætfata copula, nec ad generationem est sufficiens, nec ibi datur commixtio sanguinum, è qua vir, & fœmina vna caro fiunt. Ita Sanch. *citat. n. 10.* citans pro hac parte quinquaginta supra quinque Doctores. Quibus addo Basilium, Bonac. Hurtad. Candidum, & Cornejo citatos à Leandro *vbi supr.*

2002 Hoc mihi et certum. quia ex communi sententia, ad affinitatem contrahendam, requiritur copula, quæ ad generationem sufficiat.

DVBIVM XCVI.

An ex spadonis congressu oriatur affinitas?

2003 ORitur quidem Quia spadones semen emittunt, è quo cum fœmina fiunt vna caro. Sic Ioan. de Friburgo *sum, Confess. lib. 4. titul. 16. qu. 13.* citans Hugonem, addens, oppositum esse tutius. Ergo tutum hoc esse opinatur.

2004 Minime oritur. Quia non emittunt verum semen, è quo subsequi possit generatio. Ita Petr. de Ledes. *qu. 55. art. 3.* Ledes. *2. qu. 57. art. 3.* Basil. *lib. 7. cap. 33. q. num. 2.* Bonacin. *qu. 3. punct. 12. n. 14.* Hurtad. *d. 20. diffic. 1. n. 3.* Candid. *disquis. 28. a. 12. dub. 8.* Lublin. *v. Affinitas. 1. & verb. Matrimonium, n. 27.* Trull. *l. 7. c. 9. dub. 16. n. 4.* Sanch. *lib. 7. d. 64. n. 11.*

2005 Absque dubio ex congressu spadonam consummantium intra vas legitimum haud affinitas oritur. Quia ad hanc requiritur emissio seminis è quo subsequi generatio valeat.

DVBIVM XCVII.

An vt affinitas contrahalur, sufficiat si virile semen, quotúmque modo, etiam dæmonis arte, intravas fæ mineum recipiatur?

2006 QVando semen intra vas fœmineum recipitur quacúmque arte siue humana, siue diabolica, siue cum violatione claustri, siue absq; illa, siue sponte, siue casu: affinitas oritur. Quia inde potest sequi generatio, quod sufficit ad afnitatem contrahendam. Sic Sanch. *lib. 7. d. 64. 77. 15.* Candid, *disq. 28. a. 12. dub. 7.* Petr. de Ledesm. *q. 55. a. 3. dub. 2. ad 4.* Manu. *to. 1. c. 228. n. 1.* Filliuc. *tr. 10. p. 2. n. 209.* Gutier. *de matr. c. 54. nu. 23.* Lublin. *v. Affinitas, num 1.* Viginti plus Doctores à Sancio citati. Torres, Cornejo, Rebel. Trull. Bonacin. & Hurtad. apud Leandrum *tract. 9. d. 20. quæst. 7.*

2007 Non sufficit semen virile intra vas fœmineũ recipi, nisi adsit vera copula cum aliquali penetratione. Quia quamuis possit ex semine virili aliter deciso siue arte humana siue diabolica, siue casu in fœminæ matriciẽ generatio sequi, (quod multi abnegant,)adhuc tamen

id ad contrahendam affinitatem non sufficit: vltra hoc enim requiritur generationem fieri per naturalem cooperatiouem, copulàmque carnalem, ac adhæsionem viri ad fœminam lta Basil. *l. 7. c. 33. n. 2.* Albiz *in manuscript. de matr. d. 17. dub. 1.* Diana 3. *p. tr. 5. res.* Torrebl. *l. 5. pract. c. 2. à n. 34.* Leand. *vbi supr.*

2008 Profectò si ex copula habita alio modo quam connaturali haud posset generatio sequi, vt multis probare contendit Torrebl. citatus, à prima sententia proculdubio recederem, qui mordicus defendo, non contrahi affinitatem, nisi ex copula sufficienti ad generationm. At cum fere sit**[253]** quacúmque arte m vas fœmineum recepto posse generationem sequi, à secunda sententia omninò recedo, iudicans materialissimam esse in casu nostro illam viri ad fœminam adhæsionem, tum ex commixtione seminis virili cum semine, aut cum sanguine fœmineo fiant vir, & fœmina vna caro.

DVBIVM XCVIII.

An copula Sodomitica impediat matrimonium?

2009 SCio, ex copula Sodomitica minime affinitatem oriri. Quia ex ea haud potest generatio sequi. Quæsierim tamen, nùm etsi non ratione affinitatis. contractæ cum consanguineis eius, quocum copula Sodomitica est habita, (nulla enim est orta) impeditur tamen matrimonium propter criminis enormitatem?

2010 Impeditur. Quia id colligitur ex *cap. Extraordinaria,* à Contrario sensu. Ibi enim dicitur, pollutionem nisi in naturalibus admissam matrimonium non impedire. Ergo impediet, si est in vase contra naturam, ne possit contrahi ab alterutro Sodomita cum alterius consanguineis. Sic dicit forte esse Gloss. *ad hoc caput, verb Sæpius, 35. qu. 3.* Et quidam id docent absque dubitationis illa nota *Forte,* teste Archidiac. *ibi. nu. 1.* & Bellamera *num. 1.* nec ipsi probant Lambertin. *de iurepatronat, lib. 2. part. 1. quæst. q. art. 18. num. 9.*

2011 Non impeditur. Quia criminis enormitas nil prorsus conducit ad impedimentum matrimonij statuendum. nisi ea pœna in iure sit expressa. At hæc nullibi expressa inuenitur: ergo. Ita Sanchez *lib. 7. d. 64. n.* Petr. de Ledesm. *q. 55. art. 3. dub. 1.* Leand. *tract. 9. d. 20. qu. 9.* & omnes communiter.

2012 Ego quidem prorsus iudico, nullum oriri ex huiusmodi enormitate impedimentum, cum nullo in textu expressum inuenerim, & existimem eo *cap. Extraordinaria,* decisum esse contrarium. Nam ibi expressè præscribitur in eo solo euentu pollutionem impedimento esse matrimonio contrahendo cum consanguineis alterius, quando in vase naturali semen recipitur: Secùs ergo erit, quando in vase præpostero, & contra naturam. Itaque si duo viri nefando se congressu polluerint, alterum posse alterius filiam ducere, vti certum statuo.

DVBIVM XCIX.

An affinitas ex fornicatione orta impediat matrimonium in gradu tertio, & quarto?

2013 CErtum est, affinitatem ortam ex fornicatione ad secundum gradum esse restrictam, nec dirimere matrimonium in tertio, aut in quarto. Tridentin. *sess. 24. cap. 4.* Vnde caute lege Aureolum *in 4. dist. 41. art. vnic.* docentem affinitatem ex fornicatione dirimere eodem gradu, eodémque modo, quo consanguinitas. Quæsierim autem, an affinitas hæc licet non dirimat, impediat tamen subsequentis matrimonium in vlterioribus vltra secundum gradibus?

2014 Impedit. Quia Tridentini decretum *sess. 24. cap. 4.* non videtur omninò eam affinitatem restringere, sed limitare, quatenus matrimonium dirimebat. Vnde à iure veteri stauenti eam impedire, ac dirimere recedendum non est, nisi quatenus ius nouom corrigit. *Præcipimus Cod. de appellat.* Sic viri periti, quos presso nomine memorat Sanch. *l. 7. d. 67. n. 4.* Nauar. *sum. Lat. antiqua c. 22. n. 43.* hac ratione conuictus, hanc partem tuetur.

2015 Non impedit. Quia Pius V. in motu proprio edito anno 1566. incipiente, *Ad Romanum Pontificiam,* fatur: *Declaramus, & authoritate Apossolica decernimus, nullum hodie impedimentum remanere, quominus in vlterioribus gradibus huiusmodi,* (id est circa secundum) *liberè, & licitè matrimonium contrahi possit,* Quod decretum merito vtitur verbo *Declaramus,* quasi non sit nouum ius, sed decreti Tridentini declaratio, quasi re vera ipsum voluerit auferre præfatum impedimentum, licer verbis limitatis vti videtur, ibi: *Matrimonium postea contractum non dirimere.* Ita Sanchez *citatus.* Petr. de Ledesm. *quæstion. 55. art. 1. dub. vltim.* Cornejo *d. 7. dub. 31. qu. 4.* & alij communiter Imò & Nauar. Summæ noua editione. viso Pij V. decreto, sententiam mutauit.

2016 Existimo probabilem fuisse satis primam sententiam ante Pij V. declarationem, post eam autem haud posse sustineri. Imo vel ante proprium motum Pontificis probabiliorem secundam iudicarim. Satis enim Concilium illis verbis: *Matrimonium postea centractum non dirimere,* suam exprimit pro nostra sententia mentem. Quia omne impedimentum dirimens ex eo solum habet impedire, quod dirimat, (cum impedimentum dirimens, eminenter sit impediens,) at proinde cum tollitur impedimentum quatenus est dirimens, tollitur etiam quatenus impedit. Quare nec affinitas ex fornicatione dirimit, aut impedir sponsalia subsequentia, aut præcedentia vltra secundum gradum. Quia eadem sola ratione qua impedit matrimonium, impedit sponsalia: si ergo illud non impedit vltra secundum gradum, nec etiam hæc impediet.

DVBIVM C.

An Accessus ad consanguineam in tertio, aut quarto gradu eius, quacum quis fornicatus fuerat sit incestus?

2017 INcestus est. Quia Tridentinum *sess. 24. cap.* 4. non prorsus abstulit affinitatem ex fornicatione consurgentem, sed in quantum ineundo matrimonio obstaret: nec voluit fauere fornicantibus. At limitata causa limitatum producit effectum. *leg. Age cum Geminiano, Cod. de transaction.* maximè cum id decretum sit correctorium. Remanet ergo affinitas in eo tertio, ac quarto gradu ex priori fornicatione producta, ad eum effectum, vt accessus personæ sic affinis, sit incestus. Profectò etsi expediat matrimonij impedimenta restringi, at non licet licentiam admittendi delicta ampliari. Quæ vti**[254]** que ampliarentur, si iam vltra secundum gradum illius affinitatis non esset punibilis incestus. Petr. De Ledesm. *qu. 55. art. 3. dub. 5.*

probabilem esse dicit, *in sum. Sacrament. vbi de Sacram. pœnit. cap. 19.* contrariam sententiam tantùm appellat probabilem valde, quasi hanc quoque probabilem esse docet. Et Azeuedo *l. 2. recopil. tit. 20. l. 7. n. 42.* quæstione hac vtrimque disputata, anceps manet, & doctæ cogitationi relinquit. Comitol. *l. 1. resons. moral. q. 138. num. 2.* Angles *in 4. p. 1. de matr. q. 3. de imped. affin. a. 1. ante difscult. 1.* & alij.

2018 Non est incestus. Quia nullibi reperitur specialis prohibitio accessus ad affines: sed tantùm est incestus, & specialiter prohibitus, eo quod inter illos interdicitur matrimonium ob reuerentiam affinibus debitam: quę etiam ratio inuenitur in copula illicita: & ita tota prohibitió copulæ permanet à matrimonij prohibitione, estque illi accessoria. Ergo cessante matrimonij prohibitione, cessat tanquam accessoria prohibitio copulæ specifica: ac proinde accessus ille non erit incestus, sed simplex fornicatio. Ita Sanch. *l. 7. d. 67. n. 8.* Petr. de Ledes. ci*tat.* Nauar. *l. 3. Consil. de consen. cons. 3. n. 23.* Laym. *tr. 10. p. 4. c. 5. n. 3.* Hurtad. d. *20. diffic. 5. n. 17.* Manu. *to. 1. sum. c. 209. n. 2.* Sà *v. Luxuria, n. 2. Vera cruz append. ad spec. vbi de imped. affin. ad finem.* Metina, Salzedo, Gutier. Ceruantes, Alcozer, & alij apud Sancium *vbi sup.*

2019 Longe hoc probabilius mihi. Quia iure communi impediebatur matri monium vsquead septimum consanguinitatis, & affinitatis gradum: & postea restricta est consanguinitas ad quartum gradum *c. Non debet, de consang. & affin.* & omnes fatentur iam accessum ad consanguineos vltra quartum gradum, vel ad affines, non esse incestum: cum tamen textus eo *c. Non debet,* nihil dicat de incestu, sed tantum non prohiberi deinceps matrimonium vltra quartum gradum, ibi: *Prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat.* Ergo vt accessus ad affines ex copula fornicatia non sit incestus vltra secundum gradum, satis est, vt vltra eum sit iam sublata ea affinitas ad effectum impediendi matrimonium.

DVBIVM CI.

An affinitas ex fornicatione orta dirimat, in omni gradu lineæ rectæ ìure naturali matrimonium?

2020 DIrimit in primo gradu lineæ rectæ, vnde interdictum est matrimonium iure naturæ inter filiam, & eum, qui cum eius matre est fornicatus. Quia ipsa natura repugnat ptimum gradum tanta indecentia violari in affinitate, sicuti in consanguinitate repugnat. Sic Celaia *in 4. dist. 40. q. vni. post 4. argum. dub. 1.* D. Anton. *p. 3. tit. 1. c. 11. §. 1.*

2021 Non dirimit in primo gradu naturali ex iure. Quia ea affinitas ex solo iure Ecclesiastico consurgit; vt probat Sancius *l. 7. d. 65. n.q.* Ergo ex solo Ecclesiastico iure primo in gradu lineę rectæ dirimit. Ita Sanch. *d. 66. n. 3.* Petr. de Ledes. *q. 55. a. 6. circa primum statum affinit. diffic. 2. concl. 3.* Omnes communiter apud Rebel. *l. 3. de matr. q. 15.* Laym. *l. 5. tr. 10. part. 4. c. 6. n. 6.* Palaus *d. 4. pun. 8. n. 10.* Leand. *tr. 9. d. 20. q. 18.*

2022 Mihi certissimum est, eam affinitatem ex solo Ecclesiastico iure consurrexisse. Si ergo stando in iure naturæ ea affinitas non erat, quomodo poterat, eo iure attento, obstare matrimonio? Quare Celaia, & D. Antoninus minimè sunt audiendi.

DVBIVM CII.

An affinitas ex matrimonio orta dirimat, iure naturæ matrimonium aliquo in gradu lineæ rectæ, inter ascendentes, ac descendentes?

2023 INrecta linea dirimit affinitas matrimonium iure naturæ in quocúmque gradu in infinitum. Quia eadem reuerentia debetur affinibus, ac consanguineis, & eodem modo ab vtrisque est abstinendum. Sic Syluest. *verb. Matrimonium, 8. quæst. 15. dicto 6.* Petr. de Soto *lect. 10. de matrim.* Philiarch. *de Offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 12.* & Greg. Lop. *l. 5. in fine, tit. 6. p. 4.* Alij asserunt, in primo affinitatis gradu lineę rectæ prohibitum, ac irritum esse iure naturæ matrimonium: vt inter priuignum, & nouercam, vel priuignam, & victricum: socerum, & nurum, socrum, & generum. Quia eodem modo abstinendum est ab affinibus, sicut à consanguineis, *c. 1. de consang.* & *c Æqualiter,* & *cap. de propinquis, 35. q. 3.* At in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ fatentur omnes iure naturæ irritati matrimonium: ergo & in primo affinitatis gradu lineæ rectæ iure naturæ irritabitur. Sic Nauar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 14. nu. 8.* Couarruu. *4. decret. p. 2. c. 6.* Vasq. 1. *2. q. 74. art. 8. d 112. n. 7.* Bellarm. *l. 1. de matr. cap. 28. notab. 2.* Valent. *p. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.* Coninch. *d. 32. dub. 4. num. 53.* & alij.

2024 Affinitas orta ex matrimonio in nullo gradu lineæ rectæ minimè irritat iure naturæ matrimonium. Vnde secluso iure Ecclesiastico, in quocúmque gradu est validum. Quia matrimonium in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ initum opponitur primatio, aut secundario ipsius matrimonij fini: cum possit ordinari ad sobolis propagationem concupiscentiæ remedium, & mutuum coniugum obsequium in rebus domesticis. Nec violatur in eo matrimonio debitus coniunctionis ordo, licet ineatur in primo gradu lineæ rectæ, vt inter priuignum, & nouercam, vel victricum, & priuignam: qualis violatio contingit in matrimonio inter parentes, & filios. Quia relatio naturalis superioritatis ex qua oritur naturalis reuerentia debita superiori, solum fundatur inter eas personas, quę dant, & accipiunt esse naturale per naturalem generationem: quales sunt parentes, non autem affines in primo gradu lineæ rectæ. Ita D. Thom. *2. 2. qu. 154. art. 9.* Alens. *2. part qu. 169. memb. 2. & 3.* Caietan. 2. *2. qu. 154. art. 9.* Supplem. Gabr. *in 4. dist. 41. qu. vnic. art. 3.* Henriq. *lib. 12. c. 1. n. 1.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de impedim. num. 4.* Basil. *l. 7. cap. 34. n. 5.* Candid *disquisit. 28. art. 12. dub. 4. dicto 10.* Rebel. *l. 3. de matrim. qu. 15. num. 10.* Bonacin. *qu. 3. punct. 12. num. 7.* citans Gutier**[255]** Hurtad. *d. 20. diffic. 4.* Trullench. *l. 7. c. 9. dub. 16. numer. 15.*

2025 Profectò, vt probabiliorem admodum secundam sententiam esse affirmem, sufficit mihi scire, huiusmodi matrimonium haud esse apud omnes nationes interdictum. Nam Valerius Max. *l 5. cap. 7.* & Plutarchus in *vita Demetry* referunt, Seleuchum suo filio Antiocho tradidisse in matrimonium Stratonicem propriam vxorem: ac id factum ipse Valerium laudibus effert; & *3. Reg. 2.* Adonias Filius Dauid petiit Abisac Sunamitidem in vxorem: & illa erat Dauidis vxor, vt constat ex *2. Reg. vlt.* signum ergo est, id matrimonium non asse iure naturæ interdictum.

DVBIVM CIII.

An affinitas ex matrimonio orta dirimat, naturali iure coniugium in primo lineæ transuersæ gradu?

[2026] IN primo gradu dirimit. Vt si quis ducat vxorem fratris: vel si fœmina nubat suæ sororis viro. Quia inter Fratrem, & Sororem est iure naturæ irritum matrimonium. At vxor fratris reputatur, ac soror, vtpotè quæ per matrimonium effecta est in vna caro cum fratre Et quia Ioannes Baptista *Mar. 6.* grauiter increpauit Herodem, quod vxorem fratris sui duxisset. Et D. Chtysost. *hom. 41. Mat.* Philippum tunc iam obiisse. At Herodes Gentilis lege Mosis non adstringebatur, sed sola naturali. Sic Palud. *in 4. dist. 37. q. 1. a. 5.* Antonin. *3. p. tit. 1. c. 11. & 14.* Et Auctores existimantes, omnes gradus *Leuit. 18.* prohibitos obligare nunc, eo quod lege quoque naturali sint interdicti, quos refert Sanch. *l. 7. d. 52. n. 5.*

[2027] Nullus gradus affinitatis in linea transuersa adeò est prohibitum iure naturæ, vt eo attento, irritet matrimonium: quamuis aliquam præ se ferat naturalem iudecentiam, nisi causa aliqua iusta cohonestetur. Quia Innocentius III. *c. fin. de diuort.* cum infidelibus recens conuersis dispensauit propter eorum insirmitatem, vt ma. trimoniis initis cum relictis fratrum vterentur. Et Alexander VI. dispensauit in eodem gradu cum Lusitaniæ Rege. Et Iulius II. cum Henrico VIII. & Catherina Regibus Angliæ. Et postea Clemens VII. consultis totius Orbis illustribus Vniuersitatibus, & maturissimo inito consilio authoritate Pontificia decreuit fuisse legitimam dispensationem. Quod decretum refert ad verbum Castro *l. 1. de lege pœn. c. 12.* & multi viri doctissimi in huius veritatis confirmationem varios tractatus edidére. Certe arctius est vinculum inter consanguineos in secundo gradu lineæ: transuersæ, quam inter affines in primo gradu eiusdem lineæ: illi enim ab intrinseco per eiusdem sanguinis participationem coniuncti sunt: hi verò quasi ab extrinseco. At inter illos non est irritum inre naturæ matrimonium, sed solo Ecclesiastico, vt constat ex *c. Gaudemus, de diuort.* Ita Sanch. *l. 7. d. 66. nu. 11.* multos citans Doctores. Basil. *l. 7. c. 34. n. 3.* Hurtad. *d. 20. diffic. 3.* Bonac. *q 3. de impedim. pun. 12. n. 7.* Valerus *in differ. verbor. dispens. differ. 6. n. 1. 2. 3. & 4.* & alij apud ipsum Caiet. *tom. 3. Opusc. tr. 13. de coniug. cum relicta fratris ad Reg. Angl.*

[2028] Certe vt hoc vnice verum existimem, ac primam partem, vt falsam omninò repellam mihi sufficit Iacobum virum Sanctissimum Liam, & Rachelem sorores duxisse. *Gen. 29.* Et Iudam eidem mulieri duos fratres in viros dedisse. *Gen. 38.* Et *Deuter. 27.* iubere legem veterem, vt frater duceret fratris sine liberis obeuntis vxorem. Verùm quamuis hæc sacra monumenta non extarent, me omninò conuincerent tractatus tot doctissimorum virorum in fauorem matrimonij Henrici VIII. cum Catherina editi: qui ob id irritum esse contendebat, quod Pontifex non potuisset in lege naturæ dispensare: cum ea prius fratri suo nupsisset.

CAPVT XXXII.

Circa impotentiæ impedimentum.[2029]

DVBIVM CIV.

An validum sit matrimonium initum inter impotentes, cognita impotentia naturali perpetua coëundi, dummodo ad caste viuendum, & sine ordine ad copulam celebretur?

2030 REcolo ex *section. 1.* impotentiam esse duplicem, alterare ad copulam, seu ad vasis penetrationem, emissionémque veri seminis intra vas: alteram ad solam generationem, ob seminis infœcunditatem. Certe quælibet impotentia ex hisce potest esse perpetua, & temporalis. Vel absoluta in se sine respectu ad has, vel illas personas: & respectiua, id est, cum respectu vnius, aut alterius personæ, non omnium. Alia est naturalis, quæ prouenit ex defectu alicuius naturaliter requisiti: & alia artificialis, quę potest ex dæmonis arte prouenire. Equidem illa impotentia censeri debet perpetua, cuius impedimentum nequit auferri humana industria, absque miraculo, aut absque aliquo præter naturali medio: aut absque vitæ periculo: aut absque peccato. Quia quod fieri nequit nisi aliquo ex his mediis, id nec ius, nec ratio fieri posse dictat, sed respuit Illa vero impotentia censetur temporalis, cuius defectum, aut impedimentum humana industria, absque miraculo, absque periculo corporali, absque peccato valet auferri. Cæteterùm certum est impotentiam perpetuam ad copulam matrimonium dirimere. secus vero temporalem, quamuis sit naturalis, & absoluta. His præmissis, quæsierim, an quando contrahentes non latet impotentia alterius, vel vtriúsque, possint valido matrimonio colligari, solummodo ad fraternam gerendum societatem?

2031 Possunt valido colligari coniugio. Quia ideo impotentia ignorata dirimit matrimouium, quòd cum sit contra præcipuum matrimonij finem, tollit virtualiter consensum.

[256] Quæ ratio prorsus cessat, vbi impotentia fuit præcognita. Et quia quamuis filiorum procreano sit præcipitus matrimonij finis: at non est ita necessarius, quin absque illo possit esse validum. Potest enim contrahi propter solam societatem, & animorum coniunctionem, eritque validum matrimonium, sicut fuit inter D. Iosephum, ac Deiparam. Vnde constat, non desiderari consensum in carnalem commixtionem ad coniugij veritatem. Quod si dicas, actum non requiri bene tamen potestatem. Contrà, quia cum potestas, non sit propter se, sed propter actum, frustra esset. Si ergo actus non est necessarius, neque erit necessaria potestas. Sic Magist. *in 4. dist. 34. cap. 1.* D. Thom. *in 4. dist. 36. qu. vnic. art. 2. ad 4.* D. Antonin *p. 3. tit. 1. cap. 22. §. 3.* Veracr. *p. 1. spec. art. 38.* Petr. de Soto *lect. 5. de matrim. cap. 8.* Medina *libr. 5. de contin. cap. 74.* & alij, quos refert Sanch. *citandus,* & refert, ac sequitur Basil. *lib. 6. cap. 56. 57. 58. & 59.*

2032 Minime possunt, valide coniugium inire. Quia ea coniunctio repugnat corporum mutuæ traditioni ad vsum coniugalem, in quo matrimonij consistit essentia. Cum enim vsus is sit impossibilis, non potest dari ad ilium obligatio. At vbi contractus essentia non potest reperiri, nequeunt contrahentes cedentes iuri suo, efficere, vt is contractus valeat. Nemo enim potest ad impossibile obligari, etiam altero obligationem admittente. Ita Sanch. *lib. 7. d. 97. num. 2.* Abul. *3. Reg. 2. quæst. 26.* Bassol *in 4. dist 34. qu. vnic. art. 2.* Palac. *ibi. d. 1. concl. 2.* Ledesm. *2. p. 4. qu. 60. art. 1.* Veracr. *p. 1. spec. art. 38. concl. 7.* Valent. *4. p.d. 10. q. 5. pun.*

3. Henriq *l. 11. c. 10.* Tolet *l. 7. c. 12. n vlt.* Sà *v. Matrimonium, vbi de imped. impot. n. 14.* Vasq. *3. p.d. 125. cap. 7.* Hurtad. *d. 22. diffic. 4.* Torres *in sum. p. 2. cap. 118. dub. 4. & 7.*

2033 Existimo, huiusmodi matrimonium nullo modo valere. Quia Sixtus V. in motu proprio circa Eunuchorum matrimonia edito, expressis verbis decernit, matrimonia cum iis scienter contracta esse irrita: eo quod impotentes sint. Fateor quidem, non desiderari ad matrimonij valorem, coniuges habere animum vacandi copulæ coniugali ad sobolem procreandam: at necesse est, vt tradant sibi mutuam ad copulam potestatem, quæ traditio coniugi impotenti impossibilis est. Verùm hæc traditio inuenta est in Deiparæ cum D. Iosepho coniugio. Itaque licet possit verum matrimonium iniri ob animorum coniunctionem, ac mutuam societatem, at est necesse, vt seruetur essentia, nempe potestatis traditio. Portò quando ab initio cognita impotentia, antequam celebrent matrimonium, volunt vir, ac fœmina non vero matrimonio colligari, sed quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes ad mutua sese obsequia obligent, vt fœmina inseruiat viro, & hic illi alimenta exhibeat, licitum est, dummodo periculum incontinentiæ non adsit. Quia si possunt alios contractus ciuiles inire inter se, & hunc poterunt. Cæterùm cognita post matrimonium bona fide contractum impotentia, & consequenter matrimonij reserata nullitate: poterunt contrahentes instar fratris, & sororis ad solam vitæ societatem sic permanere. Habetur expressè *cap. Consolationi, de frigid. & cap. 2. 33. qu. 1. & motu proprio. Sixti V.* Non tamen licebit eis tactibus vacare, qui solutis non licent: eo quod coniuges minime sint. Vnde nullatenus sic persistere debent, quando incontinentia huiusmodi laborant. Lege Sancium *citatum, num. 4.*

DVBIVM CV.

An impotens, qui suæ impotentiæ conscius decepit fæminam ipsam ducens, teneatur eam vt sororem habere, & ei alimenta impertire?

2034 TEnetur profectò. Quia fraus non debet ei patrocinari. Et quia *ca. Consultationi, de frig.* sic dicitur. *Romana tamen Ecclesia consueuit in consimilibus iudicàre, vt quas tanquam vxores habere non possunt, habeant, vt sorores.* Quæ verba præceptum videntur imponere: cum per sententiam iustam, nec pœnalem, nec falsæ præsumptioni innitentem cogat ad hoc Ecclesia. Sic Glossa *cap. 2. vers. idcirco, & cap. penult. in fine qu. 1.* Rosel. *verb. Impedimentum, impedim. 15. num. 10.* Syluest. *verb. Matrimonium 8. qu. 16.* Armil. *verb. Matrimonium, numer. 52.* Turrecr. *33. quæstion. 1. in sum. numer. 7. conclus. 4.* Montalu. *lib. 1. titul. 9. part. 4. verb. Mas como.* Et id asserunt esse verum, quamuis potens iam ad alias nuptias transierit Montalu. Rosel. Syluester, Armil.

2035 Non tenetur, nec id decipienti fœminam citata lege præcipitur. Quia cum re vera id matrimonium sit irritum, non est, cur obligetur vir, eam fœminam tanquam sororem habere, & alere. Eo namque *Cap. non dicitur,* sic sententiam ferre Ecclesiam præcipiendo, sed omninò dissoluendo matrimonium, ac permittendo huiusmodi cohabitationem, si communi consensu eam illi elegissent. Ita Sanch. *lib. 7. d. 97. num. 10.* Glossa *cap. Laudabilem, verb. Quod si ambo, de frigid. & malefic.* Anton. *ibi. num. 16.* Alexand. *de* Neuo *num. 11.* Præposit. *num 6.* Hostiens. *sum. eodem titul. §. Quæ impotentia.* Vega. *tom. 2. sum. capite 34. casu 113.*

Supplement. Pisanæ *verb. Impedimentum, impedimento 15. numero 9.* Leander *tractat. 9. disp. 21. quæst. 7.*

2036 Verius existimo, textum ilium capitis *Consultationi,* præceptum minime continere, sed permissionem. Attamen si huiusmodi deceptione grauiter fœmina læsa fuerit, iudico alio ex capite debere virum decipientem ei læsioni satisfacere. Apta verò in hoc casu satisfactio erit, eam vt sororem recipere, & alere, modo periculum inficiendæ conscientiæ non adsit.

DVBIVM CVI.

An si vtérque coniux initi matrimonij tempore nouerant impotentiam: teneantur, tanquam fratres conuiuere?

2037 TEnenttur quidem ita, vt neutri liceat, altero inuito, resilire. Quia cum huiusmodi**[257]** contractus non possit vim matrimonij habere, videtur ad id obligare, quod potest, nempe ad vitam sociorum, ac fratrum peragendam. Sic Innocent. *cap. Consultationi, numer. vnic. de frigid.* Anton. *ibi. num. 2.* Abbas *num. 2.* Neuo *numer. 3.* Alberic. *in Dictionar. litter. I. verb. Impedimentum, impediment. 15.* Monald. *sum. tractat. de matrimon. titul. Qualiter, & quando fiat diuortium propter impediment. coeundi.* Rosel. *verb. Impedimentum, impedim. 15. num. 10.* Syluest *verb. Matrimonium, 8. qu 16. dicto 5.* Armil. *verb. Matrimonium, num. 52.* & alij.

2038 Minime tenentur. Quia non fuit mens contrahentium ad eam cohabitationem fraternam se obligare, sed ad verum matrimonium. Quare cum verum matrimonium minime coaluerit ob dirimens impedimentum, nulla inde Consurgit obligatio. Ita Gloss. *ad cap. Consultationi.* Richar. *in 4. dist. 34. quæstion. 2. articul. 2.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 60.* Barthol. à Ledesm. *de matr. dub. 48. conl. 1.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 235. num. 1.* & alij, quos refert, ac sequirar Sanchez *libr. 7. dub. 97. num. 12.*

2039 Existimo. nullatenus esse præceptam eo *cap. Consultationi,* hanc fraternam cohabitationem, vti *dubio 105.* expressi. Sed permissam solummodo esse. Vnde quando ab initio, cognita impotentia volunt vir, & fœmina non vero matrimonio colligari, sed quoddam societatis inire vinculum, quo simul habitantes, ad mutua sese obligant obsequia, vt verbi gratiâ, fœmina inseruiat viro, & hic illi alimenta ministret. dixerim, id licitum esse, dummodo periculum incontinentiæ non adsit, nec scandali occasio. Quia cum possint, alios contractus ciuiles inter se inire, non est: cur hic eis sit interdicendus, impotentia enim soli vero matrimonij contractui obstat. Et quia si comperta matrimonij nullitate, possunt sic permanere, cur non à principio sic conuenire poterunt: cum in vtróque euentu nullum sit coniugale vinculum, ac idem sit periculum?

DVBIVM CVII.

An satis sit ad matrimonij valorem potentia penetrandi vas, si seminandi intra illud desit potentia?

[2040] SAtis est ad valorem matrimonij. Quia ilia adhæsione, ac membri intromissione videtur coniuges vna fieri caro. & absolute potentia est ad copulam. Vnde valde senes qui semen non possunt emittere valide contrahunt. Sic Emanuel Sà ex queisdam Doctoribus, licet ipse non id absolutè tenere videatur. Ait enim *verb. Matrimonium, de Impediment. numer. 14. Quidam aiunt sufficere copulæ potentiam, etiamsi desit seminatio. Certe valde senes contrahere solent.* Gloss. *ad cap Hi qui, 32. quæstion. 7.* Hugolin. *de matrimon. cap. 19.* & alij, quos tacito nomine, refert Hurtad. *dub. 22. diffic. 5.*

[2041] Non est satis. Quia de ratione matrimonij est traditio potestatis corporis ad copulam coniugalem. At non reputatur coniugalis copula desiciente seminis immissione intra vas. Coitus enim solum est via ad actum coniugalem perficiendum. Ita Sanch. *lib. 7. disp. 92. num. 7.* Palu*dan. in 4. dist. 34. qu. 2. art. 1. concl, 2. num 8.* Sotus *ibi. q. vni. a. 2.* Henriq. *l. 11. c. 10. n. vlt.* Valent. *p. 4. d. 10. q. 2. pun. 3.* Tolet. *l. 7. c. 12. nu. 2.* Bonac. *qu. 3. pun. 13. a.n. 14.* Coninch. *d. 31. dub. 7.* Hurtad. *citat.* Torres *sum. p. 2. c. 118. dub. 1. concel. 3.* Palaus *d. 4. punct. 14. §. 2. num. 1.*

[2042] Certe ad matrimonij valorem non satis est potentia vas fœmineum penetrandi, sed desideratur seminandi intra illud potentia, quare potens coire, impotens tamen perpetuo ad semen emittendum in vas, vel quia nullo, modo seminat, vel quia præ nimio calore, ita præproperè, vt vas expectare nequeat, est matrimonij incapax, si id vitium ita sit perpetuum, vt medicaminis nullius ope tolli possit Quia ad matrimonij valorem requiritur copula, per quam coniuges vna caro efficiantur, vt constat ex *c. Laudabilem, de frigid. & malefic.* ibi: *Vtérque iureiurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuissent: & tunc videtur, quod mulier possit, ad secundas nuptias conuolare.*

DVBIVM CVIII.

An sufficiat ad matrimonij valorem, si vir non valeat emittere semen intra vas, sed tantum in ore vasis?

[2043] SVfficit quidem. Quia facile semen illud non semel ad matricem eius naturali vi attrahitur, vnde possunt coniuges vna effici caro, & ad id gerendum, coniux arte iuuari potest. Sic Hostiens. *sum, tit. de frig §. Qualiter, & quando, n. 13.* Alberic. *Dictionar. lit. 1. v. Impedimentum, imped. 15.* Astens. *p. 2. sum. l. 8. tit. 17. art. 1. q. 5.* Brunel. *de sponsal. concl. 28. limitat. 5. n. 22.* Hi quidem omnes de hoc dubitant, & Pontificem consulendum docent. Et in hanc partem licet dubius inclinat Auctor Suppl. Gabr. *in 4. dist. 34. qu. vnic. art. 1. notab. 4.* Dubitat etiam Borrillong. *ibi. qu. vnic. art. 3. diffic. 2.* & tenet Hugolin. *de matrim. cap. 19. num. 1.*

[2044] Minime sufficit. Quia huiusmodi seminatio per se non efficit. vt coniuges fiant vna caro, id est principium vnius carnis: etiamsi per accidens aliquando sufficiat, si forte virtute naturali matricis aliquando pars aliqua seminis sufficiens ad generationem intromittitur. Certe potentia ad sic seminandum est moralis impotentia, dum nequeat absque peccato fieri. Ita Hurtad. *d. 22. diffic. 3.* Palaus *d. 4. punct 14. §. 2. num. 1.* Sanchez *l. 7. d. 99. num. 37.* Candid. *disquisit. 28. art. 13. dub. 10.* Leand. *tractat. 9. d. 21. q. 10.* & alij communiter.

2045 Certè si fœmina sit adeo arcta, aut vir ita debilis, frigidus, vel calidus, vt nequeat cum fœmina coire semen intra vas emittendo, sed foras emittat, licet arte aliqua absque viri penetratione sit intra vas receptum, aut per matricis attractionem: si hoc impedimentum, & immittendi semen intra vas, sit perpetuum, & immedicabile: nullum est matrimonium. Quia verificatur, virum huiusmodi esse impotentem ad seminandum intra vas. Verùm hæc impotentia nunquam alias posset matrimonium dirimere, quippe semper posset semen illud arte aliqua**[258]** intra vas fœmineum immitti. Monuerim Candidum, & Hurtado meum non satis consequẽter hæc asseruisse, in cum sustineant taltem congressum sufficerc in casu singulati ab eis assignato, ad hoc, vt fiant qui gesserint, vna caro, & contrahant affinitatem. Iustè ergo abnegant id sufficere ad matrimonij validitatem: sed debent suam de affinitate reformare assertionem.

DVBIVM CIX.

An validum sit matrimonium, si vir seminet intra vas, fœmina vero sit ad seminandum impotens?

2046 NOn est validum. Quia semen fœmineum necessarium est ad generationem. Sic Hurtad. *d. 22. diffic. 5.* & multi Doctores supra citati asserentes seminis fœminei ad generationem necessitatem.

2047 Validum est. Quia fœmineum semen non est præcisè ad generationem necessarium, etsi valde conferat. Ita Nauar. *l. 4. consil. tit. de frigi. & malef. cons. 3. n. 12. & 13.* Veracr. *p. 1. spec. a. 38. concl. 9.* Gutier. *qq. canon. l. 1. c. 16. num. 16. & 17.* Henriq. *l. 12.* c. 7. 4. D. Th. *3. p.q. 31. art. 5. ad 3.* Ledesm. Barbos. quos sequitur Sanch. *l. 7. d. 92. n. 9.* Candid. *disquis. 28. a. 13. dub. 9.* Didac. Narbon. *anno. 6. p.q. 4. n. 10.* Luis. Torres, & Palaus, quos refert, & sequitar Leand. *tr. 9. d. 21. qu. 11.*

2048 Equidem existimo, matrimonium valere, si vit seminare intra vas possit, ac fœmina capax sit seminis recipiendi, licet ipsa impotens sit ad seminandum. Non tamen hoc est adeò certum, cum innitatur illi principio philosophico, semen fœmineum non esse ad generationem necessarium, cuius oppositum est probabile. Ast quia probabilius est necessarium non esse, secundam sententiam probabiliorem esse existimo.

DVBIVM CX.

An Eunuchus valide possit matrimonium inire?

2049 QVando Eunuchi solùm altero sunt testiculo orbati, nemini dubium est, eos aptos esse ad matrimonium. Quia verum semen, idoneúmque generationi emittunt. Difficultas autem est de Eunuchis vtróque testiculo carentibus, emittentibus tamen semen: an possint validum coniugium inire?

2050 Possunt quidem. Quia verè copula semine intra vas emisso, quamuis inefficaci ad generationem, contenta est, vt in sterilem copula eueni. Et quia hi satisfacere valent fœmineæ concupiscentiæ, vnde obtinetur secundarius matrimonij finis. Certe primarius

scilicet generatio prolis ad eius valorem non desideratur, vt in sterilibus constat. Sic Alex. de Neuo *cons. 9. n. 4.* Palud. *in 4. dist. 34. q. 2. a. 1. concl. 2. num. 8.* D. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 12. §. 2.* Syluest. *v. Matrimonium, 8. q. 19. dicto 7.* Veracr. *p. 1. spec. a. 38. concl.* 6 Barth. à Ledes. *dub. 48. concl. 3.* & alij.

2051 Eunuchi vtróque testiculo orbati sunt matrimonij incapaces, ac proinde irritum est matrimonium ab eis initum. Quia ad matrimonij veritatem desideratur potentia verum semen intra vas fœmineum emittendi. At Eunuchi quamuis membrum erigant, ac quandam materiam aquosam emittant: ea tamen non est verum semen, nec eiusdem cum vero semine rationis. Vnde merito Sixtus V. Eunuchorum coniugia iam contracta irrita fuisse, ac nulla iussit declarari, motu proprio edito anno 1587. quem referunt Petr. de Ledes. & Gutier. *citandi.* Ita hic *qq. canon. l. 1. c. 16. n. vlt.* Me verò *q. 58. a. 1. dub. 3.* quod excitat *circa solut. ad 3.* Sanch. *l. 7. d. 92. c. 17.* Basil. *l. 7. c. 67. & 68.* D. Tho. *in 4. dist. 34.* Sotus *q. vni. art. 2.* Victor. *de matr. n. 283.* Henriq. *l. 11. c. 10. n. vlt.* Tolet. *l. 7. c. 12. n. 2.* Valent. *to. 4. d. 10. q. 5. pun. 3.* Manu. *to 1. sum. c. 255. num. 2.* Vega. *tom. 2. sum. c. 34. casu 113.* Cornejo *d. 7. dub. 36.* & alij.

2052 Existimo, hodie dubitari non posse post motũ proprium Sixti V. Eunuchos veri matrimonij esse incapaces: nec posse primam sententiam sustineri: imo nunquam validum fuisse huiusmodi matrimonium. Quia. Sixtus non dissoluit ea matrimonia, sed declarauit nunquam fuisse valida, ibi: *Eos ad matrimonia contrahenda inhabiles authoritate nostra declares, & tam locorum Ordinariis, ne huiusmodi coniunctiones de cætero fieri quoquomodo permittant, interdicas: quam eos etiam, qui sic de facto contraxerint, separari cures: & matrimonia ipsa sic de facto contracta nulla, irrita, & inualida, fuisse decernas.* Addo, à tempore Sixti Eunuchismum esse impedimentum iure etiam positiuo introductum impediens, & dirimens matrimonium etiam ad caste viuendum contractum.

DVBIVM CXI.

An si daretur Eunuchus verum emittens semen, valide posset matrimonium inire, attento naturæ iure, post Sixti V. motum proprium?

2053 NOn posset quidem. Quia licet iure naturę non esset inhabilis, motu Sixti V. inhabilis existit. Sic Henriq. *l. 12. c. 8. n. 1. lit.* R. profatus: *rarus aliquis reperiatur, qui emittat verum semen, quamuis sterilem, & possit satiare fœminam in remedium concupiscentiæ, hic non esset iure naturæ, sed decreto Sixti V. inhabilis.* Quod autem id casu contingere possit, docet Iason apud eundem Henriquez *littera C,* affirmans, quandóque accidisse ex naturæ vi, vt spado generauetit.

2054 Posset omninò. Quia si naturæ iure habilis est ex decreto Sixti non redditur inhabilis. Nam Pontifex in eo motu proprio nil nouum statuit, sed solùm ius antiquum, & naturale declarauit: vt constat ex illis verbis: *Authoritate nostra declares.* Item quia non sola matrimonia in posterum contrahenda irritauit: sed etiam iam contracta. Quod Pontifex gerere non posset, si valida fuissent. Quare mens Pontificis fuit declarare, attento omni iure matrimonia Eunuchorum esse irrita, ac eos semper fuisse matrimo**[259]** nij incapaces, vtpotè qui verum

semen haud possent emittere. Cæterum admissa hypothesi impossibili, quod daretur rarus Eunuchus veri seminis emittendi compos, is non excluderetur iure antiquo à matrimonio, ac subinde nec eo motu proprio Sixti, qui quidem nihil denuo statuit, sed solum ius antiquum declarat. Quare qui asserunt eunuchos qui seminare verè possunt, esse ad coniugium aptos, verum dicet: si quod supponunt, esset verum. At cum sit, impossibile eos verum semen emittere, iure optimo Sixtus in vniuersum eunuchorum vtroque testiculo carentium coniugia esse irrita declarauit.

DVBIVM CXII.

An fæmina Eunuchissa sit ad matrimonìum habilis ineundum?

2055 SVppono fœminam quando castratur, inhabilem manere ad semen verum emittendum, & requiro, num apta sit ad matrimoniũ contrahendum? Minime est apta. Quia sicut Eunuchus aptus non est, eo quod verum sernen emittere non valeat, nec Eunuchissa apta erit, verum semen impotens emittere. Sic Hurtad. *dub. 22. diffic. 5.* & alij citati à Leandro *tr. 9. dub. 3. quæstion. 24.* Diana *4. part. tract. 2. resol. 43.* & alij.

2056 Apta est omnino. Quia & si non parum confert ad generationem fœmineum semen, non tarnen est simpliciter necessariũ. Ita Luisi. de Torres *in sum. part. 2. quæstion. 118. dub. 16.* & alij, quos refert & sequitur Leander *vbi supra.*

2057 Me facile ab hac quæstione expedio asserens Eunuchissam fœminam aptam esse coniugio, licet ad verum semen emittendum sit inepta. Quia probabilius reputo, non requiri fœmineum semen ad fœtus procreationem.

DVBIVM CXIII.

An senes valde decrepiti sint ad ineundum coniugium habiles?

2058 HAbiles non sunt. Quia sunt inepti ad copulam aptam generationi. Sic Portius *instit. de nupti. in principio. col. 4.* Dubius manet Anton. Gomez *l. 9. Tauri, num. 57. fin.* Et non esse improbabile asseruit Henriquez *lib. 12. c. 7. num. 3. liter. X.* fatus: *Nec est improbabile, cum sane decrepito non valere matrimonium, quod tenet Guido, Neguzan. & Antonius Gomez.*

2059 Omnino sunt habiles. Quia si nullo alio præter senectutem impedimento laborent, vsus Ecclesiæ nullos senes à matrimonio ineundo reiicit. Profecto & si senes destituantur propinqua, ac expedita generandi facultate: est enim in eis veluti suspensum exercitium generandi potentiæ: pos sunt tamen habere perfectum actum coniugale vereque intra vas genenare. Ita Sanchez *libr. 7. disp. 92. mumer. 20.* Henriquez *citat. num. 3.* Sà *verb. Matrimonium, de impedimen. nu. 14.* Manu. *tom. 1. qq. Reg. quæs. 13. art. 1.* Bonac. *q. 3. de impedimen. punct. 13. numer. 18.* Narbo. *de ætate ad omnes actus, anno 66. quæstion. 4. numer. 8. & 9.* citans Couarru. Matienzo, Gutier, Rojas, sed male pro contraria Henricum,

vt constat. Palaus *dub. 4. punct. 14. §. 2. num. 4.* Hurtad. *d. 22. diffic. 5.* Candid. *disquisit. 28. a. 13. dub. 14.* & alij apud Sancium.

2060 Hoc mihi certum. Quia nullus adeò senex, qui aliquando, natura, vel medicinæ arte adiutus, non possit ad coitum calere. An non Dauid decrepitus cum Abisa Sunamide contraxit? *3. Reg. 1.* Certè non legi Ecclesiam vllum virum, aut fœminam à matrimonio ob senectutem impediisse. Atque hoc in fœmina quantumcunque vetula certius esse crediderim. Quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, vtpotè quæ patiens est, & semen recipit, ad quod iuuenilis calor minimè desideratur.

DVBIVM CXIV.

An quando vir senex adea est exhanstus, vt omnino impotens ad copulam habendam existat, nec medicorum iudicio iuuari arte possit: capax sit coniugij ineundi?

2061 CApax est. Quia semper habitu intrinsecam seminahdi intra vas potentiam retinet, senio quidem per accidens impeditam. Sic Anton. *c. 2. de frigid. & malef. num. 5.* Iason. *l. sed est quæsitum, num. 1. notab. 1. ff de liber.* & *posthu.* Aiunt enim, senes valide posse coniugia inire, eo quod per accidens sint impotentes, ac impotentia accidentalis matrimonium non dirimat. Tabie. *verb. Impedimentum, imped. 12. quæs. 3. numer. 4.* Nauar. *libr. 4. Consil. titul. de fponsal. consil. 39. numer. 15. & 18.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 235. concl. 5. num. 5.* Vega *tom. 2. sum. cap. 34. casu 61.* Henriquez *libr. 12. cap. 5. numer. 3. liter. X.* Inquit enim, validum esse cum sene prouectæ ætatis matrimonium eo quod semper retineat habitu intrinsecam seminandi potentiam, quamuis morbo senij per accidens impeditam.

2062 Incapax est omnino. Quia nihil refert, siue ex accidenti impotentia perpetua consurgat, ac nulla arte restaurabilis: cum is non possit ad copulam vtpotè sibi impossibilem obligari. Ita Rosel. *verb. Impedimentum, impedimen 15. num. 16.* Angl. *verb. Matrimonium. 3. impedimen. 16. num. 2.* Sanchez *lib. 7. dub. 92. num. 24.* referens plus quam triginta & sex Doctores. Hurtad. *dub. 22. diffic. 5.* Candid. *disq. 28. art. 13. dub. 14.* Filliuc. *tract. 18. cap. 15. num. 94.* Barbosa *in Collectan. ad cap. 2. numer. 6. de frigid. & malef.* Palaus *dub. 4. punct. 14. numer. 5.* & alij.

2063 Hoc mihi fere certissimum. Quia huiusmodi senectus omnino ad Enuuchorum reflexit**[260]** statum. Idem dixerim si senes illi possent quidem coire, non tamen intra vas seminare: irritum enim tunc esset matrimonium.

DVBIVM CXV.

An validum sit sterilium matrimonium?

2064 NOn est validum. Quia sicut matrimonium ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationẽ: imo est potissimus eius finis prolis generatio. Cum ergo impotentia ad copulam irritet matrimonium, à fortiori íterilitas, quæ impotentia est ad generandam prolem, irritabit.

Sic Felin. *c. Cum sit. n. 15.* asserens matrimonium non esse, quando mulier natura ita sterilis est, vt spes concipiendi deficiat. Iason, *consil. 115. num. 1. vol. 1.* Quia vt vere ac proprie dicatur matrimonium desideracar spes sobolis saltem in habitu ac potentia Præposit. *c. Tanta, n. 7.* & Socinus *l. sed est quæsitum, num. 2. de liber & posthu.* docentes, quando matrix fœminæ est destructa, matrimonium non valere. Sed hæc doctina parum fauet huic sententiæ: intelligitur enim quando nullatenus semen posset recipere. Couar. *tr. de frigid. q. 6.*

2065 Validum est. Quia etsi id matrimonium fine primario frustretur, qui est prolis generatio: consequitur tamen secundarium finem, nempe concupiscentiæ. satisfacere, vera copula habita: Quod ad eius sufficit valorem. Ità D. Thom. *in 3. dist. 34. quæs. vnic. art. 2. ad 3.* receptus passim à Theologis, ac Iuris Pontificij professoribus. Gutier. *lib. 1. qq. Canonic. cap. 16. num. 4. & 12.* Bonacina. Narbona, & Nauar. quos refert ac sequitur Leand. *tr. 9. d. 21. q. 20.*

2066 Hoc proculdubio asserendum censeo. Quia ad valide contrahendum coniugium solum requiritur potentia ad copulam, actum generationis, non ad generationis effectum. Vnde Ecclesiæ vsus ita habet, nunquam enim auditum est dissoluisse aliquod matrimonium ratione sterilitatis: imo passim senes ad illud ineundum admittit, cum tamen eorum semen constet esse plerumque sterile præsertim in fœmina. An non inter Ioannis Baptistæ parentes constat verum fuisse coniugium, cum tamen ilia esset sterilis, *Luc. 2.*

DVBIVM CXVI.

An Fœmina, quæ parere non potest sine manifesto mortis periculo, licet apta copulæ: validè ineat matrimonium?

2067 EA pariendi impotentia, matrimonium dirimit. Quia mulier impotens ad reddendum debitum absque vitæ periculo, est matrimonij incapax. Vnde *c. Fraternitatis, de frigid. & falef.* Decernitur, mulierem arctam, quæ sine vitæ periculo nequit virili aptari congressui esse matrimonio ineptam, atque eam impotentiam perpetuam censeri. At fœmina non potest absque vitæ periculo parere, nequit absque eo red dere debitum. & à viro cognosci: reddens enim exponitut periculo conceptionis & partus. Sic Victor. *in prælect.* quem refert, ac sequitur Petr. de Ledesm *quæs. 58. articul. 1.* Martin. à Ledesm. *part. 4. quæs. 60. art. 1.* Barthol à Ledesm *dub. 48. concl. 2.* Manu. *tom. 1. sum. c. 235. concl. 6. n.* Vega *sum. to. 2. c. 34. casu 109.* Veracr. *p. 1. spec a. 38. concl. 8.* Et dicit esse probabile citans aliquos Neotericos Henriq. *lib. 12. cap. 7. num. 7. liter. R.* Matienzo *libr. 5. recopil. titul. 1. rubr. glos. 1. numer. 197.*

2068 Ea pariendi impotentia non dirimit coniugium. Quia matrimonij contractus essentialiter consistit in mutua obligatione ad copulam perfectam suaptè natura aptam ad prolis generationem: nec refert, si accidentaliter nequeat sequi proles, vt in sterilibus constat. At hic reperitur obligatio, & traditio potestatis corporum ad copulam perfectam. Ergo erit matrimonium. Ita Sanch *l. 7. dub. 92. n. 28.* Henriquez *citat.* Sà *verb Matrimonium, de imped. impot. num. 14.* Lopez *part. 2. Instruct. vbi de matrimon. cap. 52.* Coninch. *dub. 31. num.*

86. Gutier. *capit. 112. numer. 17.* Candid. *disq. 28. art. 12. dub. 15.* Rebel. *libr 13. quæs. 16. sect. 1. numer. 1.* & io.

2069 Equidem licet prima sententia satis sit probabilis, adhæreo secundæ mihi probabilioti. Quia esto id matrimonium absque culpa iniri non posset, hand inde colligitur, id fore irritum, Quia satis est, copulam suapte natura licitam esse, quamnis ex aliquo accidenti reddatur illicita, vt contingit in iis, qui voto castitatis sunt ad stricti. Et quia ilia periculosi partus circumstantia perpetua non est, senectutis enim tempore, quando iam mulier sterilis erit, cessabit. At impotentia quæ non est perpetua, minime dirimit matrimonium.

DVBIVM CXVII.

An detur impotentia naturalis respectiua matrimonium dirimens?

2070 NOn datur impotentia naturalis perpetua respectiua dirimens matrimonium respectu vnius tantum, aut alterius fœminæ. Quia censetur impotentia temporalis nec dirimens matrimonium, quando per artem absque vitæ periculo potest illi subueniri *c. Fraternitatis, de frigid. & malef. At.* huiusmodi est hæc impotentia, quando quispiam inuenitur potens ad corruptam, non autem ad virginem. Certe non potest esse impedimentum naturale viri respectu vnius personæ perpetuum, quin sit respectu omnium. At impedimentum. quod non est perpetuum matrimonium non dirimit, Sic. Tabie. *v. Impedimentum, imped. 12. q. 5. n. 6.* Armil. *v. Matrimonium, num. 50.* Sotus *in. 4. dist. 34. quæs. vnic. articul. 2.* Petr. de Ledes. *quæs. 58. art. 2. dub. 5.* Barthol. à Ledesm. *de matrimon. dub. 48.* Llamas *3. part. methodi, cap. 8. §. 13.* & alij Confirmo ex *c. Laudabilem de frigid. & malef. vbi* decernitur, virum separatum à muliere, quod triennio cohabitations transacto, iurarit, se non potuisse cum ea consummare: cogendum esse, ad uam redire, & tanquam periurij reum puniendum,**[261]** si fœminam aliam cognoscat. At erronea esset decisio, si esset possibilis impotentia respectiua dirimens. Non enim ex sequenti copula cum alia concluditur, prius matrimonium fuisse validum, neque illum reum esse periurij Cum possit allegare, se fuisse impotentem respectu illius.

2071 Datur impotentia naturalis perpetua respectiua. Quia potest mulier tam arcta naturaliter esse, & vir adeo pinguis, vt illius membrum nequeat vas tam arctæ. fœminæ penetrare, cum tamen vir ille aliis fœminis non ita arctis sit idoneus: ac fœmina illa aliis viris haud ita pinguibus non sit inepta. Idem potest naturaliter vir ita debilis virtutis esse, vt fœminam virginem non valeat agnoscere, cum tamen possit cum corrupta coire. Vel ita calidus potest esse, vt statim ac congrediatur cum virgine semen affundat, & ita eam cognoscere non valeat: at posset cũ corrupta rem habere, respectu cuius nullus ad vas penetrandum, conatus exigitur. Nec hæc semper arte medicinæ auferri posse, experientia docet. Ità Sanchez *lib. 7. d. 93. num. 5.* Basil. *l. 7. cap. 61.* Scot. *in 4. dist. 3. quæs. vnic.* Richard. *ibi. q. 2. art. 2.* Sotus *q. vnic art. 2.* Veracr. *1. p. spec. art. 38. concl. 5.* Valent. *part. 4. d. 10. q. 5. punct. 3.* Henriquez *lib. 12. cap. 7 nu. 4. & cap. 9. num. 9. liter P. & Q. Sà. v Impedimen. impot. numer. 14.* Hurtad. *d. 22. diffic. 6.* Candid. *disq. 28. art. 13. dub. 10.* Nauar. *l. 4. consil. de frigid. & malef cons. 1. num. 2.* Cornejo, & Luisi. de Torres quos affert, & sequitur Leand. *tr. 9. dub. 21. quæs. 23.*

2072 Quamuis prima sententia satis sit probabilis probabiliorẽ secundam iudicatim. Ducor ex eodẽ *c. Fraternitatis,* vbi separato matrimonio, quod vir mulierem arctam cognoscere non posset, atque illa alij nubente, qui illam corrupit: non deciditur absolute, prius matrimonium instaurandum esse, sed quando posterior vir similis est priori inde coniectura, sumpta: sicut potuit posterior, ita potuisse priorem: atque ità non fuisse impotentiam respectiuam perpetuam. ibi: Cum *pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat, illi, cuius simili commiscetur.* supponit ergo textus, non restaurandum esse, si prior vir debilior erat, atque ita posteriori dissimilis: atque adeò esse impotentiam naturalem respectiuam perpetuam, quæ matrimonium dirimat respectu huiusmodi fœminæ.

DVBIVM CXVIII.

An quando fœmina nupta cuius arctitudini naturali medici iudicani posse absque mortis periculo per incisionem subueniri, vt apta viro reddatur: teneatur pati?

2073 IN duplici euentu potest hæc quæstio disputari. Prior est, quando mulier naturaliter est præ cæteris arcta. Posterior quando arcta non est, sed solummodo naturale Virgineum signaculum virili obstat congressui. Circa priorem euentum dubium hoc diuersatur.

2074 Non tenetur mulier naturaliter arcta graue periculum pati, vt apra viro reddatur: ideoque coniugium dirimendum erit, & si incisio possit sine vitæ discrimine geri. Quia mulier non videtur tam arctè se ad coniugale debitum reddendum obligasse, vt proinde debeat graue incommodum subire. Sic Glossa *ad c. Fraternitatis, verb. Corporali, de frigid. & malef.* Gregor. Lopez *l. 2. verb. Grande. tit. 8. p. 4.* Lancellot. *instit. Iuris Canon. l. 2. tit. Quæ matrimon. impedire possunt. §. Item frigiditas. verb. Ope medicor* & alij.

2075 Tenetur grane subire periculum dummodo mortis non sit. Quia in eas angustias se coniecit sua culpa: debuisset enim antè nuptias sibi pro. spicere. Ita Palac. *in 4. dist. 34. disp. 1.* Ouand. *ibi d. vnic. collar. 4.* Angl. *p. 1. vbi de matr. q. 8. art. 1. dub. 1. diffic. 1. corrollar. 2. ex 3. concl.* Supplem. Gabriel *in 4. dist. 34. q. vnic. art. 1. not ab. 6.* Canedo *sum. Sacrament. de matr. c. 5. in Glos. num. 32.* & alij.

2076 Existimo, teneri incisionem pati cum molestia licet, graui dolore, ac cauterio faciendam at grauissimum morbi incommodum perpeti non teneri, licet non adsit mortis periculum Priorem propositionis partem probo. Quia huiusmodi incisio necessaria est ad ius copulæ, quod in verum maritum transtulit: & ne cogatur vir innoxius fine matrimonij frustratus vitam cœlibem perpetuo ducere: maxime cum mulier sua culpa in eas sese dedidisset angustias. Posterior patet. Quia non videtur mulier cum tanta iactura obligari ad coniugale debitum, ex qua obligatione consurgere debet ius viri ad cogendam fœminam huiusmodi incisionem subire. Didici ex Sancio *libr. 7. dub. 93. numer. 32.* Manuele *tom. 1. sum. capit. 235. numer. 1.* Henriquez *lib. 12. capit. 7. num. 8.* Ludou. Lopez Barthol. à Ledesm. & alij à Sancio citatis.

DVBIVM CXIX.

An quando fæmina arcta naturaliter speciatim non est, sed solummodo naturale Virgineum signaculum congressui virili obstat: teneatur incisionem subire?

2077 TEnetur fœmina incisionem pati, dummodo mortis periculum non immineat. Quia cum verum sit matrimonium, ius sui corporis in virum transtulit. Ergo vbi potest absque magno incommodo se aptam reddere viro, tenetur. Nec obstat, ex parte viri hunc surgere defectum: qua cum vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati nequeat mederi, quærendum est ex parte fœminæ remedium, vt ipsi viro aptetur. Sic Sanchez. *l. 7. d. 93. num. 34.* Ledesm. *2. part. 4. quæs. 60. art. 2.* Angl. *part. 1. vbi de matrimon. q. 8. art. 1. post dub. 9. diffic. 2.* Ludou. Lopez *part. 2. Instr. de matrimon. c. 52.* Vega *tom. 2. sum. c. 34. casu. 109.* Canedo *sum. Sacram. de matr. c. 5. n. 38.* & alij.

2078 Minime tenetur Quia fœminæ nullus est defectus, vt debitum reddat, sed tantum viro: Ergo ad ipsum & non ad fœminam pertinet remedio vti, quo proprius defectus suppleatur. fœminæ vero sufficit, debitum modo ordinario offerre. pręsertim quod fœminam artificio corrumpi horreat quodammodo natura, & hone-**[262]**stas ipsa difficillime patiatur. Ita Petr. de Ledes. *de matrimon. quæs. 58. art. 1.* Hurtad. *dub. 12. diffic. 7.* Leand. *tract. 9. dub. 21. quæstion. 24.* & alij.

2079 Ego quidem anceps aliquando hæsi, ignorãs quam sententiam eligerem. Ast, re attente perspecta, probabilius existimo, mei Sancij venia, nullatenus teneri virginem subire incisionem. Patiatur illa & dolorem, & verecundiam incisionis, quia medici testantur, id ad matrimonij consummationem vnice profecturum: si forte decepti sint medici, & postmodum vir nec ad eã sic præparatam aptus esse reperiatur, & matrimonium dissoluitur: ipsainnupta manere cogetur, timens, ne alius credat coniux futurus, à viro alio fuisse corruptam. Fateor, cum id matrimonium validum censeatur fœminam nullum ius habere tuendam virginitatem: sed manifestũ habet ius, vt modo ordinario claustri reseratio fiat sine tanto innocentis incommodo.

DVBIVM CXX.

An impotentia perpetua ex maleficio consurgens dirimat subsequens matrimonium cum persona illa, ad quam est impotentia?

2080 NOn dirimit. Quia nullum maleficium ità perpetuum est, quin valeat per ipsum maleficij authorem absque peccato auferri. Alias enim cum in dæmonis potestare sit, efficere, vt impedimentum temporale ex maleficio sit perpetuum: & è contra vt perpetuum sit temporale, tollendo obstaculum: posset vtique ex matrimonio non matrimonium: & ex non matrimonio matrimonium constituere. Certè *c. Ex literis, de frigid.* dicitur: *si vitium illud mulier natura*

contraxit, nec opere medicorum potuerit à adiuuari: viro aliam accipiendi liberam tribuas, facultatem. Ergo à contrario sensu, vbi impedimentum non est à natura, sed ex maleficio, coniugi huiusmodi facultas deneganda erit. Sic Glos. *ad c. fin. v. Nequibunt, in priori solut. 33. quæs. 1.* Innocent. *c. Laudabilem, num. vnic. v. Triennium.* Almain. *in. 4. dist. 34. q. vnic. ad finem.*

2081 Dirimit omnino. Quia à veritate alienum est, nullum maleficium esse perpetuum. Nam si dæmon semel, vel sæpius potest permittente Deo, copulam impedire: cur non semper? cum per voluntatem operetur. Deinde quia falsum est, semper à suo posse authore tolli. Neminem enim latet, posse dæmonem posse destruere, quã reparare. An non potest contingere, iam maleficij anthorem obiisse, & sic maleficium erit perpetuum? Porro id habetur *c. fin. 33. q. 1.* Itá D. Tho. *in 4. dist. 34. q. vnic. art. 3.* D. Bonauent. *ibi.* Scot. Palud. Durand. & alij Scholastici. Caiet. *v. Matrimonium, c. 1. impedimen. 12.* Victor. *sum. de matrimon. num. 286.* Palaus *d. 4. punct. 14. §. 3.* & 4. Cornejo *d. 7. dub. 37.* Candid. *disq. 28. art. 13. dub. 23.* Hurtad. *d. 22. diffic. 8.* Bonac. *quæs. 3. de imped. punct. 13. num. 9.* Coninch *d. 31. dub. 7.* Basil. *l. 7. c. 65. num. 6.* Et fere septuaginta supra sex Doctores, quos refert, ac sequitur Sanch. *l. 7. d. 94. n. 8.*

2082 Proculdubio tenendum est impotentiam ex maleficio consurgentem, si illud sit perpetuum. dirimere matrimonium. Potest autem perpetuum esse, nam maleficio potest tanta obuenire frigiditas, quanta est naturalis, ex qua perpetua naturalis prouenit impotentia Ex maleficio potest quis impediri, vt coire nequeat, aut post coitum non possit semen amittere. Huiusmodi impedimentum sæpè auferri non potest absque peccato, & si aliquando absque crimine poterit, casu non potest, quod maleficij obierit author, & nullus alius adsit qui maleficij calleat dissolutionem. Profecto tunc maleficium censeri debet impedimentum perpetuum, quando coniuges post experimentum triennale, præmissis precibus, & aliis licitis remediis, non potuerint copulam inire. At perpetuum non est illud, quod ab ipso tantum maleficio valet citrà peccatum dissolui cum iam naturali virtute tolli possit: & certissimum est, coniugium non dirimere. Vnde si Ecclesiæ iudicio quis à coniuge separatur, & post Ecclesiæ sententiam, se habilem ad coniugale debitum soluendum inueniat instaurandum primum est matrimonium. Cæterum si separatus est, tanquam maleficio solum respectiuo ligatus, & aliam duxit etiamsi postmodum se habilem experiatur ad primam illi restitui non debet, sed manere cum secunda, etiamsi re vera sciat cessasse maleficium.

DVBIVM CXXI.

Am hermaphroditus, semel electo sexu, & iuxta illum inito matrimonio, postea viduus possit iuxta alterum sexum valide matrimonium inire?

2083 SVppono, hermaphroditum, in quo præualet vnus sexus posse valide matrimonium inire. Quia iuxta sexum eminentem potentiam ad perfectam exerit copulam. Quod si sexus sit æqualis, ex communi Doctorum placito etiam poterit coniugium inire. Vnde si virili sexui deseruire eligat, ducet fœminam: si sœmineo, viro nuber. Parochus autem non debet eius interesse coniugio, donec hermaphroditus ab Episcopo cogatur ad sexum eligendum facto

iuramento non vtendi altero. Quod si abusus fuerit capitali est pœna plectendus; quia contra naturam delinquit. Lege Sancium *libr. 7. d. 106. num. 1.* Hentiquez *lib. 12. cap. 8. numer. 6.* Palaum *d. 4. punct. 4. §. 5. num. 1. 4. & 5.* Quæsierim autem, num possit viduus effectus iuxta alterum sexum matrimomium aliud inire?

2084 Minime potest. Quia id prohiberi videtur *cap. Presbyteros. 16. quæstion. 1. & cap. Diuersis de Cleric. coniug. & l. si plures, ff. de pactis.* Nam indecens valde esset, vt modo vno, modo altero sexu vteretur. Addereum fore periurij Etsi non iuraret, rem admittetet grauissimam contra naturam. Quare his nuptiis tanquam interdictis & inualidis Parochum debere suam abnegare præsentiam Maiolus asserit *lib. 3. de Irreg. capit. 25. num 1.* Sic Torrebl. *lib. 5. de iure spirit. c. 9. n. 15.* fatus. Qua electione facta non potest varia**[263]** re, etiam mortua vxore, cum qua vt vir nupserat, nubat alteri in fœminam etiam ex Episcopi licentia, sic ille. Quia eo ipso, quod se virum esse professus est in perpetuum iuri vtendi sexu fœmineo renunciauit.

2085 Potest quidem si non licite, validè inire matrimonium. Quia id nec iure naturæ, nec Pontificioi irritatur. Textus enim citati, quibus hermaphrodito interdicitur duplicis sexus vsus intelligendi sunt dum electo sexu (v. gr.) virili ad primum coniugium, id coniugium persistit. Ità Sanch. *ritat. num. 8.* Basil. *l. 7. cap. 65. num. 8.* Hurtad. *dub. 22. diffic. 10.* Leand. *tract. 9. d. 21. quæs. 30.*

2086 Ego quidem puto, sit viduus factus hermaphro itus alio sexu vtatur, & nubat vt fœmina, qui prius nupsit vt vir: peccare quidem, at coniugium valere quia est corpus aptum, & nullum sit ius Ecclesiasticum, quo inhabilis reddatur: & eius prima electio id quod natura sibi indidst auferre non valet, sed solum licitum vsum Addiderim, forsan absque mortale id poterit gerere, si id iuramento non obfirmarit, quia iuræmento secuso, grauem non video inordinationem adesse. Lege Hurtadum nostrum *vbi supra.*

DVBIVM CXXII.

An hermaphroditus possit valide inire couiugium iuxta sexum, qui non est æqualis, sed inferior: si tamen iuxta eum adsit ad copulam potentia?

2087 SI præualente sexu virili, copuletur matrimonio, viri instar, fœminæ: vel si, præualente sexu fœmineo, fœminę, instar viri, colligetur irritum erit matrimonium. Quia inter personas eiusdem sexus initum est: (licet ad copulam gerendam iuxta illum sexum sit aptus) præualente enim fœmineo, reputatur fœmina, & tamen fœminam ducit, ac si vir esset: & si præualeat virilis, vir reputatur, & tamen instar fœminæ nubit viro. Sic Sanch. *lib. 7. d. 106. nu. 5.* Bonac. *q. 3. de impedim. punct. 13. num. 27.* Gutier. *de matrimon. capit.119. numer. 1.* & alij existimantes tale matrimonium esse iure naturæ irritum.

2088 Valide potest contrahere iuxta inferiorem, sexum dummodo iuxta illud ad copulam perfectam sit potens. Quia in hoc casu ille nec iure naturali est inhabilis, cum vere sit potens: nec iure Ecclesiastico, cum nullum extet, huiusmodi prohibens coniugium. Ita Hurtad. *d. 22. diffic. 10.* Basil. *l. 7. c. 65. n. vlt.* Palaus *d. 4. pun. 14. §. 5. n. 2.* Leand. *tr. 9. d. 21. q. 31.*

2089 Certe si hermaphroditus iuxta illum sexum, qui imbecillior est, nubat, & ita sit iuxta eum sexum imbecillis, vt eius sexus naturalis vsus esse non possit: planum est, iure naturali irritum esse matrimonium. Et de huiusmodi sexus inferioritate existimo primæ sententię Doctores fuisse locutos; perinde enim sic esset, ac si duo sexus eiusdem colligarentur. Quod si secus sit, possitque cum alio sexu valentiori esse imbecillioris naturalis vsus ad perfectam co pulam, existimo, validum esse matrimonium; quandoquidem iure naturali potens est, & iure Canonico inhabilis esse non asseritur.

DVBIVM CXXIII.

An ætas quatuordecim annorum in viro, decem vero in fœmina necessario debeat esse completa, ad ineundum coniugium?

2090 SVppono ex *sect. 1.* ætatem requisitam ad matrimonium esse pubertatem, nempe quatuordecim annorum in viro, duodecim in fœmina. Quia in ea ætate, & non anteà, tam viri, quam fœminæ habiles præsumuntur non solum ad consensum, sed etiam ad copulam. Quæsierim vero, num ætas hæc in vtroque contrahente debeat necessario completa esse ad matrimonij validitatem.

2091 Non debet necessario esse completa. Quia licet dies aliquot desint ad eius complementum, moraliter completa ætas indicatur. Sic Hostiens. *ad c. Puberes, num. 5. de sponsat. impub.* Veracr. *1. p. spec. a. 16.* asserentes sufficere ætatem quamuis tres dies de ficiant. Martin. De Ledes. *in 4. q. 60. a. 1.* Quamuis (ait) decem dies desiderentur. Rebel. *l. 3. de matr. q. 16. q. 2. n. 13.* Quamuis (inquit) contrahentes ab illa ætate per vnum aut alterum mensem, qui vulgariter finis anni dicitur, distarent.

2092 Debet cõpleta esse necessario illa ætas. Quia sic iure præscribitur *c. Attexationes, & c. Ex literis.* Ergo locus non est paucorum dierum supplemento. Ita Sanch. *l. 7. d. 104. n. 3.* plures citans Palaus *d. 4. pun. 4. §. 4. nu 1.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 277. & part. 5. tr. 5. resol. 16.* Luisi. de Torres *sum. p. 2. c. 121. dub. 4.* Basil. *l. 7. c. 65. n. 1.* Hurtad. *d. 22. diffic. 12.* & alij

2093

Mihi quidem displicet prima sentẽtia. Quia si vera esset, corrueret doctrina plurimorum Doctorum, quos citat Sanch. *citatus nu. 2.* tanquam quid speciale asserentium fauore matrimonij valere, quamuis vltima die completa nõ sit, sed incœpta. Certe hanc ætatem tam in viro, quam in fœmina completam esse debere, clare colligo ex *cap. Continebatur, de desponsat.* vbi ad valorem matrimonij puellæ non duodennis ponderatur, eam proximam duodecim annis fuisse, ac à viro cognitam. At si non peteretur duodecimus annus completus, non esset opus ponderare vtrumque. Et *cap. fin. eodem tit.* Proponitur casus de puella, quæ circa duodecimum annum nupsit: & tamen deciditur, coniugium minime voluisse, nisi malitia suppleuisset ætatem. Vbi Glos. *v. Circiter* ait, ad modicum tempus referri eam dictionem. Sentit ergo textus, non valere matrimonium fœminæ, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, nisi malitia ætatem suppleat. De quo *dub. 125.*

[264] DVBIVM CXXIV.

An sufficiat ad matrimonij valorem, vltimam diem anni decimiquarti in viro, & duodecimi in fœmina in cœptam esse?

2094 NOn sufficit. Quia *c. Attestationes de desponsat. impub.* dicitur: Antequam ad annum decimumquartum peruenisset. Et *c. Ex literis, eodem tit. Donec compleat puer annum decimum quartum:* idemque de fœmina *cap. fin.* & alibi asseritur. At quo vsque sit completus annus decimusquartus in viro & annus duodecimus in fœmina præfata ætas non est mathematice completa nempe in indiuisibili consistens: Ergo non sufficit ad matrimonij validitatem, vltimum diem esse incœptum. Sic Basil. *l. 7. c. 65. n. 1.* Hurtad. *d. 22. diffic. 12.*

2095 Sufficit vltimam ætatis præscriptæ diem esse incœptam. Quia vere pro completa in curctis contractibus dies vltima incœpta reputatur à lege. Ità Sanchez *lib. 7. dub. 104. n. 2.* citans Ioan. Andr. Anton. Cardin. Abbatem, Neuo, & Brunel. Rosel. *v. Matrimonium. 2. n. 5.* Syluest. *v. Matrimonium. 5. q. 5.* Tabie. *v. Matrimonium. 2. q. 6. nu. 7.* Et probabile esse defendunt Diana, Narbo. & Villalob. quos sequitur Leand. *tr. 9. d. 21. q. 35.*

2096 Probabilius hoc esse reor. Quia ita testamenti in fauorem decernitur *leg. Qua ætate. ff. de testam.* At matrimonij fauor non est minor.

DVBIVM CXXV.

An vt malitia supplere dicatur ætatem à lege præscriptam in puero, sufficiat vt quacumque in ætate habilis ad copulam reperiatur?

2097 CErtum est, defectum ætatis quando malitia supplet, matrimonium non dirimere. *c. Continebatur. cap. De illis, c. fin. de despons. impub.* Vt autem malitia ætatem suppleat, in puero requiritur non solum discretio seu rationis vsus ad consensum exhibendum: sed etiam perfecta potentia coëundi, vt ex Canonib. citatis cõstat. Quæsierim vero, an in puero, cuiusuis teneræ sit ætatis sufficiat ad copulam habilitas, vt dicatur verè malitiam ætatem supplere, & valide possit matrimonium inire; licet illa discretio non plene adsit?

2098 Sufficit quidem. Quia *c. De illis. de despons. impub.* dum dicitur malitia supplere ætatem, explicatur hoc, quando possunt pueri copula carnali coniungi. Et clarius colligitur ex *c. Puberes, eodem titul.* Vbi cum textus retulisset, quosdam ex annis pubertatem computare, hæc subdit: *Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam potest.* Sic Glos. *ad cap. verb. Copula, & c. fin. verb. Prudentia.* Hostiens. *ad c. Puberes, num vltim.* Anton, *ibi. num. 3.* Cardin. *n. vnic.* Præpos. *num. 2.* Henric. *nu. 4.* Anchar. *num.* Perez *l. 5. ordinamen. titul. 1. l. 1.* Ouand. *in 4. dist. 34. dub. vnic. num. 1. corollar. ex 5. proposit.*

2099 Non sufficit. Quia *c. finide desp. impub.* Malitia hæc ætatem præueniens nuncupatur *prudentia.* Et *c. Continebatur, eodem tit.* textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, vt impuberis valeat matrimonium. At minime ponderaret eam ætatem sola copula sufficiente: ponderatur autem iuxta communem sensum, eo quod discretio ad matrimonium necessaria præsumatur ex ætate pubertati proxima. Ità D. Thom. *in 4. dist. 36. q. vnic. a. 5. corp.* Angel *v. Matrimonium 3. impedimen. 6. num. 8.* Syluest. *v. Matrimonium. 5. quæs. 2.* Tabie. *v. Matrimonium. 2. qu. 6. num. 7.* Sotus *in 4. dist. 35. qu. vni a. 5.* Couar. 4. *decret part. 2. c. 5. num. 3.* Henriquez *libr. 11. c. 13. a. 10.* Barth. à Ledes. *de matr. dub. 51.* Sanch. *l. 7. d. 104. n. 21.*

2100 Certe longe probabilius existimo, nomine malitiæ supplentis ætatem ad matrimonium necessariam, comprehendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & discretionem ad intelligendam coniugalis vim consensus. Nam cum sit res grauissima, & perpetua, exigit maiorem discretionem ea, quæ in tenera ætate reperitur. Quare non sufficit ad matrimonij impuberis vatorem sola generandi potentia ætatem præueniens, nisi etiam discretio adsit.

DVBIVM CXXVI.

An puer minor septennio capax generandi, ac vsu rationis fruens capax sit coniugij ineundi?

2101 ESto aliquando naturæ ex miraculo detur puer qui minor septẽnio & aptus ad generandum, & capax rationis perfectæ inueniatur: quæsierim, num is capax sit ineundi coniugium? Capax quidem est. Quia textus *dub. proximo* allegati, solummodo petunt, aptum esse puerum ad copulam, & rationis vsum habere. Sic Hostiens. *ad c. Puberes, num. vltim.* Cardin. *ibi. num. vnic.* Præposit *num. 2.* Henric. *num. 4.* Perez *lib. 5. Ordinat. tit. 1. l. 1.*

2102 Minime est capax quocumque tempore malitia ætatem supplet; sed solummodo tempore eidem pubertati proximo. Quia id expressè colligitur ex *c. Continebatur, & ex c. De illis* Et habetur expresse *l. 6. par. 4.* ibi: *Mas para casamiento façer, han menester, que el varon sea de edad de catorce años: è la muguer de doce::: Fueras ende si fuessen tan cer cados a esta edad, que fuesseny a guissadas, para poderse ayuntar carnamente cala sabiduria è el poder, que han para este façer, cumple la mengua de la edad.* Ita D. Tho. *in 4. dist. 36. q. vni. a. 5.* Abbas *c. Continebatur. n. 6. de despons. impub.* Præposit. *ibi. num. 4.* Rosel. *v. Matrimonium. 2. num. 7.* Angl. Syluest. Couarr. quos citat. & sequitur Sanch. *l. 7. d. 104. num. 2.* Basil. & alij quos memorat ac sequitur Leand. *tr. 9. d. 21. q. 38.*

2103 Improbarim priman sententiam. Nec enim puer septem annorum capax ineundi matrimonij est. Nam cum consensus sit necessarius, matrimonium non esset, nisi in eo infanti adesset quoque maxima discretio. Potest aliquan- **[265]** do natura nimium euigilans eum fortè aptum ad generandum reddere: sed crediderim vix posse sufficientem ei discretionem valeat in tam tenera indere ætate. Nec approbo, quod Ioan. Andreas, & Ancharanus citaci à Sancio *ibid. nu. 20.* dictitant Nam ille asserit, esse matrimonium, modo puer habens generandi potentiam sit maior septennio: hic autem modo sit septennis. Nam in tam tenera ætate nequit reperiri discretio sufficiens ad perpetuum consensus coniugalis vinculum.

DVBIVM CXXVII.

An vt tempus assignetur pubertati proximum, in quo supplente malitia ætatem possit matrimonium iniri: desideretur Iudicis arbitrium?

2104 NOn desideratur. Quia ipsa id præscribunt experimenta. Vnde quibusdam placet, illud esse pubertati proximum, tempus, quod à pubertate per triduum distat: Sic Hostiens. *ad c. Continebantur, de despons. impub.* Alij credunt, illud tempus proximum pubertate dici, quod distans ab ea per sex mẽses, plus minúsve obiicitur. Sic Henriq. *l. 11. c. 13. n 11.* Aliis placet, integrum à pubertate d istantem annum dici proximum esse pubertati. Vnde puellam pubertati proximam definiunt, quæ annum agit vndecimum: puerum vero, qui decimumtertium annum gerit. Sic Hurtad *d. 22. diffic. vlt.* Palaus *d. 4. pun. 14. §. 4. nu. 5.* Alij affirmant, masculum esse in tempore pubertati proximo, quoad matrimonium contrahendum, quando decem annos cum dimidio expleuit: & puellam, quando nouem & dimidum excessit. Sic Barthol. Angel. Rosel. Syluest. & alij. quos citatsac sequitur Didac. Narbo. *anno 10. q. 1. n. 1. & 14.* Qui quidem omnes huius sententiæ Doctores eo fundamento nituntur, quod in assignatis temporibus ætatis. esse ad coniugium capaces, & experientia ostendit, & ratio dictat.

2105 Desideratur quidem Iudicis arbitrium, vt dignoscatur quale tempus sit pubertati proximum in impuberibus. Quia cum id iure præscriptum sit, merito Iudicis prudentiæ committitur. Qui non tam ex annorum numero, nec ex singularium casuum experimento, quam ex pueri ac puellæ discretione, qualitate Regionis, in qua nati sunt temperie, ac aliis circumstantiis, adiudicare debet, quandonam hi sint proximi pubertati. Ita Gothfred. *sum. tit. de desponsat. impub. num. 5.* Anton. Francus, Præpos. Faber, Salycetus, Decius, Viglius, Corasius, quos refert, ac sequitur Menochi. *de arbitrar. libr. 2. centur. 1. casu. 57. num. 43.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. carit. 19.* Tabie. Sotus, Gutier. Plaza, Duenas, Gregor. Lopez Couar. quos citat, & sequitur Sanch. *l. 7. d. 10. 4. n. 40.* Basil. *l. 7. cap. 65. num. 5.*

2106 Hos sequor, monens, Iudicem ad hoc arbitrandum Regionis qualitatem perpendere debere. Quædam enim Regiones calidiores pueros, quam aliæ procreant. Inspiciat simul dispositionem corporis, valetudinem, &c. Quod si decernere velit, proximum esse pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non excessit: aut fœminam minorem nono cum dimidio: id non gerat nisi cautissime, ac raro, maximisque coniecturis persuasus, eo quod præsumptio ex modicæ ætatis, natura deducta valde repugnet. At post eam ætatem non ita vrgentes coniecturæ desiderantut: sed sufficiet aliquot mediocria signa perpendere. Si vero semestre tantum ad pubertatem desit, audacius, ac Ieuioribus argumentis est indicandus puer pubettati proximus.

DVBIVM CXXVIII.

An valeat matrimonium, quando quis in legitima pubertatis ætate constitutus adhuc potens non est ad copulam coniugalem gerendam?

2107 NOn procedit impotentiam esse perpetuam Tunc enim certum est, irritum esse matrimonium. Difficultas est, cum non constat, eam impotentiam esse perpetuam, ex frigiditatèque consurgere: sed dubitatur, an sit temporalis, ac ex debili ætate proueniat. Igitur inquiro, num validum sit matrimonium, quando pubes potens non est ad copulam coniugalem gerendam?

2108 Non est validum matrimonium. Quia *cap. Puberes, de despors. impub.* dicitur, puberes esse, qui generare possunt Et *cap. De illis, eodem tit.* decernitur impuberes potentes generare, valide matrimonium inire: Ergo à contrario sensu, qui generare nequit, quamvis ætate sit pubes, dicetur impubes ad matrimonium, atque ad illud ineptus. Sic Glos. *30. q. 2. in sum. v. Sponsalia.* Et *c. Continebatur, v. Proxime, de despons. impub.* Et *c. Puberes, v. Tardissime, & ibi Abbas, n. 4. dicens* forte hanc veriorem. Veracr. *p. 1. spec. a. 39. concl. 2.*

2109 Validum est. Quia *c. De illis, de desp. impub.* solum ponderat ad valorem matrimonij potentiam coëundi cum minori ætate vt sic illorum ætas possit ad matrimonium suppleri, non vero id requirit in puberibus: Ergo vbi adest ætas idonea, non debet attendi potentia. Ita Sanch. *l. 7. d 104. n. 15.* Syluest *v. Matrimonium. 5. q. 7.* Tabie. *v. Matrimonium. 2. q. 6. n. 7.* Nauar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 39. num. 14.* Couar. 4. *Decretal. p. 2. c. 5. n. 2.* Ledes. *2. p. 4. quæs. 60. art. 1.* Heriq. *l. 11. c. 13. n. 10. lit. E.* Petr. de Ledes. *quæs. 58. art. 5.* Palaus *dub. 4. punct. 14. §. 4. numer. 5.*

2110 Hoc existimo, probabilius esse, nec obstare argumentum à contrario sensu, quod deduclt ex *cap. De illis* prima sententia. Non enim eadem est ratio: nam quando potentia in puero ætatem præuenit, opus est illi consulere concesso matrimonio, vt periculum incontinentiæ caueat. At quando adest sola ætas, ea ad matrimonij valorem est satis. Nec curant Canones ad decretum variandum de raro pueri casu, cui in ea ætate nondum adest potentia: sed solum attendunt, vt in ea ætate matrimonium firmum sit, communiter tunc aduenire potentiam, Ea enim legis natura est, vt sola communiter accidentia spectet. *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Idem**[266]** dixerim, quando fœmina, completo anno duodecimo, ex diminuta corporis dispositione non dum potest vitilem pati congressum ob eandem ac de viro rationem.

DVBIVM CXXIX.

An quando puer decimoquarto anno completo aut fœmina duodecimo adhuc impotentes ad copulam inueniuntur, expe ctãdum sit triennium

integrum, ad experiendum, num ea impotentia perpetua sit, & matrintonium irritum?

2111 EXpectandum est integrum triennium, in quo vacent copulæ, & si, eo transacto, consummare non potuerint, censebitur impotentia perpetua, & matrimonium tanquam irritum dissoluetur. Quia *c. Laudabilem, defrigid & mulef.* id triennium experientiæ generaliter præscribitur. Sic Anton. *c. Puberes. nu. 5. de despons. impub.* Couarru. *4. Decretal. p. 2. c. 5. n. 2.* Alij sub distinctione affirmant, puero contrahenti anno decimoquarto præscribi biennium: & si contraxit anno decimoseptimo, vnicum annum experimenti: & fœminę anno duodeci. mo nubenti, quæ ex diminuta corporis dispositione non potest viri pati congressum, præscribi tempus vsque ad decimumquartum annum. Sic Henriq. *l. 12. c. 7. n. 1.*

2112 Non expectandum triennium experimenti est, sed tempus solummodo, quod vsque ad plenam pubertatem defideratur. Quæ quidem fœminis decimoquarto ætatis anno contingit, vt colligitur ex *l. Mela. ff. de aliment. & cibar. lega.* Viris autem anno ætatis decimooctauo. *l. Arrogato. ff. de adopt. & §. Minorem. instit. eodem, titulo.* Quia *cap. Laudabilem, de frigid. & malef.* procedit, quãdo coniectari potest ex frigiditate aut alio impedimento impotentiam consurgere: tunc enim iure optimo ex habitatione triennij præsumpsit Ecclesia id impedimentum esse perpetuum. At quando potest præsumi ex ætatis imbecillitale impotentiam prouenire: æquitas suadet, eam ætatem expectandam esse, in qua perfectum robur assolet natura comparare: tunc enim cessabit præsumptio debilitatis ex tenera ætate prouenientis: & poterit iure præsumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum. Ita Sanch. *l. 7. d. 104. num. 17.* Hostiens. *c. Laudabilem, paulo post princip.* Ioan. Andr. *ibi. num. 2.* Anchar. *n. 2.* Idem Hostiens. *c. Puberes nu. 5.* & ibi Ioan. Andr. *n. 8.* Abbas *n. 4.* Cardin, *n. 1.* Alex. de Neuo *n. 9.* Anchar. *num. 6.* præpos. *ad finem.* Henric. *n. 8.* Brunel. *de sponsal. concl. 28. declarat. 3. n. 8.* Rosel. *v. Matrimonium 2. n. 8.* Angel. *v. Matrimonium 3. impedimen. 16. numer. 6.* Syluest. *verb. Matrimonium 5. quæs. 7.* Tabie. *verb. Matrimonium 2. quæs. 6. numer. 7.* & alij.

2113 Cum his opinor adiiciens ex præfatis, non posse petiseparationẽ matrimonij ratione impotentiæ viri, nisi vir sit maior decem & octo annis. Quia vsque tunc nondum est plenam adeptus pubertatem: & potest præsumi, non esse impotentiam veram, sed eam ex ætatis debilitate prouenire. Quod intelligo, nisi aperte appareat impotentia ad oculum vt si habeat puer vilia amputata, vel careat vtroque testiculo: tunc enim nulla temporis mora opus erit, cum euidens sit impotentia. Et ob eandem rationem quando dissolutio matrimonij petitur ob puellæ arctitudinem, nec constat ad oculum eam talem, vt non ex ætate imbecilli consurgat, non potest peti, donec puella decimum quartum explerit annum, in quo ei pubertatem perfectam contingere expressi. Quia vsque tunc ex imbecilli ætate prouenire præsumi possit.

DVBIVM CXXX.

An quando signa impotentiæ non sunt omnino certa, sed euidentia vero similiter, desideretur iuramentum?.

2114 COnstat expectandum esse triennium, vt experimentum capiatur, num sit perpetua impotentia coniugum, quando res est dubia. Quod quidem triennium incipere, ac computari debet ab eo instanti; quo coniux fuit plenam adeptus pubertatem; id est, à decimooctauo anno perfecto in masculo, & à decimoquarto in fœmina. Cæterum triplicia esse impotentiæ signa præmitto. Quædam necessario & euidenter concludentia impotentiam. Alia verosimiliter euidentia. Alia dubia, ac præsumptiue probantia. De primis euidentibus signis, certum est, nullam temporis moram exigere ad coniugij dissolutionem. Quia constante impotentia, ac subinde matrimonij nullitate, contra ius naturæ esset, copulam permittere. Circa secundæ speciei signa quæsierim, num, si verosimiliter euidentia sint, desideretur ad impotentiam dignoscendam iuramentum coniugum asserentium se non posse coire, & septima manus propinquorum iurantium, se credere, eos verum fateri?

2115 Desideratur quidem non triennij experimentum: nam cum impedimentun fere euidenter constet, non est opus triennium expectare, quod in casu dubij solum conceditur: sed desideratur iuramentum præfatum. Quia cum non omnino euidenter constet amplior probatio petitur, quam vbi prorsus euidens est: ideo petitur iuramentum coniugum, ac septimæ manus. Sic Anton, *cap. Laudabilem. numer. 14. de frigid. & malef.* Alex. de Neuo *ibi. num. 17.* & alij quos refert, & sequitur Sanch. *libr. 7. dub. 107. numer. 4.* Basil. *libr. 7. cap. 66. numer. 2.*

2116 Minime desideratur coniugum, ac septimæ manus iuramentum. Quia huiusmodi iuramenta nullo iure requiruntur: non positiuo, nam isto solummodo requiruntur quando casus est dubius: non naturali iure, nam cum in casu præfato perpetuitas impotentiæ sit moraliter, & humano modo certa, frustra requiritur maior probatio. Ita Hurtad. *disp. 22. difficult. 21.* Palaus *dub. 4. pun. 14. Paragraph. 9. numer. 5.*

2117 **[267]** Probabiliorem quidem primato sententiam esse existimo. Quia triplici præmissæ signorum impotentiæ triplex differentia probationum est adhibenda, Certitudo impotentiæ nullam requirit probationem, quia ipsa sibi euidens est probatio. Dubietas exigit triennij experimentum Igitur verisimilis euidentia impotentiæ, si non triennale experimentum saltem aliquam probationem requiret, vt non omnino, cura euidentibus penitus signis æquiparetur. Porro ad huiusmodi probationem reor iuramentum coniugum, & septimam propinquorum manum apprime conferre. Ne autem huius vocabuli *Septima manus* vocera forte peregrimam existimes: iuramentum septimę manus propinquorum sic accipiendum est. Vt si vterque coniux fateatur impedimentum, cuiuslibet coniugis septem consanguinei iurant, vel eis deficientibus, septem vicini cuiuslibet, & ita debent esse quatuordecim. Eliguntur autem propinqui, eis deficientibus vicini. Quia verisimile est, fore, vt ipsi melius norint res coniugum. Petuntur autem tot manus cruci Iudicis aptandæ ad iuramentum, ob matrimonij fauorem, & ne facile in eius dissolutione erretur.

DVBIVM CXXXI.

An requiratur triennij experimentum, quando, existentibus de impotentia solum signis dubiis, vterque coniux illam ingenue profitetur?

2118 NOn requiritur triennium experientiæ, sed tempus quoddam arbitrarium sufficit, vt vnius mensis, aut trium, aut anni, & iuramentum vtriusque coniugis, ac septimæ manus propinquorum, vt matrimonium dissoluatur. Quia *c. 1. de frigid.* in hoc euentu non exigitur triennium, sed post dimidium habitationis annum separatio conceditur. Et *cap. Laudabilem, de frigid. & malef.* id constat. Nam in priori parte loquens. quando solus alter coniux fatetur impotentiam, postulat triennij experientiam: at in posteriori loquens, eius triennij nullam gerit mentionem. Nec clausula triennium continens in principio posita limitans priorem casum, ad posteriorem debet extendi. Vbi enim fit diuisio per paragraphum: vel versiculum, clausula posita in vno paragrapho, vel versiculo, ad alium paragraphum, vel versiculum non refertur, iuxta doctrinam Glossæ *cap. Vnio, v. sic scilicet, de postul. prælat. in 6.* Sic Angel. *v. Matrimonium. 3. impedimen 16. num. 10.* Supple. Pisanæ *verb. Diuortium. n. 2.* Rosel. *ibi. num. 1.* Syluest. *q. 18. num. 21.* Et multi ex Iurisperitis. Fauet Henriq. *l. 12. cap. 7. nu. 1.* Temperant sententiam hanc, quando adest plena pubertas in coningibus, nempe si vir octodecim annos expleuerit. Si enim non plenè sint puberes, semper plena pubertas expectanda est, eaque adepta, tempus erit arbitrarium, nec necessum erit expectare triennium.

2119 Requiritur experientiæ triennium concessum *cap. Laudabilem. de frigid. & malef.* quamuis vterque coniux impotentiam fateatur, vbi ea non est certa. Quia eo *cap. Laudabilem* exigitur hoc experimenti triennium, quando de viri frigiditate non constat. At ex eo quod coniux vtérque impotentiam fateatur, non vere constat de frigiditate; sæpe enim dubitatur, an sit naturalis, & perpetua: an accidentalis & temporanea: Ergo expectari debet triennium, vt ex temporis cursu veritas appareat. Nec iuramentum propinquorum illum supplet defectum, eo quod illi de sola credulitate illud emittunt. Ita D. Thom. *in 4. dist. 34. in expos. liter.* Palud. *ibi. quæs. 2. art. 3. concl. 3. numer. 18.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 12. §. 3.* Ledes. & alij, quos refert, ac sequitur Sanchez *lib. 7. dub. 108. nu. 5.* Basil. *lib. 7. cap. 66. nu. 4.* asserens, esse communem Theologorum, ac Iurisperitorum sententiam Hurtad. *dub. 22. diffic. 11. numer. 40.* Palaus *dub. 4. pun. 14. §. 9. num. 6.*

2120 Profecto in tanti ponderis negotio potius inclinor, vt probationes exuberent, quam vt in aliquo deficiãt. Ideò potius amplector desidera. ri, vt impotenda illa triennij experimento comprobetur.

DVBIVM CXXXII.

An casu, quo vxor, matrocis inspicientibus, virgo iudicetur: necessarium sit septimæ manus propinquorum iuramentum, etiam exacto triennio?

2121 QVando vxor per aspectum virgo reperitur non est necessarium septimæ manus proginquorum iuramentum, sed verum est iudicium per iuramentum coniugum, ac matronarum. Quia præmisso aspectu & fatente vtroque coniuge impotentiam, plena videtur esse probatio ad matrimonij dissolutionem. Sic Glos. *c. Requisisti. v. Septima manu. 33. quæs. 1.* Fuluius Pacian. *de probation. lib. 2. cap. 2. nu. 29.* Sotus *in 4. dist. 34. q. vni. a. 2.* Ledes. *2. p. 4. qu. 60. art. 1.*

2122 Necessarium est, vt septima manus propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ si propinqui desint, iuret. Quia textus *c. Laudabilem de frigid. & malef. id* petit. Et totus ille textus loquitur etiam trāsacto experientiæ triennio. Quod iuramentũ iure petitur, eo quod posset esse collusio inter coninges: & vt cautiori diligentia adhibita fiat coniugij dissolutio: quæ res maximi est momenti. At hæc collusio æquè habere locum potest, quando transactum est trien. nium, & matronarum aspectatio adhibita. Ita Sanch. *lib. 7. d. 108. nu. 7.* Basil *l. 7. c. 66. nu. 5.* D. Thom. *in 4. dist. 34. in expos. lit.* Scotus *ibi: quæs. vni* Palud. Gabri. D. Antonin. Turrecr. Gregor. Lopez, & alij apud Sancium. Palaus *d. 4. pun. 14. §. 9. n. 11.*

2123 Probabilius longe existimo septimæ manus desiderari iuramentum etiam post triennij expetimentum, ac matronarum aspectationem, quando non est euidens imporentia. Nam sæpe oculi ac manus obstetricum falluntur, eo vel maxime quod fœminæ multis vtantur fraudibus**[268]** quibus virgines apparent prętterea possent cõiuges collusione vti, & revera non dedisse opetam coniugali copulæ & licet matronæ per aspectum testificari possint, mulierem esse virginem, at nequeunt affirmare bona fide datam esse operam copulæ.

DVBIVM CXXXIII.

An vtroque coniuge fatente impedimentum & triennio experimenti lapso necessarium sit adhuc vxorem à matronis inspici?

2124 NEcessarium est, Quia *c. fin. de frigid* refert, ac ponderat Pontifex, mulierem fatentem vna cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis, fuisse inspectam. Ergo matronarum est necessaria. Et quia collusio potest esse inter coniuges etiam post triennij ex actionem. Vnde necessaria erit matronarum inspectio, ne in re tanti ponderis fraus adsit. Sic fateri tenentur D. Tho. *in 4. dist. 34. in expos. lit.* Scot. *q. vni.* Palud. *q. 2. a. 3. n. 18.* Supplem. Gabr. *q. vni. a. 2. propos. 2.* & alij asserentes, etiã post triennij experimentum, matronarum aspectionem ac iuramentum coniugum, adhuc septimæ manus iuramẽtum desiderari: quia res magni ponderis est, & potest fortasse collusio immisceri Ergo vbi non intercedit matronarũ inspectio res maiori erit periculo collusionis obnoxia.

2125 Minime necessarium est. Quia *c. Laudabilem,* in vltimo casu vbi est de hoc sermo, id non petitur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, vtpotè qui per aspectum probare nequeunt, matrimonium haud esse consummatum. Ità Alex de Neuoa *ad c. Laudabilem, n. 17. casu 5.* Constanus *de sponsal. titul. de iis, qui nuptias contrahere possunt, n. 66.* Sanch. *l. 7. dub. 108. n. 6.* alliciens ad hanc mentem Abbatem, Cardinalem, Præpositum, ac Brunellum.

2126

Post triennij experimentum ac vtroque coniuge profitente impotentiam sanum consilium erit coniuges in spectioni dari: at id necessarium non esse puto. Nec obstare crediderimtextũ ex *c. finali* allegatũ: quia id ad abundantiorem cautelam est effectum, teste Abbate *n. 10.* Cardin. *number. 3.* Præposit. *3. in glos. penult.* Et quamuis hi Auctores in maleficio, de quo ibi est sermo, loquantur: at fortior ratio in impedimento frigiditatis naturalis aut arctitudinis militat. Tum quia difficilius dignoscitur impotentia ex maleficio consurgens. Tum etiam quia in

maleficio textus in eodem *cap. fin.* posuit hanc inspectionem: atque ita vrgentior erat dubitanti ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus eius meminit insepctionis, quando vterque fatetur impotentiam triennio transacto.

DVBIVM CXXXIV.

An pro forma iuramenti septimæ manus, requiratur necessario libri Euangeliorum tactus?

2127 NOn sufficit qualiscumque verborum forma hoc iuramentum præstari, sed necessario requiritur Sacrotum Euangeliorum librum tangere. Quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* dicitur: *si autem quod nunquam se cognouerint ambo fatentur septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæfamæ, si propinqui defuerint: tactis Sacrosanctis Euangeliis, vterque iureiurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti sint.* At quando pro iuramenti forma requintur tactus Euangeliorum, nec iuri satisfit nec valet actus quoad iuris effectus, præstito iuramento absque tactu: Ergo est necessarium. Sic Abbas *ibi. n. 3.* Alexand. de Neuo. *n. 4.* Anton. *n. 7.*

2128 Id non requiritur necessario. Quia consuetudine præscriptum est, id iuramentum super Cruce præstari; quamuis Euangelij tactus iure petatur. Ita Couarrub. *cap. Quamuis pactum 1. part. §. 1. numer. 1.* Sanchez *lib. 7. dub. 108. numer. 14.*

Certè quamuis prima sententia vera sit attento iuris præfati rigore: ex consuetudine vim legis habente id minime necessaruim esse præscribitur. Monuerim ad hæc, diuersimode præstari debere id iuramentum ab ipsis coniugibus, & à propinquis. Nam coniuges iuramentum de certa scientia debent emittere, nempe vir iurare debet, se bona fide, & absque dolo studiosam operam copulæ dedisse: nec potuisse consummare. Mulier autem, per eam non stetisse. nec se fraude aliqua esse vsã. At sanguinei de sola credulitate, iurare debent nimirum sibi esse verosimile, coniuges verum dictitare. Ratio autem diuersitatis est, quia ipsis coniugibus constare potest, se consummare non valuisse, secus consauguineis.

DVBIVM CXXXV.

An triennium experimenti computandum sit à tempore, quo cœptum est à coniugibus copulæ ineundæ vacare?

2129 IN impedimento frigiditatis, aut maleficij trienniũ cõputatur à die intẽtatę copulę. De frigiditate patet apertè ex *cap. Laudabilem, de frigid.* vbi Pontifex respondens quæstioni sibi præpositæ circa tempus indulgendum ad experiendam copulam naturaliter frigidis, expresse decidit, à tempore celebrati coniugij (supple & copulæ intentatæ vt probat Sanch. *lib. 7. dub. 110. nu. 1.*) triennium numerandum. At si à tempore per Iudicem destinato computaretur, falsa esset decisio: nam priusquam quæstio de impotentia coram Iudice agitetur, vt tempus per ipsum designetur tempus aliquod est transactum, & sæpe longum. De maleficio autem probatur ex *cap. fin. de frigid* ibi: **[269]** *si constiterit vobis, præfatum virum, & vxorem cohabitasse intra prædictos annos per continuum.* Iuncto principio illius textus: *Mulier proposuit, quod*

per multos annos fuerunt simul, & diu cohabitauerant. Ex bis enim apparet, ante præceptum Iudicis, & lite nondum mota hos coniuges octo annos cohabitasse: & tamen, decidit Pontifex; dirimendum matrimonium si intra eos octo annos triennio continuo habitauerint. Non ergo desideratur triennium illud per Iudicem assignari. Ita Sanch. *citat. n. 4. & 5.* citans Glos. Innocent. Abbat. Cardin. Rosel. Syluest, Matien. & alios. Henriquez *lib. 12. cap. 7. num. 2.*

2130 Triennium experimenti compurandum non à die intentatæ copulæ, sed à die reclamationis, aut à tempore, quo per Iudicem assignatum est. Quia ab hac die præmittitur peccatorum cõfessio & Eucharistiæ perceptio, ac maior diligentia incipit adhiberi, quæ in re tanti momenti minime sunt superflua Ita Basil. *lib. 7. cap. 66. numer. 12.* Vbi hanc sententiam sæpe tenuisse Rotam testatur ex Farinacio *vol. 2. consil. decis. 192. & 226.* Et ex *1. Vol. decis. 27.* Riccius *in praxi, decis.* Ludou. de S. Iuan. *de matrimon q. 6. a. 15. dub. 1.* affirmat Paulum V. Pontificem approbasse Sacræ Rotæ declarationem iudicantis triennium esse à die reclamationis computandum, Leand. *tr. 9. d. 21. q. 47.*

2131 Hoc probabilius existimo siue impotentia ex frigiditate, siue ex fœminæ arctitudine proueniat. Quia post Iudicis sententiam triẽnium designantis studiosius coniuges intendunt, se ab huiusmodi impedimento expedire, & euidentius probarur, num adnata sit huiusmodi impotentia. Adnotarim tamen, si ante Iudicis decretum tiennalis cohabitatio præcesserit, esse in arbitrio Iudicis, iustis de causis triennium nouum ad breuius tempus coarctare.

DVBIVM CXXXVI.

An si triennium exprimenti aliquo temporis interstitio intermittatur, debeat iterum denouo institui?

2132 DEbet ita esse continuum, vt si tempore aliquo intermittatur, tempore præcedenti non computato, iterum incipiat. Quia ita expresse deciditur *c. fin. de frigid.* ibi: *Per continuum triennium insimul habitase.* Et quia quamuis non adeo expressis verbis textus loqueretur, sed dubiis, ea est regula generalis, vt in dubio tempus lege aliqua vel canone petitum debeat necessario esse continuum, vt multi Doctores profitentur, quos refert, ac sequitur Gutier. *qq. Canonic. l. 1. c. 1. &. 12. n. 24.* Qua tatione fere omnium verissima sententia habet, annum nouitiatus ita continuum esse debere, vt tempore aliquo intermisso, incipere necessario debeat, priori non computato. Sic Cardin. *c. fin.* & licet non ita clare Archidia. *33. q. 1. in sum. n. 3.* & *ibi.* Bellamera *n. 2.*

2133 Non desideratur tempus triennij ita esse con tinuum. Quia verba in decretis ciuili modo, ac possibili, ac iuxta subiectę materię indigentiam sunt capienda *l. si cui simplici, 9. ff. de seruitutibus.* Et ideo aqua quotidiana appellatur, quæ duci assiduè solet etiãsi aliquãdo ducta non sit. *l. 1. paulo post princip. v. duo autem, ff. de aqua quotidiana.* Et aptius *c. fin. de verbis significat, in 6.* deciditur. dici aliquem commẽsalem, ac domesticum alicuius *continuè* licet aliquando pro illius negotiis gerendis absit. Vbi Glos. *v. Pro tuis,* idem ait esse pro propriis. Non enim id verbum *continuè* ita rigide accipienduum est, sed ciuili modo, vt subiecta materia postulat, & in hac re assolet contingere. Ita Sanch. *l. 7. d. 111. n. 2.* Basil. *l. 7. c. 66. n. 12.* Henriq. *l. 12. c. 7. n. 2.* Hurtad. *d. 22. diffic. 11. n. 41.* Palaus *d. 4. punct. 14. §. 9. n. 5.* Syluest *v. Diuortium. numer. 20. nu. 23.* Rosel. *n. 4.* Supplem. Pisanæ *n. 5.* & alij apud Sancium.

[2134] Ego quidem iudico, continuo triennio coniuges cohabitare, vacando copulæ sine dierum intermissione esse moraliter impossibile. Quia sæpe morbus illud tempus intersecat, & quia obstant itinera aliaque negotia, quibus virum vacare societas, ac gubernatio domestica cogit: Non exigitur id tempus mathematicè continuum; sed satis est, ciuili modo, nempe vt toto triennio coniuges copulę vacarint debitis horis, ac locis.

DVBIVM CXXXVII.

An supplendum sit necessario triennij tempus interpolatum;

[2135] NOn est necessariò supplendum, sed satis est, vacare copulæ, ac cohabitare maiori parte anni cuiusuis illius triennij, vt per semestre, & vnum diem. Quia breui tempore interpolans cohabitare, ac residere dicitur vt expresse habetur *l. si quis ita legauerit, ff. de condit. & demonstrat, & c. fin. de verb. signif. in 6.* At tempus minns semestri breue dicitur respectu cuiuslibet anni. Quia iuxta Vniuersitatum constitutiones Scholastici dicuntur toto anno studiis vacare, si semestri & vno die vacent. Sic Hostienf. sum. Alberic. Astens. Ioan. de Friburgo, Supple. Pisanæ Syluest. quos citat Sanch. *l. 7. d. 111. n. 2.* Henriq. *l. 12. c. 7. n. 2.*

[2136] Necessario est supplendum tempus, quo coniux ægritudine, aut aliis negotiis implicitus, non cohabitauit vacans copulæ, vt triennium à lege præscriptum cõleatur. Quia *c fin. de fri. gid.* ponderatur toto spario octo annorum, quod à contractu matrimouij transierat, coniuges habitasse toto triennio, ibi: *Intra prædictos octo annos continuum triennium insi mul. habitasse.* Vbi illa particula *continuum* cum non importet continuitatem triennij (ea enim non est necessaria, vt vidimns (necessario dicendum est, per illam importati perfectam triennij integritatem: quasi sit sensus: si intra prædictos octo annos integro triennio habitarunt. Alias superflua esset ea particula. Cum tamen in Decretis Pontificiis nec vna Syllaba superflua sit existimanda. Itá Ioan. Andr. *c. fin. n. 9.* Archidiac. *33. quæstion. 1. in summar. numer. 3.* Bellame**[270]** ra *ibi. nu. 2.* Brunel. *de sponsal. concl. 28. declarar. 4. n. 15.* Mascard. *de probationib. concl. 889. nu. 8.* Idque supponunt Abbas *c fin. in fine.* Alex. de Neuo *ibi. n. 18.* Præpos. *n. 4.* Rosel. *v. Diuortium n. 4.* & alij.

[2137] Ego quidem existimo sufficere maioris anni partis cohabitationem, sed necessarium esse, compleri triennium, atque ita tempus suppleri interpolatum. Quod tamen non metaphysice intelligo, quasi quodcumque breue tempus interpolatum supplẽdum sit, sed quando prudentis arbitrio est notabile, ita vt moraliter loquendo, experientia triennij plena non censeatur. Quare sufficit cohabitare triennio sumpto morali modo, vt communiter coniuges cohabitare assolent. Certè durissimum esset, ac probatu difficile ita metaphysice accipere triennium, vt vel vnica dies interpolata, supplenda esset. At si simul sex mensibus vir abfuit, supplendi sunt: si vero interpolatè vno vel altero absens fuit die supplendi non sunt, etiamsi eo triennio dies illi simul computati, eorumdem mensium summam conficerent.

DVBIVM CXXXVIII.

An matronæ ad fœminarum in spectionem electæ à Iudice, possint recusari?

2138 SVppono matronarum qualitates necessarias, vt fidem de coniugum virginitate deponentes, fidem faciant ad matrimonij dissolutionem. Debent esse artis peritæ honestæ, ac bonæ famæ, non leues, aut viles: ne modico pretio subornatæ falso deponant. Nec nimia iuuentus ob experientiæ defectum, nec nimia senectus ob defectum visus, debet matronis inesse. Non debent necessario esse nobiles, quod nullo iure nobilitas in matronis petatur. Earũ electio Iudicis est, non partium, quia potius Iudicum, quam testium munus obeunt. Vt legitimè deponant de fœminæ virginitate, non satis est, vt illius verenda oculis perspiciant, sed desideratur, vt sagaciter manibus accipiant documentum; sæpe enim non virgines sigillum effingunt. Non tenentur, cum omnimoda certitudine testificari, sed tantum verisimiliter iuxtà æstimationem, quam ex artis peritia assecutæ sunt. Duæ matronæ sunt necessariæ, & sufficiunt, vt de virginitate de ponant. Quamuis maior fides soleat adhiberi paucis affirmantibus, quam plurimis negantibus. at in testimonio matronarum nil distat inter affirmantem, aut negantem propositionem. Peritiores in arte quamuis pauciores pluribus minus peritis debent præualere. Quamuis regulariter ad fœminam perspiciendam eligendæ sint matronæ honestatis gratia: at vbi agitur de qualitate altiorem peritiam ad iudicandum requirente, quam quæ in fœminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum dissoluatur, vel irritum approbetur, medici periti adhibendi sunt, qui fœminam inspiciant. Etsi regulariter, publicatis attestationibus, non possint alij testes admitti saltem super iisdem articulis *cap. Fraternitatis, de testib.* & *Clement. 2. eodem tit.* Id tamen fallit in testibus ad virginitatem sœminæ inspiciendam inductis, quales sunt matronæ vel medici; possunt enim post eam publicationem alij induci. His ergo suppositis ex iurium præscriptione, ac Doctorum sententia, quæsierim, num matronæ; ad sœminæ inspectionem à Iudice electæ, possint recusari?

2139 Recusari non possunt. Quia cum recusatio sit iurisdictionis declinatio, teste Speculatore *tit. de recusat. in princ.* & matronæ iurisdictione careant, nulla ratio suadet, eas recusari posse. Et quia arbitrator recusari nequit: at hæ arbitratrices quidem sunt. Sic Anton. *ad c. Quintilianus, n. 19. de iureiur.* Gullelm. de Cuneo, quem refert, ac sequitur Auenhano, *de exequend. mandat. Reg. l. 1. c. 23. n. 20.*

2140 Possunt omnino recusari. Quia hæ non sunt proprie testes, sed eatum depositio, & declaratio magis est iudicium, quam testificatio vt docent. Barthol. *tr testimonior. nu. 12.* & Bald. *l. 2. n. 4. ff de feriis.* Vnde Garcia *de expens. c. 24. nu. 18.* ait, has obtinere vicem testium, quatenus deponunt. & vicem Iudicum, quatenus ex forma sententiæ Iudicis, cuius potestate creantur iudicant. Sic Couar. *lib. 2. variar. cap. 13. num. 5. concl. 6.* Mascard. *de probation. lib. 1. c. 47. nu. 120.* Garcia *de expens. cap 24. nu. 25.* Sanch. *l. 7. q. 113. n. 7.*

2141 Cum his opinor, monens latam differentiam esse, quando matronæ eliguntur à Iudice, vt semper eligendæ sunt, quam si à partibus eligerentur. Nam elecæ à Iudice possunt absolute recusari, nulla alia allegata causa, quatm suspicionis: sicut Iudices sęculares ex hac sola causa recusantur, *leg. Auertissimi. 14. cap. de iudiciis.* iuncta Glos. *ibi. v. Recusare,* Communiter recepta. Quare satis est, & requiritur iuramentum partis recusantis, qua iuret, matronas esse

suspectas: sicut ad recusationem Iudicis sæcularis id iuramentum requiritur, & est satis, vt docet eadem. Glos, *inibi.*

DVBIVM CXXXIX.

An matronæ electæ à Iudice debeant iurare, suo vt testimonio fidem faciant?

[2142] IVrare non debent necessariò. Quia *c. Proposuisti. de probat.* mentio fit de iuramento mulieris dicentis se non esse cognitam, nulla de matronarum iuramento facta mentione. Et quia licet regulariter testes non adstricti iuramento minime fidem faciant *c. Nuper de testibus, l. Iurisiurandi. C. de testib.* At id fallit in artisperitorum testimoniis, vt de obstetricibus ad ventrem inspiciendum assumptis, testatur Glos. *l. Iurisiurandi. verb. Iurisiurandi.* Sic Glos. *citata.*

[2143] Debent necessiario iurare. Quia id manifeste colligitur ex *c. Fraternitatis, de frigid.* ibi: *Distri. ctè illis iniungens sub periculo animarum.* Et *Quæ tandem in fide sua tibi asseruere.* Certe cum hæc res sit grauissima, non, est rationi consonum, vt absque iuramento fides matronis adhibeatur. Ità Hostiens. *ad c. Fraternitatis, n. 2.* Ioan. Andr. *n. 5. & 23.* Abbas. *n. 12.* Anchar. *num. 4. notab. 5.* Anton. *num. 17.* Cardin. *numer. 3.* **[271]** Præposit. *num. 7. & 8.* Alexand. de Neuo. *nu. 9. 10. & 12.* Batrhol Alberic. Astens. Cucus, Mascard. & alij, quamplures, quos citat, & sequitur Sanch. *l. 7. d 11. 3. nu. 13.*

[2144] Hoc certum plane existimo, adiiciens, quamuis cum communi partium consensu testes periti electi sunt, non teneantur iurare, (nam tunc fides illorum est ab vtraque parte approbata) id nullatenus in matronis admittendum de communi partium consensu electis ad explorandam vxoris virginitatem ad dissoluendum matrimonium. Quia cum nequeant coniuges hac in re cedere iuri suo, agatúrque de re tam graui, & vbi subest maximum peccati periculum nil confert consensus, ac approbatio partium, ne Iudex ex officio sufficientissimam, ac superabundantem probationem exigere teneatur, vt suæ conscientiæ satisfaciat: eo vel maximè quod in causa coniugali multa Iudex ex officio suppleat.

CAPVT XXXIII.

Circa Raptus Impedimentum.[2145]

DVBIVM CXL.

An raptus quo fœmina virum abripit dirimat matrimonium?

[2146] NOnnulla ex *section. 1.* recolo, & alia suppono. Ex Tridentin. *sess. 24. cap. 6.* expressè irritatur matrimonium inter raptorem, & raptam quandiù rapta est in raptoris potestate, non

vero si sit à raptore separata, & in loco tuto, ac libero constituta. Certè raptus, quo solis importunis precibus, at pretio conducta fœmina extrahitur, matrimonium non dirimit, nisi tales essent preces, vt violentiæ meritò æquiparari possent. Verè raptus non est matrimonium dirimens, quo quis opprimit fœminam in domo patris. Quia vt raptus dicatur, necessum est, vt fœmina rapta sit, & traducta de vno loco in alium, in quo sub potestate raptoris sit constituta. In hoc Doctores conueniunt. Quæsierim igitur, nùm raptus, quo fœmina abripit virum matrimonij sit dirimens?

2147 Est quidem. Quia quamuis loquatur de viro rapiente fœminam Concilium: at cum militet eadem ratio in fœmina pollente viribus rapiente virum infirmiorem, raptus eiusmodi dirimet matrimonium. Et quia cum Concilium, & *lex vnic. Cod. de raptu virg* loquuntur de viro rapiente fœminam, nulla facta mentione de fœmina virum rapiente, id gerunt frequentioris vsus gratia. Verba autem gratia frequentioris vsus posita in lege eam restringere minimè assolent, quin ad casum minus frequentem ex tendantur: vt probat Tiraquell. *de retractu Lignagier. §. 10. gloss. vnic. numer. 4.* Sic. Henriquez *lib. 12. cap. 14. num. 4.* Rodriguez *tom 1. sum. cap. 232. num. 4.* Vega. *tom. 2. cap. 34. casu 157. notab. 5.* Gutierrez *de matrimon. cap. 88. n. 6.* Et. Sanch. *citandus,* ait, hanc sententiam esse valde probabilem, pro qua plusquam quindecim Doctores affert.

2148 Minime hic raptus matrimonium dirimit. Quia Tridentini decretum de solo raptore loquitur, ibi: *Decernit Sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quandiù ipsa in potestate rap toris manserit, nullum posse consistere matrimonium.* Ergo extendendum non est ad raptrices fœminas cum sit odiosum, & pœnale. Ita Rebell. *part. 2. quæst. 11. num. 6.* Reginald. *lib. 31. num 165.* Bonacin. *quæst. 4. punct. 18. numer. 23.* citans Gutierrez Candid. *disquisit. 28. articul. 14. dub. 3.* qui male pro hac parte citat Emanuelem Rodriguez, qui aperte contrarium affirmat. Sanchez *lib. 7. d. 12. n. 25. & d. 13. num. 16.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 145. num 45.* Basil. *libr. 7. cap. 69. num. 6.* Coninch. *disputat. 30. dub. 4.* Hurtad *d. 23. diffic. 3. nu. 12.* Barbosa *cap. 16. in Trid. seß. 24. num. 3.*

2149 Hanc sententiam reputo veriorem Quia leges non adoptantur iis, quæ rarissimè contingunt, sed ea sola, quæ frequenter accidunt, spectant, ac comprehendunt. *leg. Nam ad ea, ff. de legibus.* At rarissimum, & vix auditum est, vt fœmina virum rapiat. Addo, *l. vnic. §. etsi quidem, vers. Pœnas autem,* vbi pœnas statuit aduersus opem ferentes raptui, volentem vtrúmque sexum id efficientem cornprehendere, id expressisse. Si igitur quando vtrúmque sexum comprehendere voluit, non semel, sed vix expressit: non obscurum indicamentum est, noluisse hac lege comprehendi sex um fœmineum, dum raptoribus pœnas indicens, solius viri rapientis meminit.

DVBIVM CXLI.

An dirimat matrimonium raptus, quo inuitis parentibus, consentiens fœmina è domo extrahitur?

2150 SCio, matrimonium non dirimit, cum virgo consentiens, ignorantibus tamen parentibus, abducitur. Quia non est propriè raptus, vt omnes fatentur. Lege Henriquez *lib. 12. cap. 14.*

num. 5. & Sà. *verb. Matrimonium, in princ. n. 9.* Quæsierim vero num sit raptus matrimonium dirimens cum fœmina consentiens, parentibus inuitis abstrahitur?

2151 Est raptus dirimens. Quia verius est raptus in confessione exprimendus tanquam specie diuersum à fornicatione, si fœmina sub potestate parentum, vel tutorum constituta omninò consentiens, ipsis inuitis, domo abducatur: manifesta enim iniuria illis renitentibus infertur: sed vero raptori interdicitur coniugium cum raptu celebrare: ergo huiusmodi raptus dirimit. Sic Nauar. *lib. 4. consil. titul. de sponsal. cons. 32. num. vnic.* Ouand. *in 4. dist. 42. d. vnic. proposit. 12.* Henriquez *citatus, num. 4.* Sà *vbi suprà, nu. 9.* **[272]** Vega. *tom. 2. sum. cap. 34. casu 157. notab. 1.* Manu. *tom. 2. sum. cap. 232. numer. 1.* Toletan. *libr. 7. sum. cap. 13. numer. 2.* Zerola *in praxi Episcop. part. 2. verb. Raptus. §. 1.* Rebell. *part. 2. q. 1. num. 6.* & alij.

2152 Non est raptus dirimens. Quia decretum illud matrimonij libertati intendit fauere, caueréque, ne fœmina renitens, illud inire cogatur. At ad eam libertatem nil confert parentum voluntas, sed sola fœminæ, quæ in hoc euentu abductioni conniuens obiicitur. Ita Sanchez *lib. 7. d. 13. num. 13.* Cornejo *disput. 7. dub. 38. quæst. 3.* Hurtad *d. 23. diffic. 3. numer. 12.* Coninch. *d. 31. numer. 48.* Reginald *libr. 22. numer. 31.* & *lib. 31. num. 165.* Lessi. *lib. 4. de iust. cap. 3. dub. 9. num. 70.*

2153 Hanc sententiam, vt veriorem amplector. Nam licet parentum voluntas desideretur ad illius matrimonij honestatem, Tridentinum in eo decreto non honestatem, sed solam libertatem illius spectat. Quod vel inde clare constat, quòd ad valorem matrimonij inter eundem raptorem, ac violenter raptam, solummodo petat, raptam ad pristinam libertatem restitui, & in loco tuto reponi. Si autem virgo nolens, parentibus volentibus, abducatur, erit vtique raptus dirimens. Quia sola voluntas fœminæ, vel eius contradictio in eo decreto attenditur.

DVBIVM CXLII.

An dirimat matrimonium raptus, quo sponsus propriam sponsam abripit renuentem?

2154 NOn dirimit. Quia non vere raptor dicitur qui quod suum est ex aliena domo traducit. Ergo propriè raptor non habebitur qui suam sponsam etiam renitentem abripit. Sic Henriquez *libro 12. capite 14. numero quinto.*

2155 Dirimit planè. Quia Tridentinum indiscriminatim loquitur de raptu, quo libertas ad matrimonium læditur: at hoc in casu vere læditur: ergo huiusmodi abductio dirimit matrimonium. Sic Sanchez *lib. 7. d. 13. num. 15.* Manuel. *tom. 2. sum. cap. 230. num. 4.* Sà *verb. Matrimonium, num. 9.* Hurtad. *d. 23. diffic. 3. num. 13.* Cornejo, & Candid. quos refert, ac sequitur Leand. *tract. 9. d. 22. qu. 5.*

2156

Existimo, vere hoc in casu lædi matrimonij libertatem. Quia sponsa non potest violenter cogi sponsalium fidem seruare. Nec raptoris tunc est; non enim promisisse futuram esse suam, idem est, ac actualiter eius voluntati, aut ditioni subiacere: siquidem variis accidentibus possunt sponsalia dissolui. Dices

concedi sponsæ raptui, cum etiam quando fœmina quæuis alia consentiens abducitur: non lit locus illi pœnæ. Id in mea sententia ingenue profiteor.

DVBIVM CXLIII.

An dirimat, matrimonium raptus qui non geritur causa illud contrahendi, sed causu solùm explendæ libidinis?

2157 DIrimit raptus siue causa ineundi coniugij fiat, siue causa solius libidinis explendæ sit factus. Quia Tridentinum innouare voluit pœnas per antiquos canones raptoribus decretas, quæ raptorem causa libidinis comprehendebāt. Et quia Concilium ibi punit raptorem, & fautores si Clerici fuerint ea pœna, vt à proprio gradu decidant: ac proinde supponit raptorem aliquando fore Clericum. Qui tamen non potest rapere causa matrimonij ineundi: cum illud contrahere possibile non sit in Sacris constitutum. Quod autem Clerico raptori propter libidinem est gradus depositio, sæculari raptori ob eandem explendam libidinem, est matrimonij impedimentum. Sic Veracruz *append. ad spec. vbi de raptu, fol. 81.* vbi asserit, intelligi decretum de omni raptore. Sà *verb. Matrimonium, in principio, n. 9.* dicens, sic Cardinalium Congregationem declarasse. Vela *de pœn. delictor. cap. 29.* Ochagau. *tract. 3. q. 44.* Bonacin. *quæst. 4. punct. 18. numer. 2.* Cornejo *disputat. 7. dub. 38. quæstion. 2.* Et Sanchez *citandus,* ait esse probabile.

2158 Non dirimit raptos, qui non fit coniugij ineundi causa, sed vt libido possit expleri. Quia ex principio illius Capitis sexti Concilium aperte colligitur. Nam statim incipit verba facere de matrimonio contrahendo inter raptorem, & raptam: ac proinde indicium est de ilio solo raptu agere, qui causa matrimonij patratur. Et quia quando causa matrimonij raptus est admissus, delictum fuit contra matrimonij libertatem, & ab initio in eo interfuit coactio: ac proinde, vt plenior sit libertas, petit id decretum, prius raptam in pristinam libertatem, ac in locum à raptore separatum restitui: raptorem vero tanquam iniquum libertatis matrimonij violatorem, (cui libertari totis viribus Tridentinum, Canonésque antiqui consulere intendunt) pœnis acerbis in eo contentis puniri præscribit. Ita Coninch. *disput. 30. dub. 4.* Reginald. *libr. 31. num. 14.* Lessi. *libr. 4. de iust. cap. 3. dub 9. num. 70.* Vega. *tom. 2. sum cap. 34. casu 157. notab. 1.* Manuel. *tom. 1. sum. capit. 212.* Sanchez *libr. 7. dubio 13. numero 4.* citans Salzedum, Leander *tractat. 9. dub. 22. quæstion. 5.* & apud illud Barbosa.

2159 Hoc verius esse reor. Quia id decretum sub rubrica *De reformatione matrimonij* ponitur: ad quam esto conferat, vt rapta plenam libertatem adepta sit, vti raptori nubat: at imponere raptoribus non causa matrimonij, sed explendæ libidinis, tam acerbas pœnas, est prorsus extra rem, cum raptor ille nullatenus matrimonium, nec eius libertatem violauerit. Addiderim, Concilij textum esse restringendum, cum corrigat *cap finale,* de raptoribus permittens matrimonium inter raptorem, & raptam. Itaque in hoc decreto non punitur raptus qui est causa Iuxuriæ pa**[273]** tratus, nisi fieret simul ineundi matrimonij causa. Tunc enim ea sola ratione, quod causa matrimonij fieret, sub hoc decreto comprehenderetur: & puniretur non luxuriæ: species, sed coniugij intentata violatio.

CAPVT XXXIV.

Circa impedimenta solummodò[2160] impedíentia.

DVBIVM CXLIV.

An Parochus possit ad tempus interdicere, ne matrimontum contrahatur?

[2161] PRimvm Impedimentum impediens est *Ecclesiæ vetitum,* id est interdictum hominis prohibentis alicui matrimonium contrahere ad tempus ob aliquam legitimam causam, nempe ob sedandum scandalum, vel ob discutiendam veritatem circa aliquod impedimentum, vel ne oriantur rixæ, vel in alicuius festi venerationem. Quæsierim autem, an non solus Pontifex, vel Episcopus, sed etiam Parochus possit ad tempus matrimonium interdicere?

[2162] Non potest Parochus. Quia id soli Iudici Ecclesiastico competit, cuius est de causis matrimonialibus cognoscere *cap. 1. de consanguin. in fine.* Sic Goffred. *sum. titul. de matrimon. contracto contra interdict, Eccles. numero primo.* Angl. *verb. Matrimonium 3. impedim. 1. numer. vnic.*

[2163] Parochus omninò potest. Quia aliud est, causas matrimoniales pertractare, id enim iudicialem earum indagationem importat, ac proinde solius Iudicis Ecclesiastici est, vt deciditur *cap. 1. citato.* Aliud est, matrimonium impedire ad tempus, & hoc Parochis incumbit, vt late probat Sanch. *l. 3. d. 15. n. 3.* Ita ipse *l. 7. d. 6. n. 6.* D. Anton. *3. p. tit. 1.* c. 16. Syluest. *v. Matrimonium 7. q. 1. dicto 2.* Palud. *in 4. dist. 34. qu. 1. a. 1. n. 10. concl. 4.* Caiet. *sum v. Matrimonium, c. 1.* Armil. *ibi. n. 54.* Sà *v. Matrimonium. de impediment. non dirim. numer. 1.* Nauar. *sum. cap. 22. numer. 68.*

[2164] Hoc fere certum reor, monens, cauendum esse ab eo, quod Angles *p. 1. de matr. de imped. Ordi. a. 2.* nostram tenens sententiam, addit, scilicet hoc imerdictum esse impedimentum dirimens post Tridentinum, Quod minus verum est, quia non obstante ea prohibitione Iudicis, potest seruari solemnitas petita eo *cap. 1.* vt si Parochus, & testes non obstante ea Episcopi prohibitione, assistant, vel iis præsentibus, & inuitis contrahatur.

DVBIVM CXLV.

An Pontificis prohibitio, seu interdictum reddat, irritum matrimonium contra eam prohibitionem contractum?

[2165] MAtrimonium aduersus Pontificiam prohibitionem initum irritum non est, nisi aliud subsit dirimens impedimentum. Quia fortius est matrimonium, vt pote quod iuris naturalis est, Pontificia prohibitione. Sic Gloss. *cap. penultim. in fine, de despons. impuber.* & manifestè

loquitur, quando est interdictum cum decreto irritanti. Abbas *ibi. num. 9.* Cardin. *numer. 9.* Sic intelligunt Glossam. Innocent. *ibi. in fine,* quamuis in sponsalibus teneat, ea esse irrita ex Pontificis prohibitione. Monachus *cap. vnic. de voto in 6.* Probus *in addit. fine.* Alij asserunt irritum non esse si prohibitio Pontificis non sit perpetua, sed temporalis ob diei festi venerationem, vel ob litis dependentiam, & c. Probatur prior pars ex *cap. Tua fraternitas, de sponsa duorum.* Posterior autem ex *cap. 2. de matrim. contract, contra interdict. Eccles.* Sic Gloss. *cap. Tua fraternitas, verb, Poteris.* Abbas *ibi. numer. 4.* Alexand. de Neuo *num. 8.* Rosel. *verb. Impedimentum, impedim. 16.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. impedim. 1.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instr. de matr. c. 46.* Couar *4. Decret. p. 2. c. 6. in princip. num. 6.* & alij.

[2166] Matrimonium interdictum à Pontifice viua voce cum decreto irritanti irritum est, quamuis aliud impedimentum dirimens minime subsit: vel saltem ad eius intentionem est recurrendum. Quia si potest Pontifex constitutione; quæ lex mortua est, à fortiori viua voce irritare matrimonium poterit. Etsi potest lege generali impedimentum dirimens indicere, cur non poterit personale, aut locale? Ita Hostiens. *sum. titul. de matrim. contracto contra interdict. Eccles.* Ioan. Andr. *ibi.* citans Alanum, qui id dubitando asseruit. Anton. *ibi. fine.* Anchar. *num. 7.* Cardin. *num 9.* Præposit. *fine,* dicens, esse communem. Paludan. *in. 4. dist. 34. quæst. 1. art. 1. numer. 10.* D. Antonin. *part. 3. titul. 1. cap. 16.* Syluest. *verb. Matrimonium, 7. quæstion. 1. dicto 3.* & alij.

[2167] Quid mihi probabilius videatur, expono. Sponsalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritanti, quamuis generali, nec sponsalium mentionem facienti. (Vt si Pontifex ex causa iusta inhibeat duobus, ne sponsalia de futuro inter se contrahant, decernens irritum, si quid contra gestum fuerit.) Sunt inualida. Et ita intelligo Innocentium *cap. penultim. in fine,* & Alexandrum de Neuo *ibi. numer. 21.* constituentes id discrimen inter sponsalia: & matrimonium contra huiusmodi prohibitionem contracta: vt illa irrita sint, hoc autem minime, nisi addatur clausula specificam mentionem matrimonij irritationis faciens. Cum enim matrimonium sit res adeò ardua, & grauissimum negocium sit illud irritare, specificam clausulam requirit. Ad sponsalia vero irritanda**[274]** non desideratur ea clausula specifica, sed sufficit generalis, cum non sit res tanti momenti, ea irritare. Si prohibitio simplex sit, nimirum absque decreto irritante, matrimonium aduersus eam prohibitionem Pontificiam initum, est validum. Quia cum multa prohibeantur, quæ tamen facta tenent *cap. Ad Apostolicam, de regularib.* & prohibitio sit nuda, ac simplex, non est, cur dicamus, rem tam arduam, tantique momenti, ac est matrimonium, tunc irritari. At si clausula decreti irritantis agat specificam mentionem matrimonij id irritans, si contra prohibitionem sit initum: vtor distinctione: Aut causa est temporalis, aut perpetua. Si temporalis est, non reddetur irritum matrimonium, sed sensus erit, vt matrimonium sit irritum non simpliciter, sed in quantum parat præiudicium alicui liti, ob cuius pendentiam est ad tempus interdictum. Si autem causa est perpetua irritum reddetur: quia cum matrimonij irritatio sit res grauissima, non censenda est inducta ex tali clausula adiecta prohibitioni ob causam temporalem, sed iuxta merita causæ dimetiendum est, an sit irritatio absoluta, an potius quoad peculiarem effectum. Quæ quidem omninò vera sunt, siue Pontificia prohibitio sit per modum constitutionis, siue per modum præcepti. Quia nullum inuenio inter hæc discrimen, nisi quoad durationem; constitutio enim perpetuò durat, mandatum verò morte mandantis extinguitur. Denique quamuis causa interdicendi matrimonium sit temporalis, & matrimonium contra prohibitionem initum sit validũ: At quando Iudicis prohibitio fuit legitima, separandi sunt coniuges ad tempus, in pœnam delicti, ne pœnæ immunitate iustum

præceptum contemnere audeant *cap. 1. de matrim. contract. contra interdict. Eccles.* Vno igitur, & altero verbo nostræ respondeo quæstioni. Si interdictum Pontificis sit simplex, & sine clausula irritante, nullo modo irritat matrimonium: secus vero si interdictum, aut prohibitio hæc lata sit cum causula irritante.

DVBIVM CXLVI.

An licitè possit matrimonium Interdicti, ac cessationis à diuinis tempore celebrari?

2168 SVppono ex *section. 1.* iure nouo Tridentini *sess. 24. cap. 10.* prohiberi nuptiarum celebrationem, ab Aduentu vsque ad diem Epiphanię, & à die Cinerum vsque ad Octauam Resurrectionis inclusiue. Prohibentur autem hisce temporibus non matrimonium, sed solemnitates, quæ in benedictionibus nuptialibus, in traductione sponsæ in domum sponsi cum apparatu consistunt. Validum est autem matrimonium tempore Interdicti, & Cessationis à diuinis contractum. Quia non est Canon illud irritans: imò *cap. Capellanus, de feriis* dicitur, Romanæ Ecclesiæ consuetudinem esse, vt quocúmque tempore matrimonium valide contrahatur. Quærimus itaque, nùm licite matrimonium possit interdicti, ac cessationis à diuinis tempore celebrati?

2169 Minime potest. Quia nulla Interdicti tem pore Sacramenta valent ministrari præter ea, quæ *cap. Alma mater, de sentent. excommunic. in 6.* excipiuntur. At matrimonium exceptum non est, sed Sacramentum Pœnitentiæ etiam respectu non ægrotantium, Baptismus, & Confirmatio, & Eucharistia per modum viatici: verum si concessum esset matrimonium, etiam exciperetur. Et rationes, ob quas præsata Sacramenta tunc permittuntur, cessant in matrimonio: cum ex eius negatione minime subtrahatur Ecclesiis debitus honor, nec hæreses pullulent quæ sunt rationes assignatæ *cap final.* maxime cum si necessitas ineundi matrimonij occurrat, possit id extra locum interdictum commode fieri. Sic Vgolin *de censur. vbi de interdict. tabula 5. capite 7. Paragraph. 3. numero 1.* Sayr. *in Thesaur. lib. 5. cap. 7. num. 43.* Basil. *l. 6. c. 9. num. 3.*

2170 Interdicti, ac Cessationis à diuinis tempore potest licite matrimonium iniri. Quia *cap. Capellanus,* habetur, eam esse Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, vt matrimonium *quocúmque tempore* contrahatur. Sed illicita consuetudo minime à Romana Ecclesia permitteretur: ergo. Ita Innocent. *c. Non est, in fine, de sponsal.* Hostiens *ibi. fine.* Ioan. Andr. *num. 5.* Anton. *num. 10.* Abbas *num. 8.* Cardin. *num. 4. quæst. 1.* Præposit. *num. 7.* Alexand. de Neuo *num. 21.* Syluest. *verb. Interdictum. 5. quæst. 9. num. 6.* Armil. *ibi. num. 53.* Paludan. *in 4. dist 18. quæst ion. 8. art. 2. conclus. 4.* Henriquez *lib. 11. cap. 16. num. 2. litte. L.S. & l. 12. cap. 2. num 1. litter. F.* Petr. de Ledesm. *quæst. 50. art. vnic. dub. 3. conclus 4.* Nauar *sum. Lat. cap. 27. numer. 179.* Manuel *tom. 1. sum. cap. 116. numer 2.* Sà *verb. Interdictum, num. 17.* Vega. *1. tom. sum. capite 103. casu 6.* Sanchez *libr. 7. dub. 8. numer. 2.*

2171 Cum his opinor. Quia ea sola Sacramenta censentur tempore interdicti, aut Cessationis prohibita, quæ pure Sacramenta sunt, & omninò spiritualia At matrimonium est contractus quidam naturalis, cui per accidens adiecit Christus Dominus Sacramenti rationem. Fateor tamen primam sententiam admodum esse probabilem. Imo tempore Cessationis licite initur

matrimonium. Quod constatex *cap. Capellanus, de feriis.* Quocúmque namque tempore dicit concedi. Et clare sentiunt Doctores *citati.*

DVBIVM CXLVII.

An Benedictiones nuptiales possint licite tempore interdicti conferri?

2172 PLane possunt. Quia cum accessorium naturam principalis sequatur, *Regul. Accessorium 42. de regulis iuris, in 6.* concesso principali, accessorium conceditur. At benedictiones accessoriæ sunt matrimonio, quod eo tempore concessum est, (vt *Dubio proximo* vidimus.) Ergo possunt licite geri. Concessis quidem tempore Interdicti Baptismo, & Confirmatione conceditur confectio Chrismatis, quod accessorium est, *cap. Quoniam, de sentent. excommunic. in 6.* Vbi Gloss. *verb. Dubium,* ait, rationem huius**[275]** esse, quòd concesso principali, accessorium concedatur. Sic Rosel. *verb. Interdictum, 2. n. 7.* Angel. *verb. Interdictum, 6. num. 30.* Gaëta *repet. cap. Ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. num. 547.* Etiem esse dubiam nihil definientes docent Abbas *cap. Non est, num. 8. de sponsal.* & ibi Præposit. *num 7.*

2173 Non possunt licite conferri. Quia benedictio nuptialis est officium diuinum, & ad actũ Ordinis pertinet: cum solus Sacerdos possit sponsum, & sponsam bened cere, idque precibus, ac officio peculiari ab Ecclesia institutis, & in Missarum solemniis. Ita Astens. *sum p. 2. lib. 7. titul. 16. art. 3. quæst. 6.* Syluest. *verb. Interdictum, 5. quæst. 7. num. 9. except. 5.* Tabien. *verb. Interdictum. 5. quæst. 13. num. 14.* Armill. *ver. Interdictum, num. 53.* Nauar. *sum. cap. 27. num. 179.* Paludan. *in 4. dist. 16. quæst. 2. art. 2. num. 12.* Medina *lib. 1. sum. cap. 11. & 13.* Henriquez *lib. 11. cap. 16. num. 2. litt. S. & lib. 13. cap. 44. n. 1. lit. D.* Barth. à Ledesm. *de Interdict. n. 3.* Sanch. *l. 7. d. 8. num. 10.*

2174 Hanc sententiam amplector. Moneo tamen, hodie licitè tempore interdicti posse benedictiones nuptiales conferri, seruata moderatione assignata, *cap. Alma mater, de sent. excomm. in 6.* nempe submissa voce, ianuis clausis, excommunicatis, ac interdictis exclusis. Quia is textus concessit, cum ea moderatione omnia diuina officia tempore interdicti posse celebrari. Non tamen permissio hæc in vniuersum est accipienda. Nam in Ecclesia speciali interdicto affecta minimè licet officia diuina peragere, & benedicere nuptias cum præfata limitatione. Quia *cap. Alma mater* in solo interdicto generali loquitur, ve constat ex principio illius textus, vbi sermo est de locis suppositis Interdicto, atque ita de Interdicto generali. Quare concessio postea contenta ibi *vers. Adiicimus,* vt possint celebrari diuina tempore Interdicti cum ea moderatione, de eodem interdicto debet intelligi. Nam ad principium legis, vbi aliud non apparet, debent trahi sequentia, *cap. 2. de iuris, & facti ignor.*

DVBIVM CXLVIII.

An imperfecta spiritualis cognatio prodiens ex tentione in Catechismo oriatur etiam ex tentione baptizati in exorcismis?

2175 REcolo, Catechismum esse instructionem fidei, quæ fit solemniter ante ianuam Ecclesiæ super baptizando, vel iam domi baptizato. Sicut igitur ex eo quod quis tenens in baptismi celebratione infantem, contrahit cognationem quandam spiritualem, quæ est impedimentum dirimens matrimonium: sic similiter ex eo, quod quis in Catechismo tenet, contrahit etiam quandam spiritualem cognationem imperfectam, quæ tantum est impedimentum impediens, non dirimens coniugium. Quæsierim verò, num huiusmodi imperfecta cognatio spiritualis oriatur etiam ex tentione baptizati in exorcismis?

2176 Oritur quidem. Quia *cap. Peruenit, 30. quæstion. 1.* Deus dedit Pontifex sic ait: *A primo pabulo Sacri Salis vsque ad Confirmations per Chrisma, nullus Christianus suam commatrem in coniugium suscipere debet.* Sic Palud. *in 4. dist. 42. qu. 1. art. 1. num. 7.*

2177 Non oritur. Quia textus cuncti de hoc impedimento locuti de solo Catechismo faciunt mentionem, nullámque de tentione in exorcismis gerunt memoriam. Ergo sola tentio in Catechismo impedit matrimonium. Et quidem Catechismus est quædam futuri Baptismi professio, eiúsque initium, ac quædam regeneratio imperfecta per fidem, quam patrinus pro patuulo protestatur: ergo ex illo solùm ortum habere debet huiusmodi imperfecta cognatio. Ita D. Thom. *in 4. dist. 42. quæst. 1. articul. 2. corp.* Henriquez *lib. 2. cap. 15. num. 4. litter K. & l. 12. cap. 2. num. 1. litter. M.* Barthol. à Ledesin. *de matrim. dub. 46.* Veracruz *part. 1. specul. art. 22. dub. 3.* Durand. *in 4. dist. 42. quæst. 1. art. 2. num. 7.* Palaci. *ibi. d. vnic.* Ouand. *d. vnic. propos. 7.* Sanch. *l. 7. d. 10. n. 5.*

2178 Hoc vnice verum esse reor. Quia verba *cap. Peruenit,* pro prima parte citati, copulatiuè & non disiunctiuè sunt accipienda: ita vt per omnia illa cognatio contrahatur, sed quasi initium sumat in ipso exorcismo.

DVBIVM CXLIX.

An vt patrinus hanc imperfectam spiritualem rognationem contrahat, necessum sit vt baptizatum, aut baptizandum in Cathechismo teneat?

2179 NOn est necessum, vt teneat patrinus baptizatum, aut baptizandum, sed sufficit, vt respõdeat Sacerdoti, an credat, & iam diabolo renunciet. Quia hæc spiritualis imperfecta cognatio contrahitur ex eo quod patrinus personam baptizati, aut baptizandi gerit: sed respondens pro infante eius gerit personam: ergo sufficit ad cognationem huiusmodi contrahendam respondere, licet minime teneat. Sic Hartad *d. 25. diffic. 1. n. 4.*

2180 Necessum est, non solum respondere, sed & tenere baptizatum, aut baptizandum dum Catechismus geritur. Quia sic expressè habetur *cap. 2. de cognat. spirit. in 6.* & *cap. Contracto, de tognatione spirit.* Ita explicat Gloss. *ad cap. Contracto, fine.* Sanchez *lib. 7. d. 10. n. 3.* Basil. *l. 6. c. 11. num. 2.*

2181 Existimo, duo necessaria esse ad huiusmodi cognationem contrahendam matrimonium impedientem. Vnum, vt patrinus in toto Carechismo teneat. Alterum, vt qui infantis personam gerit respondeat ad fidei interrogata, dum Sacerdos rogat, an credat? Quare sicut in Baptismo hæc cognatio spiritualis perfecta contrahitur per eleuationem pueri de Sacro Fonte: ita in Catechismo per tentionem pueri, & professionem fidei nomine infantis factam Non tamen ideo mei Gasparis Hurtado sententiam omninò reiicio: probabiliter enim potest sustineri, cum præcipuum officium patrini in Catechismo sit infantis nomine fidem profiteri.

[276] DVBIVM CL.

An hoc Catechismi impedimentum per Tridentinum sublatum omninò?

2182 COnstat, cognationem hanc imperfectam ex Catechismo ortam saltem restrictam esse à Tridentino *seß. 24. cap. 2.* ad gradum primum ad quem eo decreto Concilij cognatio ex Baptismo orta dirimens matrimonium est contracta Quamuis enim nulla in eo mentio fiat Catechismi, at cum Baptismi cognatio mensura sit eius, quæ ex Catechismo oritur, & ex illa gradus in hac sumantur, (vt probat Sanchez *citandus, num. 6.*) satis est, cognationem Baptismi restrictam esse, vt eodem quoque pacto Catechismi cognatio restricta censeatur. Difficultas autem eo pertinet, nùm id Catechismi impedimentum impediens matrimonium sit omnino sublatum?

2183 Non est omninò sublatum, sed adhuc permanet. Quia intentio legis ex præfatione colligitur, per illámque tollitur legis incertitudo, ac eius dispositio manifestarur, vt multis relatis, probat Tirequell. *tract. Cessante causa, limit. 1. num. 65.* At si præfationem decreti Tridentini attendas, manifestè solam cognationem dirimentem matrimonium restringere voluit, ibi: *Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis contrahi matrimonia ignoranter: in quibus non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur.* Quæ rationes præfationis nullatenus habent locum in cognatione spirituali solum impediente, qualis est Catechismi. Nam cum matrimonium validum sit, nec id dirimere oportet, nec in eo cum peccato perseueratur. Sic Palac. *in. 4. dist. 42. d. vnic.* Barth. à Ledesm *dub. 46.* Valent. *d. 10. quæst. 5. punct.* Rebell. *lib. 3. quæst 18. num. 20.* Candid. *disquis. 28. art. 16. dub. 1.* Tolet. *lib. 7. sum. cap. 14.* Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. cap. 46. impediment. 4.* Vega *tom. 2. sum. capite 5. casu 3.* Sanchez vero *citandus,* asserit valde esse probabile.

2184 Omninò sublatum est per Tridentinum hoc Catechismi impedimentum. Quia numeratis in eo decreto personis, inter quas cognatio spiritualis contrahitur, per Baptismum, per Confirmationem, & iure antiquo circa hoc correcto. Sic concluditur: *Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omninò sublatis.* Etsi obiicias, intelligi de cognatione spirituali contracta per Baptismum, vel Confirmationem. obstat illius Capitis

principium, vbi ait Concilium, se velle multitudinem prohibitionum restringere, vt vitentur incommoda: & statim subdit. *Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo prouidere; & à cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit.* Vbi generaliter de cognatione spirituali loquitur: & statim præscribit inter quas personas contrahatur: ac in fine concludit, inter nullas alias personas contrahi. Vere ergo intendit, cognationis spiritualis impedimentum omninò auferre præter casus ibi expressos, inter quos Catechismus minime annumeratur Ita Sanchez *lib. 7. d. 10. num. 12.* Henriquez *libr. 2. cap. 15. num. 4. & lib. 12. cap. numer. 1.* Sà *verb. Impedimentum dirim. num. 4.* Bonacin. *quæst. 3. de impedim. punct. 14. num. 6.* Filliuc *tract. 10. p. 1. cap. 9. num. 273.* Reginald. *lib. 31. num. 190.* Diana *part. 3. tractat. 4. resolut. 260.* Villalob. *tract.* 14 *diffic. 2. numer. 5.* citans Barthol. de Ledesm. Coninch *disput. 30. dub. 3. numer. 24.* Basil. *libr. 6. cap. 11. numer. 3.* Hurtad. *dub. 25. diffic. 1. numer. 4.*

2185 Hanc sententiam probabiliorem esse reor. Quia Pius V. motu proprio edito anno 1566. 4. Kalend. Decemb. declarans Tridentini decretum, ait, non esse à precisis illius verbis recedendum. Cum ergo Concilium generaliter dicat, inter nullas alias personas eam contrahi cognationem quam inibi expressas censendum est, cognationem Catechismi, cuius mentio ibi minime fit, omninò esse sublatam. Addo, ita declarasse Cardinalium Congregationem, Auctore Farinacio ad Tridentin. *sess. 24. cap. secund.* Imo Rebell. *in append. ad l. 4. num. 88.* aliam Cardinalium affert declarationem: Nulla, (inquit Sacra Congregatio) cognatio spiritualis contrahitut nisi inter personas, quæ nominantur in hoc decreto.

DVBIVM CLI.

An impedimentum impediens votum castitatis, aut Religionis dirimat matrimonium, quando vtérque contrahens eo voto ligatus est?

2186 CErtum est, votum simplex castitatis, vel Religionis impedire, vt matrimonium licite ineatur, non tamen initum dirimere. Quia id habetur *cap. Consuluit,* & *cap. vnic. de voto, in 6.* Cuius ea est ratio quòd votum simplex non corporis traditionem, sed solam promissionem importet: vnde verum dominium apud vouentem manet. Ea est autem natura promissionis, vt impediat licitam dominij translatio. nem rei promissæ in alterum, vt pote quæ est contra fidem præstitam: tamen eam irritam non reddat, vtpotè quæ à vero domino est facta. Quæsierim autem, an votum huiusmodi non solùm impediat, sed & dirimat matrimonium, quando contrahens vtérque eo est voto ligatus?

2187 Dirimit quidem. Quia tunc est vsus matrimonij vtrique interdictus: ergo inter illos minime potest validum matrimonium consistere. Sic Gloss. *cap. Si quis votum, statim in principio, 27. quæst. 1.*

2188 Minime dirimit. Quia vtérque, non obstante eo voto, potest dominium sui corporis valide transferre: & semel eo translato, (illicite quidem) licet neuter potest petere, at reddere tenebitur. Ita Astens *sum. part. 2. libr. 8. titul. 16. articul. vnic. quæst. 7.* Rosel. *verb. Impedimentum, impedim. 4. num. 6.* Angelus *ver. Matrimonium.* **[277]** *3. imped. 5. n. 5.* Syluest. *v. Matrimonium, 7. qu. 5. dicto 6.* Tabiena *v. Impedimentum, imped. 2. q. 6. n. 7.*

Nauar. *sum. c. 22. n. 73.* Veracr. *p. 1. spec. a. 15. dub. 3.* Sanch. *l. 7. d. 11. n. 10.* Hurtad. *d. 25. diffic. 1.* Bonac. *q. 3. pun. 14. n. 7.* Torres *p. 2. sum. cap. 112. dub. 1.*

2189 Hoc proculdubio est asserendum. Quia iura solum præscribunt simplex votum impedire coniugium. Idem dixerim de voto, aut iuramento Religionem ineundi, aut Ordinem Sacrum suscipiendi. Quia hæc omnia cum statu matrimonij pugnant, ideoque impediunt: non tamen dirimunt, ob præfatam rationem.

DVBIVM CLII.

An Votum castitatis Religionis, vel non nubendi emissum ab eo, cut satitus est ob animi salutem coniugium inire: validum sit, & impediat matrimonium?

2190 NEc est validum, nec matrimonium impedit. Quia votum castitatis, vel Religionis emissum ab eo, qui carnis molestiis affligitur, & frequenti ruinæ succumbit, non est de materia satis idonea, imo contra Pauli consilium. *1. Cor. 7. Quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam vri.* Certe votum inenndi matrimonium est validum in illis, quibus salubrius iudicatur ob incontinentiam vitandam, coniugium inire: eo quod sit de meliori bono respectu vouentis. Ergo vota huic contraria sunt de meliori, respectu vouentis, bono: ergo irrita. Sic Valent. *2. 2. d. 6. qu. 6. punct. 2. diffic. 4.* Petr. de Ledesm. *tom. 2. sum. tract 10. cap. 2. dub. 1.* Bonacin. *tom. 2. d. 4. q. 2. punct. 1. n. 26.* Homobon. *volum. 1. p. 2. respons. 18.* Trull. *l. 2. in Decal. cap. 2. dub. 5. num. 18.*

2191 Validum est, & impedit matrimonium. Quia tentaminum molestia, ac frequens mina non liberat eum, qui hæc patitur ab obligatione voti, sed reddit casum dispensabilem. Nam cum materia votorum castitatis, aut Religionis sit res grauissima, & admodum Deo grata, ac subinde magnum in eorum violatione periculum subsit: non cuiuscumque iudicio quantumuis moraliter certo relinquendum est, an vouenti, omnibus consideratis, expedientins sit matrimonium: sed authoritas superioris dispensantis est expectanda. Ita Sanchez *libr. 7. dub. 11. numer 9.* Basil *libr. 6. capit. 12. numer. 2.* Suar. *libr. 4. de voto, capit. 19. num. 9.* doctrinam esse communem Diana, apud Leandr. *tr. 9. d. 23. qu. 2.*

2192 Non dubium primam sententiam fortissimis fundammtis fulciri, & speculatiue intentum persuadere. At practicè minimè sustinerem. Itaque iudico, valere huiusmodi vota emissa ab eo, qui carnis tentaminibus agitatus frequentibus fœdatur illecebris ante voti emissionem, & à fortiori, quando hæc superueninnt, iam emisso, & matrimonium impedire. Ducor, quia oppositum asserere video esse contra vsum Ecclesiæ. Quantumuis enim quis carnis illecebris diuexetut, & incontinens sit, si voto castita tis se deuinciat, aut antea deuinxerit, assolet à Pontifice dispensationem impetrare, nec illi conceditur, nisi rigidissima iniuncta commutatione Nec credo, (cum Sancio loquor *libr. 4. sum. cap. 8. num. 10.*) virum aliquem doctum, & pium ausum fuisse, hunc ab ea obligatione eximere.

DVBIVM CLIII.

An mortaliter delinquat, qui habenti castitatis votum, & rogitanti num poßit matrimonium valide inire, posse respondet?

2193 HAbenti castitatis votum, & roganti, num possis eo adstrictus matrimonium inire: respondendum est, eum non posse. At vlterius instanti, an contractum valeat? deneganda est responsio. Quia sirespondeatu, inualidum esse, erit mendacium: cum votum castitatis sit impedimentum solummodò impediens: si autem esse validum, occasio ineundi matrimonium cum peccato lethali exhibebitur: atqud ita respondens eadem culpa lethali inficietur. Sic Hostiens. *sum tit de voto, §. Quot sunt species votorum, n. 5.* Alberic. *in Diction. it. I.v. Impedimentum, 4.* Asten. *sum. p. 2. l. 8. tit. 16. a. vni. q. 9.* Greg. Lop. *l. 2. v. Tan tenudo, tit. 8.* p. 1. Gaëta *repetit. cap. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 351.* Vega. *tom. 2. c. 129. casu 13.* Tabie. *v. Impedimentum, imped. 2. q. 5. n. 9.* dicens, hanc sententiam esse tutiorem. D. Antonin. *3. p. titul. 1. c. 16. §. 1.*

2194 Mortalitet non delinquit, qui rogitanti id, respondet, valide posse matrimouium iniri. Quia cum veritas propaletur, factúmque debite grauetur explicando, id esse culpam lethalem ob impediens impedimentum: non est occasio ruinæ data, sed accepta. Nil enim proponitur. quod suaptè naturâ ad peccatum prouocet. Alias similiter delinquerent, eandem delinquendi occasionem offerentes Doctores, qui ita scriptum reliquere saltem materna lingua, quæ ab omnibus calleri potest. Ita Sanch. *l. 7. d. 11. n. 12.* Abul. *ad. c. 30. Num. q. 63.* Angel. *v. Matrimonium, 3. imped. 5.* Matienzo *l. 5. recopil. tit. 1. glos. 1. n. 152.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 241. nu. 3.* Gutierr. *de matr. c. 85. n. 5.* Coninch. *d. 30. num. 32.* Reginal. *lib. 31. num 186.* Bonacin. *qu. 3. de matr. punct. 14. num. 8.*

2195 Ego quidem affirmo oportere, vt interrogans prudenter illudatur. Quia lex charitatis non solum præscribit, ne præbeamus delinquendi occasionem, sed etiam proximum in quantum possumus, auertamus. Deinde nullam esse scandali culpam, seu occasionis peccandi datæ, veritatem respondere, dicendo peccare mortaliter qui voto simplici castitatis adstrictus matrimonium init, sed huiusmodi contractum esse validum, ob præfatam rationem. Fateor tamen adesse posse peccatum incautæ responsionis. Vt si quis videat fragilem interrogare, qui vera doctrina est abusurus ad ineundum cum lethali sacrilegio coniugium: potéstque commode cauta responsione, celata veritate, absque mendacio interrogantem eludere, peccabit quidem imprudenter, **[278]** & minus cautè se habens, propalans veritatem. Attamen nonquam hæc culpa limites venialis excedet, nisi in respondente grauis adsit malitia: quippe qui tali tempore, ac forma respondet, vt alter meritò credat, eum velle, vt, voto post posito, contrahat matrimonium: ac proinde respondendi modus sit quædam tacita inductio. Racio autem cur citra hunc euentum non sit culpæ lethali tribuenda responsio ea est: quod præceptum charitatis non ita stricto rigore obligat, ad tantam circum spectionẽ habendam, quæ non modicam prudentiam defiderat: nec facile tam prudens inuenietur, qui subito interrogatus, possit commode tacita veritate, & fugato mendacio, rogitantem eludere. Tacere autem omninò, non expedit. Quia interrogatus tanquam inurbanus iudicabitur, iuterrogãtem offendet, nec lenẽ suspicionẽ in eo tacitæ veritatis ingenerabit. Satius iudico fore, respondere,

grauissimum sacrilegij crimen esse violati voti, & ex huiusmodi piaculo matrimonio infelices admodum exitus, & Dei supplicia grauiota posse optimo iure timeri.

DVBIVM CLIV.

An liceat, suadere ei, qui venereis tentationibus agitatut passim succumbit, nec spes est fore, vt aliis mediis adhibitis contineatur, vt matrimonium ineat, quamuis simplici castitatis voto sit adstrictus?

2196 MInimè licet. Quia peccat ille matrimonium contrahens ad vitandum illud maius frequentis impudicitiæ malum: ergo, & is, qui consulit facere minus, quantumuis parato ad maius admittendum. Nam quoad peccatum attinet, nil interest inter consilium, & executionem si omnibus pensatis, vno, & eodem modo se habet obiectum peccati ad consilium, & executionem. Quod hic contingit: nam omnibus persatis alter gerit, quod hic consulit faciendum Certè cum comparatiuum non tollat positiuum, qui consulit minus malum, vere malum consulit. Sic Gabr. *in 4. dist. 15. q. 11. a. 3. dub. 14.* Caiet. 2. *2. q. 78. a. 4. notab. 3.* Syluest. *ver. Matrimonium, 7. q. 5. dicto 9.* Valent. *2. 2. d. 5. q. 21. punct. 4.* Sà, *v. Peccatum. 8.* quamuis subobscure loquatur.

2197 Licet quidem, si eo voto ligatus ita luxuriei consilio adhæret, nec dispensationem petere vellet, nec à piaculis resilire. Quia proximus per hoc consilium minimè ad peccandum inducitur. Cum enim ille maius peccatum patrare apud se firmiter statuerit. solum ad id inducitur, atque eò consilium pertinet, vt peccatum minuat, & à parte culpæ desistat: quod sanum prorsus est consilium: sicut si volenti furari, & occidere, consulerem, ne homicidij reus esset. Quod si alter acquiescere nolit, nisi minori malo executioni mandato, suæ culpæ, & non consulentis est adscribendum Ita Angel. *v. Matrimonium. 3. imped. 5.* Syluest. *v. Vsura. 7. q. 1.* Armil. *v. Tyrannus, n. vnic.* Sotus *in c. 3. ad Roman.* Nauar. *sum. c. 14. n. 40.* Verac. *p. 1. spec. 15. dub. vlt.* & alij plures, quos refert, ac sequitur Sanch. *l. 7. d. 11. num. 15.*

2198 Ego existimo probabilius esse, homini, qui tenetur castitatis voto, palato plura peccata contra votum pro fragilitate patrare, si alia via cito illi succuri non possit posse consulitanquam rninus malum, vt matrimonium ineat. Quia in eo ineundo vnum solummodo peccatum committit, plurima vitans: & post contractum matrimonium facilis est dispensationis voti impetratio ad exigendum debitum. Qui resolutio ex illa generali deducitur probabiliori mihi, posse consuli minus malum ad maius vitandum ei, qui paratus est, maius peccatum perpetrare.

CAPVT XXXV.

Circa impedimenta impedientia, quæ ortum habent ex crimine.

DVBIVM CLV.

An incestus viri cum vxoris consanguincis, quo impedit: etiam dirimat matrimonium?[2199]

[2200] EX septem piaculis impedientibus matrimonium, primum memoratur Incestus, seu fornicatio alterius cum consanguinea sua, vel alterius coniugis, hoc est affini in gradu prohibito. Rario autem huius impedimenti optime assignatur à Caietano *2. 2. q. 54. a. 9.* Quia talis incestus habet ex propria ratione impedire exactionem debiti à coniuge, eo quod inde coniuges efficiantur affines: & quia incestuosus non vetitus est coniugij sibi facere affinem, ac plenum coniugij vsum impedire: ideo punitur in ipso matrimonio, contra quod deliquit: & interdicit sibi aliud matrimonium cum quacumque alia persona contrahere. Quæstio igitur est, nùm incestus non solùm impediat, sed & dirimat matrimonium?

[2201] Non solùm impedit, sed & dirimit. Quia tempore Nicolai I. duo Concilia Metense scilicet, & Aquisgranense Lotharium Regem à vinculo matrimonij cum Theutperga contracti liberum declararunt; eo quod illam ante matrimonium se cum Lotharij fratre dicerent commiscuisse. Sic quidam, quos, tacito nomine, refert, nec improbat Gloss. *cap. Si quis cum duabus, verb. Pœnitentiam, 33. quæst. 2.*

[2202] Incestus admissus à virorum consanguineis vxoris impedit, non verò dirimit matrimonium. Quia id constat ex *c. 1.* & *ex c. Transmissæ, de eo, qui cognou. consang.* vbi tali incestuoso matrimonium interdicitur. Cum tamen nil addatur, quod ipsum contra prohibitionem initum irritari denotet, non erit irritum iuxta Regulam traditam à Sancio *l. 7. d. 2. num. 10.* Ita ipseSanch *d. 15. n. 1.* Basil. *l. 6. c. 13. n. 4. & 5.* & vniuersi Doctores.

[2203] Primam sententiam nullus Doctor non contradicit, referentes hoc impedimentum. **[279]** inter solùm impedientia: quòd nullus reperiatur textus, qui id esse dirimens decernat. Vnde assero eam sententiam omninò esse falsam, nec sustineri posse, quia Concilium Romanum III. sub Nicolao I. præfata duo Concilia, seu verius dicam conciliabula reprobauit.

DVBIVM CLVI.

An impedimentum incestus oriatur, ex coniunctione cum consanguineis coniugis vltra secundum gradum?

[2204] VIr, qui scienter perpetrat incestum cum consanguinea vxoris vsque ad quartum gradum. & vxor, quæ copulam gerit cum consanguineo viri vsque ad quartum gradum, non potest, mortuo altero coniuge matrimonium contrahere, quamuis incestus sit occultus. Quia sic iure deciditur. Sic Tolet. *sum. lib. 7. cap. 15. num. 2.* Astens. *part. 2. sum. l. 8. tit. 10. a. 1.* Gutier. *l. 1. qq. Canon. c. 23. num. 5.* Bonacin. *q. 3. pun. 14. num. 10.*

[2205] Hoc impedimentum non oritur ex incestu habito cum consanguineis vxoris vltra secundum gradum Quia Tridentinum *sess. 24. cap. 4.* restrinxit affinitatem ex fornicatione ortam ad secundum gradum: vnde ex copula cum consanguineis coniugis citra secundum gradum non oritur hæc affinitas cum altero coniuge, quæ est huius impedimenti causa:

ideo hoc impedimentum est quoque restrictum, & hodie non oritur nisi ex incestu cum consanguineis coniugis intra secundum gradum. Ita Sanchez *l. 7. d. 15. n. 4.* Ouand. *in 4. disi. 41. d. vni. proposit. 7.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de impedim. tantum impedient. num. 7.* Viuald. *Candelab. p. 1. vbi de matrim. num. 269.* Basil. *lib. cap. 13. nu. 6.* & alij.

2206 Fateor hoc impedimentum commune iure vsque ad quartum gradum extendi. At hodie ex iure speciali Tridentini vltra secundum non progreditur. Vnde non possum non mirari, viros doctissimos aliter sensisse, cum post Tridentinum scripserint. Nisi dicamus, Toletum, & Bonacinam id ex iure communi tantùm asseruisse. At non omninò tenet excusatio, cum ante Tridentinum etiam Alexander III. *in append. Lateran. part. 6. cap. 15. & part. 12. c. 1.* idem decreuerit.

DVBIVM CLVII.

An hoc impedimentum oriatur, ex incestu cum proprits consanguineis intra secundum gradum?

2207 NOn oritur. Quia textus id impedimentum statuentes non loquuntur expresse de incestu cum consanguineis propriis. At cum hæc pœna sit, restringi debet. Sic D. Tho. *in 4. dist. 34. q. vnic. art. 5. in solut. ad argum.* Richard. *ibi. art. 4. q. 1. ad 1.* Turrecr. *cap. Quædam cum fratre, 32. quæst. 7. num. 2.* D. Antonin. *par. 3. tit. 1. cap. 16. §. 4.* Rpsel. *v. Impedimentum, impedim. 8. num. 18.* Syluest. Caiet. Veracr. Celaia, Tolet. Viuald & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *l. 7. d. 15. n. 16.*

2208 Oritur quidem. Quia præterquam quod id videtur clare deduci, ex *cap. de incest. 35. quæst. 3. cap. Si quis viduam, 32. quæst. 7. cap. si duo, 35. quæst. 6.* Stylus Curiæ seruat, dum dispensat cum consanguineis inter se reis incestus, vt ineant matrimonium, addere clausulam, vt, altero eorum defuncto, superstes non contrahat aliud matrimonium. Ergo censet, eum incestum esse impedimentum. Et quia si incestus cum affinibus, nullo subsistente matrimonio, impedimentum est, (vt *Dub. 156.* vidimus,) cur id negandum erit de incestu cum consanguineis, qui est peior? Ita Basil. *lib. 6. cap. 13. num. 10.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 74.* Sotus *in 4. dist. 37. qu. vnic. art. 1. post. 1. conclus.* Manuel. *tom. 1. sum. cap. 229. conclus. 3. numer. 3.* Vega. *tom. 2. sum. cap. 5. casu 3.* & alij plures apud Sancium, *num. 15.* qui hanc sententiam dicit valde esse probabilem.

2209 Ego tamen cum ipso primam iudico probabiliorem. Quia licet hic incestus sit in se grauior, at non ita offendit matrimonium, cum ex illo non pullulet affinitas, nec impedimentum vsus matrimonij. At si incestus cum consanguineis propriis, qui peior est, & tamen hoc impedimentum non producit, sicut cum Consanguineis vxoris incestus: inde est, quod incestus non tam est impedimentum ratione culpæ, quam ratione affinitatis ab ipso ortæ, quæ ex solo incestu cum consanguineis coniugis oritur.

DVBIVM CLVIII.

An impediat matrimonium incestus cum coniugis cansanguineis?

2210 NOn impedit, si incestus mortuo iam coniuge, perpetretur. Quia non tam grauiter videtur læsam esse affinitatem, ac si viuente coniuge incestus existeret. Sic, fundamento nullo indicato, Sotus *in 4. dist. 37. quæst. vnic. articul. 1.* Cordub. *in quæstionar. libr. 1. quæstion. 12. art. 1.* Henriquez *libr. 1. cap. 2. num. 1.* Sà *sum. v. Matrimonium, vbi de imped. tantum impedien. numer. 7.* Vega. *tom. 2. sum. capite 5. casu 2.* & alij.

2211 Impedit, licet cum consanguineis defuncti coniugis patretur. Quia nihil refert siue viuo, siue vita functo coniuge incestus admittatur: est enim textus expressus id decidens, quando vxore defuncta is incestus admissus est, *cap. Transmissæ, de eo, qui cognouit consanguine.* Ita Petr. de Ledesm. *quæst. 58. art. 4. dub. 1.* Basil. *l. 6. capit. 13. numer. 7.* Paludan. *in 4. dist. 34. quæstion. 1. articul. 2. conclus. 2.* Supplement. Gabriel. *ibi. quæst. vnic. articul. 1.* Gaëta, Sarmient. Ouand. quos refert, ac sequitur Sanch. *l. 7. d. 15. num. 14.*

2212 Existimo, ad hoc impedimentum incurrendum, nihil referre, an adulterium cam adulterio reperiatur, necne. Cæterùm cum videam primæ sententiæ Doctores nullum fundamentum indicere,**[280]** sed iudicium suum sine adhibita ratione proferre, hanc sententiam longe esse probabiliorem existimo.

DVBIVM CLIX.

An vt ince stus matrimonium impediat, debeat necessariò esse publicus?

2213 DE bet esse publicus, si enim occultus sit, inde impedimentum aliquod non consurget. Quia id expresse definit Alexander III. *in append. Lateran. p. 12. c. 1. 5. & 7. & p. 50. c. 4.* Cuius verba refert Basil. adiiciens contrariam sententiam esse contra manifestas Pontificum decisiones Sic ipse *l. 6. c. 13. n.q.* Angel. *v. Incestus, n. 4.* Sà *v. Matrimonium, vbi de impediment. impedim n. 7.* Ludo. Lop. *p. 1. Instr. c. 296.* Abbas *c. Literis, n. 2.* Syluest. *v. Luxuria, q. 4. dicto 2.* Sotus *in 4. dist. 37. q. vni. a. 1.*

2214 Non debet necessariò esse publicus, vt matrimonium impediat. Quia oppositum nullo iure probatur. Ita Sanch. *l. 7. d. 15. n. 13.* Gols. *ad c. Qui dormierit, v. Neutram, 32. q. 7.* Castro *l. 2. de leg. pœn. c. 5.* Gutier. *l. 1. qq. Canon. n. 8.* Bonac. qu. *3. punct. 14. num. 9.* Rebel. *p. 2. l. 3. q. 18. num. 9.* & alij.

2215 Hanc eligo sententiam. Quia cum incestus sit eius naturaæ, vt semper occultè committatur, rarò esset Iocus huic impedimento. Et quidem abnego hanc sensentiam esse contra manifestas Pontificum decisiones, quas tot tam disserti Doctores præsertim P. Sanchez minime legerunt.

DVBIVM CLX.

An impedimentum raptus sopnsatæ incurrat, qui sponsam solùm de futuro rapit?[2216]

[2217] RAptus alienæ sponsæ adeò impedit matri monium, vtraptor nec cam rapta, nec cum quacumque alia matrimonium possit inire, licet cam hac contractum non dirimatur. *c. Sta. tutum. 27. q. 2.* Sed nùm hic textus intelligatur de raptore solius sponsæ de præsenti, an etiam de futuro quæstio est.

[2218] Certe impedimentum hoc incurrit, qui sponsam solùm de futuro abripit. Quia hæc propriè *sponsæ* nomine intelligitur: desponsata enim de præsent potiùs vxor quam sponsa vocitatur. Sic Bonac. *q. 3. pun. 14. n. 13.* Gutier. *de matr. c. 86. n. 5.* Coninch, & Nauar. citati à Bonacina. Rebel. *p. 2. l. 3. q. 18. n. 7.* fatus: qui alienam siue virgo, siue corrupta sit, spons per verba de futuro rapuit, in pœnam criminis prohibetur non solùm eandem ducere prohibitione dirimente: sed etiam quamcumque aliam, cum qua tamen non dirimetur matrimonium. Sic ille. Candid. *disq. 28. a. 16.*

[2219] Non incurrit hoc impedimentum qui sponsam solùm de futuro rapit, sed qui sponsam arripit de præsenti, id est alienam vxorem. Quia cum hæc lex sit pœnalis, & odiosa extendi non debet ad rapientem sponsam de futuro. Ita Sanch. *l. 7. d. 12. n. 45.* Palud. *in 4. dist. 14. q. 1. a. 2. n. 13.* explicans hoc impedimentum. ait: *Vxoris aliencæ.* Basil. *l. 6. c. 14. n. 7.* dicens oppositam sententiam nullum habere fundamentum. Leand. *tr. 9. d. 23. q. 2. de impedimentro raptus.*

[2220] Hoc verins existimo, ductus ratione huius impedimenti expressa à Soto *in 4. dist. 37. qu. vnic. art. 1.* ibi: quod qui alienum matrimonium pet turbare ausus est, iure proprij contrahendi meritò priuetur: vt in quo deliquit, puniatur. Quæ quidem ratio solùm videtur de raptore alienæ de præsenti, id est, de vxore intelligi posse. Habebit autem locum hoc impedimentum siue sponsa illa sit virgo, siue corrupta, hoc est siue matrimonium sit consummatum, siue ratum solummodo: cum in vtróque casu matrimonio irrogetur iniuria.

DVBIVM CLXI.

An impedimentum vxorìcidij incurrat,[2221] *qui vxorem in flagranti adulterij delicto deprehensam propria interemit authoritate?*

[2222] DIsputatio hæc de vxoris, aut viri interfectione non est, cum sit animo ad aliud matrimonium transeundi gesta. Hæc enim quæstio ad impedimentum Criminis, quod matrimonium dirimit, pertinet: de quo supra. Procedit ergo, quando alia subest causa, nempe iræ, oaij, vindictæ, adulterij. Quæsierim itaque, an maritus vxorem enecans propria authoritate, cum eam in adulterio deprehendit vxoricidij impelimentum impediens coniugium aliud incurrat?

2223 Non incurrit quidem. Quia huiusmodi interemptio à lege. licet non sine culpa, permittitur. Sic Palud. *in 4. dist. 34. q. 1. a.n. 13.* Gaëta *repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 295.* Sà *sum. v. Matrimonium, vbi de impedi. non dirim. n. 6.* Bonac. *q. pun. 14. n. 16.*
2224

Incurrit proculdubio. Quia quamuis leges id impune permittant: at ius Canonicum spectans culpam mortalem in ea occisione repertam, eam minime permittit, sed vindicat, decernens, ne vir aliam ducere valeat vxorem. Id manifeste deciditur *c. Quicumque,* quod est Pij Pontis. ibi: quicumque propriam vxorem absque lege, & sine causa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem, publicam agat pænitentiam. Vbi particula, *& certa probatione,* id aperte denotat. Ita D. Thom. *in 4. dist. 37. q. 2. a. 2.* D. Bonauen. *ibi. a. 2. q. 3.* Durand. *q. 2. a. 2. n. 6.* Palud. sibi contrarius *q. 2. art. 2. n. 9.* Manu. *tom. 1. sum. c. 229. n. 4.* Vega, D. Antonin. Sotus, Raineri. Turrecr. Palac. Barth. à Ledesm. Viuald. & alij. quos refert, ac sequitur Sanchez *lib. 7. d. 16. num. 2.* Basill. *lib. 6. cap. 14. n. 2.* Rebel. *libr. 3. quæstion. 18. num. 5.* Hentiquez *liabr. 12. capit. 2. numer. 1. capite 14. numero 2.*

[281] DVBIVM CLXII.

An vxoricidij impedimentum vir incurrat casu, quo vxorem authoritate Iudicis adulteram enecet?

2225 INcurrit quidem Quia ius Canonicum indistincte loquitur, nec tradit adulteram viro occidendam: sed ius Ciuile id efficit. Sic Ouand. *in 4. dist. 37. d. vnic.*

2226 Minime incurrit. Quia impedimentum hoc inductum est in pœnam criminis vxoricidij: at tunc prorsus culpa vacat. Quod quidem probant verba textũs *cap. Quicumque, 33. quæst. 2.* ibi: *Absque certa probatione.* Et clare significauit *lex Regia. 14. titul. 2. part. 4.* vbi peccati grauitatem causam esse huius impedimenti asseruit. lta Sotus, Vega. Petrus de Soto, Palac. Henriquez, Barthol. à Ledesm. Viuald. Manuel Veracr. Matienzo, quos citat, & sequitur Sanchez *l. 7. d. 16. n. 4.* D. Tho. Basil. Sà, Bonac. quos affert, & sequitur Leand. *tract. 9. d. 23. quæst. de Vxoricid.*

2227 Non audiendus Ouandus, quia certissimum est, ius Canonicum vxoricidij crimen punire, in eo autem euentu non adest culpa, quæ puniri valeat. Nec oporter, vt ius Canonicum viro tradat adulteran: sed satis est, id iure Ciuili disponi, non contradicente Canonico.

DVBIVM CLXIII.

An incurrat vxoricidij impedimentum vxor, quæ virum interimit?

2228 INcurrit profectò. Quia sunt correllatiua vir, & vxor: eadémque militat ratio; quo in casu dispositum in vno censetur in alio dispositum. Imò maior est ratio. Grauins nampe delictum est, si vxor virum interimat, cui tanquam capiti debet reuerentiam, ac subiectionem. Sic Palud. *in 4. dist. 37. quæst. 2. art. 2. num. 10.* Supplement. Gabriel. *dist. 34. quæst. vnic. art.*

1. impediment. 3. Sotus *dist. 37. quæst. vnic. art. 1.* Palac. *dist. 34. d. 2.* Henriquez *libr. 12. capit. 2. numer. 1.* Ludouic. Lopez *part. 2. Instruct. de matrimon. capit. 46.* §. *circa sextum impediment.* Nauarr. *capit. 22. numer. 74.* Basil. *libr. 6. capit. 14. numer. 2.* Rebel. *l. 3. quæstion. 18. numer. 5.* Gutierr. *cap. 88. num. 4.* & alij.

[2229] Non incurrit. Quia textus iuris Canonici hoc impedimentum præscribentes, de solo Vxoricidio loquuntur: nec est eadem de viricidio ratio, quia hoc est rarissimum, & vxores non sunt pronæ ad id, sed admodum timidæ: at vxoricidium est frequens, virique sunt audaciores, ac procliuiores ad id delictum perpetrandum. Ita Syluest. *verb. Matrimonium, 7. qu. 6. dicto 1.* Armil. verb. *Matrimonium, num. 58.* Tolet. *lib. 7. c. 15. num. 3.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de impedim. non dirim. num. 6.* Ledesm. *2. p. 4. q. 62. art. 2.* Sanchez *lib. 7. d. 16. num. 6.* Candid. & Bonacin quos affert, & sequitur Leand. *tract. 9. d. 23. q. 4. de Vxoricid.*

[2230] Profectò quia maior est communiter virorum ad vxoricidium audacia quam fœminarum ad viricidium: ad virorum audaciam cohibendam, ius Canonicum pœnam hanc statuit viro vxorem necanti, non autem è contra vxori virum interficienti. Nefas enim duxit, vel de immani huiuiscemodi crimine gerere mentionem.

DVBIVM CLXIV.

An incurrat Presbytericidij impedimentum[2231] *quislibet Presbyteri interfector, etiam in iudicio cotentioso minime conuicts?*

[2232] INcurrit quidem. Quia Innocentius *cap. 2. de pœni. & remis. num. vnic. statim in princip.* id asserit, dum ait, pœnitentiarium debere præcipere ei interfectori, vt abstineat à matrimonio. Vbi clare videtur textum intelligere de interfecto conuicto in pœnitentiæ foro, non in contentioso. Ergo textus ille: *Qui Presbyterum occiderit conuictus, absque spe coniugy maneat.* Intelligendus de conuicto in foro pœnitentiæ, non de conuicto in foro contentioso. Sic Viuald. *Candelab. part. 1. vbi de matrim numer. 105.* Henriquez *lib. 12. cap. 2. num. 1.* Nauar. *sum. c. 22. num. 74.*

[2233] N on incurrit. Quia expresse in eo *cap. 2.* exigitur, vt *conuictus* sit. At in foro pœnitentiœ nulla est conuictio: cum eo in foro testes, & accusator externus non adsint, sed ipsemet pœnitens propria sponte crimen fateatur. Ita Hosti. *eo. cap. 2. num vnic. ad verb. Conuictus.* Anton. *ibi. num 6.* Abbas *num. vnic.* Sotus *in 4. dist. 37. quæs. vnic. artic. 1.* Palac. *dist. 34. dub. 2.* Tolet. *libr. 7. cap. 15. num. 6.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de impediment. non dirim. numer. 9.* Sanchez *lib. 7. d. 6. num. 9.*

[2234] Scio, Doctores graues admodum asseruisse, vnam, & alteram illius verbi: *Conuictus* expositionem probabiliter posse sustineri. Quod quidem non abnegans, adhuc existimo desiderari ad hanc pœnam incurrendam, vt interfector sit conuictus in foro consentioso, vbi vere rei conuincuntur.

DVBIVM CLXV.

An lethaliter semper delinquat, qui cum interdicti Ecclesiæ, impedimento impedienti matrimonium contrabit?

2235 VErum de impedimento criminis ex susceptione filij in Baptismo, aut Confirmatione ex impedimento pœnitentiæ publicæ, ac cõ iugij cum Moniali apud Doctores controuersum inueni, quod per dubia possit deseruire. Vnde hoc Caput, & præcedens absoluo requirens: an lethaliter delinquat; qui cum aliquo ex cunctis memoratis impedimentis impedientibus coniugium contrahit? Ac primo rogito de impedimento interdicti Ecclesiæ. Quando alicui interdicitur ab Ecclesia ad tempus aliquod, matrimonium inire, lethaliter semper delinquit**[282]** contra illud interdictum contrahens. Quia *c. fin. de mairim. contract. contra interdictum Ecel.* præcipitar, hunc excommunicari: at sine graui culpa excommunicatio non fertur. Et quidem rem esse grauem, quis non videat? Sic D. A ntonin. *p. 3. tit. 1. c. 16.* Paludan. *in 4. dist. 34. qu. 1. a. 1. concl. 4. n. 10.* Caiet. *sum. v. Matrimonium, c. 1.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 68.* Toletan. *l. 7. cap. 14. n. 2. & c. 18. n. 4.* Petr. de Ledes. *q. 50. a. vni. concl. 4.* & alij.

2236 Non semper delinquit lethaliter, qui contra Ecclesiæ interdictum init matrimonium. Quia quis dicet esse mortale, quando solùm ob diei festi honorem fit prohibitio: aut si causa alicuius impedimenti obiecti, & contrahentibus constat falsò esse impositum? Ita Sanch. *lib. 7. d. 17. n. 1.* Sà *v. Matrimonium vbi de imped. non dirim. n. 1.* referens, aliquos Doctores, sentire, esse culpam lethalem contra interdictum Ecclesiæ contrahere: alios culpam venialem: & nihil decidit. Videtur tamen Sancio, & mihi, huic posteriori sententiæ adhærere, cum illam posteriori in loco referat.

2237 Hanc sententiam eligo. Non quia Veracruz *p. 1. specul. ar. 17. concl. 2.* numerat inter impedimenta quæ vsu abrogata sunt hoc impedimentum. Nullibi enim potest esse huiusmodi consuetudo. Quorsum enim Iudex interdiceret ad tempus matrimonium, dum de impedimenti veritate discutitur, si id præceptum nullas vires obtineret? aut quæ consuetudo posset inducere, vt nondum ea discussione facta præceptum Supetioris iustissimum parui fieret? Sed ideo existimo priorem sententiam aliquantulum esse temperandam. Non enim semper erit culpa lethalis, contra id interdictum contrahere: sed attendenda est causa prohibitions, & iuxta eam res hæc metienda erit. Vnde cautè Petr. de Ledesma non dixit, semper esse peccatum mortale contrahere contra id interdictum Ecclesiæ sed aliquando.

DVBIVM CLXVI.

An si impedimenta alia non abierint in desuetudinem: mortale sit affectum illorum aliquo coniugium contrahere?

2238 LIcet rigor iuris hæc impedimenta statuentis seruetur indemnis, non est mortale eis impeditum coniugium inire. Quia non tanti momenti ab Ecclesia existimantur: quod testatur superiorum stylus, qui transgressores minime puniunt. Sic Petr. de Ledes. *quæs. 50. de matr. a. vni.* Tolet. *l. 7. c. 18. n. 4. & c. 15. fine,* licet inclinet in eam partem, vt sit mortale: at aliquantulum dubitat, nec affirmare audet.

2239 Mortale est. Quia iuri in re graui contrauenitur. lta Palud. *in 4. dist. 34. q. 1. a. 2. n. 14. Sotus dist. 37. q. vnic. art. 1.* Petr. de Soto *lect. 14. de mat. §. pen.* Nauar. *sum. Hisp c. 22. n. 74.* Henriq. *l. 12. c. 2. n. 1.* Barth. à Ledes, *dub. 59. §. pen.* T olet. *l. 5. c. 12. n. 3.* Manu. *to. 2. sum. cap. 229. n. 2.* Vega. *tom. 2. sum. cap. 5. casu 4.* & alij.

2240 Crediderim, solùm excusari à mortali, qui aliquo ex iis impedimentis affectus, init coniugium, quando consuetudo viguit, ne dispensatio petatur.

DVBIVM CLXVII.

An valeat, consuetudo contraria, vt à peccato lethali excusetur, qui affectus aliquo impedimento impedienti init matrimonium?

2241 NOn valet huiusmodi contraria consuetudo, nisi constet, Episcopos, id diù scienter dissimulasse. Quia consuetudo vires non habet ad legem abrogandam, nisi scita sit à Principe. Sic Palud *in 4. dist. 34. q. 1. a. 2. n. 14.* D. Antonin *p. 3. tit. c. 16. §. 4.* Rosel. *v. Impedimertum, imped. 8.* Syluest. v. *Matrimonium, 7. quæs. 6. dicto 2.* Nauar. *sum. Hisp. c. 22. n. 75.*

2242 Valet huiusmodi contraria consuetudo, ad excusandum à peccato, vbi obtinuit, ne super his impedimentis dispensatio petatur. Quia Ecclesia id patiens censetur dispensare. Ita Caiet *sum. v. Matrimonium, c. 1.* Armil. *v. Matrimonium, n. 60.* Petr. de Soto *lect. 14. de matr. §. penult.* Sotus *in 4. dist. 37. q. vni. a. 1.* Barth. à Ledes. *dub. 59.* Ludou. Lop. *p. 2. Instr. c. 46.*

2243 Certe si consuetudo viguit, vt cum his impedimentis, nulla dispensatione petita, matrimonium ineatur, illud inire prorsus vacat à culpa. Quia consuetudo vires habet ad legem Ecclesiasticam abrogandam, (*c. fin de consuentud.*) quæ sola hæc impedimenta induxit; & ea consuetudo ab omni culpa excusat, cum legem abroget, quæ culpæ inducendæ ob eius transgressionem, causa erat. Non verò desideratur Prælatorum scientia, vt ea consuetudo vires obtineat aduersus hæc impedimenta, & hodie liberet à culpa contrahentem cum illis absque dispensatione. Quia nunquam ea scientia desideratur, quamuis sit circa Sacramentalia, & textus dicat: *Non obstante quacumque consuerudine,* vt docte probat Sanch. *l. 7. d. 4. num. 14.* Nedum vbi ea verba non adiiciuntur: vt contingit in textibus hæc impedimenta præscribentibus Profectò iam diù ea consuetudo inualuit, vt affectus aliquo ex his impedimentis, minime petita dispensatione, matrimonium ineat. Quod inde constat, quia Doctores antiqui, ac Neoterici, & sane doctissimi, qui in diuersis orbis partibus scripsére, ac versati sunt, eam consuetudinem legitime præscriptam esse testantur, conscris, ac conniuentibus Prelatis, (quamuis hoc non desideretur, vt dixi,) & præsertim Nauarrus, qui varias Regiones longe inter se dissitas peragrauit, ac centesimum suæ annum feliciter compleuit, semper studiis intensissime vacans, ac vndique circa conscientiæ quæstiones consu

ltus: qui quidem affirmat *sum. Lati. c. 2. 2. n. 75.* loquutus de incestu, & *n. 85.* locutus de aliis impedimentis, se in tanta ætate nec vidisse, nec audisse peti dispensationem, cum diù apud Romanam Vrbem moratus fuisset: vnde concludit eam consuetudinem præscripsisse, ne sit dispensatio necessaria. Ex his deduco, nullius culpæ reos esse, qui affecti aliquo ex his impedimentis, matrimonium absque dispensatione ineunt.

[283] CAPVT XXVI.

Circa Impedimentorum Dispensationem.

DVBIVM CLXVIII.

An Pontifex possit in impedimentis iure diurno & naturali matrimonium dirimentibus aliquando dispensare?

2244 POtest aliquando in speciali casu dispensare. Potest namque casus occurrere, in quo ob bonum. Regni expediat, vt soror fratri nubat contra iuris naturalis prohibitionem. Sic Millis *in suo repertor. lit. D. num. 23. verb. Dispensatio, v. Dispensare potest Papa.* Hieron. Paulus & Loazes apud Sanchez *lib. 8. d. 6. nu. 5.* Angel. *v. Matrimonium. 3. impedimen. 18. num. 2.* Borgasi. *de irregular. part. 6. titul. de sponsal. num 5.* Henriq. *l. 11. cap. 9. nu. 3. & cap. 1. num. 2.* Vbi alt, de iure naturæ esse irritum matrimonium inter auum & neptem: at posse Pontificem ex magna causa dispensare. Et Syluest. ac Petr. de Soto id videntur sentire, cum oppositam sententiam vocent probabiliorem.

2245 Nunquam potest, nisi in casu voti solemnis Religiosorum (de quo inferius.) Quia quãuis Deus præuiderit, posse occurrere casus, in quibus rationi consona ac expedientior dispensatio esset: at præponderat huic bono inuiolabilis illarum legum custodia, nè aperta dispensandi via, paffim in illis dispensaretur: ex qua dispensationis spe grauissima insurgerent incommoda. Certè hoc approbat vsus Ecclesiæ. quæ in nullo euentu hactenus dispensauit, vt matrimonium parentum cum filiis, aut fratrum cum sororibus, vel auorum cum neptibus ineatur. Et si aliquando in coniugio fratrum forte dispensatum fuisse legatur, id euenit, quod Pontifex ille dispensans amplexus fuerit opinionem Doctorum asserentium, solo iure Pontificio dirimi matrimonium inter fratres & sorores. Sic Sanchez *citat. num. 10.* citans triginta sex Doctores. Basil. *l. 8. cap. 2. nu. 16.* Bonac. *quæs. 3. pun. 15. numer. 1.* Hurtad. *d. 16. diffic. 1.* Cornejo *d. 7. dub. vItim.* Villalob. *tr. 14. diffic. 25.*

2246 Hoc mihi certissimum. Nec enim crediderim, Christum Dominum hanc potestatem Pontifici impendisse tot incommodis proculdubio obnoxiam. Quamuis enim occurrere possit casus in quo dispẽsatio in impedimento iuris naturalis esset expediens bono communi ac valide necessaria, vt in matrimonio inito inter fratrem, & sororem. At ex ea dispensandi potestate tot fornicationes inter fratres & sorores consurgerent, aut pericula tanti sceleris admittendi, ac tanta naturalis indecentia est in his matrimoniis, vt præponderent hæc bono, quod sequi posset. ea potestate dispẽsandi in Ecclesia relicta: vnde fortasse, quam

par est dispensationis ad plures aperiretur via. Et ideò Deus oronino circa hæc potestatem dispensandi denegauit: sed tantum facultatem hæc matrimonia ineundi concessit, vbi lex naturalis conseruandi generis humani strictior vrgeret: vt si soli parentes & filij in orbe essent superstites.

DVBIVM CLXIX.

An possit dari casus, in quo Pontifex valeat dispensare, imo præcipere patri, vt filiam ducat in vxorem?

2247 POno, in mundo superesse solum Pontificem ac patrem & filiam. Non potest Pontifex dispensare, aut præcipere vt pater filiam ducat sine expressa Dei concessione. Quia hoc in casu irrogatur maxima irreuerentia opposita pietati, aut obseruantiæ, cui priuatus cedere, aut acquiescere nequit, cum sit opposita pietati, & non iustitiæ, cuius damno potest ex rationabili causa cedere, & acquiescere. Sic Merati. *de matr. d. sect. 6.* Coninch *d. 32. n. 14.* Hurtad. *d. 18. diffic. 3.* Perez *de matr d. 38. sect. 3. nu. 11.* addens, & si solus pater & filia, vel matet & filius ex omni hominum genere superessent, non fore licitum in eo casu matrimonium contrahere, nec Deum posse talem facultarem concedere; quia illud est adeò intrinsece malum, & à ratione abhorrens non secus ac mendacium, vt nulla decenti causa possit cohonestari.

2248 Potest Pontifex dispensare, imo iubere patri vt filiam ducat. Quia malum ordinis in ferioris, quale est damnum priuatum irreuerentię paternæ ex tali coniugio consurgens debet cedere superioris ordinis bono, vt est conseruationis speciei humanæ. Ita Sanch. *lib. 8. d. 6. num. 10.* Basil. *l. 7. c. 31. numer. 5.* Henriquez *l. 12. cap. 9.* Bauni. *tom. 1. tract. 12. de impedimen. consanguin. q. 2. asser. 3.* Filliuc. *tom. 1. tract. 10. part. 2. cap. 5. num. 168.* Caspens. incursu *Theol. tom. 2. tract. 26. sect. 5. num. 36.* Texeda *in Theol. mor. tom. 2. l. 4. tract. 2. num. 15.* Caiet. *2. 2. qu. 154. art. 9. ad. 3.* Sotus *in 4. dist. 40. quæs. vnic. art. 3.* Diana eruditè admodum *parte. 8. tract. 1. resol. 71.*

2249 Scio in hoc casu debere Pontificem secum in cœlibatu dispensare, & ducere illius superstitis solum patris filiam ducere. Sed posito esse ineptum coniugio summum Præsulem, assero, posse patri ac filiæ præcipere, vt coniugium ineant: illique tenentur obedire. Quia si aliquando pater potest filio præcipere, vt certum contrahat matrimonium, & filius obedire tenetur: quanto iustius poterit Pontifex patri iubere, vt suam filiam ducat in vxorem ad interitus vniuersi commune vitandum incommodum: cui cedere debet priuatum irreuerentiæ damnum. At huiusmodi in casu Pontifex non dispensaret, sed declararet, naturale ius**[284]** minime obligate, vt aptè meas amicissimus Antonius Diana annotauit. Vt autem in promptu habeas quid Pontifex circa hoc possit, iuxta varias sententias varie sentiendum est. Nam qui docent, iure naturæ: esse irritum & descendentes: subinde matrimonium inter quoscumque ascendentes sentiunt in iis gradibus non posse dispensare Pontificem. Et qui tenent, aliquos ex iis gradibus solo iure Pontificio inductos esse; sentiunt consequenter, eos Pontificiæ subdi dispensationi. Et similiter circa gradus affinitatis, ac reliqua impedimenta opinantur. At cum iuxta meam sententiam ex gradibus consanguinitatis solus primus in linea ascendentium, nempe inter parentes & filios: & solus primus in linea transuersa, vt inter fratres & sorores dirimit iure naturæ matrimonium: in his duobus gradibus nequibit Pontifex dispensare:

at in reliquis poterit. Et similiter cum in nullo affinitatis gradu etiam lineæ rectæ irritetur iure naturæ matrimonium: poterit in omni eo Pontifex dispensare. Præterea cum error personæ dirimat iure naturæ secundum omnes: & impedimentum impotentiæ, vt probabilius duco: in neutro impedimento potest Pontifex dispensare. At potest in defectu ætatis ad coniugium requisitæ: quia de iure Pontificio est. ltaque vt summatim dicam. Solum nequit Pontifex dispensare in errore personæ, in impotentia, in consanguinitate in primo gradu ascendentium, & trãsuersę.

DVBIVM CLXX.

An solus Pontifex possit in impedimentis iure humano dirimentibus dispensare?

2250 NOn solus Pontifex dispensare potest. Quia quamuis Legatus nequeat generaliter dispensare in aliquo horum impedimentorum: potest tamen cum aliquibus personis. Sic Goffred. *apud. Sanch. citandum.* Et quia Episcopus dispensare potest in impedimento cognationis ortæ ex Baptismo tempore necessitatis non solemniter collato, dum facilis ad Papam aditus non pateret. Sic Sotus *in 4. dist. 42. quæs. 1. art. 1.* Et *quæs. 2. art. 2.* ait, si cognati legales inueniuntur, matrimonium iniisse, & facillimus non pateretad Pontificem recursus, posse Episcopum dispensare. Ludou. Lopez *par. 2. Instruct. vbi de matrimon. cap. 51.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de impedimen. numer. 6.* Et quia si contra impedimentum Publicæ honestatis ex sponsalibus orto aliqui contraxerint, & expeditissimus non sit ad Papam accessus, Episcopus dispensare potest, Sic Ludouic. Lopez *citat. cap. vltim & Sà vbi sup* Et quia iuxta quorumdam probabilem opinionem, in dubio, an res dispensatione indigeat, potest Episcopus declarare, non desiderari dispenstionem: vel ad cautelam dispensare. Sic Sà *verb. Dispensatio, numer. 1.* Ergo non solius Pontificis est, in impedimentis dispensare.

2251 Solus Pontifex potest in impedimentis solo Pontificio iure dirimentibus dispensare. Quia omnia illa sun iure communi inducta, in quo tanquam in lege Superioris nequunt inferiores ordinanè dispensare. *cap. Inferior. d. 21. Clement. Ne Romani. de elect.* Ita Tolet. *libr. 7. capit.* 18 *num. 5.* Barth à Ledes. *de matrimon. dub. 44.* Angel. *verb. Matrimonium. 3. imped. 18. n. 3.* Syluest *verb. Matrimonium. 6. quæs. 6.* Sanchez *libr. 8. dub. 6. numer. 14.* Basil. *libr. 8. cap. 13. numer. 1.* & alij.

2252 Cum his partem hanc certissimam esse reor. Quia nec Legato Pontificis integrum est in his impedimentis dispensare. Quia Legatus etiã à latere circa dispensationes ea potest solum in Prouincia sibi commissa, quæ in sua diœcesi potest Episcopus. At hic nec in impedimento cognationis ortæ ex Baptismo tempore necessitatis non solemniter collato dispensare potest, dum facillimus non patet ad Pontificem aditus. Quia cum ist hæc omnia impedimenta æquè sint iure Pontificio inducta, & æquè dirimant matrimonium: nullam discriminis rationem video cum in aliis impedimentis nequeat Episcopus dispensare, siue ante matrimonium contractum, sine post: at in hoc possit. In casu autem quo vltimo loco ex P. Emanuele de Sà innuimus, non omninò admittendum esse, quod asseruit existimo: sed sic distinxerim: si omnino res sit dubia, an interueniat impedimentum, necne: nulla opus est dispẽsatione. Quia in hoc dubio præsumptio est pro libertate ad contrahendum: ac posset tune Episcopus gratia tollendi scandali, declarare non esse opus dispensatione: vel ad cautelam dispensare. Sed

crediderim, hãc non esse veram dispensationem. Et ideo si posteà. etiam inito matri monio, constaret impedi. mentum dirimen s inesse, alia Pontificis dispensatio esset requirenda.

DVBIVM CLXXI.

An Episcopus in casu magnæ necessitatis possit in impediment is dirimentibus post contractum matrimonium dispensare?

2253 MInime potest. Quia non potest Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij dispensare, quia hæc impedimenta statuta sunt. Sic Sotus *libr. 1. de iust. quæstion. 7. articul. 3. & in 4. dist. 37. quæstion. vnic. articul. 2.* Cordu. *lib. 1. 99. quæstion. 11.* Veracr. *part. 3. spec. art. 18.* Medina 1. 2. *qu. 97. art. 4.*

2254 Potest quidem, hisce concurrentibus circumstantiis: vt matrimonium sit publicum, impedimentum occultum, scandalum in separatione nec ad Pontificem aditus pateat, inopia, aut alia causa impediente. Quia quamuis regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij dispensare: potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem non patet aditus. Nam Episcopus potest in sua Diœcesi quidquid Pontisex in tota Ecclesia, nisi aliquid Pontifex sibi reseruet. Quare si Episcopus dispensare nequeat in his impedimentis, inde prouenit, quia Pontifex sibi reseruat: sed non est verisimile in casu tantæ necessitatis reseruare: Ergo potest Episcopus, Minorem probo:**[285]** quia reseruatio hæc fit ob charitatem, bonamque Reipublicæ gubernationem: esset autem contra charitatem, & suauem gubernationem Ecclesiæ in casu tantæ necessitatis, quando aliter peccata, & scandala vitari non possunt, manerentque homines remedio destituti, reseruationem intelligi: Ergo in eo casu intelligenda non est. Ita Nauar. *sum capit. 22. num. 85.* Henriq. *l. 2. c. 3. num. 2.* Sanch. *l. 2. d. 40. nu. 3. & l. 8. d. 9. num. 10.* & alij apud ipsum Basij. *l. 8. c. 13. à numer. 2.* Vasq. *2. 2. d. 178. c. 2. num. 16.* Rebel. *p. 2. l. 3. qu. 5. n. 20.* Salas *de legib. d. 20. sect. 3. num. 25.* Ricci. *in praxi decis. 261.* Hurtad. *d. 26. diffic. 2. num. 6.* Diana *part. 2. tract. 16. resol. 19.* & *p. 5. tr. 14. resol. 18. & part. 8. tr. 3. resol. 78. & 79.* & alij

2255 Cum his opinor. Quia fortior est reseruatio, dum Pontifex sibi reseruat alicuius criminis præterquã in mortis articulo absolutionem & tamen probabilissimum est, posse Episcopum absoluere quando ratione impedimẽri non est ad Pontificẽ recursus, vt tenent Doctores, quos refert Henriq. *l. 6. c. 16. n. 1. & c. 9. n. 7. & c. 10. n. 1. & 2.* vbi idem asserit de casibus reseruatis in moribus propriis Sixti V. non obstanti regidissima reseruatione cum derogatione Bullæ, & Tridentini Ergo à fortiori in casu nostro, vbi non tam rigida & stricta est reseruatio poterit Episcopus. Certe id fieri ab Episcopus Romano Pontifici est notum, & nihilominus tacet: Ergo id approbare est præsumendum.

DVBIVM CLXXII.

An desideretur in contrahentibus bona fides, vt Episcopus in his casibus valeat dispensare?

2256 NOn desideratur. Quia dum multi grauissimi Doctores dum conditiones requisitas ad hanc dispensationem explicant, bonæ fidei non meminerunt. At si necessaria esset, haud est verisimile, vnum, aut alterum Doctorem non expressurum. Sic Henriquez *lib. 12. c. 3. num. 2. liter. X.* & *O.* citans Angelum, Syluestrum, Tabienam, Armillam, Nauarrum, Capuam, Manuelem, Anonium Gomez, Ludouicum Lopez, Spinumt, Antonium Cucchum, qui quidem alias annotando conditiones, hanc omnino prætermittere: Ergo non desideratur.

2257 Desideratur omnino. Quia Tridentinum *ses. 24. c. 5.* fatur: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat; idque in eo multo magis locum habrat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta facile contempserit.* Cum ergo Tri. dentinum in hoc casu mala fide contrahentes spe dispensationis consequendæ perpetuo carere debere, statuat: minime poterit Episco pus dispensare. Ita Sanchez *libr. 2. dub. 40. num. 4.*

2258 Hoc verum existimo, idemque dicendum assero, quamuis ignoranter contractum sit matrimonium, si solemnitates requisitæ neglectæ sint, quia expresse id Concilium decernit. Secus esset, si ignoranter initum sit coniugium, & ex Ordinarij licentia solemnitates illæ denuntiationum sunt omissæ; quia tunc non temere contemnuntur: & licet huiusmodi licentiam Ordinarius haud iustè impertierit, æquum non est, ob alterius delictum innocentem puniri, Rogabis, quando dicatur mala fides? Respondeo, non satis esse scientiam speculatiuam qua coniux ex. gr. nouit se accessisse ad consanguineam eius, cum qua contrahere vuly matrimonium, nisi adhæreat scientia practica, qua sciat, inde oriri impedimentum ad matrimonium contrahendum. Nec excludetur bona fides, quamuis, procedat ex lata culpa, & ignorantia culpabili, vt tradit Barthol. *l. Quod Nerua num. 21. ff. depositi.* Quia Tridentinum petit, vt scienter pręsumatur, ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit.* Dum autem decretum aliquod petit, scienter aliquod fieri excusat ignorantia quantumcumque crassa, & lata culpa; quia vere non dicitur scienter facere, qui ex ignorantia crassa facit sed dolus requiritur. Lege Sancium *citatum.*

DVBIVM CLXXIII.

An possit Episcopus in casu magnæ necessitatis dispensare in impedimento dirimenti ante initum matrimonium?

2259 NOn potest. Quia si dispensare nequit post contractum matrimonium vt *num. 681.* vidimus, huiusmodi enim potestate priuatur Episcopus circa Pontificum ac Conciliorum decreta: à fortiori nequibit ante initum coniugium. Sic Sotus *l. 1. de iust. q. 7. a.* Cord. *l. 1.*

qq. q. 11. Veracr. *p. 3. spec. a. 18.* Nicol. Garcia *p. 11. c. 5. à num. 343.* Gutier. *de matrim. cap. 49. num. 11.*

2260 Potest quidem. Quia impedimenta hæc iuris humani sunt statuta Pontificia ex lege, vel concilio: sed in hac lege ex magna necessitate potest Episcopus dispensare post contractum coniugium, vt *Dub. 181.* Ergo idem poterit ante coniugij contractionem. Porro sententia asserens, posse Episcopum dispensare post contractum matrimonium illi fundamento innititur, quod possit Episcopus in lege Papæ, aut Concilij dispensare in casu vrgentis necessitatis: Ergo similiter poterit ante initum matrimonium, vrgente necessitate. Quamuis enim eo semel contracto, frequentius necessitatis casus occurrat: at cum sola prohibitio iuris humani in vtroque casu resistat, similiter occurrente pari necessitate, poterit ante matrimonium contractum dispẽsare. Ita Sanchez *libr. 2. dub. 40. numer. 7.* Basil. *lib. 8. cap. 13. numer. 6.* citans P. Vazquez, Salas, **[286]** & Gabrielem. Bonac. *quæs. 3. pun 5. nu. 6.* Leand. *tr. 9. d. 24. q 8.* Diana *p. 8. tr. 3. resol. 80.* Barbosa *de potest. Episc. part. 2. alleg. 35. num. 5.* Reginal. *lib. 31. cap. 27. num. 205.* Cornejo *d. 7. dub. vlt.* Machad. *libr. 4. parte. 6. tract. 16. docum. 11. numer. 4. & 5.* Candid. *disq. 28. articul. 16. dub. 3.*

2261 Eiusdem sum mentis. Vt autem rem planiorem reddam, casus aliquos huiusmodi magnæ necessìtatis exponam. Si quis morti proximus ad legitimandos filios, vel restaurandum honorem vel pro bono pacis, & c. deberet cito contrahere, obstante dirimenti impedimento. Sed aptius adhuc exemplum exhibeo. Accedit mulier manè fassura, & habens impedimentum dirimens à confessario reperitur, cuius detectio infamiam grauem produceret, & sunt am omnia ad nuptias vespere celebrandas præparata: & tentatis omnibus mediis nulla euadendi via aperitur, sed suspicio vehemens alicuius detecti in confessione criminis orietur, si fœmina velit à nuptiis abstinere, aut differre, dum dispensatio à Pontifice obtinetur. Si ergò nulla alia media prudentis reperiantur arbitrio attentis circumstantiis occurrentibus, credo posse Episcopum dispensare. Annotarim vero in, eisdem casibus, in quibus Episcopus sua potest dispensare in Diœcesi, posse Legatum in suæ commissionis Prouincia: non tamen Vicarium Episcopi absque peculiari eiusdem commissione.

DVBIVM CLXXIV.

An tantum sit pro interiori foro potestas, quam Episcopus habet ad dispensandum in necessitate super impedimenta dirimentia?

2262 TAntum est pro inferiori foro. Quia Tridentinum *ses. 24. cap. 6. de reform.* concedit casus Episcopo pro solo conscientiæ foro. Dicetur vero impedimentum occultum, quando non publice constat, nec facile constare potest, periculumque non est, vt in foro externo detegatur. Sic Henriquez *libr. 12. cap. 3. numer. 2.* Sanchez *lib. 2. dub. 40. numer. 10.* Basilius *citandus.*

2263 Non est tantum pro interiori foro, sed etiam pro externo poterit in assignatis casibus dispensare. Quia absolute Episcopus potest dispensare, non obstante Concilio in casu magnæ necessitatis, vel vtilitatis, vt docent Tiraquel. Lambert. Rebuf. Humada, Spino, & alij, quos citat, & sequitur Barbosa *ses. 1. num. 4.* Et potest statuere contra ius commune, casu quo id faciat ex euidenti, & necessaria causa, quæ superiorem ad id concedendum moueret, vt ex

Iasone, & Riccio docet Basil. *libr. 8. cap. 13. num. 6.* Et quia ideo potest dispensare Episcopus in impedimentis dirimentibus in casu magnæ necessitatis, quia Pontifex id ob animarum salutem, si requisitus esset, concessisset. Ergo ex rationabili Pontificis præsumpta pro vtroque foro dispensare poterit. Sic citati Doctores. Imò Basilius pro prima sententia citatus sibi aliqua liter contratius inclinat. Et Leand *tr 9. d. 14. q. 9.* licet adhibita distinctione, quæ ad rẽ non est, tandem in nostro casua bsolute concedit.

2264 Existimo, Episcopum dispensare posse in publico huiusmodi impedimento, casu, quo adsit necessitas maxima, & non pateat aditus ad Pontificem, cum sit in mora periculum magnum. Quia ea sola, vel præcipua de causa potest Episcopus in præfato euentu dispensare in impedimentis occultis pro foro interno, quod ob vrgentem dispensandi necessitatem præsumitur à Pontifice facultatem habere, vt docent Sanch. Basil. & alij supra citati: Ergo si detur casus, in quo magna necessitas vrgeat, etiam in publicis impedimentis, & pro foro externo dispensandi censeri etiam debet eandem à Pontifice facultatem habere. Certe & si difficile videatur, huiumsodi necessarium casum posse accidere, tamen impossibile non esse quis non fateatur?

DVBIVM CLXXV.

An exspeciali Episcopi commissione possit eius Vicarius generalis in impedimentis dirimentibus in casibus, quibus ipse potest, dispensare?

2265 NOn potest. Quia *cap. vltim. §. finali, de offic. deleg.* dicitur: *Nulli, cui commissum fuerit excommunicare, vel absolu re aliquos, dispensare cum irregularibus: liceat hæc aliis demandare; quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potius committitur.* Et Tridentinum *ses 24. c. 6.* vbi concedũtur Episcopis casus Pontificis occulti, explicat: *Per se, vel per Vicariũ:* Ergo clarè denotat, non posse delegare, vbi non cõmittitur Episcopis delegandi potestas, sic nonnulli Doctores apud Syluestr. *citandum.* Fauent Bald. *l. 3. n. 6.* Felin. *c. Quod sedem de offic. Ordinar. numer. 2.* Gratian. multos referens *regul. 443.* asserentes, iurisdictionem voluntariam commissam ex Principis priuilegio, delegari non posse.

2266 Potest delegare. Quia iurisdictio ex Principis priuilegio competens non personæ, sed perpetuò dignitati vel officio, non est delegata, sed ordinaria, & potestatis ordinariæ iura habet, & sequitur. Ita Henriquez *libr. 12. cap. 3. humer. 2.* Basil. *libr. 8. cap. 13. numer. 5.* Sanchez multos citans, *libr. 2. dub. 40. numer. 14.* Hurtad. *dub 26. diffic. 2. n. 7.* Coninch *d. 33. numer. 33.* Bonac. *q. 3. pun. 15. n. 6.* & alij.

2267 Hanc sententiam adeò veram existimo, vt quamuis certum sit, reseruata specialiter Principi in supremæ iurisdictionis signum delegari non posse: fallat, nisi quis ex officio, aut dignitate habeat ius ea exercendi, licet id contigerit causa priuilegij concessi: tunc enim etiam poterit delegare, vt docet Couar. *3. variar. cap. 20. numer. 10.* Idem autem non solum Vicario generali, sed cuique delegare potest, si tamen excipias, quando res comissa tanti momenti est, vt per quemcumque expediri non valeat: qualis est potestas conferendi Beneficia, quam soli Vicario generali suo poterit Episcopus delegare. Vt annotat Glos. *cap. Deliberatione. verb. Cuicumque. de offic. delega.* **[287]** *in 6.* & multi alij, quos refert, ac sequitur Conar. *ibi. n. 6.*

DVBIVM CLXXVI.

An possit Episcopus post initum matrimonium dispensare semper in impedimento, cui subreptitiè fuit obtenta dispensatio?

2268 POtest quidem Quia *cap. Quia circa, de consanguinit.* vbi consultus Innocentius III. de quibosdam, qui, subreptitia dispensatione, matrimonium contraxerant: sic respondit: *Dissimulare poteris, vt remaneant in copula si contracta, cum ex separatione graue videos scandalum imminere.* Poirò dissimulatio illa dispensationem Pontificis inducit, ratione cuius Episcopus valeat quasi dispensando dissimulare, seu ratum illud coniugium habere. Vnde consequenter idem poterunt, vbi similis casus occurrerit Episcopi. Quod si obiiciatur *c. Cum iam dudum de præbend.* ex quo constat Principis dissimulationem dispensationem non inducere: respondeo, aliud esse impunitate, ac facto Principem tolerare: tunc enim non dicitur dispensatio, iuxta *c. Non dudum:* aliud vero respondendo dicere, *Toleramus,* vel *Toleratur:* tunc enim dispensat iuxta *cap. Quia circa.* Sic Glos. ibi. *in fine.* Innocent. *ibi fine.* Hostiens. *ad v. Dissimulare.* Ioan. Andr. *n. 3.* Cardin. *paulo post principium.* Abbas *ad finem.* Henric. *n. 2.* Alex. de Neuo *n 12.* Præpos. *n. 7.* Idem Abbas *c. Nisi, nu. 9. de præben.* Decius *c. 1. n. 4. de exception.* Syluest. *v. Lex, q. 6.* & alij.

2269 Minimè potest. Quia textus citatus solum habet Episcopum dissimulare posse, vt remaneant illi in matrimonio mediante dispensatione subreptitia contracto, si ex separatione graue immineat scandalum. Ergo non dispensat Pontifex, aut annuit, posse Episcopum dispensare toties quoties dispensatione sub reptitia contractum est matrimonium: sed solum in illo casu speciali, qui illo memoratur in textu. Ita. Sancha. *l. 2. d. 38. n. 12.* Basil. *l. 8. c. 13. n. 5.* Diana *p. 8. tr. 3. resol. 8.* Leand. *tr. 9. d. 24. q. 12.* Nauar *c si quis autem. de pœnit. d. 7. à n. 67.* Couar. *4. Decret. p. 2. c. 6. §. 10. n. 15.* Cordu. *sum q. 189. pun. 1.* Arag. *2. 2. q. 33. a. 6.*

2270 Certe illi coniuges *c. Quia circa* memorati, bona fide existimabant, se legitimè coniugatos esse, & ex veritatis detectione graue scandalum timebatur: quapropter Pontifex tacendum ac dissimulandum esse dicit, illosque in matrimonio illo putatiuo, & inuincibili ignorantia excusato permittendos esse. Quod si velit huiusmodi præscriptam à Pontifice dissimulationem facultatem esse datam Episcopo, vt valeat dispensare: non tamen concesserim, ideo datam esse Episcopis facultatem in dicto euentu generalem dispensandi: sed solummodo fuisse concessam pro casu particulari illi Episcopo. Ex quo non licet regulam generalẽ deducere, vt quilibet Episcopus dispensare valeat quoties dispensatione subrepititia contractum est coniugium.

DVBIVM CLXXVII.

An Religiosi Mendicantes suorum priuilegiorum vi possint in aliquo impedimento dirimenti dispensare?

[2271] POssunt in aliquo. Quia Leo X. concessit Reliogiosis D. Augustini, vt dispensarent cum iis, qui scienter matrimonium cum impedimento affinitatis contraxere, modo id notorium non sit, nec in iudicium deductum. Sic Rofens. *libel. de causa matrimon. Regis Angliæ in principio.* Veracr. *p. 2. spec. a. 27.*

[2272] In nullo possunt. Quia huiusmodi priuilegium nullatenus est in vsu: & pro solo vnico actu fuit concessum. Ita Sanch *l. 8. d. 6. numer. 28.* Manu. *tom. 3. qq. Regul. quæs. 2. art. 2.* Henriq. *lib. 12. cap. 3. & libr. 7. cap. 28. num. 6. & liter. M. & N.* Candid. *disq. 28. art. 17.* Ludou. de San. Iuan. *de matrimon. quæstion. 20. art. 1. dub. 2.* & alij.

[2273] Indubitatum hoc esse existimo. Imo esto priuilegium in vsu sit, putarim, non aliud concedere, quam posse Mendicantes dispensare in incestuosis cum consanguineis coniugis, vt possint debitum exigere: ac eo matrimonio dissoluto, ad aliud transire: non tamen cum affini, vel aliud impedimentum habente. Monuerim nostræ Societatis Iesv Sacerdotes priuilegium habere à Paulo III. vt dispensare possint cum infidelibus ad fidem conuersis, qui in locis remotissimis commorantur & infidelitatis tempore matrimonium in gradibus solo iure humano prohibitis inierunt: vt in eo permanere valeant, sed hoc priuilegium ad maiorem abundantiam est. Nam iuxta *c Gaudemus, de diuortiis,* nulla est necessaria dispensatio Quia matrimonium infidelitatis tempore cõtra solasPontificias leges initum, validum proculdubio est.

DVBIVM CLXXVIII.

An Episcopus valeat dispensare, ad petendum debitum, cum coniuge, cui debiti petitio est interdicta, affinitatis contractæ ex fornicatione cum altero coniuge causa?

[2274] MInimè valet. Quia id impedimentum oritur ex affinitate inter coniuges contracta, in qua solus Pontifex dispensat. Et quia præceptum abstinendi tunc à debiti peritione à iure oritur Pontificio, *c. Transmissæ, de eo qui cognouit consang.* & nec ibi nec alibi conceditur Episcopo in eo dispensandi facultas. Ergo Episcopus tanquam inferior nequibit in eo dispensare. Sic Couar. *4. Decret. part. 2. cap. 7. §. 2. numer. 6.* Matien. *libr. 5. Recopil. titul 1. rubr. Glos. 1. numer. 103.* Gras *part. 1. decis. libr. 2. cap. 83. numer. 12.* Hurtad. *dub. 26. diffic. 2. numer. 8.* **[288]** Nicol. Garc. *part. 11. cap. 5. numer. 355.* Dubius manet D. Antonin. *p. 3. tio. 1. c. 20. §. 8.* Alij eandem sustinent curri quadam limitatione. Docent enim non posse Episcopum dispensare, nisi casu necessitatis, eo quod non pateat facilis ad Pontificem aditus, adsitque incontinentiæ periculum. Sic Syluest. *verb. Debitum. qu. 9.* Margaritas Confes. *6. præc. vers. 11. fol. 89.* Gutier. *l. 1. qq. Canonic. c. 23. num. 17.* Ludou. Lopez *part. 1. Instr. cap. 80.* Et quando copula illa est scelestissima, vt cum socru, vel sorore vxoris, tenent Sotus *in 4. dist. 37. quæs. vnic. art. 3.* Graf. *p. 1. decisi. lib. 2. cap. 81. n. 3.*

[2275] Valet semper Episcopus in hoc dispensare, Quia quamuis attento iuris rigore nequeat: at ratione consuetudinis iam præscriptæ id potest: praxisqueipsa id testatur: passim enim Episcopi hoc in casu dispensant. Ita Palud *in 4. dist. 41. quæs. 1. art. 3. concl. 2. num. 28.* & *concl. 3. num. 29.* D. Antonin. *3. part. titul. 1. cap. 11. in princ.* & *cap. 15. §. 3.* & *cap. 16.*

§. 4. & §. 19. §. 3. Sotus *in 4. dist. 37. q. vnic. art. 2.* Sà *verb. Debitum, numer. 13.* Valent *part. 4. disp. 10. quæs. 5. pun. 5.* Tolet. *lib. 5. cap. 12. num 6.* Henriq. *lib. 11. cap. 15. num. 11.* Sanchez *libr. 8. dub. 12. numor. 12.* Basil. *libr. 8. cap. 13. numer. 9.* Bonac. *quæstion. 3. puncti. 15. num. 5.* Villalob *tract. 13. diffic. 51. numer. 5. & diffic. 52. num. 10.*

2276 Probabiliorem hanc iudico longe sententiam. Adiicioque, posse Episcopum in hoc dispensare, quamuis ad quoscumque potentes dispensationem impendere, sit facillimus aditus. Quamuis enim huiusmodi Episcopi potestas originem duxerit ex necessitate medendi incontinentiæ periculo: at iam ea potestas ex consuetudine præscripta conuenit absolutè Episcopis. Idemque asserendum existimo de cognatione spirituali: nempe posse etiam Episcopum dispensare ad petendum debitum cum coniuge qui cum coniuge suo cognationem spiritualem contraxit.

DVBIVM CLXXIX.

An Religiosi Mendicantes ab Ordinario approbati possint hodie ex Prouincialis commissione dispensare in foro conscientiæ ad petendum debitum cum iis coniugilus, qui inter se affinitatem contraxere.

2277 NOn possunt. Quia id priuilegium non habetur in libris Ordinum, nec de eo constat. Et quia illud priuilegium Pij V. concessum solummodo viuæ vocis oracula fuit: sed omnia viuæ vocis oracula annullata fuere per constitutionem Gregorij XV. & Vrbani VIII. Ergo iam Regulares illius indulti vi nequeunt vti ad dispensandum. Sic Diana *part. 6. tract. 8. resol. 14.* fatus: Alibi affirmatiuam sententiam docui virtute priuilegiorum, & præcipuè Pij V. sedadnertat Lector, hanc sententiam veram olim fuisse, nunc vero non esse admittendam; quia priuilegia illa concessa Regularibus ad dispensandum in nostro casu, fuerunt ex viuæ vocis oraculo, & anno 1631. per Bullam particularem ab Vrbano VIII. reuocata. Sic eruditus Pater. Et Corduba, relato Doctore Ortiz *in annotat. Ad collector. verb Dispensatio. Paragraph. 17.* asserit non esse tutum eo priuilegio vti.

2278 Possunt omnino. Quia extat declaratio à Iulio II. facta concessionis Martini V. Benedictinis Monachis impensæ. Et alia concessio Pij V. viuæ vocis oracolo facta, ac impetrata ab An. galo de Aguillara Ordinis Minorum anno 1569. Collector priuilegiorum Mendicantium, *v. Dispensatio nu. 17.* Veracr. *part. 1. spec. art. 23.* Palac. *in 4.* dist. *32. dub. 2.* Henriquez *lib. 11. cap. 15. numer 11.* Manu *in Bul. Cruc. §. 9. numer. 143.* & §. *13. numer. 17.* Sorbus *in compend. priuileg. v. Absolutio. 2. concl. 9.* Portel. *in dubiis Requl. verb. Alb s, num. 5.* Sanchez *lib. 8. dub. 16. numer. 8.* & *sum. to. 1. l. 4. c. 34. n. 10.* Rebel. p. *2. l. 3. q 18. n. 16.* Villalob *tom. 1. sum. tract. 13. diffic. 52. numer. 22.* & alij.

2279 Circa hoc punctum haud vlla mihi sese dat dubitandi ratio. Fateor enim, hoc priuilegium à Pio V. fuisse viuæ vocis oraculo concessum: sed existimo, minimè esse per constitutiones Gregorij & Vrbani V. reuocatũ. Quia per Bullam Gregorij non reuocantur concessiones factæ per viuæ vocis oracula, quæ sortita sunt suum essectum ante eam constitutionem, vt in illa habetur, & declarauit Sacra Congregatio die 11. Aprilis, anno 1625. Nec per Bullam Vrbani:

tum quia per illam non reuocantur priuilegia, quæ suum effectum sortita sunt ante eam: quod licet in illa non exprimatur sicut in Gregorij constitutione, non tamen contrarium exprimitur, quod exprimere debebat Pontifex, si sua constitutione intenderet constitutionem Gregorij coarctare. Tum quia per Bullam Vrbani solum censeri debent reuocari viuæ vocis oracula, quæ mere talia sunt. At priuilegium Pij V. non solum habet viuæ vocis oraculi rationem, sed etiam indulti, & gratiæ concessæ per nouam Pontificis constitutionem: Ergo non debet censeri esse reuocatam per illam constitutionem. Profecto Gregorius XVI. omnia viuæ vocis oracula ante ipsum concessa (inter quæ illud Pij V continetur) innouauit, & nouo concessit per suam specialem constitutionem. Igitur illa iam desierunt esse concessa per viuæ vocis oraculum: Ergo sub reuocatione Vrbani cadere non possunt. Poterunt ergo nunc Regulares huiusmodi facultate dispensandi vti eis à Pio V. Concessa, sicuti ante Bullam Vrbani.

DVBIVM CLXXX.

An possit Episcopus semper dispensare ad petendum debitum cum coniuge, qui voto castitatis adstrictus iniuit coniugium?

2280 NOn semper potest, sed in casu vrgentis necessitatis, si non possit patere aditus ad Pontificem, Nuncium, vel alium ex speciali priuilegio potentem dispensare. Quia in voto castitatis, ex quo oritur obligatio hæc non petendi debiti, solus Papa dispensat, nisi ratione vrgentis necessitatis. At non adest necessitas vrgens, quando patet haud difficilis ad Nun-**[289]**cium, vel ad Mendicantes Regulares, qui hoc gaudẽt priuilegio aditus. Ergo nunquam aut rarò id poterit Episcopus Sic Sotus *in 4. dist. 38. q. 2. a. 1.* Ledes. *2. p. 4. q. 55. a. 1.* Palac. *in 4. dist. 32. d. 2. & dist. 38. d. 3.* Syluest. *v. Dispensatio. q. 9. nu. 15.* & *v. Matrimonium. 7. q 5.* Nauar. *sum. c. 12. n. 76. & 86.* & *c. 26. n. 30.* Tolet. *l. 4. c. 18. n. 1.* Azor. *lib. 11. c. 19.* q. 8. Hurtad. *d. 26. diffic. 1.* Diana *p. 8. tr. 3. resol. 80.* & alij.

2281 Semper potest Episcopus super hoc dispensare. Quia hoc non est in voto castitatis dispẽsare, sed ad quendam solummodo effectum: cum coniux ille, non obstante hac dispensatione sit sacrilegus fornicando: nec eo matrimonio soluto, nequit ad aliud migrare. Et quia licet, attento iure, hæc dispensatio solius Pontificis sit, at consuetudine, quæ iurisdictionem præbet *c. Cũ contingat. de foro compet,* obtentum est, hanc dispensationem Episcoporum esse. Passim enim Episcopi in hoc dispensant, nullo Romam confugiente ad petendum huiusmodi dispensationem: eo vel maxime quod eæ dispensationes excusari nequeant ratione vrgentis necessitatis: cum facilis semper pateat ad Religiosos Mendicantes aditus, qui in hoc possunt ex priuilegio dispensare. Ita Sanch. *l. 8. d. 12. n. 4.* referens Valentiam, Sà, Henriqu. Toletum, Sotum, & alios vsque ad triginta supra Septem. Candid. *disq. 27. dub. 20.* Trul. *in Bul. l. 1. §. 7. c. 3. dub. 15. n. 20. & in Decal. l. 2. c. 2. dub. 40. n. 21.* Machad. *l. 4. p. 6. tr. 16. docum. 12. n. 2.*

2282 Hoc mihi probabilius admodum secundo solũmodopro hoc parte fundamento nitens nẽpe ex consuetudine obtentum esse, vt huiusmodi dispensatio Episcoporum sit. Primum enim corruit: nam similiter probaret, posse Episcopum dispensare ad eum solum essectum, vt

ligatus voto castitatis ineat semel matrimonium, manente voto quoad cætera sua infirmitate: quod nullus concedit.

DVBIVM CLXXXI.

An Episcopus possit dispensare ad debitum petendum cum eo, qui post castitatis votum iniit coniugium, nondum tamen illud consummauit?

2283 MInime potest. Quia nondum consummato matrimonio, adhuc potest ille, imo debet votum implere Religionem ineundo. Sic Azor. *l. 11. c. 19. qu. 20.* Sotus *in 4. dist. 38. q. 2.*

2284 Potest plane. Quia ille coniux non tenetur Religionem inire, sed potest consummare reddendo: vnde, vt petat, potest Episcopus dispensare, sicut id potest, semel matrimonio consummato, vt vidimus *Dub. 180.* Nam similiter tenetur ille debitum reddere, nisi Religionis ingressum eligat, ad quod minime tenetur. Ac proinde maximo in periculo incontinentiæ versabitur, petitione debiti sibi interdicta. Ita Manu, *to. 1. sum. c. 242. n. 2.* Sanch. *l. 8. d.. 12. n. 6.*

2285 His hæreo Doctoribus adiiciens, posse etiam Episcopum dispensare in hac debiti petitione aut redditione priori bimestri, quo ante consummationem reddere non tenetur: vel si cum ipse vouens sit innocens, alter coniux sit adulter. Quamuis enim in iis casibus nec teneatur, nec possit licite reddere debitum: cum tamen Religionem ingredi noc teneatur, quo castitatis votum impleat, nec possit ad alias nuptias trãsire, in magno incontinentiæ periculo versabitur. Idem dixerim, quando hic voto castitatis adstrictus ad matrimonium transiret animo Religionem ingrediendi. Nam cum is animus non obliget ad ingressum, sed liberum sit ei Religionem noninire, inito matrimonio, sed id consummare reddẽdo: eadem ratio militat, vt valeat Episcopus cum eo ad petendum dispensare.

DVBIVM CLXXXII.

An Episcopus in casu magnæ necessitatis possit dispensare in voto Religionis ac castitatis perpetuæ?

2286 NOn potest. Quia huiusmodi vota sunt adeo ex consuetudine Pontifici reseruata, vt in omnibus priuilegiis cencessis in Bulla, vel Iubileo circavota, semper vota castitatis, acReligionis excipiantur. Ergò satis innuit Pontifex, se nullatenus velle, vt ea vota ab Episcopis dispensẽtur. vlla occurrente causa. Sic Rodrig. *in Bul.* §. *9. dub. 1.* Fauet Ludou. Lop. *p. 2. Instruct. vbi de clauib* dicens remotissimis Indiæ regionibus id Episcopo licere.

2287 Potest quidem, quando (v.g.) magnum incontinentiæ periculum imminet, nec facilis aditus ad Pontificem patet præ paupertate, vel alia causa. Quia iure optimo credi potest, non esse mentem Pontificis velle in tali casu sibi hæc vota reseruare, dum animæ laqueis irretitæ in tanto periculo diuersantur. lta Sanch. *l. 8. d. 9. n. 22.* citans Syluestrum, Nauar. Sa, Valent,

Henriq. Palac. & alios. Suar. *to. 2.* de *Relig. l. 6. de voto, c. 26. n. 3.* Basil. *l. 8. c. 9. n. 1.* Trul. *in Bul l. 1.* §. *7. c. 3. dub. 15. n. 4.* Diana *p. 6. tr. 6. resol. 50.* Fagund. *in Decal. to. 1. l. 2. c. 45.*

2288 Existimo quidem, hanc votorum reseruationem non ita strictè accipiendam esse, quin liceat Episcopo dispensare id hisce votis Religionis, ac castitatis perpetuæ in casu proposito. Quod adhuc illustro ex doctrina Abbatis *c. fin. n. 8. de Eccles. ædific.* & Cardinalis *clem. 1. n. 27. q. 29. de reb. Eccles. non alienand.* asserentibus, in summa alienandi necessitate, quæ eam celeritatem requirat, vt superior consuli nequeat: posse fieri alienationem sine eius facultate, etiamsi iuramentum interuenerit non alienandi absque eius licentia. Haud aliter licet regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij dispensare, potest tamen in casu magnæ necessitatis, quando patet aditus ità peruius, vt valeat cum vrgentis necessitatis exigentia componi.

DVBIVM CLXXXIII.

An regulares possint suorum priuilegiorum vi, vrgente necessitate, in voto castitatis absolutæ dispensare sicut potest Episcopus?

2289 POssunt quidem. Quia Mendicantes possunt virtute priuilegij concessi ab Innocẽtio VIII. **[290]** & Martino V. dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi possunt. At Episcopi posfunt dispensare in voto castitatis & Religionis absoluto iure ordinario, eo quod ad similes casus non est à Pontifice sublata potestas, quam ante reseruationem habebant iure antiquo ad dispensandum in votis per suas Diœceses, sicut Pontifex: Ergo & Mendicantes in eodem necessitatis casu per sua priuilegia dispensare poterunt. Sic Crousers, *in Reg. S. Prancisci, c. 7. lect. 9. fol. 785.*

2290 Minimè possunt. Quia Episcopi in præfato necessitatis casu, non habent facultatem dispensandi in voto absoluto castitatis per se, aut iure ordinario: sed solum ex benigna voluntatis Pontificis reseruantis interpretatione: Ergo Regulares Mendicantes minime poterunt in voto absoluto castitatis aut Religionis dispensare. Solum enim dispensare possunt cum sæcularibus in votis iis, in quibus ordinario iure potest Episcopus. Ità Sanch *lib. 4. sum. cap. 43. num. 7.* Henriq. *l. 9. cap. 14. num. 7.* Manu. Suar. Fagund. quos citat, & sequitur Diana *p. 6. tr. 6. resol. 50.* Trul *libr. 2. Decal. cap. 2. dub. 44. num. 2.* Bafil. *lib. 8. c. 9. n. 11.* Leand. *tract. 9. dub. 24. q 22.*

2291 Hanc sententiam longe probabiliorem puto ipso oppositæ fundamento hærescens. Quia si ideo asseritur, posse Mendicantes dispensare in casu illo necessitatis magnæ, quia suorum priuilegiorum vi possunt dispensare in votis, in quibus Episcopi iure ordinario dispensare valent, vt asserit Sanch. à Crousers citato: manifeste concluditur minime Mendicantes posse in casu huiusmodi dispensare, quia Episcopi hoc in casu iure ordinario dispensare non possunt.

DVBIVM CLXXXIV.

An ea omnìs suppressio veri, quæ si exprimeretur, omnino Pontificem à dispensatione impertienda retraheret, vel difficilius eam impertiret: reddat dispensationem subreptitiam?

2292 PRæmitto, septem præcipuas iustæ dispensationis ad dispensandum in impedimentis matrimonij causas annumerari. Prima est extinctio magnæ litis, seu pax inter consanguineos, inter illosque scandali euitatio. Secunda quando quis sine magno incommodo neque dignas sui statui nuptias, nisi cum consanguineis vel affinibus inire. Tertia defectus dotis competentis quo fœmina nequit sponsum sibi dignum reperire, nisi ex propinquis. Quarta conseruatio illustris familiæ in eodem sanguine. Quintà, amplissimarum opum intra eandem familiam retentio, nè causa dotis ad aliam deuoluantur. Sexta, merita petentium dispensationem ergà Ecclesiam, quibus digni sunt, vt eius benignitatem experiantur. Septima, magna pecuniæ ad pia opera quantitas impẽsa, sæpe autem fit, vt plures causæ simul sumptæ ad dispensandum sint sufficientes, quæ singulares non sufficiunt. Verum in re dispensationis duæ sunt causæ conducentes ad eius concessionẽ, finalis scilicet, & impulsiua. Finalis est illa, qua non existente, Pontifex dispensationẽ minim concessisset. Impulsiue vero, qua existente, facilius Pontifex ad dispensandum excitaretur. Cæterum matrimonij dispensatio subreptitiè aut obreptitiè obrenta prorsus est nulla ex defectu consensus dispensantis. His præmissis, quæsierim, an omnis supressio veri, quæ si exprimeretur, omnino Pontificem à dispensatione impertienda retraheret, vel difficilius eam impertiret, reddat dispensationem subreptitiam?

2293 Subreptitiam reddit omnis suppressio veri. Quia ideo veri taciturnitas irritat dispensationes & gratias, quod sit virtualis quædam falsi narratio mouens Principem ad dispensandum. Nam tacens quæ iure aut consuetudine, aut aliis circumstantiis suadentibus, sunt explicãda in dispensatione, censetur virtute asserere ea non esse, ac per consequens falsum narrat, quo Principem ad concedendum inducat At falsi narratio vitiat dispensationem, quoties notabiliter inducit Principem ad facilius concedendum: Ergo idem dicendum de taciturnitate veritatis, qua cognita, difficilior concessio redderetur. Sic Angel. sum. *v. Rescriptum. n. 3.* Armil. *ibi. n. 2.* Couar. *4. decret. p. 2. c. 8.* §. 9 *n. 1.* Moli. *to. 3. de iust. d. 591. n. 5.* & 6 Alij asserunt solum vitiari dispensationem, tacita veritate, quæ est causa finalis concessionis, id est qua cognita, minime Princeps gratiam concessisset, secus quando est solum causa impulsiua. Quia ea cognita tandem gratiam concederet licet maiori cum difficultate. Nam quando exprimitur causa de se sufficiens ad concedendam dispensationẽ, etiam tacita causa, quę difficiliorẽ redderet concessionem, quamuis quoad modum quendam accidentalem, nec variantem rei substantiam, nec absolutam concessionem: sed quoad solam maiorem concedendi facilitatẽ sit aliquatenus inuolũtaria cõcessio: at simpliciter & quoad substatiam est volũtaria. Non ergò censẽda erit subreptitia, ac nulla. Sic Glos. *ad c. Dudũ v. de ipsa. de præbẽd. in 6.* Innoc. *c. super literis de trãslat.* Hostiẽs. *ibi. n. 8. Sàv. Gratia. n. 10.* & alij

2294 Non reddit subreptitiam omnis veri suppressio, quamuis eo cognita Princeps non concessisset dispensationẽ: sed solummodo quando tacetur veritas quam iura iubent exprimi. Quia voluntas Pontificis præsumitur talis, qualis est intẽtio iuris *l. Ex sacto in princip.* &

ibi Bald. Ergo vbis iuris intentio ad dispensationis valorem non exigit expressionẽ alicuius veritatis: nec voluntas Pontificis præsumetur esse, vt ea exprimatur. Ita Henriq. *l. 12. c. 2. n. 6. & c. 3. n. 7.* & *l. 13. c. 30. n. 2.* Petr. de Ledes. *q. 56. a. vlt dub. 2. diffic. 2. concl. 2.* Ludou. Lop. *p. 2. Instr. vbi de ieiunio c. 112.* & *de matr. c. vlt. & p. 1. c. 296.* Mato *1. sum. c. 238. n. 1. & c. 179. concl. 5. n. 10.* & *in qq. Regul. to. 2. q. 46. a. 6.* Sanch. *l. 8. d. 21. nu. 12. & 13.* Basil. *l. 8. c. 17. num. 2.* Salas *de legib. d. 20. sect. 13.* Hurtad. *d. 26. diffic. 4.* Coninch *d. 33. n. 61.*

[2295] Quid iudicem vbertim exponam. Tacitur nitas qualitatis, quam iura specialiter exprimi iubent, reddit dispensationem subreptitiam, quamuis constet fore vt ea expressa, Pontifex eadem facilitate concessisset. Quia pro forma exigunt iura harum qualitatum expressionem. At forma ad vnguem etiam in minimis est obseruanda *libr. 1.* & *cap. si motu proprio. de præben. in 6.* vbi deciditur, ex quantumuis modici Beneficij taciturnitate reddit alterius**[291]** impetrationem subreptitiam. At aperte constat id modicum Beneficium tacitum non fore impedimento quominus Pontifex conscius eadem facilitate. Idem assero de qualitate, quæ ex Romanæ Curiæ stylo in rescriptis est exprimenda: quamuis Princeps ea expressa rescriptum similiter concederet. Quia cum Curiæ stylus ius faciat, *c. Quam graui. de crimini. falsi:* nec ab eo sit recedendum (vt multis citatis probat Mascand. *de probat. concl. 1317. n. 51.*) idem de hac qualitate sentiendum est, quod de illa, quam iura exprimi imperant Profecto quãdo nec ex iure, nec ex Curiæ stylo constat qualitatem tacitam esse exprimen lam, secundum sententiam veram admodum esse reor. Vnde colligo, solius cau æ finalis taciturnitate dispensationem vitiari. Quia quando taciturnitas est causa finalis concedendæ dispensationis, ita vt ea non existente minimè concederetur: iura expresse iubent eas exprimi qualitates. *c. Postulasti. de rescrip* exposse deciditur, ex taciturnitate harum qualitatum gratiam vitiari.

DVBIVM CLXXXV.

An taciturnttas veri, aut expressio falsi pertinens tantum ad causam impulsiuam, reddat subreptitiam dispensationem?

[2296] REddit quidem. Quia ea taciturnitas veri, est expressio falsi virtualis: in falsi autem expressione dolus includitur. Porrò literæ Apostolicæ habent tacitam conditionem: *si preces veritate nitantur cap. 2. de rescrip.* Cuius signum est, Pontificem prius narrare suis in literis ea, quæ pars proposuit: & statim subdere: *Si ita est, dispensa.* Sic Angel *v. Rescriptum. n. 3.* Armil. *ibi. n. 2.* Tabie. *q. 3. n. 4.* Nauar. *sum c. 22. n. 26.* Ludouic. Lop. *p. 1. Instr. c. 296.* Manu *qq. Regul. to. 2. q. 46. a. 6.* Couar. *4. Decret. part 2. c. 6. §. 10. num. 14.* & alij.

[2297] Non redditur subreptitia dispensatio, nisi quando causa finalis falsa exprimitur: nimirum quando Pontifex ea falsitate non expressa, gratiam minime concessisset, secus quando concessisset, licet multo maiori difficultate. Quia eandem libertatem exigit donatio, ac gratia à Principe concessa, cum vtraque mera alterius voluntate procedatimo maiorem postulat donatio, vtpotè quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquo modo dispensatio ex iusta causa cõcessa: sed donatio procedẽs ex causa falsa simulata impulsiua non est irrita, sed tantum vbi falsitas in causa finali contingit. Ergo dispensatio procedens à

causa impulsiua falsa, subreptitia non est. Ita Sanch. *lib. 8. d. 21. n. 32.* citans multos Sà *v. Gratia. num. 10.* Coninch *d. 32. n. 62.* Hurtad. *d. 26. diffic. 4. num. 20.* Villalob. *tract. 2. difficul. 42. numer. 3.* Amicus *tom. 4. dub. 6. sect. 8. numer 114.*

2298 Cum his opinor. Quia conditio in iis literis posita: *si preces veritate nitantur,* intelligitur in substantialibus, id est, in iis, ex quibus gratia pendet, ita vt alias non concederetur.

DVBIVM CLXXXVI.

An sit subreptitia dispensatio, si semel petita, & à Pontifice denegata, quando postea impetratur prioris denegationis mentio à petente non geritur?

2299 ESt subreptitia. Quia si exprimeret petens, denegatam fuisse iam à Pontifice dispensationem illam, fortasse Pontifex incœptis insisteret, & recolens causam ob quam denegauit, nõ facile ad concedendum alliceretur. Sic Menoch. *l. 2. de arbitrar. cent. 3. c. 203. n. 6.* alios referens.

2300 Subreptitia non est. Quia nullo iure, aut ratione probatur, in dispensatione faciendam esse prioris denegationis expressæ à petente mẽtionem, Ita Sanch. *l. 8. d. 22. n. 14.* Basil. *l. 8. c. 17. n. 3.* Suar. *l. 6. de leg. c. 22. n. 1.* Amicus *tom. 5. d. 6. sect. 8. n. 120.* Diana *p. 8. tr. 3. resol. 54.* Leand. *tr. 9. d. 24. q. 29.*

2301 Cum his sentiens, parum aut nihil probabilitatis habere primam partem existimo. Absolute enim tandem impenditur dispensatio, licet fortasse difficilius daretur, si constaret iam semel fuisse denegatam. Porro doctrinam hanc æque veram putarim, siue idem sit superior à quo secundo petitur dispensatio, qui prius negauerat, siue eius prædecessor: siue denegata fuerit à superiori, & secundo petatur ab inferiori ordinariam iurisdictionem habente.

DVBIVM CLXXXII.

An qui obtinuit dispensationem ad contrahendum cum affine vel consanguinea, sed ea minime vsus, postea petit aliam dispensationem ad coniugium cum alia consanguinea, seu affine ineundum teneatur prioris dispensationis mentionem gerere, ne secunda dispensatio sit surreptitia?

2302 TEnetur quidem. Quia secundam dispensationem concedere, est indulgentia quædam extraordinaria, & parum rationi consentanea: & valde verisimile est, non fuisse Pontificem eam concessurum, sic Suar. *de Legib. l. 6. 23. n. 20.* Basil. *l. 8. c. 17. n. 9.* Qui concedit, non

esse subreptiam, casu, quo ille vsus esset prima dispensatione: vel ideo vsus ea non fuerit, quod aliquod superuenisset impedimentum, quominus ea vti posset.

2303 Minime tenetur, sed valet secunda dispensatio, non facta primæ vlla mentione. Quia cum dispensatio secunda pro diuerso sit matrimonio, nullam habet cum prima connexionem. Ita Sanchez *lib. 8. dub. 22. numer. 13.* Gutier. *de matr. ca. 223. n. 20.* Laym. *l. 1. tract. 4. c. 32. n. 20.* Diana *pari. i. tract. 12. resol. 40.* Leand. *tract. 9. d. 24. q. 30.*

2304 Cum his opinor sciens Suarium citatum opinari, in hoc casu posteriorem dispensationem esse subreptitiam, & necessarium esse exprimere priorem, vt vel Pontifex eius renunciationem acceptet, vel illam irritet &**[292]** vel vtramque simul validam esse concedat: alioqui enim verissimum esse censet, sine scientia & consensu Pontificis non posse illas duas dispensationes validas simul permanere. Cui respondeo iam non stare simul vtramque dispensationem, nam per posterioris impetrationem postulans priori in manu Pontificis virtualiter seu consequenter renunciauit, vnde ea amplius vti nequibit sed, solum posteriori.

DVBIVM CLXXXVIII.

An gerenda sit necessario mentio copulæ ex sola humana fragilitate inter cognatos vel affines habitantæ, vt valida eis sit dispensatio?

2305 REcolo ex *sect.* i. copulam hanc triplici tempore posse interuenire. Primum est antequam Pontifex dispensationem concedat. Secundum post eius concessionem, antequam Ordinarius, cognita precum veritate illam expediat. Tertiùm, post Ordinarij expeditionem. Item posse hanc copulam tripliciter accidere. Primo ex fragilitate humana absque tractatu aliquo matrimonij. Secundo præcedenti matrimonij tractatu, sed absque facilioris dispensationis spe. Tertiò in vtrouis euentu cum spe facilius impetrandæ dispensationis. Quæsierim itaque, num in dispensatione matrimonij inter consanguineos, vel affines sit necessario gerenda mentio copulæ incestuosæ inter eos habitæ ex humana fragilitate, & non cum spe facilioris dispensationis, nec cum matrimonij tractatu?

2306 Non est necessario gerenda mentio de huiusmodi copula. Quia nec ex natura rei, nec ex iure Ecclesiastico reddit dispẽsationem difficiliorem. Non ex natura rei, nam potius faciliorem reddit ob fœminæ infamiam, ad aliud coniugium ineptitudinem & scandala, quæ inde oriri assolent. Non etiam ex Ecclesiastico iure, nam verior opinio habet, ex incestu cum consanguineis nullum matrimonij impedimentum consurgere. Incestus autem cum affinibus quamuis id impedimentum præstet, est tamen id contraria consuetudine ablatum: nec vlla eget dispensatione. Ergo non est vnde dispensatio, tacito incestu sit subreptitia. Sic Nauar. *lib. 4. consil. titul. de consang. cons 1. & 5.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 228.* Vega *tom. 2. sum cap. 34. casu 97.* Henriq. *l. 12. c. 2. nu. 4. 5. & 6.* referens multos Hurtad. *d. 26. diffic. 5. n. 26.* Basil. *l. 8. c. 17.* § *6. à n. 32.* Villalob. *to. 1. tr. 14. diffic. 27. num. 7.* Diana *p. 1. tr. 10. resol. 44.* Præpos. *in 3. p q. 8. de dispens. dub. 6. num. 61.* Perez *de matrimony. d. 46. sect. 6.* Leand. *tract. 9. dub. 24. quæstion. 31.* & alij.

2307 Necessario gerenda est de copula huiusmodi mentio, ne dispensatio subreptitia censeatur Quia taciturnitas veri, quo expresso, non solet Pontifex concedere dispensationem eo

modo, quo concessit, sed cum quibusdam moderationibus, reddit eam subreptitiam. At manifesto incestu non solet, Pontifex eodem modo dispensare, sed præcipiens pœnitentiam contrahentibus imponi, & longe maiori composinone pecuniaria & moderando dispensationem hoc modo, vt superstes eo matrimonio soluto, ad aliud non transeat. Ita Sanch. *l. 8. d. 25. nu. 8.* multos afferens Coninch *d. 33. nu. 83.* Laym *l. 1. tr. 4. c. 22. n. 18.* Rebel. *l. 3. q. 5. sect. 4. n. 24.* Ricci. *p. 4. decis. 308.* Garcia *de Benefic. tom. 2. p. 8. c. 3. n. 32.* Filliuc. *tr. 10. c. 10. n. 336.* Ochagau. *tract. 4. de matrimon. quæs. 11. n. 4.* Homobo. & Tanner. apud Dianam *p. 4. tr. 4. resol. 135.* & alij.

2308 Probabilem admodum primam sententiam reor, sed secundam iudico veriorem. Non quia is incestus præbeat aliquod matrimonio impedimentum: nam contrarium est verius: sed quia Curiæ stylus obtinuit, vt incestus hic declaretur. Nec falsæ innititur præsumptioni, sed eius ratio est, vt timore huius manifestationis faciendæ consanguinei, & affines ab incestuosa copula arceantur. At ea, quæ stylus Curiæ seruat, sunt necessario in dispensatione explicanda. Addo, id declarasse Sacram Cardinalium Congregationem hisce verbis: *Congregatio Concilij Tridentini censuit, dispensationem reddi nullam ex copula præcedente dispensationem, si de ea non fuerit facta mentio in supplicatione. Copulam vero superuenientem post dispensationem ab Ordinario factam, non impedire matrimonij valorem* Certe quando incestus esset occultus non oportet eius mentionem fieri in relatione pro foro externo proposita Pontifici: sed satis est, petere eius dispensationem Sacra Pœnitentiaria, explicata quoque ibi consanguinitate, vel affinitate publica, super qua aut dispensauit, aut dispensaturus est Pontifex.

DVBIVM CLXXXIX.

An si copula incestuosa habita fuit spe facilius impetrandæ dispensationis: is animus sit nunc necessario explicandus?

2309 NOn est explicandus necessario nunc (licet tempore Pij V. necessario aperiendus erat, quod ipse declararit suam intentionem esse minimè dispensandi in hoc casu.) Quia nullibi hunc animum declarandum esse statuitur. Nam Tridentinum *ses. 24. c. 5.* solum loquitur, quando is animus cum matrimonio interuenit: ad comprimendam multorum audaciam qui ea spe freti inibant, ac consummabant, marimonium, non obstant impedimento dirimẽte. Sic Nauar. *l. 4. consil. de consang. consil. 5. nu. 5.* Henriq. *l. 12. c. 3. n. 8.* Petr. de Ledes. *de matr. qu. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 3. post 3. concl.* Humada *l. 2. tit. 15. part. 2. glos. 10. num. 6. Leand. tract. 9. d. 24. qu. 32.*

2310 Is animus necessario nunc exprimendus est, ne sit subreptitia dispensatio. Quia Curiæ stylus habet, vt literis dispensationis impedimenti consanguinitatis vel affinitatis, explicata copula, hæc clausula addatur: *Dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis.* Ita Sanch. *l. 8. d. 25. n. 38.* Sà *v. Dispensatio, n. 10.* Gutier. *qq. Canonic. l. 1. c. 15. n. 15.* Ludou. Lop. *p. 1. Instr. c. 296.* Cordu. *q. 45. opini. 1. punct. 1.* Manu. *to. 2. qq. Regul. q. 46. a. 6.* Villalob. tr. *14. nu. 10.*

2311 **[293]** Cum his opinor Imo crediderim adeò esse necessariam huius mentis in copula inita explicationem, vt etiamsi in dispensatione illa clausula non adderetur: *Dummodo*

copula habita non sit spe facilioris dispensationis, adhuc supplendam esse: vnde dispensatio erit subreptitia non explicata copula hoc animo habita. Nam stylus Curiæ declarat, mentem Pontificis esse, non dispensare in hoc casu, nisi id exprimatur.

DVBIVM XC.

An dum Ordinario Pontifex committit, vt dispenset cum aliquibus. Dummodo copula non interuenerit: contrahentes possint initam copulam denegare, dum ab Ordinario interrogantur?

2312 NOn possunt denegare copulam, sed illam fateri tenentur, sub mortali, etsi non adsit iuramentum. Quia Iudex iuridicè interrogat, vtpotè qui ad examinandam precum veritatem id periculum gerit. Vnde, haud reserata veritate, non valet dispensatio. Sic Petr. de Ledesm. *de matr. q. 56. a. vlt. diffic. 3. concl. 3.* Manuel *to. 1. sum. c. 238. n. 8.* Ioan. de la Cruz *sum. q. 4. de matr. dub. 14. concl. 1.*

2313 Possunt copulam denegare, quando dispensatio conceditur in foro externo, nisi interrogentur præcedentibus indiciis, aut infamia. Quia dicta clausula, *Dummodo copula non interuenerit,* intelligenda est iuxta naturam dispensationis concessæ: non enim necesse est copulã explicare ex se, sed ratione conditionis expressæ. Ita Sanch. *l. 8. d. 25. n. 13.* Henriq. *l. 12. cap. 2. num. 7.* Sà *verb. Dispensatio, num. 10.* Basil. *l. 8. c. 17.* Hurtad. quem sequitur Leand *tract. 9. d. 24. qu. 33.*

2314 Ego quidem diuersimodè iuxta varias sententias quæstionem dissoluo. Recenta enim nostra asserenti, incestum occultum esse explicandum in dispensatione, vt valida sit affirmandum est, ius esse Iudici de eo interroganti, & teneri reos fateri, aut non vti dispensatione, vtpotè quæ ob non declaratum in ea incestum, est subreptitia. Quia ea interrogatio non eo tendit, vt illi puniantur, sed vt impediatur dispensationis subreptitiæ vsus, & matrimonium irritum. At si hæream opinioni probabili dicenti, non impediti dispensationis valorem tacito incestu, vera est secunda sententia, & asserendum, omni prorsus vacare culpa, negare incestum illum etiam cum iuramento. Quia id iuramentum est verum, nam eius sensus est: Non feci incestum, vt substat huic foro externo, in quo Iudex interrogat. Cæterum si esset alia occulta dispensatio impetrata pro foro conscientiæ circa incestum illum, non tenentur rogati confiteri. Et idem sentio, quando etsi non sit impetrata pro foro conscientiæ dispensatio, at contrahentes nolunt ea publica dispensatione vti, donec aliam pro conscientiæ foro impetrent, quia cessat tunc ratio, ob quam integrum est Iudici de eo incestu interrogare.

DVBIVM CXCI.

An quando plura adsunt impedimenta, necessarium sit, omnia illa in eadem petitione referre, vt simul dispensentur?

2315 NEcessarium non est, sed sufficit, in diuersis petitionibus diuersa impedimenta proponi, & valida erit quælibet illarum quoad impedimentum in ipsa expressum. Vt si qui sint simul consanguinei, & affines, poterunt in queisdam literis consanguinitatem proponere, tacita affinitate: & in aliis hanc, illa tacita exprimere. Quia nullo iure cauetur, vt in impetratione vnius impedimenti, mentio de aliis impedimẽtis fiat. Et quia valet impetratio absolutionis ab vna excommunicatione, non acta mentione de aliis, quibus idemmet illigatur Et quia passim contingit in Curia impetrari dispensationem in quodam matrimonij impedimento, non facta de alio mentione: ac postea dispensatio super alio impetratur: atque vtraque ex stylo Curiæ valida reputatur. Sic Nauar. *lib. 4. consil. titul. de sponsal. cons. 2. num. 1.* Henriquez *libr. 12. capit. 3. numer. 8. litter. N.* Sà *verb. Dispensatio, num. 16.* Petr. de Ledesm. *de matrimon quæstion. 59. articul. vltim. dub. 2. diffic. 3. post 3. conclus* Manuel. *tom. 1. sum. capite 238. num. 5.* Vega *tom. 2. sum. capite 34. casu 97.* locuti de duplici impedimento, quorum alterum dirimat, alterum impediat matrimonium. At loquentes de duplici impedimento dirimenti id docent Nauarr. *libr. 4. consil. titul. de consang. cons. 4. n. 2.* Henriquez *libr. 12. cap. 3. num. 8. littera N.* Manuel, Sà *vbi supra.* Et Sanchez *citandus,* docet, hanc sententiam valde esse probabilem.

2316 Necessarium est, in eadem petitione fieri de cunctis impedimentis mentionem, ne dispensatio sit subreptitia. Quia in dispensatione, ne subreptionis vitio notetur, narranda sunt omnia, quæ iure iubentur exponi. At quodlibet impedimentum dirimens iure exprimi imperatur. Quod si dicas non exprimi in iure, vt in eadem dispensatione vtrumque impedimentum declaretur: respondeo, quamuis id non expressis his verbis in iure contineatur: at eo ipso, quod iura præcipiunt, omnia impedimenta Pontifici exprimi, nilque taceri ex iis, quæ ad dispensationem intrinsecè conferunt; præcipiunt subinde, omnia impedimenta, in eadem exprimi petitione. Quia aliquo tacito, verum esset dicere, taceri veritatem intrinsice conferentem ad dispensationem. Ita Sanchez *libr. 8. dub. 23. num. 2.* Diana *part. 1. tractat. 10. resol. 39.* citans Suarium, Sanctarellum, Laymanum, Gutierrez, & Graffium. Basil. *libr. 8. capit. 17. §. 4.* Leand *tract. 9. d. 24. qu. 35.* Perez *de matrimon. section. 6. num. 4.*

2317 Huius mentis sum. Quia alias impedimentum in dispensatione narratum, vt par est, non exprimeretur; quippe coniunctum cum altero impedimento tacito, constituitur vinculum longe strictius, ac difficilioris dispensationis, *cap. Ex tuarum, de authoritat.* & *vsu pally. cap. 1. de tregua,* & *pace, cap. Pastoralis, de priuileg.* **[294]** Quare meritò Pontifex vtriusque conscius vinculi hæreret, maturius perpei dens, nùm eius concessio expediret. An non absurdum videtur admittere, validam esse dispensationem laborantis octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice petitis ab ipso octo dispensationibus seorsum: quippe Pontifex facillimo negotio eas octo personis concederet: at vni nullatenus impertiret? Certe facilius me sententiæ mei Gasparis Hurtado accommodarim, qui *d. 26. diffic. 6. num. 30.* cum Ægidio Coninch. *d. 33. num. 74. & 75.* asserit, quando impedimenta sunt adeo diuersę rationis, & disparata, vt

quamuis coniungantur, nullam augeat indecentiam alterius ad matrimonium contrahendum: qualia sunt affinitas, & votum: posse separatim dispensationem peti; quando autem sunt eiusdem rationis siue specificæ, vt sunt duo consanguinitates: siue generice, vt affinitas, & cognatio: tunc necessarium esse, simul exponi. Quia tunc quodlibet impedimentum fit strictius ex coniunctione cum altero: vnde quodlibet difficiliùs dispensatur, & maiorem causam requirit.

DVBIVM CXCII.

An facienda necessariò sit mentio de multiplicitate eiusdem gradus, vel diuersi in consanguinitate, affinitate, publica honestate, ac spirituali cognatione, ne subreptitia sit dispensatio?

2318 PEtrus, & Antonia, (verbi gratiâ,) ex parte vtriusque parentis coniuncti in secundo gradu id est, *primos hermanos por dos partes:* vel ex vno parentis latere sunt coniuncti in secundo gradu, & ex altero in tertio, vel quarto: vel sunt affines duplici titulo, vt quia qui contrahit, rem habuit cum duabus personis consanguineis intra secundum alterius contrahentis gradum; vel duplici titulo cognationem spiritualem contraxére, vt si alter alterius duos filios baptizauit, vel ex sacro leuauit fonte, aut in Confirmatione tenuit: vel eundemmet filium suum, aut leuauit è fonte, aut tenuit in confirmatione: vel alter fuit mutuò patrinus filij alterius; vel duplici ex parte habent publicæ honestatis impedimentum, quia quis contraxit matrimonium ratum validum cum duplici cognata intra quartum gradum eius, cum qua vult contrahere: vel duo sponsalia valida cum duabus sororibus ex dispensatione Pontificia. Quæsierim itaque, an necessariò gerenda sit mentio eiusdem gradus, vel diuersi, cum horum impedimentorum dispensatio petitur, ne sit subreptitia?

2319 Necessarium non est, sed sufficit fieri absolutam gradus propinquioris mentionem, non explicata eiusdem vinculi multiplicitate. Verbi grat. satis est dicere: sumus patrueles, seu *primos hermanos,* non exponendo, an via vtriusque parentis, vel an altero consanguinitatis gradu inferiòre se attingant, & idem dicendum de affinitate. Quia vbi vtérque ex vtróque latere consanguineus est, vnicum est consanguinitatis vinculum, nec inde gradus hic augmentum recipit. Nam irregularis eo quod sæpe celebrauit excommunicatione innodatus, non tenetur in dispensationis impetratione multiplicis celebrationis gerere mentionem. Et rem habens sapè cum fœminæ ducendæ sorore, non tenetur multiplicem copulam narrare. Sic Henriquez *libro duodecimo, capite decimo, numero tertio,* loquens de consanguinitate, & affininitate. Et loquentes de affinitate docent Petr. de Ledesin. *sum. Sacrament. vbi de matrimon. capit. 27. post 6. conclus. difficult. 2.* Manuel. *tom. 1. sum. capit. 238. numer. 1.* Vega. *tom. 2. sum. capit. 34. casu 98.* Atque idem dicerent de gradibus publicæ honestatis, & spiritualis cognationis. Ludouic. de San. Iuan. *quæst. 7. de matrim. art. 3. dub. 1.* & probabilem esse Basil. *citandus,* affirmat.

2320 Necessarium est gerere mentionem multiplicitatis eiusdem gradus, vel diuersi in consanguinitate, affinitate, publica honestate, & cognatione spirituali, in omnibus exemplis

numero 746. propositis, ne subreptitia sit dispensatio. Quia in odiosis, quale est dispensatio, mixtum sub simplici non comprehenditur. At negari non potest multiplicatas cognationes mixtas esse. Non ergo comprehendentur in simplicis gradus cognationis dispensatione. Profectò si (verbi gratiâ) consanguinitas ex duplici parte consurgat, tunc non est vnica, ac vnius sanguinis communicatio, sed est duplex, duplicisque sanguinis vere participati à duobus diuersis. Cum ergo ex sanguinis participatione consurgat consanguinitatis impedimentum, pullulabit inde aut duplex impedimentum. aut saltem duplicatus intensionis gradus eiusdem impedimenti. Item quando contrahitur duplex affinitas cum eadem fœmina ex duplici copula habita cum duabus eiusdem consanguineis, tunc non datur simplex eorundem seminum commixtio, ex qua affinitas sequitur; sed est duplicata diuersorum numero seminum commixtio. Similiter in cognatione spirituali, ac publica honestate multiplicatis, augetur id attinentiæ vinculum consurgens ex diuersis omninò causis ratione diuersarum personarum: vel ratione eiusdem personæ ex distincto omninò circa Sacramenta diuersa ministerio. Ergo vtriusque comunctionis est mentio facienda. Ita Rota *in nouis. decis. volum 3. lib. 1. Decis. 117. num. 2. & lib. 2. decis. 70.* Molina *tom. 1. de iustit. tractat. 2. dub. 191.* Sanchez *libr. 8. dub. 24. numer. 5.* multos citans. Basil. *libr. 8. cap. 17. Paragraph. 5. numer. 25.* Hurtad. *dub. 26. difficult. 6. numer. 28.* Ochagau. *tractat. 4. de matrimon. quæstion. 10. numer. 4.* Coninch. *d. 33. dub. 6. numer. 81.* Villalob. *tractat. 14. difficul. 27. numer. 1.* Diana *part. 8. tractat. 3. resolut. 68.* Leand. *tractat. 9. d. 24. quæst. 37.* & alij.

2321 Hoc mihi probabilius. Quia duo caloris (exempli gratiâ) gradus solo numero distincti, quamuis in eodem subiecto producti vniantur, & fiant vnus numero calor, ratione vnitatis subiecti; at multo intensior est multiplicatus ille calor, ac difficilius tollitur. Ergo quamuis duplex ille coniunctionis gradus sit eadem numero coniunctio ex vnitate subiecti, in quo **[295]** reperitur, erit multo intensior, difficiliorem efficiens dispensationem: vnde necessariò exponendus, ne ea subreptitiè geratur.

DVBIVM CXCIII.

An quando contracturi consanguinci, vel affines distant inæqualiter à stipite, satis sit mentionem remotioris gradus in petitione fieri?

2322 QVæstio est, an indispensationis impetratione super gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi distant inæqualiter à stipite, vt si alter distet in secundo, alter vero in tertio: sit necessaria mentio gradus propinquioris, quo alter distat: an potius sit satis remotioris mentio? Non est satis, fieri mentionem gradus remotioris, sed necessariò gerenda est mentio propinquioris gradus, ne subreptitia sit dispẽsatio. Quia *c. Quod dilectio, de consang.* deciditur, potestatẽ concessam legato ad dispensandum in certo gradu, non extendi ad eum gradum, quando alter contrahentium in propinquiori à stipite distat. Sic Alexand. de Neuo *ibi. num. 8.* Gambara *de authorit. legati. libr. 8. titul. de dispensat. legator. circa matrimon. numer. 392.* Cucus *libr. 5. institut. titul. 12. numer. 252.* Molina *tom. 1. de iustit. tract. 2. dub. 161.* Idque Pius IV. in quodam motu proprio decreuit.

2323 Satis est, mentionem fieri remotioris gradus. Quia is solus impedimentum matrimonio præstat, qui à stipite est remotior. Nam quando duo consanguinei in gradu dispari distant, intelliguntur tantum distare inter se, quantum remotior distat à stipite, *cap. final. de consang.* Ergo sicut gradus remotior trahit ad se, & imbibit proximiorem quantum ad rationem magis distandi à primo stipite: ita eundem imbibet, & ad se trahet, vt solius eius ratio sit habenda in impetranda dispensatione. Denique hoc decreuisse Clementem VI. in quadam Extrau. quæ incipit, *Nuper,* nondum typis excussa, asserit Caldeira *consil. 1. num. vnic. ad finem.* Sic Præposit. *ad cap. Quod dilectio, num. 8.* Abbas *ibi. ad fin.* Corneus *consil. 201. numer. 11. volum. 2.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. impedim. 6.* Syluest. *verb. Matrimonium, 8. quæst. 6.* Tabien. *Verb. Impedimentum, impedim. 3. quæstion. 3. num. 4.* Sotus *in 4. dist. 40. quæst. vnic. artic. 2.* Ledesm. *2. part. 4. quæstion. 56. art. 4.* Tolet. *libr. 7. capit. 5. numer. 6.* Sà *verb. Matrimonium, vbi de imped. numer. 4.* Canedo *sum. vbi de matr. cap. 7. numer. 42.*

2324 Profectò iam hac difficultate nos, soluens Dubium, liberauit Pius V. in motu quodam proprio edito anno 1566. die 26. Augusti, incipienti, *Sanctissimus,* vbi rem hanc ad ius commune pristinum reduxit, ac reuocans motum proprium Pij IV. decidit, non esse necessariam gradus propinquioris mentionem, sed sufficere remotioris: obtentis tamen postea literis declartatoriis super propinquiori; nec posse literas prioris subreptione, vel intentionis defectu notari. Docet Sanchez *libr. 8. dub. 24. num. 25.* citans multos. Henriquez *lib. 12. cap. 3. num. 6.* Manuel *tom. 1. sum. cap. 238. num. 2.* Basil. *libr. 8. capit. 17. numer. 26.* Hurtad. *dub. 26. difficult. 6.* Ochagau. *tract. 4. quæst. 4. num. 9.* & aij.

DVBIVM CXCIV.

An necessarium sit explicare in petitione, nùm proquinquitas graduum sit in linea recta, an in transuersa?

2325 NEcessarium non est. Quia si ex constitutione Pij V. (quam Dubio proximo memoraui) necessarium non est inæqualitatem explicare, quando gradus propinquior cum remoto concurrit: ergo nec erit necessarium exponere, qualis est, ea propinquitas, vel distantia. Sic Basil. *libr. 8. cap. 17. num. 27.* Leand. *tract. 9. dub. 24. quæst. 41.* Addit Basil. id omninò tenendum casu, quo Pontifex, aut stylus Curiæ contrarium ad valorem dispensationis non exigat.

2326 Necessarium est. Quia multo indecentius est consanguineo, vel affini in linea recta matrimonium inire, quam cum consanguineo in linea transuersa, & subinde difficilior reddetur dispensatio: ergo necessarium est, id exponi. Ita Sanchez *lib. 8. d. 24. num. 14.* Bonacin. *quæst. 3. de imped. punct. 5. num. 5.* citans nonnullos Recentiores. Gutierr. *de matrimon. cap. 124. num. 6.*

2327

Hisce Doctoribus probabilius sentientibus hærens, assero, in consanguinitate, affinitate, vel publica honestate necessarium esse, exprimi, nùm distantia graduum sit in linea recta. Verbi gratiâ, si vellet quispiam ducere auiam, vel proauiam, neptem, aut proneptem siue propriam, siue vxoris cognitæ, aut non cognitæ, (supposita opinionedicente eam

prohibitionem esse solo iure humano inductam,) aut matrem, filiàmve sponsæ de futuro: vel è contra fœmina auum, vel proauum proprium aut prioris viri, aut patrem prioris sponsi de futuro: non satis esset exprimere gradum coniunctionis, sed explicandum esset in linea esse recta. Quia parentibus alterius coniugis, vel sponsi de præsenti, vel de futuro fere eadem reuerentia debetur, ac propriis. Vnde multo indecentius est, (vt fert pars secunda,) ac absurdius, huiusmodi matrimonium, quam vbi distantia gradus est in linea transuersa. Id tamen non iudicarim necessarium in affinitate ex copula fornicaria exprimere. Quia ex ea copula non oritur notabiliter specialius vinculum, aut notabiliter maior reuerentiæ obligatio affinibus ex linea recta, quam ex transuersa.

[296] DVBIVM CXCV.

An cum dispensatio petitur ad impedimentum publicæ honestatis in primo gradu, necessarium sit, exponere, nùm ex matrimonio rato, vel ex sponsalibus proueniat?

2328 NEcessarium non est. Quia vt id affirmetur, nullum firmum adest, aut iure, aut ratione fundamentum. Sic Basil. *libr. 8. capit. 17. num. 29.*

2329 Necessarium est, exprimere, publicam honestatem ortam esse ex matrimonio rato. Quia longe iudecentius est, inire coniugium cum sorore sponsæ de præsenti, quam cum sponsæ de futuro sorore. Ita Sanch. *l. 8. d. 24. nu. 19.* Bonac. *q. 3. de imped. q. 5. num. 7.* Leand. *tract. 9. dub. 24. quæst. 43.*

2330 Certe si publica honestas ex matrimonio rato oriatur, non satis esse putarim, mentionem publicæ honestatis facere, quando in gradu primo dispensatio petitur: sed oportere exponere, eam ex matrimonio rato ortum habere. Quia multo vrgentius impedimentum ex matrimonio rato, quam ex sponsalibus oritur difficiliori obnoxium dispensationi. Adde, non vulgare signum esse maioris illius indecentiæ, quòd Tridentinum *sess. 24. cap. 3.* restrinxerit impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum, vt primum gradum non excedat: cum tamen publica honestas ex matrimonio rato vsque ad quartum extendatur. Verum quando vltra primum gradum peteretur dispensatio in publica honestate, non est opus exprimere vnde sit orta. Quia post id Tridentini decretum ex solo matrimonio rato potest oriri.

DVBIVM CXCVI.

An quando impedimenta affinitatis, & publicæ honestatis concurrant, satis sit mentionem fieri affinitatis, publica honestate silentio suppressa?

2331 QVisquam vult ducere consanguineam intra quartum gradum prioris vxoris à se cognitæ: habet impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio cum consanguinea

huius prius inito: & affinitatis ortum, ex illius matrimonij consummatione. Dubitatur, an in dispensatione impetratione, ad ducendam eam fœminam, satis sit affinitatem narrare? Satis est. Quia m entio affinitatis facta absolutè intelligitur de orta ex copula coniugali: eo quod in dubio non debeat præsumi delictum, *l. Merita, ff. pro socio.* Et quia etiam in odiosis sunt intelligenda verba in potentiori significato *cap. penultim. de sentent. excommunic.* Vbi deciditur, nomine excommunicationis à Iudice prolatæ intelligi maiorem. Atsub affinitate hac comprehenditur necessariò publica honestas: ergo facta absoluta affinitatis mentione, satis exprimitur vtrumque impedimentum: ac pro inde dispensatio valebit. Sic Henriquez *libr. 7. cap. 30. num. 2.* Millis *in Repert. litter. D. num. 23.* Felin *ad cap. Postulasti, num 13.* Ripa *responso 11. de rescript.* Hieronym. Paul. *in pract. Cancell. titul. Notabilia super dispensat. matrimon.* Couar. *4. Decretal. part. 2. capit. 6. §. 7. numer. 5.* Veracruz *part. 1. specul. articul. 44.* Et Sanchez hanc sententiam valde probabilem, & tutam, citans alios, appellat *libro 8. dubio 24. numero 36.*

[2332] Satis non est, mentionem de affinitate, tacita publica honestate, fieri. Quia si explicetur affinitas ex copula licita, quamuis ex ea quoque publica consurgat honestas: at cum minime ea expressa sit, dispensatio, vtpote odiosa, ac stricti iuris ad eam non extendetur. Et à fortiori, si sola affinitas in genere explicetur. Nam cum possit esse ex matrimonio, & sic coniuncta cum publica honestate: & ex fornicatone, & sic absque illa: cum simpliciter expressa est, intelligitur de simplici, & non de mixta cum publica honestate. Quia in materia dispensationis odiosa, stricti iuris verba, quæ possunt intelligi in significato potentiori, & in minori, semper in minori intelliguntur. *cap. final. de præbend. cap. Cum illis, cap. Quamuis.* Ita Dominic. *consil. 33. numer 8.* Ioann. Andr. *in arbo. affinit. Paragraph. Ad arborem assinit. num. 5.* & alij.

[2333] Ego autem huiusmodi vtor distinctione. Si explicetur affinitas ex copula licita proueniens, vt perendo dispensationem ad consanguineam vxoris ducendam, valebit dispensatio, etsi publica taceatur honestas. Quia tacitè illius fit mentio, vtpote quæ in tali affinitate necessariò includitur. Secus erit facta in genere solius affinitatis mentione. Quia tunc nec tacite nec expresse fit publicæ honestatis mentio: cum ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honestati coniungitur: quam de illicita, quæ sine illa est, possit intelligi. Et in materia hac odiosa sunt verba in minori significatione accipienda. Addo, dispensationem, si aliquid operari possit, esse strictè intelligendam, ne amplius operetur. Cum ergo ea dispensatio operetur in affinitate, non debet quoque ad publicam honestatem porrigi. Didici ex Thoma Sanchez *citato num. 38.* citante Abbatem, Alexand. de Neuo, Præposit. Brunel. Rosel Angl. Syluest. Tabien. & alios. Supplement. Gabriel. *in 4. dist. 41. quæst. vnic. articul. 3. dub. 7.* Tolet. *lib. 7. cap. 11. num. 6.* Henriquez licet obscure *lib. 12. cap. 10. num. 3.* Nauar. *libr. 4. consil. titul. de consanguin. cons. 4. numer. 1.* Petr. de Ledesm. *quæst. 56. artic. vltim. dub. 2. difficult. 3.*

DVBIVM CXCVII.

An valida sit dispensatio, quando erratur in Diœcesi eius, cum quo dispensatur?

[2334] SVppono, validam esse dispensationem, quãdo erratur in nomine eius, cum quo dispensatur. Quia error nominis, quando constat de corpore, non vitiat rescriptum.

Quæsierim autem, nùm valida sit, quando erratur in Diœcesi, cuius erat ille, cui dispensatio impetratur,**[297]** dum scilicet dicitur, eum esse Diœcesis Vallisoletanæ, cum tamen sit Burgensis, ac proinde commissio facta est officiali Vallisoletano?

2335 Valida est. Quia si Ordinarius potest dispensare, quando erratum est in nomine petentis dispensationem: sic etiam poterit dispẽsare, quãdo in ipsius Episcopi, siue in Diœcesis nomine erratur. Et quidem satis constat, intentionem Pontificis esse, vt petentis Ordinarius hoc in casu dispenset. Sic Basil. *l. 8. c. 17. fine* Salas *de legib. d. 20. sect. 16. nu. 123.* Bonac. *de legib d. 1. q. 2. pun. 4. n. 6.* Diana *p. 1. tract. 10. resol. 36.* & *p. 8. tr. 3. resol. 64.* Sanctarel. *variar. resol p. 1. q. 63.* Amic. *to. 5. d. 6. q. 8. n. 145.* Portel. *in resp. moralib. to. 2. casu 49. n. 2.* Leand. *tr. 9. d. 24. q. 47.*

2336 Non est valida, nec potest Officialis Vallisoletanus huiusmodi exequi dispensationem. Quia cum per errorem id factum sit, deficit intentio Pontificis committentis, quæ quidem est; cõmittere dispẽsationem exequendam legitimo impetrantis Ordinario iuxta præscriptum in Tridentino *ses. 22. c. 5.* Porro in hoc euentu non est orror in nomine, qualis, esset, si diceretur Officialem verę Diœcesis Petrum vocari, cum Antonius appellaretur: sed erratum est, asserendo, postulantem esse Diœcesis Vallisoletanæ, & virtute, petita est cõmissio Officiali Vallisoletano, atque illi noluit Pontifex committere: cum concessio fuerit inuoluntaria, vtpote ex errore orta. Et quamuis si petita esset vero Ordinario Burgensi, illi committeretur: at illi nec petita est, nec commissa. Ita Sanch. *l. 8. d. 21. nu. 39.* Moneta *de commut. vltim. volunt. c. 12. concl. 9. n. 206.* Villalob. *p. 1. tr. 2. diffic. 43. n. 10.* & 11. Merol. *to. 2. d. 4. c. 6. nu. 377.* Perez *de matr. d. 46. sect. 8. n. 18. & 19.*

2337 Hanc sententiam probabiliorc esse putartim. Quia error quãtumuis culpa vacans non efficit, vt rescriptum extendatur ad casum, qui sub verbis eius non comprehenditur, quam si is petitus esset, literæ similiter concederetur, vt bene docent Innocent. *c. Super literis n. 3. de rescript.* Ioan. Andre. *ibi n. 5.* Abbas *n. 3.* Decius *n. 13.* alios referens. Et subiiciunt hoc exemplum. Si impetrans narrauit in rescripto, Titium sibi obligatum mutuo, petẽs, vt cogatur satisfacere & errauit in causa debiti, vtpote quod ex alio consurgit: non poterit eo rescripto iuuari.

Dvbivm CXCVIII.

An inualida sit dispensatio eo solum quod in ea aliquid taceatur, quod ex Curiæ Romanæ stylo est exprimendam?

2338 NOn est inualida. Quia est probabile, stylũ Curiæ non semper esse legem, nec ius facecere. Sæpe enim à Curialibus, ignorante Pontifice, introducitur: ergo tunc ius non faciet. Deinde quia hodie fert stylus Curiæ, vt Gradus propinquior exprimatur: & tamen in hoc casu non facit ius, imo nec potest talis stylus obseruari: aduersatur enim motui proprio Pij V. su. pra relato. Ergo non semper stylus Curię facit ius, aut obseruari necessario debet. Sic Basil. *l. 8. c. 17. §. 6. n. 33.* Villalob. *to. 1. tr. 2. diffic. 43. n. 4.* & *tr. 14. diffic. 27. num. 7.* Leand. *tractat. 9. d. 24. quæst. 48.*

[2339] Inualida est. Quia stylus Curiæ ius facit. *c. Quam graui, de crim. falsi.* nec ab eo est recedendum. Vt multis probat Mascard: *de probat. concl. 1317. n. 51.* Idem igitur dicendum est de hac qualitate, quod de illa, quam iura exprimi iubẽt. Ita Sanch. *l. 8. d. 21. n. 16.* citans Decium Rebuf. Menoch. Gutier. Mascard. & Flamini. Laym. *l. 5.* tr *4. c. 22. n. 18.* Salas *de legib. dub. 20. sect. 15. n. 117.* Sanctarel. *variar. resol. p. 1. q. 50. n. 17.* Barbo. *in collect. to. 1. c. 1. tit. 2. c. 11. n. 3.* Diana *p. 1. tr. 10. resol. 42.* dicens, oppositam sententiã esse periculosam. Ipse tamen prudenti planè consilio in eam videtur *resol. 44.* inclinare. Ochagau. *tr. 4. q. 9. nu. 6.* Bonac. *de legib. d. 1. q. 2. pun. 5. n. 1.*

[2340] Probabilem primam puto esse sententiam secũdam vero probabiliorẽ. Nec enim spectandum, an Pontifex expressa aliter qualitate, rescriptũ similiter concederet, sed quid iuxta expressa exCurię stylo decreuit. Nec placet, quod docet P. Henriq. *l. 12. c. 3. n. 7.* scilicet, taciturnitatẽ qualitatis ex stylo Curiæ exprimendæ non vitiare dispensationẽ in foro conscientiæ, sed in solo externo iure erat exprimenda qualitas. Cuius differentiæ nullam inuenio rationem, cum Doctores æquent vtrasque qualitates, & in vtroque foro idem omnino seruetur, vbi non est falsa præsumptio, nec lex est pœnalis. Minus vero placet Zaualla *qq. pract. qu. 737. à n. 20.* respondens, in casu quodam speciali nõ obstare stylum Curiæ, iuxta quem est aliqua qualitas in dispensatione exprimenda. Nam is stylus non imponit necessitatem illius obseruantię extra Curiam Romanã. Non, inquam placet. Hoc enim solum verum est quoad solemnitates accidentales iudicij: at quoad qualitates exprimendas in dispensatione stylus ille Curiæ est generalis, & iuxta illum literæ iustitiæ, vel gratiæ quocumque mittantur, solent expediri.

Dvbivm CXCIX.

An qui petit dispensationem voti, quod certo scit emisisse, sed in petitione exprimit votum esse dubium, adiiciens tamen aliam veram causam, ob quam assolet Pontifex dispensare: valida sit dispensatio?

[2341] PRoponit quis de castitatis emisso voto certus, se dubitare, an votum emiserit, petitque ad maiorem conscientię tranquillitatem. secum dispensari, addens tamen veram causam, ob quam assolet Pontifex dispensare, scilicet vehementes carnis stimulos: quæsierim, num sit valida dispensatio? Valida est. Quia in precibus certa causa continetur sufficiens ad dispensationem, cuiusmodi est graue periculum incontinentiæ. Certe Pontifex dispensaret, quamuis certitudo voti exprimeretur ob huiusmodi incontinentiæ periculum: vnde proponi votum vt cer**[298]** tum, vel vt dubium, accidentale esse videtur intentioniPondficis, qui ob periculum incontinentiæ certum mouetur ad expediendam dispensationem. Sic simili casu locutus. Nauar. *l. 1. Consil. tit. de rescriptis, c. 7. nu. vnic.* Sà *v. Gratia, n. 24.* & alij.

[2342] Non est valida. Quia in casu proposito est in ipsamet rei substantia, super quam cadere debet dispensatio: atque ita Pontisex non dispensauit in voto certo, sed in voto dubio: ergo non fuit valida dispensatio. Ita Sanch. *l. 8. d. 21. n. 40.* & *in sum. l. 4. cap. 47. n. 34.* Bonac.

de legib. dub 1. quæst. 2. punct. 4. numer. 7. Ochagau. *tr. 4. de matr. quæstion. 9. numer. 12.* Leand. *tr. 9. d. 24. q. 49.* asserens hoc esse certissimum.

Ego autem existimo, non adeo certam[2343] hanc esse sententiam, vt contraria haud probabili fundamento nitatur: vnde Sancius, vt hanc doceret, rem attentè considerauit, quasi opus fuisset attenta consideratione, vt se se à vi rationis sententiæ opposiræ expediret. Igitur & ego re attente considerata, existimo nõ valere dispensationẽ. Quia Pontifex (vt fert huius sententiæ fundamentum) non dispensauit in voto certo, sed in voto dubio. Sicut non valerei remissio debiti obtenta, allegata vera paupertate, ac falsa debiti dubitatione. Nam remissio non fuit debiti certi, sed dubij. Profecto priuilegium, & concessio intelliguntur iuxta preces in supplicatione narratas. At in precib. solum votum dubium narratur: ergo super votum dubium dispensatio impenditur.

Dvbivm CC.

An vitiet dispensationem, qui in precibus plures enarrat causas, ex quibus aliquæ sunt veræ, aliquæ falsæ?

[2344] VItiat quidem. Quia cum hæ causæ pendeant ex arbitrio & voluntate solius Põtificis: quamuis alias dispensarit, existentibus vna vel duabus ex enarratis cansis: at tunc nõ alias dispensare vult, nisi existentibus veris omnibus enarratis causis. Quod vel ex eo cõuincitur, quia expressis pluribus illis causis, solet in literis hæc clausula adiici: *Super his te diligenter informes,* & *si reper eris, quod preces veritate nitantur, (super quo tuam conscientiam oneramus) dispensa.* Vbi pondero verbum *Preces,* quod cum pluralis numeri, omnia narrata cõprehẽdit: vnde si vel vnum falsum sit, nequeũt dici veræ. Idem patet ex eo relatiuo *Super quo,* quod est collectiuum omnium præcedentium cansarum. Sic Gutier. *qq. Canonic. l. 2. c. 15. num. 108.* Corduba *sum q. 45. opin. 2. pun. 1.* Rodrig. *c. 238. concl. 9.* Vega *to. 1. sum. c. 88.*

[2345] Minime vitiat dispensationem, casu quo causa qua nititur, & qua sola expressa, assolet Pontifex dispensare, vera existat. Quia cum plura copulatiue narrantur, quæ de iure necessaria non suut, resoluitur copulatiua in disiunctionem. *c. Iam dudum de præbend.* At cum disiunctiue narrantur causæ, sufficit, alteram esse veram, ne rescriptum sit subreptitium. Ita Sanch. *l. 8. d. 21. n. 42.* Basil. *l. 8. c. 17. §. vlt. nu. 41.* addens id esse verum, etiamsi falsis testibus ea causa probetur, dummodo vera sit. Diana *p. 8. tr. 3. resol. 65.* Martin. de S. Ioseph *tr. 40. de matrim. num. 4.* Menoch. Parisius, Roman. Millis, Ripa, Felin. Anton. & alij apud apud Sancium *vbi suprà.*

[2346] Quoties in rescripto quocumque plures narrantur causæ copulatiuè, quarum aliquæ verę sunt, aliæ falsæ: spectanda est causa, qua nititur rescriptum, atque ea vera existente, non obstat cæterarum falsitas, quominus vera sit dispensatio, argumento ex §. *Si plures instit. de excus. tutor.* Et ratio est, quia cum plura copulatiue narrantur, quæ de iure non sunt necessaria resoluitur copulatiua illa in disiunctiuã. vt traditur *c. Cum iam dudum, vt* secũda fert sententia, & docent Abbas, & alij, quos sequitur Mascard. *de probationib. concl. 325. nu. 3.* At cum disiunctiue narrantur causæ, sufficit, alteram esse veram: ne rescriptum subreptitium sit, vt expresse habetur *cap. Inter cæteras, de rescrip.*

Dvbivm CCI.

An impetretur dispensatio allegando fore, vt fœmina innupta maneat ex dotis defectu: cum tamen non ex defectu dotis, sed quia deformis, aut grandæua sit, proueniat ab aliis non duci valida sit dispensatio?

2347 VAlida non est. Quia in hoc casu vnica solummodo causa dispensationis allegatur, nempe timor cœlibatus ex dotis defectu At hæc est falsa, vt casus supponit: Ergo & irrita dispensatio. Sic Gutier. *quæstionum Canonicarum libro secundo cap. 15. n. 103. & 104.* & alij.

2348 Valida est si verificetur, fœminam innuptam remansuram, licet id non ex dotis defecto, sed ex defectu alio, nempe quod sit grandæua, vel deformis, vel de aliquo crimine infamata, aut ob illud punita, vel filios ex alio matrimonio habeat, & c. Quia id quod mouet Pontificem ad dispensandum est, ne ea fœmina maneat innupta. Ergo si verificetur, fœminam eam innuptam fore, parum refert, quod id illi ex alio defectu haud detecto Pontifici proueniat. Ita Sanchez *libro octauo dub. 19. numer. 29.* Leander *tractatu nono dub. 24. quæstione quinquagesima secunda* Diana *part. 10. tractat. 11. resol. 42.* citans Martinum de S. Ioseph.

2349 Cum his opinor, iudicans dotis defectum proculdubio etiam verificari. Quia dos noc dicitur sufficiens, absolutè, sed respectiue. Vnde mulier illa quo plura habet vitia, eo ampliori indiget dote, qua vitia compensentur, & sic viro nubat æquali: quamuis iis vitiis exclusis, posset cum minori dote commode nubere. Addo, re vera Pontificis mentem eo **[299]** tendere, ne hæc fœmina innupta remaneat. Scio, Sancium *libr. 4. summ. cap. 47. num. 17.* primæ sententiæ adhæsisse. Vnde colligo satis esse probabilem, sed secundam crediderim esse probabiliorem.

DVBIVM CCII.

An quando dispensatio voti castitatis, aut Religionis, non explicat esse ad vnum, aut plura matrimonia: possit ad plura extendi?

2350 CErte cum dispensatio voti castitatis, vel Religionis ad matrimonium ineundum fit hisce verbis: *Dispensa adhoc, vt matrimonium tunc contrahere possit,* vel *Ad hoc tantum, vt tunc matrimonium possit contrahere,* vel *Hac vice dispensa,* per primum actum suam vim non amittit. Quia quando limitatur, aut restringitur ad vnicum matrimonium, id apertis solet fieri verbis, sub huiusmodi clausula: *Ita quod si viro, cui coniungetur, superuixerit, viuat postea cœlebs, & in castitate, vtpote eodem voto obligata.* Quæsierim vero, an quando dispensatio voti castitatis, vel Religionis non explicat esse ad vnum, aut ad plura matrimonia, possit ad plura extendi?

2351 Ad plura extendi minime potest. Quia *cap. 1. §. Ille vero, de filiis Presbyter. in 6.* deciditur, illegitimum, cum quo dispensatur ad beneficium, non posse nisi vnicum obtinere. Et redditur ibi ratio, eo quod dispensatio sit stricti iuris. Et quia *l. Boues,* § *hoc sermone. ff. de verb.*

signific. præscribitur, sermonem simpliciter prolatum de prima vice intelligi: & sic nuptias de primis. Sic Henriquez *lib. 12. cap. 5. num. 7. litter. V.* vbi ait, dispensationem, vt professus ducat vxorem, de prima vice intelligi. Ochagau. *tract. 4. de matrimon. qu. 13. num 9.* fatus: Cum dispensatio non explicat, an ad plura matrimonia, vel ad vnicum tantum se extendat, siue sit absoluta, & sine limitatione concessa, atque in totum alicuius voti impedientis matrimoninum: siue sit partialis, vt cum in ea conceditur facultas tantum ad matrimonium celebrandum non obstante voto: si tamen dispensatio prædicti voti petatur à Pontifice cum expressione finis intenti ineundi matrimonium: solum censetur prodesse ad hoc, vt vnicum tantum matrimonium licite possit celebrari. Hoc tamen solùm est verum, quando dispensatio petitur ad finem matrimonij. Vnde si petitur absolute, & sine fine matrimonij, omninò censebitur, votum auferri, ac proinde licebit, sæpius contra promissa in voto, matrimonium celebrare. Hactenus ille.

2352 Ad plura omninò potest extendi: vnde qui emisit votum castitatis, Religionisve, aut non nubendi, & postea dispensationem contrahendi matrimonium obtinuit, licite poterit non tantùm semel, sed sæpius inire coniugium. Quia dispensatio absoluta voti, est voti relaxatio: at relaxato voto, non est quod impediat ad vlteriores nuptias transitum, solutis prioribus: ergo. Ita Sanchez *libr. 8. dub. 31. numer. 8.* citans Stunicam, & Angles. Basil. *libr. 8. cap. 20. §. vnic. numer. 11. & 13.* Et Diana *part. 5. tract. 14. resolut. 30.* docet vtramque sententiam esse probabilem.

2353 Certe si dispensatio sit absoluta, ac totalis in voto castitatis, Religionis, aut non nubendi: probabilius iudico, licere toties quoties matrimonium inire, & sic non extingui prima vice. Quia quando Pontificis mens est restringere ad prius matrimonium, id expressè in literis cauetur. Hoc limito, nisi causa dispensationis omninò cessarit: tunc enim non licebit, ad alias transire nuptias, sed prioris voti obligatio recurret. Non quia censeam, dispensationem restrictam esse ad vnicum actum: sed quia omnis dispensatio intelligitur concessa dependenter ad suæ causæ finalis durationem, quoad actus non consummatos diuisibiles. Cum ergo posterius matrimonium sit diuisibile à priori, & nondum sit initum, cessabit dispensatio quoad illud, causa eius cessante. Quod de voto Religionis limitarim, si res permaneant in eodem statu. Nam si vouens iam esset senior, vel alias Religioni ineptus, vel sobolem educandam haberet, credo, mentem dispensantis esse, vt in hoc euentu ad votum minime teneatur. Verùm quando dispensatio esset partialis quoad actum, vt in voto castiratis, aut Religionis ad contrahendum matrimonium: fateor magna probabilitate non carere, eam dispensationem primo actu extingui. At probabilius reputo, non extingui, sed licere, ad alia transire coniugia, permanente eadem dispensationis causa. Quia ea restrictio tantum videtur excludere, ne voto castitatis ligatus à sacrilegio excusetur, fornicando: & ne vouens Religionem, possit, non inito matrimonio, in sæculo manere. Non autem videtur excludere transitum ad alias nuptias, prioribus solutis. Quando enim id intenditur, expressis verbis, dictitatur. Et quia cum absoluta sit dispensatio in ordine ad matrimonium ineundum, tollit absolute vinculum matrimonio obstans. Nil igitur transitum ad ad aliud impediet.

DVBIVM CCIII.

An necessarium sit, vt quando impetrans mittit Romam, ad dispensationem obtinendam, causæ verificentur, vt valida existat?

2354 QVadruplex tempus est, in quo dubitari possumus, an causæ in precibus narratæ verificari debeant. Primum est, quando impetrans Romam misit. Secundum est, quando Pontifex, vel pœnitentiarius literas concedit committens Ordinario, vel Confessori, vt dispenset. Tertium, quando Ordinarius, vel Confessor dispensat. Quartum, quando dispensatione vtendum est. Circa primum ergo quæsierim, nùm necessum sit, vt quando impetrans Romam mittit ad impetrandam dispensationem causæ veræ sint?

2355 Necessarium est. Quia cum causa dolosè sit allegata, ae animo Pontificis decipiendi,**[300]** nec dolus alicui debeat suffragari: videtur contra mentem eius impetrata, vtpote qui conscius doli, nullatenus concedetret; quamuis sciret veram esse futuram tunc cum dispensationem ipse, aut pœnitentiarius Ordinario, aut Confessori committit. Sic aliqui apud Sanch. *citandum.*

2356 Necessarium non est. Quia verba illa dispensationis: *Si preces veritate nitantur.* Sufficienter verificantur, si causæ narratæ, tempore quo Pontifex immittit, aut concedit dispensationem subsistant. Ita Sanchez *libr. 8. dub. 30. num 2.* Hurtad. *dub. 26. difficult. 3. num. 14.* Basil. *lib. 8. cap. 20.* Diana *part. 8. tractat. 3. resolut. 77.* Trullench. *libr. 7. cap. 10. dub. 6. numer. 2.* Palaus *tom. 1. tractat. 3. de priuileg. dub. 4. punct. 15.* Leand. *tractat. 9. dub. 24. quæstion. 55.*

2357 Hoc certum existimo. Quia clausula illa, *Si preces veritate nitantur,* veritatem precum postulat, ne dispensatio à rectitudine deficiens, dissipatio sit. Ad quod nil refert, an causa tempore præcedenti fuerit vera, necne: sed an tunc vera sit. Nec obstat, Pontificem doli conscium non concessurum. Quia taciturnitas veri, vel falsi extrinseci expressio non conferentis ad dispensationis substantiam, illam non vitiat, quamuis Princeps veritate cognita, non dispensaret.

DVBIVM CCIV.

An causæ dispensationis debeant esse necessariò veræ, tempore, quo Pontifex, vel Pœnitentiarius committit Ordinario, vel Confessori dispensandi commissionem?

2358 SEcundum tempus esse dixi *num. 791.* cum Pontifex, vel Pœnitentiarius committit Ordinario, vel Confessori dispensationem cum clausula illa, *Si preces veritate nitantur.* Atque de hoc tempore quæsierim, nùm opus sit preces tunc esse veras, an sufficiat veras fuisse tempore precedenti, quo missum est Romam pro dispensatione impetranda: vel tempore subsequenti, quo Ordinarius, vel Confessor est dispensaturus?

[2359] Non debent esse necessariò veræ hæ causæ tempore, quo Pontifex, vel Confessarius committit Ordinario, vel Confessori dispensationem, sed sufficit earum veritas priori, aut posteriori eo tempore. Quia illius clausulæ, *Si preces veritate mitantur,* is videtur sensus, si preces veræ sint, quatenus fuerunt Pontifici propositæ. At hoc modo veræ sunt: nam tempore, quo positæ fuerunt, erant verè: Præterea cum Pontifex veritatem precum non examinet, nec dispenset: sed vtrùmque Ordinario, vel Confessori committatur: sufficiet veritas causæ tempore quo hidispensant. Certe veritas causæ exigitur, vt dispensatio licite concedatur. Ergo tunc eam adesse sufficiet, cum fit dispensatio. Sic Nicolaus Garcia *de Benefic. p. 6. cap. 2. num. 263.*

[2360] Hæ causæ debent necessariò esse veræ tempore concessionis Pontificis, vel Pœnitentiarij. Vnde subreptitia erit dispensatio, si tunc veræ non sint, quamuis tempore præcedenti fuerint, vel tempore subsequenti veræ existãt. Quia *cap. Quia circa, de consanguin.* dicitur, falsam fuisse causam allegatam ad dispensationem matrimonialem, nimirum habitam fuisse prolem. Et ratio redditur: *Cum tamen ante dispensationem obtentam viam fuerat vniuersæ carnis ingressa vnica filia, quam habebat.* Ergo non sufficit tempore præcedenti causam fuisse veram. Et quia *cap. Si eo tempore, de rescript. in 6.* deciditur, ei, cui prouidere mandatur de Beneficio curato, non posse id consequi, si tempore *Datæ* legitimæ non sit ætatis, quamuis tempore collationis eam sit ætatem nactus: & reddit hanc textus rationem: *Cum tempore Datæ non esses idoneus.* Vbi Gloss. *verb. Cum tempore,* ait, tempus *Datæ* inspiciendum. Ratio est, quia Pontifex ipse, vel Pœnitentiarius est, qui re vera dispensationem concedit: & solam executionem Ordinario, vel Confessario remittit, præmisso veritatis precum examine. Ne ergo illi sint iniqui dissipatores, oportet, tunc veram esse causam Ita Sanchez *lib. 8. dub. 30. numer. 3.* Hostiens. *cap. Quia circa, verb. Ingressa.* Ioan. Andr. *ibi. num. 3.* Anton *num. 3. notab. 3.* Abbas *num. 4.* Alexand. de Neuo. *num. 4.* Præposit. *n. 1. num. 1. notab. 3.* Rebuff. *tom. 2. constit. titul. de rescript. num. 56. in præfat.* Cordu *sum. q. 43. opin. 2. punct. 1.* Petr. de Ledesm. *sum. vbi de matr. c. 27. post 7. concl diffic. 4.* Manu. *tom. 1. sum. cap. 238. num. vltim.* Vega. *tom. 1. sum c. 88. casu 4.* Filliuc. *to. 1. tr. 10. p. 2. c. 10. n. 350.* Villalob. *tom. 1. tr. 14. diffic. 18. n. 2. & 3.* Diana, Basil. & Hurtad. quos refert, ac sequitur Leand. *tr 9. d. 24. q. 56.*

[2361] Longe probabiliorem hanc iudico sententiam. Quia sensus eius clausulæ, *Si preces veritate nitantur,* is videtur esse: Si preces mihi propositæ veræ sunt. At non dicuntur verè propositæ, si vel tempore præcedenti, verè fuerint, vel subsequenti verificantur, si quando Papæ, vel Pœnitentiario proponuntur, non sunt veræ.

DVBIVM CCV.

An causæ dispensationis debeant necessariò subsistere, quando post Pontificis, vel Pœnitentiarij expeditionem, Ordinarius, aut Confessor eam exequitur?

[2362] CIrca tertium tempus, de quo *numer. 791.* quæstio voluitur, an si causa fuit vera tempore, quo Pontifex, vel Pœnitentiarius Romæ dispensationem concessit, at postea eius veritas cessat tempore, quo Ordinarius, aut Confessor dispensaturus est, ea euanescat ob causæ cessationem? Verbi gratiâ. Antonia allegauit dotis competentis defectum, vt secum

dispensetur, vti nubat propinquo, vere tunc, & quando Pontifex gratiam concessit, pauper erat: at antequam Ordinarius dispensationem exequatur, comparauit sufficientem dorem: dubitatur, an huius dispensationis valor cesset, eo quod eius causa cessarit?

Non cessat, satis enim est, fuisse veram causam tempore, quo Romæ dispensatio fuit[2363] impetrata. Quia *cap. Quia circa, de consang.* **[301]** ponderat textus, dispensationem, in qua proles habita allegata est, fuisse subreptitiam, quia tempore impetrationis cessarat causa mortua iam prole. Quasi contrarium sentiat textus, si tempore impetrationis soboles extitisset, quamuis comprobationis tempore mortua esset. Sic Rebuf. *to. 2. constit. tr. de rescrip. inpræf. n. 56.* Mascard. *de probat. concl. 1128. nu. 22.* Sà *v. Gratia n. 6.* & alij.

[2364] Cessat omnino, nec sufficit, veram fuisse causam tempore, quo Pontifex dispensationem expediuit, si eius veritas non existat tempore quo Ordinarius, vel confessor eam exequuntur. Quia verè & in rigore ordinarius, vel confessor est qui dispensat Pontificis, aut Pœnitentiarij exnomine. Quod constat tum ex verbis indulti: *si preces veritate nitantur, cum illis dispenses.* Tum etiam, quia si ante hanc dispensationis expeditionem matrimonium contraheretur, nullum erat: Ergo signum est, non esse ante dispensatum. Ergo si dispensatur tunc, adesse tunc debet dispensationis causa. Ita Sanch. *l. 8. d. 30. n. 12.* citans Mando 5. Gallego, Nauar. Couar. Manuelem, & alios. Garcia *de Benef. p. 6. c. 2. à n. 270.* Trul. *l. 7. c. 10. d. 6. n. 4.* Diana *p. 8. tr. 3. resol. 24. & 77.* Palaus *to. 1. tr. 3. de priuil d. 4. pun. 15. n. 2.* Præposit. *q. 8. de dispens. matrim. dub. 4. n. 35.*

[2365] Porro primam sententiam, licet sua probabilitate nitatur, mihi omnino fateor displicere. Quia omnes fere Doctores concordant, dispensationem, dum est in fieri, ac nondum consummata, cessare cessante omnino causa finali. At id mandatum factum per Pontificem Ordinario, vel per Pœnitentiarium Confessori, vt dispensent, *si preces veritate nitantur:* non habet vim veræ ac consummatæ dispensationis, donec ordinarius, vel Confessarius dispensent. Quare dicendum est, exigi ad dispensationis valorem, vt causa in eius literis narrata verificetur & tempore quo Pontifici, vel Pœnitentiario proponitur, & tempore, quo Ordinarius, vel confessor, quibus commissa est, examinata precum veritate, dispensationem exequuntur. Quarè si causæ veritas tunc cesset, euanescit dispensatio, vtpote cuius causa finalis cessarit, dum erat in fieri, & nondum consummata dispensationis executio.

DVBIVM CCVI.

An necessarium sit vt perseueret dispensationis causa eo tempore, quo executioni mandatur nempe cum ipsum matrimonium initur?

[2366] DEnique circa quartum tempus, de quo *n. 791.* do quæstioni, an si cesset causa finalis dispensatiouis, postquam iam Ordinarius vel Confessor dispensarunt ex commissione Pontificis, vel Pœnitentiarij, & sic omninò perfecta & consummata est in se dispensatio, nondum tamen sortita est suum effectum nam matrimonium non est contractum: valida sit huiusmodi dispensatio?

[2367] Valida quidem est, nec necessario debet tunc dispensationis causa existere. Quia cessante causa, non cessat effectus consummatus, ac perfectus: secus quando nondum consummatus

est: vt multis citatis probant Tiraquel. *tr. Cessante causa, tota limit. 12.* & Menoch. *de præsumptione, 189. n. 197.* At effectus totalis dispensationis est ipsa legis relaxatio, quæ fit per illam. Cum ergo hæc consummata sit dispensatione semel iam facta, nil oberit in posterum causæ cessatio. Sic Palaus *tom. 1. tr. 3. de priuil. d. 4. pun. 15. à nu. 6.* Suar. *de legib l. 8. c. 30. à nu. 12.* Salas *d. 20. sect. 6. à nu. 67.* Gutier. *qq. Canon l. 1. c. 15. n. 22.* Basil. *l. 8. c. 20.* Præposit. *q. 8. de matr. dispensat. dub 4. n. 35.* Diana *p. 8. tr. 3. resol. 77.* Asserens satis esse probabilem hanc sententiam, & in praxi tutam. Granad. *2. 2. controuer. 7. tr. 3. p 2. d. 17. sect. 4. num. 36.* & alij apud Sanch. citandum.

2368 Cessat tunc valor dispensationis, necessariũ enim est, vt in ipso matrimonij contractu perseueret. Quia ex *c. Generaliter 16. q. 1.* & *c. Tuæ, de cler. non resid.* & *c. Abbate. de verbor. signif.* constat, reuocari gratiam & priuilegium, cessante causa. Et quia facilius tollitur priuilegium, seu ius extraordinarium, ac speciale, quale est dispẽsatio, quam ius commune *l. Eius militis §. 1.* At ius commune cessat cessãte causat eius finali: vt apud omnes com pertum est: Ergo à fortiori ius speciale. Certe lex generalis indulgens priuilegium aliquod cessat, cessante eius causa finali: quia vniuersale est axioma, legem ex suæ rationis cessatione cessare. Ergo multo maiori iure priuilegium & dispensatio priuata cessabunt. Quis enim dubitet, maiori firmitate gaudere priuilegium omnibus per legem indultum, quæ tanta consultatione præuia solet indici, quam indultum speciale personæ, quod passim assolet impertiri? Ita Sanch. *l. 8. d. 30. n. 24.* citans multos. Bonac. *to. 2. d. 1. q. 2. punct. 10.* Villalob. *to. 1. tr. 14. diffic. 28. num. 4.* Hurtad. *d. 26. diffic. 3. num. 14.* Coninch *dub. 33. nu. 94.* Trul. *libr. 7. capit. 10. dub. 6. dicto 4.*

2369 Hanc sententiam probabiliorem esse reor, (licet non parum in contrariam inclinabar.) Quia actus non operantur vltra agentium intentionem, *c. Quemadmodum, de iureiuran.* At in omni dispensatione subintelligitur conditio: *Dummodo causa permaneat:* alias iniquus esset dispensans, si vellet suam dispensationem ad eum casum extendi, quo causa prorsus cessat. Ergo cessante causa cessabit. Equidem credendum non est, velle dispensantẽ delinquere, intendendo, vt dispensatio vim habeat eo in casu, in quo aut irrita esset, aut illicita. Hæc quidem, quæ ad praxim pertinere iudicaui, ex ingenti huius materiæ mole elegi, reliqua, quæ magis ad theoricam spectant, apud Scholasticos Doctores haud difficile inuenies. Iam ad Præcepta Decalogi euoluenda me accingam.

[302] TRIVM VOLVMINVM DE SACRAMENTIS AD DEIPARAM EPILOGVS.

QVærensô Virgo beatissima, vndenam hoc opus meum de Sacramentis tibi non solum ex Auctoris tui mancipij agnato obsequio, sed ex ipsius tractatus materia deberetur: ad memoriam accurrit, te à D. Hieronymo *officinam* appellari *Sacramentorum,* in qua Sacramentum illud admirandum Incarnationis fuit operatum. Et quidem quis non videat, tantam affinitatem inter Mariam, & Sacramenta omnia intercedere, vt ea officinam suam sapere videantur Sacramenta conferunt gratiam? Maria sic auctore Germano; *Nulli, ait, confertur gratia nisi per te ô Virgo Sanctissima.* Omnia Sacramenta gratiam impertiunt in ordine ad speciales effectus: Baptismus gratiam confert, vt animam ab originali lue emundet Confirmatio dat gratiam animæ in fide corroboratricem. Eucharistia reficiuntur, accrescunt fideles, & à crimine præseruantur, Extrema Vnctio gratiam sanitatis importat venialium piaculorum expultricem. Matrimonium pacem inter vxoratos infert. Ordo denique gratiam impertit, vt in Sacramentorum administratione debita cum reuerentia nos geramus. At Deiparens has omnes gratias nobis vna elargitur, vt ditissimam Sacramentorum Officinam decet. Addiderim non solum è Sacerrima hac Officina cuncta Sacramenta prodiisse vt è pelago flumina; sed ad eandem placido planè illapsu fuisse reuersa. Maria enim experta est ineffabilem huius sui fructus gratiam ex ferè omnium Sacramentorum receptione, vt amplius Officina ex eorum officio ditaretur. Baptismi enim aquis tincta fuit, per quam aditus ei ad reliqua Sacramenta pateret, & ranquam omnium fidelium ductrix vexillum tolleret, sub quo illi conscriberentur, & vt immaculata Filium immaculatum, & tamen Sacra vnda tinctum sibi proponeret imitandum, fante D. Ildephonso: *Christi vestigia in omnibus Virgo Deipara assectata fuit.* Confirmationis Sacramentum ipsa suscepit non eis ritibus ac cæremoniis, quibus modo Ecclesia vtitur: nec ea ratione, qua Christus D. id Sacramentum instituit cum signo ilio sensibili: sed immediate à Deo recepit Pentecostes die cum Spiritus Sanctus in illam, & in reliquos descendit Apostolos, tunc indelebili Confirmationis charactere insignita est, & exuberanti Spiritus Sancti gratia roborata, qui sunt huiusce Sacramenti effectus, suscepisse vero Extremæ Vnctionis Sacramentum admodum reor probabile ex Alberto Mag. Canisio, & Suario, Potuit enim eius affici fructibus, non vt peccata delerentur, quæ nulla in ipsa fuere: neque vt morbum propulsaret, ab intrinseco, siue ab inordinaco aliquo humore prædominante consurgentem, quo nunquam fuit afflictata: neque vt humani generis abigeret hostes, ipsi enim semper ab illa procul abfuere, sed vt nouos sibi gratiæ auctus cumularet, & vt reliquis fidelibus conformaretur, hominibus que humilitatis & obedientiæ documenta præberet. Scio Albertum Mag. asseruisse Deiparam veram habuisse Pœnitentiam hac ductus ratione: *Non obstat quod Virgo non habuerit peccatum: quia vt dicit B. Gregor. Bonarum mentium est culpam ibi agnoscere, vbi culpa non est.* At certum mihi pœnitentiam non habuisse, quæ non habuit de quo pœniteret, præterea si Ordinis capax non erat Sacerdotij quodammodo munus gessit, fante Gersone: *Maria et si non fuit insignita charactere Sacerdotalis: officij nihilominus nunc, & anteà, & postea fuit in Regulare Sacerdotium præ consortibus suis inuncta non quidem ad consecreandum, sed ad offerendum hanc hostiam puram, plenam, & perfectam in altari cordis sui.* Eucharistiam enim quotidie Sacerdotali more suscepit, vt Doctoribus placet. Licet autem SacramentoMatrimonij B. Iosepho non fuit alligata, quia nondum Christus D. coniugium ad

Sacramentum eleuarat: Coniugium tamen Virginis coniugatis Christicolis vere fuit coniugalis pacis puritatisque documentum. Cedant igitur in tui obsequium ô Domina mei hi tractatus, quos cupierim Filij tui cedere in gloriam.

Laus Deo op. max. Deiparæ Dominæ, Iosepho, & Antonio patronis Ignatio Parenti?

[[303]] INDEX RERVM, ET VERBORVM Notabilium, quæ in hoc tertio Tomo Part. II. continentur.

Prior Numerus Paginam, Posterior Numerum Marginalem denotat.

A

Aborsus.

ABorsvm procurare licetne potionibus, vbi aliud non suppetit medium ad prægnantis salutem restaurandam, & probabiliter creditur, nondum esse animatum fœtum? pagina 151. numero 81

An quando probabiliter creditur fœtum esse animatum, liceat prægnanti, vti medicamentis, & medico ea applicare cum Aborsus periculo, quoties mater periclitatur, & hæc ad eius salutem sint necessaria? pag. 152. num. 84

Acceptatio.

Acceptatio vide verb. *Matrimonium, Promissio.*

Adoptio.

Adoptio quæ intelligatur? pag. 196. numer. 34

Adoptio duplex assignatur. ibid. & pag. 226. num. 249

Adoptio perfecta quæ? ibid.

Adoptio imperfecta quæ item dicatur? ibidem.

Adoptio imperfecta matrimonium non dirimit. ibid. n. 35

Quæ requirantur, vt aliquis Adoptare possit? ibid. n. 36

Filius Adoptantis potest matrimonium inire cum filia adoptati. ibid. n. 37

Adoptio imperfecta dirimitne matrimonium. p. 226. n. 252

An duo ab eodem Adoptati, possint inter se valide inire coniugium. p. 227. n. 259

An Adoptatus possit inire coniuginm cum filia illegitima adoptantis. p. 228. n. 262

Adulter, Adulterium.

An sit Adulter ium concubitus cum Sponsa p. 2. n. 3

Adulterium quid? ibidem & pagina 7 numero 58

An sit Adulterium violatio iuris, quod ex Sponsalibus acquirunt Sponsi in corpus fornicando cum altera. pag. 7. num. 57. & 58

Adulterium non sufficit ad diuortium in aliquibus casibus. p. 56. n. 132

Quando Adulterium est notorium, vel post sententiam diuortij innocens potest votum simplex castitatis emittere, vel Religionem aut Ordinem Sacrum inire adultero inuito. p. 57. n. 141

Quandonam censeatur coniux Adulterij conscius, sui coniugis condonare delictum? ibid. num. 142

Adulter non potest ante sententiam iudicis suum delictum cum hæresi alterius coniugis compensare, & nùm fieri possit post sententiam. p. 58. n. 145

An Adulterij vtriusque coniugis detur compensatio, si alter adulteretur cum alieno, alter perpetret Sodomiam? pag. 174. numero 252.

Coniux qui plura Adulteria patrauit potestne diuertere ab alio, qui vnum solummodo commisit? ibid. n. 255

Peccatne lethaliter coniux occultè Adulter diuortium petens ab adultero altero publice? p. 175. nu. 259

Nùm fiat Adulterij vnius coniugis compensatio, cum Adulterio alterius iam condonato à coniuge posterius adulterante? ibid. num. 261

An quando coniux vterque Adulterij crimine est reus, si alter emendatur, altero in Adulterio persistente, possit emendatus diuortium prætendere? ibidem numero 265

[[304]] Licetne marito vxorem, & adulterum in Adulterio deprehensos propria authoritate interficere, vt leges illi permittunt? p. 176. num. 268

An si maritus sit iudex liceat Adulteram vxorem in Adulterio repertam, occidere. ibid. num. 271

Licitumne est viro Adultero in foro conscientiæ vxorem Adulteram criminaliter accusare, vt capite damnetur? ibidem numero 274

An vir innocens possit inuita Adultera vxore eodem iure ad Ordinem Sacrum transire quoad Religionem valet? pag. 181. numero 311

Licetne innocenti debitum coniugi Adultero denegare ante iudicis sibi suffragantem sententiam? p. 182. n. 314

An si iudex sub excommunicatione latæ sententiæ præcipiat coniugi innocenti certo scienti Adulterium alterius occultum, quod nequit probare, vt illi debitum reddat; teneatur obedire. ibid. num. 317

Coniux innocens potestne licite propria authoritate ad Adultero diuertere ob Adulterium, publicè notorium, ita vt Adulter restitutionem minimè petere valeat? ibidem numero 320

Licetne coniugi innocenti propria authoritate ab Adultero diuertere ob adulterium occultum, non expectato Ecclesiæ iudicio. p. 183. n. 323

An vir teneatur vxorem in Adulterio persistentem dimittere ex pręcepto speciali. ibid. num. 326

Teneturne vir vxorem adulteram iure dimissam, si emendetur, ad suam pristinam amicitiam reuocare. pagina 184. numero 329

An ab Adultera vxore teneatur vir diuertere, eique debitum abnegare, ratione præcepti correctionis fraternæ. ibidem numero 332

Obligatio dimittendæ vxoris in Adulterio persistentis, oriatur ex præcepto vitandi scandali. ibid. num. 335

An si scandalum absit peccet lethaliter vir, retinens vxorem in Adulterio persistentem. p. 185. n. 338

Cum Adulterium coniugis ita occultum est, vt probari non possit, teneatur adhuc vir eam dimittere, debitumque abnegare sub mortali. p. 185. n. 341

Teneturne vir pertinaci Adulteræ denegare necessaria alimenta. ibidem numero 344

An vxor innocens teneatur diuertere à viro in Adulterio persistente. pagin. 186. numer. 347

An copula habita à coniuge insonte cum Adultero ante diuortij sententiam, sit Adulterij condonatio. ibidem numero 351

Num detur compensatio si coniux alter Adulterij spiritualis fit reus, alter carnalis: ita vt neutri diuertere liceat. pagin. 187 numer. 355

An à marito Adultero possit vxor separari. p. 170. n. 216

Maritus deserens vxorem adulteram quoad thorum, & habitationem possit eam quoad curam, ac disciplinam deserere. pag. 171. num. 219

Adulterari scienter cum alterius coniuge, & contrahere matrimonium de facto, vel dare fidem de contrahendo matrimonium dirimit, & impedit. pag. 197. n. 40

An ad Adulterij crimen sit impedimentum dirimens sufficiat conatus ad copulam Adulterinam cum promissione matrimonij. p. 230 num. 281

Vt Adulterium sub futura coniugij promissione sit dirimens illud, quid requiratur. p. 231. n. 284.

Adulterium vide verb. *Diuortium.*

Affinitas.

Affinitas quid sit. p. 201. n. 73

Affinitatis gradus quomodo mensurentur. ibidem.

Affinitatis linea quotuplex admittatur. ibidem.

Affinitatis contrahendæ causâ requiritur copula perfecta. ibid. n. 74

Affinitas non contrahitur ex copula, in qua sola fœmina seminat. ibidem numero 75

Secus seminante viro, licet fœmina non seminet. ibidem.

Affinitas contracta ex copula licita dirimit matrimonium, vsque adquartum gradum. pag. 202. n. 76

Affinitas matrimonio contracto superueniens quos pariat effectus. ibidem numero 77

An vt Affinitas contrahatur sufficiat vt solus vir in copula seminet. pagina 252. numero 432.

Contrahiturne Affinitas ex copula in qua sola fœmina seminat. ibidem numero 435

An ex Spadonis congressu oriatur affinitas. ibid. n. 438.

Vt Affinitas contrahatur, quid sufficiat. ibid. num. 441.

An Affinitas ex fornicatione orta impediat matrimonium in gradu tertio, & quarto. p. 253. num. 449

An Affinitas ex fornicatione orta dirimat in omni gradu lineæ rectæ iure naturali matrimonium. p. 254. n. 255

Affinitas ex matrimonio orta dirimitne iure naturæ matrimonium aliquo in gradu lineæ rectæ, inter ascendentes, & descendentes. p. 255. n. 458.

An Affinitas ex matrimonio orta dirimat naturali iure coniugium in primo lineæ transuersæ gradu. ibid. n. 461

An quando impedimenta Affinitatis, & publicæ honestatis concurrunt satis sit mentionem fieri Affinitatis, publica honestate tacita. p. 296. n. 761

Apostasia.

Apostasia à fide in qua alter coniux labitur est secunda diuortij causa. pagina 57. numero 143

Archiepiscopus.

Archiepiscopus suorum Suffraganeorum non**[[305]]** potest coniungere subditos. pag. 47 num. 63

Arrhæ.

Arrharum apponi solitarum in sponsalibus significationes. p. 4. n. 26

Licitæ sunt Arrhæ amittendæ ob violationem fidei sponsalium. ibid. nu. 27

In quacumque quantitate possunt Arrhæ constitui. ibid. n. 28

Arrhas amittit qui sua culpa matrimonium impedit. ibid. num. 29

An Arrhæ amitrẽdæ per frangentẽ sponsalia, possit in eorum contractu apponi in qualibet quantitate. pag. 23. num. 197 & 198

An Arrhæ sint necessariò in quantitate numerata constituendæ. ibid. n. 200. 201

An possint Arrhæ vtrinque constitui altero tradente certam earum quantitatem, & altero similiter Arrhas reddente. pag. 24 numero 205

Arrha quotupliciter vsurpetur. p. 23 num. 196

Ascendens.

Ascendentes qui dicantur. pag. 194 numero 19

B

Benedictio nuptialis.

ANtequam Benedictiones Ecclesiæ recipiantur, estne lethale matrimonium consummare. p. 116. n. 640

Ante Benedictiones Ecclesię consummare matrimonium estne veniale piaculum. ibidem numero 643

Estne mortale ante Benedictiones consummare, si lata sit contra sic gerentes excommunicatio. ibid. nu. 646

Nùm sit mortale omnino nuptiales Benedictiones omittere. ibid. nu. 649

An Benedictiones nuptiales possint tota die Sabbathi ante aduentum celebrari. pag. 117 numero 653

An culpa sit mortalis tempore prohibito nuptiales Benedictiones recipere. ibid. num. 659

Potestne Episcopus dispensare, vt Benedictio nuptialis tempore prohibito celebretur. p. 118. n. 662

An Benedictiones nuptiales possint licite tempore interdicti conferri. pag. 275 numero 603

Bestialitas.

Bestialitas præbetne diuortij occasionem. p. 173. n. 245

C

Catechismus.

CAtechismus quid, pagina 205 numero 101

Quodnam Catechismi impedimentum sit omnino sublatum per Tridentinum. p. 276 num. 616

Cœlibatus.

Cœlibatu inferior est status coniugalis. pag. 40 numero 7

Cognatio.

Cognatio quid sit. pagina 194. numero 19

Cognatio spiritualis quid? pag. 195 numero 27

Cognatio quo iure sit inducta. ibidem.

Cognationis spiritualis hodie quotuplex sit species. ibid. n. 28

Cognatio spiritualis contracta à viro non transfunditur ad vxorem. ibidem numero 29

E contra. ibid.

Vt Cognatio contrahatur in Baptismo, vel Confirmatione quot requirantur. ibidem num. 30

Quando nulli designantur Patrini, nullus contrahit Cognationem. ibid. nu. 31

Qui ad suscipiendum infantem mittit procuratorem, ipse Cognationem contrahit, non procurator. ibid. nu. 32

Cognatio legalis quid sit. pagina 196 numero 33

Cognationis legalis quotuplices assignentur species. ibid.

Cognatio legalis orta ex adoptione imperfecta matrimonium non dirimit. ibid. n. 35

Cognatio legalis inter quos impediat, ac dirimat matrimonium. ibidem numero 36

Cognatio legalis superueniens coniugio non impedit debiti petitionem. ibidem numero 38

Cognatio spiritualis, ex qua matrimonium dirimitur, vnde oriatur. pagin. 224 num. 238

An infidelis baptizans filium fidelis contrahat spiritualem Cognationem cum baptizato, ac eius parentibus. p 225. nu. 245

An fidelis baptizans filium infidelis contrahat cum patre infideli Cognationem. pag. 226 num. 248

An Cognatio legalis in linea transuersa dirimat matrimonium. pagina 227 numer. 256

An Cognatio legalis impediens, ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, eiusque descendentes in infinitum protrahatur. p. 228. num. 265

An imperfecta spiritualis Cognato prodiens ex tentione in Catechismo, oriatur etiam ex tentione baptizati in Exorcismis. p. 275 num. 607

Vt patrinus hanc Cognationem spiritualem imperfectam contrahat necessum sit vt baptizatum, aut baptizandum in Catechismo teneat. ibid. n. 610

Concubitus.

Concubitus cum sponsa non est adulterium. p. 2. n. 3

Concubitus cum fœminę exanimis cadauere an sit sufficiens diuortij causa. p. 173 numer. 248

[[306]] *Conditio.*

Conditio, vide verb. *Matrimonium.*

Coniugium, Coniux.

Coniux Coniugem vagantem, aut mutantem domicilium sequi quandonam teneatur. p. 5 numero 34

Coniugium quid. pag. 39. nu. 1

Coniugium est validum si subest aliquis error facti, vel iuris, & vterque consentiat, quantum in ipsis est. p. 44. n. 38

Coniugium quot in casibus sit validum sine Parochi assistentia. p. 46. n. 56

Coniugalis actus est licitus, & meritorius. p. 50 numero 83

Coniuges tenentur æquali iure sibi inuicem debitum reddere. ibid. nu. 84

Vt Coniugalis actus sit licitus, & meritorius, quæ requirantur. p. 53. n. 107. 108. 110. & pagin. 54. numer. 115. 117. & pag. 55. num. 123. 125

Quandonam circa modum mortaliter, aut venialiter delinquant? pag. 53. n. 109

Quando Coniux innocens mutauit statum, quia professus est, vel Ordine Sacro initiatus, & fornicatur postea, non potest reddi adultero. p. 57. nu. 140

Coniux Catholicus potest, imo tenetur propria authoritate à coniuge hæretico recedere. ibid. n. 144

An qui contrahunt in mortali Coniugium committant duo lethalia crimina, vnum suscipiendo, alterum administrando Sacramentum. p. 63. nu. 193

An Coniux, qui non intendit Religionem inire, teneatur intra bimestre debitum petenti coniugi reddere. p. 73. n. 268. 269

An Coniux impedimenti conscius excusetur à culpa reddendo debitum ad maiora damna vitanda. ibidem n. 368

An Coniux impedimenti conscius si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat sit vere excommunicatus. ibidem numero 381

Potestne Coniugis mors sufficienter fama probari. p. 88. n. 406

Qui Coniugium cum concubina inire expetit in mortis articulo ad prolem legitimandam nec Parochi copia datur, potestne sine præsentia Parochi iniri. pagina 90 numero 419

An Coniugio subditorum Episcopi suffiaganei possit assistere Archiepiscopus. pagina 98 numero 486

Nùm Vicarius Generalis Episcopi, & aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem sit Ordinarius vt Coniugio intersit, & alij assistendi licentiam impendat. ibidem numero 489

An Vicarius Generalis Episcopi ex proprio officio, absque speciali commissione Coniugis interesse, & aliis licentiam assistendi concedere possit. ibidem numero 492

An sit licitus coniugalis vsus ad tuendæ, ac restaurandæ valetudinis corporeæ finem relatus. p. 144. num. 21

An sit peccatum vti Coniugio propter solam delectationem capiendam. ibid. n. 24

Coniugalis actus an in loco Sacro licite exerceatur extra casum necessitatis, illumque reddat pollutum. p. 147. n. 47

An in casu necessitatis actum coniugalẽ in loco sacro exercere licitum sit. ibidem nu. 51

An sicut actus coniugalis in loco sacro extra casum necessitatis sit aliquando licitus, idem de impudicis cogitationibus, & tactibus dici possit? p. 148. n. 54

Coniugi petenti modo indebito quoad situm, teneturne alter & an possit licite reddere. p. 148. n. 61

Culpa lethalis num sit Coniugalem in actum Vase innaturali inchoare. pagina 149 numero 66

An sit lethale cùm datâ operâ Coniugis vtriusque seminatio non est simul. ibidem numero 69

An sit peccatum mortale Coniugem ab inchoata desistere copula postquam alter non seminauit. p. 151. nu. 78

Estne culpa venialis Coniugali actu vti, prægnationis tempore. Pagina 154 numero 97

An Coniux sanus teneatur cum leproso habitate. p. 156. nu. 114

An Coniux, qui de alterius licentia castitatem vouit, alter possit, & teneatur reddere. p. 165 numero 180

Vtróque coniuge mutuo consensu castitatem vouente, estne integrum viro votum castitatis vxoris irritare. p. 166. n. 189

Quando Coniux se ipsum singulariter tangit absque Pollutionis periculo ad captandam voluptatem, delinquitne mortaliter. p. 168 numero 201

Coniugis occisio causa contrahendi cum eius Coniuge est crimen dirimens, ac impediens matrimonium. p. 196. nu. 36

Coniugium cum moniali contractum quod nam dicatur. p. 206. n. 112

Confessarius non potest absoluere Coniugem negantem iniustè debitum, cum inuincibiliter matrimonij inualiditatem ignorat. p. 207. n. 117

Si Coniux Coniugem interimit non animo contrahendi coniugium cum altero, sed ex odio, vel vt liberius libidini inseruiat, an hoc homicidium dirimat subsequens matrimonium. p. 229. n. 269

Vt fides data Cõiugij futuri sufficiẽs sit ad impedimentum inducendum, quid sit necessarium. p. 232. n. 290

Valetne Coniugium fidelis cum hæretico. p. 234. n. 306

An tempore primitiuæ Ecclesiæ tenebatur Coniux ad fidem conuersus cohabitare cum infideli Coniuge secluso animæ periculo. periculo. ib. n. 309

Licetne nunc Coniugi fideli, cum infideli nolente ad fidem conuerti cohabitare. p. 235 numero 312

De simultanea Coniugum habitatione plura à p. 235. ad 240

Coniugium vide v. *Matrimonium.*

Coniux vide *verb. Adulterium, Debitum. Diuortium.*

Connubium.

Connubium vnde nomen sit sortitum. p. 39. n. 1

[[307]] *Consanguinitas.*

Nùm Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimat iure naturali matrimonium. p 221. n. 221

An Consanguinitas in primo gradu dirimat matrimonium in casu extremæ necessitatis. ibid. n. 224

Consensus.

Consensus vide verb. *Matrimonium.*

Consuetudo.

Consuetudo vires habet statuendi nouum impedimentum dirimens matrimonium. p. 191 numero 4

Copula.

Copula ante matrimonium initum habita estne sufficiens, vt matrimonium subsequutum consummatum dicatur. p. 74. n. 284

An Copula per vim intra bimestre extorta sufficiat, vt matrimonium dicatur consummatum, & sit omnino indissolubile. pag. 75. numero 287

Copula perfecta requiritur ad contrahendam affinitatem. p. 201. n. 74

An Copula Sodomitica impediat matrimonium. pag. 253. n. 445

An Copulæ sit necessario mentio gerenda ex sola humana fragilitate inter cognatos, vel affines habitæ, vt valida sit eis dispensatio. p. 292. n. 736

An si Copula incestuosa habita fuit spe facilius impetrandæ dispensationis, is animus sit nunc necessario explicandus. pagina 293. numero 739

Copula vide v. *Affinitas. Matrimonium.*

D

Debitum.

DEbitum æquali iure sibi inuicem reddere tenentur coniuges. p. 50. n. 84

Dantur aliqui casus quibus coniuges Debitum abnegando non peccent. ibidem numero 85

Validum est pactum Debitum non petendi mutuo coniugum assensu initum. ibidem numero 86

A Debiti redditione excusatne animæ periculum, & grauis corporeæ infirmitatis. ibidem numero 87

Non tenetur coniux Debitum reddere petenti coniugi tempore furoris, vel ebrietatis. p. 51 numero 88

Excusatur coniux à Debiti redditione ex coeundi impotentia. ibidem numero 89

Non excusatur coniux à Debito reddendo non multiplicandę prolis gratia. ibidem numero 90

Debitum reddere tenetur Coniux, coniugi illicitè petenti. ibid. nu. 91

Mortale est reddere Debitum quoties petens mortaliter delinquit ob aliquam ipsius actus coniugalis circumstantiam. ibidem numero 92

Debitum negandum non est petenti solum cum veniali piaculo. ibidem numero 93

Debitum negare licet ad vitandum magnum in bonis pecuniariis, aut fama detrimentum. ibid. n. 94

Qui filium in necessitate baptizat aut suscipit iure petendi debitum non priuatur. ibidem numero 95

Debitum iure petendi priuatur qui ex malitia diluit, aut tenet communem filium, aut proprium coniugis alterius. ibidem numero 96

Qui cum coniugis consanguinea rem habet, Debitum petere non potest, at tenetur red. dere. p. 52. nu. 97

Et impedimentum hoc extenditur ad primum & secundum gradum, & non vltra. ibidem numero 98

Vxor non priuatur iure petendi Debitum, si per vim, aut metum cogitur ad copulam cum mariti consanguineo. ibidem numero 99

Non priuatur iure Debitum petendi coniux, qui ex ignorantia inuincibili post coniugium initum, affinitatem, vel spiritualem cognationem cum suo coniuge contrahit. ibid. n. 100.

Qui dubitat de sui coniugij valore non potest Debitum petere ante diligentiam adhibitam, tenetur tamen reddere. ibidem numero 101

Potest reddere qui post diligentiam adhibitam adhuc dubius manet, at si vterque dubitat neuter potest petere, nec reddere. ibidem numero 102

Non potest petere, qui mala fide contraxit dubitans de impedimento dirimente. ibidem numero 103

Opinans coniugium esse nullum, non potest petere, sed tenetur reddere id non opinanti. ibid. n. 104

Nec petere, nec reddere potest qui moraliter certus est matrimonium esse nullum. ibid. numero 105

Dubitans de coniugij valore non tenetur reddere Debitum in priori bimestri. pagina 53 numero 106

Debiti petitio ad vitandam incontinentiam, vel tuendam valetudinem à culpa vacat. ibid. nu. 112

Licet mulieri Debitum reddenti animum diuertere ad alia, ne natura excitetur ad seminis effusionem. p. 54. nu. 120

An Debitum petere, ac reddere possit coniux cum alter coniux mala fide contraxit dubius de prioris coniugis obitu? pagina 85 numero 381

An si contrahens mala fide petat, alter teneatur reddere? pagin. 86. n. 384

An cum coniux vterque mala fide contraxit dubius, de prioris coniugis obitu, vterque teneatur Debitum reddere postulanti? p. 86 numero 387

An si coniux, qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opi netur, nullum esse ma trimonium, Debitum redde re teneatur. p. 87 numero 394

Debitum teneturne reddere vxor viro tacite, seu interpretatiue petenti. p. 141. nu. 4

[[308]] An quoties peccat coniux Debitum exigens, peccet similiter alter illud reddens? p. 142. numero 7

Nùm si quis incestum perpetrat ad consanguineam vxoris accedens, vel voto castitatis illigetur: Coniux peccet lethaliter petenti ei Debitum reddendo ante impetratam dispensationem. ibid. n. 10

An coniux cui Debiti petitio est interdicta, non tamen redditio, vt contingit ratione voti castitatis, cognationis, ant affinitatis post matrimonium contractæ aliquando possit petere Debitum. p. 143. n. 8

An venialiter delinquat qui Debitum exigit die, qua Eucharistiam est recepturus. p. 145. numero 32

Coniux reddens Debitum teneturne sub veniali ea die à communione abstinere p. 146 numero 34

An post communionem eadem die liceat Debitum exigere. ibid. num. 40

Nùm sub veniali piaculo coniux excommunicatus possit Debitum exigere. pagina 147. numero 43

Petere Debitum tempore menstrui vxoris an sit lethale. p. 152. n. 87

Et an menstrui tempore reddere Debitum sit culpa. p. 153. num. 90

An coniux tempore menstrui teneatur exigenti Debitum reddere. ibidem numero 93

Nùm amenti perfecto nullis gaudenti intermissionibus teneatur sanæ mentis coniux reddere Debitum. p. 154. n. 104

Vtrum sanus coniux cum propriæ infectionis periculo teneatur Debitum reddere coniugi leproso. p. 155. n. 108

Quando cognatio spiritualis siue ab vno siue ab vtroque coniuge contrahitur culpabiliter, seu baptizando, seu tenendo, impediturne nocens à Debito exigendo. pag. 156. numero 118

An coniux incestuosus cum suis consanguineis priuetur iure petendi. pagina 157 numero 123.

An Debitum petendi prohibitio incestuoso indicta extendatur post Tridentinum ad incestum vsque ad quartum consanguineorum alterius coniugis gradum. ibid. num. 126

An cum vterque coniux affinis est effectus per copulam cum alterius consanguineis mutuam, arceantur ambo à Debitipetitione. p. 158. n. 129

Nùm pœna illa, qua coniux incestuosus afficitur, vt Debitum non possit exigere, incurratur ante iudicis sententiam, vel criminis declarationem. p. 159. n. 138

Si vxor à viri consanguineo vi aut motu cognoscatur, an priuetur Debitum perendi potestate. ibid. num. 141

An coniux, ex cuius licentia alter solus vouit castitatem, possit Debitum exigere, & subinde alter teneatur reddere. p. 164 n. 174

Debitum, vide verb. *Coniux, Matrimonium, Votum.*

Delectatio.

Delectationes morosæ licentne coniugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere. pag. 168. num. 204

Delectationes morosæ, verba turpia, & c. suntne licita ratione periculi pollutionis in altero coniuge præuisi. p. 169. n. 207

Denunciationes.

Denunciationes suntne de essentia matrimonij. p. 104. n. 544

Peccatne lethaliter Denunciationes sine debita dispensatione omittens. p. 105. num. 547

An sit graue peccatum vnicam denunciationem sine licentia omittere. ibidem numero 550

An dum matrimonium inter duos diuersarum Parochiarum initur, satis sit in vna earum Denunciationes proferri. ibidem num. 553

Sufficitne fieri Denunciationes in Parochia, in qua breui temporis spatio contracturi morantur. p 106. n. 556

Denunciationes possuntne fieri extra Ecclesiam in loco, vbi magna populi pars assolet conuenire. ibid. nu. 559

Denunciationes debentne necessario diebus festiuis exeri. pagina 107. numero 562

An Denunciationes debeant necessario tribus diebus interruptis geri. ibidem numero 565

An delinquat lethaliter Parochus, qui Denunciationes non gerit tribus continuis festis diebus, sed per alium diem festum interpollatis. ib. n. 568

Vicarius Generalis Episcopi ex vi sui officij sine speciali delegatione, potestne Denunciationibus dispensare. pag. 108 numero 572

An Episcopus possit facultatem dispensandi in Denunciationibus aliis à Vicario Generali concedere. ibid. n. 575

An ob solam causam malitiosi impedimenti Ordinarius possit in Denunciationibus dispensare. pagina 109. numero 585. & 586. Vbi num. 587. Author recenset causas ob quas potest Ordinarius in Denunciationibus dispensare. ibid.

Estne causa iusta dispensandi in Denunciationibus, quod contrahentes sint Magnates. p. 110. n. 590

An in Denunciationibus sit causa iusta conditionis inæqualitas, aut nimia contrahentium ætas. ibid. nu. 593

Nùm sit iusta dispensandi causa contrahentium è Denunciationibus oboritura infamia, aut scandalum. ibid. n. 596

Ad dispensandum in Denunciationibus quid requiratur. pagina III. num. 597 & 598

An existente iusta dispensandi causa in Denunciationibus, Ordinarius sub peccati pœna teneatur semper dispensare subditis exigentibus. ibid. n. 602

Ne Denunciationes gerantur Parochus potestne aliquo in casu dispensare. ibidem num. 605

An quãdo non est copia Ordinarij, vel ille petitam dispensationem in Denũciationib. iniustè denegat, liceat his omissis contrahere sex**[[309]]** in casibus? p. 112. n. 608

Ante Denunciationes estne peccatum consũmare matrimonium cum hę omittuntur ex Ordinarij licentia, vt post contractum coniugium fiant. ibid. n. 612

An quando ex Ordinarij dispensatione omittuntur denunciationes, vt post contractum matrimonium fiant, solum prima vice sit mortalis consummatio. p. 113. n. 615

Denunciatio, vide v. *Matrimonium.*

Descendens.

Descendentes qui dicantur. pag. 194. numero 19

Dispensare.

Dispensandi iustæ causæ in impedimentis dirimentibus. p. 208. n. 125. Et inde circa hoc confessariis nonnulla exhibentur documenta. ibid. n. 126

Dispensare, vide verb. *Pontifex, Episcopus.*

Diuortium.

Diuortium quid. p. 55. n. 126

Diuortium quotuplex sit. ibid.

Diuortium inter, & repudium quid discriminis intercedat. ibidem.

Quatuor Diuortij causæ admittuntur. pag. 55. num. 128

Et quæ dicantur. ibid.

Diuortium ob adulterium quod dicatur? ibid. numero 129

Ad Diuortium non sufficit adulterium aliquibus in casibus. p. 56. n. 132

Quid sufficiat vt coniux in foro conscientiæ Diuortium gerere possit. ibidem numero 133

Vt Diuortium in foro externo fiat, quid requiratur. ibid. n. 134

Coniux innocens potest secluso scandalo propria authoritate facere Diuortium ab adultero. ibid. n. 135

Duplici in casu tenetur maritus Diuortium facere adultera coniuge ibidem numero 136

Et quid cum vterque adulterium commisit, sed alter est emendatus. ibidem numero 137

Potest innocens facto diuortio, adulterum cogere, vt redeat. Pagina. 57. numero 138

Nulla actio acquiritur adultero, vt repetat innocentem lapsum in adulterium post latam diuortij sententiam ibidem numero 139

Secunda Diuortij causæ quæ dicatur. ibidem numero 143

Inductio ad peccatum, ac sæuitia Diuortij sunt causæ. pagina 58. à numero 146 ad 151

An Diuortium ob Adulterium coniugis licitum sit solum iure di uino positiuo. pag. 171. num. 221

An Diuortij perpetui iustam præbeant causam tactus impediti, quæ vxor cum alieno habuit. ibid. n. 224

Estne iusta Diuortij causa pollutio habita cum vxore dissentiente. pagina 172. numero 227

An Diuortij sit iusta causa, pollutio extraordinaria habita cum tertia alia persona non vxore. pagina 172. numero 230

An ad Diuortium gerendum coniugis Sodomia sit sufficiens causa. ibidem numero 233

Datne iustam Diuortij causam passiua Sodomia. ibid. n. 236

An naturalis copula absque seminis intra vas effusione sit iusta diuortij causa. pag. 173. num. 242

Diuortij occasionem præbetne bestialitas. ibid. num. 245

Concubitus cum fœminæ exanimis cadauere exhibetne iustam Diuortij causam. ibidem numero 248

Quot casus admittantur, in quibus non sufficit adulterium ad Diuortium gerendum. ibid. numero 249

An cum lata Diuortij sententia contingit innocentem labi in adulterium, compensentur mutuo delicta, compellendus sit ad coniugem adulterij causa dimissum redire. p. 177 num. 278

Num coniugi, qui ante Diuortij sententiam in adulterium labitur, liceat Religionem profiteri, vel Sacros Ordines suscipere. p. 178. numer. 281.

E contra vero post Diuortij sententiam. ibid. num. 284

An si post Diuortium celebratum coniux innocens iam professus, vel Sacris initiatus perpetrat adulterium, teneatur egredi è monasterio, & ad coniugem, ob adulterium imissum redire. ibidem numero 287

An post latam Diuortij sententiam coniux innocens possit adulterum etiam inuitum sibi reconciliare, & adulter teneatur ad id. p. 179. n. 290

Licetne Diuortium ob multa alia crimina, etiamsi eis coniux ad peccandum non inducatur. p. 188. n. 361

Si coniux pertrahat alterum coniugem ad peccandum lethaliter potestne ab illo diuertere. p. 189. nu. 364

Diuortium licetne gerere viro ob vxoris sæuitiam. ibid. n. 368

An ob furorem coniugis liceat alteri Diuortium celebrare, quamuis non adsit vitæ periculum. p. 190. nu 3. 71.

Diuortium, vide verb. *Adulterium.*

Dominus.

Dominus tradens seruum liberę, hoc ipso illum à seruitute liberat. pagina 193 numero 13.

Domino inuito seruus valide potest inire coniugium cum libera vel serua, modo seruitus sit liberæ nota. pag. 193. numer. 14

Dominus non potest absque mortali vendere seruos in locis distantibus, in quibus non valeant sibi debitum reddere. ibidem numero 15

Dos.

An Dotem sponso sponsa promittente, quam superueniente inopia soluere non valet, spõsalia soluantur. p. 34. nu. 297

Dotis promissio non præcessit, sed superuenit sponsæ paupertas, an hoc in casu soluantur sponsalia. ibid. n. 300

Iurauit quis se aliquam ducturum, nulla Dotis promissione præmissa teneturne ipsam**[[310]]** ducere, si cum ipsa sit locuples, nullam ei Dotem velit assignare? pagina 35. numero 309

E

Ecclesia.

ECclesia potest matrimonij impedimenta statuere. p. 191. nu. 1

Quid sit Ecclesiæ vetitum. pagin. 273 numer. 590

Episcopus.

Episcopus potestne dispensare, vt benedictio nuptialis celebretur tempore prohibito. p. 118. n. 662

Episcopus aliquando dispensare potest in iis, quæ iure naturæ dirimunt, confluentibus conditionibus queisdam. pag. 207 numer. 120

Episcopus dispensare potest in impedimentis quæ superueniunt matrimonio, & debiti petitionem prohibent. ibidem numero 121

Episcopus dispensare potest in impedimentis non dirimentibus excepto voto castitatis, & Religionis. ibid n. 122

An Episcopus, & Concilia Nationalia, & Prouincialia possint impedimenta inducere. p. 209. n. 132.

An Episcopus in casu magnæ necessitatis possit in impedimentis dirimentibus post contractum matrimonium dispensare. p. 285. num. 683

Desideraturne in contrahentibus bona fides, vt Episcopus in his casibus valeat dispensare. ibid. nu. 686

Potestne Episcopus in casu magnæ necessitatis dispensare in impedimento dirimenti ante initum matrimonium. p. 286 numer. 689

An tantum sit pro interiori foro potestas, quam Episcopus habet ad dispensandum in necessitate super impedimenta dirimentia. ibid. num. 692

An ex speciali Episcopi commissione possit eius Vicarius Generalis in impedimentis dirimentibus, in casibus, quibus ipse potest dispensare. ibid n. 695

Circa Episcoporum dispensationem plura à pag. 287. ad 291.

Error.

Error in matrimonio quotuplex possit admitti. p. 192. n. 7

Error personæ concomitans reddit matrimonium inualidum. ibid. n. 8

Cum Errore antecedenti celebratum matrimonium circa qualitatem validum est. ibidem numero 9.

Quomodo Error qualitatis in errorem dignoscatur. ibid. n. 10

Error conditionis efficit matrimonium nullum, quando conditio errantis fit deterior. p. 193. num. 12.

An Error personæ concomitans matrimonij actum id etiam irritnm reddat. pagina 210. numero 139

Error personæ dirimitne iure naturali matrimonium. ibid. num. 142

An Error qualitatis seu dolus circa illam antecedens, qui ineundo matrimonio causam præbet, alias non ineundo illud dirimat. p. 211. n. 145

Eunuchus.

Eunuchus potestne valide matrimonium inire. p. 258. n. 484.

An si daretur Eunuchus verum emittens semen valide posset matrimonium inire attento naturæ iure post Sixti V. motum proprium. ibid. n. 485. & 486

An fœmina Eunuchissa sit ad matrimonium habilis ineundum. pagina 259. numero 489

F

Fideiussor.

FIdeiussor pro matrimonij securitate potest Sponsalibus interuenire. pag. 4. numero 31

Filius.

An Filius teneatur inire matrimonium, quod pater promisit, aut præcepit. pag. 125. numer. 720

Possuntne Filij licitè hoc aut illud coniugium inuitis parentibus inire. ibidem numero 724

An Filia inuitis parentibus nubens, attento iure cæsareo, possit ab eis exhæredari, si indigno nubat. pag. 126. n. 727

An Filia possit inuitis parentibus nubens exhæredari attento iure Regio Castellæ. ibid. num. 730

An Filiam dotare teneatur pater viginti quinque annis maiorem ipso inuito nubentem. p. 127. n. 733

Teneturne pater Filiam dotare viginti quinque annis ipso inuito nubentem indigno. ibid. n. 737

Fœmina.

An Fœmina quę parere non potest sine manifesto mortis periculo, licet apta copulæ, valide ineat matrimonium. p. 260. n. 501

Quando Fœmina nupta cuius arctitudin inaturali medici iudicant posse absque mortis periculo per incisionem subueniri, teneturne pati. p. 291. n. 508

An quando Fœmina arcta naturaliter speciatim non est, sed solummodo naturale Virginem signaculum congressui virili obstat, teneatur incisionem subire. pag. 262. n. 511

G

Gradus.

GRadus quis dicatur. p. 194. n 19

H

Hæresis.

HÆresis est secunda diuortij causa. pag. 57. num. 143

[[311]] *Hermaphroditus.*

Hermaphroditus quid debeat gerere circa matrimonium? p. 204. n. 91

An Hermaphroditus, semel electo sexu, & iuxta illum inito matrimonio, posteà viduus possit iuxta alterum sexum valide matrimonium inire? pagina 263. numero 518

An Hermaphroditus possit valide inire coniugium iuxta sexum, qui non est æqualis sed inferior: si tamen iuxta eum adsit ad copulam porentia? ibidem unmero 521

Honestas publica.

Honestas publica quid, quæ ad primum consanguinitatis gradum extenditur solummodo. p. 200. n. 66

Honestatis publicæ impedimentum non est naturæ iure inductum, vel diuino, sed iure Ecclesiastico. ibidem numero 67

Honestatis publicæ impedimentum est perpetuum, nisi authentica sit Cardinalium quædam declaratio. ibidem nnmero 68

Honestas publica non oritur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum. p. 201. nu. 69

Honestas publica oritur ex matrimonio rato, & ad quartum gradum extenditur. ibid. num. 70

Honestas publica oritur ex matrimonio rato irrito, modo non sit ex defectu consensus. ibid. n. 71

Honestatis publicæ impedimentum non oritur ex matrimonio rato conditionato ante conditionis impletionem. ibidem numero 72

Honestatis publicæ impedimentum oriturne ex sponsalibus fictè celebratis? p. 248. numero 409

An publicæ Honestatis impedimentum ortum ex sponsalibus validis cesset, cum mutuo contrahentium consensu dissoluuntur sponsalia? pag. 249. numero 412

Publicæ Honestatis impedimentum consurgens ex matrimonio rato, an restrictum sit per Tridentinum ad primum gradum ficut consurgens ex sponsalibus? p. 250. num. 422

An impedimentum publicæ honestatis consurgat ex matrimonio rato quocumque ex causa inualido? pagina 251. numero 425

I

Ignorantia.

NVm Ignorantia vincibilis facti excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem aut cognationem spiritualem contraxit, ne ipsi debiti petitio interdicatur. p. 160. n. 143

An Ignorantia inuincibilis iuris præscribentis pœnam priuationis debiti, excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem spiritualem contraxit, ne ipsi debiti petitio interdicatur? pag. 161 numero 149

Impedimentum.

An Impedimentum teneatur is manifestare, cui est sub secreto naturali reseratum: p. 113. n. 622

An qui nouit occultum Impedimentum, quod testibus probare nequit, teneatur illud manifestare? pagina 114. numero 625

Ordinarius ipse, qui solus nouit impedimentum teneturne publice petentibus matrimonium non denegare p. 115. nu. 632. & 633

Impedimenta dirimentia, & impedientia matrimonium quæ, & quot? p. 192. num. 6

Impedimenta non dirimentia matrimonium, sed solum impedientia quot? p. 205 num. 100

Impotentia.

Impetentia coëundi est impedimentum dirimens matrimonium. pagina 202. numero 79

Vnde hęcce Impotentia consurgat; ibidem.

Impotencia perpetua qualisnam dicatur? ibidem.

Impotentia perpetua matrimonium antecedens quæ. ibid. n. 80

Impotentia qualis ex parte fœminæ matrimonium dirimat? ibid. num. 81

Impotentia accidentalis non obstat matrimonio. p. 203. n. 83

Impotentia ex meleficio perpetuo dirimit subsequens matrimonium. ibid. num. 86

Coniuges quibus constat Impotentiam adesse perpetuam debent à qualibet coniugali abstinere licentia. ibidem numero 87

Quando dubitant an Impotentia sit perpetua, possunt pertriennium inhabitare simul. ibid. n. 88

Et quomodo triennium sit computandum. ibid. n. 89

Impotentia matrimonij superueniens illud non dirimit. ibid. n. 90

Impotentia quotuplex veniat admittendat p. 255. n. 462

An inter Impotentes sit validum matrimonium. p. 256. n. 465

An Impotens, qui suæ Impotentiæ conscius decepit fœminam ipsam ducens, teneatur eam vt sororem habere, & ei alimenta impertire? ibidem nu. mero 468

Num si vterque coniux initi matrimonij tempore nouerant impotentiam, teneantur vt fratres conuiuere? p. 257. num. 471

An detur Impotentia naturalis respectiua matrimonium dirimens. p. 261. n 504

[[312]] Impotentia perpetua ex maleficio consurgens dirimitne subsequens matrimonium cum persona illa ad quam est impotentia? p. 262 num. 514

An quando signa impotentiæ non sunt omnino certa, sed euidentia verosimiliter, desideretur iuramentum? pag. 267. numero 548

Incestus.

Estne Incestus accessus ad consanguineam in tertio, aut quarto gradu eius, quacum quis fuerat fornicatus. pag. 254. num. 452

An Incestus viri cum vxoris consanguineis, quo impedit, dirimat matrimonium? p. 278. n. 633

Incestus impedimentum oriturne ex coniunctione cum consanguineis coniugis vltra secundum gradum. pag. 279. num. 636

An hoc impedimentum oriatur ex Incestu cum propriis consangnineus, intra secundum gradum. ibidem numero 639

Incestus cum coniugis consanguineis impeditne coniugium. ibidem numero 642

An vt Incestus matrimonium impediat debeat necessario esse publicus. pag. 280. numero 645

Interdictum Iuris.

Interdictum iuris quid? p. 205. n. 100

Iudex.

Quis Iudex sit necessarius ad dissoluenda sponsalia. pag. 7. n. 54

Iuramentum.

Iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto obligatne, & an indigeat relaxatione. p. 123. n. 705

An Iuramentum accedat sponsalibus metu graui contractis, & obliget donec relaxetur. p. 124. n. 708

An pro Iuramenti septimæ manus forma, requiratur necessario libri Euangeliorum tactus? p. 268. n. 558

L

Ligamen.

QVid per Ligaminis impedimentum veniat intelligendum? pag. 199 numero 60

Linea.

Linea quid sit? p. 194. n. 19

Linea quotuplex admittatur? ibid.

Regula pro Linea recta ascendentium & descendentium. ibid. n. 20

Regula pro Linea transuersa æquali. ibid. numero 21

Regula pro consanguineis in Linea transuersa inæqualiter distantibus à communi stipite. ibid. num. 22

Linea, vide verb. *Matrimonium.*

Luxuria.

Per omnes Luxuriæ species, in quibus coniux diuidit carnem suam cum alio, matrimonium quoad thorum dissoluitur. p. 55. numero 130

M

Matrimonium.

MAtrimonij promissio acceptata ab altero suo ex genere obligat ex iustitia, & sub peccato mortali. pag. 2. num. 6

Matrimonij gratuita promissio facta absenti est ante acceptationem reuocabilis. ibid. numero 7

Verba de præsenti apta ad Matrimonium clandestinum sufficiunt ad sponsalia. pag. 3. num. 11

Ad Matrimonium ij soli sunt habiles, qui ad sponsalia. ibidem numero 17

Ad Matrimonium quæ via. ibidem numero 19

Matrimonium suâ culpâ impediens arrhas amitit. p. 4. n. 29

Pro Matrimonij securitate potest sponsalibus interuenire fideiussor. ibidem numero 31

Matrimonij contrahendi promissio absenti facta potestne ante absentis acceptationem reuocari, nemine pro eo acceptante aut stipulante. pagina 9. numero 74

An Matrimonij promissio facta absenti, aliquo stipulante, seu acceptante absentis nomine, reuocari possit. ibid. num. 77

An qui Matrimonij futuri promissionem iuramento firmat, animo quidem iurandi, sed expressè non obligandi, obligetur, & constituat vera sponsalia. p. 11. num. 96

Teneturne implere quis est certus de Matrimonij promissione, at dubitat de animo se obligandi? pagina 12. numero 102

An qui fictè Matrimoninm promittit, & sub ea spe Virginem deflorat, teneatur eam ducere. pagina 103. 104. vbi numero 105. nonnullæ limitationes ab Auctore referuntur. ibidem.

An fictè Matrimonium contrahens per verba de præsenti absque interno consensu, teneatur verè consentire? pagina 14. numero 116

An quando de præsenti, quibus contrahitur matrimonium adduntur alia de futuro, contrahatur matrimonium, & non sponsalia. p. 18. n. 149. & 150

An Matrimoium contrahatur, quod sit Sacramentum hisce verbis, Ex nunc habebo te in meam, & c. ibidem numero 155

An Matrimonium constituatur & non sponsalia, quando verbis futuri temporis importantibus executionem, nulla additur particula gerens significationem de præ-**[[313]]**senti. ibidem numero 156. & 157

Num Matrimonium fiat per verba, Volo tecum contrahere: te ducere: te habere in vxorem. pagina 19. numero 161

An potius ad Matrimonium quam ad votum teneatur si qui emisit vtoum Religionis, aut castitatis posteaque Virginem deflorauit fide datâ de matrimonio contrahendo. p. 27. n. 230

An Matrimonium cum vna initum extinguat sponsalia cum alia contracta. p. 28. num. 241

Vnde Matrimonij nomen deriuetur. p. 39. numero 1

Quæ sint eius synonyna. ibid.

Quotupliciter Matrimonium possit considerari. ibid. n. 2

Vnde eius oriatur definitio. ibid.

In quo consistat Matrimonij essentia? ibid. num. 3

Matrimonij præceptum naturale quod? Ibid. num. 4

Præceptum naturale Matrimonij obligat necessitate vrgente, etiam voto castitatis illigatos. ibid. nu. 5

Ad quid Matrimonium fuerit institutum. pagina 40. numero 6. Et quando. ibidem.

Matrimonium diuisio quotuplex. ibid. numero 8

Matrimonium legitimum quod? ibidem.

Quodnam dicatur Matrimonium ratum? ibid. n. 9

Quid item consummatum intelligatur ibid. num. 10

Matrimonij Rati diuisiones. ibidem numero 9

Matrimonij materia & forma quæ. ibid. numero 11

Minister Matrimonij nunquam fuit sacerdos, sed ipsi contrahentes. ibidem numero 12

Sacerdos potest dici accidentarius eius minister. ibid. n. 13

Potest Matrimoninm inter absentes per procuratorem celebrari. ibid. n. 14

Ad Matrimonium quæ sit necessaria ætas; p. 41. n. 15

Ante quamnam ætatem possit aliquando iniri matrimonium? ibidem numero 16

Peccatum lethale est Matrimonium ante ætatem legitimam inire. ibidem numero 18

Matrimonij significatio quæ? ibid. numero 19

Eius indissolubilitas. ibid.

Matrimonium Ratum quandonam dissolubile? ibid. n. 20

Quando Matrimonium Ratum dirimitur, vel non dirimitur per vota Religionis. ibid. numero 21

Vt Matrimonium dicatur indissolubile, quid requiratur. p. 42. nu. 22

Bimestre à iure conceditur sponsis ante consummationem matrimonij. ibidem numero 23.

Transacto bimestri potest quilibet coniux Religionem inire, si Matrimonium non est consummatum. ibid. n. 24

Quid ad Matrimonij essentiam spectet. ibid. n. 25

Consensus Matrimonium constituens non est explicite in carnalem copulam, sed implicite. ibid. nu. 26

Tria Matrimonij bona recensentur. ibid. numero 27

Quodnam bonum horum trium necessario debeat à contrahentibus intendi. ibid. numero 28

Veniale est peccatum, Matrimonium ad copulam contrahere. ibid. n. 29

Excludere expressa conditione Matrimonij fines lethale est. pagina 43. numero 30

Non sufficit consensus internus ad Matrimonium celebrandum. ibidem numero 31

Non est necessarium simul tempore præstari vtriusque coniugis consensum? ibid. numero 32

Quod interuallum obstet valori contractus matrimonij prudentis arbitrio relinquitur. ibid. n. 33

Quando consensus alterius fuit minus legitimus, sufficit, vt hic de nouo consentiat, si alter consensum non reuocauit. ibid. num. 34

Necessum non est eum qui iterum est consensurus, conscium fieri nullitatis Matrimonij. ibid. n. 35

Quando Matrimonium inualidum fuit defectu consensus vtriusque, non sufficit vt consensus internus vtriusque præstetur. ibid. numero 36

Ad reualidandum Matrimonium publicè nullum, gerendusne consensus coram Parocho, & aliis testibus. ibidem numero 37

Validum est Matrimonium si subsit aliquis error facti, vel iuris, & vterque consentiat quantum in ipsis est. pagina 44. numero 38

Non sufficit taciturnitas ad consensum Matrimonialem exprimendum. ibid. numero 39

Quæ coniecturæ sufficientes censeri debent ficti consensus in matrimonio. ibid. numero 40

Matrimonium clandestinum quid. ibid. numero 41

Matrimonium clandestinum est inualidum. ibid. n. 42

Semper fuit illicitum. ibidem numero 43

Nec officit ignorantia vt sit validum. p. 45. num. 44

Mortale est contrahere non præmissis denunciationibus. ibid. nu. 45

Facultas dispensandi in denunciationibus ante & post Matrimonium consummatum, cuinam concedatur? ibidem numero 46

Quid Concilia circa denunciationes Matrimonio præmittendas? ibidem numero 47

Quando non sit mortale vnam, aut omnes de-**[[314]]**nunciationes omittere? ibidem numero 48

Prælatus alterius contrahentis dispensare potest in vtriusque denunciationibus, & alteri delegare. ibidem numero 49

Iustæ causæ ad dispensandum in denunciationibus. ibid. nu. 50

Mortale est Matrimonium consummare ante præmissas denunciationes. ibidem numero 51

Circa denunciationes quid Tridentinum? ibid. n. 52

Ministri solemnitatis Matrimonij qui esse debeant? p. 46. n. 55.

Valida sunt Matrimonia duobus in casibus sine assistentia Parochi. ibidem numero 56

Vagorum Matrimonio quis Parochus debeat interesse. ibid. num. 58

Qui Matrimonio assistit non est necesse Sacerdotem esse Parochum. pag. 47. numero 60

Licentia assistendi Matrimonio permetum extorta valet, per dolum minime. ibid. num. 65

An Matrimonio valide assistat Parochus prohibitus ab Episcopo? ibidem numero 66

Non requiritur ad Matrimonij validitatem, vt parochus aliquibus verbis vtatur, tenetur tamen ea proferre ex Concilij præscripto. p. 48 n. 70

Matrimonium solemnizare prohibetur Religiosis sub excommunicationis & suspensionis pœna. ibidem numero 72

Et quænam ista solemnizatio. ibidem

Matrimonium sine Parocho ac testibus celebrantibus pœnæ quæ sint impositæ? p. 49. numero 73

Variæ in Matrimonio conditiones. ibid. numero 74

Matrimonium initum sub conditione necessaria quod? ibid. n. 75

Sub conditione turpi contra Matrimonij substantiam. ibid. nu. 76

Sub conditione turpi, sed non contra substantiam Matrimonij. ibidem numero 77

De conditione honesta possibili de præsenti, & præterito, & de possibili de futuro. ibid. n. 78

De conditione inter consanguineos & affines. ibid n. 79

De conditione impertinenti. pag. 50. num. 81

In foro conscientiæ standum est intentioni contrahentis Matrimonium sub conditione, qualiscumque illa sit. ibidem numero 82

Quando Matrimonij vsus ob finem voluptatis sit culpa lethalis quando non. p. 53. numero 113

Quænam libido Matrimonij limites non excedat. ibid. nu. 114

Matrimonium quoad thorum dissoluitur per omnes luxuriæ species, in quibus coniux diuidit carnem suam cum alio. p. 55. n. 130

Minime autem quando caro non diuiditur. p. 56. n. 131

An matrimonium, vt est contractus naturalis solo naturæ iure institutum sit. p. 59 numero 154.

An de Matrimonio contrahendo præceptum extiterit? ibidem numero 157

Et an num existat? pagina 60. numero 160

An deficientibus hominibus aliis, superstites solummodo Religiosi teneantur Matrimonium contrahere. ibid. num. 163

An Matrimonium in lege naturæ ac lege veteri fuerit Sacramentum. ibidem numero 166

Num Matrimonium fuerit institutum à Christo D. Sacramentum illis verbis, *Quos Deus coniunxit homo non separet.* Matthæi. 19. p. 61. n. 169

An post legem Euangelicam Matrimonium infidelium sit Sacramentum. ibid. num. 172

An Matrimonium fidelis cum infideli contractum ex Pontificis dispensatione sit aliqua ex parte Sacramentum. ibidem numero 175

Vtrum Matrimonium infidelium, casu quo ambo baptismo diluantur, fiat Sacramentum? pagina 62 numero 178

Inter fideles potestne celebrari Matrimonium, quod non sit Sacramentum. ibidem numero 181

An Matrimonium sit vnicum Sacramentum. ibid. n. 184

An verba seu signa, quibus consensus exprimitur, sint sibi inuicem materia & forma Sacramenti Matrimonij. Pag. 63. num. 187

An ipsi contrahentes sint Sacramenti Matrimonij ministri. pagina 63 numero 190

An Matrimonio assistens Sacerdos in mortali, peccet lethaliter. pagina 64. numero 196

An Matrimonium possit valide inter absentes per Procuratorem celebrari post Tridentinum. ibidem numero 199

Matrimonium inter absentes potestne per Epistolas celebrari. ibidem numero 202

An Matrimonium inter absentes celebratum per Procuratorem, vel per Epistolas sit validum etiam in ratione Sacramenti? p. 65. numero 203. & numero 204. vbi numero 205. Authoris placitum affertur. ibidem.

An vt Matrimonium contractum per Procuratorem sit validum necessarium sit dari ei potestatem vel commissionem coram Parocho, & testibus. pag. 65 numero 208

An in Matrimonio inter absentes inito sint ministri, ipsi contrahentes, & eorum verba, forma? ibidem numero 211

An Procurator in mortali existens peccet le-**[[315]]**thaliter Matrimonium alterius nomine contrahendo? pagina 66. numero 214

Num qui Procuratori mandatum dedit ad contrahendum debeat in gratia existere eo tempore quo credit Matrimonium à procuratore contrahendum. ibidem numero 217

Contrahentes per Procuratorem debentne postmodum inter se Matrimonium inire seu irritum ratificare, vt fiat tunc Sacramentum, quod antea non fuerat? ibid. numero 220

An Matrimonium tam ratum, quam consummatum ex iure naturali sit indissolubile? p. 67. n. 227

In lege veteri dissoluebaturne Matrimonium per repudij libellum. ibidem numero 226

An in Matrimonio rato possit Pontifex dispensare, vt soluto eius vinculo valeant libere coniuges, aliud inire coniugium? pagina 68. numero 228

Desideraturne causa, vt valeat Pontificis in Matrimonio rato dispensatio. ibid. numero 231

In Matrimonio consummato infidelium, dum ambo Sacra vnda diluuntur, potestne Pontifex dispensare. ibid. num. 233

An dissoluatur Matrimonium per Religionis professionem. pagina 69 numero 236

Dirimiturne Matrimonium per vota emissa à quibusdam fœminis Religiosis, quæ Beatæ vocitantur. ibidem numero 239

Vtrum Equitum militarium Ordinum votum Matrimonium dirimat. ibidem numero 242

An quando post Matrimonium ratum vterque coniux communi consensu profitetur Religionem, dissoluatur Matrimonium ratum? pag. 70. num. 245

An professio debeat vim dissoluendi Matrimonium ex iure diuino positiuo? ibid. num. 247.

An qui ante Matrimonij consummationem Religionem ingreditor, & intra annum nouitiatus, in coniugis fraudem varios ordines mutat, possit compelli à Iudice, vt eligat Religionem, in qua vel transacto probationis anno profiteatur, vel ad coniugem redeat? pagina 73. numero 270. & 271. vbi numero 272. quid Author sentiat exponitur. ibidem.

An ad consummandum Matrimonium, ita vt non liceat iam ad Religionem transire, sufficiat penetratio vasis absque seminis receptione? pagina 74. numero 275

An vt Matrimonium censeatur consummatum requiratur, vt etiam fœmina semen emittat. pag. 74. numero 278

Vt Matrimoninm dicatur consummatum nec possit sponsus Religionem inire, an sufficiat quod virile semen siue arte aliqua siue Dœmonis ope in vas sponsæ recipiatur, absque copula aut vasis penetratione? ibidem num. 281

An copula ante initum Matrimonium habita sit sufficiens, vt Matrimonium subsecutum consummatum dicatur. ibid. numero 284

An copula per vim intra bimestre extorta sufficiat vt Matrimonium dicatur consummatum, & sit omnino indissolubile. p. 75. num. 287

Vtrum Matrimonij vinculum de potentia Dei absoluta possit consistere sine mutuo coniugum consensu. p. 76. n. 302 & p. 77. n. 305

An ad veri Matrimonij essentiam consensus requisitus debeat explicite in copulam fieri? pagina 77. numero 308

Ad veri Matrimonij essentiam requiriturne consensus implicitus ac virtualis in copulam ex parte contrahentium. ibid. numero 311

Num sit necessarium aliqua bona constituere. quibus Matrimonium excusetur. p. 78. num. 314

Matrimonium qua intentione irritetur, ibid. num. 318

An Matrimonium contrahere ex fine vitandi fornicationem principaliter, sit peccatum. ibid. n. 321

Estne veniale piaculum Matrimonium inire ob pulchritudinem vel diuitias. p. 79. num. 324

Qui ficto consensu Matrimonium contraxit, teneturne cum eadem sponsa de nouo vero contrahere consensu. ibid. num. 327

An signa externa consensus interni expressiua sint de essentia ipsius contractus Matrimonij? pagina 80. numero 331

Num ad consensum Matrimonialem exprimendum, sint necessaria verba, & sufficiant signa in potentibus loqui. ibidem numero 334

Matrimonium solis nutibus contractum estne Sacramentum? ibidem numero 337

Verba in Matrimonio suntne de præcepti necessitate? pagina 81. numero 340

An quando consensus alterius coniugis fuit minus legitimus, quod fuerit fictus, vel metus extortus, satis sit vt Matrimonium valere incipiat, hunc denuo consentire. p. 82. num. 349

An ad Matrimonium sufficiat consensus, quo coniux vterque annuit falso existimans, impedimentum dirimens subesse. ibid. num. 353

Satisne est ad Matrimonium consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod Matrimonium per ipsos contractum esse validum denuo in illud consentiant. ibidem 356

An ad ratificandum Matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens impetrata impedimenti dispensatione, vel eo ces-**[[316]]**sante, exigatur vtriusque coniugis consensum reuocari? ibidem numero 357. & 358. vbi Authoris resolutio. p. 83. nu. 359

An ad Matrimonium inualidum ob occultum impedimentum, ratificandum, cessante impedimento necessum sit alterum coniugem de nullitate prioris Matrimonij certiorem facere? pagina 83. numero 362

Vtrum Matrimonium coram Parocho ac testibus initum inualidum fuit ob occultum impedimentum, impedimento ablato, iterum sit coram Parocho, ac testibus celebrandum mutui consensus expressione. ibid. n. 365

An Matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito, alter postea dubitat de eius valore possit petere ac reddere debitum. p. 85. numero 375

An cum vterque coniux de valore Matrimonij bona fide initi dubitat, vterque licite reddere possit. pag. 85. numero 378

An si ante Matrimonium alter coniux protestetur se nolle per quæcumque verba postea à se dicta Matrimonium inire huiusmodi protestatio sit sufficiens dissensus indicium? pa. 87. nu. 397

An possit coniux superstes aliud Matrimonium inire, sufficitne probabilitas moralis ad credendum sapientum iudicio p. 88. num. 403

An Matrimonium clandestinum fuerit irritum aliquando ante Tridentinum. p. 89. n. 410

An sit peccatum contra ius naturæ Matrimonium clandestine contrahete. ibid. numero 413

Semperne est necessaria Parochi & testium præsentia ad valide Matrimonium contrahendum? ibidem numero 416

Validumne erit Matrimonium si quis in fraudem Tridentini proficiscatur à loco vbi decretum eins viget ad locum vbi non tenet, vt ibi sine Parocho ac testibus contrahat? pagina 91. numero 435

An captiui Christicolæ, quorum in patria Tridentini lex viget dum commorantur inter infideles, vbi non est publicata, possint sine Parocho ac testibus Matrimonium inire. p. 92. n. 438

An si Matrimonium celebretur in Parochia alterius coniugis non subditi illius Parocho sufficiat præsentia Parochi alterius contrahentis? ibidem numero 441

Si celebretur Matrimonium in Diœcesi aliena, sufficitne Parochi præsentia vnius, vel vtriusque contrahentis. pag. 93. numero 444

An Matrimonium contractum coram Parocho habente Parochiæ possessionem absque vero titulo, à legitimo superiore collato sit validum. pagina 97. numero 481

Potestne Matrimonio interesse Archipresbyter Cathedralis Ecclesiæ in tota diœcesi. ibid. n. 483

Valetne Matrimonium si priuatus Sacerdos, cui Parochus committit, vt assistat ei, extra Parochiam committentis assistit. p. 99. num. 496

Sufficitne licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de futuro, vt Sacerdos alienus Matrimonio assistat. ibidem numero 502

An Sacerdos debeat credere dicentibus, se habere licentiam à Parocho, vt iungat eos Matrimonio. pagina 100. numero 505

Suntne necessaria verba quæ à Parocho proferuntur, *Ego vos coniungo* &c. ad valorem Matrimonij? ibidem numero 508

Estne mortale à Parocho, vel à Sacerdote Matrimonio assistente verba *Ego vos coniungo* omitti? pagina 101 numero 512

An ad Matrimonij valorem sufficiat Parochum per interpretem contrahentium mutuum intelligere consensum. p. 102. num. 522

Valetne Matrimonium si Parochus inuitus assistat? pagina 103. numero 534

An ad Matrimonij valorem requirantur testes omni exceptione maiores. p. 104. numero 537

An ad Matrimonij validitatem sufficiat quod Parochus & testes audiant contrahentium consensum, licet illos non videant. ibid. num. 540

An de essentia Matrimonij sint denunciationes. ibid n. 544

Num dum Matrimonium inter duos diuersarum Parochiarum initur, satis sit in vna earum denunciationes proferri. p. 105. num. 553

An sit peccarum consummare Matrimonium ante denunciationes, cum hę omittuntur ex Ordinarij licentia, vt post contractum coniugium fiant? pagina 112. numero 612

An Matrimonium celebratum coram Parocho ac testibus, omissis denunciationibus subiiciatur clandestini contractus pœnis? p. 115. n. 637

Estne lethale, antequam benedictiones Ecclesiæ recipiantur Matrimonium consummare. p. 116. n. 640

An ipse Matrimonij contractus sit prohibitus celebrari ab Aduentu vsque in diem Epiphanię, & à feria quarta Cinerum vsque in octauam Paschatis inclusiue saltem sub veniali? pagina 117. numero 656

An Matrimonium consummare sit peccatum interdicto feriarum tempore. n. 119. num. 671

Metus cadens in virum constantem iniustè incussus irritatne Matrimonium. p. 120. num. 674

Irritatne Matrimonium metus cadens in virum constantem iuste illatus. ibid. num. 677

An Metus cadens in constantem virum irritet Matrimonium solo iure naturæ & non Ecclesiastico? ibid. nu. 680

[[317]] Matrimonium graui metu contractum valetne inter fideles. 121. 683

An Matrimonium metu extortum sit omnino nullum vnde alteruter altero inuito, possit sine graui piaculo resilire. ib. 686

Contrahens Matrimonium ob metum in virum cõstantẽ cadentẽ. peccatne lethaliter. 122. 690

An qui coactus metu cadente in constantem virum, vere consentit in matrimonium delinquat lethaliter. ib. 693

Vtrum metus leuis sufficiat aliquando ad matrimonium irritandum. ib. 696

An Matrimonium antea nullum ob metum postea reualidetur, ob culpam similiter metu extortam. 123. 699

Matrimonium metu contractum, si Iuramento firmetur, num reddatur validum. ibid. 702

An Iuramentum adiectum Matrimonio metu graui extorto, obliget, indigeatque relaxatione. ibid. 705

Matrimonium num inire teneatur filius, quod pater promisit aut præcepit. 125. 720

An hęc conditio, *si Deus voluerit,* sit generalis, ita vt reddat contractum Matrimonij conditionalem. 128. 741

An conditio extrinseca necessario euẽtura adiecta Matrimonio, vt *contraho tecum, si cras sol orietur,* reddat illud conditionale suspendatque consensum. ibid. 744

Conditio impossibilis adiecta Matrimonio, vt Contraho tecum si digito cœlum tetigeris, vitiatne ipsum. 129. 747

An omnes conditiones impossibiles iuxta cap. finale reiiciantur de Matrimonio solum, quãdo apponuntur per verba de futuro? 130. 751

De Matrimoniis sub conditionibus contractis plura à p. 130. ad 140

An conditiones iure impossibiles reiiciantur à Matrimonio. 130. 754

Conditiones quæ solo facto impossibiles sunt, sũtne à Matrimonij reiiciedæ cõtractu. ib. 757

Reiiciturne à Matrimonio conditio, quę ex natura sua possibilis est, at ex accidenti est impossibilis. p. 131. n. 760. & 761

Validane est Matrimonij promissio inter impeditos, non expressa ea conditione, *si Pontifex dispensauerit?* 132. 768

An conditiones appositæ Matrimonio illud suspendant vsque ad notitiam existentiæ ipsarum. 134. 785

Conditio honesta licet contraria bonis matrimonij illudne irritat. 136. 801

Valetne Matrimonium initum à Paganis seu Iudæis ea conditione, vt possint repudij dare libellum iuxta illorum ritum. 137. 810

Matrimonium vitiaturne, quando conditio ei contraria ab altero tantum ex contrahẽtibus apponitur. ibid. 813

Conditiones impertinentes habenturne in Matrimonio pro non adiectis, & illud suspendant. 139. 828

An demonstrario, & causa vitient Matrimonium si ei contrarientur. ibid. & seq. n. 832

Vitiatne Matrimoninm modus, si ei contrarietur. 140. 836

An si affinitas, vel cognatio spiritualis contrahatur ab altero coniuge ante Matrimonij consummationẽ, possit id licitè consummare reddendo, & vt exinatur à reddendi onere, teneatur Religionem inire. 159. 135

Potest Ecclesia Matrimonij impedimenta statuere. 191. 1

Iusta causa requiritur, vt valeat Pontifex indicere Matrimonij impedimenta. ibid. 2.

Potest sæcularis princeps iusta ex causa suis fidelib. subditis Matrimonij impedimẽta statuere at eis ab Ecclesia ablata est potestas. ib 3.

Consuetudo vires habet statuendi nouum impedimentum dirimens Matrimonium. ibid. 4.

Culpa lethalis est Matrimonium contrahere cum impedimento. ibid. 192. 5

Quæ impedimenta dirimant, quæ impediant matrimonium. ibid. 6

Error in Matrimonio quotuplex admittatur. ibid. 7

Matrimonium reddit inualidum error personæ concomitans. ibid. 8

Matrimonium celebratum cum errore antecedẽti circa qualitatem validum est. ibid. 9

Error conditionis efficit matrimonium nullum, quando conditio errantis fit deterior. 193. 12

Vir post contractum Matrimonium potest se in seruum vendere renitente vxore, hæc minime. 193. 16

Matrimonium dirimit votum solemne castita. tis in Religione approbata, & simplex in Societate Iesv. ibid. 17

Et hoc iure solummodo Ecclesiastico. ibid. 18

Matrimonium initum in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ est iure naturæ irritum. 194. 23

In aliis gradibus non erit iure naturali irritum. ibid. 24

Matrimonium in primo gradu æquali lineæ transuersæ est iure naturali irritum. ibid. 25

Iure Ecclesiastico est inualidum Matrimoniũ inter consanguineos intra gradum inclusiue in linea vtraque. ibid. 16

Matrimonium inter fidelem, & infidelẽ est irritum. 197. 43

Matrimonium inter baptizatam, & Cathecumenam personam est irritum. ib.

Matrimonium inter fidelem, & hæreticum est validum, sed illicitum. ibid. 44

Ob eximiam causam erit licitum, licet periculum peruersionis adsit. ib. 45

Matrimonium dissolui potest, si infidelis conuerti nolit, licet velit cohabitare sine creatoris iniuria. 198. 46

Matrimonium hoc dissoluitur cum ad alias nuptias transit infidelis, non antea. ib. 47

Matrimonium pr metum grauem initum est inualidum. 198. 50

Solum iure Ecclesiastico huiuscemodi Matrimonium est nullum. ib. 51

Matrimonium iniustus irritat metus, non item iustus. ib. 52

Cam metus incutitur ob aliam causam, & non vt consensus extorqueatur, non irritat Matrimonium. ib. 53

Quãdo quis metu mortis cogitur inire, & consũmare Matrimonium, inualidum est. 199. 54

Matrimonium per grauẽ metum initum est nullum etiamsi iuramento firmetur. ibid. 55

Matrimonium cum spadone initum est inualidum. 203. 84

Infirmi in mortis periculo existentes apti sunt Matrimonio. ib. 85

Matrimonii sterilitas valori non obest. p. 204. num. 92

Quintum impedimentum non dirimens, sed tamen Matrimonium impediens quotuplex sit. 205. 105

An Princeps sæcularis fidelis possit suis**[[318]]** subditis impedimẽta Matrimonium dirimentia statuere ex natura suæ potestatis. 209. 135

An validum sit Matrimonium initum cum seruo, cui pro tempore determinato fuit concessa libertas, postmodum in pristinam redituro seruitutem. 211. 148

Valetne Matrimonium liberi cum ancilla, quæ infra modicum tempus potitura est libertate. 212. 151

An Matrimonium valeat liberi cum ancilla contractũ, si error aut ignorantia seruilis conditionis crassissima, aut fuerit leuissima ib. 156

An valide Matrimonium contrahat seruus cũ ancilla putans eam esse liberam. ib. 159

Num contrahat valide Matrimonium liber cum libera, si putabat eam esse ancillam. 213. 162

An petente cõiuge libero Matrimonij dissolutionẽ ratione seruitutis à se ignoratæ, incũbat ipsi illius ignorãtię probatio. ib. n. 166. & 167

Seruitutis ignorantia dirimitne suapte naturâ Matrimonium. 214. 170

An Matrimonium licitè inire possint serui inuitis dominis & non petita facultate. 215. 184

Mancipiũ Matrimonio illigatum teneturne potius domino quam vxori satisfacere. 217. 191

An Mancipium contrahens Matrimonium cum domino, aut cum domina, statim consequatur cõmuni ex iure ac naturali libertatem. ib. 195

An quando ancilla aut seruus Matrimonium ineunt cum persona libera seruitutis illius ignara, domino tradente in Matrimonium, vel sciente ant tacente seruitutem, sit validum huiusmodi Matrimonium. 218. 198

An Matrimonij prohibitio, & irritatio inter ascendentes, & descendentes iure naturali inducta protrahatur ad quemcumque gradũ in infinitum. 222. 227

Dato quod prohibitio Matrimonij in linea recta ascendentium & descendentium certis finibus contineatur inre naturali attento extenditur ad alios gradus pręter primũ. ib. 230

An Matrimonium contractum in primo gradu line transuersæ, nempe inter fratrem, ac sororem iure naturali sit irritum. 224. 237

An Matrimonium fidelis cum infideli sit vetitũ iure naturæ aut diuino. 223. 300

Matrimonium fidelis cum infideli prohibitum iure diuino & naturali estne eodem iure irritum. 234. 303

An ex Matrimonio rato nondum consummato potius oriatur affinitatis, quam publicæ honestatis impedimentum. 250. 419

An ex Matrimonio rato conditionato oriatur publicæ honestatis impedimentum. 251. 428

Valetne Matrimonium inter impotentes initum. 256. 465

An sit satis ad Matrimonij valorem potentia vas penetrandi. si seminandi intra illud desit potentia. 257. 474

Sufficitne ad Matrimonij valorem si vir non valeat emittere semen intra vas, sed tantum in ore vasis. ibid. 477

Valetne Matrimonium, si vir seminet intra vas, fœmina vero sit ad seminandum impotens. 258. 480

An Matrimonium Eunuchi valeat. ibid. 484

An si daretur Eunuchus verum emittens semen, si valide posset Matrimonium inire, attento naturæ iure, post Sixti V. motum proprium. ibid. n. 485 & 486

Ad Matrimonium ineundum habilisne est Eunuchissa. 259. 486

An senes decrepit sint ad ineũdum Matrimonium habiles. ibid. 492

An validum sit sterilium Matrimoniũ. 260. 498

Ad Matrimonij valorem sufficitne vltimum diẽ anni decimi quarti in viro, & duodecimi in fœmina incœptum esse. 264. 528

Num valeat Matrimonium quando pubes potens non est ad copulam coniugalem gerendam. 265. 541

Matrimonium potestne licite interdicti ac cessationis à diuinis tempore celebrari. 274. 600

Matrimonium, vide verb. *Error, Parochus, Cõiugium, Votum*

Matrona.

Matronæ ad fœminarum inspectionem electæ à Iudice, possuntne recusari. 270. 572

Matronarum qualitates recensentur. ibid. 569

An Matronæ à Iudice electæ debeant iurare, suo vt testimonio fidem faciant. 271. 575

Metus.

Metus quis dicatur? 198. 50

Metus, vide verb. *Matrimonium.*

N

Nuptiæ.

NVptiæ vnde nomen sortitæ? 39. 1

An vnus testis affirmans coniugis mortem sufficiat, vt liceat alteri ad secundas Nuptias transire. 87. 400

Plures Nuptiæ dissolutis prioribus sunt licitę. 200. 63

Quanta certitudine opus sit de coniugis morte, vt alter possit ad secũdas Nuptias transire. ibid. 64

Nuptiæ, vide verb. *Benedictio Nuptialis.*

O

Ordo.

ORdines minores suscepti post sponsalia nõ dissoluunt illa, minores dissoluunt. 6. 45

Quinã Ordo, & quonam iure dirimat matrimonium ante illum & post illum contractum. 199. 57

Nunquã permissum fuit in Ecclesia Latina Sacro Ordine præditos coningium inire. ib. 58

Et quid in Græca circa hoc permittatur. ibid.

Sacro Ordine initiatus contrahens matrimonium mortaliter peccat, incurritque irregularitatem. ibid. 59.

An Sacri Ordinis votum dirimat subsequens matrimonium solo iure Ecclesiastico. 219. 204

An Sacerdotes Græci vtentes Matrimonio ante Ordines inito sint Sacrilegio rei. ibid. 208

An Sacer Ordo ante rationis vsum susceptus obliget ad continendum, & dirimat matrimonium, ibid. 211

Num Ordo susceptus post rationis vsum, sed ante pubertatem irritet matrimonium, cum adeptus pubertatem non ratificat. 220. 214

An Ordo Sacer per vim vel metum assumptus dirimat matrimonium postea irritum. ib. 217

An Ordo Sacer dirimat matrimonium iure naturali diuino 240. 350

Ordo Sacer per metum grauem susceptus dirimitne matrimonium. 241. 356

An scienter Ordinatus, sed ignorans votum esse Ordini annexum ad quid teneatur. 242. 360

Potestne vir ad Ordines minores sine vxoris licentia promoueri ibid. 364

An vir ad Ordines promotus, quãdo spontanea vxoris (non expressa licentia) dissimulatio inter fuit, possit ab ea ad ius cõiugij reuocari. ib. 368

[[319]] Vir ad ordines promotus sola spontanea vxorisli cẽrtia absque aliis iure requisitis, potestne ab ea, vel saltem ex iudicis officio ad cõiugale consortium reuocari. 244. 377

P

Pactum.

PActum in sponsalibus adiectum valetne, vt vir teneatur in certo loco moram trahere cum vxore. 25. 215

Parochus.

Parochus & duo testes ministri solemnitatis m atrimonij 46. n. 55. & 96. sine Parochi assistẽtia quot in casibus validum sit cõiugium. ib.

Parochi proprij præsentia ex gitur, vbi Tridentini constitutio viget necessitate Sacramenti. ib. 57

Quinam Parochus vagorum matrimonio debeat interesse. ibid. 58

Parochus alterius contrahentis potest valide assistere in alterius Parochia. ib. 59

Non est necessarium esse Sacerdotem Parochum qui matrimonio assistit. 47. 60

Alter qui licentia Parochi assistit debet esse Sacerdos. ibid. 61

Parochus excommunicatus assistere valide potest. ibid. 62

Parochus inuistus titulum beneficij habens valide assistit. ibid. 67

Vt Parochi iniustum beneficij titulum habentis gesta valeant, quæ requirantur. 48. 68

Illius gesta sunt inualida qui absque legitima authoritate se in Parochi obtrusit officium. ibid. 69

Non requiritur ad matrimonij validitatem, vt Parochus aliquibus verbis vtatur, tenetur tamẽ ea proferre ex præscripto Concilij. ib. 70

Necessaria est præter Parochum duorum aut trium testium præsentia, & qualiter debeant hi assistere. ibid. 71

Sine Parocho, & testibus celebrantes quibus pœnis plectantur. 49. 73

An præsentia Parochi & testium semper requiratur ad valide contrahendum matrimoniũ. 89. 416

Expectãs in mortis articulo cum concubina inite cõiugiũ ad legitimandam prolẽ, nec Parochi copia datur, potestne sine Parocho iniri. 90. 419

In oppidis in quibus nequit haberi Parochus, nec de proximo speratur, potestne sine ipso matrimonium iniri. ib. 422

An qui inuincibiliter Tridentini hanc legem ignorant, valide contrahant sine Parocho, & testibus. ib. 425

An incolæ loci in quo viget Tridentini lex possint sine Parocho, & testibus matrimoniũ inire in aliis, quibus non est recepta quãdo solũ ad illa confluunt per modum trãsitus. 91. 429

An qui pergit ex loco vbi Tridentini lex nõ viget, ad locum vbi recepta est, possit ibi Coniugium inire sine Parocho & testibus, iuxta proprij Domicilii legem. ib. 432

Peccatne, & an sit puniendus Parochus assistens matrimonio subditi extra Parochiam vel diœcesim, absque licentia Ordinari, vel loci Parochi. 93. 447

Qui duplicẽ Parochiam obtinet habitans æqualiter in vna per hyemem, & in altera per æstatem: indifferenter possit coram hoc vel illo Parocho matrimonium inire. ib. 450

An Parochus non Sacerdos intersit valide matrimonio. 95. 463

Peccatne Parochus non Sacerdos assistens matrimonio. ibid. 466

Parochus non Sacerdos potestne Sacerdoti facultatẽ concedere, vt matrimonio intersit. ib. 469.

An Parochus excommunicatus non toleratus, suspensus, vel irregularis possit valide matrimonio assistere. 96. 472

Vtrum Parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis non toleratus possit facultatẽ concedere alteri Sacerdoti, vt assistat matrimonio. ibid. 475

Peccatne Parochus excommunicatus non toleratus coniugio assistens. 97. 478

Parochi specialis licentia estne necessaria, vt alienus Sacerdos possit matrimonio assistere. 99. 499

An Parochus teneatur sub mortali contrahentes de mutuo consensu interrogare, quãdo ei constat ex verbis de vtroque sponso probatis. 101. 516

Parochus teneturne sub lethali interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, vbi non sit ei compertissimum, nullũ sub esse impedimentum. ibid. 519

An si Parochus accedit animo attendendi, sed contractus tempore mente distrahitur sufficiat ad matrimonii valorem. 102. 525

An si Parochus vel testes casu transeant matrimoniũ coram eis contractum sit validũ. ib. 528

Vtrum si Parochus vel testes dolo aduocentur, aut vi adducantur, & contra eorum volũtatem retenti assistant coniugio, validum sit matrimonium. 103. 531

An si Parochus inuitus assistit, & affectat nõ intelligere aures, & oculos occludit, nihil eorum quæ geruntur videns & audiens valeat matrimonium. ib. 534

An Parochus possit propter malitiosi impedimenti suspicionẽ dispẽsare, vt matrimoniũ non præmissis denũciationibus celebretur, posteaq; ante consummationẽ gerãtur. 108. 578

Potestne Parochus casu dispensare, ne denunciationes gerantur. 111. 605

An si Parochus extra confessionẽ scit impedimentũ occultum nulli alii cognitum, teneatur matrimonio assistere, & Ordinario detegere. 114. 628

An Parochus possit ad tempus interdicere, ne matrimonium contrahatur. 273. 593

Parochus, vide verb. *Cõiugium, Matrimonium.*

Pignus.

An Pignora interuenire possint in contractu sponsaliũ. 24. 212

Pœnitentia.

Pœnitentia solemnis quæ dicatur. 206. 111

Pollutio.

Pollutio habita cum vxore dissentiente estne iusta diuortii causa. 172. 227

An Pollutio extraordinaria habita cum tertia alia persona non vxore, sit iusta causa diuortii. ib. 230

Polygamia.

In Polygamia non potest dispensare Pontifex. 200. 61

Polygamia fœminæ est contra ius naturale, viri autem præter. ibid. 62

Polygamia, seu vsus plurium vxorum simul, estne irrita iure diuino in lege Euangelica. 245. 383

Polygamia an nunc sit licita infidelibus 246. 395

An antiquitus fuerit licita Gentilibus Polygamia? 247. 398

[[320]] *Pontifex*

Pontifex dispensare non potest in impedimẽto iure diuino naturali dirimente coniugium. p. 207. nu. 118

Solius est Pontificis dispẽsare in cunctis impedimẽtis dirimẽtibus & impedientibus. ib. 119

An desideretur causa iusta, vt Pontifex non solũ licitè, sed & valide possit impedimenta matrimonium dirimentia statuere? 209. 129

An Pontificis prohibitio aut interdictum reddat irritum matrimonium contra eam prohibitionem contractum. 273. 596

Num Pontifex possit in impedimẽtis iure diuino, & naturali matrimonium dirimentibus aliquando dispensare. 283. 674

Potestne dari casus in quo Pontifex valeat dispensare, imo præcipere patri, vt filiam ducat in vxorem. ibid 677

An solus Pontifex possit in impedimentis iure humano dirimentibus dispensare. 284. 680

Presbytericidium.

Presbytericidium quid. 206. 110

An Presbytericidij incurrat impedimentum, quilibet Presbyteri interfector, etiam in iudicio contentioso minime conuictus. 281. 662

Promissio.

Promissio externa ad sponsalium validitatem requiritur. 2. 4

Promissio hæc debet esse mutua. ibid. 5

Promissio acceptata ex iustitia obligat. ib. 6

Promissio facta absenti est ante acceptationem reuocabilis. ibid. 7

Promissionis legitimæ quæ conditiones. ib. 8.

Promittẽs potest se multis modis habere, quorum nonnulli obligant se ad sponsalia implenda alij non se obligant. ibid. 9

Promissionis verba ad sponsalia ferri debent in personam determinatam. ibid. 13

An Promissio mere interna homini facta, licet non adsit externa acceptatio, ad sponsalium valorem sufficiat. p. 8. n. 63. & 64

Vt Promissio matrimonij absenti facta irreuocabilis sit, quid requiratur. 9. 74

An Promissio matrimonij facta absenti, aliquo stipulante, seu acceptante absentis nomine, reuocari possit. ibid. 77

An quando ab aliquo Promissio fit animo promittendi, non tamen se obligandi, sint vera sponsalia, ac promittens maneat obligatus. 11. n. 91. & 92

Num qui Promissionem matrimonij futuri iuramento stabilit animo quidem iurandi; sed expresse se non obligandi, obligetur & constituat vera sponsalia. ibid. 96

An quando fœmina ignorauit excessum viri, aut si nouit taliter ei promisit deflorator, vt prudenter credere potuisset verè promittere fictus promittens teneatur eam ducere. 13. 111

Ficte quis promisit corruptæ fœminæ matrimonium, conscius corruptionis, & conditionis ęqualis, teneturne ducere eam quæ sub hac spe ei tradidit corpus. ibid. n. 112. & 113

An Promissio sponsalia constituens debeat necessario geri coram Parocho, & testibus, & sponsalia clandestina sint irrita. ib. 19

An Promissio matrimonij valeat inter impeditos non expressa ea conditione, si Pontifex dispensauerit. 132. 768

Promissio matrimonij ore tenus facta adulterio adiuncta inducitne dirimens impedimentum? 231. 287

An vt Promissio inducat impedimentum, necessario debeat esse mutua. 232. 293

Vt Promissio futuri matrimonij iuncta adulterio sit dirimens impedimentum, quid sufficiat? ibid. 296

R

Raptus.

AD verum Raptum quid requiratur 204. 93

Raptus quis iure Ciuili. ib. 94

Raptus quis item iure Canonico. ibid.

Raptori mulieris iure Canonico tres pœnæ constitutæ. ib. n. 95. 96. 97. & p. 205. n. 98

Tridentini Decretum solum comprehendit raptum qui fit causa contrahendi matrimonium. 205. 99

Raptus alienæ personæ quis. 206. 107

Raptus quo fœmina abripit virum estne matrimonij dirimens. 271. 579

An Raptus dirimat matrimonium, quo inuitis parentibus consentiens fœmina è domo extrahitur. 272. 583

Raptus dirimitne matrimonium, quo sponsus propriam sponsam abripit renuentem ib. 586

An dirimat matrimonium Raptus, qui non geritur causa illud contrahendi, sed causa solum explendæ libidinis. ib. 589

An impedimentum Raptus sponsatæ incurrat. qui sponsam solum de futuro rapit. 280. 649

Religio, Religiosus.

Religiosis prohibetur matrimonium solemnizare sub excommunicationis, & suspensionis pœna. 48. 72

Et quæ ista solemnizatio. ibid.

Religionem licet profiteri coniugi qui ante diuortij sententiam in adulterium labitur. 178. 281

Et è contra post diuortij sententiam. ib. 284

Repudium.

Repudium inter & diuortium quæ discrepantia 55. 126

Licuit Iudæis Repudium, Gentilibus minimè. ibid. 127

An per Repudij libellum in lege veteri dissolueretur matrimonium. 67. 226

S

Sacerdos.

SAcerdos potest dici accidentarius matrimonij minister. 40. 13

Non est necesse Sacerdotem esse Parochum Matrimonio assi stentem. 47. 60

Sacerdos esse debet qui de licentia Parochi assistit. ibid. 61

Sacerdos delegatus vt matrimonio assistat, nõ potest alteri Sacerdoti id delegare, nisi delegatus sit ad vniuersitatem causarum. ib. 64

An Sacerdos peccet lethaliter matrimonio in mortali assistens? 64. 196

Sacerdotes Græci vtentes matrimonio ante ordines inito suntne sacrilegij rei? 219. 208

Seruitus.

Seruitus non præstat naturale impedimentum matrimonio ineundo. 193. 11

Seruitutis ignorantia dirimitne suapte naturâ matrimonium. 214. 170

[[321]] An seruitutis ignorantia dirimat illud iure naturali. ibid. num. 173

An serui licite possint inuitis dominis sine petita facultate inire coniugium. 215. 184

Sodomia.

Sodomia coniugis estne sufficiens causa ad diuortium gerendum. 172. 233

An Sodomia passiua det iustam diuortij causam. ibid. 236

Sodomiam perfectam vir patrans cum vxore inuita exhibeat iustam perpetui diuortij causam. 173. 239

Sponsalia Sponsus.

Sponsalia vnde nomen sortiantur. p 1. n. 1.

Sponsalia quotupliciter sumantur. ibid.

Sponsalia quid sint. p. 2. n. 2

Vt Sponsalia sint valida quæ requirantur. ib.

Ad Sponsalium validitatem quid requiratur. ibid. n. 4

Sponsalia contrahendi varij modi verbis expressis recoluntur. ibid. n. 10

Ad Sponsalia sufficiunt verba de præsenti apta ad matrimonium clandestinum. 3. 11

Signa quæ possunt verborum supplere vices ad Sponsalia innuit Auctor. ibid. 12

Ad Sponsalia ferri debent in personam determinatam promissionis verba. ib. 13

Sponsalia facta post prima ficta valida sunt. ibid. 14

Sponsalia Clandestina valida sunt etiam post Tridentinum. ibid. 15

Notabilis contrahentium disparitas non reddit inualide Sponsalia consciis. ib. 16

Ad Sponsalia ij soli sunt habiles, qui ad matrimonium. ibid. 17

Ad Sponsalia quæ requiratur ætas. ib. 18

Sponsalia via admatrimonium. ibid. 19

Ex Sponsalibus oritur obligatio sub lethali. p. 4. n. 20

Si terminus præfixus non est, non tenetur quis illico Sponsalia implere. ibid. 21

Quid agendum cum eo qui recusat implore Sponsalia. ibid. 22

Sponsalibus addita pœna est irrita. ib. 23

Etiamsi iurata sit. ibid. 24

Sponsalia ante ætatem legitimate celebrate non est lethale. ibid. 25

Arrhæ in Sponsalibus apponi solitę significantur. ibid. 26

Licitæ sunt arrhæ amittendæ ob violationem fidei Sponsalium. ib. 27

Sponsalibus potest interuenire fideiussor. ibid. num. 31

Sponsalia dissoluuntur per subsequens cum alia matrimonium. 5. 35

Licet fuerint Sponsalia iurata dissoluuntur soluto matrimonio subsequenti. ib. 36

Non soluuntur Sponsalia priora per secunda etiam subsecutâ copulâ. ibid. 37

Sponsalia dissoluuntur mutuo Sponsorum consensu. ibid. 38

Quid requiratur ad consensus, aut remissionis huiusce validitatem. ib. 39

Sponsalia dissoluuntur per fornicationem sequentem, tam viri quam fœminæ. ib. 40

Soluuntur Sponsalia per morbum contagiosum, vel grauem incurabilem infirmitatem. 6. 41

Soluuntur quoties de nouo agnoscitur notabilis mortis asperitas. ib. nu. 42

Soluuntur per superueniens impedimentum dirimens matrimonium. ib. 43

Soluuntur item per votum simplex Religionis & castitatis præcedens. ib. 44

Ordines minores suscepti post Sponsalia non dissoluunt illa, maiores dissoluunt. ib. 45

Soluuntur Sponsalia per Religionis ingressum etiam si irrita fuerint. ib. 46

Soluuntur per præfixi temporis lapsum. ib. num. 47

Soluuntur per absentiam alterius in longinquam regionem sine licentia. ib. 48

Soluuntur superueniente affinitate, aut cognatione legali. ib. 49

Ipso iure Sponsalia sunt irrita, dolo dante contractui causam. ibid. 50

Soluuntur demum quando non implentur conditiones. ibid. 51

Ad Sponsalia soluenda an requiratur iudicis authoritas. ib. 52

Sponsalia quot in casibus authoritate propria possint dissolui. 7. 53

Ad Sponsalia dissoluenda quis necessarius iudex. ib. 54

Quid agendum in dubio de causę sufficientia. ib. 55

Quãdo possit quis in foro conscientiæ ab Sponsalibus recedere. ib. 56

An violatio iuris quod ex Sponsalibus acquirunt Sponsi in corpus, fornicando cum altero sit adulterium. p. 7. n. 57. & 58

Num Sponsalium circumstantia in fornicatione sit confessario aperienda. ib. 62

An ad Sponsalium valorem sufficiat Promissio mere interna facta homini: licet non adsit externa accepratio. p. 8. n. 53. & 64

Ad Sponsalia censendane est sufficiens repromissio, quando alter fidem dat de matrimonio contrahendo, alter vero non repromittit expresse, sed promissionem acceptat. ib. num. 68

An ad Sponsalia constituenda sufficiat deliberatio, ex iracundiæ calore procedens. p. 10. n. 81

An Sponsalia possit inire sensibus destitutus, quibus naturam, & vim contractus valeat edoceri. ib. n. 82. & 83

Vtrum Sponsalia inire possit, surdus, mutus, & cœcus simul. ib. 87

Et an insanus, & mente captus possit contrahere Sponsalia, seu matrimonium inire, si contrahens cum eo erat conscius furoris, aut mentis impotentiæ. 11. 90

An Sponsalia sint vera quando ab aliquo fit promissio animo promittendi, non tamen se obligandi, & an promittens maneat obligatus. ib. num. 91. & 92

An Sponsalia vera constituat, & obligetur qui promissionem matrimonij futuri iuramento stabilit, animo quidem iurandi, sed expresse non se obligandi. ibid. 96

Dubitans num Sponsalia contraxerit teneturne implere. 12. 99

An promissio Sponsalia constituens debeat necessario geri coram Parocho, & testibus. p. 14. n. 117. & 118

Et an Sponsalia Clandestina sint irrita. ibid.

An sit culpa Sponsalia Clandestina contrahere. ibid. n. 122

Notabilis contrahentium vero animo Sponsa-**[[322]]**lia disparitas, quando contrahens conscius erat conditionis vilioris alterius ea irritet. 15. 125

An vim Sponsalium habeant verba de præsẽti inter puberes clandestinè prolata, quæ constituũt matrimonium clandestinum irritum iuxta Tridentinum. ibid. 128

Ad Sponsalia contrahenda nùm sit septennium completum necessarium. 16. 132

An ad Sponsalia validè, & licitè contrahenda malitia suppleat ætatem. ib. 135

Nùm Sponsalia sint valida in quacumque ætate malitia septennium aut viâ ordinariâ, aut miraculosè præueniat. ib. 136. & 137

Ad Sponsalia contrahenda sufficitne is rationis vsus ante septennium, qui satis est, vt puer ille possit lethaliter delinquere. p. 17. num. 141

An sit lethale Sponsalia ante legitimam ætatem inire. ib. 145

An Sponsalia, vel matrimonium constituat dum quis ait, nullam aliam ducam nisi te. 17. 148

An Sponsalium sit sufficiens indicium annuli subarrhatio. 17. 164

An quando parentes contrahunt Sponsalia pro filiis præsentibus, & tacentibus, cum contractus ipsi filij intelligant, sint valida. p. 19. n. 165. & 166

An sit speciale, vt dum Sponsalia parentes pro filiis contrahunt, sufficiat præsentia, ac taciturnitas illorum. ib. 169

Vtrum quando parentes contrahunt Sponsalia pro filiis absentibus, vel infantibus qui doli capaces non sunt, satis sit si dum postmodum nouerunt, vel facti sunt doli capaces, taceant minime reclamantes. 20. 172

An Sponsaliorum impletio obliget sub lethali piaculo. ib. 174. & 175

An teneatur statim implere qui Sponsalia cõtraxit, nullo præfixo termino. 20. 179

An sit cogendus per iudicem Sponsalium fidẽ seruare qui citra legitimam causam ea implere recusat. 21. 182

An sit solus ille cogendus, qui Sponsalia iuramento confirmauit. ib. 183. & 184

Nùm si alter Sponsorum damnum patiatur, quando alterius culpa matrimonium non initur, possit ob hoc pœna exigi ratione interesse, in quantum interest. ibidem nu. 189

Vtrum pœna contractui Sponsalium adiecta possit iuramento obligatorio firmari. p. 22. n. 195

An qui fidem Sponsalium sua culpa violat teneatur, in foro conscientiæ arrhas receptas, & pœnam quadrupli conuentionalem restituere. 24. 209

Duplex pœna legalis, & conuentionalis iniustè ab Sponsalibus resilienti imponi solita. ib. 206

An in contractu Sponsalium possint pignora interuenire. ib. 212

Nùm in Sponsalibus pactum adiectum valeat vt vir teneatur in certo oppido moram trahere cum vxore. 25. 215

An Sponsalia dissoluantur per Religionis ingressum professione non secuta. ib. 218

Vtrum Sponsalia dissoluantur ex parte vtriusque Sponsi per ingressum Religionis professione non secuta. ib. 121

An qui Sponsalia iurauit possit ingredi Religionem ante matrimonium omnino contractum. 26. 224

Qui Sponsalia iurauit, & post Sponsalia sese voto Religionis adstrinxit, potestne licite matrimonium inire animo firmo ingrediendi Religionem ante consummationem. ib. num. 227

An Sponsalia dissoluantur voto simplici castitatis superueniente. 27. 233

An sponsalium fide astrictus possit ad Sacros Ordines promoueri, & an Votum ad eos ascendendi Sponsalia dirimat. ib. n. 235. & 236 Vbi num. 237. Authoris resolutio affertur. ibidem.

An priora Sponsalia cum vna contracta extinguantur omnino, per matrimonium cum alia initum. 28. 241

Dissoluunturne priora Sponsalia, copulâ subsecutâ cum posteriori ratione damni illati. ib. 245

An priora Sponsalia dissoluantur, per posteriora iuramento sirmata. 29. 248

An iura concedentia impuberibus, vt adepta pubertate possint à Sponsalibus antea initis resilire, loquantur solum permissiue, & in foro externo. ib. 255

An impuberum Sponsalia possint valido firmari iuramento. 30. 257

An Sponsalia possint mutuo contrahentium consensu dissiolui. ib. 260

Nùm quando Sponsalia firmata sunt iuramento in Dei honorem principaliter præstito, possint mutuo contrahentium consensu dissolui. ib. 264

Dum terminus Sponsalibus contrahendis pręfixus est, eo transacto, maneat liber is, per quem non stetit. 31. 267

An dissoluantur Sponsalia ob alterius Sponsi absentiam in longinquum profecti absque alterius licentia. ib. 271

Num Sponsalia dissoluantur per Sponsæ fornicationem vi oppressæ. 32. 275

An soluantur Sponsalia per Sponsi omnino inuisi, & culpæ expertis fornicationem. ib. num. 178

An si vterque Sponsus post Sponsalia fornicatur compensentur delicta, ita vt liceat vtrique à Sponsalibus recedere. ib. 281

Ob superueniens iuris impedimentum impediens an soluantur Sponsalia. ib. 283. & 284

An ob fœditatem alterius solum oculi amissi possint dissolui Sponsalia. 33. 289

An si Sponsa Sponsalium tempore pulcherrima esset, dissoluantur Sponsalia, ea notabiliter deformi effecta. 33. 292

An propter notabilem morum asperitatem, seu sæuitiam alterius Sponsi denuo cognitam dissoluantur Sponsalia. ib. 295

Vtrum Sponsa dotem Sponso promittente, quam superueniente inopia soluere non valet, soluantur Sponsalia. 34. 297

Dotis promissio non præcessit, sed superuenit Sponsæ paupertas, vtrum in hoc casu Sponsalia soluantur. ib. 300

An Sponsalia dissoluantur, quando vtrique Sponso inopia superuenit. ib. 303

Dissoluunturne Sponsalia, quando alter Sponsus notabiliter fit ditior, altero in eodem**[[323]]** statu permanente. ib. 306

An causæ sufficientes ad Sponsalia dissoluen. da, dum post ipsa accidunt, satis sint ad id si Sponsalibus præcedant, & fuerunt probabiliter ignoratæ. 35. 312

An teneatur Sponsalibus celebratis stare Spõsus cum fœmina, quæ putabatur virgo, postmodum noscitur ab alio fuisse defloratam. ib. 315.

An dum norat Sponsus suam Sponsam viduã esse, ob fornicationem præcedentem sibi cum Sponsalia contraxit incognitam, ius habeat ea dissoluendi. 36. 318

An possint ex parte Sponsæ dissolui Sponsalia ob fornicationem viri præcedentem ab ipsa ignoratam. ib. 321

Num laborans defectu aliquo occulto, teneatur eum alteri parti volenti secum inire Sponsalia aperire. ib. 324. & seqq.

An quando adest causa sufficiens ad Sponsalium dissolutionem, ad id sit necessaria iudicis authoritas. 37. 233

An quando ex aliqua sufficienti causa dissoluuntur Sponsalia iuramento firmata, sit necessarium petere iuramenti relaxationem. 38. 336

Sponsalia inter eos, qui habent impedimentum dirimens apposita conditione, si Papa dispensauerit valida sunt. 49. 80

An Sponsis sit concessum bimestre ad profitendum in Religione, an ad deliberandum de ingressu. 71. 252

An si Sponsa duodennis ad Religionem transeat, teneatur Sponsus expectare vsque ad decimum sextum eius annum, quo professionem omittat. ib. 258

Bimestre Sponsis concessum ad deliberandum an debeat necessario continere omnes, & solum illos dies, quos menses tunc occurrentes continent. 72. 261

An si bimestre Sponsis concessum ad deliberandum circa Religionis ingressum includat mensem Februarium, & dies Bissextus sit pro vnica die computandus. ib. 264

Nùm iudex possit prorogare, aut coarctare bimestre concessum Sponsis ad deliberandum de Religionis ingressu. 73. 267

An Sponsa intra bimestre vi cognita possit ad Religionem transire. 75. 290

Quando Sponsa non vi præcisa, sed metu ca. dente in constantẽ virum à Sponso fuit oppressa, potestne inire Religionem. ib. 293

An lethaliter peccet Sponsus vi vel timore graui extorquens copulam intra bimestre à Sponsa. pag. 78. nu. 295. & 296. vbi n. 297 Author resoluit. ibid.

An Sponsa per vim opptessa ante expletum bimestre, possit receptum semen mox expellere. 76. 301

An sit interdicta omnis Sponsæ traductio in domum Sponsi diebus prohibitis. 118. 665

Estne lethale diebus prohibitis Sponsam traducere, id est, vanæ lætitiæ signis. 119. 668

An Sponsalibus metu graui contractis iuramẽtum accedat, & obliget donec relaxetur. 124. 708

Sponsalia vitianturne per conditionem substantiæ matrimonij contrariam, sicut vitiatur matrimonium. 138. 816

An à Sponsalibus reiiciantur conditiones turpes, & impossibiles, sicut à matrimonio reiiciuntur. 39. 8251.

An Sponsis de futuro licita sint oscula, amplexus aliique tactus, cum non adsit Pollutionis, nec consensus in copulam periculum. 169. 209

An Sponsis de futuro liceat delectatio captata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione. 170. 212

T

Tactus.

AN Tactus inter coniuges ob solam voluptatem in ipsis captandam absque animo perueniendi ad copulam sint lethale peccata. 167. 198

An Tactus impudici quos vxor cum alieno habuit iustam diuortis perpetui causam prębeant. ib. num. 224

Testis.

Testes in solemnitate matrimonij qui debeant esse. 46. 55

Triennium.

An Triennij requiratur experimentum, quando existentibus de impotentia solum signis dubiis, vterque coniux illam ingenue profitetur. 267. 551

Nùm vtroque coniuge fatente impedimentum, & Triennio experimenti lapso, necessarium sit vxorem adhuc à matronis inspici. 268. 557

An Triennium experimenti computandum sit à tempore, quo cœptum est à coniugibus copulæ ineundæ vacare. 269. 562

An si Triennium experimenti aliquo temporis interstitio intermittatur, debeat iterum de nouo institui. ibid. 565

Estne supplendum necessario Triennij tempus interpollatum. 270. 568

V

Vagus.

VAgi qui dicantur. 94. 457

Violentia.

Violentia quæ veniat intelligenda. 198. 50

Votum.

An Votum castitatis ab altero, aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emissum reddat illicitam debiti petitionem. 161. 153

An qui post Votum Religionis matrimonium init teneatur à debito exigendo abstinere. p. 162. n. 156

Qui Votum emittit non ineundi matrimonium eo inito an teneatur à debiti pentitione abstinere. 162. 159

An qui post Votum castitatis, Religionis, assumendi Ordinis Sacri, vel abstinendi à nuptiis ad illas transit peccet prima vice consummando matrimonium. ib. 162

An validum sit Votum post initum matrimonium, non exigendi debitum. 163. 165

An Vorum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge sine alterius licentia sit validum. ibid. 168

Estne licitum Votum sine coniugis licentia abstinendi à petitione debiti, cum animo tamen reddendi, provt lex matrimonij obligat. 164. 171

An vir possit irritare Votum castitatis constan. te matrimonio emissum, & pro tunc im**[[324]]** plendum ab vxore. 165. 183

An maritus possit irritare Votum castitatis de sua licentia ab vxore factum valide quidem absque iusta causa, & licite interueniente causa iusta. 166. 186

Irritarene potest vxor Votum castitatis aut mutuę cohabitationis à viro absque eius licentia emissum. ib. 192

Votum solemne castitatis in Religione approbata, & simplex in Societate Iesv dirimit matrimonium p. 193. num. 17. Et hoc solum modo iure Ecclesiastico. ib. n. 18

An Votum solemne castitatis in professione Religionis emissum dirimat matrimonium solo iure Ecclesiastico. 218. 201

An Votum Sacri Ordinis dirimat matrimonium subsequens solo iure Ecclesiastico. 219. 204

An Votum castitatis, Religionis, vel non nubendi emissum ab eo, cui satius est ob animi salutem eoniugium inire sit validum, & impediat rnatrimonium. 277. 623

Vxor.

Quandonam Vxor teneatur virum sequi. 55. 124

Vxor teneturne reddere debitum viro tacitè, seu interpretatiuè petenti. 141. 4

Vxoris abusus contra naturam estne grauior culpa, quam intersolutos, & an habeat circumstantiam adultis necessario confitendam. 150. 72

An si Vxor à viri consanguineo vi, aut metu cognoscatur, priuetur debitum petendi potestare. 159. 141

An Vxor innocens teneatur diuertere à viro in adulterio persistente. 186. 347

An ob Vxoris sæuitiam possit vir ab illa diuertere. 189. 368

Vxor potestne à marito adultero separari. 170. 216

Plures Vxores habere iure diuino prohibitum fuit, & Christi præscriptione in lege Euangelica vetitum est. 199. 60

Vxoricidium quid? 206. 108

Vxor, quæ Voto castitatis emisso, licentiam concessit viro Ordinem Sacrum assumendi an reddatur inhabilis post viri obitum matrimonio ineundo. 244. 380

An Vxorum pluralitas simul sit prohibita iure diuino antiquo positiuo. 245. 386

Vxorum pluralitas estne irrita, & prohibita iure naturali. 246. 389

An Deus possit vt vna Vxor plures habeat maritos, dispensare. ibid. 392

An Vxoricidij impedimentum incurrat, qui Vxorem in flragranti adulterij delicto deprehensam propria interemit authoritate. p. 280. n. 651. & 652

Vxoricidij impedimentum an vir incurrat casu quo Vxorem authoritate iudicis adulteram enecet. 281. 656

Vxoricidij incurritne impedimentum Vxor virum interimens. ib. 659

Vxor, vide verb. *Adulterium.*

FINIS.

NOTAE

24

1 *Vndenam sponsalium nomen?*

2 *Quidnam sponsalia.*

3 *Concubitus tum sponsa non est adulrium.*

4 *Requiritur externa promissio.*

5 *Promissio hæc debet esse mutua.*

6 *Obligat promissio acceptata ex iustitia.*

7 *Facta absenti est antè acceptationem reuocabilis.*

8 *Conditiones promissionis legitimæ.*

9 *Promittens potest se multis modis habere, quorum nonnulli obligant ad sponsalia implenda, alij non obligant.*

10 *Varios modos contrahendi verbis ex sponsalia expressis recolo.*

11 *Sufficunt ad sponsalia verba de præsenti apra ad Matrimoniũ clandestinum.*

12 *Signa, quæ possunt verborum supple e vices ad sponsalia, innuo.*

13 *Verba promissionis ad sponsalia ferri debent in personam determinatam.*

14 *Sponsalia facta post prima ficta valida sunt.*

15 *Valida sunt sponsalia clãdestina etiam post Tridentinum.*

16 *Notabilis disparitas contrahentium non reddit inualida spõsalia consciis.*

17 *Solij sunt habiles ad sponsalia, qui sunt habiles ad Matrimonium.*

18 *Requiritur septennium ad sponsalia*

19 *Maliti supples ætatem.*

20 *Oritur ex sponsalibus obligatio sub mortali.*

21 *Si terminus præfixus non est, non teneris illico spõsalia implere.*

22 *Quid agendũ cum eoqui recusat implere sponsalia.*

23 *Pœna addita sponsalibus irrita est.*

24 *Etiamsi iurata sit.*

25 *Non est culpa lethalis, sponsalia ante ætatem legitimam celebrare.*

26 *Arra varia significationes.*

27 *Licita sunt arræ amittendæ ob violationem fidei sponsaliũ.*

28 *In quacumque quantilate constitui possunt.*

29 *Amittu eas qui sua culpa Matrimoniuns impedit.*

30 *Pœna dupli, aut quadrupli ante sententium non debetur.*

31 *Fideiussor potest interuenire sponsalibus*

32 *Pactum habitandi in certo loco valet.*

33 *Cessante pacto, si vir transferat aliò domicilium, vxor eũ sequi tenetur.*

34 *Quando teneatur & quando non teneatur coniux coniugem, vagantẽ aut mutantem domicilium sequi.*

35 *Dissolunutur sponsalia per subsequens cũ alia matrimonium.*

36 *Licet fuerin sponsalia iurata dissolutur soluto matrimonio subsequenti.*

37 *Non soluũtur sponsalia priora per secunda, etiam sub sequuta copula.*

38 *Dissoluuntur mutuo sponsorum consensu.*

39 *Quid requiratur ad consensus, aut remissionis huiucet validiatem.*

40 *Dissoluuntur per fornicatione sequentem tam, viri, quàm fœmina*

41 *Soluuntur per morbum contagiosum, vel grauem incurabilem infirmitatem.*

42 *Soluuntur quoties de nouo agnoscitur notabilis morum asperitas.*

43 *Soluuntur per superuneniens impedimentũ dirimens matrimonium.*

44 *Soluuntur per votum simplex Religionis & castitatis præcedens.*

45 *Ordines Sacri dissoluunt minores, minimè post illa suscepti.*

46 *Soluuntur per Religionis ingressum, etiãsi irrata fuerint.*

47 *Soluuntur per præfixitemporis lapsum.*

48 *Soluuntur per absentiam alterius in longinguam regionem sine licentia.*

49 *Solunntur superuneiente affinitate, aut congnatione legali.*

50 *Ipso iure sunt irrita, dolo dante contractui causam.*

51 *Soluuntur, quando non implentur conditiones.*

52 *An requiratur luaicis, au thoritas, ad sponsalia soluenda.*

53 *Porpria authoritate dissolui possunt aliquibus in casibus.*

54 *Si necessarius sit Iudex, debet esse Ecclesiasticus.*

55 *Quid agendum in dubio de causa sufficientia?*

56 *Quando possit quis in foro conscientiæ ab sponsalibus recedere.*

57 *Est adulterium.*

58 *Adulterium non est.*

59 *Idem assero.*

60 *Est necessario in Confessione aperienda.*

61 *Aperienda necessariò nõ est.*

62 *Auctoris sententia.*

63 *Sufficit ad sponsalia.*

64 *Non sufficit.*

65 *His hæreo.*

66 *Cnsenda est suefficiens.*

67 *Non est censenda sufficiens.*

68 *Cum his opinor.*

69 *Obligatur quidem.*

70 *Non obligatur.*

71 *Quid sentiam expono.*

72 *Non potest reuocari.*

73 *Reuocari potest.*

74 *Quid sit necessarium, vt irreuocabilis sit expono.*

75 *Reuocari non potest.*

76 *Potest reuocari.*

77 *Auctoris mens.*

78 *Nonnihil præmitto.*

79 *Non sufficit.*

80 *Sufficit qui dem.*

81 *Auctoris resolutio.*

82 *Inire non potest.*

83 *Potest inire.*

84 *Hoc probabilius puto.*

85 *Potest contrahere.*

86 *Contrahare non potest.*

87 *Hoc mihi certum.*

88 *Potest validè sponsalia contrahere.*

89 *Non potest validè contrahere.*

90 *Idem affirmo.*

91 *Sunt vera Sponsalia.*

92 *Nec sunt vera sponsalia.*

93 *His hæreo.*

94 *obligatuur veráque spõsalia constiuit.*

95 *Nec obligatur, nec vera constituit sponsalia.*

96 *Hos sequor Doctores.*

97 *Teneur implere.*

98 *Haud implere tenetur.*

99 *Idem assero.*

100 *Non tenetur implere.*

101 *Tmplere tene tur.*

102 *Hoc mihi certum.*

103 *Non tenetur eam ducere.*

104 *Eam ducere tenetur.*

105 *Cum his sentio, & doctrinæ huic aliquas adiicio limitationes.*

106 *Tenetur, aliquid restuuere.*

107 *Nihil restituere tenetur.*

108 *Eiusdem sum mentus.*

109 *Tenetur quidem ducert.*

110 *Non tenetur ducere.*

111 *Idem affirme.*

112 *Tenetur eam ducere.*

113 *Eam ducere non tenetur.*

114 *Non tenetur verò consentire.*

115 *Herè consentire, tenetur.*

116 *Auctoris iudicium.*

117 *Debent coram Paroeho & testibus geri necessariòo*

118 *Nos debent necessariò gerio*

119 *Hanc mentẽ amplector.*

120 *Culpa est.*

121 *Culpa non esto*

122 *Idem assero.*

123 *irritat quidem.*

124 *Non irritat.*

125 *Cum nis opinor.*

126 *Habent vim sponsalium.*

127 *Non hubent sponsalium vim.*

128 *Hanc. elige sententiam.*

129 *Nonnulla suppono.*

130 *Non est necessarium.*

131 *Necessarium est.*

132 *Hoc mihi probabilius.*

133 *Non sunt valida.*

134 *Valida sunt.*

135 *Hanc elige sontentiam.*

136 *Non sunt valida.*

137 *Valida sunt.*

138 *Idem assere.*

139 *Non sufficit.*

140 *Sufficit qu dem.*

141 *Cum his opinor.*

142 *Nonnulla præmitto.*

143 *Non est ethalis culpa.*

144 *Est culpa lethalis.*

145 *Primà sentẽtiæ adhæreo.*

146 *Constituit matrimonium, vel sponsalia.*

147 *Nec matrimonium, nec sponsalia cõstituit.*

148 *Hos sequor Doctores.*

149 *Non contrahuntur sponsalia, sed matrimonium.*

150 *Non contrahitur matrimonium. sed sponsalia.*

151 *Huic hæreo sententiæ.*

152 *Nonnulla suppono.*

153 *Constituunt matrimonium, quod non est Sacramentum.*

154 *Constituunt matrimonium, quod est Sacramẽtum.*

155 *Hanc eligo mentem.*

156 *Constituitur matrimonium, non sponsalia.*

157 *Constituuntur sponsalia, non matrimonium.*

158 *Cum his opinor.*

159 *Fit matrimonium, non sponsalia.*

160 *Fiunt sponsalia, non matrimonium.*

161 *Crediderim, præfata verba esse æquiuoca ad vnũ & alterum.*

162 *Non est signũ sufficiens.*

163 *signum sufficiens est.*

164 *Auctoris resolutio.*

165 *Valida non sunt.*

166 *Valida sunt.*

167 *Non est hoc speciale in parentibus.*

168 *Hoc est in parẽtibus speciale.*

169 *Hanc eligo sententiam.*

170 *Salis planè est.*

171 *Satis minimè est.*

172 *Idem assere.*

173 *Nonnulla præmitte.*

174 *Non obligant sub mortali.*

175 *Sub mortali obligant.*

176 *Heo mihi certum.*

177 *Tenetur statim.*

178 *Non tenatur statim.*

179 *Cum his opinor.*

180 *Cogendus non est.*

181 *Cogendus est.*

182 *Idem assero.*

183 *Solus ille eogendus, non alij.*

184 *Non cogendus solus ille sed & alij.*

185 *dem affirmo.*

186 *Quædam suppono.*

187 *Potest pœna exigi ratione lucri cessantis & damni emergentis.*

188 *Non potest ex ratiene.*

189 *Auctoris resolutio.*

190 *Tenetur restituere.*

191 *Non tenetur restituere.*

192 *Hanc sententiam probabiliorẽ reor.*

193 *Potest iuramento firmari.*

194 *Non potest firmari iuramento.*

195 *His adhæreo.*

196 *Nonnulla suppono.*

197 *Constitui non possunt in qualibet, quãtitate.*

198 *Possunt constitui.*

199 *Hoc mihi verius.*

200 *Sunt constituendæ, necessario in quantitate numerata.*

201 *Non sunt necessariò in quantitate numerata constituendæ.*

202 *Non possunt.*

203 *Non possunt.*

204 *Possunt planè.*

205 *Cum his opior.*

206 *Duplicem pœnam legalem & conuentionalem iniustèab sponsalibus resi: ienti selitam imponi præmitto.*

207 *Tenetur restituere pœnã conuentionalem ante sententiam.*

208 *Non tenetur.*

209 *Huius sum mentis.*

210 *Interuenire non possunt.*

211 *Possunt interuenire.*

212 *Auctor vtitur distinctione.*

213 *Non valet.*

214 *Valet omnino.*

215 *Eiusdem sum mentis.*

216 *Non dissoluuntur.*

217 *Dissoluuntur sponsalia per solum Religions ingressum.*

218 *Hos se quor Doctores.*

219 *Non dissoluuntur ex parte vrriusque,*

220 *Ex parte vtriusque dissoluuntur.*

221 *Secundam eligo sententiam.*

222 *Non potest ante matrimonium raum.*

223 *Potest quidẽ ante ratum matrimonium.*

224 *Hæc mihi verissima sententia.*

225 *Licitè potest.*

226 *Non potest sine lethali piaculo.*

227 *Hoc mihi verissimum.*

228 *Tenetur ad votum potius, quam ad motrimoniũ.*

229 *Tenetur po tius ad matrimonium, quam ad votum.*

230 *Eiusdem sum mentis.*

231 *Dissoluuntur sponsalia.*

232 *Non dissoluuntur.*

233 *Primam sententiam eligo.*

234 *Nonnihil suppono.*

235 *Sponsalia non dissuũtur per id votum.*

236 *Dissoluuntur per id votum.*

237 *Cum his opinor.*

238 *Nonnulla suppono.*

239 *Non extinguitur omninò.*

240 *Omninò extinguntur.*

241 *Eiusdem mentis sum.*

242 *Nonnulla suppono.*

243 *Dissoluuntur ratione damni iliati.*

244 *Non dissoluuntur damni illati ratione.*

245 *Cum his opinor.*

246 *Dissoluuntur, quidem.*

247 *Minimè dissoluuntur.*

248 *Hoc mihi certum.*

249 *Tenetur plane.*

250 *Non tenetur.*

251 *Hanc sententiam longè veriorem puto.*

252 *Nonnulla suppono.*

253 *Non loquuntur iura in vtroque fore.*

254 *In vtroque foro loquuntur.*

255 *Nec asserendum iudico.*

256 *Non firmãtur iuramento.*

257 *Iuramento firmantur.*

258 *Eiusdem mẽtis sum.*

259 *Minime possant.*

260 *Possunt planè.*

261 *Cum his opinor.*

262 *Nonnulla præmitto.*

263 *Non possunt mutuo consensu dissolui.*

264 *Possunt planè.*

265 *Eiusdem sum mentis.*

266 *Manet liber.*

267 *Non manet liber.*

268 *Sub distinctione quæstioni respondeo.*

269 *Nonnulla suppono.*

270 *Non dissola uuntur hoc in casu sponsalia.*

271 *Dissoluuntur omninò.*

272 *Hoc probabilius reor.*

273 *Nonnulla, vt certa statuo.*

274 *Non dissoluũtur.*

275 *Dissoluuntur quidem.*

276 *Hos sector Doct res.*

277 *Dissoluuntur planè.*

278 *Minimè dissoluuntur.*

279 *Idem assero.*

280 *Compensantur delicta.*

281 *Non compensantur.*

282 *His hæreo.*

283 *Non nibil præmitto.*

284 *Dirimuntur ex parte innocentis.*

285 *Non dirimũtur.*

286 *Hoc mihi verius.*

287 *Nonnulla suppono.*

288 *Non est causa sufficiens.*

289 *Est sufficiens. causa.*

290 *Idem assero.*

291 *Non dissoluuntur ob fœditatem.*

292 *Dissoluuntur planè.*

293 *Hoc verius esse puto.*

294 *Non dissoluuntur ob asperitatem.*

295 *Dissoluuntur quidem.*

296 *Hoc mihi certum.*

297 *Dissoluuntur quidem.*

298 *Dissoluuntur quidem.*

299 *Hoc mihi longè verius.*

300 *Non dissoluuntur.*

301 *Dissoluuntur quidem.*

302 *Hoc verius puto.*

303 *Non dissoluuntur.*

304 *Dissoluuntur anè.*

305 *Cum his opinor.*

306 *Dissoluuntur ex parte eius qui factus est ditior.*

307 *Non dissoluñtur.*

308 *Ad hanc inclinor mentem.*

309 *Tenetur eam ducere.*

310 *Non tenetur eam ducere.*

311 *Consentio quidem,*

312 *Satis non sunt.*

313 *Satis sunt.*

314 *Cum his sentio.*

315 *Tenetur quidem.*

316 *Minimè tenetur.*

317 *Idem assero.*

318 *Ius habet ad dissoluendum,*

319 *Non habit ius.*

320 *Hoc verius puto.*

321 *Possunt quidem.*

322 *Minimè possunt.*

323 *Hoc mihi certum.*

324 *Tenetur quidem.*

325 *Non tenetur*

326 *Cum his opinor.*

327 *Omninò tenetur.*

328 *Nullatenus tenetur.*

329 *Idem assero.*

330 *Non potest tompellere.*

331 *Potest compellere.*

332 *Cum his opinor.*

333 *Est necessaria.*

334 *Non est necessaria.*

335 *His adhærens doctrinam expono.*

336 *Est necessaria relaxatio iuramenti.*

337 *Non est necessaria.*

338 *Idem affirmo,*

25

339 *Vndè Matrimonij nomen deriuetur & quæ sint eius Synonima.*

340 *Tripliciter considerari Potest. vndè eius oritur definitio.*

341 *In quo consistat Matrimonij essentia.*

342 *De præcepte Matrimonij naturali.*

343 *Obligat præceptum, necessitate vrgente, etiam voto castitatis illigatos.*

344 *Ad quid Matrimonium fuerit institutum, & quando.*

345 *Status coniugalis cœlibatu inferior.*

346 *Matrimonium* Legi. timum.

347 *Matrimonium* Ratum.

348 *Matrimonium* Consummatũ.

349 *Materia, & forma Matrimonij.*

350 *Minister Matrimonij nunquã fuit Sacerdos, sed ipsi contrahentes.*

351 *Sacerdos potest dici accidentarius huius Sacramenti Minister.*

352 *Potest Matrimonium inter absentes per procuratorem celebrari.*

353 *Ætas ad Matrimonium necessaria.*

354 *An possit antè eam ætatem aliquando Matrimonium iniri.*

355 *Quanto tempore antè assignatam ætatem malitia suppleat.*

356 *Peccatum le. thale est. Matrimonium antè ætatem legitimam inire.*

357 *Matrimonij significatio, & indissolubilitas.*

358 *Dissolubile est Matrimoniũ ratum ob prosessionem solemnem in Religione approbata.*

359 *Quando Matrimonium ratum dirimitur vel nõ dirimitur per vota Religionis.*

360 *Vt Matrimonium dicatur indissolubile, debet esse consummarum.*

361 *Bimestre conceditur à iuri sponsis ad deliberandum circà Religionis ingressum.*

362 *Transacto bimestri, potest quilibet coniux Religionem inire si Matrimonium non est consummatum.*

363 *Ad Matrimonij essentiam pertinet mutuus consensus contrahentium.*

364 *Consensus Matrimonium constituens non est explicitè in carnalem copulam, sed implicitè.*

365 *Tria Matrimonij bona recensentur.*

366 *Quodnam bonun horum trium, necessario debeat à contrahentibus intendi.*

367 *Veniale peccatum est, Matrimonium ob copulam contrahere.*

368 *Excludere expressa conditione Matrimonij fines, lethale est.*

369 *Non sufficit consensus internus ad Matrimoniũ celebrandum.*

370 *Non est necessarium simul tempore præstari vtriusque cõiugis consensum.*

371 *Quod internallum obstet valori contractus prudentis arbitrio relinquo.*

372 *Quando consensus alterius fuit minus legitimus sufficit vt hic de nouo consentiat si alter consensũ non reuocauis.*

373 *Necessum non est eum, qui iterum est consensurus conscium fieri nullitatis Matrimonij.*

374 *Quando inualidum fuit defectu consesus vtriusqe non sufficit vt cõsensus inter nus ab vtroque præstetur.*

375 *Ad raualidandum Matrimoniũ publice nullum gorendus cõsensus coram Parocho & aliis testibus*

376 *Validum est coniugium si subest aliquis error facti, vel iuris, & vterque consentiat, quantum in ipsis est.*

377 *Non sufficit taciturnitas ad consensum exprimendum.*

378 *Quæ coniecturæ sufficientes cẽseri debent ficti conensus.*

379 *Quid Matrimonium Clandestinum.*

380 *Matrimonium Clandestinum est inualidum.*

381 *Semper fuit illicitum.*

382 *Nec fficit ignorantia vt sit validum.*

383 *Moriale est contrahere non præmissis denunciationibus.*

384 *Fatulias dispensandi denuncrationibus Ordinario conceditur.*

385 *Quis Concllia cisca denunciutiones præmittendas.*

386 *Quando non sit peccatum mortale. vnã aut omnes dinunciationis omittare.*

387 *Prælatus alterius contrahentis dispesare potest in vtriusque demunciationibus & alteri delegare.*

388 *Iusta causæ ad dispensandum in denunciationibus.*

389 *Mortale est Matrimoniã consummare ante præmis sas denunciætiones.*

390 *Quid Triẽtinum circa denunciationes iusserit explicatur.*

391 *Sub mortale tenetur quisque, impedimẽtum, quod adesse nouit in contrahere moliẽtibus mani, festare.*

392 *Qui audiuit ab alio adesse impedimentũ, vt debeat manifestare?*

393 *Minister solemnitatis Matrimonij est Parochus & duo testes, qui necessario adesse debent, vbi Tridentinũ est accepta, tum.*

394 *Duobus in casibus validum est coniugium sine assistẽtia Parochi.*

395 *Vbi Tridentini constitutio viget, necessitate Sacramenti exigitur præsentia Parochi Proprij.*

396 *Quinam Parochus vagorum Matrimonio debeat interesse.*

397 *Parochus alierius contrahertis potest valido assstere iu alterius Pærochia.*

398 *Non est necessarium Sacerdotem esse Parochum qui Matriomo nio assistit.*

399 *Alter qui de licentia Paræchi assistit debet esse Sacerdos.*

400 *Parochus excommunicatus assistere validè potest.*

401 *Archiepiscopus non potest suorum suffraganeorũ coniungere subditos.*

402 *Delegatus Sacerdos ve Matrimonio assistar, non potest alteri Sacerdoti id delegare nisi delegatus sic ad vniuersitatem causarum.*

403 *Licentia assistendi Matrimonio per metum extorta vales per dolum minimè.*

404 *Parochus prohibitus ab Episcopo assistere Matrimonio adhuc validè assistit &c.*

405 *Parochus in iustus titulũ Benesirij hæbens, validè assistit.*

406 *Vt autem eius gesta valeant tria requiruntur.*

407 *Inualida sunt gesta illius qui absque legitima authoritate se in Parochi intrusit effitium.*

408 *Non requiritur ad Matrimonij validiatem, vt Parochus aliquibus verbis vtatur: tenetur tamen prose præscripto Consilij.*

409 *Necessaria est præter Parochum duorum, aut triũ restium præsentia & qualiter debeant hi assistere.*

410 *Sub excommunicationis & suspensionis pœna Religiosis prohibetur, Matrimonium selemnizare & quænam ista solemnizatio.*

411 *Pœnæ impositæ his qui sine Paracho ac testibus Matrimoniã contrahant.*

412 *Varia im Matrimonio conditiones.*

413 *De Matrimonio inito sub conditione necessaria.*

414 *Sub conditione turpi contra Matrimonij substantiam.*

415 *Sub conditione turpi, sed non contra substantiam Matrimonij.*

416 *De conditiene honesta possibili de præsenti & præterito; & de possibili de futuro.*

417 *De conditione inter consanguineos & affines.*

418 *Sponsalia inter eos, qui habent impedimẽtum dirim s a p posita conditione* si Papa dispensauerit, *valida sunt.*

419 *De conditione impertinenti.*

420 *In consciẽtiæ foro standum est intentioni cõtrahentis sub conditione, qualiscumque conditio sit.*

421 *Actus coniugalis licitus & meritorius.*

422 *Tenentur coniuges æquali iure sibi inuicẽ debitum reddere.*

423 *Dantur aliqui casus, quibus coniuges debitum abnegando non peccit.*

424 *Validum est pactum non petendi debitum mutuo coniugum assensu initũ.*

425 *Excusat præterea à redditione debiti animæ periculum, & grauis corporeæ infirmitatis.*

426 *Non tenetur coniux debitum reddere peteni coniugi tempore furoris vel ebrietatis.*

427 *Excusatur cõiux à debiti redditione ex coëundiumpotentia.*

428 *Non excusatur coniux à debito reddẽdo, non multiplicandæ prolis gratia.*

429 *Coniux tenetur reddere coniugi illicitè petenti.*

430 *Mortale est, reddere quo ties petens mortaliter delinquit ob aliquam ipsius actus coniugalis circumstantiam.*

431 *Debitum negandum non est petenti solùm cum veniali piaculo.*

432 *Negare licet ad vitandum magnum in bonis pecuniariis aut fama detrimentum.*

433 *Qui filium in necessitate baptizat aut suscipitiure petendi non priuatur.*

434 *Priuatur iure petenai qui ex malitia diluit aut tenet communt filium aut proprium cõiugis alterius.*

435 *Quicum toniugis cosanguineo rem habet petere non potest, reddere tenetur.*

436 *Impedimentum hoc extenditur ad gradum primum & secundum, non vltra.*

437 *Vxor non priuatur iure petendi si per vim vel metum cogitur ad copulam cũ mariti consanguineo.*

438 *Non priuatur iure petendi coniux, qui ex ignorantia inuincibili post coniugium initum affinitatem, vel spiritualem cognationẽ cum suo coniuge contrahit.*

439 *Qui dubitat de sui coniugij valore non potest debitum petere ante diligentiam adhibitam, tenetur tamen redders.*

440 *Potest reddere, qui post diligẽtiam abhibitam adhuc dubius manet. At si vterque dubitat, neuter potest petere, nec reddere.*

441 *Non potest petere, qui mala fide contraxit, dubitans de impedimento dirimente.*

442 *Qui opindtur coniugium esse nullum, non potest petere, sedtemetur reddere id non opinanti.*

443 *Nec petere nec reddere potest qui moraliter certus est, Matrimonium esse nullum.*

444 *Dubitans de coniugij valore, non tene. tur reddere dibitum in priori bimestri.*

445 *Vt actus coniugalis sit licitus & meritorius multa concurrunt.*

446 *Requiritur modus vel situs.*

447 *Quando nam coniuges circà modum mortaliter aut venialiter delinquunt.*

448 *Requiritur Finis rectus.*

449 *Quando ex ne non recto contrahatur culpa lethalis vel venialis.*

450 *Petitiode biti ad vitãdã incontinentiam vel tuendam valetudinem à culpa vacat.*

451 *Quandonam vsus Matrimonij ob finẽ voluptatis sic culpa lethalis quando non.*

452 *Non est veniale ad vxorem accedere voluptatis causa limites coniugijnẽ excedantur.*

453 *Requiritur vt coniugalis actus sit sine damno.*

454 *Accedere ad vxorem menstrui tempore mortale non est, sed veniale & aliquando nec veniale est.*

455 *Requiritur vesta debiri coniugalis solutio.*

456 *Debet procutari simultanea seminis effusio & quãdo adid liceat tectibus vti.*

457 *Aliquando si et viro non seminare aliquando non licet.*

458 *Licet mulieri debitum reddens animum ad alia diuertere ne natura excitetur æd seminis effusionem.*

459 *Quando liceat viro non seminare eliã si seminarit vxor.*

460 *Quando superuenit coniugibus seminandi impotentia non licet eis coniugalis copula bene tamen oscula amplexus & tactus.*

461 *Requiritur coniugum in eodem thoro, ac domo cohabitatio. Vbi de vagante marito.*

462 *Quando teneatur & quando non teneatur vxor virum sequi.*

463 *De particulis,* Locus, Tempus, Tactus, Votum.

464 *Diuortium quid & quotuplex.*

465 *Licuit Iudæis repudium Gntilibus minimè.*

466 *Quatuor dinortij causæ.*

467 *De diuortio ob adulteriũ.*

468 *Matrimonium quoad thorum dissoluitur per omnes luxuriæ species in quibus coni ux diuidit carnem suam cum alio.*

469 *Minimè autem quãdo caro non diuiditur.*

470 *In aliquibus casibus adulterium ad diuortiũ non sufficit.*

471 *Quid sufficiat, vt coniux in foro conscientiæ diuortium gerere possit.*

472 *In foro externo probatio requiritur.*

473 *Coniux innocens potest secluso scandalo propria authoritate facere dinortium ab adultero.*

474 *Duplici in casu tenetur maritus diuortium facereadultera coniuge.*

475 *Quid cum vtérque adulterium commisit, sed alter est emendatus.*

476 *Potest innocens facto diuortio, adulterum cogere, vt redeat.*

477 *Nulla actio acquiritur adultero, vt repetat innocentem lapsũ in adulterium post latum diuortij sententiam.*

478 *Quando coniux innceens mutauit statum, quia professus est vel ordine Sacro initiatus & fomicatur postea: non potest reddi adultero.*

479 *Quando adulterium est notorium vel post sententiam diuortij innocens potest votum simplex castitatis emittere vel Religionem aut Ordinem Sacrum inire adultero inuito.*

480 *Quandonam censeatur coniux adulterij conscius sui coniugis oon lonare delictum?*

481 *Secunda causa diuorij est hæresis aut apostasia à fide in qua alter coniuæ labitur.*

482 *Coniux Catholicux potest imò tenetur propria authoritate à coniuge hæretico recedere.*

483 *Ante sententiam ludicis non potest adulter suum delictum cum hæresi alterius coniugis compensare. Et nùm post sententiam?*

484 *Inductio ad peccandum causa diuortij; non autem grauissima (præter adulterium & hæresim) scelera coniugum, si alter alterum non inducat.*

485 *Speciatim recenseo ad delinquendum coniugis inductiones.*

486 *Non est perpetuum huiusmodi diuortium.*

487 *Sæuitia coniugis vnius diuorty causa plerúmque non perpetua, sed ad tempus.*

488 *Quid cum diuortium est perpetuum?*

489 *Apud quẽ coniugem, facto diuortio, sit educanda proles?*

490 *Institutum est sole iure naturæ.*

491 *Non est institutum solo iure naturæ.*

492 *Primam sententiam probabiliorem reor.*

493 *Non extitit præceptum.*

494 *Præceptum extitit.*

495 *Hoc certissimum, & tentiam. improbabilem reor.*

496 *Non extat nunc præceptum illud.*

497 *Nunc extat.*

498 *Et stare, & stiturum reor.*

499 *Non tenentur.*

500 *Tenetur planè.*

501 *Quid opinor, expono.*

502 *Fuit Sacramentum.*

503 *Sacramentum non fuit.*

504 *Hanc teneo sententiam, primam, vt falsã prorsus reiicio.*

505 *Institutum non fuit. Math. 19.*

506 *Institutum Matth. 19. fuit.*

507 *Actoris placitum.*

508 *Est Sacramẽtum.*

509 *Non est Sacramentum.*

510 *Hoc certissimum.*

511 *Est Sacramentum ex parte fidelis.*

512 *Non est vlla ex parte Sacramentum.*

513 *Hanc eligo sententiam.*

514 *Sacramentum non fit.*

515 *Fit Sacramẽtum.*

516 *Hæc mihi sententia matis arridet.*

517 *Potest quidẽ.*

518 *Non potest.*

519 *Auctoris iudicium.*

520 *Sunt duo Sacramenta.*

521 *Est vnicum Sacramentũ.*

522 *Hoc mihi certum.*

523 *Non sunt verba sibi inuicẽ materia & forma.*

524 *Sunt equidem.*

525 *Hoc teneo, & expono.*

526 *Non sunt contrahentes sed Sacerdos.*

527 *Non est Sacerdos sed contrahentes.*

528 *Idem assero.*

529 *Duplex peccatum patrant.*

530 *Non patrant duplex peccatum.*

531 *Idem affirmo.*

532 *Lethaliter delinquit.*

533 *Non delinquit lethaliter.*

534 *Cum his opinor.*

535 *Non potest validè celebrari.*

536 *Potest celebrari.*

537 *Hoc certum omnino.*

538 *Non potest valide contrahi per Epistolas.*

539 *Potest omninò.*

540 *Idem affirmo & modum expono.*

541 *Non valet in ratione Sacramenti.*

542 *In ratione Sacramenti valet.*

543 *Hoc longè verius reor.*

544 *Est necessarium.*

545 *Necessarium non est.*

546 *Eiusdem sum mentis.*

547 *Non sunt cõtrahentes.*

548 *Non est Minister procurator.*

549 *Hoc mihi longè probabilius.*

550 *Mortaliter delinquit.*

551 *Non delinquit mortaliter.*

552 *Eiusdem sum mentis.*

553 *Non tenetur. in gratia esse.*

554 *Tenetur esse in gratia.*

555 *Cum his sentio.*

556 *Debent quidem necessariò.*

557 *Non debent necessariò.*

558 *Necessarium non est sed optimè idgeri iudico.*

559 *Iure naturali est indissolubile,*

560 *Non est indissolubile naturali iure.*

561 *Huic sententiæ adhæreo.*

562 *Non dissoluebatur.*

563 *Dissoluebatur & licite.*

564 *Hoc lengè probabilius.*

565 *Non potest Pontifex dispensare.*

566 *Potest Pontifex dispensare.*

567 *Hoc mihi probabilius in praxi il. lud in speculatione.*

568 *Non desideratur causa.*

569 *Causa desideratur.*

570 *Hoc mihi verius expono iustas ad dis pensandum causas.*

571 *Potest omninò.*

572 *Hoc teneo.*

573 *Non dirimitur.*

574 *Dirimuur omninò.*

575 *Hoc de fide oppositumque sustineri nequit. Vnde nonnulla infero.*

576 *Non dissoluitur.*

577 *Dissoluitur quidem.*

578 *Auctoris iudicium.*

579 *Non dissoluitur.*

580 *Dissoluitur planè.*

581 *Hoc mihi certum.*

582 *Non dissoluitur.*

583 *Dissoluitur planè.*

584 *Idem assero.*

585 *Non habet vim dissoluẽdi ex iure divino positiuo.*

586 *Habet vim dissoluendi ex iure diuino positiuo.*

587 *Hoc mihi probabilius.*

588 *Textum præmitte.*

589 *Bimestre præscribitur ad profitendum, non ad deliberandum.*

590 *Præscribitur ad deliberandum, non ad prositendum.*

591 *Hoc. mihi probabilius.*

592 *Non correxit Trideninum præscriptionẽ hunc.*

593 *Correxit planè.*

594 *Hoc eligo.*

595 *Non tenetur expectare.*

596 *Expectar tenetur.*

597 *Hoc sententia probaliliorem longè est.*

598 *Continere nõ debent dies mensis occurrentis.*

599 *Debont hosce dies cõtinere.*

600 *Hoc teneo, & expono.*

601 *Non est computandus provnica die.*

602 *Est pro vnica die computandus.*

603 *Vtens distinctione respon. deo.*

604 *Noc prorogare, nec cearctare potest.*

605 *Prorogare potest, vel coarctare.*

606 *Hoc certum esse reor.*

607 *Tenetur planè.*

608 *Non tenetur*

609 *Non potest, compelli.*

610 *Compelli potest.*

611 *Hoc certrum existimo.*

612 *Sufficit quidẽ.*

613 *Non sufficit.*

614 *Probabilior mihi hæc sententia.*

615 *Non requiritur.*

616 *Requiritur quidem.*

617 *Auctoris resolutio.*

618 *Sufficit planè.*

619 *Non sufficit.*

620 *Cum his opinor.*

621 *Sufficiens est.*

622 *Non est sufficiens.*

623 *Hanc partem certam puto.*

624 *Non sufficit.*

625 *Sufficit omnino.*

626 *Hoc tanquã certum tenco.*

627 *Non potest.*

628 *Potesr planè.*

629 *Hoc mihi verius.*

630 *Minime potest.*

631 *Potest omninò.*

632 *Hoc mihi probabilius.*

633 *Nonnihil suppono.*

634 *Non delinquit sponsus.*

635 *Sponsus delinquit.*

636 *Hos mihi certum.*

637 *Nonnihil suppono.*

638 *Non potest oppressa ab alieno id gerere.*

639 *Id gerere potest.*

640 *primam sen. tentiam eligo.*

641 *Duo certa suppono.*

642 *Potest consistere matrimonium sine mutuo consensu.*

643 *Minimè potest.*

644 *Hoc verius puto.*

645 *Debet explici te ferri in copulam.*

646 *Non debet.*

647 *Hoc mihi Certum.*

648 *Requiritur quidem.*

649 *Non requiritur.*

650 *Auctoris pla* cium.

651 *Necessarium non est.*

652 *Necessarium est.*

653 *Hoc teneo & expono.*

654 *Quastionis statum explico.*

655 *Illud irritat.*

656 *Flud non irritat.*

657 *Auctoris oxpositio.*

658 *peccatum veniale est.*

659 *peccatumveniale non est.*

660 *Sub distinctione respondeo.*

661 *Veniale peccatum est.*

662 *Non est peccatum veniale.*

663 *Quando sit quando non sit peccatum expono,*

664 *Non tenetur.*

665 *Tenetur plane.*

666 *Hoc mihi certum.*

667 *Nonnihil suppono.*

668 *Non sunt terna signa de matrimonij essentia.*

669 *Sunt de essentia matrimonij.*

670 *Eiusdem mentis sum.*

671 *Non sufficiunt signa sed necessaria sunt verba.*

672 *Signa sufficiunt.*

673 *Non esse necessaria verba, existimo.*

674 *Non est Sacramentum.*

675 *Sacramentiã est.*

676 *Hoc prorsus tenendum.*

677 *Sunt de necessitate præcepti.*

678 *Non sunt.*

679 *Idem existimans, adhuc reor esse veniale, verbis consensum nõ exprimere.*

680 *Necessarium est.*

681 *Non est necessarium.*

682 *Hoc multo probabilius reor.*

683 *Est satis.*

684 *Satis non est.*

685 *Idem censeo.*

686 *Satis non est.*

687 *Est satis.*

688 *Idem assero.*

689 *Quastionis statum expono.*

690 *Non sufficit hic consensus.*

691 *Sufficit planè.*

692 *Hanc partem probabiliorem reor.*

693 *Satis est.*

694 *Satis non est.*

695 *Idem affirmo.*

696 *Non exigitur.*

697 *Exigitur plane.*

698 *Hoc tenendum.*

699 *Necessum non est, coniugem alterum moneri*

700 *Necessariò ignarus monendus est coniux.*

701 *Hoc longe probabilius iudico.*

702 *Celebrandum iterùm coram Parocho, ac testibus.*

703 *Non est necessarium, coram Parochoac testibus celebrari rursum.*

704 *His hæreo Doctoribus.*

705 *Excusatur à culpareddendo*

706 *A cupla non excusatur.*

707 *Hanc teneo partem. illam falsam reor.*

708 *Verè est excommunicatus*

709 *Non est coram Deo excommunicatus.*

710 *Hoc mihi certum.*

711 *Nonnihil præmitto.*

712 *Noc petere, nec reddere licet.*

713 *Licet petere & reddere.*

714 *Improbans vtramque sẽtentiam, quid sentiam expono.*

715 *Potest. & tenetur reddere.*

716 *Nec tenetur nec potest.*

717 *Idem affirmo.*

718 *Non potest petere, nec reddere.*

719 *Tenetur reddere.*

720 *Petere non posse. sed reddere teneri assoro.*

721 *Tenetur reddere.*

722 *Reddere non tenetur.*

723 *Idem. assero.*

724 *Vtérque tenetur.*

725 *Neuter tenetur.*

726 *Idem sector.*

727 *Nonnulla suppono.*

728 *Non tenetur reddere.*

729 *Reddere tenetur.*

730 *Auctoris* mens.

731 *Non tenetur.*

732 *Non solùm potest, sed tenetur.*

733 *Huius mentis sum.*

734 *Sufficiens indicium est.*

735 *Non est sufficiens indiciũ.*

736 *Sub distinctione quæstioni respondeo.*

737 *Vnus suficie testis.*

738 *Vnus testis nõ sufficit.*

739 *Hæc sententia magis arridet.*

740 *Satis est.*

741 *Non est satis.*

742 *Hoc mihi probabili us.*

743 *Non potest.*

744 *potest planè.*

745 *Auctoris resolutio.*

746 *Nonnulla præmitto.*

747 *Fuit irritum antè Tridentinum.*

748 *Non fuit irritum antè Tridentinum.*

749 *Hoc de fide esse existimo.*

750 *Non peccat contrà ius natura.*

751 *Peccat centrà natura ius.*

752 *Primam sententiam eligo.*

753 *Non est semper necessaria.*

754 *Semper est necessaria.*

755 *Hoc longẽ probabilius iudico.*

756 *Poterit quidem.*

757 *Minimè poterit.*

758 *Idem censeo.*

759 *Potest validè celebrari.*

760 *Non potest validè celebrari.*

761 *Auctoris resolutio.*

762 *Vali dè contrahnut.*

763 *Non contra hunt validè.*

764 *Hit hæreo primam sententiam improbans.*

765 *Nonnihil suPono.*

766 *Non possunt.*

767 *possunt quidẽ.*

768 *Verius hoc mihi.*

769 *Potest quidẽ.*

770 *Minimè potest.*

771 *Hoc mihi certum.*

772 *Inualidũ erit.*

773 *Eritvalidum.*

774 *Cum his opinor.*

775 *Non possunt. contrahere.*

776 *Contrahere possunt.*

777 *Hoc verius puto.*

778 *Non sufficit.*

779 *Sufficit omnino.*

780 *Hanc eligo sætentiam.*

781 *Non sufficit.*

782 *Sufficii quidẽ.*

783 *Hoc mihi indubitatum.*

784 *Peccat. & puniendus est.*

785 *Nec pecat, nec est puniẽdus.*

786 *Hanc partem probabiliorem reor.*

787 *Minimè potest.*

788 *Potest omnino.*

789 *Hoc verius.*

790 *Non potest.*

791 *Potest planè.*

792 *Cum his opinor.*

793 *Minimè poeest.*

794 *Potest quidẽ*

795 *Hæc sentẽtia probabilis, prima autem probabilior mihi.*

796 *Nonnulla præmitto circà vagos.*

797 *Requiritur præsentia Parochi, incolæ.*

798 *Non requiritur sed cuiuslibet Parochi præsentia sufficit.*

799 *Idem assero & alia adiicit.*

800 *Non interest validè.*

801 *Validè interest.*

802 *Hanc partem probabiliorem esse reor.*

803 *Peccat quidẽ.*

804 *Non peccat.*

805 *Idem assero & confirme.*

806 *Non potest.*

807 *Potest quidẽ.*

808 *Auctoris iudicium.*

809 *Nonnulla præmitto.*

810 *Non potest validè assistere.*

811 *Assistere validè potest.*

812 *Hoc mihi probabilius.*

813 *non potest facultatem alij concedere.*

814 *Potest alij cõcedere facultatem.*

815 *Hanc eligo sententiam.*

816 *Non delinauit venial. ter.*

817 *Venialitec delinquit.*

818 *Cum his opinor.*

819 *Validum est.*

820 *Non est validum.*

821 *Auctoris placitum.*

822 *Potest planè.*

823 *Minimè potest.*

824 *Sie quæstion respondeo.*

825 *Potest omninò.*

826 *Minimè potest.*

827 *Hoc verum puto, primam sententiam improbo.*

828 *Ordinarius non est, vt intersit, & licẽtiam concedat.*

829 *Est ad id Ordinarius.*

830 *Cum his sentio.*

831 *Non potest.*

832 *Potest quidẽ.*

833 *Hoc mihi vtrius.*

834 *Nonnulla suppono.*

835 *Non erit validum matrimonium.*

836 *Validum erit.*

837 *Hoc mihi verius.*

838 *Necessaria est expressa licentia.*

839 *Non est necessaria.*

840 *Hoc veriut puto.*

841 *Sufficit quidẽ.*

842 *Non sufficit.*

843 *Hoc verum, illud improbabile esse ostendo.*

844 *Credere debet.*

845 *Non debet credere.*

846 *Auctoris sententia.*

847 *Necessaria sunt.*

848 *Non sunt necessaria.*

849 *Hoc mihi probabilius.*

850 *Nonnihil suppono.*

851 *Mortale est.*

852 *Non est mortale.*

853 *Consentio.*

854 *Certum est teneri interrogare.*

855 *Sub mortali tenetur.*

856 *Non tenetur sub mortali.*

857 *Nec sub veniali teneri, si contrahentes consensum exponunt, existimo.*

858 *Tenetur sub mortali.*

859 *Non tenetur sub mortali.*

860 *Nec sub veniali teneri reor.*

861 *Non sufficit.*

862 *Sufficit quidẽ.*

863 *Auctoris sententia.*

864 *Sufficit planè.*

865 *Non sufficit.*

866 *Primam partem probabilẽ quidem sebabiliorem longè esse reor.*

867 *Validum est.*

868 *Non est validum.*

869 *Auctoris iudicium.*

870 *Non validet.*

871 *valet profectò.*

872 *Idem affimo.*

873 *Non valet.*

874 *Valet quidem.*

875 *Hoc probabilius reor.*

876 *Nonnulla suppono.*

877 *Debent esse omni exceptione maiores.*

878 *Quicúmqui sufficiunt.*

879 *Hanc partem probabiliorem puto.*

880 *Necessarium est eos audire & videre.*

881 *Non est necessarium eos videre, sufficit, audire.*

882 *Idem assero.*

883 *Nonnulla præmitto.*

884 *Sunt de essentia.*

885 *De essentia non sunt.*

886 *Hoc certissimum reor.*

887 *Non est crimen lethale*

888 *Lethale crimen est.*

889 *Hanc eligo sententiam.*

890 *Non est graus delictum.*

891 *Graue delictum est.*

892 *Auctoris placitum.*

893 *Satis est.*

894 *Non est satis.*

895 *Hæc pars longè probabilior.*

896 *Sufficit imò debent.*

897 *Nec debent, nec sufficit geri in præfata Parochia.*

898 *Hoc mihi probabilius.*

899 *Minimè possunt.*

900 *Possunt omninò.*

901 *Auctoris placitum.*

902 *Debent fieri festiuis diebus.*

903 *Non debent necessariò diebus festiuis geri.*

904 *Hoc verius puto.*

905 *Non debent necessariò fieri interruptis diebus.*

906 *Debent quidem.*

907 *Existimo primam sententiam non satisfacere vero sensui verborum Concilij.*

908 *Delinquit planè.*

909 *Non delinquit.*

910 *Rigidam reor esse P. Henriquez. sententiam, eámque tempero.*

911 *Tridentini decretum præmitto.*

912 *Minimè potest Vicarius dispensare.*

913 *Potest omninò.*

914 *Auctoris resolutio.*

915 *Non potest.*

916 *Potest quidẽ.*

917 *Hanc partem vt certam tueor.*

918 *Planè potest.*

919 *Minimè potest.*

920 *Hoc tenendũ reor.*

921 *Minimè possunt.*

922 *Possuut quidem.*

923 *Auctoris sententia.*

924 *Non possunt omitti.*

925 *Omitti possunt.*

926 *Hoc mihi verius.*

927 *Ob hanc solã causam potest.*

928 *Ob hanc solã causam non potest, sed alias plures.*

929 *Recenseo causas, ob quas potest Ordinarius in denuncianibus dispensare.*

930 *Non est causa iusta.*

931 *Est iusta cau sa.*

932 *Idem affirmo.*

933 *Non est iusta causa.*

934 *Causa est iusta.*

935 *Cum his opinor.*

936 *Non est iusta causa.*

937 *Causa est iusta.*

938 *Eiusdum sum mentis.*

939 *Requiritur.*

940 *Non requiritur.*

941 *Hoc mihi probabilius.*

942 *Tenetur quidem semper.*

943 *Non semper tenetur.*

944 *Auctoris resolutio.*

945 *Potest planẽ.*

946 *Minimè potest.*

947 *Hoc tenendũ reor.*

948 *Licat. sex in casibus.*

949 *Non Iicet.*

950 *Auctoris resolutio.*

951 *Tridentinum præmitto.*

952 *Lethale non est.*

953 *Lethale est.*

954 *Hoc mihi verius.*

955 *Solùm prima vice est mortale.*

956 *Non solùm prima vice est mortale, sed deinceps.*

957 *Hos sequor Auctores.*

958 *Lethaliter delinquunt.*

959 *Non delinquunt.*

960 *Auctoris resolutio.*

961 *Nonnulla suppono.*

962 *Non tenetur.*

963 *Tenetur.*

964 *Hoc teneo.*

965 *Non tenetur.*

966 *Tenetur planè.*

967 *Hoc probabilius iudico.*

968 *Tenetur assistere, & non denunciare.*

969 *Tenetur denunciare, & non assistere.*

970 *Eiusdem sum mentis.*

971 *Debet fidem præstare.*

972 *Non debet.*

973 *Hanc teneo, & tempero sententiam.*

974 *Tenetur non denegare.*

975 *Denegare tenetur.*

976 *Hoc assero.*

977 *Nonnihil suppono.*

978 *Pœnis non subiicitur.*

979 *Subiicitur pœnis.*

980 *Eiufdem sum mentis.*

981 *Lethale esti.*

982 *Lethale non est.*

983 *Hoc mihi certum.*

984 *Veniale est.*

985 *Non est veniale.*

986 *Hanc præfero sententiam nonnullis tẽperationibus adhibitis.*

987 *Mortale est.*

988 *Mortale non est.*

989 *Hoc mihi verius.*

990 *Mortale est.*

991 *Mortale non est.*

992 *Hanc sententiam præfere.*

993 *Nonnihil suppono.*

994 *Possunt celebrati.*

995 *Celebrari non possunt.*

996 *Cum hu opinor.*

997 *Prohibitus est.*

998 *Non est prohibitus.*

999 *Hoc mihi vnice verũ.*

1000 *Non est culpa lethalis.*

1001 *Culpa lethalis est.*

1002 *Hoc longè probabilius.*

1003 *Dispensare potest.*

1004 *Non potest dispensare.*

1005 *Distinctione vtor.*

1006 *Omnis traductio est interdicta.*

1007 *Non est interdicta omnis traductio.*

1008 *Cum hu opinor.*

1009 *Est lethale.*

1010 *Lethale non est.*

1011 *Hoc teneo, & confirmo.*

1012 *Est peccatum.*

1013 *Peccatum non est.*

1014 *Eiusdem sum mentu.*

1015 *Non irritat.*

1016 *Irritat omninò.*

1017 *Hoc verum esse reor, primam improbans sententiam.*

1018 *Matrimoniũ irritat.*

1019 *Non irritat matrimoniũ.*

1020 *Hoc mihi probabilius.*

1021 *Irritat solo iure naturæ, non Ecclesiastice.*

1022 *Irritat solo iure Ecclesiastico naturæ.*

1023 *Hoc verius putarim.*

1024 *Non valet.*

1025 *Valet quidem.*

1026 *Idem existimo.*

1027 *Non est nullũ omninò.*

1028 *Nullum omnino est.*

1029 *Hoc probabilius reor.*

1030 *Nonnulla suppono.*

1031 *Lethale est.*

1032 *Lethale non est.*

1033 *Hoc vertus mihi.*

1034 *Delinquit lethaliter.*

1035 *Lethaliter non delinquit.*

1036 *Cum his opinor.*

1037 *Aliquando leuis metus sufficit, ad irritãdum matrimonium.*

1038 *Nunquã sufficit leuis metus, ad irritãdum matrimonium.*

1039 *Auctoris iudicium.*

1040 *Reualidatur.*

1041 *Non reualidatur.*

1042 *Eiusdem sum mentis.*

1043 *Validum redditur.*

1044 *Non redditur validum.*

1045 *Hoc mihi certum.*

1046 *Oebliga & indigit relaxatone.*

1047 *Non obligat nec relaxaitone indiget.*

1048 *Auctoris resolutio.*

1049 *Obligat,* & *indiget relaxatione.*

1050 *Non obligat, nec relaxatione indiget.*

1051 *Secundam sententiam probabiliorem esse reor.*

1052 *Nonnulla suppono.*

1053 *Non est excõmunicationis maioris pœna.*

1054 *Est pœna excommunicationis maioris.*

1055 *Cum his sentio.*

1056 *Nõnulla præmitto.*

1057 *Prorsus incurrunt.*

1058 *Minimè incurrunt.*

1059 *Hoc verius esse reor.*

1060 *Nonnihil sup. pono.*

1061 *Tenetur matrimonium iuire.*

1062 719

1063 *Auctoris resolutio.*

1064 *Certum quid suppeno.*

1065 *Non possunt licitè.*

1066 *Licitè possunt.*

1067 *Idem assero.*

1068 *Potest quidẽ.*

1069 *Non potest.*

1070 *His hareo Doctoribus.*

1071 *Potest planè.*

1072 *Non potest.*

1073 *Hanc teneo sententiam.*

1074 *Non tenetur si filia dotem non promisit.*

1075 *Tenetur & si filia non promiserit dotẽ.*

1076 *Hoc verius ex stimo.*

1077 *Nonnulla suppono.*

1078 *Dotare tenetur.*

1079 *Non tenetur re.*

1080 *Quid sentiam, vbertim expono.*

1081 *Nõnulla suppono.*

1082 *Conditio hæc reddit contractum conditionalem.*

1083 *Non reddit conditionalẽ contractum.*

1084 *Sub distinctioni satisfatio.*

1085 *Reddit conditionale matrimonium.*

1086 *Non reddit.*

1087 *Auctoris resolutio.*

1088 *Non vitiat.*

1089 *Vitiat omninò.*

1090 *Primæ sentẽtiæ adhærens tria suppono.*

1091 *Nõnulla suppono.*

1092 *Reiiciuntur solùm, quando apponuntur de futur.*

1093 *Non reiiciuntur solùm quando de futuro apponuntur.*

1094 *Hanc partem probabilierem esse reor.*

1095 *Non sunt reiicienda.*

1096 *Reiicienda sunt.*

1097 *Hoc omninò tenendum existimo.*

1098 *Non sunt à matrimonio reiiciendæ.*

1099 *Reiicienda omninò.*

1100 *Vtor distinctione.*

1101 *Reiicium ur à matrimonio.*

1102 *Non reiiciuntur.*

1103 *Cum his sentio.*

1104 *Alij quæstioni haud dubio satisfacio.*

1105 *Nõnulla suppono.*

1106 *Non tenentur contrahere.*

1107 *Contrahere tenentur.*

1108 *Hac sententia mihi est longè probabilior.*

1109 *Valet quidẽ.*

1110 *Non valet.*

1111 *Cum his opinor.*

1112 *Proculdubio tenetur.*

1113 *Minimè tenetur.*

1114 *His hæres.*

1115 *Non tenetur, procurare dispensationẽ nec soluere expensas.*

1116 *Tenetur dispensationem procurare,* & *expensas soluere.*

1117 *Auctoris sentenria.*

1118 *Nonnulla suppono.*

1119 *Non est id satis, vt conditio impleta censeatur.*

1120 *Satis id est.*

1121 *Hoc mihi verius.*

1122 *Matrimoniũ valet. si sciebant.*

1123 *Si sciebane matrimoniũ non valet.*

1124 *Auctoris resolutic.*

1125 *Hoc cerium suppono.*

1126 *Necessaria est notitiæ existentiæ conditionis.*

1127 *Non est netessaria.*

1128 *Magis mihi hæc resolatio placet.*

1129 *Non sit validum absque noue consensu.*

1130 *Validum fit absque nouo consensis.*

1131 *Hoc mihi probabilius.*

1132 *Non perficitur absque nouo consensu.*

1133 *Absque nouo consensu perficitur.*

1134 *Eiusdem summentis.*

1135 *Non præualet secundum, sed primum.*

1136 *Non præualet primum, sed secundum.*

1137 *Verius puto neutrum coniugium præualere.*

1138 *Non efficitu. purum statim.*

1139 *Statim purum efficitur.*

1140 *Secundam sententiam probabiliorem existimo.*

1141 *Nõnulla præmitto.*

1142 *Matrimoniũ non irritat conditio honesta licet bonis eius contraria.*

1143 *Irritat omnino, si contrariæ sit matrimonij bonis.*

1144 *Idem assero.*

1145 *Non violat.*

1146 *Violat planè.*

1147 *Eiusdem sum mentis.*

1148 *Non annullat.*

1149 *Annullat quidem.*

1150 *Hoc verius existimo.*

1151 *Nõnulla suppono.*

1152 *Valet Iudæorum matrimonium n sub libelli repudij conditione.*

1153 *Nunc minimè valet.*

1154 *Prima sentẽtia omninò reiicienda.*

1155 *Non vitiatur.*

1156 *Vitiatur omninò.*

1157 *Secundam sententiam, vt probabiliorem eligo.*

1158 *Vitiantur sponsalia.*

1159 *Non vitiantur.*

1160 *Distinctione vter.*

1161 *Non est tanquam turpis reiicienda.*

1162 *Tanquam turpis reiiciẽda est.*

1163 *Auctoris iudicium.*

1164 *Tanquam turpis est reũcienda.*

1165 *Haud est reiicienda tanquam turpis.*

1166 *Vsus distinctione respondeo quastioni.*

1167 *Minimè reiiciuntur.*

1168 *Reiiciuntur omninò.*

1169 *Secundam sententiam eligo.*

1170 *Habentur pro non adiectis.*

1171 *Non hubentur pro non adiectis.*

1172 *Cum his opinor.*

1173 *Quædam pramitto.*

1174 *Vitiant matrimonium.*

1175 *Non vitians.*

1176 *Hanc sententiam omnino tenendam reor.*

1177 *Nonnulla præmitto.*

1178 *Modus non vitias matrimonium.*

1179 *Vitiat planè.*

1180 *His hæreo doctoribus, improbans Ludouic. Lopez distinctionem.*

26

1181 *Nonnulla suppono.*

1182 *Tenetur vxor reddere viro tacitè postulanti.*

1183 *Non tenetur.*

1184 *Auctoris re solutio.*

1185 *Peccat reddens ei, qui petens delinquit, semper quidem.*

1186 *Non semper paccat reddẽs ei, qui peccat petendo.*

1187 *Quid Auctor?*

1188 *Peccat quidẽ.*

1189 *Minime peccat.*

1190 *Sancio adhæreo.*

1191 *Nõnulla suppono.*

1192 *Potest petere debitum.*

1193 *Nunquam potest debitum petere.*

1194 *Hoc certum existimo.*

1195 *Lethale est crimen.*

1196 *Non est crimen lethale.*

1197 *Ad summum credo, esse veniale.*

1198 *Veniale non est.*

1199 *Veniale est.*

1200 *Idem affirme.*

1201 *Nonnulla suppono.*

1202 *Venialiter peccat.*

1203 *Non peccat venialiter.*

1204 *Auctoris resolutio.*

1205 *Culpa venia. le est.*

1206 *Nec veniale est culpa.*

1207 *Mediam eligo viam.*

1208 *Peccatum graue est.*

1209 *Imo nec leue.*

1210 *Quid Auctori*

1211 *Nonnulla suppono.*

1212 *Peccatum est.*

1213 *Peccatum nõ est.*

1214 *Auctoris sententia.*

1215 *Venialiter delinquit.*

1216 *Non delinquit venialiter.*

1217 *Anctoris circa hoc reselutio.*

1218 *Tenetur quidem.*

1219 *Non tenetur.*

1220 *His adharet.*

1221 *Requiritur.*

1222 *Non requiritur.*

1223 *Auctoris resolutio.*

1224 *Lauis culpa.*

1225 *Nulla est cul. pã.*

1226 *Hos mihi vevius.*

1227 *Non potest.*

1228 *Potest planè.*

1229 *Certum hoc existimo.*

1230 *Nonnulla suppono.*

1231 *Culpa non est lethalis.*

1232 *Culpa Iethalis est.*

1233 *Primam eligo sententiam.*

1234 *Nonnihil præmitte.*

1235 *Non est licitũ.*

1236 *Licitum est omninò.*

1237 *Idem assore.*

1238 *Liciti nono sunt.*

1239 *Liciti sunt.*

1240 *Primam sententium improbo.*

1241 *Nonnihil premitto.*

1242 *Est lethale, mdoum naturalem præterire sine necessitate.*

1243 *Minime est lethale.*

1244 *Auctories resolutio.*

1245 *Suppositione appono.*

1246 *Non tenetur, nec licite potest reddere.*

1247 *Litite potest & tenetur.*

1248 *Hoc mihi probabilins.*

1249 *Nõnnulla suppono.*

1250 *Non semper mortale est culpa.*

1251 *Lethalis semper culpa est.*

1252 *His hære Doctoribus.*

1253 *Est lethalis culpa.*

1254 *Non est culpa lethalis.*

1255 *Hoc verum vnicè existimo.*

1256 *Leuior est culpa nec habet adulterij circastantiam necessariò cẽfitendam.*

1257 *Grauior est culpa, & habet circumstantiam adulcerij aperiendam in confessionc.*

1258 72

1259 *Lethale est.*

1260 *Non ist lethale.*

1261 *Hot longe verius puto.*

1262 *Non est lethale peccatum.*

1263 *Est peccatum lethale.*

1264 *Auctoris resolutio.*

1265 *Non licet.*

1266 *Licet quide.*

1267 *Hoc certum puto.*

1268 *Non licet.*

1269 *Licet planè.*

1270 *Hoc tenens, explico distinctione resolutionem.*

1271 *Lethale est peccatum.*

1272 *Peccatum lethale non est.*

1273 *Auctorus resolutio.*

1274 *Culpa est.*

1275 *Culpa non est.*

1276 *Auctoris placitum.*

1277 *potest, sed nõ tenetur.*

1278 *Tenetur quidem.*

1279 *Honc eligo sententiam.*

1280 *Nonnulla præmitto.*

1281 *Venialis est culpa.*

1282 *Non est culpa venialis.*

1283 *Nullã adesse culpam reor.*

1284 *Venialis cul. pa est.*

1285 *Non est culpa venialis.*

1286 *Idem assero.*

1287 *Certa quædam suppono.*

1288 *Tenetur quidem.*

1289 *Non tenetur.*

1290 *Eiusdem sum mentis.*

1291 *Nonnulla suppono.*

1292 *Tenetur quidem.*

1293 *Non tenetur.*

1294 *Huic hæres placito.*

1295 *Nec tenetur, nec potest.*

1296 *Potest, & tenetur.*

1297 *Huius sum mentis.*

1298 *Tenetur planè.*

1299 *Non tenetur.*

1300 *Auctoris expositio.*

1301 *Nonnulla præmitto.*

1302 *Impeditur quidem.*

1303 *Non impedi tur.*

1304 *Eiusdem opinionis sum.*

1305 *Certum quiddam suppotio.*

1306 *Priuatur iure petendi.*

1307 *Non priuatur.*

1308 *Hoc omninò tenedum.*

1309 *Extenditur ad gradum, vsque quartum.*

1310 *Non extenditur ad gradum quartum, sed solùm ad secundam.*

1311 *Hoc mihi certum.*

1312 *Non arcen tur.*

1313 *Arcentur omninò.*

1314 *Idem assero.*

1315 *Nullo in casu tenetur.*

1316 *Aliquon tenetur in casu.*

1317 *Auctoris sententia.*

1318 *Non potest consummart reddendo,* & *tenetur ingredi Religient.*

1319 *Potest consummare reddendo,* & *non tenetur Religionem inire.*

1320 *Hos sequor.*

1321 *Non incurritur ante sententiam.*

1322 *Antè sententiam in curritur.*

1323 *Hoc mihi vnicè verum.*

1324 *Non priuatur iure petendi.*

1325 *Priuatus omninò.*

1326 *Auctoris placitum.*

1327 *Statum quæstionis explico.*

1328 *Non excusat.*

1329 *Excusat planè.*

1330 *His hæreo Doctoribus.*

1331 *Statum quæstionis expendo.*

1332 *Non excusat à pœna.*

1333 *Excusat omninò.*

1334 *Idem censeo.*

1335 *Nonnulla suppono.*

1336 *Non reddit illicitum.*

1337 *Reddit illititum.*

1338 *Idem assero.*

1339 *Tenetur planè.*

1340 *Non tenetur.*

1341 *Auctoris sententia.*

1342 *Tenetur quidem.*

1343 *Non tenetur.*

1344 *Idem opinor*

1345 *Delinquit,* & *tenetur Religionem ingredi.*

1346 *Nec delinquit nec tenetur ingredi Religionem.*

1347 *Eiusdem sum mentis.*

1348 *Non est validum.*

1349 *Validum est.*

1350 *Cum his opinor.*

1351 *Inualidum est.*

1352 *Est validum.*

1353 *Hanc elig sententiam.*

1354 *Licitum est.*

1355 *Est illicitum.*

1356 *Auctoris placitum.*

1357 *Non potest.*

1358 *Potest quidẽ.*

1359 *Cum his sentio.*

1360 *Fat non est vnip, etere, & alteri reddere.*

1361 *Fas est petere, & reddere.*

1362 *Idem affirmo.*

1363 *Non tenetur sed peccat.*

1364 *Non peccat sed tenetur,*

1365 *Hoc ver credo.*

1366 *Non potest.*

1367 *Potest quiẽ.*

1368 *Auctoris placitum.*

1369 *Non potest*

1370 *Potest planè*

1371 *Mihi hoc probabilius.*

1372 *Integrum eì est.*

1373 *Non est ei in. tegrum.*

1374 *Non tenendũ iudico.*

1375 *Minimè petest.*

1376 *potest planè*

1377 *Eiusdem sum mentis*

1378 *Lethalis culpa. est.*

1379 *Non est culpa lethalis*

1380 *Hanc sententiã longè veriorem puto*

1381 *Sunt mortale*

1382 *Mortale non sunt.*

1383 *Idem opinorie*

1384 *Delinquit mortaliter.*

1385 *Mortaliter non delinquit.*

1386 *Huic hareo sententiæ.*

1387 *Minime licẽt.*

1388 *Licent quidẽ.*

1389 *Auctoris iudicium,*

1390 *Tactus prasertim sunt illiciti.*

1391 *Cuncta sunt licita, etiam tactus nonnulli.*

1392 *Quæstionemqueisdam. corolariis expono.*

1393 *Non sunt licita.*

1394 *licita sunt.*

1395 *Auctoris sentenrtia exponitur, veraque Doctrina patiscit*

1396 *Licient quidẽ.*

1397 *Non licent.*

1398 *Idem censeo.*

1399 *Nonnulla uppono.*

1400 *Vxor sparars non potest.*

1401 *Vxor potest separtari.*

1402 *Anctoris rtsolutio.*

1403 *Non potest recedere ab eius cutæ.*

1404 *Poetest ab eius cura recedere.*

1405 *Hoc mihi verum vnice.*

1406 *Solũ est lictiũ ex iure diuino positiuo.*

1407 *Licitum est, non solum ex iure diuino positiuo.*

1408 *Hoc mihi verius.*

1409 *Iustã prabent diuortij causam.*

1410 *Non probet iustam causam diuorij.*

1411 *Auctoris iudicium.*

1412 *Est iusta diuortij causa.*

1413 *Non est iusta causa diuortij.*

1414 *Quid Auctor?*

1415 *Est iusta cau. sa.*

1416 *Non est causa iusta.*

1417 *Cum his opinor.*

1418 *Causa sufficiens est.*

1419 *Non est sufficiens causa.*

1420 *Auctoris assertio.*

1421 *Non dat iustã diuortij canam.*

1422 *Dat quidem,*

1423 *Idem assero.*

1424 *Exghibet quidem.*

1425 *Non exhibet.*

1426 *His hareo*

1427 *Est quidem cau. sa iusta.*

1428 *Iusta causa non est.*

1429 *Auctoris resolutio.*

1430 *Non prabet.*

1431 *Prabet quidẽ*

1432 *Cum hu opinor.*

1433 *Causam exhibeo.*

1434 *Non exhibeo causam.*

1435 *Eiusdem summentu.*

1436 *Septem præmitto casus, in quibus non sufficit adulterium ad di uortium gerendum.*

1437 *Compensatio non datar.*

1438 *Datur compensatio.*

1439 *Hoc tenco.*

1440 *Potest diuortium gerere.*

1441 *Minime potest.*

1442 *Idem assero.*

1443 *Nonnulla suppone.*

1444 *Venialiter solũ delinquit.*

1445 *Non delinquit solùm venialiter.*

1446 *Hoc vtram esse reor.*

1447 *Fit compensatio.*

1448 *Cum his opinor.*

1449 *Nonnulla suppono.*

1450 *Minimè potest.*

1451 *Potest omninò.*

1452 *Auctoris sententia.*

1453 *Licet quidem, ex iustitiæ zelo.*

1454 *Minimè licet.*

1455 *Hoc mihi indubitatũ.*

1456 *Licet planè.*

1457 *Non licet.*

1458 *Hoc vnicẽ tuendum.*

1459 *Licitum nõ est.*

1460 *Est licitũ.*

1461 274

1462 *Nonnulla præmitto.*

1463 *Non compensantur huiusmodi delicta.*

1464 *Huiusmodi delicta compensantur.*

1465 *Probabiliorem hanc reputo sententiam.*

1466 *Licet quidem.*

1467 *Minimè licet.*

1468 *Idem affirmo.*

1469 *Licet quidẽ.*

1470 *Non licet.*

1471 *Eiusdem sum mentis.*

1472 *Tenetur redire, ad coniugem dimisum.*

1473 *Non tenetur redire.*

1474 *Secundam sententiam vnice approbo.*

1475 *Non potest.*

1476 *Potest omninò.*

1477 *Hoc mihi probabilius.*

1478 *Nonnihil suppono.*

1479 *Non potest.*

1480 *Potest sanè.*

1481 *Hoc mihi certum.*

1482 *Quid certum suppono.*

1483 *Licet quidem.*

1484 *Non licet.*

1485 *Hoc mihi probabilius*

1486 *Potest planè.*

1487 *Non potest.*

1488 *Hoc mihi verius.*

1489 *Quid certum adiicio.*

1490 *Non sufficit.*

1491 *Sufficit.*

1492 *Eiusdem sum mentis.*

1493 *Non est licitum.*

1494 *Licitum est.*

1495 *Hoc teneo, & vbertim expono.*

1496 *Non potest.*

1497 *Potest plane.*

1498 *Eiusdem sũ opinionis.*

1499 *Non licet.*

1500 *Licet omninò.*

1501 *Hæc mihi sententia longe est probabilior.*

1502 *Tenetur quidem.*

1503 *Non tenetur.*

1504 *Auctoris expositio.*

1505 *Minime licet*

1506 *Licet omnino.*

1507 *Hanc teneo, & expono sententiam.*

1508 *Non licet.*

1509 *Licet plane.*

1510 *Cum his epinor, & nonnulla corollariz deduce.*

1511 *Sub mortali tenetur,*

1512 *Non tenetur.*

1513 *Hoc esse putarim probabilius.*

1514 *Tenetur planè.*

1515 *Minimè tenetur.*

1516 *Hoc mihi certum.*

1517 *Tenetur ex præcepto cor rectionis, fraterna.*

1518 *Non tenetur*

1519 *His hæreo.*

1520 *Non oritur obligatio hac ex vitandi scandali præcepto.*

1521 *Oritur planè ex præcepto vitandi scandali.*

1522 *Idem affirmo.*

1523 *Delinquit lethaliter.*

1524 *Non delinquit lethaliter.*

1525 *Hoc teneo.*

1526 *Tenetur di. mittere vxerem.*

1527 *Non tenetur.*

1528 *Hoc verum puta quamuis probari adulterium possit.*

1529 *Tenitar qui dem.*

1530 *Minimè tene. tur.*

1531 *Idem affirme.*

1532 *Tenetur planè.*

1533 *Non tenetur.*

1534 *Auctoris resolutio.*

1535 *Nonnulla suppono.*

1536 *Non est adulterij condonatio.*

1537 *Est condonatio adulterij.*

1538 *Idem assere, & expono.*

1539 *Nonnulla certa suppono.*

1540 *Datur compersatio.*

1541 *Compensatio non datur vtrique.*

1542 *Neutra sententia placet; meam subiicio.*

1543 *Datur quidẽ compensatio.*

1544 *Non datur.*

1545 *Cum his opinor.*

1546 *Licitum est.*

1547 *Non est licitum.*

1548 *Hanc sententia ten eo, & limito.*

1549 *Non potest diuertere.*

1550 *Diuertere po. test.*

1551 *Hanc vnicè amplectendam sententiam iudico.*

1552 *Nonnutta suppono.*

1553 *Minimè litet.*

1554 *Licet planè:*

1555 *Eiusdem mẽtis sum.*

1556 *Non licet nisi instet vitæ periculum.*

1557 *Licet, quamuis vita periculum non instet.*

1558 *Hanc eligo se tentiam, nonnullaque annoto.*

27

1559 *De fide est, posse Ecclesiam Matrimonij impedimenta stacuere.*

1560 *Iusta causa requiritur vt valeat Pontifex indi cre Matrimonij impedimenta,*

1561 *Potest sæcula vis Princeps iusta ex causa suis fidelibus subditis impedimentæ Matrimonij stætuere, sed eis hæc potestas est ab Ecclesia ablata.*

1562 *Consuetudo vires habet statuendi nouum impedimentum dirimens Matrimonium.*

1563 *Cupla lethalis est, Matrimonium cum impedimente.*

1564 *Quæ impedimenta dirimans, quæ impediant Matrimonium.*

1565 *Error in Matrimopio potest esse quadruplex.*

1566 *Error persona concomitans reddit Matrimonium inualidum.*

1567 *Matrimoniũ celebratum cum errore antecedemi circa qualita. tem validum est.*

1568 *Quomondo dignoscaman qulitutu er. ror in errorem.*

1569 *Seruitus nõ præstat næturale impedimẽtum matrimonio incundi.*

1570 *Error conditionis efficit matrimonium nullam, quanto cõdtio errartis fit deterior.*

1571 *Dominus tradẽs seruum liberæ, hoc ipso illum a seruitute liberat.*

1572 *Inuito Domino seruus validè potest inire coniugium cum libera, vel serua, modo seruitus sit liberæ nota.*

1573 *Non potest Dominus absq; mortali vendere seruos in locis distãtibus, in quibus non valeant sibi debitum reddere.*

1574 *Vir post cõtractum matrimonium potest se in seruum vendere, renitente vxore: hæc minimè.*

1575 *Votuom solemne casti. tatis in Religione approbata, & simplex in Societate* IESV *dirimit matrimonium.*

1576 *Et hoc iure solummodo Ecclesiastico.*

1577 *Quid cognatio, Linea, Gradus, stipes Ascendentes, & Descendentes.*

1578 *Regula pro lineæ recta asẽdentium, ae descendẽtium.*

1579 *Kegula pro linea transuersa aquali.*

1580 *Regula pro consanguis in linea transuersa inæqualiter distantibus à commun stipite.*

1581 *Est iure naturæ irrium Matrimoniũ initum in primo gradu consanguinitatis linea recta.*

1582 *In aliis gradibus non erit iure naturali irrium.*

1583 *Matrimoniũ in primo gradu æquali lineæ transar sæ est iure naturali irritum.*

1584 *Iure Ecclesiastico est ino ualidum Matrimonium tinter consanguineos intra quartum graduminclu siue in linea vtraque.*

1585 *Quid spiritualis cognatio & quo iure sit inducta.*

1586 *Duplex est hodie tantũ cognationis spiritualis species, Paternitas, & Compaternitas.*

1587 *Cognatio spiritualis contracta à viro non trãsfũditur ad vxorem: & è contra.*

1588 *Multa requirũtur, vt cõtrahatur cognatio in Baptismo, vel confirmatione.*

1589 *Quando nulli designantur patrini, nullus tangens cõtrahit cognationem.*

1590 *Qui ad suscipiendum infantem mittit procuratorem, ipse cognationem contrahit, non procurator.*

1591 *Quid, & quotuplex legalis cognatio?*

1592 *Adoptio perfecta, & imperfecta.*

1593 *Adoptio imperfecta Matrimonium non dirimit.*

1594 *Plura requiruntur, vt aliquis adoptare possit.*

1595 *Inter quos legalis cognatio impediat, ac dirimat Matrimonium.*

1596 *Filius adoptantis potest Matrimonium inire cum filia adoptati, & c.*

1597 *Cognatio legalis superueniens coniugio, nõ impedit debiti petitionem.*

1598 *Occisio cõiugis causa contrahẽdi cum eius coniuge.*

1599 *Adulterari scienter cum alterius coniuge & contrahere Matrimonium de facto, vel dare fidem de contrahendo, impedit & dirimit, ex cõcurrentibus cẽditionibus.*

1600 *Varij casus in quibus non oritur impedimentum dirimẽs quãuis quis occidat vxorem suam, vel alterius.*

1601 *Impedimentum criminis à solis fidelibus cõtrahetur.*

1602 *Matrimonium inter fidelem & infidelẽ est irritum. Et inter Baptizatam & catechumenam personam.*

1603 *Matrimonium inter fidelem & hæreticum est validum, sed illicitum.*

1604 *Ob eximiam causam licitum erit licet, periculum peruersionis adsit.*

1605 *Si in fidelis conuerti nolit, licet velit cohabibitare sine creatoris in iuria, potest dissolui Matrimonium.*

1606 *Matrimoniũ hoc dissoluitur cũ fidelis ad alias nuptias transit non antea.*

1607 *Fideli licet, ad Religionẽ, vel ordines transire & votum simplex castitatis emittere.*

1608 *Proles doli capax non est cogenda ad fidem quando alteruter parens solus fidelis est.*

1609 *Matrimoniũ per metum grauẽ initum, est inualidum.*

1610 *Solum iure Ecclesiastico huiusmodi coniugiũ est nullum.*

1611 *Metus iustus non irritat, iniustus irritat Matrimonium.*

1612 *Cum metus incutitur ob aliã causam, & non vt consensus extorqueatur, non irritat coniugium.*

1613 *Quando quis cogitur metu mortis inire, & consummare coniugium inualidum est.*

1614 *Matrimoniũ per grauem metum initum, est nullum etiamsi iuramento firmetur.*

1615 *De excommunicatione lata contrà ces.*

1616 *Quinam Ordo, & quonam iure di rimat matrimonium ante illum, & post illum contractum.*

1617 *Nunquam permissum fuit in Ecclesia Latina Sacro Ordine præditos Matrimonium inire. Et quid in Græca circa hoc permittitur.*

1618 *Qui Sacro Ordine initiatus contrahit Matrimonium mortaliter peccat & incurrit irregularitatem.*

1619 *Habere plures vxores iure diuino prohibitum fuit, & Christi præscriptio ne in lege Euangelica vetitum est.*

1620 *Nec Pontifex potest in polygamia dispẽsare.*

1621 *Polygamia fœminæ. est contra ius naturale, viri autem præter.*

1622 *Plures nuptiæ, dissolutis prioribus, sunt licitæ.*

1623 *Quanta certitudine opus sit de coniugis morte, vt alter possit ad secundas nuptias transire?*

1624 *Iudicis iudicio relinquitur, an probatio mortis coniugis sit sufficiens.*

1625 *Quid honestas pubica, quæ quidem ad primum cõsanguinitatis gradum solummodo extenditur.*

1626 *Non iure naturæ, aut diuino, sed solùm Ecclesiastico est hoc impedimentũ inductum.*

1627 *Hoc impedimentum perpetuum est, nisi au, thentica sit Cardinaliũ quædam declaratio.*

1628 *Non oritur publica honestas ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum.*

1629 *Oritur autem ex Matrimonio rato, & ad quartum gradum extenditur.*

1630 *Et ex Matrimonio rato irrito, modo non sit defectu consensus.*

1631 *Non oritur ex Matrimonio rato conditionato ante conditionis impletionem.*

1632 *Quid sit affinitas quomodo mensurentur gradus, & de eius linea recta, & transuersa.*

1633 *Copula perfecta requiritur ad contrahendam affinitatem.*

1634 *Non contrahitur, seminante fœmina, si vir non seminet: secus seminante viro, licet fœmina non seminet.*

1635 *Affinitas cõtracta ex copula licita, dirimit Matrimonium vsque ad quartum gradum.*

1636 *Quos effectus pariat affinitas matrimonio contracto superueniens.*

1637 *De excommunicatione lata contra eos qui in prohibitis his tradibus congrahunt,*

1638 *Vndenam hæc impotentia consurgat?*

1639 *Impotentia perpetua antecedens Matrimonium.*

1640 *Qualis impotentia ex parte fœminæ Matrimoniũ dirimat.*

1641 *Fœmina nimiũ arcta debet patiincisionem, si id posse fieri sine graui mortis, aut morbi periculo iudicatur.*

1642 *Impotentia accidẽntalis Matrimonio non obstat.*

1643 *Matrimonium cum spadone initum est inualidum.*

1644 *Infirmi in mortis periculo existẽtes apti sũt Matrimonio.*

1645 *Impotentia ex maleficio perpe tuo dirimit Matrimonium subsequens.*

1646 *Coniuges quibus constat impotentiã perpetuã adesse, debent à qualibet coniugali abstinere licentia.*

1647 *Quãdo dubitant an impotentia sit perpetua, possunt per triẽniũ inhabitare simul.*

1648 *Quonam modo triennium hoc computandum.*

1649 *Impotentia Matrimonio superueniens, illud non dirimit.*

1650 *Quid debeat circa matrimonium gerere hermaphroditus,*

1651 *Sterilitas matrimonij valori non obest.*

1652 *Quidnã ad verum raptum requiratur.*

1653 *Quidnã sit raptus iure Ciuili, quidnam Canonico?*

1654 *Tres pœnæ sunt constitutæ iure Canonico mulieris raptori.*

1655 *Prima pœna imposita à Tridentino raptori, excommunicatio.*

1656 *Secunda pœna, dotãdi fœminã obligatio.*

1657 *Tertia pœna, Matrimonium irritum esse.*

1658 *Tridentini decretum solùm comprehendit raptum, qui fit causæ cõtrahendi matrimonium.*

1659 *De interdicto iuris, primo impedimento non dirimente.*

1660 *De Catechismo, secundo impedimento.*

1661 *De sponsælibus impedimento tertio.*

1662 *De Voto, impedimento quarto.*

1663 *Quid respondendum interroganti, an validũ sit Matrimonium cum aliquo ex hisce impedimẽtis contractum?*

1664 *Septem crimina impedientia.*

1665 *De Incestu*

1666 *De raptu alienæ sponsæ.*

1667 *De Vxoricidio.*

1668 *De susceptione proprij filij in Baptismo, & c. in matrimonij iniuriam.*

1669 *De Presbytericidio.*

1670 *De Pœnitentia solemni.*

1671 *De coniugio cum Moniali, contracto.*

1672 *Mortaliter peccat, qui cum aliquo ex his impodimentis sine dispensatione cõtrahit Matrimonium.*

1673 *Confessarius debat monere eum, qui ex ignorantia.*

1674 *Vndenam Confessarius dignoscet.*

1675 *Quid quando credit Cõfessarius sore, vt admonitio post tẽpus proficiat.*

1676 *Non potest absoluere coniugem negantem iniuste debitum cum inuincibiliter Matrimonij inualiditatem ignorat.*

1677 *Pontifex dispensare non potest in impedimento iure diuino naturali dirimente coniugium.*

1678 *Solus ipse dispẽsat in cunctis impedimentis dirimentibus, & impediẽtibus.*

1679 *Episcopus aliquando dispensare potest in iis quæ iure naturæ non dirimunt, confluentibus conditionibus, quibusdam.*

1680 *Episcopus dispensaro potest in impedimẽtis, quæ superueniunt Matrimonio, & debiti prohibent petitionem.*

1681 *In impedimentis non dirimentibus Episcopus dispensare potest, excepto voto castitatis & Religionis.*

1682 *De priuilegio Mendicantium circa huiusmodi dis pensationes.*

1683 *De priuilegio Societatis IESV.*

1684 *Iustæ causæ dispensandi in impedimẽtis dirimentibus.*

1685 *Nonnulla Confessariusdocumenta exhibeo.*

1686 *Nonnulla recolo.*

1687 *Non desideratur causa insta.*

1688 *Cau a iusta desideratur.*

1689 *Auctoris placitum.*

1690 *Non possunt.*

1691 *Possunt planè.*

1692 *Cum his opinor.*

1693 *Non potest.*

1694 *Potest quidẽ.*

1695 *Idem assero, & explico.*

1696 *Nonnihil suppono.*

1697 *Non irritat.*

1698 *Irritat omninò.*

1699 *Eiusdem sum mentis.*

1700 *Non irritat iure natura.*

1701 *Irritat iure naturæ.*

1702 *Hoc certum puto.*

1703 *Dirimit quidem.*

1704 *Minime dirimit.*

1705 *Hoc verissimũ reor.*

1706 *Est validum.*

1707 *Non, est validum.*

1708 *Auctoris resolutio.*

1709 *Non valet.*

1710 *valet omnino*

1711 *Hanc sententiam probabiliorem esse reor.*

1712 *Validum est.*

1713 *Non est validum.*

1714 *Secunda sententia mihi probabilior.*

1715 *Non contrahit validè.*

1716 *Valide contrahit.*

1717 *Hoc mihi certum.*

1718 *Non contrahit validè.*

1719 *Valide contrahit.*

1720 *Hoc mihi indubitatum.*

1721 *Non potest ante Ecclesiæ sententiam.*

1722 *Potest planè.*

1723 *Qud circa quæstionem setiat Auctor.*

1724 *Incumbit ipsi probatio.*

1725 *Non incumbit ipsi.*

1726 *Dirimit quidem.*

1727 *Non dirimit.*

1728 *Hoc certissimum est.*

1729 *Iure naturali dirimit.*

1730 *Non dirimit iure naturali.*

1731 *Hoc probabilius reor.*

1732 *Nec peccat, nec fit irregularis.*

1733 *Peccat & irregularis fit.*

1734 *Auctoris resolutio.*

1735 *Quædam certa præmitto.*

1736 *Non donatur ex hoc libertate.*

1737 *Ex hoc libertate donatur.*

1738 *Cum his opinor.*

1739 *Quid certũ præmitto.*

1740 *Licite non possunt.*

1741 *Possunt licite.*

1742 *Idem assero & quæstiũculam occurrentem dissoluo.*

1743 *Non de lin quit.*

1744 *Delinquit plane.*

1745 *Quid tenendũ sit vbirius expono.*

1746 *Statum quæstionis expone.*

1747 *Potius tenetur seruus domino satisfacere.*

1748 *Potius tenetur, satisfacere vxori.*

1749 *Quid opiner. aperio.*

1750 *Regni castellæ ius circa hoc explico.*

1751 *Libertatem consequitur omni ex iuee.*

1752 *Non omni ex iure assequi tur libertaõt.*

1753 *Auctoru resolutio.*

1754 *Non est validum.*

1755 *Validum est.*

1756 *Hoc mihi pro. babilius.*

1757 *Solo iure Ecclesiastico dirimit.*

1758 *Non dirimit solo iure Eccle siastico.*

1759 *Primam sententiam vt probabiliorẽ eligo, & confirmo.*

1760 *Non solo iure Ecclesiastico dirimit.*

1761 *Dirimit solo iure Eeclesiastico.*

1762 *Hoc teneo.*

1763 *Nonnulla suppono.*

1764 *Delinquunt Græci.*

1765 *Non delinquunt.*

1766 *Hoc omnine certum.*

1767 *Dirimit planè.*

1768 *Non dirimit.*

1769 *Hoc mihi verius.*

1770 *Irritat quide.*

1771 *Non irritat.*

1772 *Cum his opinor.*

1773 *Matrimoniũ dirimit.*

1774 *Non dirimit matrimonium.*

1775 *Hæc sentenlia mihi porbabilior.*

1776 *Cognatio. Carnalis*

1777 *Nonnulla præmitte.*

1778 *Non dirimit naturali iure.*

1779 *Dirimit naturali iure.*

1780 *Hoc m hi, imo & omnibus indubitatum.*

1781 *Dirimit planè.*

1782 *Minime dirimit.*

1783 *Hanc partem iudico veriorem.*

1784 *Protrahitur ad quemcũque gradum in infinitum.*

1785 *Non protrahitur ad gradum quemcumque.*

1786 *Hoc mihi probabilius.*

1787 *Extenditur ad alios gradus præter primum.*

1788 *Non extenditur ad aios gradus præter primum.*

1789 *His hæreo.*

1790 *Nonnulla præmitio.*

1791 *Omnes illi gradus nunc coniugia dirimunt.*

1792 *Non omnes illi gradus nune dirimunt matrimonium.*

1793 *Iudico sentẽtiam primam iam non posse sustineri.*

1794 *Est iure maturæ irritum.*

1795 *Non est irritum iure naturæ.*

1796 *Hoc mih est probabilius.*

1797 *Cognatio Spiritualis*

1798 *Nonnulla præmitto.*

1799 *Contrahitur vinculum.*

1800 *Non contrahitur.*

1801 *Hanc sententiam eligo, & cufirmo.*

1802 *Nõnulla suppono.*

1803 *Congnationem contrahit.*

1804 *Non contrahit congnationem.*

1805 *Huic hæreo sententia.*

1806 *Contrahit quidem.*

1807 *Non contrahit.*

1808 *Hæc pars mihi longè est probabilior.*

1809 *Cognatio Legalis.*

1810 *Nonnulla suppono.*

1811 *Imperfecta adoptio non dirimit.*

1812 *Imperfecta adoptio dirimit.*

1813 *Primam eligo partem.*

1814 *Nõnulla præmitto.*

1815 *Non dirimit, sed impedit solùm.*

1816 *Non solùm impedit, sed & dirimit.*

1817 *Hoc certum omninò, cum differentia quadam.*

1818 *Minimè possunt.*

1819 *Possunt omninò,*

1820 *Hoc probabilius reor.*

1821 *Minimè potest.*

1822 *Potest quidẽ.*

1823 *Hanc partem multo probabiliorem reor.*

1824 *In infinitum protrahitur.*

1825 *Non protrahitur in infinitum.*

1826 *Auctoris resolutio.*

1827 *Nonnulla recolo.*

1828 *Homicidium hoc dirimit matrimoniũ.*

1829 *Non dirimit.*

1830 *Hoc mihi verius.*

1831 *Non incurritur ab vxore necante virum.*

1832 *Incurritur ab vxore.*

1833 *Hoc mihi longe probabilius.*

1834 *Non requiritur adulterium.*

1835 *Adulterium requiritur,*

1836 *Mediam teneo viam.*

1837 *Necessarium non est.*

1838 *Est necessarium.*

1839 *Hoc mihi certissimum.*

1840 *Nõnihil suppono.*

1841 *Conatus hic sufficit.*

1842 *Non sufficit*

1843 *Hoc mihi certum.*

1844 *Non requiritur.*

1845 *Requiritur omninò.*

1846 *Idem assero.*

1847 *Non inducit impedimentum.*

1848 *Impedimentum inducit.*

1849 *Hoc probabilius existimo.*

1850 *Est necessarium.*

1851 *Necessarium non est.*

1852 *Cum his opinor.*

1853 *Debet esse necessariò mutua promissio.*

1854 *Non debet esse necessariò promissio mutua.*

1855 *Auctoris sententia.*

1856 *Sufficit taciturnitas.*

1857 *Non sufficit.*

1858 *Hoc teneo, & explico.*

1859 *Cultus disparitas.*

1860 *Nonnulla ad memoriam reuoco.*

1861 *Non est vetitum iure naturæ, aut diuino.*

1862 *Vetitum est iure naturæ, ac diuino positiuo.*

1863 *Primam sentẽtiã improbabilem esse existimo.*

1864 *Est iure diuino naturali.*

1865 *Non est irritum iure naturali, aut diuino positiuo.*

1866 *Hanc sententiam lõgè veriorem esse reor.*

1867 *Non est matrimonium validum.*

1868 *Validum est, licet minimè licitum.*

1869 *Hoc mihi certum.*

1870 *Tenebatur ex præcepto.*

1871 *Non tenebatur.*

1872 *Hoc mihi probabilius.*

1873 *Hodie est licitum.*

1874 *Hodie non est icitum.*

1875 *Tria verius distinguenda esse tempora iudico.*

1876 *Nou licet.*

1877 *Licet quidẽ.*

1878 *Veriorem puto primam partem, sed in aliquo casu admitto secundam.*

1879 *Tenetur quidem.*

1880 *Non tenetur.*

1881 *Idem assero.*

1882 *Non licet.*

1883 *Licet omnino.*

1884 *Eixistimo secundam sententiã vnicè tenendã nec posse primam sustineri.*

1885 *Statim dissoluitur.*

1886 *Non dissoluitur statim.*

1887 *Hanc partem veriorem esse puto.*

1888 *Nonnulla suppono.*

1889 *Non est necessarium infidelem coniugem requirere, seu monere.*

1890 *Necessarium est.*

1891 *Hoc mihi certissimum.*

1892 *Non potest.*

1893 *Potest omnino.*

1894 *Hoc probabilius sequor.*

1895 *Desideratur.*

1896 *Non desideratur.*

1897 *Hoc verius puto. & nonnulla hinc colligo.*

1898 *Non erunt irita.*

1899 *Irrita erunt.*

1900 *Hoc mihicertum.*

1901 *Quid cerium præmitto.*

1902 *Non dissoluitur.*

1903 *Dissoluitur plane.*

1904 *Hoc certissimum reor.*

1905 *Licet quidem.*

1906 *Minime licet.*

1907 *Idem affirmo.*

1908 *Id licite non potest.*

1909 *Id licite potest.*

1910 *Cum his opinor.*

1911 *Ordo.*

1912 *Iura naturali diuino dirimit.*

1913 *Non dirimit iure naturali diuino.*

1914 *Idem affirmo, & confirmo.*

1915 *Tenetur nono inire coniugiũ.*

1916 *Non tenetur matrimonium non inire.*

1917 *Idem iudico.*

1918 *Dirimit planẽ.*

1919 *Non dirimit.*

1920 *Hanc partem probabi iorem existimo.*

1921 *Certa quædã suppono.*

1922 *Tenetur non ex voto. sed ex sola constitutione.*

1923 *Tenetur non ex sola Ecclesiæ constitutione. sed etiam ox voto.*

1924 *Hæc sententia mihi probabilier.*

1925 *Quædam suppono.*

1926 *Potest planè.*

1927 *Minime potest.*

1928 *Hæc sentẽtia longe est verior.*

1929 *Suppono nonnulla.*

1930 *Minime potest.*

1931 *Potest omnino.*

1932 *Hoc verius reor.*

1933 *Tenetur Religionem inire.*

1934 *Non tenetur.*

1935 *Veriorem hãc partem existimo.*

1936 *Sufficit castitatẽ in saaulo vouere, etiãsi sit iuuenis.*

1937 *Non suffucit, si inuenis sit.*

1938 *Vtor distinctione*

1939 *Potest quidẽ.*

1940 *Non potest.*

1941 *Vtor distinctione.*

1942 *In habilis non redditur.*

1943 *Inhabilis redditur.*

1944 *Hoc teneo, & expono.*

1945 *Ligamen*

1946 *Non est irrita.*

1947 *Irrita est.*

1948 *Hoc certissimum.*

1949 *prohibita nõ fuit iure diuino antiquo.*

1950 *Fuit prohilita.*

1951 *Hoc vnicè verum.*

1952 *Non est prohibita natisli iure.*

1953 *Prohibita est*

1954 *Mediam sententiam inter dua extremas eligo, & nonnulla corollaria deduco.*

1955 *Minime potest.*

1956 *Potest omnino.*

1957 *Cum his sentio.*

1958 *Licita est nunc.*

1959 *Nunc non est licisa.*

1960 *Hoc certissimum.*

1961 *Licita fuit.*

1962 *Non fuit licita.*

1963 *Hanc partem probabiliorem esse reor.*

1964 *Nõnulla suppono.*

1965 *Vidua pœnas incurrit.*

1966 *Non incurrit.*

1967 *Cum his opinor.*

1968 *Nulla pœna est correcta.*

1969 *Omnes hæ pœnæ correctæ sunt.*

1970 *Hoc mihi certum.*

1971 *Honestas.*

1972 *Nonnulla recolo.*

1973 *Non oritur.*

1974 *Oritur planè.*

1975 *Hoc probabilius reor.*

1976 *Non cessat.*

1977 *Cessat omninò.*

1978 *Huius sum mentis.*

1979 *Nonnulla certa suppono.*

1980 *Oritur impedimentum ex posterioribus sponsalibus.*

1981 *Mimimè oritur impedimentum.*

1982 *Certum est, non oriri huiusmodi impedimentum.*

1983 *Oritur affinitas non publicæ honestatis impedimẽtum.*

1984 *Oritur publicæ honestatis impedimentũ non affinitas.*

1985 *Auctoris placitum.*

1986 *Restrictum est.*

1987 *Non est rerictum.*

1988 *Falsam reor esse primam partem, vera vnice secunda.*

1989 *Non consurgit.*

1990 *Consurgit planè.*

1991 *Iam hoc est sine lite certissimum.*

1992 *Oritur quidẽ.*

1993 *Non oritur.*

1994 *Hoc verius existimo.*

1995 *Si sis Affinis.*

1996 *Nonnulla certa suppono.*

1997 *Non sufficit seminare virum.*

1998 *Sufficit viRum somina re.*

1999 *Hoc verius existimo.*

2000 *Suffict quidem.*

2001 *Non sufficit.*

2002 *Hoc certum mihi.*

2003 *Oritu planè.*

2004 *Non oritur.*

2005 *Hoc mihi indubitatum.*

2006 *Sufficit planè.*

2007 *Non sufficit.*

2008 *Auctoris resolutio.*

2009 *Quid certum suppono.*

2010 *Impedit matrimonium.*

2011 *Non impeditur.*

2012 *Cum his sentio.*

2013 *Certum suppono.*

2014 *Impedic licet non dirimat.*

2015 *Minimè impedit.*

2016 *Auctorus resolutio.*

2017 *Intestus est.*

2018 *Non est incestus.*

2019 *Hoc longe probabilius.*

2020 *Dirimit quidem.*

2021 *Non dirimit.*

2022 *Hoc mihi certum.*

2023 *Dirimit, in omnibus gradibus, aut saltem in primo.*

2024 *In nullo gradu dirimit.*

2025 *Hanc sententiam longe probabiliorem reor.*

2026 *Dirimit in primo gradu.*

2027 *Non dirimit in primo gradu.*

2028 *Hoc mihi vnice certum.*

2029 *Si forte coire nequibis.*

2030 *Nonnulla ex* sect. 1. *recolo.*

2031 *Validum est.*

2032 *Non est validum.*

2033 *Idem existimo, & plura adii io.*

2034 *Tenetur quidem.*

2035 *Non tenetur.*

2036 *Hos sector Doctores.*

2037 *Tenentur quidem.*

2038 *Nen tenentur.*

2039 *Eiusdem mẽtu sum.*

2040 *Sutis est ad valorem coniugij.*

2041 *Non est satis.*

2042 *Hoc teneo.*

2043 *Sufficit quidem.*

2044 *Minime sufficit.*

2045 *Hoc mihi fere certum.*

2046 *Non est validum.*

2047 *Validum est.*

2048 *Secundæ sententiæ adhæreo.*

2049 *Certum quid suppono.*

2050 *Valide potest*

2051 *Non potest valide.*

2052 *Auctoris resolutio.*

2053 *Non potest quia solo Sixti decreto est inhabilis.*

2054 *Potest ex decreti, si aliunde sit habilis.*

2055 *Non. est apta coniugio.*

2056 *Est coniugio apta.*

2057 *Hoc probabilius.*

2058 *Non sunt habiles.*

2059 *Habiles sunt.*

2060 *Hoc mihi certum.*

2061 *Capax est.*

2062 *Non est capax.*

2063 *Hoc certum*

2064 *Non est validum.*

2065 *Validum est*

2066 *Falsam, esse primam sen tentiam reor.*

2067 *Non valido init coniugiũ.*

2068 *Init valide.*

2069 *Hæc sententia mihi probabilier.*

2070 *Non datur impotentia respectiua respectu vnius.*

2071 *Datur quidẽ.*

2072 *Sententiam eligo secundam.*

2073 *In duplici euentu potest quæstio disputari.*

2074 *Non tenetur incisionem pati.*

2075 *Tenetur.*

2076 *Teneri, existimo.*

2077 *Tenetur quidem*

2078 *Non tenetur*

2079 *Primam sententiam valde probabilẽ existimo. sed secundam vt probabiliorem elgio.*

2080 *Non dirimit.*

2081 *Dirimit quidẽ.*

2082 *Hoc certum affirmo.*

2083 *Nõnulla suppono.*

2084 *Minime potest valide.*

2085 *Potest omnino.*

2086 *Auctoris placitum.*

2087 *Non potest valide.*

2088 *Valide contrahere potest.*

2089 *Auctoris resolutio.*

2090 *Nonnulla suppono.*

2091 *Non debet necessario esse completa.*

2092 *Debet necessario completra esse.*

2093 *Secundam sententiam eligo.*

2094 *Non sufficit.*

2095 *Sufficit quidem.*

2096 *Hoc mihi probabilius.*

2097 *Quid certum præmitto.*

2098 *Sufficit posse tenerare.*

2099 *Non sufficit.*

2100 *Mea resolutio.*

2101 *Capax est.*

2102 *Non est capax.*

2103 *Secundam sẽtentiam approbans reprobo primi.*

2104 *Non desideratur Iudicis arbitrium.*

2105 *Iudicis arbitrium defideratur.*

2106 *Hos secutus nonnulla moneo.*

2107 *Statum quæstionis expono.*

2108 *Non est validum matrimonium.*

2109 *Prorsus est validum.*

2110 *Sententiam secũdam probabiliorem esse reor.*

2111 *Expectandum est trienniũ.*

2112 *Non expectãdum est triẽnium.*

2113 *Opinor cum his.*

2114 *Nonnulla suppono.*

2115 *Desideratur iuramentum.*

2116 *Non desideratur.*

2117 *Primam eligo partem, & quid sit septimæ matus iuramennum expone.*

2118 *Non requiritur triennij expectatio.*

2119 *Requiritur omnius.*

2120 *Eiusdem sum mentis.*

2121 *Necessarium non est.*

2122 *Est necessarium.*

2123 *Hanc parte puto longè probabiliorẽ.*

2124 *Necessarium est.*

2125 *Minime est necessarium.*

2126 *Hoc mihi fere certum.*

2127 *Necessarium requiritur.*

2128 *Non requiritur necessarie.*

2129 *Computandũ est.*

2130 *Non est computandum.*

2131 *Probabilius hoc mihi.*

2132 *Debet esse cõtinuum necessario.*

2133 *Non debet necessario esse continuum.*

2134 *Cum his Doctoribus hoc certum esse existimo.*

2135 *Non necessario supplendum est.*

2136 *Necessario supplendum est.*

2137 *Auctoris resolutio.*

2138 *Matronarum qualitates recenseo.*

2139 *Recusari. non possunt.*

2140 *Possunt recusari.*

2141 *Hoc certum xistimo.*

2142 *Necessariò iurare non debent.*

2143 *Iurare debent necessario*

2144 *Hoc certissimum reor.*

2145 *Raptáve sit mulier.*

2146 *Nõnulla suppono.*

2147 *Dirimit matrimonium.*

2148 *Non dirimit.*

2149 *Probabilius hoc mihi.*

2150 *Certum suppono.*

2151 *Est raptus di rimens.*

2152 *Non est taptus dirimẽs.*

2153 *Hanc eligo partem.*

2154 *Non dirimit.*

2155 *Dirimit plano.*

2156 *Cum his opinor.*

2157 *Dirimit hic raptus.*

2158 *Non dirimit.*

2159 *Hoc verius esse reor.*

2160 *Ecclesiæ vetitum.*

2161 *Quid sit* Ecclesiæ vetitum *suppono.*

2162 *Non potest id parochus.*

2163 *Id Parochus potest.*

2164 *Hoc fere certum puto.*

2165 *Non reddis irritum.*

2166 *Irritum reddit.*

2167 *Meam sentẽtiam vbertim expono.*

2168 *Quædam suppono.*

2169 *Non potest lite.*

2170 *Potest licite iniri.*

2171 *Cum his opinor.*

2172 *Possunt plane.*

2173 *Non possunt.*

2174 *Auctoris resolutio.*

2175 *Nonnulla suppono.*

2176 *Oritur ex tẽtione in exorcismo.*

2177 *Non oritur.*

2178 *Hoc vnice verum reor.*

2179 *Necessum non est.*

2180 *Necessum est*

2181 *Hoc mihi ferè certum.*

2182 *Certum præmitto.*

2183 *Non est omnino sublatum.*

2184 *Est sublatum omnino.*

2185 *Hanc sententiam probabiliorem esse. iudico.*

2186 *Certum præmitto.*

2187 *Dirimit quidem.*

2188 *Non dirimit.*

2189 *Hoc mihi certum.*

2190 *Nec est validum, nec matrimonium impedit.*

2191 *Validum est. & impedit matrimoniũ.*

2192 *Auctoris resolutio.*

2193 *Mortaliter delinquit.*

2194 *Non delinquit mortaliter.*

2195 *Quid gerendum sit hoc in casu expono.*

2196 *Non licet.*

2197 *Licet quidẽ.*

2198 *Cum his opinor.*

2199 *Incestus.*

2200 *Nõnulla suptono.*

2201 *Non solùm impedit, sed & dirimit.*

2202 *impedit, sed non dirimit.*

2203 *Hanc sententiam vnice veram reor.*

2204 *Vsque ad quartum gradum extenditur.*

2205 *Non extenditur vsque ad quartum gradum.*

2206 *Hoc omninò certum.*

2207 *Non oritur impedimentum.*

2208 *Oritur quidẽ.*

2209 *Primam sententiam probabiliorẽ reor.*

2210 *Non impedit.*

2211 *Impedit omninò.*

2212 *Hoc longe probabilius.*

2213 *Debet esse publicus necessariò.*

2214 *Non debet necessariò publicus esse.*

2215 *Hanc eligo sententiam.*

2216 *Raptus sponsata.*

2217 *Certum sup pono.*

2218 *Incurrit quidem.*

2219 *Non incurrit.*

2220 *Hoc verius putarim.*

2221 *Mors mulieris.*

2222 *Disputationis statum explico.*

2223 *Non incurrit.*

2224 *Incurrit plane.*

2225 *Incurrit quidem.*

2226 *Minime incurrit.*

2227 *Certissimum hoc.*

2228 *Incurrit planè.*

2229 *Non incurrit.*

2230 *Cum his opinor.*

2231 *Mors Presbyteralis.*

2232 *Incurrit quidem.*

2233 *Non incurrit.*

2234 *Hoc mihi verius.*

2235 *Semper est lethale.*

2236 *Non semper est lethale.*

2237 *His hæreo Doctoribus.*

2238 *Non est mortale.*

2239 *Mortale est.*

2240 *Idem sentio.*

2241 *Non valet.*

2242 *Valet quidem.*

2243 *Quid sentiam vbirius expono.*

2244 *Potest aliquando.*

2245 *Nunquam potest.*

2246 *Hoc mihi certissimum.*

2247 *Non potest.*

2248 *Potest planè.*

2249 *Quid sentiam expono.*

2250 *Non solus Põtifex dispensare potest.*

2251 *Solus pontifex potest.*

2252 *Partem hanc certissimã esse reor.*

2253 *Minime totest.*

2254 *potest quidẽ.*

2255 *Cum his opinor.*

2256 *Non desidi ratur.*

2257 *Desideratur omnino.*

2258 *Hoc verum existimo.*

2259 *Non potest.*

2260 *Potest quidẽ.*

2261 *Eiusdem sum mentis.*

2262 *Tantum est pro foro conscientia.*

2263 *Non est tantum pro foro conscientia sed pro externo.*

2264 *Cum hu opinor.*

2265 *Non potest.*

2266 *Potest quidẽ.*

2267 *Hanc sententiam veram admodum puto.*

2268 *Potest Nanè.*

2269 *Minimr potest.*

2270 *Hanc teneo, & expeno sẽtentiam.*

2271 *Possan. in casu aliquo.*

2272 *In nullo possunt.*

2273 *Hoc esse indubitatum reor.*

2274 *Nunquam, vel raro potest.*

2275 *Semper potest.*

2276 *Probabiliorẽ hanc puto sẽtentiam.*

2277 *Non possunt.*

2278 *Possunt omnino.*

2279 *Hoc certum existimo.*

2280 *Non semper potest.*

2281 *Semper potest.*

2282 *Hoc mihi longè probabilius.*

2283 *Non potest.*

2284 *Potest quidẽ.*

2285 *Hoc teneo,* & *nonnihil aditcio.*

2286 *Non potest.*

2287 *Potest quidẽ.*

2288 *Eiusdem mẽtis sum.*

2289 *Possunt qui dem.*

2290 *Non possunt.*

2291 *Hanc probabiliorem partem existimo.*

2292 *Nõnulla pramitto.*

2293 *Subreptitiam reddit omnis veri suppressio dispensationem.*

2294 *Non omnis veri suppressio reddit dispensationem subreptitiam.*

2295 *Auctoris resolutio.*

2296 *Reddit quidẽ.*

2297 *Non reddit.*

2298 *Hoc mihi probabilius.*

2299 *Subreptitia est.*

2300 *Non est sub, reptitia.*

2301 *Cum his sentio.*

2302 *Tenetur plane.*

2303 *Non tenetur*

2304 *Cum his opinor.*

2305 *Nonnulla recolo.*

2306 *Non est necessario gerẽda de copula mentio.*

2307 *Necessario gerenda est.*

2308 *Secundam sẽtentiã veriorẽ reor.*

2309 *Non est explicandu necessario nunc.*

2310 *Nunc est necessario explicandus.*

2311 *Cum his opinor.*

2312 *Denegare nõ possunt.*

2313 *Possunt denegare.*

2314 *Auctoris iuxta varias sententias resolutio.*

2315 *Non est necessarium.*

2316 *Necessarium est.*

2317 *Huius sum mentis.*

2318 *Statum quæstionis expono.*

2319 *Non est necessariò facienda hæc mentio.*

2320 *Necessariò facienda est.*

2321 *Hoc mihi probabilius.*

2322 *Non est satis, remotiorem exprimere.*

2323 *Est satis exprimere remotiorem.*

2324 *Auctoris resolutio.*

2325 *Non est necessarium.*

2326 *Est necessarium.*

2327 *His hæreo Doctoribus.*

2328 *Non est necessarium.*

2329 *Necessarium* est.

2330 *Hoc longe probabilius.*

2331 *Satis est affinitatem memorare.*

2332 *Non est satis.*

2333 *Distinctione vtor.*

2334 *Nõnihil suppone.*

2335 *Valida est dispensatio.*

2336 *Non est valida.*

2337 *Hanc sententiã probabiliorem esse reor.*

2338 *Non est inualida.*

2339 *Inualida est.*

2340 *Hæc mihi probabilior pars est.*

2341 *Valida est.*

2342 *Non est valida.*

2343 *Auctoris placitum.*

2344 *Vitiat dispensationẽ*

2345 *Non vitiat.*

2346 *Hoc teneo, & expono.*

2347 *Valida non est.*

2348 *Est valida.*

2349 *Cum his opinor.*

2350 *Nõnihil suppono.*

2351 *Ad plura non extenditur.*

2352 *Ad plura ex tenditur.*

2353 *Quid setiam, vberius expono.*

2354 *Quæstionis statum explico.*

2355 *Necessarium est.*

2356 *Non est necessarium.*

2357 *Hoc certum esse puto.*

2358 *Statum quæstionis suppono.*

2359 *Non debent tunc necessariò esse veræs*

2360 *Necessariò tunc vere esse obent.*

2361 *Hoc longe probabilius existimo.*

2362 *Quæstionis statum expono.*

2363 *Non debant necessario sub sistere,*

2364 *Deber subsi stere necessariò.*

2365 *Displicet mihi opinio prima secundã eligenti.*

2366 *Quæstionis statũ obiicit.*

2367 *Necessarium non est, causã perseuerare.*

2368 *Est necessariis perseuerare.*

2369 805